

† και τοις σκευασμοῖς ἰσοθιῖς ἰσορροπία ἄλλα.
18, 19, 19.

Αλέξανδρος Γ. Χατζηαποστόλου • Ο Γέρων Γερόθεος (1702-1814)

Επιλογή
από το βιβλίο "Ο Γέρων Γερόθεος"

Αγγέλιος Γ. Χαλδανιάς

Ὁ Γέρων Ἱερόθεος

(1762-1814)

Ἡ πολιτεία τοῦ κείνου
ἐπιτίμησε τὴν Ἱ. Μονὴν Προφήτου Ἰσαΐου Ἱέρως
καὶ ἐκτελεσθῆναι τὴν ἔκδοσιν τοῦ βίου του

Ἀθήναι 2000

Ἱερόθεος Ἰσαΐου

Ο ΓΕΡΩΝ ΙΕΡΟΘΕΟΣ
(1762-1814)

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Α'. Αυτότελεῖς ἐργασίες

Σπουδὴ στὴ λαϊκὴ μουσικὴ παράδοση τῆς Αἰγίνας. 1. Βασιλικὴ Ἁ. Χαλδαιάκη (1895-1967), Ἀθῆναι 1995 * Ἡ ψαλτικὴ τέχνη στὴν Αἶγινα. 1. Εὐάγγελος Χ. Μαρτίνης (1890-1977), Ἀθῆναι 1995 * Ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν ποίηση καὶ τὴν μουσικὴ. Εἰσαγωγικὸ σχεδιάσμα στὴν ποιητικὴ-μουσικὴ διάσταση τοῦ ἔργου τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, [Ἀθῆναι 1998] * Ὁ πολυέλεος στὴν βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ μελοποιία. (Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ), [Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, 1997 (σὲ πολυγραφημένη μορφή)] * Τὰ ἐν Ὑδρᾷ μουσικὰ χειρόγραφα: ἦτοι κατάλογος περιγραφικὸς τῶν χειρογράφων κωδίκων βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς μουσικῆς, τῶν ἀποκεμμένων ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας. Μετὰ παραρτήματος, ἔνθα κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Ἱεραῖς Μοναῖς Ἀγ. Τριάδος καὶ Παναγίας («Φανερωμένης» καὶ «Ζούρβας»), ὡς καὶ ἐν ἰδιωτικαῖς τισι συλλογαῖς ἀποκεμμένων μουσικῶν κωδίκων (ὑπὸ κυκλοφορίαν).

Β'. Λοιπὰ μελετήματα

«Ἐκ τοῦ ἀρχείου Ν.Δ. Λεβίδη. Ἡ δοξολογία τῆς 25ης Μαρτίου 1908 καὶ μία ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ τοῦ Κ. Ἀ. Ψάχου» (1992) * «Ὁ Ν.Δ. Λεβίδης καὶ τὸ ἀνακύψαν μουσικὸ ζήτημα κατὰ τὸν Μάιο τοῦ 1902» (1994) * «Δύο χειρόγραφα τοῦ Θεοτοκαρίου τοῦ ἁγίου Νεκταρίου» (1994) * «Ἡ μουσικότης τοῦ ἁγίου Νεκταρίου» (1995) * «Ὁ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ “Καθολικοῦ” Παληαχώρας στὴν Αἶγινα» (1995) * «Μελετίου τοῦ Συρίγου. Ἀνέκδοτος Ἀκολουθία πρὸς τιμὴν ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ Ὁμολογητοῦ» (1996) * «Ἡ μελοποίησι στίχων τοῦ πολυελέου ἀπὸ τὸν μαῖστορα Ἰωάννη τὸν Κουκουζέλη» (1997) * «Ὁ γέρον Ἱερόθεος (1762-1814) καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυσις τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας» (1997) * «Ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος Κεφαλᾶς: ἕνας μουσικώτατος ἅγιος τοῦ ἐκπνέοντος αἰῶνος μας» (1999) * «“Ἀκρίβεια κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν τῶν τόνων τῆς παπαδικῆς τέχνης”. “Θεολογικὴ” ἀνάγνωση τῆς ὁμωνύμου μεταβυζαντινῆς θεωρητικῆς συγγραφῆς» (1999) * «Ἡ ψαλτικὴ παράδοση τῆς νήσου Ὑδρας. Α'. Ὑδραῖοι κωδικογράφοι, μελουργοὶ καὶ ψάλτες» (2000) * «Συνοπτικὴ θεώρησις τῆς ἑλληνικῆς ψαλτικῆς τέχνης. (Μὲ ἀφορμὴ τὰ ἀποκεμμένα στὴν Ἄνδρο μουσικὰ χειρόγραφα)» (2000) * «Σχολὴ ψαλτικῆς στὴν Αἶγινα καὶ ἱερατικὴ σχολὴ στὸν Πόρο ἐπὶ Καποδίστρια. Πρωτογενεῖς παρατηρήσεις μὲ ἀφορμὴ ἕνα “πανηγυρικόν”» (2000) * «Ἡ θεωρητικὴ σπουδὴ τῆς ψαλτικῆς τέχνης: ἀπόπειρα διαχρονικῆς προσεγγίσεως» (2000) * «Σημειώματα Κ. Ἀ. Ψάχου ἐπὶ τῶν ἐντύπων μουσικῶν ἐκδόσεων τῆς βιβλιοθήκης του» (2000) * «Ἱερόθεος ἱερομόναχος ὁ Προφητηλιάτης καὶ ἡ μοναστικὴ συνοδεία του» (2000) * «Ἡ Παληαχώρα τῆς Αἰγίνας: ἡ γνωστὴ μας ἄγνωστη» (2000).

ΑΧΙΛΛΕΩΣ Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ

Ο ΓΕΡΩΝ ΙΕΡΟΘΕΟΣ
(1762-1814)

Ἡ πολιτεία
τοῦ κτίτορος τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας
καὶ κριτικὴ ἔκδοσι τοῦ Βίου του

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ
Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης
κ. ΙΕΡΟΘΕΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ
Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας

ΑΘΗΝΑΙ 2000

Ο σχεδιασμός του εξωφύλλου έγινε από την S & P
ADVERTISING (Άσκληπιοῦ 154, 114 71 Ἀθήναι,
τηλ.: 6462716), πάνω σὲ μιὰν ἰδέα τοῦ συγγραφέως.

© Ἱερά Μονή Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, 180 40 Ὑδρα, τηλ.: (0298) 52540

© Ἀχιλλεὺς Γ. Χαλδαιάκης, Χλόη Αἰγίνης, 180 10 Αἴγινα

ISBN 960-86881-0-8

Λουκίας, τῆς ὁμοζύγου,
Εὐαγγελίας, Γεωργίου, Μιχαήλ καὶ Κυριακῆς,
τῶν τέκνων

Καὶ πολλάκις [...] ἄφηγε τὸν ἀδελφόν του νὰ ἔχη τὴν σωματικὴν του φροντίδα καὶ αὐτὸς ἔπαιρνέ τινα βιβλίον [...] καὶ ἐπήγαινε ἐκεῖ πλησίον εἰς ἓνα τουσ κελλάκι ἡσυχάζοντας μόνος του· τὸ δὲ ἑσπέρας ἤρχετον [...] καὶ πάλιν μετὰ [...] ἐπήγαινε εἰς τὴν ἡσυχίαν του [...] καὶ εὐχαριστοῦσεν τὴν φιλανθρωπίαν καὶ κηδεμονίαν τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ, ὅπου κηδεταὶ καὶ παρηγορεῖ τοιοῦτοτρόπως τοὺς ἑαυτοῦ δούλους.

(Βίος γέροντος Ἱεροθέου, § 85)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΜΕΝΑ

Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Ἱεροθέου	13
---	----

«ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΤΕΘΕΟΜΕΝΟΙΣ»

Προοιμιακὸ σημεῖωμα τοῦ συγγραφέως	35
--	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α'. Πηγές	43
Β'. Βοηθήματα	43
Γ'. Πατερικὰ κείμενα	56
Δ'. Χειρόγραφοι κώδικες	59
1. Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας	59
2. Ἱερᾶς Μονῆς Λογγοβάρδας Πάρου	59
3. Ἀγιορειτικοὶ κώδικες	60
α'. Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου	60
β'. Σκήτεως ἀγίου Δημητρίου	60
γ'. Ἱερᾶς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας	60
δ'. Ἱερᾶς Μονῆς Παντελεήμονος	60
4. Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος	60

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Ἡ πολιτεία τοῦ γέροντος Ἱεροθέου	63
1. Συνοπτικὸ βιογραφικὸ σχεδιάσμα	63
2. Χρονολογικὸς δείκτης τῆς ζωῆς τοῦ Ἱεροθέου	82

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Ἡ «πνευματικὴ» προσωπικότητα τοῦ Ἱεροθέου	87
1. Οἱ ἀρετές του	87
2. Οἱ ἀσκητικοὶ του ἀγῶνες	89

α) Νηστεία	89
β) Μοναχικός κανών	92
γ) Δοκιμασίες - Νουθεσίες Διονυσίου	93
δ) Προσωπική μελέτη	95
3. Ἡ συνοδεία του	96
4. Οἱ νουθεσίες του	114
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'	
Λατρευτική συμπεριφορά καὶ λειτουργικὴ συνείδηση τοῦ γέροντος	
Ἱεροθέου	119
1. Ἐκκλησιασμός-Συμμετοχὴ στὶς Ἀκολουθίες	119
2. Ἐξομολόγηση	122
3. Λειτουργικὴ συνείδηση	124
4. Προσευχὴ	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'	
Ἡ ἀνάμιξη τοῦ Ἱεροθέου στὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων	137
1. Γενικά περὶ Κολλυβάδων	137
2. Ἡ ἐμπλοκὴ τοῦ Ἱεροθέου στὸ κολλυβαδικὸ κίνημα	140
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'	
Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἱεροθέου ἴδρυση τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας	159
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'	
Τέσσερα πρόσωπα ποὺ ἐπηρέασαν τὴ φυσιογνωμία τοῦ Ἱεροθέου	185
1. Ἡ μητέρα του Μαλάμω	186
2. Ὁ θεὸς του Μακάριος	187
3. Ὁ πνευματικὸς Παρθένιος Σκοῦρτος	190
4. Ὁ γέροντ Διονύσιος ὁ Σιατιστεύς	191
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'	
Περιγραφή τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου. Δομὴ καὶ ἐπὶ μέρους διάρθρωση τῶν ἱστορουμένων γεγονότων	199
1. Προοίμιον	199
2. Τὰ παιδικὰ χρόνια τοῦ Ἱεροθέου	208
α) Οἱ πρόγονοί του - Ὁ πάππος του	208
β) Τὰ κατὰ τὴν παιδικὴ του ἡλικία	208
γ) Ἡ μητέρα του	208
3. Ἡ μοναχικὴ βιοτὴ τοῦ Ἱεροθέου	209

α) Στο μοναστήρι του αγίου Γεωργίου του Φονέως	209
β) Στο κελλι του αγίου Σπυρίδωνος των Καρυών Αγίου Όρους	209
γ) Στη βατοπαιδινή σκήτη του αγίου Δημητρίου	210
δ) Στη νέα σκήτη του αγίου Παύλου	210
ε) Στο κελλι του αγίου Όνουφριου της μικρᾶς ἀγίας Ἄννης	211
ς) Στο ἔρημονήσι Γιοῦρα	211
ζ) Στη βατοπαιδινή σκήτη του αγίου Δημητρίου τὸ δεύτερον	212
η) Στο κελλι του αγίου Όνουφριου	212
θ) Στο νησάκι Ἀλαττᾶς	213
ι) Στην Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας	214
4. Ἐπίλογος	214

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

Ἡ χειρόγραφη παράδοση τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου	217
1. Ὁ κώδιξ τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας	218
2. Ὁ κώδιξ τῆς Ἱ. Μονῆς Λογγοβάρδας Πάρου	220

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

Οἱ γραφεῖς τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου	227
1. Εὐθύμιος	227
2. Φιλόθεος	232

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι'

Ἡ παροῦσα ἔκδοση	247
------------------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΙΕΡΟΘΕΟΥ	253
Α'. ΣΥΜΒΟΛΑ ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	255
Σύμβολα	257
Βραχυγραφίες	257
Α'. Τοῦ κριτικοῦ ὑπομνήματος	257
Β'. Τῶν παραλλήλων χωρίων	258
1. Μνημονευομένων Παλαιδιαθηρικῶν καὶ Καινοδιαθηρικῶν βιβλίων	258
2. Μνημονευομένων ἐκδόσεων πατερικῶν κειμένων καὶ γεροντικῶν ἀποφθεγμάτων	259
Β'. ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΒΙΟΥ	263
Γ'. «ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟ» ΚΡΙΤΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ	417

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΠΕΝΤΕ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΥΔΡΑΣ 497

1. Κατάλογος τῶν πραγμάτων ποῦ παρέλαβε ὁ γέρον Ἱερόθεος κατὰ τὴν ἐγκατάστασὴ του στὴν Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ "Υδρας" 499
2. «Εἰδοποίησις» τῶν πατέρων τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ πρὸς τοὺς ἀρχόντες τῆς "Υδρας, γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ νέου ἡγουμένου Εὐθυμίου" 505
3. Ἐξοφλητικὸν τοῦ παπᾶ Ναθαναήλ 511
4. Ἡ «τριακοσίων γροσίων» ὁμολογία τοῦ παπᾶ Δαμασκηνοῦ ... 515
5. «Ἵποτύπωσις ἡμερούσιος εἰς μοναχὸν ὑγιῆ καὶ ἰδιάζοντα, ἐκ τῶν διατάξεων τῶν πατέρων, ὠφελιμωτάτη καὶ ὑπὸ πολλῶν δεδοκιμασμένη» 519

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΑ 527

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ 569

- Α'. Τῶν προλεγομένων, τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς καὶ τοῦ ἐπιμέτρου 571
 1. Κυρίων ὀνομάτων 571
 2. Μνημονευομένων περικοπῶν τοῦ Βίου 582
- Β'. Τοῦ κειμένου τοῦ Βίου 595
 1. Κυρίων ὀνομάτων 595
 2. Τοπωνυμίων 599
- Γ'. Γενικοί 603
 1. Χωρίων Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης 603
 2. Πανομοιοτύπων 609

Προλεγόμενα

Ἡ χριστιανικὴ Ὑδρα, μὲ τὴν δυναμικὴν, μυσταγωγικὴν καὶ καλλίκαρπον παρουσίαν της, ὑπῆρξεν τὸ θερμοκῆπιον εἰς τὸ ὁποῖον ἠνδρώθη καὶ ἐμεγαλύνθη ὁ Νεομάρτυς Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος καὶ οἱ δαφνοστεφεῖς ἔθνο-μάρτυρες — αὐτοὶ οἱ ἀθάνατοι προάγγελοι τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Γένους.

Ὑδρα. Μικρὰ νῆσος τοῦ Σαρωνικοῦ, ἐκτάσεως 64 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἄνυδρος, ἀποτελοῦσα μετὰ τῶν ἄλλων νήσων τῆς περιοχῆς ἄλλας «Πριγκηποννήσους» τοῦ Σαρωνικοῦ, πασίγνωστος σήμερον εἰς τοὺς διεθνεῖς κύκλους, προσελκύνουσα κατ' ἔτος χιλιάδας ἐπισκεπτῶν, ἐντοπίων καὶ ξένων. Ἡ γοητεία της εἶναι ἀκαταγώνιστος, διὰ τὴν ὄλως ἀσκητικὴν, ἐπὶ ἀπορρώγων βράχων, δομὴν της, διὰ τὴν παντελῆ ἀπουσίαν τροχοφόρων, διὰ τὴν αὐστηρὰν οἰκοδομικὴν γραμμὴν τῶν μεγάλων κτισμάτων της, ἣ ὁποία τὴν παρουσιάζει ὡς ἄλλην μοναστηριόπολιν. Παράλληλόν τι συναντᾶται εἰς τὴν πανεπιστημιόπολιν Oxford Ἀγγλίας — ἄλλης παντελῶς ποιότητος—, ἔνθα αἱ παλαιαὶ γοθτικαὶ Μοναὶ «μετεμορφώθησαν» εἰς Πανεπιστήμια. Ἀποτελεῖ *unicum* μετὰ τῶν νήσων τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ διεθνοῦς χώρου.

Ἱστορικὸν καὶ δὴ ἀπώτερον παρελθὸν δὲν ἔχει ἡ νῆσος. Ἡ ἐμφάνισίς της εἰς τὴν ἱστορικὴν ζωὴν τοῦ τόπου ἐντάσσεται περὶ τὰ τέλη τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, κατ' ἐξοχὴν δὲ εἰς τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὁπότε ἡ ἄγονος νῆσος ἐγένετο πασίγνωστος. Τὰ ἀπίθανα κατορθώματα τῶν θρυλικῶν ναυμάχων της προσέδωσαν εἰς τὴν μικρὰν νῆσον τοῦ Σαρωνικοῦ δόξαν καὶ μεγαλεῖον μοναδικόν, πρὸς τὸ ὁποῖον οὐδεμία ἄλλη νῆσος — πλὴν τῶν ἐτέρων δύο πολεμικῶν νήσων Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν— δύναται νὰ συγκριθῇ.

Ἄναμφισβητήτως, ὑπάρχουν μυστικοὶ παράγοντες, οἱ ὅποιοι δικαιολογοῦν καὶ ἐρμηνεύουν τὸ θαῦμα καὶ τὸν θρύλον τῆς Ὑδρας. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ ἀνεύρωμεν τὰ αἷτια καὶ τοὺς παράγοντας, οἱ ὅποιοι κατέστειψαν μὲ δάφνας μοναδικοῦ μεγαλείου τὴν νῆσον. Ἐὰν προσαναβῆ τις πρὸς τοῦτο εἰς τὸ ὕψωμα ἔνθα ἔχει ἀνεγερθῆ, πρὸ τριῶν περίπου αἰώνων, ἢ Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίας Τριάδος Ὑδρας, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ καταγράφωνται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του αἱ εἰσοδοὶ καὶ αἱ ἐξοδοὶ τοῦ παλαιοῦ πολεμικοῦ λιμένος τῆς Ὑδρας καὶ τοῦ νεωτέρου, τοῦ καὶ ἐμπορικοῦ. Καὶ θὰ εἶναι ἐξόχως συναρπαστικὸν τὸ θέαμα τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων εἰς τὴν νῆσον, οἱ ὅποιοι καὶ ἔγραφαν κορυφαῖα καὶ καίρια κεφάλαια τῆς δαφνοστεφοῦς ἱστορικῆς διαδρομῆς της. Καὶ πρῶτον· οἱ ἔποικοι τῆς νήσου.

Οἱ πρῶτοι ἔποικοι τῆς Ὑδρας

Οἱ ἱστορικοὶ ἐρευνοῦν καὶ ἀνευρίσκουν στοιχεῖα, πείθοντα ὅτι ἡ νῆσος εἶχε κατοικηθῆ εἰς τοὺς πρὸ καὶ μετὰ Χριστὸν χρόνους, κυρίως ὑπὸ νομάδων ἀσχολουμένων μὲ τὴν βοσκὴν ζώων καὶ περὶωρισμένας καλλιεργείας. Τὸ θέμα ἐρευνᾶται¹. Μαζικὴ ἐποίκησις μαρτυρεῖται ὑπὸ ἐντοπίων φύλων τῆς Βορείου Ἡπείρου, μὲ καθαρὰν ἐλληνικὴν συνείδησιν, κατὰ τοὺς χρόνους μετὰ τὸν θρυλικὸν Σκεντέρμπεην, κατ' ἄλλους, ὅμως, τελευτῶντος τοῦ 15' αἰῶνος. Βέβαιον εἶναι, πάντως, ὅτι ὅπωςδὴποτε πολεμικὰ φύλα χριστιανῶν Ἀλβανῶν, διωκομένων ὑπὸ Μουσουλμάνων, Ἀλβανῶν καὶ Τούρκων, κατῴρθωσαν, διασπάσαντες τὸν μουσουλμανικὸν κλειόν, νὰ διασχίσουν μὲ ἀκαταγώνιστον ὄρμην καὶ γενναιότητα τὴν κυρίως

1. Τὸ θέμα ἐρευνᾶται ὑπὸ τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἱστορικοῦ τῆς νήσου Ἀντωνίου Λιγνοῦ (Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, τόμος πρῶτος, Ἀθήναι 1946, σσ. 5-9 κ.έ.), ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Μανίκη καὶ τοῦ συγχρόνου συγγραφέως καὶ δημοσιογράφου Ἰωάννου Καραμήτσου.

Ἑλλάδα, νὰ φθάσουν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκεῖθεν νὰ διαπεραιωθοῦν εἰς Ὑδραν, ἔνθα καὶ ἀναμιχθέντες μετὰ τῶν ἐντοπίων νομάδων ἀγροτῶν καὶ βοσκῶν ἀπετέλεσαν τὴν πρώτην κοινότητα τῆς νήσου.

Πολλὰ λέγονται δι' αὐτοὺς τοὺς πρώτους γενάρχας τῶν Ὑδραίων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι τὸ κυρίαρχον σῶμα τῆς κοινότητος ταύτης ἦτο τὸ ἱερατεῖον. Δὲν συνεβούλευον ἀπλῶς οἱ ἱερεῖς ἀλλ' ἔδιδον ἐντολάς. Τὸ τοιοῦτον δὲν ἐρείδεται ἐπὶ ἐξηκριβωμένων ἱστορικῶν πηγῶν, χαρακτηριζόμενον ὡς ὑπερβολή. Οὕτως ἢ ἄλλως, πρέπει νὰ ὑπῆρχε ἰδιαιτέρως ἰσχυρὰ ἡ θέσις τοῦ ἱερατείου, ὀφειλομένη εἰς τὰς συνεχεῖς μάχας, εἰς τὰς ὁποίας ἠναγκάζοντο νὰ ἐμπλέκωνται οἱ χριστιανοὶ οὗτοι διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων καὶ εὐρίσκοντες καταφύγιον καὶ παραμυθίαν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Παναγίαν μας, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἱερεῖς τῶν, οἱ ὁποῖοι πρόδηλον εἶναι ὅτι ὑπῆρξαν ἄνδρες ἐνάρετοι καὶ θεληματικοί. Καὶ ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς ὠραιότερας ἀναζητήσεις ἢ ἀνεύρεσις τῶν ὀνομάτων τῶν πρώτων τούτων κληρικῶν, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἄλλοι πατριάρχαι τοῦ Ἰσραήλ, ἔθεσαν τὰ ἐκκλησιαστικὰ θεμέλια τῆς πρώτης ἐκείνης ὑδραϊκῆς κοινότητος.

Οἱ πρώτοι ἐκεῖνοι ἀλβανόφωνοι χριστιανοὶ Ὑδραῖοι, καίτοι ὕστεροῦντο θαλασσινῶν γνώσεων καὶ ἐμπειριῶν, ἐρρίφθησαν μὲ τὴν ὄρμην καὶ τὸ θάρρος, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐχαρακτήριζον, εἰς τὰ δυσνότακτα κύματα τῆς ἀνοικτῆς ὑδραϊκῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα συντόμως καὶ ἐδάμασαν, ἀναδειχθέντες εἰς θαυμαστοὺς θαλασσοπόρους, κατέχοντας τὰ πρωτεῖα, συναγωνιζόμενοι ἐπιτυχῶς τοὺς θαλασσαετοὺς τῶν ἄλλων ὀνομαστῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Ἄλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦνθι καὶ ἡ πειρατεία καὶ κατέστη ἀναγκαῖον οἱ ἐξάκουστοι Ὑδραῖοι ναυτίλοι νὰ ἀθλήσουν μαχόμενοι καὶ διακινδυνεύοντες ἐναντίον τῶν πειρατῶν. Οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, μὲ τὴν σύμφωνον γνώμην τῶν ἱερέων καὶ τῶν πατέρων τῶν, ἀπεδέχθησαν τὴν πρόκλησιν καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἀπέβησαν φόβος καὶ τρόμος τῶν πειρατῶν. Καὶ συνέβαινε ἐνίοτε οἱ πειραταὶ μᾶλλον νὰ προσπα-

θοῦν νὰ ἀποφύγουν τὴν σύγκρουσιν μὲ τὰ ὑδραϊκὰ πλοῖα, οἱ δὲ ἀνυποχώρητοι Ὑδραῖοι ναυτικοὶ νὰ διώκουν τοὺς πειρατάς, οἵτινες οὐδέποτε σχεδὸν ἀπετόλμησαν ἐπιχείρησίν τινα ἐναντίον τῆς νήσου.

Ἡ τοιαύτη θαυμαστὴ μεταμόρφωσις τῶν ἐκ Βορείου Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας πολεμιστῶν εἰς περιακούστους ποντοπόρους καὶ «μπαρουτοκαπνισμένους» ναυμάχους, συνετέλεσεν ὥστε οἱ Τούρκοι νὰ ζητοῦν κατ' ἔτος ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τῆς Ὑδρας σημαντικὸν ἀριθμὸν νέων Ὑδραίων. Οὗτοι κατετάσσοντο εἰς τὰ πολεμικά των πλοῖα καὶ ἀνεδεικνύοντο ἀξιωματικοὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, δεκαετίας τινὰς πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Μαρτυρεῖται ὅτι εἰς τὴν διακριτὴν θέσιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν εἰς τὸν τουρκικὸν στόλον ὑπηρετούντων Ὑδραίων ναυτῶν διέπρεψεν Ὑδραῖος ναυτικὸς ἀξιωματοῦχος, ὅστις, ὅμως, ἅμα τῇ κηρύξει τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐκρεμάσθη εἰς ἀγχόνην, στηθεῖσαν εἰς παράθυρον κτηρίου εὑρισκομένου ἐναντι τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ζῶντος ἔτι τοῦ μάρτυρος Πατριάρχου, ὁ ὁποῖος καλῶς κατενόησε τὴν τραγικὴν προειδοποίησιν.

Φιλοκαλικοὶ καὶ κολλυβάδες

Τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθησαν οἱ κολλυβάδες τὸ 1750, ὅποτε ἐδημιουργήθη εἰς τὴν σκῆτην τῆς Ἁγίας Ἄννης τοῦ Ἁγίου Ὁρους τὸ περιλάλητον ζήτημα τῶν κολλύβων, τὸ ὁποῖον ἔδωσε καὶ τὸ ὄνομα κολλυβάδες εἰς ὅλον τὸ ὑπάρχον πνευματικὸν κίνημα. Ὅμως, εἶχε πολὺ βαθυτέραν καὶ κραταιὰν θεμελίωσιν τὸ κολλυβαδικὸν κίνημα καὶ οἰκοδόμημα. **Τρία βασικὰ χαρακτηριστικὰ** διακρίνουν τὸ κίνημα τοῦτο. **Πρῶτον** ἡ ἀξία τέλεισι, μετὰ προσοχῆς, ἀκριβείας, καθαρᾶς ἀρθρώσεως, κατανύξεως, μουσικότητος, τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς θείας μυσταγωγίας, τούτέστιν τῆς εὐχαριστιακῆς Συνάξεως. Κατεβάλλετο ἰδιαίτερα προσοχὴ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ ἐκκαλεῖτο ὁ ἱεροψάλτης νὰ συμ-

βάλη μετὰ πάσης ἁρμονίας καὶ εὐλαβείας διὰ τὴν μυσταγωγικὴν τέλεσιν τοῦ μεγάλου τούτου μυστηρίου. Δεύτερον· ὑπεγράμμιζετο τὸ λόγιον τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου «πρᾶξις θεωρίας ἐπίβασις». Ὅτι πράττει ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ εἶναι ἐξηρητημένον ἀπὸ τὴν θεολογικὴν θεώρησιν καὶ ἀνὰ πᾶσαν σιγμὴν νὰ δύναται νὰ δίδῃ λόγον «παντὶ τῷ αἰτοῦντι». Τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ ἀφετηρία τοῦ «ἀγῶνος» διὰ τὰ κόλλυβα· θεωρητικῶς, τοῦτέστιν θεολογικῶς τεθεμελιωμένον, τὸ Σάββατον εἶναι ἡμέρα ἀφιερωμένη εἰς τοὺς νεκροὺς καὶ ἐπομένως τότε πρέπει νὰ γίνωνται τὰ μετὰ κολλύβων μνημόσυνα. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο· ἀλλὰ τὸ Σάββατον πρέπει νὰ τιμᾶται ὡς ἡμέρα προετοιμασίας διὰ τὴν ἀναστάσιμον θείαν Λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς. Δὲν γίνονται γάμοι κατὰ τὴν διάρκειάν του οὔτε συμπόσια καὶ ὅλα συντείνουν διὰ τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ πνεύματος πρὸς ἑορτασμὸν τῆς Κυριακῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ἔν τριτον χαρακτηριστικόν· τὸ κίνημα τῶν κολλυβάδων εἶχεν εἰς περιωπὴν τὰ πατερικὰ γράμματα. Δεκάδες κληρικῶν καὶ μοναχῶν, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὸ κίνημα τοῦτο, ἀνεδίφων τὰς ἀγιορειτικὰς βιβλιοθήκας καὶ ἑτέρας ἄλλων Ἱερῶν Μονῶν, διὰ τὴν ἀνεύρεσιν πατερικῶν χειρογράφων. Περιώνυμος κατέστη ἡ ἀναζήτησις κειμένων πατερικῶν, ἀσκητικῶν, μυστικῶν καὶ νηπτικῶν ὑπὸ τῶν τριῶν κορυφαίων κολλυβάδων Μακαρίου Νοταρᾶ, Ἀθανασίου Παρίου καὶ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, οἱ ὅποιοι καὶ συνέταξαν τὴν θρυλικὴν καταστάσαν Φιλοκαλίαν, μεταπεφρασμένην εἰς πλήθος ξένων γλωσσῶν καὶ μάλιστα εἰς τὰς σλαβικὰς.

Τὸ τρίπτυχον αὐτὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν κολλυβάδων ἀπετέλεσεν ἔν γνώρισμα τὸ ὅποιον ὡς εἰδοποιὸς διαφορὰ ἐχαρακτήριζε τοὺς ἐπιθυμητοὺς εἰς τὴν κοινότητα τῆς νήσου ἱερεῖς ἢ λαϊκοὺς. Τὸ ἱερατεῖον τῆς κοινότητος τῆς νήσου Ὑδρας εἶχεν ὡς κριτήριον, πρὶν κἄν γνωρίσῃ τοὺς κολλυβάδας, τὰ τρία ὡς ἄνω χαρακτηριστικά. Αὐτομάτως, χωρὶς ἑτέραν δοκιμασίαν, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἀκτίστου φωτὸς τοῦ Παρακλήτου, ὁ εὐλαβὴς κληρικὸς φέρεται ὡς κολλυβάς καὶ φιλόκαλος· χωρὶς νὰ ἔχη μυθθῆ εἰς τὸ σχετικόν

κίνημα². Αυτόνοτος τυγχάνει ὁ ἐνθουσιασμός μετὰ τοῦ ὁποίου γίνεται δεκτὸς ὑπὸ τοῦ ἱερατείου τῆς νήσου ὁ ἐξονομαζόμενος κολλυβάς καὶ φιλόκαλος. Κατέστη διήγημα, ἀναγνωστὸν ὑπὸ πάντων, ὁ πάνδημος καὶ ἐνθουσιώδης τρόπος μετὰ τοῦ ὁποίου ἔγινε δεκτὸς ὑπὸ τοῦ ἱερατείου τῆς νήσου καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων αὐτῆς ὁ ἐξάκουστος Σίλβεστρος ὁ ἐρημίτης, ὁ καὶ Καππαδόκης, μετὰ τῆς συνοδείας του, μία μορφή κορυφαίας πνευματικῆς ἀκτινοβολίας, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ὁποίου ἐδιδάχθη τὰ τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας καὶ αὐτὸς ὁ Ἁγιορείτης Νικόδημος. Εἶχε δέ, πρὸς τούτοις, ἡ κοινότης τῆς Ὑδρας τὸ ἐξῆς ὅλως ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα. Τὸ ὅτι δηλαδὴ ὅλοι ὁμοῦ, ἱερατείου, ἄρχοντες τῆς νήσου καὶ ὁ λαός, ἐδέχοντο τοὺς κολλυβάδας καὶ φιλοκάλους, ἐνῶ εἰς ἄλλας νήσους, ὅπως εἰς τὴν Πᾶρον, τὴν Σῦρον, τὴν Χίον, διεφώνουν οἱ παράγοντες τῆς νήσου μεταξὺ των. Δεδικαιολογημένη, κατὰ ταῦτα, εἶναι ἡ οὐσιαστικώτερα ὠφέλεια τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ νῆσος ἀπὸ τοὺς εἰσελθόντας καὶ παραμείναντας εἰς αὐτὴν κολλυβάδας.

Ἡ ἐνότης αὕτη τῆς πίστεως καὶ ἡ κοινωνία μετὰ τῆς ἀγιοπνευματικῆς κολλυβαδικῆς καὶ φιλοκαλικῆς διδασκαλίας, ἐπῆρέασε βαθύτατα πάντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, ἰδιαίτερος δὲ τοὺς θαλασσομάχους τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους, οἱ ὁποιοὶ ἐξερχόμενοι διὰ τὰ θαλάσσια ταξείδιά των, διακινδυνεύοντες καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀκόμη εἰς πιθανὴν σύγκρουσιν μετὰ τῶν πειρατῶν, ἐζήτουν ἀπὸ τὸ ἱερατεῖον εὐχὴν καὶ εὐλογίαν, ἐξομολογούμενοι καὶ λαμβάνοντες δύναμιν ἐξ ὕψους. Τοιοῦτοτρόπως προητοιμάζετο ἡ γενεὰ τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821.

Ἅγιος Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος

Ἡ πρωΐα ἐκείνη, μία πικρὰ πρωΐα τοῦ 1790, κατὰ τὴν ὁ-

2. Βλ. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ἐν Ἀθήναις 1991².

ποίαν ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος Δημαμᾶς, τέκνον τοῦ Μιχαήλ καὶ τῆς Μαρίνης, μόλις εἰκοσαέτης, ἐφάνη ἐξερχόμενος ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς νήσου ἐπὶ ἐνὸς πλοίου τῆς γραμμῆς πρὸς Ῥόδον, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε προσκυνήσει τὸν ναὸν τῆς Παναγίας μας, ἦτο μία ἀληθῶς ὄχι μόνον πικρὰ ἀλλὰ καὶ δυσοίωτος διὰ τὸν νεαρὸν Ὑδραῖον ἡμέρα, ἡ ὁποία, ὅμως, εἶχε θεοπτικὴν συνέχειαν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἔφυγε διὰ τὰ ἀνεύρη ἐργασίαν εἰς τὴν πολυάνθρωπον καὶ πανέμορφον πρωτεύουσαν τῶν Δωδεκανήσων. Ἐκεῖ εὗρεν ἐργασίαν, ἀλλ' εὗρε καὶ διόδον εἰσόδου εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Τούρκου Κυβερνήτου τῆς νήσου. Παρεσύρθη ἐκεῖ, «ἔφαγε, ἐπαχύνθη, ἐλιπάνθη καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἡγαπημένος» (Δευτ. λβ', 15). Ἐλησμόνησε τὰ πάντα καί, εἰς τὴν μέθην εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκετο, ἡγέρθη πρωῖαν τινὰ εἰπών· «εἶναι καιρὸς νὰ μεταβῶ εἰς Ὑδραν, νὰ ἐπανίδω τὴν χήρα μητέρα μου καὶ νὰ ἀφήσω εἰς τὰ πτωχὰ καὶ βασανισμένα χέρια τῆς πολλὰ χρυσὰ νομίσματα». Θὰ ἐκράτει εἰς χεῖράς του καὶ μανδῆλιον μὲ τὰ φημισμένα καὶ ἀρωματικὰ μῆλα τῆς Ῥόδου. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασεν εἰς Ὑδραν καὶ εἶδε τὰ καταστήματα ὅλα κεκλεισμένα, τὰ παράθυρα ἐσφραγισμένα, τὴν κυρὰ Μαρίνα νὰ μὴ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἐκκλήσεις του, παρ' ὅτι ἤσθάνθη ὅτι ἤκουσε φωνὴν φοβερὰν — ἦτο ἐσωτέρα;— «ἐγὼ δὲν ἐγέννησα Χασάν, ἐγέννησα Κωνσταντῖνον» καὶ τὴν νουνιὰν του θρηνησοῦσαν καὶ λέγουσαν· «ἐκριμάτισες καὶ ἴμένα ποῦ σου ἔβαλα τὸ λάδι»... τότε ἀφύπνισθη ἐντὸς αὐτοῦ ὁ κόσμος ὁ λησμονημένος. Αἱ ἐπιβλητικαὶ καὶ θεληματικαὶ μορφαὶ τῶν ἱερέων, αἱ διδαχαὶ τοῦ γέροντος Σιλβέστρου, αἱ στιγμαὶ τὰς ὁποίας ἐβίωσε εἰς τὰς ὀλουκτίας τῶν ἐκκλησιῶν, τὰς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπισκεφθῆ μὲ τὴν τουρκικὴν στολὴν ἡ ὁποία τὸν κατέπνιγε... ὅλα αὐτὰ τὸν συνέτριψαν. Ἡ ἀναχώρησις του ἀπὸ τὴν Ὑδραν ἦτο ἀναχώρησις μετανοίας. Ἐπεσκέφθη τὴν νήσον ὡς Τούρκος ἄρχων, ἐβαπτίσθη εἰς αὐτὴν εἰς τὰ νάματα καὶ τὰ δάκρυα τῶν συμπατριωτῶν του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥόδον ἡλωιωμένος, μεταμεμορφωμένος. Τὸ ὑπόλοιπον πάλαισμα τοῦ Κωνσταντῖνου ἦτο ἀπλῶς ὀλοκλήρωσις τῆς μετανοίας διὰ

του μαρτυρίου.

Σωτήριος ἀληθῶς ἦτο ἡ κοινωνία μὲ τὸ ἱερατεῖον καὶ τὴν κοινότητα τῆς νῆσου! Ἀνακαίνισις, ἀληθῆς ἀναγέννησις. Ἡ συνέχεια εἶναι γνωστὴ εἰς πάντας. Δὲν ἐδέχθη, παρ' ὅτι ἐγένοντο προτάσεις καὶ ὑποδείξεις εἰς αὐτὸν καὶ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Πορταϊτίσσης, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν εἶχεν ἀποστείλει ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε', ἐν μετανοίᾳ καὶ νὰ μὴ ῥίψῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν δεινὴν δοκιμασίαν τοῦ μαρτυρίου, ἀλλὰ παρέμεινεν ἀνυποχώρητος. Τὴν πρῶταν τῆς 14ης Νοεμβρίου 1800, γενναῖος καὶ ἀταλάντευτος, παρέδωκε τὴν ἡρωϊκὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πρώτου Μάρτυρος καὶ Ἠγέτου ὄλων τῶν μαρτύρων, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.

Ἡ ἀτρόμητος στάσις του ἐνώπιον τῶν δημίων του, ἡ περιφρόνησις τοῦ θανάτου, ἐνέπνευσε τοὺς συμπατριώτας του καὶ ὁ θάνατός του ἐγένετο πρόδρομος τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Γένους. Ὅλίγα ἔτη μετὰ τὸ μαρτύριόν του οἱ γενναῖοι Ὑδραῖοι ἤχθησαν εἰς σοβαρὸν ἐπαναστατικὸν κίνημα πρὸ τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως. Δεδικαιολογημένως, κατὰ ταῦτα, τὸ συγκληθὲν συνέδριον εἰς Ὑδραν, ἐπὶ τῇ διακοσιοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου του, ἔλαβε τὸν τίτλον «Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος-Νεομάρτυρες· οἱ προάγγελοι τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Γένους».

Ἡ ἄφιξις κορυφαίου ἐκπροσώπου τοῦ κολλυβαδικοῦ καὶ φιλοκαλικοῦ κινήματος

Μία ἀληθῶς κορυφαία, προικισμένη διὰ πολλῶν ταλάντων προσωπικότης, ἀκολουθουμένη ἀπὸ συνοδείαν 15 ἕως 20 ἀδελφῶν καὶ πατέρων, ὁ ἱερομόναχος Ἱερόθεος, ἡγούμενος ἀγιορειτικοῦ κελλίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σταυρονικήτα, φθάνει εἰς Ὑδραν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1813. Οὐδεμία ἑτέρα μορφή, ἐξ ὧσων ποτὲ παρέμειναν καὶ εἰργάσθησαν εἰς τὴν ἱστορικὴν νῆσον κατὰ τὴν διάρκειαν ἀπὸ τοῦ ιζ' ἕως τοῦ κ' αἰῶνος,

οὐχὶ μεμονωμένη ἀλλὰ κρινομένη μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν συνοδείας, δύναται νὰ συγκριθῆ πρὸς τὰς μορφὰς τοῦ ἡγέτου Ἱεροθέου καὶ τῶν ἀνδρῶν τῆς συνοδείας του. Ὑπῆρξε, πράγματι, μέγα τὸ εὖρος καὶ ἡ πολλαπλότης, ἡ σπουδαιότης καὶ τὰ σοβαρὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὅποια ἐπέτυχον οἱ συμπήξαντες τὴν Ἱερὰν Μονὴν Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, ἐργασθέντες μετ' αὐταπαρνήσεως, ὑποδειγματικοῦ ζήλου καὶ ἀκριβείας διὰ τὸ καλὸν καὶ τὴν προκοπὴν τῆς νήσου.

Ὁ Ἱερόθεος, κατὰ κόσμον Ἰωάννης Γεωργίου, ὀρμώμενος ἐκ τοῦ χωρίου Συλίβενα τῶν Καλαβρῦτων, ὑπῆρξεν αὐτοδημιούργητος. Ἐδιδάχθη τὰ ἑλληνικὰ καὶ χριστιανικὰ γράμματα ἐντὸς διαφόρων Ἱερῶν Μονῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν ἐννέα ἐτῶν κατὰ διαδοχὴν ἐθήτευσεν. Ἀπέκτησε, τοιοῦτοτρόπως, συγκεκροτημένην γνῶσιν καὶ μόρφωσιν περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ θεολογικὰ γράμματα, χρησιμοποιοῦν κατὰ τρόπον ὑποδειγματικὸν τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν. Ὑπῆρξε κορυφαῖος κολλυβάς. Ὡς προελέχθη ἤδη διὰ τοὺς Ὑδραίους, ἔζησε καὶ οὗτος κολλυβαδικῶς πρὶν ἐνταχθῆ εἰς τὸ ζωηρὸν τοῦτο ἀγιορειτικὸν καὶ πνευματικὸν κίνημα. Ἡ ἀγωγή τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει παρὰ τοὺς πόδας ὀνομαστῶν ἀγίων πατέρων καὶ διδασκάλων, τοὺς ὁποίους ἠτύχησε νὰ ἔχη, τὸν ἐδίδαξεν, ἀπὸ τῶν πρώτων νεανικῶν του κλίσεων, νὰ τηρῆ ἀπταιστῶς τάξιν, ἀκρίβειαν, καθαρότητα διανοίας ἀλλὰ καὶ εὐκρινῆ ἀνάγνωσιν τῶν μυστηριακῶν εὐχῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς εὐχαριστιακῆς θείας μυσταγωγίας. Ἐπεζήτει, πρὸς τούτοις, ἁρμονικὴν συνυπήχησιν μετὰ τῶν ἱεροψαλτῶν κατὰ τὴν τέλει τῶν μυστηρίων καὶ μάλιστα τῆς εὐχαριστιακῆς Συνάξεως. Ἐπίσης, προσφιλέστατον ἐργόχειρόν του ἦτο ἡ ἀναζήτησις πατερικῶν κειμένων, καὶ μάλιστα τῶν νηπτικῶν καὶ μυστικῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, «ἐπιποθῶν καὶ ἐκλείπων» εἰς τοὺς πατερικοὺς αὐτοὺς λειμῶνας, πολλάκις δι' ὅλης νυκτός. Ὑπῆρξε, λοιπόν, ὅπως καὶ πλείστοι ἕτεροι ὅμοιοι αὐτῷ, κολλυβάς, πρὶν ἐνταχθῆ εἰς τὸ κίνημα τοῦτο. **Καὶ ὅτε ἐνετάχθη, ἐγένετο κορυφαία μορφή τοῦ κινήματος, στενῶς συνεργαζόμενος μετὰ**

τοῦ μεγάλου Ἀγιορείτου Νικοδήμου. Χαρακτηριστικὸν τῶν πρωτοβουλιῶν του εἶναι ὅτι προηγῆθη τοῦ ταλαντοῦχου ἐκείνου Ναξίου πατρὸς καὶ διδασκάλου, ἀπολογούμενος διὰ τὴν κολλυβαδικὴν του ὑπόστασιν ἐνώπιον τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν, εἰς γενομένην Σύναξιν ἐν Καρναῖς τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ὑπῆρξε τόσον πλήρης καὶ τεθεμελιωμένη ἡ ἀπολογητικὴ του ἐκείνη ἐξομολόγησις, ὥστε οἱ πατέρες-ἐκπρόσωποι τῶν Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους τὸν ἐδικαίωσαν, πλὴν ἐλαχίστων τινῶν πεισμόνων μοναχῶν. Μετὰ τὴν Σύναξιν ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ κοινὸς πνευματικὸς ἐξομολόγος ὄλων τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ὁ ἐξόχως τιμητικὸς οὗτος τίτλος, ἐπικυρωθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ ἀφηρέθη κατὰ τὴν διάρκειαν σκληρῶν διωγμῶν ἐγεγερθέντων ἐναντίον του. Ἦναγκάζετο κατ' αὐτοὺς νὰ κινήται μετὰ τῆς συνοδείας του ἀπὸ κονακίου εἰς σκῆτας διαφόρους καὶ ἀπὸ ἐρημικὰς νήσους εἰς ἄλλας περισσότερον ἀπομεμακρυσμένας, ἕως οὐ κατενόησεν ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πεφιλημένην του ἀγιορειτικὴν καλιάν, διότι ἐκινδύνευε καὶ αὐτὴ ἡ σωματικὴ ἀκεραιότης τοῦ ἰδίου καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ.

Μὲ ὀδύνην ψυχῆς ἀπεκόλλησεν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς «ρίζης τοῦ Ἰεσσαί», τῆς ἀγιορειτικῆς ἀγγελικῆς πολιτείας, καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν φιλόξενον καὶ ὀρθόδοξον ἀγκάλην τοῦ πολυῦμνήτου καὶ σφύζοντος ἀπὸ τὴν διαιωνίαν ἑλληνικὴν παρουσίαν Αἰγαίου Πελάγους. Πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν ἠκολούθησαν καὶ θὰ ἠκολούθουν καὶ ἄλλοι ἐκλεκτοὶ ὄμιλοι φιλοκαλικῶν καὶ κολλυβάδων μοναχῶν, εἰς τὴν παρουσίαν τῶν ὁποίων ὀφείλουν αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τῶν νησιωτῶν κατοίκων των. Καὶ εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικὴ ἡ πνευματικότης αὐτῶν. Αἱ χιλιάδες τῶν ἀνεγχευμένων ναῶν, αἱ ζῶσαι καὶ χαριτωμένα ὀρθόδοξοι παραδόσεις, ὁ ἐναγκαλισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ χριστιανικοῦ πνεύματος, ἀποτελοῦν εὐγλώττους μάρτυρας τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Πράγματι, τὸ μέγα τοῦτο διαφωτιστικὸν πνευματικὸν κίνημα τοῦ ἰγ' αἰῶνος ἀντιπαρατάσσεται καὶ ἀποκαλύπτει τὴν σκοτό-

μαιναν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ διαφωτισμοῦ —γεννήτορος καὶ γεννήματος τῆς γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως—, ὁ ὁποῖος, παρ' ὅτι ἀπεγνωσμένως προσπαθεῖ νὰ φωταγωγῆσῃ τὰ σκότῃ τῆς ἀθέου παιδείας, τῆς ἀθρήσκου κοινωνίας καὶ τοῦ ἀθέου κράτους, αὐτοπυρπολεῖται μὲ τὰς ἀστραπὰς καὶ τοὺς κεραυνούς, διὰ τῶν ὁποίων ἐπὶ διακόσια καὶ πλέον ἔτη προσπαθεῖ, ὡς ἄλλος Εὐρωπαῖος Ἡρόστρατος, νὰ «συντρίψῃ» —διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν σκαιὰν ὕβριν τοῦ Βολταίρου διὰ τὸν Ἰησοῦν· «συντρίψατε τὸν ἄτιμον»— τὸν φωτεινὸν κόσμον τοῦ Παρακλήτου Πνεύματος τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης.

Μετὰ μικρὰν περιπλάνησιν ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον εὐρέθη τέλος ὁ ἡγούμενος Ἱεροθεὸς εἰς τὰς νήσους τοῦ Σαρωνικοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ἀκουστὸν ἦτο ὅτι ἐφιλοξενούντο οἱ πατριάρχαι τοῦ φιλοκαλικοῦ καὶ κολλυβαδικοῦ κινήματος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, Μακάριος ὁ Νοταρᾶς καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς. Πρῶτον ἐπεσκέφθη τὰς Σπέτσας καὶ ἀκολουθῶν τὸν Πόρον, προσκυνητῆς εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀναπαυθῆ τὸ πνεῦμά του. Τότε, πληροφορηθέντες περὶ αὐτοῦ τότε ἱερατεῖον τῆς νήσου καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῆς, ἐν οἷς καὶ ὁ γνωστὸς μονόφθαλμος, ἀλλ' ἔχων διαυγαστάτους πνευματικούς ὀφθαλμούς, Λάζαρος Κουντουριώτης, μαθόντες περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἱεροθεοῦ καὶ τῆς συνοδευούσης αὐτὸν κολλυβαδικῆς μαρτυρίας, ἀπέστειλαν τὸ ἐπίσημον εὐδρομον τῆς κοινότητος, ὅπως παραλάβῃ αὐτὸν ἐκ Πόρου καὶ μεταφέρῃ αὐτὸν μετὰ τῆς συνοδείας του εἰς Ὑδραν. Καὶ ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὴν ἐπίσημον γενομένην συνάντησιν μία πάνδημος ὑποδοχὴ καὶ ἀπόφασις τῆς κοινότητος νὰ γίνῃ δεκτὸς ὁ Ἱεροθεὸς καὶ ἡ συνοδεία του, νὰ τοῦ δοθῇ πᾶν ὅ,τι ἐχρειάζετο διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς νέας Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας καὶ νὰ ἀπολαύῃ τῆς γενικῆς ἐπιδοκιμασίας, τῆς ἀρχοντικῆς φιλοξενίας ἐκ μέρους ὄλων.

Ἀξίζει νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ἡμεροχρονολογίαν. Σεπτέμβριος τοῦ 1813· ἑπτὰ ἔτη πρὸ τῆς μεγάλῃς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὀλίγων αὐτῶν ἐτῶν, ὡς καὶ τῶν τεσσάρων ἐπαναστατικῶν ἐτῶν 1821-1824, ἐγέ-

νετο ὑπὸ τοῦ Ἱεροθέου καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ ἔργον ἀληθοῦς ἀναγεννήσεως.

Ἐν πρώτοις, ἐγένοντο ἀποδεκτοὶ ἀπὸ τὸ ἱερατεῖον τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον ἔκπαλαι, ὡς προείπομεν, ἐτίμα τὸ κολλυβαδικὸν καὶ φιλοκαλικὸν κίνημα καὶ ἐδέχθη τὸν Ἱερόθεον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὡς ἀπεσταλμένους τοῦ οὐρανοῦ. Πρὸς τούτοις, ἐγένοντο, τρόπον τινά, οἱ μεταδίδοντες μὲ ἀκοίμητον ζῆλον τὴν κολλυβαδικὴν διδαχὴν ἕως τῶν ἐσχατιῶν τῆς νήσου. Καὶ ὁ μὲν Ἱερόθεος, κατὰ τὰς ἀνεξερευνητήτους βουλάς τοῦ Κυρίου, μετέστη ἐνωρὶς πρὸς Κύριον, εἰς ἡλικίαν μόλις 52 ἐτῶν, ἐπτὰ μῆνας μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ εἰς Ὑδραν. Ἡ κοίμησίς του συνεκλόνησε τὴν νῆσον. Διακεκριμένος καρaboκύρης, ὁ Σταμάτιος Μπουντούρης, εἶπε: «πολλὰ καλύτερα τὸ εἶχα (πιστεύσατέ μοι) νὰ ἀποθάνῃ ἕνας ἀπὸ τοὺς υἱούς μου, παρά νὰ ὑστερηθῇ ἡ πατρίδα μας τοιοῦτου πνευματικοῦ πατρός». Εἶχε κατορθώσει νὰ κερδίσῃ τὰς καρδίας ὄχι μόνον τοῦ λαοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχόντων, πλείστοι ἐκ τῶν ὁποίων ἐξωμολογοῦντο εἰς αὐτόν. Ἄπαντες εἶχον κατανοήσει τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔδιδεν ὁ ἡγούμενος Ἱερόθεος εἰς τὴν ἱερὰν ἐξομολόγησιν, ἡ πληροφορία δὲ ὅτι ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἀσθενείας, ἐξ ἧς ἐκοιμήθη, προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι κάθιδρος ὢν, κατερχόμενος ἐκ τῆς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ εἰς Ὑδραν, ἐξωμολόγησε νέον ταξιδιώτην Ὑδραῖον, ζητοῦντα ἐξομολόγησιν διὰ νὰ προλάβῃ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πλοίου, συνεκίνησε βαθύτατα τὴν πανυδραϊκὴν ψυχὴν. Ἐδημιούργει βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς πατέρας τῆς συνοδείας αὐτοῦ ἡ στάσις του ὡς πνευματικοῦ. Τοιουτοτρόπως, ἐνῶ πρῶτον ὡς ἡγούμενος ἐν Ἀγίῳ Ὄρει κατέφευγε καὶ ἐθωρακίζετο μὲ τὴν σιωπὴν, τώρα εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον καὶ μετεκινεῖτο πάλιν καὶ πολλάκις ἀπὸ τῆς Μονῆς εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ προλάβῃ νὰ ἐξομολόγησῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρως. Ἐξῆ ἐντόνως τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ συμμετείχε συγχαίρων μὲ τὰ συστήματα τῶν Ἀγγέλων, οἱ ὁποῖοι «χαίρουν χαρὰν μεγάλην σφόδρα», «ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι». Τὴν μυσταγωγίαν αὐτὴν τῆς μετανοίας ὁ ἕξοχος αὐτός, προικισμένος καὶ

ταλαντούχος πνευματικός, μετέδιδε καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ ἱερεῖς καὶ ἑξομολόγους, οἱ ὁποῖοι ἰχνηλάτουν τὰ βήματά του, κεχαραγμένα ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς Μονῆς τῆς μετανοίας του καὶ ἐπὶ τοὺς ἀπορρώγας βράχους τῆς Ὑδρας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβάδιζεν, ἀναζητῶν «τὸ πλανηθὲν πρόβατον».

Ἐδίδαξε, κατὰ ταῦτα, τὸν λαὸν τῆς Ὑδρας ἐπὶ ἑπτὰ περὶπου μῆνας. Συμπεπυκνωμένη διδαχὴ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὠρμῶντο οἱ διάδοχοί του διὰ νὰ συνεχίσουν καὶ ἐρμηνεύσουν τὸν λαληθέντα κολλυβαδικὸν λόγον καὶ φιλοκαλικὸν τρόπον. Καὶ ἦσαν ἀποδεκτοὶ καὶ εὐαρέστως ἀκουστοὶ ἀπὸ τὸν λαὸν τῆς Ὑδρας ἢ συνοδεία τοῦ ἡγουμένου Ἱεροθέου. Ἐδιδάχθησαν καλῶς, εὐτυχέστερον καὶ πληρέστερον πάσης ἄλλης κολλυβαδικῆς νήσου, τὰς ἀρχάς, τὰ θεσπίσματα, τὰς παρακαταθήκας καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ πνευματικοῦ κολλυβαδικοῦ κινήματος. Μέχρι σήμερον διασώζονται, ἢ τέλεισι τῶν μνημοσύνων κατὰ Σάββατον, ἢ τέλεισι τοῦ τεσσαρακονθημέρου μνημοσύνου μετ' ἀγρυπνίας, ἢ ἔναρξις τῆς θείας Λειτουργίας διὰ τῆς Τριαδικῆς δοξολογίας· «Δοξάζω τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ τὴν δύναμιν καὶ Πνεύματος Ἁγίου ὑμῶ τὴν ἐξουσίαν...», ἢ τιμὴ τοῦ Σαββάτου ὡς ἡμέρας τῶν κεκοιμημένων καὶ ἀποφυγῆς κατ' αὐτὴν συμποσίων διὰ τὴν ἐτοιμασίαν τῆς Κυριακῆς. Πλείστας ὄσας κολλυβαδικὰς διατάξεις, διὰ τὸν τρόπον ζωῆς τῶν πιστῶν, διὰ τὴν θείαν Μετάληψιν, διὰ τοὺς ἀρράβωνας, διὰ τὴν μελέτην τῶν πατερικῶν κειμένων κ.λπ., ἀνευρίσκομεν ζώσας εἰς τὴν βιοτὴν πολλῶν ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν. Προσῆγγισαν οἱ προικισμένοι αὐτοὶ πατέρες τῆς συνοδείας τοῦ ἡγουμένου Ἱεροθέου τὴν δυσπρόσιτον προσανάβασιν ἀπὸ τὸ κατ' εἰκόνα εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Ἐδίδαξαν τὴν Κυριακὴν εὐχὴν, τὴν «ἡγαπημένην εὐχὴν τοῦ Ἰησοῦ». Καὶ ἀνευρίσκετο τὸ χάρισμα τοῦτο τῆς μυστικῆς εὐχῆς καὶ τῆς μυσταγωγικῆς διδαχῆς εἰς τὴν βίωσιν καὶ τὴν ὄλην ἀναστροφὴν τῶν ἀγαθῶν Ὑδραίων νησιωτῶν. Εἰς τὰς ὥρας τῆς ψυχαγωγικῆς χαλαρώσεως δὲν συναντᾶ τις τὴν εὐτραπελίαν τῶν στεριανῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Τὰ ἀστείᾶ των εἶναι μετρημένα· δὲν χάνουν τὸ μέτρον τῆς

εὐπρεπείας. Οἱ караβοκύρηδες καὶ οἱ ναυμάχοι οὐδέποτε σχεδὸν ἐθεάθησαν εἰς τὰ ταξείδιά των ἀναστρεφόμενοι καὶ πίνοντες εἰς κέντρα διασκεδάσεως. Ἦτο σαφής, ἀνευδοίαστος καὶ πεπαρῥησιασμένη ἡ σφραγὶς τῆς γενομένης θεοφιλοῦς καὶ φιλοχρίστου διδαχῆς.

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821 καὶ τὰ φιλοκαλικά μηνύματα

Ἡ Ὑδρα συμμετέχει εἰς τὴν Ἐπανάστασιν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς κηρύξεώς της. Ὑπάρχουν περιοχαὶ εἰς τὰς ὁποίας ἐκηρύχθη ἡ Ἐπανάστασις πρὸ τῆς 25ης Μαρτίου 1821, ἡμέρας καθιερωθείσης ὡς τῆς ἐπισήμου καὶ μεγάλης ἡμέρας τῆς ἐγέρσεως. Κατ' αὐτὴν ὁ Ἀρχάγγελος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, ὕψωσε τὴν σημαίαν εἰς τὴν πλατείαν Ἀγίου Γεωργίου τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν, ἀφοῦ προηγουμένως, ὀλίγας ἡμέρας ἐνωρίτερον, εἶχεν ὑψώσει τὸ λάβαρον τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίας Λαύρας Καλαβρύτων, διακηρύξας· «ἀναστήτω τὸ Γένος». Καὶ ἐγονυπέτησαν οἱ ὄπλαρχηγοὶ καὶ σύμπας ὁ λαός, δεχόμενοι τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀρχιερέως διὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ μεγάλου ἀγώνος.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ὠρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως οἱ Ὑδραῖοι ἔδωσαν τὸ παρόν, μὲ τὸν Ἀντώνιον Οἰκονόμον κατ' ἀρχὰς καὶ ἀκολούθως ὅλοι ὁμοῦ, ὡς εἰς ἄνθρωπος. Βαθεῖαν ἐντύπωσιν δημιουργεῖ ἡ ἐξέγερσις τῶν ἀρχόντων τῆς νήσου, οἱ ὁποῖοι ἔχοντες πολλὰ προνόμια τοπικῆς ἐλευθερίας, ἀπήλαυον ἰδιαιτέρας ἀνοχῆς καὶ ὅλως ἐξαιρετικῆς προστασίας ἐκ μέρους τοῦ Τούρκου δυνάστου. Οἱ Τούρκοι, δεκαετίας τινὰς πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν κατήρχοντο εἰς τὴν νήσον δι' ἄσκησιν ἐποπτείας. Ἡ ἐπαναστατικὴ μέθη, ὅμως, τοῦ 1821 ἐκυρίευσε τὴν καθόλου ὑδραϊκὴν ψυχὴν καὶ βαθύτατα κατεκυρίευσε τὸν ψυχικὸν κόσμον τῶν ἀρχόντων. Ἐπηρεασθέντες οὗτοι ἀπὸ «τὸ ἀθάνατο κρασὶ τοῦ '21», διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὸ παλαμικὸν μήνυμα, ἤρχισαν οὐχὶ ἀπλῶς νὰ συμμετέχουν εἰς τὸν

ἀγώνα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀδειάζουν τὰς πλήρεις χρυσῶν φλουρίων στέρνas των, χρηματοδοτοῦντες τὸν ἀρξάμενον ὑπὲρ ὄλων ἀγώνα. Παράλληλος μέθη κατέλαβε καὶ τὸ ἱερατεῖον τῆς νήσου, διὰ τὸ ὁποῖον ἀπετέλει μακρὰν καὶ ἔνδοξον παράδοσιν, χρονολογουμένην ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν πρώτων ἐποίκων τῆς νήσου, ἢ συμμετοχὴ εἰς τοὺς ἀγῶνας «ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος». Εἶχον διδαχθῆ, ἄλλωστε, εὐγλώττως ἀπὸ τὸν φιλόκαλον διδάσκαλον καὶ ἅγιον τῆς Ἐκκλησίας μας Μακάριον τὸν Νοταρᾶν, ὁ ὁποῖος, εἰς τοὺς νεανικούς του χρόνους, εἶχε συμμετάσχει, ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κορίνθου, εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τῶν Ὀρλωφικῶν καὶ διωκόμενος διὰ τοῦτο εἶχε καταφύγει εἰς τὴν νήσον, ἔνθα οἱ Ὑδραῖοι τὸν διεφύλαξαν φρουροῦντες αὐτὸν ἀσφαλῶς καὶ διδασκόμενοι ὑπ' αὐτοῦ μὲ τὰ καίρια φιλοκαλικά διδάγματά του.

Ὅθεν, ἐπόμενον ἦτο ἡ μέθη τοῦ 1821, ἡ ὁποία κατέλαβε τὸ ἱερατεῖον, τοὺς ἄρχοντας τῆς νήσου καὶ τὸν λαόν, νὰ λάβῃ εὐρυτέρας διαστάσεις. Οὕτως, οἱ Ὑδραῖοι ὡς εἰς ἄνθρωπος ἐπετέλεσαν ἀπίθανα κατορθώματα, νικηφόρους ναυμαχίας, τὰ θρυλικά ἐπιτεύγματα τῶν «μπουρλοτιέρηδων» καὶ τέλος τὸ πραγματικὸν θαῦμα τῆς καταδιώξεως τοῦ γιγαντιαίου τουρκικοῦ στόλου —ὑπὸ τῶν μικρῶν ὑδραϊκῶν ἐμπορικῶν πλοίων, ὡς καὶ τῶν πλοίων Ψαρῶν καὶ Σπετσῶν—, σπεύδοντας τοῦ στόλου τούτου νὰ διασωθῆ εἰς τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων.

Πρόδηλον εἶναι ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἀνάγκη ἰδιαιτέρας διδαχῆς καὶ ἐκτάκτου πρὸς τοῦτο προετοιμασίας τοῦ ἀγωνιζομένου λαοῦ τῶν ναυτίλων τῆς νήσου, τῶν караβοκυραίων καὶ τῶν θρυλικῶν ναυμάχων. Ἐλέχθη, ἄλλωστε, ἐν τοῖς πρόσθεν, ὅτι οἱ Ὑδραῖοι, ἀπὸ τοῦ ἰζ' ἤδη αἰῶνος, ἐταξίδευον μαχόμενοι πολλάκις κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ εἶχον λάβει ἀπὸ τότε τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός. Κατενόουν καλῶς ὅτι ὑπερησπίζοντο τὴν πατρίδα των, τὴν προσφιλῆ των Ὑδραν, διδαχθέντες ὑπὸ τῶν διδασκάλων των ὅτι ἐμάχοντο πρωτίστως μὲ τὴν δύναμιν τῆς πίστεως καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἔκβασις θὰ ἦτο ὅπως δῆποτε νικηφόρος. Εἶχον, κατὰ ταῦτα, κατακυριεύσει τὸ πνεῦ-

μά των τὰ μηνύματα ὅτι μάχονται ὑπὲρ πίστεως καὶ ὑπὲρ πατρίδος. Πανέτοιμοι, λοιπόν, εὐρέθησαν κατὰ τὴν μεγάλην ὄραν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς οὐδεμία ἄλλη περιοχή τῆς πατρίδος μας, πλὴν τῆς Μάνης, τοῦ Ὀλύμπου, τῆς ὀρεινῆς Πελοποννήσου καὶ ἄλλων τινῶν. Ἄλλ' οἱ Ὑδραῖοι εἶχον τὴν πρωτοπορίαν. Ὅπως ἀκριβῶς ἐξήρχοντο εἰς τὰ ἐμπορικὰ ταξείδια των, ἔτοιμοι νὰ κερδίσουν πλοῦτον πολύν, ἀλλ' ἔτοιμοι καὶ νὰ παλαίσουν ἕως θανάτου, ἀγωνιζόμενοι ἐναντίον τῶν πειρατῶν, φρουρούμενοι μὲ τὰς εὐχὰς τοῦ ἱερατείου καὶ τῶν πατέρων των, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον, πολλῶ δὲ μᾶλλον κυριαρχημένοι ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς μέθης, ἐξήρχοντο τοῦ λιμένος τῆς πατρίδος των, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχον λάβει τὰς εὐλογίας τῶν πατέρων των, τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Προφήτου καὶ τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης τῆς Ὑδρας, καὶ ἐποντοπόρου ἀναζητοῦντες τὸν τουρκικὸν στόλον, βέβαιοι διὰ τὴν νίκην³.

3. Καὶ εἶχον λάβει κραταιὰ μηνύματα, οὐ μόνον κολλυβαδικὰ καὶ φιλοκαλικὰ ἀλλὰ καὶ ἀπιστεύτου ἀνδρείας, ἣ ὅποια ἀνεδείκνυε τὸ ταπεινὸν ἱερατεῖον, πλείστοι τῶν ὁποίων ἦσαν ὀλιγογράμματοι, εἰς ἤρωας τουταντῶ ἡμιθέους. Παραλείποντες πολλὰ περιστατικὰ ἰστάμεθα μόνον εἰς ἓν μνημονεῖομεν τοῦ περιστατικοῦ —μοναδικοῦ εἰς τὰ παγκόσμια ναυτιλιακὰ χρονικά— τῆς θρυλικῆς ἐξόδου τοῦ «Ἄρη» ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Πύλου. Ὁ πλοίαρχος τοῦ «Ἄρη», μία τῶν εὐγενεστέρων μορφῶν τοῦ κατὰ θάλασσαν ἀγῶνος, ὁ Ἀναστάσιος Τσαμάδος, εἶχε μείνει εἰς τὴν Σφακτηρίαν, ὑπερασπιζόμενος τοὺς Ἑλληνας μαχητὰς ἐναντίον μυριάδων Αἰγυπτίων τοῦ Ἰμπραήμ, ἀρνηθεὶς νὰ ἐπιβιβασθῆ ἐπὶ τοῦ πλοίου διὰ νὰ σωθῆ. Ἀνέλαβε, τότε, τὴν διοίκησιν τοῦ πλοίου ὁ Νικόλαος Βότσης. Ὁ λιμὴν τῆς Πύλου εἶχε κατακλεισθῆ ὑπὸ δεκάδων πλοίων τῶν Αἰγυπτιωτῶν, τὰ ὅποια ὅλα ὁμοῦ ἐπετίθεντο ἐναντίον τοῦ «Ἄρη», τὸ κατὰστρομα τοῦ ὁποίου κατεσχίζετο ἀπὸ τὰ πυρὰ τῶν ἀραβικῶν πλοίων. Εἰς τὸ κατὰστρομα εὐρίσκετο, πλὴν τῶν ἡρωϊκῶν ναυτῶν, καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ πλοίου, ὁ ὁποῖος, ἀφ' ἧς ἤρχισε ἡ ἐξοδος τοῦ «Ἄρη», ἐγονυπέτησε μὲ ἐκτεταμέναις τὰς χεῖρας καὶ προσήχητο ἀπαύστως. Εἰς μάτην ὁ πλοίαρχος Βότσης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ ὁποῖος εἶχε κατέλθει εἰς τὰ βάθη τοῦ πλοίου, τὸν παρεκίνουν νὰ κατέλθῃ. Ὁ ταπεινὸς ἱερεὺς παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τέλους τῆς ἐξόδου καί, παρὰ τὸν καταγιισμόν τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον ἐρρίπτετο, παρὰ τὴν παντελῆ καταστροφὴν τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ πλοίου

Ἀναφέρομεν ἓν μόνον περιστατικόν, τὸ ὁποῖον εὐγλώττως διερμηνεύει, δικαιολογεῖ καὶ ἀποκαλύπτει τὴν κραταιὰν αὐτὴν πίστιν διὰ τὴν νίκη, ἣ ὁποία ἐπυρπόλει τὰς καρδίας πάντων τῶν Ὑδραίων. Ἰστάμεθα ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν κορυφαίαν μορφήν τοῦ Ἀ. Μιαούλη. Εἶναι ὁ ἦρως τῶν ἡρώων, ὁ ἀτρόμητος ναυτίλος, ὁ ὁποῖος, ὡς γράφει ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρῆγόπουλος, παρέπλεε τὸν Καφηρέα (Κάβο-Ντόρο) ἐπικρατοῦντος καταιγιδώδους Βορρᾶ. Εἶναι ὁ θρυλικὸς ναυμάχος, ὁ ὁποῖος παρέμενε ἀτάραχος ὅταν πλείστοι ὄσοι ἐπανικοβάλλοντο, τρεπόμενοι εἰς φυγὴν. Ὁ ναύαρχος, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἐγένετο λόγος διὰ τὸ ποῖος θὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχιναυαρχίαν, εἶπε τὴν περίφημον φράσιν· «ἀρχιναύαρχος θὰ ἀναδειχθῆ αὔριον εἰς τὸν χῶρον τῆς μάχης». Εἰς τὸ πρόσωπον, ἀκριβῶς, καὶ τὴν ὅλην μορφήν τοῦ θρυλικοῦ τούτου ἀνδρός, πρὸς τὸν ὁποῖον προσέβλεπον μὲ θαυμασμὸν ἅπαντες οἱ λοιποὶ θρυλικοὶ ναυμάχοι τοῦ 1821, ἡ θεία πρόνοια ἠθέλησε νὰ καταχωρίσῃ, «πηλίκους γράμμασι», τὸν θησαυρὸν τῆς μεγάλης πίστεως διὰ τὴν νίκη τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου καὶ τὴν συντριβὴν τοῦ τουρκικοῦ. Ὁμιλοῦμεν διὰ τὸν περιλάλητον Σταυρὸν τοῦ Μιαούλη. Δὲν πρόκειται, ὅπως δῆποτε, περὶ ἐνὸς ἀπλοῦ συμβόλου τῆς πίστεως· πρόκειται περὶ τοῦ ἀκαταμάχητου ὄπλου ἐκείνου, διὰ τοῦ ὁποῖου, ὡς ἐπίστευεν ἀκραδάντως ὁ Ἀ. Μιαούλης, ἐπετεύχθησαν αἱ μεγάλαι κατὰ θάλασσαν νίκαι καὶ οἱ θρίαμβοι τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου.

Σύζεται ὁ Σταυρὸς οὗτος τοῦ Ἀ. Μιαούλη⁴. Ἔχει δια-

οὐ, οὐδὲν ἔπαθε. Δικαίως, λοιπόν, οἱ ναυμάχοι τοῦ 1821, βλέποντες τοὺς ἱερεῖς τῶν νὰ παραμένουν ἄτρωτοι ὡς ἄλλοι Θεοὶ κατὰ χάριν, ἀνεδεικνύοντο καὶ οὗτοι εἰς θρυλικοὺς καὶ ἀτρομήτους μαχητάς.

4. Εὐρέθη ὑπὸ τοῦ γράφοντος περὶ τὸ 1970, τρία ἔτη μετὰ τὴν ἐνθρόνισίν του εἰς τὴν Ὑδραν, εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἀρχοντικοῦ τῶν Μπουντούρη. Εὗρον αὐτὸν τοποθετημένον ἄνω τῆς προθέσεως. Ἐρώτησα τὴν γαλλίδα οἰκοκυράν, μακαριστὴν ἤδη Μπουντούρη· «τί Σταυρὸς εἶναι αὐτός;». Δὲν ἐγνώριζεν τι. Ἡ παρευρισκομένη, ὁμως, γραῖα καὶ Ὑδραία ὑπηρεσία τῆς οἰκίας, ἔσπευσε νὰ εἶπῃ· «Κυρία, εἶναι ὁ Σταυρὸς τοῦ Μιαούλη, τὸν ὁποῖον ἡ κόρη τοῦ ναύαρχου τὸν εἶχε φέρει εἰς τὸν ναὸν καὶ τὸν ἀφίερωσε, διαφυλάξας αὐτὸν εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα». Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ

στάσεις 80 ἑκατοστῶν ὕψους καὶ 45 ἑκατοστῶν πλάτους. Ἐπ' αὐτοῦ γράφονται τὰ φιλοκαλικά συνθήματα. Καθέτως μὲν «Σταυροῦ τύπος ἐχθροῖς τρόμος». Ὁριζοντίως δέ «Σταυρὸς πιστῶν τὸ στήριγμα». Καὶ εἰς τὸ κέντρον ἢ πολυθρύλητος φιλοκαλικὴ καρδιακὴ εὐχή· «Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ». Ὁ Σταυρὸς ἦτο δίοπτos. Ὑψοῦτο εἰς τὸν πρωραῖον ἰστόν, τὴν μὲν πλευρὰν πρὸς τὰ ἔξω νὰ τὴν βλέπουν οἱ ἐχθροὶ καὶ νὰ τρέμουν, τὴν δὲ πρὸς τὰ ἔσω νὰ τὴν βλέπουν οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ γίνωνται ἀτρόμητοι. Καὶ ἦτο, ἀληθῶς, συγκλονιστικὸν τὸ θέαμα. Εἰσῆρχετο ὁ Μιαοῦλης εἰς τὸ πλοῖον, ἐτοποθέτει τὸν Σταυρὸν εἰς τὸν πρωραῖον ἰστόν, ὁμολογῶν μετὰ παρρησίας· «θὰ νικήσωμεν. Ὁ Τιμιος Σταυρὸς φυλάσσει τὸν ἑλληνικὸν στόλον ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ»⁵. Ἡ βαθεῖα αὕτη πίστις μετεδί-

κόρη τοῦ ναυάρχου εἶχε συζευχθῆ υἱὸν τῆς οἰκογενείας Μπουντούρη. Ἀμέσως ἐνεθυμήθη τὰ σχετικὰ περὶ τοῦ Σταυροῦ τούτου καὶ παρεκάλεσα τὴν εὐγενεστάτην γαλλίδα Μπουντούρη νὰ τοῦ δώσῃ τὸν Σταυρὸν αὐτόν. Με πολλὴν εὐγένειαν παρεχώρησε τοῦτον διὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἑκατονπεντηκονταετίας ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ κατόπιν, ὡς ὑπεσχέθη, ἐπεστράφη ὁ Σταυρὸς οὗτος εἰς τὴν κόρην Μπουντούρη, ἢ ὅποια καὶ τὸν διαφυλάσσει μέχρι τῆς σήμερον καὶ παρὰ τὰς παρακλήσεις μου δὲν ἐνέδωσε νὰ τὸν ἐμπιστευθῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ ὅποια, ὅπωςδῆποτε, θὰ τὸν διαφυλάξῃ ἀσφαλέστερον. Τὴν παρακαλῶ ἅπαξ ἔτι, καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς, ὅπως θελήσῃ νὰ ἀφιερῶσιν τοῦτον πρὸς ἀγιασμὸν καὶ ἀσφαλῆ διαφύλαξιν εἰς τὸν ναὸν καὶ τὸν μουσειακὸν χώρον τῆς Παναγίας τῆς Ὑδρας.

5. Τὴν βαθεῖαν αὐτὴν πίστιν εἰς τὸν Τιμιὸν καὶ Ζωοποιὸν Σταυρὸν, ἢ ὅποια κατακυριεῦεν οὐ μόνον τὸν Ἀ. Μιαοῦλην ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς ναυμάχους, Ὑδραῖους, Σπετσιώτας καὶ Ψαριανούς, κατέδειξαν μὲ μίαν πρὸς τοῦτο ἐκδήλωσιν κατὰ τὸ 1824. Ἠθέλησαν, τότε, μετὰ τὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, νὰ τιμήσουν τὸν Τιμιὸν καὶ Ζωοποιὸν Σταυρὸν. Πρὸς τοῦτο, ὁμοῦ ὅλοι οἱ ναυμάχοι, προητοίμασαν μίαν ἄλλην θαλασσινὴν «λιτανείαν», μὲ τὰ περισσότερα πλοῖα τοῦ ἀγῶνος, ἢ ὅποια ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν νῆσον Χιον καὶ διήλθεν ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, εἰς τὰς ὅποιας κατήρχοντο ὁ ἑκασταχοῦ Ἀρχιερεὺς, τὸ ἱερατεῖον, αἱ ἀρχαὶ τοῦ τόπου καὶ ὁ λαός. Κατήρχοντο καὶ οἱ ναυμάχοι εἰς τὴν παραλίαν καὶ ὅτε ὁ λαὸς βλέπων τοὺς ναυμάχους ἐτίμα καὶ ἐπευφήμει τούτους, οἱ θρυλικὸι ναυμάχοι διεμαρτύροντο λέγοντες· «τὸν Σταυρὸν νὰ τιμήσητε. Αὐτὸς εἶναι ὁ μέγας νικητῆς. Μόνον δι' αὐτοῦ ἐπετεύ-

δετο ὡς ρεῦμα μεγάλης ἰσχύος εἰς τὰς καρδίας τῶν ναυμάχων.

Ὁ θησαυρὸς αὐτὸς τῆς πίστεως ἀποτελεῖ τὴν ἀνεκτίμητον καὶ διαιωνίαν κληρονομίαν, τὴν ὁποίαν παρέδωσαν τὸ τίμιον ἱερατεῖον τῶν πρώτων ἐποίκων τῆς Ὑδρας, ἀκολουθῶντες οἱ πρῶτοι κολλυβάδες καὶ τέλος ὁ κορυφαῖος ἐκεῖνος ἐκπρόσωπος τοῦ κολλυβαδικοῦ καὶ φιλοκαλικοῦ κινήματος, ἡγούμενος Ἱερόθεος, ὁ ὁποῖος παρέδωκε διὰ τῶν τιμίων χειρῶν τῆς συνοδείας του τὰ φιλοκαλικά μηνύματα τοῦ θρυλικοῦ ἐκείνου Σταυροῦ εἰς τὸν Ἄ. Μιαούλην καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὸν ὅλον Ἑλληνισμόν, Ἐθνικὸν καὶ Οἰκουμενικόν, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Δι' αὐτὴν τὴν μοναδικήν, ἀσύγκριτον καὶ ἀνυπολόγιστον προσφορὰν καὶ εὐεργεσίαν πρὸς τὸ σκληρῶς καὶ ἕως τῶν πεταύρων τοῦ Ἄδου καταρρίφθην καὶ ὡς ἐν θαύματι αὐθις ἀναστηθὲν Γένος τῶν Ἑλλήνων, ἄξιόν ἐστι καὶ πρέπον καὶ δίκαιον νὰ καταταγῇ ὁ προικισμένος οὗτος ὀρθόδοξος κληρικός, μὲ τὴν ἀγίαν βιοτήν καὶ τὴν ἀκατηγόρητον καὶ ὑπὸ πάντων ἐπαινουμένην ἀγγελικὴν ἐπὶ γῆς μοναχικὴν πολιτείαν του, ὁ περιάκουστος ἐξομολόγος ὄλων τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὁ θεαρέστως καὶ χαρισματικῶς ἀσκήσας τὸ ἔργον τοῦτο μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ πνοῆς, ὁ ὑποστὰς παντοίους διωγμοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὀνόματός του καὶ συμβαλὼν τὰ μέγιστα διὰ νὰ πυργωθῇ τὸ θαῦμα καὶ ὁ θρύλος τῶν ναυμάχων τῆς Ὑδρας, νὰ καταταγῇ, ἐπαναλαμβάνομεν, εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἁγίων τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας.

χθη ἢ νίκη». Τελικῶς, ἡ πρωτότυπος αὐτῆ «λιτανεία» —τὴν ὁποίαν περιγράφων ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Πουκεβίλ λέγει· «αὐτὸν τὸν συγκλονιστικὸν πλοῦν τοῦ θριάμβου οὐδέποτε θὰ λησμονήσω. Οὐδέποτε ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐστέναξε μὲ περισσότερον ζῆλον κατὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης, ὅσον οἱ Ἕλληνες τοῦ Ἀρχιελάγου καὶ τῆς Ὑδρας ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ Σταυροῦ, συμβόλου τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ Γένους»— κατέληξεν εἰς Ὑδραν, ἔνθα ἐτελέσθη δοξολογία καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς τῆς νήσου ἠλόγησε τὸν λαόν, δοξάζων τὸν Τίμιον καὶ Ζωοποιὸν Σταυρὸν καὶ τὸν διὰ Σταυροῦ Ἀναστάντα Κύριον.

Τιμή και ἔπαινος. Τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν φωτεινὴν αὐτὴν μορφήν τοῦ Ἱεροθέου μᾶς ἔδωκεν ὁ νέος ἐπιστήμων Ἀχιλλεὺς Γ. Χαλδαιάκης, λέκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀγαπητὸν πνευματικὸν τέκνον, ὁ ὁποῖος προσήγγισε καὶ ἐμελέτησε μετ' ἐπιστήμης καὶ χάριτος ὅλα τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα —ἀσφαλῶς θὰ προκύψουν καὶ ἕτερα, δυνάμενα νὰ πλουτίσουν τὸ παρὸν λαμπρὸν κείμενον εἰς δευτέραν ἔκδοσιν— καὶ παρουσιάζει εἰς τὰς ἀκολουθούσας σελίδας ὅλην τὴν πεφωτισμένην πολιτείαν καὶ πορείαν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου εἰς Ἁγιον Ὄρος καὶ εἰς Ὑδραν τοῦ προικισμένου τούτου πνευματικοῦ πατρός, μυσταγωγοῦ καὶ διδασκάλου. Τὸν εὐχαριστοῦμεν ἀπὸ καρδίας, συγχαίρομεν καὶ εὐχόμεθα πατρικῶς ὅπως μὲ τὸ πλούσιον τάλαντον τῶν προσόντων του παρουσιάσῃ καὶ εἰς ἑτέραν μελέτην τὸ μὴ ἔρευνηθὲν παραγωγικὸν καὶ σωστικὸν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα ἔργον τῶν φιλοκαλικῶν πατέρων καὶ κολλυβάδων.

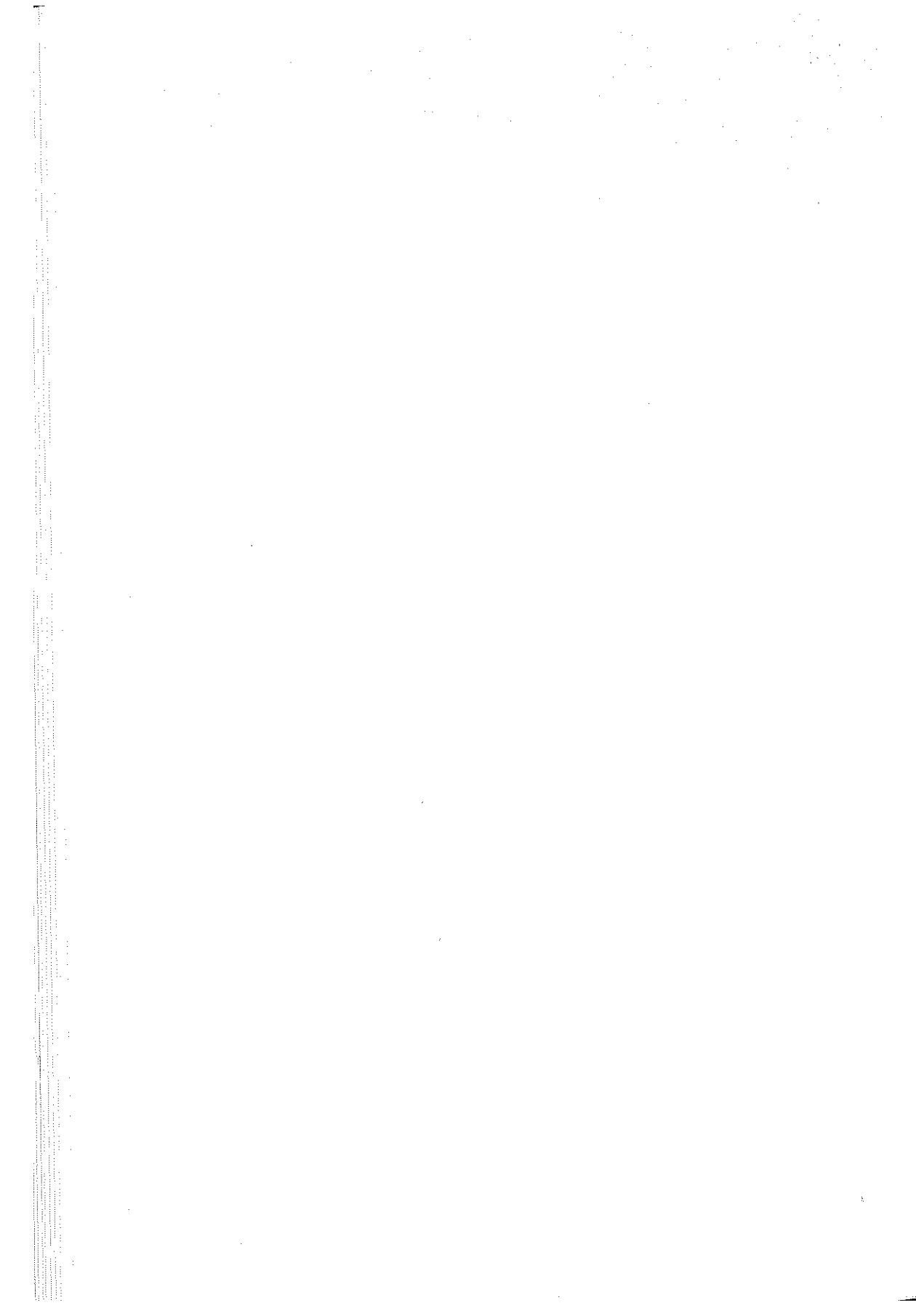
Ἔγγραφον ἐν Ὑδρα, τῇ 15ῃ Νοεμβρίου 2000

Ἐπαῖριον τοῦ αὐτοῦ συγκληθέντος διορθοδόξου ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου
«Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος-Νεομάρτυρες· οἱ προάγγελοι τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Γένους».

Ὁ Μητροπολίτης

† Ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης
Ἱερόθεος

Θύπος Λατρίχει, Θεοφιλῶν ἁ Ζηκ^ω. Καὶ κτλ νόμον ἄξιως ἱερθεύσις.
ὁ Πνευματικός, τὸ ὄρος χηματιῶ. Καὶ ὡς ^ἁ ἁδ^ῶς ^ἁ τελειότητα.
ὁ ἱερός τὸν ἴσον, κί^ῶ δα^ῶν. ἱερόθεος καὶ ^ἁ ἁπονομι^ῶ.

«Τοῖς ἐντευξομένοις»

Προοιμακὸ σημεῖωμα τοῦ συγγραφέως

Τὸ παρὸν πόνημα κατατίθεται ὡς μικρὴ συμβολὴ τοῦ ὑποφαινομένου στὴν ὀλονέν πληθυνομένη βιβλιογραφία περὶ τῆς κατὰ τοὺς ιη' καὶ ιθ' αἰῶνες φιλοκαλικῆς ἀναγεννήσεως. Θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθεῖ ὡς μία μονογραφία περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ μακαρίου γέροντος Ἱεροθέου τοῦ Πελοποννησίου, μὲ ἀφορμὴ τὴν κριτικὴ ἔκδοσιν τοῦ Βίου του, ἂν καὶ προσωπικῶς θὰ προτιμούσαμε νὰ ἐκληφθεῖ ὡς ἑναυσμα περαιτέρω σπουδῆς καὶ μελέτης τῆς πνευματικο-ἡσυχαστικῆς ὑποδομῆς τοῦ κοινῶς λεγομένου κολλυβαδικοῦ κινήματος, ἕνας ἐκπρόσωπος τοῦ ὁποίου τυγχάνει καὶ ὁ ἐδῶ σκιαγραφούμενος πνευματικὸς πατήρ.

Εἶναι γεγονὸς — καὶ ὀφείλουμε ἐκ προοιμίου νὰ τὸ ἐπιστημάνουμε — ὅτι μιὰ συγκεκριμένη «ἀμφισημία» τοῦ παρόντος θέματος μᾶς ἀπασχόλησε ἐπ' ἄρκετον καὶ τελικῶς ἐπηρέασε τὴ μεθοδολογία διαπραγματεύσεως καὶ τὴν ὄλη δομὴ τῆς ἡμετέρας ἐργασίας· ἐνῶ, δηλαδὴ, τὰ πρωτογενῆ κίνητρα ἐπιλογῆς τοῦ θέματος καὶ ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς ἐκπονήσεως τῆς μελέτης ἦσαν καθαρῶς «ἐπιστημονικά», στὴν πορεία, ἢ «ἐπαφῆ» μὲ τὴν ὄσιακὴ φυσιογνωμία τοῦ γέροντος Ἱεροθέου καὶ ἡ ἀνάδειξη τοῦ εὗρους τῆς ἐν πολλοῖς παραγνωρισμένης πνευματικῆς του προσωπικότητος ἐντυπώθηκαν στὸν νοῦ μας καὶ ἀναποφεύκτως (ἢ καὶ ἐσκεμμένως) δὲν διέλαθαν τῆς σκέψεώς μας κατὰ τὴ σύνταξιν τῶν καθιερωμένων προλεγομένων μιᾶς κριτικῆς ἐκδόσεως κειμένου.

Ὡς ἐκ τούτου, τὸ ἀνά χειρας βιβλίον παρουσιάζεται ὑπὸ διττῆ, τρόπον τινά, διάρθρωσιν, ὅπου, ἐκτὸς τῶν συνηθισμένων ἐνοτήτων [παραδείγματος χάριν, τῆς περιγραφῆς τοῦ κειμένου τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου (κεφάλαιον Ζ'), τῆς χειρογράφου παραδόσεως (κεφάλαιον Η') καὶ τῶν γραφῶν τοῦ Βίου (κεφάλαιον Θ') ἢ τῶν κατὰ τὴν παρούσα ἔκδοσιν τηρηθεισῶν ἀρχῶν (κεφάλαιον Ι')], καταβάλλεται

προσπάθεια όχι μόνον νά παρουσιασθῶν, κατὰ τὸ δυνατόν πληρέστερα, ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία τοῦ γέροντος Ἱεροθέου (κεφάλαιο Α') ἢ ἄλλες ἐνδιαφέρουσες πτυχές τῆς βιοτῆς του [ὅπως ἡ σχέση του με τοὺς λεγομένους Κολλυβάδες (κεφάλαιο Δ') καὶ ἡ ἴδρυση τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ἰῶρας (κεφάλαιο Ε')], ἀλλὰ καὶ νά ἐπισημανθεῖ ἢ παρὰ τοὺς πόδας ἐγνωσμένης ἀξίας πνευματικῶν ἀνδρῶν μαθητεία του (κεφάλαιο Σ'), ποῦ σταδιακῶς —καὶ κατόπιν ἐντόνων ἀσκητικῶν ἀγώνων καὶ συντόνου προσευχῆς— τὸν ἐκόσμησε με πνευματικὲς ἀρετές, λειτουργικὸ ἦθος καὶ λατρευτικὴ εὐσυνειδησία καὶ ἐν τέλει τὸν ἀνέδειξε σὲ σεβασμία γεροντικὴ μορφή, με πολυπληθῆ συνοδεία καὶ ἐνδιαφέρουσα πνευματικὴ δράση καὶ διδασκαλία (κεφάλαια Β'-Γ'). Ἄς διευκρινισθεῖ δὲ ὅτι πέρα τῆς ἐπισημανθείσης «διττῆς διαρθρώσεως» τῆς παρούσης ἐργασίας, ἀκόμη καὶ τὸ σύνολο τῆς μελέτης κατεστρώθη σὲ δύο, οἰονεῖ, ἐπίπεδα, με συνεχῆ μέριμνα τὰ σημειούμενα στὸ κυρίως κείμενο νά ἀναγινώσκονται εὐχερῶς καὶ ἀπροϋποθέτως ἀπὸ τὸ εὐρὺ κοινό, τὰ δὲ ὑποσημειούμενα στὸ τμήμα τῶν ὑποσελιδίων παραπομπῶν νά ἱκανοποιοῦν —τὸ ἐφ' ἡμῖν— εἰδικώτερα τίς ἀνακύπτουσες ἐρευνητικὲς ἀνησυχίες τοῦ σχολαστικοῦ μελετητοῦ.

Εὐελπιστοῦμε οἱ ἐντευξόμενοι ἀναγνώστες νά κατανοήσουν τὴν ἀνάγκη αὐτῆς τῆς συζεύξεως καὶ νά συγχωρήσουν τὴ συγκεκριμένη «ἰδιοτυπία» τῆς παρούσης μελέτης· ἕκαστος δέ, κατὰ τίς προϋποθέσεις του, ἄς διεξέλθει ἀναλόγως τὸ παρὸν πόνημα καὶ ἄς ἀποδώσει τίς μὲν ἐπισημανθησόμενες παραλείψεις καὶ τὰ —ἀναπόφευκτα δυστυχῶς— ποικίλα ἀβλεπτήματα στὸν ὑποφαινόμενο, τῆ δὲ πιθανῆ πνευματικῆ ὠφέλεια ἢ ἀκόμη τὴν τυχοῦσα θετικὴ ἐν ἐπιστήμῃ συμβολὴ στὸν διπλῆ λυσιτέλειαν ἐπιδαψιλευσάμενον Τριαδικὸν Θεόν.

* * *

Πρέπει ἐπιπροσθέτως νά σημειωθεῖ ἐδῶ, γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πράγματος, ὅτι ἡ παροῦσα μελέτη ὀλοκληρώθηκε κατὰ μῆνα Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1993· τὸν ἐπόμενο μῆνα, Σεπτέμβριο, καταθέσαμε αὐτὴν στὸν ἀρμόδιο καθηγητὴ τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς (νῦν Κοινωνικῆς Θεολογίας) τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Π.Β. Πάσχο, ὡς ἡμετέρα διπλωματικὴ ἐργασία (Master),

έπισφραγίζουσα τις μεταπτυχιακές σπουδές μας στον Τομέα Χριστιανικής Λατρείας, Ἀγωγῆς καὶ Διαποιμάνσεως τοῦ ὡς ἄνω Τμήματος. Ἀκολούθησε, γιὰ μὲν ἡμᾶς μιὰ μακρὰ περίοδος ἀναμονῆς, γιὰ δὲ τὰ προγράμματα μεταπτυχιακῶν σπουδῶν τῆς προειρημένης Σχολῆς μιὰ μεταβατικὴ περίοδος γενικώτερης καμπῆς ἀρθειῶν δὲ τῶν μακροχρονίων —δυστυχῶς— διοικητικῶν δυσπραγιῶν, γιὰ τὴν —ἐκ μέρους τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου— ἀναγνώριση τῶν τμημάτων μεταπτυχιακῶν σπουδῶν τῆς συγκεκριμένης Σχολῆς, ἡ παρούσα μελέτη κρίθηκε τελικῶς, σὲ ἀνοικτὴ συνεδρίαση τοῦ Τομέως Χριστιανικῆς Λατρείας, Ἀγωγῆς καὶ Διαποιμάνσεως τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν 20ῆ Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1998. Τὴν τριμελῆ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἀπετέλεσαν οἱ καθηγητὲς κ.κ. Π.Β. Πάσχος, π. Γεώργιος Μεταλληνός καὶ Γρ. Θ. Στάθης, ἡ δὲ ἐργασία —μετὰ κανονικὴ διαδικασία κρίσεως— παμψηφει ἀξιολογήθηκε μὲ τὸν βαθμὸ «Ἀριστα». Ἰδού, γιὰ τὴν ἱστορία, καὶ τὸ σχετικὸ «Πρακτικὸ κρίσεως» τῆς ἡμετέρας «διπλωματικῆς ἐργασίας καὶ προφορικῆς διδασκαλίας»:

«Στὴν Ἀθήνα, σήμερα 20 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1998, ἡμέρα Τρίτη καὶ ὥρα 12 π.μ., στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, συνεκλήθη σὲ συνεδρίαση ὁ Τομέας Χριστιανικῆς Λατρείας, Ἀγωγῆς καὶ Διαποιμάνσεως τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς ἀνωτέρω Σχολῆς, ἔπειτα ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Τομέως, καθηγητοῦ κ. Π.Β. Πάσχου.

»Ἡ συνεδρίαση πραγματοποιήθηκε στὸ γραφεῖο τοῦ τελευταίου καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ παρέστησαν οἱ καθηγητὲς π. Γεώργιος Μεταλληνός, κ. Γρηγόριος Στάθης, κ. Ἀλέξανδρος Σταυρόπουλος, κ. Ἐμμανουὴλ Περσελῆς, ἡ ἐπιστημονικὴ συνεργάτις τοῦ Τομέως κ. Πανωραία Κουφογιάννη, οἱ δύο ἐκπρόσωποι τῶν φοιτητῶν τοῦ Τομέως κ.κ. Σταύρος Γριμάνης τακτικὸ μέλος καὶ Λογοδότης Κωνσταντῖνος ἀναπληρωματικὸ μέλος καὶ ἡ γραμματέας τοῦ Τομέως κ. Ἐλευθερία Κανελλοπούλου.

»Σκοπὸς τῆς συνεδριάσεως ἦταν ἡ τελικὴ κρίση καὶ ἀξιολόγηση τῆς μεταπτυχιακῆς ἐργασίας τοῦ ὑποψηφίου γιὰ δίπλωμα εἰδικεύσεως μεταπτυχιακοῦ φοιτητοῦ κ. Ἀχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη.

»Στὴν ἀρχή, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Τομέως κ. Π.Β. Πάσχος ἔδωσε τὸν λόγο στὸν κ. Χαλδαιάκη, ὁ ὁποῖος παρουσίασε ἀδρομερῶς τὴν —ὑπὸ τὸν τίτλο «Ὁ γέρων Ἱερόθεος (1762-1814). Ἡ πολιτεία τοῦ κτίτορος τῆς Ἱ. Μονῆς Προφῆτου Ἡλιοῦ Ὑδρας καὶ κριτικὴ ἔκδοση τοῦ Βίου

του»— ύποβληθείσα μελέτη του, ἐμμένων στὰ πρωτότυπα στοιχεία κάθε κεφαλαίου καὶ στὴν ἐν γένει χρησιμότητα αὐτῆς γιὰ τὴν ἀγιολογικὴ ἐπιστήμη.

»Ἡ ὀρισθεῖσα τριμελὴς ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ, δηλαδὴ ὁ ἀρμόδιος καθηγητὴς κ. Π. Β. Πάσχος καὶ οἱ καθηγητὲς π. Γεώργιος Μεταλληνὸς καὶ κ. Γρηγόριος Στάθης, ὑπέβαλαν σχετικὲς ἐρωτήσεις περὶ τοῦ θέματος.

»Σὲ ἐρωτήσεις καὶ λοιπὲς παρατηρήσεις προέβησαν ἐπίσης οἱ καθηγητὲς κ. κ. Ἀλέξανδρος Σταυρόπουλος καὶ Ἐμμανουὴλ Περσελῆς.

»Στὸ σύνολο τῶν ἐρωτήσεων ὁ ὑποψήφιος κ. Ἀχιλλέας Χαλδαιάκης ἀπάντησθε εὐστόχως καὶ ἐπαρκῶς.

»Στὴ συνέχεια —ἀποσυρθέντος τοῦ ὑποψηφίου— ἡ τριμελὴς ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Τομέως, κατόπιν συζητήσεως, ἀπεδέχθησαν κατ' ἀρχὴν καὶ ἔκριναν ὁμοφώνως τὴν ὑποβληθείσα μελέτη ὡς καλῶς ἔχουσα, παμφηφεί δὲ ἀξιολόγησαν αὐτὴν μὲ τὸν βαθμὸν "Ἀριστα.

»Τὸ ἀποτέλεσμα ἀνεκοινώθη στὸν κ. Ἀχιλλέα Χαλδαιάκη, ὁ ὁποῖος καὶ καταλέγεται πλέον μεταξύ τῶν μεταπτυχιακῶν διπλωματούχων τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

»Κατόπιν τούτου, ἐλύθη ἡ συνεδρίαση, συνετάγη τὸ παρὸν Πρακτικό, τὸ ὁποῖον καὶ ὑπογράφεται ὡς ἔπεται [ἀκολουθοῦν οἱ ὑπογραφὲς τῶν μελῶν τῆς τριμελοῦς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς].»

Ἡ ὀρκωμοσία μας, ὡς εἰδικευμένου μεταπτυχιακοῦ διπλωματούχου, ἐγίνε, στὴ συνέχεια, ἐνώπιον τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ τότε ἀντιπρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀντωνίου Δανασσῆ-Ἀφεντάκη, κατὰ τὴν 23ῃ Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1998.

Καθ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα ἡ δημοσίευση τῆς ἀνά χειρᾶς ἐργασίας καθυστέρησε γιὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς μας¹. Ἐν

1. Μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1997 —καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτασμῶν τῆς τριακονταετοῦς ποιμαντορίας τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰθάκης, Σπετσῶν καὶ Αἰγιίνης κ. Ἱεροθέου— ἐδόθη ἡ εὐκαιρία καὶ προέβημεν σὲ πρόδρομη δημοσίευση τμήματος τῆς παρουσίας μελέτης [βλ. Ἀχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη, «Ὁ γέρον Ἱεροθεὸς (1762-1814) καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυση τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ἰθάκης», Τιμητικὸν Ἀφιέρωμα εἰς τὸν Σεβασμιωτάτον Μητροπολίτην Ἰθάκης, Σπετσῶν καὶ Αἰγιίνης Ἱεροθέου, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριακονταετοῦς ποιμαντορίας (1967-1997), Ἰθάκη 1997, σσ. 629-648], συγκεκριμένα τῆς δευτέρας παραγράφου τοῦ πρώτου κεφαλαίου καὶ πλήρους τοῦ πέμπτου κεφαλαίου, μὲ ὀρισμένες μόνον περιχοπὲς ἐπὶ τοῦ κεμένου τῶν ὑποσημειώσεων.

τῷ μεταξύ, «προὔλαβεν» ὁ τῆς Ἱ. Μονῆς Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης εἰς Νεζερά Πατρῶν ἡγούμενος, ἀρχιμανδρίτης Νικόδημος Μπαρούσης, καὶ ἐξέδωκε «τὸ πρῶτον τύποις» τὸν Βίο τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, συντάσσοντας ὁ ἴδιος συνοπτικὰ προλεγόμενα, μὲ κύριο στόχο —ὅπως ἐπισημαίνεται στὴν ἔκδοση— τὴν «ψυχικὴ τῶν Ὁρθοδόξων ὠφέλεια»². Ἐν λόγῳ ἔκδοσης, ποῦ —κατὰ τὰ σημειούμενα στὸν πρόλογο αὐτῆς— «δὲν φιλοδοξεῖ νὰ ἔχη ἐπιστημονικὲς ἀξιώσεις»³, ἀπετέλεσε, ἀναμφίβολα, γιὰ τὸν ὑποφαινόμενο ἐκπληξῆ ὀδυνηρὴ καὶ σύμπτωση ἀνέλπιστη — ὄχι ἐσκεμμένη, πάντως, ὅπως εὐγενικὰ ἐσπευσε νὰ μᾶς πληροφορήσει ὁ π. Νικόδημος Μπαρούσης. Οἱ ἀπόψεις πολλῶν εἰδημόνων, ὅτι ἡ ὡς ἄνω ἔκδοση δὲν θίγει τὴν ἡμετέρα μελέτη καὶ κριτικὴ ἔκδοση τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, ἔκαμψαν τοὺς ἔντονους δισταγμούς μας καὶ ἀνανέωσαν τὸ πρωτογενὲς ψυχικὸ σθένος μας, προκειμένου νὰ προβοῦμε τελικῶς στὴ δημοσίευση τοῦ ἀνά χειράς ἔργου, προσθέτοντας πλέον —καὶ ὅπου αὐτὸ ἐκρίθη ἀναγκαῖο, γιὰ τὴν προσήκουσα βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση τῆς μελέτης— ὄχι μόνον τὶς ἀπαραίτητες παραπομπὲς στὴ γενομένη ἔκδοση, ἀλλὰ καὶ συλλήβδην στὴν —κατὰ τὴ διαρρέυσασα ἤδη ἑπταετία (ἀπὸ τῆς συντάξεως ἕως τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐργασίας)— προκύψασα σχετικὴ βιβλιογραφία, αὐτὴν —τούλάχιστον— ποῦ περιέπεσε στὴν ἀντιληψή μας⁴. Τὸ ἀποτέλεσμα τίθεται ἤδη στὴν κρίση τῶν φιλαγίων ἀναγνωστῶν ἄλλωστε, «γιὰ τὴν τράπεζα τῶν πνευματικῶν

2. Βίος καὶ πολιτεία Ἱεροθέου τοῦ μακαρίου γέροντος. Εἰσαγωγή, παρουσιάσις, σχόλια: ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης, εἰς Νεζερά Πατρῶν, Ἀθῆναι 1994, σσ. 18 καὶ 20.

3. Αὐτόθι, σ. 18.

4. Νὰ σημειωθεῖ, πάντως, ὅτι καὶ ἡ ἐν λόγῳ δευτερογενὲς βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση τῆς παρούσης μελέτης ἐξικνεῖται ὡς τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Μαρτίου τοῦ ἔτους 2000. Εὐάριθμα νεώτερα βιβλιογραφικὰ δεδομένα, ποῦ προέκυψαν κατὰ τὸ —μακρὸ δυστυχῶς— χρονικὸ διάστημα τῆς τελικῆς τυπογραφικῆς ἐτοιμασίας τοῦ ἀνά χειράς βιβλίου, δὲν κατέστη τεχνικῶς δυνατόν νὰ ἐνσωματωθοῦν στὸν ἐκάστοτε οἰκείῳ τόπο. Θὰ ἐπισημάνουμε μόνον ἐδῶ τὸν ὑπὸ ἔκδοση φερόμενο τόμο τῶν Πρακτικῶν συμποσίου γενομένου στὴ Νάξο πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου (ποῦ μνημονεύεται στὴν ὑπόσημ. 23 τοῦ Δ' κεφαλαίου), ὁ ὁποῖος κυκλοφορήθηκε ἤδη ὡς τόμος ΙΣ' (1996-2000) τῆς Ἐπετηρίδος Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, ὑπὸ τὰ ἐξῆς διακριτικά: Πρακτικὰ Συμποσίου «Νικοδήμου Ἀγιορείτου τοῦ Ναξίου πνευματικὴ μαρτυρία», Νάξος 8-11 Ἰουλίου 1993, Ἀθῆνα 2000.

καταθέσεων, τίποτε δὲν πάει χαμένο, ὅταν προσφέρεται μὲ ἀγάπη καὶ ἀπὸ ἀγάπη στὸ Θεό, στοὺς ἐν πνεύματι ἀδελφούς καὶ στὴν ἐπιστήμη· ἰδιαίτερα, μάλιστα, ὅταν πρόκειται γιὰ προσφορά, ποὺ ἔχει γιὰ πρώτη ὕλη τῆς τὰ πατερικὰ καὶ ἀσκητικὰ κείμενα», ὅπως ἔχει προσφεύστατα σημειωθεῖ γιὰ παρεμφερῆ περίπτωση⁵.

* * *

Τὸ ἀνά χεῖρας βιβλίον βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ὡς ἔκδοσι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλίου Ὑδρας· τοῦτο ἀποτελοῦσε ἐπιθυμία ἀμφοτέρων τῶν ἀειμνήστων τελευταίων πατέρων τῆς Μονῆς, θεία δὲ Χάριτι πραγματοποιεῖται πλέον τῇ δαψιλεῖ εὐλογία καὶ ἐκθύμῳ προνοίᾳ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Ἱεροθέου. Ὁ ὑποφαινόμενος καταθέτει καὶ ἐντεῦθεν τὸν υἱκὸ σεβασμὸ καὶ ἐκφράζει ταπεινῶς τὴν ἐκ μέσης καρδίας εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὸν ἐξονομασθέντα Σεβασμιώτατο γέροντα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ ἐμπνευσμένου προλογικοῦ σημειώματος ποὺ κοσμεῖ τίς πρῶτες σελίδες τοῦ παρόντος πονήματος. Ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς ἐπιθυμοῦμε, ἐπίσης, νὰ ἀπευθύνουμε διάπυρες εὐχαριστίες πρὸς ὅλους ὅσοι παντοιοτρόπως συνετέλεσαν στὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἡμετέρας ἐργασίας καὶ στὴν τύποις δημοσίευσή της. Ἐγκάρδιες εὐχαριστίες ἀπευθύνουμε πρὸς τοὺς σεβαστούς μας καθηγητὲς κ.κ. Π. Β. Πάσχου, π. Γεώργιον Μεταλληνὸν καὶ Γρ. Θ. Στάθην, τοὺς συγκροτήσαντες τὴν τριμελῆ ἐπιτροπὴ κρίσεως τῆς ἐργασίας, γιὰ τίς πολῦτιμες ὑποδείξεις τους καὶ τὴν μὲ ἀμέριστο ἐνδιαφέρον παρακολούθησή τῆς μελέτης μας· οἱ λοιποὶ καθηγητὲς μας, τοῦ Τμήματος Θεολογίας καὶ τοῦ Τομέως Χριστιανικῆς Λατρείας τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἃς δεχθοῦν τὴν εὐγνωμοσύνη μας γιὰ τὴν προπτυχιακὴ καὶ μεταπτυχιακὴ μύησή μας στὰ θεολογικὰ γράμματα. Εὐχαριστίες ὀφείλουμε, ἀκόμη, στὸν προηγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Λογγοβάρδας Πάρου π. Ἱερόθεο Νικολάκη, στὸν πανοσιολογιώτατο καθηγούμενο καθὼς καὶ στοὺς διακονοῦντες στὴ βι-

5. Π. Β. Πάσχου, Νέον Μητερικόν. Ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα πατερικὰ καὶ ἀσκητικὰ κείμενα περὶ τιμῶν καὶ ἀγίων Γυναικῶν, [Ἀθήνα 1990], σ. 25.

βλιοθήκη πατέρες τῆς Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Εὐγνωμόνως θὰ κατονομάσουμε, ἐπιπροσθέτως, δύο συμπατριῶτές μας, προθύμους συναντιλήπτορές μας ἔναντι ἀπορουμένων ἢ ἄλλων ζητούμενων τῆς παρούσης ἐργασίας, τοὺς κ.κ. Διονύσιο Καλαμάκη, ἐπίκουρο καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ Ἰωάννη Χατζίνα, καθηγητὴ θεολόγο. Ὀφειλομένως καὶ εὐχαριστικῶς σημειώνουμε, ἐν κατακλείδι, ὅτι γιὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀρτιότερη ἐμφάνιση τοῦ ἀνά χειρας πονήματος μεγάλως συνέβαλε τὸ φιλόμουσον ζεῦγος τῶν τυπογράφων Ἰωάννου καὶ Μαριάννας Σούκη, οἱ ὅποιοι παρηκολούθησαν ὅλα τὰ στάδια τῆς πολυετοῦς ἐτοιμασίας τοῦ βιβλίου μὲ ὑπομονή, μακροθυμία καὶ ἀγάπη, στοιχοῦντες στὸ μέτρον τῶν ἀντιστοίχων ἀρετῶν τοῦ ἐδῶ βιογραφουμένου γέροντος Ἱεροθέου.

* * *

Τῆ χαρὰ γιὰ τὴ λήξη τῆς πολυετοῦς ἀναμονῆς καὶ τὴν αἴσια ἤδη «εἰς τέλος βιβλίου ἔλευσιν», σκιάζει βαρύτατα μιὰ σειρά ἀλγεινῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα περιδεεῖς παρακολουθοῦμε νὰ διαδραματίζονται, μὲ ἐπίκεντρο τὴν Ἱερὰ Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, κατὰ τὰ τελευταῖα δύο περίπου χρόνια ἢ —δίκην θεομησίας— καταστροφή τοῦ καθολικοῦ καὶ μέρους τῶν κελλιῶν τῆς Μονῆς ἀπὸ κεραυνό, ἡ ἐκδημία τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Μονῆς π. Ἱεροθέου Καραμήτσου καί, τέλος, ἡ κοίμησις τοῦ καθηγουμένου τῆς Μονῆς ἀρχιμανδρίτου Εὐθυμίου Σκάγκου, μᾶς θλίβουν βεβαίως κατ' ἀνθρώπον, παραλλήλως ὅμως ἐξυψώνουν τὴ διάνοιά μας πρὸς τὰ ἄνω, «ἔθεν ἡ βοήθεια ἡμῶν ἤξει». Εὐτυχῶς, χάριν τῶν ἀόκνων ἐνεργειῶν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ὑδρας κ. Ἱεροθέου, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀτρυνῶν πόνων ποὺ ἔως τῆς κοιμήσεώς του κατέβαλε ὁ μακαριστὸς ἡγούμενος Εὐθύμιος, καὶ τὰ κτηριακὰ προβλήματα τῆς Μονῆς ἤδη ἀποκατεστάθησαν καὶ ἡ ἐκ νέου ἐπάνδρωσις αὐτῆς σταδιακῶς εὐοδοῦται, μὲ τὸν ποτὲ Γρηγοριάτη καὶ νῦν Προφητηλιάτη Ὑδραῖο ἱερομόναχο π. Θεολόγο νὰ ἡγεῖται ἤδη μιᾶς νέας εὐαρίθμου συνοδείας. Ὁ γράφων, πάντως, δὲν παραλείπει ἐδῶ νὰ ἐξομολογηθεῖ ὅτι αἰσθάνεται ἀναπολόγητος, διότι δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐγχειρίσει στὸν αἰόδιμο καθηγούμενο τὸ παρὸν πόνημα, τὴν ἐκδοσις τοῦ ὁποίου ἐναγωνίως ἀνέμενε. Τοῦτων οὕτως ἐ-

χόντων, ἀνερχόμεθα νοερῶς στὸ αὐχμηρὸν ὑδραϊκὸν ὄρος, ἀποθέτου-
με τὸν κόπο μας στὴν περίπυστη βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς, εἰσερχόμε-
θα στὸ καθολικὸ καὶ προσφέρουμε ὡς θυμίαμα τὴν προσευχή μας γιὰ
ἀνάπαυση τῶν πατέρων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας.

«Εἶη τὸ μνημόσυνον αὐτῶν αἰώνιον. Ἀμήν».

Αἴγινα, Σεπτεμβρίου κς', β

Α. Γ. Χ.

ρπζ' ἔτη ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ γέροντος Ἱεροθέου
στὴν Ἱερὰ Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας

Βιβλιογραφία

Α'. Πηγές

- Κωδιξ Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, ὑπ' ἀριθμὸν 13 (53).
- Κωδιξ Ἱερᾶς Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Πάρου (ἄνευ ταξινομικοῦ ἀριθμοῦ).

Β'. Βοηθήματα

- Ἐπιτομή Ἀθανασίου Παρίου, «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου Ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου τοῦ Νοταρᾶ [...], Νέον Χιακὸν Λειμωνάριον [...], ἐν Ἀθήναις 1930⁵, σσ. 194-204.
- , *Δήλωση τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὀρει ταραχῶν ἀληθείας*. (Ἱστορία καὶ Θεολογία τοῦ Κολλυβαδικοῦ κινήματος βάσει ἀνεκδότων χειρογράφων). Ἐπιμελεία: Θεοδωρήτου ἱερομονάχου Ἀγιορείτου, Ἀθήναι 1988.
- Ἀλιπράντη Νικολάου Χρ., *Ἡ Ἱερά Κοινοβιακὴ Μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Πάρου*, Ἀθήνα 1984.
- Ἀραμπατζῆ Χρῆστου Ἀθ., *Ἀθανασίου τοῦ Παρίου βιβλιογραφικά*, Θεσσαλονίκη 1998.
- , «Ἐπιστημονικὸν Συνέδριον “Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος”», *Θεοδρομία*. Τριμηνιαία ἐκδόση Ὀρθοδόξου διδαχῆς, ἔτος Α', τεῦχος 1, Ἰανουάριος-Μάρτιος 1999, σσ. 139-141.
- Ἀρκᾶ Νικολάου Ἐμμ., Ἀρχιμ., *Ἀθανάσιος ὁ Πάριος (1722-1813)*, Ἀθήναι 1960.
- , *Ἱερά Μονὴ Χριστοῦ Δάσους-Πάρου*, Ἀθήνα 1991².
- Ἀρκαδίου γέροντος Βατοπεδινοῦ, «Χριστοφόρος ὁ Προδρομίτης. Διδάσκαλος τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς», *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς Β'* (1918), σ. 160.
- Ἀτέση Βασιλείου, Μητροπολίτου πρώην Λήμνου, *Ἐπίτομος ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον*, τόμος Α', ἐν Ἀθήναις 1948.
- , «Ὁ Σκοπέλου Εὐγένιος», *Ἐκκλησία ΛΑ'* (1954), σσ. 85-87.

- , «Γερασίου επισκόπου Ὑδρας καὶ Σπετσῶν ἱκετήριος ἀναφορά», *Ἐκκλησία ΛΑ'* (1954), σσ. 35-36.
- , «Γεράσιμος Ράλλης, Μητροπολίτης Αἰγίνης, Ὑδρας καὶ Πόρου», *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς Μ'* (1957), σσ. 97-105, 166-172, 395-400.
- , «Ὁ Ἐπίσκοπος Σκοπέλου καὶ Σκιάθου Εὐγένιος Οἰκονόμου», *ἔφημερίδα Βόρειες Σποράδες*, ἔτος 3ο (1973), ἀριθμ. φύλλου 33.
- Βερίτη Γεωργίου, «Τὸ ἀναμορφωτικὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων καὶ οἱ δύο Ἀλέξανδροι τῆς Σκιάθου», *Ἀκτίνες Σ'* (1943), σσ. 99-110 (= Βερίτη Γεωργίου, *Ἄπαντα. Πεζὰ II. Φιλολογικὰ θέματα, διηγήματα, μορφαί*, Ἀθῆναι 1958, σσ. 74-97).
- Βέτιμη Παντελῆ Στ., «Εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Προφήτου Ἡλία τῆς Ὑδρας διὰ μίαν ἀγρυπνίαν», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Η'* (1940), σσ. 63-64.
- Βλάχου Ἱεροθέου, Ἀρχμ. (νῦν Μητροπολίτου Ναυπάκτου), *Ὁρθόδοξη ψυχοθεραπεία (πατερική θεραπευτικὴ ἀγωγή)*, Ἔδεσσα 1987².
- Γεδεῶν Μανουὴλ Ἰ., «Ἑτεροδιδασκαλίαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἄλωσιν», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως Γ'* (1882-1883), σσ. 595-599, 671-673, 718-722, 774-780.
- , «Λόγιοι καὶ βιβλιοθήκαι τῆς ἐν Ἀθῶ Μονῆς τῶν Ἰβήρων», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως Δ'* (1883-1884), σσ. 478-482, 502-503, 508-512, 523-527.
- , «Διονύσιος ἱερομόναχος ὁ Σιατιστεύς», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως Δ'* (1883-1884), σσ. 618-620 (= *Πρωτᾶτον*, περίοδος Β', Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 1991, ἀριθμ. 31, σσ. 124-126).
- , *Ὁ Ἀθῶς. Ἀναμνήσεις - Ἐγγραφα - Σημειώσεις*, ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐπε' [1885].
- , *Κανονικαὶ Διατάξεις. Ἐπιστολαί, λύσεις, θεσπίσματα τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μέχρι Διονυσίου τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, τόμος Β'*, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1889.
- , *Πατριαρχικοὶ Πίνακες. Εἰδήσεις ἱστορικαὶ βιογραφικαὶ περὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέχρι Ἰωακείμ Γ' τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης 36-1884*, ἐν Κωνσταντινουπόλει [1885-1890].
- , «Θεοδώρητου Ἀγιαννίτου τολμηρίαι», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως ΛΕ'* (1915), σσ. 111-112, 119, 125-127, 134-136,

142-144, 150-152, 165-167.

- Δελικάνη Καλλινίκου, 'Αρχιμ., Περιγραφικός κατάλογος τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχειοφυλακείου σφζομένων ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἄθω Μονῶν (1630-1863) [...] καταρτισθεὶς κελεύσει [...] Ἰωακείμ τοῦ Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1902.
- Δημητριάδου Θεοδώρου Δ., *Τὸ Καστέλλι τῶν Σπετσῶν*. (Ὁ πρὸ τοῦ 1800 οἰκισμὸς), (Ἀθῆναι) 1954.
- Διαμαντοπούλου Ἀναστασίας Διαμ., «Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Καλαυρείας», Ἀνάτυπον ἀπὸ τὰ *Τεχνικὰ Χρονικά*, τεύχος 2, Ἀθῆναι 1976.
- Διονυσίου ἱερομονάχου Σιατιστέως, *Ἴχνος Χριστοῦ, ἤτοι ὀμίλιαι πνευματικά, ἠθικά καὶ ψυχωφελεῖς ὑπὸ Διονυσίου ἱερομονάχου τοῦ ἐκ Σιατίστης πνευματικοῦ πατρὸς ἀσκήσαντος ἐν τῇ βατοπαιδινῇ σκήτῃ ἀγίου Δημητρίου τοῦ Ἁγίου Ὄρους*, (Θεσσαλονίκη 1993²).
- Δραγάτση Ἰακώβου Χ., *Ἐκδρομαὶ ἀνά τὴν Ἑλλάδα. Πόρος*, ἐν Ἀθῆναις 1910.
- Ἐπιφανιάδῃ Παναγιώτῃ, *Ὁ Γέροντας Διονύσιος. Ἱστορικὴ μελέτη*, (ἐπιμέλεια Γιάννη Σπανοπούλου), Ἀθήνα 1983.
- Εὐθυμίου ἱερομονάχου, «Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἀγῶνες διὰ δόξαν τῆς ἡμῶν ἐκκλησίας τελεσθέντες παρὰ τοῦ ὀσιολογιωτάτου καὶ μακαρίτου καὶ ἀοιδίμου Νικοδήμου μοναχοῦ, συγγραφέντες δὲ παρὰ τοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ του Εὐθυμίου ἱερομονάχου», *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς Δ'* (1920), σσ. 636-641 καὶ *Ε'* (1921), σσ. 210-218.
- Εὐστρατιάδου Σωφρονίου - Ἀρκαδίου ἱεροδιακόνου Βατοπεδίου, *Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Τερᾷ Μονῇ Βατοπεδίου ἀποκειμένων κωδίκων*, Paris 1924.
- Εὐστρατιάδου Σωφρονίου, *Συμπλήρωμα ἀγιορειτικῶν καταλόγων Βατοπεδίου καὶ Λαύρας (Μνημεῖα Ἀγιολογικά)*, Paris 1930.
- Ζουρντοῦ-Λεούση Φιλίας, *Εὐρετήριο «Ἀρχεῖου τῆς Κοινότητος Ὑδρας»*, δημοσιευμένου ὑπὸ Ἀντωνίου Λιγνοῦ, Ἀθήνα 1991.
- Ἡλιοῦ Φιλίππου, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ 19ου αἰῶνα. Βιβλία-Φυλλάδια*, τόμος πρῶτος 1801-1818, Ἀθήνα 1997.
- Θέμελη Χρυσοστόμου, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Ἱστορικαὶ σελίδες τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος. Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία Τριχέρων», *Ἐκκλησία ΜΑ'* (1964), σσ. 582-588.
- Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, *Ἅγιος Νικοδήμος ὁ Ἀγιορείτης*.

- Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του 1749-1809, Ἀθήναι [1990³].
- Ἰσπυρίδη Δήμου, «Ὁ Χριστοφόρος Προδρομίτης διδάσκαλος τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς», Ἐπιστημονικὸ Συμπόσιο Χριστιανικὴ Μακεδονία. Ἱερά Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Σερραῶν, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 181-191.
- Καλαφάτη Ἐμμανουὴλ Π., Περιγραφή ἱστορικοῦ ναοῦ Ὑδρας, (ἄνευ τοποχρονολογήσεως).
- Καλλιανοῦ Κωνσταντίνου Ν., «Ἐπισκόπου Σκοπέλου Εὐγενίου, Ἐγκύκλιος ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς (1830)», Ἐκκλησία ΕΙ' (1986), σσ. 252-253.
- , «Ἐνορίες καὶ ἐφημέριοι στὴ Σκιάθου ἐπὶ ἀρχιερατείας τοῦ Ἐπισκόπου Εὐγενίου (1797-1842)», Ὁ Ἐφημέριος ΜΓ' (1994), σσ. 252-254, 277-279.
- , «Ἡ Διαθήκη τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σκοπέλου Εὐγενίου. Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς ἐπισκοπῆς Σκιάθου καὶ Σκοπέλου τὸ α' μισὸ τοῦ 19ου αἰ.», Θεσσαλικὸ Ἡμερολόγιο 37 (2000), σσ. 241-262.
- Καλλιγιᾶ Πάνου Κ., «Τὸ Μοναστήρι τῆς Ἀγ. Τριάδος», Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Δ' (1936), σσ. 51-52.
- Καραθανάση Ἀθανασίου Ε., «Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος καὶ ὁ Ὀρθόδοξος Φωτισμός. (Ἕνα Συνέδριο δύο Ἐκδόσεις)», Θεολογία Ο' (1999), σσ. 158-170.
- Καραϊσαρίδη Κωνσταντίνου, Πρωτοπρ., Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης καὶ τὸ λειτουργικὸ του ἔργο, Ἀθήνα 1998.
- Καραμανίδου Ἄννας Σ. - Λάμπρου Σουλτάνας Δ., «Α' Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο, Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης: Ἡ ζωὴ καὶ ἡ διδασκαλία του», Θεοδορμία. Τριμηνιαία ἐκδόση Ὀρθοδόξου διδασχῆς, ἔτος Α', τεύχος 3, Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 1999, σσ. 121-138.
- Καραμήτσου Γιάννη Ἀ., Ὑδρας λεξιλόγιον τὸ δεύτερον ἤγουν βιβλίον ἄλλο, μὲ πολλὰ καὶ ἀδιάφορα, μὲ ἀμπάριζα, κέφι καὶ σκανδαλισμόν, προσέτι διδακτικὸν καὶ γελαστικὸν ἄνευ προθέσεων, Ὑδρα 1999.
- Καραμπέτσου Ἀθηνᾶς Ἀ., Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, ἐν Ἀθήναις 1974.
- Καρανικόλα Παντελεήμονος Κ., Μητροπολίτου Κορίνθου, Κορινθιακὰ Ἐγγραφα. Ἑλληνικὰ καὶ Τουρκικὰ, Κόρινθος 1983.
- , Ἐγγραφα Ἱεραῶν Μονῆς Φανερωμένης Κορινθίας. Ἑλληνικὰ-Τουρκικὰ, Κόρινθος 1991.
- , Ἐγγραφα δικαστικὰ Ἱεραῶν Μονῆς Ἀγ. Γεωργίου Φενεοῦ, Κόρινθος 1994.

- Κολιτσάρα Ίω. Θ., «Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης (1749-1809)», Ἀκτῆ-
νες Ις' (1953), σσ. 400-407, 450-454, 511-515 καὶ ΙΖ' (1954), σσ. 30-
35.
- Κόντερη Θεοδώρου, «Μοναστήρια καὶ ἀρχοντικά σπίτια τῆς Ὑδρας»,
Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ' (1939), σ. 266.
- Κουτίβα Σταύρου Ἀ., Ἡ παρὰ τὸν Φενεὸν Κορινθίας Μονὴ τοῦ ἁ-
γίου Γεωργίου. Ἀνάτυπον ἀπὸ τὸ «Ἀρχεῖον Κορινθιακῶν Μελετῶν»,
Ἀθῆναι 1970.
- Κούτσα Συμεῶν Π., Ἀρχμ., Νικήτα τοῦ Στηθάτου, Βίος καὶ πολι-
τεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου. Εἰσαγω-
γὴ, κείμενο, μετάφραση, σχόλια, (Ἀθῆναι 1994).
- Κριεζῆ Γεωργίου Δ., Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας πρὸ τῆς (Ἑλληνι-
κῆς) Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἐν Πάτραις 1860.
- Κρουσταλάκη Γεωργίου Σ., «Φιλοκαλικὴ ἀναγέννηση· ἡ παιδα-
γωγικὴ τῆς διάστασι», «Πορευθέντες...». Χαριστήριος τόμος πρὸς τι-
μὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας Ἀναστασίου (Γιαννουλάτου), Ἀθῆ-
να 1997, σσ. 287-303.
- Κτενᾶ Χριστοφόρου, «Οἱ ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Σχολῇ διδάξαντες ἀπὸ τοῦ
1847-1916», Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς Β' (1918), σσ. 114-116.
- Κυριακοῦ Διομήδους, Περὶ τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας τῆς νήσου Πέτ-
σας, (ἐν Ἀθήναις 1860).
- Κωνσταντινίδου Ἐμμανουῆλ Ἰ., Συμβολαὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς
ἱστορίας τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἐπισκόπων Ι, Ἀθῆναι 1983.
- Lamberz Erich - Λίτσα Εὐθυμίου Κ., Κατάλογος χειρογράφων
τῆς βατοπεδινῆς σκήτης ἁγίου Δημητρίου, Θεσσαλονίκη 1978.
- Λάμπρου Σπυρίδωνος Π., Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ
Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμος πρῶτος, ἐν Κανταβριγία τῆς
Ἀγγλίας 1895 καὶ τόμος δεύτερος, ἐν Κανταβριγία τῆς Ἀγγλίας
1900.
- Λέκκου Εὐαγγέλου Π., Τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἱστορία-
Παράδοση-Τέχνη, τόμος Β', Πελοπόννησος, Νησιωτικὴ Ἑλλάδα,
(Πειραιᾶς 1998).
- Λεοντίου Νεαπόλεως, Ὁ ἅγιος Συμεῶν ὁ διὰ Χριστὸν Σαλός. (Με-
τάφραση Γ. Μπουδούρη - Π. Γιαχανατζῆ), Θεσσαλονίκη 1984.
- Λιβαδάρα Νικολάου Ἀ., «Κατάλογος χειρογράφων κωδίκων τῆς
ἐν Πάρῳ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς "Λογγοβάρδας"», Δελτί-
ον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος ΙΔ'

(1960), σσ. 371-392.

- Λιγνοῦ Ἀντωνίου, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας 1778-1832, τόμοι Α'-ΙΣ', ἐν Πειραιεῖ 1921-1932.
- , «Τὸ Μοναστήρι τῆς Ἀγ. Τριάδος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Δ'* (1936), σσ. 70-73.
- , «Τὸ ἀσκηταριὸ τοῦ Παλαμηδᾶ», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Δ'* (1936), σ. 94.
- , «Οἱ ἀρχιεπίσκοποι Αἰγίνης καὶ Ὑδρας κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας τῆς Τουρκοκρατίας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Σ'* (1938), σσ. 241-244.
- , «Ποῦ ἔκειτο ἡ καγκελαρία τῆς Ὑδρας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σσ. 33-34.
- , «Εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν Πόρῳ Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς κατὰ τὸ 1813 καὶ τὸ 1815», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Η'* (1940), σ. 4.
- , *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, τόμος πρῶτος, Τὰ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821*, Ἀθῆναι 1946.
- Μακρῆ Σπυρ., «Κολλυβάδες», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τόμος 7ος, Ἀθῆναι 1965, σσ. 742-745.
- Μαμαλάκη Ἰωάννου Π., *Τὸ Ἅγιον Ὄρος (Ἄθως) διὰ μέσου τῶν αἰώνων*, Θεσσαλονίκη 1971.
- Μανίκη Ἀντωνίου Ν., «Ὅ,τι διὰ τὴν Ὑδραν ἐγράφη. Τάδε περὶ Ὑδρας ἐγραψεν ὁ Ἀντώνιος Μηλιαράκης», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ε'* (1937), σσ. 9-10, 41-44.
- , «Ὅ,τι διὰ τὴν Ὑδραν ἐγράφη. Τάδε περὶ Ὑδρας ἐγραψεν ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ε'* (1937), σσ. 132-134, 153-156, 200-202, 221-223, 239-241.
- , «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Ἀπὸ τὸ σπῆτι μου ἕως τὴν Ἐπισκοπὴν. (Μικροκαμίνι - Βλυχός - Παλαμηδᾶς - Ἐπισκοπὴ). Ὁ πρῶτος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Σ'* (1938), σσ. 210-213, 233-236, 245-248 καὶ Ζ' (1939), σσ. 21-24, 37-40, 62-64, 82-83.
- , «Ἡ διαθήκη τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Εὐθυμίου», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σσ. 155-156.
- , «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεῦτερος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σσ. 101-104, 124-126, 141-144, 180-182, 201-202, 255-256 καὶ Η' (1940), σσ. 7-8, 37-38, 51-52, 97-100, 117-118, 132-133.
- , «Ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ φυλακισμένοι εἰς τὸν Προφήτην

- Ἡλίαν τῆς Ὑδρας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σσ. 145-148, 177-179, 212-214, 244-246, 251-255.
- , «Ἡ ἱστορία τοῦ Μοναστηριοῦ», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ι'* (1950), σσ. 167-168, 179-180, 225-226.
- , «Ἐνας ἰδανικὸς ἔρωσ" τοῦ Μωραϊτίδη», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΙΒ'* (1952), σσ. 185-189.
- , «Ἀπὸ τὸ περιθώριον τῆς Ἱστορίας τῆς Ὑδρας. "Φούρδου-Μούρδου"», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΙΒ'* (1952), σσ. 37-38, 51-52, 85-86, 124, 159-160, 192, 213-214 / *ΙΓ'* (1953), σσ. 17-18, 42-43, 60-62, 82-83, 116, 131-132, 193-194, 266 καὶ *ΙΔ'* (1954), σσ. 49, 102.
- , «Ἡ ἱστορία τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΙΓ'* (1953), σσ. 199-200, 209-210.
- , «Ἐκδόσεις. Ἰωάννου Μύρικλη. Ταξείδι στὴν Ὑδρα», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΙΗ'* (1958), σ. 192.
- , «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Ἀπὸ τὸ Καμίνι στὴν Ἀγορά. Ἀπὸ τὸν μέσα (τῆς χώρας) δρόμον. Ὁ πέμπτος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΙΖ'* (1957), σσ. 159-162, 185, 222-224, 235-236, 263-266 / *ΙΗ'* (1958), σσ. 17-20, 35-36, 79-80, 115-116, 135-136, 155-156, 189-190, 211-214, 236-237, 263-266 / *ΙΘ'* (1959), σσ. 9-12, 51-52, 79-80, 133-136, 190-192, 214-216, 239-240, 250-252 καὶ *Κ'* (1960), σσ. 14-16, 74-76.
- , «Οἱ παλιές ἐνορίες τοῦ νησιοῦ μας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Κ'* (1960), σσ. 174-176 (καὶ 193), 198-200, 237-239 καὶ *ΚΑ'* (1961), σσ. 9-12, 38-40, 58-60 (καὶ 67-69), 89-92, 103-105, 134-136, 152 (καὶ 161-162), 171-172.
- , «Ὁ Βασιλεὺς Παῦλος ὁ καλὸς στὸ Μοναστήρι τοῦ ἁγ. Νικολάου τῆς Ὑδρας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΚΕ'* (1965), σσ. 62-64 (καὶ 76).
- , «Ἡ Ἐκκλησία τοῦ νησιοῦ καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι τῆς 1700-1965», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΚΕ'* (1965), σσ. 260-262 καὶ *Κς'* (1966), σσ. 9-12.
- , «Μοναστήρια, ἐκκλησίες καὶ ἐρημοκλήσια», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Κς'* (1966), σσ. 26-32, 57-60, 79-83.
- Μαστρογιαννοπούλου Ἡλία, Ἀρχιμ., *Ἀναγεννητικὸ κίνημα· παραφυάδες τῶν Κολλυβάδων*, Ἀθῆναι 1987².
- Ματθαίου Βίκτωρος, *Ὁ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόμος Ζ'*, μὴν Ἰούλιος, 1962² (ἄνευ τόπου).
- Μεταλληνοῦ Γεωργίου Δ., Πρωτοπρ., *Μικρὰ Ἱστορικά*, τεῦχος Α', Λευκωσία 1988.

- , «'Αθανάσιος Πάριος (1721-1813). (Έργογραφία - Ίδεολογία - Βιβλιογραφικά)», *Ανάτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*, τόμος Α', τμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς Ἀνδρέαν Θεοδώρου, Ἀθήναι 1995, σσ. 293-349.
- Μηλιαράκη Ἀντωνίου, *Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας μετὰ γεωγραφικοῦ πίνακος τοῦ νομοῦ*, ἐν Ἀθήναις 1886.
- Μιαούλη Ἀντωνίου Ἀ., *Υπόμνημα περὶ τῆς νήσου Ὑδρας, ἀφ' ἧς ἐποχῆς κατωκῆθη μέχρι τοῦ ἔτους 1821, μετατυπωθὲν ὑπὸ Ἀνδρ. Ἀντ. Μιαούλη, ἐν Ἀθήναις 1864.*
- , *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1821 ἐκραγείσης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ἐν Ἀθήναις 1874.
- , *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1821 ἐκραγείσης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ἔκδοσις δευτέρα μετὰ σχόλια καὶ προσθήκας Ἀντ. Ν. Μανίκη, «Ὑδραϊκὴ Βιβλιοθήκη 1», 1936 (ἄνευ τόπου).
- Μουστάκη Βασιλείου, *Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες. Διδαχὴ - Βαρνάβας - Κλήμης - Ἰγνάτιος - Πολύκαρπος - Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον. Κείμενον - Μετάφρασις, Εὐρετήριον κατὰ θέματα*, Ἀθήναι (1986²).
- [Μπαρούση] Νικοδήμου, Ἀρχμ., *Βίος καὶ πολιτεία Ἱεροθέου τοῦ μακαρίου Γέροντος. Εἰσαγωγή, παρουσιάσις, σχόλια: ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης, εἰς Νεζερά Πατρῶν*, Ἀθήναι 1994.
- Μποροβίλου Γ.Ε., «Παράδοσι καὶ ἀνανέωσι κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα. Ἡ περὶ τῶν κολλύβων ἔρις καὶ ὁ Διαφωτισμὸς», στὸν συλλογικὸν τόμον τοῦ Διεθνoῦς Κέντρου Φιλοσοφίας καὶ Διεπιστημονικῆς Ἑρευνας, *Παράδοσις καὶ Πρόοδος. Παράδοσις καὶ ἀνανέωσις στὴν Ὀρθοδοξία*, Ἀθήνα 1994, σσ. 175-187.
- Μπούα Χρυσοστόμου Σ., «Φορολογία τῶν κατοίκων Τρίκερι», *Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν ΙΑ'* (1935), σσ. 383-384.
- Μύρικλη Ἰωάννου, *Ταξίδι στὴν Ὑδρα*, (ἄνευ τοποχρονολογήσεως [1958]).
- Μυστακίδου Βασιλείου Ἀ., «Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι», *Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν ΙΒ'* (1936), σσ. 139-238.
- Μωραϊτίδου Ἀλεξάνδρου, *Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα. Ταξίδια - Περιγραφαὶ - Ἐντυπώσεις. Ἐκδοσις τμητικὴ ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ συγγραφέως*, Ἀθήναι (ἄνευ χρονολογίας [σειρὰ Α' (1922), Γ'

- (1924), Δ' (1925), Ε' (1926)]).
- , *Τὰ Διηγήματα* (φιλολογική επιμέλεια Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος), τόμοι Α'-Γ', Ἀθήνα 1990-1993.
- Μωυσέως μοναχοῦ Ἀγιορείτου, «Ὁ Γέροντας Διονύσιος τῆς Σκιάθου (1802-1887)», *Ὁ ὅσιος Γρηγόριος. Ἐτησία ἔκδοσις τῆς Ἱερᾶς Κοινοβιακῆς Μονῆς ὁσίου Γρηγορίου Ἀγίου Ὁρους*, περίοδος Β', ἔτος 1995, ἀριθμ. 20, σσ. 37-50.
- , *Ἀγιορείτικες διηγήσεις τοῦ γέροντος Ἰωακείμ*, [Θεσσαλονίκη 1998²].
- Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, *Περὶ τῆς συχνῆς Μεταλήψεως [...]* Εἰσαγωγή - Κείμενον (ἀνέκδοτον) - Σχόλια Θεοδωρήτου ἱερομονάχου Ἀγιορείτου, Ἀθήναι 1992².
- Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ὁμολογία πίστεως, ἧτοι Ἀπολογία δικαιοσύνης κατὰ τῶν, ὅσοι ἀμαθῶς καὶ κακοβούλως ἐτόλμησαν παρεξηγεῖν καὶ διαβάλλειν παραδόσεις τινὰς τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας καὶ ἄλλα τινὰ τῶν περὶ πίστεως ὑγιῆ καὶ ὀρθόδοξα φρονήματα τοῦ αἰοδίου διδασκάλου [...]*, ἐν Βενετία [...] 1819.
- Νικολοπούλου Παναγιώτου Γ., «Πάριοι γραφεῖς καὶ κτήτορες κωδίκων», *Ἡ Ἐκατονταπυλιανὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ Πάρος. Πρακτικὰ Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου (15-19 Σεπτεμβρίου 1996) [...]*, Πάρος 1998, σσ. 355-377.
- Οἰκονομίδου Δημητρίου Β., «Ἀθανάσιος ὁ Πάριος (1721-1813)», *Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν* Α' (1961), σσ. 347-422 καὶ Β' (1962), σ. 892.
- Ὁρλάνδου Ἀναστασίου Κ., *Περὶ τῆς νήσου Πέτσας ἢ Σπετσῶν*, ἐν Πειραιεὶ 1877.
- Πανταζοπούλου Νικολάου Ἰω., «Τρίκερι· ἡ πειρατικὴ πολιτεία τῆς Θεσσαλομαγνησίας. Συλλογικὰ ἀδιέξοδα καὶ ἀτομικὰ διλήμματα αὐτονομίας καὶ ἐξαρτήσεως. 18ος-19ος αἰῶνας», *Νόμος. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶδα τοῦ Τμήματος Νομικῆς τῆς Σχολῆς Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, τόμος 4, Ἀφιέρωμα στὸν Νικόλαο Σ. Παπαντωνίου, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 497-544.
- Παπαδιαμάντη Ἀλεξάνδρου, «Ὁ πατὴρ Διονύσιος», *Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, Ἄπαντα* (κριτικὴ ἔκδοσις Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος), τόμος Ε', Ἀθήνα 1988, σσ. 327-331.
- Παπαδοπούλου Δ., «Πνευματικὰ κινήματα στὸ Ἅγιον Ὄρος. Οἱ ἠσυχαστὲς Πατέρες καὶ οἱ Κολλυβάδες ἅγιοι», ἄρθρο στὴν ἐφημερίδα

- Ἡ Καθημερινή, Κυριακή 4 Ἰουλίου 1999, σ. 46.
- Παπαδοπούλου-Κεραμέως Ἀ., «Ἑλληνικοὶ κώδικες Τραπεζούν-
τος», *Βυζαντινά Χρονικά* XIX (1912), σσ. 224-281.
- Παπαδοπούλου Στυλιανοῦ Γ., *Ἅγιος Μακάριος Κορίνθου. Ὁ Γε-
νάρχης τοῦ Φιλοκαλισμοῦ*, [Ἀθήνα 2000].
- Παπαθεοδώρου Παναγ. Θ., «Διάκονοι τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τῆς ἐ-
δρας (Παφνούτιος Βασιλειάδης - Ἀβέρκιος Παπαδόπουλος)», *Ὁ Ἐφη-
μέριος ΜΒ'* (1993), σσ. 248-250, 277-279.
- Παπουλίδη Κωνσταντίνου Κ., *Μακάριος Νοταρᾶς (1731-1805),
Ἀρχιεπίσκοπος πρῶτην Κορινθίας*, ἐν Ἀθήναις 1974.
- , *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ἐν Ἀθήναις 1991².
- , *Ἀγιορειτικά (ἀγιορειτικά τετράδια 8)*, Ἅγιον Ὄρος 1993.
- Papoulidi Constantin, «Nicodème l'Hagiorite (1749-1809), *Θεολογία
ΛΖ'* (1966), σσ. 294-313, 390-415, 576-590 καὶ *ΛΗ'* (1967), σσ. 95-
118, 301-313.
- Πάσχου Π. Β., *Νέον Μητερικόν. Ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα πατερικά καὶ
ἀσκητικά κείμενα περὶ τιμῶν καὶ ἁγίων Γυναικῶν*, [Ἀθήνα 1990].
- , «Ὁ ἅγιος Νικόδημος Ἀγιορείτης ὡς ἀγιολόγος», *Ἐκκλησία Ο'* (1993),
σσ. 630-632, 663-666 καὶ *ΟΑ'* (1994), σσ. 31-35.
- , *Ἐν ἀσκήσει καὶ μαρτυρίῳ. Ἄνέκδοτα φιλοκαλικά καὶ κολλυβάδικα ὑ-
μναγιολογικά κείμενα γιὰ τὸν μοναχισμό, τοὺς νεομάρτυρες καὶ τὴν
παράδοση, τῶν ἁγίων Νικοδήμου Ἀγιορείτου καὶ Ἀθανασίου Παρίου.
Στὸ Ἐπίμετρο ἐκδίδεται ὀλόκληρη ἢ δυσεύρετη Ἀπολογία καὶ Ὁμολο-
γία Πίστεως τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου*, [Ἀθήνα 1996].
- Πατρικίου Ἰωάννου, «Ἄνέκδοτα ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν ἱστορία
τῶν Τρικέρων», *Θεσσαλικά Χρονικά. Ἑκτακτος ἔκδοσις, ἐπ' εὐκαιρίᾳ
τῆς ὀγδοηκονταετηρίδος (1881-1961) ἀπὸ τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς
Θεσσαλίας καὶ ἐνώσεως μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος*, Ἀθήναι 1965, σσ.
552-555.
- Παυλοπούλου Νικοδήμου, Ἀρχιμ., *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορεί-
της*, ἐν Ἀθήναις 1990³.
- Petit Loui, «La grande controverse des Colybes», *Echos d' Orient* II
(1898-1899), pp. 321-331.
- Πιέρρου Νικ. Δ., «Προεπαναστατικά δικαιопρακτικά ἔγγραφα ἐκ
Κάτω Ποταμιᾶς Κράθιδος (1740-1792)», *Πελοποννησιακά, τόμος ΙΗ'*
(1989-1990), Ἀθήναι 1991, σσ. 241-254.
- Πολίτη Λίνου, *Συνοπτικὴ ἀναγραφὴ χειρογράφων ἑλληνικῶν συλλο-*

- γών, Θεσσαλονίκη 1976.
- , [έπιμέλεια (για λογαριασμό του 'Ιστορικού και Παλαιογραφικού 'Αρχείου του Μορφωτικού 'Ιδρύματος 'Εθνικής Τραπέζης)], *Μικροφωτογραφήσεις χειρογράφων και αρχείων*, 'Αθήνα 1978.
- , (με τή συνεργασία Μαρίας Α. Πολίτη), *Κατάλογος χειρογράφων τής 'Εθνικής Βιβλιοθήκης τής 'Ελλάδος αρ. 1857-2500*, 'Αθήνα 1991.
- Πουλάκη Γ., *Ο Πόρος και ή ιστορία του*, Πειραιάς 1980.
- Πρωτοψάλτη 'Εμμανουήλ Γ., «'Αντώνιος Λιγνός», *Δελτίον τής 'Ιστορικής και 'Εθνολογικής 'Εταιρείας τής 'Ελλάδος ΙΑ'* (1956), σσ. 297-299 [= 'Εμμ. Γ. Πρωτοψάλτη, «'Ιν Memoriam. 'Αντώνιος Λιγνός», *Τό Μέλλον τής 'Υδρας Ις'* (1956), σσ. 197-198].
- , «'Ιν Memoriam. 'Ο 'Αντώνιος Λιγνός και τό έργον του», *Τό Μέλλον τής 'Υδρας Ις'* (1956), σσ. 241-246.
- Ράλλη Γ. 'Α.-Ποτλή Μ., *Σύνταγμα τών θείων και ιερών Κανόνων τών τε άγιών και πανευφήμων 'Αποστόλων, και τών ιερών Οίκουμηνικών και Τοπικών Συνόδων, και τών κατά μέρος άγιών Πατέρων [...], τόμος πέμπτος*, 'Αθήνησιν 1855.
- Ράντοβιτς 'Αμφιλοχίου, 'Αρχμ. (νυν Μητροπολίτου Μαυροβουνίου), *'Ηφιλοκαλική αναγέννησι του XVIII και XIX αι. και οι πνευματικοί καρποί της*, 'Αθήνα 1984.
- Ρουμάνη 'Ιωάννας Στ., *Τό Μοναστήρι του Πόρου*, Πόρος 1992.
- Rydèn Lennart, *Das leben des heiligen narren Symeon von Neapolis*, (*Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Graeca Upsaliensia* 4), Uppsala 1963.
- , *Bemerkungen zum leben des heiligen narren Symeon von Neapolis*, (*Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Graeca Upsaliensia* 6), Uppsala 1970.
- Rydèn Lennart-Festugière A.J., *Leontios de Neapolis. Vie de Syméon le fou et vie de Jean de Chrypre*, (*Institut Français d'archéologie de Beyrouth. Bibliothèque Archéologique et Historique, T. XCV*), Paris 1974.
- Σαγκριώτου 'Εμμανουήλ Δ., *Ιστορία τής έν Πάρω 'Ιεράς Μονής τής Ζωοδόχου Πηγής Λογγοβάρδας*, έν Πύργω 1926.
- Σάθα Κ., *Μεσαιωνική βιβλιοθήκη*, τόμος Γ', έν Βενετία 1872.
- Σαρδελή Κώστα, *Πρόγονοι*, 'Αθήνα 1985.
- Σαχίνη Γεωργίου Ν., «Τό Μοναστήρι του άγιου Νικολάου», *Τό Μέλλον τής 'Υδρας ΙΘ'* (1959), σσ. 267-268.

- , «Τὸ ἀσκηταριὸ τοῦ Παλαμηδᾶ», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας* IB' (1962), σσ. 211-212.
- , «Ἡ κυρά-Μαρία τοῦ ἀγίου Νικολάου», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας* KE' (1965), σ. 136.
- , «Ἡ ὀλονυκτία τοῦ Προφήτη Ἡλία», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας* KE' (1965), σσ. 173-174.
- , *Ἐκκλησάκια, ἐκκλησίες, ἐρημοκλήσια Ὑδρας - Ἱστορική καὶ λαογραφική παρουσίαση* -, Πειραιεὺς 1982.
- , *Ἐκκλησία Ὑδρας καὶ ἀνὰ τοὺς αἰῶνες προσφορά της - Ἀφηγηματικὴ ἱστορικὴ μελέτη* -, Πειραιεὺς 1982.
- Σκαλιστῆ Στεφάνου Κ., *Θωμᾶς Μάγιστρος. Ὁ βίος καὶ τὸ ἔργο του* (Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς. Παράρτημα ἀριθ. 48 τοῦ 28 τόμου), Θεσσαλονίκη 1984.
- Σκουτέρη Βασιλείου Κ., *Μακάριος ὁ Νοταρᾶς, ὁ Μητροπολίτης Κορίνθου καὶ τὸ ἀναμορφωτικὸν ἔργο του. (Ἡ γενεὰ τοῦ ἀγίου, ὁ βίος του, τὸ ἔργον του, τὰ συγγράμματά του καὶ ἡ ἀκολουθία του)*, Ἀθήναι 1957.
- Σμυρνάκη Γερασίμου, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος [...]*, ἐν Ἀθήναις 1903.
- Sokolov I.I., *Konstantinopol'skaia tserkov' n XIX vi ekie. Op' it istorickekago izsliedovaniia. Tom perv' ii [...]*, S. Peterburg 1904.
- Σταματίου Ἰωάννου Σταμ., *Ἡ Σφαιρία καὶ ὁ Πόρος με̄ τριζηνιακῆς ἱστορίας περιγραφῆς καὶ ἐκδρομῆς στὴν Καλαυρία, στὰ Μέθανα, στὴν Τροιζηνία κ.λπ.*, Ἀθήναι 1937.
- Σωτηρίου Γεωργίου Ἀ., *Ἡ νῆσος Σπέτσαι. Ἱστορία τῶν Σπετσῶν καὶ δρᾶσις τῶν κατοίκων τῆς νήσου κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ ἀγῶνος*, ἐν Ἀθήναις 1924.
- Ταχιάου Ἀντωνίου-Αἰμιλίου Ν., *Ὁ Παῖσιος Βελιτσκόφσκι (1722-1794) καὶ ἡ ἀσκητικοφιλογικὴ σχολή του*, Θεσσαλονίκη 1964.
- Τζώγα Χαριλάου Σ., *Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἀγίῳ Ὄρει κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα*, (Ἀριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Παράρτημα ἀρ. 3), Θεσσαλονίκη 1969.
- Τσάλλη Μίνας, *Σπέτσαι*, Ἀθήναι 1956.
- Τωμαδάκη Νικολάου Β., «Ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίσκοποι Κυδωνίας (Ἀγιάς, Κυδωνίας (καὶ Κισάμου) καὶ Ἀποκορώνου)», *Κρητικὰ Χρονικὰ* IA' (1957), σσ. 1-42.

- Φερέτου Μ.Η., «Γεράσιμος ὁ Ράλλης. Μητροπολίτης Αιγίνης, Πόρου καὶ Ὑδρας», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τόμος 4ος, Ἀθήναι 1964, στ. 345.
- Φίλια Γεωργίου Ν., *Ὁ τρόπος ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν στὴ λατρεία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τὰ χειρόγραφα Εὐχολόγια ἡ-ιδ' αἰώνων*, Ἀθήνα 1997.
- Φραγκοῦλα Ἰω. Ν., «Ἡ ἐπισκοπὴ Σκιαθοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων», *Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν ΙΑ'* (1935), σσ. 105-119.
- , *Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης (1850-1929)*, Βοστώνη 1950.
- , «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λογίων τῆς Σκιαθοῦ», *Ἑλληνικά* 16 (1958-1959), σσ. 95-114.
- , *Σκιαθίτικα Α'. Ἱστορία τῆς Σκιαθοῦ*, Ἀθήνα 1978.
- Χαλδαιάκη Ἀχιλλέως Γ., «Ὁ γέρον Ἱεροθέος (1762-1814) καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἵδρυση τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας», *Τμητικὸν Ἀφιέρωμα εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης Ἱεροθέον, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριακονταετοῦς ποιμαντορίας (1967-1997)*, Ὑδρα 1997, σσ. 629-648.
- , «Ἡ ψαλτικὴ παράδοση τῆς νήσου Ὑδρας. Α'. Ὑδραῖοι κωδικογράφοι, μελουργοὶ καὶ ψάλτες», *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ΛΒ'* (1998-2000), σσ. 179-196.
- , *Τὰ ἐν Ὑδρα μουσικὰ χειρόγραφα ἤτοι κατάλογος περιγραφικὸς τῶν χειρογράφων κωδίκων βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς μουσικῆς, τῶν ἀποκειμένων ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας. Μετὰ παραρτήματος, ἐνθα κατάλογος τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς Μοναῖς Ἀγίας Τριάδος καὶ Παναγίας («Φανερωμένης» καὶ «Ζούρβας»), ὡς καὶ ἐν ἰδιωτικαῖς τισὶ συλλογαῖς ἀποκειμένων μουσικῶν κωδίκων*, (ὑπὸ κυκλοφορίαν).
- Χαλιορῆ Νικολάου Γ., *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἡ ἐκτισμένη ἐν τῷ ὁμωνύμῳ βουνῷ τῆς νήσου Ὑδρας. Πραγματεία ἐξ ἐπόψεως ἱστορικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, ἐν Πειραιεῖ* 1928.
- , «Τὸ Μοναστήριον ἤτοι «Ἡ παλαιὰ Μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεομήτορος καὶ ἤδη Μητροπολιτικὸς Ναὸς τῆς νήσου Ὑδρας». Συμβολὴ εἰς τὴν μοναστηριακὴν ἱστορίαν καὶ τέχνην 2, Πειραιεὺς [1930].
- , «Ὅ,τι σώζεται ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ναῶν τῆς Ὑδρας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Α'* (1932/33), σσ. 52-54, 60-63.
- , ««Στὸν Ἅγιο Λιά». Κάτι σὰν παραμῦθον», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΙΔ'* (1954), σσ. 185-188.
- Χαραλαμπίδου Κωνσταντίνου, «Διονύσιος ὁ ἐκ Σιατίστης ἱερομό-

- ναχος», *Θρησκευτική και Ήθική Έγκυκλοπαιδεία*, τόμος 5ος, 'Αθήναι 1964, σσ. 82-83.
- Χατζηφώτη 'Ι.Μ., *Η καθημερινή ζωή στο "Άγιον Όρος. Με 87 εικόνες εντός κειμένου και χάρτη του "Αγίου Όρους. Νέα έκδοση αναθεωρημένη και έπαυξημένη*, 'Αθήνα 1995.
- Χελιώτου Δημητρίου Γκίκα, «Οι κατά τὸν ιθ' και ιθ' αἰῶνα ἀρχιερεῖς Αἰγίνης και "Υδρας», *Μεσαιωνικά Γράμματα. Τριμηνιαῖον περιοδικὸν τοῦ ὁμωνύμου Συλλόγου*, τόμος Β', τεῦχος 3ον, 'Αθήναι - Μάρτιος 1935, σσ. 155-157.
- , *Η Χριστιανική "Υδρα*, ἐν "Υδρα 1938.
- Χρήστου Παναγιώτου Κ., *Τὸ "Άγιον Όρος. Ἀθωνική πολιτεία - Ἱστορία, τέχνη, ζωή*, 'Αθήναι 1987.
- Χρυσοχοῖδη Κρίτωνος, «Παλαιογραφικά "Υδρας», *Σύμμεικτα Γ'* (1979), σσ. 179-195.
- , «Μετὰ τὴν Ὀθωμανική κατάκτηση. Ἡ ἱστορική πορεία τῆς Μονῆς ἀπὸ τὴ μεταβυζαντινὴ ἐποχὴ ἕως τὸν 20ὸ αἰῶνα», κείμενο στό —ἀφιερωμένο στόν Ἱερά Μονή Βατοπαιδίου— ἐνθετο *Ἐπτὰ ἡμέρες τῆς ἐφημερίδος Ἡ Καθημερινή*, Κυριακή 1 Δεκεμβρίου 1996, σσ. 5-7.
- , «Ἀπὸ τὴν Ὀθωμανική κατάκτηση ὡς τὸν 20ὸ αἰῶνα», *Ἱερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση - Ἱστορία - Τέχνη*, τόμος Α', "Άγιον Όρος 1996, σσ. 54-71 και 322-325.

Γ'. Πατερικά κείμενα

- Βασιλείου Μεγάλου, «Ἐπιστολαί. Ἐπιστολή 5Γ'. Πρὸς Καισαρίαν Πατρικίαν, περὶ Κοινωνίας», *P.G.* 32, 484-485.
- , «Ὁμιλία ΙΗ'. Εἰς Γόρδιον τὸν μάρτυρα», *P.G.* 31, 489-508.
- , «"Όροι κατὰ πλάτος κατ' ἐρώτησιν και ἀπόκρισιν. Ἐρώτησις ΚΖ'. "Ότι δεῖ και τὸν προεστῶτα ὑπομιμνήσκεσθαι παρὰ τῶν προεχόντων ἐν τῇ ἀδελφότητι, εἴποτε σφαλῆ», *P.G.* 31, 988.
- Γρηγορίου Θεολόγου, «Λόγος Β' ἀπολογητικός τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς ἔνεκεν, και αὔθις ἐπανόδου ἐκεῖθεν, μετὰ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονίαν, ἐν ᾧ τί τὸ τῆς ἱερωσύνης ἐπάγγελμα», *P.G.* 35, 407-514.
- , «Λόγοι. Λόγος ΚΑ'. Εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας», *P.G.* 35, 1081-1128.
- Γρηγορίου Θεσσαλονίκης, «Δεκάλογος τῆς κατὰ Χριστὸν νομοθε-

- σίας ἤτοι τῆς Νέας Διαθήκης. Λόγος ΕΒ'», *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν συναρτισθεῖσα παρά τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἐν ἧ δια τῆς κατὰ τὴν πράξιν καὶ θεωρίαν ἠθικῆς φιλοσοφίας ὁ νοῦς καθάιρεται, φωτίζεται καὶ τελειοῦται*, τόμος Δ', Ἀθήναι 1976⁴, σσ. 116-122.
- Γρηγορίου Νύσσης, «Ἐπιτάφιος λόγος εἰς τὸν μέγαν Μελέτιον ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας», *P.G.* 46, 851-864.
- Διαδόχου ἐπισκόπου Φωτικῆς, «Λόγος ἀσκητικὸς διηρημένος εἰς ῥ' κεφάλαια πρακτικὰ γνώσεως καὶ διακρίσεως πνευματικῆς», *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν συναρτισθεῖσα παρά τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἐν ἧ δια τῆς κατὰ τὴν πράξιν καὶ θεωρίαν ἠθικῆς φιλοσοφίας ὁ νοῦς καθάιρεται, φωτίζεται καὶ τελειοῦται*, τόμος Α', Ἀθήναι 1974⁴, σσ. 236-273.
- «Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος», *Sources Chrétiennes*, No 320, tome I, livres I et II, introduction, texte critique, traduction et notes par Marcel Metzger [...], Paris 1985.
- «Διδαχὴ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων», *Sources Chrétiennes*, No 248bis, introduction, texte critique, traduction, notes, appendice, annexe et index par Willy Rordorf et André Tuilier [...], Paris 1998.
- Δωροθέου ἀββᾶ, «Διδασκαλίαι ψυχοφελεῖς διάφοροι. Διδασκαλία Α'. Περί ἀποταγῆς» καὶ «Διδασκαλία Δ'. Περί τοῦ θείου φόβου», *P.G.* 88, 1617-1640 καὶ 1657-1676 ἀντίστοιχα.
- Βιβλίον καλούμενον *Θηκαράς*, ἐν ᾧ εἰσὶ γεγραμμένοι ὕμνοι τε, καὶ εὐχαὶ εἰς δόξαν τῆς ὑπερυμνήτου, καὶ ἀδιαίρετου Τριάδος, Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος [...], Ἐνετίησι ἀχτηγ' [Ἐνετίησι 1691, ἐν Ἰασίῳ 1814, ἐν Μόσκα 1833].
- Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Τὰ Εὐρεθέντα Ἀσκητικά*, ἀξιῶσει μὲν τοῦ Μακαριωτάτου θειοτάτου καὶ σοφωτάτου Πατριάρχου τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ πάσης Παλαιστίνης κυρίου κυρίου Ἐφραίμ, ἐπιμελεῖα δὲ Νικηφόρου ἱερομονάχου τοῦ Θεοτόκου (sic), ἤδη πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα, ἐν Λειψία τῆς Σαξονίας ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Βρεϊτκόφφ, ἔτει αψο'.
- Ἰωάννου Σιναΐτου, «Κλίμαξ. Λόγος Δ'. Περί τῆς μακαρίας, καὶ ἀειμνήστου ὑπακοῆς» «Λόγος ΚΣ'. Περί διακρίσεως λογισμῶν, καὶ παθῶν, καὶ ἀρετῶν» «Λόγος ΚΖ'. Περί τῆς ἱερᾶς σώματος καὶ ψυχῆς ἡσυχίας» καὶ «Λόγος πρὸς τὸν ποιμένα», *P.G.* 88, 677-764, 1013-1096, 1096-1129 καὶ 1165-1210 ἀντίστοιχα.
- Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνιον [...] Λόγος

- ἐκτος», *P.G.* 48, 747-756.
- , «Περὶ ἱερωσύνης. Λόγοι ζ'. Λόγος τρίτος», *P.G.* 48, 639-660.
- , «Ἑπόνημα εἰς τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολήν. Ὁμιλία Θ'», *P.G.* 62, 359-366.
- Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου Εὐανθοπούλων, «Μέθοδος καὶ κανὼν σὺν Θεῷ ἀκριβῆς καὶ παρὰ τῶν ἁγίων ἔχων τὰς μαρτυρίας, περὶ τῶν αἰρουμένων ἡσύχως βιῶναι καὶ μοναστικῶς», *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν συνερανισθεῖσα παρὰ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἐν ἧ δια τῆς κατὰ τὴν πράξιν καὶ θεωρίαν ἠθικῆς φιλοσοφίας ὁ νοῦς καθαίρεται, φωτίζεται καὶ τελειοῦται, τόμος Δ', Ἀθήναι 1976⁴, σσ. 197-295.*
- Λεοντίου Νεαπόλεως Κύπρου, «Βίος τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ», *P.G.* 93, 1669-1748.
- Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, «Ἐκατοντὰς τετάρτη τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων», *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν συνερανισθεῖσα παρὰ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἐν ἧ δια τῆς κατὰ τὴν πράξιν καὶ θεωρίαν ἠθικῆς φιλοσοφίας ὁ νοῦς καθαίρεται, φωτίζεται καὶ τελειοῦται, τόμος Β', Ἀθήναι 1975⁴, σσ. 41-51.*
- Παλλαδίου ἐπισκόπου Ἐλενουπόλεως, «Ἡ πρὸς Λαῦσον ἱστορία, περιέχουσα βίους ὁσίων πατέρων», *P.G.* 34, 995-1260.
- Παύλου μοναχοῦ Εὐεργετινοῦ, *Εὐεργετινός, ἦτοι Συναγωγὴ τῶν θεοφθόγων ρημάτων καὶ διδασκαλιῶν τῶν θεοφόρων καὶ ἁγίων πατέρων ἀπὸ πάσης Γραφῆς θεοπνεύστου συναθροισθεῖσα οἰκείως τε καὶ προσφόρως ἐκτεθεῖσα παρὰ Παύλου τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ καὶ κτήτορος Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Εὐεργέτιδος καὶ Εὐεργετινοῦ ἐπικαλουμένου, (ἐκδοσὴ Ματθαίου Λαγγῆ), τόμοι Α'-Δ', Ἀθήναι 1977⁶-1966⁶.*
- Συμεῶν Νέου Θεολόγου, «Αἱ Κατηχήσεις. Κατηχητικὸς λόγος ιη'», *Sources Chrétiennes*, No 104, introduction, texte critique et notes par Mgr Basile Krivochéine, traduction par Joseph Paramelle, tome II, [...], Paris 1964, σσ. 266-313.
- , «Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρ'», *Sources Chrétiennes*, No 51, introduction, texte critique, traduction et notes de J. Darrouzès, [...], Paris 1957.
- , *Τὰ Εὐρισκόμενα διηρημένα εἰς δύο, ὧν τὸ πρῶτον περιέχει λόγους τοῦ ὁσίου λίαν ψυχωφελῆς, μεταφρασθέντας εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ πανοσιολογιώτατου κυρίου Διονυσίου Ζαγοραίου, τοῦ ἐνασκήσαντος ἐν τῇ ἐρημονήσῳ καλουμένῃ Πιπέρι, ἀπέναντι τοῦ Ἁγίου*

Ἔρους, τὸ δὲ δεῦτερον περιέχει ἑτέρους λόγους αὐτοῦ διὰ στίχων πολιτικῶν πάνυ ὠφελίμους κατὰ πρῶτον ἐκδοθέντας, Θεσσαλονίκη 1977³.

Δ'. Χειρόγραφοι κώδικες

1. Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας*.

Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 3 (43) [451]	(ιη' αἰών)
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 4 (44) [49]	(ιζ' αἰών [1607 καὶ 1643]) χρ. Γρηγορίου καὶ Λεοντίου ἀρχιερέως, προέδρου Πρεσβῶν
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 7 (47) [446]	(ιθ' αἰών) χρ. Ἰωάννου Κυδωνιέως
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 8 (48) [549]	(ιη' αἰών)
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 9 (49) [548]	(ιθ' αἰών [1803]) χρ. Νικολάου Βελισσαροπούλου
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 10 (50)	(ιθ' αἰών [1819]) χρ. γέροντος Φιλοθέου
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 11 (51)	(ιη' αἰών [1752])
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 14 (54)	(ιθ' αἰών)

2. Ἱερᾶς Μονῆς Λογγοβάρδας Πάρου

Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 10	(ιθ' αἰών [1843]) χρ. ἱερομονάχου Ἰγνατίου Λεβεντίνου
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 25 (721)	(ιθ' αἰών) χρ. γέροντος Φιλοθέου
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 31 (10)	(ιθ' αἰών [1818]) χρ. γέροντος Φιλοθέου
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 32 (3)	(ιθ' αἰών [1836-1837]) χρ. γέροντος Φιλοθέου
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 34 (14)	(ιθ' αἰών [1828]) χρ. γέροντος Φιλοθέου
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 38	(ιθ' αἰών [1877 καὶ 1883]) χρ. ἱερομονάχου Ἰγνατίου Λεβεντίνου καὶ μοναχοῦ Ἀνακίου
Κῶδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 39	(ιθ' αἰών) χρ. γέροντος Φιλοθέου

* Παραπλεύρως τῆς ἀριθμώσεως ποὺ ἐπέβαλαν οἱ Δίνος Πολίτης καὶ Κρίτων Χρυσοχοῦδης, σημειώνεται —ἐντὸς ἀγκυλῶν καὶ γιὰ ὅσους κώδικες ὑπάρχει— ὁ ἀριθμὸς βιβλιοθήκης τῆς Μονῆς.

3. Ἀγιορειτικοὶ κώδικες

α'. Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου.

Κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 385

(17^{ος} αἰὼν [1792])

χρῆσ. Διονυσίου Σιατιστεύου (:)

β'. Σκήτεως ἀγίου Δημητρίου

Κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 14

(17^{ος} αἰὼν)

χρῆσ. γέροντος Ἱεροθέου (:), καὶ λοιπῶν

Κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 40

(17^{ος} αἰὼν [1757])

γ'. Ἱερᾶς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας

Κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 71 (1339)

(17^{ος} αἰὼν)

δ'. Ἱερᾶς Μονῆς Παντελεήμονος

Κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 795 (6302)

(17^{ος} αἰὼν)

4. Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος

Κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 1937 [2037]

(17^{ος}-18^{ος} αἰὼν [1797-1818])

χρῆσ. ἐπισκόπου Σκοπέλου Εὐγενίου

Οἱ χρησιμοποιούμενες στὸ παρὸν πόνημα βραχυγραφίαι περιορίσθηκαν μόνον στοὺς συνήθεις τεχνικοὺς ὄρους, ἤτοι:

ἀριθμ.	ἀριθμός	σσ.	σελίδες
ἀρχμ.	ἀρχιμανδρίτης	στ.	στήλη (στήλες)
βλ.	βλέπε	ὑποσημ.	ὑποσημείωση
ἱ.	ιερά (ιερός)	φ.	φύλλο
κ.	κύριος	φάκ.	φάκελος
κ.ἄ.	καὶ ἄλλα	φφ.	φύλλα
κ.έ.	καὶ ἐξῆς	χρῆσ.	χειρόγραφο
ὅ.π.	ὅπου παραπάνω	v	verso
π.	πατήρ (πατρός)	sc.	scilicet (δηλονότι, δηλαδή)
πρβλ.	παραβάλε	r	recto
σ.	σελίδα		

Βραχυγραφοῦνται, ἐπίσης, κατὰ τὴν καθιερωμένη τακτική, τὰ μνημονεύόμενα Παλαιοδιαθηκικά καὶ Καινοδιαθηκικά βιβλία (περὶ τῶν ὁποίων βλέπε ἀναλυτικὴ περιγραφὴ σὲ σχετικὸ πίνακα βραχυγραφιῶν πού καταχωρίζεται στίς σσ. 258-259 τοῦ ἀνά χειρᾶς βιβλίου), καθὼς καὶ ἡ ἔκδοσις τῆς Ἑλληνικῆς Πατρολογίας:

P.G. J.P. Migne, *Patrologiae cursus completus* (series graeca, 1-161), Paris 1857-1866.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Ἡ πολιτεία τοῦ γέροντος Ἱεροθέου

1. Συνοπτικὸ βιογραφικὸ σχεδιάσμα¹

Ὁ μακάριος γέρον Ἱεροθέος «ἦτον γέννημα καὶ βλαστὸς τῆς περιφήμου Πελοποννήσου, ἦτοι τοῦ Μωρέως, ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν

1. Διευκρινίζουμε ἐκ προοιμίου ὅτι ὅλες οἱ πληροφορίες γιὰ τὸν βίο καὶ τὴν πολιτεία τοῦ γέροντος Ἱεροθέου ποὺ παρατίθενται στὴ συνέχεια προέρχονται ἀπὸ τὸν χειρόγραφο Βίο του, τὸν ὁποῖο δημοσιεύουμε ἐδῶ σὲ κριτικὴ ἔκδοση. Βεβαίως, ἡ ὁσιακὴ βιοτὴ τοῦ γέροντος Ἱεροθέου ἔχει ἤδη ἀποτελέσει ἀντικείμενο μελέτης εὐαριθμῶν ἐρευνητῶν κατ' ἀρχὰς τοῦ Νικολάου Γ. Χαλιορῆ, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίου ἡ ἐκτισμένη ἐν τῷ ὁμωνύμῳ βουνῷ τῆς νήσου Ὑδρας. Πραγματεία ἐξ ἐπόψεως ἱστορικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς*, ἐν Πειραιεῖ 1928, σσ. 13-26· καὶ δευτερευόντως τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἡλίου Μαστρογιαννοπούλου, *Ἀναγεννητικὸ κίνημα· παραφυσάδες τῶν Κολλυβάδων*, Ἀθῆναι 1987², σσ. 21-49, οἱ ὁποῖοι ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τοὺς τὸν ἐν λόγῳ χειρόγραφο κώδικα (ὁ δεύτερος καὶ τὸ «ἀνθιβόλον» τῆς Πάρου, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται εἰδικώτερος λόγος κατωτέρω, σὲ οἰκεία παράγραφο), συνέταξαν καὶ δημοσίευσαν στὶς ἐπισημανθεῖσες ἐργασίες τους (σύντομη ὁ πρῶτος, ἐκτενέστερη ὁ δεύτερος) βιογραφία τοῦ Ἱεροθέου, ἐξ ὧν στοιχείων παρέχει ὁ ἐν λόγῳ Βίος. Τὰ ἀνωτέρω δημοσιεύματα ἔδωκαν περαιτέρω ὠθηση στὴ μελέτη τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ γέροντος Ἱεροθέου· ἀπὸ τὴν πρώτη ἐργασία ἀνθολόγησε τις παρεχόμενες κυριότερες βιογραφικὲς πληροφορίες καὶ συνέταξε εὐσύνοπτη σχετικὴ ἀναφορὰ περὶ τοῦ γέροντος Ἱεροθέου ὁ Ἀντώνιος Ν. Μανίκης, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεύτερος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σσ. 180-182, ἐνῶ ἀπὸ τῆς δευτέρας μελέτης ἀντλήσει τὰ οὐσιωδέστερα στοιχεῖα καὶ συνοπτικὰ παρουσίασε τοὺς βασικοὺς σταθμοὺς τῆς βιοτῆς τοῦ Ἱεροθέου ὁ Ἁγιορείτης μοναχὸς Μωυσῆς, *Ἁγιορείτικες διηγήσεις τοῦ γέροντος Ἰωακείμ*, [Θεσσαλονίκη 1998³], σσ. 23-25. Εἰδικώτερα, ἡ παρουσίαση τοῦ βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου ἀπὸ τὸν π. Ἡλία Μαστρογιαννόπουλο, ὅχι μόνον «ἐγένε ἡ ἀφετηρία ἀναζητήσεως τοῦ Βίου ἐπὶ σειράν ἐτῶν καὶ ἔδωσε τὴν ἔμπνευσι» γιὰ τὴν ἤδη εἰσαγωγικῶς μνημονευθεῖσα ἔκδοση τοῦ Βίου, ὅπως σημειώνεται σχετικὰ στὸ κυκλοφορηθὲν βιβλίον

του αγίου Κορίνθου, από ένα χωρίον καλούμενον Συλίβενα² (έγγυς

[*Βίος και πολιτεία Ἱεροθέου τοῦ μακαρίου γέροντος. Εἰσαγωγή, παρουσίασις, σχόλια: ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης, εἰς Νεζερά Πατρῶν, Ἀθήναι 1994 (στό ἐξῆς: Νικοδήμου [Μπαρούση], Βίος), σ. 20 (βλ. καί σύντομη εἰσαγωγική βιογραφική ἀναφορά στόν γέροντα Ἱεροθεο αὐτόθι, σσ. 15-18)], ἀλλά καί ἀπετέλεσε ὡς σήμερα τή βασική πηγὴ γιὰ ὅποιεσδήποτε ἄλλες ψιλές ἀναφορές στό πρόσωπο τοῦ Ἱεροθέου (βλ. σχετικά: Κρίτωνος Χρυσοχοῦδη, «Μετὰ τὴν Ὀθωμανικὴ κατάκτηση. Ἡ ἱστορικὴ πορεία τῆς Μονῆς ἀπὸ τὴ μεταβυζαντινὴ ἐποχὴ ἕως τὸν 20ὸ αἰῶνα», κείμενο στό —ἀφιερωμένο στὴν Ἱερὰ Μονὴ Βατοπαιδίου— ἐνθετο Ἑπτὰ ἡμέρες τῆς ἐφημερίδος *Ἡ Καθημερινή*, Κυριακὴ 1 Δεκεμβρίου 1996, σ. 7. Γιὰ τὴν πληρέστερη μορφή τῆς ἐν λόγω μελέτης βλ. τοῦ ἰδίου, «Ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κατάκτηση ὡς τὸν 20ὸ αἰῶνα», *Ἱερὰ Μεγίστη Μονὴ Βατοπαιδίου. Παράδοση - Ἱστορία - Τέχνη*, τόμος Α', "Ἁγιον Ὅρος 1996, σ. 66 [ἔπου, ἐπιπροσθέτως, μνημονεύεται (στὴ σ. 325) καί ἡ ἐπισημανθεῖσα ἐκδόση τοῦ Βίου]. Γεωργίου Σ. Κρουσταλάκη, «Φιλοκαλικὴ ἀναγέννησις ἢ παιδαγωγικὴ τῆς διάστασις», «Πορευθέντες...». Χαριστήριος τόμος πρὸς τιμὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας Ἀναστασίου (Γιαννουλάτου), Ἀθήνα 1997, σ. 294. Δ. Παπαδοπούλου, «Πνευματικὰ κινήματα στό "Ἁγιον Ὅρος. Οἱ ἡσυχαστὲς Πατέρες καί οἱ Κολλυβάδες ἅγιοι», ἀρθρο στὴν ἐφημερίδα *Ἡ Καθημερινή*, Κυριακὴ 4 Ἰουλίου 1999, σ. 46). Γιὰ ὀρισμένες, τέλος, ἐλάχιστονες προγενέστερες μνείες στὰ τοῦ βίου καί τῆς πολιτείας τοῦ Ἱεροθέου ἐπιχειρεῖται σποραδικὰ στὴ συνέχεια εἰδικώτερη ἀναφορὰ στοὺς οἰκείους ἐκάστοτε τόπους τῆς παρουσίας μελέτης· τὴν πλέον πρόσφατη ἐλάχιστονα ἀναφορὰ στόν γέροντα παραδίδει ὁ Γιάννης Ἀ. Καραμῆτσος, "Ἰθρὰς λεξιλόγιον τὸ δεῦτερον ἤγουν βιβλίον ἄλλο, μὲ πολλὰ καί ἀδιάφορα, μὲ ἀμπάριζα, κέφι καί σκανδαλισμόν, προσέτι διδακτικὸν καί γελαστικὸν ἄνευ προθέσεων, "Ἰδρα 1999, σ. 167 (λῆμμα «Κολλυβάδες»).*

2. Ἀναφορὰ τοῦ χωριοῦ Συλίβενα [γιὰ τὸ ὅποιο ὁ π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος, ὅ.π., σ. 23, ὑποσημ. 1, σημειώνει πὺς «σήμερα δὲν ὑπάρχει στὴν περιοχὴ Καλαβρύτων. Ἐχει μεταφερθεῖ στὰ Συλιβενωτικά Αἰγιαλείας» (πρβλ. καί Νικοδήμου [Μπαρούση], Βίος, σ. 64, ὑποσημ. 4)] ἐπισημάνθη ἐπίσης στὴ μελέτη τοῦ Σταύρου Ἀ. Κουτίβα, *Ἡ παρά τὸν Φενεὸν Κορινθίας Μονὴ τοῦ αγίου Γεωργίου*, Ἀθήναι 1970, ὅπου σὲ δημοσιευμένο ἔγγραφο (ὑπ' ἀριθμ. 15, κατὰ τὴν ἀρίθμηση τοῦ συγγραφέως) ὑπογράφει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καί ὁ «θανασίς ριγάνις ἀπὸ χοριον συλιβενα» (βλ. αὐτόθι, σσ. 53-54, ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 19, φυλασσόμενο στόν ὑπ' ἀριθμ. Θ' φάκελο τῆς Μονῆς Φενεοῦ, γραμμές 42-43): τὸ ἐν λόγω ἔγγραφο ἀφορᾷ —σύμφωνα μὲ σημείωση γραμμένη ἐπὶ τῆς τετάρτης σελίδος αὐτοῦ— σὲ «ὀμολογία διὰ τὸ χωράφι εἰς τὴν Ἀκράτα εἰς τὴν Ρίζα. γρ(όσια) 126». Ἡ ἀνωτέρω μνεία τοῦ χωριοῦ Ἀκράτα συμφωνεῖ μὲ πληρο-

του ποταμού όπου συνορεύει με την έπαρχίαν του άγιου Κυριότης)»³.

Γεννήθηκε κατά τό έτος 1762⁴, από τόν Γεώργιο και την Μαλάμω⁵, γονείς «θεοσεβείς, φιλαδέλφους, φιλογείτονες, φιλοπτώχους

φορία πού μās παρέσχε ό ιερεύς Χρήστος Σαραντόπουλος (τόν όποιον και από τής θέσεως αυτής εύχαριστούμε θερμώς), κατά την όποία «χωριό Συλίβena ή Συλήβαινα υπάρχει πλησίον τής Ακράτας Αίγίου άκόμη και σήμερα». Όπως σημειώνεται ό Νικ. Δ. Πιέρρος, «Προεπαναστατικά δικαιοπρακτικά έγγραφα εκ Κάτω Ποταμιάς Κράθιδος (1740-1792)», *Πελοποννησιακά ΙΗ'* (1989-1990), Αθήναι 1991, σ. 241, ύποσημ. 2, τό χωριό «κατά την σύμπτυξιν και αναδιάρθρωσιν τών δήμων με τό Δ/γμα τής 17-11/(9-12)-1840» προσετέθη στόν Δήμο Κράθιδος κατ' αυτόν τόν γεωγραφικό προσανατολισμό μνημονεύεται επίσης από τόν Παναγ. Θ. Παπαθεοδώρου, «Διάκονοι του θυσιαστηρίου και τής έδρας (Παφνούτιος Βασιλειάδης - Αβέρκιος Παπαδόπουλος)», *Ό Έφημέριος ΜΒ'* (1993), σ. 277.

Έπ' εύκαιρία, σημειώνουμε ότι τόσο στην παρούσα γενική εισαγωγή όσο και στο κείμενο του Βίου πού ακολουθεί προκρίνουμε τή γραφή Συλίβena (τήν όποία παραδίδει και ό πρωτότυπος κώδιξ τής Ι. Μονής Προφήτου 'Ηλιου 'Υδρας), έναντι τής γραφής Συλήβαινα.

3. Βλ. τό κείμενο του Βίου, παράγραφος 7, στίχοι 2-6. [Στό έξής ανάλογες παραπομπές θά σημειώνονται ως ακόλουθως: Β. (κείμενο Βίου), 7 (παράγραφος), 2-6 (στίχοι)].

4. Τό κείμενο του Βίου μās παρέχει μόνον τή χρονολογία κοιμήσεως του 'Ιεροθέου (1814) καθώς και την ηλικία του (52 έτών). Βλ. Β. 128, 7-8. Από τά στοιχεία αυτά συμπεραίνουμε ασφαλώς την άνωτέρω χρονολογία γεννήσεώς του.

5. Βλ. Β. 7, 31-33. Στο όνομα του πατρός του όφειλεται και τό προσωνύμιο Γεωργίου, διά του όποιου ό π. 'Ηλίας Μαστρογιαννόπουλος, *δ.π.*, σ. 21 κ.έ. (και μετ' αυτόν οι Μουσής μοναχός Αγιορείτης, *δ.π.*, σ. 23. Νικόδημος [Μπαρούσης], *Βίος*, σ. 15. Γεώργιος Κρουσταλάκης, *δ.π.*) έπονομάζουν τόν γέροντα 'Ιερόθεο· τό ίδιο προσωνύμιο χρησιμοποιούν για τόν άδελφό του 'Ιεροθέου, Φιλόθεο, και οι Έμμανουήλ Σαγκριώτης, *Ιστορία τής έν Πάρω 'Ιεράς Μονής τής Ζωοδόχου Πηγής Λογγοβάρδας*, έν Πύργω 1926, σ. 32 κ.έ. Νικόλαος 'Αλιπράντης, *Η 'Ιερά Κοινοβιακή Μονή τής Ζωοδόχου Πηγής Λογγοβάρδας Πάρου*, Αθήνα 1984, σ. 29 κ.έ. Πρέπει, ώστόσο, νά σημειωθεί ότι αναφορά του επιθέτου τής οικογενείας του 'Ιεροθέου — του «καθολικού» όνόματος πού μνημονεύει και ό γέρον Διονύσιος ό Σιατιστεύς (βλ. Β. 65, 48-49), τό όποιο, όπως τουλάχιστον ύπολαμβάνουμε από τά λεγόμενα του προειρημένου γέροντος, διέφερε μάλλον από τό όνομα του πατρός του σε γενική πτώση έκφερόμενο— δέν άπαντά στο κείμενο του Βίου.

καὶ ἐλεήμονες»⁶, ὡς δευτερότοκος υἱὸς τους⁷, καὶ «ἀναγεννηθεὶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ὠνομάσθη Ἰωάννης»⁸. Ὁ βιογράφος του δὲν μᾶς παρέχει, δυστυχῶς, περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὴν παιδική του ἡλικία: μνημονεύει, πάντως, πῶς «ἦτον πρὸς τοὺς γονεῖς του κατὰ πάντα ὑπήκοος, εἰς ὅσα, δηλαδή, πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται τὰ τέκνα εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν»⁹, καθὼς καὶ ὅτι βασιική του ἀπασχόληση ἦταν ἡ διαποίμανση τοῦ κοπαδιοῦ ποὺ διατηροῦσαν οἱ κτηνοτρόφοι —προφανῶς— καὶ γεωργοὶ γονεῖς του¹⁰.

Σὲ ἡλικία ἑννέα μόλις ἐτῶν, κατὰ τὸ ἔτος 1771¹¹, «ἀπαρνεῖται τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, γονεῖς, συγγενεῖς, φίλους, συνομηλικούς καὶ πᾶσαν περιουσίαν καὶ ὅλα τὰ χαρμόσυνα καὶ ἡδέα λεγόμενα τοῦ παρόντος καὶ ματαίου αἰῶνος»¹². Ἡ μητέρα του Μαλάμου τὸν πηγαίνει στὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Φονέως¹³, ὅπου τὸν ἐμπιστεύεται στὸν θεῖό του καὶ ἡγούμενο τῆς Μονῆς Μακάριο¹⁴. Ἀφορμὴ γι' αὐτὴν τὴν «παιδιόθεν» ἀφιέρωση καὶ προσαγωγή τοῦ μικροῦ Ἰωάννου στὴν ἀγγελική πολιτεία ὑπῆρξε ἓνα θαυμαστό περι-

6. Πρβλ. Β. 7, 6-10.

7. Τὴν πληροφορία παρέχει ὁ ἀδελφός του Ἱεροθέου, Φιλόθεος (βλ. Β. 63, 25-31), μιλώντας στη μητέρα τους γιὰ τὸν «μέσον καὶ τελευταῖον καρπὸν τῆς κοιλίας» της ποὺ προσέφερε στὸν Θεό, καθὼς ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς «δύο ἀδελφοὺς» ποὺ ἀπέμειναν γιὰ νὰ ἔχουν τὴ φροντίδα της. Ὁ Γεώργιος λοιπὸν καὶ ἡ Μαλάμου ἀπέκτησαν τέσσερα ἀγόρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προσέφεραν στὸν Θεὸ τὸ δεύτερο (Ἱεροθέος) καὶ τὸ τέταρτο (Φιλόθεος).

8. Β. 8, 1-2.

9. Β. 8, 7-9.

10. Βλ. Β. 8, 11-24 καὶ Β. 9, 1-10.

11. Βλ. Β. 17, 1-2. Τὴ χρονολογία 1771 συμπεραίνουμε εὐλόγα ἀπὸ τὴ χρονολογία γεννήσεως τοῦ Ἱεροθέου.

12. Β. 17, 2-5.

13. Πρόκειται γιὰ τὴν Ἱ. Μονὴ ἁγίου Γεωργίου Φενεοῦ. Βλέπε σχετικὰ τὴ μελέτη τοῦ Σταύρου Ἀ. Κουτίβα, *Ἡ παρά τὸν Φενεὸν Κορινθίας Μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου*, ὅ.π. Πρβλ. Παντελεήμονος Κ. Καρανικόλα (Μητροπολίτου Κορίνθου), *Κορινθιακὰ ἔγγραφα. Ἑλληνικὰ καὶ Τουρκικὰ*, Κόρινθος 1983· καθὼς καὶ τοῦ ἰδίου, *Ἐγγραφα δικαστικὰ Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγ. Γεωργίου Φενεοῦ*, Κόρινθος 1994.

14. Β. 17, 10-15. Περὶ αὐτοῦ βλέπε κατωτέρω —σὲ οἰκεία παράγραφο— βιογραφικὰ σχόλια.

στατικό που συνέβη κατά την περίοδο που αυτός έβασκε το ποιμνιο των γονέων του. Συγκεκριμένα, η «θαυματουργικῶ τῷ τρόπῳ» διάσωσή του από πτώση που επέφερε βέβαιο θάνατο στον γκρεμνό "Αββορο¹⁵, συνεκλόνησε βαθύτατα την ψυχή τῆς λίαν εὐσεβοῦς ἐκείνης μητρός, ἡ ὁποία ὑπεσχέθη τότε πρὸς τὴν Θεοτόκο καὶ τὸν ἅγιο Γεώργιο: «Παναγία μου Θεοτόκε, βοήθησον καί, ἅγιε μεγαλομάρτυς Γεώργιε, πρόφθασον καὶ γλύτωσε τὸ παιδίον μου νὰ μὴν ἀποθάνη καὶ νὰ τὸ φέρω εἰς τὸ μοναστήριόν σου νὰ γένη καλόγηρος»¹⁶. καθὼς ἐπίσης καί: «Παναγία μου, βοήθησον [...] ἁγίε μου Γεώργιε, βοήθησον καὶ ἰάτρευσον τὸ παιδίον μου καὶ νὰ τελειώσω ἐκείνο ὁποῦ σοῦ ἔταξα»¹⁷.

Τοῦτο, λοιπόν, τὸ εὐλαβικὸ «τάμα» τῆς «φιλοθέου ἅμα δὲ καὶ φιλοτέκνου»¹⁸ αὐτῆς μητρός, ἡ κλίση τοῦ νεαροῦ Ἰωάννου πρὸς τὸ «μοναδικὸ ἐπάγγελμα»¹⁹ καὶ κυρίως ἡ κλήση που «παρὰ Θεοῦ» εἶχε λάβει, τὸν ὀδήγησαν ἀπὸ τὴν παιδική του ἡλικία στὸ μοναστήρι γιὰ νὰ ἀκολουθήσει τὴν παράδοση τῆς οἰκογενείας του, καθ' ὅτι ὁ πάππος του ἦταν ἱερεὺς²⁰, ἀλλὰ καὶ δύο ἀκόμη θεῖοί του ἱερομόναχοι²¹.

Στὸ μοναστήρι ἐκείνο καὶ κοντὰ στὸν θεῖο του Μακάριο, ὁ Ἰωάννης ἐδιδάχθη τὰ γράμματα μέσα ἀπὸ τις Ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας, μιὰ καὶ λόγῳ τοῦ νεαροῦ τῆς ἡλικίας του, ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν ἐ-

15. Περιγραφή τοῦ γεγονότος βλέπε στὸ κείμενο τοῦ Βίου, στὶς παραγράφους 9 καὶ 10. Ὁ π. Νικόδημος Μπαρούσης ἐτυμολογεῖ τὴν ὀνομασία «"Αββορος», «ἐκ τοῦ "ἄβαρος" (ὁ μὴ ἔχων βάρος)» καὶ τὴν ἐρμηνεύει ὡς «πηγὴ με ἀβαρές, ἐλαφρῦ, χωνευτικὸ νερό»· σημειώνει ἐπίσης, καταγράφοντας προφανῶς παράδοση τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς, ὅτι «κατ' ἄλλους» πρόκειται γιὰ «λέξι σλαυϊκή». Βλ. Νικοδήμου [Μπαρούση], *Βίος*, σ. 67, ὑποσημ. 8.

16. Β. 9, 22-25.

17. Β. 9, 36-41.

18. Πρβλ. Β. 9, 44-45.

19. Πρβλ. Β. 17, 29-30.

20. Βλ. Β. 7, 15-31.

21. Ἐκτὸς τοῦ προειρημένου θεῖου τοῦ Ἱεροθέου καὶ ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς ἁγίου Γεωργίου, Μακαρίου, στὸ κείμενο τοῦ Βίου ἀναφέρεται ἕνας ἀκόμη υἱὸς τοῦ πάππου του καὶ διάδοχός του στὴν ἐφημερία τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ τους, ὁ Ἐφραίμ (βλ. Β. 7, 28-30), καθὼς καὶ ὁ Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας Πανάρετος, ὁ «ἄλλος του θεῖος» (Β. 18, 1-3).

πιδρομῶν τῶν Ἀρβανιτῶν, ἀφ' ἑτέρου, εἶχε κάμει μόνο λίγες ἡμέρες στὸ σχολεῖο²². Ἡ πολιτεία του ἦταν ὑποδειγματική. Ὁ ἡγούμενος θεῖός του, μαζί μὲ τὴν «κατὰ κόσμον» μόρφωση — πού γρήγορα ἀφομοίωσε, καθ' ὅτι «ἦτον φυσικὰ πολλὰ εὐφυῆς καὶ ὀξύνοους»²³ — τοῦ ἐδίδαξε καὶ τὴν «εὐταξίαν τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος»²⁴. καὶ «προβαίνοντας εἰς τὴν ἡλικίαν, πρόθυμος ἐφαίνετον εἰς τὰ πάντα καὶ ἐπαινετός»²⁵. Σὲ μικρὴ σχετικὰ ἡλικία ἐχειροθετήθη ἀναγνώστης ἀπὸ τὸν ἄλλο θεῖό του, τὸν Μητροπολίτη Λακεδαιμονίας Πανάρετο²⁶, καὶ ἀργότερα ἐκάρη δόκιμος μοναχὸς μετονομασθεὶς Ἰωσήφ. Ἀνέλαβε ἐπιπλέον τὶς διακονίες τοῦ ἐκκλησιάρχῃ καὶ διαβαστῆ²⁷, στὶς ὁποῖες ἀγωνιζόταν καὶ «ὑπηρετοῦσεν [...] μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ προθυμίαν, ἕως ὁποῦ ἕξῃ ὁ θεῖός του»²⁸.

Ἡ καθημερινή του ἀπασχόληση στὴν ἐκκλησία, ἡ ἀναστροφή του μὲ τοὺς πατέρες τῆς Μονῆς καὶ ἡ μελέτη τῶν ἄθλων καὶ μαρτυρίων τῶν ἁγίων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, προκαλοῦν στὸν Ἰωσήφ θαυμασμό καὶ κατάνυξη, συνάμα δὲ καὶ φλογερὸ πόθο γιὰ «νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ζωὴν καὶ πολιτείαν τους»²⁹. Ὁ πόθος αὐτὸς ἀνάπτει περισσότερο καὶ κατακαίει τὴν καρδιά του ὅταν πληροφορεῖται μὲ λεπτομέρειες τὴ ζωὴ τῶν Ἁγιορειτῶν μοναχῶν ἀπὸ κάποιον ἱερομόναχο τῆς Μονῆς Ξενοφῶντος πού ἐπεσκέφθη τὴ Μονή τους. Τότε, χωρὶς πολλὴ σκέψη, φεύγει κρυφὰ ἀπ' τὴ Μονή, μαζί μὲ ἓνα ἀκόμη ἀδελφό, μὲ προορισμὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος³⁰. Δὲν εἶχε, ὅμως, φθάσει γιὰ τὸν νεαρό καὶ «ἀγένειο»³¹ ἀκόμη Ἰωσήφ ἡ κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ ἡσυχάσει καὶ ἐπιδοθεῖ στοὺς ἀσκητικὸς ἀγῶνες τῆς ἀθωνικῆς μοναχικῆς πολιτείας. Ὁ θεῖός του, ἀντιλαμβανόμενος τὸ γεγονός,

22. Βλ. Β. 17, 15-23.

23. Β. 17, 19.

24. Β. 17, 29-30.

25. Β. 17, 30-31.

26. Βλ. Β. 18, 1-5. Γιὰ τὸν Μητροπολίτη Λακεδαιμονίας Πανάρετο βλ. Νικοδήμου [Μπαρούση], *Βίος*, σ. 77, ὑπόσημ. 11.

27. Βλ. Β. 18, 5-7.

28. Πρβλ. Β. 18, 7-8.

29. Β. 20, 6-7.

30. Βλ. Β. 21, 1-38.

31. Πρβλ. Β. 21, 51.

«στέλνει δύο ἀδελφούς καὶ τὸν προφθάνουν εἰς τὸν δρόμον ὅπου περνᾷ κοντὰ ἀπὸ τὸ χωρίον, Καστανιά λεγόμενον, καὶ τὸν ἐγύρισαν εἰς τὸ μοναστήριον»³². Στὴν ὑπακοή τοῦ ἡγουμένου θείου του παραμένει ἕως τὸ ἔτος 1782³³, κατὰ τὸ ὅποιο αὐτὸς «ἀπέδωκε τὸ κοινὸν χρέος, κοιμηθεὶς ἐν Κυρίῳ»³⁴. Μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ θείου του ἐγκατεβίωσε στὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Γεωργίου Φενεοῦ πέντε ἀκόμη ἔτη³⁵, ἀγωνιζόμενος σὲ ὅλες τις ἀρετές, μάλιστα δὲ «ὑποπιάζων καὶ δουλαγωγῶν»³⁶ τὸ φθαρτὸ σῶμά του ἐπὶ τριετία, ἐργαζόμενος στὰ «ζευγάρια τοῦ μοναστηρίου»³⁷.

Ὁ νοῦς του, ὅμως, ἦταν πάντοτε στραμμένος πρὸς τὴν ἀπόλυτη μόνωση καὶ ὑποταγή· ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ θεόσταλτο ὄραμα «τοῦ Δεσπότη τοῦ Χριστοῦ»³⁸, τὸ ὅποιο κυριολεκτικὰ τὸν συνεκλόνησε, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ βίος τῶν ἁγίων Ἰωάννου καὶ Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποτελοῦσε προσφιλές του ἀνάγνωσμα³⁹, τὸν ὠθοῦν τελικὰ νὰ πάρει τὴν ἀπόφαση γιὰ φυγὴ πρὸς τὸν «ψυχοσωτήριον τό-

32. Β. 21, 41-44.

33. Τοῦτο συμπεραίνουμε ἀπὸ τὴ μαρτυρία τοῦ βιογράφου, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἱερόθεος ἦταν 20 ἐτῶν ὅταν ἐξεδήμησε ὁ θεὸς του (βλ. Β. 21, 69-71).

34. Β. 21, 71.

35. Τοῦτο ἐξάγεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ τοῦ βιογράφου ὅτι μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ θείου του ὁ Ἱερόθεος δούλεψε ἐπὶ τρία ἔτη στὰ ζευγάρια τῆς Μονῆς (βλ. Β. 22, 4), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὴν ὑπόμνησιν ὅτι πρὶν νὰ μισεύσει γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐκμετροῦσε στὸ μοναστήρι ἐκεῖνο δέκα ἔξι συνολικὰ ἔτη ἀσκητικῆς ἐγκαταβίωσης (βλ. Β. 25, 15). Ὅταν λοιπὸν ἀνεχώρησε ἦταν 25 ἐτῶν, ἐνῶ γνωρίζουμε ἤδη ὅτι ὅταν ἐκοιμήθη ὁ ἡγούμενος θεὸς του ἦταν 20 ἐτῶν (πρβλ. καὶ ἀνωτέρω, ὑποσημ. 33).

36. Πρβλ. Α' Κορ. θ', 27.

37. Βλ. Β. 22, 3-4.

38. Βλ. Β. 23, 18-37.

39. Βλ. Β. 25, 1-7. Ἐνδιαφέρει, πιστεύουμε, ἐδῶ ἡ παρατήρησιν ὅτι ἡ μνήμη τῶν ἁγίων Ἰωάννου καὶ Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ (ὁ βίος τῶν ὁποίων ἀποτελοῦσε «καθημερινὸ ἐντρυφήμα» τοῦ Ἱεροθέου κατὰ τὴν περίοδον τῆς μοναχικῆς δοκιμασίας του), τιμᾶται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μας κατὰ τὴν 21ῃ τοῦ μηνὸς Ἰουλίου, τὴν ἐπομένη δηλαδὴ τῆς εορτῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία στὴν ὑπὸ τοῦ Ἱεροθέου ἰδρυθεῖσα Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας τελοῦνται ἀπὸ τῆς κοιμήσεώς του τὰ μνημόσυνα αὐτοῦ, ὡς κτίτορος! [Ὁμολογοῦμε ὅτι κατὰ τὴ σύνταξιν τῆς μελέτης δὲν εἶχαμε ἀντιληφθεῖ τὸν θαυμαστὸ τοῦτο συσχετι-

πον»⁴⁰ τοῦ Ἁθωνος, τοῦ «Περιβολίου τῆς Παναγίας»⁴¹.

Κατὰ τὸ ἔτος 1787, σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν⁴², ἀναχωρεῖ ἀπὸ τῆ Μονῆ τοῦ Μωρέως — ἔπειτα ἀπὸ 16 συναπτὰ ἔτη παραμονῆς του ἐκεῖ⁴³ — μαζί μὲ δύο ἀκόμη ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι «ἦσαν κολλημένοι εἰς τὴν ἀγάπην του καὶ εἶχον συμφωνίαν νὰ μὴ χωρίσουν ἀπὸ λόγου του πώποτε»⁴⁴. Πρῶτος σταθμὸς τους ἦταν ἡ Ἵδρα, ὅπου βρίσκουν κατῆκι καὶ μεταβαίνουν στὸ Ἁγιον Ὄρος⁴⁵. Ἐκεῖ ἐπισκέπτονται πρῶτα τὴν Ἱ. Μονὴ Ἐηροποτάμου, ὅπου ὁ Ἰωσήφ «προσκυνῶντας καὶ ἀσπαζόμενος τὸ Ἱμμιον καὶ Ζωοποιὸν Ξύλον τοῦ Ζωηφόρου Σταυροῦ καὶ τὰ ἅγια λείψανα ὅπου ἐκεῖ εὐρίσκονται καὶ συνομιλῶντας μὲ τοὺς ἐκεῖσε πατέρας, εὐφράνθη τὸ πνευμᾶ του λαμβάνοντας ὀλίγην ἀναψυχὴν»⁴⁶. Ἡ ἐπιθυμία του νὰ βρεθεῖ στὸ Ἁγιον Ὄρος εἶχε ἦδη

σμός· γιὰ τὴν ἱστορία, σημειώνουμε ὅτι μὲ ἰδιαίτερη συγκίνηση διαπιστώσαμε τὸ γεγονός κατὰ τὴν 21η Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1994, ὅταν, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς θείας Λειτουργίας στὸ Καθολικὸ τῆς ἐν λόγῳ ὑδραϊκῆς Μονῆς, προέβημεν (κατόπιν παρακλήσεως τοῦ ἡγουμένου καὶ μετὰ τὴν ψαλμώδηση τοῦ Κοινωνικοῦ Ἵμνου) στὴν ἀνάγνωση τοῦ παρόντος κεφαλαίου τῆς ἀνά χειρας ἐργασίας]. Γιὰ τὸν βίον τῶν ἁγίων βλέπε πρόχειρα Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόμος Ζ', μὴν Ἰούλιος, 1962² (ἀνευ τόπου), σσ. 399-420. Εἰδικώτερα γιὰ τὸν βίον τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ βλ. Λεοντίου Νεαπόλεως Κύπρου, «Βίος τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ», *P.G.* 93, 1669-1748 (πρβλ. τὴν κριτικὴ ἐκδόση τοῦ ἰδίου βίου παρὰ τοῦ Lennart Rydèn, *Das leben des heiligen narren Symeon von Leontios von Neapolis*, Uppsala 1963 [βλ. ἐπίσης *idem*, *Bemerkungen zum leben des heiligen narren Symeon von Leontios von Neapolis*, Uppsala 1970· καὶ Lennart Rydèn - A.J. Festugière, *Leontios de Neapolis. Vie de Syméon le fou et vie de Jean de Chypre*, Paris 1974], καθὼς καὶ τὴ νεώτερη — ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας» — ἐκδόση τοῦ πρωτοτύπου κειμένου, μετὰ μεταφράσεως παρὰ τῶν Γ. Μπουδούρη καὶ Π. Γιαχανατζῆ, Λεοντίου Νεαπόλεως, Ὁ ἅγιος Συμεῶν ὁ διὰ Χριστὸν Σαλός, Θεσσαλονίκη 1984).

40. Β. 21, 9.

41. Πρβλ. Β. 21, 18-19.

42. Βλ. ἀνωτέρω, ὑπόσημ. 35. Ἡ χρονολογία προκύπτει προφανέστατα ἐὰν προσθέσουμε τὴν ἡλικία του στὸ ἔτος γεννήσεώς του.

43. Βλ. Β. 25, 15.

44. Β. 26, 6-8.

45. Βλ. Β. 26, 2-3.

46. Β. 26, 8-12.

ἐκπληρωθεῖ· σοβαρότερο ὅμως μέλημά του ἦταν νὰ βρεῖ «τινα ἅγιον ἄνθρωπον καὶ πνευματικόν»⁴⁷ καὶ νὰ ἐπιδοθεῖ στὴν ἀπόλυτη ὑπακοή καὶ ἐκκοπή τοῦ προσωπικοῦ του θελήματος. Ἡ ἀναζήτηση αὐτὴ τὸν ὀδηγεῖ στὸ Πρωτάτο τῶν Καρυῶν, ὅπου, στὸ κελλί τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, βρίσκει δύο μοναχοὺς ἀγαδέλφους, τοὺς Ἀγάθωνα καὶ Γαβριήλ, κοντὰ στοὺς ὁποίους παραμένει γιὰ ἓνα περίπου χρόνο⁴⁸. στὸ διάστημα αὐτὸ κείρεται σταυροφόρος μοναχός —κατὰ τὸ ἔτος 1788, σὲ ἡλικία 26 ἐτῶν⁴⁹— καὶ ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς πατέρες ἐκείνους Ἰλαρίων⁵⁰. Κατὰ τὴν παραμονή του στὶς Καρυὲς γνωρίζει ἐπίσης τὸν γέροντα κὺρ Παρθένιο Σκοῦρτο, «πνευματικὸν πρακτικὸν καὶ τῷ ὄντι ἅγιον ἄνθρωπον»⁵¹, ὁ ὁποῖος, μάλιστα, ὑπῆρξε ὁ πρῶτός του διδάσκαλος καὶ ποδηγέτης στὴ νηπτικὴ καὶ πνευματικὴ ζωή. Στὸ κελλί τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ὁ Ἰλαρίων, ἐργαζόμενος στὸ ἐργόχειρο «τὰ λεγόμενα φέσια»⁵² καὶ μελετώντας τὸ πατερικὸ βιβλίον τοῦ Εὐεργετινοῦ, ὅπως τοῦ ὑπέδειξε ὁ πνευματικὸς του Παρθένιος⁵³, «ἔρχεται —μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου— καὶ εἰς ὑψηλότεραν ἔννοιαν»⁵⁴.

Ἡ διαρκὴς ἀναζήτηση καὶ ὁ διακαὴς πόθος του γιὰ ἡσυχία, μόνηση, πλήρη ὑποταγή, ἐκκοπή τοῦ προσωπικοῦ θελήματος, ἐγκράτεια καὶ ὑπακοή, τὸν ὀδηγοῦν στὴ συνέχεια στὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ συγκεκριμένα στὸν πνευματικὸ κὺρ Διονύσιο τὸν ἐκ Σιατίστης⁵⁵. Κοντὰ στὸν πνευματέμφορο ἐκείνον γέροντα βρίσκει τὸν

47. Β. 27, 10-11.

48. Βλ. Β. 27, 1-4 κ.ε. Πρβλ. καὶ Β. 29, 1.

49. Ἐξάγουμε τὴ χρονολογία καὶ τὴν ἡλικία τοῦ Ἱεροθέου ἀπὸ τὴ μαρτυρία τοῦ βιογράφου, κατὰ τὴν ὁποία ἐγινε σταυροφόρος ἐνῶ εἶχε περάσει «παρ' ὀλίγον ἓνας χρόνος» ἀπὸ τὴν ἀφιξή του στὸ Ἀγιώνυμον Ὅρος. Βλ. Β. 29, 1-2.

50. Βλ. Β. 29, 1-5.

51. Β. 27, 13-14. Γιὰ τὸν Παρθένιο Σκοῦρτο βλέπε κατωτέρω —σὲ οἰκεία παράγραφο— διεξοδικώτερη ἀναφορά.

52. Β. 28, 20.

53. Βλ. Β. 28, 13-19.

54. Β. 29, 8.

55. Βλ. Β. 30, 1-4 κ.ε. Γιὰ τὸν γέροντα αὐτὸν βλέπε σχετικὴ μνεία κατωτέρω, σὲ ἰδιαίτερη παράγραφο. Περὶ τῆς βατοπαιδινῆς σκήτews τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐνημερωτικὸ εἶναι τὸ σχετικὸ ἀφιέρωμα τοῦ περιοδικοῦ *Πρωτάτον*, περ. Β', Σε-

σκοπὸ τῆς ζωῆς του, τρυγώντας τις πνευματικές νουθεσίες καὶ διδασκαλίες του καὶ ὑποτασσόμενος κατὰ πάντα, «ὡσάν ἓνα πρόβατον εἰς σφαγὴν, ὅπου καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἂν ἤθελεν τὸν προστάξῃ νὰ πέσῃ ἦτον ἔτοιμος νὰ τὸ κάμῃ»⁵⁶. Ὁ εὐλογημένος αὐτὸς Διονύσιος τὸν «κουρεῦει» μεγαλόσχημο μοναχὸ —«εἰς τὰς ἰς' τοῦ Δεκεμβρίου, ἡμέρα Κυριακῆ»— μετονομάζοντας αὐτὸν Ἱεροθέο⁵⁷, ἐνῶ κατὰ τὸ ἔτος 1790, σὲ ἡλικία 28 ἐτῶν, χειροτονεῖται ἱεροδιάκονος στὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης Γεράσιμο⁵⁸. ὁ ἴδιος Ἀρχιερεὺς τὸν χειροτονεῖ πρεσβύτερο, κατὰ τὴν ἀπόδοση τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀγίων Θεοφανείων, τὴν 14ῃ Ἰανουαρίου, στὴν Ἱ. Μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, «τὴν ἐπονομαζομένην τοῦ Ζω-

πέμβριος-Ὀκτώβριος 1991, ἀριθμ. 31, σσ. 118-123. Πρβλ. καὶ Ἰωάννου Π. Μαμαλάκη, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος (Ἄθως) διὰ μέσου τῶν αἰώνων*, Θεσσαλονίκη 1971, σσ. 325-327. Ἱ. Μ. Χατζηφώτη, *Ἡ καθημερινὴ ζωὴ στὸ Ἅγιον Ὄρος* [..], Ἀθήνα 1995, σσ. 220-221.

56. Β. 39, 8-10.

57. Β. 39, 12-14. Τὴν κουρὰ τοῦ Ἱεροθέου σὲ μεγαλόσχημο μοναχὸ πρέπει μᾶλλον νὰ προσδιορίσουμε χρονικὰ κατὰ τὸ ἔτος 1789 ἢ 1790. Καὶ τοῦτο διότι — σύμφωνα μὲ ὅσα ἀνωτέρω σημειώσαμε— ὁ Ἱεροθεὸς μεταβαίνει στὸ Ἅγιον Ὄρος κατὰ τὸ ἔτος 1787· παραμένει ἐπὶ ἓνα χρόνον στὶς Καρυές, στὸ κελλι τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἐπομένως κατὰ τὸ ἔτος 1788 ἢ τὸ ἀργότερο στὶς ἀρχές τοῦ 1789 πηγαίνει στὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου, κοντὰ στὸν Διονύσιο τὸν ἐκ Σιατίστης. Αὐτὸς, ἀφοῦ τὸν δοκιμάζει πρῶτα, τὸν κείρει μεγαλόσχημο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν 16ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1789, εἴτε πάλι κατὰ τὴν ἴδια ἡμερομηνία τοῦ 1790. Πιθανότερη θεωροῦμε τὴν πρώτη ἐκδοχὴ.

58. Βλ. Β. 45, 1-14. Γιὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης Γεράσιμο βλ. Βασιλείου Μυστακίδου, «Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι», *Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* ΙΒ' (1936), σ. 176· ὁ ἴδιος μνημονεύεται καὶ στὴ μελέτη τοῦ Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, «Ἑλληνικοὶ κώδικες Τραπεζοῦντος», *Βυζαντινὰ Χρονικά* XIX (1912), σσ. 261-262 καὶ 273. Ἐὰν δεχθοῦμε ὡς χρονολογία κουρᾶς τοῦ Ἱεροθέου τὸ ἔτος 1789, τότε σύμφωνα μὲ τὴν ἀνωτέρω μαρτυρία ἢ εἰς διάκονον χειροτονία του ἐγίνε κάποια χρονικὴ στιγμή τοῦ ἀμέσως ἐπομένου ἔτους 1790, στὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Ἐὰν πάλι δεχθοῦμε ὅτι ἡ κουρὰ τοῦ Ἱεροθέου ἐγίνε κατὰ τὸ 1790, καὶ μάλιστα —ὅπως διευκρινίζεται στὸν Βίο— τὴν 16ῃ Δεκεμβρίου, τότε ἢ εἰς διάκονον χειροτονία του πρέπει νὰ συνέβη κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος, λίγες ἡμέρες ἀργότερα, προφανῶς κατὰ τις ἑορτὲς τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου. Καθ' ἡμᾶς ἡ πρώτη ἐκδοχὴ πιθανότερη.

γράφου»⁵⁹. «Καὶ οὕτω, ἐτέθη ὁ λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν, φωτίζων πᾶν τὸ πλήρωμα τῶν ὀρθοδόξων»⁶⁰.

Ἡ μαθητεία τοῦ Ἱεροθέου στὸ πλευρὸ τοῦ πνευματικοῦ Διονυσίου χαρακτηρίζεται ἀπὸ στιγμὲς πνευματικῶν ἐξάρσεων καὶ ἀνατάσεων τῆς καρδιάς τοῦ νεαροῦ μοναχοῦ πρὸς τὴν «οὐράνιον Ἱερουσαλήμ», γεγονός πού, κατὰ τὸν Ἀπόστολο, θὰ τὸν καταστήσει «ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»⁶¹. Τοὺς δύο ἀγωνιστὲς καὶ συστρατιῶτες στὸν κοινὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ νοητοῦ ἐχθροῦ θὰ χωρίσει μόνον ἡ κοίμησις τοῦ Διονυσίου⁶². Ὅπως ἦταν

59. Πρβλ. Β. 45, 14-18. Γιά τὴν προκειμένη χειροτονία τοῦ Ἱεροθέου σὲ πρεσβύτερο πρέπει ἐνδεχομένως νὰ υποθέσουμε —δεχόμενοι πρῶτα ὅτι ἡ κουρά του ἔγινε κατὰ τὸ 1789 καὶ ἡ εἰς διάκονον χειροτονία του κατὰ τὸ 1790— ὅτι συνέβη κατὰ τὸ ἐπόμενο ἔτος τῆς εἰς διάκονον χειροτονίας του, ἀφοῦ πρῶτα «διηκόνησε» ἐπὶ βραχὺ διάστημα. Στὴν περίπτωση αὐτὴν πρέπει νὰ προσδιορίσουμε χρονικὰ τὴν ἐν λόγῳ χειροτονία κατὰ τὴν 14ῃ Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1791 (πρβλ. καὶ Νικολάου Χαλιοροῦ, *ὁ.π.*, σ. 16. Ἀντωνίου Μανίκη, *ὁ.π.*, σ. 180. Γιάννη Καραμήτσου, *ὁ.π.*). Σὲ ἀντίθετη περίπτωση, οἱ δύο χειροτονίες συνέβησαν κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος (1790) καὶ κατὰ τὸν ἴδιο μῆνα (Ἰανουάριος), μετὰ διαφορά ὀλίγων μόνον ἡμερῶν μεταξύ τους (πρβλ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, *ὁ.π.*, σ. 29. Μωυσέως μοναχοῦ Ἀγιορείτου, *ὁ.π.*, σ. 24. Νικοδήμου [Μπαρούση], *Βίος*, σ. 16). Πρὸς τὴν τελευταία εἰκασία συνηγοροῦν, ἐπιπροσθέτως, δύο τινὰ πρῶτον, τὸ γεγονός ὅτι καὶ τίς δύο χειροτονίες ἐτέλεσε ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος· καὶ δεύτερον, ἡ σχετικὴ διατύπωση τοῦ βιογράφου τοῦ Ἱεροθέου: «Καὶ δὴ, τὸν χειροτονεῖ ἐκεῖ εἰς τὴν σκήτην ἱεροδιάκονον καὶ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Ζωγράφου, τὸν τελειώνει πρεσβύτερον...» (Β. 45, 13-16).

60. Β. 45, 18-19.

61. Ἐφες. δ', 13.

62. Βλ. Β. 76, 29-37. Στὸ κείμενο τοῦ Βίου ἀναγράφεται μόνον ἡ ἡμερομηνία κοιμήσεως τοῦ γέροντος Διονυσίου [19ῃ Φεβρουαρίου (βλ. Β. 76, 41)] καὶ ἀποσιωπᾶται, δυστυχῶς, ἡ ἀκριβὴς χρονολογία κατὰ τὴν ὁποία αὐτὴ ἐπισυνέβη. Ὡστόσο, κρίνοντας ἀπὸ τίς πληροφορίες ποὺ καταχωρίζονται στὸν Βίο γιὰ τίς —μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ Διονυσίου— μετακινήσεις τοῦ Ἱεροθέου, πρέπει μᾶλλον νὰ προσδιορίσουμε εἰδικώτερα τὴν κοίμησις τοῦ Διονυσίου κατὰ τὸ ἔτος 1794. (Ἐκθέτουμε συνοπτικὰ τὸν συλλογισμὸ ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἀνωτέρω ἐκτίμησις: Κατὰ τὰ ἀναγραφόμενα στὸν Βίο (βλ. Β. 81, 1-2), ἓνα ἔτος μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ Διονυσίου ὁ Ἱεροθεὸς παραμένει μαζί με τὸν ἀδελφὸ του Φιλόθεο στὴ βατοπαιδινὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου [ὡς τὸν Φεβρουάριος τοῦ 1795]· στὴ συνέχεια μετα-

φυσικό, ή στέρηση του προσφιλοῦς γέροντός του επίκρανε καὶ στενοχώρησε ιδιαίτερα τὸν Ἱερόθεο· ἀφοῦ παρέμεινε γιὰ ἓνα ἀκόμη χρόνο

βαίνει στὴ νέα σκήτη τοῦ ἁγίου Παύλου, ὅπου —λόγω συκοφαντιῶν τῶν ἐκεῖ ἀδελφῶν (βλ. Β. 81, 5-19 καὶ Β. 82-83)— παραμένει ἐπὶ βραχὺ διάστημα [ὑποθέτουμε ἓνα περίπου χρόνο, ὡς τὴν Ἐνοχίαν τοῦ 1796]. Ἐκεῖθεν ἐγκαθίσταται στὸ κελλὶ τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου, στὴ μικρὴ ἀγία Ἄννα, ὅπου —ὅπως ρητῶς σημειώνεται στὸ κείμενο τοῦ Βίου (βλ. Β. 92, 1) παραμένει ἕξι ἔτη [ὡς τὸ θέρος, περίπου, τοῦ 1802]· ἀκολουθεῖ ἡ ἐπὶ «ἐνάμιση χρόνον» (Β. 93, 10) ἀσκητικὴ διατριβὴ του στὰ Γιοῦρα [ὡς τὰ τέλη τοῦ 1803· ἐμεσολάβησε καὶ ἡ ἐπὶ «μερικὸν καιρὸν» (Β. 93, 1) παραμονὴ του «εἰς τὸ ἐκεῖσε μοναστηράκι» (Β. 92, 8-9· τὰ γεγονότα τῆς ἐκεῖ ἐγκαταβιώσεώς του περιγράφονται εἰς Β. 92, 4-67)], τῆς ὁποίας ἔπεται ἡ δευτέρη περίοδος διαμονῆς του στὸ κελλὶ τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου τῆς μικρᾶς ἀγίας Ἄννης, ὅπου «μετὰ ἓνα χρόνον» (Β. 94, 1) [κατὰ τὰ τέλη, δηλαδὴ, τοῦ 1804] μιὰ σειρά γεγονότων [μετάβαση γιὰ ὑπηρεσία τῆς σκήτεως στὸν Μωριά, συγκαταριθμησὴ στὴ συνοδεία του νέων ἀδελφῶν, ἓνας τῶν ὁποίων τοῦ προσφέρει τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς ἀγορὰν τοῦ νέου κελλίου τοὺς χρήματα (βλ. σχετικὰ καὶ τὴν ὑπόσημ. 94 τοῦ δευτέρου κεφαλαίου)] τὸν ὀδηγοῦν στὸ σταυρονικητιανὸ κελλὶ τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου. [Ἡ κατὰ τὴν ἐν λόγω χρονικὴ περίοδον (τέλη τοῦ 1804) ἐγκατάστασιν τοῦ Ἱεροθέου στὸ μνημονευθὲν κελλὶ (γιὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῆς ὁποίας δὲν θὰ ἦταν, ἴσως, ἄσκοπον νὰ τεθεῖ καὶ ἓνα μεταγενέστερον χρονικὸ ὄροσημον, πρὸς τὶς ἀρχὰς τοῦ 1805, προκειμένου νὰ καλυφθεῖ ἡ ἀπαιτουμένη περίοδος ἐνδεχομένης ἐπισκευῆς ἢ γενικώτερης ἐτοιμασίας τοῦ κελλίου, πρὸς ἐγκατάστασιν ἐκεῖ τῆς ἀδελφότητος τοῦ γέροντος Ἱεροθέου) πιστοποιεῖται, ἐπιπροσθέτως, ἀπὸ στοιχεῖα ποὺ προέκυψαν κατὰ τὴν ἔρευνα στὰ σχετικὰ ἀρχεῖα τῆς Μονῆς Σταυρονικήτα· ἡ συγκεκριμένη ἔρευνα ἐγένετο παρὰ τοῦ τότε βιβλιοθηκαρίου τῆς Μονῆς μοναχοῦ Θεολόγου (μαρτυρία τοῦ ἰδίου) καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα εὐρήματα αὐτῆς ἐδημοσιεύθησαν ἀπὸ τὸν («ὑποκινητὴ» τοῦ ἔργου ἐγχειρήματος) π. Ἡλία Μαστρογιαννόπουλο, ὁπ., σσ. 37-38, ὑπόσημ. 11. Σύμφωνα μὲ τὰ δημοσιευόμενα στοιχεῖα, ὁ Ἱερόθεος ἀγοράζει τὸ ἐν λόγω κελλὶ κατὰ τὴν 14ην Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1804· στὴ συνέχεια, «τὸ ὄνομα τοῦ πατᾶ-Ἱεροθέου μνημονεύεται σὲ ἔγγραφα καὶ κατάστιχα τῆς Μονῆς κατὰ τὸ διάστημα 1806-1811» (αὐτόθι, σ. 37), ἐνῶ «σὲ ἔγγραφο τῆς Ἱ. Μονῆς ἐπικυρωμένο ἀπὸ τὴν Ἱ. Ἐπιστολήν μετ' ἡμερομηνία 21.2.1811 φαίνεται ὁ «τῆς κοινότητος πνευματικὸς πατᾶ-Ἱερόθεος» νὰ ἐτοιμάζεται νὰ πωλήσῃ τὸ ἐργόχειρόν του στὸν κόσμον ἢ στὴν ἰδιαίτην του πατρίδα, ἐπειδὴ δὲν βρῆκε ἀγοραστὴς στὸ «Ἅγιον Ὄρος. Γι' αὐτὸ παίρνει ἄδεια τεσσάρων μηνῶν» (αὐτόθι, σ. 38. Δυστυχῶς, δὲν κατορθώσαμε νὰ ἰδοῦμε τὸ ἐν λόγω ἀρχεῖακὸ ὑλικὸ τῆς Ἱ. Μονῆς Σταυρονικήτα· ἐπιφύλασσόμεστε —ὅταν ἡ ἐπιθυμητὴ αὐτῆ αὐτοψία καταστῇ δυνατὴ— νὰ ἐπανεέλθουμε ἀξιοποιώντας ὅποιεσδήποτε —σχετικὰς μὲ τὴν παροῦσα μελέτη— λεπτομέρειας)]. Ἀπομένει, ἔτσι, ἓνα

στή σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου, μαζί με τὸν ἀδελφὸ του Φιλόθεο⁶³ — πού εἶχε ἤδη συναριθμηθεῖ στή συνοδεία τοῦ Διονυσίου —, ἀποφασίζει «νὰ πιάσῃ πάλιν τὴν φίλην του ὑπακοήν»⁶⁴.

Πηγαίνει τότε στή νέα σκήτη τοῦ ἁγίου Παύλου, ὅπου ὑποτάσσεται στὸν Θεοφάνη, «θαυμάσιο καὶ ἐνάρετο πατέρα»⁶⁵, ὁ ὁποῖος ἐμόναζε ἐκεῖ μετὰ τὸν ἀδελφὸ του Ἰάκωβο⁶⁶. Νέους ἀγῶνες καὶ ἀθλητικά σκάμματα ἀναλαμβάνει τώρα ὁ Ἱερόθεος, ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἦταν «ένα θαῦμα τῆ ἀληθείας»⁶⁷ ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὑπακοήν, ὑπομονὴν καὶ ταπεινώσῃ πού ἐδειχνε πρὸς τὸν γέροντα, πρωτοστατεῖ ἐπίσης καὶ στὴν ἀνέγερσιν ἐκκλησίας πρὸς τιμὴν «τῆς Θεοτόκου καὶ Ζωοδόχου Πηγῆς»⁶⁸. Ἡ κακία, ὅμως, τοῦ «ἀντάρτη ἐκείνου καὶ μισοκάλου διαβόλου»⁶⁹ ὑπαγορεύει μῖσος καὶ ζηλοφθονία στοὺς συναδελφούς τοῦ Ἱεροθέου, πού μετὰ ποικίλες συκοφαντίες κατορθώνουν

βραχὺ χρονικὸ διάστημα [ἀπὸ τὸ ἔτος 1812, κατὰ τὸ ὅποιο — σύμφωνα με σχετικὴ σημείωσιν, καταχωρισμένη στὸν οἰκείον τόπον τοῦ κειμένου τοῦ Βίου (βλ. Β. 117, 1-2· πρβλ. καὶ κατωτέρω, ὑπόσημ. 99) — ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὡς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1813 (βλ. Β. 124, 1-2) πού καταφθάνει στὴν Ἰδρα], ἐνὸς καὶ ἡμίσεος περιπτου ἔτους, κατὰ τὸ ὅποιο ὁ Ἱερόθεος καὶ ἡ συνοδεία του παραμένουν στὸ ἐναντι τῶν Τρικιέρων νησάκι τοῦ Ἀλατῶ, ὅπου ὄντως — καὶ λόγῳ τῶν, ἐπισημασμένων ἀπὸ τὸν βιογράφο του (βλ. Β. 119, 6-29), προβλημάτων πού ἀνέκυψαν μετὰ τοὺς Τρικκεριώτες καὶ τοὺς Ἀρβανίτες — δὲν ἦταν ἐφικτὸ νὰ διαμεῖνουν περισσότερο). Νὰ σημειωθεῖ, τέλος, ὅτι πρὸς παραδοχὴ τῆς ἰδίας — περὶ τῆς χρονολογίας κοιμήσεως τοῦ γέροντος Διονυσίου — ἀπόψεως συγκλίνουν καὶ τὰ — ὡς σήμερα, τοῦλάχιστον, γνωστὰ σ' ἐμᾶς — ὑπόλοιπα περὶ τοῦ ἐν γένει βίου του στοιχεῖα (βλ. σχετικὰ ὅσα σχολιάζονται κατωτέρω, στὴν ὑπόσημ. 62 τοῦ ἔκτου κεφαλαίου).

63. Βλ. Β. 81, 1-2.

64. Β. 81, 4-5.

65. Πρβλ. Β. 81, 6-7. Γιὰ τὸν Θεοφάνη, «ὁ ὁποῖος — κατὰ τὴ μαρτυρίαν τοῦ Βίου (Β. 81, 8-9) — ἐχρημάτισεν, μετὰ τὸν Πανάρετον, Λακεδαιμονίας Μητροπολίτης», βλ. Κ. Σάθλα, *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη*, τόμος Γ', ἐν Βενετία 1872, σσ. 108-109. Γερασίμου Σμυρνάκη, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος [...]*, ἐν Ἀθήναις 1903, σ. 608. Πρβλ. καὶ Νικοδήμου [Μπαρούση], *Βίος*, σ. 150, ὑπόσημ. 45.

66. Βλ. Β. 81, 5-14.

67. Β. 82, 10-11.

68. Βλ. Β. 81, 15-19.

69. Πρβλ. Β. 82, 4-5.

νά τον εκδιώξουν από τη σκήτη⁷⁰. Ο Ίερόθεος, λυπημένος για τὰ γεγονότα ἀναχωρεῖ καί, ἀφοῦ συμβουλεύεται πρῶτα τὸν πνευματικὸ κύρ Ἀνανία Λαζὸ στὴ σκήτη τῆς ἁγίας Ἑβνης, ἐγκαθίσταται πλέον μὲ τὸν ἀδελφὸ του σ' ἓνα ἡσυχαστήριον τῆς μικρᾶς ἁγίας Ἑβνης, τὸν ἅγιον Ὀνούφριον⁷¹. Ἐκεῖ ἐπιδίδεται ἀποκλειστικὰ στὴ μελέτη καὶ τὴν προσευχή, ἐνῶ ἡ φήμη του ἀρχίζει νὰ ἐξαπλώνεται στοὺς γύρω πατέρες, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπισκέπτονται καὶ τὸν συμβουλεύονται στὰ πνευματικὰ θέματα, ὠφελούμενοι τὰ μέγιστα ἀπὸ τὴν διδασχὴ του.

Μετὰ ἀπὸ ἐξαετῆ παραμονή στὸ ἡσυχαστήριον αὐτό, τὸ ὁποῖο καὶ ἀνεκαίνισαν «καὶ ἀπάνωθεν τῆς θύρας ἱστόρησαν τὰς ἁγίας εἰκόνας τῶν ὁσίων πατέρων Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου»⁷², ὁ Ίερόθεος, ἀναζητώντας περισσότερη ἀσκήση καὶ σκληραγωγία, μεταβαίνει μὲ τὴ συνοδεία του σ' ἓνα ἐρημονήσι, τὰ Γιούρα, ὅπου ζῆ μέσα σὲ ὑπόγειο σπήλαιον ἀπολαμβάνοντας «τὴν ἀμεριμνίαν καὶ ἡσυχίαν»⁷³. Στὰ Γιούρα καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐρημονήσια ἔζησε «ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαιοῖς καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς»⁷⁴ ἐπὶ ἐνάμισυ ἔτος. Ἐπειτα, λόγῳ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν κλεπτοκουρσάρων, ἐπέστρεψε πάλι στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ κατοίκησε γιὰ δευτέρα φορά στὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου⁷⁵. Ἡ παραμονή του ἐκεῖ διήρκεσε ἓνα περίπου ἔτος⁷⁶. Μετὰ τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα καὶ ἐπειδὴ ἡ συνοδεία του εἶχε ἤδη κατὰ πολὺ ἀυξηθεῖ, ἐγκαθίσταται σ' ἓνα κελλὶ πὺ ἀγόρασε ἀπὸ τὴν Ἱ. Μονὴ ἁγίου Νικολάου τοῦ Σταυρονικήτα, τὸν ἅγιον Ὀνούφριον⁷⁷.

70. Βλ. Β. 81-83.

71. Βλ. Β. 84, 1-14. Γιὰ τὸ κελλὶ τοῦτο βλ. Νικοδήμου [Μπαρούση], *Βίος*, σ. 44.

72. Βλ. Β. 91, 4-6.

73. Β. 93, 4. Γιὰ τὰ Γιούρα βλ. Νικοδήμου [Μπαρούση], *Βίος*, σσ. 44-45. Πρόκειται, βεβαίως, γιὰ τὰ ἔμορα τοῦ Ἅγίου Ὄρους νησιά τῶν βορείων Σπηραίων. Σημειωτέον ὅτι στὴν κυκλαδικὴ ὁμώνυμη νησίδα εἶναι ἀφιερωμένο τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 32 (χρόνος ὄγδοος, Ὀκτώβριος 1995) τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ *Συριανὰ Γράμματα*.

74. Ἐβρ. ια', 38.

75. Βλ. Β. 93, 10-13.

76. Βλ. Β. 94, 1.

77. Βλ. Β. 95, 1-4 κ.έ. Γιὰ τὸ κελλὶ τοῦ ἁγίου Ὀνούφριου βλέπε τις πληροφορίες ἀπὸ τὴ χειρόγραφη «Περιγραφή τῆς Ἱ. Μονῆς Σταυρονικήτα», καθὼς καὶ ἀπὸ ἔγγραφα καὶ κατάστιχα τῆς Μονῆς, πὺ δημοσιεύει ὁ π. Ἡλίας Μαστρο-

Ἡ ὄσιακὴ πολιτεία τοῦ Ἱεροθέου, ἡ βαθειὰ γνώση τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων, καθὼς καὶ ἡ ἐμπειρία του στὰ πνευματικὰ θέματα, προτρέπουν τοὺς προϊσταμένους τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους νὰ τὸν «διορίσουν» κοινὸ πνευματικὸ ὄλοκλήρου τοῦ Ἁθωνοῦ⁷⁸. Ἔτσι, ἐπὶ πατριαρχίας Καλλινίκου τοῦ Ε', διορίζεται,

γιαυννόπουλος, ὁ.π., σσ. 37-38, ὑποσημ. 11. Βλ. καὶ ἀνωτέρω, ὑποσημ. 62. Πρὸβλ. καὶ Νικοδήμου [Μπαρούση], Βίος, σ. 45.

78. Τὰ σχετικὰ γεγονότα ἱστοροῦνται στὴν παράγραφο 97 τοῦ κειμένου τοῦ Βίου. Κατὰ τὰ ἀναγραφόμενα κυρίως εἰς Β. 97, 29-35, ὡς ἐπισφράγισμα τῆς Κοινῆς Συνάξεως —κατὰ τὴ συνεδρίαση τῆς ὁποίας ἀνετέθη στὸν Ἱερόθεο «τὸ ἐπάγγελμα τῆς πνευματικῆς διαγωγῆς» (Β. 97, 33-34)— οἱ «προεστῶτες τοῦ κοινοῦ» (πρὸβλ. Β. 97, 30) ἐνεχείρισαν στὸν Ἱερόθεο «τὸ τῆς κοινότητος ἐνσφράγιστον γράμμα» (Β. 97, 35), περὶ τοῦ ὁποίου ἀναγράφεται στὴ συνέχεια τοῦ κειμένου (ὡς παρέκβαση στὴν ὅλη διήγηση) ἡ προτροπή: «γράψον αὐτὸ ἐνταῦθα». Τὸ μνημονευόμενον ἔγγραφο, βεβαίως, δὲν καταχωρίσθηκε τελικὰ στὸ κείμενο τοῦ Βίου καὶ —παρὰ τὴ σχετικὴ ἔρευνά μας— δὲν κατέστη, πρὸς τὸ παρὸν, δυνατὸν νὰ ἐντοπισθεῖ. Ἐπίσης λανθάνουν ὡς σήμερα καὶ τὰ ἀναφερόμενα στὴ συνέχεια κείμενα («ἐνταλτήριον καὶ ἐπιστολή») τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' [σημειώνουμε, λεπτολογώντας, ὅτι ἀπὸ τὴ σχετικὴ διατύπωση τοῦ βιογράφου (Β. 97, 49-50: «τὸ παρὸν ἐνταλτήριον καὶ τὴν ἐπιστολήν») φαίνεται πῶς ὑπολανθάνει μιὰ σύγχυση τῶν ἐν λόγῳ πατριαρχικῶν κειμένων πρὸς τὸ ἀντίστοιχο γράμμα τῆς Ἱ. Κοινότητος, ἡ ὁποία, βεβαίως, ἐμβάλλει σὲ ὑπόνοιες τόσο γιὰ τὸν τελικὸ ἀριθμὸ τῶν ἐκδοθέντων τότε σχετικῶν κειμένων ὅσο —λανθανόντων, μάλιστα, ὄλων— καὶ γιὰ τὸ περιεχόμενον ἐκάστου]. Πάντως, σχετικὰ μὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀρμοδίου πατριαρχικοῦ γράμματος, μπορούμε ἐνδεχομένως νὰ υποθέσουμε ὅτι τὸ περιεχόμενον του δὲν διαφοροποιεῖτο οὔτε ἀφίστατο τοῦ συγκεκριμένου «τύπου» ἐπιστολῆς ποὺ γιὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴ χρησιμοποιεῖται πάντοτε ἡ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ. Σύμφωνα μὲ τὸν ἀνωτέρω συλλογισμό, ἄς ἐπιτραπῆ ἐδῶ νὰ «ἀναπλάσουμε» διὰ τῆς εἰκασίας τὸ ἐν λόγῳ «ἐνταλτήριον γράμμα», μὲ ἀσφαλὲς ἔρεισμα τὸν σχετικὸν τύπον πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς «Εἰς τὸ γενέσθαι πατέρα πνευματικόν», ποὺ οἱ Γ. Ἀ. Ράλλης-Μ. Ποτλῆς, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων* [...], τόμος πέμπτος, Ἀθήνησιν 1855, σσ. 573-574, δημοσιεύουν ἀπὸ χειρόγραφο «τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ Ἁγίου Τάφου»:

[Γρηγόριος] ἐλέψ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως

Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Ἐφθασε μὲν ὁ πρό ἡμῶν ἀγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης Κύρ [Καλλινίκος ὁ Ε'] ἐκχωρησάσθαι δι' ἐνταλτηρίου αὐτοῦ γράμματος τῷ τιμιωτάτῳ ἱερομονάχῳ [καὶ καθηγουμένῳ τοῦ ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ Ὁρει κειμένου κελ-

παρά τις αντιρρήσεις του, κοινός πνευματικός του Ἁγίου Ὁρους· ἕνα χρόνο ἀργότερα, ὁ διάδοχος τοῦ Καλλινίκου στὸν πατριαρχικὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Γρηγόριος ὁ Ε΄, τοῦ στέλνει «ἐνταλτήριον καὶ ἐπιστολήν» διορίζοντάς τον ἐπισήμως σ' αὐτὴν τὴν ιδιαίτέ-

λίου τοῦ ἁγίου Ὁνουφρίου, Ἱεροθέω] δέχσθαι τοὺς λογισμοὺς τῶν ὡς πνευματικῶ πατρὶ προσιόντων αὐτῶ· οὐ μόνον δὲ τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν μοναχῶν· καὶ ἐξετάζειν τὰ κατ' αὐτοὺς ἀκριβέστερον· ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν εὔρε τὸν τοιοῦτον ἄνδρα, πάσης εὐλαβείας ἀντιποιοῦμενον, καὶ τῆς τοῖς κατ' ἀλήθειαν προπούσης μοναχοῖς καταστάσεως μετέχοντα, καὶ (συνελόντα φάναι) ἱκανὸν περὶ τὴν τοιαύτην λειτουργίαν εἶπερ τινα ἕτερον, ἀνατίθησι καὶ αὐτῇ τῶ ῥηθέντι καθηγουμένῳ τὴν τοιαύτην διακονίαν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς ἐντάλματος· δι' οὗ καὶ ἐνδίδωσι τούτῳ ἀνακρίνειν τοὺς προσερχομένους αὐτῶ καὶ τὰ ἐν βλάβει τούτων ἐρευνηὰν διανοήματα, καὶ τὰς πράξεις καταμανθάνειν, ἐφ' ᾧ τὰς ἀρχὰς μὲν καὶ τὰς αἰτίας, ὡς οἶόν τε, σπεύδειν ἰστέφν, καὶ τέλος ἀνακόπτειν, τὰ δὲ τέλη, καὶ ἐνεργήματα εὐθύνην κανονικῶς· πρὸς τὰς ἕξεις μέντοι καὶ διαθέσεις, καὶ τὰς δυνάμεις τῶν προσερχομένων, καὶ ποιότητος, ὀφείλει ἀναλόγως μεταρρυθμίζεσθαι, καὶ γίνεσθαι τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, νῦν μὲν ἐπέχων, νῦν δὲ ἀνείεις· καὶ νῦν μὲν τοῖς ἀσθητοτέροις χρώμενος τῶν φαρμάκων, νῦν δὲ καὶ τὸ γλυκάζον συγκεραυνύς· ἄλλοτε ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, ἄλλοτε πάλιν παρακαλῶν, νοουθετῶν, καὶ παντὶ τρόπῳ τὰ πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνακειμένων αὐτῶ ψυχῶν διοικονομούμενος· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ δῆσει μὲν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἃ δεθῆναι, λύσει δὲ αὐθις τὰ λύσεως ἄξια· καὶ τοὺς τοῦ τῆδε βίου μεθισταμένους σὺν ἀφέσει τῶν ἐπταισμένων εἰς τὰ ἐκεῖσε παραπέμψει δικαιοτήρια. Ἐκχωροῦμεν δὲ τούτῳ ἀποκείρειν καὶ τοὺς τοῦτο αἰρουμένους ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν, εἴτε καὶ ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς· μετὰ συντηρήσεως μέντοι τῶν παρατηρημάτων τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος, τῆς τε δηλαδὴ καθαρᾶς ἐξομολογήσεως, τῶν ἀποταγῶν τε, καὶ συνταγῶν, καὶ τῆς πρὸς τὸν ἀνάδοχον παρακαταθήκης τοῦ ἀποκειρομένου. Καὶ τοίνυν προσέσται τῶ διαληφθέντι καθηγουμένῳ [Ἱεροθέω] τὸ παρὸν ἐνταλτήριον γράμμα τῆς ἡμῶν μετριότητος εἰς ἀσφάλειαν.

Ἐπιλαμβανόμεστε, βεβαίως, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ βιογράφου τοῦ Ἱεροθέου (βλ. Β. 97, 49-50), ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ὄχι μόνον περὶ «ἐνταλτηρίου» ἀλλὰ καὶ περὶ «ἐπιστολῆς» (ἐὰν ὑπὸ τὸν ὄρο «ἐπιστολή» ἐννοεῖται ἰδιαίτερο προσωπικὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Ἱερόθεο, συνοδευτικὸ, κατὰ κάποιον τρόπο, τοῦ «ἐνταλτηρίου»), συνδυαζομένη πρὸς τὴν ἐξέχουσα θέση τῆς ἀθωνικῆς μοναστικῆς κοινότητος μετὰ τῶν ἄλλων Μονῶν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου, ἐπομένως καὶ τῆς ἰδιαίτερης βαρύτητος τῆς θέσεως τοῦ πνευματικοῦ τῆς ἐν λόγῳ κοινότητος, ἐπιβάλλουν τὴν τήρηση στάσεως ἐπιφυλακτικῆς ἐναντι τῆς ἀνωτέρω «φαν-

ρας σημασίας και πνευματικῆς βαρύτητος θέση⁷⁹. Ἐπειδή, ὁμως,

ταστικῆς ἀποκαταστάσεως» ἐνός χαμένου ἢ λανθάνοντος, ἄλλωστε, ἐγγράφου.

79. Βλ. Β. 97, 48-50. (Γιὰ τοὺς μνημονευομένους Πατριάρχες βλ. Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ πίνακες* [...], ἐν Κωνσταντινουπόλει [1885-1890], σσ. 679-680 [: α' πατριαρχία Καλλινίκου τοῦ Ε', ἀπὸ 17ης Ἰουνίου 1801 ἕως 22ας Σεπτεμβρίου 1806] καὶ 680-681 [: β' πατριαρχία Γρηγορίου τοῦ Ε', ἀπὸ ἀρχῆς Ὀκτωβρίου 1806 ἕως 10ης Σεπτεμβρίου 1808]). Ἐνδιαφέρει ἐδῶ ἡ περὶ τοῦ θέματος ἀκριβῆς διατύπωση τοῦ βιογράφου τοῦ Ἱεροθέου, προκειμένου ἀσφαλῶς νὰ ἐπιχειρηθεῖ μιὰ προσέγγιση τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ γέρον ἀνέλαβε τὴ συγκεκριμένη διακονία: «*Λοιπόν, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐδέχθη τὴν προσταγὴν τῆς πνευματικῆς λειτουργίας, διὰ τὴν κοινὴν ἀγάπην πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος, ἐπὶ Καλλινίκου Πατριάρχου καὶ μετὰ ἕναν χρόνον, ὅπου ἐκάθισε πάλιν ὁ Γρηγόριος τὸ β', τότε τοῦ ἔστειλε τὸ παρὸν ἐνταλτήριον καὶ τὴν ἐπιστολὴν*» [Β. 97, 45-50. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτο ὅτι τὰ περὶ τῆς ἀκριβοῦς χρονικῆς περιόδου στοιχεῖα τῆς ἐν λόγῳ περικοπῆς (ἤτοι, ἡ φράση «ἐπὶ Καλλινίκου... ἐπιστολὴν») ἀποτελοῦν στὸν πρωτότυπο κώδικα τῆς Ἰ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ἰδρας μεταγενέστερη προσθήκη (τῶν ἰδίων, πάντως, τῶν γραφῶν τοῦ κώδικος) στὶς ἐπάνω ἀράδες τοῦ τρέχοντος κειμένου]. Τὸ πρῶτο, λοιπόν, δεδομένο τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς εἶναι ὅτι ὁ Ἱεροθεὸς ἀνέλαβε τὴν πνευματικὴ διακονία τῆς ἀθωνικῆς κοινότητος ἐπὶ Πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Ε' [terminus ante quem ἡ 22α Σεπτεμβρίου 1806] ἢ ἐπίσημη, ὁμως, τοποθέτησή του ἐγένετο «μετὰ ἕναν χρόνον» (ἀπὸ τὴν ἀνάληψη, ἐννοεῖται, τῆς συγκεκριμένης διακονίας), μὲ «ἐνταλτήριον καὶ ἐπιστολὴν» Γρηγορίου τοῦ Ε', ὅταν ὁ τελευταῖος «ἐκάθισε πάλιν τὸ β'», γεγονός πού μεταθέτει τὸ ἀνωτέρω τεθὲν terminus ἕνα τοὐλάχιστον ἔτος πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δεύτερης πατριαρχίας τοῦ ἐν λόγῳ Γρηγορίου (Ὀκτώβριος 1806), καθ' ὅτι ἡ ἐντύπωση πού (προσωπικῶς τοὐλάχιστον) σχηματίζουμε ἀπὸ τὴν συγκεκριμένη διατύπωση τοῦ βιογράφου τοῦ Ἱεροθέου εἶναι ὅτι ἡ ἐκκρεμότης τοῦ ἐπισήμου διορισμοῦ τοῦ πνευματικοῦ τοῦ Ἁγίου Ὁρους τακτοποιήθηκε βραχὺ διάστημα μετὰ τὴν δεύτερη ἀνάρρηση Γρηγορίου τοῦ Ε' στὸν πατριαρχικὸ θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἀπέχουμε, φρονοῦμε, μακρὰν τῆς πραγματικότητος ἀν προσδιορίσουμε χρονικὰ τὴ συγκεκριμένη ἐκλογή τοῦ Ἱεροθέου κατὰ τὰ τέλη (ἢ εἰδικώτερα τοὺς δύο-τρεῖς τελευταίους μῆνες) τοῦ ἔτους 1805. [Ἄλλωστε, αὐτὸ τοῦτο τὸ κείμενο τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου παρέχει (στὴν ἀμέσως ἐπομένη σελίδα τοῦ πρωτοτύπου κώδικος τῆς Ἰ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ἰδρας) ἕνα ἀσφαλῆ terminus ante quem γιὰ τὸ ζητούμενο χρονικὸ ὄροσημο, τὸ ὅποιο, βεβαίως, συμφωνεῖ καθ' ὅλα μὲ τὴν ἀνωτέρω διαπίστωση ἀναφερόμαστε στὴ χρονολογία πού (ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξιστόρηση τῶν συγκεκριμένων γεγονότων καὶ ἐπ' εὐκαιρία τῆς συγκαταριθμήσεως στὴ συνοδεία δύο νέων ἀδελφῶν) σημειώνεται στὸν Βίο ὡς ἀκολούθως: «*Κατ' ἐκείνον δὲ τὸν καιρὸν (1805)*», δύο

«οὐδείς δίκαιος ἀκατηγόρητος»⁸⁰, ὁ ἰκανότατος πνευματικὸς γέρον Ἱερόθεος κατηγορεῖται ἀπὸ κάποιον Ἐσφιγμενίτη ἱεροδιάκονο Ἀμβρόσιο, ὁ ὁποῖος τὸν ἀποκαλεῖ αἰρετικὸ καὶ φαρμασῶνο, προσάπτοντάς του ἐπίσης μομφή γιὰ τὴ συχνὴ θεία Μετάληψη πρὸς τὴν ὁποία παρακινοῦσε τοὺς ὑποτακτικούς του καὶ τοὺς ἐξομολογουμένους σ' αὐτόν⁸¹. Οἱ προσπάθειες, ὄχι μόνον τοῦ ἰδίου τοῦ Ἱεροθέου ἀλλὰ καὶ τοῦ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, νὰ πείσουν τὸν Ἀμβρόσιο γιὰ τὴν ὀρθότητα τῶν πεποιθήσεών τους καὶ τὸ ἐσφαλμένον τῶν δικῶν του ἰσχυρισμῶν, ἀποβαίνουν ἄκαρπες. Ὁ Ἱερόθεος ἀναγκάζεται νὰ ἀπολογηθεῖ ἐνώπιον Συνόδου τῶν προΐσταμένων τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὴν 19ῃ Μαΐου τοῦ ἔτους 1807, ἡ ὁποία τὸν ἀθώνει πανηγυρικὰ ἀπὸ ὅλες τὶς κατηγορίες, ἐνῶ ἀντιθέτως καταδικάζει τὸν ἱεροκατήγορο Ἀμβρόσιο πρὸς τοῦτο ἐκδίδει «συστατικὴν ἀθωωτικὴν ἀπολογίαν»⁸², ἡ ὁποία ἀναγινώσκεται στὸν ναὸ τοῦ Πρωτάτου.

Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα ὁ Ἱερόθεος δὲν μπορεῖ πλέον νὰ παραμείνει στὸ Ἁγιον Ὄρος. Συνυπολογίζοντας ἐπίσης τὸ γεγονός ὅτι «ἐπερίσσευσαν τὰ δοσίματα καὶ ὅσοι δὲν εἶχαν τὸν τρόπον νὰ τὰ πληρώσουν ἐξ ἀνάγκης ἐμίσειον ἀπὸ τὸ Ἁγιον Ὄρος»⁸³, ἀποφασίζει νὰ ἀναχωρήσει μὲ τὴ συνοδεία του καὶ νὰ κατοικήσει σ' ἓνα νησάκι ἀπέναντι ἀπὸ τὰ Τρίκκερα, τὸν Ἀλατῶ⁸⁴. Ἐκεῖ ἐγκαθί-

τινὲς ἀδελφοὶ κατὰ πνεῦμα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν...» (B. 98, 1-2)].

80. B. 105, 17-18.

81. Βλ. B. 105, 12-81 κ.έ.

82. Πρβλ. B. 110, 48-50 καὶ 56-57.

83. B. 116, 4-6.

84. Βλ. B. 117, 1-4 κ.έ. Τὸ νησί τοῦτο μνημονεύει καὶ ὁ Ἀντώνιος Ἀ. Μιαοῦλης, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1821 ἐκραγείσης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ἐν Ἀθήναις 1874, σ. 13, σημειώνοντας περὶ τοῦ Ἱεροθέου καὶ τῆς συνοδείας του: «Ὀλίγα πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔτη μοναχοί, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἀναφύσεως περὶ τῶν κολλύβων ἔριδος νὰ ἀπέλθωσι τῆς ἐν τῷ Παγασητικῷ κόλπῳ κειμένης μικρᾶς νήσου Ἀλατῶ...» κ.λπ. Ὡς «Ἀλατᾶς τῶν Τρικκέρων» μνημονεύεται ἐπίσης ἀπὸ τὸν Ἀντώνιο Μανίκη, ὁ.π., σσ. 180 καὶ 202 [σημειωτέον ὅτι ὁ ἀείμνηστος αὐτὸς λόγιος Ὑδραῖος ἐξέδωκε σὲ δευτέρῃ ἐκδόσει τὴν προμνημονευθεῖσα μελέτη τοῦ Ἀντωνίου Ἀ. Μιαοῦλη, ὑπὸ τὸν ἴδιο τίτλο, «μέσθλια καὶ προσθήκας Ἀντ. Ν. Μανίκη», ὡς ὑπ' ἀριθμ. 1 μελέτη τῆς σειρᾶς «Ὑδραϊκὴ Βιβλιοθήκη», κατὰ τὸ ἔτος 1936 (ἄνευ τόπου), ὅπου τὸ ἀνωτέρω πα-

στανται στη Μονή «τῆς θείας Μεταμορφώσεως καὶ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων»⁸⁵, ἀσχολούμενοι μὲ τὸ ἐργόχειρό τους, τὸ ὁποῖο ὁ Ἱερόθεος πωλοῦσε στὴν Θεσσαλονίκη ἢ τὴν Λάρισσα γιὰ τὴν ἐξοικονόμηση τῶν ἀπαραιτήτων ἀγαθῶν. Βεβαίως, ἡ καρδιά τοῦ Ἱεροθέου δὲν ἀναπαύεται σ' αὐτὴν τὴ συνεχῆ ἀναστροφή μὲ τὸν «ἔξω κόσμος» καὶ τὰ ἀπανωτὰ ταξίδια, «ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀταξίας»⁸⁶. Ἐνα ἐπεισόδιο στὴν Λάρισσα γίνεται ἡ ἀφορμὴ γιὰ νὰ στραφοῦν, ὁ Ἱερόθεος καὶ ἡ συνοδεία του, στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς, ἀπ' ὅπου πλέον ἐξασφαλίζουν «αὐτάρκειαν» καὶ «τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα»⁸⁷.

«Ἄλλὰ, καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φύγη τινὰς τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου —ὅπως γράφει χαρακτηριστικὰ ὁ βιογράφος τοῦ Ἱεροθέου—, τοιουτοτρόπως δὲν δύναται καὶ νὰ φύγη τινὰς, ἐν ὄσῳ ζῆ, τοὺς διαφόρους πειρασμούς»⁸⁸. Οἱ νέοι πειρασμοὶ γιὰ τὸν Ἱερόθεο προέρχονται αὐτὴν τὴ φορά ἀπὸ τοὺς Τρικκεριῶτες, ἄλλοι ἐκ τῶν ὁποίων ἤθελαν τὸ μοναστήρι: «νὰ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὴν χώρα»⁸⁹ καὶ

ρατεθὲν ἀπόσπασμα (μὲ τὴν πληροφορία γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἐν λόγῳ νησιοῦ) στὶς σσ. 12-13]. Ὁ Ἀντώνιος Διγνός, *Ἱστορία τῆς νήσου Ἰδρας*, τόμος Α', Ἀθήναι 1946, σ. 192, καθὼς καὶ οἱ π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος, *ὁ.π.*, σσ. 42-43· Μωυσιῆς μοναχὸς Ἀγιορείτης, *ὁ.π.*, σ. 24· Νικόδημος [Μπαρούσης], *Βίος*, σσ. 16, 45 et passim, ἀναγινώσκουν Ἀλατιάς. Ἀμφότερα τὰ χειρόγραφα, πάντως, παραδίδουν σαφέστατα τὴ γραφὴ Ἀλαττάς.

Γιὰ τὰ Τρίκκερα βλ. τὸ μελέτημα τοῦ (νῦν Μητροπολίτου Μεσσηνίας [ὑπογραφομένου, ἐν προκειμένῳ, ὡς ἐπισκόπου Θαυμακοῦ]) Χρυσοστόμου Θέμελη, «Ἱστορικαὶ σελίδες τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος. Πατριαρχικὴ ἐξ-αρχία Τρικκέρων», *Ἐκκλησία ΜΑ'* (1964), σσ. 582-588. Πρβλ. καὶ Χρυσοστόμου Μπούα, «Φορολογία τῶν κατοίκων Τρικκερι», *Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν ΙΑ'* (1935), σσ. 383-384. Ἰωάννου Πατρικίου, «Ἀνέκδοτα ἐγγράφα ἀφορῶντα τὴν ἱστορία τῶν Τρικκέρων», *Θεσσαλικά Χρονικά. Ἐκτακτος ἐκδόσις, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὀγδοηκονταετηρίδος (1881-1961) ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος*, Ἀθήναι 1965, σσ. 552-555. Νικολάου Ἰω. Πανταζοπούλου, «Τρίκερι· ἡ πειρατικὴ πολιτεία τῆς Θεσσαλομαγνησίας. Συλλογικὰ ἀδιέξοδα καὶ ἀτομικὰ διλήμματα αὐτονομίας καὶ ἐξαρτήσεως. 18ος-19ος αἰῶνας», *Νόμος 4* (1996), σσ. 497-544.

85. Β. 117, 6-7.

86. Β. 118, 43-44.

87. Β. 118, 42 καὶ 36.

88. Β. 119, 1-3.

89. Πρβλ. Β. 119, 10-11.

ἄλλοι «ἀπὸ τὸν Ἱεροθέον καὶ τοὺς μετ' αὐτόν»⁹⁰. Ὁ Ἱεροθέος τότε, ὡς προγνωστικός καὶ διορατικός, ὑποψιαζόμενος τί ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσει καὶ ἐννοώντας τὶς διαθέσεις τῶν Ἀρβανιτῶν, πού ἀπὸ καιρὸ ἐλυμαίνοντο τὴν περιοχὴ, παίρνει τὴ συνοδεία του καὶ μὲ δύο καϊκία φεύγουν γιὰ τὶς Σπέτσες.

Ἡ ἀναχώρηση τοῦ πνευματικοῦ γέροντος Ἱεροθέου ἀπὸ τὸ «Ἀγιώνυμον Ὀρος», πρὸς τὸ ὁποῖο τόσο θερμὰ «ἐπιποθοῦσε καὶ ἐξέλιπεν ἡ ψυχὴ του»⁹¹, ἦταν ὁπωσδήποτε ἐπιβεβλημένη καὶ ἀναπόφευκτη· ἐσήμανε δέ, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ πέρας πολυδύνων πειρασμῶν, πού ὁ Κύριος «οἷς οἶδε κρίμασιν» ἐπέτρεψε νὰ δοκιμάσουν τὴ θερμὴ καὶ ἀκλόνητη πίστη του, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ κηρυκτικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἔργου τοῦ ἱεροῦ πατρὸς στὰ εὐλογημένα νησιά τοῦ Σαρωνικοῦ, Σπέτσες, Πόρο καὶ κατ' ἐξοχὴν στὴν Ὑδρα, ὅπου καὶ «ἐκατήντησε» τὸν Σεπτέμβριο τοῦ ἔτους 1813⁹², μετὰ ἀπὸ σύντομη παραμονὴ στὰ δύο ἀνωτέρω νησιά. Ἐκεῖ, καὶ στὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσα Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, πάνω στὴν ἀκμὴ τῆς πνευματικῆς του διακονίας, τῆς ἐξομολογήσεως δηλαδὴ τῶν πιστῶν χριστιανῶν, τῆς διαδόσεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς διαποιμάνσεως καὶ κατηχήσεως τῶν ὑποτακτικῶν του ἀλλὰ καὶ ὄλων τῶν κατοίκων τῆς νήσου Ὑδρας, παρέδωκε τὴν ψυχὴν του «εἰς χεῖρας Θεοῦ, ἡμέρα Πέμπτη, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ αἰιδ' [1814], ζήσας τὰ πάντα ἔτη ἐπὶ τῆς γῆς νβ' [52]»⁹³. κληροδότησε δὲ ὁ αἰοίδιμος στὴν ἐκλεκτὴ του συνοδεία τὴν ὑποχρέωση γιὰ συνέχιση τοῦ ἔργου πού ὁ ἴδιος ἀνέλαβε καὶ μὲ τόσο ζῆλο ἐπεδίωξε, πρὸς δόξαν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

2. Χρονολογικὸς δείκτης τῆς ζωῆς τοῦ Ἱεροθέου

Παραθέτουμε ἐδῶ συνοπτικὸ χρονολογικὸ πῖνακα τῆς ζωῆς τοῦ Ἱεροθέου, ὥστε μὲ τρόπο εὐληπτο καὶ παραστατικὸ νὰ πληροφορεῖται ὁ ἀναγνώστης τὰ βασικότερα σημεῖα τῆς πολιτείας τοῦ αἰοίδιμου γέροντος:

90. Πρβλ. Β. 119, 12-13.

91. Πρβλ. Ψαλμ. πγ', 2.

92. Βλ. Β. 124, 1-2.

93. Β. 128, 7-8.

- 1762 Γεννᾶται στήν Συλίβена τῆς Πελοποννήσου, ἀπό τοὺς εὐσεβεῖς Γεώργιο καὶ Μαλάμω, ὡς δευτερότοκος υἱός τους. Τὸ βαπτιστικό του ὄνομα ἦταν Ἰωάννης.
- 1771 Σὲ ἡλικία ἐννέα ἐτῶν ἀφιερώνεται στήν Ἱ. Μονή τοῦ ἁγίου Γεωργίου Φενεοῦ, ὅπου ἡγουμένευε ὁ θεῖός του Μακάριος.
- [1778 ἢ 1779]⁹⁴ Χειροθετεῖται ἀναγνώστης ἀπὸ τὸν θεῖό του καὶ Μητροπολίτη Λακεδαιμονίας Πανάρετο.
- [1779 ἢ 1780]⁹⁵ Κεῖρεται δόκιμος μοναχὸς καὶ μετονομάζεται Ἰωσήφ.
- [1780 ἢ 1781]⁹⁶ «Ἀγένειος» ἀκόμη ἐπιχειρεῖ νὰ φύγει γιὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος.
- 1782 Ἐνῶ διανύει τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐκδημεῖ ὁ θεῖός του καὶ καθηγούμενος τῆς Μονῆς τῆς μετανοίας του.
- 1787 Σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν φεύγει ὀριστικὰ ἀπὸ τὴ Μονή τῆς Πελοποννήσου μὲ προορισμὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος. Πρῶτῃ του ἐπίσκεψις στήν Ὑδρα.

94. Τολμοῦμε ἐδῶ νὰ προτείνουμε —χωρὶς, ὁμολογουμένως, νὰ ὑπάρχουν ἰδιαίτερα ἐρεῖσματα— ὀρισμένες πιθανὲς χρονολογίες γιὰ τὴ σταδιακὴ ἀνάρρηση τοῦ Ἱεροθέου στὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια. Ἔτσι εἰκάζουμε ὅτι πρέπει μᾶλλον κατὰ τὸ ἔτος 1778 ἢ 1779, σὲ ἡλικία 16 ἢ 17 ἐτῶν, νὰ ἐχειροθετήθῃ ἀναγνώστης, ἀφοῦ ἤδη εἶχε προηγηθεῖ μιὰ ἐπταετῆς καὶ πλέον μαθητεία του κοντὰ στὸν ἡγούμενο θεῖό του, κατὰ τὴν ὁποία εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ διδαχθεῖ πλήρως «τὰ γράμματα».

95. Καὶ πάλι ὑποθέτουμε ὅτι ἡ πιθανὴ χρονολογία τῆς κουρᾶς του σὲ δόκιμο μοναχὸ προσδιορίζεται μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1779-1780, ὅταν ἤδη «ἡγγιξε» τὴν προσήκουσα ἡλικία τῶν 17 ἢ 18 ἐτῶν.

96. Ἡ μαρτυρία ποὺ παρατίθεται στὸν Βίο, ὅτι κατὰ τὴ φυγὴ του γιὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος ὁ Ἱερόθεος ἦταν «ἀγένειος» (Β. 21, 51), παρέχει κάποιο ἐρεῖσμα ὥστε νὰ προσδιορίσουμε στίς χρονολογίες αὐτὲς τὴν ἐν λόγῳ ἀπόπειρα. Τότε ἦταν ἤδη δόκιμος μοναχὸς καὶ εἶχε παραμείνει ἐπὶ 10 περίπου ἔτη στὴ Μονή, ἐνῶ ἡ καθημερινὴ ἀσκήσις καὶ μελέτῃ τῶν βίων τῶν ἁγίων τὸν παρώθησαν —παρὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του— νὰ ἀναχωρήσῃ γιὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος.

- 1787 Παραμένει στο κελλί του αγίου Σπυρίδωνος των Καρυών με τους πατέρες Άγάθωνα και Γαβριήλ. Συναντά και συμβουλευεται τον πνευματικό κύρ Παρθένιο Σκοῦρτο.
- 1788 Κείρεται σταυροφόρος μοναχός απ' τους δύο άνωτέρω πατέρες, σε ηλικία 26 ετών, και ονομάζεται 'Ιλαρίων.
- [1788 ή 1789] Υποτάσσεται στον πνευματικό κύρ Διονύσιο τον εκ Σιατίστης, στη σκήτη του αγίου Δημητρίου.
- [1789 ή 1790] Κείρεται μεγαλόσχημος μοναχός από τον άνωτέρω Διονύσιο και μετονομάζεται 'Ιερόθεος.
(16 Δεκεμβρίου)
- 1790 Χειροτονεΐται ιεροδιάκονος, από τον 'Αρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης Γεράσιμο, στη σκήτη του αγίου Δημητρίου.
- [1790 ή 1791] Χειροτονεΐται πρεσβύτερος, από τον ίδιο 'Αρχιερέα, στην 'Ι. Μονή Ζωγράφου, κατά την απόδοση των 'Αγίων Θεοφανείων.
(14 'Ιανουαρίου)
- [1794] 'Εκδημεί ο γέροντάς του Διονύσιος.
(19 Φεβρουαρίου)
- [1794-1795] Παραμένει στη σκήτη του αγίου Δημητρίου με τον αδελφό του Φιλόθεο.
- [1795-1796] Υποτάσσεται στον γέροντα Θεοφάνη, στη νέα σκήτη του αγίου Παύλου, όπου κτίζει και την εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής.
- [1796 - 1802] Παραμένει στο κελλί του αγίου 'Ονουφρίου, στη σκήτη της μικρής αγίας 'Αννης.
- [1802 - 1803] 'Ασκητεύει στα Γιούρα και τα υπόλοιπα έρημονήσια άπέναντι του 'Αγίου 'Ορους.
- [1803-1804] Παραμένει για δεύτερη φορά στη σκήτη του αγίου Δημητρίου.
- 1804 Μεταβαίνει στον Μωριά «διὰ αναγκαίαν υπόθεσιν

- τῆς σκήτεως»⁹⁷. Ἐπιστρέφοντας στο "Ἁγιον Ὅρος φέρνει μαζί του ἑπτὰ νέους ἀδελφούς πού συγκαταριθμοῦνται στή συνοδεία του.
- [1804/5-1812] Παραμένει στο κελλί τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου πού ἀγοράζει ἀπό τήν Ἱ. Μονή Σταυρονικήτα.
- 1805 Ἐπί Πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Ε' διορίζεται κοινός πνευματικός τοῦ Ἁγίου Ὁρους.
- 1806 Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε', ἐπί τῆς δευτέρας πατριαρχίας του, τοῦ στέλνει «ἐνταλτήριο καὶ ἐπιστολήν»⁹⁸ διοριστήρια.
- 1807 (19 Μαΐου) Ἀπολογεῖται ἐνώπιον τῆς Συνάξεως τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἀπορρίπτει τίς ψευδοκατηγορίες τοῦ Ἀμβροσίου.
- 1808 (Σεπτέμβριος) Ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος ὁ Ε', μέ εἰδική ἐγκύκλιο ἐπί τῆς δευτέρας πατριαρχίας του, τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τήν πνευματικὴ του διακονία.
- [1812⁹⁹-1813] Ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ "Ἁγιον Ὅρος καὶ παραμένει μέ τὴ συνοδεία του στὸ νησί Ἀλαττᾶς, ἀπέναντι ἀπὸ τὰ Τρίκκερα, στή Μονή τῆς θείας Μεταμορφώσεως καὶ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων.
- 1813 Διωκόμενος ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὰ Τρίκκερα καὶ φθάνει στὶς Σπέτσες.
- 1813 Παραμένει ἐπὶ βραχὺ διάστημα στήν Ἱ. Μονή Ζωοδόχου Πηγῆς Πόρου, φιλοξενούμενος τοῦ καθηγουμένου Γρηγορίου.
- 1813 Φθάνει μέ τὴ συνοδεία του στήν Ὑδρα, ὅπου τὸν ὑ-

97. Β. 94, 3.

98. Πρβλ. Β. 97, 49-50.

99. Ἡ ὡς ἄνω χρονολογία (1812), τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ γέροντος Ἱεροθέου καὶ τῆς συνοδείας του ἀπὸ τὸ "Ἁγιον Ὅρος, σημειώνεται ἀπὸ τὸν βιογράφο στήν κάτω ἀράδα τοῦ κειμένου τοῦ Βίου, ὅταν [διὰ τῆς ἐξῆς φράσεως: «Ὅθεν, ἐξ ἀνάγκης ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ "Ἁγιον Ὅρος, ὁμοῦ μέ τὰ πνευματικά του τέκνα»

- (Σεπτέμβριος) ποδέχονται με τιμές οι ἄρχοντες και ὅλος ὁ λαός τῆς νήσου.
- 1813 Ἐγκαθίσταται και ἀναλαμβάνει τὴν ἡγουμενία
(26 Σεπτεμβρίου¹⁰⁰) τῆς Ἰ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας.
- 1814 Ἐκδημεῖ στὴν Ἱερά Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ,
(9 Ἀπριλίου) ἔπειτα ἀπὸ σύντομη ἀσθένεια.

*Διατῆται καὶ ἐπὶ τῶν ἐξελάσσοντων, ὡς σὺν ὄπῃ θύμου προχρᾶ ἀναρῆται πρὸς
ἀπὸ τῶν πνευματικῶν καὶ πνευματικῶν τε καὶ σωματικῶν.
Ἐπὶ κλίνονται τὸ αὐχέναι, ὅτε τὸ προσεῖν τὸν πνευματικῶν, ἡμ*

*τέρων, τοῦ τε πνευματικῶν συναδελφῶν καὶ καθηγουμενῶν ἡμῶν,
καρῶν ἐκδοτικῶν, καὶ τοῖς ἀποῖοις ἐν κυρίῳ ἡμῶν συναδελφῶν.
ἡμὶ κλίνονται ἀσπαστικῶν ἐξ ὁξυμῶν, θεῶν ἀγγράφῃ τῶν βίβλων
τῶν ἀπὸ τῆς Πατρὸς ἡμῶν ἱερατικῶν, ὡς σὺν ὄπῃ θύμου ἀπὸ τῆς
χρῆς τῶν καὶ τῶν αὐτῶν. Ἐπὶ καὶ ὅλα τὰ πνευματικῶν πέντα
ἡμεθα χρεώσθημεν πρὸς αὐτὸν τὸ μακαρίτην.*

(B. 117, 1-2)] γίνεται λόγος γιὰ τὴ συγκεκριμένη φυγή.

100. Ἡ ἀνωτέρω ἀκριβὴς ἡμερομηνία προκύπτει ἀπὸ ἔγγραφον τῆς Ἰ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, τὸ ὁποῖο (ὑπὸ τὸν ἀριθμὸ 1) δημοσιεύεται καὶ σχολιάζεται στὸ Ἐπίμετρον (σσ. 499-504) τοῦ ἀνα χεῖρας βιβλίου.

Ἡ «πνευματικὴ» προσωπικότητα τοῦ Ἱεροθέου

1. Οἱ ἀρετές του

Μὲ ξεχωριστὴ σαφήνεια καὶ εὐγλωττία ὁ βιογράφος τοῦ Ἱεροθέου σκιαγραφεῖ τὴν ὄσιακὴ του φυσιογνωμία καὶ ἀπαριθμεῖ τὶς θεάρεστες ἀρετές ποὺ διακατεῖχαν τὴν προσωπικότητά του.

Ὁ πρῶτος πνευματικὸς του στὸ "Ἁγιον Ὅρος, κὺρ Παρθένιος Σκουρτος, μᾶς δίδει τὸ «στίγμα» τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ νεαροῦ μοναχοῦ, χαρακτηρίζοντάς τον ὡς «ὄντως ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ»¹, ὁ ὁποῖος, βεβαίως, «ἔχει νὰ εὐδοκίμησῃ εἰς τὴν κατὰ Θεὸν ζωὴν καὶ μοναχικὴν πολιτείαν»². Ὁ προορατικὸς ἐκεῖνος πνευματικὸς διέκρινε σαφέστατα στὸ πρόσωπο τοῦ Ἱεροθέου «τὸ ἀπλοῦν τοῦ ἤθους καὶ τὸ ἄπλαστον, τὸ ἀπόνηρον»³, καθὼς καὶ ἔμφυτες ἀρετές, «τὸ τῆς γνώμης ἐλεύθερον καὶ τῆς ψυχῆς τὸ φιλόθεον, ἔτι δὲ τὴν εὐλάβειαν, τὸ εὐτακτον καὶ τὸ ταπεινὸν τοῦ φρονήματος» καὶ γενικώτερα «τὴν εὐταξίαν καὶ εὐστάθειαν τῆς ψυχικῆς καὶ σωματικῆς του καταστάσεως»⁴, χάρισματά ποὺ προσιωνίζοντο τὴν κατοπινὴ πορεία τοῦ ὑποτακτικοῦ ἐκείνου στὸν ἀσκητικὸ στίβο.

Παρόμοια μαρτυρία παραθέτει ἐπίσης ὁ δεῦτερος —καὶ κατ' ἐξοχίην— πνευματικὸς του, Διονύσιος ὁ Σιατιστεύς, ὁ ὁποῖος παραδίδει ἐπιτυχῶς «κατάλογο» τῶν χαρισμάτων καὶ ἀρετῶν τοῦ Ἱεροθέου, ἀπεικονίζοντας ἐκδηλὰ τὸν ψυχικὸ κόσμον τοῦ ὑποτακτικοῦ του. Αὐτὸ ποὺ κυρίως χαρακτήριζε τὸν Ἱερόθεο ἦταν ἡ «τελεία ἀπάρνη-

1. Πρβλ. Β. 27, 28.

2. Β. 27, 29-30.

3. Β. 27, 23-24.

4. Β. 27, 24-27.

σις»⁵ και ἡ «ἀποφυγή και ἀποταγή τῶν βιοτικῶν πραγμάτων»⁶. κατ' ἐξοχήν δὲ ἐξέπλησσε «ἡ ὑποταγή και ἡ καρτερία του εἰς τὴν ὑπακοήν»⁷. Μνημονεύει ἐπίσης ὁ Διονύσιος «τὴν εὐπειθειαν, τὴν φυγὴν και τὸ μῖσος τοῦ κόσμου, τὴν παντελεῖ νέκρωσιν και ἐκκοπήν τῶν θελημάτων του και, τέλος πάντων, τὴν ἄρνησιν τοῦ ἑαυτοῦ του»⁸, καθὼς και τὸν συνεχῆ ἀγῶνα «διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐρωμέ-νου και γλυκυτάτου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁹.

Πρὸς τούτοις, ἀξιοσημεῖωτα και τὰ αἰσθήματα ποῦ ἐξέφρασε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Γεράσιμος, ὁ ὁποῖος «τὸν εὐλαβή-θη»¹⁰ και τὸν ἐχειροτόνησε διάκονο και πρεσβύτερο. Ἀπαριθμεῖ κι αὐτὸς ὀρισμένα χαρίσματα τοῦ Ἱεροθέου, ὅπως «τὴν εὐταξίαν αὐ-τοῦ, τὰ ἦθη, τὸ κόσμιον, τὴν ταπεινώσιν και τὴν εἰς πάντα ἀδια-κριτον και ἀνεξέτασθον ὑπακοήν πρὸς τὸν αὐτοῦ ἐπιστάτην»¹¹.

Ἡ καθημερινὴ ἀσκήση τοῦ Ἱεροθέου και μάλιστα οἱ δοκιμασί-ες και νοθεσί-ες τοῦ σοφοῦ γέροντος Διονυσίου, τὸν ὀδηγοῦν σταδιακὰ σὲ ὑψηλές πνευματικὲς καταστάσεις, «μὲ τὴν ἀπόκτησιν τῶν θείων ἀρετῶν»¹². δηλαδὴ «τῆς φρονήσεως, τῆς σωφροσύνης, τῆς ἀνδρεί-ας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος και τῆς ἀγάπης, ἔτι δὲ τῆς εὐσεβείας και γνώσεως, τῆς σοφίας και τῆς συνέσεως, τῆς συμπαθείας και τῆς ἐλεημοσύνης, τῆς πτωχείας και ἀκτημοσύ-νης»¹³. Οἱ ὡς ἄνω ἀρετὲς εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα μέσα σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα νὰ φθάσει «εἰς τελείαν ἀλησμονησίαν τῶν γηί-νων πραγμάτων και ἐπολιτεύετον ὡσὰν εἰς ἄλλον οὐρανόν, ἀπο-λαμβάνοντας ἀκορέστως μὲ τὴν ἐλπίδα, διὰ τῆς νοερᾶς ἐργασίας και θεωρίας, τὸ ἀμήχανον κάλλος τοῦ γλυκυτάτου Ἰησοῦ και οὐρα-

5. Πρβλ. Β. 39, 2.

6. Πρβλ. Β. 39, 2-3.

7. Πρβλ. Β. 39, 3-4.

8. Β. 39, 4-7.

9. Β. 53, 27-29.

10. Β. 45, 9.

11. Β. 45, 7-9.

12. Β. 51, 11-12.

13. Β. 51, 12-16.

14. Β. 51, 3-7.

νίου του Πατρός»¹⁴. Ζώντας παρόμοιες καταστάσεις συνεχούς νήψεως και μετοχής στις άκτιστες θεϊκές ενέργειες και πολιτευόμενος τσιουτοτρόπως, άποτελοϋσε για όλους τούς πατέρες τής σκήτεως «ένα παράδειγμα και μία εικόνα τής άρετής»¹⁵, «διά τήν τελείαν του ύπακοήν και ταπεινωσιν και τήν ακριβήν του ξενιτείαν και σιωπήν, άκόμα δέ και διά τήν προθυμίαν όπου είχεν εις τὸ νά φυλάξη όλας τὰς έντολάς του Θεοϋ»¹⁶.

2. Οί άσκητικοί του άγώνες

α) Νηστεία

Οί σκληροί άσκητικοί άγώνες του Ίεροθέου και συγκεκριμένα ή άυστηρή νηστεία που άπαρέγκλιτα τηροϋσε, ξεκινούν από τήν παιδική του ήλικία, όταν ή θεοφιλής και εύλαβής μητέρα του τόν γαλουχοϋσε στις παραδόσεις τής Έκκλησίας και του έδίδασκε νά φυλάττει ακριβώς τις νηστείες, ασκούμενος στην άρετή τής έγκρατείας. Μνημονεύει χαρακτηριστικά ό βιογράφος του πως «μίαν φοράν, τήν Μεγάλην Πέμπτην ή τὸ Μέγα Σάββατον, όντας προητοιμασμένη και έχοντας σκοπόν διά νά μεταλάβουν και διά νά μήν ένοχλοϋνται υπό τής πείνας τὰ παιδιά της, στέλνει τα εις ύπηρεσίαν, έως δύο ώρας μακράν, και λέγει τους ότι: “κατά τὸ δειλινόν νά έλθήτε, τέκνα μου, διά νά ύπάγωμεν εις τήν έκκλησίαν νά ακούσωμεν τήν θείαν Λειτουργίαν και νά μεταλάβωμεν τήν άγίαν Κοινωνίαν”»¹⁷.

Τις εύλογημένες αυτές άρχές και συνήθειες συνεχίζει ό Ίεροθέος και κατά τή μοναχική του πολιτεία, όπου έπιδίδεται σέ άυστηρότερη άκόμη έγκράτεια, μιμούμενος τήν πολιτεία τών άγίων και μαρτύρων τής Έκκλησίας, τούς βίους τών όποιων καθημερινά μελετοϋσε¹⁸. Τότε αποφασίζει, «άπάνω εις τήν συνηθισμένην του έγκράτειαν, νά

15. Β. 51, 17.

16. Β. 51, 20-23.

17. Β. 16, 4-11.

18. Βλ. Β. 20.

μὴν πίνῃ κρασί μετέλειπται, ἕως ὅπου εἶναι, μάλιστα, εἰς τὴν ἡλικίαν νεώτερος»¹⁹. Πολλὰς φορές ἐπίσης περιορίζει τὴν τροφή του σὲ «ψωμί μόνον καὶ νερόν»²⁰. Ταυτόχρονα ἐφρόντιζε μὲ ξεχωριστὴ ἐπιμέλεια νὰ φυλάττει «εἰς τὸ φαγί του πάντοτε τὸν ὄρον τῆς ἐγκρατείας»²¹. Ὅπως διηγεῖται ὁ βιογράφος του, «παίρνοντας ἕνα ψωμίον καὶ σκάπτοντας αὐτὸ τὸ ἐγέμοζεν νερόν, ἂν ἦτον πολλὰ ξηρόν, καὶ βάνοντας το εἰς τὸν ἥλιον τὸ ἄφηνεν ἕως ὅπου ἀπαλύνετον καὶ ἔττι τὸ ἔτρωγεν, πίνοντας καὶ νερόν εἰς τὴν δίψαν του»²².

Ἡ ὑπερβολικὴ ἐγκράτεια τοῦ Ἱεροθέου ἐπιτείνεται κατὰ τὴν παραμονή του στὸ Ἅγιον Ὄρος, κοντὰ στὸν γέροντα Διονύσιο. Ἐκεῖ, ἡ καθημερινή τους διατροφή συνίστατο στὰ ἑξῆς:

Δευτέρα, Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ ἐνήστευαν. Τρίτη καὶ Πέμπτη «ἐκατάλουον εἰς οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ εἰς ὀψάριον»²³, ἐνῶ Σάββατο καὶ Κυριακὴ «εἰς τυρόν καὶ οἰνέλαιον»²⁴. Ἐπίσης «ἐφύλαττον» τὴ νηστεία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔτρωγαν «μίαν φοράν τὴν ἡμέραν, εἰς τὴν ἐνάτην»²⁵, καθὼς καὶ τίς ὑπόλοιπες καθορισμέναι ἢ μὴ νηστεῖαι τῶν ἄλλων «ἐορτῶν καὶ λοιπῶν ἡμερῶν τοῦ χρόνου, φυλάττοντες μὲ ἀκρίβειαν τὴν ἐγκράτειαν ἢ καὶ τὴν αὐτάρκειαν σπανίως»²⁶.

Ἡ ἀπόλυτη ἐγκράτεια τοῦ Ἱεροθέου, ἡ πλήρης ἀποταγὴ τοῦ προσωπικοῦ του θελήματος καὶ ἡ παντελὴς ὑπακοὴ στὸν γέροντά του, τὸν ὀδηγοῦν σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε νὰ μὴ τρώγει «οὔτε ὀλίγον τι χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ γέροντος»²⁷. ἀκόμη «καὶ τὸ μαγείρευμα ὅταν ἤθελεν νὰ τὸ δοκιμάσῃ εἰς τὸ ἄλλας ἔπρεπεν νὰ ἐρωτήσῃ· εἰ δὲ καὶ δὲν ἦτον εἰς τὸ παρὸν ὁ γέρον, δὲν τὸ ἐδοκίμαζεν, ἢ μόνον τὸ ἔβανεν εἰς τὸ στόμα του καὶ εὐθὺς τὸ ἔπτυνεν καταγῆς»²⁸. Κατὰ τὴν

19. Β. 20, 8-10.

20. Β. 20, 18.

21. Β. 22, 18-19.

22. Β. 22, 20-23.

23. Πρβλ. Β. 39, 29 καὶ 31.

24. Β. 39, 29-30.

25. Β. 39, 26-27.

26. Β. 39, 27-29.

27. Β. 68, 3-4.

28. Β. 68, 4-7.

περίπτωση δὲ ποὺ ὁ γέρων Διονύσιος ἀπουσίαζε ἀπὸ τὸ κελλὶ γιὰ ἀναγκαῖες ὑπηρεσίες καὶ ἀργοῦσε νὰ ἐπιστρέψει, ὁ Ἱεροθέος «ἂν δὲν ἐνθυμείτον νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν, δὲν ἔτρωγεν παντελῶς»²⁹. Τὴν ἴδια τακτικὴ ἐφήρμοζε ὁ αἰοίδιμος καὶ γιὰ τὸ νερό, διότι ἐγκρατεύετο ἀκόμη καὶ σ' αὐτό· περίμενε πάντοτε νὰ τοῦ εἰπεῖ ὁ Διονύσιος νὰ πιεῖ καὶ ποτὲ δὲν ἔπινε ἀπὸ μόνος του³⁰. Χαρακτηριστικὸ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι τὸ περιστατικὸ ποὺ ἱστορεῖ ὁ βιογράφος του, κατὰ τὸ ὁποῖο «μίαν φορὰν ἐδίψησε περισσὰ καὶ ὁ γέρων δὲν ἐνθυμείτο νὰ τοῦ εἰπῇ νὰ πῆ», ὥστε πλέον «δὲν ἤμποροῦσε νὰ ὀμιλήσῃ, μὲ τὸ νὰ ἐκολλοῦσε τὸ στόμα του ἀπὸ τὴν δίψαν»³¹.

Μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ Διονυσίου, ὁ Ἱεροθέος συνεχίζει νὰ τηρεῖ τὸν κανόνα τῆς νηστείας, θέτοντας μάλιστα αὐστηρότερα μέτρα.

Κατὰ τὸν καιρὸ ποὺ ἐμόναζε μαζὶ μὲ τὸν ἀδελφὸ του στὴ σκήπη τοῦ ἀγίου Δημητρίου, «ἐμεταχειρίζονταν εἰς τὸ φαγί τους τὰ συνηθισμένα ὄσπρια ἀνάλαδα καὶ πότε ὀλίγον μέλι ἢ πετιμέζι μαζὶ μὲ τὸ νερὸν καὶ κάθε Σάββατον καὶ Κυριακὴν ἔπινον ὀλίγον κρασί, ἔβανον καὶ ὀλίγον ἔλαιον εἰς τὸ μαγείρεμα»³². Ἡ παραμονὴ τους ἀργότερα στὰ Γιοῦρα καὶ τὰ λοιπὰ ἐρημονήσια ἐναντι τοῦ Ἁγίου Ὄρους γίνεται ἀφορμὴ γιὰ ἀσκητικότερη δίαιτα, καθ' ὅτι ἐτρέφοντο μὲ «τὰ βελάνια τῶν πιναρίων»³³ καὶ ἔπιναν «τὸ ὀλίγον νεράκι ὁποῦ εὐρήκασι» ἐκεῖ³⁴. «Ὅμως —σημειώνει ὁ βιογράφος— τὰ βελάνια μὲ τὸ νὰ ἦσαν πολλὰ πικρὰ ἐβλάβητη ἡ αἴσθησις τῆς γεύσεώς των καὶ ἐπέρασε καιρὸς ἕως νὰ ἔλθουν εἰς τὴν πρώτην τους κατάστασιν»³⁵.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, ἀντιλαμβανόμεσθε πλήρως ὅτι ὄντως θαυμασιώτατοι καὶ ἀξιοζήλευτοι ὑπῆρξαν οἱ ἀσκητικοὶ ἀγῶνες τοῦ μακαρίου Ἱεροθέου στὴ μεγίστη ἀρετὴ τῆς ἐγκρατείας, τὴν ὁποία ἀπὸ νεότητος ἕως τέλους τῆς ζωῆς του ἐξήσκησε, ἐδίδαξε καὶ θερμῶς ἠγάπησε.

29. Β. 68, 15-16.

30. Βλ. Β. 69, 1-13.

31. Β. 69, 13-16.

32. Β. 78, 9-13.

33. Β. 93, 5-6.

34. Β. 93, 6.

35. Β. 93, 7-9.

β) Μοναχικός κανών

Πέρα από την αυστηρή νηστεία του Ίεροθέου, που τόσο παραστατικά είδαμε να περιγράφεται στο κείμενο του Βίου, δεν θά 'πρεπε να παραλείψουμε την παρούσα αναφορά στην προθυμότητα τήρησης του μοναχικού του κανόνος. Συνοπτική, πλὴν ὅμως οὐσιαστική, περιγραφή αὐτοῦ ἐπιχειρεῖ ὁ βιογράφος του, ἐκθέτων τὸ πρόγραμμα τῆς μοναχικῆς του βιοτῆς κατὰ τὴν παραμονή του κοντὰ στὸν γέροντα Διονύσιο:

Μετὰ τὴν «ἐκ τοῦ ὕπνου» πρωινὴ ἔγερση³⁶, «ἔκαμναν τὴν προσευχὴν τους μίαν ὥραν καὶ περισσότερον, κάμνοντες μετανοίας ἑκατὸν καὶ κομποσχοῖνια 14»³⁷. Στὴ συνέχεια ἐδιάβαζαν τὴν Ἀκολουθία τους, «κάμνοντες καὶ ἀνάγνωσιν εἰς τὸ Τετραβαγγέλιον καθ' ἡμέραν»³⁸. Τὸ δὲ βράδυ, ἔπειτα ἀπὸ τὴν κόπωση καὶ τοὺς ἀγῶνες ὁλοκλήρου τῆς ἡμέρας, «ἐπήγαιεν εἰς τὸ κελλίον του καὶ μία ὥρα ἢ δύο ἔκανε ἀνάγνωσιν καὶ προσευχὴν καὶ οὕτω ἐκοιμᾶτο, ἀσπαζόμενος πρῶτον τὰς ἀγίας εἰκόνας τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν»³⁹.

Ἐκτὸς τούτων καὶ πέρα ἀπὸ τὸν συνηθισμένο καὶ καθημερινό του κανόνα, δὲν ἐδίσταζε νὰ κοπιᾶζει ἀκόμη περισσότερο καὶ νὰ καταβάλλει μεγαλύτερους ἀγῶνες, προσευχόμενος πολλές φορές καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς νύχτας. Παρόμοιο περιστατικὸ ἀναφέρει ὁ βιογράφος τοῦ Ίεροθέου, ἐξιστορῶν πῶς αὐτός, «εὐλαβηθεὶς τὸν λόγον ἐνὸς ἐρημίτου»⁴⁰, θέλησε νὰ κάμει τριπλὸ κανόνα· δηλαδὴ τὸν δικό του, τοῦ γέροντός του Διονυσίου καὶ τοῦ ἐρημίτου Ἰγνατίου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὸ κελλί τους καὶ συνομιλοῦσε μὲ τὸν πνευματικὸ του⁴¹. Ἔτσι, ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἔκαμε «ὅλα τεσσαράκοντα κομποσχοῖνια καὶ μετανοίας τριακόσια· καὶ τελειώνοντας, λοιπόν, τὴν προσ-

36. Βλ. Β. 39, 34-35. Σημειωτέον ὅτι ὁ ὕπνος τους διαρκοῦσε πέντε μόνον ὥρες: «Ἡ δὲ καθημερινὴ ἀγρυπνία τους ἦτον νὰ κοιμῶνται πέντε ὥραις» (Β. 39, 33-34).

37. Β. 39, 35-37.

38. Β. 39, 37-38.

39. Β. 42, 5-8.

40. Πρβλ. Β. 70, 19-20.

41. Βλ. Β. 70.

ευχήν —σημειώνει ο βιογράφος—, δὲν ἤξεύρω ἂν ἐκοιμήθη ὀλίγον τι»⁴², ἀλλὰ σηκώθηκε καὶ πῆγε κατευθείαν στὴν Ἀκολουθία. Τέτοιος γενναῖος ἀγωνιστὴς ἦταν ὁ ἀσκητικώτατος Ἱερόθεος· καὶ ἀναμφίβολα προσπαθοῦσε πάντοτε νὰ ἔχει κατὰ νοῦν καὶ νὰ φυλάττει ἀκριβῶς τὴν ἐπομένη νοουθεσία τοῦ πνευματικοῦ κυρ Διονυσίου: «νὰ ἐνθυμᾶσαι αὐτὸν τὸν ὑπερβολικὸν κόπον [τοῦ τριπλοῦ ἐκείνου κανόνος δηλαδὴ] καὶ νὰ τὸν ἔχῃς ὡσὰν ἓνα κέντρον νὰ μὴν σὲ ἀφήνῃ νὰ ἀμελῆς ποτὲ τὸν κανόνα σου»⁴³.

γ) Δοκιμασίες - Νοουθεσίες Διονυσίου

Ὁ διακριτικὸς ἐκεῖνος καὶ πρακτικὸς πνευματικὸς κυρ Διονύσιος, «θέλοντας [...] νὰ τὸν ταπεινώῃ καὶ νὰ τοῦ πλέκῃ πλέον λαμπροτέρους τοὺς στεφάνους τῆς ἀξιαγάσθου ὑπακοῆς»⁴⁴, δὲν σταματοῦσε νὰ τὸν ἐλέγχει καὶ δοκιμάζει, ἀλλὰ ταυτόχρονα νὰ τὸν διδάσκει καὶ νοουθετεῖ, ἀποσκοπώντας στὴν πνευματικὴ του ὁλοκλήρωση.

Πολλὲς φορὲς τοῦ ἐφώναζε: «ὑπαγε ἀπ' ἐδῶ ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ σὲ βαστάζω πλέον»⁴⁵ ἢ «ἐσύ, τέκνον, δὲν ἤλθες ἐδῶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου, παρὰ διὰ νὰ μὲ σκανδαλίξῃς καὶ νὰ ταράττῃς τὴν ἡσυχίαν μου»⁴⁶. Ἄλλοτε πάλι, δοκιμάζοντας τὴν ὑπομονή του, τὸν ἀφῆγε «νὰ κείτεται οὕτω κάτω εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ λέγῃ πολλὰς φορὲς τὸ ἔσφαλα»⁴⁷ μέχρι νὰ τοῦ δώσει συγχώρηση· τότε ὁ Ἱερόθεος ἐβίαζε τόσο πολὺ τὸν ἑαυτό του γιὰ νὰ ὑπομένει τίς δοκιμασίες αὐτές, ὥστε «ἐφαίνετον εἰς τοὺς ὀρώντας κίτρινος καὶ ξηρὸς ὡσὰν ἓνα νεκρὸν λείψανον»⁴⁸.

Ὁ γέρων Διονύσιος, πάντως, ἐκτὸς ἀπὸ τίς θλίψεις καὶ δοκιμασίες, ποὺ γιὰ παιδαγωγικοὺς λόγους χρησιμοποιοῦσε, δὲν ἔπαυε νὰ νοουθετεῖ καὶ διδάσκει τὸν Ἱερόθεο πῶς «νὰ βάλῃ καλὴν ἀρχὴν καὶ

42. Β. 70, 25-27.

43. Β. 70, 38-40.

44. Β. 52, 1-3.

45. Β. 52, 7-8.

46. Β. 52, 4-6.

47. Β. 52, 16-17.

48. Β. 52, 60-61.

θεμέλιον εἰς τὴν καλογερικὴν ζωὴν»⁴⁹. Οἱ πρῶτες καὶ βασικὲς ὁδηγί-
ες τοῦ σοφοῦ ἐκείνου γέροντος πρὸς τὸν Ἱερόθεο συνοψίζονται στὰ
ἑξῆς⁵⁰:

- i. ἀπόλυτη ὑπακοή πρὸς τὸν πνευματικὸ τοῦ πατέρα·
- ii. ἐκκοπή τοῦ προσωπικοῦ τοῦ θελήματος, ὥστε νὰ μὴ πράττει τί-
ποτε εἰὰν δὲν ρωτήσῃ τὸν γέροντα·
- iii. σιωπὴ «ἀπὸ ὅλους τοὺς ἔξω»⁵¹, ὥστε νὰ μὴ ὀμιλεῖ σὲ κανέναν
εἰὰν δὲν πάρει τὴν ἄδεια τοῦ γέροντος.

Προϊόντος τοῦ χρόνου, ὁ Ἱερόθεος μαθαίνει ἐπίσης ἀπὸ τὸν Διο-
νύσιο νὰ ἐξασκεῖ ὄχι μόνον τὴν παντοτινὴ προσευχὴ καὶ προσοχή⁵²,
ἀλλὰ καὶ νὰ διακατέχεται ἐπίσης ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ⁵³, ἀρετὲς
ποὺ ὁπωςδήποτε συντείνουν στὴ «νοερὰν ἐργασίαν τῆς καρδίας»⁵⁴
καὶ στὴ διάκριση τῶν διαφόρων λογισμῶν. Αὐτὴν τὴ διάκριση διδά-
σκει ὁ πνευματικὸς ἐκεῖνος στὸν ὑποτακτικὸ του⁵⁵ καὶ τὸν καθιστᾷ
ικανὸ νὰ ἀντιμετωπίζει ἐπιτυχῶς «τὸν νοερὸν καὶ ἀκατάπαυστον
πόλεμον ὅπου γίνεται μέσα εἰς τὸν νοῦν μας»⁵⁶. Τοῦ ὑποδεικνύει
ποιοὶ λογισμοὶ προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό, ποιοὶ λογισμοὶ προέρχονται
«ἀπὸ φθόνον τῶν πονηρῶν δαιμόνων»⁵⁷ καὶ ποιοὶ ἀπὸ τὴ δική μας
ἀμέλεια καὶ ὀκνηρία· ποιοὶ λογισμοὶ, τέλος, ἔχουν ὡς σκοπὸ τὸν σω-
φρονισμὸ καὶ τὴ διόρθωση καὶ πῶς πρέπει ὅλοι αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ νὰ
ἐρευνῶνται καὶ νὰ ἐξετάζονται μὲ «τὴν καθημερινὴν ἐξομολόγησιν
αὐτῶν»⁵⁸.

Τοιοιουτρόπως ἀγωνιζόταν ὁ μακάριος Ἱερόθεος «τὸν καλὸν
ἀγῶνα»⁵⁹, μούμενος σταδιακὰ στὴν «τέχνην τῶν τεχνῶν καὶ ἐπι-

49. Πρβλ. Β. 35, 14-15.

50. Βλ. Β. 35, 13-63.

51. Β. 35, 23-24.

52. Βλ. Β. 50, 24-25.

53. Βλ. Β. 50, 25-28.

54. Β. 50, 24.

55. Βλ. Β. 50, 10-23.

56. Β. 50, 6-8.

57. Β. 50, 17.

58. Β. 50, 22-23.

59. Α' Τιμ. ζ', 12.

στήμην τῶν ἐπιστημῶν»⁶⁰.

δ) Προσωπική μελέτη

Κατὰ τὴν ἐποχὴ ποῦ ὁ Ἱερόθεος ἐμόναζε στὴν Ἱ. Μονὴ τοῦ ἀγίου Γεωργίου στὴν Πελοπόννησο, προσφιλῆς του μελέτη ἦσαν τὰ ἀθλητικὰ σκάμματα τῶν μαρτύρων, τὰ ὁποῖα διακαῶς ἐπιθυμοῦσε νὰ μιμηθεῖ⁶¹. «Ποῖος ἤμπορεῖ — ἔλεγε τότε καθ' ἑαυτὸν — νὰ μὲ ἐμποδίσῃ ἐὰν θελήσω καὶ ἐγὼ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Κόρινθον νὰ παρῆρσιαστῶ ἔμπροσθεν τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ ἐλέγχοντας τὴν ἀσέβειάν τους νὰ ὁμολογήσω τὸν Χριστὸν μου Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἀληθινόν;»⁶².

Ἀργότερα, κατὰ τὴν παραμονὴ του στὸ Ἅγιον Ὄρος, τὰ πνευματικὰ βιβλία — «φάρμακα τῆς ψυχῆς» κατὰ τὸν ἱερό Χρυσόστομο⁶³ —, ἡ Φιλοκαλία καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἀγίου Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, ἀποτελοῦν τὸν μόνιμό του σύντροφο κατὰ τίς ὥρες τῆς προσωπικῆς του μελέτης.

Ἀπὸ μὲν τὴ Φιλοκαλία⁶⁴ ἐπιλέγει ἓνα κεφάλαιο ὅπου ἐκτίθενται πέντε ἀρετές⁶⁵, τίς ὁποῖες πασχίζει νὰ τηρεῖ ἀπαρέγκλιτα ὡς «ἀληθῶς ὑπήκοος»⁶⁶. Ἔτσι εἶχε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν:

60. Β. 50, 6.

61. Βλ. Β. 18, 30-50 καὶ Β. 19.

62. Β. 18, 40-44.

63. Βλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Ἑπίτομη εἰς τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολήν. Ὁμιλία Θ'», Ρ.Γ. 62, 361.

64. Βλ. Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν συνεργησθεῖσα παρὰ τῶν ἀγίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἐν ἧ δια τῆς κατὰ τὴν πράξιν καὶ θεωρίαν ἠθικῆς φιλοσοφίας ὁ νοῦς καθαιρεται, φωτίζεται καὶ τελειοῦται, στὴν ἐκδοσὴ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου «Ἀστὴρ», τόμοι Α'-Ε', Ἀθῆναι 1974⁴-1976⁴.

65. Βλ. Β. 41. Πρβλ. Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου τῶν Ξανθοπούλων, «Μέθοδος καὶ κανὼν σὺν Θεῷ ἀκριβῆς καὶ παρὰ τῶν ἀγίων ἔχων τὰς μαρτυρίας, περὶ τῶν αἰρουμένων ἡσύχως βιώναι καὶ μοναστικῶς» καὶ συγκεκριμένα τὸ κεφάλαιο: «Τίνα τὰ τῆς ἀληθοῦς ὑποταγῆς σημεῖα, ἃ κατέχων ὁ τῷ ὄντι ὑπήκοος, εἴη ἂν ἀπταιστος ὑποτασσόμενος», στὴ Φιλοκαλία [...], τόμος Δ', Ἀθῆναι 1976⁴, σ. 208 κ.έ.

66. Πρβλ. Β. 41, 3.

- i. «τὴν καθαρὰν πίστιν καὶ ἄδολον πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἐπιστάτην»⁶⁷.
- ii. «τὴν ἀλήθειαν»⁶⁸.
- iii. τὴν ἐκκοπὴ τοῦ προσωπικοῦ του θελήματος·
- iv. τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἀντιλογίας ἢ φιλονεικίας·
- v. «τὴν ἀκριβῆ καὶ εἰλικρινῆ ἐξομολόγησιν»⁶⁹.

Τις ἀρετὲς αὐτὲς βάζει «μέσα εἰς τὸ ταμεῖον τῆς φιλοκάλου ψυχῆς του καὶ τόσον σφικτὰ τὰς ἐγκολπώθη καὶ τὰς ἐφύλαττε ὡσὰν νὰ εἶχεν εὖρη μέγαν θησαυρὸν καὶ πολύτιμον»⁷⁰.

Ἀπὸ δὲ τὰ ἔργα Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου ξεχωρίζει πάλι δύο κεφάλαια⁷¹, τὰ ὁποῖα «εἶχε εἰς τὴν μνήμην του πάντοτε καὶ ἐβίαζε τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἐργάζεται τὰ γραφόμενα»⁷². αὐτὰ προέτρεπαν «εἰς νηστείαν, κακοπάθειαν, ἐγκράτειαν ἄκραν»⁷³, ὑπακοὴ καὶ ἐκκοπὴ τοῦ προσωπικοῦ θελήματος, ὥστε νὰ διατηρηθεῖ ἄσβεστη ἡ φλόγα «ὅπου εἶναι μέσα εἰς τὴν καρδίαν»⁷⁴, με ἀπώτερο στόχο τὴν ἀπόκτηση «ψυχικῆς ὠφελείας»⁷⁵.

3. Ἡ συνοδεία του

Ἀμέσως μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ πνευματικοῦ του γέροντος Διονυσίου, ὁ Ἱερόθεος ἀνεδείχθη ποιμὴν, ὁδηγὸς καὶ παρακινητὴς ὄχι μόνον τῶν λογικῶν προβάτων ποὺ τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Θεός (ὅπως ὑποδηλοῦσε —κατὰ τὸν βιογράφο του— ἡ παλαιὰ του ἐνασχόλησις με τὴ διαποίμανσιν τῶν προβάτων τῶν γονέων του)⁷⁶, ἀλλὰ καὶ

67. Β. 41, 4-5.

68. Β. 41, 5-6.

69. Β. 41, 8-9.

70. Β. 41, 12-15.

71. Βλ. Β. 67. Πρβλ. Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, «Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρ'», στὴν ἐκδόσιν, Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, *Τὰ Εὐρισκόμενα* [...], Θεσσαλονίκη 1977³, σσ. 528-529, §§ ιβ' καὶ ιγ'.

72. Β. 67, 5-7.

73. Β. 67, 14.

74. Β. 67, 27.

75. Πρβλ. Β. 67, 22-23.

76. Βλ. Β. 8, 15-24.

ἄλλων πολλῶν⁷⁷, τοὺς ὁποίους καὶ προέτρεπε «εἰς τὴν φύλαξιν τῶν ζωοποιῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν θείων Δογμάτων καὶ ἱερῶν Κανόνων τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς, Ἀνατολικῆς καὶ Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας»⁷⁸.

Πρῶτο μέλος τῆς συνοδείας τοῦ Ἱεροθέου ὑπῆρξε —σύμφωνα καὶ μετὰ τὴν προσταγὴ τοῦ Διονυσίου⁷⁹— ὁ ἀδελφός του Φιλόθεος, ὁ ὁποῖος εἶχε πρὸ ἐτῶν ἔλθει στὸ Ἅγιον Ὄρος ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο καὶ ἀσκήτευε μαζί τους⁸⁰. Ἐνα ἀκόμη μέλος —καὶ μᾶλλον προσωρινό— στὴ συνοδεία τοῦ Ἱεροθέου μνημονεύεται ἀπὸ τὸν βιογράφο του κατὰ τὴ μετάβαση αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Φιλοθέου στὰ ἐρημονήσια Γιουῦρα. Ἐπρόκειτο γιὰ «ἄλλον ἓνα ἀδελφόν»⁸¹—τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν ἀναφέρεται— πού «νεωστὶ εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸν Μωρέαν καὶ τότε εὐρίσκετον μαζί τους»⁸². Στὴ συνοδεία πού ἔχουμε ἤδη ἀπαριθμήσει πρέπει μᾶλλον νὰ συγκαταριθμηθεῖ ἓνα ἀκόμη «ὑπο-

77. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀδελφῶν πού σπεύδουν νὰ συμβουλευθοῦν τὸν Ἱεροθεο καὶ νὰ ἐξομολογηθοῦν σ' αὐτόν, στὸ κείμενο τοῦ Βίου ἀναφέρονται καὶ οἱ ἐξῆς: Ἐνας ἱερομόναχος ἀπὸ τὴ σκήτη τῆς ἁγίας Ἄννης, ὁ ὁποῖος συνεβουλεύθη τὸν Ἱεροθεο γιὰ θέμα πού ἤπτετο τῆς ἱερωσύνης του (βλ. Β. 87). Ὁ Ἰωάσαφ, ἕτερος ἱερομόναχος ἀπὸ τὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐρώτησε γιὰ τὸν «τύπο» τῆς μοναχικῆς προσευχῆς (βλ. Β. 88-90) [περὶ τοῦ ἐν λόγῳ Ἰωάσαφ βλέπε καὶ τὴν ὑπόσημ. 53 τοῦ ἐνάτου κεφαλαίου]. Ὁ ἐκ Μυτιλήνης παπᾶ Ἰάκωβος, ὁ ὁποῖος «καθ' ἡμέραν σχεδὸν δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὸ κελλίον τοῦ Ἱεροθέου» (βλ. Β. 97, 22-29) καὶ ἄλλοι πολλοί, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, τοὺς ὁποίους ὁ ἱερός πατήρ «ἐτράβιζε μετὰ τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας του» (πρβλ. Β. 97, 21-22), ἐκ τῶν ὁποίων μνημονεύουμε τὸν Ὑδραῖο Σταμάτη Μπουντούρη (βλ. Β. 126, 44-49).

78. Β. 8, 20-24.

79. Βλ. Β. 75, 8-34.

80. Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ —τετάρτου κατὰ σειράν— τοῦ Ἱεροθέου βλέπε κυρίως τὶς παραγράφους 59-66 τοῦ κειμένου τοῦ Βίου. Ἐκτενῆ ἀναφορὰ στὸ πρόσωπο, τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του ἐπιχειροῦμε κατωτέρω, σὲ οἰκεία παράγραφο.

81. Β. 92, 5.

82. Β. 92, 5-6. Ὑποθέτουμε ὅτι ὁ ἄδηλος αὐτὸς ἀδελφός ἀπετέλεσε προσωρινὸ μέλος τῆς συνοδείας τοῦ Ἱεροθέου. Τὴν ὑπόθεση αὐτὴ στηρίζουμε κυρίως στὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖο αὐτὸς μνημονεύεται στὸ κείμενο τοῦ Βίου· σημειώνεται δηλαδὴ ὅτι «τότε εὐρίσκετον μαζί τους», διατύπωση πού μᾶς ἐπιτρέπει, φρονοῦμε, νὰ ὑποστηρίξουμε τὸν προσωρινὸ χαρακτήρα τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του.

κρυπτόμενο» μέλος, ο Εὐθύμιος⁸³. Αὐτὸς ἐμόναζε στὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου μὲ γέροντα τὸν Διονύσιο καί, πιθανάτατα, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ πνευματικοῦ του, ἀκολούθησε τὸν Ἱερόθεο καὶ συγκατηριθμήθη στὴ συνοδεία του⁸⁴.

Τὸ ταξίδι τοῦ Ἱεροθέου στὸν Μωριά, «διὰ ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν τῆς σκήτεως»⁸⁵, ἀποτελεῖ ἀργότερα ἀφορμὴ γιὰ νὰ συνεχισθεῖ ἡ ἀνοδικὴ πρόοδος τῆς συνοδείας του⁸⁶. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴ του συναντᾷ πρῶτα στὴν «παλαιὰν Πάτραν [Ἰπάτη] ἕνα πνευματικὸν σεβάσμιον»⁸⁷, Καλλίνικον ὀνόματι, πρῶην ἡγούμενο τῆς Μονῆς ἁγίας Μαρίνης⁸⁸, ὁ ὁποῖος καὶ ἐκδηλώνει τὴν ἐπιθυμία νὰ τὸν ἀκολουθήσει στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ νὰ παραμείνει μαζί του «ἕως τέλους ζωῆς του»⁸⁹. Συνεχίζοντας τὴν πορεία τῆς ἐπιστροφῆς του, ὁ Ἱερόθεος περνάει ἀπὸ τὴν πατρίδα του, Συλίβена τῆς Πελοποννήσου, ὅπου τὸν ἀκολουθοῦν τρία ἀνήψια του, οἱ Κωνσταντῖνος, Νικόλαος καὶ Πανα-

83. Ἡ παρουσία τοῦ Εὐθυμίου «ὑποκρύπτεται» στὴν προσωπικὴ ἀναφορὰ πού ὁ ἴδιος ἐπιχειρεῖ στὶς παραγράφους 59-61 τοῦ κειμένου τοῦ Βίου: «...ἤμουν καὶ ἐγὼ ἕνα πρόβατον ταπεινὸν ἐκείνης τῆς ἱερᾶς σκήτεως...» κ.λπ. (βλ. Β. 59, 1-2 κ.έ.). Πρβλ. ἐπίσης ὅσα σημειώνονται σχετικὰ στὴν πρώτη παράγραφο τοῦ ἐνάτου κεφαλαίου.

84. Περὶ τοῦ Εὐθυμίου ἐπιχειροῦμε ἐκτενῆ ἀναφορὰ κατωτέρω, σὲ οἰκεία παράγραφο.

85. Β. 94, 3.

86. Βλ. Β. 94.

87. Πρβλ. Β. 94, 7-8.

88. Βλ. Β. 94, 15-16. Γιὰ τὴν Ἱ. Μονὴ τῆς ἁγίας Μαρίνης βλ. Νικοδήμου [Μπαρούση], *Βίος*, σ. 171, ὑποσημ. 55.

89. Πρβλ. Β. 96, 23. Θαυμαστὴ εἶναι ἡ πολιτεία τοῦ ἱερομονάχου Καλλίνικου, ὅπως σκιαγραφεῖται στὸ κείμενο τοῦ Βίου: Ὁλη του ἡ ὑπαρξὴ διακατεῖχτο ἀπὸ θεάρεστες ἀρετές, «τὴν ἀκριβῆ νηστείαν καὶ ἐγκράτειαν, τὴν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν [...] τὴν ἀμέριμνον σιωπὴν [...] τὴν παντοτινὴν αὐτομεμψίαν καὶ ταπεινοφροσύνην [...] τὴν ἄδολον ἀγάπην καὶ φιλάδελφον γνῶμην» (βλ. Β. 96, 34-42). Ὅταν «ἔβανεν ἀνάγνωσιν ἢ εἰς τὴν τράπεζαν ἢ ἐκεῖ ὅπου ἐκάθονταν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἐργοχειροῦσαν, ἔτρεχον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του τὰ δάκρυα κρουνηδόν» (πρβλ. Β. 96, 29-31), ἐνῶ ἐφρόντιζε πάντοτε νὰ μὴ λείπει ποτὲ ἀπὸ τίς Ἀκολουθίες καὶ κοινὲς ἀγρυπνίες (βλ. Β. 96, 34-36). Τέλος, μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια ἐκτελοῦσε τὸν κανόνα του, «μάλιστα καὶ ἐπρόσθετε ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν» (Β. 96, 37-38).

γιώτης⁹⁰. Τελευταίοι σταθμοί τῆς διαδρομῆς τοῦ Ἱεροθέου εἶναι τὰ χωριά Κλουκίνες — ὅπου στῆ συνοδεία του προσαρτᾶται ὁ Γεώργιος⁹¹— καὶ τὸ Ἄργος — ὅπου τὸν ἀκολουθοῦν ἀκόμη οἱ Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννης, οἱ ὁποῖοι κατήγοντο ἀπὸ ἓνα χωριὸ «Ἄγιονόρι καλούμενον»⁹².

Φθάνοντας στὸ Ἅγιον Ὅρος ὁ Ἱεροθέος, «ἀναγκάζεται» ἀπὸ τὴν ἐννεαμελῆ πλέον συνοδεία του, ἀλλὰ καὶ «τὸ ἀγένειον τῶν ἀδελφῶν ὁποῦ ἔμειναν μαζί του»⁹³, νὰ ἐγκατασταθεῖ στὸ κελλί τοῦ ἀγίου Ὁνουφρίου⁹⁴. Μετὰ ἀπὸ διετῆ παραμονή στὸ ἀνωτέρω κελλί,

90. Βλ. Β. 94, 18-21. Ἡ ἐπίσκεψη αὐτῆ τοῦ Ἱεροθέου — πρώτη του ἐξοδος στὸν «κόσμο» μετὰ τὴν ἐγκατάστασή του στὸ Ἅγιον Ὅρος— στὴν πατρίδα του, ὑπαγορεύτηκε ἴσως καὶ ἀπὸ λόγους συναισθηματικούς. Ἦταν ἤδη 42 ἐτῶν καὶ μετὰ τὴν παραμονή του στὸ Ἅγιον Ὅρος ἐπὶ δέκα ἐπτὰ ἔτη εἶχε ὀπωσδήποτε νοσταλγήσει τὸν τόπο ὅπου γεννήθηκε, τὸν ὁποῖο μάλιστα εἶχε τριάντα τρία ὀλόκληρα χρόνια νὰ ἐπισκεφθεῖ. Φυσικά, ἦταν ἀναμενόμενο ἢ μητέρα του ἀλλὰ καὶ ὁ μεγαλύτερος — μᾶλλον— ἀδελφός του νὰ μὴ εὐρίσκοντο τότε στῆ ζωή, γεγονὸς ποῦ ἐπισημαίνει καὶ ὁ βιογράφος του (βλ. Β. 94, 20-21). Ὁ γέρον Ἱεροθέος πρέπει μᾶλλον νὰ εἶχε πληροφορηθεῖ τὸν θάνατό τους, ὅποτε ἐνδεχόμενη εἰκασία ὅτι ἤθελε νὰ ἐπισκεφθεῖ τοὺς συγγενεῖς του πρέπει σαφῶς νὰ ἀποκλεισθεῖ, δεδομένου, μάλιστα, ὅτι ἀπὸ τὴν παιδική του ἀκόμη ἡλικία εἶχε ἀπαρνηθεῖ ὅλα τὰ ἐγκόσμια. Ὅσον ἀφορᾷ στὰ τρία ἀνήψια του ποῦ τὸν ἀκολουθήσαν, πρέπει μᾶλλον νὰ ὑποθέσουμε ὅτι αὐτὰ ἦσαν παιδιὰ τοῦ ἤδη ἀποθανόντος μεγαλύτερου ἀδελφοῦ του, χωρὶς βεβαίως νὰ ἀποκλείεται καὶ ἡ περίπτωση κάποιος ἀπ' αὐτοὺς νὰ ἦταν παιδί τοῦ ἄλλου — τρίτου κατὰ σειρὰν— ἀδελφοῦ του.

91. Βλ. Β. 94, 21-22. Ὁ ἐν λόγῳ Γεώργιος ταυτίζεται πρὸς τὸν Γεώργιο Σολιώτη, ποῦ μνημονεύεται σὲ ἄλλο σημεῖο τοῦ Βίου (βλ. Β. 96, 47-49). Τὸ προσωπ. νόμιμο Σολιώτης ὀφείλεται στῆ γενέθλιά του πόλη, τὸ Σόλο τῶν Κλουκίνων. Πρβλ. Νικοδήμου [Μπαρούση], *Βίος*, σ. 174, ὑποσημ. 59. Γιὰ τὰ χωριά Κλουκίνες βλ. αὐτόθι, σ. 171, ὑποσημ. 56.

92. Β. 94, 24. Βλ. καὶ Β. 94, 22-24. Γιὰ τὸ χωριὸ Ἄγιονόρι βλ. αὐτόθι, σ. 171, ὑποσημ. 57.

93. Β. 94, 28-29.

94. Τὸ κελλί αὐτὸ ἀγόρασε ὁ Ἱεροθέος ἀπὸ τὴν Ἱ. Μονὴ «τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου, τὴν ἐπικαλουμένην τοῦ Σταυρονικήτα» (Β. 95, 2-4), μὲ χρήματα ποῦ τοῦ εἶχε προσφέρει ὁ ἱερομόναχος Καλλίνικος, ὅταν ὑπετάχθη στῆ συνοδεία του. Ὁ γέρον αὐτὸς εἶχε «φυλαγμένα χίλια νομίσματα» (Β. 96, 10), τὰ ὁποῖα καὶ παρέδωκε στὸν Ἱεροθεοῦ αὐτὸς «τὰ ἐφύλαξε, ἕως ὁποῦ ἦλθεν ἀνάγκη καὶ τότε μὲ τὸ θέλημά του ἐπῆραν, ἤγουν ἀγόρασαν, τὸ κελλίον» (Β. 96,

κείρει τὸν ἱερομόναχο Καλλίνικο μεγαλόσχημο μοναχό, μετονομάζοντας αὐτὸν Κοσμᾶ⁹⁵. Κατὰ τὴν ἴδια περίοδο κείρει μεγαλόσχημο ἐπίσης μοναχὸ τὸν Γεώργιο Σολιώτη, μετονομάζοντας αὐτὸν Γρηγόριον⁹⁶. «Καὶ οὕτω —σημειώνει ὁ συγγραφεὺς τοῦ βίου—, ἐπρόκοπτον οἱ ἀδελφοί, ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, εἰς τὸ καλλιώτερον»⁹⁷.

25-27). Γιὰ τὸ κελλὶ τοῦ ἁγίου Ὀνούφριου πληροφοροῦμαστε ἀπὸ μιὰ χειρόγραφη «Περιγραφή τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σταυρονικήτα», γραμμμένη τὸ ἔτος 1915 ἀπὸ τὸν μοναχὸ Γαβριήλ (στοιχεῖα ἀπὸ τὴν «περιγραφή» αὐτὴ δημοσιεῖται ὁ π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος, Ἀναγεννητικὸ κίνημα· παραφυάδες τῶν Κολλυβάδων, Ἀθήναι 1987², σσ. 37-38, ὑποσημ. 11. [Βλ. καὶ τίς ὑποσημειώσεις 62 καὶ 77 τοῦ πρώτου κεφαλαίου]). Σύμφωνα μ' αὐτὴ, τὸ κελλὶ τοῦ ἁγίου Ὀνούφριου βρίσκεται «ἐπὶ θέσεως κατωφεροῦς 35' λεπτά δυσμικῶς τῆς Μονῆς, ἄνωθεν τοῦ ὑδρομύλου» κοντὰ στὸν ἀμαξιτὸ δρόμο Καρυῶν - Ἱ. Μ. Ἰβήρων, στὸ ὕψος τῆς γέφυρας. Κτίσθηκε τὸν 15' ἢ 15' αἰῶνα. Τὸ 1614 βρίσκεται ὑπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ Πρωτάτου, πού τὸ πούλα στήν Μονή [sc. Σταυρονικήτα] τὸ 1661» (βλ. αὐτόθι, σ. 37). Ὁ Ἱεροθεός, σύμφωνα μὲ τὰ ἔγγραφα καὶ κατάστιχα τῆς Μονῆς Σταυρονικήτα, ἀγοράζει τὸ κελλὶ τὴν 14ῃ Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1804 ἀντὶ 300 γροσιῶν. (Σημειωτέον ὅτι —σύμφωνα μὲ ὅσα ἀνωτέρω ἐσημειώθησαν— ἡ χρονολογία ἀγορᾶς τοῦ ἐν λόγω κελλίου προσδιορίζει ἐμμέσως καὶ τὴ χρονολογία ἐπισκέψεως τοῦ Ἱεροθέου στὸν Μωριά).

95. Βλ. Β. 96, 1-5. Ἐὰν δεχθοῦμε ὅτι ὁ Ἱεροθεός ἐγκατεστάθη στὸν ἅγιον Ὀνούφριον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1804 ἢ τὸ ἀργότερο στὶς ἀρχές τοῦ 1805, τότε πρέπει νὰ προσδιορίσουμε τὴν κουρὰ τοῦ Καλλινίκου κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1806 ἢ τίς ἀρχές τοῦ 1807 ἀντίστοιχα. Σημειωτέον, ἐπιπροσθέτως, ὅτι ὁ ἐν λόγω ἱερομόναχος Κοσμᾶς ὑπογράφει πρῶτος κατὰ σειράν σὲ ἔγγραφο πού φυλάσσεται στήν Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλίου Ὑδρας, σχετικὸ μὲ τὴν ἐκλογή τοῦ διαδόχου τοῦ Ἱεροθέου στήν ἡγουμενία τῆς Μονῆς, τὸ ὁποῖο δημοσιεύεται ἀρμοδίως σὲ εἰδικὸ Ἐπίμετρον στὸ τέλος τοῦ παρόντος βιβλίου. (Βλ. συγκεκριμένα σσ. 505-509, ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 2).

96. Βλ. Β. 96, 47-49. Στὸν ἐν λόγω μοναχὸ Γρηγόριον ἀναφέρεται ἐνδεχομένως καὶ ἡ ἐπομένη σημείωση τοῦ κώδικος 10 (50) τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλίου Ὑδρας —αὐτογράφου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἱεροθέου Φιλοθέου—, γραμμμένη στὴ σελίδα 423: «Εἰς τοὺς 1841 Σεπτεμβρίου 15 ἐχειροτονήσαμεν [...] τὸν Γρηγόριον ἀπὸ μοναχὸν ἱεροδιάκονον». Καὶ στὴ συνέχεια: «Εἰς τοὺς 1841 Σεπτεμβρίου 16 ἐχειροτονήσαμεν τὸν / μοναχὸν καὶ ἱεροδιάκονον Γρηγόριον πρεσβύτερον...» [αὐτοψία· πρβλ. καὶ Κρίτωνος Χρυσοχοϊδῆ, «Παλαιογραφικὰ Ὑδρας», Σύμμεικτα Γ' (1979), σ. 189].

97. Β. 96, 49-50.

Κατὰ τὸ ἔτος 1806 προστίθενται στὴ συνοδεία τοῦ ἱεροῦ πατρὸς «δύο τινὲς ἀδελφοὶ κατὰ πνεῦμα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, Γεώργιος καὶ Μανουὴλ καλούμενοι»⁹⁸, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη δοκιμασία στὴν ὁποία τοὺς ὑποβάλλει ὁ γέρον Ἱερόθεος⁹⁹. «Ἐπειτα δὲ εἰς ὀλίγον καιρὸν, βλέποντας τὴν προθυμίαν καὶ τὸ ἀμετάθετον τῆς γνώμης τους, τότε τοὺς ἐκούρευσε καὶ ἔνδυσέ τους καὶ τὸ μέγα σχῆμα, μετονομάσας τὸν μὲν Μανουὴλ Σάββαν, τὸν δὲ Γεώργιον Εὐθύμιον»¹⁰⁰.

Ἐνα χρόνο ἀργότερα, κατὰ τὸ ἔτος 1807, ὁ προμνημονευθεὶς Ἰωάννης Ἀγιονερίτης πηγαίνει στὸν Μωριά καὶ ἐπιστρέφοντας «προσφέρει» στὸν γέροντα τὸν ἀδελφὸ του Ἀναστάσιο¹⁰¹, τὸν ὁποῖον καὶ δέχεται ὁ Ἱερόθεος, «κατὰ τὴν πατρικὴν του συνήθειαν ὅπου εἶχε εἰς τὸ νὰ δέχεται ἐκείνους ὅπου ἤρχοντο μὲ ἀπλοϊκὴν γνώμην εἰς τὸν χρηστὸν ζυγὸν καὶ φορτίον ἐλαφρὸν τῆς ὑποταγῆς»¹⁰². Τὰ δύο αὐτὰ ἀδέλφια ἀπὸ τὸ Ἀγιοόρι, τὸν Ἰωάννη καὶ τὸν Ἀναστάσιο, ἐνδύει ἀργότερα ὁ Ἱερόθεος «διὰ τῆς κουρᾶς τοῦ ἀγίου σχήματος»¹⁰³.

98. Β. 98, 1-3.

99. Βλ. Β. 98, 15-35. Οἱ δύο αὐτοὶ ἀδελφοὶ πῆγαν πρῶτα στὴ σκήτη τοῦ Παντοκράτορος, κοντὰ σ' ἓνα πατριώτη τους διάκονο, τὸν Ἀρσένιο. (Γιὰ τὴ σκήτη τοῦ Παντοκράτορος βλ. Νικοδήμου [Μπαρούση], Βίος, σ. 177, ὑποσημ. 63). Αὐτός, «βλέποντας ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὸς πρὸς τὴν τῶν ψυχῶν τους διοίκησιν» (Β. 98, 12-13), τοὺς ἔφερε στὸν Ἱερόθεο, ὁ ὁποῖος τοὺς προσέταξε νὰ ἐπισκεφθοῦν ὅλα τὰ Μοναστήρια καὶ τίς σκήτες τοῦ Ἁγίου Ὁρους, «διὰ νὰ μὴ τοὺς πειράξῃ ὁ λογισμὸς ὕστερα» (Β. 98, 21-22). Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς συγκατηρήθησε στὴ συνοδεία του, ὅπου καὶ ἠγωνίζοντο «εἰς τὴν χριστομίμητον ὑπακοὴν καὶ ταπεινοφροσύνην, εἰς τὰς κατὰ δύναμιν νηστείας καὶ ἀγρυπνίας» (Β. 99, 28-30), κοπιᾶζοντες ἀκόμη καὶ στίς ἐξωτερικὰ καὶ χειρωνακτικὰ ἐργασίας τοῦ κελλίου (βλ. Β. 99, 27-40).

100. Β. 99, 8-12. Περὶ τοῦ Εὐθυμίου —μετέπειτα ἠγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας (βλ. Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, Ἡ Χριστιανικὴ Ὑδρα, ἐν Ὑδρα 1938, σ. 23· καὶ Ἀντωνίου Λιγνοῦ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, τόμος Α', Ἀθήναι 1946, σ. 194)— ἐπιχειροῦμε εἰδικὴ μνεία κατωτέρω, σὲ οἰκεία παράγραφο. Ὁ «κατὰ πνεῦμα» ἀδελφός του Σάββας ὑπογράφει τρίτος κατὰ σειρὰν στὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἐγγράφον ὑπ' ἀριθμὸν 2, ὄ.π.

101. Βλ. Β. 100, 1-11.

102. Β. 100, 12-15.

103. Β. 101, 1-2.

καὶ ὀνομάζει τὸν μὲν Ἰωάννη Ἐπαρίωνα, τὸν δὲ Ἀναστάσιο Ἀρσένιο¹⁰⁴. Τὴν ἴδια ἐποχὴ κείρεται μεγαλόσχημος μοναχὸς ὁ Νικόλαος,

104. Βλ. Β. 101, 3-4 καὶ Β. 101, 5. Ὁ αὐτὸς μοναχὸς μνημονεύεται στὸ κείμενο τοῦ Βίου κατὰ τὸ ἐπεισόδιο ποὺ συνέβη στὸ Ἰζαρί (ἀγορὰ) τῆς Λάρισσας, ὅπου — ὅπως διευκρινίζει ὁ βιογράφος — ὁ γέρον Ἱερόθεος εὐρίσκετο ἐκεῖ «μὲ τὸν ἀδελφὸν Ἀρσένιον, ἕναν ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του» (βλ. Β. 118, 10-12 κ.έ.). Ὁ ἴδιος ὑπογράφει ὡς μοναχὸς (τέταρτος κατὰ σειράν) στὸ ἤδη ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 2. Ἐπιπροσθέτως, στὸν ἴδιο Ἀρσένιο πρέπει, μᾶλλον, νὰ ἀναφέρεται ἡ ἐπομένη σημείωση, καταχωρισμένη στὴ σελίδα 432 τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 10 (50) αὐτογράφου τοῦ Φιλοθέου κώδικος τῆς Ἱ. Μονῆς Προφῆτου Ἡλιοῦ Ὑδρας: «Εἰς τοὺς αἰὼθ' [1819]. μαίτου, γ': ἐχειροτονίσαμεν τὸν / μοναχόν, καὶ ἱεροδιάκονον Ἀρσένιον, πρεσβύτερον...» (αὐτοψία: πρβλ. καὶ Κρίτωνος Χρυσοχοῖδη, ὁ.π.). Σημειωτέον ὅτι ὁ ὡς ἄνω χρονικὸς προσδιορισμὸς τῆς εἰς πρεσβύτερον χειροτονίας τοῦ Ἀρσενίου πιστοποιεῖται καὶ ἀπὸ τὸ ἐπόμενον — κατὰ τὴν αὐτὴ ἡμερομηνία τοῦ ἐπισημαινομένου ἔτους χρονολογούμενο — «συστατικὸν καὶ ἀπολυτικὸν» ἔγγραφο τοῦ Μητροπολίτου Αἰγίνης, Ὑδρας καὶ Πόρου Γερασίμου, τὸ ὁποῖο σώζεται στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Μονῆς Προφῆτου Ἡλιοῦ Ὑδρας:

«Ἡ Ἀποστολικοὶ καὶ συνοδικὸὶ Κανόνες διακελεύουσι, συστατικαῖς καὶ ἀπολυτικαῖς ἐπιστολαῖς, τοὺς ἀπο¹ δὴμῆν θέλοντας Ἱερωμένους, παρὰ τὸν αὐτοὺς κεχειροτονηκότων ἐφοδιάζεσθαι: συστατικαῖς μὲν τοῦ τε /³ δόγματος, καὶ βίου, καὶ τῆς χειροτονίας αὐτῶν, ἐξαίρετως δέ, τῆς ὑπολήψεως αὐτῶν /⁴ τούτοις τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς ἐπόμενοι τοῖς ἀπανταχοῦ Ἱερωμένοις καὶ λαϊκοῖς, διὰ τοῦ πα⁵ ρόντος συστατικοῦ καὶ ἀπολυτικοῦ γράμματος, συνιστῶμεν τὸν ἐπιφέροντα τοῦτο εὐλαβέστατον /⁶ καὶ πανοσιώτατον ἐν Ἱερομονάχοις Κύριον Ἀρσένιον ἐκ πελοποννήσου ὅτι τοῦ ὀρθο⁷ δόξου δόγματος ἔχεται, καὶ βίου σεμνοῦ, καὶ ἀδιαβλήτου ὑπολήψεως: καὶ ὅτι παρ' ἡμῶν /⁸ τῇ χάριτι τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος, κεχειροτόνηται νομίμως καὶ Κα⁹ νονικῶς, κατὰ τὴν συμμαρτυρίαν τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρός, καὶ ἄλλων ἀξιοπίστων /¹⁰ βαθμηδόν, ἀναγνώστης, ὑποδιάκονος, καὶ Διάκονος, καὶ πρεσβύτερος ἐν τῷ παν¹¹ σέπτω Ναῶ τοῦ ἀγίου ἐνδόξου προφήτου ἡλιοῦ τοῦ θεσβίτου τοῦ κατὰ τὴν Νῆσον ὕδραν /¹² ἐπομένως δέ, καὶ ἐξουσίαν διδοάμεν, ὅπου ἂν ἀπέλθῃ, τὰ τῆς Ἱεροσύνης ἀκωλύτως /¹³ ἐπιτελεῖν, μετὰ καὶ τῆς Κανονικῆς ἀδείας, καὶ συναίνεσεως τοῦ κατὰ τόπον Ἀρχιε¹⁴ ρέως: ὅθεν εἰς πίστωσιν καὶ ἀσφάλειαν ἐδόθη τὸ παρὸν ἡμῶν εἰς χεῖρας αὐτοῦ /¹⁵

αἰὼθ: Μαίτου: Γ'. Ὑδρα. /¹⁶

(Γ.Σ.) Ὁ αἰγίνης: ὕδρας: βεβαιοί:»

Τὸ ἔγγραφο εἶναι γραμμένο σὲ δίφυλλο χαρτί — ποὺ φέρει πέντε ὀριζόντιες

ένας από τους τρεις άνηψιούς του Ίεροθέου, και μετονομάζεται Θεοδόσιος¹⁰⁵

Άργότερα, ή πολυπληθής συνοδεία του Ίεροθέου αύξάνει περισσότερο με την προσθήκη ένός ακόμη αδελφού, του Γεωργίου «του έκ Μάνης καταγομένου»¹⁰⁶. Αύτός κείρεται στή συνέχεια μεγαλόσχημος μοναχός και μετονομάζεται Γεράσιμος¹⁰⁷.

Λίγο πριν άναχωρήσει ο Ίερόθεος από τὸ "Άγιον Όρος, συγκαταριθμοῦνται στή συνοδεία του τρεις ακόμη αδελφοί από την Κωνσταντινούπολη, συγγενείς του προειρημένου Εὐθυμίου. Ο αδελφός του, του όποίου τὸ όνομα δέν αναφέρεται, ο πατέρας του Νικόλαος¹⁰⁸ και «άλλος ένας νέος ακόμη συμπατριώτης τους, Χαρίτων όνόματι»¹⁰⁹. Φεύγοντας δέ για τὰ Τρίκκερα και τὸ νησάκι Άλαττάς —όπου και έγκατεστάθησαν— «τους ήκολούθησεν ακόμη από τὸ "Άγιον Όρος και ένας εύλαβής μοναχός, πολλά αγαπητὸς και φίλος πνευματικός του θείου Ίεροθέου, Γεδεών όνόματι»¹¹⁰. Στὸν γέροντα αυτόν,

και δύο κάθετες πτυχώσεις—, χρώματος ύποκιτρίνου, μετρίου πάχους και ποιότητος, διαστάσεων 32,2x21,5, διά μελάνης καφετιάς αποχρώσεως· στή σχηματιζόμενη προμετωπίδα αναγράφεται: «Ένταλτήριον παπᾶ Άρ/σενίου». Σώζεται σέ καλή κατάσταση· τὸ κείμενο γραμμένο στὸ φύλλο 1γ, οι δέ λοιπές σελίδες άγραφες. Έν κατακλειδι του έγγράφου και πρό τῆς ύπογραφῆς του Μητροπολίτου Αιγίνης, σώζεται τμήμα τῆς σφραγίδος αυτού, αποτυπωμένο ἐπὶ έρυθροῦ ισπανικοῦ κηροῦ. [Πανομοιότυπον του έν λόγῳ έγγράφου καταχωρίζεται στή σ. 560 του άνά χείρας βιβλίου].

Νά έπισημανθεῖ, τέλος, ότι σέ μεταγενέστερο μοναχολόγιο που σώζεται στήν έξονομασθεισα ύδραϊκή Μονή —όπου άπαριθμείται τὸ «προσωπικόν τῆς κατά τήν Υδραν Μονῆς του Προφήτου Ηλιοῦ» κατά τὰ έτη 1851-1852—, ο έν λόγῳ Άρσένιος καταχωρίζεται ως ιερεύς —68 ετών κατά τὸ έτος 1851— και σημειώνεται ειδικώτερα ως Άρσένιος Καλυρᾶς.

105. Βλ. Β. 101, 4.

106. Πρβλ. Β. 101, 6.

107. Βλ. Β. 101, 5-7. Ο ίδιος αδελφός αναφέρεται κατά τήν παραμονή τῆς συνοδείας στήν Ίερά Μονή Ζωοδόχου Πηγῆς Πόρου (Β. 123, 15-16) και κατά τὰ τέλη τῆς ζωῆς του Ίεροθέου (Β. 127, 6 και Β. 129, 4-5). Υπογράφει επίσης, πέμπτος κατά σειράν, στὸ προμνημονευθέν έγγραφον ύπ' αριθμόν 2, ό.π.

108. Βλ. Β. 116, 10-12.

109. Β. 116, 12-13.

110. Β. 117, 7-10.

ὁ ὁποῖος «ἦτον σταυρουδάς ἄριστος»¹¹¹, ἔφτιαξαν παράμερα τῆς Μονῆς πού ἐγκαταβίωσαν «μικρὰν καλύβην καὶ ἡσύχαζε μόνος του»¹¹². Ἐκεῖ, στὴ Μονὴ τῆς θείας Μεταμορφώσεως καὶ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων τοῦ Ἄλαττᾶ, ὁ Ἱεροθέος «ἐπροσκάλεσεν τὸν Ἀρχιερέα Σκοπέλων κὺρ Εὐγένιον»¹¹³ καὶ ἐχειροτόνησε τὸν διάκονο

111. Β. 117, 12.

112. Β. 117, 10-11. Ὅπως ἀρμοδίως σημειώνεται καὶ στὴ συνέχεια, ὁ ἐν λόγῳ μοναχὸς ὑπογράφεται στὸν κολοφῶνα τοῦ παρόντος χειρογράφου Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, γεγονός βεβαίως πού πιστοποιεῖ τὴ μετάβαση καὶ παραμονή του στὴν Ὑδρα. Τὰ περὶ τῆς διατριβῆς του στὸν Ἄλαττᾶ τῶν Τρικκέρων ἐπιστημαινόμενα ἀνωτέρω, ἦτοι πρῶτον τὸ διακόνημά του («σταυρουδάς») καὶ δεύτερον τὸ γεγονός ὅτι «ἡσύχαζε εἰς μικρὰν καλύβην παράμερα» ἐμβάλλουν στὴν ὑπόνοια ὅτι ὁμοιοτρόπως καὶ κατὰ τὴν παραμονή του στὴν Ὑδρα ἀσκούσε ἐνδεχομένως τὸ ἐν λόγῳ ἐργόχειρόν του ἀσκητεύοντας σὲ καλύβη μακρὰν τῆς Μονῆς. Ἐὰν ὄντως συνέβαινε κάτι τέτοιο, τότε ὁ ἐν λόγῳ μοναχὸς ἀποκτᾶ σοβαρὸς πιθανότητες ταυτίσεως πρὸς κάποιον μοναχὸ «Γεδεῶν Σταυρουδάκη», τὸν ὁποῖον ὡς ἐνοικο ἐνὸς ἀσκηταρίου εὕρισκομένου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου τοῦ Παλαμηδᾶ μνημονεῖ ὁ Ἀντώνιος Λιγνός, «Τὸ ἀσκηταριὸ τοῦ Παλαμηδᾶ», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Δ'* (1936), σ. 94· καὶ μετ' αὐτὸν ὁμοίως οἱ Ἀντώνιος Ν. Μανίκης, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Ἀπὸ τὸ σπῆτι μου ἕως τὴν Ἐπισκοπὴν. (Μικροκαμίνι - Βλυχός - Πάλαμηδᾶς - Ἐπισκοπὴ). Ὁ πρῶτος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Σ'* (1938), σσ. 245-246· καὶ Δημήτριος Γκίκας Χελιώτης, ὅ.π., σ. 25. [Περὶ τοῦ ἀσκηταρίου τοῦ Παλαμηδᾶ βλ. καὶ Γεωργίου Ν. Σαχίνη, «Τὸ ἀσκηταριὸ τοῦ Παλαμηδᾶ», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΚΒ'* (1962), σσ. 211-212].

113. Β. 118, 46-48. Γιὰ τὸν Ἀρχιερέα Σκοπέλου καὶ Σκιαθίου Εὐγένιο Οἰκονόμου (1796-1842) βλ. Βασιλείου Ἀτέση, *Ἐπίτομος ἐπισκοπικὴ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον*, τόμος Α', ἐν Ἀθήναις 1948, σσ. 79-80. Τοῦ ἰδίου, «Ὁ Σκοπέλου Εὐγένιος», *Ἐκκλησία ΛΑ'* (1954), σσ. 85-87. Τοῦ ἰδίου, «Ὁ Ἐπίσκοπος Σκοπέλου καὶ Σκιαθίου Εὐγένιος Οἰκονόμου», στὴν ἐφημ. *Βόρ. Σποράδες*, ἔτος 3ο (1973), ἀριθμ. φύλλου 33. Ἰωάννου Φραγκούλα, *Σκιαθίτικα Α'. Ἱστορία τῆς Σκιαθίου*, Ἀθήνα 1978, σσ. 174-175. Τοῦ ἰδίου, «Ἡ ἐπισκοπὴ Σκιαθίου διὰ μέσου τῶν αἰώνων», *Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν ΙΑ'* (1935), σσ. 116-118. Κωνσταντίνου Ν. Καλλιανοῦ, «Ἐπισκόπου Σκοπέλου Εὐγενίου, Ἐγκύκλιος ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς», *Ἐκκλησία ΞΓ'* (1986), σσ. 252-253· καθὼς καὶ τοῦ ἰδίου, «Ἐνορίες καὶ ἐφημέριοι στὴ Σκιαθὸ ἐπὶ ἀρχιερατείας τοῦ ἐπισκόπου Εὐγενίου (1797-1842)», *Ὁ Ἐφημέριος ΜΓ'* (1994), σσ. 252-254 καὶ 277-279, ὅπου μάλιστα ἀναγγέλλεται καὶ ἐπιτελούμενη δημοσίευση τοῦ χειρογράφου «Καταστήκου τῶν

Εὐθύμιο πρεσβύτερο¹¹⁴, τὸν δὲ ἀνηψιό του Θεοδόσιο ιεροδιάκονο¹¹⁵. «Καὶ τὸ ἐρχόμενον Ἁγιον Πάσχα, ἐκούρευσε μεγαλοσχήμους τὸν τε ἀδελφὸν τοῦ παπᾶ κὺρ Εὐθυμίου καὶ Χαρίτωνα τὸν συμπατριώτην τους, ἐπονομάσας τὸν μὲν Δωρόθεον, τὸν δὲ Δοσίθεον»¹¹⁶.

εἰσοδημάτων κυρίων καὶ τυχηρῶν...» τοῦ τηροῦσε ὁ Ἐπίσκοπος Εὐγένιος (βλ. ὑποσημ. 11, στή σ. 254). Τὸ κατάστιχο τοῦτο σώζεται στὸν κώδικα ΕΒΕ 1937 [2037]. Βλ. Λίνου Πολίτη (μὲ τὴ συνεργασία Μαρίας Λ. Πολίτη), *Κατάλογος χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος ἀρ. 1857-2500*, Ἀθήναι 1991, σσ. 52-53. Πρόσφατα δημοσιεύθηκε καὶ ἡ ἐμπεριστατωμένη σχετικὴ μελέτη τοῦ ἰδίου π. Κωνσταντίνου Ν. Καλλιανοῦ, «Ἡ Διαθήκη τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σκοπέλου Εὐγενίου. Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς ἐπισκοπῆς Σκιαθοῦ καὶ Σκοπέλου τὸ α' μιστὸ τοῦ 19ου αἰ.», *Θεσσαλικὸ Ἡμερολόγιο* 37 (2000), σσ. 241-262, ὅπου, μάλιστα, μνημονεύεται (στή σ. 247) καὶ ἡ προκειμένη χειροτονία τῶν πατέρων τῆς συνοδείας τοῦ γέροντος Ἱεροθέου ἀπὸ τὸν Εὐγένιο.

114. Βλ. Β. 118, 48-49. Πρβλ. καὶ ἀνωτέρω, ὑποσημ. 100.

115. Βλ. Β. 118, 49-50. Ὡς ιεροδιάκονος ὑπογράφει ἐπίσης ὁ ἐν λόγῳ Θεοδόσιος στὸ προαναφερθὲν ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 2, δ.π., δεύτερος κατὰ σειρᾶν. Τῆς δύο αὐτῆς χειροτονίας — τοῦ Εὐθυμίου καὶ τοῦ Θεοδοσίου — πρέπει χρονικὰ νὰ τοποθετήσουμε κατὰ τὸ διάστημα ποῦ ὀρίζουν τὰ ἔτη 1812-1813, ὅταν ὁ Ἱεροθέος καὶ ἡ συνοδεία του παρέμεναν στὸν Ἀλαττᾶ. Στὸν ιεροδιάκονο Θεοδόσιο πρέπει ἐπίσης νὰ ἀναφέρεται σημείωση ποῦ διαβάζουμε στὸν ὑπ' ἀριθμὸν 10 (50) κώδικα τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, αὐτόγραφον τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἱεροθέου, Φιλοθέου συγχεκριμένα, στὴ σελίδα 432 ἀναγράφεται: «*Εἰς τοὺς αἰωή* [1818]. Ὀκτωβρίου, ε'. ἐχειροτονίσασμεν / τὸν μοναχόν, καὶ ιεροδιάκονον Θεοδόσιον, πρεσβύτερον» (αὐτοψία: πρβλ. καὶ Κρίτωνος Χρυσοχοῦδη, δ.π.).

116. Β. 118, 50-53. Ἀμφότεροι οἱ ἀνωτέρω ἀδελφοὶ ὑπογράφουν ὡς μοναχοὶ στὸ προειρημένο ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 2, δ.π., ὁ μὲν Δοσίθεος ἔκτος κατὰ σειρᾶν, ὁ δὲ Δωρόθεος ἑβδομος. Ἐπίσης στὸ προμνημονευθὲν (βλ. σχετικὰ ἀνωτέρω, ὑποσημ. 104) μεταγενέστερο μοναχολόγιο τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, ὁ μὲν Δωρόθεος (ἡγούμενος τότε τῆς Μονῆς) σημειώνεται ὡς Δωρόθεος Νικολαΐδης καὶ φέρεται ὡς 61 ἐτῶν (κατὰ τὸ ἔτος 1851), ὁ δὲ Δοσίθεος καταχωρίζεται ὡς μοναχός (60 ἐτῶν κατὰ τὸ ἔτος 1851) καὶ σημειώνεται εἰδικώτερα ὡς Δοσίθεος Ἰωαννίδης. Περὶ τοῦ Δωρόθεου, εἰδικώτερα, ἀδελφοῦ τοῦ Εὐθυμίου καὶ διαδόχου του στὴν ἡγουμενία τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας (βλ. καὶ Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, δ.π., σ. 23. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, δ.π.), ἐπιχειροῦμε συνοπτικὴ ἀναφορὰ κατωτέρω, σὲ οἰκεία παράγραφο. Στὸν πολλάκις ἤδη ἀνωτέρω ἐπισημανθέντα αὐτόγραφον τοῦ Φιλοθέου κώδικα 10 (50) τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, ὅπου καὶ οἱ σχετικὲς με ὀρισμένους μοναχοὺς τῆς συνοδείας τοῦ γέροντος Ἱεροθέου σημειώσεις, καταγρά-

Πέρα τούτων, πρέπει επίσης να θεωρηθῶν μέλη τῆς συνοδείας τοῦ Ἱεροθέου ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Δημήτριος, ἀδελφὸς τοῦ ἀναφέρεται κα-

φονται δύο ἐνθυμήσεις γιὰ τὸν ἐν λόγῳ Δωρόθεο· ἡ πρώτη στὴ σελίδα 432: «Εἰς τοὺς αἰωθ' [1819]. μαΐου, γ': ἐχειροτονίσαμεν τὸν [...] Δωρόθεον ἀπὸ μοναχόν: ἱεροδιάκονον»· καὶ ἡ δεύτερη στὴ σελίδα 423: «Εἰς τοὺς 1841 Σεπτεμβρίου 15 ἐχειροτονήσαμεν τὸν / μοναχὸν καὶ ἱεροδιάκονον Δωρόθεον πρεσβύτερον...» (αὐτοψία· πρβλ. καὶ Κρίτωνος Χρυσοχοῦδη, ὁπ. [ὁμοειδῆς σημείωση, καταχωρισμένη ἐπίσης στὴ σ. 423 τοῦ ἐν λόγῳ κώδικος (: «Εἰς τοὺς 1841 Σεπτεμβρίου 16 ἐχειροτονήσαμεν [...] τὸν Δωρόθεον ἀπὸ μοναχὸν ἱεροδιάκονον»), ἐὰν δὲν εἶναι λανθασμένη, πρέπει μᾶλλον νὰ ἀναφέρεται σὲ κάποιον ἄλλον ὁμώνυμο μοναχό)). Ἡ ἀνωτέρω χρονικὴ ἐπισήμανση τῆς εἰς διάκονον χειροτονίας τοῦ Δωροθέου (3ῃ Μαΐου 1819) προσεπιμαρτυρεῖται ἀπὸ ὁμόχρονο «συστατικὸν καὶ ἀπολυτικὸν» ἔγγραφον τοῦ Μητροπολίτου Αἰγίνης, Ὑδρας καὶ Πόρου Γερασίμου, ὅμοιο πρὸς τὸ ἀντίστοιχο τοῦ Ἀρσενίου (τὸ ὁποῖο παρετέθη ἤδη ἀνωτέρω, στὴν ὑπόσημ. 104)· εἶναι, βεβαίως, προφανές ὅτι ἀμφότερες οἱ ἐν λόγῳ χειροτονίες (ἢ εἰς πρεσβύτερον τοῦ Ἀρσενίου καὶ ἢ εἰς διάκονον τοῦ Δωροθέου) ἐγένοντο παρὰ τοῦ ἐν λόγῳ Μητροπολίτου στὴν Ἱ. Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας κατὰ τὴν ἴδια ἡμέρα, συνταχθέντων αὐθημερόν καὶ τῶν προκειμένων ἐγγράφων [ἄς σημειωθεῖ ὅτι παρόμοια τακτικὴ ἐτηρήθη καὶ γιὰ τὴν εἰς πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ ἐν λόγῳ Δωροθέου, γενομένη κατὰ τὴν 15ῃ Σεπτεμβρίου 1841, ἡμέρα πού —κατὰ τὰ σχετικὰ σημειώματα τοῦ μνημονευθέντος κώδικος— ἐχειροτονήθη ἐπίσης διάκονος ὁ μοναχὸς Γρηγόριος (πρβλ. ἀνωτέρω, τὴν ὑπόσημ. 96)]. Ἰδοῦ, γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πράγματος, τὸ περὶ τῆς εἰς διάκονον χειροτονίας τοῦ Δωροθέου ἔγγραφον τοῦ Μητροπολίτου Γερασίμου, τὸ ὁποῖο σώζεται στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας:

«Ἡ Ἀποστολικὴ καὶ Συνοδικὴ Κανὼν διακελεύουσι, συστατικαῖς καὶ ἀπολυτικαῖς ἐπιστολαῖς, /² τοὺς ἀποδημῶν θέλοντας Ἱερωμένους, παρὰ τῶν αὐτοὺς κεχειροτονηκότων ἐφοδιάζεσθαι /³ συστατικαῖς μὲν τοῦ τε δόγματος, καὶ βίου, καὶ τῆς χειροτονίας αὐτῶν, ἐξαιρέτως δέ, τῆς ὑπο/⁴λήψεως αὐτῶν· τούτοις τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς ἐπόμεινοι, τοῖς ἀπανταχοῦ Ἱερωμένοις, καὶ /⁵ λαϊκοῖς, διὰ τοῦ παρόντος συστατικῆ καὶ ἀπολυτικῆ γράμματος, συνιστῶμεν τὸν /⁶ ἐπιφέροντα τοῦτο, εὐλαβέστατον καὶ ὀσιώτατον ἐν Ἱεροδιακόνοις Κύρ Δωρόθεον/⁷ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὅτι τοῦ ὁρθοῦ δόγματος ἔχεται, καὶ βίου σεμνοῦ, καὶ ἀδιαβλήτου ὑ/⁸πολήψεως· καὶ ὅτι παρ' ἡμῶν τῇ χάριτι τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύ/⁹ματος, κεχειροτόνηται Νομίμως, καὶ Κανονικῶς, κατὰ τὴν συμμαρτυρίαν/¹⁰ τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρός, καὶ ἄλλων ἀξιοπίστων βαθμηδόν, ἀναγνώστης, ὑπο/¹¹διάκονος, καὶ Ἱεροδιάκονος ἐν τῷ πανσέπτῳ Ναφ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου/¹² προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ θεσβίτου τοῦ κατὰ τὴν νῆσον Ὑδραν· ἐπομένως δέ, καὶ/¹³ ἔξουσιαν διδόσαμεν, ὅπου ἂν

τὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς τοῦ πνευματικοῦ γέροντος¹¹⁷, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ

ἀπέλθῃ, τὰ τῆς Ἱεροδιακονίας ἀκωλύτως ἐπιτελεῖν, /¹⁴ μετὰ καὶ τῆς Κανονικῆς ἀδείας, καὶ συναινέσεως τοῦ κατὰ τόπον Ἀρχιερέως· /¹⁵ ὅθεν εἰς πίστωσιν καὶ ἀσφάλειαν, ἐδόθη τὸ παρὸν ἡμῶν εἰς χεῖρας αὐτοῦ· /¹⁶
ρωιθ: Μαῖου Γ': ὕδρα./¹⁷

(Τ.Σ.) Ὁ αἰγίνης: ὕδρας: βεβαιοῖ»

Τὸ ἔγγραφο εἶναι γραμμμένο σὲ δίφυλλο χαρτί — πού φέρει τέσσερις ὀριζόντιες καὶ τρεῖς κάθετες πτυχώσεις—, χρώματος υποκιτρίνου, μετρίου πάχους καὶ ποιότητος, διαστάσεων 32,2x21,5, διὰ μελάνης καφετιάς ἀποχρώσεως· στὴ σχηματιζομένη προμετωπίδα ἀναγράφεται: «σηστατικὸν Ἀρχιερέως τοῦ διάκο Δω/ροθέου καὶ ἡ συμμαρτιρία»· καθέτως πρὸς τὴν ἀνωτέρω σημείωση τὸ ἴδιο χέρι ἐπανέλαβε: «σηστατικὸν δι(άκο) Δω(ροθέου): τοῦ ἀρχιερέως», ἐνῶ μεταγενέστερο χέρι σημείωσε στὴν ἄλλη ὄψη τῆς ἰδίας προμετωπίδος: «Συμμαρτιρία τοῦ Γέροντος / Δωροθέου». Τὸ ἔγγραφο σῴζεται σὲ καλὴ κατάστασι· τὸ κείμενο γραμμμένο στὸ φύλλο 1γ, οἱ δὲ λοιπὲς σελίδες ἄγραφες. Ἐν κατακλειδί τοῦ ἐγγράφου καὶ πρὸ τῆς υπογραφῆς τοῦ Μητροπολίτου Αἰγίνης, σῴζεται — ἀκέραια αὐτὴν τὴ φορά— ἡ σφραγίδα αὐτοῦ, ἀποτυπωμένη ἐπὶ ἐρυθροῦ ἰσπανικοῦ κηροῦ· ἐντὸς αὐτῆς διακρίνεται ἡ ἀναγραφὴ: «ΑΙΓΓΙΝΗΣ / ΥΔΡΟΘΕΟΥ / ΓΓΕΡΓΑΡΑΙΩΝ / ΠΡΟΜΕΤΩΠΙΔΟΣ». [Πανομοιότυπον τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου καταχωρίζεται στὴ σ. 561 τοῦ ἀνα χεῖρας βιβλίου].

117. Βλ. Β. 127, 5-24 καὶ Β. 129, 4-7. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀπὸ τοὺς δύο ἀδελφούς πού, κατὰ «τὴν τελευταίαν ἡμέραν» (Β. 127, 5), προσέταξε ὁ Ἱερόθεος νὰ πᾶνε «εἰς τὸ μετόχιον τῆς Παναγίας καὶ νὰ οἰκονομήσουν ἀναγκαίαν ὑπηρεσίαν» τῆς Μονῆς (πρβλ. Β. 127, 6-10). [Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρέπει νὰ ταυτισθῆι πρὸς τὸν «γέρο-Δημήτρη», ὁ ὁποῖος ὑπογράφει προτελευταῖος στὸ μνημονευθὲν ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 2, δ.π. (Ἐκτὸς ἐάν — ἄς καταγραφῆι ἐπιπροσθέτως ἐδῶ καὶ τούτῃ ἡ εἰκασία— ὁ ἐξονομασθεὶς «γέρο-Δημήτρης» ταυτίζεται πρὸς τὸν ὁμώνυμον «πλούσιον ἐκ Ζαγοράς ἔμπορον», πού μνημονεύει ὁ Ἀντώνιος Ἀ. Μιαούλης, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1821 ἐκραγείσης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐν Ἀθῆναις 1874, σ. 14 [γιὰ τὸν ὁποῖον (τὸν ἔμπορον Δημήτριον δηλαδὴ) ιδιαίτερη μνεῖα ἐπιφυλάσσει καὶ ὁ Ἀντώνιος Ν. Μανίκης, «Ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεῦτερος περίπατος», Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ' (1939), σσ. 201-202], ὡς κύριο «συνδρομητῆ» τῆς —κατὰ τὸ ἔτος 1815— ἀνοικοδομήσεως τοῦ νέου καθολικοῦ τῆς Μονῆς. Ἐρεϊδόμενοι, μάλιστα, σὲ σχετικὴ —διευκρινιστικὴ περὶ τοῦ ἐν λόγῳ Δημητρίου— ὑποσημείωσι πού παραθέτει ὁ Ἀντώνιος Μιαούλης [Ἐκτὸς, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἱερόθεος ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ μονάσας, προσήνεγκεν αὐτῇ ὀκτὼ χιλιάδας ταλλήρων» (βλ. αὐτόθι)], μπορούμε ἐνδεχομένως —καὶ μὲ κάθε ἐπιφύλαξιν— νὰ «διακινδυνεύσουμε» περαιτέρω ταύτισιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἱερόθεο πού προσυπογράφεται στὸν κολοφῶνα τοῦ παρόντος χειρογράφου Βίου].

Ἱερόθεος καὶ Συμεών, ἀδελφοὶ ποὺ προσυπογράφονται στὸν κολοφῶνα τοῦ παρόντος χειρογράφου Βίου¹¹⁸. Τέλος, στὴ συνοδεία τοῦ Ἱεροθέου συνυπολογίζεται γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα καὶ ὁ διδάσκαλος κὺρ Γεράσιμος, «ὁ ἐκ τοῦ ἱεροῦ κοινοβίου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ»¹¹⁹, φίλος ἀκριβὸς τοῦ ἱεροῦ πατρός. Αὐτὸς καὶ μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ Ἱεροθέου «εὐρίσκετον ἔτι»¹²⁰ στὴ συνοδεία τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας· καὶ μάλιστα, «ἔχοντας τὴν συμβουλὴν τοῦ θείου Ἱεροθέου, μετὰ τὴν κοίμησιν αὐτοῦ ἐβγήκε πάλιν εἰς τὸ κήρυγμα»¹²¹, νοουθετῶν καὶ διδάσκων τὸν λαὸ τῆς Ὑδρας.

Τοσαῦτα λοιπὸν περὶ τῆς συνοδείας τοῦ Ἱεροθέου¹²², ἐξ ὧσων

118. Βλ. τὸν κολοφῶνα (στίχοι 6-7) τοῦ Βίου, ὅπου μάλιστα διευκρινίζεται ὅτι ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ ποὺ ὑπογράφονται στὸ κείμενο τοῦ Βίου ἀνήκουν στοὺς «ἐξ Ἁγίου Ὁρους ἐλθόντας [sc. στὴν Ὑδρα] καὶ ἀνεγείραντας τὴν σεβασμίαν Μονὴν [sc. τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ]». Δὲν θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ ἀποκλείσουμε τὴν πιθανότητα οἱ δύο ἀναφερόμενοι μοναχοὶ νὰ εἶναι κάποιοι ἀπὸ τοὺς προειρημένους ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς κουρᾶς τοῦ ἁγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετωνομάσθησαν Ἱερόθεος καὶ Συμεών· ἐὰν μάλιστα ἀναλογισθοῦμε ὅτι, ἀφ' ἐνὸς μὲν προσφιλῆς ἐκκλησιαστικῆ συνήθεια εἶναι ὁ γέροντας νὰ δίδει τὸ ὄνομά του σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ὑποτακτικούς του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι τὸ ὄνομα Συμεών προέρχεται ἀπὸ τὸν «ἡγαπημένον» ἐκκλησιαστικὸν πατέρα τοῦ Ἱεροθέου, Συμεών τὸν Νέο Θεολόγο, ἢ ὑπόθεσις αὐτὴ ἀποκτᾶ σοβαρότερα ἐρείσματα. Λιγότερο πιθανὴ εἶναι ἡ ἄποψη ὅτι οἱ μοναχοὶ αὐτοὶ ἦσαν καλόγεροι ποὺ προσηρτήθησαν στὴ συνοδεία τοῦ Ἱεροθέου κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του ἢ μετὰ τὴν κοίμησίν του καὶ προσυπογράφονται στὸ κείμενο τοῦ Βίου του.

119. Β. 129, 7-8. Ἐναντιβόλα ὁ διδάσκαλος Γεράσιμος πρέπει νὰ λογισθεῖ ὡς προσωρινὸ μέλος τῆς συνοδείας τοῦ Ἱεροθέου. Αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ παρέμενε στὸν Πόρο (βλ. Β. 122, 5-11) συγκατηρηθῆθη στὴ συνοδεία τοῦ ἱεροῦ πατρός, μετὰ δὲ τὴν ἐκδημία τοῦ Ἱεροθέου παρέμενε στὴν Ἱ. Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ παρεπιδημοῦσε στὴ νῆσο Ὑδρα, κηρύσσοντας τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. Εἶναι μάλιστα ἐνδεικτικὸ ὅτι καὶ στὸ πολλακὶς μνημονευθὲν ἀνωτέρω ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 2 (δ.π., γραμμῆς 12-13), ὁ ἴδιος διδάσκαλος ἀναφέρεται ἐντὸς τοῦ κεμένου ἰδιαιτέρως: «...παρόντος καὶ τοῦ κὺρ Γερασίμου...».

120. Β. 129, 9. Ἡ διατύπωση αὐτὴ τοῦ βιογράφου συνηγορεῖ, νομίζουμε, ὑπὲρ τοῦ προσωρινοῦ χαρακτῆρος τῆς παραμονῆς τοῦ Γερασίμου στὴν ὕδραϊκὴ Ἱ. Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

121. Β. 129, 17-18.

122. Ἄς ὑπομνησθεῖ, βεβαίως, καὶ ἡ ἀναφορὰ ἐνὸς ἀκόμη δοκίμου μοναχοῦ,

στοιχείων, πάντοτε, μᾶς παρέχει τὸ κείμενο τοῦ Βίου του. Μιὰ χρήσιμη, πιστεύουμε, ἀνακεφαλαίωση ὅσων ἀνωτέρω ἐσημειώθησαν παρέχει ὁ ἐπόμενος σύντομος πίνακας, ὅπου ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν ἀδελφῶν τῆς εὐλογημένης ἐκείνης συνοδείας, κατὰ τὴ χρονολογικὴ σειρὰ προσχωρήσεώς τους σ' αὐτήν¹²³.

- 1) Φιλόθεος· ἀδελφὸς τοῦ Ἱεροθέου· ἓνας ἐκ τῶν συντακτῶν τοῦ παρόντος Βίου.
- 2) Εὐθύμιος· ὁ δεῦτερος τῶν συντακτῶν τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου.
- 3) Καλλίνικος· ἱερομόναχος ἀπὸ τὸν Μωριά, διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Κοσμάς.
- 4) Κωνσταντῖνος· ἀνηψιὸς τοῦ Ἱεροθέου, Πελοποννήσιος.
- 5) Νικόλαος· ἐπίσης ἀνηψιὸς τοῦ Ἱεροθέου, μετονομασθεὶς διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος Θεοδόσιος καὶ μετέπειτα χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος καὶ πρεσβύτερος.
- 6) Παναγιώτης· ὁ τρίτος τῶν ἀνηψιῶν τοῦ Ἱεροθέου.
- 7) Γεώργιος Σολιώτης· καταγόμενος ἀπὸ τὰ χωριά «Κλουκίνες» καὶ μετονομασθεὶς, «διὰ τῆς κουρᾶς» σὲ μεγαλόσχημο μοναχό, Γρηγόριος.
- 8) Μιχαήλ· ἀπὸ τὸ χωριὸ τῆς Πελοποννήσου Ἁγιονόρι.
- 9) Ἰωάννης· ἐπίσης Ἁγιονερίτης, μετονομασθεὶς ἀργότερα, κατὰ τὴν κουρά του σὲ μεγαλόσχημο μοναχό, Ἰλαρίων.

υἱοῦ τοῦ «φιλοχρίστου» ἐκείνου Σπετσιώτη Πέτρου, ποὺ φιλοξένησε τὸν Ἱερόθεο καὶ τὴ συνοδεία του στὸ σπίτι του (βλ. Β. 120, 15-18). Ὁ ἀδελφὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος —κατὰ τὸν βιογράφο— «εὐρίσκετον ἔτι δόκιμος ἐν τῇ συνοδείᾳ τοῦ ἱεροῦ πατρὸς» (Β. 120, 17-18), ἴσως νὰ ταυτίζεται μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς ποὺ παραπάνω ἀναφέραμε (ἐνδεχομένως τὸν Δημήτριο), γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἔχουμε προηγούμενη ἀναφορὰ στὸ κείμενο τοῦ Βίου. Τέλος, ὁ ἀναφερόμενος κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς τοῦ Ἱεροθέου μοναχὸς Γερμανός (βλ. Β. 127, 7-10 / 14-16 καὶ 21-22), πρέπει μᾶλλον νὰ ἦταν Ὑδραῖος καλόγερος, ἐκτὸς τῆς ἀδελφότητος τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς, ὁ ὁποῖος εἶχε καίτι καὶ ἐξυπηρετοῦσε τοὺς μοναχοὺς στὶς ἀναγκαῖες ὑπηρεσίες τους.

123. Τηρουμένων πάντοτε τῶν ἀπαραιτήτων ἐπιφυλάξεων, μιὰ καὶ τὰ στοιχεῖα ποὺ μᾶς παρέχει τὸ κείμενο τοῦ Βίου ὡς πρὸς τὴ «χρονολογικὴ» σειρὰ προσελεύσεως τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν στὴ συνοδεία τοῦ Ἱεροθέου δὲν εἶναι πλήρη καὶ ἐπαρκῆ.

- 10) Γεώργιος· από την Κωνσταντινούπολη, μετονομασθείς διά τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος Εὐθύμιος καί χειροτονηθείς μετέπειτα ἱεροδιάκονος καί πρεσβύτερος. Ὁ διάδοχος τοῦ Ἱεροθέου στήν ἡγουμενία τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας.
- 11) Μανουήλ· ἀδελφός «κατά πνεῦμα» τοῦ ἀνωτέρω Εὐθυμίου, ἐπίσης Κωνσταντινοπολίτης. Μετωνομάσθη, «διά τῆς κουρᾶς», Σάββας.
- 12) Ἀναστάσιος· ἀδελφός τοῦ Ἰωάννου Ἀγιονερίτη, διά τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθείς Ἀρσένιος.
- 13) Γεώργιος· καταγόμενος ἀπό τήν Μάνη καί ὀνομασθείς μετέπειτα Γεράσιμος.
- 14) Δωρόθεος· ἀδελφός τοῦ μνημονευθέντος Εὐθυμίου. Τό «κατά κόσμον» ὄνομά του δέν μᾶς παραδίδεται. Τρίτος μετά τόν Ἱερόθεο ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας.
- 15) Νικόλαος· πατέρας τῶν ἀνωτέρω Εὐθυμίου καί Δωροθέου, ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη.
- 16) Χαρίτων· συμπατριώτης τῶν Εὐθυμίου, Δωροθέου καί Νικολάου, μετονομασθείς διά τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος Δοσίθεος.
- 17) Γεδεών· φίλος τοῦ Ἱεροθέου καί «σταυρουδάς», ὁ ὁποῖος τόν ἀκολούθησε μετά τήν ἐξ Ἁγίου Ὄρους φυγή του.
- 18) Δημήτριος· ἀδελφός πού μνημονεύεται κατά τὰ τέλη τῆς ζωῆς τοῦ Ἱεροθέου.
- 19) Γεράσιμος· ὁ διδάσκαλος «ἐκ τοῦ κοινοβίου τῆς Σκιάθου».
- 20) Ἱερόθεος· μοναχός πού ἀναφέρεται στόν κολοφῶνα τοῦ παρόντος χειρογράφου Βίου.
- 21) Συμεών· μοναχός πού ἐπίσης μνημονεύεται στόν κολοφῶνα τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου.

* * *

Στό σημεῖο αὐτό ἀνακύπτει ἕνα πρόβλημα, δεδομένου ὅτι σέ δύο σημεῖα τοῦ Βίου ὁ βιογράφος ἀναφερόμενος στή συνοδεία τοῦ ἱεροῦ πατρὸς διευκρινίζει ὅτι αὐτὴ ἀριθμοῦσε δώδεκα μέλη¹²⁴. Πρόκειται ἄραγε περὶ λάθους ἢ ἀντιφάσεως τοῦ βιογράφου, ἢ μήπως εἶναι

124. Βλ. Β. 116, 13: «ὅπου ἔγιναν ὅλοι 12»· καί Β. 123, 34-36: «ἐπήραν [...] τὸν [...] Ἱερόθεον καί τοὺς δώδεκα ἀδελφούς».

έσφαλμένα ὅσα ὡς τώρα ἐκθέσαμε γιά τή συνοδεία τοῦ Ἱεροθέου; Ἀποπειρώμαστε ἐδῶ νά «ἐξιχνιάσουμε» τὸ ὄλο ζήτημα. Σημειώνουμε ἐκ προοιμίου ὅτι στὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν τῆς συνοδείας πού μᾶς παραδίδει ὁ βιογράφος δὲν περιλαμβάνεται φυσικά ὁ ἴδιος ὁ Ἱερόθεος, ἀλλ' οὔτε, νομίζουμε, καὶ οἱ δύο συγγραφεῖς (Φιλόθεος καὶ Εὐθύμιος) πού ἐξιστοροῦν τὰ γεγονότα, οἱ ὁποῖοι, γιά λόγους μετριοφροσύνης ἐνδεχομένως, δὲν συνυπολογίζουσαν μᾶλλον τὴν παρουσία τους στή συνοδεία. Συγκρίνοντας τώρα τὸν πίνακα πού συνετάξαμε καὶ ἀνωτέρω παραθέσαμε πρὸς τὸν «κατάλογο» τῶν μοναχῶν πού παρατίθεται στὸν κολοφῶνα τοῦ Βίου, ἔχουμε τίς ἐξῆς ἀντιστοιχίες:

Ἡ «ἐν Θεῷ πεφιλημένη καὶ ταπεινὴ διὰς»¹²⁵ τῶν Εὐθυμίου καὶ Φιλοθέου ταυτίζεται πρὸς τοὺς Φιλόθεο καὶ Εὐθύμιο (ὑπ' ἀριθμ. 1 καὶ 2, ἀντίστοιχα, κατὰ τὴν ἀρίθμηση τοῦ ἡμετέρου πίνακος). Κατὰ τὴν ἴδια ἔννοια οἱ λοιποὶ ἀναφερόμενοι μοναχοὶ παρουσιάζουσαν τίς ἐπόμενες ἀντιστοιχίες:

«Κατάλογος» κολοφῶνος Βίου

Ἡμέτερος πίνακας

α) Κοσμᾶς	Κοσμᾶς (ὑπ' ἀριθμ. 3)
β) Θεοδόσιος	Θεοδόσιος (ὑπ' ἀριθμ. 5)
γ) Ἀρσένιος	Ἀρσένιος (ὑπ' ἀριθμ. 12)
δ) Δωρόθεος	Δωρόθεος (ὑπ' ἀριθμ. 14)
ε) Σάββας	Σάββας (ὑπ' ἀριθμ. 11)
ς) Παρίων	Παρίων (ὑπ' ἀριθμ. 9)
ζ) Γεράσιμος	Γεράσιμος (ὑπ' ἀριθμ. 13)
η) Δοσίθεος	Δοσίθεος (ὑπ' ἀριθμ. 16)
θ) Γεδεών	Γεδεών (ὑπ' ἀριθμ. 17)

Στὸν «κατάλογο» τοῦ κολοφῶνος τοῦ παρόντος χειρογράφου Βίου δὲν ἀναφέρεται ὁ μετὰ τὸν Ἱερόθεο καθηγούμενος τῆς Μονῆς Εὐθύμιος, ὁ ὁποῖος ὅμως μνημονεύεται ἀρκετὲς φορὲς στὸ κείμενο τοῦ Βίου¹²⁶ καὶ ἀντιστοιχεῖ στὸν Εὐθύμιο (ὑπ' ἀριθμ. 10, κατὰ τὴν

125. Πρβλ. τὸν τρίτο στίχο τοῦ κολοφῶνος τοῦ Βίου.

126. Βλ. ἐνδεικτικὰ Β. 5, 4-6 καὶ Β. 131, 16-18.

αρίθμηση τοῦ ἡμετέρου πίνακος). Παρατηροῦμε, λοιπόν, ὅτι μέχρι στιγμῆς ἀριθμοῦνται (ἐκτὸς τῶν Ἱεροθέου, Φιλοθέου, Εὐθυμίου) δέκα ἀδελφοί. Παραδόξως δὲν ἀναφέρεται (ὡς ἐνδέκατος, ὅπως θὰ ἔπρεπε κανονικά) ὁ Γρηγόριος (ὑπ' ἀριθμ. 7, κατὰ τὸν ἡμέτερον πίνακα), ὁ ὁποῖος, μάλιστα, ὅπως ἤδη ἀσφαλῶς γνωρίζουμε, ἦταν μεγάλοςχημος μοναχός. Τὴν ἀπουσία τοῦ ὀνόματός του μποροῦμε νὰ ἀποδώσουμε εἴτε σὲ παράλειψη εἴτε σὲ ἄλλους, ἄγνωστους σ' ἐμᾶς, λόγους. Ὑπολείπονται, στὸν μὲν «κατάλογο» τοῦ κολοφῶνος δύο ἀδελφοί (Ἱερόθεος, Συμεών), στὸν δὲ ἡμέτερο πίνακα πέντε, συγκεκριμένα οἱ ὑπ' ἀριθμ. 4 (Κωνσταντῖνος), 6 (Παναγιώτης), 8 (Μιχαήλ), 15 (Νικόλαος) καὶ 18 (Δημήτριος) — ἐξαιρέσει βεβαίως τοῦ διδασκάλου «κὺρ Γερασίμου» (ὑπ' ἀριθμ. 19, κατὰ τὸν ἡμέτερον πίνακα). Σύμφωνα μὲ ὅσα ἤδη μνημονεύσαμε μιλώντας γιὰ τοὺς δύο ἀδελφούς Ἱερόθεο καὶ Συμεών¹²⁷, μποροῦμε ἴσως νὰ εἰκάσουμε ὅτι αὐτοὶ ταυτίζονται πρὸς δύο ἐκ τῶν πέντε ἀνωτέρω ἀναφερομένων δοκίμων μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἐνδέχεται κατὰ τὴν κουρά τους νὰ μετωνομάστησαν τοιουτοτρόπως. Ἀπομένουν ἔτσι τρεῖς μόνον δόκιμοι μοναχοὶ ἐκ τῶν προειρημένων, οἱ ὁποῖοι δὲν μνημονεύονται εἴτε λόγῳ τοῦ ἀβέβαιου καὶ προσωρινοῦ χαρακτῆρος πού προσέδιδε ἡ περίοδος τῆς «δοκιμασίας» τους, εἴτε γιὰ ἄλλους, ἄγνωστους σ' ἐμᾶς, λόγους¹²⁸.

Εὐελπιστοῦμε ὅτι ὁ προεκτεθεὶς συλλογισμὸς αἰτιολογεῖ τὴν ἀναφορὰ τοῦ βιογράφου τοῦ Ἱεροθέου σὲ δωδεκαμελῆ συνοδεία¹²⁹.

127. Πρβλ. σχετικὰ ἀνωτέρω, τὴν ὑποσημ. 118.

128. Δὲν πρέπει, ἐπιπροσθέτως, νὰ ἀποκλεισθεῖ τό —ὄχι σπάνια συμβαῖνον σὲ παρόμοιες περιπτώσεις— ἐνδεχόμενο κάποιοι ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς αὐτοὺς νὰ εἶχαν ἤδη —καὶ γιὰ διαφόρους λόγους— ἐγκαταλείψει τὴ συνοδεία τοῦ γέροντος Ἱεροθέου. Σημειωτέον, πάντως, ὅτι ἐκ τῶν ἐν λόγῳ δοκίμων μοναχῶν ὁ Παναγιώτης ὑπογράφει τελευταῖος στὸ ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 2, ὅ.π., ἐπομένως, περισσότερες πιθανότητες γιὰ ταύτιση πρὸς τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντες Ἱερόθεο [ἐὰν τελικὰ ὁ ἐν λόγῳ Ἱερόθεος δὲν ταυτίζεται πρὸς τὸν «γέρο-Δημήτρη» πού ἐπίσης ὑπογράφει στὸ ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 2 (βλ. σχετικὰ ἀνωτέρω, τὴν ὑποσημ. 117)] καὶ Συμεών συγκεντρώνουν δύο ἐκ τῶν Κωνσταντῖνου, Μιχαήλ, Νικολάου καὶ Δημητρίου (πρβλ. καὶ ἀνωτέρω, τὴν ὑποσημ. 118).

129. Νὰ διευκρινισθεῖ ἐδῶ ὅτι ὁ πίνακας πού συνετάξαμε καὶ ἀνωτέρω παραθέσαμε παρουσιάζει αὐτοὺς τοὺς μοναχοὺς πού —κατὰ τὴ ρητὴ διαβεβαίωση τοῦ βιογράφου τοῦ Ἱεροθέου— ἀκολούθησαν τὸν γέροντα καὶ συγκατηριθμήθησαν

Πάντως, πέρα από τον ακριβή αριθμό και τη λεπτομερή σύνθεση της εν λόγω συνοδείας, είκοτολογοῦμε ότι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ πατέρες —ἀκο-

στή συνοδεία του. Εἶναι, ὁμως, φυσικό τόσο ὁ ἀκριβής ἀριθμός τῶν μοναχῶν ὅσο καὶ ὀρισμένα ἀπὸ τὰ σημειούμενα ὀνόματα αὐτῶν νὰ υπέστησαν μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου μεταβολές καὶ λοιπές ἀλλοιώσεις (ἀπὸ προφανεῖς λόγους: χειροτονίες - κουρές τῶν ἀδελφῶν ἢ ἀκόμη καὶ ἀναχώρηση ὀρισμένων ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τὴν συνοδεία ἐκείνη), τίς ὁποῖες —λόγω πενιχρότητος τῶν πηγῶν— δύσκολα παρακολουθοῦμε στὶς λεπτομερείες τους. Ἐπιχειρήσαμε νὰ δικαιολογήσουμε τὸν συγκεκριμένο προσδιορισμὸ τοῦ βιογράφου γιὰ δωδεκαμελῆ συνοδεία τοῦ γέροντος Ἱεροθέου [μαρτυρία γιὰ τὴν ὁποία δὲν θὰ ἦταν, ἴσως, ἄσκοπο νὰ κρατήσουμε κάποια ἐπιφύλαξη: μήπως, δηλαδή, εἶναι ἐσφαλμένη ἢ υπαγορευτήκε κάτω ἀπὸ ὀρισμένες εἰδικές συνθήκες τίς ὁποῖες, βεβαίως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζουμε], παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὰ στοιχεῖα ποὺ παρέχει τὸ κείμενο τοῦ Βίου δὲν αἰτιολογοῦν τέτοια ἀναφορά. Ἄλλωστε, εἶναι ὀπισσῆποτε ἐνδεικτικὸ τῆς περὶ τοῦ προκειμένου θέματος ἐπικρατοῦσης συγχύσεως τὸ γεγονός ὅτι καὶ οἱ σχετικὲς ἀπόψεις τῶν ἱστορικῶν τῆς Ὑδρας δίστανται συγκεκριμένα, ὁ Γεώργιος Δ. Κριεζῆς, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας πρὸ τῆς (Ἑλληνικῆς) Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821*, ἐν Πάτραις 1860, σ. 4, ὁμιλεῖ περὶ δεκατεσσάρων μοναχῶν· ὁ Ἀντώνιος Ἀ. Μιαοῦλης, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1821 ἐκραγείσης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ὁ.π., σ. 14, περὶ δώδεκα· ἐνῶ, τέλος, ὁ Ἀντώνιος Λιγνός, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, ὁ.π., σ. 192, περὶ δεκατριῶν. Δυστυχῶς, δὲν σώζονται στὴ Μονὴ τὰ πρῶτα μοναχολόγια [τὰ ὁποῖα ἴσως καὶ νὰ μὴ ἐτηρήθησαν ποτέ (πρβλ. καὶ Νικολάου Γ. Χαλιορῆ, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίου ἡ ἐκτισμένη ἐν τῷ ὁμωνύμῳ βουνῷ τῆς νήσου Ὑδρας. Πραγματεία ἐξ ἐπόψεως ἱστορικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς*, ἐν Πειραιεῖ 1928, σ. 28: «Ἀρχεῖον ἢ πρωτόκολλον ἐκ τῶν ἐτῶν ἐκείνων δὲν διεσώθη, ἴσως καὶ νὰ μὴ ἐτηρήθη καὶ τοιοῦτον τότε. Καὶ μοναχολόγιον ἀκόμα ἀπὸ τινῶν ἐτῶν τηρεῖται ἐπισήμως)], ποὺ θὰ διαφώτιζαν ἐνδεχομένως τὸ ὅλον ζήτημα· ἐπιφύλασσομαστε, πάντως, νὰ ἐπανέλθουμε ἐπὶ τοῦ θέματος, καθ' ὅτι ἀπὸ τὴν ὡς τώρα ἔρευνα ἐνετοπίσθησαν κάποιες ἐνδείξεις γιὰ λανθάνουσες ἀκόμη σχετικὲς μαρτυρίες, ἢ ἀνεύρεση τῶν ὁποίων ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελεῖ βασικὸ ζητούμενό μας. Σημειώνουμε ἐδῶ, λεπτολογοῦντες, ὅτι οἱ ἐν λόγῳ ἐνδείξεις εἶναι δυνατόν νὰ συνοφιστοῦν, πρὸς τὸ παρόν, ἀφ' ἑνὸς μὲν στὴν ἀκόλουθη σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Ἀντωνίου Ν. Μανίκη, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεῦτερος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Η'* (1940), σ. 8: «Τὸ Μοναστήρι κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους εἶχε πολλοὺς μοναχοὺς, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα, μὲ τὰς ἀπαραιτήτους πληροφορίας καταγράφει ὁ σοφὸς τῆς Νήσου ἱστοριοδίφης καὶ πρόεδρος τῆς κοινότητος κ. Ἀντών(ιος) Λιγνός. Τὸ "Μέλλον τῆς Ὑδρας" ἐλπίζει πὼς συντόμως θὰ κοσμήσῃ τὸ σχετικὸν σημεῖωμα τὰς σελίδας

λουθώντας τις συμβουλές του Ἱεροθέου— κατέβαλαν ἀτρύτους (σωματικούς καὶ πνευματικούς) κόπους, προκειμένου νὰ παρασταθοῦν ἐνώπιον τοῦ «φοβεροῦ βήματος τοῦ Κυρίου», «ἐστολισμένοι μὲ τὸ ὑπέρλαμπρον φόρεμα τῆς ἀγγελικῆς ζωῆς, διὰ μέσου τῆς ἐγκρατείας, ὑπακοῆς, σωφροσύνης, ταπεινοφροσύνης, ἀγιασμοῦ καὶ καθαρότητος καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων κατορθωμάτων»¹³⁰.

4. Οἱ νουθεσίες του

Οἱ συμβουλές, νουθεσίες καὶ πνευματικὲς διδασκαλίες μὲ τις ὁποῖες ὁ Ἱεροθεὸς διαπαιδαγωγοῦσε τὴ συνοδεία του, τηροῦσαν πάντοτε «μὲ ἀκρίβειαν, ὅσον τὸ δυνατόν, τοὺς κανόνας τῆς μοναχικῆς πολιτείας»¹³¹ καὶ παρακινοῦσαν τοὺς μαθητὲς του νὰ διάγουν κατὰ

του» ἀφ' ἐτέρου δὲ σὲ παρεμφερῆ (μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἐξονομασθέντος Ἀντωνίου Λιγνοῦ δημοσιευθεῖσα) εἶδηση (καὶ ἐνῶ ζῶντος τοῦ ἰδίου οὐδεμία σχετικὴ μελέτη του εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος), κατὰ τὴν ὁποία μεταξὺ τῶν ἀνεκδότων καταλοίπων του μνημονεύεται καὶ ἡ «Ἱστορία τῆς ἐν Ἰδρα ἱεράς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου καὶ τὸ μοναχολόγιον αὐτῆς μετὰ συμβολαίων ἀφορώντων εἰς τὰ κτήματα τῆς Μονῆς» [ἡ συγκεκριμένη μαρτυρία στὴ νεκρολογία Ἐμμανουὴλ Γ. Πρωτοψάλτη, «Ἀντώνιος Λιγνός», Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος ΙΑ' (1956), σ. 299 (= Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτη, «In Memoriam. Ἀντώνιος Λιγνός», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας ΙΣ'* (1956), σ. 198)· ἡ ἴδια ἀκριβὴς πληροφορία καὶ σὲ κείμενο παρόμοιας ὁμιλίας τοῦ ἰδίου, «In Memoriam. Ὁ Ἀντώνιος Λιγνός καὶ τὸ ἔργον του», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας ΙΣ'* (1956), σ. 245 (ἀς σημειωθεῖ, παρεμπιπτόντως, ὅτι τὴν ὑπαρξὴ τῶν μνημονευμένων «συμβολαίων» τῆς Μονῆς εἶχε ἐπίσης —κατὰ πληροφορίαν τοῦ ἰδίου τοῦ Λιγνοῦ— ἐπισημάνει προγενεστέρως ὁ Ἀντώνιος Ν. Μανίκης, «Ἡ ἐξέρευνησις τῆς Ἰδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ἰδρας ἀνάβασις. Ὁ δεῦτερος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας Ζ'* (1939), σ. 144: «Εἰς τὸ Ἀρχεῖον, ὅπως μοῦ εἶπεν ὁ προσφιλέστατός μου κ. Λιγνός, εὐρίσκονται ἀνεκδότα ἀκόμη, διάφορα ἔγγραφα, "συμβόλαια", ὡς τ' ἀποκαλεῖ, ἀναφερόμενα εἰς ποικίλας δικαιοπραξίας. Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τούτων ὑπάρχουν καὶ μερικά, χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 1750 ἕως τοῦ 1800, ποὺ ἀφοροῦν τὸν ἔκτοτε ὑπάρχοντα ἐκεῖ ἐπάνω Προφήτην Ἡλίαν»].

130. Β. 135, 41-45.

131. Βλ. Β. 95, 7-8.

πάντα «κοινοβιάτικην τάξιν»¹³².

Συνεβούλευε πάντοτε τούς ύποτακτικούς του και τούς «ἐδίδασκε πολλάκις ὅλα ἐκείνα ὅπου συντείνουν εἰς τὴν ἀποξένωσιν τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὴν ἀκολούθησιν τῆς ἀδιακρίτου ὑποταγῆς καὶ ὑπακοῆς»¹³³. Τὰ μέσα γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν στόχων ἦσαν, κατὰ τὸν ἱερό ἐκεῖνον πνευματικό, ἡ πρόθυμη ἀνάγνωσις καὶ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν, ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ἐνθυμήσεως, ἡ ἐκκοπή τῶν περιττῶν λογισμῶν καὶ τοῦ «ιδίου» θελήματος, ἡ στροφή τοῦ νοῦ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ¹³⁴, ἡ νοερά προσευχή, ἡ ὑπακοή¹³⁵, ἡ «περικεκτικὴ ἐγκράτεια»¹³⁶, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ «παντοτινὴ αὐτομεμψία»¹³⁷. Πρὸ πάντων, ὡς διακριτικὸς πνευματικὸς καὶ «καλὸς ποιμὴν» λογικῶν προβάτων, «ἐρευνοῦσε τοῦ καθ' ἑνὸς τὰ διανοήματα, τὰ κινήματα καὶ τὰ φερσίματα τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἕτερον καὶ τοὺς ἐσυμβούλευε προστάσσοντάς τους νὰ τοῦ ἐξομολογοῦνται καθ' ἐσπέραν τοὺς λογισμοὺς τους, τὸ νὰ ἀπέχουν ἀπὸ ἀργολογίας καὶ νὰ φυλάττουν σιωπὴν καὶ [...] νὰ προσεύχωνται ἀδιαλείπτως»¹³⁸.

Κατὰ κύριον λόγον τέσσερα ἦσαν τὰ βασικὰ σημεῖα γύρω ἀπὸ τὰ ὅποια περιστρέφετο ἡ διδασκαλία του¹³⁹:

α) ἀπόλυτη ὑπακοή πρὸς τὸν γέροντα·

β) τελεία «ἀπάρνησις τοῦ ἑαυτοῦ των»¹⁴⁰.

γ) ἐκκοπή «πάντων τῶν σωματικῶν θελημάτων»¹⁴¹.

δ) καθαρισμὸς τῆς ψυχῆς «διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως ἀπὸ τὰ πάθη καὶ πονηροὺς λογισμοὺς τῶν δαιμόνων»¹⁴².

Διδάσκοντας αὐτὰ ὁ Ἱερόθεος, ἐπιχειροῦσε νὰ μυήσει τοὺς μαθη-

132. Β. 95, 9.

133. Β. 79, 2-5.

134. Βλ. Β. 79, 16-55.

135. Βλ. Β. 80, 1-22.

136. Πρβλ. Β. 80, 18-19.

137. Πρβλ. Β. 80, 19-20.

138. Β. 95, 13-19.

139. Βλ. Β. 100, 15-28.

140. Πρβλ. Β. 100, 18.

141. Β. 100, 18-19.

142. Β. 100, 20-21.

τές του στη «χριστομίμητον ζωὴν τῆς μοναχικῆς πολιτείας»¹⁴³, ἐνῶ συνάμα παρακαλοῦσε τὸν «ἀγαθὸν Θεὸν νὰ ἐμφυτεύσῃ τὸ ἐδικόν του θέλημα ἐν μέσῳ τῆς καρδίας αὐτῶν»¹⁴⁴. Βλέποντας δὲ τὰ πνευματικά του ἀναθρέμματα νὰ ἀγωνίζονται καὶ βιάζονται τὸν ἑαυτὸ τους μὲ θεῖο ζῆλο καὶ ἱερὰ προθυμία, «διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ γλυκυτάτου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁴⁵, ἔχαιρε καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεό¹⁴⁶. Πολλές φορές, ἐπίσης, ἐμιμείτο τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, «νύκτα καὶ ἡμέραν νουθετῶν ἕνα ἕκαστον»¹⁴⁷, ἀλλὰ καὶ ὄλους μαζί, ἐνσταλλάζοντας στὶς καρδιές τους «τὰ συντείνοντα πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν ὑποτακτικὴν τους ζωὴν»¹⁴⁸.

Ἰδιαίτερα σημαντικὴ καὶ ἀξιομνημόνευτη εἶναι ἡ περὶ δακρῶν διδασκαλία τοῦ Ἱεροθέου¹⁴⁹, διότι —ὅπως ἰσχυρίζεται— «εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν σώνεται, βέβαια, τινὰς χωρὶς δάκρυα»¹⁵⁰. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ διδαχὴ «εἰς τρεῖς τάξεις μοιράζονται τὰ δάκρυα»¹⁵¹. Πρῶτον· τὰ δάκρυα τὰ ἐξωτερικά, ποὺ τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια μας «καὶ καθαρίζουν καὶ πλύνουν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν λέραν καὶ ἀσχημάδα τῆς ἀμαρτίας»¹⁵². Δεύτερον· τὰ «δάκρυα» τὰ ἐσωτερικά, «ὅπου γεννῶνται ἀπὸ λύπην καὶ πόνον τῆς καρδίας, ὅταν διὰ τὰ σφάλματά του ἐξομολογείται νοερῶς πρὸς τὸν Θεὸν μὲ βαθυτάτους ἀναστεναγμοὺς τῆς ψυχῆς»¹⁵³. Καὶ τρίτον· τὰ «δάκρυα» ποὺ ἐκχέονται μὲ σκοπὸ τὴν ἐξιλέωση ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες μας¹⁵⁴, δηλαδὴ «ἡ μεγάλη τα-

143. Β. 100, 17.

144. Πρβλ. Β. 100, 23-24.

145. Β. 99, 35-36.

146. Βλ. Β. 99, 41-42.

147. Β. 99, 42-44. Πρβλ. καὶ Πράξ. κ', 31.

148. Β. 99, 44-45.

149. Βλ. Β. 103. Μιὰν εὐσύνοπτη παρουσίαση τῆς περὶ δακρῶν πατερικῆς διδασκαλίας βλέπε πρόχειρα στὴ μελέτη τοῦ (νῦν Μητροπολίτου Ναυπάκτου) Ἱεροθέου Βλάχου, Ὁρθόδοξη ψυχοθεραπεία (πατερικὴ θεραπευτικὴ ἀγωγή), Ἔδεσσα 1987², σσ. 172-177.

150. Β. 103, 43-44.

151. Β. 103, 14.

152. Β. 103, 15-17.

153. Β. 103, 21-24.

154. Βλ. Β. 103, 34-35.

πείνωσις καὶ οἱ κόποι τοῦ σώματος καὶ ἡ καθημερινὴ ὑπομονὴ τῶν ἐπερχομένων πειρασμῶν»¹⁵⁵.

Πέρα ἀπὸ τὴ θεωρητικὴ διδασκαλία, «ὁ φιλόστοργος ἐκεῖνος πατὴρ»¹⁵⁶ μετῆρχετο «διάφοραις οἰκονομίαις»¹⁵⁷, ἐλέγχους, δοκιμασίες καὶ ταπεινώσεις γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ὑποτακτικῶν του. Οἱ «κανόνες» ποὺ ἐπέβαλλε ἐποίκιλλαν καὶ διεμορφώνοντο ἀνάλογα μὲ τὴν πνευματικὴ κατάστασις ἢ τὰ πάθη ποὺ βασάνιζαν κάθε μοναχό. Ἔτσι, ἄλλοτε φανερὰ καὶ ἄλλοτε «κατ' ἰδίαν», «ἐκεῖνον ὁποῦ ἐστοχάζετο ὅτι παίρνεται ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν, τὸν ἐπρόπαιρνε καὶ τὸν ἐμάλωνε προστάζοντάς του νὰ κάμνη τὰς εὐτελεστέρας ὑπηρεσίας»¹⁵⁸. ἄλλον κενόδοξον καὶ ἀνθρωπάρεσκον «τὸν ἤλεγχε ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀδελφούς»¹⁵⁹. ἄλλους πάλι φθονερούς καὶ ζηλόφθονες τοὺς συνεβούλευε «πατρικῶς νὰ ἔχουν ἀγάπην»¹⁶⁰, ἐνῶ ἐκεῖνον «ὁποῦ ἔπασχε ἀπὸ αἰσχροῦς λογισμοῦς»¹⁶¹ ἢ «ὑποκρίνετο ὅτι εἶναι ἀγαθῆς διαθέσεως, ἐπρόσταξε καὶ τὸν ἔπτυν ὅλοι εἰς τὸ πρόσωπον πρὸς καταισχύνην του»¹⁶². Δὲν ἔλειπαν, βεβαίως, καὶ αὐστηρότερες δοκιμασίες, ὅπως ἡ συχνὴ προσταγὴ του πρὸς ἀπειθεῖς καὶ ἀπειθάρχητους μοναχοὺς νὰ βάζουν ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα μετάνοια ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ «μὲ τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν γῆν»¹⁶³ νὰ λέγουν σὲ ὅσους διαβαίνουν τὴ θύρα: «ἔσφαλα, πατέρες ἅγιοι, συγχωρήσατέ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ καὶ εὐχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ νὰ μὲ ἐλεήσῃ ὁ Κύριος καὶ νὰ μοῦ χαρίσῃ καλὴν διόρθωσιν»¹⁶⁴.

Μὲ τέτοιες καὶ παρόμοιες μεθόδους καὶ διδασκαλίες ἐπιχειροῦσε ὁ θεῖος πατὴρ νὰ ἀπομακρύνει τοὺς λογισμοὺς τῶν ὑποτακτικῶν του ἀπὸ τὰ κοσμικὰ, μάταια καὶ φθειρόμενα φρονήματα «τοῦ παρόντος αἰῶνος» καὶ ἀντιθέτως «νὰ ὑψώνη τὴν διάνοιάν τους εἰς τὴν νοητὴν

155. Β. 103, 35-37.

156. Πρβλ. Β. 102, 2.

157. Β. 102, 1.

158. Β. 101, 33-36.

159. Β. 101, 37-38.

160. Πρβλ. Β. 101, 41.

161. Β. 101, 47-48.

162. Β. 101, 48-50.

163. Β. 101, 57-58.

164. Β. 101, 59-61.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Λατρευτική συμπεριφορά και λειτουργική συνείδηση τοῦ γέροντος Ἱεροθέου

Ἐξετάζουμε ἰδιαίτερος στὴ συνέχεια τὰ τέσσερα κύρια σημεῖα τῆς λατρευτικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ γέροντος Ἱεροθέου· δηλαδή, τὴν ἀναστροφή του στὸν ἱερό ναό, τὴ σχέση του μὲ τις Ἀκολουθίες καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας — ὅπως τὰ μυστήρια τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως — τὴ λειτουργικὴ του συνείδηση κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἱερατικῆς του διακονίας καί, τέλος, τὸν τρόπο πὸ ἐβίωσε καὶ ἐφήρμοξε τὴν ἔννοια τῆς προσευχῆς.

1. Ἐκκλησιασμός — Συμμετοχὴ στὶς Ἀκολουθίες

Ἡ ρίζα τῆς θαυμαστῆς ἀγάπης τοῦ Ἱεροθέου γιὰ τὰ τελούμενα ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, τὸ «φιλακόλουθον» αὐτοῦ καὶ ἡ εὐλαβὴς συμπεριφορά του κατὰ τὴ διάρκεια κάθε εἶδους ἱεροπραξίας, εὐρίσκεται στὴν παιδικὴ του ἡλικία καὶ κυρίως στὴ διαπαιδαγώγηση τῆς «φιλοθέου» μητρός του. Ἐκεῖνη ἢ «πολλὰ φιλέορτος»¹ γυναῖκα ἐφρόντιζε πάντοτε, «ἐρχομένης ἑορτῆς»², νὰ σηκώνει τὰ παιδιά της πολὺ νωρίς, «ὕστερα ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα»³, νὰ τὰ προετοιμάζει καὶ ὅλοι μαζί νὰ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία «πρὶν τοῦ σημαντήρος»⁴, ὅπου μάλιστα «ἐπρόσμενον τὸν ἱερέα»⁵. Ταυτόχρονα, νουθετοῦσε καὶ ἐδίδασκε αὐτὰ πῶς νὰ συμπεριφέρονται μέσα στὸ ναό· «φρόνιμα, τακτικά,

1. Β. 14, 6.

2. Β. 14, 7.

3. Β. 14, 7-8.

4. Β. 14, 9-10.

5. Β. 14, 10.

προσεκτικά»⁶ και όχι άπρεπα ή με τὰ πόδια τους άνοιχτά⁷. Επίσης τους ύπεδείκνυε πώς πρέπει νά κάμουν σωστά τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ· «πρῶτον νά βάνουν τὸ χέρι τους εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὸν ὀμφαλόν· ἔπειτα εἰς τὸν δεξιὸν νῶμον καὶ εἰς τὸν ἀριστερὸν καὶ ὕστερα κάτω εἰς τὴν γῆν· καὶ τοιουτοτρόπως, σταυρώνοντας τὸν ἑαυτὸν τους, νά στέκονται ἔπειτα σταυρωμένα τὰ χέρια τους ἕως τέλους, ὅπου νά ἀπολύση ἡ ἐκκλησία»⁸.

Ἡ σχέση τοῦ Ἱεροθέου μετὰ τὴ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτείνεται ὅταν, δόκιμος μοναχὸς στὴ Μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ «ἐπιφορτισμένος» ἐπίσης μετὰ τὰ διακονήματα τοῦ ἀναγνώστη, ἐκκλησιάρχῃ καὶ διαβαστῆ, περνοῦσε τίς περισσότερες ὥρες τῆς ἡμέρας ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ναοῦ· «ἐσκοῦπιζεν, ἔπλενε τὰς κاندήλας κάθε Σάββατον, ἐπάστρευεν τὸν κοινορτὸν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας, ἐβοήθει τὸν ἐφημέριον εἰς τὴν Λειτουργίαν, σχεδὸν καθ' ἡμέραν»⁹. Μετὰ δὲ τίς διακονίες αὐτές, πού «μετὰ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ προθυμίαν»¹⁰ ἐπιτελοῦσε, «ἐκάθετον καὶ ἐδιάβαζεν τὰ τροπάρια καὶ τὰ ἄλλα ὅπου ἤθελεν νά κανοναρχήσῃ [...] ἐπειδὴ καὶ ἦτον προσταγμένος νά διαβάσῃ αὐτὸς τὴν Ἀκολουθίαν μετὰ τὸ νά ἦτον πολλὰ εὐφραδῆς καὶ ἀνέγνωθεν καθαρότατα ὡς ἄλλος οὐδεὶς»¹¹. Τὸ ἴδιο συνέβαινε καὶ ὅταν ἐργαζόταν στὶς ἐξωτερικὰς ὑπηρεσίας τῆς Μονῆς καὶ μάλιστα στὰ πιὸ βαρεὰ καὶ κουραστικὰ διακονήματα, ὅπου οἱ πατέρες τὸν ἔβαζαν «νά διαβάσῃ ἐμπρὸς τους τὰς Ὁδῶρας, μετὰ τὸ νά ἐδιάβαζεν ὀγλήγορα καὶ καθαρὰ»¹². Παρὰ τὴν ὑπερβολικὴν κούρασιν πού δημιουργοῦσε ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία, ὁ Ἱερόθεος οὐδέποτε παρέλειπε τὴν καθορισμένην «νυχθήμερον»¹³ Ἀκολουθία του, ἀπὸ τὴν ὅποια —ὅπως χαρακτηριστικὰ σημειώνει ὁ βιογράφος του— «δὲν ἔ-

6. Β. 13, 2.

7. Β. 13, 3-5.

8. Β. 13, 9-14.

9. Β. 18, 9-12.

10. Β. 18, 8.

11. Β. 18, 12-17.

12. Πρβλ. Β. 22, 8-10.

13. Β. 22, 7.

λειπεν πώποτε, ἔχοντας ἀκόμη καὶ τὴν διακονίαν τῆς ἐκκλησίας»¹⁴.

Κατὰ τὴν παραμονή του στὸ Ἅγιον Ὅρος, ὁ Ἱερόθεος συμμετέχει πρόθυμα «εἰς τὰς ἀγρυπνίας ὅπου ἔκαναν εἰς ὄλας τὰς Κυριακάς καὶ τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς, θεομητορικὰς καὶ τῶν μεγάλων ἀγίων»¹⁵, βιάζοντας τὸν ἑαυτό του νὰ παρακολουθεῖ τὶς Ἀκολουθίες αὐτὲς «ἀγρυπνος [...] μετὰ πάσης προσυχῆς καὶ εὐλαβείας, προσευχόμενος καὶ προσέχοντας εἰς τὸν ἑαυτόν του, μὴ συνομιλῶντας τὸ σύνολον μὲ τινα χωρὶς ἀνάγκην»¹⁶. Ὅταν παρίστατο ἀνάγκη νὰ βγεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ἔπαιρνε πρῶτα τὴν ἀδεια τοῦ γέροντός του καὶ ἐφρόντιζε νὰ ἐπιστρέφει πίσω ἀμέσως¹⁷. Ὅταν πάλι «τὸν ἐπέιραζεν ὁ ὕπνος πολλά, ἔβγαυεν ἀπὸ τὸ στασιδίον καὶ ἐστέκετον ἀπάνω εἰς τὰ μάρμαρα· καὶ τὸ καλοκαίρι, στενοχωρούμενος ἀπὸ τὴν περισσὴν ζέστην, ἔβγαζεν τὰ ποδήματα καὶ ἐστέκετον οὕτω ἀπάνω εἰς τὰ μάρμαρα, μὴν ψηφῶντας τὴν βλάβην ὅπου προέρχεται ἀπὸ τὴν ψύχραν τῶν μαρμάρων»¹⁸. Ἀλλὰ καὶ τὰ προσφιλῆ του διακονήματα, τοῦ ψάλτη δηλαδή, τοῦ ἀναγνώστη καὶ τοῦ κανονάρχου, ἐπιτελοῦσε θαυμάσια ὁ αἰοίδιμος· «ὅταν ἤρχετον ἡ ἀράδα του νὰ ψάλλῃ, ἔψαλε μὲ πᾶσαν εὐταξίαν καὶ ἐπρόσεχεν ὄλως εἰς τὸ νόημα τῶν ψαλομένων ψαλμῶν ἢ τροπαρίων»¹⁹. Ὅταν πάλι τὸν προσέταξε ὁ τυπικάρχης νὰ κανοναρχήσῃ ἢ νὰ κάμῃ ἀνάγνωση, «τόσον ξεκάθαρα καὶ γλυκύτατα τὰ ἐπαράδιδεν τὰ θεῖα λόγια [...] ὅπου σχεδὸν ὄλους τοὺς ἐτραβοῦσε πρὸς τὸν ἑαυτόν του (ὡς ὁ μαγνήτης τὸν σίδηρον) καὶ τρόπον τινὰ ὡσὰν αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ ἔβανεν μὲ τὸ χέρι του εἰς τοῦ κάθε ἐνὸς τὸ αὐτίον τὰ θεῖα λόγια»²⁰.

Τὰ ἐκδηλα αὐτὰ φιλακόλουθα αἰσθήματά του, καθὼς καὶ τὴν ἀνάπαυση καὶ ἀναψυχὴ ποὺ δημιουργοῦσε στὴν ψυχὴ του ἢ συμμετοχὴ στὴ θεῖα Λατρεία, μετεβίβασε ἀργότερα ὁ γέρων Ἱερόθεος καὶ στοὺς μαθητὲς του, μαζί μὲ τοὺς ὁποίους ἀπελάμβανε τὴ γαλήνη καὶ

14. Β. 21, 67-69.

15. Β. 39, 31-33.

16. Β. 53, 2 καὶ 5-7.

17. Βλ. Β. 53, 16-19.

18. Β. 53, 19-24.

19. Β. 53, 7-10.

20. Β. 53, 12-16.

ήσυχία που παρέχει ή συνειδητή συμμετοχή στις Ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας. Μνημονεύουμε ἐνδεικτικά πῶς κατά τὴν περίοδο που ἐμόναζε με τὸν ἀδελφό του στὸ κελλὶ τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου, ζοῦσε ἀπομονωμένος σ' ἓνα κελλάκι καὶ «τὸ ἐσπέρας ἤρχετον καὶ ἐδιάβαζον μαζί τὸν ἐσπερινὸν καὶ τὸν ὄρθρον καὶ πάλιν μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἐπήγαιεν εἰς τὴν ἡσυχίαν του»²¹. ἐνῶ «πολλάκις ἐπερνοῦσαν τέσσαραις καὶ πέντε ὥραις εἰς τὴν Ἀκολουθίαν τους»²².

Οἱ εὐλογημένες αὐτές συνήθειες, που τὸν συνόδευσαν καθ' ὅλην τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του, δὲν ἔλειψαν, βεβαίως, ἀπὸ τίς τελευταίες του στιγμές. Καθηλωμένος ἀπὸ θανάσιμη νόσο στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου, βιάζει καὶ πάλι τὸν ἑαυτό του καὶ «μὲ κόπον πολὺν»²³ μεταβαίνει στὸν ἱερὸ ναό, ὅπου γιὰ τελευταία φορὰ διαβάζει στοὺς ὑποτακτικούς του τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Διαθήκης, κατὰ «τὴν ἀγρυπνίαν τῶν Ἁγίων Παθῶν»²⁴. «Μὲ προθυμίαν πνεύματος καὶ μὲ στεναγμοὺς ἀλαλήτους»²⁵ ἐκφωνεῖ τὸ «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»²⁶ ὁ αἰοίδιμος ἐκεῖνος γέρων, ὁ ὁποῖος προτίμησε —κατὰ τὸν ψαλμωδὸ— «παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἢ οἰκεῖν ἐν σκηνώμασιν ἀμαρτωλῶν»²⁷. Ἀργότερα, λίγο πρὶν παραδώσει τὴν ψυχὴν του «εἰς χεῖρας Θεοῦ»²⁸, προσέταξε «καὶ τοῦ ἔκαμαν ἅγιον Εὐχέλαιον»²⁹, σφραγίζοντας μετὰ τὸ ἱερὸ αὐτὸ μυστήριο τὸ κεφάλαιο τοῦτο τῆς ζωῆς του μετὰ τὸν πλέον ἐνδεδειγμένο τρόπο.

2. Ἐξομολόγηση

Ἐὰν θελήσουμε νὰ ἀναζητήσουμε τίς καταβολές τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου τῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως στὴν καρδιά τοῦ Ἱερο-

21. Β. 85, 8-10.

22. Β. 78, 7-9.

23. Β. 126, 16.

24. Β. 126, 11.

25. Β. 126, 18-19.

26. Β. 126, 17-18. Πρβλ. Ἰω. ιγ', 31.

27. Ψαλμ. πγ', 11.

28. Β. 128, 7.

29. Β. 126, 62.

θέου, πρέπει και πάλι να ανατρέξουμε στην επιβλητική όντως φυσιογνωμία της μητρός του Μαλάμωσ. Και τούτο διότι εκείνη, από τη νηπιακή ακόμη ηλικία του, ενεφύτευσε στην άδολη ψυχή του την ψυχρωσώτῃρια αὐτῆ συνήθεια. Ὅταν ἐπήγαινε στο χωριό τους ὁ πνευματικός —σημειώνει χαρακτηριστικά ὁ βιογράφος του— και κτυποῦσε τὴν καμπάνα γιὰ νὰ συναχθοῦν οἱ πιστοὶ πρὸς ἐξομολόγησι, «ἐπαίρηνεν τὰ παιδιά της καὶ ἐπήγαιεν εἰς αὐτόν· καὶ οὕτω, τὰ ἐπρόσταζεν νὰ βάλουν μετάνοιαν καὶ νὰ φιλήσουν τὸ χέρι τοῦ πνευματικοῦ διὰ νὰ τὰ εὐλογήσῃ, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον ἔτι ἡλικίαν πρὸς ἐξομολόγησιν»³⁰.

Οἱ παιδικὲς αὐτὲς ἀναμνήσεις καὶ ἐμπειρίες, βαθειὰ χαραγμένες στὴν ψυχή τοῦ Ἱεροθέου, συμμειγνυνται στὴ συνέχεια μὲ τὶς διδασκαλίαι καὶ συμβουλὲς τῶν πνευματικῶν του πατέρων καὶ συνηγοροῦν στο νὰ ἀγαπήσῃ «τὴν τελείαν καὶ γενικὴν ἐξομολόγησιν»³² καὶ νὰ καταστεῖ, προϊόντος τοῦ χρόνου, «πολλὰ εὐκολος καὶ ἐλεύθερος εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τῶν λογισμῶν»³³. Γιὰ παράδειγμα, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς του κοντὰ στὸν πνευματικὸ κύρ Διονύσιο, «εἰς κάθε ὥραν ὅπου τοῦ ἤρχετο κανένας λογισμὸς εὐθύς τὸν ἔλεγε πρὸς τὸν γέροντα καὶ κάθε βράδυ τοῦ ἐδιάβαζε εὐχὴν. Καὶ οὕτω, παίρνοντας τὴν εὐλογίαν του, ἐπήγαιεν εἰς τὸ κελλίον του»³⁴.

Παρόμοια βιώματα μετᾶγγισε στὴ συνέχεια ὁ ἱερός πατήρ καὶ στὰ πνευματικὰ του τέκνα, προστάζοντας «νὰ τοῦ ἐξομολογοῦνται καθ' ἑσπέραν τοὺς λογισμοὺς τους»³⁵. Ἡ κυρίαρχη δὲ θέσις πού κατέχει ἡ ἀνωτέρω προτροπὴ τοῦ Ἱεροθέου γιὰ «ἐξαγόρευση τῶν ἁμαρτιῶν» ἀνάμεσα στὶς νοουθεσίαις πού ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς μοναχοὺς του, ἀποδεικνύει περίτρανα τὴν ἐξαιρετικὴ σημασία πού ἀπέδιδε σ' αὐτήν.

Ἐπισφράγισμα τῆς πνευματικῆς του «σοφίας καὶ διακρίσεως»³⁶

30. Πρβλ. Β. 15, 3-7.

31. Βλ. *Μάρκ.* β', 30.

32. Πρβλ. Β. 35, 9-10.

33. Β. 42, 1-2.

34. Β. 42, 2-5.

35. Β. 95, 16.

36. Πρβλ. Β. 97, 51.

υπήρξε ἀναμφίβολα ὁ «διορισμός» του στὸ «ἐπάγγελμα τῆς πνευματικῆς διαγωγῆς»³⁷, στὴ θέση τοῦ κοινοῦ πνευματικοῦ ὀλοκλήρου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἔπειτα ἀπὸ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Μὲ πολλοὺς «κόπους, πόνους καὶ μόχθους»³⁸ ἐπιτελοῦσε ὁ Ἱεροθέος τὴ διακονία αὐτὴ, ἐξομολογώντας τοὺς προσερχομένους· καὶ μετεχειρίζετο ὁ αἰόδιμος «παντοίους τρόπους διὰ τὴν σωτηρίαν τους [...] νύκτα καὶ ἡμέραν καταγινόμενος εἰς τοὺς ἱεροὺς Κανόνας καὶ διδασκαλίας τῶν θείων Πατέρων, κατασκευάζοντας ἐκεῖθεν τὰ ἱατρικὰ βότανα καὶ πνευματικὰ ἔμπλαστρα πρὸς θεραπείαν τῶν ψυχικῶν πληγῶν τῶν προσερχομένων ἐξομολογηθῆναι»³⁹.

Τέλος, λίγο πρὶν τὴν κοίμησή του, «κατὰ τὴν θείαν ἐντολήν⁴⁰ καὶ τὴν συνήθειαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ καθὼς τοὺς ἄλλους ἐδίδασκε»⁴¹, ἀναδεικνύεται γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ κήρυκας διαπρύσιος καὶ τηρητῆς ἄριστος τῶν περὶ ἐξομολογήσεως φρονημάτων του· «κράζει τὸν γέρον πνευματικὸν Κοσμᾶν, τὸν ἀπὸ τὴν συνοδείαν του, καὶ τοῦ ἐξομολογεῖται τὸν λογισμόν του»⁴², παραδίδοντας τὸν ἑαυτό του «θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ»⁴³.

3. Λειτουργικὴ συνείδηση

Παρακολουθώντας τὴν πορεία τοῦ Ἱεροθέου ἀπὸ τὴ στιγμή πού ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Γεράσιμος τὸν ἐχειροτόνησε διάκονο καὶ πρεσβύτερο ἕως τοῦ τέλους τῆς ζωῆς του — πορεία εἰκοσιτεσσάρων περίπου ἐτῶν —, διαπιστώνουμε μὲ συγκίνηση καὶ ἐκπληξη συνάμα τὴν ἐπιμελῆ καὶ συνεχεῆ φροντίδα του γιὰ καθημερινὴ ὑμνολόγησι τοῦ Θεοῦ μέσῳ τῆς θείας Εὐχαριστίας.

37. Β. 97, 33-34.

38. Βλ. Β. 97, 53-54.

39. Βλ. Β. 97, 51-52 καὶ 55-60.

40. Ἰακ. ε', 16.

41. Β. 126, 60-61.

42. Β. 126, 58-60.

43. Πρβλ. Ρωμ. ιβ', 1.

Ἐβίωνε κυριολεκτικὰ ἐντὸς τοῦ «λειτουργικοῦ χρόνου» καὶ «ἐφημέρευε μὲ τὸν πνευματικὸν του πατέρα εἰς τὸ Κυριακὸν εἰς ὅλας τὰς ἑορτὰς τοῦ χρόνου, τὰς δὲ λοιπὰς ἡμέρας ἐλειτουργοῦσαν εἰς τὴν καλύβην τους, εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον»⁴⁴. Μεταξὺ τοῦ πνευματικοῦ γέροντος Διονυσίου καὶ τοῦ ὑποτακτικοῦ του Ἱεροθέου ἀναπτύσσεται μιὰ εὐγενῆς ἀμιλλα, καθ' ὅτι «ἔχοντας ὁ γέροντας συνήθειαν νὰ λειτουργῇ καθ' ἡμέραν, τὸν μιμείται καὶ ὁ ἱερός Ἱεροθέος [...] καὶ ἐπειδὴ ἤθελον νὰ λειτουργοῦν καὶ οἱ δύο, ἐλειτουργοῦσεν ὁ ἕνας πρῶτον εἰς τὴν ἐδικὴν τους ἐκκλησίαν καὶ ἀπολύοντας ἐπήγαιναν πάλιν οἱ δύο εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς σκίτηως καὶ ἐλειτουργοῦσεν ὁ ἕτερος»⁴⁵. Ἡ ἀκατάπαυστη μυσταγωγία ἐξασφάλιζε στοὺς δύο λειτουργοὺς «τὴν ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην τοῦ νοός τους»⁴⁶ καὶ πολλές φορές τοὺς ὀδηγοῦσε σὲ ὑψηλές πνευματικὲς καταστάσεις, κατὰ τίς ὁποῖες «ἐβγαίνοντες ἀπὸ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἦσαν ὅλοι λελαμπρυσμένοι κατὰ τὰς ψυχάς, οἱ πανόσιοι, μὲ μιαν βαθυτάτην γαλήνην καὶ χαρὰν τῆς καρδίας τους»⁴⁷. Μνημονεύεται σχετικὰ στὸ κείμενο τοῦ Βίου, ὅτι ὁ Ἱεροθέος «μίαν φοράν ὅπου ἐλειτουργῆσεν εἰς τὸ Κυριακόν, τὴν παραμονὴν τῶν Ἀγίων Θεοφανείων»⁴⁸, ὁμολόγησε στὸν πνευματικὸ του ὅτι μετὰ τὴν ἱεροπραξίαν ἐνίωθε «μίαν χαρὰν καὶ προθυμίαν ἄρρητον εἰς τὴν καρδίαν»⁴⁹, ὥστε ἠσθάνετο «νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του»⁵⁰. Τότε ὁ γέρων Διονύσιος τοῦ ἀπήντησε ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἀνταμείβει «ὁ ἐπουράνιος Βασιλεὺς Χριστὸς [...] τοὺς ἐδικούς του ἱερεῖς καὶ πιστοὺς διακόνους καὶ ὑπηρέτας τῶν παναγίων αὐτοῦ μυστηρίων»⁵¹, παρέχοντας σ' αὐτοὺς ὄχι μόνον «τοὺς καρποὺς τοῦ Παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος»⁵², ἀλλὰ κυρίως «ὄλον τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του, διὰ τῆς θείας Κοινωνίας καὶ

44. Β. 46, 1-4.

45. Β. 46, 6-7 καὶ 9-12.

46. Β. 46, 13-14.

47. Β. 46, 17-20.

48. Β. 47, 1-2.

49. Πρβλ. Β. 47, 11.

50. Πρβλ. Β. 47, 12.

51. Β. 48, 7-10.

52. Β. 48, 11-12.

ιεράς Μεταλήψεως τοῦ παναγίου του Σώματος καὶ τοῦ πολυτιμῆ-
του αὐτοῦ Αἵματος»⁵³. Καὶ νοηθεῶν διακριτικὰ τὸν Ἱεροθεο κατέ-
ληγε ὡς ἀκολούθως: «καλότυχοι [...] εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου τὸν ὑπηρε-
τοῦν καὶ τὸν ἱεουργοῦν, τέκνον, μὲ πνεῦμα συντετριμμένον καὶ μὲ
κατανευυγμένην καρδίαν»⁵⁴.

Ἰδιαίτερη ἐντύπωση προκαλοῦσε στοὺς συναδελφοὺς τοῦ Ἱεροθέ-
ου ἡ «εἰρηνική του κατάστασις»⁵⁵, ποὺ ἀπέρρεε ἀπὸ τὴν «καθημερι-
νὴ ἱεουργία καὶ Κοινωνία»⁵⁶, πράξεις ἁγιαστικῆς ποὺ οὐδέποτε ἀ-
παρνήθηκε παρὰ τοὺς ὑπερβολικοὺς κόπους τῆς νηστείας, τῶν ἀσκη-
τικῶν του ἀγῶνων καὶ τῶν διακονημάτων ποὺ ἐπέβαλλε ἡ ὑπομονε-
τικὴ του ὑποταγή. Ἔτσι, «τὴν μὲν νύκτα εὐρίσκετο εἰς τὸν κανόνα
καὶ τὴν Ἀκολουθίαν καὶ μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν εἰς ἄλλης κα-
λύβας ἐκκλησίαν ἢ ὅταν ἦτον ἐφημέριος εἰς τὸ Κυριακόν, τὴν δὲ
ἡμέραν εἰς τοὺς προειρημένους κόπους»⁵⁷.

Ὅταν πλέον ἡσύχαζε μαζί μὲ τὸν ἀδελφόν του στὸ κελλὶ τοῦ
ἀγίου Ὁνουφρίου, «ἐσύντριβε τὴν καρδίαν του καὶ ἤρχετο πολλά-
κις εἰς κατάνυξιν καὶ δάκρυα»⁵⁸, ἐνῶ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἱερῶν
Ἀκολουθιῶν, «διαβάζοντας ἀργῶς καὶ προσεκτικὰ ἐβυθίζετο ὁ
νοῦς του μέσα εἰς τὰ πνευματικὰ νοήματα»⁵⁹. τέτοια δὲ χαρὰ καὶ
ἀγαλλίαση προξενοῦσαν στὴν ψυχὴ του τὰ ἱερὰ λόγια, ὥστε «ἐβά-
σταζεν ἀκόμη τὰς λέξεις ἀργότερα εἰς τὸ στόμα του καὶ τρόπον τι-
νὰ τὰς ἀναμασοῦσε, συμπίνοντας τὴν ποιότητα κάθε νοήματος»⁶⁰.
Στὴν ἡσυχία καὶ μόνωση ποὺ ἐξασφάλιζε τὸ ἐρημικὸ ἐκεῖνο κελλὶ,
«ἐλειτοργοῦσε τῷ Ἁγίῳ Θεῷ καθ' ἡμέραν, καθὼς εἶχε παραλάβει
ἀπὸ τὸν πνευματικόν του πατέρα»⁶¹. καὶ μέσα σ' αὐτὴν τὴν νηπτικὴ
κατάστασι «ἐκόχλαζεν ἡ καρδιά του καὶ ἔβγαζεν δάκρυα ἀπὸ τοὺς

53. Β. 48, 17-21.

54. Β. 48, 26-28.

55. Πρβλ. Β. 82, 2-3.

56. Πρβλ. Β. 82, 3-4.

57. Πρβλ. Β. 82, 20-23 / 17-18 καὶ 23-24.

58. Β. 84, 26-27.

59. Β. 84, 28-30.

60. Β. 84, 31-33.

61. Πρβλ. Βλ. Β. 91, 15-17.

ὀφθαλμούς του. Θέλοντας δὲ νὰ φυλάττη τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν τοῦ νοός του, δὲν ἄφημέ τινα νὰ ἐμβαίνη εἰς τὸ ἅγιον Θυσιαστήριον εἰς καιρὸν ὅπου ἐπρόσφερνεν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν εἰς τὸν Θεόν»⁶².

Παρόμοια τακτικὴ ἐτήρησε ὁ αἰοίδιμος ἕως τέλους τῆς ζωῆς του, ὅταν, εὐρισκόμενος στὴν ἐπιθανάτιο κλίνη, «ἐζήτησεν τὴν ἁγίαν εἰκόνα τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, τῆς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας αὐτοῦ Παναγίας Προστάτιδος, καὶ κατασπαζόμενος αὐτὴν με πόθον διάπυρον, ἐμετάλαβε τὰ θεία μυστήρια»⁶³· συνήθεια σωτηριώδη καὶ ζωοπάροχον, τὴν ὅποιαν οὐδέποτε ἐγκατέλειψε, «ἢ αὐτὸς λειτουργῶντας ἢ ἕτερος καὶ συχνάζοντας εἰς τὴν θείαν Μετάληψιν»⁶⁴, ἀκόμη καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀσθενείας του.

Ἡ σύντομη αὐτὴ ἐπισκόπηση τῆς λειτουργικῆς συνειδήσεως τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, δικαιολογεῖ, νομίζουμε, τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν ἐκπληξὴ πού ἐξεφράσθη στὸ προοίμιο τῆς παρούσης παραγράφου. Οἱ πεποηθήσεις καὶ τὸ φρόνημα τοῦ μακαρίου τούτου ἀνδρός, καλὸν θὰ ἦταν νὰ πληρώνουν καὶ ἐμπνέουν τὰ διανοήματα κάθε ὀρθοδόξου χριστιανοῦ· διότι —ὅπως ἐπιγραμματικὰ σημειώνει ὁ βιογράφος του— «ἡ ὑγεία καὶ σωτηρία μας ἐκ τῆς θείας Κοινωνίας συνίστανται»⁶⁵.

4. Προσευχή

Ἡ σκιαγράφηση τῆς λειτουργικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Ἱεροθέου κατακλείεται μὲ τὴν ἐπομένη ἀναφορὰ στὶς περὶ προσευχῆς διδαχὰς τοῦ γέροντος.

Ἦδη, ὅταν μικρὸ παιδί ἀκόμη ζοῦσε μὲ τὴν οἰκογένειά του, ἡ μητέρα τους «ὅταν ἤθελον νὰ κοιμηθοῦν, δὲν τὰ ἄφηνεν παρὰ πρῶτα νὰ κάμνουν τὸν σταυρὸν τους, νὰ λέγουν καὶ τό· “Ἅγιος ὁ Θεός”, τό· “Δόξα Πατρί”, τό· “Θεοτόκε Παρθένε” καὶ ἄλλα, ὅσα ἡ-

62. Β. 84, 34-38.

63. Β. 126, 63-66.

64. Πρβλ. Β. 126, 67-68.

65. Πρβλ. Β. 126, 69-70.

ξευρον»⁶⁶.

Έπειτα, κατά την περίοδο τῆς μοναχικῆς του ἀσκήσεως, καί ἐκτός ἀπό τὸν διορισμένο κανόνα καί τὴν κοινὴ προσευχὴ στὴν Ἱ. Μονή⁶⁷, ἰδιαίτερη ἐντύπωση προκαλεῖ ἡ εὐχέρεια τοῦ Ἱεροθέου νὰ συνθέτει «προσωπικὲς προσευχὲς» πρὸς τὸν Δεσπότη Χριστὸ καί τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, πρὸς ἐπίτευξη τῶν θεοφιλῶν του στόχων. Τὶς προσευχὲς αὐτὲς μπορούμε, σύμφωνα μὲ τὸ περιεχόμενό τους, νὰ κατατάξουμε στὶς ἀκόλουθες δύο κατηγορίες.

ι. Αὐτοσχέδιες προσευχὲς, τὶς ὁποῖες «ἐκ καρδίας» ἀπηύθυνε ὁ Ἱερόθεος, κυρίως πρὸς τὴν προστάτιδά του Ὑπεραγία Θεοτόκο, ἱκετεύοντας αὐτὴν «διὰ νὰ οἰκονομήσῃ τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς του»⁶⁸.

Γιὰ παράδειγμα, ὅταν ἐπιθυμοῦσε «νὰ ὑπάγῃ καί αὐτὸς εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος»⁶⁹, προσήχητο τοιοῦτοτρόπως:

«Παναγία μου, Δέσποινα Θεοτόκε Παρθένε, ἡ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀφράστως γεννήσασα, τὴν σωτηρίαν παντὸς τοῦ κόσμου, τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν, ἐσένα, Κυρία μου, βάνω ἀπὸ τὴν σήμερον ἐγγυήτριαν καί μεσίτριάν μου πρὸς τὸν Μονογενῆ σου Υἱὸν καί Θεόν μου, διὰ νὰ σώσῃς τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν, κἂν θέλω ἐγὼ κἂν μὴ θέλω, ὅτι ὡς Μήτηρ Θεοῦ πάντα δύνασαι»⁷⁰.

Ὅταν πάλι ἀναζητοῦσέ «τινα ἅγιον ἄνθρωπον καί πνευματικόν»⁷¹, ἀνέπεμπε πρὸς τὴν Θεοτόκο τὴν ἐπομένη εὐχή:

«Παναγία μου Θεοτόκε, ἡ ἐδική μου πνευματικὴ Μητέρα καί ἐγγυήτρια, ἰδοῦ, λοιπόν, Κυρία μου, ὅπου μὲ τὴν Χάριν σου ἦλθον εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος· ὅθεν, δεῖξόν μοι καί πατέρα πνευματικόν, διὰ νὰ διδαχθῶ ἀπὸ αὐτὸν τὸ θέλημα τοῦ Μονογενοῦς σου Υἱοῦ καί Θεοῦ μου»⁷².

66. Β. 14, 1-4.

67. Πρβλ. ὅσα ἐσημειώθησαν σχετικὰ ἀνωτέρω, στὴν παράγραφο 2.β τοῦ δευτέρου κεφαλαίου.

68. Β. 28, 5.

69. Β. 21, 28.

70. Β. 21, 30-36.

71. Β. 27, 10-11.

72. Β. 28, 6-11.

ii. Προσευχές πρὸς τὸν Ἰησοῦ Χριστό, συμπλήρωμα οὐσιαστικῶν ψαλμικῶν καὶ γραφικῶν χωρίων, οἱ ὁποῖες φανερώνουν ἐκδήλα τὴν ἐπαρκῆ καὶ ἐμβριθῆ γνώση τῶν θείων Γραφῶν πού χαρακτηρίζει τὸν μακάριο γέροντα.

Ἔτσι, «ἐμπροσθεν τῆς ἁγίας εἰκόνας τοῦ Δεσπότη καὶ Σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ»⁷³ καὶ ποθώντας διακαῶς «να δράμῃ εἰς τόπον ψυχοσωτήριον»⁷⁴, ἔλεγε αὐτὰ τὰ λόγια:

«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός μου, “τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὁποῦ φωτίζεις πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν νοητὸν κόσμον” τῶν ἀρετῶν διὰ μέσου τῶν ἁγίων σου ἐντολῶν καὶ ὁποῦ “θέλεις πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν”, παρακαλῶ καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς τὴν Βασιλείαν σου, “δείξόν μοι ὁδὸν σωτηρίας ἐν ἣ πορεύομαι, ὅτι πρὸς σέ ἦρα τὴν ψυχὴν μου”. “δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός μου· τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν γῆ εὐθείᾳ”. καὶ “κατεύθυνον τὰ διαβήματά μου εἰς τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον”, πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου Μητρὸς καὶ τῶν ἐν ἀσκήσει θεραπευσάντων σε ἁγίων πατέρων ἡμῶν. Ἀμήν»⁷⁵.

Παρόμοιες εὐχές ἀπηύθυνε πάντοτε σὲ ποικίλες περιστάσεις τοῦ βίου του· παραθέτουμε ἐνδεικτικὰ τὴν ἐπομένῃ, τὴν ὁποία «ἐφώναζε κρυφίως μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας του», ὅταν «ἔβλεπε τὸν λογισμόν του [...] νὰ τέρπεται ἢ νὰ χαίρεται εἰς τὰ ὡραία τοῦ κόσμου καὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος»⁷⁶:

«Κύριε ὁ Θεός μου, ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα, ἐν τῇ ὁδῷ σου ζῆσόν με”, “ὁδήγησόν με ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυριῶν σου” “καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διὰ παντός, εἰς τὸν αἰῶνα”»⁷⁷.

Κατὰ τὴν ἀσκητικὴ του μόνωση στὴν ἡσυχία τῆς ἐρήμου, ἡ συνήθης του προσευχὴ συνίστατο στὴν ἀδιάλειπτη ἐπανάληψη τῆς «εὐχῆς»: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς Θεοτόκου, ἐ-

73. Β. 23, 4-5.

74. Β. 23, 3.

75. Β. 23, 6-18.

76. Πρβλ. Β. 24, 7-8 καὶ 5-7.

77. Β. 24, 9-12.

λέησόν με»⁷⁸. προσπαθοῦσε με τὸν τρόπο αὐτό, «διὰ μέσου τῆς νοερᾶς προσευχῆς καὶ καρδιακῆς ἐργασίας, νὰ καθαρῖξῃ τὸ ὄμμα τῆς διανοίας του»⁷⁹. «Ὅταν δὲ πάλι τὸν ἐνοχλοῦσε «καμμία περίστασις ἢ θλίψις καὶ λύπη, ἀναστέναζε πυκνὰ πενθῶντας καὶ μέμφοντας τὸν ἑαυτὸν του καὶ παρακαλῶντας ταπεινὰ τὸν γλυκύ του Ἰησοῦν, τὸν ψυχεραστὴν καὶ νοητὸν νυμφίον του Χριστόν, εἰς βοήθειαν. Καὶ οὕτως τοῦ ἀσθήκωνε τὸ νέφος καὶ τὸ βάρος ἐκείνου τῆς λύπης καὶ ἀθυμίας»⁸⁰.

Τέλος, με ἀφορμὴ ἐρώτησις τοῦ ἱερομονάχου Ἰωάσαφ —«πῶς πρέπει νὰ κάμνη ἀρχὴν νὰ προσεύχεται ὁ μοναχὸς ὅταν θέλῃ νὰ κάμῃ τὸν κανόνα του»⁸¹— ὁ Ἱερόθεος παραδίδει λεπτομερέστατη περιγραφή ἐνὸς προοιμίου προσευχῆς, τὸ ὁποῖο ὁ ἴδιος μᾶλλον διεμόρφωσε καὶ ἐφήρμοξε.

Ὁ ἐνδιαφέρων αὐτὸς «τύπος» τῆς ἐν λόγῳ «προοιμιακῆς προσευχῆς» ἔχει ἀναλυτικὰ ὡς ἀκολούθως⁸²:

78. Β. 40, 4-5. Τὴν εὐχὴ αὐτὴν ὁ Ἱερόθεος, «θέλοντας νὰ ἐπικαλῆται καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ γέροντός του» (βλ. Β. 40, 5-6), τὴν μετέτρεψε ὡς ἀκολούθως: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς Θεοτόκου καὶ δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου πατρός μου, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλόν» (Β. 40, 6-8). Ἐπίσης τὴν ἀνωτέρω καρδιακὴν προσευχὴν, με τὴν ἴδια ἀκριβῶς διατύπωση, παρέδωκε ἀργότερα ὁ Ἱερόθεος τόσο στὸν ἀδελφὸ του Φιλόθεο (βλ. Β. 79, 53-55), ὅσο καὶ στοὺς ὑπολοίπους ὑποτακτικούς του, τοὺς ὁποίους «ἐδίδαξε νὰ προσεύχωνται ἀδιαλείπτως καὶ νὰ λέγουν τὴν σύντομον εὐχὴν ταύτην: "Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ μου, διὰ τῆς Θεοτόκου, ἐλέησον ἡμᾶς"» (Β. 95, 18-21).

79. Πρβλ. Β. 84, 19-20.

80. Β. 85, 11-16.

81. Β. 88, 6-7. Περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἱερομονάχου Ἰωάσαφ βλέπε καὶ τὴν ὑποσημ. 53 τοῦ ἐνάτου κεφαλαίου.

82. Ἐπιχειροῦμε στὴ συνέχεια πλήρη περιγραφή τῆς (ὑπὸ τοῦ γέροντος Ἱεροθέου προταθείσης) προοιμιακῆς προσευχῆς, βάσει τῶν στοιχείων ποὺ ἀντλοῦμε ἀπὸ τὴν παράγραφο 88 (στίχοι 7-37) τοῦ κειμένου τοῦ Βίου. Ἄς διευκρινισθεῖ ὅτι ἡ ἀκολουθοῦσα λεπτομερὴς ἀναφορὰ —ὑπὸ μορφήν τυπικῆς διατάξεως δομημένη— ἐκρίθη λυσιτελής γιὰ μιὰ διεξοδικὴ καταγραφή τοῦ συγκεκριμένου «τύπου» προσευχῆς (γιὰ τοῦτο παρατίθενται, ἐπιπροσθέτως, οἱ ὑπὸ τοῦ Ἱεροθέου ποιηθεῖσες δύο μακροσκελεῖς εὐχές, παρ' ὅτι αὐτὲς ἐμπεριέχονται καὶ στὸ ἐκδιδόμενον κείμενο τοῦ Βίου)· ἡ ἐπομένῃ αὐτοτελὴς παράθεσις τοῦ συγκεκριμένου προοιμίου

Πρῶτον λέγουμε τὴν κατωτέρω εὐχὴ τοῦ ἄββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου:

«Κύριε Ἰησοῦ ὁ Θεὸς μου, ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν κτίσιν σου, ᾧ δῆλα τὰ πάθη μου, καὶ ἡ ἀσθένεια τῆς φύσεως ἡμῶν, καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀντιπάλου ἡμῶν, σὺ αὐτὸς σκέπασόν με ἐκ τῆς κακίας αὐτοῦ. Διότι ἡ δύναμις αὐτοῦ κραταιά, καὶ ἡ φύσις ἡμῶν ταλαίπωρος, καὶ ἡ δύναμις ἡμῶν ἀσθενής. Σὺ οὖν ἀγαθέ, ὁ ἐπιστάμενος τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, ὁ καὶ βαστάζων τὴν δυσκολίαν τῆς ἀδυναμίας ἡμῶν, φύλαξόν με ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν λογισμῶν, καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν παθῶν, καὶ ἄξιον ποιήσόν με ταύτης τῆς λειτουργίας τῆς ἁγίας· μήπως ἐν τοῖς πάθεσί μου φθείρω τὴν γλυκύτητα αὐτῆς, καὶ εὐρεθῶ ἀναιδῆς ἐνώπιόν σου, καὶ τολμηρός»⁸³.

Στὴ συνέχεια λέγουμε:

«Εἰς δόξαν τοῦ παναγίου ὀνόματός σου, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς μου»⁸⁴.

καὶ ἐὰν μὲν πρόκειται περὶ ἱερέως:

«Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν»⁸⁵.

ἐὰν δὲ περὶ μοναχοῦ ἢ λαϊκοῦ:

προσευχῆς, ἃς λογισθεῖ ὡς εὐκαιρία γιὰ μιὰ ἐνδεχόμενη (κατὰ τὸ ἐφικτὸν σήμερα) ἐπαναφορὰ αὐτοῦ στὴ λειτουργικὴ χρῆση.

83. Βλ. Β. 88, 10-13. Ὁ βιογράφος παραθέτει τὴν ἀρχὴ μόνον τῆς εὐχῆς καὶ μὲ ἀξιοσημείωτη ἀκρίβεια παραπέμπει γιὰ τὴ συνέχειά της στὴ «βίβλο» τοῦ Ἄββᾶ Ἰσαὰκ: «ὄρα εἰς τὴν βίβλον αὐτοῦ, φύλλα 176, λόγῳ κη'» (Β. 88, 12-13). [Πρέπει ἐμφαντικὰ νὰ ἐπισημανθεῖ ἐδῶ ὅτι ὁ συγκεκριμένος «τύπος παραπομπῆς» ἀποτελοῦσε προσφιλεῖ συνήθεια τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἱεροθέου, Φιλοθέου, ὅπως τεκμαίρεται ἀπὸ ἀπλή καὶ μόνον ἀνάγνωσις αὐτογράφου κώδικος τοῦ τελευταίου, πού —ὑπὸ τὸν ἀριθμὸ 10 (50)— σώζεται στὴν Ἱ. Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Ἰδρας· καὶ ἐξ αὐτοῦ, λοιπόν, τοῦ γεγονότος πιστοποιεῖται ὁ Φιλόθεος ὡς γραφεὺς τοῦ δευτέρου τμήματος τοῦ παρόντος Βίου (πρβλ. καὶ ὅσα σημειώνονται σχετικὰ κατωτέρω, στὸν οἰκεῖο τόπο τοῦ ἐνάτου κεφαλαίου)]. Γιὰ τὸ πλήρες κείμενο τῆς εὐχῆς βλ. Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰσαὰκ ἐπισκόπου Νινευὶ τοῦ Σύρου, *Τὰ Εὐρεθέντα Ἀσκητικά* [...], ἐν *Λειψία αψο'* [1770], σσ. 176-179, λόγος κη'. «Περὶ ἀγρυπνίας τῶν νυκτῶν, καὶ περὶ διαφορῶν τρόπων τῆς ἐργασίας αὐτῆς».

84. Β. 88, 20-21.

85. Βλ. Β. 88, 21-22.

«Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. Ἀμήν»⁸⁶.

Εἶτα τὰ κατωτέρω⁸⁷:

«Δόξα σοι, ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι».

«Βασιλεῦ οὐράνιε, παράκλητε...» κ.λπ.

«Κύριε ἐλέησον» (ιβ')

«Δεῦτε προσκυνήσωμεν...» (ἐκ γ', ὡς σύνηθες) καὶ τὸν ΞΘ' ψαλμόν:

«Ὁ Θεὸς εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες...»

Ἐπειτα, μετὰ τὴν ἐπίκληση τῆς μεσιτείας «τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου, τῶν ἐπουρανίων Δυνάμεων, τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου τοῦ φύλακος καὶ πάντων τῶν ἁγίων»⁸⁸, καθὼς καὶ τῆς εὐχῆς τοῦ «πνευματικοῦ ἡμῶν πατρός»⁸⁹, ἀρχίζουμε κομποσχοίνιον, λέγοντας τὴν ἐξῆς εὐχή:

«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ καὶ Λόγε τοῦ <Θεοῦ τοῦ> ζῶντος, διὰ τῆς Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλέησον ἡμᾶς»⁹⁰. μνημονεύουμε ἀκόμη «πάντας τοὺς χριστιανούς, τοὺς ἐλεοῦντας, τοὺς μισοῦντας καὶ ἀγαπῶντας ἡμᾶς»⁹¹.

Τέλος δέ, λέγουμε καὶ τὶς δύο ἐπόμενες εὐχές, πρὸς τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, συντεθειμένες παρὰ τοῦ ἀοιδίου πνευματικοῦ Ἱεροθέου τοῦ Πελοποννησίου⁹²:

α) Εὐχή πρὸς τὸν Ἰησοῦ Χριστό:

«Εὐχαριστῶ σοι, γλυκύτατε νυμφίε μου καὶ φιλανθρωπότατε Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ, "τὸ φῶς μου τὸ ἀληθινόν" καὶ "ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος". Εὐχαριστῶ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου, εὐχαριστῶ τὴν ἀγαθότητά σου, εὐχαριστῶ τὴν μακροθυμίαν σου, εὐχαριστῶ τὴν ἄπειρον φιλανθρωπίαν σου καὶ πάσας τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἐποίησας εἰς ὅλους τοὺς χριστιανούς καὶ εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα καὶ εἰς ἐμένα

86. Βλ. Β. 88, 22.

87. Βλ. Β. 88, 22-26.

88. Πρβλ. Β. 88, 28-31.

89. Πρβλ. Β. 88, 31-32.

90. Β. 88, 33-35.

91. Β. 88, 35-37.

92. Σημειώνουμε ἐδῶ πῶς ἡ παράθεση στὸ κείμενο τοῦ Βίου τῶν ἐν λόγῳ

τὸν ἀμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον δοῦλόν σου, τὸ βδέλυγμα πάντων τῶν κτισμάτων. Εὐχαριστῶ σοι, γλυκύτατε νυμφίε μου, φιλανθρωπότατε Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ μου, “τὸ φῶς μου τὸ ἀληθινόν” καὶ “ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος”, χίλια χιλιάδαις καὶ μυρία μυριάδαις φοραῖς, ὑπὲρ πασῶν τῶν εὐεργεσιῶν σου, ὧν ἐποίησας καὶ ποιεῖς καὶ θέλεις ποιήσης εἰς ἡμᾶς. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ μου, Υἱὲ καὶ Λόγε τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, “τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν” καὶ “ζωὴ ἡ αἰώνιος”, διὰ τῆς Θεοτόκου μου, τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἁγίων Ἀγγέλων ἡμῶν, ὑπερπλήρωσον τὸν πνευματικόν μου πατέρα ἀπὸ τὴν Χάριν τοῦ Παναγίου σου Πνεύματος καὶ διὰ τῶν ἁγίων του εὐχῶν συγχώρησόν μοι ὅσα σοῦ ἔσφαλα εἰς τὸ λογιστικόν, μὲ τὴν σατανικὴν κενοδοξίαν καὶ δαιμονικὴν ὑπερηφανίαν καὶ ἔπαρσιν καὶ τετυφλωμένην οἴησιν, καὶ εἰς τὸ θυμικόν, μὲ τὸν δαιμονικὸν θυμόν, μὲ τὴν σατανικὴν ὀργὴν καὶ ὀξύχολίαν καὶ πικρίαν καὶ κραυγὴν, καὶ εἰς τὸ ἐπιθυμητικόν, μὲ τὴν χοιρώδη γαστριμαργίαν καὶ δαιμονικὴν φιληδονίαν καὶ μὲ ὄλους τοὺς βρωμεροὺς καὶ ματαίους λογισμοὺς καὶ σατανικαῖς ἐνεργείαις καὶ δαιμονικαῖς φαντασίαις. Ἐσφαλα, Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ μου, διὰ τῆς Θεοτόκου μου, καὶ δι’ εὐχῶν τοῦ ἁγίου πατρός μου, συγχώρησόν μοι, ὅτι ἀπὸ τὴν ὥραν ὅπου ἐγεννήθηκα ἕως τὴν παροῦσαν ὥραν ὅπου σοῦ ἐξομολογοῦμαι, εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον τῶν παθῶν μου ἐπέρασα, παρώργισα τὴν ἀγαθότητά σου, ἐλύπησα τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον, παρεπίκρανα τὰ φιλάνθρωπα σπλάγγχνα σου, οὔτε κἂν μίαν στιγμὴν σὲ ἀνέπαυσα καὶ ἀπὸ τὴν ὥραν ταύτην ἕως ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς εἰς χεῖράς σου παραδίδω τὸν ἑαυτόν μου καὶ ἀποτάσσομαι τὸν νενε-

μακροσκελεστάτων εὐχῶν, μᾶς ἐμβάλλει στὴν ὑπόνοιαν ὅτι αὐτὲς εἶχαν προγενεστερῶς καταγραφῆ καί, ὑπὸ μορφὴν ἐγκολπίου φυλλαδίου ἐνδεχομένως, ἐκυκλοφοροῦντο εὐρύτερα μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἱεροθέου· ἄλλωστε —ὅπως καὶ ἀπὸ τὸν βιογράφο ἐπιστημαίνεται σχετικᾶ— ὁ προειρημένος ἱερομόναχος Ἰωάσαφ παρεκάλεσε τὸν πνευματικὸ γέροντα «νά τοῦ τὰ παραδώσῃ διὰ γράφους, πλεον λεπτομερέστατα», παράκληση στὴν ὁποία ὁ μακάριος Ἱεροθεὸς συγκατένευσε «μετὰ χαρᾶς» καὶ «ἄρχισεν εὐθὺς νὰ τοῦ ὑπαγορεύῃ» (βλ. Β. 89, 4-7). Καὶ σὲ ἀντίθετη, πάντως, περίπτωσιν εἶναι προφανὲς ὅτι ἀμφοτέρως οἱ εὐχὲς ἀνεπέμποντο καθημερινῶς παρὰ τοῦ Ἱεροθέου καὶ τῶν μαθητῶν του, οἱ δὲ τελευταῖοι ἀνά πᾶσα στιγμὴ θὰ ἦσαν ἱκανοὶ εἶτε νὰ ἀπαγγείλουν αὐτὲς ἀπὸ στήθους, εἶτε νὰ τις καταγράψουν σὲ φυλλάδια ἢ ἀπ’ εὐθείας στὸν παρόντα Βίο τοῦ αὐοιδίου γέροντος.

κρωμένον, βρωμερόν καὶ ἀκάθαρτον καὶ βδελυρόν Σατανᾶν, μὲ ὅλα του τὰ νεκρωμένα, βρωμερὰ καὶ ἀκάθαρτα καὶ βδελυρὰ του ἔργα, μὲ ὅλην μου τὴν ψυχὴν, μὲ ὅλην μου τὴν δύναμιν, μὲ ὅλην μου τὴν διάνοιαν καὶ μὲ ὅλας τὰς αἰσθήσεις, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός μου. Καὶ συντάσσομαι μὲ ἐσένα, τὸν γλυκύτατον νυμφίον μου καὶ φιλανθρωπότατον Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν μου, τὸν ἀληθινόν μου Θεὸν καὶ παντοδύναμον, ὁποῦ ἐσταυρώθης καὶ ἐθυσιάσθης ἀπάνω εἰς τὸν Τίμιον καὶ Ζωοποιὸν Σταυρόν διὰ τὴν ἀγάπην καὶ σωτηρίαν μου, μὲ ὅλην μου τὴν ψυχὴν, μὲ ὅλην μου τὴν δύναμιν, μὲ ὅλην μου τὴν διάνοιαν καὶ μὲ ὅλας μου τὰς αἰσθήσεις, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Διὰ τῆς Θεοτόκου μου καὶ δι' εὐχῶν τοῦ ἀγίου μου πατρός, ἐλθέτω ἡ Βασιλεία σου, νὰ λύσης καὶ νὰ ἀφανίσῃς τὰ νεκρωμένα, βρωμερὰ καὶ ἀκάθαρτα καὶ βδελυρὰ ἔργα τοῦ νεκρωμένου, βρωμεροῦ καὶ ἀκαθάρτου καὶ βδελυροῦ Σατανᾶ, ὁποῦ πάσχει καθ' ὥραν καὶ στιγμήν νὰ μὲ πλανᾷ καὶ νὰ μὲ βγάνῃ ἀπὸ τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον, διὰ τὴν ἀγνωσίαν μου καὶ ἀμέλειάν μου καὶ ἀσθενείαν μου. Ἐπίσκεψε, Χριστέ μου, καὶ ἴασαι τὰς ἀσθενείας μου, ἕνεκεν τοῦ γλυκυτάτου μου καὶ παναγίου ὀνόματός σου. "Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα" καὶ κατὰ τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον, τὸ εὐάρεστόν σοι καὶ τελειώτατον, οἷς ἐπίστασαι κρίμασι, κἂν θέλω κἂν μὴ θέλω, γενηθήτω εἰς ἐμένα τὸν ἀνάξιον δοῦλόν σου, τὸ βδέλυγμα πάντων τῶν κτισμάτων σου. "Γένοιτο, Κύριέ μου, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ". "Ὅτι σοὶ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν»⁹³.

β) Εὐχὴ πρὸς τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο:

«Δέσποινα γλυκυτάτη Μαρία μου, ἀειπάρθενε Θεοτόκε Κυρία μου καὶ ἐγγυήτριά μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ, διὰ τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ, τῶν ἀγίων Ἀγγέλων καὶ τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν, ὑπερπλήρωσον τὸν πνευματικόν μου πατέρα ἀπὸ τὴν Χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος καὶ διὰ τῶν ἀγίων του εὐχῶν αὔξησον τὴν πίστιν μου καὶ τὴν ἐλπίδα μου καὶ τὴν ἀγάπην μου, νὰ πιστεύω

93. B. 89, 7-72.

καὶ νὰ ἐλπίζω καὶ νὰ τὸν ἀγαπῶ, πὼς διὰ τῶν ἀγίων του εὐχῶν εἶναι ἡ σωτηρία μου, ὡς καθὼς καὶ εἶναι βέβαια. Κυρία μου Θεοτόκε, διὰ τῶν ἀγίων του εὐχῶν, ἐλέησον καὶ σῶσόν με ἀπὸ τοὺς πονηροὺς καὶ ματαίους λογισμοὺς τοῦ Σατανᾶ, ὅπου πάσχει νὰ μὲ πλανήσῃ διὰ νὰ μὲ βγάλλῃ ἀπὸ τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον, τὸ εὐάρεστον καὶ τελειώτατον. Δέσποινά μου, Κυρία Θεοτόκε μου, διὰ τῶν ἀγίων εὐχῶν τοῦ πνευματικοῦ καὶ γλυκυτάτου μου πατρός, χάρισέ μου τὴν θερμὴν καὶ ἀκούραστον προσοχὴν καὶ προσευχὴν καὶ “ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα”. Χάρισέ μοι, Κυρία μου Θεοτόκε, τὴν θερμὴν μνήμην καὶ μελέτην τῶν ἀμαρτιῶν καὶ τοῦ θανάτου μου καὶ ἐν ὥρᾳ θανάτου καὶ κρίσεως, ἐλευθέρωσόν με ἀπὸ τὴν φοβερὰν ὥραν ἐκείνην τὸν ἀμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον δούλόν σου. Καὶ ἀξιώσόν με, μὲ τὸν πνευματικόν μου πατέρα καὶ μὲ τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μου, μετὰ πάντων τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν, εἰς τὴν οὐράνιον Βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ σου, εἰς δόξαν τοῦ παναγίου σου ὀνόματος καὶ εἰς σωτηρίαν μου τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, τοῦ βδελύγματος πάντων τῶν κτισμάτων καὶ αὐτῶν τῶν δαιμόνων. “Χαῖρε, Κεχαριτωμένη Μαρία, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ” καὶ διὰ σοῦ μεθ’ ἡμῶν, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν»⁹⁴.

«Τοιοῦτος —λοιπόν— θερμὸς ἐραστής ἦτον ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἱεροθέος»⁹⁵, ὅπως σημειώνει ὁ ἐξιστορῶν τὸν βίον του· τὸ μόνο ποῦ θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσουμε σ’ ὅλα τὰ ἀνωτέρω, ποῦ σκιαγραφοῦν τὴν ἐξόχως σημαντικὴ λειτουργικὴ φυσιογνωμία του, εἶναι νὰ προσυπογράψουμε τὴν Παύλεια ρήση: «πάντοτε μνεῖαν σου ποιούμεθα ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, ἀκούοντες τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστην ἣν ἔχεις πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀγίους· ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἀγίων ἀναπέπνυται διὰ σοῦ»⁹⁶.

94. Β. 90, 2-30.

95. Β. 90, 30-31.

96. Βλ. Φιλήμ. 4-5 καὶ 7.

ἄλλος οὐκ ἔρομαινος δὲ ~~ἐπι~~ μὲν τὴν δὲ Διμήτριον, ἱεροσολίτης ὅ-
τι μὲν ἔχοντες πρὸς τὴν πόλιν πρὸ τῶν ἱεροσολίτων, ἔρ-
χεται πολεμικῶς πρὸ ἐπισημῶν τῶν, ἐξομολογῶντες αὐτῶν ἀπὸ
τῶν λοιπῶν τῶν. καὶ μὲν φοβῶν τὸν ἕρωςτος περὶ προσέχων,
ἢ γὰρ πᾶσι πρὸς τὴν πόλιν ἀρχὴν να προσέχεται ὁ μοναχὸς
ὅταν φέρῃ να καμῶν ἡκανονατος; καὶ γὰρ λοιπὸν ὁ ἱεροσολίτης
ὅτι πρὶν καμῶν ἀρχὴν ὁ μοναχὸς τὸ κανόνος τῶν, πρὸς να
λέγει τὴν ἀρχὴν ἐπισημῶν τῶν ἀββᾶ ἱεροσολίτου.

Κυρίως οὖν ὁ Θεοσεβίτης, ὁ ἐπισημῶν τῶν κτιστῶν,
ὅτι πρὶν δὲ τὰ πᾶσι, καὶ ἡ ἀσθένεια τῶν φύσεως ἡμῶν,
καὶ ἡ ἰσχυρὰ τῶν ἀντιπρὸς ἡμῶν: καὶ τὰ ἐξ ἡμῶν ὅρα
καὶ τὸ βιβλίον αὐτῶν, φύλλα 176. λόγος κ. κ.: ἔστι
να παρασκευῆ τὸν γυν τὴν εὐαγγελίᾳ καὶ τῶν Θεῶν
γεννητομῶν ἀπὸ οὐρα τῶν ἁμαρτιῶν ἐν θυμῶσι.
καὶ ἔτι να παρασκευῆ αὐτὸν με φόβον πόλιν, ἀπὸ
εἰς κριτικὴν φόβον, καὶ βασιλεῖα ἁγίων: καὶ πᾶ-
σιν με πόλιν ἀσθένειαν, ὡς αὐτῶν πᾶσι γυναικῶν,
καὶ Θεῶν τῶν φιλανθρώπων. φωνητομῶν τῶν ἀφρη-
τον δόξα αὐτῶν, καὶ καλὸς τὸ ἀμύχων. πρὸς αὐτῶν
πρῶτον να γὰρ ἔτι: εἰς δόξαν τῶν πᾶσι ὁ νόμος
τῶν σα κυρίως ἡμῶν χρεστὸς ὁ Θεοσεβίτης. καὶ ἔτι ἔστι
ἱεροσολίτης καμῶν ἀλογοῦν, ἔτι ἀπὸ τῶν, τὸ δόξα σοι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Ἡ ἀνάμιξις τοῦ Ἱεροθέου στὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων

1. Γενικά περὶ Κολλυβάδων

Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων¹ —ὅπως ἐπεκράτησε νὰ ὀνομάζεται ἡ ἀναγεννητικὴ κίνησις ποὺ ἀνεπτύχθη ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὀρους κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 17^{ου} αἰῶνος— πρέπει νὰ νοηθεῖ

1. Ἀπὸ τὴν πλουσιώτατη περὶ τῶν Κολλυβάδων βιβλιογραφία μνημονεύουμε ἐνδεικτικὰ στὴ συνέχεια τίς ἀκόλουθες μελέτες (ὅπου καὶ περαιτέρω γενικώτερη καὶ ἐιδικώτερη βιβλιογραφία): Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, *Δήλωσις τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει παραχῶν ἀληθείας*, (Ἱστορία καὶ Θεολογία τοῦ Κολλυβαδικοῦ κινήματος βάσει ἀνεκδότων χειρογράφων), ἐπιμελεῖα Θεοδωρήτου ἱερομονάχου Ἁγιορείτου, Ἀθήναι 1988. Loui Petit, «La grande controverse des colydes», *Echos d'Orient* II (1898-1899), σσ. 321-331. Χαριλάου Σ. Τζώγα, *Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα*, Θεσσαλονίκη 1969. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ἐν Ἀθήναις 1991². Ἀρχιμ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, *Ἀναγεννητικὸ κίνημα· παραφυάδες τῶν Κολλυβάδων*, Ἀθήναι 1987³. Ἀρχιμ. Ἀμφιλοχίου Ράντοβιτς, *Ἡ φιλοκαλικὴ ἀναγέννησις τοῦ XVIII καὶ XIX αἰ. καὶ οἱ πνευματικοὶ καρποὶ τῆς*, Ἀθήναι 1984. Σπυρ. Μακρῆ, «Κολλυβάδες», ἄρθρο στὴ *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τόμος 7ος, Ἀθήναι 1965, σσ. 742-745. Ἀντωνίου-Αἰμιλίου Ν. Ταχιάου, *Ὁ Παῖσιος Βελιτσκόφσκι (1722-1794) καὶ ἡ ἀσκητικοφιλογικὴ σχολή του*, Θεσσαλονίκη 1964. Χρήσιμες, ἐπίσης, εἶναι καὶ οἱ ἐξῆς μελέτες: Γ. Βερίτη, «Τὸ ἀναμορφωτικὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων καὶ οἱ δύο Ἀλέξανδροι τῆς Σκιαθοῦ», *Ἀκτίνες* 5' (1943), σσ. 99-110 [= Γ. Βερίτη, *Ἀπαντα. Πεζὰ II. Φιλολογικὰ θέματα, διηγήματα, μορφαί*, Ἀθήναι 1958, σσ. 74-97]. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης. Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του 1749-1809*, Ἀθήναι 1990³. Κώστα Σαρδελῆ, *Πρόγονοι*, Ἀθήναι 1985, σσ. 113-126. Πρωτ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, *Μικρὰ Ἱστορικά*, τεῦχος Α', Λευκωσία 1988, σσ. 27-30. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Ἁγιορειτικὰ (ἀγιορειτικὰ τετράδια 8)*, Ἅγιον Ὄρος 1993, κυρίως σσ. 53-130. Γ.Ε. Μπο-

ὡς ἓνα κατ' ἐξοχὴν παραδοσιακό - πνευματικό κίνημα, τὸ ὁποῖο ἀποσκοποῦσε ἀφ' ἑνὸς μὲν στὴν ἐπιστροφή καὶ πιστὴ τήρηση τῆς ἀνεκαθεν ὑφισταμένης ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὴ σθεναρὴ ἀντίσταση ἔναντι τῆς ἀνειμένης ἐκκλησιαστικῆς παιδείας καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ ὑποδούλου ἔθνους. «Οἱ Κολλυβάδες — σημειώνει χαρακτηριστικὰ ὁ Κωνσταντῖνος Παπουλίδης — ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν ἐπιστροφήν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν. Σκληρὸς ὑπῆρξεν ὁ ἀγὼν. Καὶ μετ' αἶμα, ἀκόμη, ἐπλήρωσαν τὴν πίστιν των εἰς τὴν Παράδοσιν. Δὲν θὰ εἶναι ὑπερβολὴ ἐὰν εἴπωμεν ὅτι εἰς τοὺς Κολλυβάδες ὀφείλεται ἡ ὑπαρξίς τῆς μοναστικῆς ζωῆς ἐν Ἑλλάδι, ἐκτὸς βεβαίως τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Χωρὶς τοὺς Κολλυβάδες ὁ ἴσχυρος ἀνεμὸς τῆς ἐποχῆς θὰ ἐσάρωνε τὸ πᾶν»².

Ἡ ἱστορία τοῦ κινήματος τούτου περιλαμβάνει πολλὰ πτυχῆς καὶ παραμέτρους, ἡ ἀπαρίθμηση τῶν ὁποίων ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τῆς παρούσης μελέτης. Ἐδῶ θὰ περιοριστοῦμε στὴν ἀναφορὰ τῶν κυριότερων σημείων, πού στοιχειοθετοῦν ἐπιγραμματικὰ τὴν ἀντιλήψιν τῶν μοναχῶν πού ἐξεπροσώπησαν τὴν ἀνωτέρω κίνηση. Ἐξ σημειωθεῖ, πάντως, προοιμιακὰ ὅτι ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἐκδήλωση τῆς «κολλυβαδικῆς ἐριδος» ὑπῆρξε ἡ μετάθεση τῆς τελέσεως τῶν μνημοσύνων ἀπὸ τὸ Σάββατο — ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἐτελοῦντο ἀνεκαθεν τὰ ἱερά μνημόσυνα σ' ὅλες τὶς Μονὲς καὶ σκήτες τοῦ Ἁγίου Ὁρους — στὴν Κυριακή.

Κατὰ τὸ ἔτος 1754, οἱ μοναχοὶ τῆς σκήτεως τῆς ἁγίας Ἄννης ἀνοικοδομοῦσαν νέο μεγαλύτερο ἱερὸ ναὸ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ αὐξημένου ἀριθμοῦ τῶν ἀδελφῶν. Οἱ κόποι τῆς οἰκοδομῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναγκαία μετάβαση τῶν μοναχῶν στὶς Καρυές καὶ στὴν καθιερωμένη Σαββατιάτικη ἀγορὰ, πού ἐκεῖ ἐτελεῖτο, προκειμένου νὰ τακτο-

ροβίλου, «Παράδοσι καὶ ἀνανέωσι κατὰ τὸν 17^ο αἰῶνα. Ἡ περὶ τῶν κολλυβῶν ἔρις καὶ ὁ Διαφωτισμός», σὺν συλλογικῷ τόμῳ *Παράδοσι καὶ Πρόοδος. Παράδοσι καὶ ἀνανέωσι στὴν Ὁρθόδοξία*, Ἀθήνα 1994, σσ. 175-187. Γεωργίου Σ. Κρουσταλάκη, «Φιλοκαλικὴ ἀναγέννησις ἢ παιδαγωγικὴ τῆς διάστασις», «Πορευθέντες...». *Χαριστήριος τόμος πρὸς τιμὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας Ἀναστασίου (Γιαννουλάτου)*, Ἀθήνα 1997, σσ. 287-303.

2. Βλ. Κωνσταντῖνου Κ. Παπουλίδη, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ὅ.π., σ. 24.

ποιήσουν τις έμπορικές συναλλαγές τής σκήτews, συνετέλεσαν στη μεταθήση τών μνημοσύνων τών κεκοιμημένων δωρητών και εύεργετών κατά τήν άγρυπνία τής Κυριακής. Το γεγονός αυτό εξόργισε όρισμένους μοναχούς, οι όποιοι έθεώρησαν τήν πράξη αυτήν άντικανονική και ήγειραν «δογματικόν άγώνα»³ έναντίον τών Άγιανανιτών. «Έντεϋθεν —γράφει ό π. Θεόκλητος Διονυσιάτης— ήνήφθη ή φλόξ τής έριδος, ήτις κατενέμετο πᾶσαν τήν Άγιορειτικήν Άδελφότητα, τών μέν φρονούντων, ότι παράνομόν έστι τό έν Κυριακῇ έπιτελεΐν τά μνημόσυνα, τών δέ ύποστηριζόντων, ότι ή Κυριακή προσφορωτέρα, ως τοϋ θανόντος κοιμηθέντος έπ' έλπίδι άναστάσεως, τής δέ τοϋ Σωτῆρος Άναστάσεως γενομένης έν Κυριακῇ»⁴. Έκτός τοϋ άνωτέρω βασικού προβλήματος, «περί τών μνημοσύνων» —τό όποιο έξ άλλου όνοματοδότησε και τις δύο άντιμαχόμενες παρατάξεις, χαρακτηρίζοντας τούς μέν «Κολλυβάδες», τούς δέ «Άντικολλυβάδες» ή «Άντικολλυβιστές»—, ύπήρξαν άκόμη άντεγκλήσεις και διαφωνίες περί τής συχνης ή μη προσελεύσεως στη θεία Μετάληψη⁵, περί τής γονυκλισίας κατά τήν Κυριακή⁶, περί τοϋ τρόπου άναγνώσεως τών εύχών τής θείας Λειτουργίας⁷, περί τών Τιμίων Δώρων και τοϋ άντιδώρου⁸, περί τοϋ μικροϋ και μεγάλου Άγιασμοϋ⁹, περί

3. Αύτόθι, σ. 28.

4. Βλ. Θεοκλήτου μοναχοϋ Διονυσιάτου, *Άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης [..]*, δ.π., σ. 44.

5. Βλ. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Τό κίνημα τών Κολλυβάδων*, δ.π., σσ. 47-49· καθώς και ιεροδ. Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, *Περί τής συχνης Μετάληψεως [..]*, Είσαγωγή - Κείμενον (άνέκδοτον) - Σχόλια Θεοδωρήτου ιερομονάχου Άγιορείτου, Άθήναι 1992².

6. Βλ. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Τό κίνημα τών Κολλυβάδων*, δ.π., σ. 75.

7. Αύτόθι, σσ. 74-75. Για τό θέμα ύπάρχει πλέον ή ειδική διδακτορική διατριβή τοϋ Γεωργίου Ν. Φίλια, *Ό τρόπος άναγνώσεως τών εύχών στη λατρεία τής Όρθοδόξου Έκκλησίας κατά τά χειρόγραφα εύχολόγια η' -ιδ' αιώνων*, Άθήνα 1997, όπου και παραπέμπουμε για περισσότερα.

8. Βλ. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Τό κίνημα τών Κολλυβάδων*, δ.π., σ. 73.

9. Αύτόθι, σσ. 72-73.

τῆς χρίσεως ἢ μὴ τῶν ἱερῶν εἰκόνων¹⁰, περὶ τοῦ ἀφορισμοῦ¹¹ καὶ περὶ τῆς στάσεως τῶν χριστιανῶν ἔναντι τοῦ μαρτυρίου¹².

Οἱ κυριότερες προτάσεις ποῦ ὑπεστήριξαν οἱ Κολλυβάδες γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν παραπάνω προβλημάτων, ἦταν ἡ συχνή, καὶ κατόπιν καταλλήλου προετοιμασίας, συμμετοχὴ τῶν πιστῶν στὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ἡ μελέτη τῶν πατερικῶν κειμένων καὶ ἡ ἡσυχαστικὴ καὶ ἀσκητικὴ διατριβή, συνδυαζομένη πρὸς τὴν ἀδιάλειπτη προσευχή· προτάσεις, οἱ ὁποῖες συνεκρότησαν ἓνα ἰσχυρὸ ὄντως πυρῆνα ἀντιδράσεως ἔναντι κάθε ἀπόπειρας διαστρεβλώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ λειτουργικῆς παραδόσεως.

Ἡ προσφορὰ τῶν Κολλυβάδων στὴ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ γενικώτερα στὴν πνευματικὴ ἀνοδο τοῦ μοναχισμοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ τῆς ἐποχῆς τους, εἶναι τεράστια. Τὸ μοναδικὸ «μελανό» σημεῖο τῆς κινήσεως αὐτῆς ἦσαν οἱ σφοδρὲς διαμάχες, οἱ διωγμοί, οἱ ὕβρεις, ἀκόμη καὶ οἱ βιαιοπραγίες ποῦ ἀνεπτύχθησαν μετὰ τὴν δύο πλευρῶν καὶ ὅπωςδήποτε «ἐνέβαλλον σκάνδαλα εἰς τὰς ψυχὰς πάντων τῶν ὀρθοδόξων καὶ εἰς πειρασμοὺς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μ. Ἐκκλησίαν»¹³.

2. Ἡ ἐμπλοκὴ τοῦ Ἱεροθέου στὸ κολλυβαδικὸ κίνημα

Ἡ μορφή τοῦ πνευματικοῦ Ἱεροθέου ἐμφανίζεται σ' αὐτὴν «τὴν πολυθρύλητον καὶ κοινὴν συμφορὰν καὶ διχόνοιαν»¹⁴ κατὰ τὴ δευτέρη περίοδο αὐτῆς, στὶς ἀρχές τοῦ 19^{ου} αἰῶνος¹⁵. Ἔχουν ἤδη προηγηθεῖ θεολογικοὶ ἀγῶνες «πατέρων πνευματικῶν καὶ σεβασμίων καὶ ἀ-

10. Αὐτόθι, σσ. 70-71.

11. Αὐτόθι, σσ. 71-72.

12. Αὐτόθι, σ. 76.

13. Βλ. Μανουήλ Ἰ. Γεδεών, Ὁ Ἄθως. Ἀναμνήσεις - Ἐγγραφα - Σημειώσεις, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀωπέ [1885], σσ. 152-153.

14. Β. 104, 5-6.

15. Βλ. Χαριλάου Σ. Τζώγα, Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα, ὅ.π., σσ. 168-173.

γίων ἀνδρῶν»¹⁶, ὅπως τοὺς ἀποκαλεῖ χαρακτηριστικὰ ὁ βιογράφος τοῦ Ἱεροθέου μνημονεύει σχετικὰ¹⁷, «τὸν ἐν ἀγίοις Μακάριον, τὸν πρόεδρον Κορίνθου, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν παρακίνησιν καὶ διδασκαλίαν του ἀπέδειξεν πολλοὺς μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ σεβάσμα αὐτοῦ λείψανα θαυματουργοῦσι εἰς αἰσχύνην τῶν συκοφαντῶν καὶ φθονοκατηγόρων ἀνθρώπων¹⁸ [...] τὸν πανοσιώτατον πνευματικὸν Παρθένιον, τοῦ ὁποῖου τὸ λείψανον εὐωδίασεν¹⁹, τὸν πανοσιώτατον Νήφωνα, ὁποῦ ἐσύστησεν τὸ κοινόβιον εἰς τὴν νῆσον Σκιάθου²⁰,

16. Πρβλ. Β. 104, 13-14.

17. Βλ. Β. 104, 14-24.

18. Γιὰ τὸν ἅγιο Μακάριο Κορίνθου βλέπε τὶς ἀκόλουθες, κυρίως, μελέτες (ἔπου καὶ λοιπὴ πλούσια βιβλιογραφία): Ἀθανασίου Παρίου, «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου, Ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου τοῦ Νοταρᾶ [...]», *Νέον Χιακὸν Λειμωνάριον* [...], ἐν Ἀθήναις 1930⁵, σσ. 194-204. Βασιλείου Κ. Σκουτέρη, *Μακάριος ὁ Νοταρᾶς, ὁ Μητροπολίτης Κορίνθου καὶ τὸ ἀναμορφωτικὸν ἔργον του* [...], Ἀθήναι 1957. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Μακάριος Νοταρᾶς (1731-1805), Ἀρχιεπίσκοπος πρώην Κορινθίας*, ἐν Ἀθήναις 1974. Στυλιανοῦ Γ. Παπαδοπούλου, *Ἅγιος Μακάριος Κορίνθου. Ὁ Γενάρχης τοῦ Φιλοκαλισμοῦ*, [Ἀθήνα 2000].

19. Πρόκειται γιὰ τὸν πνευματικὸ Παρθένιο Σκοῦρτο, ὁ ὁποῖος μνημονεύεται καὶ στὶς παραγράφους 27-28 καὶ 31 τοῦ κειμένου τοῦ Βίου. Ψιλὴ περὶ αὐτοῦ ἀναφορὰ βλ. ἐπίσης εἰς Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ὁμολογία πίστεως* [...], ἐν Βενετίᾳ 1819, σ. 48. Πρβλ. καὶ ὅσα σημειώνονται στὴν παράγραφο 3 τοῦ ἔκτου κεφαλαίου τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης.

20. Γιὰ τὸν ἐν λόγῳ Νήφωνα, κτίτορα τῆς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Σκιάθου, βλ. Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου, *Με τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα. Ταξείδια - Περιγραφαί - Ἐντυπώσεις. Ἐκδοσις τιμητικὴ ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ συγγραφέως*, Ἀθήναι (ἄνευ χρονολογίας), σειρά Δ' (1925), σσ. 55-71. Γ. Βερίτη, «Τὸ ἀναμορφωτικὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων καὶ οἱ δύο Ἀλέξανδροι τῆς Σκιάθου», *Ἀπαντα. Πεζὰ II. Φιλολογικὰ θέματα, διηγήματα, μορφαί*, ὅ.π., σσ. 83-84. Χαριλάου Σ. Τζώγα, *Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἀγίῳ Ὁρει κατὰ τὸν ἐν αἰῶνα*, ὅ.π., σσ. 134-135. Ἰω. Φραγκούλα, *Σκιαθίτικα Α'. Ἱστορία τῆς Σκιάθου*, Ἀθήνα 1978, σσ. 208-220 (ἔπου καὶ γενικώτερες πληροφορίες περὶ τῆς μνημονευθείσης σκιαθιτικῆς Μονῆς [γιὰ τὴν ἴδια Μονὴ πρβλ. καὶ ὅσα σημειώνονται εἰς Παναγιώτη Ἐπιφαναίδη, *Ὁ Γέροντας Διονύσιος. Ἱστορικὴ μελέτη*, (ἐπιμέλεια Γιάννη Σπανοπούλου), Ἀθήνα 1983, σσ. 184-188]). Πρβλ. καὶ Νικοδήμου [Μπαρούση], *Βίος*, σσ. 36-38.

Ἐθανάσιον Πάριον τὸν διδάσκαλον²¹, Χριστοφόρον διδάσκαλον²², Νικόδημον τὸν θεῖον καὶ οἰκουμενικὸν διδάσκαλον²³». Οἱ διδασκαλί-

21. Σημειώνουμε ἐνδεικτικὰ τὶς ἀκόλουθες περὶ τοῦ ἁγίου Ἐθανασίου τοῦ Παρίου ἐργασίες (ἔπου καὶ λοιπὴ πλούσια βιβλιογραφία): Ἐρχμ. Νικολάου Ἐμμ. Ἐρκᾶ, Ἐθανάσιος ὁ Πάριος (1722-1813), Ἀθῆναι 1960. Δημητρίου Β. Οἰκονομίδου, «Ἐθανάσιος ὁ Πάριος (1721-1813)», Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν Α' (1961), σσ. 347-422 καὶ Β' (1962), σ. 892. Ἀθηναῖς Ἀ. Καραμπέτσου, Ἐθανάσιος ὁ Πάριος, ἐν Ἀθῆναις 1974. Πρωτ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, «Ἐθανάσιος Πάριος (1721-1813). (Ἐργογραφία - Ἰδεολογία - Βιβλιογραφικά)», Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τόμος Α', τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς Ἀνδρέαν Θεοδώρου, Ἀθῆναι 1995. Ἐσχάτως, ἡ περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἁγίου ἐπιστημονικῆ ἐρευνα ἔχει νὰ ἐπιδείξει λαμπρὰ δείγματα: μνημονεύουμε μόνον ὅτι κατὰ τὴν περίοδο 29 Σεπτεμβρίου ἕως 4 Ὀκτωβρίου 1998 πραγματοποιήθηκε στὴν Πάρο ἐπιστημονικὸ συνέδριον μὲ θέμα «Ἐγιος Ἐθανάσιος ὁ Πάριος» [γιὰ τὸ χρονικὸ τοῦ συνεδρίου βλ. Ἐθανασίου Ε. Καραθανάση, «Ἐγιος Ἐθανάσιος ὁ Πάριος καὶ ὁ Ὀρθόδοξος Φωτισμός. (Ἐνα Συνέδριον, δύο Ἐκδόσεις)», Θεολογία Ο' (1999), σσ. 158-170. Πρβλ. καὶ Χρήστου Ἀθ. Ἐραμπατζῆ, «Ἐπιστημονικὸν Συνέδριον “Ἐγιος Ἐθανάσιος ὁ Πάριος”», Θεοδορμία. Τριμηναῖα ἔκδοσις Ὀρθόδοξου διδασχῆς, ἔτος Α', τεῦχος 1, Ἰανουάριος-Μάρτιος 1999, σσ. 139-142], ἡ ἔκδοσις τῶν Πρακτικῶν τοῦ ὁποίου ἀναμένεται μὲ εὐλογο ἐνδιαφέρον. Κατὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἐν λόγῳ συνεδρίου κυκλοφορήθηκε καὶ ἡ μελέτη τοῦ Χρήστου Ἀθ. Ἐραμπατζῆ, Ἐθανασίου τοῦ Παρίου βιβλιογραφικά, Θεσσαλονίκη 1998, ἔπου καταγράφεται πλέον λεπτομερῶς ἡ ἐν γένει περὶ Ἐθανασίου Παρίου βιβλιογραφία.

22. Πρόκειται γιὰ τὸν Χριστοφόρο Προδρομίτη, περὶ τοῦ ὁποίου βλέπε εἰδικῶς τερα τὶς ἐξῆς ἐργασίες: Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, «Ἐλόγιοι καὶ βιβλιοθῆκαι τῆς ἐν Ἀθῶ Μονῆς τῶν Ἰβήρων», Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως Δ' (1883-1884), σσ. 524-526. Χριστοφόρου Κτενᾶ, «Οἱ ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Σχολῇ διδάξαντες ἀπὸ τοῦ 1847-1916», Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς Β' (1918), σ. 116. Γέροντος Ἀρκαδίου Βατοπεδινοῦ, «Χριστοφόρος ὁ Προδρομίτης. Διδάσκαλος τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς», Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς Β' (1918), σ. 160. Δήμου Ἰσπυρίδη, «Ἐ Χριστοφόρος Προδρομίτης διδάσκαλος τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς», Ἐπιστημονικὸν Συμπόσιον Χριστιανικῆ Μακεδονία. Ἰερά Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Σερρών, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 181-191. Πρβλ. καὶ Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, Ἐγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης [...], ἔ.π., σσ. 297-298.

23. Ἀπὸ τὶς πολυάριθμες μελέτες περὶ τῆς ἡγετικῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἁγίου Νικόδημου τοῦ Ἀγιορείτου παραπέμπουμε ἐνδεικτικὰ στὰ ἀκόλουθα ἔργα (ἔπου καὶ λοιπὴ πλούσια βιβλιογραφία): Εὐθυμίου ἱερομοναχοῦ, «Βίος καὶ πολιτεία

ες, οί άγώνες και ή πνευματική έργασία τών άνωτέρω — συγχρόνων του Ίεροθέου — ήγετικών έκκλησιαστικών φυσιογνωμιών, αποτελούσαν για τόν ιερό πατέρα καθημερινή «τροφή» που έγλύκαινε τή διάνοιά του, όπως άποδεικνύει ή προσφιλεστάτη έντρύφησή του στη «Φιλοκαλία», τόν «Εύεργετινό» και τά έργα του άγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου.

Η αίτία τής έμπλοκής του στο λεγόμενο κολλυβαδικό κίνημα σκιαγραφείται παραστατικώτατα στο κείμενο του Βίου: «τό αίτιον είναι ότι συχνάζομεν, οί ταπεινοί, εις τήν θείαν Μετάληψιν και με όλον όπου κανονικώς προσερχόμεθα, κατηγορούμεθα, όμως, πολλά ως αίρετικοί και φερμασώνοι»²⁴. «Ας ιδούμε όμως πώς εξειλίχθησαν έξ άρχής τά πράγματα:

και άγώνες διά δόξαν τής ήμών Έκκλησίας τελεσθέντες παρά του όσιολογιωτάτου και μακαρίτου και αιδίμου Νικοδήμου μοναχού, συγγραφέντες δέ παρά του έν Χριστώ άδελφού του Εύθυμίου Ιερομονάχου», Γρηγόριος ό Παλαμάς Δ' (1920), σσ. 636-641 και Ε' (1921), σσ. 210-218. Ίω. Θ. Κολιτσάρα, «Νικόδημος ό Άγιορείτης (1749-1809)», Άκτίνες Ις' (1953), σσ. 400-407, 450-454, 511-515 και ΙΖ' (1954), σσ. 30-35. Constantin Papoulidis, «Nicođeme l'Ha-giorite (1749-1809)», Θεολογία ΛΖ' (1966), σσ. 294-313, 390-415, 576-590 και ΛΗ' (1967), σσ. 95-118, 301-313. Θεοκλήτου μοναχού Διονυσιάτου, Άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης [...], ό.π. Άρχμ. Νικοδήμου Παυλοπούλου, Άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης, έν Αθήναις 1990³. Π. Β. Πάσχου, «Ό άγιος Νικόδημος Άγιορείτης ως άγιολόγος», Έκκλησία Ο' (1993), σσ. 630-632, 663-666 και ΟΑ' (1994), σσ. 31-35. Πρωτ. Κωνσταντίνου Καραϊσαρίδη, Ό άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης και τό λειτουργικό του έργο, Αθήνα 1998. Με ιδιαίτερο ένδιαφέρον αναμένεται, άκόμη, ή έκδοση τών Πρακτικών, άφ' ενός μέν του τριημέρου συμποσίου «Νικοδήμου Άγιορείτου του Ναξίου, πνευματική μαρτυρία», που πραγματοποιήθηκε στη Νάξο κατά τό διάστημα 8-11 Ίουλίου του έτους 1993, άφ' έτέρου δέ του «Α' Έπιστημονικού συνεδρίου “Άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης: Η ζωή και ή διδασκαλία του”», που συνεκλήθη από 21ης έως 23ης Σεπτεμβρίου του έτους 1999 στο Ίερόν Κοινόβιον όσιου Νικοδήμου Πενταλόφου-Γουμεινίσσης [έκτενές χρονικό του τελευταίου συνεδρίου βλ. εις Άννας Σ. Καραμανίδου - Σουλτάνας Δ. Λάμπρου, Α' Έπιστημονικό Συνέδριο, Άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης: Η ζωή και ή διδασκαλία του, Θεοδρομία. Τριμηνιαία έκδοση Όρθοδόξου διδαχής, έτος Α', τεύχος 3, Ίούλιος-Σεπτέμβριος 1999, σσ. 124-138].

24. Β. 104, 10-13.

Κατὰ τὴν περίοδο πού ὁ Ἱερόθεος, ὡς κοινὸς πνευματικὸς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, «ἐξομολογοῦσε καὶ ἐδίδασκε πάντας νὰ πολιτεύωνται εὐαγγελικῶς καὶ πατροπαραδότως»²⁵, ξέσπασε ἕνας «πόλεμος ἀδιάλλακτος εἰς τὴν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ καὶ διήγειρε τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν μοναχῶν»²⁶, οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦσαν φανερά τὸν γέροντα, ἀνακινώντας ἔτσι τὴν κολληβαδικὴ ἔριδα. Κύριος ἐκφραστὴς τῶν κατηγοριῶν αὐτῶν ἀνεδείχθη κάποιος ἱεροδιάκονος Ἀμβρόσιος, «ὁ ὁποῖος τότε πρὸ ὀλίγον εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον καὶ εὐρίσκετον εἰς τὸ ἱερὸν κοινόβιον τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Ἐσφιγμένου»²⁷. Αὐτὸς «ἔγινε πρῶτος τῶν ἄλλων κατήγορος»²⁸ καὶ ἀποκαλοῦσε τὸν Ἱερόθεο αἰρετικὸ καὶ φαρμασῶνο, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐπιτρέπει τὴ συχνὴ θεία Μετάληψη δίχως νὰ φροντίζει παράλληλα γιὰ τὴ σωστὴ προετοιμασία τῶν προσερχομένων, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ «προξενῆται καταφρόνησις εἰς τὰ θεία μυστήρια»²⁹.

Ἡ προσπάθεια τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς νὰ ἀποδείξει στὸν Ἀμβρόσιο τὸ ἐσφαλμένον τῶν ἰσχυρισμῶν του, ἀπέβη δυστυχῶς ἀκαρπῆ. Οὔτε ὅταν τοῦ παρουσίασε μὲ σαφήνεια τὶς ἀπόψεις τῶν Πατέρων πού προτρέπουν σὲ συχνὴ θεία Μετάληψη³⁰, ἀλλ' οὔτε καὶ ὅταν ἐπεσκέφθησαν γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν τὸν Νικόδημο τὸν Ἁγιορείτη μετεπίσθη ὁ ἱεροκατήγορος ἐκεῖνος³¹. Παρὰ δὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἅγιος Νικόδημος «παρ' ὀλίγον Λουθηροκαλβῖνον τὸν ἀπέδειξεν»³², αὐτὸς «δὲν ἦλθεν εἰς αἴσθησιν τῆς ἀσθενείας του καὶ ἀμαθείας, νὰ ταπεινωθῆ καὶ ζήτησιν συγχώρησιν ἀπὸ τοιοῦτους πνευματικὸς καὶ ἁγίους πατέρας, ὅπου τοῦ ὀρθοτομοῦσαν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας»³³. ἀλλὰ μὲ περισσότερη μανία συνέχισε νὰ συκοφαντεῖ τοὺς δύο διδασκάλους, κατηγορώντας αὐτοὺς ὡς «αἰρετικὸς καὶ ἀπειθεὶς εἰς τὴν Ἐκκλη-

25. Πρβλ. Β. 104, 31-32.

26. Πρβλ. Β. 105, 3-5.

27. Β. 105, 12-15.

28. Β. 105, 18.

29. Πρβλ. Β. 105, 25.

30. Βλ. Β. 105, 44-81.

31. Βλ. Β. 106, 8-22.

32. Β. 106, 15-16.

33. Πρβλ. Β. 106, 22-26.

σίαν»³⁴. Ἀργότερα, ἐστράφη κατὰ τοῦ Ἱεροθέου κυρίως, παρακινώντας τοὺς προεστώτας τοῦ Πρωτάτου νὰ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ πνευματικά του καθήκοντα, «ὡς αἰρετικόν», καὶ νὰ τὸν ἐξορίσουν³⁵. Οἱ κατηγορίες αὐτὲς ἐπέβαλαν τὴ σύγκληση τῆς κοινῆς Συνάξεως τῶν προΐσταμένων καὶ ἐκπροσώπων τῶν μοναστηρίων στὸ Πρωτάτο τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅπου καὶ ἐκάλεσαν τὸν Ἱεροθεο γιὰ νὰ ἀπολογηθεῖ καὶ δώσει ἀπάντηση στὶς μομφές τοῦ Ἀμβροσίου. Ἡ Σύναξη αὐτὴ, μὲ ἐξάρχους τὸν γέροντα Ἰωσήφ Βατοπαιδινὸν³⁶ καὶ τοὺς Ἰωάσαφ καὶ Νικηφόρο τοὺς Ἰβηρίτες³⁷, συνεκλήθη τὴν 19η Μαΐου τοῦ ἔτους 1807³⁸. Ὁ δὲ Ἱεροθεος, «καθοπλισθεὶς μὲ ὄλην τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ παίρνοντας, ὡς ἄλλος Πέτρος, τὴν μάχαιραν τοῦ θείου Λόγου»³⁹, παρέστη ἐνώπιον τῆς Συνόδου καὶ ἀπηύθυνε θαυμάσια ὄντως καὶ ὀρθοδοξότατη ἀπολογία⁴⁰. δι' αὐτῆς

34. Πρβλ. Β. 106, 36.

35. Βλ. Β. 106, 37-45.

36. Βλ. Β. 107, 7-8 καὶ Β. 110, 28-30. Γιὰ τὸν Ἰωσήφ Βατοπαιδινὸν πρβλ. καὶ Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης [...]*, ὁ.π., σσ. 296-297.

37. Βλ. Β. 110, 28-30. Γιὰ τὸν Νικηφόρο Ἰβηρίτη βλ. καὶ Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, «Λόγιοι καὶ βιβλιοθήκαι τῆς ἐν Ἄθω Μονῆς τῶν Ἰβήρων», ὁ.π., σ. 526. Πρβλ. Νικοδήμου [Μπαρούση], *Βίος*, σ. 204, ὑποσημ. 71.

38. Νὰ διευκρινισθεῖ ὅτι στὸ κείμενο τοῦ Βίου δὲν σημειώνεται ἡ χρονολογία συγκλήσεως τῆς ἐν λόγῳ Συνάξεως· τὸν ἀνωτέρω ἀκριβῆ χρονικὸ προσδιορισμὸ παραδίδει ἀργότερα ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, *Ὁμολογία πίστεως [...]*, ὁ.π., σ. 46: «... ἡ σεβασμία καὶ κοινὴ τῶν εἰκοσιν Ἱερῶν Μοναστηρίων τοῦ Ἁγίου Ὁρους Συνάξις, γράμμα ἐξέδωκεν ἐνσφράγιστον καὶ ἐνυπόγραφον, ἐν ἔτει αὐτῷ. Μαΐου 19'. Κατὰ τινος Διακόνου Ἐσφιγμενίτου, ὅς τις ἐφλυάρησε κατὰ τοῦ σεβασμίου Πνευματικοῦ Πατρὸς Παπᾶ κύρ Ἱεροθέου πολλὰ δύσφημα...». (Ἀπὸ τὴν ἐπισημανθεῖσα πηγὴ ἠρύσθησαν τὴ συγκεκριμένη χρονολόγησι καὶ ἔδωκαν ὅμοια πληροφορία καὶ οἱ ἐξῆς μελετητὲς τοῦ κολλυβαδικοῦ ζητήματος: Θεόκλητος μοναχὸς Διονυσιάτης, *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης [...]*, ὁ.π., σ. 45. Constantin Papoulidis, «Nicodème l' Hagiorite (1749-1809)», ὁ.π., σ. 412. Χαρίλαος Σ. Τζώγας, *Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὁρει κατὰ τὸν 19' αἰῶνα*, ὁ.π., σ. 170. Κωνσταντῖνος Κ. Παπουλίδης, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ὁ.π., σ. 65. Νικόδημος [Μπαρούσης], *Βίος*, σ. 16).

39. Πρβλ. Β. 107, 11-14.

40. Βλέπε πλήρη τὴν ἀπολογία τοῦ Ἱεροθέου στὶς παραγράφους 108 καὶ 109 τοῦ κειμένου τοῦ Βίου.

εστόχευε πρὸς δύο κυρίως κατευνθύνσεις:

Πρῶτον· νὰ ἀπορρίψει τὴν κατηγορία τοῦ αἰρετικοῦ. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν καὶ γιὰ νὰ ἀποδείξει τὸ ὀρθόδοξό του φρόνημα, ἐκθέτει στὸ πρῶτο μέρος τῆς ἀπολογίας του τὰ δώδεκα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, κηρύσσοντας εὐγλωττα καὶ «μέ ζέσιν ψυχῆς» τὴν προσήλωσή του στὰ δόγματα καὶ τοὺς κανόνες τῆς ὀρθοδόξου πίστεως⁴¹.

Δεύτερον· νὰ ἀποδείξει ὅτι ὀρθῶς ἐπιτρέπει τὴ συχνὴ θεία Μετάληψη. Ἀναφέρει πρὸς τοῦτο ὅτι πρωταρχικὴ μέριμνα καὶ φροντίδα του ἀποτελεῖ ἡ σύσταση πρὸς τοὺς ἐξομολογουμένους —ἀνάλογα πάντοτε μὲ τὴν πνευματικὴ καὶ σωματικὴ τους κατάσταση— νὰ ἐγκρατεῦνται «ὄχι μόνον ἀπὸ φαγητά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πονηροὺς λογισμοὺς, ἀπὸ αἰσχρολογίας καὶ ἀπὸ ἔργα κακά»⁴².

Μετὰ τὴν ἀπολογία τοῦ Ἱεροθέου, ἡ Σύναξη διεκήρυξε ὁμόφωνα τὴν ἀθωότητά του, «μὴ ἔχουσα καμμίαν ἀμφιβολίαν εἰς ταῦτα οὔτε τινὰ ἐναντίον εὐρίσκουσα, ὡσὰν ὁποῦ ἡ ἀλήθεια ἐφώναζε μόνη τῆς»⁴³. Ἀντιθέτως, κατεδίκασε καὶ ἀπεδοκίμασε τὶς κακοδοξίες τοῦ Ἀμβροσίου καὶ προσέταξε τὸν Ἱερόθεο νὰ ὀρίσει, ὡς διακριτικὸς πνευματικὸς, τὸ ἀνάλογο ἐπιτίμιο. Αὐτός, «φροντίζοντας ἔτι καὶ διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐλεεινοῦ ἐκείνου ἀδελφοῦ»⁴⁴, ἐζήτησε «τὴν ἐρχομένην Κυριακὴν [...] εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν νὰ βάλῃ μετάνοιαν εἰς τοὺς χοροὺς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Πρωτάτου, ζητῶντας συγχώρησιν ἀπὸ τοὺς πατέρας, ἐπειδὴ καθὼς φανερὰ ἐκατηγόρησεν καὶ ἐδυσφήμησεν, πάλιν φανερὰ νὰ εὐφημήσῃ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἔσφαλεν, ὡς ἄνθρωπος»⁴⁵. Κατόπιν τούτων «ἐλύθη ἡ Σύναξις»⁴⁶, ἀφοῦ πρῶτα οἱ προεστῶτες ὑπεσχέθησαν στὸν Ἱερόθεο «νὰ ἀναγνώσουν ἐπ' ἐκκλησίας καὶ συστατικὴν ἀπολογίαν πρὸς ἀθώωσιν αὐτοῦ»⁴⁷,

41. Βλ. Β. 108.

42. Β. 109, 25-27. Τὸ δεύτερο μέρος τῆς ἀπολογίας περιέχεται στὴν παράγραφο 109 τοῦ κειμένου τοῦ Βίου.

43. Β. 110, 1-3.

44. Β. 110, 19-20.

45. Β. 110, 38-44.

46. Β. 110, 48.

47. Β. 110, 49-50.

ὥστε νὰ λήξει αἰσίως τὸ δημιουργηθὲν «κοινὸν σκάνδαλον»⁴⁸. Ὁ ἄσεβης, ὅμως, ἐκεῖνος ἱεροκατήγορος Ἀμβρόσιος δὲν ἐτήρησε τὸν «κανόνα» ποῦ τοῦ ἐπέβαλε ἡ Σύναξις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος: «ἐρχομένης [...] τῆς Κυριακῆς ἡμέρας —διευκρινίζεται στὸ κείμενο τοῦ Βίου—, ἐζητήθη [...] διὰ νὰ βάλῃ μετάνοιαν, κατὰ τὴν προσταγὴν τῆς Συνάξεως, καὶ δὲν εὐρέθη· διότι ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὴν Σύναξιν ἔγινεν ἄφαντος»⁴⁹.

Ὡς ἐκ τούτου, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν εἴκοσι Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἠρκέσθησαν στὴν ἀνάγνωσις, «εἰς ἐπήκοον πάντων», τοῦ «ἐνσφραγίστου καὶ ἐνυπογράφου» ἐκείνου γράμματος ποῦ ἐξέδωκε ἡ κοινὴ Σύναξις⁵⁰, τὸ ὁποῖο περιεῖχε «καὶ ταύτην τὴν περικοπὴν ἐπὶ λέξεως»⁵¹: «... τούτου δὲ τὸ παράδειγμα (τοῦ φιλολοιδόρου δηλαδὴ Διακόνου [Ἀμβροσίου]) ἄς σωφρονίσῃ καὶ τοὺς ἄλλους φιλολοιδόρους, καὶ ψευδοκατηγόρους, οἵτινες καρδίαν ἔχοντες γυμνασμένην εἰς τὰ

48. Β. 110, 45.

49. Β. 110, 51-54. Γιὰ τὴν περαιτέρω πορεία τοῦ πλανεμένου αὐτοῦ ἱεροδιακόνου Ἀμβροσίου πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὰ σημειούμενα στὶς παραγράφους 111-115 τοῦ κειμένου τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου. Σύμφωνα μ' αὐτά, μετὰ τὴ φυγὴ του ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος «ἐκατήχησε εἰς τὴν Κέα τὴν νῆσον» (Β. 112, 9-10), ὅπου περιέπεσε σὲ «ἐσχάτη πλάνη» εἶδε σὲ ὄραμα τὴν Παναγία μαζί μὲ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους νὰ τὸν χειροτονοῦν πρεσβύτερο καὶ «ἐκτοτε ἄρχισεν νὰ ἱεουργῇ ὡς ἱερεὺς καὶ νὰ κηρύττῃ ὅτι μόνος αὐτὸς εἶναι ἄξιος ἱερεὺς, ὡς ἐξ οὐρανοῦ χειροτονημένος» (Β. 112, 20-22). Στὴ συνέχεια οἱ κάτοικοι τῆς Κέας τὸν ἔστειλαν ἀλυσοδεμένο «ὡς πλανεμένου» (Β. 112, 24) στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἐφυλακίσθη «σιδηροδέσιμος» (Β. 112, 39) ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Ἱερεμία (γιὰ τὸν Πατριάρχη Ἱερεμία τὸν Δ' [1809-1813] βλ. Μανουὴλ Ἱ. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ πίνακες [...]*, ἐν Κωνσταντινουπόλει [1885-1890], σ. 682). Ἐκεῖ ἐξακολουθοῦσε νὰ συμπεριφέρεται «ὡς ἔξω φρενῶν» (Β. 113, 9-10), μέχρι ποῦ οἱ Τούρκοι τὸν παρέλαβαν «καὶ τοῦ ἐφόρεσαν ἀπὸ τὰ ἐδικὰ τοὺς φορέματα» (Β. 113, 28-29). Ἀργότερα ἐπέστρεψε στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου συνέχισε τὴν ἴδια πλανεμένη πολιτεία, ἐνῶ μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ μετέβη στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου «διέτριβε μὲ τοὺς ἄσεβεις, ὁ δυστυχῆς, ὡς ἕναν χρόνον» (Β. 114, 8-9). Τέλος, κατέληξε «εἰς τὴν σκῆπτον τῆς Μονῆς Ἐσφιγμένου, Παλαιόχωραν ὀνομαζομένην» (πρβλ. Β. 114, 10-11), ὅπου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐρχόμενος «εἰς ἑαυτόν», «ἐξωμολογήθη καὶ ἐμετάλαβεν» (Β. 114, 14-15).

50. Πρβλ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ὁμολογία πίστεως [...]*, ὁ.π., σ. 46.

51. *Αὐτόθι*.

ψεύδη καὶ γλῶσσαν φιλεγκλήμονα, κινούμενοι ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, ἀνοίγουν τὸ ἀπύλωτον στόμα των, καὶ φλυαροῦν ἀθεοφόβως κατὰ τῶν ἀνευθύνων καὶ ὀρθοδόξων ἀδελφῶν, Κολουβάδας αὐτούς ἀποκαλοῦντες, καὶ φαρμασόνους, καὶ αἰρετικούς, καὶ κακοδόξους· αἱ ψευδοκατηγορίαι των γὰρ αὐταὶ προξενοῦσι μάχας, γεννῶσι ταραχάς, διεγείρουσι μῖσος, διαταράττουσι τὴν κοινὴν εἰρήνην τοῦ Ἁγίου Ὁρους, καὶ ἐκρίζουσι ἀπὸ τὰς καρδίας των τὴν ἀγάπην, ἥτις εἶναι τὸ σημεῖον καὶ γνώρισμα τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ κεφάλαιον ὅλων τῶν ἀρετῶν, χωρὶς τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῇ τις· ἐὰν γὰρ οἱ τοιοῦτοι δὲν σωφρονισθοῦν καὶ δὲν παύσουν εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὸ νὰ δυσφημοῦν τοὺς ἀνευθύνους ἀδελφούς, μῶμον τοῖς ἀμωμήτοις προσάπτοντες, καὶ τὰς ὑπολήψεις διαβάλλοντες τῶν τιμῶν ἀνδρῶν, ἃς ἠξεύρουσι, ὅτι ἔχουν νὰ παιδευθοῦν αὐστηρῶς παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Συνάξεως, ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς, ὅποιοι καὶ ἂν εἶναι, ὡς λυμεῶνες τῆς κοινῆς εἰρήνης τοῦ Ἁγίου τούτου Τόπου, καὶ ὡς σκανδαλοποιοὶ καὶ φιλοτάραχοι, καὶ ὡς φθορεῖς τῆς ἀγάπης τῶν ἀδελφῶν»⁵².

52. Αὐτόθι, σσ. 46-47. Δυστυχῶς, ἀπὸ τὴν ἀθωωτικὴ ἐκείνη ἐπιστολὴ τῆς Συνάξεως σώζεται μόνον ἡ ἀνωτέρω περικοπὴ ποὺ παραθέτει ὁ ἅγιος Νικόδημος [μετ' αὐτόν, πλήρες μὲν τὸ ἐν λόγῳ ἀπόσπασμα παραθέτει ὁ π. Θεόκλητος Διονουσιάτης, Ἁγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης [...], ὁ.π., σσ. 45-46, ἀποσπασματικῶς δὲ ἀνθολογοῦν τμήματα τῆς συγκεκριμένης περικοπῆς οἱ Μανουὴλ Ἰ. Γεδεῶν, Ὁ Ἄθως. Ἀναμνήσεις - Ἐγγραφα - Σημειώσεις, ὁ.π., σ. 155 (τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἀπόσπασμα παραθέτει καὶ ὁ Χαρίλαος Σ. Τζώγας, Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατὰ τὸν ἰη' αἰῶνα, ὁ.π., σ. 171) καὶ ἀρχιμ. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος, Ἀναγεννητικὸ κίνημα· παραφυάδες τῶν Κολλυβάδων, ὁ.π., σσ. 41-42 (τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἀπόσπασμα παραθέτει καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Κ. Παπουλίδης, Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων, ὁ.π., σ. 66· πρβλ. καὶ τοῦ ἰδίου, «Nicodème l'Hagiorite (1749-1809)», ὁ.π., σσ. 412-413)]. Σημειωτέον ὅτι πλήρες τὸ κείμενο τῆς ἐν λόγῳ (ἀθωωτικῆς γιὰ τὸν Ἱερόθεο) ἐπιστολῆς πρέπει ὅπωςδὴποτε νὰ ἦταν γνωστὸ στοὺς συντάκτες τοῦ Βίου τοῦ μακαρίου γέροντος, ὁ ὅποιοι, μάλιστα, ἐκδηλώνουν τὴν πρόθεσίν τους νὰ τὸ παραθέσουν στὴν οἰκεία θέσιν τοῦ κειμένου τοῦ Βίου, σημειώνοντας —ἀνωθεν ἀκριβῶς τῆς φράσεως «ἀθωωτικὴν ἀπολογίαν»— τὴν ἐξῆς ἐνδιαφέρουσα προσθήκη: «γράψε τὴν ἐνταῦθα» (Β. 110, 57). Δυστυχῶς, ὅμως, τὸ σημαντικὸ αὐτὸ κείμενο τῆς Κοινῆς Συνάξεως τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἀθωνικῆς πολιτείας δὲν περιελήφθη τελικὰ — καὶ γιὰ ἄγνωστους σ' ἡμᾶς λόγους— στὸ κείμενο τοῦ Βίου· φαίνεται δὲ ὅτι μὲ

Γιὰ πρώτη φορά ἡ Ἱερά Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὁρους, μ' αὐτὴν τὴν ἐξαγγελία - καταπέλτη, ἀνemiγνύετο στὸ γενικώτερο πρόβλημα τῆς κολλυβαδικῆς ἔριδος καὶ κατεδίκαζε ὄσους ἀνακινούσαν παρόμοια προβλήματα. Ταυτόχρονα, ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολὴ τῆς Συνάξεως ἀποτελοῦσε πλήρη καὶ πανηγυρικὴ δικαίωση τοῦ Ἱεροθέου, ὁ ὁποῖος ἀπεκαλεῖτο χαρακτηριστικὰ «ὀρθόδοξος ἀδελφός, ἀνεύθυνος, τίμιος καὶ ἀμώμητος» στὸ ἄκουσμά της τὰ πνευματικά του τέκνα ἔσπευσαν νὰ τὸν εὐφημήσουν «ὡς νέον Ἀθανάσιον καὶ Γρηγόριον καὶ ὡς ὁμολογητὴν καὶ διαφευτευτὴν τῶν ὀρθοδόξων Δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας»⁵³.

Κατακλείεται ἔτσι αἰσίως ἡ σύντομη αὐτὴ ἀνάμιξη τοῦ Ἱεροθέου στὴν κολλυβαδικὴ ἔριδα, «ἡ ὁποία πρὸ πενήντα χρόνων ἄρχισεν»⁵⁴ καὶ ἕως τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐβασάνιζε «τὸ κοινὸν καταφύγιον, τὸ Περιβόλιον τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου»⁵⁵. Ἀλλὰ καὶ ἡ λύση τοῦ χρονίζοντος αὐτοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος δὲν ἦταν μακριά. Ἦδη ἡ παρουσία τοῦ πνευματικοῦ Ἱεροθέου στὴ δεύτερη φάση τῆς ἔριδος ὑπῆρξε ἀποφασιστικῆς σημασίας· προτάσσοντας τὸ ὀρθόδοξο φρόνημά του, κατόρθωσε νὰ ἀποσπάσει εὐόωνες διαβεβαιώσεις ἀπὸ τὴν Ἱερά Κοινότητα τοῦ Ἄθωνος καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως γιὰ ὀριστικὴ διευθέτηση τοῦ προβλήματος. Τοῦτο πιστοποιεῖται καὶ ἀπὸ τὴν μετέπειτα ἐξέλιξη τοῦ ὄλου προβλήματος, ἡ ὁποία συνοπτικὰ ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Δύο σχεδὸν μῆνες μετὰ τὴν ἀθώωση τοῦ Ἱεροθέου, ὁ φίλος του

τὴν πάροδο τοῦ χρόνου κάπου παράπεσε, μὲ ἀποτέλεσμα ὡς σήμερα νὰ λανθάνει (σχετικὴ ἔρευνά μας, τόσο στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας ὅσο καὶ στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, πρὸς ἀνεύρεση τοῦ ἐν λόγῳ «γράμματος» δὲν ἀπέφερε θετικὸς καρπός). Ὡς ἐκ τούτου, ἀρκούμεσθε πρὸς τὸ παρὸν στὴν ἀνωτέρω παρατεθεῖσα περικοπή· δὲν ἀμφιβάλλουμε δὲ ὅτι ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης — ὁ ὁποῖος, ὡς αὐτήκοος μάρτυς, τὴν κατέγραψε, ἀπὸ μνήμης μᾶλλον, μετὰ ταῦτα — διασώζει τὸ σημαντικώτερο καὶ πλέον οὐσιῶδες τμῆμα τῆς ὅλης ἐπιστολῆς.

53. Β. 110, 62-64.

54. Β. 104, 6-7.

55. Πρβλ. Β. 104, 9 καὶ 8-9.

Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης ζητεῖ νὰ ἀπολογηθεῖ καὶ αὐτὸς ἐνώπιον τῆς κοινῆς Συνάξεως τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος⁵⁶. Ἡ νέα αὐτῆ Σύναξη συνεκλήθη τὴν 13ῃ Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1807⁵⁷ καὶ ὁ Νικόδημος ἐξέθεσε σ' αὐτὴν τὴ δική του «Ὁμολογία πίστεως»⁵⁸, διὰ τῆς ὁποίας ὑπερῆμύθη τῶν συκοφαντιῶν καὶ κατηγοριῶν ποῦ κατὰ καιροὺς ἐξέφρασαν ἐναντίον του φιλοκατήγοροι μοναχοί, ὅπως ὁ Ἀμβρόσιος καὶ κυρίως ὁ Θεοδώρητος⁵⁹. Κατόπιν τούτου, ἡ Ἱερὰ Κοινότης ἀπέστειλε ἐγκύ-

56. Βλ. καὶ Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης [...]*, ὅ.π., σσ. 306-308. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ὅ.π., σσ. 66-67.

57. Βλ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ὁμολογία πίστεως [...]*, ὅ.π., σσ. 86-89. Πρβλ. Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης [...]*, ὅ.π. Ἡ ἀναφορά τῶν Ἰω. Θ. Κολιτσάρα, «Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης (1749-1809)», *Ἀκτῖνες ΙΖ'* (1954), σ. 32 καὶ Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ὅ.π., σ. 66 (πρβλ. καὶ τοῦ ἰδίου, «Nicodème l' Hagiorite (1749-1809)», ὅ.π., σ. 413), ὅτι ἡ ἐν λόγῳ Σύναξη συνεκλήθη κατὰ τὴν 13ῃ Ἰουνίου 1807 (ἐὰν δὲν πρόκειται περὶ τυπογραφικοῦ ἀβλεπτήματος) εἶναι ἐσφαλμένη, δοθέντος ὅτι στὴ μνημονευθεῖσα *Ὁμολογία πίστεως* τοῦ ἁγίου Νικοδήμου σημειώνεται σαφῶς [στὴ σ. 89 (: «... ἐν ἔτει φωζ'. Ἰουλίου ιγ'»)] ἡ ἀκριβὴς ἡμερομηνία κατὰ τὴν ὁποία ἐξεδόθη ἡ ἀθωωτικὴ γι' αὐτὸν ἐγκύκλιος τῆς Κοινῆς Συνάξεως τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, χρονικός, βεβαίως, προσδιορισμὸς ποῦ παραπέμπει εὐθέως στὴν ἡμερομηνία συγκλήσεως τῆς συγκεκριμένης Συνάξεως.

58. Ἡ ἐν λόγῳ ὁμολογία, ἐπεξεργασμένη καὶ ἐμπλουτισμένη, ἐξεδόθη αὐτοτελῶς, δέκα ἔτη μετὰ τὴν κοιμηση τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, στὸ πολλακίς ἤδη ἀνωτέρω μνημονευθὲν ὁμώνυμο βιβλίδιο. Ἴδου καὶ ὁ πλήρης τίτλος αὐτοῦ: *Ὁμολογία πίστεως, ἧτοι Ἀπολογία δικαιολογία κατὰ τῶν, ὅσοι ἀμαθῶς καὶ κακοβούλως ἐτόλμησαν παρεξηγεῖν καὶ διαβάλλειν παραδόσεις τινὰς τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας καὶ ἄλλα τινὰ τῶν περὶ πίστεως ὑγιῆ καὶ ὀρθόδοξα φρονήματα τοῦ αἰοδύμου διδασκάλου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, νῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ πανοσιολογιατάτου κυρίου Γρηγορίου Ποριώτου εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος, ἐν Βενετία, παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων, 1819. Προσφάτως, ἐπανεξεδόθη πλήρης ὡς «Ἐπίμετρο» στὸ βιβλίον Π. Β. Πάσχου, *Ἐν ἀσκήσει καὶ μαρτυρίῳ. Ἀνέκδοτα φιλοκαλικά καὶ κολλυβαδικὰ ὑμναγολογικά κείμενα γιὰ τὸν μοναχισμό, τοὺς Νεομάρτυρες καὶ τὴν παράδοση, τῶν ἁγίων Νικοδήμου Ἀγιορείτου καὶ Ἀθανασίου Παρίου [...]*, [Ἀθήνα 1996], σσ. 103-181.*

59. Περὶ μὲν τοῦ Ἀμβροσίου ἐξετέθησαν ἤδη ἀνωτέρω (στὴν ὑπόσημ. 49)

κλιο, αὐτὴν τὴ φορά πρὸς ὅλες τὶς Μονές τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅπου

ὅσα στοιχεία προκύπτουν ἀπὸ τὸν παρόντα Βίο. Περὶ δὲ τοῦ διαβοήτου ἀντικολλη-
βιστοῦ Θεοδωρήτου βλ. κυρίως Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, «Θεοδωρήτου Ἀγιαννί-
του τολμηραίου», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως ΔΕ'* (1915), σσ.
111-112, 119, 125-127, 134-136, 142-144, 150-152, 165-167. Χαριλάου Σ.
Τζώγα, *Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὁρει κατὰ τὸν ἰη' αἰῶνα*, ὁ.π., σσ.
52-60. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ὁ.π.,
σσ. 40-41.

Ἄς σημειωθεῖ, παρενθετικῶς, ἐδῶ ὅτι —πέρα τῶν συκοφαντιῶν τοῦ Ἀμβρο-
σίου (ποῦ ἀνωτέρω περιεγράφησαν) καὶ τοῦ Θεοδωρήτου (βλ. καὶ Κ. Παπουλί-
δη, ὁ.π., σσ. 66-67), ἀλλὰ καὶ πληθώρας παρεμφερῶν συκοφαντιῶν ποῦ κατὰ
καιροὺς ἀπεδόθησαν στὸν Νικόδημο (πρβλ. καὶ Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυ-
σιάτου, *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης [...]*, ὁ.π., σσ. 308-315)— ἡ βασικὴ
ἀφορμὴ προκειμένου ὁ ἐν λόγῳ ἅγιος γέρων νὰ παρασταθεῖ ἐνώπιον τῆς Κοινῆς
Συνάξεως τῆς ἀθωνικῆς Ἱ. Κοινότητος καὶ —ὅπως εἶχε πρὸ αὐτοῦ πράξει ὁ Ἱε-
ρόθεος— νὰ ἀπολογηθεῖ ἐπιδιώκοντας τὴν «ἐπίσημη δικαίωσή του», σχετίζεται
κυρίως μὲ τὴν παραποίηση μιᾶς ἐπιστολῆς του. Σύμφωνα μὲ ὅσα ἀναγράφονται
στὸ μνημονευθὲν πόνημά του (*Ὁμολογία πίστεως [...]*, ὁ.π., σσ. 85-89), τὸ ὅλο
ζήτημα προέκυψε κατὰ τὴν φιλότιμη ἀπόπειρα τοῦ ἁγίου Νικοδήμου νὰ παρακω-
λύσει τὴν ἔκδοση ἐνὸς αἰρετικοῦ συγγράμματος· σταχυολογοῦμε ἀπὸ τὴν περι-
γραφὴ τοῦ ἰδίου: «... ἡμεῖς τόσον ἐναντίοι εἴμεθα [...] εἰς τὸ νὰ φρονοῦμεν ὅτι εἶναι
φθαρτὰ τὰ Μυστήρια, καὶ ὅτι δὲν εὑρίσκεται ὅλον τὸ Σῶμα τοῦ Κυρίου εἰς ὅλα τὰ
μέρη τοῦ ἡγιασμένου Ἄρτου, ὥστε ὁποῦ, ἀκούσαντες πρότερον, ὅτι ἕνας ἐτοιμά-
ζεται νὰ ἐκδώσῃ ἕνα του Πόνημα περὶ τούτου διαλαμβάνον, ἐγράψαμεν εἰς ἕνα
Ἱερὸν ὑποκείμενον, διὰ νὰ ἐμποδίσωμεν τὴν ἔκδοσιν τοιοῦτου πονήματος· καθ' ὅτι
αὐτὸ ἔχει νὰ ταραξῆ μεγάλως τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ βλάψῃ εἰς τὰ
καίρια τοὺς ἀπλοϊκοὺς ἀδελφούς, ὡς μὴ χωροῦντας τὰ τοιαῦτα [...] Οἱ δὲ καλοὶ
ἀδελφοὶ πιάσαντες τὸ γράμμα ἡμῶν, ἀνοῖξαν αὐτό· ἀνοῖξαντες δὲ αὐτὸ καὶ ἀνα-
γνώσαντες, ἐνόθευσαν αὐτό, προσθέσαντες τὴν προσθήκην ταύτην τὴν λέγουσαν
“ἔγωγε τῷ ἀνωτέρῳ”. ἵνα μὲ αὐτὴν δυσφημήσωσιν ἡμᾶς ὡς αἰρετικούς καὶ κα-
κοδόξους [...] εἶτα καὶ παρεξηγήσαντες αὐτό, τὸ ἀντέγραψαν οἱ τυμβωρύχοι, καὶ
διέσπειραν αὐτὸ εἰς πάμπολλα μέρη, θέλοντες νὰ μᾶς κατηγορήσουν ὡς αἰρετι-
κούς, καὶ νὰ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ἡμῶν ὡς πονηρόν [...] Ἐπειδὴ δέ, προβαίνοντας
τοῦ καιροῦ, ἐβλέπαμεν καὶ ἠκούαμεν, πῶς ἐβλάπτοντο πολλοὶ ἀδελφοὶ ἐκ τῆς ἀ-
ναγνώσεως τοῦ κακῶς ἀνοιχθέντος, καὶ νοθευθέντος ἐκείνου γράμματός μας
τούτου χάριν, παρεστάθημεν ἐπὶ τῆς Κοινῆς τοῦ Ἁγίου Ὁρους Συνάξεως, καὶ
αἰτήσαντες εἰς τὸ πρᾶγμα διόρθωσιν, ἔχομεν ταύτην ἐπιπειθῆ» (βλ. αὐτόθι, σσ.
85-86). Ἰδού, λοιπόν, ὁ κύριος λόγος συγκλήσεως τῆς —κατὰ τὴν 13ῃ Ἰουλίου
1807— Συνάξεως τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὁ ὁποῖος, ἄλλωστε, τεκ-

διεκηρύσσετε ἡ ἀθωότης τοῦ Νικοδήμου καὶ ἀποκαθίστατο ἡ φήμη

μαίρεται καὶ ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἐκδοθέντος «ἐνσφραγίστου τῆ Σφραγίδι τῆς Κοινότητος καὶ ἐνυπογράφου γράμματος, ὅπερ ἐν τῷ περιωνύμῳ Ναῶ τοῦ Πρωτάτου ἀνεγνώσθη εἰς ἐπήκοον πάντων» (βλ. αὐτόθι, σ. 86), τοῦ δικαίωμε τὸν Νικόδημο ἀπὸ κάθε κατηγορία.

Ἡ ὡς ἄνω μακρὰ παρέκβαση ἦταν, νομίζουμε, ἀναπόφευκτη, καθ' ὅτι ἡ ἐν λόγῳ «παραποιηθεῖσα» ἐπιστολὴ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου φέρεται μεταγενεστέρως ὡς «ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν ἐν Κων/πόλει εὐρισκόμενον πνευματικὸν τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἱερομόναχον Ἱερόθεον» (βλ. Χαριλάου Σ. Τζώγας, *Ἡ περὶ μνημοσύνων ἕξις ἐν Ἀγίῳ Ὁρει κατὰ τὸν 19ῆ αἰῶνα*, ὁ.π., σ. 170 [τὴν ἴδια ἀποψη ὑπεστήριξε δις καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Κ. Παπουλίδης, «Nicodème l'Hagiotite (1749-1809)», ὁ.π., σ. 412 καὶ, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ὁ.π., σ. 65 (: «...ἐπιστολῆς τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου πρὸς τὸν ἱεροκλήρυκα καὶ πνευματικὸν τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἱερόθεον...»). Πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ (ἐπειδὴ, ἐπιπροσθέτως, οἱ ἀναφορὲς τῶν ὡς ἄνω μελετητῶν στοιχειοθετοῦν καὶ τίς μόνες περιπτώσεις ὅπου στὴν ὑπάρχουσα σχετικὴ βιβλιογραφία μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ παραλήπτου τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς [ἀκόμη καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Νικόδημος δὲν κατονομάζει τὸν παραλήπτη τοῦ γράμματός του· σημειώνει μόνον ἀόριστα ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐνὸς «ιεροῦ ὑποκειμένου» (*Ὁμολογία πίστεως [...]*, ὁ.π., σ. 85)]), ὅτι ὁ μνημονευόμενος ἐδῶ Ἱερόθεος οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἱερόθεον. Κατ' ἀρχὰς τὸ περιγραφόμενο γεγονός συμβαίνει κατὰ τὸ ἔτος 1804 [ἡ χρονολογία ἐπισημαίνεται σχετικὰ στὶς μνημονευθεῖσες ἀνωτέρω μελέτες, ἀλλὰ καὶ μαρτυρεῖται στὸ κείμενο τοῦ —κατὰ τὸ ἔτος 1807 ἐκδοθέντος— ἐνσφραγίστου γράμματος τῆς Ἱ. Κοινότητος, ὅπου σημειώνεται: «...πρὸ τριῶν ἤδη χρόνων ὁ ἐνταῦθα Σοφολογιώτατος Διδάσκαλος Κύρ Νικόδημος ἀπέστειλε μίαν ἐπιστολὴν πρὸς ἕνα Ἱερόν καὶ Πνευματικὸν ὑποκείμενον, διαλαμβάνουσαν περὶ τίνος μυστικῆς ὑποθέσεως...» (*Ὁμολογία πίστεως [...]*, ὁ.π., σ. 87)], ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ γέρον Ἱερόθεος δὲν ἦταν βεβαίως κοινὸς πνευματικὸς τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ιδιότητα ποῦ ἀπέκτησε κατὰ τὸ ἔτος 1805 (βλ. σχετικὰ τὴν ὑπόσημ. 79 τοῦ πρώτου κεφαλαίου). Ἐπειτα, ὁ ἡμέτερος γέρον Ἱερόθεος, κατὰ τὰ ἱστορούμενα ὅσον ἀξιόπιστο (ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν παράλληλη ἔρευνα τῶν ὑπολοίπων πηγῶν ἀποδεικνύεται) βίῳ του, οὐδέποτε ἐπισκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολη (θεωροῦμε δὲ ἀπίθανο νὰ εἶχε ὄντως πραγματοποιηθεῖ ἡ ἐν λόγῳ μετάβασις καὶ ὁ βιογράφος του, ὁ ὁποῖος περιγράφει λεπτομερῶς ἄλλες —λιγότερο σημαντικὲς ἴσως— πτυχῆς τοῦ βίου του, νὰ παρέλειψε νὰ τὴν μνημονεύσει). Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐν λόγῳ μνεία (ἐὰν δὲν εἶναι —τὸ καὶ πιθανότερον— ἐσφαλμένη) ἀναφέρεται ὅπωςδῆποτε σὲ ἄλλον ὁμώνυμο πνευματικὸ Ἀγιορεῖτῃ γέροντα. [Σημειώνουμε, λεπτολογώντας, ὅτι ὁ Χαρίλαος Σ. Τζώγας, ὁ.π., συνδέει πρὸς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολὴ καὶ τὸν μνημονευθέντα Ἐσφιμενίτη ἱεροδιάκονο Ἀμβρόσιο (: «*Εἰς τὴν διάδοσιν τῆς*

του. «Ἡμεῖς γὰρ ἅπαντες — ὑπεγραμμίζετο ἐκτὸς τῶν ἄλλων στὴν ἐν λόγῳ ἐγκύκλιον — ὁμοφώνως κηρύττομεν αὐτὸν καὶ ὁμολογοῦμεν εὐσεβέστατον καὶ ὀρθοδοξότατον, καὶ τῶν δογμάτων τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τρέφοντες, καθὼς καὶ ἐκ τῶν Ἱερῶν καὶ κοινωφελῶν Συγγραμμάτων αὐτοῦ ἀποδεικνύεται, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα οὐδὲν φρόνημα αἰρετικὸν περιέχεται· καὶ καθὼς ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν αὐτὸν Ὀρθόδοξον, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἅπαντες νὰ τὸν γνωρίζητε, ὡς τοιοῦτον ὄντα τῇ ἀληθείᾳ...»⁶⁰.

Κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος 1807 καὶ κατὰ μῆνα Αὐγούστο, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Γρηγόριος ὁ Ε΄, ἀπέστειλε πατριαρχικὸ καὶ συνοδικὸ γράμμα πρὸς ὄλους τοὺς ὑποκειμένους στὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ μητροπολίτες, ἐπισκόπους καὶ κληρικούς, πρὸς τὶς ὑπόλοιπες πατριαρχικὲς καὶ σταυροπηγιακὲς Μονές, τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ὄλους τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς⁶¹. μὲ τὸ γράμμα αὐτό, ἐφαρμόζοντας τὴν ἀρχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας, ἐξέφραζε καὶ συνοδικὰ πλέον τὴν ἐλευθερίαν στὸ ζήτημα τῶν μνημοσύνων καὶ

ἐπιστολῆς ταύτης ἐπρωτοστάτησε διάκονός τις τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου», συγγέροντας περαιτέρω τὰ γεγονότα· δὲν εἴμαστε, βεβαίως, σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε ἐὰν ὄντως συνέβη τὸ ἀναγραφόμενον, πάντως πρέπει νὰ ὑπομνησθεῖ ὅτι ὁ ἐν λόγῳ «φιλολοῖδος Ἐσφιγμέντης Διάκονος» μνημονεύεται στὴν Ὁμολογία πίστεως τοῦ ἁγίου Νικοδήμου (δ.π., σ. 46 [πηγὴ τὴν ὁποία ἐπικαλεῖται ὁ προειρημένος μελετητὴς τόσο γιὰ τὴν — σχολιασθεῖσα ἀνωτέρω — μνείαν τοῦ ὀνόματος τοῦ «πνευματικοῦ τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἱεροθέου» ὅσο καὶ γιὰ τὴν προκειμένη ἀναφορὰ στὸν Ἀμβρόσιο]) ἀποκλειστικὰ ὡς κατήγορος τοῦ Ἱεροθέου καὶ «αἷτιος» τῆς «ἐν Κοινῇ Συνάξει» ἀπολογίας καὶ μετὰ ταῦτα ἀθωώσεώς του, γεγονότα τὰ ὁποῖα — ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν νέων στοιχείων ποὺ παρέχει ὁ παρῶν χειρόγραφος Βίος τοῦ μακαρίου γέροντος — γνωρίζονται πλέον λεπτομερῶς].

60. Γιὰ τὸ πλῆρες κείμενο τοῦ ὡς ἄνω «ἐνσφραγίστου καὶ ἐνυπογράφου γράμματος» βλ. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, Ὁμολογία πίστεως [...], δ.π., σσ. 86-89. Πλῆρες, σχεδόν (ἄνευ τῆς καταληκτικῆς ἀποστροφῆς), παρατίθεται καὶ εἰς Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, Ἁγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης [...], δ.π., σσ. 306-308· ἀκριβῶς τὸ παρατεθὲν ἀνωτέρω ἀπόσπασμα βλ. καὶ εἰς Ἰω. Κολιτσάρα, «Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης (1749-1809)», Ἀκτῖνες ΙΖ' (1954), σ. 34. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων, δ.π., σ. 67 [πρβλ. καὶ τοῦ ἰδίου, «Nicodème l'Hagiorite (1749-1809)», δ.π., σ. 413].

61. Βλ. Χαριλάου Σ. Τζώγα, Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὁρει κατὰ τὸν ἰη' αἰῶνα, δ.π., σ. 171.

ἔθετε τις προϋποθέσεις γιὰ κατάπαυση τῶν σκανδάλων ποὺ συνετάρασαν τὴν Ἐκκλησία: «Διὰ ταῦτα καὶ ὀριζόμεθα ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ θεσπίζομεν, ἵνα τὰ συμβαίνοντα μνημόσυνα τῶν εὐσεβῶς κοιμηθέντων ἐπιτελῶνται ἀπαρατηρήτως καὶ ἐν Κυριακαῖς καὶ ἐν Σάββασιν, ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις τῆς ἐβδομάδος, πρὸς τελείαν ἐξάλειψιν τῆς πάλαι ποτὲ ἀναφυσίσης ἐκείνης τῶν δοκοφρονούντων διενέξεως»⁶².

Ἡ ἄκρως αἰσιόδοξη αὐτὴ πορεία τῆς ἐπαράτου διενέξεως διακόπτεται κατ' ὀλίγον, ὅταν στὸν πατριαρχικὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνέρχεται γιὰ δευτέρη φορά ὁ, πάντοτε ἐχθρικά πρὸς τοὺς Κολλυβάδες διακείμενος, Πατριάρχης Καλλίνικος ὁ Ε'⁶³. Αὐτός, ἔπειτα ἀπὸ ἀπαίτηση κάποιου Ἁγιορείτου μοναχοῦ, ὁ ὁποῖος μετέβη στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐψιθύρισε κατηγορίες καὶ ἐζήτησε τὴν ἀποπομπὴ τοῦ πνευματικοῦ Ἱεροθέου⁶⁴, ζητεῖ μὲ τὴν ἐπομένη ἐπιστολή του, κατὰ Σεπτέμβριο τοῦ 1808, νὰ ἀποβληθεῖ ὁ Ἱερόθεος καὶ νὰ ὀρισθεῖ ἄλλος πνευματικὸς στὴ θέση του⁶⁵:

«Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐπιστάτας καὶ ναζιρίδες καὶ λοιποὺς πατέρας τοῦ ἁγιωνύμου Ὁρους τοῦ Ἄθω, κατ' αἴτησιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβοντος ὀσιωτάτου ἡγουμένου κύρ Σάββα, ὅτι, ἐπειδὴ

62. Πλήρες τὸ κείμενο τοῦ ἐν λόγῳ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος Γρηγορίου τοῦ Ε' ἐδημοσίευσε δις ὁ Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, «Ἐπεροδιδασκαλίαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἄλωσιν», Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως Γ' (1882), σσ. 598-599· καὶ Κανονικαὶ Διατάξεις [...], τόμος Β', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1889, σσ. 122-126. Τὸ παρατεθὲν ἀνωτέρω ἀπόσπασμα βλ. καὶ εἰς Χαριλάου Σ. Τζώγα, Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὁρει κατὰ τὸν ἱ' αἰῶνα, ὅ.π.

63. Βλ. Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες [...], ὅ.π., σ. 681 (ἡ δευτέρη πατριαρχία του ἀπὸ 10ης Σεπτεμβρίου 1808 ἕως Μάϊου τοῦ 1809).

64. Βλ. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων, ὅ.π., σσ. 67-68.

65. Τὸ γεγονός ἐπισημαίνεται κατὰ σειρὰν ἀπὸ τοὺς: Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, «Θεοδωρήτου Ἁγιαννίτου τολμηρία», ὅ.π., σ. 150· Χαρίλαο Σ. Τζώγα, Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὁρει κατὰ τὸν ἱ' αἰῶνα, ὅ.π., σσ. 171-172· Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων, ὅ.π., σσ. 67-68· Παναγιώτη Κ. Χρήστου, Τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἀθωνικὴ πολιτεία - Ἱστορία, τέχνη, ζωὴ, Ἀθήναι 1987, σ. 248.

ἔφθασε καὶ διορίσθη παρὰ τοῦ προκατόχου τῆς αὐτοῦ σεβασμιωτάτης παναγιότητος ἐκ τῆς συμμορίας τῶν κολλυβιστῶν εἰς ἱερομόναχος πνευματικὸς τῆς κοινότητος τοῦ Ὄρους τοῦνομα Ἱερόθεος καὶ ἀνακαινοὶ τὴν ἀναφειῖσάν ποτε δολοφροσύνην καὶ ἀλληλομαχίαν περὶ τε καὶ κολύβων καὶ τῆς ἱεραῆς μεταλήψεως καὶ διὰ συνοδικῶν τόμων καταργηθεῖσαν, καὶ ἐπιτρέπει τοὺς προσερχομένους αὐτῷ χάριν ἐξομολογήσεως ἄνευ ἱκανοποιήσεως καὶ ἀνεξομολογήτως μεταλαμβάνειν συνεχῶς τῶν ἀχράντων μυστηρίων, διὰ τοῦτο, ὡς ἐναντίον ὄντα τοῖς ἀποστολικοῖς καὶ συνοδικοῖς κανόσι καὶ τοῖς ἐκδοθεισὶν ἐκκλησιαστικοῖς τόμοις, νὰ ἀποβάλλωσι τῆς πνευματικῆς διαγωγῆς καὶ νὰ ἐκλέξωσιν ἕτερον δόκιμον καὶ ἄξιον καὶ ἀνεπίληπτον καὶ νὰ φανερώσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἐπικυρωθῇ ἡ ἐκλογή αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῶς. — 1808»⁶⁶.

Μὲ τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴ λήγει ἡ θητεία τοῦ μακαρίου Ἱεροθέου στὴν πνευματικὴ διακονία τῆς ἀγιορειτικῆς Κοινότητος. Ὁ ἀοιδίμος γέρων εἶχε ἀνέλθει στὸ πνευματικὸ αὐτὸ ἀξίωμα κατὰ τὰ τέλη τῆς πρώτης πατριαρχίας τοῦ μνημονευθέντος Πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Ε' καὶ ἔμελλε νὰ ἀποπεμφθεῖ στὶς ἀρχές τῆς δευτέρας πατριαρχίας τοῦ ἰδίου⁶⁷. ὄχι, βεβαίως, λόγῳ τῆς ἀκαταλληλότητος ἢ

66. Τὸ κείμενο τῆς ἀνωτέρω ἐπιστολῆς ἐδημοσιεύθη πρῶτον ἀπὸ τὸν I. I. Sokolov, *Konstantinopol'skaia tserkov 'n XIX vi ekie. Op 'it istorickeskago izslie-dovaniia. Tom perv'ii [...]*, S. Petersburg 1904, Παράρτημα IV. Τὰ Νεοελληνικά, ἐπιστολὴ ὑπ' ἀριθμ. LXIX, σ. 48· καὶ δεύτερον ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Κ. Παπουλίδη, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ὁ.π., σσ. 68-69 (βλ. καὶ τοῦ ἰδίου, «Nicodème l'Hagiorite (1749-1809)», ὁ.π., σσ. 413-414, ὅπου πλήρης ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται γαλλιστί). Νὰ σημειωθεῖ, ἐπιπροσθέτως, ὅτι ἡ καταχώριση τῆς ἐπιστολῆς στοὺς κώδικες τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ — καὶ εἰδικώτερα στὸν κώδικα ΙΑ' 94 —, ἐπισημαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν ἀρχιμ. Καλλίνικο Δελικάνη, *Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ σωζομένων ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἀθῶν Μονῶν (1630-1863) [...] καταρτισθεὶς κελεύσει [...] Ἰωακείμ τοῦ Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1902, σσ. 21-22 [· «Καλλινίκου τοῦ Ε' - Γράμμα τῇ Κοινότητι ἵνα παύσωσι τὸν πνευματικὸν αὐτὸν Ἱερόθεον ὡς ὀπαδὸν τῆς πλάνης τῶν κολλυβάδων καὶ ἐκλέξωσι ἕτερον. 1808. 7βρίῳ (Κωδ. ΙΑ'. 94)»].*

67. Ἐπομένως ἡ διακονία τοῦ Ἱεροθέου στὴ θέση τοῦ κοινοῦ πνευματικοῦ διήρκεσε περίπου τρία ἔτη. Ἀπὸ τὰ τέλη περίπου τοῦ 1805 (πρβλ. καὶ τὴν ὑπόσημ.

ἀνεπαρκείας του —πολλῶ μᾶλλον τῆς ἀντιθέσεώς του πρὸς τοὺς ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς Κανόνες, ὅπως ἀναφέρεται στὴν ἐν λόγῳ ἐπιστολή— ἀλλὰ περισσότερο ἐξαιτίας τῆς ἀξιοκατακρίτου διενέξεως καὶ ἐπαράτου ἔριδος τῶν Ἀγιορειτῶν μοναχῶν. Πάντως, ἡ λύση καὶ ὀριστικὴ διευθέτηση τοῦ ζητήματος τούτου δὲν ἄργησε νὰ φανεῖ. Ὄταν ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' ἀνέρχεται γιὰ τρίτη φορὰ στὸν πατριαρχικὸ θρόνο⁶⁸, ἀπευθύνει καὶ πάλι —αὐτὴν τὴν φορὰ μόνον πρὸς τοὺς Ἀγιορεῖτες μοναχοὺς— ἀπόφαση τῆς Μ. Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1819, μὲ τὴν ὁποία τακτοποιεῖται ἡ ἐξαιρετικὰ παραχώδης καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιζήμια αὐτὴ κατάσταση⁶⁹. Παρόμοιες ἀφοριστικὲς πατριαρχικὲς ἐπιστολὲς ἔχουμε, τέλος, ἐπὶ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Σ', κατὰ τὸ ἔτος 1836, καθὼς καὶ ἐπὶ Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Σ', κατὰ τὸ ἔτος 1846⁷⁰.

79 τοῦ πρώτου κεφαλαίου) ἕως τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1808. [Ἡ μνημονευθεῖσα ἐπιστολή —διὰ τῆς ὁποίας παύεται ὁ Ἱεροθεὸς ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ κοινοῦ πνευματικοῦ— χρονολογεῖται ἀόριστα στὶς ἐντοπισθεῖσες πηγὲς κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἐπειδὴ, ὅμως, ἡ δεύτερη πατριαρχία Καλλινίκου τοῦ Ε' —ὅπως καὶ ἀνωτέρω (στὴν ὑπόσημ. 63) σημειώθηκε σχετικὰ— ἀρχεται ἀπὸ τῆς 10ης Σεπτεμβρίου 1808, εἶναι πλέον προφανὲς ὅτι τὸ τελευταῖο εἰκοσαήμερο τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1808 προσδιορίζει τώρα εἰδικώτερα τὴν ἀκριβῆ ἡμερομηνία ἐξαπολύσεως τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς, ἄρα καὶ τῆς ἀποπομπῆς τοῦ Ἱεροθεοῦ ἀπὸ τῆ συγκεκριμένη θέσῃ].

68. Βλ. Μανουήλ Ἰ. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ πίνακες [...]*, ὅ.π., σσ. 684-685.

69. Βλ. Χαριλάου Σ. Τζώγα, *Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἀγίῳ Ὄρει κατὰ τὸν ἰθ' αἰῶνα*, ὅ.π., σ. 172. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ὅ.π., σ. 69. Τὸ κείμενο τῆς μνημονευομένης ἐγκυκλίου βλ. εἰς Μανουήλ Ἰ. Γεδεών, *Κανονικαὶ Διατάξεις [...]*, ὅ.π., σσ. 152-155 [ἰδοὺ τί, μετὰξὺ ἄλλων, σημειῶνε ὁ ἐν λόγῳ Πατριάρχης: «...εἰδότες ὅτι ἔθος ἀρχαῖον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὰ μὲν κόλυβα νὰ προσφέρωνται εἰς τὸν θεῖον καὶ ἱερόν ναόν, καὶ νὰ ἐκτελῶνται μνημόσυνα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου, ἀν δὲ καὶ ἐν τῷ μετὰξὺ τῆς ἐβδομάδος, ἢ κατὰ κυριακὴν, δευτέραν, καὶ ἄλλην, τυχόν, ἡμέραν γίνωνται κόλυβα, καὶ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἱερὰν ἐκκλησίαν, τὸ τιοῦτο, κοντὰ ὅπου παντελῶς δὲν κωλύεται, εἶναι καὶ ἀκαταίτητον, καὶ πάντῃ ἀνέγκλητον, καθὼς περὶ τούτου τρανῶς ἀπεφάνητο ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ προεκδοθέντι εἰρημένῳ πατριαρχικῷ ἡμῶν καὶ συνοδικῷ Τόμῳ» (βλ. αὐτόθι, σ. 153)].

70. Βλ. Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, *Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, ὅ.π.

Κατακλείοντες, σημειώνουμε συμπερασματικά ὅτι —ὅπως πιστοποιεῖται καὶ ἀπὸ τὴν ἀναφορά στὴν προσωπικότητα, τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνες καὶ κυρίως τὴ λειτουργικὴ συνείδηση τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, πού ἤδη ἀνωτέρω ἐπιχειρήσαμε— ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ σχέση καὶ οἱ πνευματικοὶ του δεσμοὶ μὲ τοὺς λεγομένους Κολλυβάδες εἶναι προφανεῖς⁷¹, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνάμιξή του στὸ ἐν λόγῳ κίνημα ὑπῆρξε κεφαλαϊκῶδες καὶ καθοριστικῆ.

μὲρὸς ἡμῶν λοιπὸν, νὰ σοὺς διηγηθῶ τὰρα, καὶ περὶ τῶν τελευταίων παρακλίσεων, τὸ ἠαυθῆμου πρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου· ὅπου ἐπέμην ὁμοίαν⁷² μέχρι, καὶ τῆς αὐτῆς ἀποβιώσεως· ἀλλὰ πῶς γὰρ διήκω θῶ ἀδελφοί μου, τὰ ἕτοβην χροικὴ γύπην; πῶς λέγω νὰ διηκῶ τὸ περιθρηματον, καὶ κοινῶν συμφέρῳ ἐκ δυχόνων; καὶ ὅπῃα προπλητῆκοντα χρόνον οὐχ ἤκοντα, καὶ ἀκόμα ἐστὶ κραυγῶν μέχρι τῆν ἡμέραν· καὶ μάστιγα ἐς τὸ περιβόριον τῶν κυρτῶν ἡμῶν θεοτόκου, ἐς τὸ κοινῶν καταφυγίον λέγω, τὸ ἕκον ἕρος· καὶ τὸ αἶπον ἡμῶν, ὅτ' ἀσχηματῶν οἱ ταπεινοὶ ἐξ ἑθῶν μετέμην.

71. Ὡς ἐκ περισσοῦ ὑπενθυμίζουμε ἐδῶ, ὅτι ὁ συσχετισμὸς τοῦ γέροντος Ἱεροθέου μὲ τοὺς Κολλυβάδες δὲν φαίνεται —ἐξ ὧων, τοῦλάχιστον, στοιχείων παρέχει ὁ Βίος του— νὰ ὀφείλεται στὸ γνωστὸ πρόβλημα τῶν μνημοσύνων, ἀλλὰ στὸ περὶ τῆς συχῆς θείας Μεταλήψεως ζήτημα, τὸ ὁποῖο, βεβαίως, ἐντάσσεται στὴ γενικώτερη ἐρίδα πού μᾶς εἶναι γνωστὴ ὡς κολλυβαδική. [Σημειωτέον, πάντως, ὅτι ὡς σήμερα στὴν Ἰδρα οὐδέποτε τελοῦνται μνημόσυνα κατὰ τὴν Κυριακὴ καὶ τοῦτο, ὅπως εὐρύτερα μαρτυρεῖται στὸ νησί, κατὰ τὴν παράδοση τῶν πατέρων τῆς (ὑπὸ τοῦ γέροντος Ἱεροθέου μετὰ ταῦτα ἰδρυθείσης) Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

Ἡ ὑπό τοῦ Ἱεροθέου ἱδρυση τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλίου Ὑδρας

Ὁ μακάριος πρῶτος ἡγούμενος, ἱδρυτῆς καὶ κτίτωρ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλίου Ὑδρας¹, ἐπεσκέφθη γὰρ πρώτη φορά τὸ

1. Γιά τὴν Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίου Ὑδρας βλέπε κυρίως τὴ μονογραφία τοῦ Νικολάου Γ. Χαλιωρῆ, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίου ἡ ἐκτισμένη ἐν τῷ ὁμωνύμῳ βουνῷ τῆς νήσου Ὑδρας. Πραγματεία ἐξ ἐπόψεως ἱστορικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς*, ἐν Πειραιεῖ 1928. Χρήσιμες εἶναι ἐπίσης οἱ ἀκόλουθες μελέτες: Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, *Ἡ Χριστιανικὴ Ὑδρα*, ἐν Ὑδρα 1938, σσ. 23-24. Ἀντωνίου Ν. Μανίκη, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεῦτερος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σσ. 101-104, 124-126, 141-144, 180-182, 201-202, 255-256 καὶ Η' (1940), σσ. 7-8, 37-38, 51-52, 97-100, 117-118, 132-133. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, τόμος Α', Ἀθῆναι 1946, σσ. 192-195. Γεωργίου Σαχίνη, *Ἐκκλησάκια, ἐκκλησίες, ἐρημοκλήσια Ὑδρας - Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ παρουσίασις*, Πειραιεὺς 1982, σσ. 107-108. Ἄλλες, ἐλάχιστες, ἀναφορὲς στὴν ἐν λόγῳ ὑδραϊκὴ Μονὴ βλέπε στίς ἐξῆς ἐργασίες: Γεωργίου Δ. Κριεζῆ, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας πρὸ τῆς (Ἑλληνικῆς) Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821*, ἐν Πάτραις 1860, σσ. 4-6. Ἀντωνίου Ἀ. Μιαοῦλη, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1821 ἐκτραγείσης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ἐν Ἀθῆναις 1874, σσ. 13-16. Ἀντωνίου Μηλιαράκη, *Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας μετὰ γεωγραφικοῦ πίνακος τοῦ νομοῦ*, ἐν Ἀθῆναις 1886, σ. 188 [= Ἀντωνίου Ν. Μανίκη (ἐπιμελεία), «Ὅ,τι διὰ τὴν Ὑδραν ἐγράφη. Τάδε περὶ Ὑδρας ἔγραψεν ὁ Ἀντώνιος Μηλιαράκης», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ε'* (1937), σ. 42]. Θεοδώρου Κόντερη, «Μοναστήρια καὶ ἀρχοντικὰ σπίτια τῆς Ὑδρας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σ. 266. Ἰωάννου Μύρικλη, *Ταξεῖδι στὴν Ὑδρα*, (ἄνευ τοποχρονολογήσεως [= 1958· βλ. καὶ σχετικὴ βιβλιοπαρουσίασις ἀπὸ τὸν Ἀντώνιο Ν. Μανίκη, «Ἐκδόσεις. Ἰωάννου Μύρικλη. Ταξεῖδι στὴν Ὑδρα», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΠΗ'* (1958), σ. 192]), σ. 58. Ἐμμανουὴλ Π. Καλαφάτη, *Περιγρα-*

εὐλογημένο καὶ ἱστορικὸ νησί κατὰ τὸ ἔτος 1787, σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν². Τότε ἦταν ἡ ἐποχὴ πού, ἀναχωρώντας ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Φονέως στὴν Πελοπόννησο, ἐπιθυμοῦσε σφοδρῶς νὰ μεταβεῖ στὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἁθωνος. Στὴ «θαλασσοκράτειρα» καὶ «καραβομάνα» Ὑδρα πρέπει νὰ παρέμεινε τότε γιὰ λίγες ἡμέρες· στὴ συνέχεια βρῆκε καΐκι, τὸ ὁποῖο τὸν ὁδήγησε στὸ Ἀγιώνυμον Ὄρος.

Δὲν θὰ μπορούσε ἀσφαλῶς νὰ φαντασθεῖ οὔτε πρὸς στιγμήν ὁ νεαρὸς ἐκεῖνος μοναχός, ὁ ποτε Ἰωσήφ καὶ μετέπειτα Ἱερόθεος, ὅτι ἐκεῖνος ὁ ἔρημος καὶ βραχῶδης τόπος ἔμελλε νὰ ἀποτελέσει, μετὰ πάροδον εἴκοσι ἕξι ἐτῶν³, τόπο παραμονῆς, ἀσκήσεως καὶ πλουσίας πνευματικῆς καρποφορίας, τόσον ἰδικῆς του ὅσον καὶ τῆς πολυαρίθμου συνοδείας του. Οὔτε ὅπωςδήποτε θὰ περνοῦσε ἀπὸ τὸν νοῦ του ὅτι ἡ βραχεῖα ἔστω παραμονὴ του στὴ νῆσο αὐτή⁴, θὰ «σφράγιζε» καταλυτικὰ καὶ θὰ «σημάδευε» ἀνεξίτηλα τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση καὶ τὴν πνευματικὴ γενικώτερα κατάσταση τῶν κατοίκων τῆς στὸ διηνεκές.

Ἀπὸ τὴν πρώτη ἐκείνη «προδρομικὴ» ἀφιξὴ τοῦ Ἱεροθέου στὴν Ὑδρα ὡς τὴ δεύτερη, τὴν καθοριστικὴ καὶ τελικὴ, μεσολάβησαν — ὅπως προεῖπαμε — εἴκοσι ἕξι ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα κυρίως ἐμόνασε στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τὰ γύρω νησιά. Ὄταν πλέον, μετὰ τίς προεκτεθεῖσες δοκιμασίες, παρέστη ἀνάγκη νὰ ἀναχωρήσει ἀπὸ τὰ Τρίκκερα, βρέθηκαν τότε στὸ λιμάνι δύο καΐκια μὲ προορισμὸ τίς Σπέτσες⁵.

φη ἱστορικοῦ ναοῦ Ὑδρας, (ἀνευ τοποχρονολογήσεως), σσ. 26-27. Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, *Τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἱστορία - Παράδοση - Τέχνη*, τόμος Β', Πελοπόννησος, Νησιωτικὴ Ἑλλάδα, (Πειραιᾶς 1998), σ. 334.

2. Βλ. Β. 26, 2-3· πρβλ. ὅσα ἐσημειώθησαν σχετικὰ στὸν οἰκεῖο τόπο τοῦ πρώτου κεφαλαίου.

3. Τὸ χρονικὸ διάστημα πού μεσολάβησε ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπίσκεψή του στὴν Ὑδρα, κατὰ τὸ ἔτος 1787, ἕως τὴν ὀριστικὴ ἐγκατάστασή του στὸ ἴδιο νησί, κατὰ τὸ ἔτος 1813.

4. Ὁ αἰδίδιμος γέρον Ἱερόθεος παρέμεινε συνολικὰ στὴν Ὑδρα ἐπτά περίπου μῆνες· ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ ἔτους 1813, ἕως, βεβαίως, τὴν ἡμέρα τῆς ἐκδημίας του, 9η Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1814. Πρβλ. καὶ Β. 125, 17-19.

5. Βλ. Β. 120, 1-4. Γιὰ τίς Σπέτσες βλέπε πρόχειρα τίς ἀκόλουθες μελέτες: Διομήδους Κυριακοῦ, *Περὶ τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας τῆς νήσου Πέτσας*, (ἐν

Δεδομένου ότι εύρισκετο σέ μιὰ στιγμή καθοριστική, μάλιστα υπό τήν πίεση τῆς ἐπικειμένης καταστροφικῆς ἐπιδρομῆς τῶν Ἀρβανιτῶν, καί ἔπρεπε νά ἀναχωρήσει ἀπό τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀπαραιτήτως, διερωτώμαστε δικαίως· εὐλογημένη συγκυρία ἢ θεϊκὴ πρόνοια ὑπῆρξε ἄραγε τὸ γεγονός ἐκεῖνο; Χωρὶς πολλὴ σκέψη καὶ μὴ ἔχοντας ἄλλην ἐκλογή, ὁ Ἱερόθεος καὶ ἡ συνοδεία του ἐπιβιβάστηκαν γρήγορα στὶς βάρκες καὶ ἔφθασαν στὸ νησί τῆς Μπουμπουλίνας. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ ἔπειτα, τὴν εὐλογημένη ἐκείνη συνοδεία καθοδηγοῦσε ἢ πάντοτε δυναμικὴ ἐπέμβαση τῆς Παναγίας Θεοτόκου, προσπάτιδος καὶ ἐγγυητρίας τοῦ ἀοιδίμου πατρός.

Θὰ χαράξουμε στὴ συνέχεια τὰ κυριότερα σημεῖα τῆς πορείας ποὺ ἀκολούθησε ὁ πνευματικὸς ἐκεῖνος πατὴρ μέχρι νά φθάσει στὴ νέα του κατάπαυση, ὅπου ἀποκαμωμένος πλέον σωματικά, ἀλλὰ «ζέων τῷ πνεύματι»⁶, θὰ ἀναφωνήσει: «ὡς κατοικήσω ὅτι ἡρετισάμην αὐτὴν»⁷.

Ὁ Ἱερόθεος παρέμεινε μὲ τὴ συνοδεία του στὶς Σπέτσες γιὰ λίγες μόνον ἡμέρες, φιλοξενούμενος στὸ σπίτι «ἐνὸς φιλοχρίστου, Πέτρου ὀνόματι»⁸. Εὐρισκόμενοι ἐκεῖ καὶ ἀναζητώντας ἐπίμονα μοναστήρι γιὰ νά ἐγκατασταθοῦν, καταφθάνουν ἀπὸ τὸν Πόρο⁹ πρὸς συνάντησή τους ὁ διδάσκαλος κύρ Γεράσιμος —παλαιὸς γνῶριμος τῆς συνοδείας ἀπὸ τὴν παραμονή τους στὸν Ἀλαττᾶ καὶ φίλος ἀκριβὸς

Ἀθήναις 1860). Ἀναστασίου Κ. Ὁρλάνδου, *Περὶ τῆς νήσου Πέτσας ἢ Σπετσῶν*, ἐν Πειραιεῖ 1877. Γεωργίου Ἀ. Σωτηρίου, *Ἡ νῆσος Σπέτσαι. Ἱστορία τῶν Σπετσῶν καὶ δράσις τῶν κατοίκων τῆς νήσου κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ ἀγῶνος*, ἐν Ἀθήναις 1924. Θεοδώρου Δ. Δημητριάδου, *Τὸ Καστέλλι τῶν Σπετσῶν. (Ὁ πρὸ τοῦ 1800 οἰκισμός)*, (Ἀθήναι) 1954. Μίνας Τσάλλη, *Σπέτσαι*, Ἀθήναι 1956.

6. Βλ. Ρωμ. φ', 11.

7. Ψαλμ. ρλα', 14.

8. Πρβλ. Β. 120, 15-17.

9. Γιὰ τὸν Πόρο βλέπε κυρίως τίς ἐξῆς μελέτες: Ἰακώβου Χ. Δραγάτση, *Ἐκδρομαὶ ἀνά τὴν Ἑλλάδα. Πόρος*, ἐν Ἀθήναις 1910. Ἰωάννου Σταμ. Σταματίου, *Ἡ Σφαιρία καὶ ὁ Πόρος μὲ τριζηνιακὰς ἱστορίας περιγραφὰς καὶ ἐκδρομὰς στὴν Καλαυρία, στὰ Μέθανα, στὴν Τροιζηνία κ.λπ.*, Ἀθήναι 1937. Γ. Πουλάκη, *Ὁ Πόρος καὶ ἡ ἱστορία του*, Πειραιᾶς 1980.

του Ἱεροθέου— καὶ ἓνας ὑποτακτικὸς τοῦ Γρηγορίου, ἡγουμένου τῆς Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Πόρου¹⁰, Ἀνανίας ὀνόματι¹¹. Αὐτοὶ μετέφεραν μῆνυμα τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Πόρου, ὁ ὁποῖος «ἔμαθεν τὸν ἐρχομὸν τους [...] καὶ πολλὰ τὸ ἐχάρηκεν»¹². Τὸ περιεχόμενον τοῦ μηνύματος αὐτοῦ ἦταν ὀπωσδήποτε ἰδιαίτερα παρήγορο γιὰ μιὰ συνοδεία μοναχῶν ἀναγκασμένη νὰ κατοικεῖ προσωρινὰ σ' ἓνα σπίτι τῶν Σπετσῶν. Ὁ ἡγούμενος Γρηγόριος προσκαλοῦσε τὸν Ἱερόθεο, «χωρὶς ἄλλο νὰ ἔλθῃ νὰ σταθῇ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ μοναστηρίου»¹³. ἐνῶ πρόθεσή του ἦταν «νὰ τραβηχθῇ εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν νὰ ἡσυχάσῃ καὶ νὰ γένη ἴδιος οἰκοκύριος ὁ θεῖος Ἱερόθεος»¹⁴.

Δὲν γνωρίζουμε κατὰ πόσο ὁ διακριτικὸς πνευματικὸς γέρων πίστεψε τίς ὑποσχέσεις αὐτὲς ἢ κατὰ πόσο ἤθελε νὰ ἀναλάβει τὴν ἡγεσία τῆς Μονῆς ἐκείνης, πῆρε πάντως τὴ συνοδεία του καὶ μετέβη στὴν Ἱ. Μονὴ τοῦ Πόρου. Κατὰ τὴ σύντομη παραμονή του ἐκεῖ, δὲν ἔλειψαν καὶ πάλι οἱ πειρασμοὶ καὶ δοκιμασίες «τοῦ σκανδαλοποιῶ διαβόλου»¹⁵. Ὅπως παρουσιάζει τὰ γεγονότα ὁ βιογράφος τοῦ Ἱεροθέου, ὁ Γρηγόριος ἀπευθύνοντας τὴν ἀνωτέρω πρόσκληση «ἔστοχάζετο ὅτι ὄντας εἰς ἀνάγκην ὁ Ἱερόθεος, θέλει τοῦ ὑποταχθῇ ἐξάπαντος μὲ ὄλην του τὴν συνοδείαν»¹⁶. Στὸ συμπέρασμα αὐτὸ καταλήγει ὁ ἱστορῶν τὸν βίον τοῦ Ἱεροθέου κρίνοντας τὴ συμπεριφορὰ τοῦ Γρηγορίου μετὰ τὴν ἐκεῖ ἐγκατάστασή τους. Διηγεῖται χαρακτηριστικὰ ὅτι ὁ προειρημένος ἡγούμενος «μὴ βλέποντας κανένα σημεῖον ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἐστοχάζετο, ἄρχισε νὰ ὀλιγοστεύῃ ἢ πρώτη ἀγάπη καὶ ἢ προθυμία καὶ ἔπειτα ἄρχισε νὰ τὸν ἐλέγχῃ πλαγίως, εἶτα καὶ φα-

10. Γιὰ τὴν Ἱ. Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Πόρου βλέπε τὴ μελέτη τῆς ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίας Διαμ. Διαμαντοπούλου, «Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Καλαυρείας», Ἀνάτυπον ἀπὸ τὰ *Τεχνικὰ Χρονικά*, τεῦχος 2, Ἀθήναι 1976· καθὼς καὶ τὴ μονογραφία τῆς Ἰωάννας Στ. Ρουμάνη, *Τὸ Μοναστήρι τοῦ Πόρου*, Πόρος 1992.

11. Βλ. Β. 122, 1-9.

12. Β. 122, 3-5.

13. Β. 122, 10-11.

14. Πρβλ. Β. 122, 12-14.

15. Β. 122, 26.

16. Πρβλ. Β. 122, 15-17.

νερά, λέγοντάς τον υπερήφανον και ανυπότακτον και ότι ἐτάραξεν ὄλον τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἄλλα τοιαῦτα»¹⁷. Ἡ μικρὴ «διαμάχη» καὶ «ψυχρότητα» μεταξύ τῶν δύο πατέρων ξεπεράστηκε εὐκολα μὲ τὴν ἀγάπη, ταπείνωση καὶ ὑπομονὴ πού ἤξερε ἄριστα νὰ ἐκπέμπει ὁ Ἱεροθέος. Ἡ συμπεριφορὰ του δὲν ἔδωσε συνέχεια «εἰς τὰς ποικιλοειδεῖς μηχανάς»¹⁸ τοῦ διαβόλου· καὶ τοῦτο, διότι προσευχόμενος πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἐκεῖθεν ἀντλώντας δύναμη καὶ ὑπομονή, ἔσκιβε ταπεινὰ τὸ κεφάλι του καὶ ἀπαντοῦσε σ' ὄλους τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Γρηγορίου: «ναί, πάτερ, ἔτσι εἶναι καθὼς λέγεις»¹⁹. Ἡ πραότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἡ ἀνεξίκακη συμπεριφορὰ τοῦ γέροντος Ἱεροθέου συνέτισαν ὀπωσδήποτε τὸν Γρηγόριο, ὁ ὁποῖος «μετὰ ταῦτα ἐζήτησεν συγχώρησιν καὶ ἐφιλιώθησαν μὲ τελείαν διαλλαγὴν»²⁰.

17. Β. 122, 18-22.

18. Β. 122, 25-26.

19. Β. 122, 33-34.

20. Β. 122, 38-39. Γιὰ τὰ ὡς ἄνω περὶ τοῦ Γρηγορίου γεγονότα ὁ Ἀντώνιος Λιγνὸς παρέχει διαφορετικὴ ἐρμηνεία, πρῶτον σὲ σχετικὸ ἄρθρο του, «Εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν Πόρῳ Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς κατὰ τὸ 1813 καὶ τὸ 1815», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Η'* (1940), σ. 4· καὶ δεύτερον στὸν οἰκίῳ τόπῳ τῆς ἱστορίας του, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, ὅ.π., σσ. 192-193, ὅπου (κατὰ λέξη σχεδόν) ἐπαναλαμβάνει τὶς θέσεις τοῦ προμνημονευθέντος ἄρθρου· κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐρμηνεία ὁ Λιγνὸς (πού ἐνδιαφέρει νὰ ἐπισημανθεῖ ἐδῶ ὅτι —ὅπως ἀπὸ τὰ γραφόμενά του προκύπτει προφανέστατα— εἶχε ἰδεῖ τὸν χειρόγραφο κώδικα ὅπου καταγράφεται ὁ Βίος τοῦ Ἱεροθέου), σημειώνει: «Ὀπωσδήποτε, αἱ πρὸς τὸν Γρηγόριον τοῦ 1813 καὶ τὸ μοναστήριόν του ὑπάρχουσαι σχετικαὶ τινες εἰδήσεις, περιέχονται εἰς τινὰ κώδικα ἀποκειμένον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἐν Ὑδρᾷ μοναστηρίου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Κατὰ τὸν κώδικα ἐκεῖνον, συνοδία ἐκ δέκα τριῶν Ἀγιορειτῶν μοναχῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ὀνομαζομένου Ἱεροθέου, ἐγκαταλιπούσα τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ πλανηθεῖσα τῆδε κακεῖσε, ἔφθασε τὸ 1813 εἰς Σπέτζας ζητοῦσα τόπον ἐγκαταστάσεως. Ὁ ἡγούμενος δὲ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Γρηγόριος, πληροφορηθεὶς τὴν εἰς Σπέτζας ἀφίξιν τῶν Ἀγιορειτῶν ἐκεῖνων μοναχῶν, τὰς περιπετείας των καὶ τὸν σκοπὸν των, καὶ θέλων νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς περιπλανήσεις των, ἀπέστειλεν εἰς Σπέτζας τὸν ὑποτακτικὸν του Ἀνανίαν καὶ τὸν εἰς τὸ μοναστήριόν του διατρέβοντα διδάσκαλον κύρ Γεράσιμον καὶ ἐκάλεσεν αὐτοὺς νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸ μοναστήριόν του, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἀλλ' ἐκ τῶν συγκεκαλυμμένως εἰς τὸν κώδικα ἐκτιθεμένων, τὸν ὁποῖον ἔγραψαν δύο ἐκ τῆς Ἀγιορειτικῆς ἐκείνης συνοδίας, φαίνεται ὅτι ὁ Ἱεροθέος καὶ οἱ συνοδοὶ του ἐπειράθησαν νὰ

Ἐν τῷ μεταξύ, οἱ μοναχοὶ τῆς συνοδείας τοῦ Ἱεροθέου πίεζαν ὄλο καὶ περισσότερο τὸν γέροντα νὰ βρεῖ ἐπιτέλους ἓνα μοναστήρι γιὰ νὰ κατοικήσουν μόνιμα²¹. Τότε «ὁ παρηγορητικώτατος ἐκεῖνος πατήρ»²², ἀφοῦ μὲ δάκρυα στὰ μάτια παρεκάλεσε τὴν Θεοτόκο «νὰ τοὺς οἰκονομήσῃ κανέναν τόπον ψυχοσωτήριον διὰ κατοικήσίν τους»²³, σκέφθηκε νὰ στείλει τὸν διδάσκαλο κύρ Γεράσιμο στὴ γειτονικὴ Ἵδρα, μήπως ἐκεῖ βρεθεῖ τελικὰ ὁ ποθούμενος τόπος «ἀναπαύσεως» τους²⁴. Καὶ πράγματι, ὁ ἐν λόγῳ Γεράσιμος ἐμελλε νὰ ἀνακοινώσῃ στὸν μακάριο γέροντα τὴν «μετὰ χαρᾶς»²⁵ ἀποδοχὴ τῆς προτάσεώς του ἀπὸ τοὺς προεστῶτες τῆς Ἵδρας. Οἱ πάντοτε φιλόξενοι Ἵδραῖοι, ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως, ἔστειλαν ἓνα καίτι μαζί μὲ «τὸν πνευματικὸν παπᾶ κύρ Γεώργιον Οἰκονόμον [...] καὶ τοὺς ἐπήραν ὄλους ἀπὸ τὸν Πόρον, τὸν τε πνευματικὸν πατέρα Ἱεροθέον καὶ τοὺς δώδεκα ἀδελφούς»²⁶. Γιὰ δευτέρη λοιπὸν φορὰ ὁ Ἱερόθεος ἀποβιβάζεται στὴν Ἵδρα, ὄχι ἀγένειος καὶ δόκιμος πλέον μοναχός, ἀλλὰ πολὺς καὶ πνευματικὸς γέρον, «κατὰ τοὺς αἰωγ' [1813] καὶ μῆνα Σεπτέμβριον»²⁷ καὶ «ἐπροῦπάντησαν αὐτοὺς οἱ ἄρχοντες καὶ πάντες οἱ χριστιανοὶ καὶ ἡσπάσθησαν μετὰ περιχαρίας τὴν ἱεράν

ὑποσκελίσουν τὸν Γρηγόριον καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν μοναχοὺς. Ἐντεῦθεν προέκυψαν δυσαρέσκειαι καὶ ῥήξεις, αἱ ὁποῖαι ἠνάγκασαν τὸν Ἱερόθεον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ νὰ ἀπέλθουν ἐκ Πόρου καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὸ ἐν Ἵδρα μοναστήριον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ...» (βλ. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, «Βιδήσεις περὶ τῆς ἐν Πόρῳ Μονῆς τῆς Ζωδόχου Πηγῆς κατὰ τὸ 1813 καὶ τὸ 1815», ἔ.π.). Βεβαίως, ὁ ἐν γένει χαρακτήρας τοῦ Ἱεροθέου, δὲν παρέχει, νομίζουμε, εἰρήσματα ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος τῆς ἐν λόγῳ ἀπόψεως· ἐξ ἄλλου —ἐξ ὅσων στοιχείων παρέχει ὁ παρὼν Βίος— συμπεραίνουμε ὅτι μᾶλλον ὁ Γρηγόριος ὑπῆρξε ὑποκινητὴς σκανδάλων καὶ ταραχῶν, κατηγορώντας καὶ «ἐκπειράζοντας» τὸν Ἱερόθεο. Ὁ δὲ τελευταῖος, διαλλακτικὰ φερόμενος, κατόρθωσε νὰ ὑπερβεῖ, διὰ τῆς ἀγάπης καὶ ταπεινώσεως, τὰ ἀνακύψαντα προβλήματα καὶ νὰ συμφιλιωθεῖ τελικὰ μὲ τὸν ἐν λόγῳ καθηγούμενο.

21. Βλ. Β. 123, 1-6.

22. Β. 123, 6.

23. Β. 123, 17-18.

24. Βλ. Β. 123, 18-32.

25. Β. 123, 32.

26. Β. 123, 33-36.

27. Β. 124, 2.

του δεξιάν»²⁸.

Ἡ ἀγιορειτικὴ ἀδελφότητα ἐγκατεστάθη προσωρινὰ στὸ σπίτι τοῦ «παπᾶ κυρ Γεωργίου Οἰκονόμου», ὁ ὁποῖος «καὶ τοὺς ἐξέτισε φιλοφρόνως, ἀναπαύσας αὐτοὺς κατὰ πάντα»²⁹. Μετὰ τὸν ἐνθουσιασμό τῆς θερμῆς ὑποδοχῆς ὁ Ἱερόθεος ἀντάμωσε τοὺς ἄρχοντες τῆς Ὑδρας, οἱ ὁποῖοι μετὰξὺ τῶν ἄλλων τοῦ εἶπαν καὶ τὰ ἐξῆς: «ἐπειδὴ, πάτερ ἄγιε, καὶ ἀγαπᾶτε νὰ κατοικήσητε εἰς τὸν τόπον μας, τρία μοναστήρια ἔχομεν καὶ εἰς ὅποιον στοχάζεσαι ὁποῦ σᾶς συμφέρει, κατοίκησε μὲ τὴν συνοδεῖαν σου»³⁰. Τότε ὁ Ἱερόθεος, ἔχοντας

28. Β. 124, 2-4.

29. Βλ. Β. 124, 4-9. Ἐνδιαφέρει, νομίζουμε, ἐδῶ καὶ ἡ ἐπομένη σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Νικολάου Γ. Χαλιορῆ, «Ὅ,τι σώζεται ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ναῶν τῆς Ὑδρας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Α'* (1932/33), σ. 60: «Μετὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης [sc. τῶν Οἰκονόμων] συνεδέθησαν στενωῶς οἱ ἐξ Ἁγίου Ὄρους περὶ τὸν ἀοίδιμον Ἱερόθεον ἐλθόντες μοναχοί, οἵτινες καὶ ἰδρυσαν τὴν ὡραίαν καὶ σεμνὴν Μονὴν τοῦ προφήτου Ἥλιου ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν τῆς πόλεως καὶ τοῦ λυμένος βουνοῦ, ὅπερ ἐξ αὐτῆς ἔλαβε τὸ ὄνομα».

30. Β. 124, 11-14. Ἀπὸ τὰ μνημονεύμενα ἀνωτέρω τρία ὑδραϊκὰ μοναστήρια, στὸ κείμενο τοῦ Βίου ἀναφέρονται συγκεκριμένα μόνον τὰ δύο· ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἥλιου (βλ. Β. 124, 15 κ.ε. σποράδην), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Νικολάου (βλ. Β. 130, 65-66). Ὡς τρίτο μοναστήρι πρέπει μᾶλλον νὰ ἐννοεῖται ἐδῶ (ὅπως πρῶτος ἐπεσήμανε ὁ Νικόλαος Γ. Χαλιορῆς, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἥλιου* [...], ὅ.π., σσ. 18-19· μετ' αὐτὸν δὲ ὁμοίως καὶ ὁ Ἀντωνῖος Ν. Μανίκης, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεῦτερος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σ. 181) ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος [ἀποκλείουμε τὴν (σαφῶς ὑφισταμένην τότε) παλαιάφη Μονὴ τῆς Παναγίας («Μοναστήρι») στὴν πόλιν τῆς Ὑδρας (ποῦ μνημονεύεται εἰς Β. 127, 8-9), καθ' ὅτι εἶναι προφανές ὅτι ἐν προκειμένῳ ἀνεζητεῖτο μοναστικὸ καθίδρυμα, τὸ ὁποῖο ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ χρῆζει ἐπανδρώσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ παρέχει — καὶ ὑπὸ μακροπρόθεσμη προοπτικῆ — δυνατότητα ἡσυχῆς παραμονῆς καὶ ἀπερίσπαστης ἀσκήσεως στὴν ἐν λόγῳ νέα πολυπληθῆ συνοδεία. Γιὰ τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας βλέπε κυρίως τὴ μονογραφία τοῦ Νικολάου Γ. Χαλιορῆ, «*Τὸ Μοναστήρι*» ἢτοι «*Ἡ παλαιὰ Μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεομήτορος καὶ ἡδὴ Μητροπολιτικὸς Ναὸς τῆς νήσου Ὑδρας*». Συμβολῆ εἰς τὴν μοναστηριακὴν ἱστορίαν καὶ τέχνην 2, Πειραιεύς [1930]· χρήσιμες εἶναι καὶ οἱ ἀκόλουθες μελέτες: Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, ὅ.π., σσ. 21-23. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, ὅ.π., σσ. 183-190. Ἀντωνίου Ν. Μανίκης, «*Ἡ ἱστορία τοῦ Μοναστηρίου*», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Γ'* (1950), σσ. 167-

ἤδη ἐξετάσει τὸ θέμα, ἐπέλεξε τὴ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ γιὰ περισσότερη ἡσυχία³¹. Καὶ ὄντως, φθάνοντας στὴ Μονὴ αὐτὴ καὶ

168, 179-180, 225-226. Ἰωάννου Μύρικλη, *Ταξείδι στὴν Ἰδρα, ὁ.π.*, σσ. 56-57. Γεωργίου Σαχίνη, *Ἐκκλησιάκια, ἐκκλησίες, ἐρημοκλήσια Ἰδρας [...], ὁ.π.*, σσ. 36-40]. Περὶ τῶν, μνημονευθεισῶν ἀνωτέρω, ὑπολοίπων δύο ὑδραϊκῶν Μονῶν, παραπέμπουμε τοὺς ἐνδιαφερομένους στὶς ἀκόλουθες μελέτες: πρῶτον, γιὰ τὴ Μονὴ τοῦ ἁγίου Νικολάου: Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, *ὁ.π.*, σ. 24. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, *ὁ.π.*, σ. 191. [Σημειωτέον ὅτι ὁ αὐτὸς Ἀντώνιος Λιγνός, *Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ἰδρας 1778-1832, τόμος ς' (1818-1821)*, ἐν Πειραιεῖ 1925, σσ. 157-160, δημοσιεύει τὸν «κῶντικα τοῦ ἁγίου Νικολάου»]. Ἀντωνίου Ν. Μανίκη, «Ἱστορία τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας II'* (1953), σσ. 199-200, 209-210. Γεωργίου Σαχίνη, «Τὸ Μοναστήρι τοῦ ἁγίου Νικολάου», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας IO'* (1959), σσ. 267-268. Τοῦ ἰδίου, *Ἐκκλησιάκια, ἐκκλησίες, ἐρημοκλήσια Ἰδρας [...], ὁ.π.*, σ. 11. [Ἄς μνημονευθοῦν, γιὰ τοὺς τυχόν ἐνδιαφερομένους, καὶ οἱ ἀκόλουθες δύο «λαϊκώτερες» ἀναφορὲς περὶ τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς: Ἀντωνίου Ν. Μανίκη, «Ὁ Βασιλεὺς Παῦλος ὁ καλὸς στὸ Μοναστήρι τοῦ ἁγ. Νικολάου τῆς Ἰδρας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας KE'* (1965), σσ. 62-64 (καὶ 76). Γεωργίου Σαχίνη, «Ἡ κυρά-Μαρία τοῦ ἁγίου Νικολάου», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας KE'* (1965), σ. 136]. Δεύτερον, γιὰ τὴ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος: Πάνου Κ. Καλλιγᾶ, «Τὸ Μοναστήρι τῆς Ἁγ. Τριάδος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας Δ'* (1936), σσ. 51-52. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, «Τὸ Μοναστήρι τῆς Ἁγ. Τριάδος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας Δ'* (1936), σσ. 70-73. Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, *ὁ.π.*, σ. 24. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, *Ἱστορία τῆς νήσου Ἰδρας, ὁ.π.*, σσ. 190-191. Γεωργίου Σαχίνη, *Ἐκκλησιάκια, ἐκκλησίες, ἐρημοκλήσια Ἰδρας [...], ὁ.π.*, σ. 14.

31. Τὸ γεγονός ἐπισημαίνεται στὸ κείμενο τοῦ Βίου διὰ τῶν ἐξῆς: «Τινές, ὅμως, τὸν ἐσυμβούλευσαν, ἂν θέλῃ ἡσυχίαν, καλύτερα νὰ ζητήσῃ τὸν Προφήτην Ἡλίαν» (B. 124, 14-15). Ὁ Νικόλαος Γ. Χαλιορῆς, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ [...], ὁ.π.*, σ. 19 [μὲ τὸν ὁποῖο συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἀντώνιος Ν. Μανίκης, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ἰδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ἰδρας ἀνάβασις. Ὁ δεύτερος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας Z'* (1939), σ. 181], διατυπώνει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι, πρὸ τῆς συγκεκριμένης ἐκλογῆς, ὁ Γεώργιος Δ. Κριεζῆς, Ἰστορία τῆς νήσου Ἰδρας πρὸ τῆς (Ἑλληνικῆς) Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, *ὁ.π.*, σ. 4: «...ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν τοπικὴν Ἀρχὴν, νὰ τοῖς παραχωρηθῇ ἡ ἄδεια νὰ μονάσωσιν εἰς τι μέρος μακρὰν τῆς Πόλεως. Λαβόντες δὲ αὐτὴν περιῆλθον ὅλας τὰς θέσεις τῆς Νήσου, καὶ ὡς κατάλληλον διὰ τὸν σκοπὸν τῶν, εὔρον τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ὅπου ὑπῆρχεν ἀνεκαθεν, ἐντὸς μικροῦ ὄροπεδίου, Ναΐδιον, τιμώμενον

βλέποντας «τὴν θέσιν τοῦ τόπου, τὴν εὐκрасίαν τοῦ ἀέρος, τὸ ἀπερίσπαστον καὶ ἤσυχον, ἠγαλλίασατο τῷ πνεύματι [...] καὶ “ἔδῳ πλέον, λέγει, νὰ τελειώσωμεν σὺν Θεῷ, τέκνα μου, τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς μας”»³².

* * *

Ἡ Ἱερά Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἀπετελεῖτο τότε ἀπὸ ἓνα μικρὸ μᾶλλον ναΐδιο, τὸ ὁποῖο ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1771 εἶχε μετατρέψει σὲ ὑποτυπῶδες μοναστήρι «ὁ ἐκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας παπᾶ Δαμασκηνὸς υἱὸς τοῦ ποτέ Νίκα Ἀναγνώστη Παντελῆ»³³. Αὐτὸς ἔλαβε ἄδεια ἀπὸ τὸν ἡγούμενο τῆς Μονῆς³⁴ —

ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς νήσου, ἐξ οὗ ἔλαβε τ' ὄνομα καὶ τὸ βουνόν» μετ' αὐτὸν δὲ ὁμοίως ἐξετίμησε καὶ ὁ Ἀντώνιος Ἀ. Μιαούλης, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1821 ἐκραγείσης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ.π., σ. 14: «... ἠτήσαντο παρὰ τῆς τοπικῆς ἀρχῆς τὴν ἄδειαν τοῦ μονάσαι ἐν τινι μακρᾷ τῆς πόλεως χώρῳ. Ἡ τοπικὴ ἀρχή, καλῶς βεβαίως ποιούσα, τοῖς ἐπέτρεψεν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀντιρρήσεως νὰ ἐκλέξωσιν οἰονδήποτε μέρος ἤθελε φανῆ αὐτοῖς ἐπιτήδειον πρὸς τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν τῶν· οὗτοι δέ, περιελθόντες τὰ διάφορα τῆς νήσου μέρη, ἐξελέξαντο τέλος τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους προφήτου Ἡλιοῦ».

32. Β. 124, 19-22.

33. Βλ. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, ὁ.π., σ. 192. Τὴν κατάστασιν τοῦ ὑφισταμένου τότε μονυδρίου περιγράφει ὁ Νικόλαος Γ. Χαλιορῆς, Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ [...], ὁ.π., σσ. 30-36.

34. Ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἱερομονάχου Ἱεροθέου Ζώταλη, ὁ ὁποῖος ἡγούμενευσε στὴν Ἱ. Μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου κατὰ τὰ ἔτη 1766-1779. [Περὶ αὐτοῦ βλ. Νικολάου Γ. Χαλιορῆ, «Τὸ Μοναστήρι» ἦτοι «Ἡ παλαιὰ Μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεομήτορος καὶ ἡδη Μητροπολιτικὸς Ναὸς τῆς νήσου Ὑδρας» [...], ὁ.π., σσ. 63-64. Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, ὁ.π., σσ. 21-22. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, ὁ.π., σσ. 185-186]. Τὸ σχετικὸ ἔγγραφο —διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Δαμασκηνὸς βεβαιώνει ὅτι θὰ παραμένει «χάριν ἡσυχίας εἰς τὸ μετόχι τοῦ μοναστηρίου εἰς τὸν Προφήτην Ἡλίαν» ὡς «ἐξαρτηματικὸς» τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας— διεσώθη στὰ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος Ὑδρας καὶ δις μὲν ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸν Ἀντώνιο Λιγνό, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας 1778-1832, τόμος ΙΣ' (προσθήκη περιέχουσα ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1708-1854), ἐν Πειραιεὶ 1932, σ. 27· καὶ Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, ὁ.π., σ. 192 (ὑποσημ. 1), ἐνδιαμέσως δὲ καὶ ἀπὸ τὸν Ἀντώνιο Ν. Μανίκη, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεῦτερος περίπατος», Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ' (1939), σ. 144. Λόγῳ τῆς σπουδαιότητός του —οὐσια-

καθ' ὅτι τὸ ὄρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκετο τὸ ἐν λόγῳ ναΐδιο ἦταν ἰδιοκτησία καὶ μετόχι τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας³⁵ — καὶ ἀπεσύρθη ἐκεῖ

στικά ἐπέχει θέση ἰδρυτικῆς πράξεως γιὰ τὴ σύστασιν τοῦ, ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ὑδραϊκοῦ ὄρους, πρώτου ἐκείνου ὑποτυπώδους μονοδρίου —, παρατίθεται στὴ συνέχεια ἐκ νέου:

«1771 Ὀκτωβρίου 1.

»Τὴν σήμερον φανερώνει ὁ παπᾶ Δαμασκηνὸς υἱὸς τοῦ ποτὲ Νίκα Ἀναγνώστη Παντελῆ, ὅτι ἐξ ἰδίας προαιρέσεως καὶ μὲ ἀδειαν τοῦ ἀγίου καθηγουμένου κυρίου Ἱεροθέου ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ νὰ μονάσῃ εἰς τὸ μετόχι τοῦ μοναστηρίου εἰς τὸν Προφήτην Ἥλιαν χάριν ἡσυχίας· ὅθεν δὲν εἶναι ἀποξενωμένος ἀπὸ τὸ μοναστήρι, οὔτε αὐτοκέφαλος, ἀλλὰ ἀκούεται ἐδικὸς τοῦ μοναστηρίου καὶ ὑποκείμενος εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ τυχόντος ἡγουμένου καὶ μὲ ἰδίαν του βούλησιν ἠθέλησε νὰ γράψῃ τὸ παρὸν, φανερώνοντας ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν του νὰ μὴν ἤμπορῇ τις ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του νὰ ζητήσῃ οὔτε ὀβολὸν χάριν κληρονομίας, ἀλλ' ὅ,τι πρᾶγμα καὶ ἂν τοῦ εὐρίσκεται, εἴτε κινητὰ εἴτε ἀκίνητα, νὰ εἶναι ὅλα τοῦ μοναστηρίου πρὸς μνημόσυνον αὐτοῦ αἰώνιον. Ὅθεν καὶ ἐγράφη τὸ παρὸν βεβαιωμένον μὲ τὴν ἰδιόχειρόν του ὑπογραφὴν καὶ μὲ ἀξιόπιστους μάρτυρας εἰς ἀσφάλειαν.

† Δαμασκηνὸς ἱερομόναχος βεβαιώνω.

† Δημήτριος ἱερεὺς μαρτυρῶ.

Λάζαρος Ντρένιας μαρτυρῶ».

35. Πρβλ. Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, ὅ.π., σ. 23. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, ὅ.π., σ. 192, ἀλλὰ καὶ ὅσα σημειώνονται σχετικά στὸ ἥδη ἀνωτέρω (στὴν ὑπόσημ. 34) παρατεθὲν ἔγγραφο. Πλέον εὐγλωττῆ εἶναι, ἐν προκειμένῳ, μαρτυρία τοῦ «κώδικος» τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς τῆς Παναγίας, ἥτοι ἡ ἀκόλουθη βραχεῖα — πλὴν ὅμως σημαντικώτατη — ἀναφορά, ποῦ ὄχι μόνον ἀποτελεῖ τὴν ἀρχαιότερη (χρονολογουμένη κατὰ τὸ ἔτος 1749) μνεία τοῦ συγκεκριμένου μετοχίου, ἀλλὰ στοιχειοθετεῖ καὶ τὴ μοναδικὴ περιγραφὴ τοῦ συγκεκριμένου χώρου κατὰ τὴν — πρὸ τῆς μεταβάσεως ἐκεῖ τοῦ προειρημένου Δαμασκηνοῦ — μορφή του: «Ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν χώραν, εἰς τὸ βουνόν, ἔχομεν μετόχι τὸν Προφήτην Ἥλιαν, μὲ προαύλιον, μὲ συκιαῖς καὶ ἀμυγδαλιαῖς μέσα» [ἡ ὡς ἄνω μαρτυρία δις μὲν ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸν Ἀντώνιο Λιγνό, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας 1778-1832, τόμος Ις', ὅ.π., σ. 21 (ὅπου, βεβαίως, δημοσιεύεται, στίς σσ. 20-28, καὶ τὸ κύριον μέρος τοῦ μνημονευθέντος «κώδικος» τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας) καὶ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, ὅ.π., σ. 185, ὑπόσημ. 1, ἐνδιαμέσως δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς Δημήτριο Γκίκα Χελιώτη, ὅ.π. καὶ Ἀντώνιο Ν. Μανίκη, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεῦτερος περίπατος», Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ' (1939), σ. 144].

για να μονάσει. Τὸν Δαμασκηνὸ διεδέχθη, περὶ τὸ ἔτος 1802³⁶, ὁ ἀναφερόμενος στὸν Βίο παπαῖ Ναθαναήλ, ἀμφότεροι δὲ οἱ ἐν λόγῳ γέροντες ἐφρόντισαν νὰ «προικίσουν» τὸ μοναστήρι μὲ πολλὰ ἀφιερῶματα, ἀγοράζοντας κτήματα καὶ αὐξάνοντας τὴν περιουσία του³⁷.

Ὅταν ὁ Ἱεροθεὸς ἐφθασε στὴν ἀνωτέρω Μονή, συναντήθηκε μὲ τὸν προειρημένο ἱερομόναχο Ναθαναήλ, ὁ ὁποῖος ἐγκαταβιῶσε ἐκεῖ ἐπὶ ἑνδεκα περίπου ἔτη. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποῦ μᾶς παρέχει τὸ κείμενο τοῦ Βίου, συμπεραίνουμε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῆς Ὑδρας δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν μέχρι τότε διατριβὴ τοῦ Ναθαναήλ στὸ μονῦδριο καὶ ἐσκόπευαν «ἀπὸ καιρὸν νὰ τὸν μετοικήσουν [...] διότι —ἔλεγαν— ἡμεῖς ἤξεύρομεν ὅτι δὲν συμφέρει πλέον νὰ εὐρίσκεται αὐτὸς εἰς τὸν Προφήτην Ἥλιον»³⁸. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ἔστειλαν ἐκεῖ τὴν φερέλπιδα ἐκείνη ἀγιορειτικὴ ἀδελφότητα τοῦ Ἱεροθεοῦ, γιὰ νὰ ἀναβαπτίσει πνευματικὰ τὴ Μονή. Συνεπῶς, ἡ συνάντησις Ἱεροθεοῦ-Ναθαναήλ δὲν ἦταν ἰδιαιτέρα εὐχάριστη γιὰ τὸν δεύτερο. Καὶ πράγματι· εὐθὺς «ὡς τοὺς εἶδε ἐσκανδαλίστη, ὡς ἄνθρωπος»³⁹. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀντιλαμβανόμενος ὁ Ἱεροθεὸς καὶ ἔχοντας πλοῦσια ἐμπειρία ἀναλόγων καταστάσεων —μιὰ καὶ «ὄπου ἂν ἑκατοικοῦσε δὲν ἔλειπαν τὰ παρόμοια»⁴⁰— παίρνει παράμερα τὸν Ναθαναήλ καὶ

36. Τὴν, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον γνωστὴ, τελευταία μνεῖα τοῦ ἐν λόγῳ Δαμασκηνοῦ παραδίδει τό —ἀπὸ 6ης Ἰουνίου 1802— πρὸς αὐτόν (ὑπὸ τὴν ἐνδιαφέρουσα προσφώνησι «Τῷ πανοσιωτάτῳ καὶ σεβασμιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις ἀγίῳ καθηγουμένῳ κω κω Δαμασκηνῷ») ἀπευθυνόμενον ἔγγραφο τοῦ καθηγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς ἀγίου Γεωργίου Φενεοῦ, Εὐγενίου, δημοσιευμένο ἀπὸ τὸν Ἀντωνίου Λιγνὸ, *Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας 1778-1832*, τόμος Α' (1778-1802), ἐν Πειραιεῖ 1921, σσ. 300-301. Πρβλ. καὶ Νικολάου Γ. Χαλιωρῆ, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἥλιου [...]*, ὅ.π., σσ. 31, 34. Ἀντωνίου Ν. Μανίκη, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεύτερος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σ. 124.

37. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, ὅ.π., σ. 192. Οἱ περὶ τοῦ Ναθαναήλ πληροφορίες καταχωρίζονται στίς παραγράφους 130 καὶ 131 τοῦ κειμένου τοῦ Βίου.

38. Β. 130, 10 καὶ 51-52.

39. Β. 130, 12.

40. Β. 130, 14-15.

μέ «πολλήν πραότητα καὶ ταπεινώσιν»⁴¹ τοῦ λέγει: «πάτερ καὶ ἀδελφέ μου, μὴν βαρύνεσαι, παρακαλῶ, πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, διότι, καθὼς βλέπεις, εἴμεθα ξένοι καὶ ἡμεῖς καὶ δὲν ἠμποροῦμεν ἀλλεωτρόπως νὰ κάμωμεν, ἀλλὰ καθὼς μᾶς ἐδιώρισαν οἱ προϊστάμενοι τοῦ τόπου, ἔτζι ἐποιήσαμεν»⁴². Στὴ συνέχεια τὸν προτρέπει νὰ καθίσει μαζί τους καὶ νὰ ἀκολουθεῖ τὸ δικό του τυπικό, ἀλλὰ ὁ εὐλογημένος ἐκεῖνος Ναθαναήλ δὲν «ἐκαταπαίστη»⁴³, παρὰ μόνον «δεινολογούμενος ἢ καὶ παραπονούμενος ἔλεγεν· “δὲν ἤψατε ἄλλον τόπον, πάτερ, ἀλλὰ ἦλθετε νὰ ἐβγάλετε ἐμένα καὶ νὰ κατοικήσετε ἐσεῖς;”»⁴⁴. Ἡ ἔντονη ψυχολογικὴ φόρτιση τῆς σκηνῆς τοῦ ἀνωτέρω περιεγράφει, ὁδήγησε τέλος τοὺς δύο πατέρες «πρὸς δάκρυα συμπαθείας [...] καὶ ἔκλαιον ἀμφοτέρω»⁴⁵, ὥσπου συγκατέβη ὁ Ναθαναήλ καὶ λέγει στὸν Ἱεροθεοῦ: «τώρα, πνευματικὲ πάτερ, τί κλαίωμεν, ὅτι ἔγινε ἔγινε· ὄχι ἄλλο· τὰ γενόμενα, λοιπόν, οὐκ ἀπογέονται, μόνον εἰπέ τῶν ἀρχόντων νὰ μὲ βοηθήσουν εἰς τὴν ἀνάγκην μου ταύτην»⁴⁶. Ἐὰν θελήσουμε —ὡς μεταγενέστεροι ἐκτιμητὲς τῶν γενο-

41. Β. 130, 15-16.

42. Β. 130, 16-20.

43. Β. 130, 26-27. Ἡ σχολιασθεῖ ἐδῶ ὅτι ὁ βιογράφος ἐμμένει ἰδιαίτερος στὴν ἐξ ἀρχῆς εὐνοϊκὴ διάθεση τοῦ Ἱεροθεοῦ ἐναντι τοῦ ἐν λόγῳ Ναθαναήλ, καταγράφοντας, σὲ πρῶτο μάλιστα πρόσωπο, τὴν ἐπομένῃ εἰλικρινῆ δήλωση τοῦ γέροντος: «Λοιπόν, ἀδελφέ, ὅσον ἀπὸ μέρους μας, ἡμεῖς θέλομεν καὶ σὲ ἀγαποῦμεν νὰ μένης μεθ' ἡμῶν καὶ ἐγὼ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ νὰ σὲ ἀναπαύσω κατὰ πάντα· εἰ δέ, πάλιν, καὶ δὲν ἠμπορήσῃς νὰ ἀκολουθήσῃς τὴν ζωὴν μας, ἡμεῖς εἰς αὐτὸ δὲν σὲ βιάζομεν· κάθου μόνον καὶ πέραν τὴν ζωὴν σου ὅπως θέλεις καὶ βούλεσαι» (Β. 130, 21-26). Ἡ ἀνωτέρω, βεβαίως, μαρτυρία δὲν συμφωνεῖ μὲ σχετικὲς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπόψεις τοῦ Ἁντωνίου Λιγνὸς διατύπωσε στὶς ἐπισημανθεῖσες ἀνωτέρω (στὴν ὑπόσημ. 20) ἐργασίες του [«Εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν Πόρῳ Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς κατὰ τὸ 1813 καὶ τὸ 1815», *Τὸ Μέλλον* τῆς Ὑδρας Η' (1940), σ. 4 (: «... εἰς τὸ ἐν Ὑδρᾷ μοναστήριον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ ὁποίου τὸν ἡγούμενον Ναθαναήλ ἐξεδίωξαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὸ ὀριστικῶς») καί, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, ὁ.π., σ. 193 (: «... τὸ μοναστήριον τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγκατεστάθησαν, ἐξαναγκάσαντες μετ' ὀλίγον τὸν ἡγούμενον Ναθαναήλ νὰ ἐγκαταλίπη τὸ μοναστήριον»)].

44. Β. 130, 31-34.

45. Β. 130, 35-36.

46. Β. 130, 37-40.

μένων— να αποτυπώσουμε την ψυχική κατάσταση του Ναθαναήλ, πρέπει μάλλον να συμπεράνουμε ότι αυτός εγκατέλειψε τη Μονή άκρως έξοργισμένος και ψυχραμένος με τους Άγιορείτες αδελφούς του. Και τούτο πιστοποιείται από το γεγονός τής μετέπειτα άρνήσεώς του να εγκατασταθεί στην Ί. Μονή του άγίου Νικολάου, όπως τον συνεβούλευσαν οί άρχοντες του νησιού, μετά τις σχετικές προτάσεις και την έπιμελή φροντίδα του Ίεροθέου για άποκατάστασή του⁴⁷. Παρέμεινε έτσι στην πόλη τής Ύδρας και έφημέρευε σε μιάν εκκλησία⁴⁸.

47. Βλ. Β. 130, 43-68.

48. Βλ. Β. 130, 68-69. Έκπλήσσει, όντως, ό αριθμός των κατ' εκείνην τή χρονική περίοδο ύφισταμένων στην Ύδρα ένοριών. Στην «άπογραφή των κατοίκων τής Ύδρας γενομένη κατ' ένορίας τή 20 Ιουνίου 1828» [δημοσιευομένη από τον Άντωνιο Λιγνό, Άρχεϊόν τής Κοινότητος Ύδρας 1778-1832, τόμος ΙΔ' (1828), έν Πειραιεί 1930, σσ. 121-203] αριθμοϋνται 55 ένορίες, μάλιστα δέ υπό τήν αίρεση του εκδότου (σημειοϋμένη σε ύποσημείωση τής σ. 203) ότι το ύπ' αριθμόν 55 δελτίον «πιθανόν [...] δέν ήτο το τελευταϊόν». Η έν λόγω —κατά το έτος 1828— άπογραφή άπετέλεσε τή βασική πηγή και για τους μεταγενέστερους μελετητές τής ύδραϊκής ιστορίας που κατέγιναν με το συγκεκριμένο θέμα: ή ως σήμερα σχετική βιβλιογραφική παραγωγή [πέρα, βεβαίως, των —πολλάκις ήδη άνωτέρω έπισημανθεισών— δύο άυτοτελών ειδικών έργασιών (: Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, Η Χριστιανική Ύδρα, έν Ύδρα 1938. Γεωργίου Σαχίνη, Έκκλησίακια, εκκλησίες, έρημοκλήσια Ύδρας - Ιστορική και λαογραφική παρουσίαση -, Πειραιεύς 1982), άλλα και του σχετικού κεφαλαίου του έργου Άντωνίου Λιγνού, Ιστορία τής νήσου Ύδρας, έ.π., σσ. 196-203] συμπυκνώνεται στις ακόλουθες μελέτες: Νικολάου Γ. Χαλιορή, «Ό,τι σώζεται εκ τής ιστορίας των ναών τής Ύδρας», Τό Μέλλον τής Ύδρας Α' (1932/33), σσ. 52-54, 60-63. Άντωνίου Ν. Μανίκη, «Οί παλιές ένορίες του νησιού μας», Τό Μέλλον τής Ύδρας Κ' (1960), σσ. 174-176 (και 193), 198-200, 237-239 και ΚΑ' (1961), σσ. 9-12, 38-40, 58-60 (και 67-69), 89-92, 103-105, 134-136, 152 (και 161-162), 171-172 [είχε προηγηθεί και μιά —συμπωματική— όμοειδής αναφορά του ίδιου, «Άπό το περιθώριον τής Ιστορίας τής Ύδρας. "Φούρδου-Μούρδου"», Τό Μέλλον τής Ύδρας ΙΙ' (1953), σσ. 17-18 και 43]. Του ίδιου, «Μοναστήρια, εκκλησίες και έρημοκλήσια», Τό Μέλλον τής Ύδρας ΚΣ' (1966), σσ. 26-32, 57-60, 79-83. Παρά τήν προσεκτική μελέτη των προεκτεθεισών έργασιών, δέν κατέστη, δυστυχώς, δυνατόν να έπισημανθεί σε ποιά ακριβώς ένορία τής πόλεως τής Ύδρας έφημέρευε ό έν λόγω Ναθαναήλ (να ύπομνησθεί, βεβαίως, ότι το ζητούμενον έν προκειμένω έχει αξιοσημείωτη χρονική άπόσταση, μιάς

* * *

Ἐπανερχόμεστε, ὅμως, στήν Ἱ. Μονή τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὅπου ἐγκατεστάθησαν πλέον ὁ πνευματικός πατήρ καί οἱ μοναχοί τῆς συνοδείας του⁴⁹. Κύρια ἀσχολία τοῦ Ἱεροθέου ἦταν ἡ ἐξομολόγησις τῶν πιστῶν τῆς Ὑδρας, «τοὺς ὁποίους ἐδέχετο μὲ πολλήν ἀγάπην καὶ μὲ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν»⁵⁰. πολλές φορές ἐπίσης «τὸν ἐ-

δεκαπενταετίας περίπου, ἀπὸ τῆ βασική πηγή τῶν συγκεκριμένων βιβλιογραφικῶν ἀναφορῶν, τὴν ἀπογραφή δηλαδὴ τοῦ ἔτους 1828, ἀπόσταση πού σαφῶς ἐπιφέρει μεταβολές τῶν ὑφισταμένων δεδομένων [αἴφνης, ὁ Ἀντώνιος Λιγνός, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, ὁ.π., σσ. 183 καὶ 196, σημειώνει ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1820 λειτουργοῦσαν στήν πόλη τῆς Ὑδρας 38 ἐνοριακοὶ ναοί] πάντως, ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὰ μεταγενέστερα αὐτὰ δεδομένα, μπορούμε ἐνδεχομένως νὰ εἰκάσουμε ὅτι ἡ περὶ τοῦ Ναθαναήλ σιωπὴ τῶν πηγῶν ὑποδεικνύει ἐμμέσως τὸ μνημονουθὲν ἔτος 1828 ὡς *terminus ante quem* (παραλλήλως δέ —βάσει τῶν πηγῶν πού ἐπισημαίνονται κατωτέρω, στήν ὑπόσημ. 79— μεμαρτυρημένο εἶναι καὶ τὸ ἔτος 1818 ὡς ἀντίστοιχο *terminus post quem*) γιὰ μιὰν ἀσφαλῆ προσέγγιση τοῦ χρόνου ἐκδημίας του [γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πράγματος, σημειώνουμε ὅτι κατὰ τὴν ἐπιχειρηθεῖσα ἔρευνα ἐπεσημάνθη μόνον μία περίπτωση μνείας ἐφημερίου ἐπ' ὀνόματι Ναθαναήλ, στὸν ἱερὸ ναὸ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, μετοχίου τῆς ἀγιορειτικῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας, ὁ ὁποῖος φέρεται μὲν ἀποβιώσας κατὰ τὴν 15ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1819, μνημονεύεται δὲ ὡς «ἱερομόναχος, προηγούμενος καὶ ἀρχιμανδρίτης τῆς ἱεραῶ βασιλικῆς καὶ πατριαρχικῆς μονῆς Μεγίστης Λαύρας», ἐπὶ σχετικῆς ἐπιτυμβίας πλακός, «ἀπεσπασμένης ἐκ τάφου καὶ ἐπεστρωμένης πρὸ τῆς ὡραίας πύλης», κατὰ τὴν περιγραφή Ἀντωνίου Λιγνοῦ, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, ὁ.π., σ. 198, ὁ ὁποῖος (ὅπως ἐπίσης πρὸ αὐτοῦ ὁ Νικόλαος Γ. Χαλιορῆς, «Ὅ,τι σώζεται ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ναῶν τῆς Ὑδρας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Α'* (1932/33), σ. 62· καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος Ν. Μανίκης, «Οἱ παλιῆς ἐνορίες τοῦ νησιοῦ μας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΚΑ'* (1961), σ. 135) ἐπισημαίνει τὴν περίπτωση δημοσιεύοντας καὶ τὸ ἐν λόγῳ ἐπίγραμμα· προσωπικῶς, διατηροῦμε ἐπιφυλάξεις γιὰ τὸ ἐνδεχόμενο συσχετισμοῦ τοῦ μνημονουμένου ἐδῶ Ναθαναήλ πρὸς τὸν ἡμέτερον ὀμώνυμο γέροντα)].

49. Σύμφωνα μὲ ἔγγραφον πού ἀνευρέθη στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, ὁ χρόνος τῆς ἐν λόγῳ ἐγκαταστάσεως προσδιορίζεται πλέον εἰδικώτερα κατὰ τὴν 26ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1813. Τὸ συγκεκριμένο, λίαν ἐνδιαφέρον, ἔγγραφον δημοσιεύεται καὶ σχολιάζεται ἀρμόδιως στὸ ἐν τέλει τοῦ παρόντος βιβλίου παρατιθέμενον Ἐπίμετρον (βλ. σσ. 499-504), ὡς ἔγγραφον ὑπ' ἀριθμὸν 1.

50. Β. 124, 26-27.

προσκαλοῦσαν καὶ ἀπὸ τὴν πολιτείαν, οἱ ἀσθενεῖς, δηλαδή, καὶ ἀδύνατοι, καὶ διὰ τὴν ἐντολήν τῆς ἀγάπης ἐκατέβαινε καὶ τοὺς ἐξομολογοῦσε, μὲ ὄλον ὁποῦ ἔπασχε καὶ ἀπὸ ρευματικά τῶν ποδαριῶν του καὶ ἄλλας ἀσθενείας τοῦ σώματος»⁵¹. Τὶς ὑπόλοιπες ὥρες ἐφρόντιζε νὰ ὑποδεικνύει στοὺς ἀδελφούς καὶ ὑποτακτικούς του πῶς νὰ ἀνοικοδομήσουν τὴ νέα τους Μονή, διαμορφώνοντας ἀνάλογα τὸ ὑφιστάμενο μονύδριο. «“Ἐδῶ, τέκνα μου —τοὺς ἔλεγε—, νὰ γένη ἡ ἐκκλησία, ἐκεῖ νὰ γένη ἡ τράπεζα, ἐδῶ ἡ στέρνα” καὶ καθ’ ἐξῆς ὅλα τὰ ἀρμόζοντα εἰς μοναστήριον»⁵². Ἐπίσης, γιὰ ἀρτιότερη πνευματικὴ καλλιέργεια τῶν κατοίκων τῆς νήσου, ἀνέθεσε στὸν διδάσκαλο κύρ Γεράσιμο νὰ κηρύττει τὸν θεῖο Λόγο στὶς ἐκκλησίες τῆς Ὑδρας: «καὶ οὕτως ἀμφότεροι, ὡς δύο καλοὶ ζευγολάτες τοῦ Χριστοῦ, ἔσπερναν καλῶς τὸν σπόρον τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν»⁵³.

Δυστυχῶς, ὅμως, κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἐρχομένης Μ. Τεσσαρακοστῆς καὶ συγκεκριμένα κατὰ τὸ Σάββατον τοῦ Δικαίου Λαζάρου⁵⁴, ἐπέπρωτο νὰ πληγῶθῃ θανάσιμα ὁ ἀγωνιστὴς τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ὑπελόγισε τὴν ἀσθένεια τοῦ σώματός του προκειμένου νὰ ἰατρευεῖ «τὰς νοητὰς πληγὰς τῶν ψυχῶν μὲ τὰ βότανα τῆς μετανοίας»⁵⁵. Κατεβαίνοντας στὴν πόλιν γιὰ ἐξομολόγησιν, στάθηκε —παρὰ τὸ κρῦο ποῦ ἐπικρατοῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη— στὴ μέση τοῦ δρόμου γιὰ νὰ ἐξομολογήσῃ δύο χριστιανούς ποῦ τὸν συνάντησαν

51. Β. 124, 27-31.

52. Β. 125, 44-46. Συμπεραίνουμε ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ὅτι ὁ γέρων Ἱερόθεος εἶχε ἤδη σχηματίσει κατὰ νοῦν τὴ μορφή ποῦ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὸ ὑποτυπῶδες ἐκεῖνο μονύδριο, ὥστε νὰ μετατραπῇ στὴν ὡς σήμερα θαυματοζομένη Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Θὰ παρατηροῦσαμε, μὲ ἀπλὰ λόγια, ὅτι πρὸ τῆς κοιμήσεώς του εἶχε ἐπιμελῶς παραδώσει στοὺς μαθητὲς καὶ συνεχιστὲς τοῦ ἔργου του τὰ «ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια» γιὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς Μονῆς. Ἰπὸ τὴν ἐννοία, λοιπόν, αὐτῆν, τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἴδιος δὲν εὐτύχησε νὰ ἰδεῖ τὰ σχετικὰ ἔργα πραγματοποιούμενα καὶ περατούμενα, οὐδόπως τοῦ στερεῖ τὸν τίτλο τοῦ κτίτορος καὶ ἰδρυτοῦ τῆς ἐν λόγῳ Ὑδραϊκῆς Μονῆς (πρβλ. καὶ ὁμοειδῆ διαπίστωση τοῦ Νικολάου Γ. Χαλιορῆ, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ* [...], ὁ.π., σ. 26).

53. Β. 125, 24-26.

54. Βλ. Β. 125, 19-20 καὶ 26-27.

55. Β. 125, 21-22.

έκει⁵⁶. Αὐτὴ ἡ κίνηση ἀπέβη μοιραία γιὰ τὴν υἰεία τοῦ Ἱεροθέου, διότι ἐπιστρέφοντας μετὰ ταῦτα στοὺς μοναστήρι καὶ ἔχοντας «γροικῆσει σφάκτην εἰς τὸ σῶμά του»⁵⁷, «ἔπεσεν εἰς τὸ κελλίον οὕτω θερμασμένος»⁵⁸. Παρὰ τις ἐπισταμένες προσπάθειες τῶν μαθητῶν καὶ φίλων του, οἱ ὁποῖοι «ἐμεταχειρίσθησαν πολλοὺς τρόπους καὶ ἰατρικὰ πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ»⁵⁹, ἡ ἀσθένεια δὲν ὑποχωροῦσε καὶ ὅπως φαινόταν «κατὰ θείαν βούλησιν ἔμελλεν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰς αἰωνίους μονάς»⁶⁰. Τισ στιγμὲς αὐτὲς τὸν ἐπισκέπτεται ὁ Ἀρχιερεὺς τῆς νήσου Γεράσιμος, ὁ ὁποῖος τὸν διαβεβαιώνει ὅτι θὰ φροντίσει προσωπικὰ γιὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξη καὶ πνευματικὴ ἐνηλικίωση τῶν πνευματικῶν του τέκνων, διασκεδάζοντας ἔτσι τισ ἀνησυχίες ποὺ ἐπέβαλλε στὸν γέροντα ἡ πατρικὴ ἀγάπη καὶ παντοτινὴ του μέριμνα γιὰ τοὺς ὑποτακτικούς του⁶¹. Εὐρισκόμενος στοὺς κρεβάτι τοῦ πόνου δὲν παρέ-

56. Βλ. Β. 125, 28-36.

57. Πρβλ. Β. 125, 36-37.

58. Β. 125, 41-42.

59. Β. 126, 5-7.

60. Β. 126, 8-9. [Ὁ Νικόλαος Γ. Χαλιορῆς, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ* [...], ὁ.π., σ. 23 (τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Ἀντώνιος Ν. Μανίκης, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεύτερος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σ. 182), ἀποδίδει τὸν θάνατο τοῦ μακαρίου γέροντος Ἱεροθέου στοὺς «πάθος τῆς ὕδρωπικίας»].

61. Βλ. Β. 126, 24-40 καὶ 49-58. Γιὰ τὸν μνημονευόμενον Ἀρχιεπίσκοπο Αἰγίνης, Ὑδρας καὶ Πόρου Γεράσιμο βλέπε κυρίως τὴν ἐργασία τοῦ Μητροπολίτου πρῶην Δήμνου Βασιλείου Ἀτέση, «Γεράσιμος Ράλλης, Μητροπολίτης Αἰγίνης, Ὑδρας καὶ Πόρου», *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς Μ'* (1957), σσ. 97-105, 166-172, 395-400. [Πρβλ. τοῦ ἰδίου, *Ἐπίτομος ἐπισκοπικὴ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον*, τόμος Α', ἐν Ἀθήναις 1948, σσ. 165-166. Τοῦ ἰδίου, «Γερασίμου ἐπισκόπου Ὑδρας καὶ Σπετσῶν ἱκετήριος ἀναφορά», *Ἐκκλησία ἸΑ'* (1954), σσ. 35-36]. Χρήσιμες, ἐπίσης, εἶναι καὶ οἱ ἀκόλουθες μελέτες: Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, «Οἱ κατὰ τὸν ιη' καὶ ιθ' αἰῶνα ἀρχιερεῖς Αἰγίνης καὶ Ὑδρας», *Μεσαιωνικὰ Γράμματα. Τριμηνιαῖον περιοδικὸν τοῦ ὁμωνύμου Συλλόγου*, τόμος Β', τεύχος 3ον, Ἀθήναι - Μάρτιος 1935, σ. 157. Τοῦ ἰδίου, *Ἡ Χριστιανικὴ Ὑδρα*, ὁ.π., σσ. 27-28. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, «Οἱ ἀρχιεπίσκοποι Αἰγίνης καὶ Ὑδρας κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας τῆς Τουρκοκρατίας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σ. 244. Τοῦ ἰδίου, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, ὁ.π., σ. 181. Μ. Η. Φερέτου, «Γεράσιμος ὁ Ράλλης. Μητροπολίτης Αἰ-

λειψε ο αοίδιμος Ιερόθεος ούτε τα λειτουργικά του καθήκοντα — πήγε με κόπους την Μ. Πέμπτη στην εκκλησία για να διαβάσει το Ευαγγέλιο της «Διαθήκης»⁶² — ούτε την άοκνη φροντίδα του για τη Μονή και τους μοναχούς του — έστειλε δύο αδελφούς να φροντίσουν για απαραίτητες υπηρεσίες της Μονής⁶³ — άλλ' ούτε, τέλος, και τις εύλογημένες συνήθειες που από νεότητος εφήρμοζε, αγιάζοντας τη ζωή του. Κατά τις τελευταίες ώρες του βίου του εξομολογείται και μετά το μυστήριο του αγίου Ευχελαίου μεταλαμβάνει για ύστερινή φορά τα Άχραντα Μυστήρια⁶⁴. Με τον τρόπο αυτό, και έχοντας γύρω του τα πνευματικά του τέκνα «στενάζοντα, λυπούμενα και οδυρόμενα εις την όρφανίαν τους»⁶⁵, παρέδωκε ο αείμνηστος την ψυχήν του «εις χείρας Θεού»⁶⁶, ξημερώνοντας «ή ένάτη του Άπριλίου [...] ήμέρα Πέμπτη, έτει από Χριστού αωιδ' [1814]»⁶⁷, σε ήλικία 52 μόλις έτων⁶⁸. Η έκδημία του έκλόνησε όλόκληρο το νησί και έθεωρήθη ως «κοινή συμφορά»⁶⁹. Χαρακτηριστική των συναισθημάτων που κατέλαβαν τις ψυχές των Υδραίων είναι ή δήλωση του προσεστώτος και караβοκύρη Σταμάτη Μπουντούρη — πνευματικού τέκνου του Ιεροθέου —, ό όποιος σε μιάν έξαρση άπελπισίας έλεγε:

γίνης, Πόρου και Ύδρας», *Θρησκευτική και Ηθική Έγκυκλοπαίδεια*, τόμος 4ος, Άθήναι 1964, σ. 345. Άντωνίου Ν. Μανίκη, «Η Έκκλησία του νησιού και οι αρχιεπίσκοποι της 1700-1965», *Τό Μέλλον της Ύδρας Κς'* (1966), σ. 10. Γεωργίου Σαχίνη, *Έκκλησία Ύδρας και ανά τους αιώνες προσφορά της - Άφηγηματική ιστορική μελέτη -*, Πειραιεύς 1982, σσ. 34-35. Έμμανουήλ Ί. Κωνσταντινίδου, *Συμβολαί εις την έρευναν της ιστορίας των έν Ελλάδαδι Έπισκόπων Ι*, Άθήναι 1983, σσ. 28-29.

62. Βλ. Β. 126, 9-24.

63. Βλ. Β. 127.

64. Βλ. Β. 126, 58-71.

65. Πρβλ. Β. 128, 2-3.

66. Β. 128, 7.

67. Β. 128, 5-7. Να προστεθεί μόνον έδώ ότι τό έτος 1814 τό Πάσχα έωρτάσθη κατά την 29η Μαρτίου· συνεπώς, ή 9η Άπριλίου του έτους 1814 ήταν Πέμπτη μετά την του Άντίπασχα (ή, κατά τό κοινώς λεγόμενον, του Θωμά) Κυριακή.

68. Β. 128, 8-10.

69. Βλ. Β. 126, 43.

«Πολλά καλύτερα τὸ εἶχα (πιστεύσατέ μοι) νὰ ἀποθάνῃ ἓνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς μου, παρὰ νὰ ὑστερηθῆ ἡ πατρίδα μας τοιοῦτου πνευματικοῦ πατρὸς»⁷⁰.

Μετὰ τὴν ὁσιακὴ τελευτὴ τοῦ Ἱεροθέου, οἱ μοναχοὶ τοῦ περιλυποὶ τὸν «ἐκήδευσαν [...] κατὰ τὸν τύπον τοῦ *Εὐχολογίου*»⁷¹, ἐνῶ τὴν ἡμέρα ἐπῆγαν στὴ Μονὴ ὁ Ἀρχιερεὺς Γεράσιμος μαζί μὲ τὸν κλῆρο τῆς νήσου γιὰ νὰ ἐνταφιάσουν τὸ λείψανο⁷². «Ὁ δὲ διδάσκαλος κύρ Γεράσιμος»⁷³, φίλος καὶ συνεργὸς τοῦ μακαρίτου Ἱεροθέου, ἐξεφώνησε τὸν ἐπικήδειο καὶ μάλιστα συνέταξε καὶ ἀνέγνωσε τοὺς κατωτέρω ἐπιταφίους στίχους:

«Οὗτος ὑπάρχει θεοφιλῶς ὁ ζήσας
καὶ κατὰ νόμον ἀξίως ἱερεύσας.
Ὁ πνευματικὸς τοῦ Ὁρους χρηματίσας
καὶ εἰς τὴν Ὑδραν ὀσίως τελευτήσας.
Ὁ ἱερὸς τὸν τρόπον καὶ τὴν θέαν,
Ἱερόθεος καὶ τὴν ἐπωνυμίαν»⁷⁴.

Τέλος, μετὰ τὸν καθιερωμένο ἀσπασμό, ἐνεταφίασαν τὸ λείψανο τοῦ ἀοιδίμου πατρὸς «εἰς τὰ δεξιὰ μέρη ἀπ' ἔξω τοῦ τότε παρακκλησίου»⁷⁵. «καὶ οὕτως ἔμειναν, λοιπόν, οἱ ἀδελφοὶ ὡς πρόβατα χωρὶς ποιμένα καὶ εἰς ἀθυμίαν καὶ θλίψιν ἀνείκαστον»⁷⁶.

* * *

Κατὰ τὰ ἔτη ποὺ ἐπηκολούθησαν, οἱ μαθητὲς τοῦ Ἱεροθέου ἐπέδωθησαν μὲ ζῆλο καὶ προθυμία στὴν ἐκπλήρωση ὄλων ἐκείνων, ὅσα ὁ γέρον εἶχε παραγγεῖλει. Νέος ἡγούμενος ἀνέλαβε —σύμφωνα καὶ

70. B. 126, 47-49.

71. B. 129, 1-2.

72. Βλ. B. 129, 2-4.

73. B. 129, 7.

74. B. 129, 11-16.

75. B. 129, 19-20. Ὁ Νικόλαος Γ. Χαλιορῆς, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίου [...], ὁ.π., σ. 24*, εἰκάζει ὅτι «ὁ τάφος του θὰ ἐκεῖτο [...] πλησίον που τοῦ τάφου τοῦ ἐπισκόπου Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Ἀρσενίου, κειμένου ἐν δεξιοῖς τοῦ νάρθηκος τοῦ σημερινοῦ ναοῦ».

76. B. 129, 20-22.

μέ τήν ἐπιθυμία τοῦ Ἱεροθέου— ὁ Εὐθύμιος ὁ Βυζάντιος⁷⁷, μέ τήν

77. Ἡ ἐκλογή Εὐθυμίου τοῦ Βυζαντίου στή θέση τοῦ ἡγουμένου πιστοποιεῖται ὡς παρακαταθήκη τοῦ γέροντος Ἱεροθέου ἀπό σχετικό ἔγγραφο — χρονολογούμενο κατὰ τήν 20ῆ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1814 —, τὸ ὁποῖον ἀνευρέθη στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας· σ' αὐτὸ οἱ πατέρες τῆς Μονῆς σημειώνουν τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου ἡγουμένου καὶ διαδόχου τοῦ Ἱεροθέου Εὐθυμίου (ἐπισημαινοντας, μάλιστα, ὅτι αὐτός — ἐκτὸς τοῦ ὅτι «κατὰ τήν ἡλικίαν» ὑπερέβαινε καὶ «κατὰ τὸ ἀξίωμα» ὑπερτεροῦσε — ἦταν «ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς εἰς τοῦτο προκεχειρισμένος παρὰ τοῦ μακαρίου πατρὸς» αὐτῶν), κοινοποιοῦν δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μνημονευθείσης ἐκλογῆς στοὺς ἀρχοντες τῆς Ὑδρας «διὰ κοινήν χαράν». Τὸ ἐν λόγῳ, ἰδιαίτερος σημαντικό, ἔγγραφο δημοσιεύεται καὶ σχολιάζεται ἀρμοδίως στὸ ἐν τέλει τοῦ παρόντος βιβλίου παρατιθέμενον Ἐπίμετρον (βλ. σσ. 505-509), ὡς ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 2.

Ἐπ' εὐκαιρία, σημειώνουμε ὅτι ὁ πλήρης κατάλογος τῶν ὡς σήμερα ἡγουμένων τῆς Μονῆς διαμορφώνεται ὡς ἀκολούθως:

Δαμασκηνός, «υἱὸς τοῦ ποτέ Νίκα Ἀναγνώστη Παντελῆ»	1771-1802
Ναθαναήλ	1802-1813
Ἱερόθεος [Α'], ὁ Πελοποννήσιος	1813 [26 Σεπτεμβρίου] - 1814 [9 Ἀπριλίου]
Εὐθύμιος [Α'], ὁ Βυζάντιος	1814 [20 Ἀπριλίου] - 1851
Δωρόθεος [Νικολαΐδης], ὁ Βυζάντιος (ἀδελφός τοῦ Εὐθυμίου)	1851-1858
Γρηγόριος [Στρογγύλης], ὁ Κυθωνιεύς	1858-1860
Ἱερόθεος [Β'] Κωστόπουλος, ὁ Ὑδραῖος	1860-1862
Διονύσιος ὁ Ἐπιφανιάδης	1862
Ἱερόθεος [Β'] Κωστόπουλος, ὁ Ὑδραῖος (τὸ δεύτερον)	1862-1883
Ἰαρίων Νικολαΐδης, ὁ Πελοποννήσιος (Κυνοουριεύς)	1883-1893
Γερμανὸς Παπακυριακοῦ (ἢ Νόσης), ὁ Ὑδραῖος	1893-1933
Ἱερόθεος [Γ'] Πραματάρης, ὁ Πελοποννήσιος	1933-1943
Ἀρσένιος Νικολαΐδης, ὁ Ὑδραῖος	1943
Ἀντώνιος Γκίκιζας, ὁ Κρανιδιώτης	1943
Γερμανὸς Σκάγκος	1943-1964
Ἱερόθεος [Γ'] Πραματάρης, ὁ Πελοποννήσιος (τὸ δεύτερον)	1964
Εὐθύμιος [Β'] Σκάγκος	1965 [23 Δεκεμβρίου]-2000 [17 Μαΐου]

Ἐπενθυμίζουμε ὅτι οἱ δύο πρῶτοι τοῦ ἀνωτέρου καταλόγου «ἡγουμένευσαν», στὸ ὑφιστάμενο τότε μονῆριο, πρὸ τῆς ἐκεῖ μεταβάσεως τῶν Ἀγιορειτῶν. Ἄς σημειωθεῖ, ἐπιπροσθέτως, ὅτι ὁμοειδῆ κατάλογο γιὰ τοὺς — ἕως τοῦ ἔτους 1933 — ἡγουμένους τῆς Μονῆς παρέχουν καὶ οἱ: Δημήτριος Γκίκιζας Χελιώτης, *Ἡ Χριστιανικὴ Ὑδρα*, ὅ.π., σ. 23. Ἀντώνιος Λιγνός, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, ὅ.π., σ. 194. Ψιλὴ ἀναφορά στοὺς — ἕως τοῦ Γερμανοῦ Παπακυριακοῦ — ἡγουμένους τῆς Μονῆς ἐπιχειρεῖ καὶ ὁ Νικόλαος Γ. Χαλιορῆς, *Ἡ Μονὴ τοῦ*

έπιστασία του όποιου κατηδαφίσθη τὸ παλαιὸν ναΐδιο καὶ στὴ θέση του ἀνηγέρθη —κατὰ τὸ ἀμέσως ἐπόμενο ἔτος 1815— ὁ σημερινὸς περικαλλῆς ἱερὸς ναὸς⁷⁸. Πιθανώτατα, παράλληλα μὲ τὴν ἀνεγέρση

Προφήτου Ἡλιοῦ [...], ὁ.π., σ. 27. Παρόμοιο κατάλογο (μὲ μνεῖα, ἐπιπροσθέτως, καὶ τοῦ ἡγουμένου Ἱεροθέου [Γ'] τοῦ Πραματάρη) παραθέτει καὶ ὁ Ἀντώνιος Μανίκης, σὲ προσθήκη του ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 15 ὑποσημειώσεως τοῦ ἔργου Ἀντ. Ἀ. Μιαούλη, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1821 ἐκραγείσης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ἔκδοσις δευτέρα μὲ σχόλια καὶ προσθήκας Ἀντ. Ν. Μανίκη, «Ὑδραϊκὴ Βιβλιοθήκη 1», 1936 (ἄνευ τόπου), σ. 14. Ὁ ἐν λόγῳ κατάλογος πρωτοδημοσιεύθηκε (ὅπως καὶ πλήρης ἢ δευτέρη ἔκδοσις τοῦ προμνημονευθέντος ἔργου Ἀντ. Ἀ. Μιαούλη, σὲ συνέχειας) στὸ περιοδικὸν *Τὸ Μέλλον* τῆς Ὑδρας Β' (1933/34), τεῦχος 4-16 (Φεβρουάριος 1934), σ. 86. Ἀργότερα, ὁ αὐτός, περίπου, κατάλογος παρετέθη ἐκ νέου ἀπὸ τὸν ἴδιον Ἀντώνιον Ν. Μανίκη, στὸ μελέτημά του, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεῦτερος περίπατος», *Τὸ Μέλλον* τῆς Ὑδρας Η' (1940), σ. 8. Τὴν ἐπέκεινα τοῦ ἔτους 1933 διαδοχῆ τῶν ἡγουμένων τῆς Μονῆς πληροφορηθήκαμε ἀπὸ τὸν τελευταῖον ἡγούμενον αὐτῆς, τὸν μακαριστὸ ἀρχιμ. Εὐθύμιον Σκάγκο. Σημειωτέον ὅτι καὶ στὸ ὑδραϊκὸν περιοδικὸν *Τὸ Μέλλον* τῆς Ὑδρας ἀπαντοῦν σποραδικὰ ὀρισμένες σχετικὲς εἰδήσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἐπισημαίνουμε στὴ συνέχεια τίς ἐξῆς: α) τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἐκδημίας τοῦ ἡγουμένου Γερμανοῦ Παπακυριακοῦ καὶ τῆ μνεῖα στὴ συνέχεια τῆς συνθέσεως τοῦ νέου ἡγουμενοσυμβουλίου, μὲ ἡγούμενον τὸν Ἱεροθεὸν Πραματάρη καὶ μέλη τοὺς μοναχοὺς Εὐθύμιον καὶ Ἀρσένιον [βλ. ἔτος Α' (1932/33), τεῦχος 5-6 (Μάρτιος 1933), σ. 132 καὶ σ. 131 ἀντίστοιχα] β) τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἐκδημίας τοῦ —ἐπὶ βραχὺ διάστημα διατελέσαντος ἡγουμένου— Ἀρσενίου Νικολαΐδου μετὰ φωτογραφίας του [βλ. ἔτος ΙΒ' (1952), σ. 43] γ) τὴ μνεῖα περὶ τῆς δευτέρας ἡγουμνίας τοῦ Ἱεροθέου [Γ'] Πραματάρη [βλ. ἔτος ΚΔ' (1964), (τεῦχος μηνὸς Ἰουνίου), σ. 147: «Τὸ νέον ἡγουμενοσυμβούλιον τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ ἀπετελέσθη: Ἠγούμενος ὁ πανοσ. κ. Ἱεροθεὸς Πραματάρης, σύμβουλοι ὁ πανοσ. κ. Ἀθανάσιος Κουλούρας καὶ ἱερομόναχος κ. Εὐθύμιος Σκάγκος. Πολλὰ τὰ ἔτη τοὺς!», ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἐκδημίας τοῦ ἰδίου ἡγουμένου [βλ. ἔτος ΚΔ' (1964), (τεῦχος μηνὸς Δεκεμβρίου), σσ. 269-270] καὶ δ) τὴν ἐκλογὴν τοῦ τελευταίου ἡγουμένου Εὐθυμίου [βλ. ἔτος ΚΕ' (1965), (τεῦχος μηνὸς Ἰανουαρίου) σ. 27: «Ἀντὶ τοῦ μακαρίου Ἱεροθέου Πραματάρη, διωρίσθη ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ὁ ἀρχιμανδρίτης αὐτῆς Παν. κ. Εὐθύμιος Σκάγκος. Καλορρίζικος!»,].

78. Περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν λόγῳ νέου ἱεροῦ ναοῦ μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐπομένῃ μαρμαρίνη πλάκα, ἐντοιχισμένη στὸ ὑπέρθυρο τοῦ ναοῦ:

«Ὁ θεὸς οὗτός τε καὶ ἱερὸς ναὸς τοῦ ἀγίου ἐνδόξου προφήτου Ἡλιοῦ νῦν μὲν

του ἰ. ναοῦ, προγραμματίζοντο ἢ καὶ ἐξετελοῦντο ἀνάλογες ἐργασίες καὶ γιὰ τὰ ὑπόλοιπα κτίσματα ποὺ ὡς σήμερα σώζονται στὴν Ἱ. Μονή. Ἀργότερα, κατὰ τὸ ἔτος 1818⁷⁹, ἐκάλεσαν οἱ πατέρες στὴ Μονή

ἀνεκαινίσθη ἐκ θεμελίων δαπάνη τινῶν φιλοχρίστων χριστιανῶν τῶν ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ οἰκούντων ἐπιστάσις δὲ τοῦ πανοσιωτάτου καθηγουμένου κύρ Εὐθυμίου σὺν τοῖς ἐν Χριστῷ αὐτοῦ ἀδελφοῖς πόνημα δὲ τοῦ πρωτομαΐστορος Σπηλιώτου.

»αῶιε' [1815] Μαΐου ιδ'».

Τὴν ὡς ἄνω ἐπιγραφή δημοσιεύουν ἐπίσης οἱ Δημήτριος Γκίκας Χελιώτης, *Ἡ Χριστιανικὴ Ὑδρα, ὁ.π., σσ. 23-24.* Ἀντώνιος Ν. Μανίκης, «*Ἡ ἐξερευνησις τῆς Ὑδρας. Πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς Ὑδρας ἀνάβασις. Ὁ δεύτερος περίπατος*», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σ. 201. Ἀντώνιος Λιγνός, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, ὁ.π., σ. 193.* Σημειώνουμε, ἐπιπροσθέτως, ὅτι ὁ Νικόλαος Γ. Χαλιορῆς, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ [...], ὁ.π., σσ. 24 καὶ 31-32,* καταγράφει μιὰν ἐνδιαφέρουσα ὑδραϊκὴ παράδοση, κατὰ τὴν ὁποία ὁ μὲν νάρθηκας τοῦ σημερινοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς «*ἀπετέλει τὸν ἀρχαῖον ναῖσκον τῆς πρώτης Μονῆς*» (σ. 32), ναῖσκον ὁ ὁποῖος «*περιελήφθη, κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νέου ναοῦ, εἰς αὐτόν*» (σ. 24), οἱ δὲ τέσσαρις μικρὲς εἰκόνες ποὺ κοσμοῦν τὸν ἀνατολικὸ τοῖχο τοῦ νάρθηκος ἦσαν «*καὶ μικραὶ εἰκόνες τοῦ ναῖσκου τῆς πρώτης ἐκείνης μοναστικῆς φωλεᾶς*» (σ. 31).

79. Ἡ ἀνωτέρω χρονολογία προκύπτει ἀπὸ ἰδιόχειρο ἐγγραφοῦ τοῦ Ναθαναήλ —χρονολογούμενο κατὰ τὴν 5ῃ Μαρτίου τοῦ ἔτους 1818— ποὺ ἀνευρέθη στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, τὸ ὁποῖον, βεβαίως, ὄχι μόνον παρέχει πλέον τὸν ἀκριβῆ χρονικὸ προσδιορισμὸ τῆς κατωτέρω περιγραφομένης ἐπισκέψεως τοῦ προειρημένου γέροντος στὴ Μονὴ μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ Ἱεροθέου, ἀλλὰ καὶ ἐπαληθεύει ὅσα ἱστοροῦνται στὸ κείμενο τοῦ Βίου περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐπίσκεψιν διαμειφθέντων, προσθέτοντας, μάλιστα, καὶ ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες. Τὸ ἐν λόγῳ ἐγγραφοῦ δημοσιεύεται καὶ σχολιάζεται ἀρμοδίως στὸ ἦδη ἀνωτέρω μνημονευθὲν *Ἐπίμετρον* ποὺ καταχωρίζεται ἐν τέλει τοῦ παρόντος βιβλίου (βλ. σσ. 511-514), ὡς ἐγγραφοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 3. Νὰ σημειωθεῖ, ἐπιπροσθέτως, ὅτι στὸ προειρημένον ἐγγραφοῦ ὁ Ναθαναήλ μνημονεύει μιὰν «*τριακοσίαν γροσίων ὁμολογίαν τοῦ γέροντός του*» παπᾶ Δαμασκηνοῦ, τὴν ὁποίαν παρέδωκε στὸν ἡγούμενον Εὐθύμιον ὅταν ἔλαβε χίλια γρόσια (πρβλ. καὶ κατωτέρω, ὑποσημ. 83) πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ «*παρηγορίαν*» τοῦ «*παραπόνου του*» (πρβλ. Β. 131, 12-13). Ἡ ἐν λόγῳ «*ὁμολογία*» τοῦ Δαμασκηνοῦ σώζεται ἐπίσης στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας [ἐδῶ δημοσιεύεται καὶ σχολιάζεται ἀρμοδίως στὸν οἰκείον τόπον τοῦ προμνημονευθέντος *Ἐπιμέτρου* (βλ. σσ. 515-517), ὡς ἐγγραφοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 4] καὶ ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ περιεχόμενό της ἀφορᾶ σ' ἓνα παλαιὸ χρέος τῆς Μονῆς —ἐπὶ ἡγουμενίας Δαμασκηνοῦ— πρὸς τὸν Ναθαναήλ, ὕψους τριακοσίων γροσίων. Μάλιστα, ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τοῦ τελευταίου αὐτοῦ

τὸν ἱερομόναχο Ναθαναήλ, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀκόμη ψυχραμένος μαζί τους, μὲ κύριο σκοπὸ «νὰ τὸν φέρουν εἰς ἀγάπην διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ»⁸⁰. Ἀφοῦ συνομίλησαν ἀρχικὰ πνευματικά, «ἐφιλεύθησαν ὁμοῦ καὶ σωματικά, οὐχὶ μόνον μία καὶ δύο ἀλλὰ καὶ πολλάκις»⁸¹ καὶ τέλος «τοῦ ἔδωκαν καὶ τὸ μουλᾶρι ὅπου εἶχεν τὸ πρότερον ἢ ἐκκλησία»⁸², καθὼς «καὶ χίλια γρόσια εἰς μετρητά»⁸³. Κατόπιν, «βάνοντες μετάνοιαν ὃ τε καθηγούμενος κὺρ Εὐθύμιος καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί, εἶτα καὶ αὐτός, ἐσυγχωρήθησαν ὁμοῦ καὶ κατησπάσθησαν ἀλλήλοις»⁸⁴. ἐπιπροσθέτως, ὁ Ναθαναήλ μετέβη στὸ κοιμητήριον τῆς Μονῆς, ὅπου «ποιήσας τρεῖς μετανοίας ἡσπάσθη τὴν ἱεράν κάραν τοῦ Ἱεροθέου, ζητώντας ἐξ αὐτοῦ καὶ τὴν ὀφειλομένην συγχώρησιν, ψάλλοντας ἐν ταυτῶ καὶ τὸ Τρισάγιον τῶν κεκοιμημένων καὶ τὸν ἐμνημόνευσεν»⁸⁵. Ἐπερατώθη ἔτσι αἰσίως τὸ παλαιὸ ἐκεῖνο ἐπεισό-

ἐγγράφου ὁ ἡγούμενος Εὐθύμιος ἔχει σημειώσει: «ὁμολογία τοῦ παπᾶ Δαμασκηνοῦ, τὴν ἐπλήρωσα καγῶ ὁ παπᾶ Εὐθύμιος. 1818», γεγονός πού ἐπιτρέπει, φρονούμε, τὸ ἐξῆς συμπέρασμα: στὸ ποσὸν τῶν χιλίων γροσίων πού οἱ πατέρες ἔδωκαν στὸν Ναθαναήλ, «συνυπολογίζετο» καὶ τὸ παλαιὸ ἐκεῖνο χρέος τῶν τριακοσίων γροσίων, μετὰ τὴν ἐξόφληση τοῦ ὁποῖου ὁ Ναθαναήλ παρέδωκε, βεβαίως, τὴν —πιστοποιῶσαν τὴν πρὸς αὐτὸν ὀφειλομένη πληρωμὴ— ὁμολογία τοῦ γέροντος Δαμασκηνοῦ.

80. Β. 131, 3-4.

81. Β. 131, 9-10.

82. Β. 131, 15-16.

83. Β. 131, 16. Πρβλ. καὶ ὅσα ἐξετέθησαν ἀνωτέρω, στὴν ὑποσημ. 79.

84. Πρβλ. Β. 131, 17-19.

85. Πρβλ. Β. 131, 21-24. Προφανέστατα τεκμαίρεται ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω μαρτυρία ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1818 οἱ μαθητὲς τοῦ Ἱεροθέου εἶχαν ἤδη τελέσει τὴν ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ ἱεροῦ πνευματικοῦ καὶ εἶχαν τοποθετήσει αὐτὰ (ἢ, τοῦλάχιστον, τὴν κάραν τοῦ μακαρίου γέροντος) σὲ εἰδικὴ θήκη ἐντὸς τοῦ κοιμητηρίου τῆς Μονῆς. Πρέπει, πάντως, νὰ σημειωθεῖ [καὶ παρὰ τὴν ἐνδιάμεση (πρὸ ἑβδομήντα περίπου ἐτῶν) σχετικὴ ἐν προκειμένῳ μαρτυρία τοῦ Νικολάου Γ. Χαλιορῆ, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίου* [...], ὁ.π., σ. 26: «Τὰ ὄστᾶ αὐτοῦ διαφυλάσσονται ἐν, ἐπὶ τούτῳ, κιβωτίῳ ἐντὸς τοῦ κοιμητηρίου τῆς Μονῆς, ὅπου, καὶ τῶσων ἄλλων θαυμαστῶν ἡρώων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος, τὰ ὄστᾶ διαφυλάσσονται»], ὅτι σήμερα δὲν εἴμαστε, δυστυχῶς, σὲ θέση νὰ προσδιορίσουμε μὲ βεβαιότητα ποιά ἀκριβῶς, ἐκ τῶν πολυπληθῶν λειψάνων πού ἀπόκεινται στὸ κοιμητήριον τῆς Μονῆς, ἀνήκουν στὸν γέροντα Ἱερόθεο.

διο τῶν Ἀγιορειτῶν πατέρων μετὸν ἱερομόναχο Ναθαναήλ. Αὐτὸς δέ, «μετὰ ταῦτα, περιερχόμενος τὴν αὐλὴν τοῦ μοναστηρίου καὶ περιεργαζόμενος τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς ἐκκλησίας καὶ αὐτοῦ τοῦ μοναστηρίου, ἐθαύμαζεν εἰς τὰ ἔξοδα καὶ εἰς τοὺς κόπους τῶν ἀδελφῶν»⁸⁶.

*Ὡς ὑπογραμμισθεὶς βεβαίως ἐδῶ, ὡς ἀκροτελεύτια παρατήρηση, ὅτι ὁ ὑπέρμετρος αὐτὸς θαυμασμός, γιὰ τὴν ἀξιόλογη οἰκοδομικὴ δραστηριότητα τῶν πατέρων τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου⁸⁷, πρέ-

86. Β. 131, 24-28. Ἡ ἀνωτέρω μαρτυρία τοῦ Ναθαναήλ συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος ὧσων προηγουμένως ἐπεσημάνθησαν περὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν κτισμάτων τῆς Μονῆς ἀπὸ τοὺς μετὰ τὸν Ἱερόθεο μοναχοὺς. Ὅταν ὁ Ναθαναήλ ἐπισκέφθη τὴ Μονὴ (πέντε περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐκεῖ τῆς ἀδελφότητος τοῦ γέροντος Ἱεροθέου), τὸ μονῆριον ποὺ ὁ ἴδιος ἐνεθυμῆτο εἶχε ριζικὰ μεταβληθεῖ, σὲ σημεῖο, μάλιστα, ποὺ οἱ ἐν τῷ μεταξύ συντελεσθεῖσες ἐργασίες νὰ τοῦ προκαλοῦν ἔντονον θαυμασμό. Τότε, σύμφωνα καὶ μετὰ ὅσα ἐξετέθησαν ἀνωτέρω (πρβλ. ὑποσημ. 78) εἶχε ἤδη ὀλοκληρωθεῖ ἡ ἀνοικοδόμησις καὶ ἀνακαίνισις τῆς ἐκκλησίας, ἐνῶ —σύμφωνα μετὰ σχετικὰς μαρτυρίας τοῦ μελετητοῦ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς Νικολάου Γ. Χαλιορῆ, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίου* [...], ὅ.π., σσ. 20-22 καὶ 26-28, ἐπικουρικῶς δὲ καὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ὑδρας Γεωργίου Δ. Κριεζῆ, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας πρὸ τῆς (Ἑλληνικῆς) Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821*, ὅ.π., σ. 5 — ἐσυνεχίζοντο μετὰ ταχεῖς ρυθμοὺς καὶ λοιπὰς οἰκοδομικὰς ἐργασίας, ποὺ προέβλεπαν ἀρχικὰ μὲν τὴν ἀνάγεσιν νέων κελλιῶν, τράπεζας, ἀρχονταρικίου καὶ τὴν περίξ τοῦ καθολικοῦ κατασκευὴ θαυμάσιας, ἀπὸ μεγάλης πλάκας, αὐλῆς, ἀργότερα δὲ περιφρήμου κωδωνοστασίου καὶ δαιδαλωδῶν μανδρῶν, οἱ ὅποιες ἐπέτρεπαν πλέον τὴν καλλιέργειαν τῶν γύρω κτημάτων ποὺ ἀπέφεραν στὴ Μονὴ ποικίλους καρπούς. Γιὰ τὴν πρώτη ἐκείνην περίοδον δραστηριότητος τῆς συγκεκριμένης ἀδελφότητος χαρακτηριστικὰ εἶναι ὅσα σημειώνει ὁ Νικόλαος Χαλιορῆς, ὅ.π., σ. 21: «Ἐστησαν τοὺς ἀργαλειοὺς καὶ ἤρχισαν ὑφαίνοντες τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα ζωνάρια τὰ ὁποῖα, μετὰ τὸν θαυμασμόν, ἐνεθυμοῦνται ἀκόμη οἱ παλαιότεροι [...] Φέσια καὶ ἄλλα προϊόντα τῆς τέχνης ἐνωρὶς ἤρχισαν νὰ καταβιβάζωνται εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ ἐξαποστέλλωνται πρὸς πώλησιν καὶ εἰς ἄλλας παρακειμένας νήσους καὶ πόλεις. Κατεσκεύασαν ποίμνιον, συνέπηξαν μελισσῶνα, ἔδρυσαν ἵπποφορβεῖον, ἐκαθάρισαν τὰς περὶ τὴν Μονὴν χέρσους ἐκτάσεις, μεταβαλόντες αὐτὰς εἰς εὐφορον ἄρουραν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐδημιούργησαν ἀνθήκηπον καὶ ἀγρόκηπον, ἐφύτευσαν κατόπιν ἀμπελῶνα καὶ γενικῶς, διὰ τῆς ἀδιαλείπτου καὶ ἀκαταπονήτου ἀτομικῆς τῶν ἐργασίας, μετέβαλον τὴν ὠραίαν μὲν ἀλλ' ἀγρίαν καὶ ἄγονον ἐκείνην κορυφὴν, εἰς πλουσίαν καὶ εὐδαίμονα κυψέλην».

87. Θὰ συνιστοῦσε μονομέρεια ἀσύγγνωστη ἐὰν ὁ λόγος περιστρέφετο μόνον

πει να αποδοθεί αξιολογικά στον εμπνευστή και θεμελιωτή όλων αυτών των έργων, πρώτο ηγούμενο της Μονής, 'Ιεροθέο. Άλλωστε, έχει ήδη πολύ εύστοχα επισημανθεί ότι «*ή ιστορία 'Ιεροθέου του ιδρυτού είναι και ή ιστορία της Μονής, ως έξηγοῦσα τὰς ἀφορμάς, ἔνεκεν τῶν ὁποίων, και τὰς περιστάσεις ὑφ' ἃς, ιδρύθη ή ἐν λόγῳ σεβασμία Μονή*»⁸⁸. Προσωπικῶς δὲ πιστεύουμε ὅτι ὁ ἐν λόγῳ γέρων ἀρμόζει νὰ προσομοιασθεῖ πρὸς τὸν Γραφικὸ ἐκείνον σπορέα, τοῦ ὁποίου ὁ «*εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν*» πεσὼν σπóρος ἐβλάστησε και προσέφερε «*καρ-*

στὴν ἐν λόγῳ οἰκοδομικὴ δραστηριότητα και τὴν ἐν γένει φροντίδα τῶν πατέρων ἐκείνων γιὰ τὴ διευθέτηση τῆς «*ὕλικοτεχνικῆς*» ὑποδομῆς τῆς νεοανεγειρομένης Μονῆς· και τοῦτο διότι οἱ ἴδιοι πατέρες ἐμερίμνησαν μὲ ιδιαίτερο ζῆλο και γιὰ τὴν πνευματικὴ «*κόχρωσή*» τῆς. Ἐντελῶς ἐνδεικτικὰ ἐπικαλούμαστε ἐδῶ, γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀληθές, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴ θαυμάσια βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς, πλουσιότατη σὲ σπάνιες ἐντυπες ἐκδόσεις ἀλλὰ και σπουδαίους χειρόγραφους κώδικες, τοὺς περισσότερους τῶν ὁποίων (σύμφωνα μὲ παράδοση εὐρέως διαδεδομένη στὴν 'Ι. Μονή) μετέφεραν οἱ ἐν λόγῳ πατέρες ἀπὸ τὸ "Ἅγιον Ὄρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἓνα ιδιαίτερος εὐγλωττο κείμενο — πού ἀνευρέθη στὰ ἀρχεῖα τῆς 'Ι. Μονῆς— ὑπὸ τὸν τίτλο «*Ἐπιτομῆς ἡμεροῦσιος εἰς μοναχὸν ὕγι...*», διὰ τοῦ ὁποίου γνωρίζεται ἀσφαλῶς ἡ πνευματικὴ ὑπόσταση και περιγράφεται λεπτομερῶς ἡ ἀσκητικότερη διατριβὴ τῶν ἀδελφῶν τῆς 'Ι. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας [τὸ συγκεκριμένο ἔγγραφο δημοσιεύεται και σχολιάζεται ἀρμοδίως στὸ ἐν τέλει τοῦ παρόντος βιβλίου παρατιθέμενον Ἐπίμετρον (βλ. σσ. 519-526), ὡς ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 5. Γιὰ τοὺς μνημονευθέντες χειρόγραφους κώδικες τῆς Μονῆς βλ. Λίνου Πολίτη, *Συνοπτικὴ ἀναγραφὴ χειρογράφων ἑλληνικῶν συλλογῶν*, Θεσσαλονίκη 1976, σσ. 85-89. Κρίτωνος Χρυσοχοῖδη, «*Παλαιογραφικὰ Ὑδρας*», *Σύμμεικτα Γ'* (1979), σσ. 179-195· καθὼς και τὸν ἡμέτερον (ὑπὸ κυκλοφορίαν) κατάλογο τῶν μουσικῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς: *Τὰ ἐν Ὑδρα μουσικὰ χειρόγραφα* ἦτοι *κατάλογος περιγραφικὸς τῶν χειρογράφων κωδίκων βυζαντινῆς και μεταβυζαντινῆς μουσικῆς, τῶν ἀποκειμένων ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας. Μετὰ παραρτήματος, ἔνθα κατάλογος τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς Μοναῖς Ἁγίας Τριάδος και Παναγίας («*Φανερωμένης*» και «*Ζούρβας*»), ὡς και ἐν ἰδιωτικαῖς τισι συλλογαῖς ἀποκειμένων μουσικῶν κωδίκων* (πρβλ. σχετικὰ και τὴν ἡμετέρα μελέτη, «*Ἡ ψαλτικὴ παράδοση τῆς νήσου Ὑδρας. Α'*. Ὑδραῖοι κωδικογράφοι, μελοῦργοι και ψάλτες», *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ΔΒ'* (1998-2000), σσ. 179-196)].

88. Βλ. Νικολάου Γ. Χαλιορῆ, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ [...]*, ὁ.π., σ. 28.

πόν εκατονταπλασίονα»⁸⁹ και κατήρδευσε τήν άγονη γῆ τῆς Ὑδρας, ποτίζοντας αὐτήν, ἐπὶ 185 ἡδῆ ἔτη, μὲ τὰ ζεῖδωρα νάματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας⁹⁰.

89. Λουκ. η', 8.

90. Ἄς διευκρινισθεῖ ἐδῶ ὅτι πρὸς τὸ παρὸν ἐκφεύγει τῶν ὀρίων τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης ἡ σύνταξη μιᾶς πλήρους ἱστορίας τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας. Ὡς ἐκ τούτου, ἐσκεμμένως παρακολουθοῦμε τὰ ἀφορῶντα στὴν ἐν λόγῳ Ἱ. Μονῆ ἱστορικά και ἄλλα στοιχεῖα μόνον κατὰ τὴ χρονικὴ περίοδο πού ὀρίζει ἡ προσωπικότης τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, μὲ ψιλῆ, ἐπιπροσθέτως, ἀναφορὰ στοὺς πρὸ και μετ' αὐτὸν ἡγουμένους, κυρίως δὲ στὸν ἄμεσο διάδοχό του Εὐθύμιο. Ὡστόσο, τὰ στοιχεῖα πού ἀπὸ τὴν ὡς σῆμερα σχετικὴ ἔρευνα ἔχουμε συλλέξει, καθὼς και ἡ ἐν ἐξελίξει ἡδῆ εὐρύτερη πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴν ὁμοειδῆς ἐρευνητικῆς ἐργασία (πρβλ. σχετικὰ και ὅσα ἐσημειώθησαν ἀνωτέρω, στὴν ὑπόσημ. 129 τοῦ δευτέρου κεφαλαίου), εὐελπιστοῦμε ὅτι συντόμως θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν τὴν κοινοποίηση μιᾶς ἐιδικώτερης Ἱστορίας τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας. Ὡς τότε, οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀναγνώστες παραπέμπονται στὴν ἐπισημανθεῖσα στὸ παρὸν κεφάλαιο (συγκεντρωτικὰ δὲ στὴν ὑπόσημ. 1) σχετικὴ περὶ τῆς Μονῆς βιβλιογραφία, ἀλλὰ και στὶς ἀκόλουθες (ἐκ τοῦ πολυτίμου ὑδραϊκοῦ περιοδικοῦ *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας*) βιβλιογραφικὲς ἀναφορές: Ἀντωνίου Ν. Μανίκη, «Ἡ διαθήκη τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Εὐθυμίου», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σσ. 155-156. Τοῦ ἰδίου, «Ὁ Κολοκοτρώνης και οἱ μετ' αὐτοῦ φυλακισμένοι εἰς τὸν Προφήτην Ἡλίαν τῆς Ὑδρας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Ζ'* (1939), σσ. 145-148, 177-179, 212-214, 244-246, 251-255. [Ἀπὸ ὀρισμένα ἄλλα, σχετικὰ μὲ τὴν ἴδια Μονῆ, λογοτεχνικοῦ χαρακτῆρος, κείμενα, κατὰ καιροὺς δημοσιευθέντα στὸ ἐν λόγῳ ὑδραϊκὸ περιοδικό, μνημονεύουμε ἐνδεικτικὰ μόνον τὰ ἀκόλουθα τρία: Παντελεῆ Στ. Βέτιμη, «Εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Προφήτου Ἡλία τῆς Ὑδρας διὰ μίαν ἀγρυπνίαν», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας Η'* (1940), σσ. 63-64. Ν.Γ. Χαλιορῆ, «Στὸν Ἅγιο Λιά». Κάτι σὰν παραμῦθι», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΙΔ'* (1954), σσ. 185-188. Γεωργίου Σαχίνη, «Ἡ ὀλονικτία τοῦ Προφήτη Ἡλία», *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ΚΕ'* (1965), σσ. 173-174].

Ἐποὶ λιπὸν καὶ οἱ πατέρες τῆς σκῆτης, καθὼς ἔπαινον ἀντι-
ρω, ἦσαν ἔτι ψυχραμένοι, πρὸς τὴν κληρικόν τας διορίσιν.
διωτὸ καὶ αὐτὸς, διρίσκοντας ἄλογον πρόφασιν τὰ γρατῶτα.
καὶ ἄλλο, ὅτι, τὸς ἔχε ἄσπῃ ἀπὸ καιρὸν, διὰ νὰ βαλῆν καὶ ἄλλο
πνευματικὸν πρὸς βοήθειάν τε. μετὸ νὰ ἐδοκίμασε κόπτε ἔ-
πὶ βαλίκης οὐτως μόνος τε. ἐκείνοι ὁμοσ δὲν ἐφόντιζαν πει-
τῶτε. ἐπαβολμένος λιπὸν καὶ αὐτὸς, ὅτι περισσότερο βλάπτειν τε,
παρὰ ὅτι ἔχον νὰ ὀφειλῆν. ἐβιάσθη, καὶ ἄκαμα παραιτήσιν τὴν
πρὸς αὐτὸς ἐξομολογίτος. (αὐτὸ καὶ δὲν ἐφύλαξε καιρὸν ὡς με-
κῆς διακελευθῆς τῶν σκῆτων, τὸ κερὲ αὐτῶν.) καὶ περὶ σὺν-
τας ἄλλος καιρὸς, ἔρχισαν πάλιν νέαις κατηγορίαις καὶ παρωτο-
νέμνοι, διὰ τὴν ἐπαρέσθιν χωρὶς νὰ τὸς ἀπολογηθῆ πρότον
καὶ διὰ πῶν ἄλλων σάχα, δὲν βέβη νὰ τὸς ἐξομολογῆ πλεον.
καὶ λιπὸν, συλασμένος ὁμακρίτης, ὡς τὴν ψυχικῶν τας ταύτην
διδόχων, ἔδελκσε διωτὸ καὶ μόνον, νὰ τὸς ἀπολογηθῆ ἐγγρά-
φος καὶ κοντὴ ὡς τὴν ἀπολογίαν, παρὰ κλημένους ἀπὸ τὴν ἱεροθεον,
ἐσύνθεσαν βιβλίον ὁλόκληρον, διὰ τὴν διώπτην τας, ὀνομάσασθε
αὐτὸ, ἴχνας χωρὶς. (τὸ ὅτιον διρίσκεται ὡς ἡμῶς) καὶ ἔτσι μετὴν
χάριν τῆς θεῆ τῆς ἡριώδους, καὶ ἠσυχισαν. Ἐμνε λιπὸν καὶ ἀνενό-
χλιτος ὡς τὸ εἶς, καὶ ἀφόντιζαν ὁμῶς μετὴν μακρίτης, ἐρῶτα βολῆ
τας αὐτοῦ καὶ τῆς θεῆ, προβλέποντας ὅτι, ὀλίγοις ἔναι τὸ τέλος τῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5'

Τέσσερα πρόσωπα που έπηρέασαν τὴ φυσιογνωμία τοῦ Ἱεροθέου

Γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς θαυμαστῆς προσωπικότητος τοῦ γέροντος Ἱεροθέου συνέβαλαν τὰ μέγιστα τέσσερα κυρίως πρόσωπα, ἡ ἀναστροφή μὲ τὰ ὅποια ἐγαλούχησε καὶ «ἄνδρωσε» τὸν αἰοίδιμο πνευματικό. Κατωτέρω ἐπιχειροῦμε μιὰν ἀδρῆ σχιαγράφηση τῶν ἐν λόγῳ φυσιογνωμιῶν —κατὰ κύριο λόγο τῆς μητρὸς του Μαλάμωσ καὶ τοῦ πνευματικοῦ του κύρ Διονυσίου τοῦ Σιατιστέωσ καὶ κατὰ δεύτερο τοῦ θείου του καὶ ἡγουμένου Μακαρίου, καθὼς καὶ τοῦ πνευματικοῦ κύρ Παρθενίου Σκούρτου—, μορφῶν ποὺ ἀναμφίβολα ἐπέδρασαν καταλυτικὰ στὴν πνευματικὴ ἀνέλιξη τοῦ Ἱεροθέου¹.

1. Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ὑπολοίπων προσώπων ποὺ ἀναφέρονται στὸν Βίο τοῦ Ἱεροθέου, ἐπισημαίνουμε ἰδιαιτέρως ἐδῶ τὴν προσωπικότητα τοῦ πάππου του, προκειμένου νὰ καταδειχθεῖ ἡ πνευματικὴ του καταγωγή καὶ ἡ λειτουργικὴ παράδοση τῆς οἰκογενείας του. Ὁ ἐν λόγῳ γέρον «ἦτον ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου» (B. 7, 15-16), θεοφιλὴς «καὶ πρόθυμος εἰς τὰ θεία» (B. 7, 16-17). Ἀπὸ τὰ ποικίλα περιστατικὰ τῆς θεοφιλοῦσ διακονίας του, στὸ κείμενο τοῦ Βίου μνημονεύεται ὅτι προκειμένου νὰ κτίσει ἐκκλησίαν στὸ χωριὸ του, πῆγε στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου πῆρε ἄδεια ἀπὸ τὸν Πατριάρχη καὶ ἔκτισε δύο ἐκκλησίες, «διὰ νὰ συναζώνται οἱ χριστιανοὶ ἐνοριτεσ του νὰ ἀκούουν τὰς θείας Ἀκολουθίας καὶ ἱερὰσ Λειτουργίας» (B. 7, 19-20). Τέλος, λίγο πρὶν τὸν θάνατό του, «κράζει τὸν πρῶτόν του υἱόν, ὅπου ἦτον ἡγούμενος εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ τὸν ἐκούρευσε μοναχόν, μετονομάζοντασ αὐτόν Ἐφραίμ· καὶ οὗτος ἀπῆλθεν πρὸς Κύριον» (B. 7, 28-31).

1. Ἡ μητέρα του Μαλάμω²

Ἡ «φιλόθεος ἐκείνη, ἅμα δὲ καὶ φιλότεκνος»³ μητέρα ἀνέστησε καὶ σχεδὸν μόνη τῆς ἀνέθρεψε τὰ τέσσερα παιδιὰ τῆς —μιά καὶ λόγῳ τῆς φιλασθενείας τοῦ ἀνδρός τῆς «εἶχεν ὄλην τὴν φροντίδα καὶ ἐπιστασίαν τοὺς ἢ πολύπονος»⁴— καὶ κατόρθωσε, μὲ τὴ «θερμὴν καὶ ἀδίστακτον πίστιν»⁵ τῆς, νὰ ἐνσταλάξει βαθειὰ μέσα στὶς καρδιές τοὺς τὴν ἀρετὴ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τὴν εὐλάβεια «πρὸς τὰ θεῖα, τοὺς ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ μοναχοὺς»⁶. Ἐκτὸς τῆς πλουσίας ἀγάπης, τῆς φιλαδελφίας, τῆς φιλοπτωχίας καὶ τῆς θεοσεβείας ποὺ χαρακτηρίζαν ὀλόκληρη τὴν ὕπαρξή τῆς, ἐντύπωση προκαλοῦσε τὸ ἄκρως «φιλέορτον»⁷ φρόνημα τῆς αἰοιδίμου. Προσφιλῆς τῆς συνήθεια ἦταν «εἰς κάθε πειρασμὸν καὶ εἰς κάθε τῆς θλίψιν νὰ ἐπικαλῆται αὐτὸ τὸ πανάγιον ὄνομα τῆς Θεοτόκου»⁸ καὶ τοιουτοτρόπως νὰ παρηγορεῖται ἐνῶ, παρὰ τίς ἠϋξημένες μέριμνες καὶ φροντίδες τοῦ οἴκου τῆς, «ἐφύλαττε ὄχι μόνον τὰς μεγάλας ἑορτάς, ἀλλὰ καὶ τὰς παραμικρὰς καὶ τὰς ἤξευρεν οὕτω ἀπ' ἕξω μίαν πρὸς μίαν, ὥστε ὁποῦ ἐθαύμαζον μερικοὶ καὶ τὴν ἐρωτοῦσαν: "θετέον, τί ἑορτὴ ἔχομεν αὔριον ἢ τὴν ἐρχομένην;"· καὶ οὕτω ἐλάμβανον τὴν ἀπόκρισιν»⁹.

Τὸ κείμενο τοῦ Βίου δὲν μᾶς παρέχει, δυστυχῶς, περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τῆς μητρὸς τοῦ Ἱεροθέου, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀσφαλῆ στοιχεῖα ποὺ θὰ μᾶς ἐπέτρεπαν νὰ εἰκιάσουμε τὴ χρονολογία γεννήσεως ἢ θανάτου τῆς. Πάντως, κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἱεροθέου στὸν Μωριά γιὰ ἀναγκαῖες ὑπηρεσίες τῆς σκήτεως¹⁰, τόσο ἡ μη-

2. Πληροφορίες γιὰ τὴ μητέρα τοῦ Ἱεροθέου ἀντλοῦμε ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Βίου καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τίς παραγράφους Β. 8-16 / Β. 17, 1-15 / Β. 63, 5-45 / Β. 65, 1-25 καθὼς καὶ Β. 94, 20-21.

3. Β. 9, 44-45.

4. Β. 11, 2-3.

5. Πρβλ. Β. 9, 43.

6. Β. 7, 11.

7. Β. 14, 6.

8. Β. 9, 37-39.

9. Πρβλ. Β. 14, 10-15.

10. Βλ. Β. 94, 1-25.

τέρα του όσο και ο αδελφός του ἦσαν ἤδη κεκοιμημένοι¹¹.

2. Ὁ θεῖός του Μακάριος

Ὁ ἱερομόναχος Μακάριος ἦταν ἀδελφός τοῦ πατρὸς τοῦ Ἱεροθέου¹², μοναχὸς τῆς Ἱ. Μονῆς ἀγίου Γεωργίου τοῦ Φονέως στὴν Πελοπόννησο, ὅπου καὶ ὀρίσθηκε ἀργότερα ἡγούμενος, περὶ τὸ ἔτος 1742¹³. Τὸ καλογεριστὸν του ὄνομα ἦταν ἀρχικὰ Μητροφάνης, ἐνῶ στὴ συνέχεια —προφανῶς διὰ τῆς κουρᾶς τοῦ ἀγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος— μετωνομάσθη Μακάριος¹⁴. Καὶ «ὄντως μακάριος»¹⁵ ἀπεδείχθη ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος γέρων, ὁ ὁποῖος, ὅπως σημειώνεται στὸ κείμενο τοῦ Βίου, «ὑπέμενε πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ καταδρομὰς ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν Ἀλβανιτῶν [...] ὅπου πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχον ἐμβῆ εἰς τὸν Μωρέαν»¹⁶.

Ὅταν κατὰ τὸ ἔτος 1771 ἡ γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του προσέφερε στὴ Μονὴ ἐκείνη τὸν ἐννεάχρονο μόλις ἀνηψιὸ τοῦ Ἰωάννη, τότε ὁ φιλόθεος γέρων «δὲν ἔβαλεν καιρὸν εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ παρευθὺς τὸν βάνει εἰς τὰ γράμματα»¹⁷. Μέρα καὶ νύκτα κατεγίνετο ὁ ἀοίδιμος στὴν παιδαγωγία τοῦ νεαροῦ ἐκείνου βλαστοῦ, μεταδίδοντάς του

11. Βλ. Β. 94, 20-21. Σύμφωνα μὲ ὅσα ἐσημειώθησαν ἀνωτέρω, στὸν οἰκείον τόπον τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου κεφαλαίου, τὸ ταξίδι τοῦ Ἱεροθέου στὴν Πελοπόννησο προσδιορίζεται χρονικὰ κατὰ τὸ ἔτος 1804. Ἐπομένως, κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἢ μητέρα του Μαλάμου εἶχε ἤδη ἐκδημήσει ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ.

12. Βλ. Β. 17, 10-11. Γενικὰ περὶ τοῦ Μακαρίου βλέπε στὸ κείμενο τοῦ Βίου, στὶς παραγράφους Β. 17, 8-31 καὶ Β. 18-21.

13. Τὴν ἀνωτέρω χρονολογία τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μακαρίου στὴν ἡγουμενία τῆς Μονῆς τοῦ ἀγίου Γεωργίου ἐξάγουμε ἀπὸ τὴν περὶ τῆς κοιμήσεώς του μαρτυρία τοῦ κειμένου τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου, διατυπωμένη ὡς ἐξῆς: «εἶχε κάμει καθηγούμενος ἕως τεσσαράκοντα χρόνους» (Β. 21, 75-76). Συνοπλοποιώντας τὸ γεγονός ὅτι αὐτὸς ἐκοιμήθη ὅταν ὁ Ἱεροθεὸς ἦταν εἴκοσι ἐτῶν (δηλαδὴ κατὰ τὸ ἔτος 1782), συμπεραίνουμε ὅτι «ἐδιδάρισθη» ἡγούμενος περὶ τὸ ἔτος 1742.

14. Βλ. Β. 17, 12-13.

15. Β. 17, 15.

16. Β. 17, 13-14 καὶ 22-23.

17. Β. 17, 16-17.

«τὰ ἱερὰ γράμματα [...] καὶ τὴν εὐταξίαν τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος»¹⁸, ἐνῶ δὲν ἐδίσταζε ἀκόμη «νὰ τὸν ραπίζη καμμίαν φορὰν καὶ νὰ τὸν ἐλέγχη πολλάκις [...] ἤξέυροντας ὅτι ἡ παιδεία γίνεται αἰτία κάθε προκοπῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον»¹⁹. Ἀναπόφευκτη, νομίζουμε, εἶναι ἐδῶ μιὰ «διαχρονικὴ» συσχέτιση μὲ τὸ ἐπόμενο στιγμιότυπο ποῦ μνημονεύει ὁ Μωραϊτίδης²⁰. ὅταν —γράφει ὁ δεύτερος αὐτὸς Σκιαθίτης Ἀλέξανδρος²¹— ἐπεσκέφθη τὸν θεῖο του Διονύσιο Ἐπιφανιάδη²² καὶ τοῦ ἐξομολογήθηκε τὸν πόθο του νὰ γίνεῖ καλόγερος, τό-

18. Β. 17, 29-30.

19. Πρβλ. Β. 18, 18-19 καὶ 21-22.

20. Βλ. Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου, *Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα. Ταξίδια - Περιγραφαί - Εντυπώσεις* (ἐκδόσις τιμητικὴ ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ συγγραφέως), Ἀθήναι (ἄνευ χρονολογίας). Εὐτυχῆ, πράγματι, συγκυρία ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης, σὲ κάποια ἐπίσκεψή του στὴ Μονὴ Προφήτου Ἡλίου Ὑδρας, ἀντέγραψε τὸν Βίο τοῦ Ἱεροθέου καὶ κατέθεσε τὸ «κάνθιβολον» χειρόγραφο στὴ Μονὴ Λογγοβάρδας Πάρου, στὸν τότε ἡγούμενο Φιλίθεο Ζερβάκο. (Πρβλ. Ἀρχιμ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, Ἀναγεννητικὸ κίνημα· παραφυσάδες τῶν Κολλυβάδων, Ἀθήναι 1987², σσ. 8, 21-22 καὶ 49, καθὼς καὶ ὅσα σημειώνονται σχετικὰ κατωτέρω, στὸ ὄγδοο καὶ δέκατο κεφάλαιο).

21. Γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Μωραϊτίδη βλέπε κυρίως τὴ μελέτη Ἰωάννου Ν. Φραγκοῦλα, Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης (1850-1929), Βοστώνη 1950. Πρβλ. καὶ τὴν ἐκδόση Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου, *Τὰ Διηγήματα*, τόμοι Α', Β' καὶ Γ' (φιλολογικὴ ἐπιμέλεια Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος), Ἀθήνα 1990, 1991 καὶ 1993 ἀντίστοιχα, ὅπου χρονολογικὸς δείκτης τῆς ζωῆς τοῦ Μωραϊτίδου (τόμος Α', σσ. 23-29) καὶ πλούσια σχετικὴ βιβλιογραφία (τόμος Α', σσ. 33-35). Γιὰ τὴ συμβολὴ τοῦ Μωραϊτίδου στὸ κολλυβαδικὸ κίνημα βλέπε τὴ μελέτη τοῦ Γ. Βερίτη, «Τὸ ἀναμορφωτικὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων καὶ οἱ δύο Ἀλέξανδροι τῆς Σκιαθοῦ», Ἀκτῖνες ζ' (1943), σσ. 99-110 [= Γ. Βερίτη, Ἀπαντα. Πεζὰ II. Φιλολογικὰ θέματα, διηγήματα, μορφαί, Ἀθήναι 1958, σσ. 74-97].

22. Περὶ Διονυσίου τοῦ Ἐπιφανιάδου χρήσιμες εἶναι οἱ ἐξῆς ἀναφορὲς τῶν Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, «Ὁ πατὴρ Διονύσιος», Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, Ἀπαντα (κριτικὴ ἐκδόση Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος), τόμος Ε', Ἀθήνα 1988, σσ. 327-331· καὶ Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου, *Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα [...]*, ὁ.π., σειρὰ Α' [1922], σσ. 109-113 καὶ σειρὰ Δ' (1925), σσ. 108, 118-146. Γιὰ τὸν ἴδιο γέροντα βλέπε καὶ τὶς ἀκόλουθες μελέτες (ὅπου καὶ πλούσια λοιπὴ σχετικὴ βιβλιογραφία): Γ. Βερίτη, ὁ.π., σσ. 106-110 [= 87-93]. Ἰωάννου Ν. Φραγκοῦλα, «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λογίων τῆς Σκιαθοῦ», Ἑλληνικὰ 16 (1958-1959), σσ. 96-98. (Πρβλ. τοῦ ἰδίου, *Σκιαθίτικα Α' Ἱστορία τῆς*

τε ἐκεῖνος «ὕψώσας αἴφνης τὴν φωνὴν του ὡς βροντὴν, καὶ τὰς δύο χεῖράς του τὰς μαλθακάς ὡσάν δύο ράβδια, ἐκραύγασε στεντορειῶς, ὡς συνήθιζεν εἰς σημαντικὰς περιστάσεις:

— Πήγαινε νὰ μάθης γράμματα! Πήγαινε νὰ μάθης γράμματα!»²³.

Μετὰ ἀπὸ θεοφιλῆ διακονία σαράντα ἐτῶν στὴν ἡγουμενία τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου²⁴, ὁ καθηγούμενος Μακάριος «ἀσθένησεν [...] καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέρας ἀπέδωκε τὸ κοινὸν χρέος, κοιμηθεὶς ἐν Κυρίῳ»²⁵, κατὰ τὸ ἔτος 1782²⁶, ὅταν ὁ Ἱερόθεος, «ἡ παραμυ-

Σκιαθου, Ἀθήνα 1978, σσ. 277-279). Παναγιώτῃ Ἐπιφανιάδῃ, Ὁ Γέροντας Διονύσιος. Ἱστορικὴ μελέτη, (ἐπιμέλεια Γιάννη Σπανοπούλου), Ἀθήνα 1983. Ἀρχμ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, ὁ.π., σσ. 51-74. Μουσσέως μοναχοῦ Ἀγιορείτου, «Ὁ Γέροντας Διονύσιος τῆς Σκιαθου (1802-1887)», Ὁ ὅσιος Γρηγόριος. Ἐτησίᾳ ἐκδόσις τῆς Ἱεράς Κοινοβιακῆς Μονῆς ὁσίου Γρηγορίου Ἀγίου Ὁρους, περ. Β', ἔτος 1995, ἀριθμ. 20, σσ. 37-50. Σημειωτέον ὅτι ὁ ἐν λόγῳ γέρον διετέλεσε, ἐπὶ βραχὺ διάστημα τοῦ ἔτους 1862, ἡγούμενος τῆς ὑπὸ τοῦ Ἱεροθέου ἰδρυθείσης Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἠλιού Ὑδρας. Βλ. καὶ Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, Ἡ Χριστιανικὴ Ὑδρα, ἐν Ὑδρᾷ 1938, σ. 23. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, τόμος Α', Ἀθήναι 1946, σ. 194.

23. Βλ. Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου, Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα [...], ὁ.π., σειρὰ Α' [1922], σσ. 112-113, κεφάλαιον «Εἰς τὴν Σύρον» καὶ ἐνότῃς «Οἱ ναοὶ τῆς Σύρου. - Ἡ εὐλάβεια τῶν συριανῶν. - Ὁ γέρο-Σεραφᾶκος. - Ὁ Ἀθηναῖος Θεόφιλος. - Τὸ νοσοκομεῖον. - Ἡ ἁγία Παρασκευή. - Ὁ γέροντας». Πρβλ. καὶ Χαριλάου Τζώγα, Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἀγίῳ Ὁρει κατὰ τὸν ἰη' αἰῶνα, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 137. Παναγιώτῃ Ἐπιφανιάδῃ, ὁ.π., σ. 134. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, ὁ.π., σσ. 62-63.

24. Βλ. Β. 21, 75-76.

25. Β. 21, 70-71.

26. Ἡ σημειωμένη χρονολογία κοιμήσεως τοῦ Μακαρίου καθορίζεται ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν ἡλικία τοῦ Ἱεροθέου. Ὅπως ἐπεσημάνθη ἀρμοδίως, ἤδη ἀπὸ τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς παρούσης μελέτης, ὁ Ἱερόθεος γεννήθηκε κατὰ τὸ ἔτος 1762· σύμφωνα μὲ τὸ κείμενον τοῦ Βίου, ὁ Μακάριος ἐκοιμήθη ὅταν ὁ Ἱερόθεος ἔφθασε «τὸν εἰκοστὸν χρόνον τῆς ἡλικίας του» (Β. 21, 69-70), δηλαδὴ κατὰ τὸ προεκτεθὲν ἔτος 1782. (Πρβλ. καὶ ἀνωτέρω, ὑπόσημ. 13). Νὰ παρατηρηθεῖ ὅτι ἡ ἴδια χρονολογία προσεπιμαρτυρεῖται ἀπὸ ἐγγραφοὺς (ἀπόδειξις εἰσπράξεως τοῦ «σταυροπηγιακοῦ ἐτησίου τῆς αὐτῆς χρονίας») τῆς Ἱ. Μονῆς ἁγίου Γεωργίου Φενεοῦ (χρονολογούμενον κατὰ τὴν 9ῃ Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1782), ὅπου ὡς ἡγούμενος τῆς Μονῆς μνημονεύεται ὁ «κύριος κύρ Γερμανός» τὸ ἐν λόγῳ ἐγγραφοῦς

θία καὶ βακτηρία εἰς τὸ γῆράς του»²⁷, ἦταν εἴκοσι ἐτῶν. Κατέλιπε ἔτσι ὁ ἀοίδιμος ὀρφανὰ τὰ πνευματικά του τέκνα, τὰ ὅποια δικαίως «ἐθλίβοντο καὶ ἐλυποῦνταν, πὼς ὑστερήθηκαν τοιούτου πατρὸς καὶ προεστῶτος»²⁸.

3. Ὁ πνευματικὸς Παρθένιος Σκουῦρτος

Κοντὰ σ' αὐτὸν τὸν ἐνάρετο γέροντα Παρθένιο, «ἐπ' ὀνόματι δὲ Σκουῦρτον»²⁹ — «ἄνδρα πνευματοφόρου [...] πνευματικὸν πρακτικὸν καὶ τῷ ὄντι ἅγιον ἄνθρωπον»³⁰ —, ἐγνώρισε ὁ Ἱερόθεος τὰ μυστικά τῆς μοναχικῆς ἡσυχίας, μονώσεως καὶ προσευχῆς. Σ' αὐτὸν ἔσπευδε ὅταν «τὸν ἐστενοχωροῦσαν οἱ λογισμοὶ [...] καὶ μὲ τὴν συμβουλήν ἐκείνου ἐλάμβανε πολλήν βοήθειαν»³¹. ὁ ἴδιος ἐπίσης τὸν ἐμύησε στὴν ἐντρύφηση τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῶν πατερικῶν διδασκαλιῶν, προσφέροντάς του «διὰ τὰ κάμνη ἀνάγνωσιν τὸ πατερικὸν ἐκείνο [βιβλίον] ὅπου ὀνομάζεται *Εὐεργετινός*»³².

Στὸ κείμενο τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου ἐπισημαίνεται, βεβαίως, ἡ σύντομη ἀλλὰ καθοριστικὴ σχέση του μὲ τὸν πνευματικὸ Παρθένιο, δὲν παρέχονται, ὅμως, περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ Σκουῦρτου. Γνωρίζουμε, πάντως, ὅτι αὐτὸς συγκαταλέγεται μετὰξὺ τῶν Κολλυβάδων πατέρων· παρέμενε σ' ἓνα κελλί τῶν Καρυῶν, ὅπου μαζὶ μὲ τὴ συνοδεία του, τοὺς μοναχοὺς Στέφανο, Νεόφυτο καὶ Κυπριανό, ἡσχολεῖτο κυρίως μὲ τὴν ἀγιογραφία³³. Σ' αὐτὸ τὸ

δημοσιεύει ὁ Μητροπολίτης Κορίνθου Παντελεήμων Καρανικόλας, *Κορινθιακὰ ἔγγραφα. Ἑλληνικὰ καὶ Τουρκικὰ*, Κόρινθος 1983, σ. 120.

27. Πρβλ. Β. 21, 53.

28. Β. 21, 74-75.

29. Β. 27, 14-15. Γιὰ τὸν Παρθένιο Σκουῦρτο βλέπε στὸ κείμενο τοῦ Βίου, στίς παραγράφους Β. 27, 12-35 / Β. 28 καθὼς καὶ Β. 31, 26-38. Πρβλ. καὶ τὴν ὑποσημ. 19 τοῦ τετάρτου κεφαλαίου.

30. Β. 27, 16-17 καὶ 13-14.

31. Β. 28, 11-13.

32. Πρβλ. Β. 28, 14-15.

33. Βλ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, ὁ.π., σσ. 26-27.

κελλι τῶν Σκουρταίων, μάλιστα, τὸ ὁποῖο ἐπεσκέπτετο συχνὰ καὶ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης³⁴, ἔγιναν δύο σπουδαῖες συνάξεις τῶν Κολλυβάδων, κατὰ τὰ ἔτη 1772 καὶ 1774³⁵. Τέλος, τὸ σπουδαιότερο στοιχεῖο ποῦ σημειώνεται στὸ κείμενο τοῦ Βίου γιὰ τὸν χαρισματικὸ ἐκεῖνον γέροντα εἶναι ὅπωςδήποτε ἐνδεικτικὸ τῆς θεϊκῆς ἀνταμοιβῆς καὶ ἐπιβραβεύσεως τῶν ἀσκητικῶν ἀγῶνων καὶ τῆς ἡγιασμένης του βιοτῆς: «τὸ λείψανόν του εὐωδίασεν μετὰ τὴν ἀνακομιδὴν του»³⁶.

Παρὰ τοὺς πόδας τοιοῦτου πνευματικοῦ πατρὸς διέτριβε ὁ ἀοίδιμος Ἱερόθεος ἐπὶ βραχὺ χρονικὸ διάστημα, τὸ ὁποῖο ἐστάθη ἐν τέλει ἱκανὸ νὰ τὸν παρακινήσει πρὸς μίμηση τῆς πνευματικῆς διαγωγῆς του.

4. Ὁ γέρων Διονύσιος ὁ Σιατιστεύς

Ἐὰν ὄλοι οἱ προαναφερθέντες προσέθεσαν, ἄλλος λιγότερο ἄλλος περισσότερο, ἓνα «λιθαράκι» στὴν «ἀνοικοδόμηση» τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως τοῦ μακαρίου Ἱεροθέου, ὁ κατ' ἐξοχὴν πνευματικὸς του, Διονύσιος ὁ Σιατιστεύς, ἦταν ὁ «λίθος εἰς κεφαλὴν γωνίας»³⁷, ποῦ συνετέλεσε «πρὸς καταρτισμόν» του «εἰς ἔργον διακονίας»³⁸.

Ὁ πνευματικὸς γέρων Διονύσιος γεννήθηκε σὲ μιὰ πόλη τῆς Ἡπείρου, «Σιάτιστα λεγομένην»³⁹, καὶ ἀφιερώθηκε στὴν ὑπηρεσία

34. Βλ. Θεοκλήτου Διονυσιάτου, «Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης [...], Ἀθήναι 1990³, σσ. 293-298 καὶ 348-351.

35. Βλ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, ὁ.π., σσ. 26-27.

36. Πρβλ. Β. 27, 15-16 καὶ Β. 104, 20. Παρόμοια μαρτυρία παραδίδει καὶ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, Ὁμολογία Πίστεως [...], ἐν Βενετία 1819, σ. 48, ὁ ὁποῖος κατατάσσει τὸν Παρθένιο στοὺς «δύω πρώτους καὶ ἀρχηγούς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παραδόσεως τῆς ἐν Σαββάτῳ τελοῦσης τὰ μνημόσυνα». Γράφει σχετικὰ ὅτι μετὰ τῶν Κολλυβάδων κατηγοροῦν καὶ «τὸν μακαρίτην παπᾶν Παρθένιον Ζωγράφον, τὸν κοινὸν Πνευματικὸν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, οὗ τινος μετὰ τὴν ἀνακομιδὴν, ἀνεφάνησαν τὰ Ἱερά λείψανα εὐωδιάζοντα» (αὐτόθι).

37. Βλ. Ματθ. κα', 42. Μάρκ. β', 10. Λουκ. κ', 17. Α' Πέτρ. β', 7.

38. Πρβλ. Ἐφεσ. δ', 12.

39. Πρβλ. Β. 32, 6-7. Γιὰ τὸν Διονύσιο βλέπε ἐν προκειμένῳ τὶς παραγράφους 30-77 τοῦ κειμένου τοῦ Βίου. Βλέπε ἐπίσης τὰ ἄρθρα τῶν Μανουήλ Ἰ. Γεδε-

τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ. «Καὶ ὄντας ἱερομόναχος, ἦλθεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐκατοίκησεν εἰς τὴν σκήτην μετὰ πατέρα πνευματικόν»⁴⁰. Μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ γέροντός του πῆγε προσκυνητὴς στοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ ἐπιστρέφοντας εἰς τὴν βατοπαιδινὴν σκήτην τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἠσύχαζε πλέον σ' ἓνα ἐρημικὸν κελλί, περίπου ἓνα μίλι μακριὰ ἀπὸ τὸ Κυριακόν⁴¹. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴ κύρια ἀπασχόλησός του ἦταν ἡ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν καὶ εἰδικώτερα τῶν ἔργων τοῦ Ἱ. Χρυσοστόμου, τοῦ ἀββᾶ Μάρκου τοῦ ἀσκητοῦ, τῶν νηπτικῶν Πατέρων, τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου καὶ τῆς Φιλοκαλίας⁴². Ζώντας συνεχῶς σ' αὐτὴν τὴν νηπτικὴν κατάστασιν καὶ ἐργαζόμενος ἀδιάλειπτα εἰς τὴν νοερὰ προσευχὴν, ἔφθασε εἰς ὑψηλὰ πνευματικὰ βιώματα. «Διότι μίαν φοράν, στεκόμενος εἰς τὴν προσευχὴν, τὸν ἐπερικύκλωσεν ἓνα θεῖον φῶς καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοῦτο εὐρέθη ὅλως καταβρεγμένος ἀπὸ τὰ δάκρυα, ἔχοντας μίαν χαρὰν ὑπερβολικὴν καὶ εἰρήνην εἰς τὴν καρδίαν του»⁴³.

Ὁ Διονύσιος ἦταν πρωτίστως ἀσκητὴς ἀκάματος· δὲν ἔπαυε οὔτε στιγμὴ νὰ σκληραγωγεῖ καὶ ταλαιπωρεῖ τὸ σῶμά του. Μία φορά —διηγεῖται ὁ βιογράφος μας— στάθηκε ὄρθιος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν «τῆς ἀγρυπνίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου»⁴⁴, ὥστε ἐνίωσε «μίαν κατάνυξιν γλυκυτάτην εἰς τὴν καρδίαν του»⁴⁵ καὶ «ἄρχισαν νὰ τρέ-

ών, «Διονύσιος ἱερομόναχος ὁ Σιατιστεύς», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως Δ'* (1883-1884), σσ. 618-620 [= *Πρωτᾶτον*, περ. Β', Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 1991, ἀριθμ. 31, σσ. 124-126] καὶ Κωνσταντίνου Χαραλαμπίδου, «Διονύσιος ὁ ἐκ Σιατίστης ἱερομόναχος», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τόμος 5ος, Ἀθῆναι 1964, σσ. 82-83.

40. Β. 32, 7-9. Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ τοῦ βιογράφου τοῦ Ἱεροθέου, ὅτι δηλαδὴ ὁ Διονύσιος μετέβη εἰς τὴν συγκεκριμένην σκήτην καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος γενικώτερα «ὄντας ἱερομόναχος», βοηθεῖ, φρονοῦμε, κάποιον εἰδικώτερον χρονικὸν προσδιορισμὸν τῆς γεννήσεώς του περὶ τὸ ἔτος 1730, μετὰ πιθανὴν ἀπόκλιση δύο ἢ τριῶν ἐτῶν προγενέστερης γεννήσεώς του (πρβλ. καὶ ὅσα σημειώνονται κατωτέρω, στίς ὑποσημειώσεις 51, 54 καὶ 62).

41. Βλ. Β. 32, 9-13.

42. Βλ. Β. 32, 15-19.

43. Β. 32, 23-27.

44. Πρβλ. Β. 33, 1-2.

45. Πρβλ. Β. 33, 9-10.

χουν τὰ δάκρυα ποταμηδὸν σχεδόν»⁴⁶. Αὐτὰ τὰ ἀθλητικὰ σκάμμα-
τα παρατήρησαν οἱ ὑπόλοιποι ἀδελφοὶ τῆς σκήτews καὶ τοῦ προέτει-
ναν «νὰ τὸν κάμουν πνευματικὸν τους πατέρα διὰ νὰ ἐξομολο-
γοῦνται εἰς αὐτόν»⁴⁷. Ἐπειδὴ, ὁμως, δὲν μποροῦσαν νὰ κάμψουν τὴν
ἄρνησὴ του, «ἐμεταχειρίσθησαν ἓνα τοιοῦτον τρόπον»⁴⁸. μετὰ τὴν
ἀπόλυση τοῦ ἐσπερινοῦ ἔκλεισαν τὶς πόρτες τῆς ἐκκλησίας καὶ ἄρχι-
σαν ὅλοι νὰ τὸν παρακαλοῦν, «μάλιστα οἱ ἐγκριτώτεροι καὶ πρε-
σβύτεροι, δεόμενοι καὶ λέγοντες ὅτι: “διὰ ἀγάπην Θεοῦ, πάτερ, νὰ
κάμῃς ὑπακοὴν νὰ εἶσαι ἀπὸ τὴν σήμερον πνευματικὸς μας πατὴρ
διὰ νὰ μᾶς ἐξομολογῆς”»⁴⁹. Τότε, μὴ δυνάμενος νὰ ἀρνηθεῖ, ἀνέλαβε
καὶ τὴν πνευματικὴ διακονία τῶν ἀδελφῶν τῆς σκήτews.

Ὅταν ὁ Ἱεροθέος μετέβη στὴ σκήτη τοῦ ἀγίου Δημητρίου καὶ
ὑπετάχθη στὸν γέροντα Διονύσιο, αὐτός —κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ
Βίου⁵⁰— ἐμόναζε εἴκοσι ἤδη ἔτη στὴν ἐν λόγῳ σκήτῃ⁵¹. Μὲ τὴν πά-

46. Β. 33, 10-11.

47. Β. 34, 5-6.

48. Β. 34, 9.

49. Β. 34, 11-15.

50. Βλ. Β. 30, 2-3.

51. Σύμφωνα μὲ τὶς —περὶ τῶν βασικῶν χρονικῶν ὁροσῆμων τῆς βιοτῆς τοῦ
γέροντος Ἱεροθέου— εἰκασίαι ποὺ ἐσημειώθησαν στὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς πα-
ρουσῆς μελέτης, ὁ Ἱεροθέος μετέβη στὴ σκήτη τοῦ ἀγίου Δημητρίου καὶ στὸν
ἐκεῖ μονάζοντα πνευματικὸ Διονύσιο κατὰ τὸ ἔτος 1788 ἢ 1789. Κατὰ τὴν ἐπι-
καλεσθεῖσα μαρτυρία τοῦ κειμένου τοῦ Βίου, ὁ γέρον Διονύσιος εἶχε τότε συμ-
πληρῶσει εἰκοσαετὲς ἤδη διάστημα παραμονῆς στὴν ἐν λόγῳ σκήτῃ ἰδοῦ ἡ ἀκρι-
βῆς διατύπωση τοῦ βιογράφου τοῦ Ἱεροθέου: «Ἦκουσεν, λοιπόν, ὅτι εἰς τὴν σκή-
την τοῦ ἀγίου Δημητρίου εὐρίσκεται ἓνας πνευματικὸς ἐνάρετος καὶ ἔχει ὅπου
κάθεται μόνος του ἡσυχάζοντας ὡς εἴκοσι χρόνους, ὀνόματι Διονύσιος» (Β. 30,
1-4). Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ ἐπισημαινομένη ἐδῶ εἰκοσαετία πρέπει νὰ ὑπολογισθεῖ
ἀπὸ τὴ δευτέρῃ κατὰ σειράν ἐγκατάσταση ἐκεῖ τοῦ Διονυσοῦ, ἡ ὁποία —σύμφω-
να καὶ μὲ ὅσα ἀνωτέρω ἐπεσημάνθησαν— ἔλαβε χώρα μετὰ τὴν ἐξῆς ἀκολουθία
γεγονότων ποὺ περιγράφονται στὸν Βίῳ (βλ. Β. 32, 7-13): μετάβαση στὸ Ἅγιον
Ὅρος, «ὄντας ἱερομόναχος» (Β. 32, 7), πρώτη ἐγκατάσταση «εἰς τὴν σκήτην
[sc. τοῦ ἀγίου Δημητρίου] μὲ πατέρα πνευματικόν» (Β. 32, 8-9), προσκύνημα
στοὺς «Ἁγίους Τόπους τῆς Ἱερουσαλήμ» (Β. 32, 10) μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ γέ-
ροντός του καί, τέλος, ἐπιστροφή στὴν ἴδια ἀγιορειτικὴ σκήτη, ὅπου «ὑπῆγεν πα-
ράμερα, ὡς ἓνα μίλιον μακρὰν ἀπὸ τὸ Κυριακόν, καὶ κτίζοντας μικρὰν καλύβην

ροδο του χρόνου, καταβεβλημένος από τὰ γηρατειὰ καὶ τὴν ἀσθένεια

ἠσύχαζεν» (B. 32, 11-13). Εὐλογον, λοιπόν, τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ δευτέρα αὐτῆ ἐγκατάσταση τοῦ Διονυσίου πρέπει —κατὰ τὰ στοιχεῖα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὸν παρόντα χειρόγραφο Βίο τοῦ γέροντος Ἱεροθέου— νὰ προσδιορισθεῖ χρονικὰ κατὰ τὸ ἔτος 1768 ἢ 1769. Ἐν προκειμένῳ, ὑποβοηθητικὰ εἶναι καὶ ὀρισμένα σχετικὰ παρασημειώματα τοῦ ἰδίου Διονυσίου τοῦ Σιατιστεύς, καταχωρισμένα στὸν ὑπ' ἀριθμὸν 40 ιδιόκτητό του μουσικὸ κώδικα τῆς βατοπαιδινῆς σκήτειος τοῦ ἁγίου Δημητρίου (μιὰν Ἀνθολογία τῆς Παπαδικῆς, ἀδῆλου γραφέως, χρονολογημένη πάντως κατὰ τὸ ἔτος 1757), ἀποκείμενον σήμερα στὴν Ἱερά Μονὴ Βατοπαιδίου (αὐτοψία· βλ. καὶ Erich Lambergz - Εὐθύμιου Κ. Λίτσα, Κατάλογος χειρογράφων τῆς βατοπαιδινῆς σκήτης ἁγίου Δημητρίου, Θεσσαλονίκη 1978, σσ. 78-80 [ὅπου ὁ κώδιξ χρονολογεῖται μὲν κατὰ τὸ 1757, ἀλλὰ ἡ σημειωμένη στὸ φ. 492ν χρονία «αψινζ'» μεταγράφεται ἐσφαλμένα ὡς «αψιμζ'»]). Κατὰ τις ἐπισημαινόμενες ἐκεῖ ἐνθυμήσεις (γραμμένες στὸ ἐσωτερικὸ τῶν ἐξωφύλλων καὶ στὸ φ. 534ν τοῦ κώδικος [δημοσιεύονται ὅλες στὴ σ. 80 τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος καταλόγου]), ὁ Διονύσιος πρωτοῆλθε στὸ Ἅγιον Ὅρος κατὰ τὴν 1η Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1753, μετέβη στὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου κατὰ τὴν 29η Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1756, ἐπεσκέφθη τοὺς Ἁγίους Τόπους κατὰ τὸ ἔτος 1762 (ὅπου εὐρίσκειτο στὴν Ἁγία Πόλη Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐφημέρευε στὸ Ἅγιο Σπήλαιον), κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1763 ἐπέρασε ἀπὸ τὴν πατρίδα του Σιάτιστα καὶ ἐπανάκαμψε, τέλος, στὸ Ἅγιον Ὅρος κατὰ τὸ ἔτος 1764 [καθ' ὅτι σημειώνει ὅτι κατὰ τὴν 4η Νοεμβρίου τοῦ 1764 «εἰς τὰς 5' ὥρας τῆς νυκτὸς ἐγένινεν σεισμὸς φοβερὸς καὶ ἐχάλασαν αἱ κολῶνες τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ ἐκινδύνευσεν ἡ ἐκκλησία νὰ πέσῃ καὶ τὰς ἔκτισαν μὲ λίθους τὸ γύρω καὶ ἐστερεώθησαν» (ὀρθογραφοῦμε τὴ σχετικὴ σημειώσῃ)]. Ἐκτοτε, ἡ παρουσία του ἀνιχνεύεται στὸ Ἅγιον Ὅρος [ὁ ἴδιος παραδίδει ἐνθυμήσεις περὶ ὀρισμένων τῶν ἐκεῖ συμβάντων, ὅπως π.χ. τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1771 ἐπιδημίας πανούκλας], τὸ ὁποῖο, μᾶλλον, οὐδέποτε ἐγκατέλειψε πλέον. Ἐὰν ὄντως οἱ ἀνωτέρω σημειώσεις ἀνήκουν στὸν Διονύσιο καὶ, ὡς ἐκ τούτου, θεωρηθοῦν ἀξιόπιστες, τότε ἡ συγκεκριμένη μαρτυρία τοῦ παρόντος Βίου τοῦ Ἱεροθέου, περὶ προγενέστερης εἰκοσαετοῦς παραμονῆς τοῦ Διονυσίου στὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου, πρέπει νὰ ἀναθεωρηθεῖ κατὰ πέντε τὸ πολὺ ἔτη. Ἡ χρονικὴ αὐτὴ ἀπόκλιση μπορεῖ ἐνδεχομένως νὰ αἰτιολογηθεῖ καὶ ἀπὸ τὴ σχετικὴ διατύπωση τοῦ βιογράφου (: «ὡς εἴκοσι χρόνους») ποὺ ἀναμφίβολα προδίδει ὄχι ἀκριβῆ ἀλλὰ κατὰ προσέγγιση χρονολόγησι τοῦ πράγματος. (Σημειώνουμε, λεπτολογώντας, ὅτι παρόμοια ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἀξιοπιστία τῶν ἀνωτέρω σημειώματων τοῦ Διονυσίου ἐκφράζουν καὶ οἱ Erich Lambergz - Εὐθύμιος Κ. Λίτσα, ὁ.π., σ. 13, ὑπόσημ. 2. Βεβαίως, ἡ περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ γέροντος Διονυσίου σχετικὴ ἔρευνα δὲν ἔχει ἀκόμη εἰπεῖ τὸν τελευταῖο λόγο· μνημονεύουμε, πάντως, ὅτι ἡ προεκτεθεῖσα χρονολογία τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως τοῦ

τῶν πνευμόνων του, ἀλλὰ καὶ πικραμένος ἀπὸ τὶς συκοφαντίες καὶ φιλονεικίες ποὺ εἶχαν προκύψει μεταξὺ τῶν πατέρων τῆς σκήτεις, παραιτεῖται ἀπὸ τὸ διακόνημα τοῦ πνευματικοῦ. Τότε, «παρακινούμενος ἀπὸ τὸν Ἱερόθεον, ἐσύνθεσε βιβλίον ὀλόκληρον»⁵², μὲ κύριο στόχο νὰ ἀπολογηθεῖ γιὰ τὴν παραίτησή του ἀφ' ἑνὸς καὶ νὰ «εἰρηνεύσῃ, ἡσυχάσῃ καὶ κινήσῃ πρὸς ἀγάπην»⁵³ τοὺς ἀδελφούς τῆς σκήτεις ἀφ' ἑτέρου. Τὸ ἔργο αὐτό, ποὺ ἀποτελοῦσε οὐσιαστικά σύνθεση διαφόρων λόγων, ἐγκωμίων, ὁμιλιῶν καὶ ἐπιστολῶν τοῦ Διονυσίου, ὀνόμασε ὁ θεῖος πατὴρ «Ἴχνος Χριστοῦ»⁵⁴.

Διονυσίου στὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου [1756] προσεπιμαρτυρεῖται ἐμμέσως ἀπὸ μιὰν ἄλλη σχετικὴ αὐτομαρτυρία τοῦ ἐν λόγῳ γέροντος [ἀπόσπασμα τῆς «Ὁμιλίας Α΄. Περὶ φιλαντίας, καὶ ἀπόκρισις εἰς τοὺς πατέρας τῆς σκήτης», παρατιθεμένης ἐν ἀρχῇ τοῦ —κατὰ τὸ ἔτος 1792 γεγραμμένου— βιβλίου τοῦ ἰδίου, Ἴχνος Χριστοῦ [...], (Θεσσαλονίκη 1993²), σ. 25 (βλ. σχετικά ὅσα σημειώνονται κατωτέρω, στὴν ὑπόσημ. 54)], διατυπωμένη ὡς ἐξῆς: «Κοντεύω Πατέρες μου ἄγιοι ἐδῶ εἰς τὴν Σκήτην σαράντα χρόνους...»).

52. Β. 71, 19-20.

53. Πρβλ. Βλ. Β. 71, 20-22.

54. Β. 71, 20-21. Ἐνα τῶν χειρογράφων τοῦ παρόντος ἔργου σώζεται στὴν Ἱ. Μονὴ Προφῆτου Ἡλίου Ὑδρας, γεγονός ποὺ (ἐντὸς παρενθέσεως) ἐπισημαίνεται καὶ στὸ κείμενο τοῦ Βίου: «τὸ ὅποῖον εὑρίσκεται εἰς ἡμᾶς» (Β. 71, 21). Περιγραφή τοῦ ἐν λόγῳ χειρογράφου, ποὺ φέρει τὸν ἀριθμὸ 3 (43), βλέπε στὸν κατάλογο Κρίτωνος Χρυσοχοῦδη, «Παλαιογραφικὰ Ὑδρας», Σύμμεικτα Γ' (1979), σσ. 182-184. Τὸ ἴδιο ἔργο ἔχει, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, ἐντοπισθεῖ καὶ στοὺς ἐπομένους χειρόγραφους κώδικες:

α) Βατοπαιδίου 385 (βλ. Σωφρονίου Εὐστρατιάδου - Ἀρκαδίου Βατοπεδινού, Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Βατοπαιδίου ἀποκειμένων κωδίκων, Paris 1924, σ. 73). Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω καταλογογράφους, στὴ σ. 539 τοῦ κώδικος καταχωρίζεται ἡ ἀκόλουθη σημείωσις: «Ἐτελειώθη τὸ ἐγκόμιον τῆς ἁγίας Μαρίνης ἀψὲβ' [1792] Μαῖω α' παρὰ Διονυσίου τοῦ ἐλαχίστου καὶ κτίτορος τῆς ἁγίας Μαρίνης»· ἐπίσης, στὴ σ. 486 ὑπάρχει ἡ ἐπομένη ὁμοειδῆς σημείωσις: «Ἐτελειώθη ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ παρὰ τοῦ ἀγραμμάτου Διονυσίου ἱερομονάχου ἀψὲβ' [1792] Αὐγούστου δ'». Πρόκειται, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, περὶ τοῦ αὐτογράφου κώδικος Διονυσίου τοῦ Σιατιστέως, συνταχθέντος κατὰ τὸ ἔτος 1792 (σημειωτέον ὅτι ἡ συγκεκριμένη χρονολογία γραφῆς τοῦ κώδικος [1792] —συνδυαζομένη, μάλιστα, πρὸς τὴ σαφῆ μαρτυρία ποὺ ὁ ἴδιος συγγραφεὺς παρέχει στὸν πρόλογο [βλ. σχετικά κατωτέρω, ὑπόσημ. 62] περὶ τῆς κατὰ τὴ σύνταξή τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου ἡλικίας αὐτοῦ [62 ἐτῶν]— ὄχι μόνον πιστοποιεῖ τὴν ὡς ἄνω εἰκαζο-

Ἡ κακή, ὁμως, ἐξέλιξη τῆς σωματικῆς του ἀσθενείας ἔδειχνε

μένη [βλ. σχετικὰ ἀνωτέρω, ὑποσημ. 40] χρονολογία γεννήσεως αὐτοῦ [1730], ἀλλὰ ταυτόχρονα παρέχει καὶ ἓνα ἐπιπλέον σοβαρὸ ἔρεισμα γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ παρόντος κώδικος ὡς αὐτογράφου τοῦ Διονυσίου).

β) *Σκῆτews ἀγίου Δημητρίου 14* (βλ. Erich Lambergz - Εὐθυμίου Κ. Λίτσα, ὁ.π., σσ. 47-48). Στὸν παρόντα κώδικα [ὁ ὁποῖος (σύμφωνα μὲ τὴν ἀκόλουθη σημείωση, καταχωρισμένη στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἐξωφύλλου αὐτοῦ καὶ ἔχουσα ὡς ἐξῆς: «Καὶ τότε συν τοῖς ἄλλοις Ἱεροθέου ἱερομονάχου, ἔτος ἀψήδ' [1794] Ἰανουαρίου ιθ'») ἀνήκει στὸν Ἱερόθεο] ὑπάρχει καὶ ἰδιόχειρη ἀφιερωτικὴ σημείωση τοῦ ἰδίου Ἱεροθέου, γραμμένη στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἐξωφύλλου καὶ πάλι, ἔχουσα ὡς ἀκολούθως: «Τὸ παρὸν βιβλίον τοῦ πνευματικοῦ μου πατρὸς Διονυσίου ἱερομονάχου ἀφιερῶθη εἰς τὴν σκῆτην τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Χαλκῆως, τοῦ καὶ πνευματικοῦ αὐτῆς χρηματίσαντος, παρ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ Ἱεροθέου ἱερομονάχου καὶ μιδεῖς ἀποξενώση αὐτό» (αὐτοψία· βλ. καὶ Erich Lambergz - Εὐθυμίου Κ. Λίτσα, ὁ.π., σ. 48). Πρόκειται, μᾶλλον, περὶ τοῦ πρώτου ἀπογράφου τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔγραψε ὁ Ἱερόθεος, μὲ τὴ συνδρομὴ καὶ ἄλλων πνευματικῶν τέκνων τοῦ ἐκ Σιατίστης γέροντος [καθ' ὅτι διακρίνονται στὸν κώδικα διάφοροι γραφεῖς (πρβλ. καὶ Erich Lambergz - Εὐθυμίου Κ. Λίτσα, ὁ.π.)]. Ἀξιοσημείωτο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι τὸ προεκτεθὲν κτητορικὸ σημείωμα τοῦ κώδικος καταγράφεται ἓνα μῆνα (19 Ἰανουαρίου) πρὸ τῆς ἐκδημίας τοῦ γέροντος Διονυσίου (19 Φεβρουαρίου), ἐάν, βεβαίως, τὸ προταθὲν ἔτος 1794 γίνεαι ἀποδεκτὸ ὡς ἔτος κοιμήσεως τοῦ ἐν λόγῳ πνευματικοῦ.

γ) *Σίμωνος Πέτρας 71 (1339)* [βλ. Σπυρίδωνος Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμος πρῶτος, ἐν Κανταβριγία τῆς Ἀγγλίας 1895, σ. 122].

δ) *Παντελεήμονος 795 (6302)* [βλ. Σπυρίδωνος Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμος δεύτερος, ἐν Κανταβριγία τῆς Ἀγγλίας 1900, σ. 435].

Σημειωτέον ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ἔργον ἐξεδόθη στὴν Ἀθήνα κατὰ τὸ ἔτος 1928 ἀπὸ τὸν Ἁγιορείτη μοναχὸ Κοσμᾶ τὸν ἐκ Καρπάθου, μὲ γενικὸ τίτλο *Ἰχνος Χριστοῦ*. [Τὴν πληροφορία παρέχει ὁ Κωνσταντῖνος Χαραλαμπίδης, στὸ δημοσιευμένο στὴ *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια* προμνημονευθὲν ἄρθρο του, στ. 83 (πρβλ. καὶ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, *Συμπλήρωμα ἀγιορειτικῶν καταλόγων Βατοπεδίου καὶ Λαύρας (Μνημεῖα Ἀγιολογικά)*, Paris 1930, σσ. 16-17, 23, 32, 52, 65, 119. Κρίτωνος Χρυσοχοῦδη, ὁ.π., σ. 183. Erich Lambergz - Εὐθυμίου Κ. Λίτσα, ὁ.π., σ. 48). Δυστυχῶς, δὲν κατορθώσαμε νὰ ἐντοπίσουμε καὶ συμβουλευθοῦμε τὴ συγκεκριμένη δυσεῦρετη ἔκδοση]. Πρόσφατα, ἐπανεξεδόθη ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Βασιλείου Ρηγοπούλου, ὡς φωτοτυπικὴ ἐπανεκδόση τῆς μνημονευθείσης πρώτης ἐκδόσεως τοῦ ἔτους 1928.

πλέον ότι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἐπλησίαζε. Ἔδωκε τότε τις τελευταῖες του συμβουλές πρὸς τὸν ὑποτακτικό του, προτρέποντάς τον νὰ φυλάττει «τὰς παραγγελίας του καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀσκήσεως»⁵⁵, νὰ ἀποφεύγει «ἐκείνους ὅπου θηρεύουν τὴν πρόσκαιρον δόξαν καὶ τὰς ἀναπαύσεις καὶ τὸ ἀπρόσεκτον τοῦ νοός τους»⁵⁶ καὶ νὰ ἀπομακρύνεται, τέλος, «ἀπὸ τὰς κολακίας καὶ τοὺς κόλακας καὶ ματαιολόγους καὶ ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ὅπου ἔχουν τὸν νοῦν τους προσηλωμένον εἰς τὰ ὑλικά καὶ πρόσκαιρα»⁵⁷. Ὅταν δὲ «ἐστενοχωρήθη πολυτά, ὁ μακαρίτης, ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς δύσπνοιας, ἤγουν τοῦ ἀνασασμοῦ»⁵⁸, καὶ δὲν μπορούσε πλέον οὔτε νὰ ὁμιλήσει οὔτε νὰ ἀναπνεύσει, «εὐθὺς ἀσκηώνεται καὶ τρέχει εἰς τὴν ἐκκλησίαν»⁵⁹. Ἐκεῖ, ὄρθιος στὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ στηριζόμενος στὴν ἀγκαλιά τοῦ Ἱεροθέου, σηκώνει τὰ χέρια του πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ ἀναφωνεῖ: «Κύριε, εἰς χεῖράς σου παρατίθωμι τὸ πνεῦμά μου»⁶⁰. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν «ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ»⁶¹, τὴν 19ῃ τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου⁶². Ὁ Ἱερό-

βλ. συγκεκριμένα: Ἴχνος Χριστοῦ, ἤτοι ὁμιλῆαι πνευματικαί, ἠθικαὶ καὶ ψυχωφελεῖς ὑπὸ Διονυσίου ἱερομονάχου τοῦ ἐκ Σιατίστης πνευματικοῦ πατρὸς ἀσκήσαντος ἐν τῇ βατοπαιδιῇ σκήτῃ ἀγίου Δημητρίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, (Θεσσαλονίκη 1993²).

55. Πρβλ. Β. 73, 10-11.

56. Β. 73, 13-15.

57. Β. 73, 15-18.

58. Β. 76, 4-5.

59. Β. 76, 30-31.

60. Β. 76, 33-34.

61. Β. 76, 34.

62. Β. 76, 41. Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ποὺ διατυπώσαμε στὸ πρῶτο κεφάλαιο (καὶ εἰδικώτερα στὴν ὑπόσημ. 62) τῆς ἀνά χεῖρας μελέτης, ὁ Διονύσιος ἐκοιμήθη κατὰ τὸ ἔτος 1794. Ἐὰν ὡς χρονία γεννήσεώς του δεχθοῦμε τὸ ἔτος 1730 (χρονολογία ποὺ προετάρθη ἀνωτέρω, στὴν ὑπόσημ. 40, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ σημειωθέντα, ἐπίσης, στὴν ὑπόσημ. 54 ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἀφίσταται τῆς πραγματικότητος), τότε εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ Διονύσιος ἐκοιμήθη σὲ ἡλικία 64 ἐτῶν. Ἐνισχυτικὴ τῆς συγκεκριμένης ἀπόψεως εἶναι, ἐπιπροσθέτως, ἡ ἀκόλουθη αὐτομαρτυρία τοῦ Διονυσίου, καταχωρισμένη στὸν (ὑπὸ τὸν τίτλο «Ὁ ταπεινὸς ἐν Ἱερομονάχοις Διονύσιος ὁ ἐκ Σιατίστης, τοῖς ἐντευξομένοις παρὰ Θεοῦ σωτηρίαν καὶ ἔλεος») πρόλογο τοῦ μνημονευθέντος ἔργου του, ὅπου ἐκτὸς τῶν ἄλλων σημειώνει: «Ἡθέλησεν ἡ ἀγαθότης του καὶ δι' ἐμοῦ τοῦ ἐκτρώματος τοῦ ἀγροίκου καὶ ἀγραμμάτου, διὰ ἰδί-

θεος τότε, με τή συμμετοχή όλων τῶν πατέρων τῆς σκήτεως καὶ ἐνὸς Ἀρχιερέως ἀπὸ τῆ Μονῆ Βατοπαιδίου, ἐκήδευσε τὸν γέροντα στὸν τάφο πού τοῦ εἶχε ὑποδείξει, πλάι στὸν ἱερό ναὸ τῆς ἁγίας Μαρίνης, τὸν ὁποῖο εἶχε πάλι ἀνεγείρει ὁ ἴδιος ὁ Διονύσιος⁶³. Τέλος, «ποιήσαντες οἱ πατέρες ἀγρυπνίαν μεγάλην τοὺς ἐφίλευσεν ὁ Ἱερόθεος ἅπαντας εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν τοῦ Κυριακοῦ, πρὸς συχώρησιν τοῦ μακαρίτου πατρὸς του»⁶⁴.

αν ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν νὰ ὠφελήσῃ τοὺς δούλους του, με τοὺς παρόντας λόγους, ὅπου ἡ χάρις του ἔνευσε, καὶ βάνοντάς τους εἰς τὴν ἀσθενῆ μου διάνοιαν τὴν ἐδυνάμωσε, δίδοντάς μοι καὶ δύναμιν τῶν ἔξω αἰσθήσεων, ὅπου τοὺς συνέγραψα, μαζί με τὰ ἐγκώμια ὅπου εἰς τὴν βίβλον φαίνονται, εἰς τοὺς ἐξήκοντα δύο χρόνους τῆς ἡλικίας μου» (βλ. Ἰχνος Χριστοῦ [...], (Θεσσαλονίκη 1993²), σ. 14· οἱ ὑπογραμμίσεις ἡμέτερες). Συνοπτολογίζοντας ἐδῶ καὶ ὅσα ἀναφέρονται στὸ κείμενο τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου (βλ. ἀπὸ Β. 72 ἕως Β. 76), ὅπου ἀρμοδίως ἐπισημαίνεται ἡ κατόπιν τῆς συντάξεως τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου σοβαρὴ ἐξασθένιση τοῦ γέροντος Διονυσίου καὶ ἡ μετ' ὀλίγον ἐπελθοῦσα κοίμησή του, ἀποκτοῦμε, νομίζουμε, σταθερότερα ἐρείσματα ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος ὅσων ἀνωτέρω εἰκάσαμε. [Ἄς ὑπομνησθεῖ ὅτι, κατὰ τὰ προταθέντα χρονικὰ ὁρόσημα, ἀπὸ τῆς χρονολογία παραδόσεως τοῦ συγκεκριμένου ἔργου (ἡ μὲν τελευταία χρονικὴ ἔνδειξη στὸν αὐτόγραφο τοῦ Διονυσίου κώδικα τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου σημειώνεται κατὰ μῆνα Αὐγούστο τοῦ 1762 [βλ. σχετικὰ ἀνωτέρω, στὴν ὑπόσημ. 54], ἡ δὲ δευτέρη ἐπιστολὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μύρων Ἰωάννου πού καταχωρίζεται στὸ προοίμιον τῆς ἐπισημανθείσης ἐκδόσεως τοῦ ἔργου [βλ. Ἰχνος Χριστοῦ [...], ὁ.π., σσ. 17-18] χρονολογεῖται κατὰ μῆνα Σεπτέμβριο τοῦ ἰδίου ἔτους), ἕως τῆς ἐκδημίας τοῦ γέροντος Διονυσίου [19 Φεβρουαρίου 1794], μεσολαβεῖ οὐσιαστικὰ χρονικὸ διάστημα ἐνὸς καὶ ἡμίσεος περίπου ἔτους].

63. Βλ. Β. 76, 34-49. Πρβλ. Β. 46, 3-6, ἀλλὰ καὶ τὴν παρατεθεῖσα ἤδη ἀνωτέρω (στὴν ὑπόσημ. 54) ὁμοειδῆ σημείωση ἐπὶ τῆς σ. 539 τοῦ κώδικος Βατοπαιδίου 385, ὅπου ὁ Διονύσιος χαρακτηρίζεται «κτίτωρ τῆς ἁγίας Μαρίνης».

64. Β. 76, 47-49.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

Περιγραφή τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου Δομὴ καὶ ἐπὶ μέρους διάρθρωση τῶν ιστορουμένων γεγονότων

Σὲ γενικὲς γραμμὲς ἢ ὑπόθεσις τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ αἰοιδίμου γέροντος Ἱεροθέου ἐκτυλίσσεται ὡς ἀκολούθως¹:

1. Προοίμιον

§§ 1-6. Ὁ βιογράφος ἐκθέτει τὸν λόγο πρὸς τὸν ὁδήγησε στὴ συγγραφή καὶ ἐξιστόρησι τῆς πολιτείας τοῦ γέροντός του Ἱεροθέου. Παραθέτει πρὸς τοῦτο σχετικὰ μαρτυρίες τῶν Δικαίων τῆς Π.Δ., τοῦ Μωυσέως, τοῦ Ἑσδρα, τοῦ Σολομῶντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ —οἱ ὅποιοι ἐξιστόρησαν τὰ ἔργα καὶ τοὺς βίους «τῶν ἐναρέτων καὶ θεοφιλῶν ἀνδρῶν»²—, καθὼς καὶ τῶν Πατέρων, Μ. Βασιλείου, Ἰ. Χρυσοστόμου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου — οἱ ὅποιοι ὑπερθεμάτισαν γιὰ τὴν ὠφέλεια παρομοίων διηγήσεων. Ἐπιπλέον, ἐξαιρεῖ τὸ ἐπιβεβλημένο χρέος κάθε τέκνου νὰ τιμᾷ καὶ ἀγα-

1. Περιγράφουμε ἐφ' ἐξῆς τὸ σύνολο τοῦ κειμένου τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου, προκειμένου εὐχερέστερα νὰ παρακολουθεῖ ὁ ἀναγνώστης τὰ ιστορούμενα γεγονότα· ἡ προσωπικὴ μας παρέμβασις ἐγκρίεται μόνον —πέρα τοῦ ἐιδικωτέρου σχολιασμοῦ τοῦ προοιμίου τοῦ Βίου— στὸν χωρισμὸ τοῦ κειμένου σὲ τέσσερις θεματικὰς ἐνότητες, ἐπιπροσθέτως δὲ στὴ διάκρισι καὶ ἀρμόδια τιτλοφόρησι τῶν ἐπὶ μέρους κεφαλαίων. (Πρέπει νὰ διευκρινισθεῖ ὅτι —προκειμένου νὰ διαφυλαχθεῖ ἡ ἐνότης τοῦ παρόντος κεφαλαίου— ἀναπόφευκτη ἦταν ἡ συνοπτικὴ ἐδῶ ἀναφορὰ σὲ ὀρισμένα γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἤδη εἰδικώτερα σχολιασθεῖ σὲ προηγούμενα κεφάλαια τῆς ἀνά χεῖρας ἐργασίας).

2. Β. 1, 5.

πᾶ τοὺς γονεῖς του —σαρκικούς καὶ πνευματικούς— καὶ νὰ παρακι-
νεῖται, κυρίως, «εἰς μίμησιν τῆς πολιτείας αὐτῶν»³.

* * *

Στὸ σημεῖο τοῦτο, ἀξιοσημείωτα παρενθετικῶς τὰ ἐξῆς· τὸ πα-
ρὸν προοίμιον τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου παρουσιάζει ἱκανές ὁμοιότητες
πρὸς τὸ ἀντίστοιχο προοίμιον τῆς ἀπολογίας τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ
Νέου Θεολόγου ἐνώπιον τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμε-
νικοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν ἐν λόγῳ ἀπολο-
γία —τὴν ὁποία παραθέτει ὁ Νικήτας Σιτηθᾶτος στὸν ὑπ' αὐτοῦ συν-
ταχθέντα βίο τοῦ διδασκάλου του— ἐξεφώνησε ὁ ἅγιος ὑπεραμυνό-
μενος τῆς ἀθωότητός του, ἐναντι κατηγοριῶν ποὺ τοῦ προσῆψε ὁ
Μητροπολίτης Νικομηδείας Στέφανος περὶ δῆθεν ἄστοχης καὶ ἀντι-
κανονικῆς τιμῆς καὶ εὐλαβείας, ὡς ἁγίου, τοῦ αἰοιδίμου γέροντός του.
Προφανῶς, ὁ βιογράφος τοῦ Ἱεροθέου ἠρύσθη ἐκεῖθεν ὀρισμένα «ἐπι-
χειρήματα» πρὸς περαιτέρω «ἁγιοπατερικὴ ὑποστήριξη» καὶ τοῦ
προσωπικοῦ του «ἐγχειρήματος», νὰ ἐκθέσει τὸν βίο καὶ τὴν πολι-
τεία τοῦ αἰοιδίμου γέροντός του, ὅπου ἐναργῶς «ἀποτυπώνεται» ἡ
πρὸς αὐτὸν τιμὴ καὶ ἀγάπη τόσο τοῦ ἰδίου ὅσο καὶ τῶν λοιπῶν πνευ-
ματικῶν τέκνων τοῦ Ἱεροθέου.

Κρίνουμε σκόπιμο ἐδῶ νὰ παραθέσουμε, σὲ παράλληλους πίνα-
κες, τὰ προσομοιάζοντα χωρία, ἀφ' ἑνὸς μὲν γιὰ νὰ καταδειχθεῖ τοῦ
λόγου μας τὸ ἀληθές, ἀφ' ἑτέρου δὲ γιὰ νὰ κατανοηθεῖ —γιὰ μιὰν
ἀκόμη φορά— ἡ ἐπίδραση τόσο τῶν συγγραμμάτων ὅσο καὶ τῆς ἐν
γένει φυσιογνωμίας τοῦ ἁγίου Συμεῶν στὴν ἁγιορειτικὴ ἐκείνη ἀδελ-
φότητα τοῦ γέροντος Ἱεροθέου⁴:

3. Β. 4, 13.

4. Σημειωτέον ὅτι προκειμένου περὶ τοῦ Βίου ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολό-
γου, τὰ ἀπαραίτητα χωρία παρατίθενται στὴ συνέχεια διττῶς· ἐν πρώτοις μὲν ἀπὸ
τὴν «εἰς κοινὴν διάλεκτον» συντεταγμένη παράφραση Διονυσίου τοῦ Ζαγοραίου
(κείμενον πού —ὅπως ἐμφανέστατα προκύπτει ἀπὸ τὴν αὐτοῦσια παράθεση χω-
ρίων ἐξ αὐτοῦ (βλ. ἐνδεικτικὰ τὶς παραγράφους 67-69 τοῦ παρόντος Βίου)— εἴ-
χαν ἀναμφίβολα ὑπ' ὄψιν τους οἱ συντάκτες τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου),
συμπληρωματικῶς δὲ ἀπὸ τὸ πρωτότυπο κείμενο. Ἐφ' ἐξῆς, προκειμένου νὰ ἀπο-
φύγουμε τὶς συνεχεῖς παραπομπές τόσο στὸ κείμενο τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου ὅσο
καὶ σὲ ἀμφοτέρες τὶς μορφές τοῦ Βίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, σημειώνουμε
—ἐντὸς παρενθέσεως— τὶς ἀντίστοιχες παραπομπές ἐν τέλει τῶν ἐκάστοτε πα-

ρατιθεμένων χωρίων, για μὲν τὸν Βίο τοῦ Ἱεροθέου κατὰ τὴν τηρουμένη στὴν ἀνά χειρὰς μελέτη συνήθη τακτική, γιὰ δὲ τὸν Βίο Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου κατὰ διττὴ παράθεση στὶς ἀκόλουθες σχετικὲς ἐκδόσεις: Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Τὰ Εὐρισκόμενα διηρημένα εἰς δύο, ὧν τὸ πρῶτον περιέχει λόγους τοῦ ὁσίου λίαν ψυχωφελεῖς, μεταφρασθέντας εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ πανοσιολογιωτάτου κυρίου Διονυσίου Ζαγοραίου, τοῦ ἐνασχῆσαντος ἐν τῇ ἐρμηνεύσει καλουμένη Πιπέρι, ἀπέναντι τοῦ Ἁγίου Ὅρους, τὸ δὲ δεύτερον περιέχει ἑτέρους λόγους αὐτοῦ διὰ στίχων πολιτικῶν πάνυ ὠφελίμους κατὰ πρῶτον ἐκδοθέντας, Σῦρος (Σμύρνη) 1886² [= Θεσσαλονίκη 1977³]· καὶ ἀρχιμ. Συμεῶν Π. Κούτσα, Νικητὰ τοῦ Στηθάτου, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου. Εἰσαγωγή, κείμενο, μετάφραση, σχόλια, (Ἀθήναι 1994).

Ἐπ' εὐκαιρία, παραθέτουμε στὴ συνέχεια ὀρισμένα ἀκόμη κοινὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα —ἐπειτα ἀπὸ προσεκτικὴ ἀνάγνωση τῶν μνημονευθέντων βίων— ἐπισημαίνονται σαφέστατα μεταξὺ τῶν περὶ τῆς πολιτείας τῶν δύο ἀνδρῶν ἱστορουμένων· εἰδικώτερα, τὰ ἐν λόγῳ κοινὰ σημεῖα ἀφοροῦν:

α) στὴ νηστεία

«...πολλὲς φορές ἀρκοῦνταν μὲ ψωμί μόνον καὶ νερόν».

(B. 20, 17-18)

«...τρεφόμενος μὲ μόνα τὰ ἀναγκαῖα τοῦ σώματος, ἤγουν μὲ ψωμί, καὶ νερόν, κατὰ μίμησιν τῶν παλαιῶν ἀσκητῶν».

[σ. 2· (πρβλ. 4, 31-36)]

β) στὴ σωματικὴ κακοπάθεια

«Καὶ μὲ ὅλον ὀποῦ τοσοῦτον ἐκοπίαζεν, ἀπὸ τὰς Ἀκολουθίας, ὅμως, δὲν ἔλειπεν πώποτε».

(B. 21, 66-68)

«Καὶ μὲ ὅλον ὀποῦ ἐκοπίαζε πολλὰ, πάλιν τὴν νηστείαν, καὶ ἀγρυπνίαν δὲν τὴν ἀμελοῦσεν».

[σ. 3· (πρβλ. 12, 10-13)]

«Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν εὐρίσκετο εἰς τοὺς ὑπερβολικοὺς κόπους τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἐκκλησίας, ὁμοῦ μὲ τὴν ἀσυγκατέβαστον νηστείαν τοῦ γέροντος, τὴν δὲ νύκτα, πάλιν, εἰς τὸν κανόνα καὶ τὴν Ἀκολουθίαν».

(B. 82, 17-21)

γ) στὰ θεόσταλτα ὄραματα

«Ὅθεν, ἐκείνας τὰς ἡμέρας βλέπει τὴν νύκτα εἰς τὸ ὄραμα τοῦ μίαν νεφέλην φωτεινὴν καὶ ἀπάνω εἰς τὴν νεφέλην, ἔβλεπεν, καὶ ὡσὰν νὰ ἐκάθετον ὁ Δε-

«.. μίαν νύκτα ἐκεῖ ὀποῦ ἐπροσηύχετο, εἶδε φῶς λαμπρὸν ὀποῦ ἔλαμψεν εἰς αὐτὸν ἔξαφνα ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς, καὶ ἐφώτισεν ὅλον τὸν τόπον, καὶ ἔγινεν

Βίος Ἱεροθέου

«Ὡσάν ὁ προφήτης Μωϋσῆς, ὁποῦ ἔγραψεν ὄχι μόνον τὸν βίον τῶν παλαιῶν ἀλλὰ καὶ τὸν ἐδικόν του,

σπότης Χριστός, ἔχοντας ἀπλωμένες καὶ τὰς θείας του χείρας ὡσάν Ἀρχιερεὺς καὶ εὐλογοῦσεν, θεωρῶντας καὶ τὸν Ἰωσήφ μετ' ἰλαρότητα καὶ δείχνοντάς του τὴν οὐράνιον ἄνοδον· καὶ οὕτω, ἀνέβαινεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, μαζὶ μετ' τὴν νεφέλην».

(B. 23, 18-25)

Βίος ἁγίου Συμεῶν

«...ὁ Θεόπτης Μωϋσῆς ὁποῦ ἔγραψε τοὺς βίους τῶν παλαιῶν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἐδικόν του». (σ. 13)

ὡσάν ἡμέρα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον φῶς ἐφωτίσθη καὶ αὐτός, καὶ τοῦ ἐφάνη ὅτι ἦτον ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι, καὶ ἀρπάχθη εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἀλησμόνησε τελείως τὸ σῶμά του [...]. Καὶ ἐπάνω εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ εἶδε μίαν φωτεινὴν νεφέλην, χωρὶς εἶδος καὶ μορφῆς, γεμάτην ἀπὸ δόξαν Θεοῦ, εἰς τῆς ὁποίας τὰ δεξιὰ μέρος ἔβλεπεν (ὡ τοῦ θαύματος) πῶς ἔστεκεν ὁ γέροντάς του Συμεῶν ὁ εὐλαβής, καὶ ἐκοίταζεν ἀκλινῶς εἰς ἐκεῖνο τὸ θεῖον φῶς, καὶ τὸ ἐπαρακαλοῦσεν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς του...».

[σ. 2· (πρβλ. 5, 1-42)]

δ) στὴν παρά τοῦ γέροντος ἀμφοτέρων λήψη τῆς θείας Χάριτος

«Καὶ λέγοντας ταῦτα, πίνει ἐμπρὸς εἰς τοὺς πόδας τοῦ γέροντος παρακαλῶντάς τον νὰ τὸν εὐλογῆσῃ σφραγίζοντας τὴν κεφαλὴν του μετ' τὴν ἁγίαν χεῖρά του [...] Κλίνοντας, λοιπόν, ὁ πατὴρ εἰς τὴν ταπεινῶσίν του καὶ παρακάλεσιν, τοῦ λέγει· "ἀνάστα, τέκνον, [...] γενηθῆτω σοὶ παρά Θεοῦ πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐλθέτω ἡ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἢ εἰς ἐμέ, διπλῆ ἐπὶ σοὶ"».

(B. 49, 10-24)

«...ὁ δὲ Συμεῶν ἔχοντας πόθον πολὺν διὰ νὰ λάβῃ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔπεσεν εἰς τὰ πόδια του, καὶ τὸν ἐπαρακαλοῦσε θερμῶς, διὰ νὰ ἀξιωθῆ νὰ λάβῃ τὴν χάριν αὐτὴν, μετ' εὐχὰς τοῦ γέροντός του· καὶ ὁ γέροντάς του τὸν εὐσπλαγχνίσθη, καὶ τοῦ λέγει, ἀνάστα τέκνον, καὶ θαρρῶ εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι θέλει σοῦ χαρίσει τὴν θείαν του χάριν περισσότερον ἀπὸ λόγου μου διπλῆν».

[σ. 4· (πρβλ. 19, 1-11)]

ε) στὴν ἄξια διακονία τοῦ λειτουργήματος τῆς ἱερωσύνης

«...ὁ πνευματικὸς πατὴρ τοῦ προσφέρει τὸν Ἱερόθεον ὡς ἄξιον διὰ νὰ

«Ὁ δὲ πνευματικὸς του πατὴρ βλέπωντάς τον, ὅτι ἔφθασεν εἰς ἄνδρα τέ-

ὁμοίως καὶ ὁ Ἐσδρας καὶ ὁ σοφὸς Σολομῶν τοῦ δικαίου Ἰώβ».

(B. 1, 7-9)

«..Μωσῆς τε ὁ θεόπτης τοὺς τῶν παλαιῶν βίους, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀναγραψάμενος, Ἐσδρας τε καὶ ὁ σοφώτατος Σολομῶν τὸν τοῦ Ἰώβ ἀναγραψάμενος βίον».

(84, 21-24)

«Διὰ τοῦτο ἄφησεν εἰς τοῦ λόγου μας ἡ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος γεγραμμένου τοὺς βίους καὶ τὴν πολιτείαν τῶν ἐναρέτων, διὰ νὰ μάθωμεν καὶ νὰ γνωρίσωμεν ὅτι μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως ὄντες ἐκεῖνοι μὲ τοῦ λόγου μας, ἐκατέρωθωσαν πᾶσαν ἀρετὴν καὶ νὰ παρακινηθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἐργασίαν, δείχνοντας τὴν ἀγάπην ὅπου

«..διὰ νὰ γνωρίσωμεν ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὴν ἰδικὴν μας, καὶ ἐκατέρωθωσαν κάθε ἀρετὴν, καὶ ἐτὶ νὰ παρακινηθοῦμεν καὶ ἡμεῖς νὰ τοὺς μιμηθοῦμεν».

(σ. 13)

«Τοὺς τῶν ἀγίων βίους καὶ τὴν πολιτείαν διὰ τοῦτο ἀναγράφτους ἡμῖν καταλέλοιπεν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις, ἵνα

τὸν χειροτονήσῃ πρεσβύτερον. Ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς [...] ἔκρινεν εὐλογον νὰ τὸν χειροτονήσῃ διὰ νὰ τὸν βάλῃ, κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, «εἰς τὴν λυχνίαν» καὶ εἰς τὸ ὑψηλὸν ὄρος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, νὰ φωτίξῃ πολλοὺς μὲ τὴν φωτολαμπὴ πολιτείαν του».

(B. 45, 4-13)

καί, τέλος,

ς) στὴν «ἐν παρρησίᾳ» ἀπολογία ἐνώπιον Συνόδου

«Δέχονται, λοιπόν, τὰς διαβολάς, οἱ καλοὶ ἐκεῖνοι προεστῶτες [...] καὶ ἀποφασίζουσι, γενομένης Συνάξεως, νὰ παρασταθῇ πρὸς ἀπολογίαν, ὅταν δηλαδὴ δώσουσιν τὴν εἴδησιν διὰ νὰ συναχθοῦν ὅλοι οἱ προϊστάμενοι τῶν μοναστηρίων».

(B. 107, 1-6)

λειον, ἐστοχάσθη φρονίμως νὰ τὸν χειροτονήσῃ Ἱερέα, διὰ νὰ τὸν βάλῃ ὡς ἀν λύχνον εἰς τὴν λυχνίαν τῆς ἐκκλησίας νὰ φωτίσῃ τοὺς ἀπαντας».

[σ. 5· (πρβλ. 29, 7-13)]

«Τότε ἐπροσκαλέσθη ὁ Ἅγιος διὰ νὰ ἀπολογηθῇ ἐπὶ Συνόδου καὶ ἐρωτήθη παρὰ τοῦ Πατριάρχου διὰ τὴν ἐορτὴν, καὶ τὴν μεγάλην τιμὴν ὅπου κάμνει τοῦ γέροντός του...».

[σ. 12· (πρβλ. 82, 1-10)]

σώζομεν πρὸς αὐτούς· καὶ τοῦτο τότε μάλιστα γίνεται, ὅποταν ἐνθυμούμεθα τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους καὶ κάμνωμεν τὰ ὅμοια ἔργα με' ἐκείνους"».

(B. 2, 2-10)

μαθόντες, ὡς τῆς αὐτῆς ὄντες ἡμῖν φύσεως ἅπαντα τὰ τῆς ἀρετῆς κατώρθωσαν, διαναστῶμεν περὶ τὴν ταύτης ἐργασίαν καὶ σφοδρὸν τὸν ἔρωτα τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης ἀνάψωμεν. Πῶς οὖν τοῦτο γενήσεται; "Ἄν συνεχῶς ἐχώμεθα τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων καὶ ἐν διανοίᾳ αὐτοὺς περιφέροντες τῆς αὐτῆς ἐκείνοις ἐχώμεθα πολιτείας"».

(84, 26-34)⁵

«"Ἡ ἱστορία τῶν ἐναρέτων γίνεται ὡσάν ἓνα φῶς εἰς τοὺς θέλοντας σωθῆναι· καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὰ ἐγκώμια γίνονται με' τὴν αὔξησιν καὶ ὑπερβολὴν τοῦ λόγου, ὡσάν ὅπου δὲν εὐρίσκονται εἰς αὐτοὺς ἔργα ἄξια ἐγκωμίων· ἀμῆ εἰς τοὺς ἐναρέτους καὶ δικαίους, ἀρκετὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν ἔργων τους εἰς τὸ νὰ δείξῃ τὴν μεγάλην τους ἀρετὴν"».

(B. 2, 11-17)

«...ἡ ἱστορία τῶν ἐναρέτων γίνεται ὡσάν ἓνα φῶς εἰς τοὺς θέλοντας σωθῆναι».

(σ. 13)

«"Ἡ γὰρ τῶν εὐπολιτεύτων ἱστορία οἷόν τι φῶς τοῖς σωζομένοις πρὸς τὴν τοῦ βίου ὁδὸν ἐμποιεῖ. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἀνθρώποις ἐκ τῆς τῶν λόγων αὐξήσεως συνίσταται τὰ ἐγκώμια, τοῖς δικαίοις δὲ ἀρκεῖ τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἡ ἀλήθεια πρὸς τὸ δεῖξαι αὐτῶν τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀρετῆς"».

(85, 12-17)⁶

«"...καθὼς εἰς τὴν φωτῖαν αὐτόματον ἀκολουθεῖ τὸ φῶς καὶ εἰς τὸ μύρον ἢ εὐωδία, οὕτω καὶ εἰς τὰ καλὰ ἔργα ἀναγκαίως ἀκολουθεῖ ἡ ὠφέλεια"».

(B. 2, 17-20)

«"Ὡσπερ γὰρ τῷ πυρὶ αὐτομάτως ἔπεται τὸ φωτίζειν καὶ τῷ μύρῳ τὸ εὐωδεῖν, οὕτω καὶ ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν ἀναγκαίως ἔπεται τὸ ὠφέλιμον"».

(85, 22-25)⁷

5. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνιον [...] Λόγος ἕκτος», P.G. 48, 749-750.

6. Τὸ χωρίο ἀπὸ λόγου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, «Ὁμιλία ΙΗ'. Εἰς Γόρδιον τὸν μάρτυρα», P.G. 31, 492AB.

7. Αὐτόθι, 493A.

«Δέν εἶναι πρέπον καί δίκαιον νά τιμῶνται αἱ πολιτεῖαι τῶν ἀσεβῶν μέ ἱστορίαις, τῶν δέ δικαίων καί εὐσεβῶν νά σιωπῶνται»».

(B. 3, 1-3)

«Δέν εἶναι πρέπον, οὔτε δίκαιον νά τιμῶνται μέ ἱστορίας αἱ πολιτεῖαι τῶν ἀσεβῶν, καί οἱ βίοι τῶν δικαίων καί τῶν εὐσεβῶν νά σιωπῶνται».

(σ. 13)

«Τόν λαλοῦντά σοι τόν λόγον τοῦ Θεοῦ δοξάζεις, μνησθήσῃ δέ αὐτοῦ ἡμέρας καί νυκτός, τιμήσεις δέ αὐτόν ὡς τοῦ εὖ εἶναι σοι πρόξενον γενόμενον»».

(B. 3, 5-7)

«Τόν λαλοῦντά σοι τόν λόγον τοῦ Θεοῦ δοξάζεις, μνησθήσῃ δέ αὐτοῦ ἡμέρας καί νυκτός, τιμήσεις δέ αὐτόν, ὡς τοῦ εὖ εἶναι σοι πρόξενον γενόμενον»».

(σσ. 12-13)

«Οὐχί 'τόν λαλοῦντά σοι', εἶπον, 'τόν λόγον τοῦ Θεοῦ δοξάζεις, μνησθήσῃ δέ αὐτοῦ ἡμέρας καί νυκτός, τιμήσεις δέ αὐτόν ὡς τοῦ εὖ εἶναι σοι πρόξενον γενόμενον;»

(83, 11-14)⁹

«Ἄν ὁ Θεός προστάξῃ νά τιμῶμεν τοὺς σαρκικούς γονεῖς, λέγων· "τίμα τόν πατέρα σου καί τήν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται"· καί· "ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ", πόσον περισσότερο πρέπει νά μᾶς παρακινή καί νά μᾶς

«Καί ἐάν ὁ Θεός προστάξῃ νά τιμῶμεν τοὺς σαρκικούς γονεῖς λέγων· "τίμα τόν πατέρα σου, καί τήν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καί, ὁ κακολογῶν πατέρα, ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ". Πόσῳ περισσότερο θέλει μᾶς διδάξῃ ἡ θεία Γραφή

8. Τό χωρίο ἀπό τόν κα' λόγο Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, «Εἰς τόν μέγαν Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας», P.G. 35, 1088A.

9. Τό χωρίο ἀπό τή Διδαχή τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων, 4, 1 (βλ. πρόχειρα στήν ἐκδοση Βασιλείου Μουστάκη, *Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες [...]*, Ἀθῆναι 1986², σ. 12).

παραγγέλλη ἡ θεία Γραφή διὰ τοὺς πνευματικούς μας πατέρας, νὰ τοὺς τιμῶμεν καὶ νὰ τοὺς ἀγαπῶμεν ὡς εὐεργέτας καὶ μεσίτας εἰς Θεόν; Ἐκείνους, λέγω, ὁποῦ μᾶς ἔθρεψαν μὲ τὸν λόγον καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν τους, ὁποῦ μᾶς ἐστήριξαν εἰς τὴν πίστιν μὲ τὰς νοουθεσίας τους, ὁποῦ μᾶς ἔκαμαν ἀξιούς νὰ μεταλάβωμεν τὰ θεία μυστήρια, ὁποῦ ἐσυχώρησαν τὰ ἁμαρτήματά μας, ὁποῦ μᾶς ἤξιώσαν τοῦ ἁγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, ὁποῦ μᾶς ἔκαμαν μετόχους καὶ συγκληρονόμους τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ».

(B. 3, 19-32)

«Ἐἰ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ, εὐδηλον ὅτι ὁ εὐλογῶν ζωῆς ἀπολαύσεται»».

(B. 4, 1-3)

νὰ τιμῶμεν τοὺς πνευματικούς πατέρας διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἀνεγεννήθημεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐγενήκαμεν συγκληρονόμοι τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ;».

(σ. 13)

«Ἐἰ γὰρ περὶ τῶν κατὰ σάρκα γονέων φησὶ τὸ ὅσιον λόγιον “τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται”, καὶ, “ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα τελευτάτῳ”, πόσω μᾶλλον ἡμᾶς περὶ τῶν πνευματικῶν γονέων ἡμῶν ὁ λόγος παραινέσει τιμᾶν αὐτούς καὶ στέργειν ὡς εὐεργέτας καὶ πρεσβυτάς πρὸς Θεόν; Τοὺς “δι’ ὕδατος ἡμᾶς ἀναγεννήσαντας”, τοὺς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι πληρώσαντας, τοὺς τῷ λόγῳ γαλακτοτροφῆσαντας, τοὺς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀναθρεψαμένους, τοὺς ἐν ταῖς νοουθεσίαις στηρίξαντας, τοὺς τοῦ σωτηρίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος ἀξιώσαντας, τοὺς τῶν ἁμαρτιῶν λύσαντας καὶ τῆς ἀγίας καὶ ἱερᾶς εὐχαριστίας μετόχους ποιήσαντας καὶ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ κοινωνοὺς καὶ συγκληρονόμους θεμένους ἡμᾶς»».

(83, 16-30)¹⁰

«Ἄνίσως ἐκεῖνος ὁποῦ κακολογεῖ τὸν πατέρα του θανατώνεται, φανερόν εἶναι, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ τὸν καλολογεῖ, καὶ τὸν ἐγκωμιάζει, θέλει ἀπολαύσει ζωὴν».

(σ. 13)

10. Τὸ χωρίο ἀπὸ τῆς Διαταγῆς τῶν Ἀποστόλων, II, 33, 2 (βλ. αἴφνης στὴν ἔκδοσιν Sources Chrétiennes, No 320, τόμος I [ἐπιμελεία Marcel Metzger], Paris 1985, σσ. 252-254).

«Εἰ ὁ κακολογῶν, φησί, πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτᾷ, εὐδὴλον ὅτι ὁ εὐλογῶν ζωῆς ἀπολαύσεται».

(84, 2-4)¹¹

«Καὶ ἀνίσως, λέγω, πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς σαρκικοὺς γονεῖς τόσον πολλά, περισσότερον πρέπει νὰ τιμῶμεν τοὺς πνευματικοὺς ἡμῶν πατέρας· καὶ μάλιστα, ὅποταν ὁ ἔπαινος τοὺς μὲν ἀποθαμένους δὲν τοὺς κάμνει τίποτε τιμιωτέρους, ἡμᾶς, ὅμως, ὅπου ζῶμεν ἔτι καὶ λέγομεν καὶ ἀκούομεν αὐτῶν τὰ ἔργα καὶ τὴν ζωὴν τους, μᾶς κάμνει προθυμοτέρους εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἡμεῖς, λέγω, ὅπου εὐρισκόμεθα ἀκόμη ἐδῶ εἰς τὴν γῆν καὶ ὅπου χρειαζόμεθα ἀπὸ κάθε μέρος παρηγορίαν, ἡμεῖς θέλομεν καὶ τὴν ἐνθύμησιν ἐκείνων διὰ νὰ παρακινούμεθα εἰς μίμησιν τῆς πολιτείας αὐτῶν».

(B. 4, 3-13)

«Καὶ μάλιστα ὅπου ὁ ἔπαινος, καὶ τὰ ἐγκώμια, δὲν κάνουν τιμιωτέρους τοὺς ἀποθανόντας· διατὶ ἐκεῖνοι δὲν ἔχουν χρεῖαν ἀπὸ ἐγκώμια, ἀλλὰ ὠφελοῦν ἡμᾶς τοὺς ζῶντας, μὲ τὸ νὰ μᾶς παρακινοῦν νὰ μιμούμεθα τὰς ἀρετὰς ἐκείνων».

(σ. 13)

«Καὶ εἰ τοὺς φυσικοὺς γονεῖς τοσαύτης παρ' ἡμῶν ἀπολαύειν εὐνοίας χρή, πολλῶ μᾶλλον τοὺς πνευματικοὺς καὶ μάλιστα, ὅταν τοὺς μὲν κατοικοχόμενους ὁ ἔπαινος μηδὲν ποιῆ λαμπροτέρους, τοὺς δὲ συνιόντας ἡμᾶς καὶ τοὺς λέγοντας καὶ τοὺς ἀκούοντας βελτίους ἐργάζηται. Ὁ μὲν γὰρ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβάς οὐδὲν ἂν δέοιτο τῆς ἀνθρωπίνης εὐφημίας πρὸς μείζονα καὶ μακαριωτέραν λῆξιν ἀπελθών, ἡμεῖς δὲ οἱ τέως ἐνταῦθα στρεφόμενοι καὶ πολλῆς πανταχόθεν παρακλήσεως χρῆζοντες τῶν ἐγκωμίων δεόμεθα τῶν ἐκείνου, ἵνα εἰς τὸν αὐτὸν ζῆλον διαναστῶμεν».

(84, 4-15)¹²

11. Τὸ χωρίο ἀπὸ τὸ μνημονευθὲν ἀνωτέρω ἐγκώμιον τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνιον [...]», P.G. 48, 747-748.

12. Αὐτόθι, 748-749.

Μετά ταῦτα, ὁ βιογράφος χωρεῖ στή σκιαγράφηση τῆς προσωπικότητας τοῦ Ἱεροθέου, ἡ ὁποία ἐξελίσσεται κατὰ τὰ ἀκόλουθα κυρίως περιστατικά:

2. Τὰ παιδικὰ χρόνια τοῦ Ἱεροθέου

α) Οἱ πρόγονοί του - Ὁ πάππος του

§ 7. Ὁ «τρισόλβιος»¹³ Ἱερόθεος γεννήθηκε σ' ἓνα χωριό τῆς Πελοποννήσου, τὴν Συλίβена, καὶ ἀνῆκε σὲ οἰκογένεια μὲ πλοῦσια ἐκκλησιαστικὴ παράδοση. Ὁ πάππος του ἦταν ἱερεὺς, θεοφιλὴς καὶ φίλεργος, ὅπως ἀποδεικνύει τὸ γεγονὸς τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγέρσεως δύο ἐκκλησιῶν στὸ χωριό του. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀπέλθει «ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν»¹⁴, ἐκκληροδότησε τὴ διακονία του στὸν πρῶτό του υἱό, Ἐφραίμ.

β) Τὰ κατὰ τὴν παιδική του ἡλικία

§§ 8-10. Τὸ βαπτιστικὸ ὄνομα τοῦ Ἱεροθέου ἦταν Ἰωάννης· κατὰ τὴν παιδική του ἡλικία βοήθοῦσε τοὺς γονεῖς του, Γεώργιο καὶ Μαλάμω, διαπομπαίνοντας τὸ μικρὸ κοπάδι ποὺ συντηροῦσαν. Κατὰ τὴν πρόθυμη αὐτὴ διακονία του, παίζοντας μὲ ἄλλα παιδιά τοῦ χωριοῦ, ἔπεσε σ' ἓνα φοβερὸ γκρεμνό, τὸν Ἀββоро. Ἀπὸ τὴ θανάσιμη αὐτὴν πτώση σώθηκε «ὡς ἐκ θαύματος», κατόπιν τῶν θερμῶν προσευχῶν τῆς εὐσεβοῦς μητρὸς του, ἡ ὁποία ὑπεσχέθη τότε στὴν Θεοτόκο καὶ τὸν ἅγιο Γεώργιο νὰ ἀφιερῶσει τὸν μικρὸ Ἰωάννη στὴ μοναχικὴ πολιτεία.

γ) Ἡ μητέρα του

§§ 11-16. Ἡ προσωπικότης τῆς φιλοθέου μητρὸς τοῦ Ἱεροθέου, Μαλάμω, διαζωγραφεῖται ἐναργῶς στὸ κείμενο τοῦ παρόντος βίου. Αὐτὴ εἶχε ὅλη τὴ φροντίδα τοῦ σπιτιοῦ, λόγῳ τῆς ἀσθενικότητος τοῦ συζύγου της, καὶ συνάμα διεκρίνετο γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ ἐλεημοσύνη

13. Β. 7, 1.

14. Β. 7, 26-27.

της, ἀρετές πού μετέδιδε καί στά παιδιά της μέσφ τοῦ εὐγλώττου παραδείγματός της. Ἐπίσης τοὺς ἐδίδασκε πῶς νὰ στέκονται στήν ἐκκλησία μέ εὐλάβεια, πῶς νὰ κάμουν σωστά τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ καί πῶς νὰ προσεύχονται. Τέλος, τοὺς μετέδιδε εὐλογημένες καί ἀγιαστικές συνήθειες, ὅπως τὸν συχνὸ ἐκκλησιασμό, τὴν ἐξομολόγηση καί τὴ νηστεία, τίς ὁποῖες —οὔσα λίαν φιλέορτος καί φιλακόλουθος— ἡ ἴδια πρώτη ἐφήρμοζε.

3. Ἡ μοναχική βιοτὴ τοῦ Ἱεροθέου

α) Στὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Φονέως

§§ 17-25. Σὲ ἡλικία ἐννέα μόλις ἐτῶν ὁ Ἰωάννης ἀφιερώνεται ἀπὸ τὴ μητέρα του στὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅπου ἡγούμενος ἦταν ὁ θεῖός του Μακάριος. Αὐτὸς ἀνέλαβε ἀπὸ τότε καί στὸ ἐξῆς τὴ διαπαιδαγώγηση καί πνευματικὴ του μόρφωση, διδάσκοντάς τον ὄχι μόνον τὰ γράμματα ἀλλὰ καί τὴν τάξη τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῆς Ἐκκλησίας. Σὲ λίγο καιρὸ χειροθετεῖται ἀναγνώστης καί ἀργότερα κείρεται δόκιμος μοναχὸς μετονομαζόμενος Ἰωσήφ. Στὸ μοναστήρι διακονεῖ ὡς ἐκκλησιάρχης καί διαβαστής, ἐνῶ παράλληλα ἐντρυφᾷ καθημερινὰ στοὺς βίους «τῶν ἁγίων καί καλλινίκων μαρτύρων»¹⁵, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους παραδειγματίζεται καί ποικιλοτρόπως ὠφελεῖται. Ὁ διακαὴς πόθος του γιὰ ἄσκηση καί μόνωση τὸν ὀδηγεῖ στὴ συνέχεια σὲ φυγὴ μέ προορισμὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος· ὅμως, ὁ θεῖός του τὸν προλαμβάνει στὸν δρόμο καί τὸν προστάζει νὰ παραμείνει κοντά του ὅσο αὐτὸς εὐρίσκεται στὴ ζωὴ.

Μετὰ τὴν κοίμηση τοῦ θεῖου του, ἔχοντας πάντοτε ὡς ἐνδόμυχο πόθο τὴν ἀπάρνηση τῶν βιοτικῶν μεριμνῶν καί τὴν ἀφοσίωση στὴν ἡσυχία καί μόνωση τῆς ἀσκητικῆς πολιτείας, μισεύει καί πάλι μέ προορισμὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος.

β) Στὸ κελλί τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος τῶν Καρυῶν Ἁγίου Ὄρους

§§ 26-29. Φθάνοντας στὸ Ἅγιον Ὄρος ἐγκαθίσταται προσωρι-

15. Β. 18, 32-33.

νά —έπειτα από σύντομη επίσκεψη στην Ί. Μονή Ξηροποτάμου— στο κελλί του αγίου Σπυριδώνος των Καρυών, όπου διέμεναν οι δύο αδέλφοι Ἀγάθων και Γαβριήλ. Ἐκεῖ κείρεται σταυροφόρος μοναχός και μετονομάζεται Ἰλαρίων· παράλληλα γνωρίζει τὸν ἐνάρετο πνευματικὸ Παρθένιο Σκοῦρτο, ὁ ὁποῖος τοῦ μεταδίδει τὶς πρῶτες θεόπνευστες νοουθεσίες πρὸς ἐπίτευξη τῆς ἀγιοπνευματικῆς πολιτείας και τὸν μυεῖ στις διδασκαλίες τῶν Πατέρων, παραδίδοντάς του γιὰ μελέτη τὸ βιβλίον τοῦ Εὐεργετινοῦ. Καθημερινή του δὲ προσευχή πρὸς τὴν Θεοτόκο ἦταν νὰ τοῦ φανερώσει ἓνα ἅγιο γέροντα, στὸν ὁποῖο νὰ ὑποταχθεῖ «μέχρι θανάτου»¹⁶.

γ) Στὴ βατοπαιδινὴ σκήτη τοῦ αγίου Δημητρίου

§§ 30-80. Τὸν ποθοῦμενο πνευματικὸ γέροντα ἀνεῦρε ὁ Ἱερόθεος στὸ πρόσωπο τοῦ Διονυσίου τοῦ ἐκ Σιατίστης, ὁ ὁποῖος παρέμενε σ' ἓνα κελλί τῆς ἀνωτέρω σκήτews. Στὸν γέροντα αὐτὸν ὑπετάχθη κατὰ πάντα, τρυγώντας τὶς σοφὲς διδασκαλίες του και ἐπιδιδόμενος καρτερικότητα σὲ ἀγῶνες ἀσκητικούς, κακοπάθειες σώματος, νηστείες ἀπαρέγκλιτες και προσευχὲς ὀλονύκτιες. Ἀργότερα κείρεται μεγαλόσχημος μοναχός και ὀνομάζεται Ἱερόθεος· στὴ συνέχεια χειροτονεῖται διάκονος και πρεσβύτερος, ἱερουργώντας καθημερινὰ και ἀπολαμβάνοντας ὑψηλὲς πνευματικὲς καταστάσεις νήψεως, εἰρήνης και ἡσυχίας. Ὁ πρακτικὸς πνευματικὸς Διονύσιος τὸν καθυποβάλλει συχνὰ σὲ σκληρὲς δοκιμασίες, προσπαθώντας νὰ τὸν καταστήσει ἄξιο ἀγωνιστῆ τοῦ Χριστοῦ και ἄριστο τηρητῆ τῶν θείων του ἐντολῶν.

Μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ πνευματικοῦ του γέροντος και ἀφοῦ παραμένει γιὰ ἓνα ἀκόμη χρόνο στὴ σκήτη μαζί με τὸν ἀδελφὸ του Φιλόθεο (ὁ ὁποῖος εἶχε ἐν τῷ μεταξύ ἐνσωματωθεῖ στὴ συνοδεία τοῦ Διονυσίου), ἀποφασίζει νὰ ἀναζητήσει νέον γέροντα και νὰ ἐπιδοθεῖ πάλι στὴν ἀμεριμνία τῆς ἀπόλυτης ὑπακοῆς.

δ) Στὴ νέα σκήτη τοῦ αγίου Παύλου

§§ 81-83. Μεταβαίνει τότε στὴν ὡς ἄνω σκήτη, ὅπου ὑποτάσσε-

16. Β. 30, 10.

ται στον γέροντα Θεοφάνη και ἀναλαμβάνει εὐθύς νέους κόπους και ἀγῶνες. Μὲ δική του ἐπιστάσια και «πολλοὺς ἰδρώτας»¹⁷ ἀνεγείρουν ἐκκλησία πρὸς τιμὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐνῶ παρὰ τὴν κούραση τῆς οἰκοδομῆς συνεχίζει ὁ μακάριος τὴν προσωπικὴ ἀσκησι, τὴ νηστεία, τὴν καθημερινὴ ἱερωργία και τὴν ἀπαράβατη ὑπακοή στον γέροντα. Ἡ παραμονή του, ὅμως, ἐκεῖ δὲν ἐμελλε νὰ διαρκέσει πολὺ ἢ ἐνάρετη και θαυμαστὴ πολιτεία του «ἐνόχλησε» τοὺς συνασκητές του, οἱ ὅποιοι τὸν ἐσυκοφάντησαν στον γέροντα Θεοφάνη πείθοντας αὐτὸν νὰ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴ σκήτη και τὴ συνοδεία του.

Τὸν νέον αὐτὸν πειρασμὸ ὑπέμεινε ὁ Ἱερόθεος μὲ καρτερία και γενναϊότητα· μεταβαίνοντας στὴ σκήτη τῆς ἁγίας Ἄννης, ἀποφασίζει — ἔπειτα και ἀπὸ τίς συμβουλές τοῦ πνευματικοῦ Ἄνανια Λαζοῦ — νὰ ἐγκατασταθεῖ μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ του στὸ κελλί τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου στὴ μικρὴ ἁγία Ἄννα.

ε) Στὸ κελλί τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου τῆς μικρᾶς ἁγίας Ἄννης

§§ 84-91. Στὴν ἡσυχία και ἀμεριμνία τοῦ ἐρημικοῦ αὐτοῦ κελλίου ὁ Ἱερόθεος ἐπιδίδεται στὴ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν και τὴν καρδιακὴ νοερά προσευχή· καθημερινὰ κατέφευγε στὴ θεία Μυσταγωγία, ἀπολαμβάνοντας τὴ γλυκύτητα πού προξενοῦσε στὴν καρδιά του ἡ τέλεση τῶν ἱερῶν μυστηρίων. Κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πολλοὶ πατέρες τῶν ὁμόρων κελλίων προσέτρεχαν σ' αὐτὸν και τὸν συμβουλευόντο πρὸς ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς τους. Αὐτός, ὅμως, ἀναζητώντας συνεχῶς περισσότερη ἡσυχία και ἀσκησι, ἀποφασίζει νὰ καταφύγει στὰ ἐρημονήσια πού εὐρίσκονται ἐναντι τοῦ Ἁγίου Ὄρους, γιὰ νὰ μιμηθεῖ τοιοῦτοτρόπως τοὺς «ἐν ὄρεσι και σπηλαίοις και ταῖς ὄραις τῆς γῆς»¹⁸ ἀγωνιζομένους ὁσίους, ὁ βίος τῶν ὁποίων ἀποτελοῦσε καθημερινό του ἐντρόφημα.

ς) Στὸ ἐρημονήσι Γιούρα

§§ 92-93. Στὰ Γιούρα και τὰ ὑπόλοιπα ἐρημονήσια ὁ Ἱερόθεος ζῆ μέσα σ' ἓνα ὑπόγειο σπήλαιο και τρέφεται μὲ «τὰ βελάνια τῶν

17. Β. 81, 18.

18. Βλ. Ἑβρ. ια', 38.

πριναρίων»¹⁹. Για έναμισυ περίπου έτος δοκιμάζει τή σκληρή άσκηση, τήν πλήρη άπάρνηση όλων τών γήινων και έγκοσμίων και τήν καουχία και καταφρόνηση τοῦ φθαρτοῦ σαρκίου. Άναγκάζεται, όμως, λόγω τών έπίδρομῶν τών κλεπτοκουρσάρων, νά έπανακάμψει στοῦ Ἁγίου Ὀρος και νά κατοικήσει για δεύτερη φορά στη σκήτη τοῦ αγίου Δημητρίου.

ζ) Στη βατοπαιδινή σκήτη τοῦ αγίου Δημητρίου τὸ δεύτερον

§ 94. Κατά τή συντομότατη παραμονή του στην έν λόγω σκήτη οί εκεί πατέρες τόν παρακαλοῦν νά μεταβεί για αναγκαίες υπηρεσίες στον Μωριά και ὁ ιερός πατήρ —παρά τίς αρχικές του αντίρρήσεις— ύπακούει έπιστρέφοντας από τήν πατρίδα του φέρνει μαζί του και συγκαταριθμεῖ στη συνοδεία του έπτά αδελφούς, μαζί με τούς ὁποίους έγκαθίσταται, μόνιμα πλέον, στο κελλί τοῦ αγίου Ὀνουφρίου πού αγοράζει από τή Μονή Σταυρονικήτα.

η) Στο κελλί τοῦ αγίου Ὀνουφρίου

§§ 95-116. Καθ' ὄλο τό —ίκανό— διάστημα τῆς παραμονῆς του στο κελλί εκείνο ὁ Ἱερόθεος άσχολεῖται κυρίως με τήν κατήχηση τών ύποτακτικῶν τῆς συνοδείας του, μεταδίδοντας τίς διδασκαλίες πού παρέλαβε από τόν γέροντά του και έπιπλέον ύποβάλλοντας αὐτούς σέ παιδαγωγικές δοκιμασίες και αὐστηρούς κανόνες. Ἡ εὐλογημένη συνοδεία του δέν άργησε νά προκόψει, νά πληθύνει και σταδιακά νά άποδώσει «καρπούς εκατονταπλασίονας»²⁰, ανακουφίζοντας τόν γέροντα πνευματικό.

Τήν έποχή εκείνη «έσυστήθη ὁ πατήρ ἡμῶν Ἱερόθεος»²¹ κοινός πνευματικός ὀλοκλήρου τοῦ Ἁγίου Ὀρους και έπιδίδεται με πολλή προθυμία στην πνευματική αὐτή διακονία, έξομολογώντας με σύνεση και σοφία τούς προσερχομένους. Ἡ εὐλογημένη, όμως, και προσφιλῆς συνήθεια τοῦ γέροντος για συχνή προσέλευση στη θεία Κοινωνία, τόν έμπλέκει στην έριδα τῆς έποχῆς, τή γνωστή ως κολλυβαδι-

19. Β. 93, 5-6.

20. Βλ. Δουκ. η', 8.

21. Β. 97, 2.

κή. Ἐνας ιεροδιάκονος τῆς Μονῆς Ἐσφιγμένου, Ἀμβρόσιος ὀνόματι, τὸν κατηγορεῖ ποικιλοτρόπως καὶ προκαλεῖ Κοινὴ Σύναξιν τῆς Ἱ. Κοινοῦτος, ὅπου καλεῖται ὁ Ἱερόθεος πρὸς ἀπολογία. Ἐκεῖ ἀπευθύνει τὴν ὀρθοδοξότατη ἀπολογία του, διὰ τῆς ὁποίας διακηρύσσεται πανηγυρικὰ ἡ ἀθωότης του καὶ ἀποδεικνύεται ἡ ἐνοχὴ τοῦ ιεροκατηγόρου Ἀμβροσίου.

Μετὰ τὸ κοινὸ αὐτὸ σκάνδαλο ὁ Ἱερόθεος καὶ ἡ συνοδεία του — ἀδυνατώντας ἐπιπλέον νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα «δοσίματα»²² — ἐγκαταλείπουν, ὀριστικὰ αὐτὴν τῇ φορᾷ, τὸ Ἁγίωνυμον Ὅρος τοῦ Ἁθωνος.

θ) Στὸ νησάκι Ἀλαττᾶς

§§ 117-119. Μετὰ τῇ φυγῇ του ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος ὁ Ἱερόθεος ἐγκαθίσταται μὲ τῇ συνοδείᾳ του ἀπέναντι ἀπὸ τὰ Τρίκκερα, στὸ νησί Ἀλαττᾶς καὶ συγκεκριμένα στὴ Μονὴ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων πού ὑπῆρχε ἐκεῖ. «Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ ποῖος ἤμπορεῖ νὰ διηγηθῆ, δηλαδὴ ἐντελῶς, τὴν φροντίδα καὶ τοὺς κόπους ὅπου ἐδοκίμαζεν, ὁ αἰόδιμος Ἱερόθεος, εἰς τὴν κατ' ἄμφω οἰκονομίαν καὶ διοίκησιν τῶν πνευματικῶν του τέκνων;»²³. Πότε μεταβαίνει στὴν Θεσσαλονίκη καὶ πότε στὴν Λάρισα, γιὰ νὰ πουλήσῃ τὸ ἐργόχειρό τους καὶ νὰ ἐξοικονομήσῃ «τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα»²⁴. Ἀργότερα, μὲ ἀφορμὴ ἕνα περιστατικὸ στὴν Λάρισα, στρέφεται στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς προκειμένου νὰ ἀποφύγῃ τὰ ἐπιβλαβῆ ταξίδια.

Βεβαίως, οἱ πειρασμοὶ καὶ οἱ δοκιμασίαι τοῦ πονηροῦ διαβόλου δὲν ἔλειψαν οὔτε σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν. Ἄφ' ἑνὸς μὲν οἱ ἐπιδρομῆς τῶν Ἀρβανιτῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ — καὶ κυρίως — οἱ διαφωνίαι τῶν Τρικκεριωτῶν γιὰ τὴ διαχείριση τῆς Μονῆς ὅπου παρέμεναν, ἀναγκάζουν τὸν Ἱερόθεο, γιὰ πολλοστὴ φορᾷ, νὰ μισεύσει ἀναζητώντας μονιμότερη κατοικία.

22. Βλ. Β. 116, 4.

23. Β. 118, 1-4.

24. Β. 118, 7-8.

ι) Στήν 'Ι. Μονή Προφήτου 'Ηλιού 'Υδρας

§§ 120-131. Αναχωρώντας από τὰ Τρίκκερα ὁ 'Ιερόθεος καί ἡ πολυπληθὴς συνοδεία του φθάνουν — ἔπειτα ἀπὸ βραχυχρόνιους ἐνδιάμεσους σταθμούς στίς Σπέτσες καί στὸν Πόρο— στὴ νῆσο 'Υδρα, ὅπου καί ἀναπαύονται τελικὰ ἐγκαθιστάμενοι στὴ Μονή τοῦ Προφήτου 'Ηλιού. Ἐκεῖ ὁ γέρον 'Ιερόθεος ἀναλαμβάνει ἀμέσως τὸ λειτούργημα τῆς πνευματικῆς διαποιμάνσεως τοῦ ὑδραϊκοῦ λαοῦ· πολλές φορές κατεβαίνει στὴν πόλη, προκειμένου νὰ ἐξομολογήσει τοὺς πιστοὺς χριστιανούς, χωρὶς νὰ ὑπολογίζει διόλου τὴ σωματικὴ του ἀσθένεια. Ὅμως, τὸ ἀσθενικὸ καί ταλαιπωρημένο σῶμά του δὲν μπορεῖ πλέον νὰ ἀνταπεξέλθει σ' αὐτοὺς τοὺς ὑπερβολικοὺς κόπους. Πληγωμένος ἀπὸ βαρεῖα ἀσθένεια καθηλώνεται στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου καί, παρὰ τίς προσπάθειες τῶν φίλων καί μαθητῶν του, παραδίδει μετ' ὀλίγον τὴν ψυχὴν του «εἰς χεῖρας Θεοῦ»²⁵. Κληρὸς καί λαὸς τῆς νήσου, μαζί μὲ τοὺς πατέρες τῆς συνοδείας του, ἐνταφιάζουν τὸ σεπτὸ του λείψανο στὴ Μονὴ ἐκείνη πού ὁ ἴδιος ἱδρυσε καί παρέδωκε ὡς ἱερὰ παρακαταθήκη στοὺς συνεχιστὲς τῆς θεοφιλοῦς διακονίας καί τοῦ θεαρέστου ἔργου του.

4. Ἐπίλογος

§§ 132-135. Ὡς κατακλείδα τῆς ἐξιστορήσεως τῆς πνευματικῆς φυσιογνωμίας καί τῆς ἀσκητικῆς βιοτῆς τοῦ 'Ιεροθέου, ὁ βιογράφος — ἀφοῦ πρῶτα ἀνακεφαλαιώνοντας διεξέρχεται μὲ συντομία τὰ κυριότερα περιστατικὰ τῆς προηγηθείσης ἱστορίας— ἀπευθύνει μιὰν παράκληση-ἐκκλήση πρὸς τὰ πνευματικὰ του τέκνα, ἢ ὅποια συνοψίζεται στὴν κατωτέρω προτροπή: «Ἄς μὴ φανῶμεν τέκνα νόθα καὶ ἀχάριστα ἢ ἀνάξια τῆς ἀλύσεως τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν πατρὸς καὶ παραβάται τῶν πρὸς Θεὸν ὑποσχέσεων καὶ τοῦ ἀγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος ὅπου φορῶμεν, οἱ ταπεινοί. Ἄλλ' ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄς βιάσωμεν τὸ μετὰ ὀλίγον φθειρόμενον τοῦτο σαρκίον καὶ ἄς καταπατήσωμεν τὰς νοητὰς καὶ ποικι-

25. Β. 128, 7.

λοειδείς παγίδας του πονηρού δράκοντος, δια να εύρεθώμεν εις την
ώραν του θανάτου μας και εις την Δευτέραν Παρουσίαν του Κυρίου
μας έστολισμένοι με το υπέρλαμπρον φόρεμα της άγγελικης ζω-
ης»²⁶.

Ἰσο λοιπόν ἀδελφοί μου ^{σεβασμιότατοι} περιποσφύται, σὺς παρκαλιῶ καὶ ἐγὼ, ὁ
ἐλάχιστος ἀδελφός σας, ὁμοῦ καὶ ἑωυτόν μου· ἀξίμη φανερῶν λέγω, τέκνα
μόθα καὶ ἀχαρίστα, ἢ καὶ ἀνάξια ὁ Οὐρανίου τοῦ πνευματικῆ καὶ Πατρὸς καὶ
παραβάτου ἡ πρῶτη ἀποσχέσεων καὶ ἕως καὶ ἀγγελικῶς· ὅπως φοροῦνται, ἀλ-
λ' ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀσβιάσασθαι τὸ μετ' ὀλίγον φοροῦνται
τὸ το βαρῆμον· καὶ ἀσ καταπατήσασθαι τὸ νοητικῆ, καὶ ποιητικῆ καὶ πα-
γίδια τῶ πονηροῦ δράκοντος. Διὰ νὰ εὐρεθῶμεν ὡς καὶ ὡς ἔθανάτωμα,
καὶ ὡς καὶ ἀδελφὸν παρὰ τὸ κύριον, ἐκτισμένοι μετ' ἡμῶν φόρεμα ὁ ἀγ-
γγελικῆς ζωῆς· διὰ μέσῳ ἑκαστοῦ, ἑσπαστικῆ, σπαστικῆς ἀναγωγῆς, καὶ κα-
θαροῦ τῆς. καὶ ἡ λοιπὴ ἡ καταστροφικῆ. καὶ ὅπως νὰ συναριθμηθῶμεν
κατὰ τὸ ἐνδοκίον λαμπρῶν, καὶ τὸ σιωπῶν ἡμῶν ἀπὸ πρὸν ἡμῶν. Διὸν, καὶ
μεσῶν, ἡσθῶμεν καὶ ἡμῶν, καὶ ὁ ἑρῶνιον βασιλῆς, μετ' τὸ ἀσθῶμεν πρὸς
ἡμῶν ἡσθῶμεν. Δοξάζοντες πατέρα υἱόν, καὶ ἕνα πνεῦμα, ἡ πανάγιον, καὶ ὁμοῦ
καὶ ἀσθῶμεν ἡσθῶμεν, ἡ τῶν ὀλίγων ὁ. σὺν τῇ Κοίτῃ Δεσποίνῃ, καὶ ὁμοῦ
ἡσθῶμεν Θεοτόκῳ τῇ εἰκα ἡσθῶμεν ἡμῶν, καὶ πᾶσι τῶ ἁγιοδοξῶν χριστιανῶν, ἡμῶν δέ,
τῶ ἐνδόξῳ, καὶ προφῆτῃ ἡμῶν προφῆτῃ ἡσθῶμεν· καὶ πᾶσι τῶ ἑσθῶμεν ἡσθῶμεν
ἡ μασθῶμεν ἀσθῶμεν, καὶ ἀσθῶμεν ἀσθῶμεν τῶ ἡσθῶμεν. ὡς τῶν ἑσθῶμεν τῶ
τῶν ἀσθῶμεν. ἀμην.

26. B. 135, 3-12.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

Ἡ χειρόγραφη παράδοση τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου

Τὸ κείμενο τοῦ Βίου τοῦ ἀοιδίμου πνευματικοῦ πατρὸς Ἱεροθέου τοῦ Πελοποννησίου σώζεται σὲ δύο χειρόγραφους κώδικες. Πρόκειται γιὰ τὸν κώδικα ὑπ' ἀριθμὸν 13 (53)¹ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἥλιου Ὑδρας (codex archetypus), γραμμένο ἀπὸ δύο μαθητὲς τοῦ

1. Ἡ σημειουμένη ἀνωτέρω διπλῆ ἀρίθμηση ὀφείλεται στὸν Κρίτωνα Χρυσοχοῖδη, «Παλαιογραφικὰ Ὑδρας», *Σύμμεικτα Γ'* (1979), σ. 190, ὁ ὁποῖος τὸ πρῶτον καταλογογράφησε τὸν παρόντα κώδικα. Ὁ μὲν ἀριθμὸς 13 εἶναι τῆς αὐξουσᾶς ἀριθμήσεως τοῦ ἐπισημανθέντος καταλόγου, ὁ δὲ (ἐντὸς παρενθέσεως παραπλευρῶς τούτου σημειούμενος) ἀριθμὸς 53 ἀποτελεῖ (ὅπως καὶ ὁ ἐξονομασθεὶς συντάκτης τοῦ συγκεκριμένου καταλόγου ἐπισημαίνει στὸ προοίμιον αὐτοῦ [βλ. αὐτόθι, σ. 180]) συνέχεια τῆς ἀριθμήσεως προγενέστερης ἀναγραφῆς σαράντα κωδίκων τῆς ἰδίας ὑδραϊκῆς Μονῆς ἀπὸ τὸν Λίνο Πολίτη, *Συνοπτικὴ ἀναγραφὴ χειρογράφων ἑλληνικῶν συλλογῶν*, Θεσσαλονίκη 1976, σσ. 85-89. Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἐξωφύλλου καθὼς καὶ στὴ recto ὄψη τοῦ ἐμπροσθίου παραφύλλου τῆς σταγῶσεως τοῦ κώδικος, σημειῶνεται ἐπίσης, μὲ μολύβι, ὁ ἀριθμὸς 19 [γιὰ τὴν ἀκρίβεια: «Κωδ 19»] ἢ νέα αὐτὴ ἀρίθμηση τοῦ κώδικος ὀφείλεται στὸν φωτογράφο Λεωνίδα Ἀνανιάδη, ὁ ὁποῖος ἐπέβαλε ἰδίᾳ ἀρίθμηση στὸ σύνολο τῶν φυλασσομένων στὴ συγκεκριμένη Μονὴ κωδίκων, κατὰ τὴν φωτογράφησίν τους στὸ πλαίσιο ἀποστολῆς τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Παλαιογραφικοῦ Ἀρχείου τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, γενομένη κατὰ μῆνα Μάρτιον τοῦ ἔτους 1976 (βλ. σχετικὰ καὶ τὴν ἐκδόση τοῦ μνημονευθέντος Ἱστορικοῦ καὶ Παλαιογραφικοῦ Ἀρχείου τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, *Μικροφωτογραφῆσεις χειρογράφων καὶ ἀρχείων*, Ἀθήνα 1978, σσ. 15-16). Ὁ ἐνδιαφερόμενος μπορεῖ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ microfilm τοῦ παρόντος κώδικος στὸ ἀρμόδιο γραφεῖο τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος Ἐθνικῆς Τραπεζῆς (M.I.E.T.), ὅπου, σημειωτέον, ἔχει ἀρχειοθετηθεῖ κατὰ τὴν τελευταία ἀρίθμηση, συγκεκριμένα δὲ ὑπὸ τὴν ἑνδειξὴ «Χειρόγραφο Μητροπολίτη 19», καθ' ὅτι κατὰ τὴν γενομένην φωτογράφησιν ὁ κῶδιξ ἐφυλάσσετο στὸ ἐπισκοπεῖον τοῦ γέροντος Μητροπολίτου Ὑδρας κ. Ἱεροθέου.

Ἱεροθέου, τοὺς Φιλόθεο καὶ Εὐθύμιο, καθὼς καὶ γιὰ κώδικα (ἄνευ ταξινομικοῦ ἀριθμοῦ) τῆς Ἱ. Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Πάρου (codex descriptus), γραμμένο ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Μωραιτίδη².

1. Ὁ κώδιξ τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας

Ὁ κώδιξ τῆς Ὑδρας σώζεται σὲ ἀρκετὰ καλὴ κατάστασι· χρονολογεῖται στὶς ἀρχές τοῦ 19^{ου} αἰῶνος (κατὰ τὸ ἔτος 1820). Εἶναι χαρτῶος, μὲ διαστάσεις 28,7x18,7 καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 58 φύλλα. Ἡ στάχωση τοῦ κώδικος, ἀπὸ χαρτόνι βιβλιοδεσίας, εἶναι νεωτερικὴ, ὑπὸ μορφήν κοτσωμένου τετραδίου, μὲ μαρμαρόφυλλα καφετιᾶς ἀποχρώσεως γιὰ τὰ ἐξώφυλλα καὶ δέρμα πορφυροῦ χρώματος γιὰ τὴ ράχη· ἐκατέρωθεν τῶν ἐξωφύλλων ὑπάρχουν δύο παράφυλλα τῆς σταχώσεως χρώματος βαθέος κυανοῦ. Στὸ ἐξώφυλλο ἔχει ἐπικολληθεῖ νεώτερη (σχολικὴ) ἐτικέττα, ἣ ὁποία φέρει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφή:

«Βιογραφία / τοῦ Κτήτορος / Ἱεροθέου /
Ἱερὰς Μονῆς π. Ἡλιοῦ / Ν. ΥΔΡΑΣ. 1813».

Ἡ ἀρίθμηση τῶν φύλλων σημειώθηκε, μὲ μολύβι, ἀπὸ μεταγενέστερο χέρι, στὴ δεξιὰ μεριὰ τῆς ἐπάνω ὄψας ἐκάστου· ἡ σελίδα 58ν εἶναι ἄγραφη. Στὸ κάτω δεξιὸ ἄκρο ἐκάστης σελίδος σημειώνεται πάντοτε (μὲ ἐξαίρεση τὰ φφ. 2^ν, 3^ν, 15^ν, 24^ν, 37^ν, 38^ν, 56^ν, 56^ν, 57^ν) ἡ γνωστὴ «παραπεμπτικὴ λέξις» (exclamatio, reclame). Τετράδια δὲν ἀριθμοῦνται· νεώτερο, ὅμως, χέρι ἀρίθμησε, ἀνὰ ἕξι φύλλα, στὴ δεξιὰ μεριὰ τῆς κάτω ὄψας τοῦ χειρογράφου, ἐννέα τριάδια, ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ ἕνα ὡς τὸν ἀριθμὸ ἐννέα. Σημειωτέον ὅτι τὸ διάστημα ἀνάμεσα στοὺς ἀριθμοὺς ἑπτὰ καὶ ὀκτῶ εἶναι τετράδιο· ἡ ἀρίθμηση αὐτὴ, πάντως, δὲν καλύπτει ὅλο τὸ χειρόγραφο ἀλλὰ σταματᾷ στὸ φύλλο 51.

2. Τὸ γεγονός σχολιάζεται ἀρμοδίως κατωτέρω (πρβλ. καὶ ἀνωτέρω, τὴν ὑπόσημ. 20 τοῦ ἔκτου κεφαλαίου)· πρὸς τὸ παρόν, βλέπε τὴν πρώτη σχετικὴ ἐπισημάνση στὴ μελέτη τοῦ ἀρχιμ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, Ἀναγεννητικὸ κίνημα· παραφυάδες τῶν Κολλυβάδων, Ἀθήναι 1987², σσ. 8, 21-22, 49.

Ὁ χάρτης εἶναι ὑποκίτρινος, μετρίας ποιότητος καὶ πάχους· ἐνίοτε βεβλαμμένος ἀπὸ τὴν ὑγρασία παρουσιάζει κιτρινίλες, ἐνῶ ὀρισμένα φύλλα ἐμφανίζονται διαμπερῆ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καθίσταται δυσανάγνωστο τὸ κείμενο, καθ' ὅτι τὰ γράμματα τῆς verso σελίδος ἀποτυπώνονται στὴν ἀντίστοιχη recto.

Διακρίνονται δύο γραφεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος γράφει τὰ φύλλα 1-33³. Ἡ γραφή του εἶναι κεκλιμμένη, συμπυκνωμένη, μᾶλλον ἀκαλαίσθητη, λίαν ἀνορθόγραφη καὶ γενικὰ ἀπλοῦστατη. Ἐκτείνεται σὲ 30 στίχους ποὺ καταλαμβάνουν διαστάσεις 26,5x17,5, μὲ ἐλάχιστες ἀποκλίσεις. Ὁ δεύτερος γραφεὺς γράφει τὰ φύλλα 33-58⁴. Ἡ γραφή του εἶναι περισσότερο καλλιγραφικὴ καὶ ἐπιμελημένη. Σχεδιάζει ἐνίοτε ἀπλᾶ πρωτογράμματα στὶς ἀρχές τῶν παραγράφων, ἐνῶ ἡ ἀνορθογραφία κυριαρχεῖ καὶ ἐδῶ⁵. Ἡ γραφή —ποὺ εἶναι αἰσθητὰ ἀραιότερη— ἐκτείνεται πάλι σὲ 30 στίχους ποὺ καταλαμβάνουν διαστάσεις 27x17,5, μὲ σπάνιες ἀποκλίσεις.

Ἡ μελάνη εἶναι γιὰ τὸν πρῶτο γραφέα χρώματος καφέ ἀνοιχτοῦ καὶ γιὰ τὸν δεύτερο γραφέα χρώματος καφέ σκούρου. Χρῆση ἐρυθρογραφίας ἔχουμε μόνον στὴν περίπτωση τῆς καταγραφῆς τῆς ἀπολογίας τοῦ Ἱεροθέου, ὅπου σημειώνεται μὲ ἐρυθρὰ μελάνη ἡ ἀρίθμηση

3. Ὅπως ἐπισημαίνεται σχετικὰ κατωτέρω, στὸν οἰκεῖο τόπο τοῦ ἐπομένου κεφαλαίου, ὁ ἐν λόγω γραφεὺς εἶναι ὁ *Εὐθύμιος*.

4. Ὁ μνημονεύμενος ἐδῶ γραφεὺς εἶναι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἱεροθέου, *Φιλότης*, γεγονὸς ποὺ προκύπτει ὄχι μόνον ἐπαγωγικῶς (βάσει τῆς διαπιστώσεως τῆς προηγουμένης ὑποσημειώσεως), ἀλλὰ καὶ βάσει λοιπῶν ἐνδείξεων ποὺ σχολιάζονται συνολικὰ κατωτέρω, στὸν οἰκεῖο τόπο τοῦ ἐπομένου κεφαλαίου. Κατὰ τὴν ἐμφανέστατα παρατηρουμένη στὸν κώδικα μεταβολὴ τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος, τὸ τμήμα τοῦ Βίου ποὺ καταγράφει ὁ Φιλότης ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 88 παράγραφο, συγκεκριμένα δὲ ἀπὸ τὴ φράση « Ἄλλος ἕνας ἱερομόναχος... » καὶ ἐξῆς.

5. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ἡ εὐρέως ἐπισημαινομένη στὸν κώδικα ἀνορθογραφία ἐλλεῖπει μόνον κατὰ τὶς περιπτώσεις παραθέσεως ἀγιογραφικῶν χωρίων ἢ ἄλλων ἀποσπασμάτων πατερικῶν κειμένων· τὸ γεγονὸς ἐπιτρέπει, βεβαίως, τὴν εἰκασία ὅτι οἱ συντάκτες τοῦ κειμένου τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου εἶχαν κατὰ τὴ συγγραφή ὑπ' ὄψιν τους σχετικὰ ἐγχειρίδια (τακτικὴ πού, κατὰ τὰ σημειωθέντα ἤδη στὸ προηγούμενο κεφάλαιο, ἀπεδείχθη ἀληθῆς, τοῦλάχιστον γιὰ τὸ προοίμιον τοῦ Βίου), ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἐρανίζοντο (ὀρθογραφημένα) τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τοῦ παρόντος κειμένου χωρία.

των δώδεκα άρθρων του Συμβόλου της Πίστεως (αριθμοί α' έως ιβ').

Γραφείς οι Εὐθύμιος καὶ Φιλόθεος (ἀδελφὸς τοῦ Ἱεροθέου), οἱ ὁποῖοι γράφουν στὴν Ὑδρα καὶ περατώνουν τὴ συγγραφὴ τὴν 7η Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1820, «κατὰ τὸ Σάββατον τῶν ἐν ἀσκήσει λαμβάντων ἀγίων πατέρων ἡμῶν»⁶. Σημειώσεις δὲν παρατίθενται στὸν κώδικα· καταχωρίζονται, ὅμως, πολλές προσθήκες ἢ διορθώσεις καὶ λοιπὲς σημειώσεις, κυρίως στὶς πάνω ἀράδες τοῦ κειμένου τοῦ Βίου. Αὐτὲς προφανῶς προέκυψαν ἔπειτα ἀπὸ μιὰ δευτέρη ἀνάγνωσι, διόρθωση καὶ ἐπιθεώρηση τῶν ἤδη γεγραμμένων· ἐὰν θελήσουμε νὰ προσδιορίσουμε τὴ χρονολογία γραφῆς τους, πρέπει μᾶλλον νὰ ὑποθέσουμε ὅτι δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴ χρονολογία περατώσεως ὀλοκλήρου τοῦ κώδικος⁷.

2. Ὁ κώδιξ τῆς Ἱ. Μονῆς Λογγοβάρδας Πάρου

Ὁ ἐν λόγῳ κώδιξ τῆς Ἱ. Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Πάρου οὐδεμία φέρει ἀρίθμηση ἢ ἄλλο ἰδιαίτερο κωδικὸ ἀριθμὸ ταξινομήσεως στὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἱ. Μονῆς· καὶ τοῦτο, διότι ἐφυλάσσετο πάντοτε στὰ κελλιά τῶν μοναχῶν-κτητόρων του καὶ ὄχι στὴ βιβλιο-

6. Βλ. τοὺς στίχους 1-3 τοῦ κολοφῶνος τοῦ Βίου. Πλήρης ὁ κολοφῶν τοῦ παρόντος κώδικος καταχωρίζεται ἐν τέλει τῆς ἀκολουθοῦσης κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, ὡς ἀναπόσπαστα, ἄλλωστε, συνδεδεμένος μὲ τὸ σύνολο τοῦ συγκεκριμένου κειμένου. Γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, δὲν ἐθεωρήθη σκόπιμον νὰ παρατεθεῖ ἐκ νέου ἐδῶ ἄς παρατηρηθεῖ, πάντως, ὡς πρὸς τὴν ἐπισημανθεῖσα χρονολογία, ὅτι ἡ πρώτη γραφὴ προσδιόριζε τὸ πέρασ τῆς συγγραφῆς κατὰ τὸ ἔτος 1819 [«αἰβ'»] καὶ μεταγενέστερη ἐπέμβαση τῶν ἰδίων τῶν συντακτῶν τοῦ Βίου διόρθωσε τὴ συγκεκριμένη χρονολογία [διαγράφοντας τὸ «ιβ'» καὶ σημειώνοντας κάτωθεν αὐτοῦ τὸ «κ»] σὲ 1820 [«αωκ»].

7. Κατὰ τὴν ἐπιχειρουμένη στὴ συνέχεια κριτικὴ ἐκδοσι τοῦ Βίου οἱ ἐν λόγῳ σημειώσεις ἐνσωματώνονται στὸ ὑπόλοιπο κείμενο, μὲ τὴν ἐπισημαινομένη, ὅμως, στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα διευκρίνιση ὅτι πρόκειται περὶ προσθηκῶν ἐπὶ τῆς ἐπάνω ἢ κάτω ἀράδας τοῦ τρέχοντος κειμένου τοῦ Βίου, τὴν ἀκριβῆ θέση τῶν ὁποίων προσδιόρισαν, στὶς περισσότερες περιπτώσεις, οἱ συντάκτες τοῦ Βίου δι' εἰδικῶν παραπεμπτικῶν συμβόλων (πρβλ. καὶ ὅσα σημειώνονται εἰδικώτερα στὴν ὑποσημ. 5 τοῦ δεκάτου κεφαλαίου).

θήκη τῆς ἀνωτέρω Μονῆς⁸. Σώζεται σὲ ἀρκετὰ καλὴ κατάσταση καὶ χρονολογεῖται στὶς ἀρχὲς τοῦ κ' αἰῶνος (κατὰ τὸ ἔτος 1921). Εἶναι χαρτῶος, μὲ διαστάσεις 30x20 καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 117 συνολικά σελίδες. Οὐσιαστικά πρόκειται γιὰ συρραφὴ τῶν γνωστῶν γραμμοσκιασμένων διφύλλων, τὰ ὁποῖα γνωρίζονται συνήθως ὑπὸ τὴν ὀνομασία «κόλλες ἀναφορᾶς». Ἡ στάχωση εἶναι ἀπλῆ, ἀπὸ χαρτόνι βιβλιοδεσίας, ἀποτελουμένη ἀπὸ χαρτί καὶ δέρμα ἐρυθρᾶς ἀποχρώσεως γιὰ τὰ ἐξωφύλλα καὶ πορφυροῦ χρώματος γιὰ τὴν ράχη. Ἐκατέρωθεν τῶν ἐξωφύλλων ὑπάρχουν δύο παράφυλλα τῆς σταχώσεως, τὸ χρῶμα τῶν ὁποίων ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ λευκὸ ρέπει, λόγω τῆς ὑγρασίας, πρὸς τὸ κίτρινο. Στὴν ράχη τοῦ ἐξωφύλλου ἔχει ἐπικολληθεῖ ὑποκίτρινος χάρτης, ὅπου ἀναγράφεται:

«Βίος Ὁσίου Ἱεροθέου //// [σχισμένο]

Προφήτου Ἡλιοῦ ἐν Ὑδρα.

Ἡ ἀρίθμηση τῶν φύλλων ἐσημειώθη ἀπὸ τὸν γραφέα ἀνὰ σελίδες, στὸ μέσον τῆς ἐπάνω ἴσας ἐκάστης. Οἱ σελίδες ὑπ' ἀριθμὸν 1 ἕως 18, καθὼς καὶ ἡ σελίδα 117, εἶναι φύλλα γραμμένα μόνον κατὰ τὴν recto ὄψη τους· οἱ σελίδες ὑπ' ἀριθμὸν 19 ἕως 116 ἀποτελοῦν φύλλα γραμμένα κατὰ τὶς δύο (recto καὶ verso) ὄψεις τους. Τετράδια δὲν ἀριθμοῦνται. Στὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ κώδικος παρατίθενται ἀνὰ τέσσερα φύλλα ἄγραφα· καὶ τὰ μὲν τέσσερα πρῶτα φύλλα εἶναι λευκά, τὰ δὲ τέσσερα τελευταῖα εἶναι ὅμοια μὲ τὰ γραμμοσκιασμένα φύλλα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ὁλόκληρος ὁ κώδιξ.

8. Ἡ ἀπαρίθμηση τῶν ποικίλων «περιπετειῶν» στὶς ὁποῖες «ὑπεβλήθη» ὁ παρὼν κώδιξ δὲν χωρεῖ ἐδῶ. Πρέπει, πάντως, νὰ ἐπισημανθεῖ, γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πράγματος, ὅτι προσωπικῶς εἶδαμε τὸν κώδικα στὸ «ἐν Ἀθήναις μετόχιον» τῆς Ἱ. Μονῆς Λογγοβάρδας Πάρου, χάριν τῆς εὐγενοῦς διαθέσεως τοῦ τότε ἡγουμένου τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς π. Ἱεροθέου Νικολάκη (τὸν ὁποῖον καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς εὐχαριστοῦμε θερμῶς) νὰ ἐπιτρέψει προθύμως τὴν αὐτοψία, μελέτη καὶ, βεβαίως, ἀντιπαραβολὴ τῆς ἐντελῶς ἀπαραίτητης αὐτῆς πηγῆς πρὸς τὸν πρωτότυπο κώδικα τῆς Ὑδρας. Σημειώνουμε, τέλος, ὅτι κατὰ ρητὴν δήλωσιν τοῦ ὡς ἄνω ἐξονομασθέντος τελευταίου κτήτορος τοῦ χειρογράφου, ὁ παρὼν κώδιξ ἐπρόκειτο μετὰ ταῦτα νὰ ἀποθησαυρισθεῖ στὴν Ἱ. Μονὴ Λογγοβάρδας Πάρου, πληροφορία τὴν ὁποία —μὴ δυνάμενοι, πρὸς τὸ παρὸν, νὰ ἐλέγξουμε ἀσφαλῶς— μεταφέρουμε ἐδῶ μὲ κάθε ἐπιφύλαξη.

Ὁ χάρτης, ὑποκιτρίνου χρώματος, σέ ὀρισμένα σημεῖα βεβλαμμένος ἀπὸ τὴν ὑγρασία, κυρίως στὶς ἐπάνω ὤρες τῶν σελίδων. Ἐντονώτερο πρόβλημα παρουσιάζουν οἱ σελίδες ὑπ' ἀριθμὸν 70 ἕως 117. Οἱ σελίδες 23 ἕως 30 ἔχουν λευκὸ χρῶμα καὶ ἐλάχιστα μικρότερο μέγεθος τῶν ὑπολοίπων.

Ἡ γραφή εἶναι βιαστική, ἀκαλαίσθητη, κεκλιμένη καὶ παρουσιάζεται σταδιακὰ πλέον πρόχειρη καὶ γωνιώδης, ὅσο τὸ χειρόγραφο βαίνει πρὸς τὸ τέλος τους. Καταλαμβάνει ἔκταση 26,5x18 ἑκατοστὰ περίπου καὶ ἐκτείνεται συνήθως σέ 31 στίχους, μὲ ἐλάχιστες ἀποκλίσεις. Σὲ κάθε σελίδα ὁ γραφεὺς τηρεῖ περιθώριο διαστάσεων 3,3 ἑκατοστῶν, χαραγμένο πρὸς τοῦτο στὴν ἀριστερὴ ὦα τῆς σελίδος. Ἡ μελάνη, χρώματος κυανοῦ γιὰ τὸ κείμενο ποὺ περιέχεται στὶς σελίδες 1 ἕως 46 καὶ χρώματος μαύρου γιὰ τὸ κείμενο τῶν σελίδων 46-117, μαρτυρεῖ μὲ τίς μεταβολές τῆς παχύτητός της τὰ στάδια ἀντιγραφῆς τοῦ παρόντος κειμένου ἀπὸ τὸν πρωτότυπο κώδικα.

Γραφεὺς ὁ Σκιαθίτης λογοτέχνης Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης, ὁ ὁποῖος —μολονότι δὲν ὑπογράφει τὸν παρόντα κώδικα— προδίδεται ἀπὸ τὸν γραφικὸ του χαρακτῆρα, ἀλλὰ καὶ ὁμολογεῖται —κυρίως— ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν αἰοίδιμο ἠγούμενο τῆς Λογγοβάρδας Φιλόθεο Ζερβάκο⁹, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν προφορικὴ παράδοση τῶν ἀδελφῶν τῆς

9. Τὴν πολύτιμη σχετικὴ μαρτυρία ὀφείλουμε στὸν ἀρχιμ. Ἡλία Μαστρογιαννόπουλο, ὁ.π., σ. 21: «Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1952, πηγαίνοντας προσκυνητῆς στὴν Πάρο, ἐπισκέφθηκα τὴν ἱστορικὴ μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς Λογγοβάρδας, ὅπου εἶχα τὴν εὐτυχία νὰ συνομιλήσω μὲ τὸν ὀνομαστό ἠγούμενο Φιλόθεο Ζερβάκο. Στὴν ἀλησμόνητη αὐτὴ συνομιλία μας ὁ ἀείμνηστος γέροντας μοῦ ἔδειξε ἕνα πολὺτιμο θησαυρὸ. Ἦταν ἕνα χειρόγραφο ποὺ τὸ εἶχε βρεῖ στὴν Ὑδρα ὁ φημισμένος φίλος του Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης, τὸ εἶχε ἀντιγράψει καὶ τοῦ τὸ εἶχε χαρίσει. Τίτλος τοῦ χειρογράφου: «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου τοῦ ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἄθω ἀσκήσαντος καὶ ἐν τῇ περιφῆμῳ νήσῳ τῆς Ὑδρας σεβασμίως διασωθέντος ἐν ἔτει αἰωγ', συγγραφεὶς παρὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν καὶ τέκνων πνευματικῶν κατὰ τὴν αὐτοῦ μονὴν τὴν τιμωμένην εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ (Ἀπριλίου θ')» (οἱ ὑπογραμμίσεις ἡμέτερες). [Πρβλ. καὶ ὁμοειδεῖς ἀναφορὲς αὐτόθι, σσ. 8, 22 καὶ 49]. Κατὰ τίς —ἀπὸ τὴν παροῦσα, τοῦλάχιστον, ἔρευνα— ἐντοπισθεῖσες μαρτυρίες, ἡ περιηγητικὴ παρεπιδημία τοῦ Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου στὴν Ὑδρα ἀνιχνεύεται ἤδη ἀπὸ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ προηγούμενου αἰῶνος. Συγκεκριμένα, στὸ Ἀπτικὸν Ἡμερο-

ιδίας Μονῆς, σημερινός ἐκφραστής τῆς ὁποίας εἶναι καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ζερβάκου στὴν ἡγουμενία τῆς Μονῆς —προηγούμενος ἤδη— π.

λόγιον τοῦ ἔτους 1877, σσ. 27-69, δημοσιεύθηκε τὸ ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν (I. Μέχρι Ἰδρας. II. Ἐν Ἰδρα)» χρονικὸ τοῦ ἰδίου, ὅπου καταγράφονται οἱ ἐντυπώσεις ἀπὸ ἐπίσκεψή του στὸ νησί κατὰ μῆνα Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1876. Τὸ αὐτὸ κείμενο ἀναδημοσιεύθηκε —μὲ μέρμνα τοῦ Ἀντωνίου Ν. Μανίκης καὶ ὑπὸ τὴν ρουμπρίκα «Ὅ,τι διὰ τὴν Ἰδραν ἐγράφη. Τάδε περὶ Ἰδρας ἔγραψεν ὁ Ἀλεξ. Μωραϊτίδης»— στὸ ὑδραϊκὸ περιοδικὸ *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας Ε'* (1937), σσ. 132-134, 153-156, 200-202, 221-223, 239-241, ὅπου, μάλιστα, ὁ ἐξονομασθεὶς ἐπιμελητὴς τῆς ἀναδημοσιεύσεως παρέχει (στὴ σ. 132) τὴ σημαντικὴ πληροφορία ὅτι ὁ Μωραϊτίδης ἦταν «ἀδελφὸς τοῦ ἄλλοτε καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη συμβολαιογράφου τῆς νήσου Ἰωάννου Μωραϊτίδου» [ἄς σημειωθεῖ, παρεπιπτόντως, ἐδῶ ὅτι ὁ ἐν λόγῳ συμβολαιογράφος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου (κατὰ πληροφορίαν ποὺ παρέχει καὶ πάλι ὁ Ἀντώνιος Ν. Μανίκης, «Ἡ διαθήκη τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου Εὐθυμίου», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας Ζ'* (1939), σ. 155), εἶναι αὐτὸς ποὺ «ἀντέγραψε» τὴ σωζομένη διαθήκη τοῦ διαδόχου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλίου Ἰδρας Εὐθυμίου, «κατὰ τὸ 1895, χωρὶς νὰ κάμῃ μνείαν ποὺ εὐρίσκεται τὸ ἐξ οὗ τὸ ἀντέγραψε»]. Εἶναι λοιπὸν προφανές ὅτι —πέρα τῶν ἄλλων— καὶ μόνον ἡ διαμονὴ τοῦ ἀδελφοῦ του στὸ συγκεκριμένον νησί, ἀρκετὲς φορές θὰ ὀδήγησε τὸν Μωραϊτίδη στὴν Ἰδρα, ὅχι ἀπλῶς ὡς κοινὸ ἐπισκέπτη ἀλλ' ἀναπόφευκτα καὶ ὡς λόγιον περιηγητὴ μὲ εἰδικὸ ἐνδιαφέρον, προσανατολισμένον σὲ θέματα λογοτεχνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος. Σημειώνουμε σχετικὰ ὅτι τὸ ἀνωτέρω ἐπισημανθὲν χρονικὸ, τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1876 ἐπισκέψεώς του στὴν Ἰδρα, πολλὰς φορές μνημονεύεται ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ ὑδραϊκοῦ περιοδικοῦ *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας* σὲ κείμενα τοῦ λογίου ἐκδότου του, ὅπου μεταφέρονται καὶ ἀποσπάσματα τοῦ συγκεκριμένου κειμένου τοῦ Μωραϊτίδου [βλ. σχετικὰ τὰ ἐπόμενα ἄρθρα Ἀντωνίου Ν. Μανίκης, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ἰδρας. Ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἕως τὴν Ἐπισκοπήν. (Μικροκαμίνι - Βλυχός - Παλαμηγᾶς - Ἐπισκοπή). Ὁ πρῶτος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας Ζ'* (1939), σσ. 37, 39 καὶ 62. Τοῦ ἰδίου, «Ἐνας ἰδανικὸς ἔρωσ» τοῦ Μωραϊτίδου», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας ΙΒ'* (1952), σσ. 185-189. Τοῦ ἰδίου, «Ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ἰδρας. Ἀπὸ τὸ Καμίνι στὴν Ἀγορά. Ἀπὸ τὸν μέσα (τῆς χώρας) δρόμον. Ὁ πέμπτος περίπατος», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας ΙΘ'* (1959), σσ. 251-252. Τοῦ ἰδίου, «Μοναστήρια, ἐκκλησίες καὶ ἐρημοκλήσια», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰδρας ΚΣ'* (1966), σσ. 59-60]. Ἐπιπροσθέτως, στίς —ὑπὸ τὸν τίτλο *Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα*— ἐκδεδομένους ταξιδιωτικὰς σημειώσεις τοῦ Μωραϊτίδου ἐντοπιζόνται ἱκανὲς ἀναφορὰς στὴν Ἰδρα, τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς ἀνθρώπους της [βλ. ἐνδεικτικὰ Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου, *Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα. Ταξίδια - Περιγραφαὶ - Ἐντυπώσεις. Ἐκδόσις*

Ἱεροθέος Νικολάκης¹⁰. Ὁ Μωραϊτίδης ἐπεράτωσε τὴν ἀντιγραφὴ τοῦ κώδικος τούτου κατὰ τὴν 17η Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1921, σύμφωνα μὲ τὴ σημείωση τοῦ παραθέτει στὴ σελίδα 117, τὴν ὁποία καὶ ἐπισφραγίζει, γιὰ «τὸ γνήσιον τῆς ἀντιγραφῆς», ἰδιόχειρη ὑπογραφή τοῦ

τιμητικὴ ἐπὶ τῇ ἑκατονπεντηκονταετηρίδι τοῦ συγγραφέως, Ἀθῆναι (ἄνευ χρονολογίας), σειρά Α' [1922], σσ. 108, 110, 167, 169· σειρά Γ' (1924), σσ. 120-122, 127, 193· σειρά Δ' (1925), σ. 134· καὶ σειρά Ε' (1926), σσ. 37, 54, 82), μνείες ποῦ δὲν θὰ ἦσαν αὐθαίρετο νὰ θεωρηθοῦν ὡς θύμησης καὶ μνημῆς τῶν ἐκεῖ περιηγητικῶν του ταξιδιῶν ἀπὸ αὐτὲς διακρίνουμε καὶ ἰδιαίτερος μνημονεύουμε ἐδῶ τὴν ἐπομένη χαρακτηριστικὴ σημείωση τοῦ ἰδίου, κατὰ τὴν ὁποία «ἰδίους ὄμμασιν» εἶδε στὴν Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας (Μονὴ συγγενικὴ, καθὼς γράφει, πρὸς τὴν Ἱ. Μονὴ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Σκιαθίου) κοντάκιο στὴν ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ποίημα τοῦ Σκιαθίτου λογίου καὶ ὑμογράφου, ἡγουμένου τῆς μνημονευθεῖσης σκιαθιτικῆς Μονῆς, παπᾶ Γρηγορίου Χατζῆ-Σταμάτη: «Ἦτο δὲ γνωστὸν τοῦτο [sc. τὸ κοντάκιον] καὶ εἰς τὴν συγγενικὴν ἱεράν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐν Ὑδρᾷ, ὅπου τὸ εἶδομεν χειρόγραφον» [βλ. αὐτόθι, σειρά Δ' (1925), σσ. 65-66, ὑπόσημ. 2· ἢ ὑπογράμμιση ἡμέτερη]. Εἶναι σαφές ὅτι στὴν ἀνωτέρω περιχοπὴ ἀποτυπώνεται μία ἀδιαμφισβήτητη αὐτομαρτυρία, ποῦ πιστοποιεῖ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου στὴν ὑδραϊκὴ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἀλλὰ καὶ προσεπιμαρτυρεῖ τὴν εἰδικώτερη ἐντύφωσίν του στὴν πλούσια βιβλιοθήκη τῆς καὶ τὰ ἐκεῖ ἀποκειμένα χειρόγραφα.

10. Μαρτυρία τοῦ ἰδίου γέροντος π. Ἱεροθέου (τὸν ὁποῖον, σημειωτέον, μνημονεύει καὶ ὁ Νικόλαος Ἀλιπράντης, *Ἡ Ἱερά Κοινοβιακὴ Μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Πάρου*, Ἀθήνα 1984, σσ. 86-88, μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἡγουμένων τῆς Μονῆς). Κατὰ πληροφορίαν, πάντως, τοῦ ἐξονομασθέντος προηγούμενου —τὴν ὁποία μεταφέρουμε ἐδῶ μὲ κάθε ἐπιφύλαξιν— διεσώζετο ἕως πρότινος στὴν ἐν λόγῳ Μονὴ τῆς Πάρου παρόμοιος «κῶδιξ», συντεταγμένος ἀπὸ τὸν ἴδιο γραφέα καὶ ἀποτελούμενος ἀπὸ ἐλάχιστες σελίδες (ὡς περίληψιν ἢ καὶ ἀρχικό, ἐνδεχομένως, σχεδίασμα τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ παρόντος Βίου), ποῦ μὲ ξεχωριστὴ ἐπιμέλεια ἐφυλάσσετο ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο γέροντα Φιλόθεο Ζερβάκο (ὁ ὁποῖος, μάλιστα, εἶχε —δίκην σταχύσεως— προτάξει ὡς προμετωπίδες τούτου δύο λευκὰ φύλλα, σημειώνοντας ἐπὶ τοῦ σχηματιζομένου «ἐξωφύλλου» τὸν γενικό τίτλον «Βίος τοῦ ὁσίου Ἱεροθέου...» κ.λπ.). Δυστυχῶς, ὅμως, ὁ «κῶδιξ» αὐτός, λόγῳ καὶ τῶν πολλαπλῶν μετακινήσεών του «ἀπὸ κελλίου εἰς κελλίον», κάπου παράπεσε καὶ σήμερον λανθάνει· καὶ ταῦτα, βεβαίως, κατὰ τὴ μαρτυρία, πάντοτε, τοῦ προειρημένου γέροντος Ἱεροθέου, ὁ ὁποῖος, ἐπιπροσθέτως, δὲν μᾶς ἀπέκλεισε τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ἀνευρεθῆί κάποτε —παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα— ὁ ἐν λόγῳ λανθάνων «κῶδιξ», περὶ τοῦ ὁποῖου, ὅμως, σήμερον οὐδεὶς γνωρίζει περισσότερα.

τότε ἡγουμένου τῆς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας Γερμανοῦ Παπακυριακοῦ. Συγκεκριμένα, ἡ σημείωση ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Διὰ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀντιγραφῆς.

Ἐν τῇ ἐν Ὑδρα ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

Τῇ 17 Δεκεμβρίου 1921.

Ὁ Ἠγούμενος τῆς Ἱερᾶς καὶ Σεβασμίας Μονῆς Προφ. Ἡλιοῦ.

Γερμανὸς Παπακυριακοῦ Ἀρχιμανδρίτης»¹¹.

Στὴν ἀριστερῇ πλευρᾷ τῆς ἀνωτέρω σημειώσεως ὑπάρχει στρογγυλὴ σφραγίδα, φέρουσα στὸ κέντρο σταυρὸ καὶ γύρωθεν τὰ ἐξῆς: «*ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΕΝ ΥΔΡΑ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ*».

Ἐπίσης, κάτωθεν τῆς παραπάνω σημειώσεως ὑπάρχει ἄλλη σφραγίδα, σχήματος ὠσειδοῦς, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς: «*ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΕΝ ΥΔΡΑ*»

Τέλος, στὴ σελίδα 1, στὸ μέσον τῆς ἐπάνω ᾠας, ὑπάρχει κοσμητικὴ στρογγυλὴ σφραγίδα, φέρουσα στὸ κέντρο εἰκόνα τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ γύρωθεν τὰ ἐξῆς: «*ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ· ΤΗΣ ΕΝ ΥΔΡΑ, ΚΟΙΝΟΒΙΑΚΗΣ ΜΟΝΗΣ· 1850*».

Λοιπὲς σημειώσεις δὲν καταχωρίζονται στὸν κώδικα. Παρατηρεῖται μόνον ὑπογράμμισή ὀρισμένων λέξεων, φράσεων ἢ καὶ ὀλοκλήρων παραγράφων μὲ μαῦρο καὶ σπανίως μὲ κόκκινο μολύβι — ἢ ὁποία μᾶλλον ὀφείλεται στοὺς μεταγενέστερους χρῆστες καὶ ἀναγνώστες τοῦ κώδικος —, καθὼς καὶ σημείωση μικρῶν σταυρῶν σὲ διάφορα σημεῖα τοῦ κειμένου ἢ στὰ σημεῖα ἐκεῖνα ὅπου οἱ γραφεῖς τοῦ πρωτοτύπου κώδικος ξεκινοῦν νέα παράγραφο.

11. Πλήρες τὸ ὡς ἄνω βιβλιογραφικὸ σημείωμα δημοσιεύει καὶ ὁ π. Νικόδημος [Μπαρούσης], *Βίος*, σ. 51, ὑπόσημ. 29.

Ο παππὸς βίος ἐγγυητὴν ἔχει ὅτι: Ἐπιβραβεύει τὴν ἐκείνην
καὶ τὸν πατέρα τῆς αὐτῆς ἀποφασίζων ὅτι τὸν πατέρα τῆς αὐτῆς.

Ἐπειδὴ οὖν ἐστὶν ἡ ἀποφασίζουσα καὶ ἀποφασίζουσα τὴν ἐκείνην
ἐπιβραβεύει, καὶ ἐπιβραβεύει καὶ τὸν πατέρα τῆς αὐτῆς ἐπιβραβεύει
Κομιστῶν, Προβλεπῶν, Ἐπιβραβεύων, Προβλεπῶν, Ἐπιβραβεύων,
Προβλεπῶν, Προβλεπῶν, Προβλεπῶν, Προβλεπῶν, Προβλεπῶν,
Προβλεπῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐπιβραβεύων καὶ τῶν ἄλλων ἐπιβραβεύων
ἐπιβραβεύων καὶ τῶν ἄλλων ἐπιβραβεύων.

Ἐπιβραβεύει τὸν πατέρα τῆς αὐτῆς.

Ἐπιβραβεύει τὸν πατέρα τῆς αὐτῆς.
Ἐπιβραβεύει τὸν πατέρα τῆς αὐτῆς ἐπιβραβεύων Ἐπιβραβεύων.
Ἐπιβραβεύει τὸν πατέρα τῆς αὐτῆς ἐπιβραβεύων Ἐπιβραβεύων.

Ἐπιβραβεύει τὸν πατέρα τῆς αὐτῆς ἐπιβραβεύων Ἐπιβραβεύων.
Ἐπιβραβεύει τὸν πατέρα τῆς αὐτῆς ἐπιβραβεύων Ἐπιβραβεύων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

Οἱ γραφεῖς τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου

Ὁ πρωτότυπος καὶ ἀρχέτυπος κώδιξ τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ἵδρας ἐγράφη —ὅπως διευκρινίζεται στὸν κολοφῶνα τοῦ χειρογράφου— «παρὰ τῆς ἐν Θεῷ πεφιλημένης καὶ ταπεινῆς δυνάδου, Εὐθύμιου καὶ Φιλοθέου»¹. Οἱ δύο αὐτοὶ γραφεῖς διακρίνονται σαφέστατα στὸν χειρόγραφο κώδικα λόγῳ τοῦ ἰδιαίτερου γραφικοῦ χαρακτήρος ἐκάστου, ὁ ὁποῖος φυσικὰ χωρίζει τὸ χειρόγραφο σὲ δύο τμήματα. Ἡ ἀπόδοσις καθενὸς ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ τμήματα στὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο γραφέα ἐρείδεται ἀποκλειστικὰ σὲ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα πού μᾶς παρέχει τὸ ἴδιο τὸ κείμενο τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου.

1. Εὐθύμιος

Ὅπως ἤδη προλαβόντες ἀναφέραμε, στὸν ἀνωτέρω Εὐθύμιῳ ἀποδίδεται ἡ συγγραφή τοῦ πρώτου τμήματος τοῦ παρόντος Βίου καὶ συγκεκριμένα τὸ κείμενο πὸ περιέχεται στὰ φύλλα 1-33. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ στηρίζεται στὸν ἐξῆς κυρίως συλλογισμό:

Ἐνῶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσι τῆς ἐξιστορήσεως τῶν γεγονότων τῆς ζωῆς τοῦ Ἱεροθέου παρακολουθοῦμε τὴν ἐκτύλιξη τῶν διαφόρων πτυχῶν τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας του, κατὰ τὴ διήγησι πὸ ἐπιχειρεῖ ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο γραφεῖς, ξαφνικὰ ὁ λόγος γίνεται προσωπικὸς καὶ ὁ γραφεὺς προδίδει τὴν ταυτότητά του σημειώνοντας σὲ πρῶτο πρόσωπο: «Τὸν καιρὸν ἐκείνον ἡμουν καὶ ἐγὼ ἓνα πρόβατον ταπεινὸν ἐκείνης τῆς ἱερᾶς σκῆτews, ποιμαινόμενον ἔτι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ

1. Βλ. τοὺς στίχους 3-4 τοῦ κολοφῶνος τοῦ Βίου.

πνευματικού πατρός Διονυσίου»². Στή συνέχεια διηγείται ο ίδιος πώς συνάντησε τον αδελφό του Ίεροθέου, Φιλόθεο, στην Ί. Μονή του Βατοπαιδίου και πώς αργότερα τον έφερε σε έπαφή με τον πνευματικό κύρ Διονύσιο και τον πολυπόθητο αδελφό του³.

Είναι λοιπόν προφανές ότι ο αναφερόμενος —σε πρώτο πρόσωπο— σ' αυτό το σημείο του Βίου γραφεύς του κώδικος δεν είναι δυνατὸν νὰ ταυτίζεται με τὸν Φιλόθεο ἀλλὰ μόνον με τὸν Εὐθύμιο. Τὸ γεγονός αὐτό, σὲ συνδυασμὸ με τὴν ὀφθαλμοφανῆ ὁμοιότητα καὶ ἀναμφίβολη ταυτότητα τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος τῶν 33 πρώτων φύλλων τοῦ κώδικος, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἀποδώσουμε στὸν ἀνωτέρω Εὐθύμιο τὴ συγγραφὴ τοῦ πρώτου τμήματος τοῦ παρόντος χειρογράφου⁴.

2. B. 59, 1-3.

3. Βλ. B. 59, 3-12 / B. 60-61 καὶ B. 65, 42 (πρβλ. καὶ B. 54, 1-2), ὅπου συγχίζεται ἡ ἀναφορὰ σὲ πρῶτο πρόσωπο.

4. Ἡ συγγραφὴ τοῦ πρώτου αὐτοῦ τμήματος τοῦ χειρογράφου κώδικος ἀπὸ τὸν Εὐθύμιο ὑπονοεῖται ἴσως καὶ στὸν κολοφῶνα τοῦ Βίου, ὅπου κατὰ τὴν ἀπαρίθμηση τῶν ὀνομάτων τῶν γραφῶν προτάσσεται τὸ δικό του ὄνομα. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὑποδηλοῖ προφανῶς τὸν «καταμερισμὸ ἐργασίας» μεταξὺ τῆς εὐλογημένης ἐκείνης καὶ «ταπεινῆς δυάδος» (βλ. στίχους 3-4 τοῦ κολοφῶνος). [Θὰ ἔπρεπε, ἴσως, ἐδῶ νὰ προλάβουμε τὴ διατύπωση ἑνὸς εὐλόγου ἐρωτήματος: πῶς ὁ Εὐθύμιος γνωρίζει καὶ με τόσες λεπτομέρειες περιγράφει τὰ γεγονότα τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ίεροθέου, τοὺς προγόνους του, τὴ μητέρα του καὶ ὅ,τι, τέλος πάντων, συνέβη κατὰ τὰ παιδικὰ του χρόνια· καὶ μῆπως δὲν ἦταν φυσικότερο νὰ γνωρίζει τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ ἀδελφός του Φιλόθεος; Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐγείρομενο πρόβλημα —ἐάν, βεβαίως, δεχθοῦμε ὅτι οἱ Ίερόθεος καὶ Εὐθύμιος γνωρίσθηκαν στὴ Μονὴ ἀγίου Γεωργίου Φενεοῦ, ὅπως στὴ συνέχεια εἰκάζουμε— εὐρίσκεται, νομίζουμε, στὴν κοινὴ παραμονὴ τῶν δύο πατέρων στὴν ἴδια Ί. Μονή, ὅπου, ἀσφαλῶς, ὁ Ίερόθεος θὰ εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ διηγηθεῖ πολλὰ φορὲς τὴ θεοσέβεια τῶν προγόνων του, τὴ θαυματουργικὴ ἐπέμβαση τῆς θείας χάριτος στὴ ζωὴ του καὶ ἄλλα ἀκόμη περιστατικὰ ἀπὸ τὴν παιδικὴ του ἡλικία στὸν προσφιλεῖ συνασκητὴ του. Ἐκτὸς τούτου ὁ Ίερόθεος, ὑποθέτουμε, οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ἀναφέρεται στὶς εὐλογημένες καταβολές του καὶ στὴ δυναμικὴ παρουσία τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ του. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ στὸν ἀδελφὸ του Φιλόθεο, αὐτὸς ὅπωςδῆποτε ἐγνώριζε τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀπὸ διηγήσεις τῆς μητρὸς του, καθ' ὅτι, ὅπως σημειώνεται ἀρμοδίως κατωτέρω, ἦταν κατὰ πολὺ νεώτερος τοῦ Ίεροθέου. Δὲν ἀποκλείεται, λοιπόν, κατὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ πρώτου τμήματος τοῦ Βίου ἀπὸ τὸν Εὐθύμιο καὶ στὸ πλαίσιο τῆς

Γιὰ τὸν βίο καὶ τὴν πολιτεία τοῦ ἐν λόγῳ Εὐθυμίου πληροφοροῦμαστέ ἀπὸ ὀρισμένα στοιχεῖα ποὺ ὁ ἴδιος παραθέτει στὸ τμῆμα τοῦ Βίου ποὺ γράφει. Ἐπρόκειτο γιὰ μοναχὸ «πολλὰ εὐεργετημένο [...] πνευματικῶς τε καὶ σωματικῶς»⁵ ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Ἱερόθεο, ὁ ὁποῖος, μάλιστα, ἦταν «ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μετ' αὐτοῦ»⁶. Δὲν πρέπει ἴσως —ἐρειδόμενοι στὴν ἀνωτέρω μαρτυρία— νὰ ἀποκλείσουμε τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο ἐκείνους ἀδελφοὺς ποὺ ἀκολούθησαν τὸν Ἱερόθεο στὸ Ἅγιον Ὄρος μετὰ τὴ φυγὴ του ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ ἀγίου Γεωργίου στὴν Πελοπόννησο. Τὸ κείμενο τοῦ Βίου μᾶς παρέχει ἰκανὰ ἐρείσματα πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή. Κατ' ἀρχάς, ἀναφέρονται λεπτομερέστατα οἱ ἄθλοι, οἱ ἀγῶνες, ἀλλὰ καὶ ἡ γενικώτερη διατριβὴ τοῦ Ἱεροθέου στὴ Μονὴ ἐκείνη τοῦ Μωρέως⁷. Ἐπειτα, ἐπισημαίνεται ἰδιαίτερα ἡ παρουσία τῶν δύο αὐτῶν ἀδελφῶν-ἀκολούθων τοῦ Ἱεροθέου, οἱ ὁποῖοι «ἤσαν κολλημένοι εἰς τὴν ἀγάπην του καὶ εἶχον συμφωνίαν νὰ μὴ χωρίσουν ἀπὸ λόγου του πάποτε»⁸. Τέλος, ἐπιχειρεῖται ἐκτενὴς ἀναφορὰ σὲ ἐπεισόδιο ποὺ ἀνέκυψε μεταξὺ τοῦ γέροντος Διονυσίου καὶ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο προειρημένων ἀδελφῶν, ὅπου διαζωγραφεῖται παραστατικώτατα ὁ διάλογος τῶν δύο πατέρων καὶ ἐκτίθεται λεπτομερέστατα ὁ λογισμὸς τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἡ μετὰ ταῦτα μετάνοιά του⁹. Ἐάν, λοιπόν, δεχθοῦμε τὴν ὑπόθεση αὐτή¹⁰, δικαιολογεῖται ταυτόχρονα καὶ ἡ δήλωση τοῦ Εὐθυμίου, ὅτι δηλαδὴ «ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους»¹¹ παρέμεινε

γενικώτερης συνεργασίας τους, νὰ συνέβαλε καὶ ὁ ἴδιος —κυρίως στὴ σκιαγράφηση τῆς προσωπικότητος τῆς μητρὸς τους— ὑπαγορεύοντας ἢ ὑπενθυμίζοντας τὰ γεγονότα αὐτὰ στὸν Εὐθύμιο].

5. Πρβλ. Β. 5, 2-3.

6. Β. 5, 9.

7. Βλ. τίς παραγράφους 17-25 τοῦ κειμένου τοῦ Βίου.

8. Β. 26, 6-8. Βλ. καὶ Β. 25, 10-11.

9. Βλ. Β. 56-58.

10. Πέρα ἀπὸ τὴν προεκτεθεῖσα ὑπόθεση μποροῦμε ἐνδεχομένως νὰ εἰκάσουμε —μέ λιγότερες, πιστεύουμε, πιθανότητες προσεγγίσεως τῆς ἀληθείας— ὅτι οἱ Ἱερόθεος καὶ Εὐθύμιος συναντήθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ στὴ σκήτη ἐκείνη τοῦ ἀγίου Δημητρίου, ὅπου ἐμόναζε καὶ ὁ Εὐθύμιος, ἔχοντας ὡς κοινὸ πνευματικὸ γέροντα τὸν Διονύσιο τὸν Σιατιστέα.

11. Βλ. Β. 5, 9.

κοντά στον Ίερόθεο, δεδομένου ότι οι δύο πατέρες συναντήθηκαν στη Μονή του αγίου Γεωργίου του Φονέως και έκτοτε δέν τους έχωρισε παρά μόνον ἡ πρὸς τὰ αἰώνια ἀναχώρηση τοῦ αἰοδίου πατρός.

Κατὰ τὴν παραμονή του στὸ Ἅγιον Ὅρος ὁ Εὐθύμιος ἐμόναζε στὴ σκήτη τοῦ αγίου Δημητρίου, σὲ «ταπεινὴν καλύβην»¹², παραπλεύρως προφανῶς ἐκείνης τοῦ πνευματικοῦ Διονυσίου, στὸν ὁποῖον ὑπετάσσετε καὶ ἐξομολογεῖτο. Μετὰ τὴν κοίμηση τοῦ Διονυσίου, ὁ Εὐθύμιος ἀκολούθησε πιθανώτατα τὸν Ίερόθεο στὶς ποικίλες μετακινήσεις του, ὑποτασσόμενος στὸν μακάριο ἐκεῖνον γέροντα ἕως τοῦ τέλους τῆς ζωῆς του.

Δὲν ἔχουμε, δυστυχῶς, περισσότερα ἢ ἀσφαλέστερα στοιχεῖα στὴ διάθεσή μας γιὰ τὸν ἐν λόγῳ ἀδελφὸ Εὐθύμιο· πρέπει, ὁμῶς, ἐδῶ νὰ διευκρινήσουμε τὰ ἐξῆς:

Ἴσως δημιουργήσει σύγχυση ἡ κατωτέρω ἀναφορὰ τοῦ Εὐθυμίου στὸ προοίμιον τοῦ Βίου: «ἔτι κλίνοντας τὸν αὐχένα εἰς τὴν προσταγὴν τῶν πνευματικῶν μου πατέρων, τοῦ τε πανοσιωτάτου συναδελφοῦ καὶ καθηγουμένου ἡμῶν κυρίου Εὐθυμίου...»¹³ κ.λπ. Ὁ ἀναφερόμενος ἐδῶ Εὐθύμιος ἀντιδιαστέλλεται ἀπὸ τὸν γραφέα Εὐθύμιο· πρόκειται γιὰ τὸν ἀδελφὸ Γεώργιο, ποῦ συγκατηριθμήθη ἀργότερα στὴ συνοδεία τοῦ Ίεροθέου ἐρχόμενος —μαζὶ μὲ τὸν Μανουὴλ— ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη¹⁴. Αὐτός, διὰ τῆς κουρᾶς τοῦ αγίου καὶ

12. Βλ. Β. 61, 10.

13. Β. 5, 3-6.

14. Βλ. Β. 98-99. Σύμφωνα μὲ ὅσα ἐσχολιάσθησαν ἤδη στὸν οἰκείο τόπο τοῦ δευτέρου κεφαλαίου, ἡ μνημονευομένη ἀνωτέρω συγκατηριθμηση τοῦ ἐν λόγῳ Γεωργίου (καὶ μετέπειτα Εὐθυμίου) στὴ συνοδεία τοῦ Ίεροθέου ἔγινε κατὰ τὴν περίοδο τῆς παραμονῆς τοῦ γέροντος στὸ σταυρονικητιανὸν κελλί τοῦ αγίου Ὀνουφρίου, σὲ χρονολογία, μάλιστα, ποῦ προσδιορίζεται συγκεκριμένα στὸ κείμενο τοῦ Βίου (βλ. Β. 98, 1) κατὰ τὸ ἔτος 1806. Εἶναι, ὅπωςδὴποτε, ἐνισχυτικὸ τῆς μεταξὺ τῶν δύο Εὐθυμίων ἐπισημαινομένης ἀνωτέρω ἀντιδιαστολῆς, τὸ γεγονός ὅτι στὴν κατὰ τὴν 14η Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1804 πράξη ἀγορᾶς ἀπὸ τὴ Μονὴ Σταυρονικήτα τοῦ συγκεκριμένου κελλίου ἐκ μέρους τοῦ Ίεροθέου, ὡς μέλος τῆς συνοδείας του (κατὰ τίς πληροφορίες ποῦ δημοσιεύει ὁ ἀρχιμ. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος, Ἐναγεννητικὸ κίνημα· παραφυάδες τῶν Κολλυβάδων, Ἀθήναι 1987², σ. 37, ὑπόσημ. 11) μαρτυρεῖται καὶ ἱερομόναχος ἐπ' ὀνόματι Εὐθύμιος.

ἀγγελικοῦ σχήματος, μετωνομάσθη στή συνέχεια Εὐθύμιος καὶ ἐμελλε μετὰ τὴν ἐκδήμια τοῦ Ἱεροθέου νὰ ἀναλάβει τὴν ἡγουμενία τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἥλιου Ὑδρας¹⁵. Ἴσως γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν στὸ κείμενο τοῦ Βίου ἐπιχειρεῖται ἰδιαίτερη μνεία πρὸς τὸ πρόσωπό του· σημειώνεται εἰδικώτερα ὅτι «εἰς καιρὸν ὁποῦ τοῦ ἐδιάβαζεν ὁ ἱερομόναχος ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ τὰς εὐχὰς τοῦ μεγάλου σχήματος, ἔρραϊνεν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του γλυκύτατα δάκρυα, τὰ ὁποῖα εἶναι σημεῖον τῆς τοῦ Θεοῦ Χάριτος ἐπελεύσεως εἰς τὴν φιλόθεον ψυχὴν διὰ μέσου τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος καὶ τὴν ἀλλοιώνει μὲ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν, ἐκείνην ὁποῦ λέγει ὁ προφητάναξ Δαβίδ»¹⁶. Ὁ ἴδιος Εὐθύμιος, «ἄξιον ὦν τῆς ἱερωσύνης καὶ τῇ ἡλικίᾳ τέλειος»¹⁷, ἐχειροτονήθη ἀργότερα διάκονος¹⁸ καὶ στή συνέχεια πρεσβύτερος¹⁹ «καὶ οὕτω, ἐλειτούργει τῷ Ἁγίῳ Θεῷ μετὰ συντετριμμένης καρδίας»²⁰. Ὄταν εὐρίσκετο ἀκόμη στή συνοδείᾳ τοῦ Ἱεροθέου συγκατηριθμήθησαν σ' αὐτὴν ὁ πατέρας του Νικόλαος, καθὼς καὶ ὁ ἀδελφός του, ὁ ὁποῖος «διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος» μετωνομάσθη Δωρόθεος²¹. αὐτὸς διεδέχθη τὸν ἀδελφὸ του Εὐθύμιο στήν ἡγουμενία τῆς

15. Βλ. Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, *Ἡ Χριστιανικὴ Ὑδρα*, ἐν Ὑδρα 1938, σ. 23· καὶ Ἀντωνίου Λιγνοῦ, *Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας*, τόμος Α', Ἀθήναι 1946, σ. 194. Πρβλ. Νικολάου Χαλιορῆ, *Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἥλιου ἡ ἐκτισμένη ἐν τῷ ὁμωνύμῳ βουνῷ τῆς νήσου Ὑδρας [...]*, ἐν Πειραιεῖ 1928, σσ. 22 καὶ 26, καθὼς καὶ ὅσα σημειώνονται σχετικὰ στὸν οἰκεῖο τόπο (ἰδιαίτερα στήν ὑπόσημ. 77) τοῦ πέμπτου κεφαλαίου. Ὁ Εὐθύμιος ἡγουμένευσε κατὰ τὰ ἔτη 1814 ἕως 1851. Ἡ καταγωγὴ του δὲ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ προσέδωκε τὸ προσωνύμιο *Βυζάντιος*, μὲ τὸ ὁποῖο ὑπέγραφε ἢ σημείωνε τὸ ὄνομά του σὲ πολλοὺς χειρόγραφους κώδικες τῆς Μονῆς. Ἀναφέρουμε, γιὰ παράδειγμα, τοὺς κώδικες ὑπ' ἀριθμὸν 3 (43), 4 (44), 7 (47), 8 (48), 9 (49), 10 (50), 11 (51) καὶ 14 (54), στήν προμετωπίδα τῶν ὁποίων ὁ ἴδιος σημείωσε: «Καὶ τότε Εὐθυμίου ἱερομονάχου Β[υζαντίου]» (αὐτοψία· πρβλ. καὶ Κρίτωνος Χρυσοχοῦδη, «Παλαιογραφικὰ Ὑδρας», *Σύμμεικτα Γ'* (1979), σσ. 183, 184, 186, 187, 189 καὶ 191).

16. Β. 99, 12-19.

17. Πρβλ. Β. 99, 23-24.

18. Βλ. Β. 99, 22-25.

19. Βλ. Β. 118, 45-49.

20. Β. 99, 25-27.

21. Βλ. Β. 116, 10-13 καὶ Β. 118, 50-53.

Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, τρίτος κατὰ σειράν ἡγούμενος τῆς Μονῆς μετὰ τοὺς Ἱεροθεοῦ καὶ Εὐθύμιου²².

Τοσαῦτα, λοιπόν, περὶ τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο γραφέων τοῦ παρόντος χειρογράφου Βίου, μοναχοῦ Εὐθύμιου, καὶ περὶ τῆς πιθανῆς συγχύσεώς του πρὸς τὸν Εὐθύμιον τὸν Βυζάντιο, δεύτερο ἡγούμενο τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας.

2. Φιλόθεος

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, ἀπομένει νὰ ἀποδώσουμε τὴ συγγραφή τοῦ δευτέρου τμήματος τοῦ Βίου, ἀπὸ τοῦ φύλλου δηλαδὴ 33 ἕως τοῦ φύλλου 58, στὸν δεύτερο τῶν γραφέων καὶ ἀδελφὸ τοῦ Ἱεροθεοῦ, Φιλόθεο²³.

22. Βλ. Δημητρίου Γκίκα Χελιώτου, *δ.π.* καὶ Ἀντωνίου Λιγνοῦ, *δ.π.* [πρὸβλ. καὶ ὅσα σημειώνονται σχετικὰ στὸν οἰκεῖο τόπο, ἰδιαιτέρα στὴν ὑπόσημ. 77, τοῦ πέμπτου κεφαλαίου]. Ὁ Δωρόθεος ἡγούμενευσε κατὰ τὰ ἔτη 1851 ἕως 1858.

23. Ἡ «παρουσία» τοῦ Φιλοθέου στὸ συγκεκριμένο τμήμα τοῦ Βίου ἐντοπίζεται κυρίως στὰ χωρία Β. 92, 4-5/ Β. 98, 17/ Β. 112, 1-9/ Β. 112, 39-43/ Β. 115/ Β. 132-135, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ σποραδικῶς. Βεβαίως, ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλοθέου συγγραφή τοῦ δευτέρου αὐτοῦ τμήματος τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθεοῦ τεκμαίρεται εὐκολα καὶ ἀπὸ τὴν ταυτότητα τοῦ ἐμφανιζομένου στὴ συγκεκριμένη ἐνότητα τοῦ χειρογράφου γραφικοῦ χαρακτῆρος πρὸς τοὺς ὑπολοίπους αὐτόγραφους κώδικες τοῦ ἐν λόγῳ γέροντος. Ἄς σημειωθεῖ, ἐπ' εὐκαιρία, ὅτι τὸ κωδικογραφικὸ ἔργο τοῦ γέροντος Φιλοθέου (συνοπτικὴ μνεία περὶ τοῦ ὁποῖου ἔκαμε ἐσχάτως καὶ ὁ καθηγητὴς Παναγιώτης Γ. Νικολόπουλος, «Πάριοι γραφεῖς καὶ κτήτορες κωδίκων», *Ἡ Ἐκατονταπολυτιανὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ Πάρος. Πρακτικὰ Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου (15-19 Σεπτεμβρίου 1996)* [...], Πάρος 1998, σσ. 367-368) εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὸ καὶ σχετικὰ πολυάριθμο· γιὰ τὸ θέμα ἐτοιμάζουμε ἤδη ἄλλη εἰδικώτερη μελέτη. Πρὸς τὸ παρόν, μνημονεύουμε ὅτι ἀντέγραψε καὶ παρέδωκε σὲ αὐτοτελεῖς κώδικες κυρίως ἀσματικὰς ἀκολουθίας διαφόρων ἁγίων, παρακλητικὸς κανόνες, ἐκλογὰς ψαλμῶν, καὶ ἄλλα πατερικὰ κείμενα, λόγους ἢ διηγήσεις. Στὴν Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, πέρα τοῦ παρόντος χειρογράφου Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθεοῦ, ἀπόκειται καὶ ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 10 (50) αὐτόγραφος κώδιξ τοῦ Φιλοθέου, γεγραμμένος κατὰ τὸ ἔτος 1819, ὅπου καταγράφονται οἱ Κατηγήσεις Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου σὲ παράφραση (περιγραφή τοῦ κώδικος βλ.

Πληροφορίες για τὸν βίο καὶ τὴν πολιτεία τοῦ Φιλοθέου — ἢ ὁποῖα ὁμοιάζει σὲ πολλὰ σημεῖα πρὸς ἐκείνην τοῦ ἀδελφοῦ του Ἱεροθέου — μᾶς παραδίδει ὁ πρῶτος τῶν γραφῶν, Εὐθύμιος· καὶ τοῦτο εἶναι φυσικό, δεδομένου ὅτι ὁ προειρημένος Εὐθύμιος ἦταν παρὼν ὅταν ὁ Φιλόθεος ἐδιηγείτο τὴ ζωὴ του στὸν γέροντα πνευματικὸ Διονύσιο²⁴.

Οἱ περὶ τοῦ Φιλοθέου εἰδήσεις ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποῖα ζώντας μὲ τοὺς γονεῖς του ἐπληροφορήθη τὴ φυγὴ τοῦ ἀδελφοῦ του γιὰ τὸ "Ἁγίον" Ὄρος· τότε, «ἐλυπήθη καὶ ἐπόνεσε τὴν καρδίαν καὶ τρωθεῖς τὴν ψυχὴν θείῳ ἔρωτι ἐπαρακάλεσε τοὺς γονεῖς του νὰ

εἰς Κρίτωνος Χρυσοχοῖδη, ὁ.π., σσ. 187-189). Οἱ ὑπόλοιποι ἰδιόγραφοι τοῦ Φιλοθέου κώδικες ἀπόκεινται στὴν Ἱ. Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Πάρου [συνοπτικὴ περιγραφή αὐτῶν παρέδωκε παλαιότερα ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Νικόλαος Ἰ. Λιβαδάρας, «Κατάλογος χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Πάρῳ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς "Λογγοβάρδας"», *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος* ΙΔ' (1960), σσ. 383-389], εἶναι δὲ οἱ ἀκόλουθοι:

i. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 25 (721) κώδιξ, περιλαμβάνων διάφορες εὐχές καὶ διηγήματα, στιχηρὰ κατ' ἀλφάβητον Συμεὼν τοῦ Μεταφραστοῦ καὶ παρακλητικούς κανόνες πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τὴν Ὁδηγήτριαν, Μάρκου Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ, ψαλλομένους καθ' ἡμέραν τοῦ δεκαπενταυγούστου [βλ. Νικολάου Ἰ. Λιβαδάρα, ὁ.π., σ. 383].

ii. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 31 (10) κώδιξ, περιέχων τὴν ἀκολουθία τῶν ὁσίων Δωροθέου καὶ Δοσιθέου [βλ. αὐτόθι, σ. 386].

iii. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 32 (3) κώδιξ, περιλαμβάνων ἀκολουθίες τῶν ἁγίων Ἀκακίου, Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, Μοδέστου, Μάρκου Ἐφέσου καὶ Παῖσιου [βλ. αὐτόθι].

iv. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 34 (14) κώδιξ, περιέχων τις ἀκολουθίες τῶν ἁγίων Ἱεροθέου καὶ Φιλοθέου [βλ. αὐτόθι, σ. 388].

v. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 39 κώδιξ, περιλαμβάνων κατηχητικούς λόγους Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ ἄλλων πατέρων [βλ. αὐτόθι, σ. 389].

Σημειωτέον, ἐπιπροσθέτως, ὅτι στὸν ὑπ' ἀριθμὸν 38 κώδικα τῆς ἰδίας Μονῆς τῆς Πάρου [βλ. αὐτόθι, σ. 389] καταχωρίζεται «Ἐκλογή ψαλλομένη εἰς τὰς Δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς ἑορτὰς καὶ τῶν ἁγίων εἰς πᾶσαν ἀγρυπνίαν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν τῶν θεοφόρων πατέρων ἡμῶν», ἡ πρώτη καταγραφή τῆς ὁποίας ἀποδίδεται στὸν αὐτὸν γέροντα Φιλόθεο.

24. Βλ. Β. 62-64 καὶ Β. 65, 1-45.

τὸν ὑπάγουν εἰς μοναστήριον»²⁵. Οἱ θεοφιλεῖς γεννήτορές του ἔσπεραν καὶ τὸν ἀφιέρωσαν σὲ «ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα μοναστήρια τῆς Θεοτοκίου»²⁶. Κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονή του, ἀκούγοντας τοὺς βίους τῶν ἁγίων καὶ τὰ Συναξάρια, ἐπόθησε τὴν ἀσκητικὴν ζωή, πρὸς τὴν ὁποία περισσότερο παρεκινήθη μετὰ τὶς διηγήσεις ἑνὸς Ἀγιορείτου μοναχοῦ ἀπὸ τῆ Μονῆ τοῦ Δοχειαρίου²⁷. αὐτὸς τοῦ ἐξέθεσε «τὴν καλογερικὴν καὶ ἀσκητικὴν ζωὴν τῶν πατέρων τοῦ Ἁγίου Ὄρους»²⁸ καὶ ἀπὸ τῆ στιγμῆ ἐκείνη φούντωσε ἐντὸς του ὁ πόθος γιὰ μετάβασή του ἐκεῖ, «ἔχοντας τὸν λογισμόν του στερεωμένον καὶ ὡσὰν καρφωμένον εἰς τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀδελφοῦ του»²⁹. Ἔτσι, μετὰ ἀπὸ τριετῆ παραμονή στῆ Μονῆ ἐκείνη³⁰ καὶ μὲ τὶς εὐλογίες «τῶν ἐκείσε πατέρων»³¹, ἀνεχώρησε μὲ προορισμὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος. Πρῶτος του σταθμὸς ἦταν τὸ πατρικὸ του σπίτι, ὅπου ἀποχαιρέτησε «τὴν γηραιὰν ἐκείνην μητέρα»³², ἣ ὁποία μὲ δάκρυα στὰ μάτια τὸν παρεκάλεσε νὰ τηρεῖ μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ του «ἄσβεστον τὴν φλόγα τῆς ἀγάπης»³³ πρὸς ἐκείνη. Κατὰ τὴ σύντομη παραμονή του ἐκεῖ εἶδε ἓνα θεόσταλτο ὄραμα, τὸ ὁποῖο τὸν προέτρεψε «νὰ φύγη τὸ συντομώτερον ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἐγκόσμια»³⁴. Συνοδευόμενος λοιπὸν ἀπὸ τὸν μεγαλύτερο ἀδελφὸ του, μεταβαίνει πρῶτα στῆ Μονῆ τοῦ ἁγίου Γεωργίου Φενεοῦ, ἀπ' ὅπου, «εὐρίσκοντάς τινας χριστιανοὺς συνοδοιπόρους»³⁵, κατεβαίνει στὸ μοναστήρι τῆς Φανερωμένης³⁶ καὶ κατόπιν στῆ Μονῆ Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Πόρου. Στὸν

25. Πρβλ. Β. 62, 7-9.

26. Β. 62, 11. Ὁ Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτης, *Ἱστορία τῆς ἐν Πάρῳ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας*, ἐν Πύργῳ 1926, σ. 32, ἀναφέρει ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

27. Βλ. Β. 62, 14-33.

28. Β. 62, 24-25.

29. Πρβλ. Β. 62, 30-32.

30. Βλ. Β. 63, 1-5.

31. Β. 63, 6-7.

32. Β. 63, 10.

33. Πρβλ. Β. 63, 20-21.

34. Πρβλ. Β. 64, 17-18.

35. Β. 65, 27-28.

36. Γιὰ τὴν Ἱερὰ Μονῆ Φανερωμένης βλέπε καὶ τὴ μελέτη τοῦ Μητροπολι-

Πόρο, έπειτα από σύντομη παραμονή και διακονία στη νεοανεγειρόμενη εκκλησία της Μονής, βρίσκει και πάλι πού τον οδηγεί στην 'Ι. Μονή Βατοπαιδίου του 'Αγίου 'Ορους³⁷. από εκεί μεταβαίνει στη σκήτη του αγίου Δημητρίου, στον γέροντα Διονύσιο και κοντά στον αδελφό του 'Ιεροθέο³⁸. Μαζί με τους πατέρες εκείνους παρέμεινε λίγες μόνον ήμέρες: «έξωμολογήθη και έμετάλαβε τὰ θεία μυστήρια»³⁹. στη συνέχεια, λόγω του νεαρού της ηλικίας του, έγκατεστάθη κατ' ανάγκη σ' ένα κελλί μαζί μ' ένα «φίλον πνευματικόν και ένάρετον»⁴⁰ των δύο πατέρων «και ήρχετον κάθε έβδομάδα και έξωμολογείτον τους λογισμούς του εις τον γέροντα»⁴¹. Μόνον μετά την κοίμηση του Διονυσίου θα έγκατασταθεί πλέον μόνιμα στο πλευρό του αδελφού του, από τον οποίο διδάσκεται την αδιάλειπτη προσευχή καθώς και τη μελέτη των θείων Γραφών και νηπτικῶν Πατέρων της 'Εκκλησίας⁴². 'Όταν δέ έφθασε σε ηλικία 25 ετών και «μετά τον δέοντα κανόνα, δοκιμήν και γενικήν έξομολόγησιν»⁴³, κείρεται σταυροφόρος μοναχός και χειροτονείται ιεροδιάκονος μετονομαζόμενος Φιλόθεος⁴⁴, ενῶ αργότερα, «εις τους τριάκοντα, μεγαλόσχημος και

του Κορίνθου Παντελεήμονος Κ. Καρανικόλα, 'Εγγραφα 'Ιερῶς Μονής Φανερωμένης Κορινθίας. 'Ελληνικά - Τουρκικά, Κόρινθος 1991.

37. Βλ. Β. 65, 27-41.

38. Βλ. Β. 65, 42-62.

39. Β. 66, 2-3.

40. Β. 66, 17.

41. Β. 66, 18-19.

42. Βλ. Β. 78-80. Τὰ αποτελέσματα που έπέφεραν οι θεόπνευστες διδασκαλίες και «τὰ μελίρρυτα εκείνα και νεκταρώδη λόγια» (Β. 80, 25-26) του 'Ιεροθέου στην πνευματική κατάσταση του Φιλοθέου ήσαν αξιοθαύμαστα. Χαρακτηριστικό είναι τὸ περιστατικό που έξιστορεῖ ὁ Εὐθύμιος: «Και μίαν φοράν, εις τήν άγρυνπίαν του Κυριακού, έμβήκεν μέσα εις τὸ 'Ιερὸν καθὼς ήτον προσταγμένος και έστάθη εις μίαν άκραν και συμμαζώνοντας τον έαυτόν του έλεγεν τήν εύχην μυστικά· και ένθυμούμενος ὄλας τὰς έρμηνείας του θείου 'Ιεροθέου, έτι δέ και ὄλα τὰ έδικά του σφάλματα, οὕτω έσύντριβε τήν καρδίαν του και ὅσον έδύνητον έμέμφετο τον έαυτόν του και εκ τούτου έκινείτο ή καρδιά του εις έρωτα και άγάπην Θεού, γλυκαινόμενος ὁ νοῦς του εις τήν συχνήν μελέτην της προσευχής» (Β. 80, 6-15).

43. Β. 91, 6-7.

44. Βλ. Β. 91, 6-10.

πρεσβύτερος»⁴⁵. Ἀπὸ τότε καὶ στὸ ἐξῆς παραμένει πάντοτε κοντὰ στὸν ἀδελφὸ του, μαζί μὲ τὸν ὁποῖο μεταβαίνει τελικὰ στὴν Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ σταματοῦν οἱ πληροφορίες ποὺ μᾶς παρέχει τὸ κείμενο τοῦ Βίου γιὰ τὸν Φιλόθεο· τὴ συνέχεια τοῦ βίου του πληροφοροῦμαστε ἀπὸ ἔγγραφα τῆς Ἱ. Μονῆς Λογγοβάρδας Πάρου, στὴν ὁποία διετελέσε ἡγούμενος κατὰ τὰ ἔτη 1825 ἕως 1860⁴⁶.

Σύμφωνα μ' αὐτά, ὁ Φιλόθεος μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ ἀδελφοῦ του παρέμεινε στὴ Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας ἕξι ἀκόμη ἔτη, δηλαδὴ ὡς τὸ ἔτος 1820⁴⁷. «Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν χρόνον —γράφει ὁ ἴδιος—

45. Πρβλ. Β. 91, 10-11. Τὴν εἰς πρεσβύτερον χειροτονίαν τοῦ Φιλοθέου ἐτέλεσε —ὅπως σημειώνεται στὸ κείμενο τοῦ Βίου (βλ. Β. 91, 11-15)— ὁ πρῶν Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Προκόπιος, ὁ ὁποῖος διέτριβε τότε στὴ Μονὴ Βατοπαιδίου, ἐνῶ ἀργότερα «ὑπῆγεν εἰς τὴν Καλαμάταν, τὴν πατρίδα του, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ, ὁ μακάριος» (Β. 91, 13-15). Περὶ αὐτοῦ βλ. Μανουὴλ Ἱ. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ Πίνακες [...]*, ἐν Κωνσταντινουπόλει [1885-1890], σσ. 669-671.

46. Βλ. Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, *δ.π.*, σσ. 32-46, 166-174 καὶ 193-194· καθὼς καὶ Νικολάου Ἀλιπράντη, *Ἡ Ἱερὰ Κοινοβιακὴ Μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Πάρου*, Ἀθήνα 1984, σσ. 29-32 καὶ 42-44.

47. Ὁ Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτης, *δ.π.*, σ. 33, ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Φιλόθεος «τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ καὶ γέροντος στερηθεὶς καὶ ἀποποιοῦμενος νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγουμενίαν ἀπῆλθεν ἐξ Ὑδρας εἰς τὴν ἐν Πόρῳ Μονὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς». Πρόκειται γιὰ ἀποψη τὴν ὁποία υἱοθέτησαν ἀργότερα τόσο ὁ π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος, *δ.π.*, σ. 48 [· «Ὅταν ἐκοιμήθη ὁ Ἱερόθεος, ὁ ἀδελφός του Φιλόθεος, μὴ θέλοντας νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγουμενία, ἔφυγε γιὰ τὴ Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς στὸν Πόρο»] ὅσο καὶ ὁ π. Νικόδημος [Μπαρούσης], *Βίος*, σ. 17 [· «Μετὰ τὴν ὀσιακὴ του κοίμησι (sc. τοῦ Ἱεροθέου) ἡ ἀδελφότης ἐζήτησε ἀπὸ τὸ ἀρχαιότερο μέλος τῆς, τὸν κατὰ σάρκα ἀδελφὸ του, Ἱερομόναχο Φιλόθεο, νὰ ἀναλάβῃ, τὴν ἡγουμενία. Ἐκεῖνος ἀρνούμενος τὴν θέσι, κατέφυγε τὸ 1815 εἰς τὴν Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Πόρου» (πρβλ. καὶ ὁμοειδῆ παρατήρησι αὐτόθι, σσ. 51-52)]. Προσωπικῶς, ὅπως καὶ ἀπὸ τὰ γραφόμενα στὸ κυρίως κείμενο καταφαίνεται, διαφοροποιούμεστε ἐδῶ ἀπὸ τὴ συγκεκριμένη ἀποψη, καθ' ὅτι δὲν εὐρίσκουμε στίς πηγές ἱκανὰ ἐρείσματα γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς. Εἶναι, βεβαίως, ἀληθές ὅτι τό, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον ἐπισημανθέν, σχετικὸ ἀρχεῖακὸ ὕλικὸ (πενιχρὸ καὶ τοῦτο) σιωπᾶ περιέργως γιὰ τὸν Φιλόθεο καὶ κυρίως γιὰ τὴν κατὰ τὴν τετραετία 1814 ὡς 1818 παρουσία καὶ ἐν γένει δραστηριότητά του. Ὡστόσο, ἀπὸ τὴν ὡς σήμερα ἔρευνα ἐνετοπίσθησαν εὐάριθμες ἰσχυρὲς ἐνδείξεις ὑπὲρ τῆς ἐν

ἀναχωρήσας ἐγὼ ἀπὸ τὸ ῥηθὲν Μοναστήριον, ἐπῆγα εἰς τὸ τοῦ Πό-

προκειμένην προτεινομένης ἀπόψεως — τῆς ἕως τοῦ ἔτους 1820 δηλαδή παραμονῆς τοῦ Φιλοθέου στὴν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του ἰδρυθεῖσα ὑδραϊκὴ Μονή—, τίς ὁποῖες ἐν συντομίᾳ ἐπισημαίνουμε στὴ συνέχεια. Πρωτίστως, βεβαίως, καὶ κατὰ κύριο λόγο· ἐπικαλούμαστε αὐτομαρτυρία τοῦ Φιλοθέου, καταγεγραμμένη (κατὰ τὴν 18η Ἀπριλίου 1828) στὸ ὑπὸ τὸν τίτλο «Φιλοθέου Α', Ἀπολογία πρὸς τὴν Κυβέρνησιν» κείμενο τοῦ ἰδίου, ποὺ δημοσιεύει ὁ Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτης, *ὁ.π.*, σσ. 193-194· ἤδη στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐν λόγῳ κειμένου σημειώνεται: «Εὐρισκόμενόν με κατὰ τὸ χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν εἰκοστὸν (1820) ἔτος τὸ σωτήριον εἰς Ὑδραν εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ὁμοῦ μὲ τοὺς παραδελφούς, ἤρχετο ἡ πανοσιότης του κύρ Ἰωακείμ καὶ ἐξωμολογεῖτο εἰς ἐμέ τὸν ἐλάχιστον καὶ πολλάκις μ' ἐπαραινοῦσε νὰ μεσιτεύσω πρὸς τοὺς Πατέρας νὰ δεχθοῦν καὶ αὐτὸν εἰς τὴν συνοδίαν των, μήπως ἐλθὼν ὁ θάνατος ἄφνω τὸν ἀρπάσῃ καὶ ἀφήσῃ τὰ πράγματά του ἀδιάτακτα...» (αὐτόθι, σ. 193· οἱ ὑπογραμμίσεις ἡμέτερες). Δεύτερον ὑπενθυμίζουμε ὅτι ὁ Φιλόθεος, στὸ ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένο τμῆμα τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, ἐξιστορεῖ τὰ περὶ τῆς μετὰ τοῦ Ναθαναὴλ συμφιλιώσεως γεγονότα, τὰ ὁποῖα (ὅπως εἶδαμε ἀνωτέρω [βλ. τὴν ὑπόσημ. 79 τοῦ πέμπτου κεφαλαίου· πρβλ. καὶ τὴν παράγραφο 3 τοῦ Ἐπιμέτρου]) συνέβησαν κατὰ μῆνα Μάρτιον τοῦ ἔτους 1818. Τρίτον ὑποθέτουμε ὅτι κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος (1818) ὁ Φιλόθεος πρέπει μᾶλλον νὰ ξεκίνησε τὴ συγγραφὴ τοῦ σφζομένου στὴν Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας αὐτογράφου του κώδικος [ποῦ ἐμνημονεύθη ἤδη ἀνωτέρω, στὴν ὑπόσημ. 23, καὶ γνωρίζεται σήμερα ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν 10 (50)], ὅπου καταγράφονται σὲ παράφραση οἱ Κατηγήσεις Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου [σημειωτέον, παρεμπιπτόντως, ὅτι τὸ συγκεκριμένο ἔργο ἦταν ιδιαίτερα προσφιλὲς στὸν γέροντα Φιλόθεο· σύμφωνα μὲ πληροφορία ποὺ παραδίδει ὁ Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτης, *ὁ.π.*, σ. 45 (τὴν ὁποῖα ἐπαναλαμβάνει στὴ συνέχεια καὶ ὁ Νικόλαος Ἀλιπράντης, *ὁ.π.*, σ. 43), ὁ ἴδιος ἀργότερα, ὡς ἠγούμενος τῆς Λογγοβάρδας, προέτρεψε τὸν ἱερομόναχο Ἰγνάτιο Λεβεντίνο νὰ τὸ ἀντιγράψῃ δύο φορές. Σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα ποῦ — ὡς σήμερα τοῦλάχιστον— ἔχουν ἰδεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, στὴ Μονὴ τῆς Λογγοβάρδας σώζεται ἓνα τῶν μνημονευομένων ἀντιγράφων, καταγεγραμμένο στὸν ὑπ' ἀριθμὸν 10 κώδικα· ἀξίζει ἐδῶ νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι ἡ προμετωπίδα τοῦ ἐν λόγῳ κώδικος (ἔχουσα ὡς ἀκολουθίας: «Βιβλίον κατηχητικὸν τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ Στουδίτου ἀνέκδοτον ἐξηγηθὲν μὲν παρὰ τινος διδασκάλου ἀωνύμου ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος νῦν δὲ μετεγρᾶφη ὑπὸ τοῦ ἐν μοναχοῖς ἐλαχίστου Ἰγνατίου, προτροπῇ δὲ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς καὶ καθηγουμένου ἡμῶν κυρίου Ἱεροθέου παραγγελία δὲ τοῦ γέροντος Φιλοθέου, αὐμγ' [1843]» [βλ. καὶ Νικολάου Ἄ. Λιβαδάρα, *ὁ.π.*, σσ. 375-376]) εἶναι πανομοιότυπη πρὸς τὴν ἀντίστοιχη τοῦ αὐτογράφου τοῦ Φιλοθέου. Τὸ δεύτερο

ἀντίγραφο δὲν ἔχει, πρὸς τὸ παρόν, ἐπισημανθεῖ ἄς σημειωθεῖ, πάντως, ὅτι οἱ Κατηχήσεις Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου καταγράφονται ἐπίσης στὸν ὑπ' ἀριθμὸν 39 κώδικα τῆς ἰδίας Μονῆς τῆς Πάρου, ἢ σύνταξη τοῦ ὁποίου, ὅμως, ἀποδίδεται (ὅπως καὶ ἀνωτέρω, στὴν ὑποσημ. 23, ἐπεσημάνθη) σὲ αὐτὸν τὸν γέροντα Φιλοθέου] ὁ μνημονευθεὶς ὑδραϊκὸς αὐτόγραφος κώδιξ τοῦ Φιλοθέου ἐπερατώθη κατὰ τὸ ἔτος 1819 (ὅπως μαρτυρεῖται σχετικὰ στὴν πρώτη σελίδα τοῦ χειρογράφου [βλ. αἴφνης Κρίτωνος Χρυσοχοΐδη, ὁ.π., σ. 187]), ἀπὸ δὲ τὸν ὄγκο του (σύγκειται ἀπὸ λβ' καὶ 436 πυκνογραφημένες σελίδες) προκύπτει ἀσφαλῶς ὅτι ἡ σύνταξή του ἀπαιτήσε ἰκανὸν χρόνον, ὥστε τὸ εἰκαζόμενον ἐδῶ διάστημα τοῦ ἐνὸς ἔτους νὰ θεωρεῖται, πιστεύουμε, εὐλογον. [Ἐνδιαφέρει, νομίζουμε, ἐδῶ νὰ παρατηρηθοῦν, ἐπιπροσθέτως, τὰ ἐξῆς: ὁ πλήρης τίτλος τοῦ ἐν λόγῳ χειρογράφου ἔχει ὡς ἀκολούθως (ἐξ αὐτοψίας: τηροῦμε τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ γραφέως): «Βιβλίον κατηχητικὸν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ Στουδίτου ἀνέκδοτον, ἐξηγηθὲν μὲν παρὰ τινος διδασκάλου ἀνωνύμου, ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρη τοῦ Ἁθωνος. Νῦν δὲ μετεγράφη ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις ἐλαχίστου Φιλοθέου, προτροπῇ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς καὶ καθηγουμένου ἡμῶν, Κυρίου Εὐθυμίου, πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀδελφῶν, αἰθ' [1819]» (φ. α'): ἐπίσης, ὁ ἴδιος γραφεὺς, σὲ σχετικὸ «προοίμιον ἐγκομιστικόν, ἐν ᾧ καὶ μικρὸς ἔπαινος ἀπὸ ἰδιωτικῶν χειλέων προσφερόμενος τῷ μεγάλῳ πατρὶ ἡμῶν Θεοδώρῳ τῷ ὁμολογητῇ καὶ Στουδίτῃ» (φ. γ'), ποῦ προτάσσει τοῦ χειρογράφου, σημειώνει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά: «Εὐρῶν δὲ τὰς παροῦσας κοινοφελεῖς Κατηχήσεις, τοῦ ὀσίου τοῦτου καὶ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ὁ πανοσιώτατος καθηγούμενος καὶ πνευματικὸς ἡμῶν πατὴρ κύρ Εὐθύμιος, ἠγάσθη κατὰ πολλὰ καὶ λίαν ἐχάρη· αἱ ὁποῖαι ἐφέρθησαν οὕτω ἐξηγημέναι ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸν ἀριθμὸν δύο καὶ εὐδομήκοντα. καὶ δὴ τῇ αὐτοῦ προτροπῇ ἐμεταγράφησαν παρὰ τῆς ἐμεῖς ἐλαχιστίας πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων, καὶ μάλιστα τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀδελφῶν καὶ τέκνων πνευματικῶν» (φ. ζ'). Καὶ ἀπλῆ ἀκόμη ἀνάγνωση τῶν ἀνωτέρω ἀποσπασμάτων, προδίδει ἀγαστὴ συνεργασία καὶ ἀρμονικὴς πνευματικὴς σχέσεις τῶν δύο γερόντων, Φιλοθέου καὶ Εὐθυμίου, ὥστε νὰ μὴ χωρεῖ καὶ ἰσχυρὴ ἔστω ὑπόνοια περὶ τυχὸν «ἐριδος» τῶν δύο ἀνδρῶν γιὰ τὴν ἡγουμενία τῆς Μονῆς, ἢ ἐνδεχομένης «πικρίας» τοῦ Φιλοθέου ἐναντι ἀδίκου «παραγκωνισμοῦ» του. Ἄλλωστε, ὅπως περὶ τῆρα μαρτυρεῖ σχετικὸ ἔγγραφο ποῦ δημοσιεύεται στὸ Ἐπίμετρον τοῦ ἀνα χεῖρας βιβλίου (τὸ μνημονευθὲν σχετικὰ ἀνωτέρω ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 2) δὲν ἐτέθη ποτὲ θέμα περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου τοῦ Ἱεροθέου, διότι ὁ ἴδιος ὁ γέρων εἶχε προχειρίσει «εἰς τοῦτο, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς», τὸν Εὐθύμιον τὸν Βυζάντιο· καὶ μόνον τοῦτο τὸ γεγονός ἀποτελεῖ, ἴσως, πανηγυρικὴ διάψευση τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι ὁ Φιλόθεος «ἀπεποιήθη» τῆς ἡγουμενίας καὶ μετέβη στὸν Πόρο. (Βεβαίως, πρέπει ἐν προκειμένῳ νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι ἡ ἀπουσία τοῦ ὀνόματος τοῦ Φιλοθέου ἀπὸ τὸ μνημονευθὲν —καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1814 χρονολογούμενον— ἔγγραφο ἐκλογῆς τοῦ νέου ἡγουμένου τῆς Μονῆς, δημιουργεῖ ὅπωςδὴποτε ἓνα πρόβλημα, περὶ τοῦ

όποίου δύο ένδεχόμενα είναι δυνατόν νά εικάσουμε· πρώτον, ότι ό λόγος άπουσίας του ώφείλετο σέ μη ουσιαστικούς αλλά άπρόβλεπτους παράγοντες, δεδομένου ότι τό έγγραφον ύπογράφουν μόνον έννέα μοναχοί από τήν σαφώς πολυπληθέστερη [όπως άνωτέρω, σέ οικεία παράγραφο είδαμε] εκείνη άδελφότητα [πρβλ. σχετικά και τήν ύποσημ. 1 τής παραγράφου 3 του Έπιμέτρου (προσωπικώς, από τά στοιχεΐα που ή ως σήμερα σχετική έρευνα παρέχει, οδηγούμαστε στήν άποψη ότι κατά τό ζητούμενο χρονικό διάστημα ό Φιλόθεος —έφησυχάζων, μάλλον, στήν υδραϊκή Μονή του Προφήτου Έηλιού— ήσυχολείτο κυρίως μέ τήν κωδικογραφία· σημειωτέον, έπιπροσθέτως, ότι —πέρα των δύο υδραϊκών αυτογράφων του κωδίκων [των έτών 1819-1820]— ένας άκόμη των σωζομένων στήν Ί. Μονή Λογγοβάρδας Πάρου ιδιόγραφος κώδιξ αυτού [ό ύπ' αριθμόν 31 (10)· βλ. και Νικολάου Ά. Λιβαδάρα, *δ.π.*, σ. 386] χρονολογείται κατά τό έτος 1818)]· και δεύτερον, ότι τό έξαετές διάστημα παραμονής του στήν υδραϊκή Μονή του Προφήτου Έηλιού δέν ήταν συνεχές, αλλά διεκόπτετο είτε από περιοδική άσκητική μόνωσή του σέ άλλα έρημητήρια είτε από αναπόφευκτα ταξίδια ή περιοδείες που ένδεχομένως ύπαγόρευαν πνευματικοί, ποιμαντικοί ή και έντελώς πρακτικοί λόγοι [πρός άποδοχή τής τελευταίας άπόφweis ένισχυτικά είναι όσα παρεπιπτόντως σημειώνονται σέ κάποιο σημείο του ύπό του Φιλοθέου γεγραμμένου τμήματος του Βίου, όπου ό ίδιος όμολογεί: «Έστωντας δέ μετά δύο χρόνους όπου είχαμεν άναχωρήσει από τό "Άγιον Όρος νά άνταμώσω έγώ τόν ιεροκήρυκα Κύριλλον Πάριον [...] μου έδιηγείτο διά τας περιόδους αυτού και διά τόν λόγον του Θεού...» (Β. 112, 1-6). Μάλιστα, εάν έπιχειρήσουμε ειδικώτερη χρονολογική προσέγγιση τής έπισημαινομένης «συναντήσεως», θά διαπιστώσουμε ότι (κατά τά χρονικά δεδομένα που έξετέθησαν στό πρώτο κεφάλαιο τής παρούσης μελέτης) αυτή προσδιορίζεται κατά τό έτος 1814, έτος, δηλαδή, κατά τό όποϊον άνεζητητό που ή παρουσία του Φιλοθέου έξ άρχής του παρόντος συλλογισμού)]. Τέταρτον· σημειώνουμε, τέλος, και τό προφανές τεκμήριον περί τής έως του έτους 1820 παραμονής του Φιλοθέου στήν Ί. Μονή Προφήτου Έηλιού "Υδρας, τή σύμπραξή του δηλαδή στή σύνταξη του παρόντος Βίου του μακαρίου αΐταδέλφου του, γέροντος Έροθέου, κατά τό χρονικό διάστημα των έτών 1819-1820 (όπως έξάγεται από τή σημειωμένη στον κολοφώνα του χειρογράφου άρχική χρονολογία και τή μεταγενέστερη διόρθωσή της [βλ. σχετικά άνωτέρω, τήν ύποσημ. 6 του όγδόου κεφαλαίου]), κείμενον τό όποϊον, άναχωρώντας «κατ' αυτόν τόν χρόνον [sc. 1820] από τό ρηθέν Μοναστήριον» (όπως ό ίδιος γράφει στή μνημονευθείσα «Έκθεσή» του [βλ. Έμμανουήλ Σαγκριώτου, *δ.π.*, σσ. 193-194]), κατέλειπεν ως παρακαταθήκη, άλλη «πνευματική ύπόθήκη και κανόνα άσκητικής διαγωγής», των εκεί ένασκουμένων συναδελφών του. Και τосαυτες μέν οι ύπέρ τής προτεινομένης έδώ άπόφweis έντοπισθείσες ένδείξεις. Η ως άνω μακρά παρέκβαση έκρίθη έντελώς άπαραίτητη, δεδομένου ότι (όπως και προσωπικώς από μακροϋ ήδη χρόνου έχουμε διαπιστώσει, συνομιλώντας μέ λογίους και άλλους έκκλησιαστικούς παράγον-

ρου Μοναστήριον»⁴⁸. Ἐκεῖ συναντήθηκε μετὸν γέροντα Ἱεροθέο Ἰωάννου τὸν Βοσυνιώτη (τότε ἱεροδιάκονο Νικηφόρο, στὸν ὁποῖο ἔδωκε ἀργότερα ὁ Φιλόθεος —κατὰ τὴν εἰς πρεσβύτερον χειροτονίαν του— τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ του), ὁ ὁποῖος καὶ ὑπετάχθη στὸν Φιλόθεο κατὰ πάντα⁴⁹. «Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας —συνεχίζει ὁ Φιλόθεος— ἐπέρασα καὶ ἐγὼ εἰς Μωρέαν καὶ ἐκατοίκησα εἰς τὸ ἐκεῖσε Μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς»⁵⁰. Ἐκεῖ παρέμεινε ἐπὶ τέσσερα περίπου ἔτη, ἐργαζόμενος σκληρὰ προκειμένου νὰ ἀνοικοδομήσει τὰ κελλιά καὶ τὰ λοιπὰ κτίσματα τῆς Μονῆς⁵¹. Ὁ ἴδιος στὴ συνέχεια μᾶς ἀφηγεῖται τὴ μοῖρα του: «Ἐλθόντος δὲ τοῦ ἐχθροῦ πλησίον μας, κατεφύγομεν εἰς Πᾶρον, ὅπου μᾶς ἐδόθη τὸ νῦν Μονα-

τες τῆς νήσου Ὑδρας) ἢ ἐκτεθεῖσα στὴν ἀρχὴ τοῦ παρόντος συλλογισμοῦ ἀποψη τοῦ Σαγκριώτου ἔχει ἤδη ἀναχθεῖ σὲ μιὰν εὐρέως πλανωμένη καὶ γενικῶς ἀποδεκτὴ «παράδοση» ἄς σημειωθεῖ δέ, ἐν κατακλείδι, ὅτι ἡ ἐσφαλμένη αὐτὴ «παράδοση» (τὴν ὁποία, δυστυχῶς, ἐπανελάβαν καὶ μεταγενέστεροι ἐρευνητές), ἀποδεικνύεται —γιὰ τὸν προσεκτικὸ ἀναγνώστη— ἔωλη καὶ καθ' ἑαυτὴν, δοθέντος ὅτι πρὸ τῆς «ἐπιμάχου» προτάσεως σημειώνεται: «Ταῦτα [sc. ἡ ἐγκατάσταση τοῦ Ἱεροθέου καὶ τῆς συνοδείας του στὴν Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας] ὑποτίθενται ἀσφαλῶς γενόμενα κατὰ τὸ ἔτος 1818» (βλ. αὐτόθι, σ. 33· ἡ ὑπογράμμιση ἡμέτερη). Περιττόν, ὡς ἐκ τούτου, νὰ καταγραφεῖ ὡς συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐγγρόνιση τῶν ἱστορουμένων γεγονότων σὲ λανθασμένο χρονικὸ πλαίσιο (ἔτος 1818 ἀντὶ 1813) ὀδήγησε προφανέστατα τὸν Σαγκριώτη στὴ διατύπωση τῆς σχολιασθείσης ἀστοχῆς ἐκτιμήσεως, ποὺ κατὰ τίς γνωστὲς σήμερα πηγὲς πρέπει πλέον νὰ ἀναθεωρηθεῖ.

48. Βλ. Ἐμμανουήλ Σαγκριώτου, *ἔ.π.*, σσ. 193-194, ἀπόσπασμα τῆς μνημονευθείσης «Ἀπολογίας» τοῦ γέροντος Φιλοθέου. [Σημειωτέον ὅτι στὴ μελέτη τῆς Ἰωάννας Στ. Ρουμάνη, *Τὸ Μοναστήρι τοῦ Πόρου*, Πόρος 1992, σ. 60, ἡ συγκεκριμένη μετάβαση τοῦ Φιλοθέου στὴν Μονὴ τοῦ Πόρου προσδιορίζεται ἐσφαλμένα «κατὰ τὸ 1810 περίπου»].

49. Βλ. Ἐμμανουήλ Σαγκριώτου, *ἔ.π.*, σ. 33· καὶ Νικολάου Ἀλιπράντη, *ἔ.π.*, σσ. 29-30.

50. Βλ. Ἐμμανουήλ Σαγκριώτου, *ἔ.π.*, σ. 194, ἀπόσπασμα τῆς καὶ ἀνωτέρω μνημονευθείσης «Ἀπολογίας» τοῦ γέροντος Φιλοθέου.

51. Βλ. Ἐμμανουήλ Σαγκριώτου, *ἔ.π.*, σ. 33· καὶ Νικολάου Ἀλιπράντη, *ἔ.π.*, σ. 29. Ἐπρόκειτο περὶ τῆς Ἱ. Μονῆς Παναγίας τῶν Ἀρωμάτων στὴν Κυνουρία.

στήριον εἰς κατοικίαν καὶ ἡσυχίαν μας»⁵². Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση εὐρίσκετο τότε —κατὰ τὸ ἔτος 1825— «ἐν πλήρει ἐξελίξει» καὶ ἡ ἐπέλαση τοῦ Ἱμπραήμ πασᾶ στὴν Πελοπόννησο ἀνάγκασε τὸν Φιλόθεο νὰ μισεύσει καὶ πάλι. Ἀρχικὸς προορισμὸς του ἦταν ἡ νῆσος Ἰκαρία, ὅπου ἤθελε νὰ μονάσει κοντὰ σ' ἓνα γνώριμό του γέροντα, τὸν Σισώη. Παραπλέοντας ὁμως τὴν Πάρο θέλησε νὰ σταματήσει γιὰ λίγο ἐκεῖ, πρὸς συνάντησιν τοῦ —γνωρίμου του ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος— γέροντος Ἰωάσαφ, ὁ ὁποῖος ἐμόναζε στὴ Μονὴ τοῦ ἀγίου Χαραλάμπους. Ὅταν προσορμίσθησαν στὸ λιμάνι τῆς Νάουσας, ὁ Ἰωάσαφ «θείῳ νεύματι» κινούμενος τὸν ἔπεισε νὰ παραμείνει μετὰ τὴ συνοδεία του στὴν ἐρειπωμένη Μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς Λογγοβάρδας⁵³. Ὄρισθηκε, λοιπόν, ὁ Φιλόθεος ἡγούμενος τῆς ἐγκαταλειμμένης ἐκείνης Μονῆς⁵⁴ καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα γιὰ τὴν ἀ-

52. Βλ. Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, *ὁ.π.*, σ. 194, ἀπόσπασμα καὶ πάλι τῆς ἐπισημανθείσης «Ἀπολογίας» τοῦ γέροντος Φιλοθέου. Γιὰ τὴ συγκεκριμένη ἀναχώρησιν τῶν δύο γερόντων ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἐγκατάστασίν τους στὴν Πάρο κάνει λόγο καὶ ὁ Ἰερόθεος Α' ὁ Βοσυνιώτης, σὲ δύο ἐκθέσεις του ποὺ δημοσιεύονται αὐτόθι, σσ. 163-165 («Ἐκθεσις τῆς μονῆς ταύτης τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς καλουμένης "Λαγκουβάρδας", πότε τὸ πρῶτον ἐσυστήθη καὶ ἀπὸ ποίους ἀνθρώπων») καὶ σσ. 165-166 («Ἐκθεσις Β' τοῦ αὐτοῦ Ἰεροθέου τοῦ Α'»).

53. Βλ. Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, *ὁ.π.*, σσ. 33-34 καὶ Νικολάου Ἀλιπράντη, *ὁ.π.*, σσ. 29-30. [Περὶ τοῦ μνημονευομένου γέροντος Ἰωάσαφ βλ. Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, *ὁ.π.*, σσ. 153-154. Πρβλ. καὶ ἀρχμ. Νικολάου Ἀρχᾶ, *Ἰερά Μονὴ Χριστοῦ Δάσους-Πάρου*, Ἀθήνα 1991², σσ. 20-21].

54. Σχετικὸ ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ (ἀπὸ τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1825) «γράμμα συμφωνητικὸν τῶν προκρίτων Ναουσαίων, δι' οὗ ἐγκαθίσταται ἡγούμενος τῆς Ἰεράς Μονῆς Λογγοβάρδας ὁ Ἰερομόναχος Φιλόθεος», τὸ ὁποῖον δημοσιεύει ὁ Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτης, *ὁ.π.*, σσ. 34-35 καὶ ἀργότερα ὁ Νικόλαος Ἀλιπράντης, *ὁ.π.*, σσ. 30-31. Νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ πρώτη ἐγκατάστασις τοῦ γέροντος Φιλοθέου στὴν ἐν λόγῳ Ἱ. Μονὴ τῆς Πάρου (ἡ ὁποία, κατὰ τὰ σημειούμενα ἀπὸ τοὺς Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτη, *ὁ.π.*, σ. 34 καὶ Νικόλαο Ἀλιπράντη, *ὁ.π.*, σ. 30, ἐγένετο κατὰ τὴν 25ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1825) χρονολογεῖται —κατὰ εὐλογημένην, ὄντως, συγκυρίαν— δώδεκα ἀκριβῶς ἔτη μετὰ τὴν (κατὰ τὴν 26ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1813 [βλ. σχετικὰ τὴν ὑποσημ. 49 τοῦ πέμπτου κεφαλαίου]) ἀντίστοιχὴ ἐγκατάστασίν του στὴν Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας.

ναγέννησή της⁵⁵. Κατά τή διάρκεια τῆς ἡγουμενίας του ἐτήρησε πιστά ὅλα ὅσα εἶχε διδαχθεῖ ἀπό τόν μακαριστό ἀδελφό του, διδάσκοντας στα πνευματικά του τέκνα τήν ἄοκνη σωματική καί πνευματική ἐργασία, τή μελέτη, προσευχή, ὑποταγή καί ὑπακοή καί μεταδίδοντας μέ τὸ ζωντανό του παράδειγμα τίς σωτήριες ἀρετές τῆς πραότητος, ἀγάπης, ἀνεξικακίας, ταπεινοφροσύνης, ἐγκρατείας καί φιλοπονίας⁵⁶. Μὲ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ὁ αἰοίδιμος γέρων ἀνεδείχθη διορατικός καί διακριτικός πνευματικός πατήρ ὀλοκλήρου τῆς νήσου Πάρου, σέ τέτοιο σημεῖο, μάλιστα, ὥστε ὁ ἅγιος Ἀρσένιος ὁ ἐν Πάρῳ νά τόν ἀποκαλεῖ χαρακτηριστικά «πνευματικομόννα»⁵⁷. Κατά τὸ τέλος τῆς ζωῆς του κακοπάθησε καί δοκιμάστηκε ιδιαίτερα, ἐπὶ δώδεκα συναπτά ἔτη, ἀπό τήν τύφλωση τῶν ὀφθαλμῶν του⁵⁸. ταλαιπωρημένος ἀπό τήν ἀσθένεια, «μετήλλαξε τόν βίον καί ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ» κατὰ τὸ ἔτος 1860, σέ ἡλικία 84 ἐτῶν⁵⁹.

55. Γιὰ περισσότερες λεπτομέρειες ὁ ἐνδιαφερόμενος ἀναγνώστης παραπέμπεται στίς μελέτες τῶν ἀσχοληθέντων μέ τήν ἱστορία τῆς Ἱ. Μονῆς Λογγοβάρδας, ἦτοι Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, ὅ.π., σσ. 36-46· καί Νικολάου Ἀλιπράντη, ὅ.π., σσ. 32-44.

56. Βλ. σχετικά Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, ὅ.π., σσ. 42-46· καί Νικολάου Ἀλιπράντη, ὅ.π., σσ. 42-44. Χρήσιμο εἶναι, νομίζουμε, νά μνημονευθοῦν ιδιαίτέρως ἐδῶ καί τὰ ἐπόμενα πνευματικοῦ χαρακτήρος κείμενα-κανονισμοὶ ποῦ συνέταξε ὁ αἰοίδιμος γέρων Φιλόθεος, τὰ ὁποῖα δημοσιεύονται ὅλα στή μνημονευθεῖσα μελέτη Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, ἦτοι πρῶτον ὁ («τοῦ πανοσιωτάτου ἀγίου Γέροντος Φιλοθέου Γεωργίου, καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Κοινοβιακῆς Μονῆς Λογγοβάρδας») «Κανονισμὸς διὰ τὰς ἐν γένει ἐσωτερικὰς καί ἐξωτερικὰς διακονίας καί ὑπηρεσίας τῆς Μονῆς» (σσ. 176-178), δεύτερον τὸ κείμενον («τοῦ ἀειμνήστου Γέροντος Φιλοθέου Γεωργίου, πρώτου καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς “Λογγοβάρδας”») «περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς εἰσόδου γυναικῶν εἰς τήν Ἱερὰν ἡμῶν Μονήν» (σσ. 173-174) καί τρίτον ὁ («κατ’ ἐντολήν τοῦ αἰοίδιμου διδασκάλου καί ἱεροκήρυκος πατρὸς Κυρίλλου Παπαδοπούλου» συνταχθεῖς) «Κανονισμὸς τῆς ἐν Πάρῳ Ἱ. Μονῆς τῶν μοναζουσῶν “Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος”» (σσ. 218-226).

57. Βλ. Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, ὅ.π., σ. 44· καί Νικολάου Ἀλιπράντη, ὅ.π., σ. 42.

58. Βλ. Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, ὅ.π., σσ. 44-45· καί Νικολάου Ἀλιπράντη, ὅ.π., σ. 44.

59. Βλ. Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, ὅ.π., σ. 45· καί Νικολάου Ἀλι-

Τοσαῦτα, λοιπόν, καὶ περὶ τοῦ δευτέρου γραφέως τοῦ Βίου καὶ ἀ-

πράντη, ὁ.π., σ. 44. Τὸ ἐξόχως ἐνδιαφέρον κείμενο τῆς «*Διαθήκης τοῦ Πανοσιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν Γέροντος Φιλοθέου Γεωργίου, κτήτορος τῆς ἱερᾶς καὶ Κοινοβιακῆς Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Δογγοβάρδας*» δημοσιεύεται στίς σσ. 166-173 τῆς μνημονευθείσης μελέτης Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου· χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπίσης ἡ (δημοσιευομένη αὐτόθι, σσ. 178-180) ἐπιστολὴ «*τοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Φανερωμένης ἀσκήσαντος Πατρὸς Ἡλία, δι' ἧς ἀπαντῶν εἰς ἀναγγελτήριον τῆς κοιμήσεως τοῦ αὐοίδιμου Γέροντος Φιλοθέου, προηγούμενου καὶ κτήτορος τῆς Μονῆς, παρηγορεῖ καὶ διδάσκει τὰ πρόποντα*». Ἡ —ἐν κατακλειδί τῆς παρουσίας συντόμου ἐξιστορήσεως τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ γέροντος Φιλοθέου— ἐπισημανθεῖσα χρονολογία τῆς κοιμήσεώς του (1860) συνδυαζομένη, βεβαίως, πρὸς τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἡλικίας του (84 ἐτῶν), ἐπιτρέπει πλέον τὴν ἐπομένη ἀσφαλῆ —καὶ ἀναπόφευκτα συνοπτικὴ— ἀνακεφαλαίωση τῶν σταδίων τῆς βιοτῆς του (προκειμένου νὰ ἀποφευχθοῦν νέες συνεχεῖς παραπομπές, θεωροῦνται δεδομένα στῆ συνέχεια ὅσα σχετικὰ στοιχεῖα ἔχουν ὡς τώρα ἐπισημανθεῖ):

Ὁ γέρων Φιλόθεος γεννήθηκε κατὰ τὸ ἔτος 1776 στὸ χωριὸ Συλίβена τῆς Πελοποννήσου, ὡς τέταρτο τέκνο τῆς οἰκογενείας τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Μαλάμως. Πρότυπό του ἦταν ὁ —κατὰ δεκατέσσερα ἔτη μεγαλύτερός του— δεῦτερος υἱὸς τῆς οἰκογενείας (ὁ γέρων Ἱερόθεος), πρὸς μίμηση τῆς ἀσκητικῆς πολιτείας τοῦ ὁποίου ἐστράφη ἤδη ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ὅταν ὁ ἐν λόγῳ Ἱερόθεος ἀναχώρησε, κατὰ τὸ ἔτος 1787, γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὁ Φιλόθεος ἀφιερῶθηκε μετ' ὀλίγον (ἐνδεχομένως περὶ τὰ ἔτη 1788-1789, σὲ ἡλικία 12 ἢ 13 ἐτῶν) στῆ Μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ὅπου —κατὰ μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου— παρέμεινε τρία ἔτη. Ἐκεῖθεν ἀνεχώρησε, περὶ τὰ ἔτη 1791-1792, γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου —μετὰ τοὺς ἐπισημανθέντες βραχυχρονίους ἐνδιαμέσους σταθμοὺς στίς Μονές τῆς Πελοποννήσου καὶ τοῦ Πόρου— συνάντησε τὸν ἀδελφὸ του στῆ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου «*διὰ τὸ ἀνήλικον*» (B. 66, 16), ὅμως (πρέπει τότε νὰ ἦταν 15 ἢ 16 ἐτῶν), παρέμεινε σὲ ὁμορῆ, μᾶλλον, καλύβη, «*ὡς ὅπου ἦλθεν ὁ καιρὸς καὶ ἐμβήκεν εἰς τὴν σκήτην*» (B. 66, 19-20). Κατὰ τὸ ἔτος 1801, σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν, ἐκάρη σταυροφόρος μοναχὸς καὶ ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος· κατὰ τὸ ἔτος 1806, σὲ ἡλικία 30 ἐτῶν, ἐκάρη μεγαλόσχημος μοναχὸς καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος. Ἀκολουθῶντας τὸν αὐτάδελφό του, γέροντα Ἱερόθεο, σὲ ὅλες τὶς ἐκούσιες καὶ ἀκούσιες μετακινήσεις, μετέβη μετ' αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1813, σὲ ἡλικία 37 ἐτῶν, στὴν Ἱ. Μονῇ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, ὅπου παρέμεινε ὡς τὸ ἔτος 1820. Κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος, σὲ ἡλικία 44 ἐτῶν, μεταβαίνει (καὶ γιὰ βραχὺ χρονικὸ διάστημα παραμένει) στὴν Ἱ. Μονῇ Ζωοδόχου Πηγῆς Πόρου καὶ στῆ συνέχεια (κατὰ τὸ ἔτος 1821) στὴν ὁμώνυμη Μονῇ Κυνοῦρίας Πελοποννήσου, ἀπ' ὅπου ἀναχωρεῖ τὸ ἔτος 1825, σὲ ἡλικία 49 ἐτῶν, καὶ ἐγκαθίσταται τελικὰ στὴν (τιμωμένη ἐπ' ὄνοματι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ πάλιν) Ἱ. Μονῇ Δογγοβάρδας Πάρου. Μετὰ τρια-

δελφοῦ τοῦ Ἱεροθέου, γέροντος Φιλοθέου⁶⁰, ὁ ὁποῖος προτίμησε τὴν

κονταπενταετῆ συνεχῆ παραμονή του στὴ συγκεκριμένη Μονή, ἐκοιμήθη ἐκεῖ, σὲ ἡλικία 84 ἐτῶν, κατὰ τὸ ἔτος 1860. [Ὁ Νικόλαος Ἀλιπράντης, *δ.π.*, σ. 44, ὑποσημ. 34, ἀναφέρει ὅτι σὲ ἔγγραφο κατάλογο μοναχῶν τῆς Μονῆς τοῦ ἔτους 1854 (ἀποκειμένου στὰ Γ.Α.Κ., Μοναστηριακά, φάκ. 604), ὁ Φιλόθεος φέρεται ὡς 63 ἐτῶν: «ἐπομένως —καταλήγει ὁ Ἀλιπράντης— θὰ πρέπει νὰ γεννήθηκε τὸ 1791, τὸ δὲ 1860, ὅταν ἐκοιμήθη, ἦταν 69 ἐτῶν». Πρόκειται ἀναμφίβολα γιὰ ἐσφαλμένη μαρτυρία, ποὺ διαδοχικὰ ὀδήγησε στὸ ἀνωτέρω λανθασμένο συμπέρασμα: τοῦ λόγου τοῦ ἀσφαλές πιστοποιοῦν τὰ ἐκ τοῦ παρόντος Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου δεδομένα, ποὺ ὅπως εἶδαμε ἐπαληθεύουν πλήρως τὰ περὶ τοῦ βίου τοῦ Φιλοθέου ἀντίστοιχα στοιχεῖα. Ἐνδεικτικὰ καὶ μόνον σημειώνουμε ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν (Ἱεροθέου καὶ Φιλοθέου) διαφορὰ ἡλικίας νὰ προσδιορίζεται στὰ 29 ἔτη (ὁ Ἱεροθεός γεννᾶται κατὰ τὸ 1762, ὁ δὲ Φιλόθεος —κατὰ τὴν ἀνωτέρω διαπίστωση τοῦ Ἀλιπράντη— τὸ 1791), πολὺ δὲ περισσότερο εἶναι ἀπίθανον ὁ Φιλόθεος νὰ χειροτονεῖται (σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν) διάκονος κατὰ τὸ ἔτος 1816, ὅταν δηλαδὴ ὁ ἀδελφός του εἶχε, πρὸ διετίας ἤδη, κοιμηθεῖ, ἀντιθέτως πρὸς τὰ σημειούμενα στὸ κείμενο τοῦ παρόντος Βίου, ὅπου κατηγορηματικὰ ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ συγκεκριμένη χειροτονία συνέβη κατὰ τὴν κοινὴ παραμονή τους στὸ κελλὶ τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου τῆς μικρᾶς ἀγίας Ἄννης· συνεκδοχικὰ, ὅλα τὰ προεκτεθέντα στάδια τῆς βιοτῆς τοῦ γέροντος Φιλοθέου, ἐὰν θεωρηθοῦν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλιπράντη προτεινομένων χρονολογικῶν δεδομένων, οὐδεμία ἀντιστοιχία παρουσιάζουν πρὸς τὰ ἐκ Βίου τοῦ αὐταδέλφου του Ἱεροθέου προκύπτοντα σχετικὰ στοιχεῖα, προσωπικῶς δὲ θεωροῦμε πολὺ ἀπίθανον νὰ σφάλλειται σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ τὸ κείμενο τοῦ παρόντος χειρογράφου Βίου].

60. Περὶ τοῦ γραφέως τοῦ ἀποκειμένου στὴν Ἱ. Μονὴ Λογοβοῦρδας Πάρου ἀντιγράφου τοῦ παρόντος κώδικος, ἦτοι τοῦ Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου, δὲν ἐκρίθη σκόπιμον νὰ παρατεθοῦν ἐδῶ βιογραφικὰ καὶ λοιπὰ στοιχεῖα. Ἡδὴ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἔχουν διεξοδικῶς μελετηθεῖ καὶ ἐπαρκῶς ἐπισημανθεῖ ἀπὸ πλῆθος μελετητῶν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ δευτέρου αὐτοῦ Σκιαθίτου Ἀλεξάνδρου καὶ μετέπειτα μοναχοῦ Ἀνδρονίκου. Ἐνδεικτικὴ περὶ αὐτοῦ βιβλιογραφία παρετέθη ἤδη στὴν ὑποσημ. 21 τοῦ ἔκτου κεφαλαίου, ἐνῶ στὴν ὑποσημ. 9 τοῦ ὀγδόου κεφαλαίου ἐπεσημάνθησαν οἱ ἐντοπισθεῖσες μαρτυρίες γιὰ τὴ σχέση του μετὰ τὴν Ὑδρα καὶ τὴν ἐπίσκεψή του στὴν ἐκεῖ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ. [Λεπτολογώντας, μνημονεύουμε ὅτι ὁ π. Νικόδημος [Μπαρούσης], *Βίος*, σ. 18, ἐκφράζει μίαν ὑπολανθάνουσα ἀμφιβολία γιὰ τὴν ταυτότητα τοῦ ἐν λόγω γραφέως τοῦ κώδικος τῆς Πάρου. Ὁ ἴδιος διατυπώνει (αὐτόθι, σσ. 51-53) ὀρισμένες εἰκασίες περὶ τῶν γραφῶν τοῦ πρωτοτύπου κώδικος τῆς Ὑδρας, οἱ ὁποῖες, πιστεύουμε, θὰ ἀνεθεωροῦντο ὀπωσδήποτε ἐὰν ἐξ αὐτοψίας ἐμελετᾶτο ὁ συγκεκριμένος κώδιξ ἢ ἐὰν ἀξιολογοῦντο πλήρως καὶ ἐξαντλητικῶς τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ κείμενο

«δεδοκιμασμένην» πορεία στην οδό της ἀθλήσεως και αὐστηρᾶς ἀσκήσεως, βαδίζοντας σταθερὰ σὰ χνάρια πού χάραξε στην ψυχή του ἡ θαυμαστή φυσιογνωμία τοῦ ἀυταδέλφου του. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πορείας αὐτῆς προδίδει προφορική παράδοση τῶν κατοίκων τῆς Πάρου πού καταγράφει ὁ Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτης: «Οὕτω δὲ ἐν ἀρεταῖς πολλαῖς τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου ἐκπληρώσας καὶ μετὰ θάνατον ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου Θεοῦ ἐτιμήθη· διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰδόντων, ὅτε ἐγένετο ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων, ἄρρητος ἐκ τῶν ὄστων αὐτοῦ εὐωδία πᾶσαν τὴν Μονὴν ἐπλήρωσε κατὰ τὸ τελεσθὲν μνημόσυνον»⁶¹.

τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου προκύπτουν. Ἀπὸ τίς σημειούμενες εἰκασίες σοβαρότερη θεωροῦμε τὴν ὑπόθεση ὅτι ὁ Βίος ἀποτελεῖ «συλλογικὸ ἔργο τῆς ἀδελφότητος» (αὐτόθι, σ. 52)· ἡ ἐν γένει συνεργασία ὅλων σχεδὸν τῶν ἀδελφῶν τῆς συνοδείας τοῦ γέροντος Ἱεροθέου κατὰ τὴ σύνταξη τοῦ Βίου πρέπει ἀναμφίβολα νὰ θεωρεῖται δεδομένη· τὸ γεγονός, ἄλλωστε, ἐπισημαίνεται δεόντως ἀπὸ τοὺς δύο κύριους συντάκτες, τόσο στὴν προμετωπίδα τοῦ Βίου («Βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου [...] συγγραφεῖς παρὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν καὶ τέκνων πνευματικῶν κατὰ τὴν αὐτοῦ μονήν, τὴν τιμωμένην εἰς ὄνομα τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ») ὅσο καὶ στὸν καταληκτικὸ κολοφῶνα («Ὁ παρὼν βίος ἐτελειώθη [...] παρὰ τῆς ἐν Θεῷ πεφιλημένης καὶ ταπεινῆς δυνάδος, Ἐδθυμίου καὶ Φιλοθέου καὶ τῆς λοιπῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος...» [στίχοι 1-4]). Περιττό, βεβαίως, νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ βαθμὸς συμμετοχῆς ἐκάστου εἶναι ἀδύνατον νὰ προσδιοριθεῖ].

61. Βλ. Ἐμμανουὴλ Σαγκριώτου, *δ.π.*, σ. 45.

Τὸν καιρὸν Σιῶνον, ἤμην ἢ ἔτι Σίνα πρόβατον τυττανῶν, Σιῶ-
νης τὰς Ξεράς οὐκίτες· ποιητόμενον ἔτι, ἰσοῦ τῆ το πινθιακῆς
πατρός, Διονισίος· καὶ τηχένοντες μῶν φαρῶν, ἔς τὴν ^{ἰσέραι} μελέτην·
λαίβαν τὸ Βυτοπανδίν, κῦρα τὸν ἀδελφόν, τὸ θελίμιστὸν Ξερο-
θές· ὅπερ Σιῶνας τοῖς ἡμέραις ἔχεν ἔλην, ἀποτὴν πύριδωτος· Βαλέ-
ποντάμε λοιπόν, ἔς τὸν νότον τῆς Σικελισίης· μέ ἐξοχάσθη ὅτι ἔμην·
ἀποτὴν αἰκίτην· ἥσπερ δὲ ἢ νῦ ἐροόσιον καὶ τινὰ ἀποτὴν Σιῶνας
ἀδελφόν· Δουτὸ ἔδιξεν τῆ πολλὴν ἀδύτην, ἢ σέβεις πρὸς ἐμεῖα
τῆ τυττανῶν· ἀσπὴν ὅπερ ἤμην τῶχα, ἀποτὴν οὐκίτην· ἢ ἢ πῆσθη
να μῶν τίποτες, διὰ τὸν ἢ ἰσοπαμλιόν το ἀδελφόν·

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι'

Ἡ παροῦσα ἔκδοση

Τὸ κείμενο τοῦ Βίου τοῦ Ἱεροθέου, τὸ ὁποῖο εὐθὺς κατωτέρω δημοσιεύουμε σὲ κριτικὴ ἔκδοση, εἶναι γραμμένο στὴν «κοινὴ διάλεκτο» τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, μιμούμενο τῇ γλῶσσᾳ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου ἢ τῇ γλῶσσᾳ τῆς «εἰς κοινὴν διάλεκτον μεταφρασθείσης» ἔκδοσεως τῶν Ἀπάντων τοῦ ἀγίου Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου¹. Πρόκειται ὄντως περὶ θαυμασίου κειμένου, τὸ ὁποῖο μὲ ἀπλότητα ἀλλὰ καὶ διάχυτη πνευματικότητά περιγράφει σὲ ἀδρὲς γραμμὲς ὅ,τι ἀφορᾷ στὸν βίο, στὴν πολιτεία, στοὺς ἀγῶνες καὶ στὶς διδασκαλίαι τοῦ ἀοιδίμου πατρὸς.

Τὸ κείμενο σώζεται, ὅπως ἤδη ἐσημειώθη ἀνωτέρω, σὲ δύο χειρόγραφους κώδικες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ δεῦτερος ἐγράφη ἑκατὸ περίπου ἔτη μετὰ τὴν πρώτη καταγραφή τοῦ Βίου², ἀπὸ τὸν Σκιαθίτη λογοτέχνη καὶ συγγραφέα Ἀλέξανδρο Μωραϊτίδη. Ὁ λόγιος καὶ ἐκκλη-

1. Βλ. Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, *Τὰ εὕρισκόμενα διηρημένα εἰς δύο, ὧν τὸ πρῶτον περιέχει λόγους τοῦ ὁσίου λίαν ψυχοφελεῖς, μεταφρασθέντας εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ πανοσιολογικώτατου κυρίου Διονυσίου Ζαγοραίου, τοῦ ἐνασκήσαντος ἐν τῇ ἐρημονήσῳ καλουμένῃ Πιπέρι, ἀπέναντι τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸ δὲ δεῦτερον περιέχει ἑτέρους λόγους αὐτοῦ διὰ στίχων πολιτικῶν πάνυ ὠφελίμους κατὰ πρῶτον ἔκδοθέντας, Ἐνετίησι 1790¹, Σῦρος (Σμύρνη) 1886² [= Θεσσαλονίκη 1977³ (ἔκδοση τὴν ὁποία χρησιμοποιήσαμε στὴν παροῦσα μελέτη)].*

2. Ὑπενθυμίζουμε ὅτι ὁ ἐν λόγῳ κώδιξ (τῆς Ἱ. Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Πάρου) ἐπερατώθη —ὅπως ἤδη ἐπεσημάνθη ἀνωτέρω, στὸν οἰκεῖο τόπο τοῦ ὀγδόου κεφαλαίου— κατὰ τὴν 17η Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1921, ὡς ἀντίγραφον τοῦ πρωτοτύπου κώδικος (τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας), χρονολογουμένου ἀντιστοιχῶς κατὰ τὴν 7η Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1820.

σιαστικός αυτός άνδρας, κατά τή διάρκεια έπισκέψεώς του στην κολλυβαδική Ίερά Μονή του Προφήτου Ήλιου τής "Υδρας, άντέγραψε τόν εκεί φυλασσίμενο κώδικα του Βίου του κίτορος και ιδρυτου τής Μονής Ίεροθέου, ό όποιος, έκτός των άλλων, περιείχε σημαντικότερες μαρτυρίες τόσο για τήν ιστορία των Κολλυβάδων, που ένδιέφερε ιδιαίτερα τους Σκιαθίτες, όσο και για τόν αδελφό του Ίεροθέου, Φιλόθεο, ιδρυτή τής έν Πάρω Ι. Μονής τής Λογγοβάρδας, στην όποία έξ άλλου — και συγκεκριμένα στον φίλο του και τότε ήγούμενο Φιλόθεο Ζερβάκο — έδώρισε ό Μωραϊτίδης τό αντίγραφο που έξεπόνησε³. Κατά τήν αντίγραφή αυτή ό Μωραϊτίδης διετήρησε τό ύφος τής γλώσσας του άρχικου κειμένου, διόρθωσε όμως, τίς περισσότερες φορές, τά πολυάριθμα όρθογραφικά λάθη των πρώτων γραφών⁴.

3. Τό γεγονός έπεσημάνθη άρμοδίως άνωτέρω, στον οικείο τόπο του όγδού κεφαλαίου, όπου παρετέθη και ή βασική περί του θέματος μαρτυρία του γέροντος Φιλόθεου Ζερβάκου προς τόν άρχιμ. Ήλία Μαστρογιαννόπουλο, δημοσιευθείσα μεταγενεστέρως από τόν τελευταίο στο βιβλίο του, *Ή αναγεννητικό κίνημα παραφυάδες των Κολλυβάδων*, Αθήναι 1987², σ. 21. Στην ύποσημείωση 9 του όγδού κεφαλαίου, μάλιστα, εύρίσκει ό ένδιαφερόμενος ιδιαίτερο σχολιασμό τόσο για τή σχέση του Άλεξάνδρου Μωραϊτίδου μέ τήν "Υδρα, όσο και για τήν — από αυτομαρτυρίες πιστοποιούμενη — έπίσκεψή του στη Μονή του Προφήτου Ήλιου και τή μελέτη των εκεί φυλασσομένων κωδίκων.

4. Ό ειδήμων άναγνώστης, διεξερχόμενος τό κριτικό υπόμνημα του έκδομένου στη συνέχεια Βίου, θά διαπιστώσει ότι ή άνωτέρω παρατήρηση έχει μάλλον σχετικό χαρακτήρα, καθ' ότι από τό αντίγραφο του Μωραϊτίδου δέν έλλείπουν οι έσφαλμένες γραφές. [Βεβαίως, δέν πρέπει έν προκειμένω νά παραγνωρισθεί ένα έγγενές πρόβλημα του κώδικος τής Πάρου, τό όποϊον άξίζει νά ύπομνησθεί παρενθετικώς: ή από τής σελίδος 46 κυρίως και έφ' εξής έμφανεστάτη έπίσπευση του ρυθμού τής αντίγραφής, συμπαρακολουθείται — όπως και άνωτέρω, στον οικείο τόπο, έπεσημάνθη — από τήν μετατροπή τής όλης γραφής του κώδικος σε πλέον κεκλιμένη και βιαστική. Δέν θά ήταν ύπερβολή νά παρατηρηθεί ότι κάθε λέξη σύρεται σχεδόν διά μονοκονδυλιās. Ως έκ τούτου, θεωρούμε φρόνιμον έδώ νά διατηρήσουμε κάποια έπιφύλαξη ως προς τήν άκριβή όρθογραφία του κώδικος τής Πάρου, ιδίως δέ για τά φωνήεντα η, ι, υ, ει, για τά όποια στις περισσότερες περιπτώσεις ό γραφεύς χρησιμοποϊεί τό ίδιο γράφημα. Οι σημειούμενες στο «όρθογραφικό» υπόμνημα γραφές του κώδικος τής Πάρου, προεκριθήσαν τελικώς κατόπιν κοπιώδους βασάνου και πάντοτε κατ' άντιβολήν προς τίς άντίστοιχες του άρχετύπου κώδικος τής "Υδρας, τήν έσφαλμένη όρθογραφία του όποϊου άρκετές φορές —

Τοὺς δύο αὐτοὺς χειρόγραφους κώδικες λαμβάνουμε ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν παροῦσα ἔκδοση⁵. Τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα ποὺ καταρτίσαμε, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ ἀνά χειῖρας ἔκδοση «διακονεῖ» διττὸ στόχο, ἅφ' ἑνὸς μὲν τὴ διεξοδικὴ παρουσίαση τοῦ θέματος, ἅφ' ἑτέρου δὲ τὴ δια-

ὅπως ἀποδείχθηκε— ἀκολούθησε ἀκριτα (λόγω βιασύνης) καὶ ὁ ἐξονομασθεὶς ἀντιγραφεὺς]. Τὸ ὕφος, πάντως, τῆς γλώσσης καὶ ἡ ὄλη διατύπωση τοῦ κειμένου τοῦ παρόντος Βίου οὐδόλως παραλλάσσονται κατὰ τὴν ἀντιγραφή, διατηρουμένων ἀκόμη καὶ εὐαρίθμων συντακτικῶν ἀτοπημάτων, τὰ ὁποῖα ὁ λόγιος ἀντιγραφεὺς—ἐὰν ἐπιθυμοῦσε νὰ προβεῖ σὲ παρόμοιες ἐπεμβάσεις—μποροῦσε ἀναμφίβολα νὰ διορθώσει.

5. Διευκρινίζουμε ὅτι ὁ κώδιξ τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας συμβολίζεται στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα ὡς Φ, ἐνῶ ὁ κώδιξ τῆς Ἱ. Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Πάρου ὡς Μ. Βεβαίως, μετὰ τὴν ἐκ προοιμίου ἤδη ἀναφερθεῖσα ἔκδοση τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου [Βίος καὶ πολιτεία Ἱεροθέου τοῦ μακαρίου γέροντος. Εἰσαγωγή, παρουσιάσις, σχόλια: ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης, εἰς Νεζερά Πατρῶν, Ἀθήναι 1994 (ὅπου τὸ κείμενο τοῦ Βίου καταχωρίζεται στίς σσ. 59-237)] στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα λαμβάνεται πλέον ὑπ' ὄψιν (ὑπὸ τὸν συμβολισμό Ε) καὶ ἡ συγκεκριμένη πηγὴ, ἐπισημαίνοντων τῶν κυριωτέρων διαφορῶν αὐτῆς ἀπὸ τὴ χειρόγραφη παράδοση τοῦ Βίου. [*Ἄς ἐπιτραπεῖ ἐδῶ νὰ σημειώσουμε, λεπτολογώντας, ὅτι τὸ βασικὸ πρόβλημα ποὺ ὡς πρὸς τὴν τελικὴ διαμόρφωση τοῦ κειμένου τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου παρουσιάζουν τόσο ὁ ἀπόγραφος κώδιξ Μ ὅσο καὶ ἡ μνημονευθεῖσα ἔκδοση Ε, ἀφορᾷ στίς ποικίλες καὶ μακροσκελεῖς ἐνίοτε προσθήκες, οἱ ὁποῖες (ὅπως καὶ ἀνωτέρω, στῆ ὑποσημ. 7 τοῦ ὀγδόου κεφαλαίου, παρατηρήθη) σημειώνονται ἀπὸ τοὺς γραφεῖς τοῦ πρωτοτύπου κώδικος ἐπάνω ἢ κάτω ἀπὸ τις ἀράδες τοῦ τρέχοντος κειμένου· συγκεκριμένα, τὸ πρόβλημα ἐγκεῖται στὴν ὀρθὴ ἢ μὴ τοποθέτηση τῶν ἐν λόγῳ προσθηκῶν στὸ ὑπὸ τῶν συντακτῶν τοῦ Βίου καθοριζόμενο ἐκάστοτε (δι' ἀρμοδίων παραπεμπτικῶν συμβόλων) σημεῖο τοῦ κειμένου. Ὡς ἐκ περισσοῦ ἐπισημαίνουμε ὅτι στὴν παροῦσα ἔκδοση—κατόπιν ἐπισταμένης (δι' αὐτοψίας) μελέτης τοῦ πρωτοτύπου κώδικος Φ—κατεβλήθη ἰδιαίτερη φροντίδα προκειμένου τὸ τελικῶς διαμορφούμενο κείμενο νὰ ἀνταποκρίνεται ἀπολύτως πρὸς τὴν πραγματικὴ εἰκόνα τοῦ ἀρχετύπου κώδικος, καθ' ὅτι εὐαρίθμες ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀποκλίσεις διεπιστώθησαν μεταξὺ τῶν ὑπολοίπων δύο πηγῶν καὶ τῆς ἐκδόσεως (αἱ σχετικὲς παρατηρήσεις γιὰ τίς ἐπισημανθεῖσες διαφορὲς σημειώνονται, βεβαίως, στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα). Εὐελπιστοῦμε ὅτι ἡ ἀνωτέρω μέριμνα—πέρα ἀπὸ τὸν ὅλο κριτικὸ ὑπομνηματισμὸ καὶ τὴ λοιπὴ ἐπεξεργασία τοῦ κειμένου (γιὰ τὰ ὁποῖα πρβλ. καὶ ὅσα σημειώνονται σχετικᾶ κατωτέρω)—βοηθεῖ οὐσιαστικᾶ στὴν ὀρθὴ ἀποκατάσταση καὶ πιστὴ ἀπόδοση τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου].

μόρφωση κειμένου «χρηστικοῦ» καὶ προσитоῦ σὲ εὐρύτερη κλίμακα ἀναγνωστῶν, ἐδομήθη σύμφωνα μὲ τὴν ἀκόλουθη μορφή: κάτωθεν τοῦ κειμένου τοῦ Βίου ἐσημειώθησαν ὅλες οἱ διαφορὲς τῆς χειρογράφου παραδόσεως καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Βίου, ἀποκλίσεις ἐπὶ τοῦ κειμένου, διαφορετικὲς γραφές, λάθη ἀντιγραφῆς κ.λπ. καὶ σὲ ἰδιαίτερο τμήμα στὸ τέλος τοῦ Βίου καταχωρίστηκαν, σὲ «ὀρθογραφικὸ» ὑπόμνημα, ὅλες οἱ ἐσφαλμένες γραφές τῶν δύο χειρογράφων, ὥστε νὰ σχηματίζεται πλέον πλήρης ἢ εἰκόνα τῶν κωδίκων ποὺ παραδίδουν τὸ κείμενο τοῦ ἐκδιδομένου Βίου. Ἡ δική μας παρέμβαση ἔγκειται μόνον στὴν ἀντικατάσταση διὰ κεφαλαίων γραμμάτων τῶν ἀρκτικῶν κυρίων ὀνομάτων, τοπωνυμίων κ.λπ., στὴ διαμόρφωση ἐκ νέου τῆς στίξεως τοῦ κειμένου ἢ, σὲ λίγες περιπτώσεις, στὴν ἀπάλειψη ὀρισμένων —συμπλεκτικῶν κυρίως— λέξεων πρὸς ἐξομάλυνση τοῦ νοήματος, στὴ μετατροπὴ τῶν ρηματικῶν καταλήξεων τῆς ὑποτακτικῆς (σὲ -ῆ, -ωμε, -ωμεθα κ.λπ.) καὶ γενικώτερα στὴ σημείωση τῆς ὑπογεγραμμένης ὅπου αὐτὸ ἦταν ἀπαραίτητο, καθὼς καὶ στὴ «δάσυνση» τῶν ἀπὸ ρ ἀρχομένων λέξεων καί, τέλος, στὴν παράθεση τῶν πατερικῶν καὶ ἄλλων ἀγιογραφικῶν παραθεμάτων, ἀποσπασμάτων διαλόγων ἢ ἄλλων περιπτώσεων εὐθέως λόγου, ἐντὸς εἰσαγωγικῶν⁶. Ἐπὶ τοῦ ἐκδιδομένου κειμένου, ἐπίσης, ἐπισημαίνουμε (μὲ

6. Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πράγματος, μνημονεύουμε ὅτι καὶ οἱ συντάκτες τοῦ ἀρχετύπου κώδικος τῆς Ἰδρας χρησιμοποιοῦν συνήθως κατὰ τὴν παράθεση τῶν ποικίλων ἀγιογραφικῶν ἢ πατερικῶν χωρίων ἀνοικτὰ εἰσαγωγικά, ἐν ἀρχῇ τῶν παραθεμάτων ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλη τὴν ἔκταση αὐτῶν, κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερῆς ὄρας τοῦ χειρογράφου. Νὰ ἐπισημανθεῖ, πάντως, ὅτι ὅλα τὰ ἀνωτέρω —ἐκτὸς τῆς μετατροπῆς τῶν ρηματικῶν καταλήξεων τῆς ὑποτακτικῆς καί, βεβαίως, τῆς ἀπαλείψεως εὐαρίθμων συμπλεκτικῶν λέξεων— διορθώσαμε σιωπηρὰ, γιὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνουμε τὸ ἤδη ἀρκετὰ βεβαρυμένο κριτικὸ ὑπόμνημα. Τὸ ὅμοιο πράξαμε, ἐπίσης, καὶ γιὰ τὴν παράλειψη ὀρισμένων τελικῶν εὐφωνικῶν ν στὸν κώδικα τῆς Ἰ. Μονῆς Δογγοβάρδας Πάρου, γιὰ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς λόγο. Τέλος, σὲ σπάνιες περιπτώσεις (οἱ ὁποῖες σημειώνονται σχετικὰ στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα), ὑποχρεωθήκαμε στὴν ἀντικατάσταση τύπων τοῦ κειμένου, προκειμένου νὰ βοηθήσουμε στὴν ὁμαλὴ ἐξαγωγή τοῦ νοήματος τῶν γραφομένων. Διατηρήσαμε, ὅμως, γιὰ νὰ μὴ προδοθεῖ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν συντακτῶν τοῦ Βίου, ἄλλους «ἀδόκιμους» σήμερα τύπους, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἀναφέρουμε ἐνδεικτικὰ τοὺς κατωτέρω: πηγαινάμενος (B. 32, 4), σηκωνόμενος (B. 39, 35 καὶ B. 64, 13), φορέοντας (B. 41, 15),

διπλές και μονές, αντίστοιχα, κάθετες γραμμές) τις απαραίτητες παραπομπές, ἀφ' ἐνός μὲν στὰ φύλλα τοῦ πρωτοτύπου ὑδραϊκοῦ κώδικος Φ, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὶς σελίδες τοῦ ἀντιγράφου παριανοῦ κώδικος Μ.

Τὸ κείμενο ἐκδίδεται διαρθρωμένο σὲ 135 παραγράφους, ὅπως αὐτές (λαμβανομένου μὲν ὑπ' ὄψιν τοῦ σαφῶς ἐμφαινομένου στοὺν ἀρχέτυπο κώδικα τῆς Ἰ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ἰδρας ἀντιστοιχοῦ χωρισμοῦ παραγράφων) διεμορφώθησαν τελικῶς ἀπὸ τὸν γράφοντα, βάσει τῆς ἐπιχειρηθείσης ἤδη ἀνωτέρω (στοὺ κεφάλαιο Ζ') περιγραφῆς τοῦ συνόλου τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου⁷.

περάσοντας (B. 71, 12 καὶ B. 96, 1), γλυκαινόμενος (B. 80, 14 καὶ B. 84, 31), πληρώνοντες (B. 11, 8 καὶ B. 102, 30-31), πρόληψαις (B. 106, 3), παύγει (B. 20, 14), ἐγέμοζεν (B. 22, 20-21), ἐγέμοσεν (B. 76, 40 καὶ B. 106, 5), ἐβλάπτῃ (B. 93, 8), ἀνεστάθηκε (B. 108, 43), κερδέσουν (B. 131, 14) κ.ἄ. Σημειωτέον ὅτι ὅταν ἡ χειρόγραφη παράδοση —κυρίως ὁ κώδιξ τῆς Πάρου— παραδίδει δοκιμώτερους τύπους, τοὺς προτιμοῦμε, στοχεύοντας κυρίως στὴ «δημιουργία» κειμένου ποὺ νὰ μὴ ξενίζει τὸν σημερινὸ ἀναγνώστη. Ἔτσι προκρίναμε, γιὰ παράδειγμα, τὴ γραφὴν δύο (ποὺ παραδίδει ὁ κώδιξ Μ) ἀντὶ δύο (ποὺ παραδίδει ὁ κώδιξ Φ), καθὼς καὶ τὴ γραφὴν πολλὰς φορὰς (ποὺ, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, παραδίδει ὁ κώδιξ Μ) ἀντὶ πολλὰς φορὰς (ποὺ παραδίδει ὁ κώδιξ Φ). [βλ. B. 20, 17/ B. 22, 7/ B. 22, 19/ B. 46, 15/ B. 52, 11/ B. 52, 15/ B. 52, 17/ B. 52, 63/ B. 77, 3/ B. 118, 20]. Διατηρήσαμε, ὅμως, τίς καταλήξεις -αις/αῖς τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν θηλυκῶν οὐσιαστικῶν τῆς πρώτης κλίσεως (ἀντὶ τῆς νεωτέρας γραφῆς -ες), ὅπως, ἄλλωστε, ἐπιβάλλει ἡ χειρόγραφη παράδοση τοῦ Βίου [βλ. ἐνδεικτικὰ τὰ ἀκόλουθα σημεῖα τοῦ Βίου: B. 39, 34/ B. 52, 57/ B. 53, 32/ B. 54, 15-16/ B. 55, 9-10/ B. 57, 15-16/ B. 63, 4/ B. 63, 37-38/ B. 64, 15/ B. 64, 24/ B. 71, 13/ B. 76, 10/ B. 78, 8/ B. 86, 10/ B. 89, 18-19, / B. 89, 33-34/ B. 94, 22/ B. 96, 39/ B. 102, 1/ B. 102, 12-13/ B. 105, 8/ B. 110, 34/ B. 112, 14/ B. 113, 27/ B. 114, 5/ B. 120, 3-4/ B. 122, 1-2/ B. 125, 37-38 κ.ἄ.], καθὼς καὶ τίς φράσεις «ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν» [βλ. B. 29, 7/ B. 79, 46/ B. 80, 5/ B. 96, 37-38/ B. 96, 50] καὶ «ἀπὸ τόπον εἰς τόπον» [βλ. B. 134, 7]. Σημειώνουμε, τέλος, ὅτι ἐπειδὴ ἡ χειρόγραφη παράδοση παραδίδει ἀφ' ἐνός μὲν τὸν τύπο «όπου» (ἀντὶ «όπου»), ἀφ' ἑτέρου δὲ περισπᾶ τίς καταλήξεις τῶν μετοχῶν σὲ -οντας (ἀντὶ -ώντας), τηρήσαμε στοὺ τελικὸ κείμενο τοὺς ἀνωτέρω τύπους κατὰ τὴν ὀρθογραφία τῶν χειρογράφων.

7. Προσεκτικὴ μελέτη τοῦ πρωτοτύπου ὑδραϊκοῦ κώδικος ἀπέδειξε ὅτι ἀρκετὲς φορὰς ὁ ἐπιβαλλόμενος σ' αὐτὸν χωρισμὸς παραγράφων εἶναι μᾶλλον συμπτωματικὸς καὶ ἐν πολλοῖς ἀδόκιμος, μὲ ἀποτέλεσμα σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις νὰ δημιουργεῖται καὶ πρόβλημα στὴν ὁμαλὴ ἐξαγωγή τοῦ νοήματος τῶν γραφομέ-

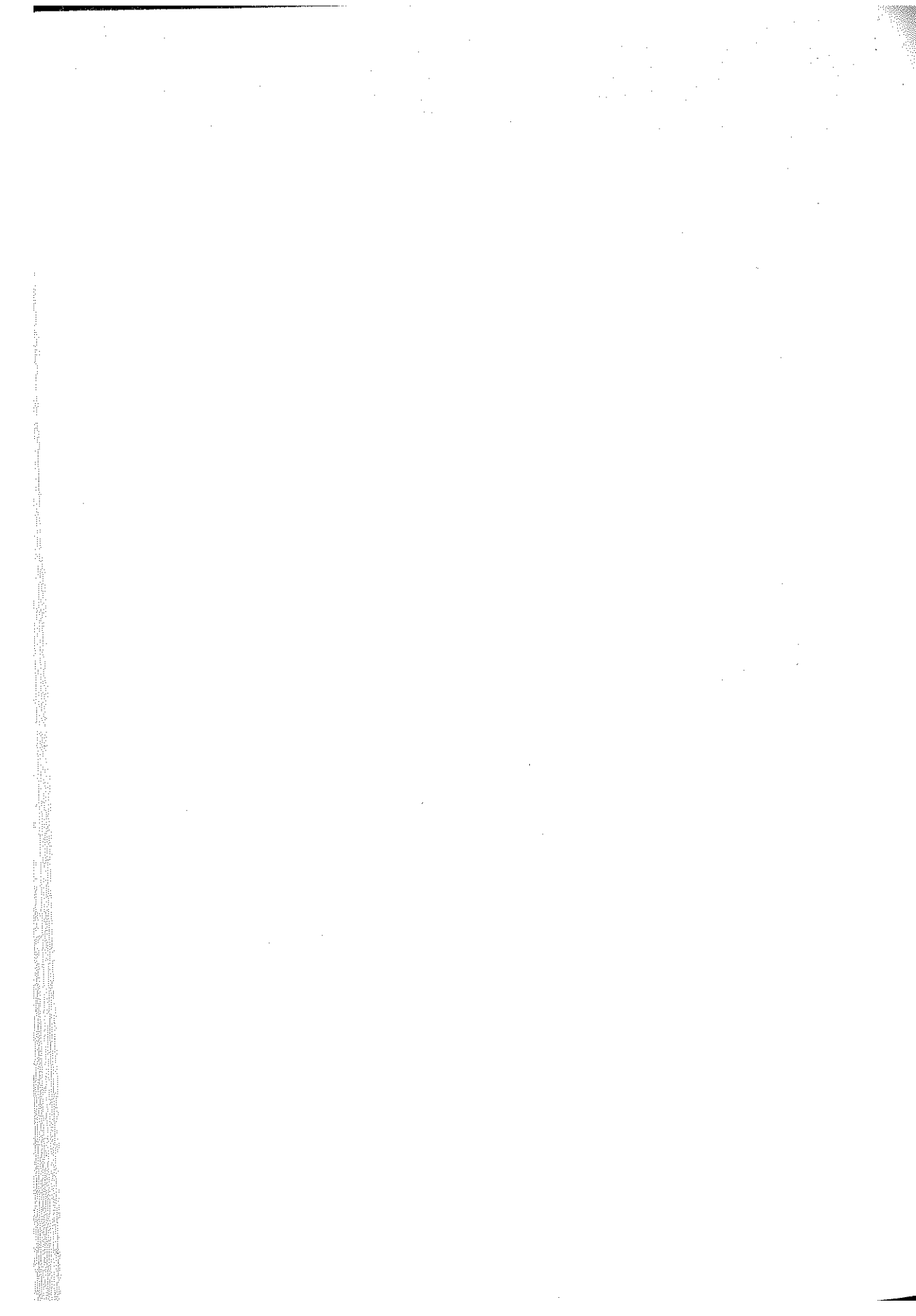
Ἐκτὸς τοῦ κριτικοῦ ὑπομνήματος (apparatus criticus), στὸ ὁποῖο ἀκολουθήσαμε τὴ θετικὴ μορφή, καταρτίσαμε ἐπίσης testimonia, ὅπου ἐπισημαίνουμε τὶς ἀγιογραφικὲς ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ κειμένου, δηλαδὴ τὶς παραθέσεις Παλαιδιαθηρικῶν ἢ Καινοδιαθηρικῶν χωρίων, καθὼς καὶ τὶς παρεμβολὲς περικοπῶν πατερικῶν κειμένων ἢ γεροντικῶν ἀποφθεγμάτων⁸, ὅπου αὐτὸ κατέστη δυνατόν. Σημειώνουμε ἐδῶ πὼς στὸ μὲν κριτικὸ ὑπόμνημα χρησιμοποίησαμε τὴ λατινικὴ γλῶσσα, σύμφωνα μὲ τὶς διεθνῶς καθιερωμένες ἀρχὲς περὶ κριτικῆς ἐκδόσεως κειμένων, στὰ δὲ testimonia τὴν ἑλληνικὴν, γιὰ πρακτικοὺς κυρίως λόγους ἀμεσότερης παραπομπῆς τῶν ἀναγνωστῶν στὰ ὑπομνηματιζόμενα κείμενα. Τέλος δὲ καταρτίσαμε καὶ πίνακα τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τῶν τοπωνυμίων ποὺ ἀναφέρονται ἐντὸς τοῦ ἐν λόγῳ κειμένου.

νων (γιὰ παράδειγμα, οἱ ἐπισημαινόμενες στὰ φφ. 3^f, 3^v, 4^f, 17^v τοῦ κώδικος παράγραφοι διακόπτουν ἀπότομα μὴ ὀλοκληρωμένες προτάσεις). Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν —καὶ παρὰ τὴν ἀντίθετη ἀρχικὴ μας βούληση— δὲν κατέστη τελικῶς δυνατόν νὰ διατηρηθεῖ κατὰ τὴν παροῦσα ἐκδοσὴ ἢ ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ Βίου διάκριση τῶν παραγράφων, ὅπως ἀκριβῶς αὐτὴ τηρεῖται στὸν πρωτότυπο κώδικα. Ὡστόσο, πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ, ὅτι καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερο χωρισμὸ τοῦ κειμένου σὲ παραγράφους, συνεκτιμήθηκε ὁ ἀντίστοιχος χωρισμὸς τοῦ κώδικος τῆς Ὑδρας, μάλιστα δὲ στὰ σημεῖα ἐκεῖνα ὅπου ἐκρίθη ἐνδεδειγμένος καὶ εὐτυχῆς, ὥστε σὲ ἱκανὲς περιπτώσεις οἱ ἀμφοτέρωθεν διακρινόμενες παράγραφοι νὰ συμπίπτουν.

8. Σημειωτέον ὅτι γιὰ ὀρισμένα ἀποσπάσματα πατερικῶν ἢ γεροντικῶν ἀποφθεγμάτων ἀναγκαστήκαμε πολλὰς φορὰς νὰ παραπέμψουμε —ἐκτὸς τῆς Πατρολογίας τοῦ J.P. Migne— καὶ σὲ κάποιες ἄλλες σχετικὲς ἐκδόσεις, οἱ ὁποῖες, πάντως, μνημονεύονται λεπτομερῶς κατωτέρω, σὲ ἀρμόδιο πίνακα ποὺ προτάσσεται τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ Βίου.

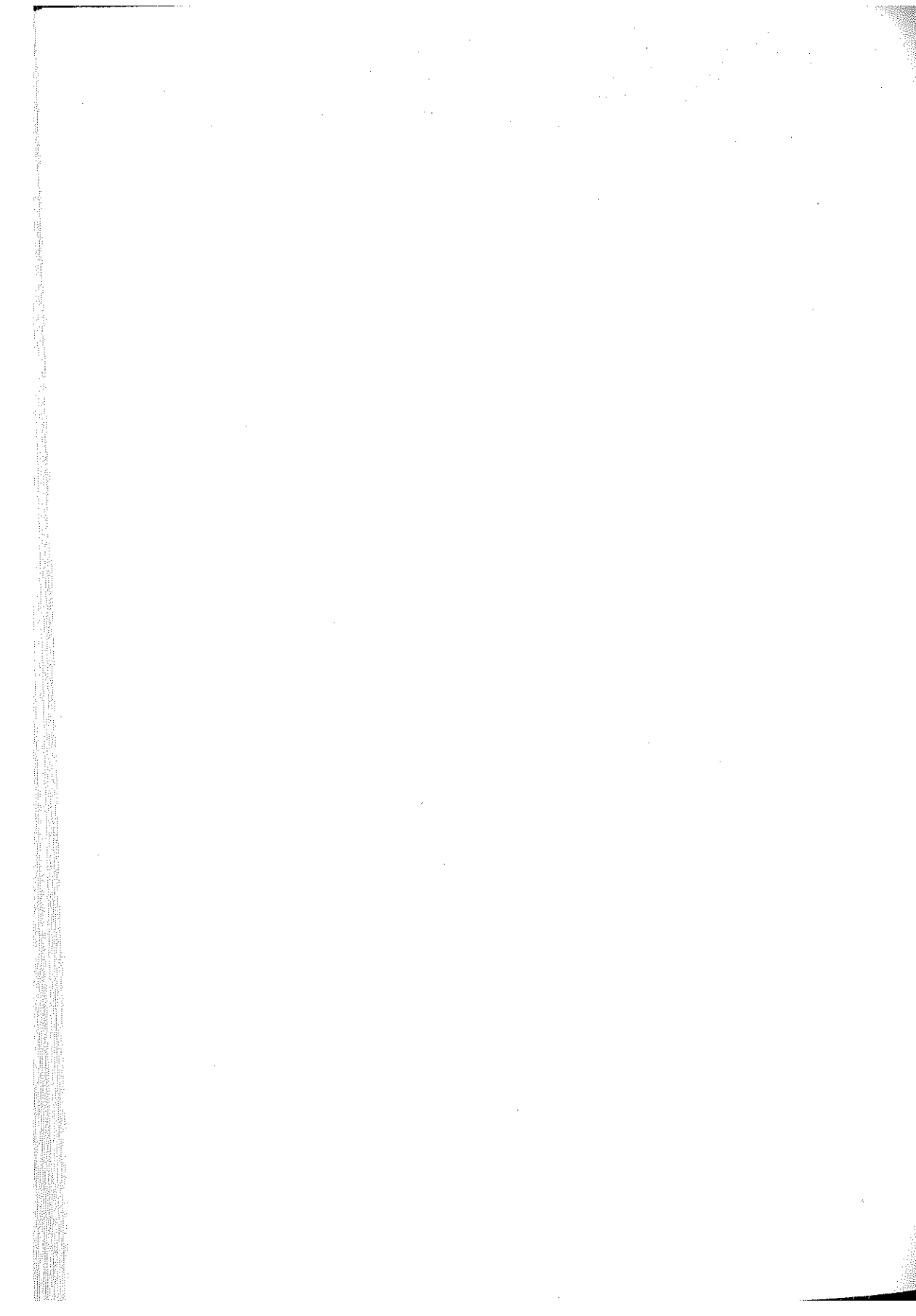
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΒΙΟΥ
ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΙΕΡΟΘΕΟΥ

Α'

ΣΥΜΒΟΛΑ ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

ΣΥΜΒΟΛΑ

- Φ Κώδιξ Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, ὑπ' ἀριθμὸν 13 (53)
- M Κώδιξ Ἱερᾶς Μονῆς Λογγοβάρδας Πάρου (ἄνευ ταξινομικοῦ ἀριθμοῦ)
- E *Βίος καὶ πολιτεία Ἱεροθέου τοῦ μακαρίου Γέροντος. Εἰσαγωγή, παρουσιάσις, σχόλια: ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης εἰς Νεζερά Πατρῶν, Ἀθῆναι 1994*

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Α'. Τοῦ κριτικοῦ ὑπομνήματος

a.c.	ante correctionem	πρὸ τῆς διορθώσεως
	addidi	προσέθεσα
add.	addidit	προσέθεσε
	alterum	δεύτερον
	an	μήπως
	a posteriori	ἐκ τῶν ὑστέρων
	circumdo	κυκλόω
	conservo	διατηρῶ
	copista	γραφεύς
	correxī	διόρθωσα
corr.	correxī	διόρθωσε
	corrigendum	διορθωτέον
	damno	ἀποδοκιμάζω, καταδικάζω
	deest	δὲν ὑπάρχει

del.	delevit	διέγραψε
	distinxit	διέστιξε
	dubitanter	μέ δισταγμό
e.c.	ex correctionem	ἀπό διόρθωση
	erasum	σβησμένο
	fortasse	ἴσως
in marg.	in margine	στό περιθώριο
	iteravit	ἐπανάλαβε
	lacuna	κενό
	legi nequit	δυσανάγνωστο
	mutavit	μετέβαλε, ἄλλαξε
	omisi	παρέλειψα
om.	omittit/omisit/	παραλείπει/παρέλειψε
	posuit/posui	τοποθέτησε/τοποθέτησα
p.c.	post correctionem	μετά τή διόρθωση
	prius	πρῶτον
	rasura	διαγραφή
scr.	scripsit	ἔγραψε
	sublineavit	ὑπογράμμισε
s.l.	supra lineam	πάνω ἀπό τὸν στίχο (τὴν ἀράδα)
	sub lineam	κάτω ἀπό τὸν στίχο (τὴν ἀράδα)
	supra	πάνω
	supplevi	συνεπλήρωσα
	transposui	μετέθεσα
	transposuit	μετετόπισε, μετέθεσε

Β'. Τῶν παραλλήλων χωρίων

1. Μνημονευομένων Παλαιοδιαθηκικῶν καὶ Καινοδιαθηκικῶν βιβλίων

Γεν.	Βιβλίον Γενέσεως
Δευτ.	Βιβλίον Δευτερονομίου
Ψαλμ.	Βιβλίον Ψαλμῶν

Παρ.	Βιβλίον Παροιμιῶν
Σοφ. Σολομ.	Βιβλίον Σοφίας Σολομῶντος
Ὁβδ.	Βιβλίον Ὁβδιού
Ἦσ.	Βιβλίον Ἠσαίου
Ματθ.	Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον
Μάρκ.	Εὐαγγέλιον κατὰ Μᾶρκον
Λουκ.	Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν
Ἰω.	Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην
Πράξ.	Πράξεις Ἀποστόλων
Ρωμ.	Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Ρωμαίους
Α' Κορ.	Α' Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Κορινθίους
Β' Κορ.	Β' Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Κορινθίους
Γαλ.	Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Γαλάτας
Ἐφεσ.	Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Ἐφεσίους
Φιλιπ.	Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Φιλιππησίους
Κολ.	Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Κολοσσαεῖς
Α' Θεσ.	Α' Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Θεσσαλονικεῖς
Α' Τιμ.	Α' Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Τιμόθεον
Β' Τιμ.	Β' Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Τιμόθεον
Φιλήμ.	Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Φιλήμονα
Ἐβρ.	Ἐπιστολή Παύλου πρὸς Ἑβραίους
Ἰακ.	Καθολικὴ Ἐπιστολή Ἰακώβου
Α' Πέτρ.	Α' Καθολικὴ Ἐπιστολή Πέτρου
Α' Ἰω.	Α' Καθολικὴ Ἐπιστολή Ἰωάννου

2. Μνημονευομένων ἐκδόσεων πατερικῶν κειμένων ἢ γεροντικῶν ἀποφθεγμάτων

Γεροντικόν

Τὸ Γεροντικόν, ἦτοι ἀποφθέγματα ἁγίων γερόντων. Εἰσαγωγή μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου. Πρόλογος, κείμενος, γλωσσάριον, σχόλια, εὑρετήριον θεμάτων, ὑπὸ Π.Β. Πάσχου, Ἀθῆναι 1970².

Διαταγαὶ Ἀποστόλων

«Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος», *Sources Chrétiennes*, No 320,

- Διδαχή Ἀποστόλων
 «Διδαχή τῶν δώδεκα Ἀποστόλων», *Sources Chrétiennes*, No 248bis, introduction, texte critique, traduction, notes, appendice, annexe et index par Willy Rordorf et André Tuilier [...], Paris 1985.
- Εὐεργετινός
 Εὐεργετινός, ἦτοι Συναγωγή τῶν θεοφθόγων ρημάτων καὶ διδασκαλιῶν τῶν θεοφόρων καὶ ἀγίων πατέρων ἀπὸ πάσης γραφῆς θεοπνεύστου συναθροισθεῖσα οἰκείως τε καὶ προσφόρως ἐκτεθεῖσα παρὰ Παύλου τοῦ ὀσιωτάτου μοναχοῦ καὶ κτήτορος Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Εὐεργέτιδος καὶ Εὐεργετινοῦ ἐπικαλουμένου, (ἐκδόση Ματθαίου Λαγγῆ), τόμος Α', Ἀθῆναι 1977⁶. τόμος Β', Ἀθῆναι 1958⁵. τόμος Γ', Ἀθῆναι 1976⁶ καὶ τόμος Δ', Ἀθῆναι 1966⁶.
- Εὐχολόγιον
 Εὐχολόγιον τὸ Μέγα τῆς κατὰ ἀνατολὰς ὀρθοδόξου καθολικῆς ἐκκλησίας [...] σπουδῆ καὶ ἐπιστασία Σπυρίδωνος Ζέρβου ἱερομονάχου, ἀρχιμανδρίτου τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, νῦν δὲ ἐπανεκδιδόμενον εἰς γ' ἐκδοσιν ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου «Ἀστὴρ» βάσει τῆς ἐν Βενετία β' ἐκδόσεως 1862 ἐκ τῆς ἐλληνικῆς τυπογραφίας τοῦ Φοίνικος, Ἀθῆναι (1986).
- Ἰσαὰκ Σύρου, Τὰ Εὐερέθεντα Ἀσκητικά
 Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Τὰ Εὐερέθεντα Ἀσκητικά, ἀξιῶσει μὲν τοῦ Μακαριωτάτου θειοτάτου καὶ σοφωτάτου Πατριάρχου τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ πάσης Παλαιστίνης κυρίου κυρίου Ἐφραίμ, ἐπιμελεία δὲ Νικηφόρου ἱερομονάχου τοῦ Θεο-

- τόκου (*sic*), ἤδη πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα ἐν Λειψία τῆς Σαξονίας, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Βρεϊτκόφ, ἔτει αψό'.
- Νικήτα Στηθάτου, Βίος Ἄρχιμ. Συμεῶν Π. Κούτσα, Νικήτα τοῦ Στηθάτου, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου. Εἰσαγωγή, κείμενο, μετάφραση, σχόλια, (Ἀθῆναι 1994).
- Πηδάλιον Πηδάλιον τῆς νοητῆς νηός, τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας, ἦτοι ἅπαντες οἱ ἱεροὶ καὶ θεῖοι κανόνες [...] ἐρμηνευόμενοι ὑπὸ Ἀγαπίου ἱερομονάχου καὶ Νικοδήμου μοναχοῦ [...], Ἀθῆναι 1990¹⁰.
- Συμεῶν Νέου Θεολόγου, Συμεῶν Νέου Θεολόγου, «Αἱ Κατηχητικὸς λόγος ιη' χήσεις. Κατηχητικὸς λόγος ιη'», *Sources Chrétiennes*, No 104, introduction, texte critique et notes par Mgr Basile Krivochéine, traduction par Joseph Paramelle, tome II, [...], Paris 1964, σσ. 266-313.
- Συμεῶν Νέου Θεολόγου, Συμεῶν Νέου Θεολόγου, «Κεφάλαια Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρ'», *Sources Chrétiennes*, No 51, introduction, texte critique, traduction et notes de J. Darrouzès, [...], Paris 1957.
- Συμεῶν Νέου Θεολόγου, Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφύρου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Τὰ Εὐρισκόμενα Τὰ Εὐρισκόμενα διηρημένα εἰς δύο, ὧν τὸ πρῶτον περιέχει λόγους τοῦ ὁσίου λίαν ψυχοφελεῖς, μεταφρασθέντας εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ πανοσιολογιωτάτου κυρίου Διονυσίου Ζαγοραίου, τοῦ ἐνασκήσαντος ἐν τῇ ἐρημονήσῳ καλουμένῃ Πιπέρι, ἀπέναντι τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸ δὲ δεύτερον περιέχει ἐτέρους λόγους αὐτοῦ διὰ στίχων πολι-

Φιλοκαλία

τικῶν πάνυ ὠφελίμους κατὰ πρῶτον ἐκδοθέντας, Θεσσαλονίκη 1977³.

Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν συνεργασθεῖσα παρὰ τῶν ἀγίων καὶ θεοφόρων πατέρων, ἐν ἧ δια τῆς κατὰ τὴν πράξιν καὶ θεωρίαν ἠθικῆς φιλοσοφίας ὁ νοῦς καθαίρεται, φωτίζεται καὶ τελειοῦται, (ἐκδοση ἐκδοτικοῦ οἴκου «Ἀστήρ»), τόμος Α', Ἀθήναι 1974⁴. τόμος Β', Ἀθήναι 1975⁴. τόμος Γ', Ἀθήναι 1976⁴. τόμος Δ', Ἀθήναι 1976⁴. καὶ τόμος Ε', Ἀθήναι 1976⁴.

B'
TO KEIMENO TOY BIOY

29 Βίβλος ή παλιτά του μακαρίου Πάτριος ήμων ἑσθλός
του εν το εὐαγγέλιον ὅροι το εὐαγγέλιον τῆς
καί εν τῆ περιφάνεια γίνω τῆς ἑσθλῆς σε
βασιλείας μακαρίου. Εν ἐπ. κ. 101 γ.
συγραφῆς παρὰ τῶν αὐτῶ μακαρίων.
καί τέκνων ἡνδραγαθῶν.
καί τῆ αὐτῆ μονῆ· τῆς
τιμωμένης ὡς ὄνομα
του προφῆτου
Ἰσαΐα: δ: ἡλιού.

φ. 1r (σ. 1) // Βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου, τοῦ ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ Ὄρει τοῦ Ἄθω ἀσκήσαντος καὶ ἐν τῇ περιφήμῳ νήσῳ τῆς Ὑδρας σεβασμίως διασωθέντος, ἐν ἔτει αἰωγ', συγγραφεὶς παρὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν καὶ τέ-
5 κνων πνευματικῶν κατὰ τὴν αὐτοῦ μονήν, τὴν τιμωμένην εἰς ὄνομα τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

1. Ὁ ὑπεράγαθος καὶ ἐλεήμων Θεός, ὁ πάντοτε, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομῶν τοῦ οὐ-
κείου πλάσματος, ἦτοι τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, εὐδόκη-
σεν ἢ ἄπειρος αὐτοῦ εὐσπλαγχνία νὰ διηγούνται τὰ ἔργα
5 καὶ οἱ βίοι τῶν ἐναρέτων καὶ θεοφιλῶν ἀνδρῶν, πρὸς παρα-
κίνησιν θεοσεβείας καὶ φιλοθείας τῶν μεταγενεσθέρων·
ὡσὰν ὁ προφήτης Μωϋσῆς, ὁποῦ ἔγραψεν ὄχι μόνον τὸν βί-
ον τῶν παλαιῶν ἀλλὰ καὶ τὸν ἐδικόν του, ὁμοίως καὶ ὁ
Ἔσδρας καὶ ὁ σοφὸς Σολομὼν τοῦ δικαίου Ἰώβ. Εἰς τὸ πα-
10 ράδειγμα τούτων ἀκολουθώντας καὶ ὁ ἱεροίστωρ Λουκάς,
συνέγραψεν ἔπειτα τὰς πράξεις τῶν συναποστόλων του, ὁ-
μοίως καὶ οἱ καθ' ἑξῆς. Μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἀπέχουν οἱ ἄν-
θρωποι ἀπὸ πάσαν ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν, ὁποῦ γίνεται
ἐναντίον τοῦ θείου θελήματος, καὶ ἐξ ἐναντίας νὰ παρακι-
15 νηθοῦν εἰς τὴν φύλαξιν τῶν ζωοποιῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτή-
ρος ἡμῶν Χριστοῦ.

Titulus. 1. τοῦ μακαρίου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου ΦΜ: Ἱεροθέου τοῦ μακαρίου γέρον-
τος (1762-1814) Ε. 5. καὶ ante τὴν² del. Φ 6. Ἀπριλίου: θ: ante Ἡλιοῦ (in marg.)
add. Φ, Ἀπριλίου θ' post Ἡλιοῦ praebet ΜΕ, omisi.

1. 5. περισσῶς post πρὸς del. Φ. 6. μεταγενεσθέρων Μ: μετὰ γενεσθέρων Φ, μετα-
γενεστέρων Ε. 7. ἐδικόν του post τόν del. Φ 9. Ἔσδρας ΦΕ: deest in Μ (post καὶ
ὁ: lacuna in Μ) 9-10. παράδειγμα ΜΕ: παράδεγμα Φ 11-12. ὁμοίως καὶ οἱ καθ'
ἐξῆς: in marg. add. Φ 15. εἰς: s.l. add. Φ

1. 7-9. Πρβλ. Νικήτα Σπηθᾶτου, Βίος 84, 21-24 (σ. 220). Συμεῶν Νέου
Θεολόγου, Τὰ Εὐρισκόμενα, σ. 13.

2. Ἐπειδὴ, κατὰ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, «διὰ τοῦτο ἄφησεν εἰς τοῦ λόγου μας ἡ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος γεγραμμένους τοὺς βίους καὶ τὴν πολιτείαν τῶν ἐναρέτων, διὰ νὰ // μάθωμεν καὶ νὰ γνωρίσωμεν φ. 1v
5 ὅτι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως ὄντες ἐκείνοι μὲ τοῦ λόγου μας ἐκατέρωθωσαν πᾶσαν ἀρετὴν καὶ νὰ παρακινήθωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἐργασίαν, δείχνοντας τὴν ἀγάπην ὅπου σῶζομεν πρὸς αὐτούς· καὶ τοῦτο τότε μάλιστα γίνεται, σ. 2
10 ὅποταν ἐνθυμούμεθα τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους καὶ / κάμνωμεν τὰ ὅμοια ἔργα μὲ ἐκείνους». Οὕτω, λέγει καὶ ὁ μέγας οὐρανοφάντωρ Βασίλειος ὅτι, «ἡ ἱστορία τῶν ἐναρέτων γίνεται ὡσὰν ἓνα φῶς εἰς τοὺς θέλοντας σωθῆναι· καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὰ ἐγκώμια γίνονται μὲ τὴν αὐξήσιν καὶ ὑπερβολὴν τοῦ λόγου, ὡσὰν ὅπου δὲν εὐρίσκονται 15 εἰς αὐτοὺς ἔργα ἄξια ἐγκωμίων· ἀμὴ εἰς τοὺς ἐναρέτους καὶ δικαίους ἀρκετὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν ἔργων τους, εἰς τὸ νὰ δείξῃ τὴν μεγάλην τους ἀρετὴν. Καὶ βέβαια· διότι καθὼς εἰς τὴν φωτίαν αὐτόματον ἀκολουθεῖ τὸ φῶς καὶ εἰς τὸ μύρον ἢ εὐωδία, οὕτω καὶ εἰς τὰ καλὰ ἔργα ἀναγκαίως ἀκο- 20 λουθεῖ ἢ ὠφέλεια».

3. Λέγει καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος· «δὲν εἶναι πρέπον καὶ δίκαιον νὰ τιμῶνται αἱ πολιτεῖαι τῶν ἀσεβῶν μὲ ἱστορίας, τῶν δὲ δικαίων καὶ εὐσεβῶν νὰ σιωπῶνται». Καὶ πρὸ τούτων, οἱ θεοκήρυκες Ἀπόστολοι οὕτω λέγουσιν

2. 5. φύσεως ΦΕ: om. M 15. ἀμὴ ΦΕ: εἰμὴ M

2. 2-10. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόσιον [...] Λόγος ἔκτος», P.G. 48, 749-750. Πρβλ. Νικήτα Στηθάτου, *Βίος* 84, 26-34 (σ. 220). Συμεῶν Νέου Θεολόγου, *Τὰ Εὐρισκόμενα*, σ. 13. 11-20. Μεγάλου Βασιλείου, «Ὁμιλία ΙΗ'. Εἰς Γόρδιον τὸν μάρτυρα», P.G. 31, 492AB καὶ 493A. Πρβλ. Νικήτα Στηθάτου, *Βίος* 85, 12-17 καὶ 22-25 (σ. 222). Συμεῶν Νέου Θεολόγου, *Τὰ Εὐρισκόμενα*, σ. 13.

3. 1-3. Γρηγορίου Θεολόγου, «Λόγος ΚΑ'. Εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας», P.G. 35, 1088A. Πρβλ. Νικήτα Στηθάτου, *Βίος* 86, 7-9 (σ. 224). Συμεῶν Νέου Θεολόγου, *Τὰ Εὐρισκόμενα*, σ. 13.

- 5 εἰς τὰς Διαταγὰς αὐτῶν· «τὸν λαλοῦντά σοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ δοξάσεις, μνησθήσῃ δὲ αὐτοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός, τιμήσεις δὲ αὐτὸν ὡς τοῦ εὖ εἶναι σοι πρόξενον γενόμενον». Ὁμοίως καὶ ἡ ὀρθόδοξος ὁμολογία προστάζει· «νὰ τιμῶνται οἱ πνευματικοὶ πατέρες μὲ τὴν πρεπουμένην εὐλάβειαν, ὡς δούλοι τοῦ Θεοῦ καὶ μεσίται ὅπου μεσιτεύουσι δι' ἡμᾶς πρὸς τὸν Θεόν»· καὶ φέρνουσα μαρτυρίαν ἐκ τοῦ Ἀποστόλου λέγει· «οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ»· καὶ ἀλλαχοῦ· «ἔρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ // προΐσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς· καὶ ἡγείσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν»· καὶ πάλιν· «οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ». Ἄν ὁ Θεὸς προστάξῃ νὰ τιμῶμεν τοὺς σαρκικοὺς γονεῖς, λέγων· «τίμα / τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται»· καὶ «ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ», πόσον περισσότερον πρέπει νὰ μᾶς παρακινή καὶ νὰ μᾶς παραγγέλλῃ ὁ θεῖα Γραφή διὰ τοὺς πνευματικούς μας πατέρας, νὰ τοὺς τιμῶμεν καὶ νὰ τοὺς ἀγαπῶμεν ὡς εὐεργέτας καὶ μεσίτας εἰς Θεόν; Ἐκείνους, λέγω, ὅπου μᾶς ἔθρεψαν μὲ τὸν λόγον καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν τους, ὅπου μᾶς ἐστήριξαν εἰς τὴν πίστιν μὲ τὰς νουθεσίας τους, ὅπου μᾶς ἔκαμαν ἀξίους νὰ μεταλάβωμεν τὰ θεῖα μυστήρια, ὅπου ἐσυγ-

3. 5. σοι ΦΜ: σου Ε 8. ὀρθόδοξος ΜΕ: ὀρθόξος Φ 8-9. τιμῶνται ΜΕ: τιμοῦνται Φ 9. πρεπουμένην Φ: πρεπομένην ΜΕ

5-7. Διδαχὴ Ἀποστόλων 4, 1 (σ. 156). Πρβλ. Νικήτα Στηθάτου, Βίος 83, 11-14 (σ. 218). Συμεῶν Νέου Θεολόγου, *Τὰ Εὕρισκόμενα*, σσ. 12-13. 8-11. Πρβλ. Διαταγαὶ Ἀποστόλων II, 33, 1 καὶ 3 (σσ. 252-254). 12-13. Α' Κορ. δ', 1. 14-17. Α' Θεσ. ε', 12-13. 17-19. Α' Τιμ. ε', 17. 20-22. Ματθ. ιε', 4. Μάρκ. ζ', 10. 19-32. Βλ. Διαταγαὶ Ἀποστόλων II, 33, 2 (σσ. 252-254). Πρβλ. Νικήτα Στηθάτου, Βίος 83, 16-30 (σ. 218). Συμεῶν Νέου Θεολόγου, *Τὰ Εὕρισκόμενα*, σ. 13.

30 χώρησαν τὰ ἀμαρτήματά μας, ὅπου μᾶς ἠξίωσαν τοῦ ἀγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, ὅπου μᾶς ἔκαμαν μετόχους καὶ συγκληρονόμους τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ.

4. Καὶ πάλιν ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης οὕτω λέγει· «εἰ ὁ
κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ, εὐδὴλον
ὅτι ὁ εὐλογῶν ζωῆς ἀπολαύσεται». Καὶ ἀνίσως, λέγω,
πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς σαρκικούς γονεῖς τόσον πολλά,
5 περισσότερον πρέπει νὰ τιμῶμεν τοὺς πνευματικούς ἡμῶν
πατέρας· καὶ μάλιστα, ὅποταν ὁ ἔπαινος τοὺς μὲν ἀποθα-
μένους δὲν τοὺς κάμνει τίποτες τιμιωτέρους, ἡμᾶς, ὅμως,
ὅπου ζῶμεν ἔτι καὶ λέγομεν καὶ ἀκούομεν αὐτῶν τὰ ἔργα
καὶ τὴν ζωὴν τους, μᾶς κάμνει προθυμοτέρους εἰς τὸ ἀγα-
10 θόν. Ἡμεῖς, λέγω, ὅπου εὐρισκόμεθα ἀκόμη ἐδῶ εἰς τὴν γῆν
καὶ ὅπου χρειαζόμεθα ἀπὸ κάθε μέρος παρηγορίαν, ἡμεῖς
θέλομεν καὶ τὴν ἐνθύμησιν ἐκείνων διὰ νὰ παρακινούμεθα
εἰς μίμησιν τῆς πολιτείας αὐτῶν.

φ. 2v 5. // Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος, ὡσὰν ὅπου εἶμαι
πολλὰ εὐεργετημένος ἀπὸ τὸν πνευματικόν μου πατέρα,
πνευματικῶς τε καὶ σωματικῶς, ἔτι κλίνοντας τὸν αὐχένα
εἰς τὴν προσταγὴν τῶν πνευματικῶν μου πατέρων, τοῦ τε
5 πανοσιωτάτου συναδελφοῦ καὶ καθηγουμένου ἡμῶν κυρίου
Εὐθυμίου καὶ τοῖς λοιποῖς ἐν Κυρίῳ ἡμῶν συναδελφοῖς, καὶ
σ. 4 κάνοντας ὑπακοὴν εἰς δόξαν Θεοῦ, / θέλω συγγράψῃ τὸν
βίον τοῦ αἰοιδίμου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου, ὡσὰν ὅπου ἤμουν
ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μετ' αὐτοῦ.

6. Ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ πνευματικά του τέκνα εἴμεθα χρε-
ῶσθαι πρὸς αὐτὸν τὸν μακαρίτην. Ἐπειδὴ, καὶ διὰ τὴν
πρὸς Θεὸν καὶ ἐδικὴν μας ἀγάπην, ἔθηκε τὴν ψυχὴν του

4. 4. σαρκικούς ΜΕ: σακικούς Φ 5. τούς: s.l. add. Φ 10. λέγω ΦΕ: λέγει Μ

5. 2. πολλά ΦΜ: om. Ε 4. μου: sub lineam add. Φ 7. κάνοντας ΦΜ: κάμνοντας Ε

6. 1. πνευματικά ΜΕ: πνευμακά Φ

4. 1-13. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόσιον [...] Λόγος ἔκτος», P.G. 48, 747-749. Πρβλ. Νικήτα Στηθάτου, Βίος 84, 1-15 (σσ. 218-220). Συμεῶν Νέου Θεολόγου, Τὰ Εὐρισκόμενα, σ. 13.

πολλάκις διὰ τὴν ἐδικήν μας σωτηρίαν καὶ ὠφέλειαν, ὑπο-
 5 φέροντας πολλοὺς πειρασμούς, νοητοὺς τε καὶ αἰσθητοὺς,
 πειθόμενος εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, τὴν λέγουσαν· «αὕτη δέ ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἣ ἐμή, ἵνα
 ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς». Καὶ ὄντως,
 μεγαλύτερην ἀπὸ ταύτην τὴν ἀγάπην δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη
 10 τινάς, διὰ νὰ βάλῃ κανεὶς τὴν ψυχὴν του διὰ τοὺς φίλους
 του, καθὼς, πάλιν, ὀρίζει ὁ Χριστός· «μεῖζονα ταύτης ἀγά-
 πην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φί-
 λων αὐτοῦ». Ὅθεν, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη εἶναι περιεκτικὴ καὶ
 κεφάλαιον πασῶν τῶν ἀρετῶν, διὰ τοῦτο λέγεται καὶ «ἐν-
 15 τολαί» καὶ «ἐντολή».

φ. 3r

7. // Οὗτος, λοιπόν, ὁ τρισόλβιος καὶ πνευματικὸς ἡμῶν
 πατὴρ Ἱερόθεος, ἦτον γέννημα καὶ βλαστὸς τῆς περιφήμου
 Πελοποννήσου, ἦτοι τοῦ Μωρέως, ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ
 ἀγίου Κορίνθου, ἀπὸ ἓνα χωρίον καλούμενον Συλίβена
 5 (ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ ὁποῦ συνορεύει μὲ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ
 ἀγίου Κυρνίτης). Ἀπὸ γονεῖς καὶ προγόνους θεοσεβεῖς καὶ
 χριστιανοὺς ὀρθοδόξους, <οἱ> ὁποῖοι ἦσαν πρῶτοι τοῦ χωρί-
 ου, οὔτε πολλὰ πλούσιοι ἀλλ' οὔτε πολλὰ πτωχοί, καὶ ἦσαν
 ἀπὸ ὅλους ἠγαπημένοι. Ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν φιλάδελ-
 10 φοι, φιλογεῖτονες, φιλόπτωχοι καὶ ἐλεήμονες· εὐλαβεῖς
 πρὸς τὰ θεῖα, τοὺς ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ μοναχοὺς εὐλα-
 βουνταν πολλὰ καὶ ἐσέβοντο καὶ ὅταν ἤρχοντο εἰς τὸν οἶ-
 κόν τους τοὺς ἐδέχοντο μετὰ πάσης χαρᾶς, ὡσὰν Ἀγ-
 γέλους τοῦ Θεοῦ, φιλοξενοῦντες αὐτοὺς μὲ πᾶσαν σεμνότη-
 σ. 5 15 τα καὶ εὐλάβειαν. Ὁ πάππος του ἦτον ἱερεὺς / τοῦ Θεοῦ
 τοῦ Ὑψίστου· ὄντας δὲ θεοφιλῆς, ὁ ἀνὴρ, καὶ πρόθυμος εἰς
 τὰ θεῖα, βλέποντας ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ἐκκλησίαν τὸ χω-
 ρίον του (μὲ τὸ νὰ ἦτον μετοικισμένον ἀπὸ ἄλλον τόπον),

7. 6. Κυρνίτης ΦΜ: Κερνίτζης Ε 7. <οἱ> addidi: οἱ praebet E // ὁποῖοι ΜΕ: ὅπί [οἱ s.l. add.] p.c., διότι a.c. Φ [δι ante ὁποῖοι del. Φ] 15. πάππος ΜΕ: [π del.] πάππους Φ 16. ὁ ΦΕ: om. Μ

6. 7-8. Ἰω. ιε', 12. 11-13. Ἰω. ιε', 13. 14-15. Βλ. Ματθ. κβ', 38 καὶ 40.

20 διὰ νὰ συνάζωνται οἱ χριστιανοὶ ἐνορίτες του νὰ ἀκούουν
 τὰς θείας Ἀκολουθίας καὶ ἱερὰς Λειτουργίας, θεῖω ζήλω κι-
 νούμενος, ἐπήγγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὴν Με-
 γάλην Ἐκκλησίαν καὶ λαμβάνει τὴν ἄδειαν νὰ οἰκοδομήσῃ
 δύο ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας καὶ ἐτελείωσεν εἰς δόξαν Θεοῦ,
 25 βάνοντας καὶ τὰς ἀγίας εἰκόνας τῶν δεσποτικῶν λεγομέ-
 νων. Καὶ ἐφημέρευεν εἰς αὐτὰς μέχρι γήρους αὐτοῦ, ὁ αἰοδι-
 μος. Εἰς καιρὸν δὲ ὁποῦ ἤθελεν νὰ μισεύσῃ ἀπὸ τὴν πρόσ-
 καιρον ζωὴν καὶ ἀπὸ τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος,
 κρᾶζει τὸν πρῶτόν του υἱόν, ὁποῦ ἦτον ἠγούμενος εἰς τὸ μο-
 ναστήριον τοῦ ἀγίου Γεωργίου, καὶ τὸν ἐκούρευσεν μονα-
 30 χόν, μετονομάζοντας αὐτὸν Ἐφραίμ· καὶ οὗτος ἀπῆλθεν
 πρὸς Κύριον, μένοντας κληρονόμοι οἱ γονεῖς τοῦ Ἱεροθέου
 εἰς τὰ πατρικά τους // πράγματα, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονταν
 φ. 3v Γεώργιος καὶ Μαλάμω.

8. Γεννηθεῖς οὖν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἀναγεννηθεῖς διὰ τοῦ
 ἀγίου Βαπτίσματος, ὀνομάσθη Ἰωάννης. Λαμβάνοντας
 οὖν αὐτὸ τὸ χαριτώνυμον ὄνομα, μεθεῖναι τινὰ νεύσιν, ἔδει-
 ξεν ὅτι εἰς ὀλίγον ἔχει νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ διὰ τῆς πράξεως
 5 αὐτὸν τὸν Τίμιον Πρόδρομον Ἰωάννην, ὡς πρῶτισθον καὶ
 ἔξαρχον τοῦ μοναχικοῦ τάγματος τῶν καλογῆρων. Εὐρι-
 σκόμενος ἔτι εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἦτον πρὸς τοὺς γο-
 νεῖς του κατὰ πάντα ὑπήκοος, εἰς ὅσα, δηλαδή, πρέπει νὰ
 ὑποτάσσωνται τὰ τέκνα εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν, κατὰ τὸν
 10 Ἀπόστολον· «τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν
 Κυρίῳ». Ὅθεν, ἐπροστάχθη ἀπὸ αὐτοὺς νὰ φυλάγῃ ὀλίγα
 προβάτια ὁποῦ εἶχον, ἴσως νὰ παρομοιάσῃ καὶ εἰς αὐτὸ με

19. συνάζωνται: συνάζονται M, συνάζονται ΦΕ 24. τῶν ante λεγομένων del. Φ,
 τῶν praebet ME, omisi 28-29. μοναστήριον E: μοναστήριον Φ, μοναστήριον M 32.
 πατρικά ME: πατρικός Φ

8. 1. ἀπό ΦΕ: om. M 5. πρῶτισθον: πρότισθον ΦM, πρῶτιστον E 6. μοναχικοῦ
 ME: μοναχηκοῦ Φ 9. ὑποτάσσωνται ME: ὑποτάσσονται Φ 12. προβάτια ΦΕ: πρό-
 βατα M // εἰς ΦΕ: om. M // αὐτῶ E: αὐτῶ Φ, αὐτόν M

8. 10-11. Ἐφρ. ζ', 1.

σ. 6 ἐκείνους τοὺς παλαιοὺς Δικαίους, ὅπου ἐφύλαττον τὰ πρό-
 15 βата τῶν γονέων τους, τὸν Ἄβελ, λέγω, τὸν Ἰακώβ, / τὸν
 Μωϋσῆν καὶ Ἰωσήφ τὸν πάγκαλον. Καὶ τοῦτο, χωρὶς
 ἄλλο, μοῦ φαίνεται ὅτι νὰ ἔγινε μὲ θεϊαν πρόνοιαν καὶ ἐδη-
 λούσε τὴν μέλλουσαν κατάστασιν τοῦ Ἰωάννου, μὲ τὸ νὰ
 εἶχεν ἔπειτα νὰ γένη καὶ αὐτός, ὄχι μόνον τῶν ἐδικῶν του
 20 ὀλίγων λογικῶν προβάτων ὅπου τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Θεὸς
 ἀλλὰ καὶ εἰς ἑτέρους πολλούς, ὀδηγὸς καὶ παρακινήτης εἰς
 τὴν φύλαξιν τῶν ζωοποιῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ
 ἡμῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν θείων Δογμάτων καὶ ἱερῶν Κανόνων
 τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς, Ἀνατολικῆς καὶ Ὁρ-
 θοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

9. Ἀλλὰ ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας, ὁ πάντα φθονῶν τὰ κα-
 λὰ καὶ διὰ τοῦτο μισόκαλος λεγόμενος, προβλέποντας οὖν
 (ὡς πνεῦμα πονηρότοτον ὅπου εἶναι), προβλέποντας, λέ-
 γω, καλὰς ἀπαρχὰς εἰς τὸν Ἰωάννην καὶ φοβούμενος μή-
 5 πως καὶ δὲν ἤμπορέσει νὰ τὸν δελεάσῃ εἰς τὰ τῆς σαρκὸς
 καὶ τοῦ κόσμου χαρμόσυνα καὶ εἰς τὰς ἐδικὰς του ποικιλοει-
 φ. 41 δεῖς παγίδας καὶ θήρατρα, // ἐβουλήθη νὰ τὸν ἀποκτείνῃ, ὁ
 τρισκατάρατος, τοιουτοτρόπως· μίαν φοράν, φυλάγοντας
 τὰ πρόβατα, μαζί καὶ μὲ ἄλλα παιδιά, ἔτυχεν ἀπάνω εἰς
 10 ἕναν ἐγκρεμνὸν πολλὰ ὑψηλόν. Καὶ ὡς ἀστεϊζόμενα πῶς,
 ἔξαφνα τὸν ἐφόβησαν· καὶ στρέφοντας ὁ Ἰωάννης, ἐξ-
 ἐρρίζωθη τὸ κλαδίον ὅπου εἶχε πιάσει νὰ φυλαχθῆ καὶ
 (ὄντως φθόνος ἦτον τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου ὄφεως καὶ πτερι-
 στοῦ) ἔδωκεν κάτω, ὁ εὐλογημένος, εἰς τὸν φοβερὸν ἐ-
 15 κείνον ἐγκρεμνόν, τὸν ὁποῖον καὶ βλέποντάς τινες ἀνατρι-
 χίαζεν ἀπὸ τὸν φόβον του. Κτυπῶντας δὲ εἰς ἕνα καὶ ἄλλο
 μέρος ἀπὸ τὰς ἐξοχὰς τῶν πετρῶν, ἕως ὅπου ἐκατήντησεν
 εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ ἐγκρεμοῦ, μέσα εἰς τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς
 ὅπου ὀνομάζεται Ἄββορος, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸ νερὸν πί-
 20 νουν οἱ ἄνθρωποι τοῦ χωρίου. Ἡ δὲ φιλόπαιδος μητέρα του,

23. καί¹: s.l. add. Φ

9. 7. καὶ θήρατρα E: in marg. add. Φ, om. M 9. καὶ μέ M: μὲ καὶ ΦE // ἀπάνω ΦE:
 ἐπάνω M 17. ἐκατήντησεν E: ἐκ [α sub lineam add.] τήντισεν Φ, ἐκτύπησεν M

σ. 7 βλέπουσα ἀπὸ τὸν οἶκόν τους ὅτι ἐγκρέμνισεν ὁ υἱός της, εὐθύς ἐβόησεν· «Παναγία / μου Θεοτόκε, βοήθησον καί, ἄ-
γιε μεγαλομάρτυς Γεώργιε, πρόφθασον καὶ γλύτωσε τὸ
25 παιδίον μου νὰ μὴν ἀποθάνῃ καὶ νὰ τὸ φέρω εἰς τὸ μονα-
στήριόν σου νὰ γένη καλόγηρος». Καὶ εὐθύς, ἔδραμεν μετὰ
δακρύων καὶ λαμβάνει τὸ παιδίον, ὀλίγον ἐμπνέοντα, μέσα
ἀπὸ τὰ νερά, ὅλον καταβρεγμένον· καὶ παίρνοντας αὐτὸ εἰς
τὰς ἀγκάλας της, τρέχει σύντομα εἰς τὸν οἶκόν της· καὶ
πλύνοντας αὐτὸ ἀπὸ τὰ αἵματα, τὸ ἐτύλιξεν μέσα εἰς ἕνα
30 στρώμα· καὶ βάνοντας αὐτὸ εἰς τὴν κλίνην, τὸ ἐσκέπασεν.
Καὶ οὕτω, γυρίζοντας τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸν νοῦν της
ὅλον πρὸς τὸν Θεόν, ἐπαρακαλοῦσεν ἐκείνην ὅπου ἐδύνετο
νὰ τῆς βοηθήσῃ, ἤγουν τὴν Δέσποιναν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς
γῆς, τὴν κοινὴν καταφυγὴν καὶ ἐλπίδα τῶν χριστιανῶν,
35 τὴν παραμυθίαν τῶν θλιβομένων, λέγοντας συχνῶς τό·
«Παναγία μου, βοήθησον· Παναγία μου, βοήθησον» (διότι
τοιαύτην συνήθειαν εἶχεν, ἢ εὐλαβῆς ἐκείνη μήτηρ, ὅτι εἰς
κάθε πειρασμὸν καὶ εἰς κάθε της θλίψιν νὰ ἐπικαλῆται
αὐτὸ τὸ πανάγιον ὄνομα τῆς Θεοτόκου). // καί· «ἄγιε μου
40 Γεώργιε, βοήθησον καὶ ἰάτρευσον τὸ παιδίον μου καὶ νὰ τε-
λειώσω ἐκεῖνο ὅπου σοῦ ἔταξα». Καὶ τοιουτοτρόπως ἐπα-
ρακαλοῦσεν τὴν νύκτα ἐκείνην, ἰκετεύουσα διὰ τὴν υἱεῖαν
τοῦ υἱοῦ της μὲ πίστιν θερμὴν καὶ ἀδίστακτον. Ὅθεν καὶ
δὲν ἀπέσχε τοῦ σκοποῦ της, ἢ φιλόθεος ἐκείνη, ἅμα δὲ καὶ
45 φιλότεκνος, ἀλλὰ ἐφάνη ἄλλη «μητέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραι-
νομένη».

φ. 4v 10. Διότι, ἐρχομένης τῆς ἡμέρας, ἀσηκώθη ὁ Ἰωάννης,
παρ' ἐλπίδα ὅπως υἱότης, καὶ ἐζήτησε νὰ φάγῃ. Βλέπουσα,
λοιπόν, αὐτὸν ἢ μητέρα του πῶς ἀσηκώθη οὕτω, ὡσὰν
ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἐθαύμαζεν εἰς τὴν υἱεῖαν τοῦ παιδός. Καὶ
5 ἐρωτώμενον ἀπὸ αὐτὴν ἂν τοῦ ποῦν ἢ κανένα μέλος τοῦ σώ-

32. ἐδύνετο Φ: ἐδύνατο ΜΕ 41. ὅπου Φ: ὅπου Ε, ὅπου Μ 44. ἀπέσχε Μ: ἀπέχεν Φ,
ἀπέισχεν Ε

10. 4. ἐθαύμαζεν ΦΕ: ἐθαύμαζον Μ

9. 45-46. Ψαλμ. ριβ', 9.

- σ. 8 ματός του, «ὄχι, τῆς λέγει, δὲν μὲ πονεῖ τίποτες, μῆτέρ μου». / Θέλοντας δὲ νὰ πληροφορηθῆ καλύτερα, πιάνει τὴν κεφαλὴν του, ὡσὰν ὁποῦ τὴν ἤξευρεν ἀπὸ τὴν ἀπερασμένην ἡμέραν πὼς ἦτον ὅλη μία πληγὴ, τὴν βλέπει καὶ ἦτον
- 10 ὅλη κατατρυπημένη· καὶ διὰ περιέργειαν, μετρεῖ καὶ ἦσαν περισσότεραι ἀπὸ τὰς τριάκοντα τρύπας εἰς αὐτὴν. Παίρνει, λοιπόν, τζιμπίδιον καὶ ἐβγάζει ἀπὸ αὐτὰς τὰ μικρὰ τρίμματα τῶν πετρῶν καὶ πασιζοντάς τὴν μὲ τὰς ἀρμοδίους ἀλοιφὰς εἰς ὀλίγας ἡμέρας τελείως ὑγίαιεν. Ἐτοῦτο δὲ
- 15 κάθε φρόνιμος ὁποῦ νὰ τὸ στοχασθῆ, θέλει τὸ βεβαιώσῃ πὼς ἦτον ἓνα θαῦμα μυσθικὸν τῆς πανυμνήτου Θεομήτορος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλεν μετὰ ταῦτα νὰ ἀφιερωθῆ καὶ νὰ τὴν κάμῃ πνευματικὴν του Μητέρα· προσέτι δέ, νὰ τὴν βάλλῃ καὶ ἐγγυῆτριαν καὶ μεσίτριαν του πρὸς τὸν Μονογενῆ
- 20 τῆς Υἱὸν καὶ Θεόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ οὕτω, ἔμεινεν πάλιν ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν ὑπακοὴν τῶν γονέων του ἕως καιρόν.

11. Μὰ ἐπειδὴ καὶ ὁ πατήρ του ἦτον πάντοτε φιλάσθενος, εἶχεν ὅλην τὴν φροντίδα καὶ ἐπιστάσιαν τοὺς ἢ πολύπονος μῆτηρ. Διὰ τὸν οἶκον, λέγω, διὰ νὰ σπείρῃ, διὰ νὰ σκάπτῃ τοὺς ἀμπελῶνας, διὰ νὰ θερίσῃ, διὰ νὰ ἀλωνίσῃ

5 καὶ νὰ ἐσοδιάσῃ ἐκείνας τὰς εὐλογίας ὁποῦ ἤθελεν τοὺς δώσῃ ὁ Ἅγιος Θεός. Καὶ μὲ ἐκείνας ἐπορεύονταν πρὸς αὐτάρκειαν τὴν ζωὴν τοὺς, // ἀποδίδοντες καὶ τὰ βασιλικά δασίματα, ἔτι δὲ πληρώνοντες καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο· «ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμε-

φ. 5i

10. περιέργειαν ΜΕ: περι [σο del.] ἐργίαν Φ 13. πασιζοντάς τὴν: πασιζοντάς τὴν ΦΕ, πασίζον ταύτην Μ 14. ἡμέρας: s.l. add. Φ // ὑγίαιεν Μ: ὑγίανεν ΦΕ 16. μυσθικόν Μ: s.l. add. Φ, μυστικόν Ε 19. μεσίτριαν ΜΕ: μησίτριαν Φ // του ΦΕ: om. Μ 21. ἔμεινεν ΜΕ: ἔνμινεν Φ

11. 2-3. ἢ πολύπονος μῆτηρ: s.l. add. Φ // πολύπονος ΦΕ: πολύτιμος Μ 6. ἐπορεύονταν correxi: ἐπορεύνταν Φ, ἐποροῦνταν ΜΕ 7. ἀποδίδοντες ΦΕ: ἀποδίδοντας Μ 8. πληρώνοντες ΜΕ: πληρώντες a.c., πληρώ [v del. et von s.l. add.] τες p.c. Φ

11. 8-10. Α' Τιμ. ζ', 8.

- 10 θα». Μὰ ἀρά γε, μήπως καὶ ἀμελοῦσεν τὴν πρὸς τοὺς δεο-
 μένους ἐλεημοσύνην; Καὶ πῶς ἦτον δυνατὸν ἐκείνη ὁποῦ
 ἐδοκίμασεν καὶ τὰ δύο, ἧτοι τὴν εὐημερίαν τῆς πλουσιότη-
 τος καὶ τὴν πενίαν τῆς πτωχείας; "Ὅχι· ἀλλὰ ἤξεύροντας,
 σ. 9 15 λέγω, τὴν ἀνάγκην τῆς πτωχείας, δὲν ὑπέφερον, ἢ φιλόχρι-
 στος, νὰ ἐβγάλη / πτωχὸν ἀπὸ τὸν οἶκόν της χωρὶς ὁποῦ
 νὰ μὴν τοῦ δῶσῃ ὀλίγον τι ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποῦ τῆς εὐρίσκετο.
 Πότε ὀλίγον ψωμί, πότε ὀλίγον ἄλευρον, πότε ὀλίγον καρ-
 πὸν καὶ πότε ἄλλο τι εἶδος κατὰ τὸν καιρὸν, ἐπειδὴ καὶ ἡ
 ἐλεημοσύνη δὲν φαίνεται ἀπὸ τὴν ποσότητα, ἀλλὰ πολλῶ
 20 μᾶλλον ἀπὸ τὴν πλουσίαν γνώμην καὶ προαίρεσιν. Διότι ἡ
 ἀγάπη καὶ ἡ συμπάθεια εἶναι φυσικὰ ἀγαθὰ, ἐκ Θεοῦ δεδο-
 μένα ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον.

12. Μίαν φορὰν ἔτυχεν ἓνα ἀπὸ τὰ τέκνα της ἔξω ἀπὸ
 τὸν οἶκόν τους καὶ εὐρίσκοντας ἓνα παιδίον εἰς τὸν δρόμον
 καταπαγωμένον καὶ τὸ ὀλίγον τοῦ φόρεμα καταξεσχισμέ-
 νον καὶ συμπονῶντας αὐτό, τὸ ἐλυπήθη· καὶ παίρνοντάς το,
 5 τὸ ἐπῆγεν μέσα εἰς τὸν οἶκόν τους καὶ βάνει το κοντὰ εἰς
 τὴν φωτιάν καὶ ἐξεσταίνετον. Καὶ λέγει πρὸς τὴν μητέρα
 του· «ἂν θέλῃς, μῆτέρ μου, νὰ κρατήσωμε αὐτὸ τὸ παιδίον
 μαζί μας, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ξένον, γυμνὸν καὶ πτωχόν». Ἡ
 ὁποία, ἀκούσασα τοιαύτην συμβουλήν σωτήριον, ἠψφράνθη
 10 καὶ ἐχάρηκεν εἰς τοιαύτην γνώμην φιλόξενον καὶ δοξάζου-
 σα τὸν Θεὸν τὸν εὐχαριστοῦσεν, ὁποῦ ἔβλεπε τὰ παιδιά της
 καὶ τὴν ἐμιμοῦντο εἰς ὅλα τὰ θεάρεστα ὁποῦ ἔβλεπον καὶ
 ἐδιδάσκουνταν ἀπὸ αὐτήν. Καὶ εὐθύς, παίρνει ἓνα φόρεμα
 τῶν παιδίων της, ἔνδυσε ἐκεῖνο τὸ ξένον παιδίον καὶ τῆς
 15 ὥρας τοῦ γεύματος ἐρχομένης, ἔφαγον μαζί· καὶ μετὰ ὥραν
 ἱκανήν, ἐξῆλθεν τοῦ οἴκου καὶ πλεόν δὲν ἔστρεψεν.

12. ἧτοι E: ἧτη Φ, εἶτε M 15. ἐβγάλη: εὐγάλη ΦM, βγάλη E 20. τὴν post τὴν del. Φ
 12. 5. βάνει το: βάνιτω Φ, βάνιτο M, βάνει τον E 8. ὁποῦ εἶναι post μας del. Φ 12.
 ἐμιμοῦντο M: ἐμιμοῦνταν ΦE 13. ἐδιδάσκουνταν ΦM: ἐδιδάσκονταν E 14. παιδί-
 ὶων ΦE: παιδιῶν M // τῆς ΦE: om. M 15. τ ante μαζί del. Φ 16. ἔστρεψεν ΦE:
 ἔστειψε M

13. Πάντοτε ἐνουθετοῦσε καὶ ἐδίδασκε τὰ τέκνα τῆς, νὰ περνοῦν, δηλαδή, φρόνιμα, τακτικά, προσεκτικά· καί, πρὸ πάντων, τὰ ἐνουθετοῦσεν ὅτι πηγαίνοντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ στέκονται μὲ εὐλάβειαν καὶ νὰ μὴν στέκονται φ. 5v
5 κρὲ ἀνοικτοὺς τοὺς πόδας ἢ νὰ κουνοῦν τὰ χέρια τοὺς ὅταν κάνουν τὸν σταυρὸν τοὺς, ὡσὰν μερικοὺς ἀπαιδεύτους, ἀλλὰ νὰ ἔχουν μαζωμένα / τὰ πόδια τοὺς κοντὰ τὸ ἕνα μὲ τὸ σ. 10
ἄλλο καὶ ὅταν προσκυνοῦν τὸν Θεὸν νὰ κάνουν τὸν σταυρὸν τοὺς ἕως τὴν γῆν. Δηλαδή, πρῶτον νὰ βάνουν τὸ χέρι τοὺς
10 εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὸν ὀμφαλόν· ἔπειτα εἰς τὸν δεξιὸν νῶμον καὶ εἰς τὸν ἀριστερὸν καὶ ὕστερα κάτω εἰς τὴν γῆν· καὶ τοιοῦτοτρόπως, σταυρώνοντας τὸν ἑαυτὸν τοὺς, νὰ στέκονται ἔπειτα σταυρωμένα τὰ χέρια τοὺς ἕως τέλους, ὅπου νὰ ἀπολύσῃ ἡ ἐκκλησία.

14. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸν οἶκόν τοὺς, ὅταν ἤθελον νὰ κοιμηθοῦν, δὲν τὰ ἀφηνεν παρὰ πρῶτα νὰ κάμνουν τὸν σταυρὸν τοὺς, νὰ λέγουν καὶ τό· «Ἅγιος ὁ Θεός», τό· «Δόξα Πατρί», τό· «Θεοτόκε Παρθένε» καὶ ἄλλα, ὅσα ἤξευρον. Καὶ φ. 5
5 μὲ ὄλον ὅπου εἶχεν τόσας μερίμνας καὶ φροντίδας τοῦ οἴκου τῆς, ἦτον, ὅμως, καὶ πολλὰ φιλέορτος, ἢ μακαρίτισσα. Καὶ διὰ τοῦτο, ἐρχομένης ἐορτῆς, ἐσήκωνε τὰ παιδιά τῆς ὕστερα ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα καὶ τὰ προητοιμάζεν καὶ παίρνοντάς τα πολλάκις ὑπήγαιεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρὶν τοῦ σημαν-
10 τῆρος καὶ ἐπρόσμενον τὸν ἱερέα. Καὶ ὄχι μόνον τὰς μεγάλας ἐορτὰς ἐφύλαττε, ἀλλὰ καὶ τὰς παραμικρὰς καὶ τὰς ἡξυρεν οὕτω ἀπ' ἕξω μίαν πρὸς μίαν, ὥστε ὅπου ἐθαύμαζον μερικοὶ καὶ τὴν ἐρωτοῦσαν· «θετέον, τί ἐορτὴ ἔχομεν αὔριον ἢ τὴν ἐρχομένην;» καὶ οὕτω ἐλάμβανον τὴν ἀπό-
15 κρισιν.

15. Καὶ πάλιν, ὅταν ἤρχετον ὁ πνευματικὸς εἰς τὸ χωρίον καὶ ἐσήμαιεν διὰ νὰ ὑπάγουν οἱ χριστιανοὶ κατὰ τὴν

13. 9. εἰς post ἕως add. M 11. νῶμον: νόμον ΦM, ὦμον E

14. 8. καί: s.l. add. Φ

15. 2. ἐσήμαιεν<ν> M: ἐσίμενεν Φ, ἐσήμανεν E // τὴν: s.l. add. M

συνήθειαν νὰ ἐξομολογηθοῦν, μανθάνοντάς το, ἔπαιρνε τὰ παιδία τῆς καὶ ἐπήγαγεν εἰς τὸν πνευματικόν· καὶ οὕτω,
5 τὰ ἐπρόσταζεν νὰ βάλουν μετάνοιαν καὶ νὰ φιλήσουν τὸ χέρι τοῦ πνευματικοῦ διὰ νὰ τὰ εὐλογήσῃ, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον ἔτι ἡλικίαν πρὸς ἐξομολόγησιν.

16. Ἀλλὰ καὶ τὰς Ἀγίας Τεσσαρακοστὰς καὶ νηστησί-
μους ἡμέρας ἐπαρτηροῦσεν ἐν ταύτῳ καὶ τὰς ἐφύλαττε,
φ. 6r (σ. 11) ἐπειδὴ καὶ ἦτον // προδιδαγμένη ἀπὸ τοὺς ἀμφοτέρωθεν / προ-
γόνους τῆς. Καὶ μίαν φοράν, τὴν Μεγάλην Πέμπτην ἢ τὸ
5 Μέγα Σάββατον, ὄντας προητοιμασμένη καὶ ἔχοντας σκο-
πὸν διὰ νὰ μεταλάβουν καὶ διὰ νὰ μὴν ἐνοχλοῦνται ὑπὸ τῆς
πέinas τὰ παιδία τῆς, στέλνει τα εἰς ὑπηρεσίαν, ἕως δύο
ῶρας μακρὰν, καὶ λέγει τοὺς ὅτι· «κοντὰ τὸ δειλινὸν νὰ
ἐλθῆτε, τέκνα μου, διὰ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ
10 ἀκούσωμεν τὴν θεῖαν Λειτουργίαν καὶ νὰ μεταλάβωμεν
τὴν ἁγίαν Κοινωνίαν»· καὶ ἔτι τὸ ἔκαμαν χωρὶς ἐναντιο-
λογίαν. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον, διότι ἀρκετὰ ἐδιηγῆ-
θημεν διὰ νὰ φανῇ τὸ δένδρον ἐκ τῆς ρίζης, ὁμοίως πάλιν
καὶ ὁ καρπὸς ἀπὸ τὸ δένδρον, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «ἀπὸ
15 τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς».

17. Φθάνοντας, λοιπόν, ὁ Ἰωάννης τὸν ἕνατον χρόνον
τῆς ἡλικίας του, ἀπαρνείται τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ,
γονεῖς, λέγω, συγγενεῖς, φίλους, συνομηλίκους καὶ πᾶσαν
περιουσίαν καὶ ὅλα τὰ χαρμόσυνα καὶ ἡδέα λεγόμενα τοῦ
5 παρόντος καὶ ματαίου αἰῶνος, καὶ φέρνεται ὑπὸ τῆς μητρός
του πρὸς τὸν Θεόν, ὡς μία προσφορὰ εὐπρόσδεκτος, ὡς περ
ἀπὸ τὴν πάλαι Ἄνναν ὁ προφῆτης Σαμουὴλ, καὶ ἀφιερῶ-
νεται εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον· τὸν πηγαίνει, λέγω, εἰς τὸ

3. μανθάνοντάς το ΦΜ: μανθαινόντάς το Ε

16. 4. τὴν Μεγάλην Πέμπτην ΜΕ: τῆ μεγάλη πέμπτη Φ 7. πείνας Μ: πύνας Φ,
πείνης Ε // ὑπηρεσίαν ΜΕ: ὑπερησίαν Φ 11-12. ἐναντιολογίαν ΦΕ: ἐναντιολόγησιν
Μ 14. καὶ ante ἀπό² del. Φ, καὶ praebet ΜΕ

17. 5. φέρνεται ΜΕ: [προσ del.] φέρνεται Φ

16. 14-15. Ματθ. ζ', 16.

μοναστήριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐπονο-
 10 μαζόμενον τοῦ Φονέως, καὶ τὸν παραδίδει εἰς τὰς χεῖρας
 τοῦ ἀνδραδέλφου τῆς καὶ θείου του, ὅπου ἦτον καθηγούμε-
 νος τὸν καιρὸν ἐκείνον, Μητροφάνης ὀνόματι, ὕστερον με-
 τωνομάσθη Μακάριος, ὁ ὁποῖος ὑπέμενε πολλοὺς πειρα-
 σμοὺς καὶ καταδρομὰς ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν Ἀλβανιτῶν, ὁ
 15 αἰμνήστος καὶ ὄντως μακάριος. Λαμβάνοντας, λοιπόν, ὁ ἡγού-
 μενος τὸν Ἰωάννην, δὲν ἔβαλεν καιρὸν εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ
 παρευθὺς τὸν βάνει εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν
 ἔμαθεν ὅλην τὴν ἐκκλησιαστικὴν Ἀκολουθίαν, μὲ τὸ νὰ
 σ. 12 ἦτον φυσικὰ πολλὰ εὐφυῆς καὶ ὀξύνοους· / θέλοντας δὲ διὰ
 20 νὰ τὸν μάθῃ καὶ τὰ γραμματικά, καὶ μόνον ὅτι ἔκαμε ὀλί-
 γας ἡμέρας εἰς τὸ σχολεῖον, ἔφυγεν ἀπὸ τὰς καταδρομὰς
 τῶν πονηρῶν Ἀλβανιτῶν, ὅπου πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχον
 φ. 6v ἐμβῆ εἰς τὸν Μωρέαν. // Διὰ τοῦτο, εὐρίσκετον πάντοτε εἰς
 τὸ μοναστήριον καὶ εἰς τὴν κέλλαν τοῦ καθηγουμένου, ὑπο-
 25 τασσόμενος καὶ ὑπηρετῶντας αὐτόν, πειθόμενος εἰς τὸν
 Ἀπόστολον Παῦλον ὅπου λέγει· «ἀδελφοί, πείθεσθε τοῖς
 ἡγουμένοις καὶ ὑπέκτετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν
 ψυχῶν ὑμῶν». Καὶ διὰ μισθὸν τῆς ὑπακοῆς του ἐμάνθανεν
 τὰ ἱερὰ γράμματα ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὴν εὐταξίαν τοῦ μοναδι-
 30 κοῦ ἐπαγγέλματος· καὶ προβαίνοντας εἰς τὴν ἡλικίαν, πρό-
 θυμος ἐφαίνετον εἰς τὰ πάντα καὶ ἐπαινετός.

18. Κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν εὐρίσκετον ἐκεῖ καὶ ὁ ἄλλος
 του θεῖος, ἡγουν ὁ Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας, Πανά-
 ρετος ὀνόματι, καὶ στοχαζόμενος τὸν Ἰωάννην ὅτι μὲ τὸν
 καιρὸν ἔχει νὰ γένη σκευὸς ἐκλογῆς, τὸν κάμνει ἀναγνώ-

9. Γεωργίου ME: Γεωγίου Φ 12-13. μετωνομάσθη ME: μετονομασθει Φ 13.
 ὑπέμενε Φ: ὑπέμεινε ME 19. διά: s.l. add. Φ 20. μάθη ME: διδάξει a.c., μάθει p.c.
 Φ // λη post μάθη del. Φ // εἰς post καί' del. Φ // καὶ μόνον ὅτι: an διότι? 21.
 σχολεῖον E: σχολίον Φ, σχολειό M 27. ὑπέκτετε E: ὑπήκτετε ΦM // ἀγρυπνοῦσιν
 ΦE: ἀγρυποῦσιν M 28. ὑμῶν ME: ὑ [πὲρ τῶν del.] μῶν Φ
 18. 4-5. ἀναγνώσθη Φ: ἀναγνώστην ME

- 5 σθην. *Εἶτα*, τὸν κουρεύει ὁ καθηγούμενος δόκιμον μοναχόν, ὀνομάζοντας αὐτὸν Ἰωσήφ· ἔπειτα, τὸν κάμνει ἐκκλησιάρχην καὶ διαβαστὴν καὶ ὑπηρετοῦσεν αὐτὸ τὸ διηκόνημα ἕως ὅπου ἔζη ὁ θεῖός του μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ προθυμίαν, ὁ αἰοίδιμος. Ἐσκούπιζεν, ἔπλενε τὰς κανδήλας κάθε Σάβ-
 10 βατον, ἐπάστρευεν τὸν κοινορτόν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας, ἐβοήθει τὸν ἐφημέριον εἰς τὴν Λειτουργίαν, σχεδὸν καθ' ἡμέραν. Καὶ μετὰ ταῦτα, ἐκάθετον καὶ ἐδιάβαζεν τὰ τροπάρια καὶ τὰ ἄλλα ὅπου ἤθελεν νὰ κανοναρχήσῃ, φοβούμενος τὸν καθηγούμενον νὰ μὴν τὸν ὀνειδίσῃ, ἐπειδὴ καὶ
 15 ἦτον προσταγμένος νὰ διαβάσῃ αὐτὸς τὴν Ἀκολουθίαν, μὲ τὸ νὰ ἦτον πολλὰ εὐφραδῆς καὶ ἀνέγνωθεν καθαρότατα ὡς ἄλλος οὐδεὶς. Ὅμως, μὲ τὸ νὰ ἐνύσταζεν ἀπὸ τὸ πολὺ διάβασμα (ἐπειδὴ καὶ ἐζαλιζέτο ἢ κεφαλὴ του), διὰ τοῦτο
 σ. 13 τὸν ἐρράπιζεν / καμμίαν φορὰν καὶ τὸν ἤλεγχεν πολλάκις,
 20 ὁ καλὸς ἐκεῖνος ποιμὴν, καὶ δὲν τὸν ἐσυμπαθοῦσεν ἔτζι εὐκόλα, ἠξέυροντας ὅτι ἡ παιδεία γίνεται αἰτία κάθε προκοπῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τό· «ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὦτα» καί· «εἰ χωρὶς ἐστε παιδείας, ἦς μέτοχοι
 φ. 7γ γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί» // καί·
 25 «ὅστις φείδεται τῆς ἑαυτοῦ βακτηρίας, μισεῖ τὸν ἑαυτοῦ υἰόν». Ὅθεν ὁ Ἰωσήφ, βάνοντας ὡς φρόνιμος ἐπιμέλειαν, ἐπρόσεχεν εἰς τὸ ἐχόμενον καὶ ἐβίαζε τὸν ἑαυτὸν του, ὅσον ἦτον δυνατὸν, νὰ μὴν προξενῇ λύπην ἢ σκάνδαλον, εἰς τε τὸν προεστῶτα καὶ τοὺς ἀδελφούς, μὲ τὸ νὰ ἤξευρεν ὅτι ἡ
 30 ἀγάπη εἶναι ἀρχὴ καὶ τέλος πάσης ἀγαθοεργίας. Πολλάκις ἔκλειεν τὰς θύρας τῆς ἐκκλησίας καὶ οὕτως ἐκάθετον μέσα· καὶ ἀναγινώσκοντας τὰ μαρτύρια τῶν ἀγίων καὶ καλλι-
 νίκων μαρτύρων καὶ βλέποντας τὴν ἱστορίαν τους εἰς τὰ τεῖχη τῆς ἐκκλησίας καὶ πῶς ἦσαν οὕτω καθωπλισμένοι,

7. διηκόνημα: διηκόνιμα ΦΜ, διακόνημα Ε 10. κοινορτόν ΜΕ: κοινορκετῶν Φ 13-14. φοβούμενος ΜΕ: βοβούμενος a.c., φοβούμενος p.c. Φ 17. τό²: s.l. add. Φ 19. καὶ post ἐρράπιζεν del. Φ

18. 22-23. Ἦσ. ν', 5. 23-24. Ἐβρ. ιβ', 8. 25-26. Παρ. ιγ', 24.

35 ὡσὰν τότε ὁποῦ ἐπαράστεκαν ἔμπροσθεν τῶν τυράννων
καὶ ἀπολογοῦνταν μὲ παρρησίαν καὶ φρόνημα ἀνδρείον καὶ
γενναιότατον, διὰ τοῦτο ἐθαύμαζεν εἰς τὴν ὑπομονὴν καὶ
καρτερίαν τους. "Ὅθεν, ἀναπτεν ἡ καρδιά του εἰς τὸν θεῖον
ἔρωτα καὶ ἐποθοῦσεν νὰ μαρτυρήσῃ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν ἀγά-
40 πην τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε καθ' ἑαυτόν· «ποῖος
ἤμπορεῖ νὰ μὲ ἐμποδίσῃ ἐὰν θελήσω καὶ ἐγὼ νὰ ὑπάγω εἰς
τὴν Κόρινθον νὰ παρρησιασθῶ ἔμπροσθεν τῶν Ἀγαρηνῶν
καὶ ἐλέγχοντας τὴν ἀσέβειάν τους νὰ ὁμολογήσω τὸν Χρι-
στόν μου Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἀληθινόν;» καὶ τοιοῦτο-
45 τρώπως συλλογιζόμενος μερικὸν καιρὸν, ἤκουσεν τοῦ Ἀ-
ποστόλου λέγοντος· «ἐὰν καὶ ἀθλῆ τις, οὐ στεφανοῦται ἐὰν
μὴ νομίμως ἀθλήσῃ». Καὶ στοχαζόμενος ὅτι χωρὶς ἀνάγκη
καὶ χωρὶς αἰτίαν ἀπ' ἐκείνους δὲν πρέπει τινὰς νὰ γίνε-
σ. 14 ται ῥισκοκίνδυνος, διὰ τοῦτο ἀφήνει / καὶ τὸν λογισμὸν αὐ-
50 τόν.

19. Ἀπὸ τότε πλέον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐκαταγίνετον εἰς τὸ
νὰ διαβάξῃ τοῦ βίου τῶν ἀγίων πατέρων. Καὶ βλέποντας
τοὺς ἀσκητικὸς ἀγωνίας τους καὶ τὰς διαφόρους πολιτείας
αὐτῶν, πὼς ἄλλοι μὲν ἀπὸ αὐτοὺς ἀπέρασαν τὴν ζωὴν
5 τους ἀπάνω εἰς ὄρη καὶ σπήλαια καὶ ἄλλοι, πάλιν, ὁποῦ
ἀπέρασαν εἰς κοινόβια καὶ ἔλαμψαν εἰς τὴν κατὰ Θεὸν ὑπο-
ταγὴν καὶ ὑπακοήν, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν ὑψοποιὸν ταπεινο-
φροσύνην, καὶ ἄλλοι, πάλιν, ἀπὸ αὐτοὺς ὁποῦ ἐβιάζοντο εἰς
φ. 7v τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην καὶ τοῦ πλησίον καὶ ἄλλους // ὁποῦ
10 ἐβίαζον τὸν ἑαυτόν τους εἰς τὴν ὑπομονήν, μακροθυμίαν καὶ
τὴν πραότητα, ἕτεροι δὲ εἰς τὴν κατὰ Θεὸν σιωπὴν καὶ
ἀπλότητα καὶ ἄλλοι ὁποῦ ἀπέρασαν μὲ διαφόρους κόπους
καὶ μόχθους, διακονοῦντες, ὑπηρετοῦντες καὶ ὑπομένοντες
ἕνας τοῦ ἄλλου τὰ βάρη καὶ ὅλοι ἐξ ἴσου ὁποῦ ἐπέρασαν,

36. νὰ ante ἀπολογοῦνταν praebet ΦΕ, omisi 42. παρρησιαστώ: παρισιαστώ Φ, παρη-
σιαστώ Μ, παρρησιαστώ Ε 46. καὶ ΦΕ: om. Μ

19. 4. μέν: in marg. add. Φ

46-47. Β' Τιμ. β', 5.

15 κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «θλιβόμενοι, κακουχούμενοι», νη-
στεύοντες καὶ ἐγκρατευόμενοι, ἀγρυπνοῦντες καὶ προσευ-
χόμενοι. Καὶ τοιουτοτρόπως, ἀγωνιζόμενοι εἰς τὸ μαρτύ-
ριον τῆς συνειδήσεώς τους, ἔγιναν μὲ τὴν προαίρεσιν μάρ-
τυρες ἐθελοῦσι, οἱ ὄντως μακάριοι, στήσαντες νίκας καὶ
20 τρόπαια ἔνδοξα καὶ θαυμαστά κατὰ τοῦ κοσμοκράτορος
διαβόλου, τοῦ κόσμου καὶ τῆς σαρκὸς καὶ οὕτω ἀπήλυσαν
τὴν οὐράνιον Βασιλείαν.

20. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀναγινώσκοντας, ἔτι δὲ καὶ
ἐννοῶντας αὐτὰ κατὰ Θεόν (ἐπειδὴ ἦτον ἐκ φύσεως γνω-
στικός) καὶ διακρίνοντας καλῶς, ὁ γλυκὺς μοι Ἰωσήφ, ἐ-
θαύμαζεν καὶ ἐν ταύτῳ ἐκατανύγετον ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν,
5 ὁ αἰδίδιμος. Καὶ γλιχόμενος ἀπὸ τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγάπην
ὅπου τὸν ἔφλεγεν εἰς τὸ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ζωὴν καὶ πολι-
τείαν τους, διὰ τοῦτο καὶ βάνει ἀρχὴν νὰ τοὺς μιμῆται, τὸ
κατὰ δύναμιν. Ὅθεν, ἀπάνω εἰς τὴν / συνηθισμένην του ἐγ-
κράτειαν, ἀποφασίζει νὰ μὴν πίνῃ κρασί μὲ τελειότητα,
10 ἕως ὅπου εἶναι, μάλιστα, εἰς τὴν ἡλικίαν νεώτερος, ἔτι δὲ
καὶ διὰ νὰ ἔχῃ τὸν νοῦν του καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον ἀπὸ τὰς
ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίας καὶ ἡδονὰς καὶ κινήματα τῆς σαρκὸς,
ἀκόμα δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τοῦ κοινοῦ μας
ἐχθροῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος δὲν παύγει ποτέ ἀπὸ τὸ νὰ πει-
15 ράζῃ καὶ νὰ ἐνοχλῇ ἐκείνους ὅπου ἀγαποῦν τὴν ἀγνείαν καὶ
ὅπου ἀγωνίζονται εἰς τὸ νὰ ἔχουν τὴν σωφροσύνην πάντοτε
μαζί τους καὶ συγκάτοικον. Διὰ τοῦτο καὶ πολλὰς φορὰς
ἀρκοῦνταν μὲ ψωμί μόνον καὶ νερόν. Ἀγαποῦσε δὲ ὅπου νὰ
ἐτύχαινε τινὰς νὰ μάθῃ ἀπὸ αὐτὸν διὰ τοὺς τόπους ἐκείνους
20 ὅπου ἀγωνίζονταν καὶ ἀσκήτευον οἱ ὅσοι πατέρες καὶ
φ. 8r ἐπαρακαλοῦσε τὸν Θεὸν πολλάκις περὶ τούτου. Διὰ // τοῦ-
το καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἀργοπόρησεν· ἀλλὰ, κατὰ τὸν ἱεροψάλ-

20. 2. κα post ἐννοῶντας del. Φ, καὶ praebet E 6. τὸν ἔφλεγεν ME: ἤχεν del. et s.l.
τὸν ἔφλεγε coip. Φ 20. ἀσκήτευον: ἀσκήτεων ΦM, ἀσκήτευσαν E // δια τούτου post
καί² del. Φ, διὰ τοῦτο praebet E 21. Διὰ: in marg. add. Φ

19. 15. Ἐβρ. ια', 37.

την Δαβίδ· «ἐγγύς, Κύριος, τοῖς φοβουμένοις αὐτόν»· καί·
 «τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται καὶ θέλημα τῶν φοβου-
 25 μένων αὐτόν ποιήσει καὶ σώσει αὐτούς»·

21. Διότι ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἦλθεν ἕνας ἱερομόναχος
 ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἀπὸ τὸ κοινόβιον τοῦ Ξενοφῶντος·
 καὶ καθὼς τὸν εἶδεν ὁ Ἰωσήφ, πηγαίνει προθύμως καὶ τὸν
 παίρνει εἰς τὸ κελλίον του καί, μετὰ τὴν ὀφειλομένην μετά-
 5 νοιαν καὶ ἀσπασμόν, τὸν ἐρωτᾷ καὶ τὸν παρακαλεῖ, μὲ πό-
 θον πολὺν καὶ ζέσιν τοῦ πνεύματος, λέγοντας· «σὲ παρα-
 καλῶ, πάτερ τίμιε, νὰ μοῦ εἰπῆς διὰ ἀγάπην Θεοῦ ὅλας τὰς
 τάξεις τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐπειδὴ καὶ ἔχω πολὺν πόθον νὰ
 ἀκούσω διὰ ἐκείνον τὸν ψυχοσωτήριον τόπον». Ὁ δὲ ἱερο-
 10 μόναχος ἐκείνος τοῦ ἐδιηγῆθη διὰ ὅλα τὰ πάντα μετὰ προ-
 θυμίας· ἤγουν, περὶ τῶν μοναστηρίων, περὶ τῶν σκήσεων
 καὶ περὶ τῶν κελλίων, ἔτι δὲ διὰ τὰς νηστείας καὶ ἀγρυπνί-
 ας, διὰ τὰς Ἀκολουθίας καὶ προσευχὰς τους, διὰ τὴν ὑπο-
 σ. 16 ταγήν / καὶ ὑπακοήν ὅπου σώζεται εἰς τὰ κοινόβια καὶ εἰς
 15 τοὺς πατέρας τῶν σκήσεων· καὶ τοιουτοτρόπως, πληρο-
 φορῶντας αὐτόν διὰ αὐτὰ ὅλα καὶ ἄλλα περισσότερα, τέλος
 πάντων τοῦ λέγει καὶ τοῦτο· «ἄρκετόν εἶναι, τέκνον μου,
 μόνον αὐτό· δηλαδή, τὸ νὰ ὀνομάζεται Περιβόλιον τῆς Κυ-
 ρίας ἡμῶν Θεοτόκου, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Μο-
 20 νογενῆ της Υἱὸν εἰς κληρονομίαν ἐδικήν της καὶ εὑρίσκεται
 τὴν σήμερον ἄλλος παράδεισος ἐπίγειος καὶ ἕνας λιμένας
 σωτήριος εἰς ἐκείνους ὅπου ζητοῦν ἐν ἀληθείᾳ τὴν σωτηρί-
 αν τῆς ψυχῆς τους». Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰωσήφ, ἐχάρηκε κα-
 25 δὲν ἐπαράβλεψεν τὴν δέησίν του. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἔβαλεν
 καιρὸν πολὺν καὶ διορίαν εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ ἐπαρακάλει

21. 7. εἰπῆς E: ὑπῆς Φ, πῆς M // διὰ Φ: δι' ME 12. κελλίων ME: κελίων Φ 13.
 Ἀκολουθίας ME: Ἀκοθίας Φ // προσευχὰς ME: προσευχά Φ 20. ἐδικήν M: ἐδικεῖ
 Φ, ἐδική E

20. 23. Ψαλμ. πδ', 10. 24-25. Ψαλμ. ρμδ', 19.

- τὴν πανάχραντον Δέσποιναν νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ νὰ τὸν ἀξιώσει διὰ νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ "Ἅγιον" Ὅρος, τὸ ἐδικόν της Περιβόλιον καὶ κληρονομίαν της, λέγοντας ταῦτα·
- φ. 8v 30 «Παναγία μου, Δέσποινα Θεοτόκε Παρθένε, ἡ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀφράστως γεννήσασα, τὴν σωτηρίαν παντὸς τοῦ κόσμου, τὸν // Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν, ἐσένα, Κυρία μου, βάνω ἀπὸ τὴν σήμερον ἐγγυήτριαν καὶ μεσίτριάν μου πρὸς τὸν Μονογενῆ σου Υἱὸν καὶ Θεόν μου, διὰ νὰ σώσῃς
- 35 τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν, κὰν θέλω ἐγὼ κὰν μὴ θέλω, ὅτι ὡς Μήτηρ Θεοῦ πάντα δύνασαι». Καὶ μετὰ ὀλίγας ἡμέρας ἐμίσεισεν διὰ τὸ "Ἅγιον" Ὅρος, ἀκολουθῶντάς τον καὶ ἄλλος ἓνας ἀδελφός, χωρὶς νὰ πάρῃ ἄλλος τινὰς εἶδησιν. Ὅμως, δὲν ἐπρόφθασεν νὰ πληρώσῃ τὸν πόθον του, ὁ εὐλο-
- σ. 17 40 γημένος· διότι, ζητῶντας αὐτὸν ὁ καθηγούμενος καὶ μὴν εὐρίσκοντάς τον, ἐνόησεν τὸ γινόμενον· ὅθεν, στέλνει δύο ἀδελφοὺς καὶ τὸν προφθάνουν εἰς τὸν δρόμον ὅπου περνᾷ κοντὰ ἀπὸ τὸ χωρίον, Καστανιὰ λεγόμενον, καὶ τὸν ἐγύρισαν εἰς τὸ μοναστήριον. / Τὸν ἐρωτᾷ, λοιπόν, ὁ ἡγούμενος
- 45 διατί ἐμίσεισεν οὕτω κρυφίως καὶ ποῦ ἤθελεν νὰ πηγαίνη· καὶ μανθάνοντας ἀπὸ αὐτὸν τὸν σκοπὸν του, ἐθαύμασε μὲν καὶ ἐχάρη εἰς τὴν φιλόθεον γνώμην καὶ ἀγαθὴν του προαίρεσιν, ὅμως, θέλοντας διὰ νὰ τὸν ἔχη μαζί του, τοῦ λέγει πάλιν· «ἤξευρε, τέκνον, ὅτι δὲν εἶναι τῶρα καιρὸς διὰ τὸ
- 50 "Ἅγιον" Ὅρος, μὲ τὸ νὰ ἤκουσα ἀπὸ πολλοὺς ὅτι δὲν δέχονται νέους ἀγενεῖους, καθὼς εἶσαι ἐσύ· μόνον μείνε τῶρα εἰς τὸ μοναστήριον, ἕως ὅπου ζῶ καὶ ἐγώ, διὰ νὰ σὲ ἔχω ὀλίγην παραμυθίαν καὶ βακτηρίαν εἰς τὸ γῆράς μου, καὶ ὅταν ἀποθάνω, τότε πηγαίνεις ὅπου σὲ φωτίσῃ ὁ Κύριος». Ὁ δὲ
- 55 Ἰωσήφ ἀκούοντας ταῦτα δὲν ἀπεκρίθη τίποτε, φοβούμενος τὴν ἀντιλογίαν· καὶ οὕτω, πάλιν, ἔμεινεν εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ μοναστηρίου, ἕως ὅπου νὰ οἰκονομήσῃ ὁ "Ἅγιος

33. τὴν ΦΕ: om. M 43. τὸν ΦΕ: om. M 44. ὀπίσω ante εἰς del. Φ, ὀπίσω praebebet E // ἡγούμενος M: [καθ del.] ηγούμενος Φ, καθηγούμενος E 55. ἀκούοντας ΦΕ: ἀκόουντας M 56. ἀ ante ἀντιλογίαν del. Φ

Θεὸς τὸ συμφερότερον. Ἀπὸ τότε πλέον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς
 ἐβοηθοῦσε καὶ τοὺς διακονητὰς εἰς ὅλας τὰς βαρέας ὑπηρε-
 60 σίας τοῦ μοναστηρίου· ἤγουν, εἰς τὸ μαγκιπεῖον, εἰς τὴν
 τράπεζαν, εἰς τὸ μαγειρεῖον. Ἄλλοτε, πάλιν, ἐφόρτωνε τὰ
 ζῶα καὶ ἐπήγαιεν εἰς τὸν μύλον καὶ μετὰ τὸ ἀλέσιμον τὰ
 ἔφερνε πάλιν· καὶ ἄλλοτε μὲν παίρνοντας μόνος του τὰ
 65 ζῶα ἐπήγαιεν εἰς τὸ ῥωμάνι καὶ ἔκοπτε μοναχὸς του τὰ
 ξύλα, μὲ τὸ νὰ ἦτον καὶ πολλὰ δυνατός, καὶ φορτώνοντας
 τὰ ζῶα τὰ ἤφερνε εἰς τὸ μοναστήριον. Καὶ μὲ ὄλον ὀποῦ
 φ. 9r τοσοῦτον ἐκοπίαζεν, ἀπὸ // τὰς Ἀκολουθίας, ὅμως, δὲν
 ἔλειπεν πώποτε, ἔχοντας ἀκόμη καὶ τὴν διακονίαν τῆς ἐκ-
 κλησίας. Φθάνοντας δὲ ὁ Ἰωσήφ τὸν εἰκοστὸν χρόνον τῆς
 70 ἡλικίας του, ἀσθένησεν ὁ καθηγούμενος καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέ-
 ρας ἀπέδωκε τὸ κοινὸν χρέος, κοιμηθεὶς ἐν Κυρίῳ. Ἐμει-
 νεν, λοιπόν, ὁ Ἰωσήφ κλαίων καὶ ὀδυρόμενος τὴν ὄρφανίαν
 καὶ μοναξίαν του· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες καὶ ἀδελφοὶ
 σ. 18 / τοῦ μοναστηρίου ἐθλίβοντο καὶ ἐλυποῦνταν, πὼς ὑστερή-
 75 θηκαν τοιοῦτου πατρὸς καὶ προεστῶτος, ὁ ὁποῖος εἶχε κάμει
 καθηγούμενος ἕως τεσσαράκοντα χρόνους.

22. Λοιπόν, εἰς ὀλίγας ἡμέρας ἔγινεν ἄλλος καθηγούμε-
 νος καὶ προστάζεται ὁ Ἰωσήφ καὶ ἄλλοι τινὲς ἀπὸ τοὺς
 ἀδελφούς διὰ νὰ δουλεύσουν εἰς τὰ ζευγάρια τοῦ μοναστηρί-
 ου· καὶ ἔκαμε εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον ἕως τρεῖς (3) χρόνους. Ἄλ-
 5 λην φοράν τὸν ἔπαιρναν μαζί μὲ τοὺς ἀδελφούς καὶ ἐκλά-
 δευον τὰς ἀμπέλους. Ὅμως, μὲ ὅλα αὐτὰ δὲν ἄφηναν καὶ
 τὴν νυχθήμερον Ἀκολουθίαν τους· καὶ πολλὰς φορές, ἐκεῖ
 ὀποῦ ἐκλάδευον, ἐπροστάζετον ὁ Ἰωσήφ νὰ διαβάξῃ ἐμ-
 πρὸς ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς τὰς Ὠδρας, μὲ τὸ νὰ ἐδιάβαζεν ὁ-
 10 γλῆγορα καὶ καθαρὰ καὶ μὲ τὸ νὰ ἦτον εὐπειθῆς καὶ ὑπήκο-

59. βαρέας ΦΕ: βαρίας Μ 59-60. ὑπηρεσίας Μ: ὑπερίσιας Φ, ὑπερησίας Ε 60.
 μαγκιπεῖον Ε: μαγκηπίον Φ, μαγειρίον Μ 61. εἰς τὸ μαγειρεῖον ΦΕ: om. Μ 66.
 ἤφερνε ΦΜ: ἔφερνε Ε 67. τοσοῦτον: s.l. add. Φ 69. δέ ΦΜ: om. Ε 75. πατρός
 ΜΕ: [προ del. et πα corr.] τρός Φ

22. 2. οἱ post καὶ² del. Μ 4. ἔκαμε Ε: ἔκαμαι Φ, ἔκαμαν Μ // τρεῖς ΜΕ: 3 Φ, pa-
 rentheseis supplevi

ος εἰς ὅλα τὰ κατὰ Θεὸν προσταζόμενα. Ἄλλα καὶ καμμίαν
 φορὰν ὅπου ἐτύχαιναν τινες νὰ φλυαρίζουν ἢ νὰ ματαιολο-
 γοῦν, τοὺς ἀπεστρέφετον καὶ δὲν ἤθελεν νὰ τοὺς ἀκούσῃ
 παντελῶς· μάλιστα δὲ καὶ τοὺς ἤλεγχε, λέγοντάς τους τὸ
 15 ἀποστολικὸν ἐκεῖνο· «πᾶς λόγος σαπρὸς μὴ ἐκπορευέστω
 ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν
 τοῖς ἀκούουσιν»· καί· «μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον».
 Καὶ εἰς τὸ φαγί του ἐφύλαττε πάντοτε τὸν ὄρον τῆς ἐγκρα-
 τείας· καὶ πολλὰς φορὰς δὲν ἐζητοῦσεν οὐδὲ μαγείρευμα,
 20 ἀλλὰ παίρνοντας ἓνα ψωμίον καὶ σκάπτοντας αὐτὸ τὸ ἐγέ-
 μοζεν νερόν, ἃν ἦτον πολλὰ ξηρόν, καὶ βάνοντάς το εἰς τὸν
 ἥλιον τὸ ἄφηνεν ἕως ὅπου ἀπαλύνετον καὶ ἔτι τὸ ἔτρωγεν,
 πίνοντας καὶ νερόν εἰς τὴν δίψαν του· καὶ τοῦτο τὸ ἐμετα-
 χειρίζετον, μάλιστα, τὸν καιρὸν τῆς ἀνοίξεως, ὅπου ἔργω-
 25 ναν τὰ χωράφια, μὲ τὸ νὰ μὴν ἤθελεν νὰ φροντίζῃ διὰ μα-
 γереύματα.

φ. 9v

σ. 19

23. // Ὅθεν, καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν εὐχαρι-
 στεῖτο, ἢ μακαρία ἐκείνη ψυχὴ, ἀλλὰ πάντοτε ἐπαρτη-
 ροῦσε καιρὸν διὰ νὰ δράμῃ εἰς τόπον ψυχοσωτήριον. / Καὶ
 διὰ τοῦτο πολλάκις, στεκόμενος ἔμπροσθεν τῆς ἀγίας εἰκό-
 5 νος τοῦ Δεσπότου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τὸν ἐπαρα-
 καλοῦσε ταπεινῶ τῷ φρονήματι λέγοντας· «Κύριε Ἰησοῦ
 Χριστέ, ὁ Θεὸς μου, "τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὅπου φωτίζεις
 πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν νοσητὸν κόσμον" τῶν
 ἀρετῶν διὰ μέσου τῶν ἀγίων σου ἐντολῶν καὶ ὅπου "θέλεις
 10 πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας

15. σαπρὸς E: σαπρῶς Φ, σαπτρὸς M // ἐκπορευέστω ΦE: ἐκπορευέτω M 18-19.
 ἐγκρατείας E: ἐγκρατείας Φ, ἐγκρείας M 21. πολλά ΦE: om. M 22. ἔτι ΦE: ἔτσι
 M 23. τό ante νερόν add. M 25. χωράφια E: χοράφια Φ, χοράφια a.c., χωράβια
 p.c. M 25-26. μαγереύματα Φ: μαγειρεύματα ME

23. 3. ψυχοσωτήριον ME: [ψυχω s.l. add.] σωτήριον Φ 5. Ἰησοῦ ante Χριστοῦ add.
 E // καί post Χριστοῦ praebet ΦME, omisi 6. τῷ ΦM: om. E 7. φωτίζεις E: φωτί-
 ζεις Φ, φωτίζη M 8. κόσμον post τόν del. M

22. 15-17. Ἐφ. δ', 29. 17. Ἐφ. δ', 30.

23. 7-8. Ἰω. α', 9. 9-11. Α' Τιμ. β', 4.

ἐλθεῖν”, παρακαλῶ καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς τὴν Βασιλείαν σου, “δείξόν μοι ὁδὸν σωτηρίας ἐν ἣ πορεύσομαι, ὅτι πρὸς σὲ ἤ-
 15 ρα τὴν ψυχὴν μου”. “δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου
 τὸ ἅγιον, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς μου· τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν
 20 ὁδηγήσει με ἐν γῆ εὐθείᾳ”· καὶ “κατεύθυνον τὰ διαβήματά
 μου εἰς τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον”, πρεσβείαις τῆς πανα-
 χράντου σου Μητρὸς καὶ τῶν ἐν ἀσκήσει θεραπευσάντων
 σε ἁγίων πατέρων ἡμῶν. Ἀμήν». Ὁθεν, ἐκείνας τὰς ἡμέ-
 25 ρας βλέπει τὴν νύκτα εἰς τὸ ὄραμά του μίαν νεφέλην φω-
 τεινὴν καὶ ἀπάνω εἰς τὴν νεφέλην, ἔβλεπεν, καὶ ὡσάν νὰ
 ἐκάθετον ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ἔχοντας ἀπλωμένας καὶ
 τὰς θείας του χεῖρας ὡσάν Ἀρχιερεὺς καὶ εὐλογοῦσεν, θε-
 30 ωρῶντας καὶ τὸν Ἰωσήφ μὲ ἰλαρότητα καὶ δείχνοντάς του
 τὴν οὐράνιον ἄνοδον· καὶ οὕτω, ἀνέβαινε ὀλίγον κατ’ ὀλί-
 25 γον εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, μαζὶ μὲ τὴν νεφέλην. Ἐξ-
 υπνος δὲ γενόμενος ὁ Ἰωσήφ, εὐρέθη ἄλλος ἐξ ἄλλου ἀπὸ
 τὴν χαρὰν του καὶ ἐπέρασεν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην δοξά-
 ζοντας καὶ εὐχαριστῶντας τὸν Κύριον. Διὰ τοῦτο, λοιπόν,
 καὶ ἀπὸ τὴν ὥραν ἐκείνην ἀναψεν ἐκείνο τὸ θεῖον πῦρ, ὅπου
 30 λέγει ὁ Χριστὸς ὅτι «ἦλθεν νὰ βάλῃ εἰς τὴν γῆν τῆς καρδί-
 ας ἡμῶν», καὶ δὲν εἶχεν εἰρήνην τοῦ λοιποῦ, ὁ αἰοίδιμος,
 ἀλλὰ ἔξυπνος καὶ κοιμώμενος εἰς αὐτὰ ἀδολεσχοῦσεν ὁ νοῦς
 του καὶ ὁ λογισμὸς του· καὶ διὰ τοῦτο, ἀγαποῦσε νὰ ἀ-
 ναχωρήσῃ καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς ἐκείνας τὰς ἐρήμους ὅπου ἐσώ-
 φ. 10r (σ. 20) 35 θηκαν οἱ ἅγιοι // πατέρες / καὶ νὰ μεταχειρισθῇ κάθε τρό-
 πον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του καὶ οὕτω νὰ εὐα-
 ρεσθήσῃ τὸν Θεόν.

24. Ἐπειδὴ καὶ ἡ ψυχὴ ὅπου πληγωθῆ μίαν φορὰν ἀπὸ

12. ἐν ἣ post ὁδὸν del. M // σωτηρίας: sub lineam add. Φ 17. σου ΦΕ: om. M // θερα-
 πευσάντων ΦΕ: θεραπεσάντων M 19. τὴν ΜΕ: μίαν del. et s.l. τὴν corr. Φ 20.
 ἀπάνω ΦΕ: ἐπάνω M 23. καί²: s.l. add. Φ 27. ἐπέρασεν ΦΜ: ἀπέρασεν E 29.
 καί: sub lineam add. Φ 36-37. εὐαρεσθήσῃ E: εὐαρεσθεῖσι Φ, εὐχαριστήσῃ M

12-13. Ψαλμ. ρμβ', 8. 13-15. Ψαλμ. ρμβ', 10. 15-16. Ψαλμ. ργ', 133 καὶ Ψαλμ.
 λθ', 3. 30-31. Λουκ. ιβ', 49.

τὰ κέντρα τοῦ θείου πόθου καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ ἡσυχάσῃ ἢ νὰ παραμένῃ εἰς τὰς φροντίδας καὶ τύρβας καὶ ταραχὰς τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο καὶ ὁ
 5 αἰοίδιμος οὗτος, ἂν ἔβλεπε τὸν λογισμόν του καμμίαν φορὰν ὅπου νὰ τέρπεται ἢ νὰ χαίρεται εἰς τὰ ὠραῖα τοῦ κόσμου καὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἐφώναζε κρυφίως μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας του, λέγοντας ὁμοῦ μὲ τὸν προφητάνακτα· «Κύριε ὁ Θεός μου, ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς
 10 μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα, ἐν τῇ ὁδῷ σου ζῆσόν με», “ὀδήγησόν με ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυριῶν σου” “καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διὰ παντός, εἰς τὸν αἰῶνα”».

25. Καὶ ἀναγινώσκοντας τὸν βίον τῶν ἀγίων πατέρων Ἰωάννου καὶ Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ καὶ βλέποντας ἐκεῖ πῶς ὁ μὲν ἄφησεν τὴν μητέρα του, ὁ δὲ τὴν νεόνυμφον γυναῖκά του μὲ ὅλα τὰ φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα, διὰ
 5 τὴν ἀγάπην τοῦ οὐρανοῦ νυμφίου Χριστοῦ, ἐτρώθη καὶ αὐτὸς τὴν καρδίαν· καὶ ἀποφάσισε πλέον νὰ μισέσῃ διὰ τὸ “Ἅγιον” Ὄρος καὶ οὔτε εἰς τὴν πατρίδα του νὰ ὑπάγῃ, οὔτε εἰς τοὺς συγγενεῖς του, ἀλλ’ οὔτε εἰς τὴν φιλιτάτην μητέρα του (ἐπειδὴ καὶ ὁ πατήρ του ἦτον ἀπὸ χρόνους ἀποθαμέ-
 10 νος), μὲ ὄλον ὅπου ἐβιάσθη πολλὰ ἀπὸ τοὺς δύο συναδελφοὺς ὅπου τοῦ ἠκολούθησαν. Λαμβάνοντας, λοιπόν, συγχώρησιν ἀπὸ τὸν προεστῶτα καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς πατέρας καὶ ἀδελφούς, ἀγκαλὰ καὶ δὲν ἤθελον οὔτε νὰ ἀκούσουν παντελῶς τὴν ἀναχώρησίν του, ἔστωντας καὶ νὰ τὸν ἠγάπουν
 15 κατὰ πολλὰ, ἐπειδὴ εἶχε κάμει μαζί τους δεκαέξι χρόνους, βλέποντες, ὅμως, τὸν κατὰ Θεὸν σκοπὸν καὶ τὴν προθυμίαν ὅπου εἶχεν διὰ τὸ “Ἅγιον” Ὄρος, ὅπου πρὸ χρόνων ἐπισ. 21
 θυμούσε, δὲν τὸν ἐβίασαν πλέον. Μισεύει, λοιπόν, / οὗτος ὁ ἀνδρεῖος τὴν ψυχὴν μᾶλλον ἢ τῷ σώματι, κράζοντας καὶ

24. 4. τύρβας ME: τύρβης Φ

25. 10-11. συναδελφοὺς ΦE: ἀδελφοὺς M 13. ἀγκαλὰ E: ἂν καλὰ ΦM 16. βλέποντες E: βλέπωντες Φ, βλέπωντας M

24. 9-10. Ψαλμ. ρη΄, 37. 11. Πρβλ. Ψαλμ. ρη΄, 35. 11-12. Ψαλμ. ρη΄, 44.

φ. 10ν 20 αὐτὸς μὲ τὸν προφήτην· «ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου, Κύριε, ἃς μὲ παραλάβῃ ἡ δεξιὰ σου»· καί· «ὀδήγησόν με, Θεέ μου, ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐντολῶν σου, ὅτι αὐτὴν ἠθέλησα», «κλίνον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ μαρτύριά σου»· καί· «κατεύθυνον τὰ διαβήματά μου εἰς ὁδὸν εἰρήνης»».

26. Καὶ τρέχοντας, ὡσπερ διψῶσα ἔλαφος πρὸς τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος, κατεβαίνει, λοιπόν, εἰς τὴν Ὑδραν καὶ εὐρίσκοντας πλοῖον, ἔπλευσεν πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ὁθεν, ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὸ πλοῖον, ὑπήγεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ
5 Ἐηροποτάμου, ὅπου ἔμεινε μερικὰς ἡμέρας μὲ τοὺς δύο ἀδελφοὺς ὅπου εἶχόν του ἀκολουθήσει, ἐπειδὴ καὶ ἦσαν κολλημένοι εἰς τὴν ἀγάπην του καὶ εἶχον συμφωνίαν νὰ μὴ χωρίσουν ἀπὸ λόγου του πώποτε. Προσκυνῶντας δὲ καὶ ἀσπαζόμενος τὸ Τίμιον καὶ Ζωοποιὸν Ξύλον τοῦ Ζωηφόρου
10 Σταυροῦ καὶ τὰ ἅγια λείψανα ὅπου ἐκεῖ εὐρίσκονται καὶ συνομιλῶντας μὲ τοὺς ἐκείσε πατέρας, εὐφράνθη τὸ πνεῦμά του λαμβάνοντας ὀλίγην ἀναψυχὴν.

27. Ἐπειτα δέ, ἀνεβαίνει εἰς τὸ Πρωτᾶτον τῶν Καραίων καὶ εὐρίσκοντες αὐτὸν δύο μοναχοὶ αὐτάδελφοι, Ἀγάθων καὶ Γαβριὴλ ὀνομαζόμενοι, τὸν ἐπῆραν εἰς τὸ κελίον τους· καὶ ἀναπαύοντες αὐτὸν κατὰ πάντα, ἔπειτα με
5 τὰ ἡμέρας τὸν ἐρωτοῦν, ἂν θέλῃ, δηλαδὴ, νὰ καθίσῃ μὲ αὐτοὺς ἢ ἔχει σκοπὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλο μέρος. Ὁ δὲ Ἰωσήφ λέγει τους· «ἐγώ, πατέρες μου, διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς ἐτοῦτον τὸν ἅγιον τόπον, νὰ φροντίσω διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου, Θεοῦ συνεργοῦντός μοι· διὰ τοῦτο, λοιπόν,
10 σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ δείξετέ τινα ἅγιον ἄνθρωπον καὶ πνευματικόν, διὰ νὰ τοῦ φανερώσω τοὺς λογισμοὺς μου καὶ τὸν σκοπὸν μου, καὶ ὅ,τι μὲ προστάξει θέλω τὸ κάμῃ». Λοι-

20. τὸν ΦΜ: τό Ε

27. 3. Γαβριήλ ΜΕ: Γαβληήλ Φ 10. ἅγιον: in marg. add. Φ 12. τὸν σκο ante ὅ,τι del. Φ

25. 20-21. Ψαλμ. ξβ', 9. 21-23. Ψαλμ. ριη', 35. 23. Ψαλμ. ριη', 36. 24. Πρβλ. Ψαλμ. ριη', 133.

26. 1-2. Πρβλ. Ψαλμ. μα', 1.

- πόν, τὸν ἐπήγαν εἰς ἓναν πνευματικὸν πρακτικὸν καὶ τῷ ὄντι ἅγιον ἄνθρωπον, ὀνόματι Παρθένιον, ἐπ' ὀνόματι δὲ
- 15 Σκουρτον (τοῦ ὁποίου τὸ λείψανον εὐδίασεν μετὰ τὴν ἀνακομιδὴν του). / Ὅθεν, εὐρίσκοντας τοιοῦτον ἄνδρα πνευ-
 σ. 22 ματοφόρον, τοῦ φανερώνει ὅλα του τὰ ἐγκάρδια, προσέτι δὲ τὴν ζέσιν καὶ προθυμίαν τῆς ψυχῆς του καὶ τὸν σκοπὸν ὁποῦ ἔχει εἰς τὸ νὰ εὔρη πατέρα πνευματικόν, ἐνάρετον καὶ
- 20 σοφὸν εἰς τὰ θεία, διὰ νὰ ὑποταχθῆ καὶ νὰ μάθη ἀπὸ ἐκείνον
 φ. 11r πᾶσαν ἀκρίβειαν τῆς μοναδικῆς πολιτείας. // Στοχαζόμενος, λοιπόν, ὁ πνευματικὸς ἐκείνος τὸν Ἰωσήφ καὶ κατανοώντας τὸ ἀπλοῦν τοῦ ἡθους καὶ τὸ ἀπλαστον, τὸ ἀπόνηρον, τὸ τῆς γνώμης ἐλεύθερον καὶ τῆς ψυχῆς τὸ φιλόθεον,
- 25 ἔτι δὲ τὴν εὐλάβειαν, τὸ εὐτακτον καὶ τὸ ταπεινὸν τοῦ φρονήματος καί, διὰ νὰ εἰπῶ, ὄλην τὴν εὐταξίαν καὶ εὐστάθειαν τῆς ψυχικῆς καὶ σωματικῆς του καταστάσεως, ἐκατάλαβεν ὅτι ὁ Ἰωσήφ εἶναι ὄντως ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχει νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς τὴν κατὰ Θεὸν ζωὴν καὶ μοναχικὴν
- 30 πολιτείαν· διὰ τοῦτο καὶ ἐθαύμαζεν τὸ πρόθυμον καὶ τὸ τῆς γνώμης φιλόκαλον. Ἐἶτα τοῦ λέγει «καλὸν πρᾶγμα καὶ θεάρεστον ζητεῖς, τέκνον μου, ὅμως κατὰ τὸ παρὸν μείνον με τοὺς ἀδελφοὺς ὁποῦ εὐρίσκεσαι καὶ παρακάλει τὴν Παναγίαν Θεοτόκον καὶ αὐτὴ θέλει οἰκονομήσῃ τὸ συμφέρον τῆς
- 35 ψυχῆς σου».

28. Ὑπακούσας, λοιπόν, ὁ Ἰωσήφ καὶ λαμβάνοντας τὰς εὐχὰς τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου ἀνδρός, ἔμεινε με τοὺς δύο μοναχοὺς ἐκείνους εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Καὶ ἀπὸ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐπαρακαλοῦσε τὴν πανάμωμον

5 Δέσποιναν διὰ νὰ οἰκονομήσῃ τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς του, καθὼς τοῦ ἐπαράγγειλεν ὁ πνευματικὸς, λέγοντας· «Παναγία μου Θεοτόκε, ἡ ἔδική μου πνευματικὴ Μητέρα καὶ ἐγ-

13. τῷ E: τό Φ, τί a.c., τό p.c. M 20. ὑποταχθῆ E: ὑπὸ ταχθῆ Φ, ὑπαταχθῆ M 23. ἀπλοῦν ME: ἀπλόν Φ // τοῦ ME: τους a.c., τοῦ p.c. Φ 29. μοναχικὴν ME: μονηγκήν Φ

28. 4-5. Καὶ ἀπὸ τὴν ὥραν... Δέσποιναν ΦE: om. M

γυήτρια, ἰδοῦ, λοιπόν, Κυρία μου, ὅπου μὲ τὴν Χάριν σου ἦλ-
 θον εἰς τὸ "Ἁγιον" Ὄρος· ὅθεν, δεῖξόν μοι καὶ πατέρα πνευ-
 10 ματικόν, διὰ νὰ διδαχθῶ ἀπὸ αὐτὸν τὸ θέλημα τοῦ Μονο-
 γενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ μου». Καὶ ὅποταν τὸν ἐστενοχω-
 ροῦσαν οἱ λογισμοὶ ἔτρεχεν εὐθὺς εἰς τὸν πνευματικόν καὶ μὲ
 τὴν συμβουλήν ἐκείνου ἐλάμβανε πολλήν βοήθειαν, λαμβά-
 σ. 23 νοντας ἔτι ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὸ πατερικὸν ἐκείνο ὅπου / ὀνο-
 15 μάζεται *Εὐεργετινὸς* διὰ νὰ κάμνη ἀνάγνωσιν· καὶ τόσον
 πολλὰ τὸ ἐχάρη καθὼς τὸ εἶδεν, ὅπου τοῦ ἐφάνη ὅτι καθολι-
 κά ὁ Θεὸς τοῦ τὸ ἔστειλεν. Ὅθεν, καὶ τὸ περισσότερον διὰ
 νυκτὸς ἐκαταγίνετον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, ἐπειδὴ καὶ
 τὴν ἡμέραν δὲν εὔρισκεν τόσῃν εὐκαιρίαν ἀπὸ τὸ συνηθι-
 20 σμένον ἐργόχειρον, τὰ λεγόμενα φέσια.

29. Περνώντας παρ' ὀλίγον ἕνας χρόνος, γίνεται σταυ-
 ροφόρος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς δύο μοναχοὺς καὶ ὀνομάζεται
 Ἰλαρίων, μὲ συμφωνίαν, ὅμως, ὅπου ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς καὶ
 ἐβγάλη γένειον νὰ ἔχη τὴν ἄδειαν νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν // σκή-
 φ. 11v 5 τῇ. Οὕτω, λοιπόν, ἀπερνώντας καὶ κάμνοντας κάθε καλὸν
 ὅπου ἔβλεπεν εἰς τοὺς ἄλλους καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀγωνιζό-
 μενος καὶ ἀναβάσεις ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐν τῇ καρδίᾳ
 αὐτοῦ διατιθέμενος, ἔρχεται καὶ εἰς ὑψηλοτέραν ἔννοιαν.
 Ἐπειδὴ, ἀναγινώσκοντας εἰς τὰς διδασκαλίας τῶν ἁγίων
 10 πατέρων, ἤνυρεν ἐκεῖ ὅπου λέγει· «οὐδεὶς δύναται ἀγαπήσαι
 τὸν Θεὸν ἐν αἰσθήσει καρδίας, μὴ πρότερον φοβηθεὶς αὐτὸν
 ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ» καὶ πάλιν· «οὐκ ἂν δέ τις εἰς φόβον ἔλθῃ
 τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ πασῶν τῶν βιοτικῶν ἔξω γένηται φροντί-

9. πατέρα post πατέρα del. Φ 10-11. Μονογενοῦς E: Μονογενοῦς Φ, μονογινοῦς M
 17. τοῦ τό E: τοῦτο ΦM 19. τό ΦE: om. M

29. 5. κάμνοντας ME: κάμοντας Φ 7. ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ΦE: om. M 8. καὶ
 εἰς ΦE: εἰς τὴν M 12-13. ἔλθῃ τοῦ Θεοῦ ΦM: τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ transposuit E 13.
 γένηται ΦE: γίνηται M

29. 7-8. Πρβλ. Ψαλμ. πγ', 6. 10-16. Διαδόχου Φωτικῆς, «Λόγος ἀσκητικὸς
 διηρημένος εἰς ρ' κεφάλαια πρακτικὰ γνώσεως καὶ διακρίσεως πνευματικῆς», Φι-
 λοκαλία Α', σ. 239, κεφάλαιο ις'. Βλ. καὶ *Εὐεργετινὸς* Δ', σ. 61, ὑπόθεσις δ'.

δων· ὅτε γὰρ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀμεριμνίᾳ πολλῇ γένηται ὁ
 15 νοῦς, τότε αὐτῷ ὀχλεῖ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, καθαρίζων αὐτὸν
 ἐν αἰσθήσει πολλῇ ἀπὸ πάσης γεώδους παχύτητος»· καὶ
 τό· «ψυχὴ μὴ τῶν κοσμικῶν ἀπαλλαγείσα φροντίδων, οὐδὲ
 τὸν Θεὸν ἀγαπήσῃ γνησίως, οὔτε τὸν διάβολον βδελύξεται
 ἀξίως· κάλυμμα γὰρ ἔχει φορτικὸν τὴν μέριμναν τοῦ βίου».
 20 Ταῦτα ἀναγινώσκοντας ἐστοχάζετον συλλογιζόμενος, ἄρά
 γε τί τρόπον νὰ μεταχειρισθῆ καὶ αὐτὸς διὰ νὰ ἀποκτήσῃ
 σ. 24 τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ / καὶ ἔπειτα, πάλιν, διὰ μέσου τοῦ φό-
 βου τοῦ Θεοῦ, πῶς νὰ δυνηθῆ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην εἰς
 τὸν Θεόν. Ταῦτα συλλογιζόμενος, ἐνθυμήθη ἐκείνο ὅπου
 25 γράφει εἰς τὸν Εὐεργετινόν· ὅτι πῶς ἐρώτησεν ἓνας ἀδελ-
 φὸς κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀγίους πατέρας· «“πῶς δύναμαι,
 πάτερ, νὰ ἀποκτήσω τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ;” ὁ δὲ γέρων τοῦ
 λέγει· “ὑπαγε κολλήθητι ἀνθρώπῳ φοβουμένῳ τὸν Θεὸν
 καὶ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτῷ μανθάνεις καὶ σὺ ἐξ αὐτοῦ φο-
 30 βεῖσθαι τὸν Θεόν”»· ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀπόφθεγμα ἐκείνο τοῦ με-
 γάλου Ἀντωνίου ὅπου λέγει· «ὑπακοὴ μετὰ ἐγκρατείας
 ὑποτάσσει θηρία» (τὸ ὁποῖον, ἐξηγῶντάς το ὕστερα ὁ Ἰλα-
 ρίων εἰς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, ἔλεγεν ὅτι ὄχι μόνον τὰ
 ἄγρια θηρία ὑποτάσσονται εἰς ἐκείνον ὅπου ὑποτάσσεται
 35 ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐγκρατεύεται ἀπὸ ὅλα τὰ ἀπηγορευμένα ὑπὸ
 τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ ἐμποδισμένα ἀπὸ τὰς θεί-
 ας του ἐντολάς, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ὑποτάσσονται τὰ
 ἄλογα καὶ ἀκάθεκτα πάθη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, τοῦ
 θυμοῦ, δηλαδῆ, καὶ τῆς ἐπιθυμίας, πρόσθεσ καὶ τῆς ὑπερη-

14. γένηται ΦΕ: γίνηται Μ 15. ὀχλεῖ ΦΕ: ἐμπίπτει Μ 26. ἀγίους: s.l. add. Μ 28.
 φοβουμένῳ ΜΕ: φομένῳ Φ 30. ἀπόφθεγμα ΜΕ: ἀπόφθγμα Φ 32. ὑποτάσσει Ε:
 ὑποτάσει Φ, ὑπατάσσει Μ 36. Ἰησοῦ ante Χριστοῦ add. Ε 37. ὑποτάσσονται: s.l.
 add. Φ 38. πρόσθεσ καὶ τῆς ὑπερηφανείας post σώματος transposuit Μ 39-40.
 πρόσθεσ... ὑπερηφανείας: s.l. add. Φ

17-19. Διαδόχου Φωτικῆς, ὁπ., σ. 240, κεφάλαιον ιη'. Βλ. καὶ Εὐεργετινὸς Α',
 σ. 345, ὑπόθεσις κδ'. 26-30. Ἀββᾶ Δωροθέου, «Διδασκαλία Δ'. Περὶ τοῦ θείου
 φόβου», P.G. 88, 1664D. Βλ. καὶ Εὐεργετινὸς Α', σ. 245, ὑπόθεσις ιθ'. Γεροντικόν,
 σ. 91, § ξε'. 31-32. Γεροντικόν, σ. 5, § λε' καὶ Εὐεργετινὸς Α', σ. 245, ὑπόθεσις ιθ'.

φ. 12r 40 φανείας· ἐπειδὴ καὶ ὁ θυμὸς ὑποτάσσεται διὰ τῆς ταπεινο-
φροσύνης, ἢ ὅποια γεννᾶται ἀπὸ τὴν θεληματικὴν ὑποτα-
γὴν καὶ // ὑπακοήν, ἢ δὲ ἐπιθυμία, πάλιν, ὑποτάσσεται διὰ
τῆς περιεκτικῆς ἐγκρατείας, ἥγουν τῆς γαστρὸς καὶ τῶν
λοιπῶν αἰσθήσεων, τῶν ὀφθαλμῶν, δηλαδὴ, αὐτιῶν, γλώσ-
45 σης, χειρῶν καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν)· καὶ ἐκεῖνο τῆς Κλί-
μακος· «ἡ ἡσυχία καὶ μόνωσις, μαζὶ μὲ τὴν ὑπακοήν, γεννᾷ
τὴν καθαρότητα καὶ παρθενίαν». Καὶ λοιπόν, θέλοντας ἐ-
τοῦτος ὁ νέος ἀριστεὺς νὰ ἀσηκώσῃ πόλεμον κατὰ τῶν
σ. 25 50 τοιούτων παθῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἐπόθει μὲ ὄλην του τὴν καρ-
δίαν νὰ βάλῃ τὸν ἑαυτὸν του ἀποκάτω / εἰς τὸν ζυγὸν τῆς
τοιαύτης ἡσύχου ὑπακοῆς καὶ ἐγκρατείας καὶ διὰ νὰ ὑπο-
τάξῃ ὅλα του τὰ θελήματα εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διὰ μέ-
σου πνευματικοῦ πατρός, μὲ τὸ νὰ ἤκουε τὸν Ἀπόστολον
ὅπου λέγει· «τὸ μὲν θέλημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν, τὸ
55 δὲ θέλημα τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος». "Ὅθεν καὶ ἐπαρακα-
λοῦσεν τὴν πανάχραντον Δέσποιναν, διὰ νὰ τοῦ φανερώσῃ
τινὰ θεοφοβούμενον καὶ δούλον τοῦ Θεοῦ γνήσιον καὶ νὰ
ὑποταχθῇ εἰς ἐκεῖνον μέχρι θανάτου.

30. "Ἦκουσεν, λοιπόν, ὅτι εἰς τὴν σκήτην τοῦ ἀγίου Δη-
μητρίου εὐρίσκεται ἕνας πνευματικὸς ἐνάρετος καὶ ἔχει
ὅπου κάθεται μόνος του ἡσυχάζοντας ὡς εἴκοσι χρόνους, ὀ-
νόματι Διονύσιος. Λοιπόν, στελλόμενος ὁ Ἰλαρίων μίαν φο-
5 ρὰν εἰς τὴν σκήτην ἀπὸ τοὺς δύο πατέρας ἐκείνους, ἠθέλη-
σεν νὰ ὑπάγῃ καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν κύρ Διονύσιον νὰ

42. καί: in marg. scr. Φ 43. περιεκτικῆς E: περεκτικῆς ΦM 44. αὐτιῶν M: αὐτηῶν
Φ, ματιῶν E 45. post μελῶν: parenthesin supplevi 45-47. καὶ ἐκεῖνο... παρθενί-
αν: s.l. add. Φ 46. ὑπακοῆ ante ἡ ἡσυχία del. Φ // καὶ μόνωσις ΦE: ἡ μόνωσις M
// ἡ ἡσυχία Φ: ὑπακοῆ καὶ ἡσυχία ME // ἡ ἡσυχία καὶ μόνωσις Φ: ὑπακοῆ καὶ
ἡσυχία ἡ μόνωσις M, Ὑπακοῆ καὶ ἡσυχία καὶ μόνωσις E 51. ἡσύχου: s.l. add. Φ
53. Ἀπόστολον ME: Ἀπόστολον Φ 54. ἔχθρα ΦE: ἔχρα M 57. τοῦ ME: τῆς a.c.,
τοῦ p.c. Φ // Θεοῦ: s.l. add. Φ 58. ἐκεῖνον E: ἐκεῖνον Φ, ἐκεῖον M

46-47. Πρβλ. Ἰωάννου Σιναΐτου, «Κλίμαξ. Λόγος Δ'. Περὶ τῆς μακαρίας, καὶ
ἀεμνήστου ὑπακοῆς», P.G. 88, 712c. 54-55. Πρβλ. Ρωμ. γ', 6-8.

εἰπῆ τὸν λογισμόν του καὶ μὲ σκοπὸν νὰ δοκιμάσῃ ἂν θέλῃ συνοδεῖαν· καὶ λέγοντας τὸν λογισμόν του, ἐν ταύτῳ τὸν παρακαλεῖ καὶ διὰ νὰ τὸν κρατήσῃ μαζί του καὶ νὰ τοῦ ὑπο-
 10 τάσσειται κατὰ πάντα μέχρι θανάτου, βλέποντας, μάλιστα, ὁποῦ δὲν ἔχει καὶ ἄλλην συνοδεῖαν. Ὁ δὲ γέρων τοῦ λέγει· «ἐγὼ, τέκνον, ἔχω ἀπόφασιν νὰ μὴν δεχθῶ καθόλου τινὰ συνοδεῖαν. Λοιπὸν, ἐσὺ τοὺς ἔχεις, γέροντα· καὶ πῶς εἶναι τρόπος ἐγὼ νὰ δεχθῶ ξένον καλόγηρον;» καὶ οὕτω τὸν
 15 ἀπέβαλεν.

31. Καὶ πάλιν, μετὰ ἡμέρας τινάς, ἔρχεται καὶ προσ-
 πίπτει δεόμενος καὶ παρακαλῶντας αὐτόν, λέγων ὅτι· «διὰ
 τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, πάτερ μου, ὁποῦ λέγει· “τὸν
 ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω”, δέξου καὶ ἐμένα,
 5 λοιπὸν, διὰ νὰ σώσω καὶ ἐγὼ τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν μαζί
 σ. 26 σου. Διότι ἐγὼ μὲν ἔγινα καλόγηρος / μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ
 πνευματικοῦ κυρ Παρθενίου, ὅμως μὲ ὑπόσχεσιν ὁποῦ μὲ
 καιρὸν νὰ ἔλθω εἰς τὴν σκῆτην». Ὁ δὲ τίμιος γέρων ἐ-
 κείνος, βλέποντας μὲ τὸν διορατικὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς
 10 τὴν πολλὴν προθυμίαν καὶ ζέσιν τοῦ νέου καὶ ὅτι δὲν παρα-
 καλεῖ δεόμενος μὲ καμμίαν ὑπόκρισιν καὶ ὑπουλότητα, ἀλ-
 φ. 12v λὰ ἐξ ἀληθινῆς καρδίας καὶ μὲ πνεύματι ταπεινώσεως,
 διὰ τοῦτο καὶ ἐσυγκατέβη ὀλίγον καὶ λέγει· «ἴσως καὶ νὰ
 εἶναι θέλημα Θεοῦ, ὅτι εἰς καιρὸν ὁποῦ ἤθελεν νὰ ἀποθάνῃ ὁ
 15 γέροντάς μου, ἐρωτώμενος ἀπὸ ἐμένα, μοῦ εἶπεν ὅτι· “κά-
 θου εἰς τὸ κελλίον σου καὶ ὅταν ὁ Θεὸς ἤξεύρῃ ὅτι ἔχεις
 χρειάν διὰ ἕτερον ἀδελφὸν θέλει οἰκονομήσῃ ἢ θεία του πρό-
 νοια”. Λοιπὸν, ἄς παρακαλοῦμεν τὸν φιλόνηρον Θεὸν
 καὶ ἂν εἶναι θέλημά του τὸ ἅγιον ἄς γένῃ». Ὅμως, θέλον-

30. 12. καθόλου: s.l. add. Φ 13. τοὺς ἔχεις: τοὺς ante ἔχεις add. Φ, πού ante ἔχεις
 praebet M, πόχεις praebet E 15. ἀπέβαλεν ΦM: ἀπόβαλεν E

31. 1. ἡμέρας ΦE: ἡμέραν a.c., ἡμέρας p.c. M 2. λέγων: s.l. add. Φ 5. ταπεινὴν
 μου: s.l. add. Φ // μου post ψυχὴν del. Φ 10-11. παρακαλεῖ ME: παρακλεῖ Φ 11.
 ὑπο ante ὑπουλότητα del. M 12. μὲ ΦM: ἐν E

31. 3-4. Ἰω. σ', 37.

20 τας νὰ τὸν δοκιμάσῃ ἀκόμη, τοῦ λέγει· «ἐγὼ ἤξεύρω καλὰ ὅτι δὲν θέλεις δυνηθῆ νὰ ὑπομένης μετ' ἐμοῦ ἕως τέλους, διότι ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος κοιλιόδουλος, αὐστηρὸς καὶ ὀργίλος καὶ πολλὰ θυμώδης, ὥστε ὅπου καὶ ξυλίζω καμμίαν φορὰν». Ἀκούοντας δὲ ταῦτα, ὁ θεοφώτιστος Ἰαρίων, ἤναψεν μάλιστα περισσότερον εἰς τὴν προθυμίαν, ἐπειδὴ καὶ 25 ἐκατάλαβεν ὅτι δοκιμαστικῶς τοῦ τὰ λέγει αὐτά. Καὶ ἀκούοντας ἐκεῖνο τό· «ἴσως νὰ εἶναι θέλημα Θεοῦ», δὲν ἔβαλεν καιρὸν εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ πηγαίνοντας ὀπίσω εἰς τὸ κελλίον καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν κύρ Παρθένιον καὶ τοῦ 30 ἐδιηγῆθη τὰ πάντα. Ὁ ὁποῖος τοῦ λέγει· «τὸν ἤξεύρω καὶ ἐγὼ αὐτὸν τὸν θεοφιλῆ ἄνθρωπον, μὲ τὸ νὰ εἶναι φίλος μου ἄριστος. Ἐπειδὴ, λοιπόν, καὶ ἐδοκίμασες ὅτι σὲ δέχεται καὶ ἐγὼ σὲ παρακινῶ ὑπαγε καὶ ὁ Θεὸς νὰ εἶναι μαζί σας». / Ὁθεν, παίρνοντας ὁ Ἰαρίων τὴν εὐχὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ 35 συγχώρησιν ἀπὸ τοὺς δύο πατέρας ἐκείνους, ἔτρεχεν ὡς ἀετὸς ὑπόπτερος, ψάλλοντας καὶ τό· «μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης» καὶ τό· «μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ ἐν ὅλη καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν».

σ. 27

32. Δίκαιον εἶναι ἐνταῦθα νὰ προσθέσωμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τοῦ πανοσιωτάτου τούτου πατρὸς Διονυσίου, διὰ νὰ καταλάβετε τὴν ἔνθεον αὐτοῦ πολιτείαν. (Ἐπειδὴ καὶ εἶναι χρέος μου, διότι πηγαινάμενος ἐγὼ ὁ εὐτελής εἰς τὸ 5 Ἅγιον Ὄρος τὸν ἐγνώρισα πρῶτόν μου πνευματικὸν πατέρα). Οὗτος ἦτον ἀπὸ μίαν χώραν τῆς Ἡπείρου, Σιάτιστα λεγομένης. Καὶ ὄντας ἱερομόναχος, ἦλθεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐκατοίκησεν εἰς τὴν σκῆτην μὲ πατέρα πνευ-

24. Ἰαρίων E: Ἰαρίον Φ, Ἰαρίωνα a.c., Ἰαρίων p.c. M 24-25. ἤναψεν ME: ἀναψεν Φ 27-28. δὲν ἔβαλεν... ἀλλά: s.l. add. Φ 28. πηγαίνοντας ME: πειγέν a.c., πειγέν [ον add. et s.l. τας add.] p.c. Φ 30. ἐδιηγῆθη ME: [ἐ s.l. add.] διηγείθ [η e.c.] Φ // Ὁ M: deest in ΦE // ἤξεύρω ME: ἤξευρα Φ 38. τοῦ Θεοῦ ME: αὐτοῦ del. et s.l. τοῦ Θεοῦ corr. Φ

32. 4. ὁ εὐτελής: in marg. add. Φ

ματικόν. Καὶ τοῦ γέροντός του ἀποθανόντος, ἐπήγγεν καὶ ἐ-
 10 προσκύνησεν τοὺς Ἁγίους Τόπους τῆς Ἱερουσαλήμ· καὶ ἔρ-
 χόμενος εἰς τὴν σκῆπην, ὑπῆγγεν παράμερα, ὡς ἓνα μίλιον
 φ. 13r // μακρὰν ἀπὸ τὸ Κυριακόν, καὶ κτίζοντας μικρὰν καλύβην
 ἡσύχαζεν. Καὶ ἀφήνοντας ἐγὼ τοὺς ἀγῶνας καὶ λοιπὰς κα-
 κουχίας τοῦ σώματος, ἄς εἰπῶ διὰ τὰς ψυχικὰς του ἐργασί-
 15 ας· διότι ἀναγινώσκοντας τὰς θείας Γραφάς, ἔτι δὲ τὰ Χρυ-
 σοστομικά, τοῦ ἀββᾶ Μάρκου τοῦ ἀσκητοῦ, τοὺς νηπτικοὺς
 ἀγίους πατέρας εἰς τὴν Φιλοκαλίαν καὶ ἑξαίρετως τοῦ ἀγί-
 ου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον βιβλίον πολ-
 λὰ ὠφελήθη, καθὼς ἔλεγεν ὁ μακαρίτης, καὶ ἔχοντας ἔργον
 20 παντοτινὸν τὴν νοερὰν προσευχὴν, βοηθούμενος εἰς τοῦτο
 ἀπὸ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀμιγῆς τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο καὶ
 ἀπελάμβανε καὶ ἐτρύγα κατὰ καιρὸν τοὺς καρποὺς τοῦ
 σ. 28 Πνεύματος, / ὅπου ἀπαριθμεῖ ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Διότι μί-
 αν φορὰν, στεκόμενος εἰς τὴν προσευχὴν, τὸν ἐπεριεκύκλω-
 25 σεν ἓνα θεῖον φῶς καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοῦτο εὐρέθη ὅλως κατα-
 βρεγμένος ἀπὸ τὰ δάκρυα, ἔχοντας μίαν χαρὰν ὑπερβολι-
 κὴν καὶ εἰρήνην εἰς τὴν καρδίαν του.

33. Ἄλλην φορὰν ἀποφάσισεν νὰ ἀπεράσῃ ὄρθιος εἰς
 ὄλην τὴν ἀγρυπνίαν τοῦ ἀγίου Δημητρίου· διὰ τοῦτο, καὶ
 σημαίνοντας τὸ Κυριακόν, ὑπῆγγεν καὶ ἐστάθη εἰς τὸ στασί-
 διόν του ἀπὸ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἕως ὅπου ἀνέτειλεν πάλιν
 5 ὁ ἥλιος. «Καὶ τόσοις πόνουσι καὶ σφάκτες ἐδοκίμαζα (ἔλε-
 γεν) εἰς ὄλον μου τὸ σῶμα, ὅπου παρ' ὀλίγον νὰ ἀθετήσω
 τὴν ἀπόφασίν μου». Καὶ τελειώνοντας ὁ ὄρθρος ἐκίνησεν
 νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν καλύβην του· καὶ κοπιάζοντας ἕως τὰ μι-
 σὰ τοῦ δρόμου, ἦλθεν εἰς τὴν καρδίαν του μία κατάνυξις

12. τό ΦΜ: τόν Ε 13. ἐγὼ s.l. add. Φ 14. τὰς ΜΕ: τῆς a.c., τὰς p.c. Φ // ψυχι-
 κάς ΜΕ: ψυχῆς a.c., ψυχικ [ας sub lineam add.] p.c. Φ 17. ἀγίους: s.l. add. Φ 22.
 ἐτρύγα Ε: ἐτρήγα Φ, ἔστηνε Μ

33. 3-4. στασίδιον ΜΕ: στασίδι [ον s.l. add.] Φ 5-6. ὅπ post ἔλεγεν del. Φ 6. ἦθελλα
 post ὀλίγον del. Φ // νά: s.l. add. Φ 7. καὶ ante τὴν add. Μ 8. καλύβην Ε: καλύ-
 βαν a.c., καλύβιν p.c. Φ, καλύβαν Μ

32. 22-23. Βλ. Γαλ. ε', 22-23.

10 γλυκυτάτη καὶ ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ δάκρυα ποταμηδὸν
 σχεδὸν καὶ ἐβάσταξαν ἕως ὅπου ἔτελείωσεν τὴν θείαν Λει-
 τουργίαν, ὁ πανόσιος ἐκείνος πατήρ.

34. Ὅμως, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι τρόπος νὰ κρυ-
 φθῆ, καθὼς καὶ τὸ φῶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ σκεπάζεται διὰ πάν-
 τα, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς δὲν ἔλαθεν τοὺς ἐκείσε πατέρας·
 ἀλλὰ βλέποντες αὐτὸν εἰς τοιαύτην ἐπαινετὴν κατάστασιν,
 5 ἠθέλησαν νὰ τὸν κάμουν πνευματικὸν τοὺς πατέρα διὰ νὰ
 ἐξομολογούνται εἰς αὐτόν. Πολλάκις τὸν ἐπαρεκάλεσαν καὶ
 δὲν ἠθέλησεν νὰ δεχθῆ τοιοῦτον φορτίον ἐπικίνδυνον. Διὰ
 τοῦτο καὶ αὐτοί, ὄντες ὅλοι μίαν φορὰν εἰς τὸ Κυριακόν,
 φ. 13v ἐμε//ταχειρίσθησαν ἕνα τοιοῦτον τρόπον· ἤγουν, μετὰ τὴν
 10 ἀπόλυσιν τοῦ ἑσπερινοῦ ἐσφάλισαν τὰς πόρτας τῆς ἐκκλη-
 σίας καὶ εὐθὺς πίπτουσιν ὅλοι καὶ τὸν παρακαλοῦν, μάλι-
 στα οἱ ἐγκριτώτεροι καὶ πρεσβύτεροι, / δεόμενοι καὶ λέγον-
 σ. 29 τες ὅτι· «διὰ ἀγάπην Θεοῦ, πάτερ, νὰ κάμῃς ὑπακοὴν νὰ
 εἶσαι ἀπὸ τὴν σήμερον πνευματικὸς μας πατήρ διὰ νὰ μᾶς
 15 ἐξομολογῆς, πειθόμενος, μάλιστα, καὶ εἰς τὸν Ἀπόστολον
 ὅπου λέγει· “ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα ὅ-
 πως ἰαθῆτε”· καὶ τό· “μὴ τὸ ἑαυτοῦ ἕκαστος ζητεῖτω ἀλλὰ
 καὶ τῶν ἐτέρων ὅπως σωθῶσιν”· καὶ λοιπόν, ὡσάν ὅπου
 ἔχεις νὰ πληρώσῃς ἐντολὴν Θεοῦ, παρακαλοῦμεν νὰ μὴν
 20 ἀποτύχωμεν». Μὴν ἔχοντας, λοιπόν, τί νὰ κάμῃ, ἔστρεξε
 καὶ ἐξομολογοῦσε χρόνους πολλούς.

35. Τότε δὴ, τότε σὺν Θεῷ, ἦλθεν εἰς αὐτὸν τὸν θαυμα-
 στὸν Διονύσιον <πρώτην> φορὰν καὶ ὁ τῷ Θεῷ ἀφιερωμέ-
 νος Ἰαρίων. Καὶ δεχόμενος αὐτόν, κατὰ τὸν λόγον τοῦ

34. 1. καὶ ΦΕ: om. M 3. ἐκείσε: s.l. add. Φ 4. βλέποντες ΦΕ: βλέποντας M 6.
 ἐπαρεκάλεσαν ΦΜ: ἐπαρακάλεσαν E 7. τοιοῦτον ΜΕ: τούτον a.c., τ [ο (et i sub li-
 neam) add.] οὔτον p.c. Φ 9. ἐμεταχειρίσθησαν ΜΕ: ἐμεταχρηρίσθησαν Φ 11. παρα-
 καλοῦν ΜΕ: παρακαλοῦν Φ 12-13. καὶ λέ post λέγοντες del. Φ 13. διὰ Φ: δι' ΜΕ
 18. ὅπου Φ: ὅπου E, ὅπου M 20. ἔστρεξε ΦΕ: ἔστρεξε M

35. 2. γί post Διονύσιον praebet Φ, lacuna in M // φορὰν: φωράν Φ, deest in M, εἰσφορά E

34. 16-17. Ἰακ. ε', 16. 17-18. Βλ. Α' Κορ. ι', 24. Πρβλ. Φιλιπ. β', 4.

Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· «τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ
 5 μὴ ἐκβάλω ἔξω», τὸν δέχεται, λέγω, ὡς τέκνον του πνευ-
 ματικὸν καὶ πολυπόθητον καὶ ὡς ἀπὸ Θεοῦ στελλόμενον,
 διὰ τὰ τὸν ἔχη βοηθὸν εἰς τὰ γηρατεία του, ὁμοῦ καὶ σύμ-
 πνουν καὶ συνεργάτην εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν
 τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Ἰαρίων, μετὰ τὴν τελείαν καὶ γενικὴν του
 10 ἐξομολόγησιν πρὸς τὸν πνευματικὸν του πατέρα, τοῦ λέγει
 ἀκόμη καὶ τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς γο-
 νεῖς, εἶτα τὴν διαγωγὴν εἰς τὸ μοναστήριον καὶ τὸν ἐρ-
 χομὸν εἰς τὸ "Ἅγιον" Ὄρος. Λοιπὸν, μετὰ ταῦτα τοῦ λέγει ὁ
 γέρων ὅτι «ἂν θέλῃς, τέκνον μου, νὰ βάλῃς καλὴν ἀρχὴν
 15 καὶ θεμέλιον εἰς τὴν καλογερικὴν ζωὴν πρέπει πρῶτον νὰ
 ἀρχίσῃς ἀπὸ τὴν ὑπακοήν, ἀκολουθώντας εἰς τὸ παράδει-
 γμα τοῦ Δεσπότη τῶν ἀπάντων Χριστοῦ, ὁποῦ "ἔγινεν
 ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ", εἰς τὸν ἀναρ-
 χόν του καὶ οὐράνιον Πατέρα καὶ νὰ κόψῃς τὸ θέλημά σου
 20 εἰς πάντα. Καὶ δεύτερον, νὰ μὴν κάμῃς τίποτες χωρὶς τὴν
 σ. 30 ἐρώτησιν εἰς ἐμένα / καὶ τὴν βουλήν μου, "ἕως καὶ μέχρι
 τριχῶς", κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀγί-
 οὺς πατέρας. Καὶ τρίτον, νὰ φυλάξῃς σιωπὴν ἀπὸ ὅλους
 τοὺς ἔξω, ὥστε ὁποῦ χωρὶς τὴν ἄδειάν μου οὔτε νὰ ὀμιλή-
 25 σῃς, οὔτε νὰ δίδῃς τινὸς ἀπόκρισιν χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃς ἐμέ-
 φ. 14r να, διότι, λέγουσιν οἱ ἅγιοι // πατέρες, "πάντας ἀγάπα καὶ
 ἀπὸ ὅλους ἄπεχε", χωρὶς μῖσος, ὅμως, παρὰ μόνον διὰ νὰ
 φυλάξῃς τὴν ξενιτεῖαν τῆς ὑποταγῆς καὶ διὰ νὰ φύγῃς τοὺς

5. του ΦΕ: om. M 7-8. σύμπνουν καὶ συνεργάτην: συνεργάτην καὶ σύμπνουν a.c.,
 σύμπνουν καὶ συνεργάτην p.c. mutavit Φ [; α supra σύμπνουν et β supra συνεργάτην
 scripsit copista in Φ], συνεργάτην καὶ (lacuna post καὶ) M, συνεργάτην καὶ σύμπνουν
 E 9. λοιπὸν post Θεοῦ del. Φ // Ὁ δὲ Ἰαρίων: s.l. add. Φ // λοιπὸν post Ἰαρίων
 add. E 15. σου post καλογερικὴν add. E 18. θανάτου δέ: s.l. add. Φ 22. καί: s.l.
 add. Φ 24. ὁποῦ ΦΕ: om. M // τὴν ἄς post χωρὶς del. Φ // τὴν ἄδειάν μου ME: νὰ
 μὲ ἐρωτήσῃς distincto ac damnato, s.l. τὴν ἄδειάν μου corr. copista in Φ 26. πάντας
 ΦM: πάντα E

35. 4-5. Ἰω. ζ', 37. 17-18. Φιλίπ. β', 8. 26-27. Εὐεργετινός Α', σ. 332, ὑπόθεσις
 κγ'. Πρβλ. καὶ Γεροντικόν, σ. 6, § ιγ'.

πολλοὺς λογισμοὺς ὅπου τίκτονται ἀπὸ τὰς συχνὰς συν-
 30 αναστροφὰς καὶ συνομιλίας. Καὶ τοιοῦτοτρόπως καὶ μετὰ
 βίας, θέλεις δυνηθῆ νὰ συμμαζώξης τὸν νοῦν σου μέσα εἰς
 τὸν ἑαυτὸν σου, κατὰ τό· “πρὸς ἑαυτὸν ἐπανάγου, ἄνθρω-
 πε, καὶ γενοῦ καινὸς ἀντὶ παλαιοῦ”· ἔπειτα δέ, νὰ τὸν ὑψώ-
 σης καὶ νὰ τὸν βάλῃς εἰς τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τό·
 35 “ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ ἠὺφράνθην”· καὶ μὲ τοῦτον τὸν
 τρόπον ἤμπορεῖς, Θεοῦ συνεργούντος, νὰ γνωρίσης τὸν
 ἑαυτὸν σου, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀσθένειαν καὶ οὐτιδανότητα τῆς
 ἀνθρωπίνης φύσεως, ἔπειτα δὲ νὰ καταλάβῃς, κατὰ τὸ δυ-
 νατὸν ἀνθρώποις, τὸ ἄπειρον ὕψος τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλειό-
 40 τητος καὶ τὸ ἀνεξιχνίαστον πέλαγος τῆς αὐτοῦ ἀγαθότη-
 τος, ἅμα δὲ τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὸ μέ-
 γεθος τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ. Καὶ τότε, πλέον, ἡ ψυχὴ
 βλέπει καὶ τὰ παραμικρὰ τῆς σφάλματα, ὡσπερ τὴν σκό-
 νην ἐκείνην ὅπου σηκώνει ὁ ἥλιος ὅταν ἐμβαίη ἀπὸ καμμί-
 45 αν θυρίδα, ἔρχεται εἰς φόβον καὶ εἰς βαθυτάτην ταπεινώσιν
 καὶ κατάνυξιν καὶ οὕτω, συντριβομένης τῆς καρδίας, τὴν
 προσδέχεται ὁ Θεός, κατὰ τὸν προφήτην ὅπου λέγει· “καρ-
 δίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξου-
 δενώσει”. Τότε, λοιπόν, σοφίζεται ὁ ἄνθρωπος καὶ κατα-
 50 λαμβάνει πῶς νὰ φοβῆται τὸν Θεόν, κατὰ τό· “ἀρχὴ σοφί-
 σ. 31 ας φόβος Κυρίου”· καὶ τότε, πλέον, “μακάριος ἀνὴρ / ὁ φο-
 βούμενος τὸν Κύριον, ὅτι ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει
 σφόδρα”· ἀπὸ τότε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ἢ ψάλλει, ἢ διαβάζει, ἢ
 προσεύχεται, αἰσθάνεται τρόπον τινὰ φανερὰ τὴν γλυκύτη-

30-31. καὶ μετὰ βίας: s.l. add. Φ 32-33. κατὰ τό... παλαιοῦ: s.l. add. Φ 33. παλαιοῦ
 E: παλαιός a.c., παλαιοῦ p.c. ΦM 34. κατὰ ME: κτὰ Φ 35. ἠὺφράνθην M: εὐφράν-
 θην ΦE 41. εὐσπλαγχνίαν E: εὐσπλαχνίαν Φ, εὐσπαχνίαν M 43-44. σκόνην: σκό-
 νιν Φ, κόνιν ME 43-45. βλέπει... θυρίδα: s.l. add. Φ 53. ἢ ἀνάγνωσιν κάνι post
 διαβάζει del. Φ, ἢ ἀνάγνωσιν κάνει praebet E

32-33. *Εὐχολόγιον*, σ. 297 (τό —εἰς τὸ «Καὶ νῦν» ψαλλόμενον— ιδιόμελον τῶν
 ἀποστίχων τῆς «Ἀκολουθίας εἰς ἐγκαίνια ναοῦ»). 35. *Ψαλμ.* ος', 4. 47-49.
Ψαλμ. ν', 19. 50-51. *Ψαλμ.* ρί', 10. 51-53. *Ψαλμ.* ρια', 1.

55 τα, τὴν ποιότητα καὶ τὴν ὠφέλειαν τῆς ἀναγνώσεως, τῆς ψαλμωδίας καὶ τῆς προσευχῆς, ὥστε ὅπου ἡμπορεῖ νὰ λέγη τότε μαζί με τὸν προφήτην· «ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου»· καὶ οὕτω, λοιπόν, με τὴν τελείαν ἀπροσπάθειαν καὶ καταφρόνησιν τῶν
60 ὀρωμένων καὶ τὴν παντελῆ νέκρωσιν τῶν ἑαυτοῦ θελημάτων, τρέχει χωρὶς νὰ κουράζεται ἐργαζόμενος τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἕως ὅπου νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πλησίον».

36. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἀκούοντας, ἡ ἀνδρεία ἐκείνη καὶ πρόθυμος ψυχῆ, οὔτε ἐδειλίασεν, οὔτε ἔδειξέ τινα σημεῖον λύπης ἢ σκυθρωπότητος, ἀλλὰ ἐχάρηκεν μάλιστα καὶ προθυμοποιούμενος ἔλεγεν· «ἐγώ, πάτερ μου, εὐχα-
5 ριστῶ τὸν Ἅγιον Θεὸν ὅπου εὐδόκησεν νὰ ἔλθω εἰς τὴν σὴν ἀγιοσύνην, ἐπειδὴ αὐτὰ εἰς ἐμένα τὸν // δοῦλόν σου ὄχι μόνον εἶναι ἐλαφρὰ καὶ εὐκόλα νὰ τὰ φυλάξω, δι' εὐχῶν σου ἀγίων, ἀλλὰ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ καὶ κατὰ τὸν πόθον μου καὶ τὴν δίψαν ὅπου εἶχα καὶ ἐζητοῦσα με ὄλην μου τὴν ἔφεσιν
10 τῆς καρδίας, διὰ νὰ εὔρω τοιαῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια πνευματικὰ καὶ καλὰ διδάγματα· καὶ ἄλλα, ὅ,τι ἤθελες νὰ με προστάξῃς, ἔτοιμος εἶμαι νὰ σοῦ ὑπακούσω εἰς πάντα».

37. Περνώντας, λοιπόν, μερικὸς καιρὸς, ἔβλεπεν τὸν γέροντα ὅπου δὲν τὸν ἐμάλωσεν οὔτε τὸν ὀνειδίσειεν καμμίαν ἡμέραν, τοῦ λέγει λοιπόν· «ἐγώ, πάτερ μου, ἦλθα ἐπὶ ταυτοῦ διὰ νὰ με ἐλέγξῃς καὶ νὰ με ἐπιτιμᾷς καὶ ἡ ἀγιοσύνη
5 σου βλέπω καὶ δὲν με λέγεις τίποτες, μάλιστα ὅπου ἔκαμα καὶ ζημίαν (εἶχε τζακίσει ἓνα λαγῦνι). Ἐπειδὴ, διαβάζοντας ἐγὼ εἰς τὴν Κλίμακα τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου,

59. ἀπροσπάθειαν ME: ἀπροσπάθειαν Φ 62. νὰ ΦM: om. E

36. 1. ταῦτα post τὰ del. Φ // τούτοις ὅμοια: s.l. add. Φ // πάντα post ὅμοια add. E
2. καὶ πρόθυμος: s.l. add. Φ 7. εἶναι ΦE: om. M 12. προστάξῃς M: προστάξει Φ, προστάξει E

37. 5. λέγεις ΦE: λέγει M

σ. 32 εἶδα ὅπου λέγει ἐκεῖ ὅτι· “ἐκεῖνος ὅπου δὲν ὑβρίζεται / καὶ
δὲν ἐλέγχεται καθ’ ἡμέραν, πρέπει νὰ νομίζῃ ὅτι ἀπώλεσεν
10 μέγαν μισθὸν καὶ διάφορον τῆς ψυχῆς του”».

38. Ὁ γέροντας, λοιπόν, συμπεραίνοντας τὸν καιρὸν
τοῦ λέγει· «δὲν εἶναι ἀνάγκη, τέκνον μου, διὰ τόσον πρᾶ-
γμα νὰ ταράττωμεν τὴν ἡσυχίαν μας, μάλιστα δὲ καὶ διὰ
πράγματα σωματικὰ καὶ φθειρόμενα. Ὅμως, ἔχω νὰ σέ
5 ἐρωτήσω· εἰς καιρὸν ὅπου ἦσουν εἰς τὸ μοναστήριον καὶ
ἐργάζεσθε τὸ ζευγάρι δὲν ἐπαιδεύετε καὶ δαμάλια καμμίαν
φοράν;». Ὁ Ἰλαρίων τοῦ λέγει· «ναί, ἐπαιδεύαμεν». «Λοι-
πόν, καθὼς ἐξεύγετε εὐκόλα τὰ καματερὰ βόδια ἔτι ἐξεύγε-
τε καὶ τὰ δαμάλια;». «Ὁχι, τοῦ λέγει, ἀλλὰ μὲ κόπους
10 πολλοὺς καὶ μὲ τέχνας διαφόρους καὶ μὲ πᾶσαν καλωσύνην
καὶ ἡμερότητα, ἀλλ’ οὔτε τὰ ἐκτυπούσαμεν ἢ τὰ ἐκεντού-
σαμεν ἔτι εὐκόλα καὶ χωρὶς φόβον, ὡσὰν τὰ ἄλλα, ἀλλὰ
ὀλίγον κατ’ ὀλίγον, ἕως ὅπου τὰ ἡμερεύαμεν καὶ ἤρχοντο
μοναχὰ τους τότε εἰς τὸν ζυγὸν καὶ τὸν ἔγλυφον». «Λοι-
15 πόν, τοῦ λέγει ὁ γέρων, ἕνα παρόμοιον καὶ τοιοῦτον τρόπον
θέλω νὰ μεταχειρισθῶ καὶ ἐγὼ εἰς τὸν μαθητὴν μου, διὰ
τοῦτο μὴν βιάζεσαι, ὅτι ἀκόμη ἔχομεν καιρὸν». Ἀκούοντας
αὐτά, ὁ καλὸς ἐκεῖνος μαθητῆς, ἐθαύμασε μὲν καὶ ἐχάρη εἰς
τὸ ἀστέιον τοῦ παραδείγματος καὶ πλέον δὲν ἐζητοῦσε τί-
20 ποτες, μόνον ἐπρόσεχεν καὶ ἐτοιμάζετον εἰς τὸ νὰ εἶναι
ἔτοιμος διὰ νὰ βαστάζῃ καὶ νὰ ὑπομένῃ ἀταράχως ἐκεῖνα
φ. 15r ὅπου εἶχαν νὰ τοῦ // ἀκολουθήσουν χωρὶς τὸ θέλημά του.

39. Βλέποντας, λοιπόν, ὁ πνευματικὸς ἐκεῖνος πατὴρ
τὴν τελείαν ἀπάρνησιν τοῦ Ἰλαρίωνος, ἔτι δὲ τὴν ἀποφυ-
γὴν καὶ ἀποταγὴν τῶν βιοτικῶν πραγμάτων, τὴν ὑποτα-
γὴν καὶ τὴν καρτερίαν εἰς τὴν ὑπακοήν, τὴν εὐπίθειαν, τὴν

38. 9. Ὁχι: s.l. add. Φ 12. καὶ ΦE: om. M 13. ἤρχοντο M: ἤρχονταν Φ, ἤρχοντο E 16. μεταχειρισθῶ ME: μεταχηριστῶ Φ 17. ἀκόμη: s.l. add. M 18. τ ante αὐτά del. Φ 22. εἶχαν M: ἤχαν Φ, εἶχασι E // τοῦ Φ: om. ME

37. 8-10. Ἰωάννου Σιναΐτου, «Κλίμαξ. Λόγος Δ'. Περὶ τῆς μακαρίας, καὶ ἀειμνήστου ὑπακοῆς», P.G. 88, 704D-705A καὶ 728B.

5 φυγήν καὶ τὸ μῖσος τοῦ κόσμου, τὴν παντελεῖν νέκρωσιν καὶ
 σ. 33 ἐκκοπὴν τῶν θελημάτων του καί, τέλος πάντων, τὴν ἄρνη-
 σιν τοῦ ἑαυτοῦ του / καὶ ὅπου ἐπαρέδωκεν τὸν ἑαυτόν του
 εἰς τὸν πνευματικόν του πατέρα ὡσάν ἕνα πρόβατον εἰς
 σφαγὴν, ὅπου καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἂν ἤθελεν τὸν προσ-
 10 τάξῃ νὰ πέσῃ ἦτον ἕτοιμος νὰ τὸ κάμῃ, λοιπὸν ἐστοχά-
 σθη νὰ τὸν τελειώσῃ μὲ τὸ μέγα καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα τῶν
 μοναχῶν· ἤγουν, τὸν ἐκούρευσε μεγαλόσχημον, εἰς τὰς ἰς'
 τοῦ Δεκεμβρίου, ἡμέρα Κυριακῆ, ἐπονομάσας αὐτὸν Ἱερό-
 θεον. Ἐνδυθεῖς, λοιπόν, ὁ Ἱερόθεος τὰ πνευματικὰ ἄρματα
 15 καί, διὰ νὰ εἰπῶ, ὄλην τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύμα-
 τος, ἀνάπτοντας ὅλος ἀπὸ τὸν κατὰ Θεὸν ζῆλον καὶ προθυ-
 μίαν, διὰ τοῦτο καὶ σηκώνει πόλεμον ἀδιάλλακτον κατὰ
 τῶν τριῶν ἀρχόντων πάντων τῶν κακῶν· ἤγουν, τοῦ δια-
 βόλου, τοῦ κόσμου καὶ τῆς σαρκὸς καὶ κατὰ ὄλων τῶν
 20 παθῶν καὶ πονηρῶν λογισμῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀρχίζει νὰ
 μιμῆται τὸν πνευματικόν του ἐκείνον διδάσκαλον μὲ με-
 γάλην προθυμίαν εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ κατὰ Θεὸν ὅπου ἔβλε-
 πεν νὰ ἐργάζεται· ἤγουν, εἰς τὴν νηστείαν ὅπου ἔκανε εἰς
 τὰς τρεῖς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, δηλονότι β' <Δευτέραν>, δ'
 25 <Τετάρτην> καὶ Παρασκευὴν καὶ τὴν Μεγάλην Τεσσα-
 ρακοστήν, τρώγοντες μίαν φορὰν τὴν ἡμέραν, εἰς τὴν ἐνά-
 ττην, εἰς δὲ τὰς ἑορτὰς καὶ λοιπὰς ἡμέρας τοῦ χρόνου φυ-
 λάττοντες μὲ ἀκρίβειαν τὴν ἐγκράτειαν ἣ καὶ τὴν αὐτάρ-
 κειαν σπανίως, Σάββατον καὶ Κυριακὴν ἐκατάλουον εἰς τυ-

39. 8-9. ὡσάν... σφαγὴν: s.l. add. Φ // εἰς σφαγὴν ME: εἰς φαγὴν Φ 11. μὲ τό: s.l. add. Φ 11-12. τῶν μοναχῶν ΦM: τοῦ Μοναχοῦ E 13. Δεκεμβρίου ME: Δεκ': Φ // ἐπονομάσας ME: [ἐπὶ s.l. add] ὀνομάσας Φ 14. ἐνδυθεῖς E: λαμβάνοντας distincto ac damnato, s.l. ἐνδειθεῖς corr. copista in Φ, λαμβάνοντας εὐσταθῆς M 15. εἰπῶ E: ὑπὸ a.c., εἰπῶ p.c. Φ, ἔχη (e.c.) M 19-20. καὶ κατὰ... λογισμῶν: s.l. add. Φ 21. μιμῆται ME: μιμή Φ // του: s.l. add. Φ 22. τὸν ante Θεόν add. M 23. ἐργάζεται M: ἐργάζεται ΦE 25. Παρασκευὴν: παρασ': Φ, Παρ M, Παρασκευὴν E 26. τρώγοντες: τρώγοντες Φ, τρώγοντας ME // φορὰν: in marg. add. Φ 27-28. φυλάττοντες M: φυλάτοντες Φ, φυλάττοντας E

39. 8-9. Πρβλ. Ἦσ. νγ', 7.

30 ρὸν καὶ οἰνέλαιον, εἰς δὲ τὴν γ' <Τρίτην> καὶ ε' <Πέμπτην>
εἰς οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ εἰς ὀψάριον· εἰς τὰς ἀγρυπνίας ὁ-
ποῦ ἔκαναν εἰς ὅλας τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς δεσποτικὰς ἑορ-
τάς, θεομητορικὰς καὶ τῶν μεγάλων ἀγίων. Ἡ δὲ καθημε-
ρινὴ ἀγρυπνία τοὺς ἦτον νὰ κοιμοῦνται πέντε ὥραις· ἔπει-
35 τα, σηκωνόμενοι, ἔκαμναν τὴν προσευχὴν τοὺς μίαν ὥραν
καὶ περισσότερον, κάμνοντες μετανοίας ἑκατὸν καὶ κομπο-
σχοίνια 14, εἶτα ἐδιάβαζον τὴν Ἀκολουθίαν τοὺς, κάμνον-
σ. 34 / καὶ ἀνάγνωσιν εἰς τὸ Τετραβαγγέλιον καθ' ἡμέραν,
φ. 15v // καὶ οὕτω ἐπερνοῦσαν εἰς ὅλα κοινοβιατικά. Ἀκόμη,
40 ἐμιμείτο τὸν γέροντα εἰς τὴν ἀλουσίαν, εἰς τὴν λεροφορε-
σίαν καὶ εἰς τὰ χονδρὰ καὶ μπαλωμένα φορέματα καὶ πο-
δήματα.

40. Βλέποντας δὲ ὁ γέρων τὸ πρόθυμον τοῦ Ἱεροθέου,
ἔτι δὲ τὸ ἀνδρεῖον καὶ ὑπομονητικὸν τῶν ἐπερχομένων, ἐδό-
ξαζε τὸν Θεόν· ἔπειτα τοῦ δίδει καὶ εὐχὴν νὰ λέγῃ πάντοτε,
ἦγουν τό· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς Θε-
5 στόκου, ἐλέησόν με». Ὁ δὲ Ἱεροθέος, θέλοντας νὰ ἐπικα-
λῆται καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ γέροντός του, τὸ ἔλεγεν οὕτω· «Κύ-
ριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς Θεοστόκου καὶ δι'
εὐχῶν τοῦ ἀγίου πατρός μου, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλόν». Ἐ-
θέλοντας ἀκόμη νὰ μιμῆται τὸν γέροντα εἰς τὸ σιωπηλὸν
10 καὶ ἦσυχον, ἔπαιρνε τὸ ὀλίγον ἐργόχειρον ὅπου ἔκαναν καὶ
ἐκάθετον παράμερα μόνος του, προσέχοντας εἰς τὸν ἑαυτὸν
του, λέγοντας καὶ τὴν εὐχὴν, χωρὶς νὰ εἰπῆ τοῦ γέροντος
τὸν σκοπὸν του (ἐπειδὴ καὶ ἦτον ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς
ὑποταγῆς του). Ὁ δὲ γέρων, ἐννοῶντας τὸν σκοπὸν του,
15 τοῦ ἔγραψεν εἰς ἓνα χαρτάκι ἔτσι· «τὸ πρόβατον ὅπου χωρί-
ζει ἀπὸ τὸν ποιμένα καὶ πηγαίνει νὰ βόσκη μονάχον του,
ὅπου τοῦ φανεῖ, δὲν εἶναι σίγουρον ὅπου νὰ μὴν τὸ φάγῃ ὁ

32. ἔκαναν ΦΜ: ἔκανεν Ε 33-34. καθημερινὴ ἀγρυπνία τοὺς ΦΜ: καθημερινὴ τοὺς ἀγρυπνία Ε 36. κάμνοντες: κάμνωντες Φ, κάμνοντας ΜΕ 36-37. κομποσχοίνια: [σ del.] κομποχίγη Φ, κομποσχίγη Μ, κοσμοσχοίνια Ε 37. ἐδιάβαζον ΦΜ: ἐδιάβαζαν Ε 38. Τετραβαγγέλιον: [τε s.l. add.] τραβαγγέλιον Φ, τετραεαγγέλιον ΜΕ 40. 5. ἔβαζε post Ἱεροθέος del. Φ 10-11. καὶ ἐκάθετον: s.l. add. Φ

λύκος· ὁμοίως καὶ ὁ ὑποτακτικὸς ὁποῦ ἡσυχάζει χωρὶς τὴν
 εἶδῃσιν τοῦ γέροντός του, δὲν εἶναι τρόπος νὰ μὲνῃ ἀβλα-
 20 βῆς ἀπὸ τὸν νοητὸν λύκον, τὸν διάβολον». "Ἄλλην φοράν,
 πάλιν, τοῦ ἔγραψεν οὕτω· «καθὼς ἡ ὄρνιθα ὁποῦ ἀφήνει τὰ
 αὐγὰ εἰς τὴν φωλεάν της καὶ περιπατεῖ ἔνθεν κακείθεν εἶναι
 φανερόν ὅτι δὲν θέλει γεννήσῃ πουλία, ὁμοίως καὶ ὁ ὑποτα-
 κτικὸς ὁποῦ ἀφήνει τὸν σκοπὸν τῆς ὑπακοῆς καὶ περιπατεῖ
 25 μὲ τὸν νοῦν του ἔνθεν κακείθεν δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ γεννή-
 σῃ, ἥτοι νὰ ἀποκτήσῃ τὰς ἀρετὰς κατὰ τάξιν, καθὼς λέ-
 γουν οἱ θεῖοι πατέρες».

41. Ἀναγινώσκοντας ὁ Ἱερόθεος εἰς τὴν Φιλοκαλίαν τὰ
 σ. 35 θεῖα / συγγράμματα τῶν ἁγίων πατέρων, ἠῦρεν ἐκεῖ ὅτι
 πρέπει τὸν ἀληθῶς ὑπήκοον νὰ φυλάττῃ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκη
 τὰς πέντε ἀρετὰς ταύτας, ἧγουν· α': τὴν καθαρὰν πί-
 5 στιν καὶ ἄδολον πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἐπιστάτην· β': τὴν ἀλή-
 θειαν· γ': νὰ μὴν κάμνῃ τὸ ἐδικόν του θέλημα ἀλλὰ νὰ τὸ
 κόπτῃ μὲ τὴν ἰδίαν του θέλησιν· δ': νὰ μὴν ἀντιλέγῃ οὔτε
 φ. 16r νὰ φιλονεικῇ καθόλου· καὶ // ε': ἀρετὴν, τὴν ἀκριβῆ καὶ
 εἰλικρινῆ ἑξομολόγησιν εἰς τὸν προεστῶτα, καθὼς καὶ ὅταν
 10 ἐπαραστάθῃμεν ἐμπρὸς τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ
 καὶ ἐδώσαμεν ὑπόσχεσιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἁγίων Ἀγ-
 γέλων. Βάνοντας, λοιπόν, αὐτὰς τὰς πέντε ἀρετὰς μέσα
 εἰς τὸ ταμίειον τῆς φιλοκάλου ψυχῆς του καὶ τόσον σφικτὰ
 τὰς ἐγκολπώθῃ καὶ τὰς ἐφύλαττε ὡσὰν νὰ εἶχεν εὖρη μέ-
 15 γαν θησαυρὸν καὶ πολύτιμον. Φορένοντας δὲ ὡσὰν θυρεόν,
 ἥτοι σιδηροποκάμισον, τὴν καθαρὰν, ἄδολον καὶ ἀδίστα-
 κτον πίστιν πρὸς τὸν πνευματικόν του πατέρα, εἰς τόσον
 ὅτι βλέποντας ἐκείνον νὰ τοῦ φαίνεται ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν

21. τοῦ: s.l. add. Φ // καθὼς: s.l. add. Φ

41. 4. α': in marg. add. Φ 7. ἀντιλέγῃ E: ἀντιλέγειν a.c., ἀντιλέγει [v del.] p.c. Φ, ἀντιλέγειν M 16. una sillaba (quae legi nequit) post ἥτοι del. Φ

41. 4-12. Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου Ξανθοπούλων, «Μέθοδος καὶ κανὼν σὺν Θεῷ ἀκριβῆς καὶ παρὰ τῶν ἁγίων ἔχων τὰς μαρτυρίας, περὶ τῶν αἰρουμένων ἡσύχως βιώσῃ καὶ μοναστικῶς», Φιλοκαλία Δ', σ. 208 κ.έ., § 1ε'.

Χριστὸν βλέπει καὶ ὑποτάσσεται, καθὼς λέγει ὁ Κύριος
 20 Ἰησοῦς· «ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς
 ἐμὲ ἀθετεῖ»· καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· «πᾶν ὃ οὐκ ἐκ πίστεως
 ἁμαρτία ἐστί». Καὶ β': ὡσάν μίαν περικεφαλαίαν ἐφόρεσεν
 τὴν ἀλήθειαν, ἀληθεύοντας, δηλαδή, πάντοτε καὶ μὲ τὸν
 25 λόγον καὶ μὲ τὸ ἔργον, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν· «ἀρχὴ τῶν
 λόγων σου ἀλήθεια»· καί· «ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος»· καὶ ἡ
 Σοφία· «ἀλήθειαν μελετήσῃ ὁ λάρυγξ μου καὶ ἐβδελυγμένα
 ἐναντίον ἐμοῦ χεῖλη ψευδῆ»· καί· «ὅστις φυλάσσει ἀλή-
 30 θειαν τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν», διότι γνώρισμα τοῦ ἀληθι-
 νοῦ χριστιανοῦ εἶναι τὸ νὰ λαλή πάντοτε ἀλήθειαν ἐν ἔργῳ
 καὶ ἐν λόγῳ· καὶ ὁ Χριστός· «ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια», ἀλλὰ
 καὶ αὐτοαλήθεια ὀνομάζεται. Καὶ γ': ἔβανεν ὡσάν ἓνα
 σ. 36 σκουτάρι ἢ καλκάνι ἐμπρός του τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, / δη-
 λαδὴ βάνοντας ὅλα του τὰ θελήματα εἰς τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ
 καὶ τοῦ αὐτοῦ γέροντος, μὴν κάμνοντας τίποτε χωρὶς τὸ
 35 θέλημα ἐκείνου, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος θεῖον Ἰωάννην·
 «ζημία ὑπηκῶ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα». Καὶ δ': ἐπίασεν ὡσάν
 δοξάρι τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν βλάβην τῆς ἑαυτοῦ

21. ὁ: s.l. add. Φ // πίστεως ME: πίστιως Φ 22. μίαν Φ: μέ ME 24. θείαν: s.l. add. Φ 26. ἐβλ. ante ἐβδελυγμένα del. M 27. ἐναντίον M: ἐνατίον Φ, ἐνώπιον E // ὅστις: ὅς τις a.c., ὅς [ς del. et τ corr.] ις p.c. Φ, ὅς M, εἰ τις E 31. ἔβανεν: ἐπίασεν a.c., ἔβα [ν s.l. add.] εν p.c. Φ, om. ME // ἓνα ΦM: om. E 32. ἐμπρός του: s.l. add. Φ 32-33. δηλαδὴ βάνοντας: βάνοντας δηλαδή a.c., δηλαδή βάνοντας p.c. mutavit Φ [: α supra δηλαδή et β supra βάνοντας scripsit copista in Φ], βάνοντας δηλαδή ME 33. χέρι: θέλημα scripsit prius et s.l. χέρι corr. alterum copista in Φ, χέρι θέλημα praebet ME 34. γέροντος ME: γέρων [στοῦ (?) del.] τος e.c. Φ // τ ante χωρὶς del. Φ, τί praebet ME 36-37. ἐπίασεν ὡσάν δοξάρι: ὡσάν δοξάρι ἐπίασεν a.c., ἐπίασεν ὡσάν δοξάρι p.c. mutavit Φ [: α' supra ἐπίασεν, β supra ὡσάν δοξάρι et γ' supra τὸν φόβον... scripsit copista in Φ], ὡσάν δοξάρι ἐπίασεν ME

20-21. Λουκ. ι', 16. 21-22. Ἰωάννου Σιναΐτου, «Κλίμαξ. Λόγος Δ'. Περὶ τῆς μακαρίας, καὶ ἀεμνήστου ὑπακοῆς», P.G. 88, 681A. Βλ. καὶ Ρομ. ιδ', 23. 24-25. Ψαλμ. ρη', 160. 25. Ψαλμ. λ', 24. 26-27. Παρ. η', 7. 27-28. Πρβλ. Παρ. ιθ', 16 καὶ Παρ. ις', 17. 30. Ἰω. ιδ', 6. 36. Ἰωάννου Σιναΐτου, «Κλίμαξ. Λόγος

ψυχῆς, σαϊτεύοντας, δηλαδή, τὴν ἀντιλογία μὲ τὴν εὐπεί-
 θειαν καὶ μὲ τὴν βίαν τῆς σιωπῆς τὰ κρούσματα τῆς κατα-
 40 ράτου φιλονεικίας, ἐπειδὴ ἡ φιλονεικία δὲν εἶναι τῶν εὐ-
 σεβῶν, καθὼς γράφει ὁ θεῖος Παῦλος. Πέμπτον καὶ τελευ-
 ταῖον ἐπίασεν ὡσὰν ἄλλην μάχαιραν τὸ ὄνομα τοῦ γλυκυ-
 τάτου Ἰησοῦ, διὰ τῆς νοερᾶς καὶ συχνῆς ἐπικλήσεως, ἔτι δέ
 καὶ τὴν καθημερινὴν καὶ ἀκριβῆ ἑξομολόγησιν τῶν λο-
 45 γισμῶν του. Καὶ τοιοῦτοτρόπως, καθοπλιζοντας καὶ ἀρ-
 ματώνοντας τὸν ἑαυτὸν του ὁ Ἰερόθεος μὲ // τὰ πνευματι-
 κὰ ἄρματα, καὶ οὕτω ἀντεστρατεύθη εἰς τὸν ἀόρατον πόλε-
 μον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, κόπτοντας καὶ αὐτός (ὡς ἄλλος
 Ἰσμαὴλ τοὺς ἀλλοφύλους καὶ Ἀμαληκίτας) τοὺς πονηροὺς
 50 δαίμονας καὶ τοὺς αὐτῶν λογισμοὺς.

42. Μὲ τὸ νὰ ἦτον πολλὰ εὐκόλος καὶ ἐλεύθερος εἰς τὴν
 ἑξομολόγησιν τῶν λογισμῶν, διὰ τοῦτο καὶ εἰς κάθε ὥραν
 ὁποῦ τοῦ ἤρχετο κανένας λογισμὸς εὐθὺς τὸν ἔλεγε πρὸς
 τὸν γέροντα καὶ κάθε βράδυ τοῦ ἐδιάβαζε εὐχὴν. Καὶ οὕτω,
 5 παίρνοντας τὴν εὐλογία του, ἐπήγαινε εἰς τὸ κελλίον του
 καὶ μία ὥρα ἢ δύο ἔκανε ἀνάγνωσιν καὶ προσευχὴν καὶ
 οὕτω ἐκοιμᾶτο, ἀσπαζόμενος πρῶτον τὰς ἀγίας εἰκόνας
 τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν.

43. Πάντοτε καὶ πολλάκις ἀγαποῦσε νὰ ἐρωτᾷ τὸν γέ-
 ροντα καὶ νὰ ἐξετάζη περὶ πνευματικῶν καὶ θείων πρα-
 γμάτων καὶ νοημάτων, ὁποῦ σχεδόν, κἂν ἦτον δυνατὸν καὶ
 σ. 37 νὰ μὴν βαρύνεται ὁ γέρον, νὰ μὴν παύη, ὁ εὐλογημένος, / ἡ-

41. Πέμπτον ΦΕ: ε'. Μ 43. καὶ συχνῆς: s.l. add. Φ // ἔτι δέ: s.l. add. Φ 49. Ἰσμαὴλ
 Μ: Ἰσμ [α s.l. add.] ἡλ Φ, Ἰσραήλ Ε // καὶ Ἀμαλείκ post Ἰσμαὴλ add. Μ // τοὺς¹
 ΦΕ: τοῦ Μ // καὶ Ἀμαληκίτας Ε: s.l. add. Φ, deest in Μ // τοὺς²: καὶ del. et s.l. τοῦς
 corr. copista in Φ, καὶ praebet Μ, καὶ τοὺς praebet Ε

42. 1. τό Ε: τό [ν del.] Φ, τόν Μ 2. εἰς: s.l. add. Φ 3. τοῦ ΦΕ: τὸ Μ

43. 1-2. τὸν γέροντα: s.l. add. Φ 3-4. καὶ νά... γέρον: s.l. add. Φ

ΚΖ'. Περὶ τῆς ἱερᾶς σώματος καὶ ψυχῆς ἡσυχίας», Ρ.Γ. 88, 1112C. 40-41. Βλ. Α' Κορ. ια', 16.

5 μέραν καὶ νύκτα, μὲ τὸ νὰ ἐπαρακινεῖτο εἰς τοῦτο ἀπὸ τὸν κατὰ Θεὸν ζῆλον καὶ θεῖον ἔρωτα, πειθόμενος εἰς ἐκεῖνο τοῦ Εὐεργετινοῦ· «ἢ νὰ διδάσκη ἐκεῖνος ὁποῦ ἤξεύρει, ἢ νὰ μανθάνῃ ἂν δὲν ἤξεύρῃ».

44. Βλέποντας, λοιπόν, ὁ πνευματικός του πατὴρ νὰ τρέχῃ οὕτω εἰς τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ, σηκώνοντας προθύμως τὸν ἐλαφρὸν καὶ γλυκύτατον ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς καθ' ὅλου ὑποταγῆς καὶ καθαρᾶς του ὑπακοῆς, ἔχαιρε
5 καὶ εὐφραίνετο δοξάζοντας τὸν Θεόν.

45. Εἰς τοὺς χιλίους ἑπτακοσίους ἐνενηντα, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Γεράσιμος, περιερχόμενος τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἦλθεν καὶ εἰς τὴν σκήτην αὐτὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Λοιπόν, ὁ πνευματικός πατὴρ τοῦ προσφέρει τὸν
5 Ἱερόθεον ὡς ἄξιον διὰ νὰ τὸν χειροτονήσῃ πρεσβύτερον. Ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς, βλέποντας τὸν Ἱερόθεον καὶ στοχαζόμενος τὴν εὐταξίαν αὐτοῦ, τὰ ἦθη, τὸ κόσμιον, τὴν ταπεινώσιν καὶ τὴν εἰς πάντα ἀδιάκριτον καὶ ἀνεξέτασθον ὑπακοὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ ἐπιστάτην, τὸν εὐλαβήθη μάλιστα καὶ ἔκρι-
10 νεν εὐλογον νὰ τὸν χειροτονήσῃ διὰ νὰ τὸν βάλῃ, κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, «εἰς τὴν λυχνίαν» καὶ εἰς τὸ ὑψηλὸν ὄρος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, νὰ φωτίξῃ πολλοὺς μὲ τὴν φωτολαμπῆ πολιτείαν του. Καὶ δὴ, τὸν χειρο-
15 τονεῖ ἐκεῖ εἰς τὴν σκήτην ἱεροδιάκονον καὶ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Ζωγράφου, τὸν τελειώνει πρεσβύτερον, κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν Ἀγίων Θεοφανείων, εἰς τὰς 14 τοῦ Ἰανουαρίου· καὶ οὕτω, ἐτέθη ὁ λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν, φωτίζων πᾶν τὸ πλήρωμα τῶν ὀρθοδόξων.

φ. 17r

5. τό: s.l. add. Φ 6-8. πειθόμενος... ἤξεύρη: s.l. add. Φ 7. ἢ νὰ ΦΕ: ἴνα a.c., ἢ νὰ p.c. M // διδάξῃ ante διδάσκη del. M

45. 1-2. Ἀρχιεπίσκοπος ΜΕ: Ἀρχιεπίκοπος Φ 4. ὁ πνευματικός ante ὁ πνευματικός del. Φ 5. ὡς ἄξιον: s.l. add. Φ 15. τό ΦΜ: om. E 17-18. Ἰανουαρίου ΜΕ: Ἰανουαρίου Φ 18-19. φωτίζων ΜΕ: λάμπων distincto ac damnato, s.l. φωτίζων corr. copista in Φ

43. 6-8. Βλ. Εὐεργετινός Δ', σσ. 563-581, ὑπόθεσις λη'.

45. 11. Βλ. Ματθ. ε', 14-16 καὶ Λουκ. ια', 33.

46. Καὶ ἐφημέρευε μὲ τὸν πνευματικὸν τοῦ πατέρα εἰς τὸ Κυριακὸν εἰς ὅλας τὰς ἑορτὰς τοῦ χρόνου, τὰς δὲ λοιπὰς ἡμέρας ἐλειτουροῦσαν εἰς τὴν καλύβην τους, εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον, ἤγουν εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν ὅπου εἶχε
- σ. 38 5 κτίσει ὁ γέρων εἰς ὄνομα τῆς ἀθληφόρου / καὶ ἀγίας Μαρίας. Ἐχοντας δὲ ὁ γέροντας συνήθειαν νὰ λειτουργῇ καθ' ἡμέραν, τὸν μιμεῖται καὶ ὁ ἱερός Ἰερόθεος. Καὶ βοηθώντας τὸν γέροντα μετὰ θερμῆς προθυμίας εἰς τὸ νὰ λειτουργῇ καὶ ἐπειδὴ ἤθελον νὰ λειτουργοῦν καὶ οἱ δύο, ἐλειτου-
- 10 ροῦσεν ὁ ἕνας πρῶτον εἰς τὴν ἐδικήν τους ἐκκλησίαν καὶ ἀπολύοντας ἐπήγαιναν πάλιν οἱ δύο εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς σκήτεως καὶ ἐλειτουροῦσεν ὁ ἕτερος, μὴ θέλοντες νὰ βαρύνουν ἄλλον τινὰ καὶ τὸ περισσότερο διὰ νὰ φυλάττουν τὴν ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην τοῦ νοῦς τους ἀτάραχον. Διὰ τοῦτο καὶ
- 15 πολλὰς φορές, εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς καὶ περισσότερο εἰς τὰς παραμονὰς τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν καὶ εἰς τὰς Προηγιασμένας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐβγαίνοντες ἀπὸ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἦσαν (διὰ νὰ εἰπῶ τοιουτοτρόπως) ὅλοι λελαμπρυσμένοι κατὰ τὰς ψυχάς, οἱ πανόσιοι,
- 20 μὲ μίαν βαθυτάτην γαλήνην καὶ χαρὰν τῆς καρδίας τους καὶ μάλιστα ὁ θεῖος Ἰερόθεος.

47. Ὁ ὁποῖος, μίαν φορὰν ὅπου ἐλειτούργησεν εἰς τὸ Κυριακόν, τὴν παραμονὴν τῶν Ἀγίων Θεοφανείων, καὶ ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὴν θείαν Λειτουργίαν τὸν ἔστειλεν ὁ γέρων διὰ νὰ ἀγιάσῃ τὰς καλύβας τῶν πατέρων, κατὰ τὴν

46. 1. ἐφημέρευε ΦΕ: ἐφημέριος a.c., ἐφημέρευε p.c. M 2. τό ΜΕ: τὴν a.c., τό p.c. Φ // σκήτ ante Κυριακόν del. Φ // ἑορτὰς: Δεσποτικὰς distincto ac damnato, s.l. ἑορτὰς corr. copista in Φ, ἑορτὰς δεσποτικὰς praebet ΜΕ 3. ἑορτα ante ἡμέρας del. Φ // ἐλειτουροῦσαν: ἐλειτουροῦσαν Φ, ἐλειτουροῦσεν ΜΕ 4. οἶκον ΦΜ: om. Ε 6. δέ: s.l. add. Φ // ὁ γέροντας συνήθειαν: συνήθειαν ὁ γέροντας a.c., ὁ γέροντας συνήθειαν p.c. mutavit Φ [: α supra ὁ γέροντας et β supra συνήθειαν scripsit copista in Φ], συνήθειαν ὁ Γέροντας ΜΕ 9-10. καὶ ἐπειδὴ... πρῶτον: s.l. add. Φ 11. πάλιν ΜΕ: πάλιν s.l. add. Φ 14. Διὰ τοῦτο: s.l. add. Φ 17. ἐβγαίνοντες Ε: εὐγένοντες Φ, εὐγενοντας Μ 18-19. διὰ νὰ εἰπῶ τοιουτοτρόπως ΦΕ: deest in M (post ἦσαν: lacuna in M) 19. ὅλοι Ε: ὅλοι Φ, ὅλως Μ 21. θεός: s.l. add. Φ 47. 3-4. γέρων ΦΕ: γέροντας a.c., γέρων [τας del.] p.c. M

5 συνήθειαν, καὶ ἐρχόμενος εἰς τὴν καλύβαν, δύνοντας τοῦ ἡλί-
ου σχεδόν, καὶ λαμβάνοντας τὴν εὐχὴν καὶ εὐλογίαν ἀπὸ
τὸν γέροντα, μετ' ὀλίγον προστάζεται ἀπὸ ἐκείνου νὰ βάλῃ
τράπεζαν διὰ νὰ φάγουν. Τότε τοῦ λέγει ὁ Ἱερόθεος ὅτι
10 «ἐγώ, πάτερ μου, δὲν πεινώ μὲ τελειότητα, ἀλλ' οὔτε ἐνθυ-
μοῦμαι διὰ φαγὴν ἢ πιεσὸν ἢ ἄλλην ἀνάπαισιν, ἔχοντας δὲ
εἰς τὴν καρδίαν μου μίαν χαρὰν καὶ προθυμίαν ἄρρητον, εἰς
τόσον, ὅτι μοῦ φαίνεται νὰ εἶμαι ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου
καὶ φοβοῦμαι μήπως καὶ εἶναι καμμία ἐνέργει//α δαιμονι-
κή».

φ. 17ν
σ. 39
48. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐπλήρωσαν ἔτι καὶ τὸ χρέος τῆς σωμα-
τικῆς χρείας, τοῦ λέγει ὁ γέρον καὶ ὁ πνευματικὸς / ἐκείνος
πατήρ· «Ἐὰν ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς δὲν ἀφήνει χωρὶς πλη-
ρωμὴν μεγάλων καὶ πολυτιμῆτων χαρισμάτων ἐκείνους
5 ὁποῦ τὸν δουλεύουν μὲ πολλὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην
καὶ ὁποῦ φυλάγουν ἀκριβῶς τὸ σέβας καὶ τὴν εὐλάβειαν
διὰ μέσου τῶν προσταγμάτων του, πόσω μᾶλλον ὁ ἐπου-
ράνιος Βασιλεὺς Χριστὸς θέλει ἀφήσῃ τοὺς ἐδικούς του
ιερεῖς καὶ πιστοὺς διακόνους καὶ ὑπηρέτας τῶν παναγίων
10 αὐτοῦ μυστηρίων χωρὶς πλουτοποιᾶ καὶ θεῖα χαρίσματα;
Ὅποῦ ὄχι μόνον τοὺς ἀνταμείβει καὶ τοὺς πλουτίζει μὲ τοὺς
καρποὺς τοῦ Παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, ὁποῦ λέγει διὰ
τοῦ θείου αὐτοῦ Ἀποστόλου καὶ θεοκήρυκος Παύλου, δηλα-
δὴ “τῆς ἀγάπης, τῆς χαρᾶς, τῆς εἰρήνης, τῆς μακροθυμίας,
15 τῆς χρηστότητος, τῆς ἀγαθωσύνης, τῆς πίστεως, τῆς πρα-
ότητος καὶ τῆς ἐγκρατείας”, ἀλλὰ ἀκόμη τοὺς χαρίζει καὶ
ὅλον (ὦ τῆς ἀκαταλήπτου ἀγάπης σου πρὸς τὸν ἄνθρω-
πον, Χριστέ μου πολυέλεε) τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του (τὸ ὅποῖον

5. δύνοντας Μ: δύνοντας ΦΕ 7. μετ' ὀλίγον ΜΕ: μετ' τὸ λίγον Φ

48. 1. ἐπλήρωσαν: ἐπλήρο [ν s.l. add.] σαν Φ, ἐπλήρωσεν ΜΕ // ἔτι: s.l. add. Φ 2. του post χρείας add. Ε 4. καὶ ante μεγάλων del. Φ // μεγάλων Μ: μεγάλων Φ, μεγάλην Ε 11. ἀνταμείβει ΜΕ: ἀνταμεύη Φ 17. ἀγάπης σου Ε: ἀγάπη σου ΦΜ 18. ἴδιον ΦΕ: om. Μ

48. 14-16. Βλ. Γαλ. ε', 22-23.

δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς), διὰ τῆς θείας
 20 Κοινωνίας καὶ ἱερᾶς Μεταλήψεως τοῦ παναγίου του Σώ-
 ματος καὶ τοῦ πολυτιμῆτου αὐτοῦ Αἵματος, ὅπου καταδέ-
 χεται νὰ θυσιάζεται ὁ ἀθάνατος καὶ φύσει ἀγαθὸς καὶ φι-
 λάνθρωπος καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀπὸ αὐτοὺς, διὰ τὴν ἐδι-
 κήν τους ἀγάπην καὶ παντὸς τοῦ χριστιανικοῦ καὶ ὀρθοδό-
 25 ξου πληρώματος καὶ τοῦ παντὸς κόσμου τὴν σωτηρίαν.
 Καλότυχοι, λοιπόν, ὅσοι εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου τὸν ὑπηρετοῦν
 καὶ τὸν ἱεουργοῦν, τέκνον, μὲ πνεῦμα συντετριμμένον καὶ
 μὲ κατανευγμένην καρδίαν καὶ ἐκεῖνοι ὅπου τὸν μεταλαμ-
 βάνουν μὲ καθαρὰν καὶ ἀκατηγόρητον συνείδησιν. Διότι, ἐν
 30 τῇ ἡμέρᾳ τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς διανεμήσεως
 ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ τελείων χαρισμάτων (ἐπειδὴ καὶ τὸ τέ-
 λειον, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, δὲν τὸ λαμβάνομεν ἀκόμη
 σ. 40 ἀπὸ ἐδῶ), θέλουν ἀπολαύσῃ / τότε, ὡς πιστοὶ οἰκονόμοι
 τῶν διαφόρων χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς ἀκριβεῖς φύλα-
 φ. 18γ 35 κες τῶν ζωοποιῶν ἐντολῶν // τοῦ Χριστοῦ, τὰ ἄφθαρτα
 ἐκεῖνα ἀγαθὰ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, τὰ ὅποια ἀγαθὰ
 οὔτε ὀμμάτι τὰ εἶδεν, οὔτε αὐτὶ τὰ ἤκουσεν, ἐκεῖνων, δηλα-
 δῆ, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῶν παθῶν καὶ ὅπου
 πορεύονται ἐν τῇ ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν. Διὰ τοῦτο
 40 καὶ ἐσύ, τέκνον, πρόσεχε νὰ μὴν ἐπαίρῃσαι εἰς τὴν χαρὰν
 ὅπου σοῦ ἀκολουθεῖ, ὡσὰν νὰ ἐνίκησες, τάχα, τὰ πάθη ἢ
 ὡσὰν νὰ ἤλθες εἰς τινα προκοπήν, ἀλλὰ νὰ χαίρῃσαι, καθὼς
 λέγει ὁ Χριστός, "ἂν ἐγράφη τὸ ὄνομά σου ἐν οὐρανοῖς".
 Καὶ λοιπόν, ἂν θέλῃς νὰ κληρονομήσῃς τὰ οὐράνια ἐκεῖνα
 45 κάλλη τοῦ παραδείσου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ ἄφθαρτα καὶ
 αἰώνια, τὰ παντοτινὰ καὶ ἀθάνατα ἀγαθὰ τῆς Βασιλείας
 τῶν Οὐρανῶν, σπούδαζε νὰ γένῃς εἰς αὐτὸν εὐάρεστος, διὰ
 μέσου ταπεινοφροσύνης, ἀγάπης καὶ προσευχῆς ἀπαύστου

21. τιμίου ante πολυτιμῆτου del. M 22. ὁ ἀθάνατος: s.l. add. Φ // καί¹ ME: ὁ a.c.,
 καί p.c. Φ 38. ὅπου: s.l. add. Φ // ὁ ante εὐρίσκονται del. Φ 43. ἂν ἐγράφη ΦE:
 ἐνεγράφη M // τοῖς ante οὐρανοῖς add. E 46. ἀγαθὰ: s.l. add. Φ

31-33. Πρβλ. Α' Κορ. ιγ', 10. 36-37. Πρβλ. Α' Κορ. β', 9. 43. Λουκ. ι', 20.

καὶ μὲ τὴν φύλαξιν ὄλων τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέ-
 50 γει ὁ ἴδιος· “ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολὰς μου τηρήσει”. καί·
 “ὁ ἔχων τὰς ἐντολὰς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς ἐκεῖνός ἐστιν ὁ
 ἀγαπῶν με”. Καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὅπου εἴπαμεν, δὲν εἶναι
 ἄλλο τι παρὰ ἢ παντοτινὴ καὶ αἰώνιος θεωρία τοῦ γλυκυ-
 τάτου προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ νοητοῦ, λέγω,
 55 νυμφίου καὶ ἀγαπητοῦ ἐραστοῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, κατὰ τὸν
 ἅγιον Συμεὼν τὸν Νέον Θεολόγον».

49. Ὁ δὲ Ἱερόθεος τοῦ λέγει· «ἐγώ, πάτερ μου, δὲν ἔχω
 κανένα καλὸν ἀπάνω μου, ὁ ταλαίπωρος, παρὰ ἀμαρτίας
 πολλὰς· διὰ τοῦτο, παρακαλῶ τὸν πνευματικόν μου πατέ-
 ρα νὰ μὴν λείπη ἀπὸ τὸ νὰ παρακαλῆ δι' ἐμὲ τὸν Θεόν, εἰς
 5 τὸ νὰ μὲ σκεπάξῃ ἢ Χάρις του, διὰ τῶν ἀγίων σου εὐχῶν,
 ἀπὸ τὰς διαφόρους μηχανὰς καὶ κακίας τῶν πονηρῶν δαι-
 μόνων καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ μου πάθη ὅπου πάσχω καθ' ἐκά-
 στην ἡμέραν καὶ ὥραν καὶ στιγμήν, ὁ ἄθλιος, καὶ νὰ μὲ φω-
 σ. 41 τίσῃ / πάντοτε εἰς τὸ θέλημά του τὸ ἅγιον, τὸ εὐάρεστον
 10 καὶ τέλειον». Καὶ λέγοντας ταῦτα, πίπτει ἐμπρὸς εἰς τοὺς
 πόδας τοῦ γέροντος, παρακαλῶντάς τον νὰ τὸν εὐλογῆσῃ
 σφραγίζοντας τὴν κεφαλὴν του μὲ τὴν ἁγίαν χεῖρά του,
 «διὰ νὰ ἔλθῃ (λέγει) ἢ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος
 καὶ εἰς ἐμένα, καθὼς καὶ εἰς τὸν ἅγιον Συμεὼν τὸν Νέον
 15 Θεολόγον διὰ μέσου τοῦ ἐδικοῦ του ἀγίου πατρός». Κλί-
 νοντας, λοιπόν, ὁ πατήρ εἰς τὴν ταπείνωσίν του καὶ παρα-
 κάλεσιν, τοῦ λέγει· «ἀνάστα, τέκνον, διότι καὶ ἐγὼ ἄνθρω-
 πος ἀμαρτωλὸς εἶμαι καὶ χρεώστης πολλῶν ἀμαρτιῶν καὶ

49. μέ ΦΕ: om. M 50. ὅτι post ἴδιος add. E 50-52. καὶ ὁ ἔχων... ἀγαπῶν με: s.l. add. Φ 53. τι: s.l. add. Φ 54. προσώπου τοῦ: s.l. add. Φ 55-56. κατὰ... Θεολόγον: in marg. add. Φ

49. 2. ἀπάνω ΦΕ: ἐπάνω M 5. σου ΦΕ: om. M 16-17. του post παρακάλεσιν del. M 18. ἀμαρτωλός: s.l. add. Φ

50. Πρβλ. Ἰω. ιδ', 15. 51-52. Ἰω. ιδ', 21. 52-56. Πρβλ. Συμεὼν Νέου Θεολόγου, *Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ* ρ', σσ. 47-48, κεφάλαιον κη'.

49. 14-15. Βλ. Συμεὼν Νέου Θεολόγου, *Τὰ Εὐρισκόμενα*, σ. 4. Πρβλ. Νικήτα Στηθάτου, *Βίος* 19, 1-30 (σσ. 88-90).

- φ. 18v ἄμποτε νὰ εἶχα καὶ ἐγὼ ὅσας ἀμαρτίας ἔχεις καὶ // ἐσύ, τέ-
 20 κνον· πλήν, κατὰ τὴν πίστιν ὅπου ἔχεις καὶ τὴν ταπεινώ-
 σιν ὅπου προσφέρνεις εἰς ἐμένα τὸν ταπεινόν, οὕτω γενηθή-
 τω σοι παρὰ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ καὶ ἐλθέτω ἡ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἡ εἰς
 ἐμέ, διπλῆ ἐπὶ σοί· καὶ νὰ δοξασθῆ ὑπὲρ ἐμέ τὸ δεδοξασμέ-
 25 νον ὄνομα αὐτοῦ πολλαπλασίως ἀπὸ ἐσένα» καὶ οὕτω τὸν
 ἀπέλυσεν.

50. Τοιοῦτοτρόπως ἔλαβεν τὴν Χάριν τοῦ Παναγίου
 Πνεύματος ὁ θεῖος Ἱερόθεος ἀπὸ τὸν πνευματικόν του πα-
 τέρα. Καὶ λοιπόν, ἀρχίζει μὲ μεγάλην του ἔφεσιν, ὡς ἄλλον
 ὄργανον ἐμπνεόμενον ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, νὰ μαθηθῆ
 5 ἀπὸ τὸν πνευματικόν του πατέρα πλέον ἀκριβέστερον τὴν
 τέχνην τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστήμην τῶν ἐπιστημῶν, τὸν νο-
 ερόν, λέγω, καὶ ἀκατάπαυστον πόλεμον ὅπου γίνεται μέσα
 εἰς τὸν νοῦν μας καὶ τὴν μάχην ὅπου πρέπει νὰ ἔχωμεν καὶ
 τὴν ἐναντίωσιν ὅπου κάμνωμεν ἐναντίον τῶν πονηρῶν δαι-
 10 μόνων, ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι πρὸς ἐλόγου μας. Ἀπὸ ἐκεῖνον
 ἔμαθεν ὅλας τὰς ἀφορμὰς εἰς τὸ νὰ ἐξετάξῃ καὶ νὰ διακρίνῃ
 τὰς προσβολὰς καὶ διαφορὰς τῶν διαφόρων λογισμῶν. Δη-
 λαδῆ, ποῖοι λογισμοὶ εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅπου μᾶς φωτίζει
 σ. 42 ἀμέσως μὲ τὴν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ / ποῖοι εἶ-
 15 ναι οἱ φυσικοὶ λογισμοί, τῆς συνειδήσεως, δηλαδῆ, καὶ τοῦ
 φύλακος ἡμῶν θεοῦ Ἀγγέλου. Ἐπι ἔμαθε ποῖοι λογισμοὶ
 εἶναι ἀπὸ φθόνον τῶν πονηρῶν δαιμόνων καὶ ποῖοι εἶναι

19. καί²: in marg. scr. Φ 19-20. τέκνον: s.l. add. Φ 23. ἡ Χάρις: s.l. add. Φ 24.
 ὑπὲρ ἐμέ: s.l. add. Φ 25. ὑπὲρ ἐμέ post πολλαπλασίως del. Φ

50. 4. ἐμπνεόμενον ME: ἐμπεόμενον Φ // Ἅγιον ΦM: Πανάγιον E 7. καὶ ἀκατά-
 παυστον: s.l. add. Φ // ἀκατάπαυστον: ἀκατάπαυστον Φ, ἀκατάπαυστον M, ἀκατά-
 παυστον E 12. τὰς ΦE: om. M 15. οἱ E: εἰ Φ, om. M 16. λογισμοί ΦM: om. E
 17. λογισμοί post ποῖοι add. E

50. 5-6. Βλ. Γρηγορίου Θεολόγου, «Λόγος Β' ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον
 φυγῆς ἔνεκεν, καὶ αὐθις ἐπανόδου ἐκεῖθεν, μετὰ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονίαν, ἐν
 ᾧ τί τὸ τῆς ἱερωσύνης ἐπάγγελμα», P.G. 35, 425A.

ἀπὸ αἰτίαν τῆς ἐδικῆς μας ἀμελείας καὶ ὀκνηρίας καὶ ποῖοι
 λογισμοὶ εἶναι πρὸς δοκιμὴν καὶ ποῖοι πρὸς διόρθωσιν καὶ
 20 σωφρονισμόν καὶ ποῖοι εἶναι ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ καὶ διεφθαρ-
 μένην κατάστασιν τὴν ἐδικὴν μας. Ἐκείνον ἔτι ἔμαθεν
 τὴν ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν τῶν λογισμῶν καὶ τὴν καθημερι-
 νὴν ἐξομολόγησιν αὐτῶν. Ἐκείνον ἀκόμη ἐδιδάχθη τὴν
 νοερὰν ἐργασίαν τῆς καρδίας, διὰ τῆς ἀδιαλείπτου καὶ παν-
 25 τοτινῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς. Ἐτι ἔμαθεν καὶ ἐγνώρι-
 σεν πῶς καὶ μὲ τί τρόπον πρέπει νὰ φοβῆται ὁ ἄνθρωπος
 τὸν Θεόν, κατὰ τὸ «φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι
 αὐτοῦ».

φ. 19r
 51. Καταγινόμενος ἢ κατατρυφῶντας, λοιπόν, εἰς τὰ
 τοιαῦτα, ὁ δοκιμώτατος οὗτος ἀνὴρ, ἔφθασεν εἰς ὀλίγον
 καιρὸν εἰς τελείαν ἀληθμονησίαν τῶν γηίνων // πραγμά-
 των καὶ ἐπολιτεύετον ὡσάν εἰς ἄλλον οὐρανόν, ἀπολαμβά-
 5 νοντας ἀκορέστως μὲ τὴν ἐλπίδα, διὰ τῆς νοερᾶς ἐργασίας
 καὶ θεωρίας, τὸ ἀμήχανον κάλλος τοῦ γλυκυτάτου Ἰησοῦ
 καὶ οὐρανοῦ τοῦ Πατρός. Διὰ τοῦτο, καὶ μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ
 καλοῦ ἐκείνου γέροντος, ἐδιάβαζεν εἰς κάθε βιβλίον θεό-
 πνευστον τῶν ἁγίων πατέρων. Ὅθεν, εὐρίσκετον ὡς ἄλλον
 10 ξύλον πεφυτευμένον εἰς τὰ θεῖα ὕδατα, ἀποδίδοντας τὸν
 καρπὸν εἰς τὸν πρεπούμενον καιρὸν, μὲ τὴν ἀπόκτησιν τῶν
 θείων ἀρετῶν, δηλαδὴ τῆς φρονήσεως, τῆς σωφροσύνης,
 τῆς ἀνδρείας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος
 καὶ τῆς ἀγάπης, ἔτι δὲ τῆς εὐσεβείας καὶ γνώσεως, τῆς σο-
 15 φίας καὶ τῆς συνέσεως, τῆς συμπαθείας καὶ τῆς ἐλεημοσύ-
 νης, τῆς πτωχείας καὶ ἀκτημοσύνης. Καί, διὰ νὰ εἰπῶ τὸ
 ὅλον, ἓνα παράδειγμα καὶ μία εἰκόνα ἦτον τῆς ἀρετῆς, οὐ-

21. ἔτι: s.l. add. Φ

51. 1. ἢ κατατρυφῶντας: s.l. add. Φ // ἢ ΦΜ: καὶ Ε 3. ἀληθμονησίαν Ε: ἀληθμων-
 νισίαν Φ, ἀληθμοσύνην Μ 4. ὡσάν Ε: ὡς σάν Φ, ὡς Μ 5. θεωρείας post τῆς del.
 Φ 5-6. νοερᾶς... θεωρίας: s.l. add. Φ 9. εὐρίσκετον ΜΕ: εὐρίσκετον Φ 12. δηλα-
 δὴ ΜΕ: διλειδῆ Φ

27-28. Ψαλμ. λγ', 10.

51. 9-11. Πρβλ. Ψαλμ. α', 3.

σ. 43 τος ὁ θαυμάσιος Ἱερόθεος, εἰς ὅλους τοὺς πατέρας / καὶ
 ὑποτακτικούς τῆς σκῆτews ἐκείνης καὶ ὑπὸ πάντων ἦτον
 20 θαυμαζόμενος, διὰ τὴν τελείαν τοῦ ὑπακοῆν καὶ ταπεινώ-
 σιν καὶ τὴν ἀκριβὴν τοῦ ξενιτεῖαν καὶ σιωπῆν, ἀκόμα δὲ καὶ
 διὰ τὴν προθυμίαν ὅπου εἶχεν εἰς τὸ νὰ φυλάξῃ ὅλας τὰς ἐν-
 τολάς τοῦ Θεοῦ, κατὰ τό: «ἐγὼ δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξ-
 ερευνήσω τὰς ἐντολάς σου»· καί: «διὰ τοῦτο πρὸς πάσας
 25 τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμεν· ὅτι πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον ἐμί-
 σησα».

52. Θέλοντας, λοιπόν, ὁ γέροντας νὰ τὸν ταπεινώνη καὶ
 νὰ τοῦ πλέκη πλέον λαμπροτέρους τοὺς στεφάνους τῆς
 ἀξιαγάσθου ὑπακοῆς του, δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὸ νὰ τὸν ἐλέγχει
 5 πολλάκις λέγοντάς του· «ἐσύ, τέκνον, δὲν ἦλθες ἐδῶ διὰ
 τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου, παρὰ διὰ νὰ μὲ σκανδαλίξῃς
 καὶ νὰ ταραττῆς τὴν ἡσυχίαν μου»· ἄλλοτε, πάλιν, τοῦ
 ἔλεγε· «ὑπαγε ἀπ' ἐδῶ ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ σὲ βαστάζω
 πλέον καὶ διὰ τοῦτο ὑπαγε ἀλλοῦ, ὅπου θέλεις». Ὁ δὲ Ἱε-
 10 ρόθεος, μεμφόμενος καὶ κατηγορῶντας τὸν ἑαυτὸν του πολ-
 λά, ὅπου γίνεται αἰτία καὶ σκανδαλίζεται ὁ πνευματικός
 του πατήρ, τοῦ ἔβαζε πολλές φορές μετάνοια ἀκουμβίζον-
 τας τὴν ἱεράν του κεφαλὴν εἰς τὴν γῆν καὶ παρακαλῶντάς
 τον ἔλεγε· «ἔσφαλα, πάτερ μου, συγχώρησόν μοι καὶ ἀπὸ
 τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς διορθώνομαι». Ὁ δὲ καλὸς παι-
 15 δοτρίβης πολλές φορές τοῦ ἔδιδεν εὐκολα τὴν συγχώρη-
 σιν· ἄλλοτε, πάλιν, τὸν ἄφηνεν νὰ κείτεται οὕτω κάτω εἰς
 φ. 19v τὴν // γῆν καὶ νὰ λέγῃ πολλές φορές τό: «ἔσφαλα, συγ-
 χώρησόν μοι»· πότε, πάλιν, τὸν ἄφηνεν οὕτω καὶ ἐμπαί-
 νοντας εἰς τὸ κελλίον του ἔκλειεν τὴν πόρταν καὶ ἐκάθετον
 20 προσμένοντας νὰ ἰδῆ τί θέλει νὰ κάμῃ ὁ καλὸς ἐκείνος ὁμο-

21. ἀκόμα Φ: ἀκόμη ΜΕ 24. τὰς ἐντολάς ΦΜ: τὴν ἐντολήν Ε

52. 1. ταπεινώνη ΦΕ: ταπεινώση Μ 3. τό Ε: τόν a.c., τό [ν del.] p.c. Φ, τόν Μ 9.
 του: s.l. add. Φ 11. πολλές: πολλές a.c., πολλές p.c. Μ, πολλαῖς ΦΕ 13. συγχώ-
 ρησον ΜΕ: συχώρισον Φ

λογητής. Ὁ δὲ γενναῖος ἀγωνιστής, ἀκούοντας τὸν παροι-
 μαστήν νὰ λέγῃ· «ὁ εἰσακούων ἐλέγχους ζωῆς ἐν μέσῳ
 σοφῶν αὐλισθήσεται»· καί· «ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδο-
 κίμασεν αὐτούς», διὰ τοῦτο, ἀντιπολεμῶντας τοὺς λογι-
 σμούς, ἔκραζε τὸν Χριστὸν εἰς βοήθειαν καὶ πηγαίνοντας
 σ. 44 / εἰς τὴν θύραν ἔκραζεν ἐκεῖθεν τὸν γέροντα, μὲ πολλὴν τα-
 πείνωσιν καὶ λύπην, λέγοντας· «ἔσφαλα, πάτερ μου, συγ-
 χώρησόν μοι καὶ εὐχου ὑπὲρ ἐμοῦ νὰ μοῦ βοηθήσῃ ὁ Κύριος
 καὶ νὰ μὲ σκεπάσῃ ἢ Χάρις του, δι' εὐχῶν σου ἀγίων, καὶ
 30 νὰ μὲ φωτίσῃ νὰ γνωρίσω πῶς πρέπει νὰ φέρνωμαι καὶ νὰ
 διορθῶνω καὶ νὰ φυλάγωμαι εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴν πταίω πλέ-
 ον». Ὁ δὲ γέρων ἀκόμη τὸν ἄφηνεν, ἕως ὅπου ἐσυντρίβετον
 ἡ καρδιά του λέγοντας τὸ «ἔσφαλα», καὶ ὅταν ἀρχινοῦσαν
 νὰ τρέχουν τὰ δάκρυα, τότε ἔβγαλινεν ἀπὸ τὸ κελλίον καὶ
 35 τοῦ ἔλεγεν· «σώνει ὡς τόσον, ὁ Θεὸς συγχωρήσοι σοι καὶ
 πρόσεχε τοῦ λοιποῦ». Καὶ παρηγορῶντάς τον ἔλεγε· «ἤξευ-
 ρε, τέκνον μου, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν χαίρεται τόσον εἰς ἄλλο
 κανένα ἔργον θεάρεστον, ὅσον ὅπου χαίρεται εἰς τὴν ταπει-
 νὴν καὶ συντετριμμένην καρδίαν καὶ τὰ μάτια ἐκείνου ὅπου
 40 δακρύζουσι διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ τὰ φιλεῖ γλυκύτα-
 τα». Καὶ οὕτω, ἀποτινάσσοντας τὴν λύπην ὁ Ἱεροθεός, ἤρ-
 χετον πάλιν μετὰ ἡμέρας εἰς τὴν κατάστασίν του, ὅμως μὲ
 δυσκολίαν· καὶ πάλιν ἔλεγεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του· «ἐτοῦτο,
 βέβαια καὶ χωρὶς ἄλλο, μὲ τὸ νὰ ἤξεύρῃ ὁ Θεὸς πῶς θέλει

23-24. καὶ ὡς... αὐτούς: s.l. add. Φ 28. ὑπὲρ ἐμοῦ E: ὑπερεμοῦ Φ, ὑπ' ἐμοῦ M //
 μοῦ ΦE: μέ M 29. μέ: s.l. add. Φ 30-31. καὶ νὰ διορθῶνω M: distincto ac damna-
 to del. Φ, ego conservavi, deest in E 32. ἐσυντρίβετον ME: ἐσκυτρίβετων Φ 33.
 λέγοντας τὸ ἔσφαλα: μὲ τὸ ἔσφαλα λέγοντας a.c., λέγοντας τὸ ἔσφαλα p.c. mutavit Φ
 [: α supra λέγοντας et β supra τὸ ἔσφαλα scripsit copista in Φ (ego μέ omisi)], μὲ τὸ
 νὰ ἔσφαλα λέγοντας ME (νὰ ante ἔσφαλα add. ME) 35. συγχωρήσοι ME: συχωρί-
 ση Φ 39. καὶ πάλιν... ἡλικίαν (lineae 43-50) post συντετριμμένην καρδίαν et ante
 καὶ τὰ μάτια ἐκείνου posuit copista in M 43. καὶ πάλιν... ἡλικίαν (lineae 43-50):
 s.l. add. Φ // καὶ πάλιν... ἡλικίαν (lineae 43-50) post μὲ δυσκολίαν et ante καὶ κάνον-
 τας posui // ἑαυτὸν ME: αὐτὸν Φ // ἐτοῦτο ME: ἐτοῦτου Φ 44. ἤξεύρῃ ME: ἔχει

52. 22-23. Πρβλ. Παρ. ις', 17 καὶ Παρ. κθ', 15. 23-24. Σοφ. Σολομ. γ', 6.

45 νὰ ἀποθάνῃ γλήγορα ὁ γέροντάς μου, θέλοντας νὰ τὸν ἀνα-
παύσῃ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, διὰ τοῦτο τὸν φωτίζει νὰ μὲ
ἐπιτιμᾷ καὶ νὰ μὲ κανονίξῃ τοιουτοτρόπως, δοκιμάζοντάς
με ὡς τὸ χρυσίον εἰς τὸ χωνευτήριον, ὅπου πρὶν τοῦ ἔλθῃ ὁ
θάνατος νὰ μὲ ἔχῃ τελειωμένον μὲ τὴν κατὰ Χριστὸν ἡλι-
50 κίαν». Καὶ κάνοντας τὴν ὑπηρεσίαν του, ἐπαρακαλοῦσε νο-
ερώς τὸν Θεὸν μὲ βαθυτάτους ἀναστεναγμοὺς τῆς καρδίας
του καὶ κρίζοντας τὸ γλυκύτατον ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ εἰς βοήθειαν καὶ νὰ τοῦ δίδῃ ὑπομονὴν ἕως τέλους εἰς
τὰς κατὰ Θεὸν δοκιμασίας τοῦ γέροντός του καὶ παρη-
55 γορῶντας τὸν ἑαυτὸν του ἔλεγε· «ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτή-
σασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν»· καὶ· «ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος <οὗ-
τος> σωθήσεται». Ὅμως, ἀπὸ ταῖς πολλαῖς λύπαις ὅπου
τοῦ ἀκολουθοῦσαν καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν βίαν ὅπου ἔβαζε νὰ
σ. 45 ταῖς ὑπομένῃ, ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ / τὴν νηστείαν καὶ ἐγκρά-
60 τειαν, ἐφαίνετον εἰς τοὺς ὀρώντας κίτρινος καὶ ξηρὸς ὡσάν
ἓνα νεκρὸν λείψανον, ὁ αἰίδιμος, εἰς ὄλον τὸν καιρὸν τῆς
ἀθλητικῆς του ὑπακοῆς· καὶ κατὰ τὴν Παροιμίαν· «ἀνδρὸς
λυπηροῦ ξηραίνεται <τὰ> ὀστᾶ». Πολλὰς φορές, ἔστωντας
καὶ νὰ μὴν ἐλάμβανεν εὐκόλα τὴν συγχώρησιν ἀπὸ τὸν γέ-

θέλει a.c., ἤξεύρει p.c. Φ // ἔχῃ ante ἤξεύρη del. M 45. τ ante μου del. Φ // καὶ ante
θέλοντας del. Φ, καὶ praebet E 48. χωνευτήριον M: χωνευτήρει Φ, χωνευτήρι E //
ὅπου: sub lineam add. Φ // καὶ ante πρὶν del. Φ // πρὶν τοῦ Φ: πρὸ τοῦ M, προτοῦ E
50. κάνοντας ΦE: κάμνοντας M // ὑπηρεσίαν M: ὑπερισίαν Φ, ὑπερησίαν E 51.
τὸν Θεόν: s.l. add. Φ // ἀναστεναγμοὺς E: ἀναστεναγμούς Φ, στεναγμούς M 52. καὶ
κρίζοντας: s.l. add. Φ 54. τὰς M: ταῖς ΦE // δοκιμασίας M: δοκιμασίαις Φ, δοκι-
μασίαις E 54-56. καὶ παρηγορῶντας... τέλος: s.l. add. Φ 56. τὰς ψυχὰς ME: τ: Φ
// ὑμῶν addidi: ὑμῶν praebet E 56-57. <οὗτος> addidi: οὗτος praebet E 57.
σωθήσεται ME: deest in Φ // ταῖς E: ταῖς Φ, τίς a.c., τῆς p.c. M // καὶ πάλιν... ἡλικί-
αν (lineae 43-50) post οὗτος σωθήσεται et ante ὅμως ἀπὸ ταῖς πολλαῖς posuit E 58.
τοῦ ΦE: om. M // ὅπου Φ: ὅπου E, ὅπου M 60. καὶ ξηρὸς: s.l. add. Φ 62. ἀνδρὸς
ME: ἀνθρώπου a.c., ἀνδρὸς [που del.] p.c. Φ 62-63. καὶ κατὰ... ὀστᾶ: s.l. add. Φ
63. ξηρένεται: ante ξηραίνεται del. M // καὶ ante πολλὰς del. Φ, καὶ praebet ME

47-48. Πρβλ. Σοφ. Σολομ. γ', 6. 55-56. Λουκ. κα', 19. 56-57. Ματθ. ι', 22. 62-
63. Παρ. ιζ', 22.

65 ροντα, διὰ τοῦτο ἐπήγαινε εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπρόσπι-
 πτεν ἔμπροσθεν εἰς τὰς ἁγίας εἰκόνας, παρακαλῶντας καὶ
 ἱκετεύοντας τὸν Θεὸν νὰ τοῦ χάριση ὑπομονὴν καὶ ἀνδρείαν
 φ. 20r καὶ ταπεινώσιν // καὶ πνεῦμα συντετριμμένον, ἔτι δὲ νὰ
 σύρῃ καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ γέροντος εἰς εὐσπλαγχνίαν καὶ
 70 συμπάθειαν καὶ μετριότητα. Καὶ οὕτως, ἀπὸ καιρὸν εἰς
 καιρὸν, ὀλιγόστευον οἱ δοκιμασίαις τοῦ γέροντος, πληθυνο-
 μένης τῆς θείας ἀγάπης καὶ τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἕτερον.

53. Ὅταν δὲ πάλιν ἐπήγαιναν εἰς τὸ Κυριακόν, ταῖς
 ἀγρυπνίαις, ἐβίαζε τὸν ἑαυτὸν τοῦ νὰ στέκεται ἄγρυπνος,
 ὅτι «κοπιᾶζοντας τὸ σῶμα (ἔλεγεν) φεύγει ὁ ὕπνος καὶ οἱ
 πονηροὶ λογισμοί»· διὰ τοῦτο καὶ ἐστέκετον εἰς τὸ στασί-
 5 δίον τοῦ μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ εὐλαβείας, προσευχόμε-
 νος καὶ προσέχοντας εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ, μὴ συνομιλῶντας
 τὸ σύνολον μὲ τινα χωρὶς ἀνάγκην. Καὶ ὅταν ἤρχετον ἡ
 ἀράδα τοῦ νὰ ψάλλῃ, ἔψαλε μὲ πᾶσαν εὐταξίαν καὶ ἐπρόσε-
 χεν ὅλως εἰς τὸ νόημα τῶν ψαλομένων ψαλμῶν ἢ τροπαρί-
 10 ων· πότε, πάλιν, τὸν ἐπρόσταζεν ὁ τυπικάρης νὰ κανο-
 ναρχῆ, ἄλλοτε τοῦ ἔβανε σχῆμα νὰ κάμῃ ἀνάγνωσιν καὶ
 τόσον ξεκάθαρα καὶ γλυκύτατα τὰ ἐπαράδιδεν τὰ θεῖα λό-
 για, ὁ εὐλογημένος, ὅπου σχεδὸν ὅλους τοὺς ἐτραβοῦσε
 πρὸς τὸν ἑαυτὸν τοῦ (ὡς ὁ μαγνήτης τὸν σίδηρον) καὶ τρό-
 15 πον τινὰ ὡσὰν αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ ἔβανεν μὲ τὸ χερί τοῦ εἰς
 τοῦ κάθε ἐνὸς τὸ αὐτίον τὰ θεῖα λόγια. Καὶ ἀπὸ τὸ Κυ-
 ριακὸν δὲν ἔβγαινε ἂν δὲν ἐρωτοῦσε τὸν γέροντα πρῶτον·
 καὶ ὅταν ἔβγαινε, διὰ ἀναγκαίαν χρείαν, ὀγλήγορα πάλιν

67. καὶ M: sub lineam add. Φ, om. E 69. μετριότητα ante τὴν ψυχὴν posuit copista in M, omisi // εὐσπλαγχνίαν E: εὐσπλαχνίαν ΦM 70. καὶ μετριότητα: supra καὶ τὴν ψυχὴν scripsit copista in Φ, ego post συμπάθειαν posui, om. E 72. θείας E: s.l. add. Φ, om. M

53. 1. ἐπήγαιναν E: ἐπήγεσαν Φ, ἐπήγαινε M 7. καὶ ὅταν ἤρχετον... θεῖα λόγια (lineae 7-16): s.l. add. Φ 9. ὅλως: s.l. add. Φ 11. συναξάρι ante σχῆμα del. M 12. ξεκάθαρα ME: καθάρᾳ a.c., [ἐξ s.l. add.] κάθαρα p.c. Φ // ἐπαράδιδεν sub τὰ ἐπαράδιδεν del. Φ // ἐπαράδιδεν Φ: ἐπαράστενε M, ἐπαράσταινε E 12-13. τὰ θεῖα λόγια: sub lineam add. copista in Φ, om. ME 14. σίδηρον M: σίδηρον Φ, σίδηρον E

20 ἐγύριζεν ὀπίσω. Καὶ καμμίαν φοράν, ὅταν τὸν ἐπέιραζεν ὁ
 ὕπνος πολλά, ἔβγαινε ἀπὸ τὸ στασίδιον καὶ ἐστέκετον
 σ. 46 ἀπάνω εἰς τὰ μάρμαρα· καὶ τὸ καλοκαίρι, στενοχωρούμενος
 ἀπὸ τὴν περισσὴν ζέστην, / ἔβγαζεν τὰ ποδήματα καὶ ἐ-
 στέκετον οὕτω ἀπάνω εἰς τὰ μάρμαρα, μὴν ψηφῶντας τὴν
 βλάβην ὅπου προέρχεται ἀπὸ τὴν ψύχραν τῶν μαρμάρων
 25 καὶ διὰ τοῦτο, μετὰ ταῦτα, τοῦ ἐκατέβησαν ρευματικά εἰς
 τοὺς πόδας καὶ ἔπασχεν πάντοτε, ὁ μακαρίτης. Ὅθεν, βλέ-
 ποντάς τον ὁ γέρων ὅπου ἀγωνίζετον τοιοῦτοτρόπως, διὰ
 τὴν ἀγάπην τοῦ ἐρωμένου καὶ γλυκυτάτου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ, ἐχαίρετον μάλιστα καὶ δὲν τὸν ἐμπόδιζεν. Καὶ
 30 ἀπολύοντας τὸ Κυριακὸν ἐπήγαιναν σιωπῶντες εἰς τὴν
 καλύβην τους καὶ ξεκουραζόμενοι ὀλίγον, συνομιλοῦντες
 καὶ πνευματικαῖς ὁμιλίαις, ἔπειτα ἐδιάβαζαν Μετάληψιν ἢ
 καὶ τὰς Ὡρας καὶ ἐπήγαινε ὁ ἓνας εἰς τὸ Κυριακόν, ἃν
 ἦτον ἐφημέριος, καὶ ὁ ἕτερος ἐλειτουροῦσεν ἐκεῖ εἰς τὴν
 35 ἐδικήν τους ἐκκλησίαν μέ τινα ἀδελφόν.

54. Βλέποντες μερικοὶ ἀμελεῖς (ὡσὰν ἐμένα τὸν παν-
 ἄθλιον) ὅπου ἐπολιτεύετον τοιοῦτοτρόπως, ὁ θεῖος Ἱερόθε-
 ος, καὶ νὰ φυλάττη τοιαύτην ἀκριβῆ σιωπὴν καὶ ξενιτείαν
 πρὸς τοὺς ἔξω καὶ ὅτι δὲν ὁμιλοῦσεν μέ τινα χωρὶς τὴν ἁ-
 5 δειαν τοῦ πνευματικοῦ του πατρός, ἐσκανδαλίζοντο, οἱ εὐ-
 λογημένοι, ἐκεῖ μάλιστα ὅπου ἔπρεπε νὰ μιμοῦνται τὰ κα-
 λὰ καὶ τὰς ἀρετὰς ὅπου ἔβλεπον εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι
 ὅλον τὸ ἐναντίον ἐπεχείριζον νὰ φέρνουνται, συνεργία (βέ-
 βαια) τοῦ μισοκάλου δαίμονος. Διότι, βλέποντας ὁ ἐχθρὸς
 10 ὅτι ἐφάνη δόκιμος εἰς ὅλας τὰς κατὰ Θεὸν δοκιμασίας τοῦ

22. του post ποδήματα add. E 23. ἀπάνω ΦE: ἐπάνω M 35. καλήβαν ante ἐκκλη-
 σίαν del. Φ

54. 1. Βλέποντες M: βλέπωντες Φ, βλέποντας E 2. ὅπου Φ: ὅπου E, ὅπου M 2-3.
 ὁ θεῖος Ἱερόθεος ME: ὁ θεῖος ὁ Ἱερόθεος s.l. add. Φ [ὁ Ἱερόθεος s.l. scripsit prius et ὁ
 θεῖος ante ὁ Ἱερόθεος add. alterum (ὁ ante Ἱερόθεος omisi) copista in Φ] 3. τοιαύτην
 E: ταύτην Φ, ταύτην M // ἀκριβῆ E: ἀκριβεῖ Φ, ἀκριβῶς (dubitanter) M 4. ὁ θεῖος Ἱε-
 ρόθεος post ἔξω del. Φ 5. ἐσκανδαλίζοντο M: ἐσκανδαλίζονταν ΦE 8. φέρνουνται
 ΦM: φέρνωνται E 8-9. (βέβαια): parentheseis om. ME 10. τὰς post εἰς del. Φ

φ. 20ν πνευμα//τικοῦ του πατρὸς καὶ τρόπον τινὰ ὡσὰν νὰ ἔστο-
 μῶθη καλύτερα, ὡσπερ ἓνα ἀμόνι ἀλύγιστον, διὰ τοῦτο,
 λέγω, ἐδοκίμασε ὁ πονηρὸς νὰ διεγείρη καὶ νὰ ἀσκηώσῃ
 τοὺς ἀπ' ἔξω ὁμοσχήμεους πατέρας καὶ ἀδελφούς, διὰ νὰ
 15 τὸν κάμουν νὰ ἀφήσῃ ταῖς καλαῖς ἐκείναις μεταχείρισαις
 καὶ ἀρεταῖς ὅπου ἐφύλαττε πρὸς τὸν πνευματικὸν του πα-
 τέρα. Ἐπειδὴ καὶ ἔλεγον ὅτι δὲν πρέπει νὰ φέρνεται τοιου-
 τοτρόπως, ἤγουν μὲ τὴν ἀποφυγὴν, τὴν σιωπὴν καὶ ἀπο-
 ξένωσιν ὅπου δείχνει εἰς ὄλους, ἀλλὰ νὰ πολιτεύεται καὶ
 20 νὰ φέρνεται καθὼς πολιτεύονται καὶ οἱ ἄλλοι μοναχοὶ τῆς
 σ. 47 / σκῆτews.

55. Ὁ δὲ Ἱερόθεος, στοχαζόμενος ὅτι αὐτὰ ὅλα εἶναι
 σπέρματα τοῦ ἀρχεκάκου καὶ φθονεροῦ διαβόλου, ὅπου
 ἔσπειρε τὸν φθόνον ἀκόμη μέσα εἰς τὸν παράδεισον, μὲ τὸ
 νὰ συμβουλευσῇ τοὺς προπάτορας νὰ παραβοῦν τὴν ἐν-
 5 τολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Καῖν νὰ γένῃ ἀδελφοκτόνος καὶ
 τοὺς καθ' ἑξῆς, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς δὲν ἐφρόντιζε παν-
 τελῶς περὶ τῶν τοιούτων, ἀποβλέποντας εἰς τὸν ποθούμε-
 νόν του Χριστὸν καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν του πατέρα καὶ
 εἰς τὴν ἐδικήν του ὠφέλειαν. Οἱ κατηγορίας, ὅμως, καὶ ἀ-
 10 σχημολογίας αὔξανον περισσότερον, ὄχι μόνον πρὸς τὸν
 Ἱερόθεον ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν κοινὸν πνευματικὸν τους πατέ-
 ρα Διονύσιον. Πολλάκις τοὺς ἐσυμβούλευεν, ὁ αἰίδιμος, καὶ
 αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ διὰ μέσον ἄλλων, ὅτι νὰ μὴν κινοῦνται
 τοιουτοτρόπως ἀδίκως καὶ παραλόγως κατ' αὐτούς. Ἀλλὰ
 15 ἐκείνοι μὲν, ἐμπρὸς ἔδειχναν ὅτι φυλάττουν τὸ σέβας καὶ
 τὴν εὐπίθειαν καὶ ἐδέχονταν ἐκείνα ὅπου τοὺς ἔλεγεν, πί-
 σω δὲ ἐλαλοῦσαν τὰ χεῖριστα.

56. Ἀπὸ αὐτοὺς ἦτον ἓνας καὶ ἀπὸ ἐκείνους τοὺς προει-
 ρημένους δύο ἀδελφούς, ὅπου εἶχαν ἀκολουθήσει τὸν Ἱε-
 ρόθεον εἰς τὸ "Ἁγιον" Ὄρος, ὄντας καὶ αὐτὸς ἐκεῖ εἰς τὴν

13. ὁ πονηρός: s.l. add. Φ // διεγείρη E: διεγείροι Φ, διαγείρει M 20. πολιτεύονται:
 πολυτεύονται Φ, πολιτεύονται ME

55. 2. ὅπου Φ: ὀπού E, ὅπου M 4. παραβοῦν M: παρεῖουν Φ, παρέβουν E 6. τοὺς
 ΦE: τοῦτο M 8. θεόν ante Χριστόν del. M 16. καὶ ΦE: om. M

- σκήτην εἰς γέροντα, καὶ μίαν ἡμέραν, παρακινήμενος (ἢ
 5 ἀπὸ λόγου τοῦ ἢ ἀπὸ ἄλλου), ἔρχεται εἰς τὸν πνευματι-
 κόν, ἢ νὰ εἰπῇ τὸν λογισμόν τοῦ ἢ διὰ καμμίαν συμβουλήν,
 τὸ περισσότερον, ὅμως, διὰ ἔλεγξιν (καὶ τοῦτο τὸ λέγω
 οὐχὶ νὰ κατακρίνω τὸν ἀδελφὸν ἢ τοὺς ἄλλους· μὴ γένοιτο·
 ἀλλὰ διὰ νὰ καταλάβετε τὴν πονηρίαν καὶ τὰς μηχανὰς
 10 τοῦ φθονεροῦ διαβόλου, ὅπου ἐνεργοῦσε ἐναντίον τοῦ εὐλο-
 γημένου Ἰεροθέου), ἐπειδὴ τοῦ λέγει· «διὰ τί, πάτερ, δὲν
 φ. 21r ἀφήνεις τὸν Ἰεροθέον νὰ συνομιλοῦμεν καμμίαν φοράν,
 ὁμοίως καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς, μάλιστα ὅπου ἀπὸ
 τὴν αἰτίαν ταύτην παρακινουῦνται οἱ πατέρες νὰ σᾶς μέμ-
 15 φωνται καὶ νὰ σᾶς κατηγοροῦν πολλὰ». Ὁ δὲ πνευματικὸς
 τοῦ λέγει· «μὴν τύχει, τέκνον μου, καὶ φθονεῖς τὸν Ἰεροθέον
 καὶ θέλοντας νὰ τὸν κάμῃς νὰ ἀφήσῃ τὴν κατὰ Θεὸν σιω-
 πὴν τοῦ καὶ ξενιτεῖαν ζητεῖς τὴν συνομιλίαν του;». «Ὁχι,
 πάτερ, τοῦ λέγει· ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἔχω ἀγάπην καὶ σέβας καὶ
 σ. 48 20 πολλὴν εὐλάβειαν εἰς / αὐτόν, ἀκόμη ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐπειδὴ
 ὠφελούμαι ἀπὸ τὸν λόγον του, διὰ τοῦτο ζητῶ τὴν συνομι-
 λίαν του». Τοῦ λέγει πάλιν ὁ πατήρ· «ὅτι μὲν ὠφελεῖσαι,
 τέκνον, ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Ἰεροθέου πιθανόν ἐστίν· τὸ δὲ νὰ
 25 τοῦ δώσω ἐγὼ ἄδειαν νὰ συνομιλήτε μαζί ἢ μὲ ἄλλον τινὰ
 εἰς καιρὸν ἀκόμη ὅπου εἶναι ὑποτακτικὸς, τοῦτο εἶναι φανε-
 ρὸν καὶ εἰς ἐσὲ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πὼς εἶναι ἐμποδισμένον
 ἀπὸ τοὺς ἀγίους πατέρας νὰ γίνεταί εἰς ἐκείνους ὅπου θέ-
 λουν νὰ ὑποτάσσωνται ἐν ἀληθείᾳ καὶ ὅπου μὲ τὴν προαί-
 ρεσίαν τοὺς ἀποφάσισαν νὰ εἶναι εἰς τόπον μαθητῶν. Διὰ
 30 τοῦτο, λοιπόν, δὲν εἶναι καιρὸς ἀκόμη εἰς τὸ νὰ διδάσκῃ ὁ
 Ἰεροθεός, ὡσὰν ὅπου ἀκόμη εὐρίσκεται εἰς τόπον μαθητοῦ.
 Ὅταν, ὅμως, εὐδοκήσῃ ὁ Θεός, θέλει γένη καὶ αὐτὸς εἰς
 ἄλλους ὁδηγὸς καὶ διδάσκαλος. Ἄλλὰ ἐσύ, τέκνον, ἂν θέ-

56. 10. ὅπου Φ: ὅπου E, ὅπου M 17. νὰ τὸν κάμεις post κάμῃς del. Φ 19. καί: s.l. add. Φ 24. ἄδειαν ante ἐγὼ del. M // ἦ: s.l. add. Φ 25. εἰς καιρὸν... ὑποτακτικὸς: s.l. add. Φ 28. ὑποτάσσωνται: ὑποτάσσονται M, ὑποτάσσονται Φ, ὑποτάσσονται E 32. Ὅταν ὅμως: ὅμως ὅταν a.c., ὅταν ὅμως p.c. mutavit Φ [: a supra ὅταν et β supra ὅμως scripsit copista in Φ], ὅμως ὅταν ME

λης ἀληθινὰ νὰ ὠφεληθῆς ἀπὸ τὸν Ἱερόθεον, μὴν ζητῆς μό-
 35 νον ἀπὸ τὸν λόγον του, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἀπὸ τὰ ἔργα
 του· ἤγουν, ἀπὸ τὴν ὑπακοήν του, ἀπὸ τὴν σιωπὴν του,
 ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν, τὴν ἀποξένωσιν ἀπὸ ὅλους καὶ τὸ ἀ-
 παρῆρσίαστον. Καὶ ὑποτάξου ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐσὺ εἰς τὸν γέ-
 ροντά σου, τέκνον, καὶ φύλαττε πρὸ πάντων τὴν γλῶσσάν
 40 σου ὡσὰν κόρην ὀφθαλμοῦ.

57. »Ἐπειδὴ καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡσὰν
 ἓνα ἄλογον βασιλικόν· καὶ ἂν βάνῃ εἰς αὐτὴν χαλινάρι καὶ
 τὴν μαθαίῃ νὰ περιπατῆ εὐτακτα καὶ νὰ μὴν σκοντάβῃ,
 θέλει καθίση ἐπάνω εἰς αὐτὴν καὶ θέλει ἀναπαυθῆ ὁ Βα-
 5 σιλεὺς Θεός· εἰ δὲ καὶ ἀφήσῃ αὐτὴν ἀχαλίνωτον καὶ νὰ φέ-
 ρεται ἄτακτα (ἂν καὶ τολμηρὸν εἶναι νὰ τὸ εἰπῶ, ὅμως τὸ
 λέγω καὶ ἐγὼ μαζὶ μὲ τοὺς θεῖους πατέρας), θέλει καβαλι-
 κεύσῃ ἐπάνω εἰς αὐτὴν ὁ διάβολος. Δὲν ἀκούεις πῶς ὁ Χρι-
 φ. 21v στὸς φοβερίζει ἐκείνους ὅπου ἀργολογοῦν; “Ἀμὴν λέ//γω
 10 ὑμῖν, ὅτι καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου λόγον δώσουσιν οἱ ἄνθρω-
 ποι ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως”· καὶ ἡ Σοφία τοῦ Σολομῶντος· “ἐκ
 πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν”. Ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς,
 τέκνον, καὶ εἰς τοὺς καιροὺς ὅπου ἐφθάσαμεν. Οἱ ἅγιοι πα-
 σ. 49 15 γουν ταῖς ἄκαιραις / καὶ ἄκαρπαις πολυλογίαις καὶ ἡμεῖς
 ταῖς ζητοῦμεν (διὰ νὰ εἰπῶ τοιουτοτρόπως) ὡσὰν μὲ τὸ
 φανάρι. Ὡσὰν ὁ ἀββᾶς Ἀγάθων, ὅπου ἔβαλε τρεῖς χρόνους
 μίαν πέτραν εἰς τὸ στόμα του διὰ νὰ παιδαγωγῆσῃ τὴν
 γλῶσσάν του καὶ νὰ μάθῃ νὰ σιωπᾷ· καὶ ὁ ἀββᾶς Σισώης
 20 εἰς τριάκοντα ὀλοκλήρους χρόνους ταύτην καὶ μόνην προσ-
 ἠύχετο τὴν εὐχὴν· “Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, σκέπασόν με ἀ-

40. ὡσὰν ΦΕ: ὡς Μ

57. 10. καὶ ΦΜ: om. Ε 12. ἐκφεύξῃ Ε: ἐ [x sub lineam add.] φεύξῃ Φ, ἐφεύξῃ Μ 13.
 ὅπου Φ: ὅπου Ε, ὅπου Μ

57. 9-11. Ματθ. ιβ', 36. 11-12. Παρ. ι', 19. 17-19. Γεροντικόν, σ. 13, § ιε'. 19-
 22. Γεροντικόν, σ. 110, § ε'.

πὸ τῶν πτωμάτων τῆς γλώσσης μου". Ἀλλὰ ἡμεῖς τώρα, καθὼς βλέπω, μεταχειρίζομεθα ὄλον τὸ ἐναντίον, φθονοῦντες, κατηγοροῦντες καὶ διαβάλλοντες τοὺς ἀδελφούς μας
25 ὁποῦ πολιτεύονται καὶ ἀγωνίζονται ἐν ἀληθείᾳ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τους».

58. Ἀκούοντας αὐτὰ ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν πνευματικὸν πατέρα τοῦ Ἱεροθέου, ἐντράπη· καὶ μὴν ἔχοντας πλέον τί νὰ εἰπῆ, ὁμολόγει πῶς ὠφελήθη πολλά· καὶ ζητῶντας συγχώρησιν, τὴν ἔλαβεν. Καὶ οὕτω, ὑπήγεν εἰς τὸν γέροντα
5 τὰ του προσέχοντας εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἀγωνιζόμενος τὸ κατὰ δύναμιν, μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν, διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του.

59. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἤμουν καὶ ἐγὼ ἓνα πρόβατον ταπεινὸν ἐκείνης τῆς ἱερᾶς σκήτηως, ποιμαινόμενον ἔτι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς Διονυσίου. Καὶ τυχαίνοντας
μῖαν φορὰν εἰς τὴν ἱερὰν καὶ μεγίστην Λαύραν τοῦ Βατοπαιδίου, ἠῦρα τὸν ἀδελφὸν τοῦ θαυμασίου Ἱεροθέου, ὁποῦ
5 ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν πατρίδα τους. Βλέποντάς με, λοιπόν, ἐκεῖνος εἰς τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας, μὲ ἐστοχάσθη ὅτι εἶμαι ἀπὸ τὴν σκήτην, ἴσως δὲ καὶ νὰ ἐρώτησεν καὶ τινα ἀπὸ τοὺς ἐκεῖσε ἀδελφούς. Διὰ τοῦτο,
10 ἔδειξεν καὶ πολλὴν ἀγάπην καὶ σέβας πρὸς ἐμένα τὸν ταπεινόν, ὡσὰν ὁποῦ ἤμουν τάχα ἀπὸ τὴν σκήτην καὶ ἤλπιζεν νὰ μάθῃ τίποτες διὰ τὸν ἠγαπημένον του ἀδελφόν.

φ. 22r

60. // Διὰ τοῦτο καὶ ἀρχίζει νὰ μὲ ἐρωτᾷ, μὲ πολλὴν δίψαν καὶ πόθον, λέγοντας· «πάτερ ἅγιε, εἶπέ μου σε παρακαλῶ ἂν ἤξεύρης τὸν ἀδελφόν μου καὶ ποῦ εὐρίσκεται, διότι ἤκουσα ἀπὸ κάποιον ἱερομόναχον ταξιδιώτην ὅτι νὰ εὐρίσκειται
σ. 50 5 εἰς αὐτὴν τὴν σκήτην τοῦ ἁγίου / Δημητρίου, εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖς καὶ ἡ ἀγιωσύνη σου, καὶ ὅτι εἶναι

22. πτωμάτων ΦΕ: πτεσμάτων (dubitanter) M 25. ὁποῦ Φ: ὁπού Ε, ὅπου Μ // πολιτεύονται Ε: πολητεύονται Φ, πολιτεύονται Μ

58. 1. ἤγουν post ἐκεῖνος del. Φ 3. καί: s.l. add. Φ

59. 4. ἱερὰν καί: s.l. add. Φ 7. ἐκεῖνος: s.l. add. Φ 8. εἶμαι Φ: ἤμουν ΜΕ

60. 3. ἂν ΦΕ: ἔάν Μ 6. κατοικεῖς Ε: κατεικῆς Φ, κατοικῆ Μ

ὑποτακτικὸς εἰς ἓναν πνευματικόν. Ὅμως, δὲν ἤξεύρω τὸ βέβαιον· λοιπόν, πληροφόρησόν με, πάτερ, διὰ ἀγάπην Θεοῦ».

61. Ἀκούοντας, λοιπόν, τὰ λόγια τοῦ εὐλαβοῦς ἐκείνου ἀδελφοῦ, τὸν ἠγάπησα καὶ ἐγὼ ἀπὸ καρδίας μου, μὲ τὸ νὰ ἐκατάλαβα ἀπὸ τὰ σημεῖα ὅπου μοῦ εἶπε, ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου του, ὅτι νὰ εἶναι ἀδελφός 5 αὐτὸς τοῦ Ἱεροθέου κατ' ἀλήθειαν. Εἶτα τοῦ λέγω· «ἔχε θάρρος, ἀδελφέ, ὅτι καθὼς στοχάζομαι ἐγὼ ὁ ἀδελφός σου εἶναι εἰς τὸν πνευματικὸν τῆς σκῆτέως μας, κύρ Διονύσιον· καὶ λοιπόν, ἀκολούθει μοι διὰ νὰ σὲ ὑπάγω πρὸς αὐτούς».
- Καὶ οὕτω, ἀνέβημεν εἰς τὴν σκῆτην καὶ ὑπήγαμεν πρῶτον 10 εἰς τὴν ταπεινὴν μου καλύβην καὶ φιλεούντάς τον ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου οἰκονόμησεν ὁ Κύριος ἀνεπαύθημεν ὀλίγον. Ἐπειτα, τὸν ὑπήγα εἰς τὸν πνευματικὸν πατέρα τοῦ Ἱεροθέου καὶ κτυπώντας ἡσυχὰ τὴν θύραν ἐβγήκεν ὁ ποθούμενος ἀδελφός καὶ μᾶς ἄνοιξεν τὴν θύραν τοῦ περικλείσματος καὶ 15 ζητώντας ἐγὼ τὴν συνηθισμένην εὐλογία, τοῦ εἶπον ὀλίγον μυστικά· «ἐτούτος ὁ νέος εἶναι ἀδελφός σου». Καὶ ἐκεῖνος μοῦ εἶπε· «ἐγὼ ἔχω τοιοῦτον ἀδελφόν; (ἐπειδὴ δὲν τὸ ἤξευρε πὼς ὑπήγεν εἰς μοναστήριον)· ἄς εἶναι· πρόσμενε, λοιπόν, ὀλίγον διὰ νὰ δώσω εἶδησιν τοῦ γέροντός μου».
- 20 Καὶ μετὰ ὥραν ἰκανὴν ἐξῆλθεν ὁ πατήρ, περιχαρῆς ὅλως, καὶ μᾶς ἐδέχθη προθύμως καὶ μὲ ἀγάπην πολλήν· καὶ βάνοντες ἡμεῖς μετάνοιαν, ἡσπάσθημεν τὴν ἱεράν του δεξιάν. Ἐπειτα, μᾶς ἐπῆρεν εἰς τὸ προαύλιον τοῦ μικροῦ κελλίου του καὶ ἐκαθίσσαμεν καὶ διηγούμενος ἐγὼ διὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ 25 ἀδελφοῦ, ἀρχίζει καὶ αὐτὸς νὰ ἐρωτᾷ καὶ νὰ τὸν ἐξετάζη τοιοτοτρόπως· «πόθεν εἶσαι, τέκνον, καὶ ἀπὸ τί αἴτιον ἐ-

61. 1. λοιπόν: s.l. add. M 3. μοῦ M: μέ ΦΕ 4-5. ἀδελφός αὐτός E: αὐτὸς ἀδελφός a.c., ἀδελφός αὐτός p.c. mutavit Φ [α supra ἀδελφός et β supra αὐτός scripsit copista in Φ], αὐτὸς ἀδελφός M 8. μοι M: μη Φ, μου E 14. ἄνοιξεν E: ἄνιξεν Φ, ἡνοιξεν M 17-18. (ἐπειδὴ... μοναστήριον): s.l. add. Φ 18. τό ΦE: τόν M 22. ἡμεῖς ΦE: om. M 23. ἐπιτα μᾶς ὕπε post κελλίου του del. Φ 24. μου post ἐρχομόν del. M

φ. 22v παρακινήθης νὰ ἔλθης εἰς τὸ "Ἁγιον" Ὄρος; Εἰπέ μού το κα-
ταλεπτῶς καὶ μὴ μου κρύψης τίπο//τες».

62. Ὁ δὲ νέος ἐκεῖνος ἄρχισεν, μετὰ προθυμίας καὶ μὲ
ἀπλότητα καρδίας, νὰ τοῦ διηγῆται λέγοντας· «ἐγώ, πά-
τερ μου, εἶμαι ἀπὸ ἓνα χωρίον ταπεινὸν τοῦ Μωρέως καὶ
ἔχοντας ἀδελφὸν καλόγηρον εἰς μοναστήριον ἔμαθον οἱ γο-
σ. 51 5 νεῖς μας πῶς ἀνεχώρησεν ἀπ' ἐκεῖ / καὶ χωρὶς νὰ δώσῃ
εἶδῃσιν εἰς αὐτοὺς ἦλθεν εἰς τὸ "Ἁγιον" Ὄρος. Ἀκούσας καὶ
ἐγὼ τὴν ἀναχώρησίν του ἐλυπήθην καὶ ἐπόνεσα τὴν καρδί-
αν καὶ τρωθεὶς τὴν ψυχὴν θείῳ ἔρωτι ἐπαρακάλεσα τοὺς
γονεῖς μας νὰ μὲ ὑπάγουν εἰς μοναστήριον· οἱ ὅποιοι, ὄντες
10 θεοφιλεῖς, τὸ ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς. Καὶ οὕτω, μὲ ὑπήγαν
εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα μοναστήρια τῆς Θεοτόκου καὶ κατ'
ἀρχὰς μὲ ἔβαλαν οἱ πατέρες ἐκεῖνοι εἰς γέροντά τινα, Ἀ-
θανάσιον τὸ ὄνομα, ὄντας ἀπὸ τοὺς πρώτους προεστῶτας
τοῦ μοναστηρίου ἐκείνου. Καὶ περνῶντας καιρὸς πολὺς,
15 ἤκουα πολλάκις ἀπὸ τοὺς εὐλαβεστέρους ἀδελφοὺς καὶ ἀπὸ
τὰ συναξάρια καὶ τοὺς βίους τῶν ἀγίων, ὅπου ἀνεγίνωσκον
κάθε ἡμέραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ εἶναι
τῷ ὄντι μακαρία ζωὴ καὶ σχεδὸν μία ἔνωσις καὶ ἀντάμωσις
τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, εἰς ἐκείνους ὅπου ἀγαπήσουν
20 ἐξ ὅλης τους ψυχῆς τὸν Θεὸν καὶ ἀπαρνηθοῦν ὅλα τὰ κοσμι-
κά. Καὶ λοιπὸν, ἐρχόμενος μίαν φορὰν ἕνας ταξιδιώτης
ἀπὸ τὸ μοναστήριον τοῦ Δοχειαρίου (ὁ ὅποιος θαρρῶ ὅτι
σᾶς ἠξεύρει), τὸν ἠρώτησα ἐγὼ μετὰ πόθου καὶ δίψης
πολλῆς διὰ τὸν ἀδελφόν μου καὶ διὰ τὴν καλογερικὴν καὶ
25 ἀσκητικὴν ζωὴν τῶν πατέρων τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ὁ ὁ-
ποῖός με εἶπεν πῶς ὁ ἀδελφός μου εὐρίσκεται εἰς σκῆτην
καὶ εἰς πατέρα πνευματικόν. Λοιπὸν, ἀπὸ τότε καὶ εἰς τὸ
ἐξῆς ἐπερνοῦσα πάντοτε ἐγνοιασμένος καὶ συλλογισμένος,

62. 5. μας ΦΜ: μου E 8. ἔρωτι E: ἔρωται Φ, ἔρωτος M 17. κάθε ἡμέραν ΦE: καθ'
ἡμέραν M 19. δηλαδή post ἐκείνους del. Φ, δηλαδή praebet E 21. λοιπὸν: s.l. add.
Φ // Καὶ λοιπὸν ΦE: Λοιπὸν καὶ transposuit M 22. ὅτι M: νά del. et s.l. ὅτι corr. co-
pista in Φ, ὅτι νά praebet E 26. με ΦM: μου E // σέ supra εἰς add. copista in Φ,
omisi, εἰς σέ praebet ME

ὥστε ὁποῦ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ ἀδελφοὺς μὲ εἶχον διὰ
 30 ὑποκοντριακὸν καὶ ὡς ἕξω φρενῶν. Ἄλλὰ ἐγώ, ἔχοντας
 τὸν λογισμὸν μου στερεωμένον καὶ ὡσὰν καρφωμένον εἰς
 τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
 Ὁρους, δὲν ἐστοχάζουμουν παντελῶς τί μοῦ ἔλεγον ἐκεῖνοι.
 Λοιπὸν, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, πάτερ ἅγιε, ἐπόθησα καὶ
 35 ἐγὼ νὰ ἔλθω ἐδῶ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ εὐρίσκοντας τὸν
 ἀδελφόν μου νὰ τοῦ γένω καὶ ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς ἀκόλουθος
 καὶ συνεργάτης μέχρι τέλους, σηκώνοντες τὸν χρηστὸν καὶ
 φ. 23r γλυκύτατον // ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, τὸ κατὰ δύναμιν, διὰ
 τῆς ὑπακοῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· καὶ ἄμποτε
 40 νὰ μὲ βοηθήσῃ ἡ Χάρις του, δι' εὐχῶν σας ἀγίων».

63. Τοῦ λέγει ὁ πατήρ· «ἔκαμες, τέκνον μου, πολλοὺς
 σ. 52 / χρόνους εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον;». Ὁ δὲ νέος τοῦ λέγει·
 «τρεῖς χρόνους ἔκαμα ἐκεῖ, πάτερ μου, καὶ ἕως ὁποῦ νὰ μι-
 σεύσω ἐπέρασα πολλαῖς δυσκολίαις καὶ ταραχαῖς εἰς τοὺς
 5 λογισμοῦς. Ἐπειτα, θερμανθεὶς τὴν ψυχὴν θείᾳ Χάριτι καὶ
 δι' εὐχῶν σας, ἐμίσησα μὲ εὐχὴν καὶ εὐλογίαν τῶν ἐκείσε
 πατέρων καὶ μὴν ἔχοντάς τινα συνοδοιπόρον ἢ βοηθὸν ἔκρι-
 να εὐλογον νὰ ἀπεράσω ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, ἕνα μὲν, διὰ
 νὰ πάρω τινὰ ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς μας διὰ συνοδείαν, καὶ
 10 ἄλλο δέ, νὰ ἀποχαιρετήσω καὶ τὴν γηραιὰν ἐκείνην μητέρα
 μας. Ἡ ὁποία, καθὼς μὲ εἶδε ὁποῦ ἐπῆγα, ἐκατάλαβε τὴν
 ὑπόθεσιν καὶ ἄρχισε νὰ δακρύζῃ καὶ νὰ μοῦ λέγῃ· «τέκνον
 μου, στοχάζομαι ὅτι ἔχεις σκοπὸν διὰ νὰ ὑπάγῃς νὰ εὕρῃς
 τὸν ἡγαπημένον μου Ἰωσήφ» (ἂν καὶ εἶχα σκοπὸν νὰ μὴ τὸ
 15 φανερώσω, ὅμως δὲν ἠμπόρεσα νὰ τὸ κρύψω). Ἐγὼ δὲ τῆς
 εἶπον· «ναί, μήτέρ μου, καὶ διὰ τ' αὐτὸ ἦλθον νὰ μὲ δώσης
 τὴν εὐχὴν σου». Ἐκείνη δὲ μοῦ λέγει πάλιν· «καλὸν ἔργον
 καὶ θεάρεστον ἐδιαλέξατε, τέκνα μου ἡγαπημένα, ἔστων-

33. ἐστοχάζουμουν ΦΕ: ἐστοχαζοῦμ [ου e.c.]ν Μ 40. μὲ ΦΕ: om. Μ // δι' εὐχῶν
 ΦΕ: εὐτυχῶν Μ

63. 2. χρόνους ΜΕ: χρόνιους Φ 3. τρεῖς Ε: τρίς Φ, τρία a.c., τρίς p.c. Μ 9. νο ante
 συνοδείαν del. Μ 18. ἐδιαλέξατε: [ἐ s.l. add.] διαλέξεται Φ, διαλέξατε Μ, ἐδιαλέξετε Ε

- τας νὰ προτιμήσετε τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ περισσότερο
 20 ἀπὸ τὴν ἐδικὴν μας, μ' ὅλον τοῦτο ἔχετε νὰ ἀφήσετε τὴν
 φλόγα τῆς ἀγάπης σας ἄσβεστον εἰς ἐμένα καὶ νὰ κατακαί-
 ωνται τὰ σπλάγχνα μου διὰ πάντα εἰς τὴν ἐνθύμησίν σας".
 Ἐγὼ δέ, διὰ παρηγορίαν τάχα, τῆς ἔλεγα πάλιν· "μὴ λυ-
 πᾶσαι, μητέρα μου, ἀλλὰ νὰ χαίρεσαι μάλιστα καὶ νὰ δοξά-
 25 ζῆς εὐχαριστῶντας τὸν Ἅγιον Θεόν, ὅπου σὲ ἀξίωσε νὰ
 τοῦ προσφέρῃς τὸν μέσον καὶ τελευταῖον καρπὸν τῆς κοιλί-
 ας σου, ὁ ὁποῖος θέλει ἔχῃ τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἐδικὴν σου
 καὶ τὴν ἐδικὴν μας, ὡς κοινὸς πατὴρ καὶ κηδεμόνας μας.
 Νὰ ὅπου ἔχεις καὶ τοὺς δύο τούτους ἀδελφούς μας, οἱ ὁποῖοι
 30 θέλουν ἔχουν μετὰ Θεὸν τὴν φροντίδα σου, ἕως ὅπου εὐρί-
 σκεσαι εἰς ταύτην τὴν πρόσκαιρον ζωὴν. Καὶ ἡμεῖς πάλιν,
 μὲ τὴν εὐχὴν σου, θέλομεν παρακαλῆ διὰ λόγου σας (ἂν καὶ
 σ. 53 ἀξιοὶ δὲν εἴμεθα) πάντοτε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν / Χρι-
 στόν, νὰ σᾶς περιφυλάττῃ ἐδῶ μὲν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν
 φ. 23v 35 ἀβλαβεῖς ἀπὸ κάθε βλάβην καὶ περίστασιν // καὶ εἰς τὴν
 ἄλλην νὰ μᾶς ἀξιῶσῃ μαζὶ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.
 Ἄν καὶ σοῦ ἀκολουθήσουν τίποταις πείραξαις, καθὼς μοῦ
 λέγεις, ἢ ἀπὸ ξένους ἢ ἀπὸ ἐδικούς, ὑπόμενέ ταις, μητέρα
 μου, ἀγογγύστως καὶ μὲ εὐχαρίστησίν σου, ἐνθυμουμένη
 40 τὸν Χριστὸν ὅπου ἐσταυρώθη δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς·
 μάλιστα, ὅπου καὶ ἡ ζωὴ μας, συγκρινομένη μὲ τὴν αἰώνιον
 ζωὴν ἐκείνην τοῦ παραδείσου, εἶναι κατὰ πολλὰ ὀλίγη ὡς
 κοπιαστικὴ καὶ πολυβάσανος". Ἐν ὅσω μὲν ἔλεγα ἐγὼ τὰ
 τοιαῦτα, ἐκείνη δὲ κλαίουσα ἅμα καὶ χαίρουσα εὐχαρίστη
 45 τὸν Κύριον.
 64. »Ἐκείνην τὴν νύκτα βλέπω εἰς τὸν ὕπνον μου τρεῖς
 τινὰς ἱεροπρεπεῖς γηραλέους καὶ σεβασμίους ἄνδρας, μὲ

19. προτιμήσετε E: προτεινόμεναι Φ, προτ [ei dubitanter] μήσεται M 20. μ' ὅλον
 E: μόλον ΦM 22. σπλάγχνα E: σπλάχνα ΦM 27. σ post φροντίδα dei. Φ 29.
 ἀδ post δύο del. Φ 30. ἔχουν ME: ἔχουν a.c., ἔχ [ei sub ουν add.] p.c. Φ // εἰς post
 ἔχουν add. M 38. ὑπόμενέ ταις E: ὑπόμεναι ταις Φ, ὑπομειναι τους M 43. μὲν:
 s.l. add. Φ

πολιάς βαθυτάτας καὶ μὲ ἐπιτραχήλια φορεμένοι, ὡσὰν νὰ
 εἶχον καὶ ὠμόφορα εἰς τοὺς ὠμούς (τοῦτο, ὅμως, δὲν τὸ
 5 ἐνθυμοῦμαι τόσον καθαρά), ἔχοντες ἐμπρὸς τοὺς σκαμνὶ
 εὐτρεπισμένον, ὡσὰν πὼς ἤθελον νὰ ψάλουν ἀγιασμόν, καὶ
 ὡσὰν νὰ ἐκρυφομιλοῦσαν διὰ τινα πράγματα μυστικά.
 Ἐγὼ δὲ ὡσὰν νὰ ἐστέκουμουν ἄντικρυς ὀλίγον καὶ κοιτάζον-
 τας αὐτοὺς μοῦ ἐφάνη πὼς νὰ ἐχαίρουμουν. Καὶ ἐκίνησα νὰ
 10 περιέρχομαι μέσα τὴν οἰκίαν καὶ βλέποντας εἰς τὸν ἑαυτὸν
 μου μοῦ ἐφαίνετο πὼς νὰ ἐφοροῦσα κάποια ἄλλα φορέματα
 ἀσυνήθιστα, βαστῶντας ἀκόμη καὶ ἓναν σταυρὸν ὠραῖον
 καὶ κεχρυσωμένον εἰς τὴν δεξιάν μου. Σηκωνόμενος, λοι-
 πόν, ἀπὸ τὸν ὕπνον δὲν τὸ ἔβαλα εἰς τὸν νοῦν μου τότε διὰ
 15 τίποτε, μάλιστα τὸ ἀστόχησα ἕως αὐταῖς ταῖς ἡμέραις·
 λοιπόν, πάτερ μου, ἀπὸ τότε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐκαταλάμβανα
 ὅτι ὡσὰν νὰ ἐβιάζουμουν ἀπὸ τινα διὰ νὰ φύγω τὸ συντο-
 μώτερον ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἐγκόσμια». Ὁ δὲ
 πανοσιώτατος ἐκεῖνος πατὴρ τοῦ λέγει· «Ἰσως, τέκνον μου,
 20 νὰ σὲ ἀγαπᾷ ὁ Θεός, ἐπειδὴ θέλοντας ἢ αὐτοῦ ἀγαθότης διὰ
 νὰ σὲ τραβήξῃ εἰς ἐπιθυμίαν καὶ ἀγάπην τοῦ ἀγγελικοῦ
 σχήματος, πῦδόκησεν νὰ ἰδῆς αὐτὸ τὸ σημεῖον· ἐπειδὴ καὶ ὁ
 Σατανᾶς εἰς ὅλα / τὰ ἄλλα ἠμπορεῖ (παραχωρήσει Θεοῦ)
 νὰ δείξῃ διάφοραις φαντασίαις, εἰς δὲ τὸν Τίμιον Σταυρὸν
 25 ὄχι φαντασίας νὰ δείξῃ δὲν ἠμπορεῖ, ἀλλ' οὔτε δύναται νὰ
 κοιτάξῃ εἰς αὐτὸν μὲ τελειότητα.

65. »Λοιπόν, τοῦ λέγει ὁ γέρων, μὲ τί τρόπον ἐμίσεισες
 ἀπὸ τὴν πατρίδα σου;». Τοῦ λέγει· «εὐρίσκοντας ἐγώ, πά-

σ. 54

64. 3. πολιάς ΦΕ: πολλὰς Μ 4. τοῦτο: τοῦτω Φ, ἐτοῦτο ΜΕ 6. εὐτρεπισμένον Ε:
 εὐτρεπειμένον Φ, εὐπρεπισμένον Μ 9. ἐχαίρουμουν ΦΕ: ἐχαιρούμουν Μ 10. περιέρ-
 χομαι ΦΕ: προσέρχομαι del. et s.l. περιέρχομαι corr. Μ // εἰς: s.l. add. Φ 18. ἀπό²:
 s.l. add. Φ // ἐγκόσμια Ε: ἐγκόσμια Μ, ἐνγκόσμια Φ 20. νὰ Φ: om. ΜΕ 24.
 φαντασίαις Ε: φοραῖς a.c., φ [or del. et s.l. αντασί add.] αἰς p.c. Φ, φωραῖς αντάση Μ
 25. φαντασίας ΦΜ: φαντασίαις Ε // δύναται: s.l. add. Φ 26. δύναται post αὐτὸν del.
 Φ

65. 1. τοῦ λέγει ὁ γέρων: s.l. add. Φ 2. τοῦ λέγει ὁ Γέρων post πατρίδα σου del. Φ
 // Τοῦ λέγει: s.l. add. Φ

- φ. 24r *τερ μου, και//ρόν ἀρμόδιον, ἐμίσεισα, Θεοῦ βοηθοῦντός μοι, δι' εὐχῶν σας ἀγίων, καὶ παίρνοντας τὸν μεγαλύτερόν μας*
- 5 *ἀδελφὸν διὰ μιᾶς ἡμέρας ὁδηγόν, λαμβάνοντας ἅμα καὶ τὴν εὐχὴν τῆς μητρός μας, ἣ ὅποια, ἀγκαλὰ καὶ ἔκλαιε καὶ ἐθρήνει, ὅμως, μὴ θέλουσα νὰ σκόψῃ τὸν πόθον μου, μᾶς ἐσυνέβγαλεν ὡς ἓνα μίλιον καὶ τότε μοῦ εὐχήθη λέγουσα:*
- 10 *“Ὑπαγε, τέκνον μου, εἰς τὸ καλὸν καὶ εἰς τὴν εὐχὴν μου· ὁ Θεός, τὸν ὅποιον ἐδιάλεξες καὶ ἐπρόκρινες ἀπὸ ὅλα τὰ πάντα, ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς φιλότατους γεννήτοράς σου, αὐτός, τέκνον μου, νὰ σὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ὅπου ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ σου καὶ νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ πάντα τὰ σκάνδαλα τοῦ διαβόλου, χαρίζοντάς σου τὸν φόβον καὶ τὴν*
- 15 *ἀγάπην του ἀνεξάλειπτα ἀπὸ τὴν καρδίαν σου· καὶ εὐρίσκοντας τὸν ἠγαπημένον μου υἱὸν καὶ ἀδελφόν σου, τὸν Ἰωσήφ, νὰ εὐχεσθε πάντοτε καὶ διὰ τὴν ἁμαρτωλὴν μητέρα σας, τέκνα μου ἠγαπημένα”. Ἐγὼ δέ, σκόπτοντας αὐτὴν ἀπὸ τὸ νὰ κλαίῃ καὶ ὀδύρεται, τῆς ἔλεγον ὅτι νὰ εὐχεται*
- 20 *μάλιστα καὶ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν διὰ νὰ με βοηθήσῃ ἢ Χάρις του νὰ ὑπάγω κατευόδιον εἰς τὴν προκειμένην καὶ κατὰ Θεὸν ὁδοιπορίαν μου. Ἐπειτα, καταφιλῶντας αὐτὴ ἑμένα καὶ ἐγὼ ἐκεῖνης τὴν δεξιάν, ἐχωρίστημεν ἀπ’ ἀλλήλων καὶ πάλιν ἐστέκετον κοιτάζοντάς μας, ἕως ὅπου ἐκρύ-*
- 25 *φθήμεν ἀπὸ τὰ βουνά. Καὶ οὕτω, λοιπόν, ἐπήγαμεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Γεωργίου καὶ ἀφήνοντάς με ἐκεῖ ὁ ἀδελφός μας, ἐγύρισεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἐγὼ δέ, εὐρίσκοντάς τινας χριστιανούς συνοδοιπόρους, ἐκατέβηκα εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Φανερωμένης καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν νῆ-*
- 30 *σον τοῦ Πόρου· καὶ ὄντας ὁ καιρὸς χειμῶνας, ἐπήγα εἰς τὸ ἐκεῖσε μοναστήριον τῆς Παναγίας τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ / προσταζόμενος ἐγὼ ἀπὸ τοὺς ὀλίγους πατέρας, ὅπου*
- σ. 55

6. ἀγκαλὰ E: ἀνγκαλὰ Φ, ἀνγκαλᾶ M 7. θέλουσα ΦM: θέλοντας E // σκόψῃ Φ: κόψῃ ME 14. του post φόβον del. Φ, του praebet ME 18. σκόπτοντας ΦE: κόπτοντας M 19. μὴν ante κλαίῃ del. Φ, μὴν praebet E 19-20. εὐχεται M: εὐχαιται Φ, εὐχεται E 26. Γεωργίου ME: Γεωγίου Φ 27. τὴν ME: τόν a.c., τὴν p.c. Φ 29. τὴν ΦE: τόν M 29-30. νῆσον E: νίσιον Φ, νίσιον M

ἐκεῖ εὐρίσκονται, ὑπήκουσα καὶ εἶχα τὴν διακονίαν τοῦ κελ-
 35 ἁρίτου. Ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχαν κρεμνήσει τὴν πρώτην
 ἐκκλησίαν, μὲ τὸ νὰ ἦτον μικρὴ, καὶ οἰκοδομοῦσαν ἄλλην
 μεγαλυτέραν καὶ ὠραιότεραν. Καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας ἡμεῖς
 καίκι διὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ μὴν ἔχοντας ἐγὼ τὸ ναῦλον
 ἀνάφερα τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν καθηγούμενον· μὴν ἔχοντας
 40 Θεοῦ καὶ διὰ τὸ σέβας αὐτοῦ μὲ ἔφερον εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος.
 φ. 24v Καὶ ἔχω δύο ἡμέρας ὁποῦ // ἦλθα κάτω εἰς τὸ μοναστήριον
 καὶ εὐρίσκοντας τοῦτον τὸν γέροντα (δείχνοντας ἐμένα)
 τὸν ἠρώτησα καὶ μανθάνοντας ἀπὸ αὐτὸν ὅτι νὰ εὐρίσκεται
 ἐδῶ ὁ ἀδελφός μου τὸν ἠκολούθησα, λοιπόν, καὶ ἦλθα πρὸς
 45 τὴν ἀγιωσύνην σας». Ὁ δὲ πνευματικὸς πατήρ, εὐφραϊνό-
 μενος εἰς τὴν ἀπλοϊκὴν καὶ ἀπερίεργον ὁμιλίαν ἐκείνου τοῦ
 νέου ἀδελφοῦ, πάλιν τὸν ἐρωτᾷ, διὰ τελείαν πληροφορίαν,
 νὰ τοῦ εἰπῇ ἀκόμη καὶ τὰ ὀνόματα τῶν γονέων καὶ τὸ ἐδι-
 κόν του τὸ καθολικόν· καὶ οὕτω πληροφορηθεὶς ὁ γέρων,
 50 κράζει τὸν Ἱεροθεόν (ἐπειδὴ τοῦ ἐπροεῖπεν νὰ μὴν εἶναι εἰς
 τὸ παρόν) καὶ τοῦ λέγει· «ἐτούτος εἶναι, βέβαια, ὁ ἀδελφός
 μας· λοιπόν, ἔπαρέ τον εἰς τὸ κελλίον σου καὶ συνομιλήσετε
 μαζί σας διὰ νὰ πληροφορηθῆτε καλύτερα». Καὶ σχεδὸν
 ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην τὴν ἐπέρασαν συνομιλοῦντες, ἔρω-
 55 τώμενοι καὶ ἐξετάζοντες ἕνας τὸν ἄλλον τους καὶ μὲ μίαν
 χαρὰν ὑπερβολικὴν, διὰ τοῦτο καὶ δὲν τοὺς ἤρχετο ὕπνος μὲ
 τελειότητα· καὶ ἐκ τούτου εὐχαριστοῦσαν τὴν ἄπειρον σο-
 φίαν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ πανοικτίρμονος Θεοῦ, στοχαζό-
 μενοι πῶς καὶ μὲ τί τρόπους οἰκονόμησεν ἡ θεία του πρό-
 60 νοια νὰ ἀνταμωθοῦν καὶ οἱ δύο μὲ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν θεῖον
 σκοπόν, πρὸς εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν
 τῶν ψυχῶν τους.

34. εἶχαν E: ἦχαν Φ, εἶχον M // κρεμνήσει: κρεμνήσι Φ, κρημήσει M, κρημνήσει E
 35. μικρὴ: μικρεῖ Φ, μικρά M, μικρὴν E 37. τὸ³ ΦE: τόν M 40. ἔφερον M: ἤφερον
 ΦE 41. κάτω ΦM: πάνω E 42. καί: s.l. add. Φ // τὸν γέροντα ΦE: ὁ Γέροντας
 M // δείχνοντας E: δῆχνοντας Φ, καὶ αὐτὸς del. et s.l. δῆχνοντας corr. copista in M 47.
 φ post τελείαν praebet Φ 51. καὶ τοῦ λέγει: s.l. add. Φ 52. μας ΦM: σου E 55.
 καὶ ἐξετάζοντες ΦE: om. M 62. τῶν ψυχῶν ME: τῆς ψυχῆς a.c., τῶν ψυχῶν p.c. Φ

66. Ἔστωντας καὶ ἤρχετον τότε κοντὰ ἡ Μεγάλη Ἐβδομάδα τῶν Ἁγίων Παθῶν τοῦ Κυρίου μας, ἐξωμολογήθη καὶ ἐμετάλαβε τὰ θεῖα μυστήρια. Εἶτα, τοῦ λέγει ὁ γέρον· «ἰδοῦ, λοιπόν, τέκνον μου, ὅπου μὲ τὴν Χάριν τοῦ Κυρίου ἦλθες εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἡῦρες καὶ τὸν / ἀδελφόν σου· λοιπόν, τί σοῦ λέγει ὁ λογισμὸς· κάθεσαι μαζί μας ἢ θέλεις νὰ πηγαίνης εἰς κανένα μοναστήριον ἢ εἰς κελλίον». Ὁ δὲ νέος τοὺς λέγει· «ἐγὼ, πάτερ μου, δὲν ἔχω πλέον τινὰ λογισμὸν διὰ ἄλλο μέρος, παρὰ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς
 5 εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἀγιωσύνην σας παραδίδω τὸν ἑαυτόν μου καὶ ὅ,τι μὲ προστάξετε εἶμαι ἕτοιμος νὰ τὸ κάμω, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἁγίων σας εὐχῶν». Ἀκούοντες, λοιπόν, ἐκεῖνοι νὰ τοὺς ἀποκριθῆ τοιουτοτρόπως, δὲν τὸν ἠρώτησαν πλέον περὶ τούτου καὶ τὸ Ἅγιον Πάσχα τὸν εἶχαν
 10 μαζί τους, ἕως τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ· καὶ τότε, ἤκουσαν ὅτι γογγύζουσιν οἱ πατέρες διὰ τὸ ἀνήλικον καὶ ἔχοντες ἕναν φίλον πνευματικὸν καὶ ἐνάρετον εἰς ἕνα κελλίον τὸν ἔδωσαν εἰς ἐκεῖνον καὶ ἤρχετον κάθε ἐβδομάδα καὶ ἐξωμολογεῖτον τοὺς λογισμοὺς του εἰς τὸν γέροντα, ὡς ὅπου ἤλθεν ὁ καιρὸς καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὴν σκῆτην.

67. // Ἀναγινώσκοντας ὁ θεὸς Ἱερόθεος εἰς τὴν νεοτύπων καὶ ἱερὰν βίβλον τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, ἀναπτεν ἡ ἱερά του ψυχὴ ἀπὸ τὸν θεῖον πόθον καὶ τὴν ἀγάπην. Διὰ τοῦτο, ἔβανε καὶ εἰς πρᾶξιν μετὰ προθυμίας
 5 τὰ ἀναγινωσκόμενα, διότι διαλέγοντας δύο κεφάλαια τὰ εἶχε εἰς τὴν μνήμην του πάντοτε καὶ ἐβίαζε τὸν ἑαυτόν του νὰ ἐργάζεται τὰ γραφόμενα, τὰ ὅποια εἶναι αὐτὰ· «ἐπειδὴ

66. 1. καὶ ΦΜ: νά Ε 5. καί: s.l. add. Φ 8. τοὺς ΦΜ: τοῦ Ε 12. Ἀκούοντες: ἀκούωντες ΦΜ, ἀκούσαντες Ε 18-19. ἐξωμολογεῖτον Ε: ἐξομολογίτον Φ, ἐξομολογέτον Μ 67. 3. ἡ: sub lineam add. Φ 4. a legi nequit post ἔβανε del. Μ // μετὰ προθυμίας: s.l. add. Φ 5. διότι: καὶ del. et διό ante (erasum) καὶ et τι supra (erasum) καὶ add. copista

67. 7-28. Συμεῶν Νέου Θεολόγου, Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρ', σ. 45, κεφάλαιο κα'. Βλ. καὶ Συμεῶν Νέου Θεολόγου, Τὰ Εὕρισκόμενα, σ. 528, § ιβ'.

ἔλαβες φλόγα καὶ ζέσιν, ἀδελφέ, καὶ τρέχοντας ἐπήγες εἰς
 κοινόβιον ἢ εἰς πνευματικὸν πατέρα, διὰ τοῦτο ἐὰν παρα-
 10 κινήσαι ἀπὸ τὸν πνευματικὸν σου πατέρα ἢ ἀπὸ τοὺς ἀδελ-
 φούς ἐκείνους ὅπου εἶναι μαζί σου νὰ μεταχειρισθῆς λουτρὰ
 ἢ φαγητὰ ἢ ἄλλας θεραπείας σωματικὰς διὰ ἀνάπαισιν,
 μὴ καταδεχθῆς τοῦτο, ἀλλὰ ἄς εἶσαι πάντοτε ἐτοιμασμένος
 εἰς νηστείαν, κακοπάθειαν, ἐγκράτειαν ἄκραν, διὰ νὰ εὔρε-
 15 θῆς πὼς εἶσαι ὑπήκοος εἰς τὸν πνευματικὸν σου πατέρα,
 ἐάν (μετὰ ταῦτα ἤθελε) σὲ προστάξῃ νὰ μεταχειρισθῆς πα-
 ρηγορίαν καὶ θεραπείαν σώματος, καὶ πὼς δὲν κάνεις τὸ θέ-
 λημά σου μηδὲ εἰς τοῦτο, ὄντας, δηλαδή, ἐτοιμασμένος εἰς
 κακοπάθειαν. Εἰ δὲ καὶ δὲν σὲ προστάξῃ ὁ πατήρ σου νὰ
 20 λάβῃς παρηγορίαν σωματικὴν, διὰ νὰ ὑπομένης (κάν) με-
 τὰ χαρᾶς ἐκεῖνα ὅπου ἠθέλησες νὰ κάμῃς θεληματικῶς, νη-
 στείαν, δηλαδή, κακοπάθειαν, ἐγκράτειαν, πρὸς ψυχικὴν
 σ. 57 σου / ὠφέλειαν· διότι, φυλάττοντας τοῦτο, δηλαδή ὄντας
 ἔτοιμος εἰς κακοπάθειαν, θέλει εὔρεθῆς πάντοτε εἰς ὅλα
 25 πὼς νηστεύεις καὶ ἐγκρατεύεσαι καὶ πὼς ἀρνήθης κατὰ
 πάντα τὸ θέλημά σου· καὶ πρὸς τούτοις, θέλει διαφυλάξῃς
 ἄσβεστον τὴν φλόγα ὅπου εἶναι μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου,
 ἢ ὅποια σὲ βιάζει πάντοτε νὰ καταφρονῆς ὅλα».

68. Καὶ λοιπόν, ὄχι μόνον ἐμεταχειρίστη κάθε ἐτοιμασί-
 αν, κόπον καὶ στενοχωρίαν, μαζί μὲ τὴν νηστείαν καὶ ἐγ-
 κράτειαν, ἀλλὰ ἀκόμη δὲν ἔτρωγεν οὔτε ὀλίγον τι χωρὶς
 τὴν ἄδειαν τοῦ γέροντος. Καὶ τὸ μαγεῖρευμα ὅταν ἤθελεν
 5 νὰ τὸ δοκιμάσῃ εἰς τὸ ἅλας ἔπρεπεν νὰ ἐρωτήσῃ· εἰ δὲ καὶ
 δὲν ἦτον εἰς τὸ παρὸν ὁ γέρων, δὲν τὸ ἐδοκίμαζεν, ἢ μόνον
 τὸ ἔβανεν εἰς τὸ στόμα του καὶ εὐθὺς τὸ ἔπτυνεν καταγῆς,
 φιλονεικῶντας μὲ τὸν λογισμόν του καὶ λέγοντας καθ' ἑαυ-

in Φ, καὶ praebebet ME 9. ἢ ΦΕ: καὶ M 11. ὅπου Φ: ὅπου E, ὅπου M 20. (κάν):
 (κάν) ΦM, καὶ E 22. δηλαδή: δηλ: ΦM, δηλαδή E 23. δηλαδή: δηλ: ΦM, δη-
 λαδή E

68. 3. τι Φ: ἢ ME 6. παρὸν E: π [α s.l. add.] ρόν Φ, ἀπρὸν (?) M 7. μὲ τὸ νὰ
 ἀγαποῦσε post καταγῆς del. Φ 8. λογισμόν ΦΕ: λογιστικὸν M // λέγοντας ME:
 λέγοντας Φ 8-10. φιλονεικῶντας... πρέπει: s.l. add. Φ

10 τὸν ὅτι· «ἐκεῖνος ὅπου θέλει νὰ ἀγωνίζεται ἀληθινά, πρέ-
πει νὰ φυλάττη ἕως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ παραμικρὰ τὸν ὄρον
τῆς ἐγκρατείας», παίρνοντας τὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν Ἄ-
πόστολον ὅπου λέγει· «ὁ ἀγωνιζόμενος εἰς πάντα ἐγκρα-
τεύεται». // Ἄλλην φοράν, ὅπου ἐτύχαινε νὰ κράξουν τὸν
φ. 25v γέροντα εἰς ἄλλο μέρος νὰ ὑπάγῃ διὰ καμμίαν ὑπόθεσιν
15 ἀναγκαίαν καὶ ἔκαμνε ἕως τὸ βράδυ νὰ ἔλθῃ, ἂν δὲν ἐνθυ-
μεῖτον νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν, δὲν ἔτρωγεν παντελῶς. Καὶ
ταῦτα μὲν περὶ τοῦ φαγητοῦ.

69. Περὶ δὲ τοῦ πιοτοῦ, πάλιν, διαβάζοντας τὸ παρακά-
τω κεφάλαιον ὅπου λέγει· «μὴ ζητήσης μηδὲ νερόν νὰ πῆς
καὶ ἂν συμβῇ νὰ καίεσαι ἀπὸ τὴν δίψαν, ἕως ὅπου νὰ κινη-
θῇ ἀφ' ἑαυτοῦ του ὁ πνευματικός σου πατήρ καὶ νὰ σοῦ
5 εἰπῇ νὰ πῆς· διότι, πρέπει νὰ στενοχωρῆς τὸν ἑαυτόν σου
καὶ νὰ βιάζεσαι εἰς ὅλα, καταπέιθοντας τὸν λογισμόν σου
ὅτι ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς καὶ εἶσαι ἄξιος διὰ νὰ πῆς, φωτίζει
ἐξάπαντος τὸν κατὰ Θεὸν πατέρα σου καὶ σοῦ λέγει· “πίε”
καὶ τότε πίνεις μὲ καθαρὰν συνείδησιν, ἂν καὶ παράκαιρα
10 εἶναι». Καὶ πάλιν ὁ καλὸς Ἱερόθεος ἀρχίζει, ὡς φιλόπονός,
νὰ ἀγωνίζεται ἐναντίον τῆς δίψης καὶ δὲν ἔπινεν νερόν, ἕως
ὅπου ἐκινούσε ὁ Θεὸς τὸν γέροντα καὶ τοῦ ἔλεγε νὰ πῆ καὶ
τότε ἔπινεν· ὅμως, μίαν φοράν ἐδίψησε περισσὰ καὶ ὁ γέ-
ρων δὲν ἐνθυμεῖτο νὰ τοῦ εἰπῇ νὰ πῆ· διὰ τοῦτο, βλέπον-
σ. 58 15 τὰς τὸν ὅπου / δὲν ἤμποροῦσε νὰ ὀμιλήσῃ, μὲ τὸ νὰ ἐκολ-
λοῦσε τὸ στόμα του ἀπὸ τὴν δίψαν, τοῦ λέγει· «τί ἔχεις, τέ-
κνον, ὅπου δὲν ἠμπορεῖς νὰ ὀμιλήσῃς καθαρὰ;». Ὁ δὲ Ἱε-
ρόθεος τοῦ λέγει· «διψῶ, πάτερ μου, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠμ-

9. ἀγωνίζεται: ἀγωνίζεται ΦΜ, ἀγιάζεται Ε 11. ἀπὸ τόν: s.l. add. Φ 11-12. τὴν
μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν Ἄποστολον Φ: τὸ μαρτυρικὸν Ἄποστολον ΜΕ

69. 6. νά: s.l. add. Φ 9. πίνεις Ε: πίνε a.c., πίνης p.c. Φ, πίνε Μ 11. ἐναντίον Ε:
ἐνατίον Φ, ἐνώπιον Μ 15-16. ἐκολλοῦσε: ἐκολοῦσαι Φ, ἐκολοῦσε Μ, κολλοῦσε Ε

68. 12-13. Α' Κορ. θ', 25.

69. 2-10. Συμεῶν Νέου Θεολόγου, *Κεφάλαια πρακτικά καὶ θεολογικά* ρ', σ. 47,
κεφάλαιο κς'. Βλ. καὶ Συμεῶν Νέου Θεολόγου, *Τὰ Εὕρισκόμενα*, σ. 529, § ιζ'.

πορῶ νὰ ὀμιλήσω» (τότε γὰρ ἔσκαπτε ἓνα κηπαράκι ὅπου
 20 εἶχον). Εἶτα, τοῦ λέγει ὁ πατήρ· «ἀπὸ τῶρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς
 νὰ μὴν προσμένῃς πλέον διὰ νὰ σοῦ λέγω ἐγώ, παρὰ ὅταν
 σὲ βιάζῃ ἢ ἀνάγκη ἢ ὁ λογισμὸς νὰ πῆς νερὸν νὰ μὲ ἔρω-
 τᾶς, λέγοντάς μου ἀκόμη καὶ πόσον διψῆς, καὶ τότε, κατὰ
 τὴν ἀνάγκην ὅπου ἔχεις, σοῦ λέγω καὶ πίνεις». Καὶ οὕτω, μὲ
 25 τοιαύτην διάκρισιν, εὔρεν ἀνάπαυσιν εἰς τὸν λογισμὸν του.

70. Ἰγνάτίος τις ὀνόματι, ἡσύχαζεν ἀντίπερα τοῦ Βα-
 τοπαιδίου, εἰς τόπον λεγόμενον Καλαμίτζι, ἦλθεν νὰ ἀν-
 ταμώσῃ τὸν γέροντα, μὲ τὸ νὰ ἦτον φίλος του ἀκριβός· καὶ
 μετὰ τὸν ἔσπερινόν, ἔστωντας νὰ συνομιλοῦν ἀκόμη περὶ
 5 πνευματικῶν ὑποθέσεων, ἐπέρασεν ἡ ὥρα τοῦ συνηθισμέ-
 νου κανόνος καὶ προσευχῆς καὶ ὡς χαριεντιζόμενος ὁ ἔρημί-
 φ. 26r τῆς // λέγει πρὸς τὸν γέροντα· «ἡμεῖς, πάτερ, δὲν εὐκαι-
 ροῦμεν ἀπὸ τὰς ἀναγκαίας συνομιλίας μας καὶ διὰ τοῦτο
 τὸν κανόνα μας πρέπει νὰ τὸν κάμῃ ὁ Ἱερόθεος». Ὁθεν,
 10 βλέποντας ὁ Ἱερόθεος τοὺς δύο πατέρας νὰ συνομιλοῦν
 τοιουτοτρόπως περὶ ψυχικῆς ὠφελείας, ἐχαίρετο, ὡσὰν
 ὅπου ἦτον καὶ αὐτὸς μυσταγωγημένος ἐκ τῆς θείας Χά-
 ριτος ὅχι ὀλιγώτερον εἰς τὰ τοιαῦτα· καί, γλιχόμενος δὲ
 πάλιν ἐκ τῆς πνευματικῆς ἡδονῆς τῶν θείων λογίων, ἀγα-
 15 ποῦσε νὰ ἀκροάζεται, μὰ ἐπειδὴ δὲν τὸ ἐκαλοῦσε ἡ τάξις
 καὶ ὁ τόπος του ἀκόμη, ἔτι δὲ στοχαζόμενος ὅτι ἔχει νὰ
 ἀπλώσῃ ἢ ὀμιλία ἀκόμη περισσότερον, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς
 ἐπρόκρινε φρονίμως τὴν ὑπακοὴν παρὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν
 πνευματικῶν ἐκείνων διηγήσεων. Καὶ εὐλαβηθεὶς τὸν λό-
 20 γον τοῦ ἔρημίτου, ἐδέχθη τὴν προσταγὴν μὲ ἀπλότητα καὶ
 μετὰ τὸ ἀπόδειπνον, παίρνοντας συγχώρησιν ἀπὸ αὐτοὺς
 καὶ τὴν συνηθισμένην του εὐλογίαν ἀπὸ τὸν γέροντα, ἐ-
 πῆγεν εἰς τὸ κελλίον του καὶ ἀρχίζει μετὰ προθυμίας πολ-
 λῆς νὰ κάμνῃ τὸν κανόνα τῶν δύο πατέρων καὶ τὸν ἐδικόν
 25 του, ὅλα τεσσαράκοντα κομποσχοίνια καὶ μετανοίας τρια-

19. γάρ: in marg. add. Φ, om. ME

70. 8. ἀναγκαίας: ἀναγγέας Φ, ἀναγαίας E, deest in M (ante συνομιλίας: lacuna in M)

25. ὅλα M: ὅλλα Φ, ἄλλα E

σ. 59 κοσίας· καὶ τελειώνοντας, λοιπόν, τὴν προσευχήν, δὲν ἤξεύ-
 ρω ἂν ἐκοιμήθη ὀλίγον τι καὶ ἐσηκώθησαν / εἰς τὴν Ἄ-
 κολουθίαν. Ἐπειτα, παίρνοντας ὁ ἐρημίτης τὴν εὐλογίαν
 τοὺς ἐπήγειν εἰς τὸ κελλίον του. Ὅθεν, μετὰ ταῦτα, λέγει ὁ
 30 Ἱερόθεος πρὸς τὸν γέροντα, ὅτι δηλαδὴ ἔκαμε τὸν κανόνα
 τοὺς καθὼς ἐπροστάχθη καὶ ἂν τὸ ἔκαμε καλὰ ὅπου ἐδέχθη
 τὸν λόγον τοῦ ἐρημίτου μὲ ἀπλότητα χωρὶς νὰ τὸ βεβαι-
 ῶσῃ καὶ αὐτός. Ὁ δὲ γέρων, θαυμαζόμενος, τοῦ λέγει· «ἄς
 εἶναι ὄντας ἐγὼ εἰς τὸ παρόν, ἂν καὶ δὲν τὸ ἐβεβαίωσα,
 35 πρέπει νὰ τὸ ἔχῃς πὺς ἀπὸ ἐμένα ἐπροστάχθης καὶ ἔτι μέ-
 νης εἰρηνικός· πρὸς τούτοις, ἀκόμη, ἂν τύχη καμμίαν φορὰν
 νὰ βαρύνεσαι καὶ νὰ ὀκνεύῃς νὰ ἀσηκωθῆς εἰς τὸν διορισμέ-
 νον καιρὸν διὰ νὰ κάμῃς τὸν κανόνα σου, νὰ ἐνθυμᾶσαι
 αὐτὸν τὸν ὑπερβολικὸν κόπον καὶ νὰ τὸν ἔχῃς ὡσὰν ἓνα κέν-
 40 τρον νὰ μὴν σὲ ἀφήνῃ νὰ ἀμελῆς ποτὲ τὸν κανόνα σου».
 φ. 26v Καὶ οὕτω, εἶχε εἰς τὸν νοῦν του πάντοτε αὐτὴν τὴν // πα-
 ραγγελίαν τοῦ γέροντος καὶ τὴν ἐφύλαττε, ὅσον ἦτον δυ-
 νατόν.

71. Ἐπειδὴ, λοιπόν, καὶ οἱ πατέρες τῆς σκῆτεως, καθὼς
 εἶπομεν ἀνωτέρω, ἦσαν ἔτι ψυχραμένοι πρὸς τὸν πνευματι-
 κὸν τοὺς Διονύσιον, διὰ τοῦτο καὶ αὐτός, εὐρίσκοντας εὐλο-
 γον πρόφασιν τὰ γηρατειά του, καὶ ἄλλο, ὅτι τοὺς εἶχε εἰπῆ
 5 ἀπὸ καιρὸν διὰ νὰ βάλουν καὶ ἄλλον πνευματικὸν πρὸς
 βοήθειάν του, μὲ τὸ νὰ ἐδοκίμαζε κόπους ὑπερβολικοὺς
 ὄντας μόνος του, ἐκεῖνοι ὅμως δὲν ἐφρόντιζον περὶ τούτου,
 στοχαζόμενος, λοιπόν, καὶ αὐτὸς ὅτι περισσότερον βλά-
 πτουνται παρὰ ὅπου ἔχουν νὰ ὠφεληθοῦν, ἐβιάσθη καὶ ἔκα-
 10 με παραίτησιν τῆς πρὸς ἐκείνους ἐξομολογήσεως (ἂν καὶ
 δὲν ἐφάνηκε καλὸν εἰς μερικοὺς διακριτικοὺς τῶν σκῆτεων
 τοῦ καιροῦ ἐκείνου). Καὶ περάσοντας ὀλίγος καιρὸς, ἄρχι-
 σαν πάλιν νέαις κατηγορίαις· καὶ παραπονούμενοι, διατί

31. ὅπου Φ: ὅπου E, ὅπου M 35. ἔτι ΦE: ἔτσι M 40. ἀμελῆς E: ἀμελάς Φ, ἀμε-
 λάσ M

71. 8-9. βλάπτουνται ΦM: βλάπτονται E 10. καὶ post καὶ iteravit Φ, omisi 13. καὶ
 ΦM: om. E

τοὺς ἐπαραίτησεν χωρὶς νὰ τοὺς ἀπολογηθῆ ἄπρῳτον καὶ
 15 διὰ ποῖον αἷτιον τάχα δὲν θέλει νὰ τοὺς ἐξομολογῆ πλέον,
 καὶ λοιπόν, συλλυπούμενος ὁ μακαρίτης εἰς τὴν ψυχικὴν
 τοὺς ταύτην ἀσθένειαν, ἠθέλησε διὰ τοῦτο καὶ μόνον νὰ
 τοὺς ἀπολογηθῆ ἐγγράφως. Καὶ κοντὰ εἰς τὴν ἀπολογία,ν,
 παρακινούμενος ἀπὸ τὸν Ἱερόθεον, ἐσύνθεσε βιβλίον ὀλό-
 20 κληρον διὰ τὴν ἀγάπην τοὺς, ὀνομάσας αὐτὸ Ἰχνοσ Χρι-
 στοῦ (τὸ ὀποῖον εὐρίσκεται εἰς ἡμᾶς). Καὶ οὕτω, μὲ τὴν
 Χάριν τοῦ Θεοῦ, τοὺς εἰρήνευσε καὶ ἠσύχασαν.

72. Ἐμεινε, λοιπόν, καὶ αὐτὸς ἀνενόχλητος εἰς τὸ ἐξῆς
 σ. 60 καὶ ἀγωνίζονταν, ὀμοῦ μὲ τὸν μαθητὴν του, ἐργαζόμενοι
 τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, προβλέποντας ὅτι ὀγλήγορα εἶναι
 τὸ τέλος του. Ὁ δὲ Ἱερόθεος, στοχαζόμενος τὸν γέροντα
 5 πὼς ἀδυνάτισε ἀπὸ τὸ γῆρας καὶ δὲν ἐδύνετο πλέον νὰ
 ἀσκηκῶνεται μόνος του, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς δὲν ἔλειπεν νὰ
 τὸν βοηθῆ μετὰ προθυμίας εἰς ὅλα τὰ χρειαζόμενα, ἠ ὅταν
 ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἠ εἰς ἄλλην ἀναγκαίαν χρεία
 καὶ τὸν ἐβάσθαζε πολλακὶς ἀπὸ τὴν χεῖρα, βοηθῶντάς του
 10 μὲ κάθε σέβας καὶ εὐλάβειαν, ὡσάν νὰ ἐπερικρατοῦσεν θεῖά
 τινα πράγματα. Καὶ προβλέποντας μὲ κάποιον τρόπον ὅτι
 ὀγλή//γορα ἔχει νὰ μείνη ὀρφανὸς ἀπὸ τὸν πνευματικὸν
 φ. 27γ του πατέρα, ἐλυπέιτον πολλα καὶ συλλογιζόμενος ἔλεγεν
 μὲ τὸν ἑαυτὸν του: «περιπατεῖτε ἔως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ
 15 σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ» (τὸ ὀποῖον, ἀγκαλὰ καὶ μόνον εἰς
 τὸν Χριστὸν ἀρμόζει νὰ λέγεται «τὸ φῶς», κατὰ μετοχήν
 δὲ καὶ δεῦτερον λόγον, ἠγουν κατὰ χάριν, ἀρμόζει καὶ εἰς
 τοὺς ἀγίους καὶ ἐναρέτους χριστιανούς, νὰ λέγονται μὲν
 «φῶς» καὶ ὄχι «τὸ φῶς», ὡσάν ὀποῦ ἔχουν τὴν λάμψιν ἐκ
 20 τοῦ ἀληθινοῦ φωτός). Ἄλλὰ καὶ ὁ γέρων, στοχαζόμενος
 ὅτι ἔχει νὰ λυπηθῆ πολλα ὁ Ἱερόθεος εἰς τὸν θάνατόν του
 καὶ θέλοντας διὰ νὰ τὸν συνηθίζῃ, νὰ τοῦ ἔλθῃ ἠ λύπη ἐλα-

72. 1. λοιπόν ΦΕ: om M // αὐτός: s.l. add. Φ 8. ἀναγκαίαν Ε: ἀναγγέαν Φ, ἀναγ-
 γές Μ 15. ἀγκαλὰ Ε: ἀν καλὰ Μ, ἀν καλὰ Φ

72. 14-15. Ἰω. ιβ', 35.

φροτέρα, τὸν ἔπαιρνεν πολλάκις καὶ ὑπήγαιναν μαζί εἰς
 25 τοῦ ἔλεγε· «ἐδῶ, τέκνον μου, νὰ σκάψῃς τὸ μνήμά μου, διὰ
 νὰ παραδώσω τὴν γῆν εἰς τὴν γῆν καὶ τὸ χῶμα εἰς τὸ
 χῶμα, διότι τίποτες ἕτερον δὲν ἐφέραμεν εἰς τὸν κόσμον διὰ
 τοῦτο καὶ τίποτες ἄλλο δὲν ἤμποροῦμεν νὰ πάρωμεν μαζί
 μας, ἔξω μόνον τὰ ἔργα μας ὁ κάθε ἕνας μας».

73. Ὁ δὲ χριστομίμητος μαθητῆς, ἀκούοντας τὰ τοιαῦτα
 ἀπὸ τὸν γέροντα καὶ σφόδρα λυπούμενος, δὲν ἐτολμοῦσε,
 ὅμως, νὰ τὸν ἐξετάσῃ, καθὼς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Χριστοῦ
 5 παρηγορῆ καὶ νὰ τοῦ παραγγέλλῃ λέγοντάς του· «ἐγώ, τέ-
 κνον μου, ἴσως μετὰ ὀλίγας ἡμέρας, τοῦ Θεοῦ θέλοντος,
 ἔχω νὰ μισεύσω ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν ταύτην τὴν πο-
 λυώδυνον. Σύ, λοιπόν, μὴν λυπῆσαι οὔτε νὰ θλίβεσαι ἀγε-
 νῶς εἰς τὴν ἀποβίωσίν μου, ἀλλὰ, ἂν μὲ ἀγαπᾷς ὡς πατέ-
 10 ρα σου μετὰ Χριστὸν, φύλαττε τὰς παραγγελίας μου καὶ
 τὴν ἀκρίβειαν τῆς / ἀσκήσεως, καθὼς ἔβλεπες ἐμένα, καὶ
 σ. 61 φεύγε ἀπ' ἐκείνους ὅπου φοροῦν τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα μόνον
 διὰ ἀγιωσύνην καὶ τέλειον ἔργον τοῦ μοναχοῦ καὶ ἐκείνους
 15 καὶ τὸ ἀπρόσεκτον τοῦ νοός τους· φυλάγου ἀπὸ τὰς κολακί-
 ας καὶ τοὺς κόλακας καὶ ματαιολόγους καὶ ἀπὸ ὅλους ἐκεί-
 νους ὅπου ἔχουν τὸν νοῦν τους προσηλωμένον εἰς τὰ // ὑλι-
 κὰ καὶ πρόσκαιρα. Καὶ κάθισε, τέκνον μου, εἰς τὴν καλύ-
 βαν σου, καθὼς οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὸ ἀνώγειον τῆς Ἀγίας
 20 Πόλεως Ἱερουσαλήμ, ἕως ὅπου νὰ ἐνδυθῆς δύναμιν ἐξ
 ὕψους· καὶ φύλαττε τὸν νοῦν σου, ὡσπερ εἰς ἀνώγειον ὑψη-
 λόν, εἰς τὸ νὰ προσέχη νὰ μὴν κλέπτεται ἀπὸ τοὺς κακοὺς
 δημιουργοὺς τῶν παθῶν καὶ πονηρῶν λογισμῶν καὶ νὰ
 κOURSEÚΟΥΝ τὴν νοητὴν πόλιν, τὴν ψυχὴν σου».

73. 6. τοῦ: s.l. add. Φ 11. ἀκρίβειαν τῆς ΦΕ: om. M 14. θηρεύουν M: θυρεύουν Φ,
 θαῤῥεύουν E 15. τους ΦΕ: οὓς a.c., οὓς p.c. M 19. ἀνώγειον: ἀνόγιον Φ, ἀνώγιον
 M, ἀνώγαιον E 21. ἀνώγειον: ἀνόγιον ΦM, ἀνώγαιον E

73. 2-4. Πρβλ. Ἰω. κα', 12. 20-21. Πρβλ. Λουκ. κδ', 49.

74. Ὁ δὲ Ἱερόθεος, δακρύζοντας, τοῦ λέγει· «καλά, πά-
 5 τερ μου, ὀρίζεις καὶ ἄμποτε ἡ ἅγια σου εὐχή νὰ μὲ σκεπάξῃ
 τὸν ταπεινὸν ἀπὸ ὄλα ἐκεῖνα ὅπου μοῦ εἶπες, ἐπειδὴ καὶ εἶ-
 ναι ἐναντία εἰς τὴν κατὰ Θεὸν ζωὴν καὶ ἡ Χάρις τοῦ Κυ-
 10 ρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' εὐχῶν σου ἀγίων, νὰ μὲ φω-
 τίξῃ, πάτερ μου, καὶ νὰ μὲ δυναμώνῃ εἰς ὄλα τὰ θεάρεστα
 καὶ αὐτῷ εὐάρεστα. Πλὴν ἐγώ, καθὼς τὸ ἠξέυρεις, δὲν
 ἤμουν εὐχαριστημένος οὔτε κἂν μίαν ὥραν νὰ λείψῃς ἀπὸ
 15 λόγου μου· καὶ πῶς, λοιπόν, τῶρα θέλω ἠμπορέσῃ νὰ ὑπο-
 φέρω τὸν χωρισμὸν σου; Πῶς νὰ ὑπομείνω ἐγώ, πάτερ
 μου, τὴν στέρησίν σου; Καλύτερα τὸ ἔχω νὰ ἀποθάνω ἐγώ
 πρῶτα καὶ νὰ μὴν ἰδῶ τὸν θάνατόν σου, ἢ κἂν νὰ πα-
 20 ρακαλέσῃς τὸν φιλόνηρωπον Κύριον νὰ παραλάβῃ καὶ ἐμέ-
 να τὸν ταπεινὸν μαζί σου, παρὰ νὰ μείνω μόνος μου εἰς τὴν
 15 πολυκίνδυνον καὶ πολυτάραχον θάλασσαν τῆς προσκαίρου
 ζωῆς ταύτης. Ποῖον, λοιπόν, νὰ ἔχω ἐγὼ ὁ ταπεινὸς εἰς τὸ
 ἐξῆς νὰ ὑποτάσσωμαι καὶ νὰ διδάσκωμαι τὰ πρὸς σωτηρί-
 20 αν τῆς ψυχῆς μου, καθὼς, πάτερ μου, εἶχα συνήθειαν εἰς
 τὴν ἀγιωσύνην σου; Εἰς ποῖον μὲ συμβουλεύεις νὰ ἐξομολο-
 γοῦμαι τὰ διανοήματα τῆς καρδίας μου; Καὶ ποῖον νὰ ἔχω
 βοηθὸν εἰς τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς περιστάσεις ὅπου
 ἔχω νὰ ἀπαντήσω, ὁ ταπεινός;».

75. Ὁ δὲ πνευματικὸς τοῦ πατῆρ τοῦ λέγει· «ἐγώ, τέ-
 κνον μου, δὲν σὲ ἀφήνω εἰς ἄλλον τινά, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν τὸν
 κοινὸν Πατέρα πάντων καὶ κηδεμόνα, τὸν Κύριον ἡμῶν
 Ἰησοῦν Χριστόν, ὅπου μᾶς ἔπλασεν καὶ ἐξανάπλασεν ἔπει-
 5 (σ. 62) φ. 28r τα μὲ / τὴν φρικτὴν // οἰκονομίαν τῆς ἐνανθρωπήσεώς του.
 Αὐτὸς θέλει ἔχῃ τὴν φροντίδα σου, νὰ σὲ περισκέπῃ, νὰ σὲ
 φωτίξῃ καὶ νὰ σὲ ὀδηγῇ πάντοτε εἰς τὸ θέλημά του τὸ
 ἅγιον καὶ τέλειον. Εἰς ὀλίγον καιρὸν ἐμβαίνει καὶ ὁ ἀδελφός
 σου εἰς τὴν σκῆτην, τὸν ὁποῖον θέλεις τὸν ἔχῃ βοηθὸν εἰς
 10 ὄλα τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα». Ὁ δὲ Ἱερόθεος τοῦ λέγει·

74. 10. ὑπομείνω E: ὑπομίνω Φ, ὑπομένω M 14. μείνω E: μίνω Φ, μένω M

75. 9. ἔχῃ: ἔχει Φ, ἔχεις M, ἔχῃς E

«καὶ τί θέλει ὠφελῆθῃ, πάτερ μου, ἀπὸ ἐμένα τὸν ταπεινὸν καὶ τί ἤξεύρω ἐγὼ ὅπου νὰ διδάξω καὶ αὐτὸν νὰ ἀποβάλλῃ τὰ κοσμικὰ του φρονήματα; Διότι ἐγὼ, ἀγκαλὰ νὰ ἀγαπῶ τὴν σωτηρίαν του, ὅμως ἐθαρρῶσα ὅτι νὰ ζῆς καὶ ἡ ἀγιω-
 15 σὺνη σου νὰ μᾶς παιδαγωγῆς καὶ τοὺς δύο εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον τῶν ψυχῶν μας». Τοῦ λέγει ὁ γέρον· «τέκνον μου, ἤξευρε ὅτι καθὼς εἰς τὴν σωματικὴν ἡλικίαν εὐρίσκονται τάξεις καὶ βαθμοί, ὅπου ὄντας τινὰς ἀκόμη βρέφος μικρὸν πρέπει νὰ βυζάνῃ γάλα ἀπὸ τὸν μητρικὸν μαστόν,
 20 ἔπειτα δὲ αὐξανόμενος εἰς τὴν ἡλικίαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρέπει νὰ ἀλλάσῃ καὶ ἡ τροφή του ἀπὸ στερεὰν εἰς στερεωτέραν, διότι ἄπρεπον πρᾶγμα εἶναι ὁ ἄνδρας νὰ γυρεύῃ γάλα νὰ ποτίζεται καὶ τὸ βρέφος νὰ γυρεύῃ ψωμί ἢ κρέας νὰ τρώγῃ, οὕτω μοι νόησον καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ἡλικί-
 25 αν. Ἐγὼ γὰρ ἤξεύρω τὸν μαθητὴν μου ὅτι, Χάριτι θεία, ὑπερέβη τὴν τάξιν τῶν γαλακτοτροφουμένων καὶ τὸ νὰ ἐστίῃ ἔτι τὴν ἀπαλὴν τροφήν καὶ θαρρῶ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἔξῃς ἔχει νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς ἄλλους ὅχι μόνον τὴν γαλακτικὴν τροφήν ἀλλὰ καὶ τὴν
 30 στερεὰν διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, μὴν ζητῆς, τέκνον μου, ἔτι νὰ παιδαγωγῆσαι, ὅτι ἴσως καὶ δὲν σὲ συμφέρει πλέον αὐτό· κάμνει χρεία, λοιπόν, νὰ κοπιᾷσῃς καὶ μόνος σου εἰς τὴν ἄσκησιν καὶ εἰς τὴν λοιπὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ».

76. Τοιουτοτρόπως, λοιπόν, ἐπαρηγοροῦσε καὶ ἐδίδασκε τὸν πνευματικὸν του υἱόν, ἐκεῖνος ὁ πνευματικὸς πατήρ Διονύσιος, ἕως ὅπου ἦλθεν ὁ καιρὸς τῆς αὐτοῦ ἐκδημίας. Καὶ τότε, ἐστενοχωρήθη πολλά, ὁ μακαρίτης, ἀπὸ τὴν
 5 ἀσθένειαν τῆς δύσπνοιας, ἤγουν τοῦ ἀνασασμοῦ (ἀπὸ τὴν φ. 28ν ὁποῖαν // ἔπασχεν ἀπὸ χρόνους), καὶ μὴν ἠμπορῶντας νὰ

13. ἀγκαλὰ E: ἄν καλὰ M, ἄν καλλὰ Φ 18. τάξεις ME: τάξαις Φ 26. τὴν τάξιν ME: τάξιν a.c., τ [ἦν supra τ add.] [τ s.l. add.] ἄξιν p.c. Φ 27. τῶν γαλακτοτροφουμένων post τροφήν del. M 28. ἔχει ΦE: ἔχεις M // μεταδώσῃ E: μεταδώσει Φ, μεταδόσης M 29. ὅχι μόνον: s.l. add. Φ 33. σου: s.l. add. Φ

76. 6. ὁποῖαν: in marg. scr. Φ

ἀναπνέη, διὰ τοῦτο ἔβγαινε καὶ ἔμπαινε συχνὰ συχνά. Βλέ-
 σ. 63 ποντας, λοιπόν, ὅπου δὲν / ἤμποροῦσε νὰ ὀμιλῇ πλέον, με-
 τὰ βίας εἶπε πρὸς τὸν Ἱερόθεον· «παπᾶ μου καὶ τέκνον μου
 10 πνευματικὸν ἐν Κυρίῳ, ἐκείναις ταῖς ἐντολαῖς ὅπου σὲ εἶχα
 προσταγμένον νὰ φυλάττης ἕως τέλους σου, ὅλαις νὰ εἶναι
 λυμέναις εἰς τὸ ἔξῃς· καὶ ἐνθυμούμενος τὴν ἐδικήν μου στε-
 νοχωρίαν ὅπου πάσχω τώρα καὶ τὸ κοινὸν ποτήριον τοῦ θα-
 νάτου ὅπου μέλλω νὰ πῶ, ἐνθυμούμενος, λέγω, τὸν θάνα-
 15 τόν μου, πάντοτε νὰ βιάζης τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τοὺς κόπους
 τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς καὶ νὰ μεταχειρίζεσαι κάθε νόημα καὶ
 κάθε στόχασιν καὶ διάκρισιν, πῶς καὶ μὲ τί τρόπους, δηλα-
 δῆ, νὰ εὐαρεστήσης τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Χριστόν.
 Φύλαττε ἀκριβῶς καὶ τὸν κανόνα τῆς νηστείας, τῆς προσ-
 20 ευχῆς, τῆς Ἀκολουθίας καὶ ὅλα τὰ συνακόλουθα, καθὼς
 ἀπὸ ἐμένα ἐπαράλαβες, τὰ ὅποια ἐπαράλαβα καὶ ἐγὼ ἀπὸ
 τοὺς ἀγίους πατέρας ἡμῶν». Ὁ δὲ Ἱερόθεος, ἀκούοντας
 ταῦτα καὶ μὴν ἠμπορῶντας ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην ὅπου
 τὸν ἐπερίλαβεν νὰ ἀποκριθῇ πλέον τίποτες, βάνει μετά-
 25 νοιαν κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ παίρνοντας συγχώρησιν τοῦ
 λέγει· «δός μοι, πάτερ μου, καὶ τὴν εὐχήν σου, νὰ τὴν ἔχω
 βοηθὸν εἰς τὰς θλίψεις καὶ πειρασμούς μου», τὴν ὁποίαν
 καὶ ἔλαβεν καὶ οὕτως ἀπεσιώπησεν, μὴν ἠμπορῶντας πλέ-
 30 ον νὰ ὀμιλήσῃ τὸ σύνολον· καὶ στενοχωρηθεὶς πολλὰ ἀπὸ
 τὴν στένεψιν τῆς ἀναπνοῆς, εὐθὺς ἀσηκῶνεται καὶ τρέχει
 εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ σταθεὶς εἰς τὸ μέσον τὸν ἐπίασεν ὁ
 Ἱερόθεος εἰς τὴν ἀγκάλην του καὶ ἀσηκῶνοντας ὀλίγον τὰς
 χεῖράς του, εἶπε· «Κύριε, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ
 35 πνεῦμά μου»· καὶ οὕτως ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ. Περιχυθεὶς οὖν
 ὁ Ἱερόθεος, ὁμοίως καὶ ὁ ἀδελφός του, εἰς τὸ λείψανον τοῦ

10. ὅλαις ante ἐκείναις del. Φ, ὅλαις praebet ME 13. τὸ: s.l. add. Φ 14. ὅπου Φ:
 ὅπου E, ὅπου M 15. μου: s.l. add. Φ // καὶ οὕτω ante νὰ βιάζης circumdato ac da-
 mnato del. Φ et M 33. χεῖρας¹ E: χείρας M, [σ del.] χείρας Φ // χεῖρας² E: χείρας
 M, σχείρας Φ

76. 33-34. Πρβλ. Λουκ. κγ', 46.

πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρός, ἔκλαυσαν ὦραν ἱκανὴν καὶ περιστεύσαντες αὐτῷ μετὰ πάσης εὐλαβείας καὶ σεμνότητος, γενομένης δὲ τῆς ἡμέρας, ἦλθον οἱ πατέρες καὶ ἕνας Ἀρχιερεὺς ἀπὸ τὸ μοναστήριον. Βλέποντες, λοιπόν, ὃ τε Ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πατέρες, τὸν τάφον ὅπου ἐγέμοσεν νερὸν ἀπὸ τὴν πολλὴν βροχὴν, ἐπειδὴ ἦτον ἰθ' // τοῦ Φεβρουαρίου, εἶπον τοῦ Ἱεροθέου ὅτι καλύτερον εἶναι νὰ τὸν ὑπάγουν εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς σκήτεως νὰ τὸν θάψουν. Ὁ δὲ Ἱερόθεος τοὺς εἶπε· «ἐγώ, πατέρες μου ἅγιοι, θέλω νὰ φυλάξω τὴν ἐντολὴν τοῦ πνευματικοῦ μου πατρὸς καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γενέσθω». Λοιπόν, τὸν ἔθαψαν εἰς ἐκεῖνο τὸ μνήμα καὶ ποιήσαντες οἱ πατέρες ἀγρυπνίαν μεγάλην τοὺς ἐφίλευσεν ὁ Ἱερόθεος ἅπαντας / εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν τοῦ Κυριακοῦ, πρὸς συγχώρησιν τοῦ μακαρίτου πατρὸς του.

77. Ἐμεινεν, λοιπόν, ὁ Ἱερόθεος πολλὰ πικραμένους καὶ λυπημένους διὰ τὴν στέρησιν τοῦ γέροντος καὶ διὰ τὴν μοναξίαν του. Πολλὰς φορές, καὶ σχεδὸν καθ' ἡμέραν, ἐπήγαυεν εἰς τὸ μνήμα καὶ προσπίπτοντας τὸ ἠσπάζετο εὐλαβῶς, βρέχοντας αὐτὸ μὲ τὰ δάκρυά του, διότι ἐνθυμείτον τὰς νουθεσίας καὶ παραγγελίας του· διὰ τοῦτο, καὶ μετὰ βίας ἀσηκῶνεται ἀπὸ τὸ μνημείον καὶ ἔμβαινε μέσα εἰς τὸ κελλίον του, ἐπικαλούμενος τὰς εὐχὰς τοῦ γέροντος διὰ νὰ τὸν σκεπάζουν ἀπὸ τὰς ἐνέδρας τῶν πονηρῶν δαιμόνων, φυλάττοντας καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς εἰς πάντα τὴν πολιτείαν τοῦ γέροντος.

78. Εἰς ὀλίγον καιρὸν ἐμβῆκεν καὶ ὁ ἀδελφός του εἰς τὴν σκήτην καὶ τότε ἐφύλαττον πλέον ἀκριβέστερα τὴν νηστείαν, τὴν ἀγρυπνίαν καὶ προσευχὴν τους· καὶ τοῦ ἔλεγεν ὁ Ἱερόθεος· «πρέπει, ἀδελφέ, ἡμεῖς ὅπου εἴμεθα νεώτεροι νὰ

36-37. περιστεύσαντες: περιστίλαντες Φ, περιστίλ [αν e.c.] τες M, περιστέλλοντες E
 39. Βλέποντες ME: βλέπωτες Φ // τὸν τάφον post λοιπόν del. M 40. ἐγέμοσεν ΦM:
 ἐγέμισεν E 41. ἰθ': in marg. scr. Φ // ἰθ' ΦM: ι' [10] E 42. ὑπάγουν ΦE: πάγουν
 M 46. ἔθαψαν ΦE: ἔβαλαν M
 77. 2. του post γέροντος del. M
 78. 1. Εἰς' ΦE: ἔτι M

5 ἀγωνιζώμεθα καὶ περισσότερον διὰ <νά> νικοῦμεν τοὺς κα-
 κούς λογισμοὺς καὶ τὰ πάθη μας». Ἐκεῖνος δὲ ἀκολου-
 θοῦσεν μετὰ χαρᾶς εἰς πάντα, τὸ κατὰ δύναμιν· καὶ πολλά-
 κισ ἐπερνοῦσαν τέσσαραις καὶ πέντε ὥραις εἰς τὴν Ἄκο-
 λουθίαν τους. Καὶ εἰς τὸ φαγί τους, πάλιν, ἐμεταχειρίζουν-
 10 ταν τὰ συνηθισμένα ὄσπρια ἀνάλαδα καὶ πότε ὀλίγον μέλι
 ἢ πετιμέζι μαζί μὲ τὸ νερὸν καὶ κάθε Σάββατον καὶ Κυ-
 ριακὴν ἔπινον ὀλίγον κρασί, ἔβανον καὶ ὀλίγον ἔλαιον εἰς τὸ
 μαγείρευμα.

79. Βλέποντας, λοιπόν, ὁ θεῖος Ἱερόθεος ὅτι ἔμεινεν εἰς
 τὴν ὑποταγὴν του ὁ ἀδελφός του διὰ πάντα, τὸν ἐδίδασκε
 πολλάκις ὅλα ἐκεῖνα ὅπου συντείνουσι εἰς τὴν ἀποξένωσιν
 τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὴν ἀκολουθήσιν τῆς ἀδιακρίτου ὑπο-
 5 ταγῆς καὶ ὑπακοῆς, μὲ διάφορα καὶ σοφώτατα παραδεί-
 γματα, ὥστε ὅπου πολλάκις ἐκεῖ ὅπου ἔτρωγαν ἄφηνε τὸ
 φαγητὸν καὶ ἀκροάζετο τὰ θεῖα του λόγια, τοιουτοτρόπως
 φ. 29v ὡσὰν ἐξεστηκώς, ἐπειδὴ τοῦ ἐφαίνετο // ὅτι ὡσὰν νὰ ἔκρα-
 τοῦσε κανένα θεῖον βιβλίον εἰς τὰς χεῖράς του ἐξηγῶντάς
 10 του τὰ νοήματα τῶν θεῖων Γραφῶν, ἐπειδὴ καὶ ἀγαποῦσε
 πολλὰ νὰ τοῦ ἀνοιξῆ τὸν νοῦν, διὰ νὰ καταλάβῃ τὰς θείας
 Γραφάς· ἀγκαλὰ καὶ ἐκεῖνος, ὄντας ἀρχάριος ἀκόμη καὶ ἔτι
 βραδὺς εἰς τὸν νοῦν, μὲ πολλὴν του δυσκολίαν ἐκαταλάμ-
 βανε τὰ λεγόμενα, ἐπειδὴ καὶ ἐπολεμείτον ἀκόμη ἀπὸ τὰς
 15 ματαίας καὶ κοσμικὰς ἐνθυμήσεις τῶν πονηρῶν λογισμῶν
 καὶ προλήψεων. Ὅθεν, βλέποντάς τον ὁ ἱερός Ἱερόθεος
 ὅπου δὲν εἶχεν προθυμίαν εἰς τὴν θεῖαν ἀνάγνωσιν, τὸν
 ἐπαρακινοῦσε πολλὰ, λέγοντάς του ὅτι· «μὲ τὴν συχνὴν
 σ. 65 ἀ/νάγνωσιν εὐκαιρῶνει ὁ νοῦς ἀπὸ τὰς παλαιὰς ἐνθυμήσεις
 20 καὶ συνηθᾶ νὰ συλλογίζεται καλοὺς λογισμοὺς πάντοτε·

5. <νά> addidi: [νά] praebet E 6-7. ἀκολουθοῦσεν E: ἀκολούθεν a.c., ἀκολού [θού s.l. add.] σεν p.c. Φ, ἀκολούθησεν M 8. τέσσαραις E: τέσσαρες Φ, τέσερις a.c., τέσσαρες p.c. M 9. τους ΦE: οὓς M 11. πετιμέζι E: πετιμέζει Φ, μπετιμέζι M
 79. 1. θεῖος: s.l. add. Φ 3. ὅπου: ὅπου Φ, ὅπου E, ὅπου M 9. χεῖρας E: χεῖρας M, σχείρας Φ 11. καταλάβῃ E: καταλά [μ del.] βει Φ, καταλάβει M 12. ἀγκαλὰ E: ἀν καλὰ M, ἀν καλὰ Φ

διὰ τοῦτο, λοιπόν, ἂν καὶ κατὰ τὸ παρὸν δὲν ἔχεις προθυμίαν, ἀδελφέ, ὅμως κάνει χρεία νὰ βιάζεσαι πάντοτε ὅτι, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου μας, "ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν εἶναι βιασθὴ καὶ οἱ βιασθαὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν". καί, πάλιν,

25 ἡ καθημερινὴ βία γεννᾷ τὴν προθυμίαν καὶ ἡ προθυμία, πάλιν, γεννᾷ τὴν ἐργασίαν τῶν καλῶν ἔργων καὶ ἡ ἐργασία φυλάττει τὴν καθαρὰν καὶ ἀγίαν ζωὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον». Καὶ πάλιν τοῦ ἔλεγεν· «καθὼς ἓνας ὁποῦ ἦτον ἀσθενὴς καὶ πρὸ ὀλίγου ἀσηκώθη ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν δὲν ἤμπορεῖ νὰ

30 τρώγῃ μὲ νοστιμάδα καὶ ὄρεξιν, βιαζόμενος ὅμως, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, τρώγει καὶ τρώγοντας αἰσθάνεται τὴν ὑγίαν του καὶ τρώγει ἔπειτα μὲ κάθε ἡδονὴν καὶ νοστιμάδα, οὕτω καὶ σὺ ποίησον, ἀδελφέ, καὶ ὁ Θεὸς βοηθεῖ, εὐχαῖς τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν». Καὶ μίαν φορὰν τοῦ λέγει ὁ ἀδελφός

35 του· «ἐμένα, πάτερ μου, μοῦ φαίνεται ὡσὰν περιττὴ ἡ συχνὴ ἀνάγνωσις, ἐπειδὴ καὶ ἀρκοῦμαι μὲ τὴν καθημερινὴν διδασκαλίαν τοῦ γέροντός μου». Ὁ δὲ Ἱερόθεος τοῦ λέγει· «ὡς εἶναι· πρέπει, ὅμως, νὰ καταγινώμεθα καὶ εἰς τὴν πηγὴν τῶν θείων Γραφῶν, ἕως ὁποῦ νὰ εὕρωμεν τὸ ζῶν ὕδωρ

40 καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον· καὶ νὰ πειθώμεθα κάλλιον εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου μας, ὁποῦ λέγει· "ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς, ὅτι ἐν αὐταῖς εὐρίσκετε ζωὴν τὴν αἰώνιον"». Ἄλλοτε παρακινῶντάς τον τοῦ ἔλεγεν· «ὅσον τὸ ἤμπορεῖς, τράβιξε τὸν

φ. 30r // νοῦν σου ἀπὸ τὰς κοσμικὰς ἐνθυμήσεις καὶ νὰ συλλογίζε-

45 σαι μόνον τὰς ἀναγκαῖας ὑπηρεσίας τῆς καλύβης μας καὶ τοιοῦτοτρόπως, ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, ἀγωνιζόμενος ὁ νοῦς καὶ κόπτοντας τοὺς περιττοὺς λογισμοὺς, καὶ τῆς θείας Χάριτος συνεργούσης, συμμαζώνεται καὶ προσέχει πλέον μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του». Τοῦ ἔλεγεν ἀκόμη καὶ ἐκεῖνο τοῦ

50 ἀγίου Μαξίμου, τό· «δὸς τὴν κατὰ δύναμιν ἐργασίαν τῷ σώματι καὶ ὄλον τὸν νοῦν σου ἐπὶ τὰ ἔνδον στρέφον». "Ε-

39. ὁποῦ Φ: ὁπού Ε, ὅπου Μ 42. Ἄλλοτε: ἄλλοται ΦΜ, Ἄλλοτες Ε 43. τράβιξε ΦΕ: τράβιξε Μ 45. ὑπηρεσίας Μ: ὑπερησίας ΦΕ 47. θείας ΦΜ: om. Ε

79. 23-24. Βλ. Ματθ. ια', 12. 41-42. Ἰω. ε', 39. 50-51. Μαξίμου ὁμολο-

πειτα, τοῦ ἐπαράδωσε καὶ τὴν εὐχὴν ὅπου παρέλαβεν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν γέροντά του, ἤγγουν τό· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Ὑιὲ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς Θεοτόκου καὶ δι' εὐχῶν τοῦ ἀγίου
55 πατρός μου, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλόν».

80. Ἄλλην φοράν, πάλιν, διαβάζοντας μαζί τοὺς νηπτικὸς πατέρας εἰς τὴν Φιλοκαλίαν, τοῦ ἔδειχνε τοὺς τρόπους καὶ τὰ σημάδια διὰ τὰ λέγει τὴν εὐχὴν, πότε μὲ τὸ στόμα καὶ πότε μὲ τὸν νοῦν, προσέχοντας μέσα εἰς τὴν καρδίαν
5 του. Καὶ οὕτω, ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, αἰσθάνετον ὀλίγην προθυμίαν μὲ χαρὰν / μεμιγμένην. Καὶ μίαν φοράν, εἰς τὴν ἀγρυπνίαν τοῦ Κυριακοῦ, ἐμβῆκεν μέσα εἰς τὸ Ἱερὸν καθὼς ἦτον προσταγμένος καὶ ἐστάθη εἰς μίαν ἄκραν καὶ συμμαζώνοντας τὸν ἑαυτὸν του ἔλεγεν τὴν εὐχὴν μυστικά· καὶ
10 ἐνθυμούμενος ὅλας τὰς ἐρμηνείας τοῦ θείου Ἱεροθέου, ἔτι δὲ καὶ ὅλα τὰ ἐδικά του σφάλματα, οὕτω ἐσύντριβε τὴν καρδίαν του καὶ ὅσον ἐδύνετον ἐμέμφετο τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐκ τούτου ἐκινεῖτο ἡ καρδία του εἰς ἔρωτα καὶ ἀγάπην Θεοῦ, γλυκαινόμενος ὁ νοῦς του εἰς τὴν συχνὴν μελέτην τῆς προσ-
15 ευχῆς. Μετὰ ταῦτα, τὸ ἐξωμολογήθη εἰς τὸν Ἱεροθέον καὶ ἐκεῖνος τοῦ εἶπεν· «ἐπειδὴ, λοιπόν, καὶ αἰσθάνθης ὀλίγην ἐνέργειαν, ἀγωνίζου εἰς τὸ ἐξῆς καὶ πράττε ὅλα ἐκεῖνα ὅπου τὴν βοηθοῦν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ὑπακοήν, εἰς τὴν περιεκτικὴν ἐγκράτειαν, εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ αὐτο-
20 μεψίαν παντοτινήν· καὶ τὰ ἔχῃς τὸν ἑαυτὸν σου χειρότερον ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δαίμονας βδελυρότερον». Τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, ὁ μακάριος Ἱεροθέος ἐκαθοδηγοῦσε τὸν ἀδελφόν του καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα μαθητὰς καὶ καλογήρους του καὶ ὅλους τοὺς εὐλα-
φ. 30ν 25 βεῖς μονα//χούς, ὅπου ἤρχουνταν διὰ τὰ ἀκούσουν τὰ με-

80. 11. ἐδικά του: s.l. add. Φ // του post σφάλματα del. Φ // καὶ ante οὕτω del. Φ, καὶ praebet ME 16. αἰσθάνθης E: αἰσθάνθεις Φ, ἐσθάνθεις M 23. ἐκαθοδηγοῦσε: s.l. add. Φ 24. του post μαθητὰς del. Φ, του praebet ME 25. ἀκούσουν ME: ἀκούουν a.c., ἀκού[ουν del. et s.l. σουν add.] p.c. Φ

γητοῦ, «Ἐκατοντὰς τετάρτη τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων», Φιλοκαλία Β', σ. 47, κεφάλαιο ζγ'.

λίρρυτα ἐκεῖνα καὶ νεκταρώδη του λόγια, πρὸς ὠφέλειαν τῶν ψυχῶν τους.

81. Κάμνοντας, λοιπόν, ἕναν χρόνον εἰς τὴν σκῆτην τοῦ ἁγίου Δημητρίου (μετὰ τὴν θανὴν τοῦ γέροντός του) ἐνθυμήθη τὴν ἀμεριμνίαν ὅπου εἶχεν ὄντας εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ ἤθελεν νὰ εὔρη τινὰ ἐνάρετον πατέρα διὰ νὰ πιάσῃ πάλιν τὴν φιλίην του ὑπακοήν. Ἦκουσεν ὅτι εἰς τὴν νέαν σκῆτην τοῦ ἁγίου Παύλου εὐρίσκονται δύο τινὲς θαυμάσιοι καὶ ἐνάρετοι πατέρες, αὐτάδελφοι ὄντες, Ἰάκωβος καὶ Θεοφάνης καλούμενοι (ὁ ὁποῖος Θεοφάνης ἐχρημάτισεν, μετὰ τὸν Πανάρετον, Λακεδαιμονίας Μητροπολίτης). ὄθεν, παίρνοντας τὸν ἀδελφόν του, ὑπήγγεν εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐδέχθησαν μετὰ πάσης προθυμίας καὶ μάλιστα ὁ ἀββᾶς Θεοφάνης (εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ὑποτάχθη), μὲ τὸ νὰ ἀγαποῦσε ἀπὸ καιρὸν νὰ εὔρη τινὰ ἱερομόναχον διὰ νὰ λειτουργῇ ἐκεῖ εἰς τὴν καλύβαν του, νὰ μεταλαμβάνῃ τὰ θεῖα μυστήρια.

15 Ἐχοντας πρὸ πολλοῦ σκοπὸν νὰ κτίσῃ μικρὰν ἐκκλησίαν εἰς ὄνομα τῆς Θεοτόκου καὶ Ζωοδόχου Πηγῆς, τότε, λοιπόν, μὲ τὴν παρακίνησιν τοῦ Ἱεροθέου, ἔβαλαν ἀρχὴν· μὲ τὴν ἐπιστάσιαν δὲ καὶ μὲ κόπους πολλοὺς καὶ ἰδρώτας τοῦ θείου Ἱεροθέου, ἐτελειώθη σὺν Θεῷ.

82. Καὶ ὅταν ἦλθεν ὁ καιρὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀπολαύσουν τοὺς καρποὺς τῶν πόνων τους, / διὰ τῆς εἰρηνικῆς τους καταστάσεως καὶ τῆς καθημερινῆς ἱεουργίας καὶ Κοινωνίας, καθὼς ἐπόθουν, δὲν τὸ ἐπέτυχον, ἐπειδὴ ὁ ἀντάρτης ἐκεῖνος καὶ μισόκαλος διάβολος, ὅπου ἐξ ἀρχῆς ἐπρολάμβανε τὸν εὐλογημένον Ἱεροθέον, προλαβὼν ἔφθασεν καὶ εἰς τοὺς ἐκεῖ ἐνασκουμένους πατέρας, ψιθυρίσας καὶ εἰς ἐκείνους τὴν κακίαν του. Διότι, βλέποντές τον πρόθυμον εἰς πᾶσαν ἰδέαν ἀρετῆς καὶ τὸ περισσότερον εἰς τὴν χριστο-

26. του Φ: om. ME

81. 3. του post ὑποταγὴν del. M 5. νέαν: s.l. add. Φ // in s.l. et post νέαν: τοῦ Ἁγίου Παύλου del. copista in Φ 9. τὸν Πανάρετον ΦM: τοῦ Παναρέτου E 14. καλύβαν ΦE: καλύβην M 17-18. μὲ τὴν ἐπιστάσιαν ΦE: μετ' ἐπιστάσιαν M

82. 4. Κοινωνίας ME: κοινωείας Φ

10 μίμητον ὑπακοὴν καὶ ταπείνωσιν καὶ ὅπου τὸν εἶχαν ἓνα
 θαῦμα τῇ ἀληθείᾳ ὅλοι οἱ ὑποτακτικοί, θαυμάζοντες εἰς τὴν
 ὑπομονὴν ὅπου εἶχεν, ὁ αἰδιμος, εἰς ὅλα τὰ βάρη τοῦ γέ-
 ροντος, εἰς τὸν ὁποῖον ὅσοι ἐπήγαιναν πρωτύτερα δὲν ὑ-
 πόφε//ρέ τινας τὴν σκληραγωγίαν του, βλέποντές τον ἀκό-
 φ. 31r 15 μη ὅπου ἐφέρνετο μὲ κάθε σέβας καὶ εὐλάβειαν πρὸς τὸν
 γέροντα καὶ ὑποτάσσετον εἰς αὐτὸν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ
 Χριστοῦ μὲ κάθε προθυμίαν καὶ ἀπλότητα. Καὶ τὴν μὲν
 ἡμέραν εὐρίσκετο εἰς τοὺς ὑπερβολικοὺς κόπους τῆς οἰκο-
 δομῆς τῆς ἐκκλησίας, ὁμοῦ μὲ τὴν ἀσυγκατέβαστον νη-
 20 στείαν τοῦ γέροντος, τὴν δὲ νύκτα, πάλιν, εἰς τὸν κανόνα
 καὶ τὴν Ἀκολουθίαν καὶ μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν εἰς
 ἄλλης καλύβας ἐκκλησίαν ἢ ὅταν ἦτον ἐφημέριος εἰς τὸ
 Κυριακόν· ἔπειτα, πάλιν, εὐρίσκετον εἰς τοὺς προειρημέ-
 νους κόπους. Βλέποντές τον, λέγω, μερικοὶ ὅπου ἐπολιτεύ-
 25 ετον τοιοῦτοτρόπως, ἐπαρακινήθησαν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἐ-
 χθροῦ πρὸς ζηλοφθονίαν. Καὶ ἀπὸ τοῦτο, λοιπόν, ἐμελέτη-
 σαν νὰ τὸν διώξουν καὶ ἀπὸ τὸν γέροντα καὶ ἀπὸ τὴν σκῆ-
 την καὶ πηγαίνοντες εἰς τὸν γέροντα Θεοφάνην, ἐψιθύρισαν
 μυρίας ψευδολογίας εἰς τὰς ἀκοάς του· τέλος πάντων, τὸν
 30 ἐκατάπεισαν, ὅπερ οὐκ ὤφειλεν, καὶ ἐδίωξεν ἀδίκως καὶ
 παραλόγως τὸν εὐλογημένον Ἱερόθεον.

83. Καὶ μὲ τοῦτο ἐστοχάζετον, ὁ πονηρὸς διάβολος, ὅτι
 ἔχει νὰ λυπήσῃ τὸν ἀήττητον ἀριστέα τοῦ Χριστοῦ, ἢ νὰ
 τὸν κάμῃ νὰ φιλονεικήσῃ καὶ νὰ ἐναντιολογηθῇ, ἢ νὰ δικαιο-
 λογηθῇ καὶ νὰ ζητήσῃ τὸ δίκαιον· ὅχι· δὲν τὸ ἐπέτυχεν, ὁ
 5 παγκάκιστος, ἀλλὰ μὲ τοὺς πολλοὺς τρόπους ὅπου ἐμετα-
 χειρίσθη ἐλυπήθη μάλιστα καὶ ἐκατησχύνθη, ὁ μιαρὸς καὶ
 ἀδύνατος. Ἐπειδὴ, στοχαζόμενος ὁ θεὸς Ἱερόθεος ὅτι ὅλα
 αὐτὰ εἶναι ἐκ συνεργίας τοῦ μισοκάλου δαίμονος, ἐπαρακα-

10. τὸν εἶχαν ΦΕ: τὸ εἶχαν Μ 13. ἐπήγαιναν Ε: ἐπήγεσαν Φ, ὑπήγεσαν Μ 19.
 ἀσυγκατέβαστον: ἀσυνκατεύαστον Φ, ἀσυνκατεύαστον del. et s.l. ἀσυγκατεύαστον
 cop. Μ, ἀσυγκατάβαστον Ε

83. 5. παγκάκιστος Ε: παγκάκηστος Μ, πανκάκηστος Φ 6. ἐκατησχύνθη: ἐκατει-
 σχήνη Φ, ἐκατισχύνθη Μ, καταισχύνθη Ε 7. Ἱερόθεος ΜΕ: Ἱερόθος Φ

- λοῦσε μάλιστα καὶ ἐδέουνταν τὸν γέροντα, μετὰ πολλῆς
 10 ταπεινώσεως, νὰ μὴν διωχθῆ καὶ τοῦ ἔλεγεν ὅτι: «κάθε
 φρόνιμος, πάτερ μου, θέλει τὸ στοχασθῆ αὐτὸ ὅτι εἶναι, βέ-
 σ. 68 βαια, / ἐκ συνεργίας τοῦ Σατανᾶ, ὁ ὁποῖος δὲν θέλει ποτὲ
 νὰ βλέπη τὴν ἀγάπην ἐνεργουμένην καὶ τὴν εἰρηνικὴν πο-
 λιτείαν εἰς ἐκείνους ὅπου ἀγωνίζονται κατὰ Θεὸν καὶ ἐναν-
 15 τίων τῶν ποικιλοτρόπων διαβολῶν καὶ παγίδων του». Ἄλλ' ὁ γέρον
 δὲν ἠθέλησεν κατ' οὐδένα τρόπον νὰ συγ-
 κατέβη, ἐπειδὴ τοῦ ἔταξαν οἱ διαβάλλται ὅτι ἔχουν νὰ τοῦ
 φ. 31v φροντίσουν ἄλλον ἱερομόναχον, // κάποιον Δωρόθεον Ζω-
 γράφον. Παίρνοντας, λοιπόν, συγχώρησιν καὶ τὴν εὐχὴν
 20 του, ἀνεχώρησεν δεόμενος τὴν κοινὴν παρηγορίαν καὶ μεσι-
 τριαν του, Παναγίαν Θεοτόκον καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα
 Θεὸν Λόγον καὶ ποθούμενόν του Χριστόν, διὰ νὰ τὸν βοη-
 θήσουν νὰ ὑπομένῃ τὸν πειρασμόν. Καὶ οὕτω, ὡς φρόνιμος
 καὶ πρακτικὸς εἰς τὰ τοιαῦτα, δὲν ἐταράχθη τὸ σύνολον·
 25 ἐλυπήθη, μάλιστα, διὰ τ' ἐκείνους ὅπου ἔγιναν αἴτιοι καὶ
 ἀνεχώρησεν.

84. Δίδοντας, λοιπόν, τόπον τῇ ὀργῇ, ὁ θεῖος Ἱερόθεος,
 ἀνέβη εἰς τὴν σκήτην τῆς ἀγίας Ἄννης καὶ πηγαίνοντας
 εἰς τὸν πνευματικόν του κύρ Ἀνανίαν, Λαζὸν ἐπ' ὀνόματι
 (πρὸς παρηγορίαν του), καὶ φανερώνοντάς του τὴν ὑπόθε-
 5 σιν, τὸν συμβουλεύει ὁ πνευματικὸς λέγοντάς του ὅτι: «δὲν
 σέ συμφέρει, ἀδελφέ μου, ἄλλη ὑποταγή, ἔξω ἀπὸ ἐκείνην
 ὅπου ἔκαμες εἰς τὸν γέροντά σου, διότι πίπτεις εἰς πειρα-
 σμούς ἀνωφελεῖς καὶ καλύτερα φύλαττε τὴν πρὸς Θεὸν
 ὑπακοήν, διὰ μέσου τῆς ἐργασίας τῶν θείων του ἐντολῶν,
 10 ἔτι δὲ καὶ τὴν βασιλικὴν ὁδὸν τῆς ἐναρέτου καὶ σεμνῆς πο-
 λιτείας τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν· διὰ τοῦτο, λάβε τὸν
 ἀδελφόν σου καὶ κατοικήσατε εἰς τὸ ἡσυχαστήριον τῆς

10. διωχθῆ M: διοχθεῖ Φ, δεχθῆ E 14. ὁποῦ Φ: ὁπού E, ὅπου M 16-17. συγκατέ-
 βη E: συνακατεύει ΦM 17. διαβάλλται ΦM: διαβολεῖς E 18. Δωρόθεον E: Δορόθεον
 Φ, Ἱερόθεον M 21. τεχθέντα: s.l. add. Φ 22. του: s.l. add. Φ // του ΦE: om. M
 25. τ' ἐκείνους E: τ' ἐκνους ΦM

84. 2. πηγαίνοντας: πηγέροντας M, παγένοντας Φ, παγαίνοντας E

μικρῆς ἀγίας Ἄννης, τὸν ἅγιον Ὀνούφριον». Καὶ οὕτως
 ἐποίησεν. Εὐρίσκοντας, λοιπόν, τὸν τόπον ἡσυχον, καθὼς
 15 ἐπόθει, καὶ ἀμέριμνον ἀπὸ ὑλικά πράγματα, διὰ τοῦτο καὶ
 ἐδόθη ὅλως δι' ὅλου εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῶν
 θείων Γραφῶν καὶ εἰς τὰ νηπτικά τῶν ἁγίων πατέρων συ-
 ζεύγοντας δὲ εἰς τὴν κατὰ δύναμιν πρακτικὴν, τὴν θεωρη-
 20 τικὴν, καὶ διὰ μέσου τῆς νοερᾶς προσευχῆς καὶ καρδιακῆς
 ἐργασίας, ἐκαθάριζε τὸ ὄμμα τῆς διανοίας του ἀπὸ τὰς ὀμι-
 χλῶδεις προσβολὰς τῶν λογισμῶν καὶ παλαιῶν προλήψε-
 ων. Ἄλλοτε, πάλιν, ἀνεγίνωσκει τὰς κατασκευαστικὰς εὐχὰς
 τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ τὰ πένθη ὅπου εὐρίσκονται
 τυπωμένα εἰς τὸ Συνταγμάτιον τοῦ Ματθαίου Τζιγάλα καὶ
 25 ἐνθυμούμενος τὸν θάνατον, τὴν κόλασιν καὶ τὰ ἐκεῖ βασανι-
 στήρια, ἐσύντριβε τὴν καρδίαν του καὶ ἤρχετο πολλὰκις
 φ. 32r εἰς κατάνυξιν καὶ δάκρυα. Τὸ ὅμοιον ἐπάθαινε // εἰς τὴν Ἀ-
 σ. 69 κολουθίαν καὶ θείαν Λειτουργίαν, ὅτι διαβάζοντας ἀργῶς
 καὶ προσεκτικὰ ἐβυθίζετο ὁ νοῦς του μέσα / εἰς τὰ πνευμα-
 30 τικά νοήματα καὶ μάλιστα ὅταν εὕρισκεν θεολογικὰ ἢ ἐρω-
 τικά· καὶ γλυκαινόμενος ὁ νοῦς του, ἐβάσταζεν ἀκόμη τὰς
 λέξεις ἀργότερα εἰς τὸ στόμα του καὶ τρόπον τινὰ τὰς ἀνα-
 μασοῦσε, συμπίνοντας τὴν ποιότητα κάθε νοήματος καὶ
 ἐκ τούτου ἐκόχλαζεν ἡ καρδία του καὶ ἔβγαζεν δάκρυα ἀπὸ
 35 τοὺς ὀφθαλμούς του. Θέλοντας δὲ νὰ φυλάττῃ τὴν εἰρήνην
 καὶ ἡσυχίαν τοῦ νοός του, δὲν ἄφηνέ τινα νὰ ἐμβαίη εἰς τὸ
 ἅγιον Θυσιαστήριον εἰς καιρὸν ὅπου ἐπρόσφερνε τὴν ἀναί-
 μακτον θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ καὶ καθ' ἐκάστην ἱε-
 ρουργοῦσεν, ὁ αἰδιμος, ἔξω ἀπὸ τινα ἐμπόδιον.

85. Καὶ πολλάκις, θέλοντας νὰ ἀπολαμβάνῃ πλεόν
 αἰσθητικώτερα τὸ θεῖον κάλλος τοῦ νοητοῦ ἔραστοῦ του καὶ
 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀναπτερόνοντας τὸν νοῦν

16. δ ante ἐδόθη del. M 18-19. τὴν θεωρητικὴν ΦΕ: om. M 19. καί: s.l. add. Φ,
 om. ME // μέσου ME: τῆς a.c., μέσου p.c. Φ // τῆς Φ: om. ME 23. εὐρίσκονται
 M: εὐρίσκονται Φ, εὐρίσκονται E 26. ἐσύντριβε ME: ἐσκύτρηβε Φ 34. ante
 ἐκόχλαζεν: rasura in M 35. καὶ post φυλάττῃ del. Φ, καὶ praebet E

85. 2. αἰσθητικώτερα E: αἰσθητικότερα M, αἰσθητικώτερα a.c., αἰθητικώτερα p.c. Φ

του πρὸς τὸν ἔνθεον ἔρωτα, ἄφηγε τὸν ἀδελφόν του νὰ ἔχη
 5 τὴν σωματικὴν τους φροντίδα καὶ αὐτὸς ἔπαιρνε τινα βι-
 βλίον, καμμίαν φορὰν καὶ ὀλίγον ἐργόχειρον, καὶ ἐπήγαινε
 ἐκεῖ πλησίον εἰς ἓνα τους κελλάκι ἡσυχάζοντας μόνος του·
 τὸ δὲ ἔσπερας ἤρχετον καὶ ἐδιάβαζον μαζί τὸν ἔσπερινὸν
 καὶ τὸν ὄρθρον καὶ πάλιν μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἐπή-
 10 γαινεν εἰς τὴν ἡσυχίαν του. Ὅταν, πάλιν, τοῦ ἐσυνέβαινε
 καμμία περίστασις ἢ θλίψις καὶ λύπη, ἀναστέναζε πυκνὰ
 πενθῶντας καὶ μέμφοντας τὸν ἑαυτὸν του καὶ παρακαλῶν-
 τας ταπεινὰ τὸν γλυκύ του Ἰησοῦν, τὸν ψυχεραστὴν καὶ νο-
 ητὸν νυμφίον του Χριστόν, εἰς βοήθειαν. Καὶ οὕτως τοῦ
 15 ἀσήκωνε τὸ νέφος καὶ τὸ βάρος ἐκεῖνο τῆς λύπης καὶ ἀθυμίας
 καὶ εὐρίσκοντας πάλιν τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας του,
 ἔχαιρεν· καὶ εὐφραϊνόμενος, ἐδόξαζεν καὶ εὐχαριστοῦσεν
 τὴν φιλανθρωπίαν καὶ κηδεμονίαν τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ,
 ὅπου κήδεται καὶ παρηγορεῖ τοιοῦτοτρόπως τοὺς ἑαυτοῦ
 20 δούλους.

86. Βλέποντες, λοιπόν, οἱ ἐκεῖσε πατέρες καὶ ἀδελφοὶ
 φ. 32ν // ὅπου ἐπολιτεύετον τοιοῦτοτρόπως καὶ εὐλαβοῦμενοι τὴν
 ἔνθεον πολιτείαν του, ἔτι δὲ τὸ ἀμιγές καὶ σιωπὴν ἀπὸ τοὺς
 ἔξω, ἠγάπουν νὰ ἔρχωνται συχνῶς πρὸς ἐπίσκεψιν νὰ τὸν
 5 βλέπουν, ἔτι δὲ καὶ νὰ ἀκούσουν τὴν γλυκυτάτην διδασκα-
 λίαν του. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἤρχοντο διὰ συμβου-
 λὴν καὶ ἐρώτησιν τῶν κακιῶν καὶ τῶν ψυχικῶν τους πα-
 θῶν, τοὺς ἐδέχετο μετὰ χαρᾶς καὶ τοὺς ὀμιλοῦσε ἀφθόνως,
 μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ κατὰ Θεὸν ἀγάπην, τὸν λόγον
 10 τοῦ Θεοῦ· εἰς ἐκείνους, πάλιν, ὅπου ἐκινούσαν ὀμιλίαις περὶ
 σ. 70 τὰς ματαιολογίας αὐτῶν, ὅμως δὲν τὸ / εὐρίσκειν εὐλόγον
 νὰ τοὺς ἐλέγξῃ, διὰ νὰ μὴν τοὺς λυπήσῃ, κατὰ τό· «μὴ

5. τους ΦΕ: του Μ // φροντίδα ΜΕ: φρωτίδα Φ 13. γλυκύ του coptexi: γλυκίτον Φ, γλυκὴ τόν Μ, γλυκύτατον Ε

86. 1. ἀκούον ante Βλέποντες del. Φ // Βλέποντες ΜΕ: βλέπων [τες s.l. add.] Φ 8. τοὺς¹ ΦΕ: οὺς Μ 10. ὀμιλίαις Ε: ὀμηλίαις Φ, ὀμηλίαις Μ 11. ἐβαρύνετον Ε: ἐβαρῖ [νε sub lineam add.] τον Φ, ἐβαρίτον Μ 13-14. κατὰ τό... μισήσωσί σε: s.l. add. Φ

ἔλεγε κακοῦς, ἵνα μὴ μισήσωσί σε», μόνον σιωπῶντας
 15 ἔδειχνε μὲ τοῦτο ὅτι δὲν ἤξεύρει τί νὰ τοὺς ἀποκριθῆ καὶ
 οὕτως ἐμίσειον ἡσυχιοι, ὠφελούμενοι περισσότερον ἀπὸ τὴν
 σιωπὴν του.

87. "Ἐνας ἱερομόναχος ἀπὸ τὴν σκήτην τῆς ἁγίας "Αν-
 νης, ἀκούοντας τὸν πλούσιον καὶ διακριτικὸν λόγον τῆς θε-
 σοφου διδασκαλίας του, ἠθέλησε νὰ τοῦ φανερώσῃ τοὺς
 λογισμοὺς του, διὰ τοῦτο καὶ ἦλθε πρὸς αὐτόν, ὅπως βεβα-
 5 ρυμένος, καὶ φανερώνοντας τὰ ἐν καρδίᾳ του, ἀκόμη καὶ
 τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεώς του, μὲ τὸ νὰ ἐνέχετον εἰς τι
 ἔγκλημα ὁποῦ ἤγγιζε τὴν ἱερωσύνην του. Συμβουλευσας
 οὖν αὐτόν, ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἱεροθέος, διὰ τῆς θείας Χάριτος
 καὶ μὲ κάθε εὐμορφον τρόπον, φέρων τὰς μαρτυρίας ἀπὸ τε
 10 τοὺς ἱερούς Κανόνας καὶ ἁγίους πατέρας, ἔτι δὲ καὶ ἐκεῖνο
 τοῦ θείου Χρυσοστόμου, τὸ λέγον· «ἐχρῆν, οἶμαι, τοσαύτην
 τοῦ πράγματος (ἦτοι τῆς ἱερωσύνης) ἔχειν εὐλάβειαν, ὡς
 καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκφυγεῖν τὸν ὄγκον καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι ἐν
 αὐτῇ μὴ περιμένειν τὰς παρ' ἐτέρων κρίσεις, εἴποτε συμ-
 15 βαίῃ ἀμάρτημα καθαίρεισιν ἱκανὸν ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ προ-
 λαβόντα ἑαυτὸν ἐκβάλλειν τῆς ἀρχῆς· οὕτω μὲν γὰρ καὶ
 ἔλεον ἐπισπάσασθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰκὸς ἦν, τὸ δὲ ἀντέχε-
 σθαι παρὰ τὸ πρέπον τῆς ἀξίας πάσης ἑαυτὸν ἀποστερεῖν
 συγγνώμης ἔστι καὶ μᾶλλον ἐκκαίειν τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργήν,
 20 δεῦτερον χαλεπώτερον προσθέντα πλημμέλημα». Τοιου-
 τοτρό//πως, λοιπόν, θεραπευθεὶς ὁ ἱερομόναχος ἀπὸ τὰ ἱε-
 ρὰ λόγια τοῦ ἀοιδίμου Ἱεροθέου, εὐχαριστοῦσε τὰ μέγιστα

14. κακοῦς ME: καοῦς Φ

87. 2. καὶ διακριτικὸν λόγον: λόγον καὶ διακριτικὸν a.c., καὶ διακριτικὸν λόγον p.c. mutavit Φ [α supra καὶ διακριτικὸν et β supra λόγον scripsit copista in Φ], λόγον καὶ διακριτικὸν ME 6. μὲ τὸ νὰ ME: ὅτι δηλαδὴ del. et s.l. μὲ τὸ νὰ corr. copista in Φ 9. εὐμορφον ΦE: ἔμορφον e.c. M 11. θείου M: θεῖου Φ, Ἱεροῦ E 16. οὕτω μὲν ΦE: καὶ τὸ μὲν M // γὰρ Φ: χαρ a.c., γαρ p.c. M, χάριν E 17. ἦν Φ: οὖν M, οὖν E

86. 13-14. Παρ. θ', 8.

87. 11-20. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Περὶ ἱερωσύνης. Λόγος τρίτος», P.G. 48, 647.

καὶ κάμνοντας τελείαν ἀποχὴν ἀπὸ κάθε ἱεροπραξίαν (μὲ
τὸ νὰ ἦτον ὁ ἄνθρωπος θεοφοβούμενος καὶ πολλὰ εὐλαβῆς
25 πρὸς τὰ θεῖα), ἐλευθερώθη δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς πρώην λογι-
σμούς καὶ ἔλεγχον τῆς συνειδήσεώς του, μείνας τοῦ λοιποῦ
ἀνενόητος· καὶ ἦτον ὑποτασσόμενος εἰς τὸν γέροντά του,
μαζὶ μὲ τοὺς συναδελφούς του, κοπιᾶζοντας προθύμως εἰς
ὅλα τὰ κατὰ Θεόν, ὁ ὁποῖος ἦτον εἰς ὅλην τὴν σκήτην ἓνα
30 παράδειγμα τῆς ἀρετῆς.

88. "Ἄλλος ἓνας ἱερομόναχος ἀπὸ τὴν σκήτην τοῦ ἁγίου
Δημητρίου, Ἰωάσαφ ὀνόματι, ἔχοντας πίστιν καὶ εὐλά-
βειαν πολλὴν πρὸς τὸν θεῖον Ἰερόθεον, ἤρχετον πολλάκις
πρὸς ἐπίσκεψίν του, ἐξομολογούμενος εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς
5 λογισμούς του. Καὶ μίαν φορὰν τὸν ἠρώτησε περὶ προσ-
ευχῆς, ἤγουν πῶς / πρέπει νὰ κάμνη ἀρχὴν νὰ προσεύχεται
σ. 71 ὁ μοναχὸς ὅταν θέλῃ νὰ κάμῃ τὸν κανόνα του. Τοῦ λέγει,
λοιπόν, ὁ Ἰερόθεος ὅτι πρὶν κάμῃ ἀρχὴν ὁ μοναχὸς τοῦ κα-
νόνου του πρέπει νὰ λέγῃ τὴν εὐχὴν ἐκείνην τοῦ ἀββᾶ Ἰσα-
10 ἀκ· «Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν κτίσιν σου, ὦ
τινι δῆλα τὰ πάθη μου καὶ ἡ ἀσθένεια τῆς φύσεως ἡμῶν καὶ
ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀντιπάλου ἡμῶν» καὶ τὰ ἐξῆς, ὅρα εἰς τὴν βί-
βλον αὐτοῦ, φύλλα 176, λόγῳ κη'. Εἶτα, νὰ παρασταίῃ
τὸν νοῦν του ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεὸν γεγυμνωμένον ἀπὸ ὄλας
15 τὰς κοσμικὰς ἐνθυμήσεις καὶ οὕτω νὰ παραστέκῃ εἰς αὐτὸν
μὲ φόβον πολύν, ὡσὰν εἰς κριτὴν του φοβερόν καὶ Βασιλέα
του οὐράνιον καὶ πάλιν μὲ πολλὴν ἀγάπην, ὡς εἰς Πατέρα
του γλυκύτατον καὶ Θεὸν του φιλόανθρωπον, φανταζόμενος
τὴν ἄρρητον δόξαν αὐτοῦ καὶ κάλλος τὸ ἀμήχανον. Πρέπει,
20 ὅμως, πρῶτον νὰ λέγῃ οὕτω· «εἰς δόξαν τοῦ παναγίου ὀνό-

29. ὄλην ME: ὄλους a.c., ὄλην p.c. Φ // τὴν σκήτην: s.l. add. Φ

88. 2-3. εὐλάβειαν ΦE: εὐλαβεῖ M 8. κάμη M: κάμει Φ, κάνη E 10. ὁ Θ ante ὁ
Θεός praebet Φ, omisi 16. ὡσὰν Φ: ὡς ME // του: s.l. add. Φ 17. του: s.l. add. Φ

88. 10-13. Ἰσαὰκ Σύρου, *Τὰ Εὐρεθέντα Ἀσκητικά*, σσ. 176-179, λόγος κη',
«Περὶ ἀγρυπνίας τῶν νυκτῶν, καὶ περὶ διαφόρων τρόπων τῆς ἐργασίας αὐτῆς».

φ. 33v
 25 ματός σου, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός μου», καὶ εἰ μὲν
 ἐστὶν ἱερεὺς κάμνει εὐλογητόν, εἰ δὲ «Δι' εὐχῶν» τὸ «Δόξα
 σοι //, ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι», «Βασιλεῦ οὐράνιε» καὶ τὰ
 λοιπά, εἶτα τὸ «Κύριε ἐλέησον» ιβ', τὸ «Δεῦτε προσκυνή-
 30 σωμεν» γ' καὶ ψαλμὸν «ὁ Θεὸς εἰς τὴν βοήθειάν μου πρό-
 σχος», ἐπειδὴ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, πρέπει νὰ ἀρχίζῃ
 ἢ προσευχή· α'. ἀπὸ δοξολογίαν, β'. νὰ περιέχῃ εὐχαριστίαν
 καὶ γ'. ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας. Συμπαραλαμ-
 βάνοντας ἀκόμη εἰς μεσιτείαν τὴν Κυρίαν ἡμῶν Θεοτόκου,
 30 τὰς ἐπουρανίους Δυνάμεις, τὸν ἅγιον Ἄγγελον τὸν φύλακα
 καὶ πάντας τοὺς ἁγίους, ἀκόμη δὲ καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ πνευ-
 ματικοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοιοῦτοτρόπως τότε ἀρχίζει τὸ κομ-
 ποσχοίνιον, λέγων· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ καὶ Λόγε
 τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, διὰ τῆς Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν
 35 ἁγίων, ἐλέησον ἡμᾶς» γ', ἐννοῶντας ἀκόμη καὶ πάντας τοὺς
 χριστιανούς, τοὺς ἐλεοῦντας, τοὺς μισοῦντας καὶ ἀγαπῶν-
 τας ἡμᾶς.

89. Καθὼς, λοιπόν, ἤκουσεν ὁ ἱερομόναχος ἐκεῖνος τὸν
 τοιοῦτον τρόπον τῆς προσευχῆς, ἐχάρηκε κατὰ πολλά,
 ὡσάν νὰ ἤθελεν εὔρη τινὰ μέγαν θησαυρόν· καὶ δὴ, τὸν πα-
 ρακαλεῖ νὰ τοῦ τὰ παραδώσῃ διὰ γράφους, πλέον λεπτομε-
 5 ρέστερα, καὶ δεξάμενος μετὰ χαρᾶς τὴν παρακάλεσιν αὐ-
 τοῦ, ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰερόθεος, ἄρχισεν εὐθὺς νὰ τοῦ ὑπα-
 γορεύῃ καὶ ἐκεῖνος ἔγραψεν τὴν εὐχὴν ταύτην· «εὐχαριστῶ
 σοι, γλυκύτατε νυμφίε μου καὶ φιλανθρωπότατε Κύριέ μου
 Ἰησοῦ Χριστέ, “τὸ φῶς μου τὸ ἀληθινόν” καὶ “ἡ ζωὴ ἡ αἰ-

21. εἰ ΦΕ: εἰς Μ 25. γ' ΦΜ: om. Ε // μου ΦΕ: om. Μ 32. τοιοῦτοτρόπως τότε
 ἀρχίζει: τότε ἀρχίζει τοιοῦτοτρόπως a.c., τοιοῦτοτρόπως τότε ἀρχίζει p.c. mutavit Φ
 [: α supra τοιοῦτοτρόπως et β supra τότε ἀρχίζει scripsit copista in Φ (τότε ἀρχίζει: di-
 stinxit Φ)], τότε ἀρχίζει τοιοῦτοτρόπως Μ, τότε τοιοῦτοτρόπως ἀρχίζει Ε 34. <Θεοῦ
 τοῦ> addidi: [Θεοῦ τοῦ] praebet Ε 35. γ' ΦΜ: om. Ε // ἐννοῶντας Ε: ἐνοῶντας Φ,
 ἐννεόντας Μ // πάντας ΦΕ: πάντοτε Μ

89. 1. τόν: s.l. add. Φ 3. τόν: s.l. add. Φ

25-26. Ψαλμ. 50'.

89. 9 (17/21-22). Ἰω. α', 9. Πρβλ. Α' Ἰω. β', 8. 9-10 (17-18/22). Βλ. Ματθ. ιθ', 16.

- σ. 72 10 *ώνιος*". *Εὐχαριστῶ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου, / εὐχαριστῶ τὴν ἀγαθότητά σου, εὐχαριστῶ τὴν μακροθυμίαν σου, εὐχαριστῶ τὴν ἄπειρον φιλανθρωπίαν σου καὶ πάσας τὰς ἐνεργείας, ὅπου ἐποίησας εἰς ὅλους τοὺς χριστιανοὺς καὶ εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα καὶ εἰς ἐμένα τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνά-*
- 15 *ξιον δοῦλόν σου, τὸ βδέλυγμα πάντων τῶν κτισμάτων.*
- φ. 34r *Εὐχαριστῶ σοι, // γλυκύτατε νυμφίε μου, φιλανθρωπότατε Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ μου, "τὸ φῶς μου τὸ ἀληθινὸν" καὶ "ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος", χίλια χιλιάδαις καὶ μυρία μυριάδαις φο-
ραῖς, ὑπὲρ πασῶν τῶν ἐνεργειῶν σου, ὧν ἐποίησας καὶ*
- 20 *ποιεῖς καὶ θέλεις ποιήσης εἰς ἡμᾶς. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ μου, Υἱὲ καὶ Λόγε τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, "τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν" καὶ "ζωὴ ἡ αἰώνιος", διὰ τῆς Θεοτόκου μου, τοῦ Τιμί-
ου Σταυροῦ, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἁγίων Ἀγγέ-
λων ἡμῶν, ὑπερπλήρωσον τὸν πνευματικὸν μου πατέρα*
- 25 *ἀπὸ τὴν Χάριν τοῦ Παναγίου σου Πνεύματος καὶ διὰ τῶν ἁγίων του εὐχῶν συγχώρησόν μοι ὅσα σοῦ ἔσφαλα εἰς τὸ λογιστικόν, μὲ τὴν σατανικὴν κενοδοξίαν καὶ δαιμονικὴν ὑπερηφανίαν καὶ ἔπαρσιν καὶ τετυφλωμένην οἴησιν, καὶ εἰς τὸ θυμικόν, μὲ τὸν δαιμονικὸν θυμόν, μὲ τὴν σατανικὴν*
- 30 *ὄργην καὶ ὀξύχολίαν καὶ πικρίαν καὶ κραυγὴν, καὶ εἰς τὸ ἐπιθυμητικόν, μὲ τὴν χοιρώδη γαστριμαργίαν καὶ δαιμονικὴν φιληδονίαν καὶ μὲ ὅλους τοὺς βρωμεροὺς καὶ ματαίους λογισμοὺς καὶ σατανικαῖς ἐνεργείαις καὶ δαιμονικαῖς φαντασίαις. "Ἐσφαλα, Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ μου, διὰ τῆς*
- 35 *Θεοτόκου μου καὶ δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου πατρός μου, συγχώρησόν μοι, ὅτι ἀπὸ τὴν ὥραν ὅπου ἐγεννήθηκα ἕως τὴν παροῦσαν ὥραν ὅπου σοῦ ἐξομολογοῦμαι, εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον τῶν παθῶν μου ἐπέρασα, παρώργισα τὴν ἀγαθό-*

10. εὐσπλαγχνίαν ΦΕ: εὐσπλαχνίαν Μ 13. ὅπου ἐποίησας ΦΕ: om. Μ 18. μυρία ΦΜ: μύριας Ε 19. σου ΦΜ: om. Ε 20. ποιήσης Ε: ποιήσεις Φ, ἐποιήσεις Μ 25. σου: s.l. add. Φ 28. ὑπερηφανίαν Μ: ὑπερηφανείαν Φ, ὑπερηφάνειαν Ε

1θ', 29. κε', 46. Μάρκ. ι', 17. ι', 30. Λουκ. ι', 25. ιη', 18. ιη', 30. Ἰω. γ', 15. γ', 36. δ', 14. δ', 36. ε', 24. ε', 39. ζ', 27. ζ', 40. ζ', 47. ιβ', 25. ιβ', 50. ιζ', 2. ιζ', 3.

τητά σου, ἐλύπησα τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον, παρεπίκρανα
 40 τὰ φιλόνηρωπα σπλάγχνα σου, οὔτε κἄν μίαν στιγμὴν σέ
 ἀνέπαυσα καὶ ἀπὸ τὴν ὥραν ταύτην ἕως ἐσχάτης μου ἀνα-
 πνοῆς εἰς χεῖράς σου παραδίδω τὸν ἑαυτὸν μου καὶ ἀποτάσ-
 σομαι τὸν νεκρωμένον, βρωμερὸν καὶ ἀκάθαρτον καὶ βδε-
 λυρὸν Σατανᾶν, με ὅλα του τὰ νεκρωμένα, βρωμερὰ καὶ
 φ. 34v 45 // ἀκάθαρτα καὶ βδελυρὰ του ἔργα, με ὄλην μου τὴν ψυχὴν,
 με ὄλην μου τὴν δύναμιν, με ὄλην μου τὴν διάνοιαν καὶ με
 ὄλας τὰς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός μου. Καὶ
 συντάσσομαι με ἐσένα, τὸν γλυκύτατον νυμφίον μου καὶ φι-
 λανθρωπότατον Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν μου, τὸν ἀληθινόν
 σ. 73 50 μου Θεὸν καὶ / παντοδύναμον, ὁποῦ ἐσταυρώθης καὶ ἐθυ-
 σιάσθης ἀπάνω εἰς τὸν Τιμιον καὶ Ζωοποιὸν Σταυρὸν διὰ
 τὴν ἀγάπην καὶ σωτηρίαν μου, με ὄλην μου τὴν ψυχὴν, με
 ὄλην μου τὴν δύναμιν, με ὄλην μου τὴν διάνοιαν καὶ με
 ὄλας μου τὰς αἰσθήσεις, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Διὰ
 55 τῆς Θεοτόκου μου καὶ δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου μου πατρός,
 ἐλθέτω ἡ Βασιλεία σου, νὰ λύσης καὶ νὰ ἀφανίσῃς τὰ νεκε-
 κρωμένα, βρωμερὰ καὶ ἀκάθαρτα καὶ βδελυρὰ ἔργα, τοῦ νε-
 κρωμένου, βρωμεροῦ καὶ ἀκαθάρτου καὶ βδελυροῦ Σα-
 τανᾶ, ὁποῦ πάσχει καθ' ὥραν καὶ στιγμὴν νὰ με πλανᾷ καὶ
 60 νὰ με βγάνη ἀπὸ τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον, διὰ τὴν ἀγνωσί-
 αν μου καὶ ἀμέλειάν μου καὶ ἀσθενειάν μου. Ἐπίσκεψε,
 Χριστέ μου, καὶ ἴασαι τὰς ἀσθενείας μου, ἕνεκεν τοῦ γλυκυ-
 τάτου μου καὶ παναγίου ὀνόματός σου. "Ἀπόστρεψον τοὺς
 ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα" καὶ κατὰ τὸ θέλη-
 65 μά σου τὸ ἅγιον, τὸ εὐάρεστόν σοι καὶ τελειώτατον, οἷς ἐπί-
 στασαι κρίμασι, κἄν θέλω κἄν μὴ θέλω, γεννηθῆτω εἰς ἐμέ-
 να τὸν ἀνάξιον δοῦλόν σου, τὸ βδέλυγμα πάντων τῶν κτι-
 σμάτων σου. "Γένοιτο, Κύριέ μου, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς,

40. σπλάγχνα ΦΕ: σπλάχνα Μ 41. μου ΦΕ: om. Μ 42. χεῖρας ΜΕ: σχεῖρας Φ
 43. τόν ΦΕ: τό Μ 50. ὁποῦ: ὁπού Ε, ὁπού Φ, ὁπου Μ 55. μου' ΦΜ: om. Ε 57.
 βδελυρὰ ΜΕ: βδελυροῦ a.c., βδελυρᾶ p.c. Φ // ἔργα: Σατανᾶ del. et s.l. ἔργα cop. co-
 pista in Φ, om. ΜΕ 61. μου²: sublineavit Φ

39. Πρβλ. Ἐφес. δ', 30. 61-62. Πρβλ. Λουκ. α', 68. 63-64. Ψαλμ. ρη', 37. 68-
 69. Ψαλμ. λβ', 22.

καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ". Ὅτι σοὶ πρέπει πᾶσα δόξα,
 70 τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ σου
 Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

φ. 35r 90. Ὁμοίως καὶ τὴν κάτωθεν εὐχὴν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν
 Θεοτόκον // «Δέσποινα γλυκυτάτη Μαρία μου, ἀειπάρθενε
 Θεοτόκε Κυρία μου καὶ ἐγγυήτριά μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ, διὰ
 τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ, τῶν ἁγίων Ἀγγέλων
 5 καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, ὑπερπλήρωσον τὸν πνευμα-
 τικόν μου πατέρα ἀπὸ τὴν Χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος
 καὶ διὰ τῶν ἁγίων του εὐχῶν αὔξησον τὴν πίστιν μου καὶ
 τὴν ἐλπίδα μου καὶ τὴν ἀγάπην μου, νὰ πιστεῦω καὶ νὰ
 ἐλπίζω καὶ νὰ τὸν ἀγαπῶ, πῶς διὰ τῶν ἁγίων του εὐχῶν
 10 εἶναι ἡ σωτηρία μου, ὡς καθὼς καὶ εἶναι βέβαια. Κυρία μου
 Θεοτόκε, διὰ τῶν ἁγίων του εὐχῶν, ἐλέησον καὶ σώσόν με
 ἀπὸ τοὺς πονηροὺς καὶ ματαίους λογισμοὺς τοῦ Σατανᾶ,
 ὁποῦ πάσχει νὰ μὲ πλανέσῃ διὰ νὰ μὲ βγάλῃ ἀπὸ τὸ θέλη-
 μά σου τὸ ἅγιον, τὸ εὐάρεστον καὶ τελειώτατον. Δέσποινά
 15 μου, Κυρία Θεοτόκε μου, διὰ τῶν ἁγίων εὐχῶν τοῦ πνευμα-
 τικοῦ καὶ γλυκυτάτου μου πατρός, χάρισέ μου τὴν θερμὴν
 καὶ ἀκούραστον προσοχὴν καὶ προσευχὴν καὶ "ἀπόστρεψον
 σ. 74 τοὺς ὀφθαλμοὺς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα". Χάρισέ
 μοι, Κυρία μου Θεοτόκε, τὴν θερμὴν μνήμην καὶ μελέτην
 20 τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τοῦ θανάτου μου καὶ ἐν ὥρᾳ θανάτου καὶ
 κρίσεως, ἐλευθέρωσόν με ἀπὸ τὴν φοβερὰν ὥραν ἐκείνην,
 τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον δοῦλόν σου. Καὶ ἀξιώσόν με,
 μὲ τὸν πνευματικόν μου πατέρα καὶ μὲ τοὺς ἐν Χριστῷ

90. 7. ἁγίων του: s.l. add. Φ // καὶ² ΦM: om. E 7-8. καὶ τὴν ἐλπίδα μου καὶ τὴν
 ἀγάπην μου: καὶ τὴν ἀγάπην μου καὶ τὴν ἐλπίδα μου a.c., καὶ τὴν ἐλπίδα μου καὶ τὴν
 ἀγάπην μου p.c. mutavit Φ [: a supra καὶ τὴν ἐλπίδα μου et β supra καὶ τὴν ἀγάπην
 μου scripsit copista in Φ], καὶ τὴν ἀγάπην μου καὶ τὴν ἐλπίδα μου M, τὴν ἐλπίδα μου
 καὶ τὴν ἀγάπην μου E 12. καὶ ματαίους: s.l. add. Φ 13. βγάλ ante πλανέσῃ del.
 Φ 19. μοι Φ: μου ME // μου post μνήμην add. M

90. 17-18. Ψαλμ. ριη', 37.

ἀδελφούς μου, μετὰ πάντων τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν, εἰς
 25 τὴν οὐράνιον Βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ σου, εἰς δόξαν τοῦ παν-
 αγίου σου ὀνόματος καὶ εἰς σωτηρίαν μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ
 καὶ ἀναξίου δούλου σου, τοῦ βδελύγματος πάντων τῶν κτι-
 σμάτων καὶ αὐτῶν τῶν δαιμόνων. "Χαῖρε, Κεχαριτωμένη
 Μαρία, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ" καὶ διὰ σοῦ μεθ' ἡμῶν, νῦν καὶ
 30 αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν». Τοιοῦτος θερ-
 μὸς ἐραστής ἦτον, ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἱερόθεος, πρὸς τὴν ἀγά-
 πην τοῦ πλησίον, ὅπου ὄχι μόνον μὲ λόγον ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ
 φ. 35v ἔργον ἐβοηθοῦσε ἐκείνους ὅπου ἐζητοῦσαν // ἐν ἀληθείᾳ τὴν
 ὠφέλειαν τῆς ψυχικῆς τους σωτηρίας.

91. Τὸ ἡσυχαστήριον ὅπου ἡσύχαζον, μὲ τὸ νὰ ἦτον πολ-
 λὰ παλαιὸν καὶ σεσαθρωμένον, διὰ τοῦτο ἐκοπίασαν πολλὰ
 ἕως νὰ τὸ ἀνακαινίσουν, ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν μέ-
 ρος τι, εὐπρεπίζοντας τὸ ἐπίλοιπον· καὶ ἀπάνωθεν τῆς θύ-
 5 ρας ἰστόρησαν τὰς ἀγίας εἰκόνας τῶν ὁσίων πατέρων Ὁ-
 νουφρίου καὶ Πέτρου. Καὶ τότε, μετὰ τὸν δέοντα κανόνα,
 δοκιμὴν καὶ γενικὴν ἐξομολόγησιν τοῦ αὐτοῦ ἀταδέλφου,
 τὸν ἐκούρευσε σταυροφόρον μοναχόν, ὀνομάσας αὐτὸν Φι-
 λόθεον, ὡς υἱόν του πνευματικόν, ὧν ἐτῶν κέ· καὶ αὐθις
 10 ἱεροδιάκονον καὶ εἰς τοὺς τριάκοντα μεγαλόσχημον καὶ
 πρεσβύτερον, παρὰ τοῦ ποτὲ ἀγιωτάτου Πατριάρχου κυρί-
 ου Προκοπίου (τοῦ ὄντος τότε ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τοῦ
 Βατοπαιδίου, ὁ ὁποῖος μετὰ ταῦτα ὑπῆγεν εἰς τὴν Κα-
 λαμάταν, τὴν πατρίδα του, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ, ὁ
 15 μακάριος). Καὶ ἐλειτουροῦσαν τῷ Ἀγίῳ Θεῷ καθ' ἡμέ-
 ραν (καθὼς εἶχε παραλάβει ὁ ἱερὸς Ἱερόθεος ἀπὸ τὸν πνευ-

25. τοῦ Υἱοῦ σου: s.l. add. Φ 33. ὅπου ΦΜ: ὀπού Ε 34. ψυχικῆς τους ΜΕ: ψυχῆς τους a.c., ψυχῆς [κῆς s.l. add.] τους p.c. Φ // ψυχῆς x ante ψυχικῆς del. Μ

91. 1. ὅπου ΦΜ: ὀπού Ε 3. ἕως ΦΜ: διὰ Ε 4. εὐπρεπίζοντας: εὐπρεπείζοντας ΦΜ, εὐτρεπίζοντας Ε // τό ΜΕ: τόν a.c., τό [v del.] p.c. Φ 5. ὁσίων ΦΜ: Ἀγίων Ε 6. τὸν δέοντα κανόνα ΦΜ: om. Ε // κανόνα: κανώνα [v del.] Φ, κανώναν Μ 7. τὴν ante δοκιμὴν add. Ε 12. τοῦ': in marg. add. Φ, om. ΜΕ 15. μακάριος ΜΕ: Μαρκάριος Φ // ἐλειτουροῦσαν ΦΕ: ἐλειτουροῦσε Μ

28-29. Λουκ. α', 28.

ματικόν του πατέρα). Καὶ οὕτω, λοιπόν, ἡσύχαζον καὶ ἀγωνίζονταν κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν.

92. Μετὰ δὲ ἕξι χρόνους τῆς ἐκεῖ διατριβῆς, θέλοντας ὁ πατὴρ ἡμῶν νὰ εὕρῃ περισσοτέραν ἡσυχίαν, ἀκούοντας καὶ ἀπὸ μερικοὺς ὅπου ἐπαινοῦσαν τὰ ἐρημονήσια, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ νὰ τὰ δοκιμάσῃ. Καὶ δὴ παίρνει τὸν ἀδελφόν
 σ. 75 5 του (καὶ ἄλλον ἓνα ἀδελφόν, ὅπου τότε νεωστὶ εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸν Μωρέαν καὶ τότε εὐρίσκετον μαζί τους) καὶ μερικὰ βιβλία διὰ νὰ κάμνουν ἀνάγνωσιν καὶ εὐρίσκοντες καίκι ἐπῆγαν εἰς τὰ Γιούρα καὶ ἀναβαίνοντες εἰς τὸ ἐκεῖσε μοναστηράκι εὗρον δύο πατέρας ὅπου ἐκεῖ ἡσύχαζον, οἱ ὅποιοι
 10 τοὺς ἐδέχθησαν ἀσπασίως καὶ τοὺς ἔδωσαν ἄδειαν ὅταν θέλουν νὰ λειτουργοῦν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μνημονεύουν τοὺς κτίτορας καὶ τὰ λοιπὰ ὀνόματα ὅπου ἐκεῖ εὐρίσκονταν. Μετὰ δὲ ἡμέρας τινάς, βλέποντας ὁ πατὴρ ἡμῶν τὴν ἐκκλησίαν ὅπου ἦτον σχισμένη ἀπὸ ἄνωθεν ἕως τὰ στασί-
 15 δια, ἠρώτησε τοὺς πατέρας ἐκείνους καὶ διὰ τοὺς κτίτορας καὶ εἰς τί καιρὸν ἐχρημάτισαν. Λέγουν του, λοιπόν, ἐκείνοι ὅτι «εἰς τὸν καιρὸν τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἄρχοντος, τοῦ ἐπικαλουμένου Μαυρογένους, δύο πατέρες ἀπὸ τὰ Καίσοκαλύβια τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Συμεὼν καὶ Στέφανος ὀνομαζόμενοι,
 20 ἤλθασιν ἐδῶ καὶ βλέποντες τὸ ἡσυχον τοῦ τόπου ἀποφάσισαν νὰ κάμουν καὶ οἰκοδομὴν καὶ μὴν ἔχοντες ἕξοδα ἐκλέχθη ὁ ἀββᾶς Στέφανος νὰ ἀνέβῃ εἰς τὴν Βασιλεύουσαν. Καὶ οὕτως ὑπῆγεν (πρὶν τῆς ἡγεμονίας τοῦ ἄρχοντος) καὶ ἀναφέροντας τὴν ὑπόθεσιν εἰς αὐτὸν τοῦ ἔδω-
 25 σεν ἕξοδα πολλὰ διὰ νὰ γένῃ τὸ μοναστήριον, ὁμοίως καὶ ἱερά ἄμφια διὰ τὴν ἐκκλησίαν. Μὲ τοιοῦτον τρόπον, λοιπόν, οἰκοδόμησαν τὸ μονύδριον αὐτὸ ὅπου βλέπετε. Ἐπειτα, ὁ

92. 3. ἀπεφάσισε M: ἀποφάσισε ΦΕ 5. ἄλλον ἓνα ΦM: ἓναν ἄλλον transposuit E // νεωστὶ: νεοστῆ ΦM, νεοστῶς E 9. ὅπου M: ὅπου E, ὅπου Φ 10. ὅταν ΦE: ὅτι M 12. κτίτορας ME: κτίκτορας Φ // ὅπου ΦM: ὅπου E 15. καὶ ΦM: om. E // κτίτορας ME: κτίκτορας a.c., κτί [x del.] τορας p.c. Φ 16. του ΦM: τον E 23. ὑπῆγεν E: ὑπῆγεν Φ, ἐπῆγεν M 26. Μέ: s.l. add. Φ // τοιοῦτον τρόπον ME: τοιουτοπατρόπος a.c., τοιούτω [v s.l. add.] τρώπον p.c. Φ 27. οἰκοδόμησαν E: οἰκοδόμεισαν Φ, οἰκοδόμησε M // μονύδριον E: Μονήδριον Φ, μοναστήριον M // ὅπου ΦM: ὅπου E

μὲν Συμεῶν ὑπήγεν παράμερα καὶ ἠσύχαζεν, ὁ δὲ ἄββᾶς
 Στέφανος ἔμεινε μὲ τὴν συνοδείαν καὶ ἀγωνίζονταν ἐν-
 30 ταῦθα. Ὅμως, μετὰ καιρὸν, δὲν ἤξεύρω πῶς, ἠκολούθησαν
 σκάνδαλα ἀναμεταξὺ τῆς συνοδείας, συνεργία τοῦ μισοκά-
 λου διαβόλου· καὶ πολλάκις τοὺς ἐσυμβούλευε ὁ ἄββᾶς, ὡς
 πνευματικός τους πατήρ ὁποῦ ἦτον, καὶ δὲν εἰσηκούετο.
 Τέλος πάντων, εὐρισκόμενοι εἰς πολὺν καιρὸν τοιουτοτρό-
 35 πως, μίαν φορὰν ἐκεῖ ὁποῦ ἐδιάβαζαν τὴν Ἀκολουθίαν τους
 ἤκουσαν ἤχον καὶ βοὴν σφοδροτάτην καὶ εὐθύς ἐμβαίνει
 ἀπὸ αὐτὴν τὴν σχισμάδα ἕνα ἀστροπελέκι· καὶ πρῶτον
 ἐκτύπησεν τὸν μακαρίτην Στέφανον καὶ ἕναν ἀδελφόν, εἶ-
 40 τα ἐπῆγεν εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα καὶ ἐμβαίνει μέσα εἰς τὴν
 κασέλαν ὅπου ἦσαν τὰ ἱερὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἔκανσε μερι-
 σ. 76 κά, ἔπειτα / ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὸ Ἱερὸν ἐκτύπησεν καὶ ἔτε-
 φ. 36v ρον // ἀδελφὸν καὶ ἔπειτα ἐβγήκεν πάλιν ἀπὸ τὴν ἰδίαν
 σχισμάδα, χωρὶς νὰ βλάβῃ τὸ τζάμι, καθὼς βλέπετε. Ζή-
 σασ, λοιπόν, ὀλίγας ἡμέρας ὁ ἄββᾶς Στέφανος ἀπέδωκε τὸ
 45 κοινὸν χρέος, ὁμοίως καὶ ὁ ἕνας ἀδελφός, καὶ οἱ λοιποὶ ἀνε-
 χώρησαν». Ἀκούσας ταῦτα, ὁ πατήρ ἡμῶν Ἱεροθέος, ὡσὰν
 νὰ ἐκατάλαβε ὅτι μὲ τὸ νὰ ἀπερνοῦσαν ἀμελημένα τὴν πο-
 λιτείαν τους, διὰ τοῦτο καὶ ἐπαιδεύθησαν (παραχωρήσει
 Θεοῦ) πρὸς τὸ συμφέρον τους καὶ ἐτέρων παράδειγμα, νὰ
 50 προσέχουν διὰ νὰ μὴν πάθουν τὰ ὅμοια (λέγοντας ταῦτα
 αἰνιγματωδῶς, διότι δὲν ἔλειπε καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς εὐλο-

29. του post συνοδείαν add. M 29-30. ἐνταῦθα E: τὸ κατὰ δύναμιν del. et s.l.
 ἐνταῦθα corr. copista in Φ, τῷ κατὰ δύναμιν post ἐνταῦθα praebet M 30. Ὅμως
 μετὰ καιρὸν E: μετὰ καιρὸν ὅμως a.c., ὅμως μετὰ καιρὸν p.c. mutavit Φ [α supra
 ὅμως et β supra μετὰ καιρὸν scripsit copista in Φ], μετὰ καιρὸν ὅμως M 32. ὥστε
 ὁποῦ post διαβόλου del. Φ // καὶ E: s.l. add. Φ, om. M // Στέφανος post Ἀββᾶς add.
 E 33. εἰσηκούετο: ἠσυκούετω Φ, ἠσυκούετο M, εἰσακούετο E 37. ἀστροπελέκι:
 ἀστροπελέκη M, ἀστραποπελέκει Φ, ἀστραποπελέκι E 39. ἐπῆγεν ME: πηγῆνη
 a.c., ἐπῆγεν [η del.] p.c. Φ 43. τζάμι M: ντζάμι ΦE // βλέπετε: φένεται a.c., [β s.l.
 add.] λέπεται p.c. Φ, φαίνεται ME 46-47. ὡσὰν νά: in marg. add. Φ 47. με τὸ: s.l.
 add. Φ 50. καὶ ante λέγοντας add. E 50-53. (λέγοντας... βαστᾶ) ΦM: parenthe-
 seis om. E 51. αἰνιγματωδῶς E: ἐνιματοδῶς ΦM // διότι ΦM: διατί E

γνημένους ἢ θεομίσητος διχόνοια· καὶ τὸ αἴτιον ἦτον τὸ κα-
 τηραμένον πεκούλιον, φιλονεικοῦντες ποῖος νὰ τὸ βαστᾶ).
 «Ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς, πατέρες μου (ἔλεγε πρὸς αὐτούς), φαί-
 55 νεται μὲν πῶς ἀφήσαμεν τὸν κόσμον καὶ ἤλθαμεν εἰς τὴν
 καλογερικὴν ζωὴν καὶ νηστεύομεν καὶ ἀγρυπνοῦμεν καὶ
 προσευχόμεθα καὶ ἄλλους πολλοὺς ἀγῶνας κάμνομεν καὶ
 ταῦτα κατὰ συνήθειαν. Ὅμως, εἰς μάτην γίνονται ὅλα ἂν
 δὲν ἀγωνισθῶμεν νὰ ξεριζώσωμεν καὶ τὰ πάθη μας μέσα
 60 ἀπὸ τὴν καρδίαν μας καὶ νὰ τὰ μισήσωμεν μὲ τελειότητα,
 τὰ ὅποια εἶναι ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, ἡ μνησικακία, ἡ κενοδο-
 ξία, ἡ φιλήδονος προσπάθεια ὅπου ἔχομεν εἰς τὰ ὑλικά
 πράγματα καί, τὸ χειρότερον πάντων, ἡ φιλαργυρία, ἡ ρίζα
 τῶν κακῶν». (Καὶ δὲν εἶναι παράδοξον πῶς ἐδίδασκε, ὁ
 65 πνευματικὸς ἡμῶν πατήρ, τοιαῦτα πράγματα, ἐπειδὴ κον-
 τὰ εἰς τὰ ἄλλα δὲν εἶχεν οὔτε κἂν ἓνα ἀργύριον ἀπάνω
 του). Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον ἄς ἔλθωμεν δὲ ἐπὶ τὸ
 προκείμενον.

93. Ἀφοῦ ἐκάθισεν μερικὸν καιρόν, ὁ πατήρ ἡμῶν, εἰς
 ἐκεῖνο τὸ μονύδριον, ἐπῆρε μετὰ ταῦτα τὴν συνοδείαν του
 φ. 37r καὶ ὑπῆγαν εἰς ἓνα μέγα σπήλαιον ὑπόγειον // καὶ ἐκατοί-
 κησαν καὶ ἐχαίρουνταν εἰς τὴν ἀμεριμνίαν καὶ ἡσυχίαν ὅ-
 5 ποῦ εὐρήκασι. Καὶ διὰ ζωοτροφίαν τοὺς ἐμεταχειρίζοντο τὰ
 βελάνια τῶν πριναρίων καὶ τὸ ὀλίγον νεράκι ὅπου εὐρήκασι
 μέσα εἰς τὸ σπήλαιον, ὅμως τὰ βελάνια μὲ τὸ νὰ ἦσαν πολ-
 λά πικρὰ ἐβλάπτῃ ἢ αἰσθησις τῆς γεύσεώς των καὶ ἐπέρα-
 σε καιρὸς ἕως νὰ ἔλθουν εἰς τὴν πρώτην τοὺς κατάστασιν.

53. μὲ τὸ νὰ τοὺς ἔκαμνε post πεκούλιον del. Φ // φιλονεικοῦντες ποῖος νὰ τὸ βαστᾶ:
 s.l. add. Φ 54. (ἔλεγε πρὸς αὐτούς): s.l. add. Φ 57-58. καὶ ταῦτα ME: καὶ μόνον
 del. et s.l. καὶ ταῦτα corr. copista in Φ 58. εἰς μάτην ΦM: καὶ μὲ τὸ νὰ E // γίνουν-
 ται ΦM: γένονται E 59. μέσα ΦE: om. M 66. εἶχε<ν> M: εἶχεν Φ, εἶχον E 67.
 του Φ: τουν M, τοὺς E // διότι ἀρκετὰ ὑπαμεν post τοσοῦτον del. Φ // δέ ΦM: om. E
 93. 1. ἐκάθισεν E: ἐκάθεισεν Φ, ἐκάθησαν M // καιρόν: s.l. add. Φ 2. μονύδριον E:
 Μονήδριον Φ, μοναστήριον M 3. ὑπῆγαν E: ἠπῆγαν Φ, ἠπῆγεν M // ὑπόγειον ΦM:
 ὑπόγειον E // ἐκεῖ post ὑπόγειον add. E 4. καί: s.l. add. Φ 5. εὐρήκασι E: εὐρίκα-
 σι Φ, εὐρίσκασι M

10 Κάμνοντες, λοιπόν, έναμису χρόνον εκείσε καὶ εἰς τὰ ἕτερα
 σ. 77 νησία καὶ ἐπειδὴ ἐπειράζονταν ἀπὸ τοὺς κλεπτοκουρσά-
 ρους / ἐπανῆλθον αὐθις εἰς τὸ "Ἁγιον" Ὄρος καὶ ἐκατοίκη-
 σαν εἰς τὴν σκῆτην τοῦ ἁγίου Δημητρίου τὸ δεύτερον.

94. Καὶ μετὰ ἕνα χρόνον, ἐπαρακάλεσαν οἱ ἐκείσε πατέ-
 ρες τὸν Ἱερόθεον νὰ ποιήσῃ ἀγάπην καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν
 Μωρέαν διὰ ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν τῆς σκῆτews· ὁ ὁποῖος δὲν
 ἤθελεν νὰ ἔβγῃ εἰς τὸν κόσμον, ὅμως, διὰ τὴν ὑπακοήν,
 5 ἔστερξε καὶ πηγαίνοντας εἰς τὸν Μωρέαν ἐτελείωσε τὴν
 ὑπηρεσίαν τῆς σκῆτews. Καὶ εἰς καιρὸν ὅπου ἤθελεν νὰ γυ-
 ρίσῃ πάλιν εἰς τὸ "Ἁγιον" Ὄρος, τὸν ἀντάμωσεν εἰς τὴν πα-
 λαιὰν Πάτραν ἕνας πνευματικὸς σεβάσμιος, Καλλίνικος
 ὀνομαζόμενος, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐξωμολογήθη μυστικὰ τὸν σκο-
 10 πόν του καὶ πὼς ἔχει πολλὴν ἐπιθυμίαν διὰ τὸ "Ἁγιον" Ὄ-
 ρος καὶ ἂν θέλῃ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Ὁ Ἱερόθεος τοῦ λέγει
 «ἂν ἔχῃς τοιοῦτον σκοπόν, πάτερ, τινὰς δὲν σὲ ἐμποδίζει
 ἰδοὺ ἐγὼ ὅπου εἶμαι ἔτοιμος διὰ τὸ "Ἁγιον" Ὄρος». Καθὼς,
 λοιπόν, ἤκουσε πὼς τὸν θέλει νὰ ὑπάγῃ μαζί του, εὐθὺς ὅτι
 15 καὶ ἂν εἶχεν τὰ ἄφησεν ὅλα εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας
 Μαρίνης (εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε κάμει ἠγούμενος πρῶτύτερα)
 παίρνοντας μόνον τὰ σκεπάσματά του καὶ τὸν ἠκολούθη-
 σαν. Περνώντας δὲ καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα του τὸν ἠκολούθη-
 σαν τρεῖς νέοι συγγενεῖς του, Κωνσταντῖνος, Νικόλαος καὶ
 20 Παναγιώτης, παιδιά τοῦ ἀδελφοῦ του (ὄντος ἐκείνου καὶ
 τῆς μητρὸς τοὺς ἀποθαμένων) καὶ ἄλλος τις Γεώργιος ἀπὸ
 ταῖς Κλουκίαις. Καταβαίνοντας εἰς τὸ "Ἄργος τὸν ἠκολού-
 θησαν καὶ ἕτεροι δύο, Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννης, ἀπὸ χωρίον
 φ. 37v // Ἁγιονόρι καλούμενον, καὶ οὕτως ἦλθον εἰς τὸ "Ἁγιον" Ὄ-
 25 ρος καὶ εἰς τὴν σκῆτην. Δίδοντας, λοιπόν, ὁ Ἱερόθεος ἀπο-
 λογίαν διὰ τὴν ὑπόθεσιν ὅπου ἐστάθη εἰς τὸν Μωρέαν,

10. λοιπόν: s.l. add. Φ // ἐνάμису E: ἕνα a.c., ἕνα [μήσι s.l. add.] p.c. Φ, ἐνάμησι M
 11. νησία E: νισῆα Φ, μισῆα M

94. 1. ἐπαρακάλεσαν ΦM: ἐπαρακάλεσον E 6. ὑπηρεσίαν M: ὑπερησίαν ΦE 17.
 εὐθεῖς post καὶ del. Φ, εὐθὺς praebebet E 24. Ἁγιονόρι E: Ἁγιονόροι (e.c.) Φ,
 Ἁγιονόρο M 26. ἐστάθη ΦE: ἐστάλη M

ἀνεχώρησεν ἔπειτα, ὁμοῦ μὲ τὸν ἀδελφόν του, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦτον πλέον τρόπος νὰ μένουν εἰς τὴν σκῆτην, διὰ τὸ ἀγέ-
 νειον τῶν ἀδελφῶν ὅπου ἔμειναν μαζί του.

95. Καὶ διὰ τοῦτο, λοιπόν, ἐπῆραν τὸ κελλίον τοῦ ἁγίου
 Ὀνουφρίου, τὸ ὑποκείμενον εἰς τὴν σεβασμίαν μονὴν τοῦ ἐν
 ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου, τὴν ἐπικαλουμένην τοῦ
 Σταυρονικήτα. Καὶ οὕτως, ἐκάθισαν εἰς αὐτὸ κάμνοντες τὸ
 5 ἐργόχειρόν τους, δουλεύοντες καὶ τὰ ὀλίγα ἀμπέλια καὶ λε-
 πτόκαρα ὅπου εἶχε τὸ κελλίον, ἐπορεύονταν πρὸς αὐτάρ-
 κειαν, φυλάττοντες μὲ ἀκρίβειαν, ὅσον τὸ δυνατόν, καὶ τοὺς
 κανόνας τῆς μοναχικῆς πολιτείας, διάγοντες εἰς τὰ πάντα
 σ. 78 κοινοβιάτικην τάξιν, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ / μεγάλου Βα-
 10 σιλείου· ἤγουν, εἰς τὰς κοινὰς Ἀκολουθίας, εἰς τὴν τράπε-
 ζαν, εἰς τὰς ὑπηρεσίας· εἰς δὲ τὸ μαγειρεῖον καθ' ἕνα ἔμα-
 γείρευε ἀπὸ μίαν ἑβδομάδα, καθὼς ἐπροστάζετον ἀπὸ τὸν
 γέροντα. Ὁ ὁποῖος, πρὸ πάντων, ἐρευνοῦσε τοῦ καθ' ἑνὸς
 τὰ διανοήματα, τὰ κινήματα καὶ τὰ φερσίματα τοῦ ἐνὸς
 15 πρὸς τὸν ἕτερον καὶ τοὺς ἐσυμβούλευε προστάσσοντάς τους
 νὰ τοῦ ἐξομολογοῦνται καθ' ἑσπέραν τοὺς λογισμοὺς τους,
 τὸ νὰ ἀπέχουν ἀπὸ ἀργολογίας καὶ νὰ φυλάττουν σιωπὴν
 καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἀπ' ἔξω. Ἀκόμη, τοὺς ἐδίδαξε νὰ
 προσεύχωνται ἀδιαλείπτως καὶ νὰ λέγουν τὴν σύντομον
 20 εὐχὴν ταύτην· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ μου, διὰ τῆς Θεοτό-
 κου, ἐλέησον ἡμᾶς».

96. Περᾶσοντας δύο χρόνοι ὅπου ἔκαμαν εἰς τὸ κελλίον
 ἐκεῖνο τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου, ἐζήτησεν ὁ γέρων πνευματι-
 κὸς πατῆρ Κωνσταντῖνος νὰ τὸν κουρεύσῃ ὁ πατὴρ ἡμῶν
 Ἱερόθεος μεγαλόσχημον· καὶ οὕτως ἐποίησε, μετονομάσας
 5 αὐτὸν Κοσμᾶν. Οὗτος, ὁ ὀσιώτατος γέρων Κοσμᾶς, εἰς τὴν
 ἀρχὴν ὅπου ἠκολούθησε τὸν θεῖον Ἱερόθεον καὶ ἐξωμολογή-
 θη γενικῶς εἰς αὐτόν, ἔδειξεν καὶ τὴν πᾶσαν αὐτοῦ προθυ-

95. 5. καί' ΦΜ: εἰς Ε 11. ὑπηρεσίας Μ: ὑπερησίας ΦΕ 14. τά³: s.l. add. Φ // τοῦ: s.l. add. Φ 15. ἐσυμβούλευε ΜΕ: ἐσυ [v s.l. add.] βουλεύε Φ // προστάσσοντας Φ: προστάσσοντα Μ, προστάττοντας Ε 20. ταύτην: s.l. add. Φ

96. 5. ὀσιώτατος ΜΕ: ὀσιότος Φ

φ. 38r μίαν, με τὴν ἀπάρνησιν ὅπου ἔκαμε πάντων τῶν ὑλικῶν
 // πραγμάτων· καὶ τοῦτο γίνεται φανερόν ἀπὸ τὸ ἀκόλου-
 10 θον. Διότι, ἔχοντας φυλαγμένα χίλια νομίσματα διὰ τὰ γη-
 ροτροφία του, τότε, μετὰ ἡμέρας τινὰς ἀφ' οὗ ἐμίσεισεν
 ἀπὸ τὴν πατρίδα του, τὰ ἐπαράδωσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ
 Ἱεροθέου λέγοντάς του· «λάβε αὐτά, πάτερ, καὶ κάμε τα
 ὅ,τι σὲ φωτίζει ὁ Θεὸς καὶ θέλεις». Ὁ δὲ Ἱεροθεὸς τοῦ λέ-
 15 γει· «καὶ διατί βιάζεσαι, πάτερ; Ἄς ὑπάγωμεν πρῶτον εἰς
 τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ὅταν δοκιμάσης καὶ εἶσαι διὰ μαζὶ μου
 καὶ ἔλθῃ ὁ καιρὸς διὰ νὰ γένῃς καλόγηρος, τότε, λοιπόν,
 μου δίδῃς καὶ τὸ ἀμανέτι σου». «Ἐγώ, πάτερ, τοῦ ἀποκρί-
 νεται ὁ γέρων Κοσμᾶς, καθὼς μίαν φοράν ὅπου σοῦ ἐπαρά-
 20 δωσα διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τὴν καρδίαν μου, οὕτω σοῦ
 παραδίδω καὶ τὸ τίποτές μου καὶ ὄλον τὸν ἑαυτόν μου καὶ
 δὲν φροντίζω πλέον διὰ ἄλλον πνευματικόν μου πατέρα,
 ἕως τέλους ζωῆς μου, ἔξω ἀπὸ τὴν ἀγιωσύνην σου». Ἀ-
 25 κούοντας, λοιπόν, ὁ Ἱεροθεὸς τοιαύτην ὀλόψυχον ἀπόφα-
 σιν, ἐθαύμασεν· καὶ ἔτσι, λοιπόν, ἔλαβε τὰ χρήματα καὶ τὰ
 ἐφύλαξε, ἕως ὅπου ἦλθεν ἀνάγκη καὶ τότε μετὰ τὸ θέλημά του
 ἐπῆραν, ἤγουν ἀγόρασαν, τὸ κελλίον, καθὼς εἴπομεν ἀνω-
 σ. 79 τέρω. / Πολλάκις τὸν ἐπρόσταζε ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἱεροθεὸς
 καὶ ἔβανεν ἀνάγνωσιν ἢ εἰς τὴν τράπεζαν ἢ ἐκεῖ ὅπου ἐκά-
 30 θουνταν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἐργοχειροῦσαν καὶ ἔτρεχον καὶ ἀπὸ
 τοὺς ὀφθαλμούς του τὰ δάκρυα κρουνηδόν, τοῦ εὐλογημέ-
 νου. Ἦθελα ἀκόμη νὰ διηγηθῶ καὶ ἄλλα πολλὰ καλὰ καὶ
 ἀξιομίμητα προτερήματα τοῦ σεβασμίου τούτου γέροντος
 35 Κοσμᾶ, δηλαδή, τὴν ἀκριβῆ νηστείαν καὶ ἐγκράτειαν, τὴν
 ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν εἰς τὰς κοινὰς Ἀκολουθίας καὶ
 ἀγρυπνίας, τὴν ἐπιμέλειαν ὅπου ἔβανε νὰ μὴν τοῦ λείψῃ ὁ
 κανόνας του πώποτε, μάλιστα καὶ ἐπρόσθετε ἀπὸ καιρὸν

12. χείρας E: χείρας M, σχεῖρας Φ 17. γένῃς M: γένεις Φ, γίνῃς E // καλόγηρος M:
 καλόγιρος Φ, καλόγερος E 23. ἀγιωσύνην E: ἀγιοσύνην Φ, ἀγισύνην M // σου: s.l.
 scr. Φ 25. ἔτσι ΦE: ἔτσι M 26. ὅπου: ὅπου ΦM, ὅτου E 30. καί: s.l. add. Φ 35.
 τὴν ante καρτερίαν add. M 37. κανόνας Φ: κανῶν M, κανών E // ἐπρόσθετε E:
 ἐπρόσθεται ΦM

εἰς καιρόν, καὶ ἀκόμη τὰ μεγαλύτερα ὅπου εἶχε, τῆς ψυχῆς
 ἀρεταῖς καὶ κατορθώματα, ἤγουν τὴν ἀμέριμνον σιωπὴν
 40 ὅπου εἶχε, τὴν παντοτινὴν αὐτομεμφίαν καὶ ταπεινοφροσύ-
 νην, ὅπου δὲν ἐλογίζετο τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὸ οὐδέν, τὴν
 φ. 38ν ἄδολον ἀγάπην // καὶ φιλάδελφον γνώμην εἰς πάντας καὶ
 τὴν ὑπομονὴν (ἢ ὅποια εἶναι τὸ θεμέλιον ὄλων τῶν ἀρε-
 τῶν) πάντων τῶν ἐπερχομένων πειρατηρίων, τὰ ὅποια
 45 ὑπέμεινεν, ὁ μακαρίτης, μέχρι τέλος μὲ καρτερίαν θαυμά-
 σιον. Αὐτὰ καὶ ἕτερα, τὰ ὅποια τὰ ἀφήνω διὰ συντομίαν
 καὶ διὰ νὰ μὴν ἔβγωμεν ἀπὸ τὸ προκείμενον. Μετὰ ταῦτα
 ἐκούρευσεν μεγαλόσχημον καὶ τὸν Γεώργιον Σολιώτην, με-
 τονομάσας αὐτὸν Γρηγόριον. Καὶ οὕτω, ἐπρόκοπτον οἱ ἀ-
 50 δελφοί, ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρόν, εἰς τὸ καλλιώτερον.

97. Τώρα, λοιπόν, θέλω σὰς διηγηθῆ, ἀδελφοί μου, καὶ
 τὸ πῶς ἐσυστήθη ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰερόθεος πνευματικὸς τῆς
 κοινότητος, τοῦ Ἁγίου Ὁρους δηλονότι, καὶ ἔπειτα τοὺς
 πειρασμοὺς ὅπου τοῦ ἀκολούθησαν ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀ-
 5 πειθείας, ἀπὸ ἐκείνους, δηλαδή, οἱ ὅποιοι δὲν πείθονται εἰς
 τοὺς νόμους τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ, οὐδὲ εἰς τὰς διαταγὰς καὶ παραδόσεις τῶν ἐνδό-
 ξων καὶ θείων του Ἀποστόλων καὶ εἰς τὰς κατὰ καιρὸν
 Οἰκουμενικὰς Συνόδους καὶ τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων
 10 τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦν εἰς τὰς συνηθείας
 τῶν κοινολαΐτων, διὰ νὰ εἰπῶ τοιοῦτοτρόπως, καὶ χυδαίων
 ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο δὲν λείπουν τὰ σκάνδαλα καὶ αἱ τα-
 ραχαὶ ἀπὸ τὴν ποιμνὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ ἄς ἔλθωμεν εἰς

38. εἶχε ME: ἀνμε (?) a.c., εἶχε p.c. Φ 42. ὅπου post ἀγάπην del. (in marg.) Φ // τὴν ἄδο ante καί¹ del. Φ // καί²: s.l. add. Φ 46. ἕτερα τὰ ὅποια ME: ἄλλα περισσώ-
 τερα (ante τὰ ἀφήνω) del. et s.l. ἕτερα τὰ ὅποια corr. copista in Φ
 97. 2. ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰερόθεος: s.l. add. Φ // ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰερόθεος πνευματικὸς ΦΕ:
 πνευματικὸς ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰερόθεος transposuit M 4. ἀκολούθησαν ΦΕ: ἀκολου-
 θοῦσαν M 7-8. τ post ἐνδόξων del. Φ 10. ἐξακολουθοῦν ME: ἀκολουθοῦν a.c., [ἐ
 s.l. add.] ξακολουθοῦν p.c. Φ 11. διὰ νὰ εἰπῶ τοιοῦτοτρόπως: s.l. add. Φ 12. καὶ
 κατὰ καιρὸν post διὰ τοῦτο del. Φ 13-14. Ἀλλὰ ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸν λόγον μας: s.l.
 add. Φ

τὸν λόγον μας· καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ἡ-
 15 μῶν, ὅπου λέγει· «οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους
 σ. 80 κειμένη· οὐδὲ καίουσι / λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν
 μῶδιον ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰ-
 κία», οὕτως οὐδὲ τοὺς Ἀγιορείτας δὲν ἐδυνήθη νὰ λάθῃ, ὁ
 πατὴρ ἡμῶν, ὡς λόγον ζωῆς ἐπέχοντος. Διότι, καθὼς ὁ μα-
 20 γνήτης ὑπερφυσικῶ τῷ τρόπῳ τραβίζει τὸν σίδηρον πρὸς
 ἑαυτὸν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Ἱερόθεος ἐτράβιζε πάντας μὲ
 τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας του, ὁ ἀοίδιμος, ἕνας ἀπὸ τοὺς
 ὁποίους ἦτον καὶ ὁ παπᾶ Ἰάκωβος, ἐκεῖνος ὁ ἐκ τῆς Λέσβου
 τῆς Μυτιλήνης καταγόμενος, μὲ τὸν ὁποῖον τόσον πολλὰ
 φ. 39r 25 ἠγαπήθησαν, ὥστε ὅπου καθ' ἡμέ//ραν σχεδὸν δὲν ἔλειπεν
 ἀπὸ τὸ κελλίον τοῦ Ἱεροθέου, ἀναγινώσκοντες ἀμφότεροι
 καὶ διακρίνοντες τοὺς ἱεροὺς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας μας
 καὶ ξανοίγοντες τὰ νοήματα τῶν θείων Γραφῶν, πρὸς κα-
 τάληψιν καὶ σαφήνειαν τῶν ἐρωτῶντων ἀδελφῶν. Τέλος
 30 πάντων, ἐπροσκαλέσθη ἀπὸ τοὺς προεστῶτας τοῦ κοινοῦ
 εἰς τὸ Πρωτᾶτον, ὅπου ἦσαν ὅλοι οἱ γέροντες τῶν μονα-
 στηρίων συναγμένοι. Προβάνοντες, λοιπόν, τὸν σκοπὸν
 τους, ἐν ταύτῳ καὶ τὸν παρακαλοῦν νὰ ἀναδεχθῇ τὸ ἐπάγ-
 γελμα τῆς πνευματικῆς διαγωγῆς καὶ αὐθις τοῦ ἐγχειρί-
 35 ζουν τὸ τῆς κοινότητος ἐνσφράγιστον γράμμα. Ὁ δὲ Ἱε-
 ρόθεος ἐπροφασίζετον προβάλλοντας τὴν ἀσθένειαν τοῦ
 σώματός του καὶ ἀκόμη τοὺς ἔλεγεν ὅτι· «δὲν εἶμαι ἱκανὸς
 ἐγώ, πατέρες μου ἄγιοι, διὰ τοιοῦτον φορτίον πολυκίνδυ-
 νον. Μόλις νὰ σώσω τὸν ἑαυτὸν μου καὶ πῶς ἡμπορῶ νὰ

14. ἀλλ' ante ἐπειδὴ del. Φ, Ἄλλ' praebet E // καί: supra ἐπειδὴ add. Φ, om. ME 18. λάθη E: λάθει Φ, λάβη (dubitanter) M 24. Μυτιλήνης E: Μυτηλήνης M, Μετηλήνης Φ 25. σχεδὸν δὲν ἔλειπεν: s.l. add. Φ 27. διακρίνοντες: διακρύνοντες ΦM, διακρύνοντες E 31. ὅπου ΦM: ὅπου E 32. προβάνοντες ΦM: προβαίνοντες E 33. καί ante ἐν ταύτῳ del. Φ, καί praebet ME // καί: in marg. add. Φ 35. ἐνσφράγιστον ΦE: ἐνσφραγισμένον M // Γράψον αὐτὸ ἐνταῦθα post ἐνσφράγιστον γράμμα scripsit copista in Φ, Γράψον αὐτὸ ἐνταῦθα praebet ME, omisi

97. 15-18. Ματθ. ε', 14-15. 19. Φιλίπ. β', 16. 19-22. Πρβλ. Ἰωάννου Σιναΐτου, «Κλῆμαξ. Λόγος ΚΣ'. Περὶ διακρίσεως λογισμῶν, καὶ παθῶν, καὶ ἀρετῶν», P.G. 88, 1085D.

40 ἀσηκώσω μόνος μου τοσοῦτον βάρος τῶν ἀδελφῶν;». Οἱ δὲ
 τοῦ ἔλεγον· «ἡμεῖς μετὰ ταῦτα θέλομεν βάλῃ καὶ ἄλλον
 πνευματικόν, μόνον κάμε ὑπακοὴν καὶ δέξου τὴν διακονίαν
 ταύτην, πειθόμενος εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ὅπου λέ-
 45 γει· “μὴ τὸ ἑαυτοῦ ἕκαστος ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐτέρων ὅπως
 σωθῶσιν”». Λοιπόν, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐδέχθη τὴν
 προσταγὴν τῆς πνευματικῆς λειτουργίας, διὰ τὴν κοινὴν
 ἀγάπην πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος, ἐπὶ Καλλι-
 νίκου Πατριάρχου· καὶ μετὰ ἕναν χρόνον, ὅπου ἐκάθισε πάλιν
 ὁ Γρηγόριος τὸ β', τότε τοῦ ἔστειλε τὸ παρὸν ἐνταλτή-
 50 ριον καὶ τὴν ἐπιστολὴν. Καὶ οὕτως, ἐξομολογοῦσε τοὺς
 προσερχομένους μὲ πολλὴν σοφίαν καὶ διάκρισιν, παν-
 τοίους τρόπους μεταχειριζόμενος διὰ τὴν σωτηρίαν τους.
 Ἀλλὰ ποῖος ἤμπορεῖ νὰ διηγηθῆ κατ' ἀξίαν τοὺς κόπους,
 σ. 81 τοὺς πόνους καὶ τοὺς μόχθους ὅπου ὑπέ/φερον, ὁ μακαρίτης,
 55 εἰς αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα τῆς πνευματικῆς λειτουργίας; Νύ-
 κτα καὶ ἡμέραν, ὡς εἰπεῖν, ἐκαταγίνετον, ὁ αἰόδιμος, εἰς
 τοὺς ἱεροὺς Κανόνας καὶ διδασκαλίας τῶν θείων πατέρων,
 κατασκευάζοντας ἐκείθεν τὰ ἱατρικὰ βότανα καὶ πνευματι-
 κὰ ἔμπλαστρα πρὸς θεραπείαν τῶν ψυχικῶν πληγῶν τῶν
 φ. 39ν 60 προσερχομένων ἐξομολογηθῆναι, // ἐπειδὴ ἤκουε τὸν Ἀ-
 πόστολον ὅπου λέγει· «μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ
 ἐδόθη σοι», διότι ἕως τότε εἶχε μόνον τὴν ἐδικτὴν του φρον-
 τίδα καὶ τῆς συνοδείας του, ἀπὸ τότε δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς
 ἔμελλεν νὰ φροντίζῃ καὶ τῶν λοιπῶν.

98. Κατ' ἐκείνον δὲ τὸν καιρόν (18<0>6), δύο τινὲς
 ἀδελφοὶ κατὰ πνεῦμα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, Γε-
 ώργιος καὶ Μανουήλ καλούμενοι, ἀπαρνήθησαν τὸν κόσμον
 καὶ πᾶσαν βλακείαν καὶ ὑπερηφάνειαν, πλοῦτον, λέγω,

44. τό² M: s.l. add. Φ, om. E 47. ἀγάπην: s.l. add. Φ // πάσης ΦE: om. M 47-50. ἐπὶ
 Καλλινίκου... ἐπιστολὴν: s.l. add. Φ 49. τό¹ ΦE: om. M 52. τους: sub lineam scr. Φ
 98. 1. δέ: s.l. add. M // (18<0>6): 186': ΦM, 1806 E, parentheses supplevi 2. ἀδελφοὶ
 κατὰ πνεῦμα: s.l. add. Φ 3. Μανουήλ ME: μανούηλ Φ

44-45. Βλ. Α' Κορ. ι', 24. Πρβλ. Φιλip. β', 4. 61-62. Α' Τιμ. δ', 14.

- 5 ἡδονὰς καὶ ὅλα τὰ ἐπιθυμητὰ καὶ χαροποιὰ τοῦ παρόντος βίου, καὶ ἦλθον εἰς τὸ "Ἁγίον" Ὄρος. Καὶ πρῶτον ἐκατοίκησαν ὀλίγον καιρὸν εἰς τὴν σεβασμίαν μονὴν τοῦ Γρηγορίου ἐπικαλουμένην, εἶτα ὑπῆγαν εἰς τὴν σκήτην τοῦ Παντοκράτορος καὶ ἐσυγκατοίκησαν μερικὸν καιρὸν μὲ ἕναν ιεροδιάκονον, Ἀρσένιον ὀνόματι, Ἀρητινὸν τὰ πάτρια, ἐκ τῶν πλησιοχώρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ὁποῖος, βλέποντας ὅτι δὲν εἶναι ἰκανὸς πρὸς τὴν τῶν ψυχῶν τους διοίκησιν, τοὺς ἐπρόσφερε εἰς τὸν κοινὸν καὶ πνευματικὸν μας πατέρα Ἱερόθεον, διὰ νὰ τοὺς οἰκονομήσῃ αὐτὸς καθὼς ἤθελε τὸν φωτίσῃ ὁ Κύριος. Ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν, παρακινούμενος ἀπὸ τὴν ἐνοικοῦσαν εἰς αὐτὸν Χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τὸν αὐτοῦ ἀντάδελφον, τοὺς ἐδέχθη ἀσμένως, ὡς θείαν ἐντολὴν πληρῶν, τὴν λέγουσαν «τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω». Ὅθεν, τοὺς ἐπρόσταξε πρῶτον νὰ περιέλθουν τὰ μοναστήρια καὶ τὰς σκήτας, διὰ νὰ μὴ τοὺς πειράξῃ (ἔλεγε) ὁ λογισμὸς ὕστερα, καὶ τότε νὰ ἔλθουν νὰ συγκατοικήσουν μαζί. Καὶ οὕτως ἐποίησαν, ὅμως διὰ τὴν ὑπακοὴν μόνον, διότι ἐκείνοι εἶχαν ἀπόφασιν νὰ μείνουν μαζί του ἐξάπαντος. Ὅταν, λοιπόν, ἦλθον ὀπίσω, τοὺς ἠρώτησε ἂν τοὺς ἄρεσε νὰ μείνουν εἰς κανένα μοναστήριον ἢ σκήτην. Ἐκείνοι δὲ ἀποκρινόμενοι τοῦ εἶπον· «καλὰ καὶ ἅγια εἶναι, πάτερ μου, ὅλα / καὶ τὰ μοναστήρια, δηλαδὴ, καὶ οἱ σκήταις, πλὴν ἡμεῖς ἀπὸ κοντὰ
- σ. 82

5. χαροποιὰ E: χαρμόσυνα a.c., χαρ [μοσυνα del. et s.l. οποια corr.] p.c. Φ, χαροποιᾶ M 8. ὑπῆγαν E: ἠπήγαν Φ, ἐπήγαν M 10. Ἀρητινὸν ante τὰ πάτρια deletum in Φ, ego conservavi, deest in ME 10-11. ἐκ τῶν... Κωνσταντινουπόλεως: sub lineam add. Φ 11. τῶν Φ: τοῦ ME // πλησιοχώρων: πλησιοχώρον Φ, πλησιοχώρου ME 14. μας ME: του del. et s.l. μας corr. Φ // αὐτός E: ἐκεῖνος distincto ac damnato, s.l. αὐτός corr. Φ, αὐτός ἐκεῖνος praebebet M 17. καί: sub lineam add. Φ 19. Ὅθεν E: ὅμως distincto ac damnato, s.l. ὅθεν corr. Φ, ὅθεν ὅμως praebebet M 24. του ΦE: τους M // λοιπόν: s.l. add. Φ 25. λοιπόν post ὀπίσω distincto ac damnato del. Φ, λοιπόν praebebet M

φ. 40r σου δὲν ξεχωρίζομεν πλέον, // ἐπειδὴ σὲ ἐγνωρίσαμεν ἄν-
 30 θρωπον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο θέλομεν καὶ ἀγαποῦμεν νὰ
 γένωμεν καὶ ἡμεῖς τέκνα σου πνευματικὰ καὶ νὰ σὲ ἔχωμεν
 μετὰ Θεὸν βοηθόν μας εἰς τὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν σωτηρίαν.
 Λοιπόν, παρακαλοῦμεν οὐχὶ μόνον νὰ μᾶς δεχθῆς εἰς τὰς
 πατρικὰς καὶ πνευματικὰς σου ἀγκάλας, ἀλλὰ καί, ὅσον τὸ
 35 συντομώτερον, νὰ μᾶς ἐνδύσης τὸ ἅγιον σχῆμα».

99. Ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν Ἱερόθεος, ἀποδεξάμενος τὴν ἀγα-
 θὴν τους προαίρεσιν, τοὺς εἶπε· «Ὁ Κύριος, τέκνα μου, μὲ
 τὸν φόβον του νὰ στερεώσῃ τὸν κατὰ Θεὸν σκοπὸν σας καὶ
 μὲ τὴν ἀγάπην του νὰ σᾶς δείξῃ πληρωτὰς πασῶν τῶν
 5 ἀγίων του ἐντολῶν καὶ διὰ πρεσβειῶν τῶν ἀγίων πατέρων
 μου νὰ σᾶς ἐνισχύσῃ, διὰ νὰ εὐαρεστήσῃτε κατὰ πάντα εἰς
 αὐτόν». Καὶ οὕτω, τοὺς ἀνέγνωσε τὰς εὐχὰς τοῦ ῥασοφό-
 ρου καὶ τοὺς συνηρίθμησε μὲ τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς. Ἐ-
 πείτα δὲ εἰς ὀλίγον καιρὸν, βλέποντας τὴν προθυμίαν καὶ
 10 τὸ ἀμετάθετον τῆς γνώμης τους, τότε τοὺς ἐκούρευσε καὶ
 ἐνδυσέ τους καὶ τὸ μέγα σχῆμα, μετονομάσας τὸν μὲν Μα-
 νουήλ Σάββαν, τὸν δὲ Γεώργιον Εὐθύμιον. Ὁ ὁποῖος, εἰς
 καιρὸν ὅπου τοῦ ἐδιάβαζεν ὁ ἱερομόναχος ἐν τῇ θείᾳ Λει-
 τουργίᾳ τὰς εὐχὰς τοῦ μεγάλου σχήματος, ἔρῥαινεν ἐκ τῶν
 15 ὀφθαλμῶν του γλυκύτατα δάκρυα, τὰ ὅποια εἶναι σημεῖον
 τῆς τοῦ Θεοῦ Χάριτος ἐπελεύσεως εἰς τὴν φιλόθεον ψυχὴν
 διὰ μέσου τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος καὶ τὴν ἀλλοιώνει μὲ
 τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν, ἐκείνην ὅπου λέγει ὁ προφητάναξ
 Δαβίδ· «αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου», καὶ

30. τό ante θέλομεν add. M 31. ἡμεῖς: s.l. add. Φ

99. 1. ἀποδεξάμενος ME: δεξάμενος a.c., [ἀπό s.l. add.] δεξάμενος p.c. Φ 7. τοῦ ME: τοὺς a.c., τοῦ p.c. Φ 9. δέ: s.l. add. Φ // τους post προθυμίαν del. Φ, τους praebet E 11. καὶ M: a posteriori add. Φ, deest in E 11-12. Μανουήλ ΦM: Μανουήλιον E 14-15. ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του γλυκύτατα δάκρυα: γλυκύτατα δάκρυα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του a.c., ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του γλυκύτατα δάκρυα p.c. mutavit Φ [: α supra ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του et β supra γλυκύτατα δάκρυα scripsit copista in Φ], γλυκύτατα δάκρυα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του praebet ME

99. 19. Ψ'αλμ. σς', 11.

20 εἰς τὸ νὰ φρονῆ ἔπειτα καὶ νὰ πράττη, ὄχι πλέον τὰ σαρκικά, κοσμικά καὶ πρόσκαιρα, ἀλλ' ὅλα τὰ θεῖα, πνευματικά καὶ οὐράνια. Εἶτα, ἐρευνῶντας τὸ βάθος τῆς καρδίας του καὶ εὐρίσκοντάς τον ἄξιον τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆ ἡλικία τέλειον, κατὰ τοὺς θεῖους καὶ ἱεροὺς Κανόνας, τὸν ἐπρόσφερε
 25 εἰς τὸν Ἁρχιερέα καὶ τὸν ἐχειροτόνησε ἱεροδιάκονον· καὶ οὕτω, ἐλειτούργει τῷ Ἁγίῳ Θεῷ μετὰ συντετριμμένης
 φ. 40v καρδίας. Καὶ λοιπόν, // ἀγωνίζονταν καὶ αὐτοὶ συγκοπιάζοντες σὺν τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς, εἰς τὴν χριστομίμητον,
 σ. 83 λέγω, ὑπακοὴν καὶ ταπεινοφροσύνην, εἰς τὰς κατὰ / δύναμιν νηστείας καὶ ἀγρυπνίας καὶ ἐγκρατεούμενοι καὶ ἀπὸ
 30 ὅλα τὰ ἀπηγορευμένα, σκάπτοντες καὶ τὰς ἀμπέλους, τὸν κῆπον, ἔκοπτον ξύλα, ἄλεθαν εἰς τὸν μύλον καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὁμοίως, μὲ ὄλον ὁποῦ ἦσαν καὶ τελείως ἀμάθητοι ἀπὸ ἐξωτερικοὺς κόπους· ὅμως, ἐβίαζαν τὸν ἑαυτὸν τους, οἱ
 35 εὐλογημένοι, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ γλυκυτάτου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀκούοντες αὐτὸν ὁποῦ λέγει «βιασθή ἐστὶν ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν καὶ βιασται ἀρπάζουσιν αὐτήν»· καὶ τό· «ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγὸς μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον
 40 μου ἐλαφρόν ἐστι». Βλέποντάς τους καὶ ὁ ἱερός ἡμῶν πατήρ, οὐχὶ μόνον αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιπούς, ἔχαιρε δοξάζοντας τὸν Θεόν. Ὅθεν καὶ δὲν ἔπαυε, ὁ αἰδιμιμος, «νύκτα καὶ ἡμέραν νουθετῶν ἕνα ἕκαστον», κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ πάλιν, ὅταν ἔκαμνε χρεῖα, καὶ ὅλους μαζί, τὰ
 45 συντείνοντα πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν ὑποτακτικὴν τους ζωὴν.

100. Ἀρμόδιον εἶναι, ἐνταῦθα, νὰ διηγηθῶμεν καὶ περὶ τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Ἀναστασίου εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ὁ ὁποῖος

22. τὸ βάθος: s.l. add. Φ // του: sub lineam scr. Φ 25. καί¹: s.l. add. Φ 27. λοιπόν ME: λοιπόν Φ // ἀγωνίζονταν ΦE: ἀγωνίζοντας M 30. καί³ M: a posteriori add. Φ, deest in E 41. ἔχαιρε E: ἐδόξα a.c., ἔχαιρε p.c. Φ, ἐδόξε M 44. χρεῖα: s.l. add. Φ 45. τὴν ΦE: τὸν M // τους post Θεόν del. Φ, τους praebet ME

100. 2. τοῦ post ἐρχομοῦ del. Φ // τοῦ Ἀναστασίου: s.l. add. Φ // τοῦ Ἀναστασίου post Ὅρος del. Φ 2-3. ὁ ὁποῖος ἦτον: s.l. add. Φ

ἦτον ἀδελφὸς Ἰωάννου τοῦ Ἀγιονερίτη, ὅπου ἐπροείπομεν
 ἀνωτέρω. Διότι, καθὼς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Χριστοῦ μου ὁ
 5 Ἀνδρέας ἐπρόσφερε τὸν ἀδελφόν του Πέτρον πρὸς τὸν δι-
 δάσκαλόν του καὶ θεάνθρωπον Ἰησοῦν μου καὶ τὸν ἐποίησε
 κορυφαῖον τῶν Ἀποστόλων, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Ἰωάν-
 νης, λαμβάνοντας τὴν ἄδειαν ὁμοῦ καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ πνευ-
 10 ματικοῦ πατρὸς ἡμῶν, πηγαίνει εἰς τὸν Μωρέαν καὶ παίρ-
 νοντας τὸν ἀδελφόν του Ἀναστάσιον (18<0>7), τὸν ἐπρόσ-
 φερε εἰς τὸν πνευματικὸν ἡμῶν διδάσκαλον Ἰερόθεον. Ὁ
 ὁποῖος τὸν ἐδέχθη, κατὰ τὴν πατρικὴν του συνήθειαν ὅπου
 εἶχε εἰς τὸ νὰ δέχεται ἐκείνους ὅπου ἤρχοντο μὲ ἀπλοϊκὴν
 γνώμην εἰς τὸν χρηστὸν ζυγὸν καὶ φορτίον ἐλαφρὸν τῆς
 φ. 41r 15 ὑποταγῆς τοῦ Χριστοῦ μου, διδάσκοντας // αὐτὸν καὶ τοὺς
 λοιποὺς πῶς, μὲ ποῖον σκοπὸν καὶ τέλος, νὰ ἐξακολουθοῦν
 τὴν χριστομίμητον ζωὴν τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ ὑπα-
 κοῆς, μὲ τὴν ἀπάρνησιν τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ μὲ τῆς ἐκκοπῆς
 πάντων τῶν σωματικῶν θελημάτων καὶ νὰ καθαρίζουν τὴν
 20 ψυχὴν τους διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως ἀπὸ τὰ πάθη καὶ πονη-
 ροὺς λογισμοὺς τῶν δαιμόνων. / Καὶ τότε, διὰ μέσου τῆς
 σ. 84 πίστεως καὶ ἀνυποκρίτου ὑπακοῆς καὶ ταπεινώσεως αὐ-
 τῶν, νὰ ἐμφυτεύσῃ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν τὸ ἐδικὸν του θέ-
 λημα ἐν μέσῳ τῆς καρδίας αὐτῶν, κατὰ τό: «Ὁ Θεὸς μου,
 25 ἡβουλήθην τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου καὶ τὸν νόμον σου ἐν
 μέσῳ τῆς κοιλίας μου» ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, αὐτὸς ὁ Χριστὸς
 κατοικεῖ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν διδάσκει τὸ
 θέλημά του τὸ ἅγιον.

3. ἀδελφός ME: ἀδελφοῦ a.c., ἀδελφός p.c. Φ // Ἰωάννου ME: Ἰω' Φ // ὅπου Φ: ὅπου
 E, ὅπου M // ἐπροείπομεν ME: εἶπομεν a.c., [ἐπρο s.l. add.] εἶπομεν p.c. Φ 4. ἀνωτέ-
 ρω E: ἀνω [τέ s.l. add.] ρω Φ, om. M // Χριστοῦ μου ΦE: Χρυσοστόμου M 10.
 (18<0>7): (187) ΦM, (1807) E 14. καί: a posteriori add. Φ 16. καί post πῶς add.
 E 18. μέ post των del. M // μέ: s.l. add. Φ 23. νά Φ: ἴνα E, deest in M 27. τὴν
 καρδίαν: s.l. add. Φ // τοῦ ἀνθρώπου ME: τὸν ἀνθρώπον a.c., τοῦ ἀνθρώπου p.c. Φ

101. "Ὅς εἰποῦμεν, τώρα, καὶ διὰ τῆς κουρᾶς τοῦ ἁγίου σχήματος τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν, ὅπου ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου. Καὶ πρῶτον, ἔνδυσσε τὸν Ἰωάννην, ἐπονομάσας αὐτὸν Ἰαρίων, τὸν δὲ Νικόλαον Θεοδοσίον, 5 καὶ τὸν Ἀναστάσιον Ἀρσένιον, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἄλλον τινά, Γεώργιον ὀνόματι, ἀπὸ τὴν Μάνην καταγόμενον, τὸν ὁποῖον Γεράσιμον ἐπωνόμασε. Καὶ οὕτως, ἦσαν διὰ παντὸς ἀγωνιζόμενοι καὶ ὑποτασσόμενοι εἰς τὸν κατὰ Θεὸν πνευματικὸν τοὺς πατέρα, μὲ τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην, ἐπει- 10 δῆ, κατὰ τὴν Γραφήν, «ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ κεφάλαιον τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν», καί, εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην, τὸ τέλος καὶ «ὁ σύνδεσμος τῆς εἰρήνης τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ». Καὶ ἀρχίζει, λοιπόν, πρὸ πάντων καὶ μετὰ πάντων, ὁ ἐπιστημονικώτατος καὶ σεβασμιώτατός μοι ἐκείνος πα- 15 τῆρ, νὰ τοὺς γυμνάζῃ εἰς τὴν ἐκκοπὴν τῶν θελημάτων, οὐχὶ μόνον τῶν ἐξωτερικῶν ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τῶν ἐσωτερικῶν ἐμπαθῶν κινήματων τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν ἀββᾶν ἅγιον Δωρόθεον, «ἐκείνος ὅπου φθάσῃ εἰς τὴν ἐκκοπὴν τοῦ θελήματος, ἔφθασε, λέγει, εἰς τὸν τόπον τῆς ἀνα- 20 παύσεως». Καὶ τοὺς ἐσυμβούλευε παντοιοτρόπως εἰς τὸ νὰ σπουδάζουν καὶ νὰ βιάζονται μοναχοὶ // τοὺς νὰ κόπτουν τὸ θέλημά τους, διὰ νὰ ἔχουν καὶ μισθὸν περισσότερον, διότι ἐκείνος ὅπου ἀναγκάζεται ἀπὸ ἄλλους ἔχει καὶ μισθὸν ὀλιγώτερον." Ἄλλοτε, πάλιν, τοὺς ἐπίπληττε σφοδρῶς, φο-

φ. 41v

101. 1. τῆς Φ: τὰς ME // τῆς κουρᾶς: s.l. add. Φ 1-2. τοῦ ἁγίου σχήματος ME: τὸ ἅγιον σχῆμα a.c., τοῦ ἁγίου σχῆμα [τος s.l. add.] p.c. Φ 2. ὅπου ΦM: ὁπού E 5. δέ: s.l. add. Φ // δέ post ταῦτα del. Φ 6. καταγόμενον E: καταγόμενον M, κατα- τώμενον a.c., καταγόμενον p.c. Φ 9. τόν ante Θεόν add. E 11-12. τὸ τέλος: s.l. add. Φ 12. καί: a posteriori add. Φ 14. μοι ΦM: μας E 16-17. κι [νη s.l. add.] μάτων τῆς post ἐσωτερικῶν del. Φ 23. ἄλλους ΦM: ἄλλον E 24. ἐπίπληττε: ἐπήπλητε Φ, ἐπίπλητε M, ἐπέπληττε E

101. 10-11. Πρβλ. *Ματθ.* κβ', 40. 12-13. Βλ. *Κολ.* γ', 14. Πρβλ. *Ἐφes.* δ', 3. 18-20. Βλ. Ἀββᾶ Δωροθέου, «*Διδασκαλία Α'*. Περὶ Ἀποταγῆς», P.G. 88, 1625A καὶ 1636D-1637A.

- 25 βούμενος τὴν καταφρόνησιν ὅπου προέρχεται (κατὰ τὸν
τῆς Κλίμακος ἅγιον Ἰωάννην) ἐκ τῆς καταηραμένης σιω-
πῆς τοῦ προεστῶτος. Καὶ πειθόμενος εἰς τὸ παράδειγμα
τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ὅπου λέγει διὰ τὸν ὀκνηρὸν δούλον
ἐκεῖνον, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου
30 «ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγχον, ἐπιτίμησον, παρα-
κάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ», διὰ τοῦτο, λοι-
σ. 85 πόν, καὶ ἐφρόντιζε πολλὰ νὰ τοὺς κόπτη / τὰ πάθη πρὶν
ρίζωσούν εἰς τὴν καρδίαν διὰ τῆς συνηθείας. Καὶ ἐκεῖνον
ὅπου ἐστοχάζετο ὅτι παίρνεται ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν, τὸν
35 ἐπρόπαιρνε καὶ τὸν ἐμάλωνε προστάζοντάς τον νὰ κάμνη
τὰς εὐτελεστέρας ὑπηρεσίας· ἕτερον δέ, ὅπου ἐκλέπτετο
ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν, τὸν ἤλεγε
ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀδελφούς, «διὰ νὰ ἐντρέπεται καὶ ἔτζι νὰ
φεύγη (ἔλεγε) τὸ δαιμόνιον τῆς κενοδοξίας». Καὶ ἄλλον,
40 ὅπου ἐπειράζετο ἀπὸ φθόνον καὶ ζῆλον ἀνόητον, τὸν ἐσυμ-
βούλευε πατρικῶς ὅτι νὰ ἔχη ἀγάπην εἰς τοὺς ἀδελφούς καὶ
τὸ καλὸν ὅπου βλέπει εἰς τὸν ἄλλον νὰ τὸ λογίζεται ἐδικόν
του κατόρθωμα· εἰ δὲ καὶ δὲν ἐδιορθώνετο, τὸν ἔλεγε καὶ
φανερὰ, λέγοντάς του· «ἐσύ, ἀδελφέ, δὲν ἀγαπᾷς τὴν δι-
45 ὀρθωσίν σου καὶ θέλεις νὰ γηράσῃς μαζί μὲ τὴν κακίαν σου·
ἤξευρε, ὅμως, ὅτι ἂν δὲν διορθωθῆς κινδυνεύεις εἰς ἀπώ-
λειαν». Ἐκεῖνον δέ, πάλιν, ὅπου ἔπασχε ἀπὸ αἰσχροῦς λο-
γισμοῦς καὶ ἕτερον ὅπου ὑποκρίνετο ὅτι εἶναι ἀγαθῆς διαθέ-
σεως, ἐπρόσταζε καὶ τὸν ἔπτυνον ὅλοι εἰς τὸ πρόσωπον πρὸς
50 καταισχύνην του καὶ ἔτζι νὰ φεύγουν οἱ αἰσχροὶ λογισμοὶ

25. ὅπου ΦΜ: ὅπου Ε 26. τῆς¹ ΦΕ: τοῦ Μ 27. του post προεστῶτος del. Μ 28. ὀκνηρὸν Ε: ὀκνηρὸν Φ, ὀκνηρὸν Μ 32. τὰ post τὰ iteravit Μ 36. ὑπηρεσίας Μ: ὑπερησίας Φ, ὑπερησίας Ε 38. εἰς: s.l. add. Μ // ἔτζι ΦΕ: ἔτσι Μ 39. (ἔλεγε): s.l. add. Φ // τὸ δαιμόνιον τῆς κενοδοξίας ΦΜ: τῶν δαιμόνων τὴν κενοδοξίαν Ε 41. τοὺς ἀδελφούς ΦΜ: τὸν ἀδελφόν Ε 44-45. διόρθωσιν ΜΕ: διόρσιν Φ 45. γηράσῃς Μ: γιράσις Φ, γεράσῃς Ε 48. ὑποκρίνετο Ε: ὑποκρίνετω Φ, ὑποκρινένετο Μ 50. ἔτζι ΦΕ: ἔτσι Μ

25-27. Ἰωάννου Σιναΐτου, «Κλίμαξ. Λόγος πρὸς τὸν ποιμένα», P.G. 88, 1180A.
28-29. Βλ. Ματθ. κε', 26 κ.έ. 30-31. Β' Τιμ. δ', 2.

καὶ τῆς ὑποκρίσεως· καὶ οὕτω, λοιπόν, ὁμολογώντας ὁ καθ' ἑνας τὸ «ἔσφαλα», ἔβανε μετάνοιαν εἰς τοὺς ἀδελφούς, ζητῶντας συγχώρησιν, εἶτα εἰς τὸν πνευματικὸν ἱατρὸν καὶ ἐλάμβανε τὴν συγχώρησιν // . Καὶ ὅταν, πάλιν, ἀκολου-
 φ. 42r 55 θοῦσε καμμία ζημία ἀπὸ τινα, ἐκ δαιμονικῆς συνεργίας ἢ ἀπὸ ἀπροσεξίαν, τὸν ἐκανόνιζε προστάζοντάς τον μίαν ἑβδομάδα νὰ βάνῃ μετάνοιαν ἀπ' ἔξω τῆς ἐκκλησίας καὶ μὲ τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν γῆν νὰ λέγῃ εἰς τὸν καθένα ὁποῦ ἔβγαινον· «ἔσφαλα, πατέρες ἅγιοι, συγχωρήσατέ μοι τῶ
 60 ἀμαρτωλῶ καὶ εὐχέσθε ὑπὲρ ἐμοῦ νὰ μὲ ἐλεήσῃ ὁ Κύριος καὶ νὰ μοῦ χαρίσῃ καλὴν διόρθωσιν». Καὶ πάλιν, ὅταν ἔβλεπέ τινα ὁποῦ ἐκαταλάλει ἄλλον, ἢ ἕτερον ὁποῦ τὸν ἀντιλογεῖτο καὶ ἐφιλονεικοῦσε, ἐπρόσταζέ τινας ἀδελφούς καὶ τὸν ἐδίδωκον ἔξω· ἔπειτα, ἐπήγαιναν ἕτεροι καὶ τὸν
 65 ἐσυμβούλευον νὰ μὴν ἀντιλογηται καὶ νὰ φιλονεικᾷ τοῦ κοινοῦ πατρός, ἀλλὰ μόνον νὰ μέμφεται τὸν ἑαυτὸν του, πειθόμενός τε εἰς τὰ προσταττόμενα παρ' αὐτοῦ, καὶ νὰ ταπεινώνεται.

102. Ποικιλοτρόπως καὶ διάφοραις οἰκονομίαις ἐμεταχειρίζετο, ὁ φιλόστοργος ἡμῶν πατὴρ Ἱεροθέος, εἰς τὸ νὰ σώσῃ τὰ πνευματικά του τέκνα. Καὶ ταῦτα πάντα ἐποίει, ὁ
 σ. 86 μακαρίτης, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν νοῦν τοὺς ἀπὸ / τὰ κο-

51. ὑποκρίσεως ΦΜ: ὑποκρισίας Ε 53. συγχώρησιν ΜΕ: συχώρησιν Φ 54. συγχώρησιν ΜΕ: συχώρησιν Φ 55. καμμία Ε: καμία Φ, καμιάν Μ 59. ἔβγαινον: εὐγενων ΦΜ, ἔβγαινε Ε 62. τόν: s.l. add. Φ 65. φιλονεικᾷ: φιλονικᾷ Μ, φιλονικᾷ Φ, φιλονικῆ Ε 66. μόνον νὰ μέμφεται τὸν ἑαυτὸν του: νὰ μέμφεται τὸν ἑαυτὸν του μόνον a.c., μόνον νὰ μέμφεται τὸν ἑαυτὸν του p.c. mutavit Φ [: α supra μόνον et β supra νὰ μέμφεται τὸν ἑαυτὸν του scripsit copista in Φ], νὰ μέμφεται τὸν ἑαυτὸν του μόνον Μ, νὰ μέμφεται τὸν ἑαυτὸν του μόνον post παρ' αὐτοῦ et ante καὶ νὰ ταπεινώνεται transposuit Ε 67-68. πειθόμενός τε εἰς τὰ προσταττόμενα παρ' αὐτοῦ καὶ νὰ ταπεινώνεται: καὶ νὰ ταπεινώνεται πειθόμενος εἰς τὰ προσταττόμενα παρ' αὐτοῦ a.c., πειθόμενός [τε s.l. add.] εἰς τὰ προσταττόμενα παρ' αὐτοῦ καὶ νὰ ταπεινώνεται p.c. mutavit Φ [: α supra πειθόμενος... παρ' αὐτοῦ et β supra καὶ νὰ ταπεινώνεται scripsit copista in Φ], καὶ νὰ ταπεινώνεται πειθόμενος εἰς τὰ προσταττόμενα παρ' αὐτοῦ Μ, πειθόμενος εἰς τὰ προσταττόμενα παρ' αὐτοῦ post ἀλλὰ et ante νὰ μέμφεται transposuit et καὶ νὰ ταπεινώνεται post τὸν ἑαυτὸν του μόνον transposuit Ε

- 5 σμικὰ φρονήματα καὶ εἰς τὸ νὰ ἀλησμονήσουν πλέον ὄλα τὰ μάταια καὶ φθειρόμενα τῆς παρουσίας ζωῆς καὶ νὰ ποθήσουν ὀλοψύχως τὰ ἄφθαρτα καὶ αἰεὶ διαμένοντα. Καὶ τοιουτοτρόπως, ἔπασχε νὰ ὑψώνη τὴν διάνοιάν τους εἰς τὴν νοητὴν πατρίδα ἡμῶν, τὴν ἄνω καὶ οὐράνιον Ἱερουσαλήμ, ἐπι-
 10 ποθῶντας τὸ συντομώτερον (ὅσον τὸ κατ' αὐτόν) νὰ τοὺς φέρῃ «εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ». Πολλαῖς ἦσαν, ἀδελφοί μου, οἱ διδασκαλίας καὶ νουθεσίαις τοῦ θείου τούτου καὶ ἱεροῦ πατρός, τὰς ὁποίας, ἂν θελήσω νὰ τὰς διηγηθῶ ὄλας, δὲν μὲ φθάνει
 15 ὄλος ὁ χρόνος τῆς ζωῆς μου. Διότι, πολλάκις καὶ εἰς τὴν τράπεζαν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ καὶ ὅταν ἔβγαιεν μαζί με τοὺς ἀδελφούς εἰς τινὰ ὑπηρεσίαν, πάντοτε τοὺς ἐξηγοῦσε καὶ ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, πότε ἀπὸ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, πότε προφητείαν, πότε ψαλμὸν καὶ // τροπάρια,
 20 ἄλλοτε, πάλιν, ἀπὸ τὰς διδασκαλίας τῶν ἁγίων πατέρων καί, διὰ νὰ συντέμνω τὸν λόγον μου, τοιουτοτρόπως ἤθελε νὰ εὐρίσκωνται τὰ τέκνα του, ὡσὰν τὸ ξύλον ὅπου λέγει ὁ προφητάναξ: «τὸ πεφυτευμένον εἰς τὰς διεξόδους τῶν ψαλμικῶν ὑδάτων», ἀρδευόμενοι καὶ ποτιζόμενοι πάντοτε ἀπὸ
 25 τὰ ἱερά του λόγια. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπέδιδαν κατὰ καιρὸν τοὺς καρποὺς αὐτῶν, ὠρίμους τε καὶ γλυκυτάτους, διὰ μέσου τῆς ὑπακοῆς καὶ ταπεινώσεως, σπουδάζοντες πάντοτε καὶ μὲ πᾶσαν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ φέρνουνται, δηλαδὴ, μὲ

102. 6-7. καὶ νά... διαμένοντα: s.l. add. Φ 8. ἔπασχε νά: s.l. add. Φ 8-9. τὴν νοητὴν πατρίδα ἡμῶν, τὴν ἄνω καὶ οὐράνιον Ἱερουσαλήμ: τὴν ἄνω καὶ οὐράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν νοητὴν πατρίδα ἡμῶν a.c., τὴν νοητὴν πατρίδα ἡμῶν, τὴν ἄνω καὶ οὐράνιον Ἱερουσαλήμ p.c. mutavit Φ [α supra τὴν νοητὴν πατρίδα ἡμῶν et β supra τὴν ἄνω καὶ οὐράνιον Ἱερουσαλήμ scripsit copista in Φ], τὴν ἄνω καὶ οὐράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν νοητὴν πατρίδα ἡμῶν ME 9-10. ὡσον post ἐπιποθῶντας del. Φ 17. ὑπηρεσίαν M: ὑπερησίαν ΦE 20. διδασκαλίας ME: διαδασκαλίας Φ 21. συντέμνω ME: εἰπῶ scripsit prius et s.l. συντέμνω corr. alterum copista in Φ // τοὺς ante ἤθελε del. Φ 22. τὰ τέκνα του ME: ἄλλοι του οἱ μαθηταί, καὶ καλόγηροι del. et s.l. τὰ τέκνα του corr. copista in Φ 24. ἀρδευόμενοι ΦM: ἀρδευόμενον E // ποτιζόμενοι ΦM: ποτιζόμενον E

102. 8-9. Πρβλ. Ἐβρ. γ', 14. 11-12. Ἐφρσ. δ', 13. 23-24. Ψαλμ. α', 3.

τὸ πρεπούμενον σέβας καὶ τὴν χρεωστουμένην εὐλάβειαν,
 30 δείχνοντες πρὸς πάντα ὑπακοὴν καὶ εὐπείθειαν, πληρώνον-
 τες τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὅπου λέγει· «ἀ-
 δελφοί, πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπέικετε» καὶ
 τὰ ἐξῆς.

103. Μίαν φορὰν τὸν ἠρώτησε ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς
 λέγοντας· «πάτερ, πῶς λέγει ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεο-
 λόγος ὅτι· “χωρὶς δάκρυα νὰ μὴ μεταλαμβάνῃ ὁ μοναχὸς
 τὰ θεῖα μυστήρια;”. Καὶ πάλιν· “χωρὶς δάκρυα δὲν ἔμπορεῖ
 5 νὰ σωθῇ τινάς;”». Τοῦ λέγει ὁ θεῖος Ἱεροθέος· «ἔτζι εἶναι ἡ
 ἀλήθεια, τέκνον μου, καθὼς λέγει ὁ ἅγιος, διότι ἐκεῖνοι
 ὅπου ἐκατέρρῦψαν τὸ κατ’ εἰκόνα Θεοῦ μὲ τὰς ἁμαρτίας
 τους καὶ μὲ τὰς συχνὰς παραβάσεις τῶν θείων ἐντολῶν
 του, ἐκαταμαύρησαν τρόπον τινὰ τὴν λαμπρότητα τῆς
 10 ψυχῆς τους καὶ ἄλλος τρόπος δὲν εἶναι διὰ νὰ τὴν λαμπρύ-
 νουν καὶ νὰ τὴν φέρουν εἰς τὸ πρῶτον κάλλος ὅπου ἔλαβεν
 εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα, παρὰ νὰ τὴν ξεπλύνουν πάλιν μὲ
 σ. 87 τὰ ἴδια τους δάκρυα. / Πρέπει δὲ νὰ ἡξέρης καὶ τοῦτο, ὅτι
 εἰς τρεῖς τάξεις μοιράζονται τὰ δάκρυα. Λοιπὸν, εἶναι δά-
 15 κρυα ὅπου τρέχουσιν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ καθαρίζουν καὶ
 πλύνουν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν λέραν καὶ ἀσχημάδα τῆς
 ἁμαρτίας, κατὰ τό· «πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθή-
 σομαι». καὶ· “τῶν δακρύων μου μὴ παρασιωπήσης”. καὶ·
 “ὅτι ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ὡσεὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυ-
 20 κτός”, τὰ ὅποια δύσκολα ἔμπορεῖ νὰ τὰ φυλάξῃ τινὰς καὶ
 νὰ κλαίῃ ὅταν θέλῃ. Ἔτι εἶναι καὶ δάκρυα ἐσωτερικά, ὅπου

30. δείχνοντες E: δὶχνοντες Φ, δὶχοντες M 31. Ἀποστόλου ME: Ἀποστό: Φ 32.
 ὑπέικετε coddexi: ὑπήκειτε ΦM, ὑπέικετε E
 103. 11. ἔλαβεν ΦM: ἔλαβον E 12. τὴν ΦE: τὰ M 14. τάξεις ME: τάξες Φ 15.
 τρέχουσιν ΦM: τρέχουν E 15-16. καὶ πλύνουν: s.l. add. Φ 18. καί²: s.l. add. Φ 19.
 ἐμοί: s.l. add. Φ 21. καί: s.l. add. Φ

31-32. Ἑβρ. ιγ', 17.

103. 3-5. Βλ. Συμεὼν Νέου Θεολόγου, Κατηχητικὸς λόγος ιη', σ. 310. 5-13.
 Πρβλ. Συμεὼν Νέου Θεολόγου, Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρ', σσ. 49-
 50, κεφάλαια λε'-λς'. 17-18. Ψαλμ. ν', 9. 18. Ψαλμ. λη', 13. 19-20. Ψαλμ. μα', 4.

- φ. 43r γεννῶνται ἀπὸ λύπην καὶ // πόνον τῆς καρδίας, ὅταν διὰ τὰ σφάλματά του ἐξομολογείται νοερῶς πρὸς τὸν Θεὸν με βαθυτάτους ἀναστεναγμούς τῆς ψυχῆς του, κατὰ τό· “ὠ-
 25 ρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου”. καὶ καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης· “στεναγμὸς ἐπίμοχθος καὶ δάκρυον στάξαν, δύναται ἐπαναγυρίσαι τὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ψυχὴν, τὴν πρὸς ὀλίγον ἀναχωρήσασαν”, τὰ ὁποῖα δάκρυα καθ’ ἕνας δύναται, ἂν θέλη, νὰ τὰ ἔχη καὶ νὰ τὰ φυ-
 30 λάγη, διὰ μέσου τῆς παντοτινῆς συντριβῆς τῆς καρδίας του καὶ τῆς αὐτομεμφίας ὅπου νὰ κάμνη πάντοτε εἰς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ οὕτω τὸν προσδέχεται ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν Θεός, κατὰ τό· “καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει”. Ἀκόμη, εἶναι καὶ ἄλλα δάκρυα
 35 πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ μεγάλη ταπείνωσις καὶ οἱ κόποι τοῦ σώματος καὶ ἡ καθημερινὴ ὑπομονὴ τῶν ἐπερχομένων πειρασμῶν, κατὰ τό· “ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου”. καί· “ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν”. Λοιπόν, ἂν
 40 δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὰ πρῶτα καὶ ἐξωτερικὰ δάκρυα, ἄς ἔχωμεν κἂν τὰ δεύτερα καὶ ἐσωτερικά· εἰ δὲ ἀποροῦμεν καὶ δι’ αὐτά, κἂν ἄς ἔχωμεν τὰ τρίτα δάκρυα, τῆς μετὰ εὐχαριστίας ὑπομονῆς· εἰ δὲ καὶ ταῦτα δὲν θέλωμεν, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν σώνεται, βέβαια, τινὰς χωρὶς δάκρυα, κα-
 45 θὼς λέγει ὁ ἅγιος Συμεὼν καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες ἡμῶν».

104. Καιρὸς εἶναι, λοιπόν, νὰ σᾶς διηγηθῶ τώρα καὶ περὶ τῶν τελευταίων πειρασμῶν τοῦ ἀοιδίου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου, ὅπου ὑπέμεινε, ὁ μακάριος, μέχρι καὶ τῆς αὐτοῦ ἀποβιώσεως. Ἀλλὰ πῶς νὰ διηγηθῶ, ἀδελφοί μου, τὰ κά-

41. εἰ ΦΕ: εἰς Μ // καὶ ante ἀποροῦμεν del. Φ, καὶ praebet Ε 42-43. μετὰ εὐχαριστίας ΦΜ: μετ’ εὐχαριστίας Ε

104. 2. πειρασμῶν ΜΕ: πειραρασμῶν Φ 3. μέχρι ΦΜ: μέχρις Ε

24-25. Ψαλμ. λζ’, 9. 26-28. Πρβλ. Γρηγορίου Νύσσης, «Ἐπιτάφιος λόγος εἰς τὸν μέγαν Μελέτιον ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας», Ρ.Γ. 46, 860B. 33-34. Ψαλμ. ν’, 19. 37-38. Ψαλμ. κδ’, 18. 38-39. Λουκ. κα’, 19.

5 τωθεν χωρὶς λύπην; Πῶς, λέγω, νὰ διηγηθῶ τὴν πολυθρύ-
 σ. 88 λητον / καὶ κοινὴν συμφορὰν καὶ διχόνοιαν, ἣ ὅποια πρὸ
 πεντήκοντα χρόνων ἄρχισεν καὶ ἀκόμη ἐπικρατεῖ μέχρι τὴν
 σήμερον, καὶ μάλιστα εἰς τὸ Περιβόλιον τῆς Κυρίας ἡμῶν
 Θεοτόκου, εἰς τὸ κοινὸν καταφύγιον, λέγω, τὸ "Ἅγιον" Ο-
 10 ρος. Καὶ τὸ αἴτιον εἶναι ὅτι συχνάζομεν, οἱ ταπεινοί, εἰς τὴν
 θείαν Μετάληψιν καὶ μὲ ὄλον ὁποῦ κανονικῶς προσερχόμε-
 φ. 43ν θα, // κατηγορούμεθα, ὅμως, πολλὰ ὡς αἰρετικοὶ καὶ φερ-
 μασῶνοι καὶ μάλιστα πρὸ ἡμῶν πατέρες πνευματικοὶ καὶ
 σεβάσμιοι καὶ ἅγιοι ἄνδρες· ὥσπερ, τὸν ἐν ἁγίοις Μακά-
 15 ριον, τὸν πρόεδρον Κορίνθου, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν παρακίνησιν
 καὶ διδασκαλίαν του ἀπέδειξεν πολλοὺς μάρτυρας τοῦ Χρι-
 στοῦ καὶ τὰ σεβάσματα αὐτοῦ λείψανα θαυματουργοῦσι εἰς
 αἰσχύνην τῶν συκοφαντῶν καὶ φθονοκατηγόρων ἀνθρώ-
 20 νων· ὁμοίως καὶ τὸν πανοσιώτατον πνευματικὸν Παρθέ-
 νιον, τοῦ ὁποῖου τὸ λείψανον εὐωδίασεν, τὸν πανοσιώτατον
 Νήφωνα, ὁποῦ ἐσύστησεν τὸ κοινόβιον εἰς τὴν νῆσον Σκιά-
 θον, Ἀθανάσιον Πάριον τὸν διδάσκαλον, Χριστοφόρον δι-
 δάσκαλον, Νικόδημον τὸν θεῖον καὶ οἰκουμενικὸν διδάσκα-
 λον. Μετ' αὐτοὺς δὲ καὶ ἡμεῖς, οἱ ταπεινοί, συγκατηγορού-
 25 μεθα καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ πρὸ ἡμῶν ὁ πνευματικὸς ἡμῶν
 πατὴρ Ἱερόθεος. (Καὶ ἐδῶ, βέβαια, εἶναι νὰ ἀπορῆ τῇ ἀλη-
 θείᾳ τινὰς καὶ νὰ θαυμάζη εἰς τοιαύτην κακίαν καὶ ἀμά-
 θειαν, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ καὶ τελείαν ἀναισθησίαν τῆς Χάρι-
 τος τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ ἐφθάσαμεν, οἱ ἔλεεινοί). Καὶ ἐπειδὴ,
 30 λοιπόν, κοινὸς πνευματικὸς ἐδιωρίσθη ὁ πατὴρ ἡμῶν, ἀνάγ-
 κη ἦτον νὰ ἐξομολογῆ καὶ νὰ διδάσκη πάντας νὰ πολιτεύ-
 ωνται εὐαγγελικῶς καὶ πατροπαράδοτως καὶ ὅχι νὰ καινο-

5. διηγηθῶ E: διηθῶ Φ, δεηθῶ M // τὴν ΦE: τόν M 11. τῶν ἁγιασμάτων post
 Μετάληψιν del. Φ, τῶν Ἁγιασμάτων praebet E 12-13. φερμασῶνοι M: φερμασῶνοι
 Φ, φαρμασῶνοι E 20. εὐωδίασεν E: εὐοδίσεν Φ, εὐοδιάσεν M 21-22. Σκιάθον:
 Σκηάθον Φ, Σκιάθον ME 22. Χριστοφόρον E: Χριστοφῶρον Φ, Χριστόφορον M
 24-25. καὶ ἡμεῖς... συγκατηγορούμεθα: s.l. add. Φ 25. πνευματικὸς ME: [προ a.c.,
 π(v s.l. add.)ευ p.c.] ματικός Φ 31-32. πολιτεύονται Φ: πολιτεύονται M, πολιτεύουν-
 ται E 32. εὐαγγελικῶς ME: κανονικῶς del. et s.l. εὐάγγε [λι s.l. add.] κῶς corr. Φ

φωνῆ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας ἀνθρώπων, καθὼς ποτε
καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς τοὺς ἀγγραμμά-
35 τοὺς Γραμματεῖς καὶ παρανόμους Φαρισαίους, ταλανίζον-
τας αὐτούς, ἔλεγεν· «ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ
κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, διδάσκοντες διδα-
σκαλίας <καὶ> ἐντάλματα ἀνθρώπων». "Ἐτζι καὶ τώρα, κα-
λῶς διῶσχυρίζονται μερικοὶ» νὰ βάλουν διορίαν καὶ μέτρον
40 ἡμερῶν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἀδιόρισθα καὶ παραδεδομέ-
να ἀποφασιστικῶς, λέγοντας· «τοῦτο ποιεῖτε πάντοτε, δη-
λαδὴ καθ' ἐκάστην», εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν»· καὶ πάλιν
(εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην) λέγει· «οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ καταβαίνων»· καὶ παρακατιῶν· «ὁ τρώγων μου
σ. 89 45 τὴν σάρκα / καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ ἐν
αὐτῷ»· καὶ πάλιν· «ὁ τρώγων (καθ' ἐκάστην δηλαδὴ) τοῦ-
τον τὸν ἄρτον ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα»· καὶ Παῦλος ὁ ἔνδο-
ξος Ἀπόστολος παρομοίως λέγει· «δοκιμαζέτω ἕκαστος
ἄνθρωπος καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτη-
50 ρίου πινέτω»· ἐσθιέτω καὶ πινέτω, λέγει, δηλαδὴ καθ' ἐκά-
στην, συμφώνως μὲ τὸν Χριστὸν καὶ θέλοντας νὰ διαχωρί-
ση τοὺς ἀξίους ἀπὸ τοὺς ἀναξίως μεταλαμβάνοντας λέγει

34. ἔλεγεν post Χριστός del. Φ 35-36. ταλανίζοντας αὐτούς: s.l. add. Φ 36. οἱ
ὅποιοι post ἔλεγεν del. Φ // ἔτσι καὶ τώρα καλῶς (lineae 38-39) post ἔλεγεν et ante
ἀφέντες transposuit ME // ἀφέντες ΦΜ: ἐφέντες E // τὴν ante γὰρ del. M 36-38.
ἀφέντες... ἀνθρώπων: s.l. add. Φ 37. ἀνθρώπων ΦΜ: κατὰ ἄνθρωπον E 38. "Ἐτζι
Φ: ἔτσι ME // "Ἐτζι καὶ τώρα: in marg. add. Φ 38-39. καλῶς: s.l. add. Φ 39.
ἀφέντες... ἀνθρώπων (lineae 36-37) post καλῶς et ante διῶσχυρίζονται transposuit ME
// μερικοὶ: μερι s.l. add. Φ, deest in ME // διορίαν Φ: διορίες M, διορίας E 40.
Χριστοῦ: s.l. add. Φ 41-42. πάντοτε... ἐκάστην: s.l. add. Φ 42. καθ' ἐκάστην:
κάθ εκ': Φ, καθ' ἐκάστην E, καθ' ἑνας (?) M // ἐμὴν E: ἐμῖν Φ, ἐμῆ M // πάλιν: s.l.
add. Φ 43. Ἰωάννην ME: Ἰω': Φ 48. Ἀπόστολος ME: Ἀπόστολ: Φ 48-49.
ἕκαστος ἄνθρωπος: ἄνθρωπος supra ἕκαστος add. copista in Φ, ego ἕκαστος ἄνθρω-
πος transposui, αὐτοὺς ἕκαστος M, αὐτὸς ἕκαστος E 49. οὕτως ΦΜ: οὕτω E //
ἐσθιέτω ME: ἐσθειέτω a.c., ἐσθιέτω p.c. Φ 50. ἐσθιέτω ME: ἐσθειέτω a.c., ἐσθιέτω
p.c. Φ 52. ἀναξίως Φ: ἀναξίους ME

104. 36-38. Βλ. Ματθ. κγ', 13 κ.ε. 41-42. Λουκ. κβ', 19. 43-44. Ἰω. ς', 50. 44-
46. Ἰω. ς', 56. 46-47. Ἰω. ς', 58. 48-50. Α' Κορ. ια', 28.

φ. 44r

κατωτέρω· «ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, // κρῖμα ἐαυ-
τῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου».

105. Τέλος πάντων, δὲν ὑπέφερεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς κακίας
διάβολος νὰ βλέπη τὸ ἀγαθὸν ἐνεργούμενον καὶ τὴν ἀλή-
θειαν ἀναθάλλουσαν, ἀλλ' ἐσήκωσε πόλεμον ἀδιάλλακτον
εἰς τὴν ποιμνὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ διήγειρε τοὺς ἀπαιδεύτους
5 τῶν μοναχῶν καὶ ἐκείνους ὅπου πιάνονται διὰ γνωστικοὶ
χωρὶς τὴν ἔρευναν τῶν θείων Γραφῶν καὶ ὅπου δὲν θέλουν
ἢ δὲν ἔμαθον νὰ ὁμιλοῦν μὲ γραφικὰς καὶ κανονικὰς μαρτυ-
ρίας, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ συνήθειαις διεφθαρμέναις. Ὅθεν, ἄρ-
χισαν φανερὰ νὰ κατηγοροῦν τὸν κοινὸν πατέρα καὶ πνευ-
10 ματικὸν Ἱεροθεον, ὡσπερ ποτὲ καὶ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν
Χρυσόστομον οἱ ἐχθροὶ του καὶ τῆς ἀληθείας συκοφάνται.
Καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, Ἀμβρόσιός τις ἱεροδιάκονος, ὁ
ὁποῖος τότε πρὸ ὀλίγον εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον
καὶ εὕρισκετον εἰς τὸ ἱερὸν κοινόβιον τὸ ἐπονομαζόμενον
15 τοῦ Ἐσφιγμένου, αὐτός, λοιπόν, ὄντας ἄπειρος τῶν θείων
Γραφῶν, ἀκούοντάς τινος νὰ κατηγοροῦν, καθὼς ἐπροείπο-
μεν, τὸν πνευματικὸν ἡμῶν πατέρα (ὅτι οὐδεὶς δίκαιος ἀκα-
τηγόρητος), ἔγινε πρῶτος τῶν ἄλλων κατήγορος. Ὁ ὁ-
ποῖος, ἀναψεν ὄλος, ὡς ἀπὸ θεῖον ζῆλον, καὶ σχηματιζόμε-
20 νος ἔρχεται εἰς τὸ κελλίον τοῦ πνευματικοῦ Ἱεροθεοῦ διὰ νὰ
ἐξομολογηθῆ τάχα πρὸς αὐτόν. Ἐκεῖ, λοιπόν, ὅπου ἔδειχνε
πὼς ἐξομολογεῖται ἄρχισεν νὰ ἐλέγχῃ τὸν πνευματικόν,
λέγοντάς του ὅτι· «δὲν κάμνεις καλά, πνευματικὲ πάτερ,
ὅπου δίδεις ἄδειαν καὶ μεταλαμβάνουν οἱ ἄνθρωποι συχνά,
25 ἐπειδὴ προξενεῖται καταφρόνησις εἰς τὰ θεία μυστήρια.
Ἄλλὰ νὰ φυλάττῃς τὴν κοινὴν συνήθειαν, ὅπου κοινῶς πο-
λιτεύεται εἰς τὸν κόσμον, εἰς μοναχοὺς, δηλαδὴ, καὶ εἰς κο-

105. 1. ὑπέφερεν M: ὑπόφερεν ΦΕ // τῆς ΦΕ: τὴν M // κακίας ΦΕ: κακίαν M 12.
τούτων ΦΕ: τούτου M // ἱεροδιάκονος ME: Ἱεροδιάκ: Φ 13. τότε: s.l. add. Φ //
ὀλίγον E: ὀλύγον Φ, ὀγύγων M 19. τάχα post ὄλος del. Φ 21. ὅπου ΦM: ὀπού E
25. καταφρόνησις ΦΕ: καταφρόνησιν M 27. δηλαδὴ M: δηλ: ΦΕ

σ. 90 σμικούς». Λέγει του ὁ πατήρ ἡμῶν· «ὡς φαίνεται, λοιπόν,
 / ἀδελφέ, διὰ τὰ ἐλέγξης καὶ τὰ διορθώσης ἐμένα τὸν τα-
 30 πεινὸν ἤλθες ἐνταῦθα καὶ οὐχὶ τὰ ἐξομολογηθῆς ἐν ἀληθείᾳ
 καὶ τὰ διορθώσης τὸν ἑαυτὸν σου. Ἄν ἤλθες, τὸ λοιπόν, τὰ
 μὲ διορθώσης, ὕπαγε πρῶτον τὰ μάθης ἀπὸ τὸν μέγαν Βα-
 σίλειον ὅτι οἱ προεστῶτες καὶ πνευματικοί, ἂν σφάλουν,
 φ. 44v // πάλιν ὑπὸ τῶν προεστῶτων καὶ πνευματικῶν τοὺς διορ-
 35 θώνονται καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς προστατευομένους. Ἔστω
 εἰπέ μου, λοιπόν, πόθεν ἔμαθες ὅτι δὲν πρέπει οἱ χριστιανοὶ
 τὰ συχνάζουν εἰς τὴν θείαν Κοινωνίαν;». «Δὲν ἔχω, τοῦ λέ-
 γει, ἄλλην ἀπόδειξιν τὰ σοῦ προβάλλω ἔξω ἀπὸ τὴν κοινήν
 συνήθειαν ὅπου τὴν σήμερον πολιτεύεται. Ἀπόδειξέ μου, ἡ
 40 πανοσιότης σου, ἂν εὐαγγελικῶς, καθὼς λέγεις, καὶ κανο-
 νικῶς συχνομεταλαμβάνετε». Λέγει του ὁ πατήρ· «δός μου
 ὀλίγην ἀκρόασιν καὶ μὲ τὴν Χάριν τοῦ Χριστοῦ μου τὰ σοῦ
 τὸ ἀποδείξω, ὡς ἐν συντόμῳ ἄκουσε, λοιπόν, μετὰ προσο-
 χῆς». Καὶ ἐδῶ τοῦ ἐπρόβαλε τὸν ἑνατον ἀποστολικόν»,
 45 τὸν ἐξηκοστὸν ζ' τῆς ζ' Οἰκουμενικῆς Ἀγίας Συνόδου καὶ
 τοὺς λοιπούς· εἶτα τὸν μέγαν Βασίλειον, ὁ ὁποῖος ῥητῶς
 λέγει «ἡμεῖς γὰρ τετράκις τῆς ἐβδομάδος μεταλαμβάνο-
 μεν» (ἐπιστολὴ πρὸς Πατρικίαν), ὡσαύτως καὶ τὸν θεῖον
 Χρυσόστομον καὶ τὸν ἅγιον Ἀμβρόσιον Μεδιολάνων, ὅπου
 50 καὶ αὐτὸς λέγει οὕτως περὶ τοῦ μυστικοῦ Ἄρτου· «ὁ Θεὸς
 ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸν Ἄρτον τοῦτον καθημερινὸν καὶ ἡμεῖς

28. λοιπόν: s.l. add. Φ 43. καὶ ante ἄκουσε add. ME 43-44. ἄκουσε... προσοχῆς:
 s.l. add. Φ 44. ἀποστολικόν: Ἀποστολ': ΦM, Ἀποστολικόν E 45. τῆς ΦE: τὸν
 M 49. ὅπου Φ: ὅπου M, ὅπου E

105. 31-35. Βλ. Μεγάλου Βασιλείου, «Ὅροι κατὰ πλάτος κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν. Ἐρώτησις ΚΖ'. Ὅτι δεῖ καὶ τὸν προεστῶτα ὑπομνησθεσθαι παρὰ τῶν προεχόντων ἐν τῇ ἀδελφότητι, εἴποτε σφαλῆ», P.G. 31, 988AB. 44. Βλ. Πηδάλιον, σσ. 11-13. 45. Βλ. Πηδάλιον, σ. 279. 47-48. Βλ. Μεγάλου Βασιλείου, «Ἐπιστολαί. Ἐπιστολὴ ἧΓ'. Πρὸς Καισαρίαν Πατρικίαν, περὶ Κοινωνίας», P.G. 32, 484-485. Πρβλ. καὶ Εὐεργετινός Δ', σσ. 533-534, ὑπόθεσις λδ'. 48-49. Βλ. Πηδάλιον, σ. 13. 49-52. Βλ. καὶ Πηδάλιον, σ. 12.

ποιούμεν αὐτὸν ἐνιαύσιον». Ἐπειτα τοῦ ἔφερε εἰς τὸ μέσον, διὰ τελείαν πληροφoρίαν του, καὶ τὸν μέγαν Γρηγόριον τῆς Θεσσαλονίκης, ὅστις νομοθετεῖ ὅτι «οἱ χριστιανοὶ νὰ κοινωνοῦσι κάθε Κυριακὴν καὶ μεγάλην ἑορτὴν». Καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ λέγει· «ἰδού, ἀδελφέ, οἱ μάρτυρες, ἀξιόπιστοι καὶ ἀληθινοί· λοιπὸν, ἐκατάλαβες ὅτι πρέπει χρεωστικῶς νὰ μεταλαμβάνωμεν συνεχῶς; Καὶ ὄχι μόνον ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε συνεχῶς καὶ ἀπὸ ἀμαρτημάτων καθαρῶς, ἀλλὰ καὶ ἀγίως, καθὼς προσφωνεῖ ὁ ἱερεὺς λέγων· "τὰ Ἅγια τοῖς Ἁγίοις". Καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὸ ἅγιον Βάπτισμα ἀμαρτάνομεν πάλιν, ὡς εὐόλιστοι ὅπου εἴμεθα, διὰ τοῦτο πρέπει πάλιν διὰ μέσου τῆς μετανοίας καὶ περιεκτικῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς κατὰ δύναμιν νηστείας, ὄχι ἀπὸ φαγητὰ μόνον καὶ πιοτά, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον μὲ τὴν ἀποχὴν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ τὴν ἀλλοτρίωσιν τῶν παθῶν ἀπάντων, ὑπερηφανείας δηλαδὴ, κενοδοξίας, φιλοδοξίας, φιληδονίας, γαστριμαργίας, φιλαργυρίας, φθόνου, μίσους, μνησικακίας / καὶ ἀσπλαγχνίας· καὶ εἰς τὸν τόπον τούτων νὰ βάλωμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀγάπην, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ὑπακοήν, τὴν σωφροσύνην, τὴν πραότητα, τὴν μακροθυμίαν, τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ὑπομονὴν εἰς τοὺς // πειρα-

σ. 91
φ. 45r

52. ἔφερε M: ἤφερε ΦΕ // τὸ μέσον: s.l. add. Φ 53. διὰ: sub lineam add. Φ, om. M, εἰς E // τῆς ΦΕ: τὸν M 58. χρεωστικῶς post μεταλαμβάνωμεν del. M 59. ἀλλὰ post συνεχῶς del. Φ, ἀλλὰ praebet E 60. ὁ ante ἀγίως del. M // ἀγίως E: ἅγιος Φ, ἅγιος M 62. ὅπου ΦM: ὀπού E 63. μετανοίας: s.l. add. Φ // καί: a posteriori add. Φ 66. ἀπάντων E: ἀπάντων M, ἀπάτων Φ 66-67. ὑπερηφανείας E: ὑπερηφανίας Φ, περιφανίαν M 67. δηλαδὴ: s.l. add. Φ // κενοδοξίας E: κενωδοξίας Φ, κενοδοξίαν M // φιλοδοξίας E: φιλοδοξίας Φ, φιλοδοξίαν M // φιληδονίας ΦΕ: φιληδονίαν M 67-68. γαστριμαργίας ΦΕ: γαστριμαργίαν M 68. φιλαργυρίας E: φιλαργειρίας Φ, φιλαργυρίαν M // φθόνου ΦΕ: φθόνον M // μνησικακίας ΦΕ: μνησικακίαν M 69. ἀσπλαγχνίας ΦΕ: ἀσπλαχνίαν M 71. τὴν σωφροσύνην: s.l. add. Φ 72. τὴν συμπάθειαν ME: τῆς συμπαθείας a.c., τὴν συμπάθειαν p.c. Φ

54-55. Γρηγορίου Θεσσαλονίκης, «Δεκάλογος τῆς κατὰ Χριστὸν νομοθεσίας ἦτοι τῆς Νέας Διαθήκης. Λόγος ΕΒ'», Φιλοκαλία Δ', σσ. 118-119. Πρβλ. Πηδάλιον, σ. 13.

σμούς· καὶ τότε, διὰ μέσου τῆς καθαρᾶς ζωῆς καὶ ἀμέμπτου
 πολιτείας, διὰ τῆς συχνῆς ἐξομολογήσεως, μεταλαμβάν-
 75 νοντες τὰ θεῖα μυστήρια, ἀγιαζόμεθα καὶ φωτιζόμεθα καὶ
 τοιουτοτρόπως προχωροῦμεν ἔτι εἰς τὰ καλλιώτερα, εἰς
 τὴν γνώσιν, δηλαδή, καὶ ἀγάπησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ
 Θεοῦ ἡμῶν. Ἴδου λοιπόν, ἀδελφέ, ὅπου ἀπεδείχθη ἀπὸ
 80 τοὺς ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς Κανόνας καὶ πατρικὰς
 παραδόσεις ὅτι χρεωστικῶς προσταζόμεθα νὰ μεταλαμβάν-
 ωμεν καὶ συνεχῶς καὶ ἀξίως».

106. Ταῦτα λέγοντος τοῦ ἱεροῦ πατρός, ἐφαίνετον ὅτι
 ἔδερνεν τὸν ἀέρα ἢ νὰ ἔσπερνεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ
 ὀμιλοῦσεν εἰς κωφόν τινα, ἐπειδὴ οἱ πρόληψαις εἶναι κακὸν
 πρᾶγμα εἰς τὸν ἄνθρωπον. Διότι, ἔστωντας καὶ τοῦτος ὁ
 5 ἀδελφὸς νὰ ἐγέμωσε τὰς ἀκοάς του ἀπὸ κατηγορίας, δὲν
 ἐχωροῦσαν τὰ θεῖα λόγια τοῦ Ἱεροθέου, ἀλλ' ἤθελεν πάλιν
 νὰ ἐπιστηρίζεται μόνον εἰς τὴν κοινὴν διεφθαρμένην συνή-
 θειαν. «Ἐπειδὴ, λοιπόν, τοῦ λέγει, δὲν πληροφορεῖσαι ἀπὸ
 αὐτὰ ὅπου σοῦ εἶπα, ἐλθέ νὰ ὑπάγωμεν καὶ εἰς τὸν διδάσκα-
 10 λον κύρ Νικόδημον, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι κατώτερος ἀπὸ τοὺς
 παλαιούς πατέρας καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας μας
 καὶ ἴσως κἂν πληροφορηθῆς ἀπὸ αὐτόν». Ὁ δὲ ἔστερξε καὶ
 ὑπήγαν μαζί εἰς τὸν διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος τοῦ ὀμίλησε πολ-
 λά, ἀποδείχνοντας τὰ προβλήματα τοῦ ὑψηλοφροσύνης καὶ
 15 μανίας γεννήματα καὶ παρ' ὀλίγον Λουθηροκαλβίνον τὸν
 ἀπέδειξεν. Εἶτα τοῦ λέγει· «ὦ, ἀδελφέ μου ταπεινέ, δὲν εἶ-
 ναι ἐδικόν σου νὰ ἐξετάζης παρόμοια πράγματα, διὰ τοῦτο
 μὴ θέλεις νὰ μάχεσαι φιλονείκως, ἀλλ' ἄπεχε ἀπὸ αὐτὰ τὰ
 ὅποια εἶναι ἴδιον τῶν Ἀρχιερέων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκ-
 20 κλησίας μας νὰ ἐξετάζονται καὶ ὑπαγε εἰς τὸ μοναστήρι-

74. συχνῆς ME: ἱερᾶς del. et s.l. συχνῆς corr. Φ 75. ἀγιαζόμεθα M: ἀγιαζόμεθα Φ, ἀγωνιζόμεθα E // φωτιζόμεθα M: φωτιζόμεθα Φ, φυλαττόμεθα E 77. ἀγάπησιν ΦM: ἀγάπην E

106. 5. ἐγέμωσε ΦM: ἐγέμισε E 6. ἐχωροῦσαν Φ: ἐχοροῦσαν M, ἐχωροῦσεν E 7. ἐπιστηρίζεται ΦM: ἐστηρίζεται E 9-10. διδάσκαλον ME: διδάσ: Φ 13. ὑπήγαν: ὑπήγαν Φ, ἐπήγαν ME

όν σου, φροντίζοντας μόνον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου». Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀκούοντας καὶ μὴν ἐρχόμενος εἰς αἴσθησιν τῆς ἀσθενείας του καὶ ἀμαθείας, νὰ ταπεινωθῆ καὶ ζητήσῃ συγχώρησιν ἀπὸ τοιούτους πνευματικούς καὶ

25 ἀγίους πατέρας, ὁποῦ τοῦ ὀρθοτομοῦσαν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἔδειξεν ἐκεῖνο ὁποῦ ἦτον. Γυρίζει, δηλαδή, ὅπως δι' ὅλου κατεπάνω τῶν θεοσόφων ἐκείνων ἀνδρῶν καὶ ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὴν κέλλαν τοῦ διδασκάλου ἄρχισεν, // ὡς ἐξεστηκῶς καὶ ὅπως πεισματωμένος, νὰ σπέρνῃ τὸν πονηρὸν

φ. 45v
σ. 92 30 / θησαυρὸν τῆς καρδίας του ἤγουν, ἀπέλυσε τὴν ἀπαίδευτον γλῶσσάν του, κατηγορῶντας τοὺς ἀνευθύνους καὶ σεβασμίους πατέρας, Ἱεροθέον, λέγω, καὶ Νικόδημον, ὅτι εἶναι αἰρετικοὶ καὶ φερμασῶνοι (ὡ τῆς ἀνοίας) καὶ νὰ μὴν πείθεται τις εἰς τὴν διδασκαλίαν τους καὶ ὅτι ἔχει νὰ τοὺς

35 τραβήξῃ εἰς τὴν κοινὴν Σύναξιν, νὰ τοὺς ἀποδείξῃ φανερὰ πὼς εἶναι αἰρετικοὶ καὶ ἀπειθεῖς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἄλλας τοιαύτας φλυαρίας. Εἶτα, στρέφεται πρὸς μόνον τὸν πνευματικὸν (ὡσὰν ὁποῦ ἦτον πεποτισμένος καὶ παρακινημένος ἀπὸ τοὺς ὁμοίους του) καὶ πηγαίνοντας εἰς τοὺς

40 ἐπιστάτας τοῦ κοινοῦ εἶπε τὰ ὅμοια καὶ χείρονα τῶν προτέρων καὶ ἀκόμη, τοὺς λέγει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχουν τοιοῦτον πνευματικόν, ὁ ὁποῖος εἶναι αἰρετικὸς καὶ δίδει ἄδειαν νὰ μεταλαμβάνουν συνεχῶς οἱ ἄνθρωποι καὶ «πρέπει, λοιπόν, νὰ παρασταθῆ διὰ τοῦτο εἰς τὴν κοινὴν Σύναξιν, νὰ

45 ἐλεγχθῆ, καὶ οὕτω νὰ τὸν ἐξορίσετε».

107. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Δέχονται, λοιπόν, τὰς διαβολάς, οἱ καλοὶ ἐκεῖνοι προεστῶτες, κατὰ τοῦ κοινοῦ πνευματικοῦ πατρὸς Ἱεροθέου καὶ ἀποφασίζουν, γενομένης Συνάξεως, νὰ παρασταθῆ πρὸς ἀπολογία, ὅταν δηλαδή δώσουσιν τὴν

5 εἴδησιν διὰ νὰ συναχθοῦν ὅλοι οἱ προϊστάμενοι τῶν μο-

23. ταπεινωθῆ: sub lineam add. Φ 24. συγχώρησιν ME: συχώρησιν Φ 25. ὀρθοτομοῦσαν E: ὀρθοτομοῦσαν Φ, ὀρθοτομοῦσε M 33. φερμασῶνοι: φερμασῶνοι Φ, φερμασῶνοι M, φαρμασῶνοι E // ἀνοίας ΦE: ἀγνοίας M

107. 1. Τί: in marg. add. Φ // λοιπόν E: s.l. add. Φ, om. M 4. δώσουσιν ΦM: δώσουσιν E 5. προϊστάμενοι ME: προσησταμένοι Φ

ναστηρίων. Ἐν δὲ τῷ ἀναμεταξύ, λαμβάνει τὴν εἶδησιν καὶ ὁ πνευματικὸς ἡμῶν πατὴρ Ἱερόθεος, παρὰ τοῦ Βατοπαιδικοῦ προεστῶτος καὶ διδασκάλου κυρίου Ἰωσήφ, καὶ νὰ ἐτοιμασθῆ νὰ ἀπολογηθῆ εἰς ἐκεῖνα ὅπου κατηγορεῖται, 10 «ἀλλέως δὲν καταδεχόμεθα (ἔλεγεν) νὰ ἔχωμεν τοιοῦτον πνευματικόν, ὅπου κατηγορεῖται ὡς αἰρετικὸς». Καὶ δὴ καθοπλίζεται, ὁ ἱερώτατος ἡμῶν πατὴρ, μὲ ὅλην τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ παίρνοντας, ὡς ἄλλος Πέτρος, τὴν μάχαιραν τοῦ θείου Λόγου, ἔτοιμος ἦτον νὰ 15 διακόψῃ τὸ ψεῦδος πρὸς καταισχύνην τῶν συκοφαντῶν καὶ διαφέντευσιν τῆς ἀληθείας. Συναθροισθέντες, λοιπόν, ἅπαντες οἱ προεστῶτες καὶ ἐλλόγμοι τῶν μοναστηρίων καὶ ἐρχομένης τῆς ἐνδιατάκτου ἡμέρας, ἐποίησαν Σύνοδον εἰς τὸ Συνοδικὸν τοῦ Πρωτάτου· καὶ παρασταθεῖς ὁ πνευματικὸς ἡμῶν πατὴρ εἰς τὸ μέσον, παρόντος καὶ τοῦ ἱεροκατηγόρου, ἀρχίζει νὰ ἀπολογῆται τοιοιουτρόπως·

φ. 46r

108. // «Μακάριον ἡγοῦμαι τὸν ἑαυτόν μου, ὡ πατέρες μου καὶ ἀδελφοί (διὰ νὰ εἰπῶ ἔτζι καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μὲ τὸν χριστοκῆρυκα Παῦλον τὸν δέσμιον), ὅτι ἔχω νὰ ἀπολογηθῶ σήμερον ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου καὶ πατροπαράδοτου 5 μου πίστεως. Διότι πρέπει, πάντως, μὲ τὴν καρδίαν νὰ / πιστεύωμεν καὶ μὲ τὸ στόμα νὰ ὁμολογοῦμεν, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου διδασκαλίαν, λέγοντος: “καρδία γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν”. Καθώς, λοιπόν, διαγορεύσι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, οὕτω καὶ ἐγώ·

σ. 93

10 α'. “Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα Παντοκράτορα”, ἐν Τριάδι Ἁγία δοξαζόμενον, καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἐποίησεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι πάντα τὰ ὄρατα καὶ ἀόρατα, καθὼς ὁ προφητάναξ μαρτυρῶν λέγει: “ὅτι αὐτὸς εἶπε καὶ 15 ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν”.

6. εἶδησιν M: ἴδισιν Φ, ἄδειαν E 8. κυρίου M: κυροῦ ΦE

108. 9-10. Καθώς... ἐγώ: s.l. add. Φ

108. 1-5. Βλ. Πράξ. κς', 2. 7-8. Ρωμ. ε', 10. 14-15. Ψαλμ. ρμη', 5.

β. "Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πα-
 20 τρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο". Περὶ τοῦ ὁποίου λέγει καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: "ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω"· καὶ ὁ Ἀπόστολος: "δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε".

γ. "Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν
 25 σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα". "Ὄντας, δηλαδή, Θεὸς ἀληθινός, ἔγινε καὶ ἄνθρωπος τέλειος καὶ ἀληθινός, φυλάξας τὴν παρθενίαν τῆς Παναγίας τοῦ Μητρὸς ἀδιάφθορον. Καὶ οὔτε ἡ Θεοτόκος
 30 ἄλλαξεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, μήτε ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὴν Θεότητα, παρὰ κάθε μία φύσις ἔμεινε τελεία, εἰς μίαν ὑπόστασιν, μὲ ὅλα τὰ ἰδιώματά της.

δ. "Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα". Κατ' ἐκείνην, δηλαδή, τὴν ἀν-
 35 θρωπότητα, ὅπου ἐπήρην ἀπὸ τὴν Παρθένον Μαρίαν ὁ Λόγος, // κατ' ἐκείνην ἔπαθεν εἰς τὸν σταυρὸν ἐπάνω δι' ἡμᾶς, κυρίως καὶ ἀληθῶς. Καὶ ἀπέθανεν ἀληθῶς καὶ τὸ τίμιόν του Αἷμα ἀληθῶς δι' ἡμᾶς ἐξέχεε καὶ μετ' αὐτὸ μᾶς ἐξηγό-
 φ. 46v ρασεν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος: "προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθε-
 40 σίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ" καὶ τὰ λοιπά.

ε'. "Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς"· καὶ πῶς ἀνεστάθη με τὸ ἴδιον σῶμα ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανε.

45 ζ'. "Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ

20. καὶ ΦΕ: om. M 33. τε ΦΕ: om. M 35. ὅπου Φ: ὅπου M, ὅπου E 39. ὡς ΦM: καὶ E // Ἀπόστολος ME: Ἀπόστολ: Φ 43. πώς: πῶς Φ, om. ME // ἀνεστάθη ME: ἀνεστήθη E

21-22. Ἰω. α', 10. 22-23. Ἑβρ. α', 2. 39-41. Ἐφес. α', 5, 7.

σ. 94 δεξιῶν τοῦ Πατρὸς". καὶ πὼς ὁ Χριστὸς εἶναι μόνον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὄχι εἰς τὴν γῆν. Κατὰ δὲ τὸν μυστηριώδη τρόπον ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, εἶναι καὶ εἰς τὴν γῆν, ὁ αὐτὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, 50 κατὰ μετουσίωσιν, ἔστωντας καὶ ἡ οὐσία τοῦ "Ἄρτου νὰ μεταβάλλεται εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ἁγίου Σώματος αὐτοῦ καὶ ἡ οὐσία τοῦ οἴνου εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ τιμίου Αἵματος αὐτοῦ. Διὰ τὸ ὅποῖον πρέπει νὰ δοξάζωμεν καὶ νὰ λατρεύωμεν τὴν ἁγίαν Εὐχαριστίαν, ὁμοίως καθὼς καὶ αὐτὸν τὸν Σωτήρᾶ 55 μας Ἰησοῦν, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν.

ζ. "Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὐ τῆς Βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος". Καὶ ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν κρίσιν οἱ ἄνθρωποι θέλουσιν ἀποδώσειν λόγον διὰ τοὺς λογισμούς, διὰ τὰ λόγια καὶ διὰ τὰ ἔργα, κατὰ 60 τὴν Γραφήν. Καὶ ὅτι εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνην καθ' ἕνα κατὰ τὰ ἔργα του θέλει λάβῃ τελείαν καὶ αἰωνίαν πληρωμὴν, μὲ τό: "δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου": καὶ μὲ τό: "πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι".

η. "Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ 65 Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν". Καὶ ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι Θεός, ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ πὼς ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, ὡς πηγῆς καὶ ἀρχῆς τῆς Θεότητος, ἐκπορεύε- φ. 47Γ 70 ται καὶ ὅτι τὸ // αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ ὁμίλησε μὲ τὸ μέσον πολλῶν συνεργῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Γραφῆς, ὁμοίως καὶ εἰς ὅλας τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους καὶ τοπικὰς τὰς ὀρθοδόξους, ὅπου καὶ ἂν ἐγίνησαν, καὶ εἰς ὅλας τὰς ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς παραδόσεις· καὶ ὅτι ἀποφάσι-

51. μεταβάλλεται ME: ματαβάλλεται Φ 61. αἰωνίαν ΦE: αἰώνιον M 63. ἀπ' ἐμοῦ E: ἀπεμοῦ Φ, ἀπεμᾶς M 64. Ἅγιον ante Πνεῦμα del. Φ 69. ὡς ΦM: τῆς E 71. συνεργῶν Φ: συνεργειῶν M, συνεργιῶν E 74-75. ἀποφάσιαν ΦM: ἀπεφάσιαν E

57-60. Βλ. Ματθ. β', 36. 62. Ματθ. κε', 34. 63. Ματθ. κε', 41.

75 σαν οί ἅγιοι πατέρες εἶναι, βέβαια, ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

θ. “Εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν”· καὶ πὼς ἄλλο θεμέλιον δὲν εἶναι τῆς Ἐκκλησίας παρὰ μόνον ὁ Χριστός, κατὰ τὸν Ἀπόστολον τὸν λέγοντα: “θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν

80 κείμενον, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός”.

ι. “Ὁμολογῶ ἐν Βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν”· καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μυστήρια τῆς ἡμῶν Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

σ. 95 ια. “Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν”, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου / ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁποῦ λέγει ὅτι: “πάν-

85 τες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως”.

ιβ. “Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν”. Καὶ ὅτι
90 εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα θέλει ἔλθῃ ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἐκλεκτούς του καὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ μὲ ὅλα τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ, καθὼς λέγει ἡ Γραφή: “ἃ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδε καὶ οὐδ’ οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”· καὶ πὼς τότε θέ-
95 λει δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν φῶς εἰς ἡμᾶς, μὲ τὸ ὅποιον θέλομεν ἰδεῖν τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, καθὼς ὁ ψαλμωδὸς λέγει: “ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς, ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς”· καὶ “χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου”. Ἀμήν.

φ. 47ν »Οὕτω πιστεύω, πατέρες ἅγιοι, οὕτω φρονῶ, οὕτως ὁ-
100 μολογῶ, εἰς ταῦτα ἐγεννήθην, εἰς ταῦτα ἀνετράφην, αὐτὰ ἔμαθον, ἐν τούτοις καταγίνομαι καὶ ταῦτα διδάσκω τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μου. Εἴ τις, λοιπόν, οὐ πιστεύει καὶ δὲν φρονεῖ τοιοῦτο//τρόπως, καθὼς πιστεύει καὶ φρονεῖ ἡ Ἀ-

75. βέβαια ΦΜ: βέβαιον Ε 77-78. τῆς Ἐκκλησίας ΦΕ: τὴν Ἐκκλησίαν Μ 78. Ἀπόστολον ΜΕ: Ἀπόστολ: Φ 79. τόν Φ: τό ΜΕ 92. ἃ Ε: rasura in Φ, deest in Μ 98. μοι Μ: μ [οι s.l. scr.] Φ, με Ε

79-80. Α' Κορ. γ', 11. 84-88. Ἰω. ε', 28-29. 92-94. Α' Κορ. β', 9. 96-97. Ψαλμ. λε', 10. 98. Ψαλμ. ις', 15.

γία τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀνατολικῆ Ἐκκλησία τῶν ὀρθοδό-
 105 ξων, καὶ ἐγὼ συμφώνως λέγω μὲ τὸν μέγαν Ἀπόστολον
 Παῦλον· “ἔστω ἀνάθεμα ἢ καὶ αὐτὸς ἐγὼ εἶμι”.

109. »Περὶ δὲ τῆς συνεχοῦς Μεταλήψεως, ὅπου μὲ κα-
 τηγοροῦν, καὶ πὼς δίδω ἄδειαν νὰ τρώγουν ἀπολυτῶς καὶ
 χωρὶς ἐτοιμασίαν νηστείας ἢ ἐγκρατείας νὰ μεταλαμβάνου-
 νουν, τοῦτο εἶναι φανερὰ συκοφαντία, διότι ἂν ἐγὼ (καθὼς
 5 λέγουν αὐτοί) δίδω τοιαύτην ἀπόλυσιν (τὸ ὁποῖον εἶναι
 φανερὰ καταφρόνησις καὶ ἀδιαφορία) ἀντιφάσκω εἰς τὸν
 ἴδιον ἑαυτὸν μου, ὡσὰν ὅπου βάνω εἰς λογισμοὺς καὶ πολέ-
 μους τοὺς ἐξομολογουμένους μοι καὶ τὸν ἑαυτὸν μου εἰς κό-
 10 πους ἀνωφελεῖς, μὲ τὸ νὰ ἔχουν νὰ μὲ ἐνοχλοῦν συχνάκις μὲ
 τὴν ἐξομολόγησίν τους. Ἀγκαλὰ καὶ Κανόνα ὅπου νὰ μᾶς
 λέγη ῥητῶς περὶ νηστείας δὲν ἔχομεν, ἔξω ἀπὸ τὰς κανονι-
 κὰς νηστείας, τὴν Μεγάλην Μ' <Τεσσαρακοστήν>, δηλαδῆ,
 δ' <Τετάρτην>, Παρασκευὴν καὶ Δευτέραν, περὶ δὲ τῆς συν-
 15 εχοῦς Κοινωνίας ἔχομεν Κανόνας καὶ ἀποστολικοὺς καὶ συν-
 σ. 96 οδικούς, οἱ ὁποῖοι μᾶς προστάζουν χρεω/στικῶς ὅταν εἴμε-
 θα παρὸν καὶ προσκαρτεροῦμεν εἰς τὰς προσευχάς, ἕως τέ-
 λους τῆς θείας Λειτουργίας, τότε καὶ νὰ μεταλαμβάνωμεν.
 Ἀλλά, πάλιν, πὼς δὲν δίδω εἰς ὅλους νηστείαν πολυήμερον
 20 δὲν τὸ ἀρνοῦμαι, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, “τὰ
 σώματα τῶν ἀνθρώπων διαφέρουν ἀπὸ σιδήρου ἕως φρυγά-
 νου”. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ διαφόρως μεταχειρίζομαι τὴν οἰκο-
 νομίαν τῆς νηστείας εἰς τοὺς προσερχομένους μοι εἰς ἐξομο-
 λόγησιν· ἀλλέως, δηλαδῆ, τοῦ γεγηρακότος, ἀλλέως τοῦ
 νεωτέρου καὶ ἀλλέως τοῦ ἀσθενοῦς. Τὴν ἐγκράτειαν, ὅμως,
 25 τοὺς διδάσκω ὅλους ἐξ ἴσου, νὰ μὴν τοὺς λείπη πώποτε, ὄχι
 μόνον ἀπὸ φαγητά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πονηροὺς λογισμοὺς, ἀπὸ
 αἰσχρολογίας καὶ ἀπὸ ἔργα κακὰ καὶ νὰ φυλάττουν τὰς

104. τοῦ Χριστοῦ: s.l. add. Φ

109. 1. μέ: s.l. add. Φ 2. τι (?) ante νὰ del. Μ 3. ἐτοιμασίαν Ε: ἐτημσίαν Φ, ἐτοι-
 μασίαν Μ 8. μοι Φ: om. ΜΕ 10. Ἀγκαλὰ Ε: ἂν καλὰ ΦΜ 17. καί: s.l. add. Φ
 19. μέγαν ΦΕ: Ἀγιον Μ 27. αἰσχρολογίας ΜΕ: αἰσχρολογίας Φ

106. Πρβλ. Γαλ. α', 8 καὶ 9.

αίσθήσεις τους, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὅταν δὲν προσέχωμεν καταδυναστευόμεθα ἀπὸ τὰ πάθη. Ὅθεν, πάντα ποιῶν καὶ
 30 πρᾶττων, ὅσον εἰς τὴν δύναμίν μου, ἵνα πάντας βοηθήσω
 διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

φ. 48r

//»Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπολογία μου, πατέρες μου ἅγιοι· λοιπόν, ἂν δὲν πιστεύω ὀρθῶς ἢ δὲν φρονῶ καλῶς, καθὼς φρονεῖ ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, εἶπέτε μου καὶ ἐγὼ
 35 διορθώνομαι, εὐχαριστῶντας τὰ μέγιστα».

110. Ἡ δὲ Σύναξις, μὴ ἔχουσα καμμίαν ἀμφιβολίαν εἰς ταῦτα οὔτε τινὰ ἐναντίον εὐρίσκουσα, ὡσὰν ὁποῦ ἡ ἀλήθεια ἐφώναζε μόνη της, ἐσιώπησαν ὀλίγον, ὡς θαυμαζόμενοι· εἶτα, ἀπεκρίθησαν οἱ προϊστάμενοι καὶ τοῦ λέγουν·
 5 «καλῶς πιστεύεις, ἅγιε πνευματικέ, καὶ ὀρθόδοξα φρονεῖς καὶ δὲν ἔχομεν καμμίαν ἀμφιβολίαν ἢ δισταγμὸν περὶ τοῦτου· μετέρχου, λοιπόν, τὴν διακονίαν τοῦ ἐπαγγέλματός σου καὶ μὴν σὲ μέλλει περὶ οὐδενὸς τῶν φιλοκατηγόρων καὶ ἀπαιδευτῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ καὶ εὐρίσκονται ἀδόκιμοι
 10 εἰς τὰ Δόγματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τοῦτο ἰλεως ὁ Θεός». Μετὰ ταῦτα, λέγουν πρὸς τὸν κατήγορον· «τῶρα, ἐσὺ ὁποῦ ἔμαθες νὰ κατηγορῆς μόνον, τί λέγεις; Ὁρθόδοξα φρονεῖ καὶ πιστεύει, ὁ πνευματικὸς ἡμῶν πατήρ, ἢ αἰρετικά, καθὼς τὸν ἐδιάβαλες;». Ἐκείνος, μὴν ἔχοντας τὸ τί νὰ
 15 ἀποκριθῆ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν Σοφίαν· «ζητήσεις σύνεσιν παρὰ κακοῖς καὶ οὐχ εὐρήσεις», ἅμα δὲ καὶ αἰσχυνόμενος δὲν ἐδύ/νετον οὔτε νὰ κοιτάξῃ εἰς τὴν ἱερὰν θεὰν ἐκείνην τοῦ ἱεροῦ πατρός. Τέλος πάντων, ζητῶντας ὁ πνευματικὸς νὰ ἀφωθῆ, φροντίζοντας ἔτι καὶ διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἑλεει-

σ. 97

34. Χριστοῦ ΦΕ: Θεοῦ Μ

110. 1. καμμίαν Ε: [κα s.l. add.] μίαν Φ, καμίαν Μ 2. οὔτε ΜΕ: [οὐ s.l. add.] τε Φ // ἐναντίον ΜΕ: ἐνά [ν s.l. add.] τιον Φ 3. ὡς ΦΜ: καὶ Ε 3-4. θαυμαζόμενοι ΜΕ: ἀπορούμενοι a.c., [ἀπορού del. et s.l. θαυμαζό corr.] μενοι p.c. Φ 9. ἀπεδευτῶν (? [in rasura]) ante ἀπαιδευτῶν del. Μ 12. λέγεις ΦΕ: λεγῆς Μ 19. φροντίζοντας ΦΕ: φαντάζοντας Μ // καὶ ante καὶ iteravit Μ

110. 15-16. Πρβλ. Ὁβδ. α', 7.

20 νοῦ ἐκείνου ἀδελφοῦ, λέγει πρὸς τὴν Σύναξιν· «πατέρες
 ἄγιοι, εἶναι φανερόν ὅτι ἂν ἠθέλετε εὖρη κανένα φρόνημα
 εἰς ἐμένα τὸν ἐλάχιστον ἔξω τῆς Ἐκκλησίας, ἔπρεπε, βέ-
 βαια, νὰ μὲ κανονίσετε μὲ τὰ πλέον δεινότερα ἐπιτίμια τῆς
 Ἐκκλησίας. Καὶ λοιπόν, ἐπειδὴ Χάριτι θεία εὐρέθην ἀθῶ-
 25 ος, εἶναι δίκαιον, σᾶς ἐρωτῶ, νὰ κανονισθῇ ὁ κατήγορός
 μου ἢ ὄχι; Καὶ τοῦτο, πιστεῦσατέ μοι, ὄχι διὰ λόγου μου
 (διότι ἐγὼ εἶμαι πάσης κατηγορίας ἄξιος), ἀλλὰ πρὸς δι-
 ὀρθωσιν τούτου καὶ τῶν λοιπῶν». Πρὸς ταῦτα τοῦ ἀπεκρί-
 θησαν οἱ ἔξαρχοι τῆς Συνάξεως, ὁ τε Ἰωσήφ ὁ Βατοπαι-
 30 δινός, Ἰωάσαφ καὶ Νικηφόρος οἱ Ἰβηρίται· «ἔχε τὴν ἄδει-
 αν, ἢ πανοσιότης σου, καὶ κανόνισέ τον καθὼς ἡξέυρεις».
 Λέγει τους πάλιν ὁ πνευματικός· «πατέρες μου ἄγιοι, ἐγὼ
 ἡξέυρω καλῶτατα ὅτι δὲν πταίει τινὰς ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς
 φ. 48v μου, παρὰ οἱ ἁμαρτίαις μου // καὶ ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ἡμῶν
 35 διάβολος. Μὰ ἐπειδὴ δίδομεν ἀκρόασιν εἰς τὰς πονηράς του
 συμβουλὰς, μὲ τὸ νὰ εὐρισκώμεθα ἀμελεῖς εἰς τὰς ἐντολὰς
 τοῦ Θεοῦ, ἐξ ἀνάγκης χρειάζεται καὶ ὁ κανόνας. Λοιπόν, ὁ
 κανόνας εἶναι φανερός ὁποῦ πρέπει νὰ κάμῃ ἡγουν, τὴν
 ἐρχομένην Κυριακὴν (ἂν τὸ εὐρίσκετε εὐλογον) εἰς τὴν θεί-
 40 αν Λειτουργίαν νὰ βάλῃ μετάνοιαν εἰς τοὺς χοροὺς εἰς τὸν
 ναὸν τοῦ Πρωτάτου, ζητῶντας συγχώρησιν ἀπὸ τοὺς πα-
 τέρας, ἐπειδὴ καθὼς φανερὰ ἐκατηγόρησεν καὶ ἐδυσφήμη-
 σεν, πάλιν φανερὰ νὰ εὐφημήσῃ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι
 ἔσφαλεν, ὡς ἄνθρωπος, εἰς ὅσα κατ' ἐμοῦ ἐλάλησεν· καὶ
 45 τοῦτο, διὰ τὸ κοινὸν σκάνδαλον ὁποῦ ἐπροξένησεν». «Ἄλ-
 λος κανόνας, ἀπεκρίθη ἡ Σύναξις, ἀπὸ αὐτὸν δὲν εἶναι
 ἀρμοδιώτερος· οὕτω, λοιπόν, νὰ κάμῃ καὶ οὕτως νὰ λάβῃ
 τὴν τελείαν συγχώρησιν». Καὶ εὐθὺς ἐλύθη ἡ Σύναξις, τά-
 ζοντες τοῦ πνευματικοῦ νὰ ἀναγνώσουν ἐπ' ἐκκλησίας καὶ

21. ἠθέλετε E: ἠθέλεται Φ, ἠθέλατε M 22. ἔξω τῆς ἐκκλησίας: s.l. add. Φ 26.
 πιστεῦσατέ μοι: s.l. add. Φ 30. Ἰβηρίται E: [v del.] Ἰβ [αι a.c., η p.c.] ρεῖτ [εσ a.c.,
 αι p.c.] Φ, Ἰβηρείτες M 36. τὰς: in marg. add. Φ 37. χρειάζεται: s.l. add. Φ 43.
 εὐφημήσῃ E: ἐφημήσει Φ, ἐφημίση M 48. του post συγχώρησιν add. E 49. ἐπ'
 ἐκκλησίας M: ἐπεκκλησίας Φ, ἐπ' Ἐκκλησίας E

50 συστατικὴν ἀπολογίαν πρὸς ἀθώωσιν αὐτοῦ καὶ νὰ συστή-
 σουν καὶ ἕτερον πνευματικόν. Ἐρχομένης, λοιπόν, τῆς Κυ-
 ριακῆς ἡμέρας, ἐζητήθη ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος διὰ νὰ βάλῃ με-
 τάνοιαν, κατὰ τὴν προσταγὴν τῆς Συνάξεως, καὶ δὲν εὐρέ-
 θη· διότι ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὴν Σύναξιν ἔγινεν ἄφαντος,
 55 μὲ ὄλον ὁποῦ ὑπεσχέθη εἰς τὴν Σύναξιν νὰ ζητήσῃ τοι-
 ου/τοτρόπως συγχώρησιν. Εἶτα, ἀνέγνωσαν τὴν συστατι-
 κὴν ταύτην καὶ ἀθωωτικὴν ἀπολογίαν. Μὲ τοιοῦτον τρό-
 πον, λοιπόν, ἀπολογηθεῖς, ὁ ὄντως πνευματικὸς Ἱερόθεος,
 ἦλθεν ἔπειτα εἰς τὰ πνευματικά του τέκνα καὶ εἰς τοὺς λοι-
 60 πούς φίλους του, διηγούμενος εἰς αὐτοὺς ἅπαντα τὰ γενό-
 μενα. Οἱ ὁποῖοι ἐχάρησαν καὶ ἐπαίνεσαν τὸν ἔνθεον ζῆλόν
 του, εὐφημίζοντες αὐτὸν ὡς νέον Ἀθανάσιον καὶ Γρηγόριον
 καὶ ὡς ὁμολογητὴν καὶ διαφεντευτὴν τῶν ὀρθοδόξων Δο-
 γμάτων τῆς Ἀνατολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας.

111. Διὰ τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον, ὅμως, πολλὰ ἐλυπήθη, ὁ
 μακαρίτης. Διότι, φεύγοντας τὴν μετάνοιαν (μὲ τὸ νὰ ἐφο-
 βήθῃ τὴν πρόσκαιρον κατασχύνην) ἔμεινεν, ὁ ἄθλιος, ἀ-
 συγχώρητος, ἐν ταύτῳ καὶ εἰς τὴν παρακοὴν τῆς Συνά-
 φ. 49r 5 ξεως, ἐπειδὴ εἰς τόπον τοπικῆς Συνόδου κρίνεται // καὶ ἐπέ-
 χει. Ὁθεν, προβλέποντας ὁ πατὴρ ἡμῶν τὰ μετὰ ταῦτα,
 λέγει πρὸς τοὺς παρόντας· «νὰ ἠξεύρετε, ἀδελφοί, ὅτι ὁ ἀ-
 δελφὸς ἐκεῖνος στοχάζομαι ὅτι ἔχει νὰ παραπέσῃ εἰς πολ-
 λούς καὶ φοβεροὺς πειρασμούς, διὰ τὴν ἔπαρσίν του, καθὼς
 10 μὲ καιρὸν θέλετε ἀκούσῃ» καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτσι ἔγινεν.

112. Ἐστώντας δὲ μετὰ δύο χρόνους ὁποῦ εἶχαμεν ἀνα-
 χωρήσει ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος νὰ ἀνταμώσω ἐγὼ τὸν ἱερο-
 κήρκα Κύριλλον Γάριον (ἄνδρα τῷ ὄντι κατὰ τοὺς καιροὺς
 μας ἀποστολικόν, φιλαλήθη, ἀκτῆμονα καὶ σεβάσμιον),

50. καί: s.l. add. Φ 56. ἀνέγνωσαν ΦΕ: ἀνέγνωσε Μ 57. ἀπολογίαν ΜΕ: ἀπολό
 Φ // γράψε τὴν ἐνταῦθα supra ἀθωωτικὴν ἀπολογίαν add. copista in Φ, Γράψε τὴν
 ἐνταῦθα post ἀπολογίαν praebet ΜΕ (in parentheses Ε), omisi 60. του: s.l. add. Φ
 63. διαφεντευτὴν Ε: διαφεν [τευ s.l. add.] τὴν Φ, διαφεντὴν Μ
 111. 1. ἐκεῖνον ὅμως ΦΕ: ὅμως ἐκεῖνον transposuit Μ 2. ἡμῶν post μακαρίτης del.
 Φ, ἡμῶν praebet Ε 9. του: s.l. add. Φ

5 μου ἐδιηγείτο διὰ τὰς περιόδους αὐτοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον
 τοῦ Θεοῦ, ἦλθεν ὁ λόγος καὶ διὰ τὸν προειρημένον ἱεροδιά-
 κονον Ἀμβρόσιον· καὶ παίρνοντας τὸν λόγον μου, «ἄκουσε,
 μου λέγει, νὰ σοῦ διηγηθῶ ἐγώ, ὡς ἐν συντόμῳ, τὰ περὶ τοῦ
 Ἀμβροσίου. Οὗτος, φεύγοντας ἀπὸ τὸ "Ἁγιον" Ὄρος, ἐκα-
 10 τήντησε εἰς τὴν Κέα τὴν νῆσον καὶ κάμνοντας μερικὸν
 καιρὸν ἠπάτησε μερικὰ ὑποκείμενα (μὲ τὸ νὰ ἐσχηματίζε-
 τον ὡς ἀσκητῆς καὶ ἐγκρατῆς φεύγοντας εἰς τὰς ἐρήμους),
 ὥστε ὁποῦ τοῦ ἔκτισαν ἔπειτα καὶ μοναστήριον καὶ κάμνον-
 τας μερικὰς καλογραίας ταῖς ἐπροστάτευεν αὐτός, μὴ ὄν-
 15 τας ἱκανὸς οὐδὲ τὸν ἑαυτὸν του νὰ διοικῆ. "Ὄθεν, ἐλέγχθη
 φανερά ἀπὸ τὰ ἴδια πράγματα, διότι· "οὐκ ἔστι κρυπτόν ὃ
 οὐ φανερόν γενήσεται". Ἐπειδὴ, κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ἀπαί-
 σια, τοῦ ἔδειξεν ὁ διάβολος διὰ νυκτός, κατὰ φαντασίαν,
 πὼς ἐκατέβη ἡ / Παναγία καὶ οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι ἀπὸ
 σ. 99 20 τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἐχειροτόνησαν πρεσβύτερον· ἔκτοτε,
 ἄρχισεν νὰ ἱεουργῆ ὡς ἱερεὺς καὶ νὰ κηρύττῃ ὅτι μόνος
 αὐτὸς εἶναι ἄξιος ἱερεύς, ὡς ἐξ οὐρανοῦ χειροτονημένος, καὶ
 οὐδεὶς ἕτερος τῶν λοιπῶν. Τέλος πάντων, διὰ νὰ μὴν μα-
 κρύνω τὴν διήγησιν, τὸν ἔδεσαν ὡς πλανεμένον καὶ τὸν
 25 ἤφεραν ὡς κατὰδικον εἰς τὸ κριτήριον τοῦ κοινοῦ. Καὶ μὴν
 ἔχοντας ἐγὼ τελείως εἶδθην περὶ τούτου, ἔξαφνα μὲ ἐπροσ-
 κάλεσαν καὶ μοῦ εἶπον· "τί παιδεία πρέπει εἰς τοὺς τοιού-
 τούς, διδάσκαλε;". Ἐγὼ δέ, ἐρωτῶντας τὸ αἶτιον, ἔμαθον
 τὴν ὑπόθεσιν. Ὄθεν, συννοούμενος ὀλίγον, εἶπον πρὸς τοὺς
 30 ἐκείσε συναγμένους ὅτι· "οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἄνθρωποι, εἰς
 ὅποιον σφάλμα κατηγορηθῶν, δὲν πρέπει νὰ κρίνωνται
 ἀπὸ κοσμικὰ κριτήρια ἀλλὰ ἀπὸ ἐκκλησιαστικά· ὅθεν, πρέ-
 φ. 49v πει, λοιπόν, νὰ τὸν // ὑπάγετε εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησί-

112. 6-7. ἱεροδιάκονον ME: ἱεροδιάκ: Φ 10. Κέα ME: γκῆαν del. et s.l. Κέα corr. Φ 13. ἔπειτα: s.l. add. Φ 15. Ὄθεν: Διὰ τοῦτο del. et s.l. ὅθεν corr. copista in Φ, ὅθεν τοῦτο praebet ME 20. ἔκτοτε ΦM: ἔκτοτες E 31. κρίνωνται Φ: κρίνονται M, κρίνονται E

112. 16-17. Λουκ. η', 17. Πρβλ. Ματθ. ι', 26 καὶ Λουκ. ιβ', 2.

αν και ὅ,τι νεύσει ἡ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος εἰς τὴν
 35 καρδίαν τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν Πατριάρχου, θέλει κάμη
 εἰς αὐτόν”· καὶ οὕτως ἐποίησαν. Ἦτον δὲ εἰς αἰωβ’ Οἰκου-
 μενικὸς Πατριάρχης ὁ κύρ Ἱερεμίας· καὶ μανθάνοντας τὰ
 ὑπ’ αὐτοῦ γενόμενα, εὐθὺς τῇ προστάξει αὐτοῦ τὸν ἔβαλαν
 εἰς τὴν φυλακὴν σιδηροδέσμιον». Ἐγὼ δὲ ὁ ἐλάχιστος, λυ-
 40 πούμενος πολλὰ καὶ πονῶντας τὴν καρδίαν διὰ τὰ ἄνωθεν,
 εἶπα πρὸς τὸν διδάσκαλον· «τάχα δὲν ἦτον καλύτερα, πά-
 τερ, νὰ ἤθελε τὸν στείλετε εἰς ἄλλο κανένα μέρος νὰ φρον-
 τίσῃ διὰ τὴν σωτηρίαν του;». «Καὶ ἐγὼ (μοῦ λέγει) τὸ
 ἐστοχάστην αὐτό, ἀλλὰ φοβούμενος μήπως γένουν τὰ ὑ-
 45 στερινά του χεῖρονα τῶν πρώτων καὶ ἐκ τούτου βλασφη-
 μεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καταφρονεῖται δὲ καὶ τὸ ἱερατι-
 κὸν ἐπάγγελμα καὶ τότε ἠθέλαμεν εἰστε καὶ ἡμεῖς προξενη-
 ταὶ σκανδάλου μᾶλλον ἢ εἰρήνης εἰς ὅλους τοὺς ἀδελφούς
 μας χριστιανούς». Ταῦτα μὲν μᾶς ἐδιηγήθη ὁ ἱεροκῆρυξ
 50 Κύριλλος.

113. Ὁ δὲ ἱερομόναχος κύρ Ἀρσένιος, ὁ ἐκ τῆς περιχώ-
 ρου τῆς Κωνσταντίνου πόλεως καταγόμενος, φίλος ἀκρι-
 βὸς τοῦ ἀγίου ἡμῶν καθηγουμένου κυρίου Εὐθυμίου, ἔστων-
 τας νὰ ἔλθῃ (κατὰ τοὺς αἰωβ’) ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος εἰς τὴν
 5 Ὑδραν καὶ εἰς τὴν ἡμῶν νεοκτιστήσαν μονὴν τοῦ Προ-
 φήτου Ἡλιοῦ, μᾶς ἐδιηγήθη δι’ αὐτόν τὰ κάτωθεν· «εὐρι-
 σκόμενος ἐγὼ, λέγει, ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἰς τὸ Πατρι-
 αρχεῖον, διὰ ἀναγκαίαν μου ὑπόθεσιν, ἔμαθα τὴν ὑπόθεσιν
 τοῦ Ἀμβροσίου καὶ πὼς τὸν εἶχον φυλακισμένον ὡς ἔξω
 σ. 100 10 φρενῶν καὶ πλανε/μένον· καὶ μὴν ὑποφέροντες οἱ ἄνθρωποι

35. του post καρδίαν del. Φ 37. κατὰ ἔτος 181 [rasura (2 scripsit prius et 0 corr. alterum?)] supra Ἱερεμίας add. copista in Φ, omisi, κατὰ τὸ ἔτος 1810 post Ἱερεμίας praebet M, κατὰ τὸ ἔτος 1812 post Ἱερεμίας praebet E 42-43. καὶ post φροντίσῃ del. M 43. του: s.l. add. Φ 47. εἰστε E: ἤστε Φ, εἶτε M 49. μας χριστιανούς: s.l. add. Φ 113. 1. τῆς ΦE: τοῦ M 2. Κωνσταντίνου πόλεως Φ: Κωνσταντινουπόλεως ME 3. κυρίου M: κυροῦ ΦE 5. νεοκτιστήσαν Φ: Νεοκτιστῆσι M, νεόκτιστον E 9. εἶχον M: ἔχουν a.c., εἶχον p.c. Φ, ἔχουν E // φυλακισμένον M: φυλακομένον ΦE 10. του post ὑποφέροντες del. Φ

τὰς ἀταξίας του, τὸν ἔδωσαν εἰς μίαν ἐκκλησίαν ἀλυσοδε-
 μένον καὶ ὄντας ἐγὼ εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν ἐφημέριος
 ἐτοιμάσθηκα νὰ πάρω καιρὸν νὰ λειτουργήσω, ἐκεῖ μοῦ λέ-
 γει· “αἰ, παπᾶ Ἀρσένιε, σήμερον ἔχεις νὰ ἀκούσης ἐκεῖνα
 15 ὅπου διαβάξεις εἰς τὴν Φιλοκαλίαν, δηλαδὴ τὰ περὶ πλάνης
 διαλαμβάνοντα”. Ἐπειτα, ἀρχίζοντες οἱ ψάλται τό· “Εὐ-
 λόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον”, ἐκεῖνος ἐπῆγεν εἰς τὸ μέσον
 τῆς ἐκκλησίας καὶ ἄρχισεν νὰ χορεύῃ, κτυπῶντας καὶ τὰς
 20 χεῖράς του, ἀλαλάζοντας καὶ τό· “αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμ-
 πᾶν καὶ χορῶ, ἐν χορδαῖς καὶ ὄργάνῳ”. Ἄλλη ἡμέρα, πάλιν,
 μοῦ λέγει· “σήμερον, παπᾶ Ἀρσένιε, ἔχει νὰ γένη ὁ
 Πατριάρχης Τούρκος. Ἀξίος διὰ Πατριάρχης ἐγὼ εἶμαι
 φ. 50r καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶναι // ἀνάξια χειροτονημένοι”. Καὶ εἰς
 ἄλλην ἡμέραν ἐζήτησε νὰ μεταλάβῃ καὶ συμβουλευθεὶς ἐ-
 25 γὼ τὸν Ἀρχιερέα τῆς ἐκκλησίας, τὸν ἐκοινωνήσα. Εἶτα,
 ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἄρχισε καὶ ἐφώναζε ὅτι εἶ-
 ναι Τούρκος καὶ καθὼς ἤκουσαν οἱ Ὀθωμᾶνοι ταῖς φωναῖς,
 ἦλθον καὶ τὸν ἐπῆραν καὶ τοῦ ἐφόρεσαν ἀπὸ τὰ ἐδικὰ τους
 φορέματα καὶ οὕτω συνενρίσκετο, λοιπόν, μετ’ ἐκείνους.
 30 Ὁψέποτε δέ, ἐλθὼν ὀλίγον εἰς ἑαυτὸν, ἐπαρήγγειλε τῆς
 μητρὸς του ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἐμίσευσεν διὰ τὸ “Ἅγιον” Ὅρος
 καὶ νὰ ἔχῃ τὴν εἰδήσιν.

114. »Ἐρχόμενος, λοιπόν, εἰς τὸ “Ἅγιον” Ὅρος, ἐπῆγεν
 πάλιν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἐσφιγμένου. Ἀλλά, πάλιν, τὰ
 ὅμοια πλανεμένα φερσίματα ἔκαμνε καὶ ἐκεῖ, διότι πότε πε-
 5 ριπατεῖ ἔνθεν κἀκεῖθεν μέσα <σ>τὰ ῥωμάνια, ἄλλοτε πηγαί-
 νει εἰς ταῖς Καραῖς καὶ εἰς τὸν Ἀγὰν φοβερίζων νὰ κακο-
 ποιήσῃ τοὺς Ἀγιορείτας, ὅπου “δὲν τὸν ἀφήνουν (ἔλεγεν)

12. εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν: s.l. add. Φ 16. διαλαμβάνοντα ΦΕ: διαλαμβανόμενα
 a.c., διαλαμβάνοντα p.c. M 19. χεῖρας E: χείρας M, σχεῖρας Φ 21. γένη Φ: γίνῃ
 ME 23. ἀνάξια Φ: ἀνάξιοι ME 25. Ἀρχιερέα ME: ἐφημέριον del. et s.l. Ἀρχιερέα
 cop. Φ // Εἶτα ΦΕ: ἔπειτα M 30. ἐπαρήγγειλε M: ἐπαράγγηλε Φ, ἐπαράγγειλε E
 114. 4. ῥωμάνια E: ρομάνια Φ, ρουμάνια M

113. 16-17. Ψαλμ. ρβ'. 19-20. Ψαλμ. ρν', 4.

νὰ κατοική μὲ τοὺς Τούρκους”. Καὶ μίαν φοράν, ἔφυγεν καὶ
 ἐπήγεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἐκεῖ διέτριβε μὲ τοὺς ἀσε-
 βεῖς, ὁ δυστυχῆς, ὡς ἓναν χρόνον καὶ πάλιν ἔστρεψε εἰς τὸ
 10 μοναστήριον. Καὶ τώρα εὐρίσκεται εἰς τὴν σκῆτην τοῦ
 αὐτοῦ μοναστηρίου, Παλαιόχωραν ὀνομαζομένην, ὁ ὁποῖος
 μοῦ ἔστειλεν καὶ ἀσπασμοὺς μὲ ἓναν ἀδελφόν, λέγοντάς
 του· “εἰπέτε τοῦ παπᾶ Ἀρσενίου νὰ εὐχεται διὰ τὸν πλανε-
 μένον ἐκείνον Ἀμβρόσιον”. Μετὰ καιρὸν ἤκουσα ὅτι νὰ ἐξ-
 15 ωμολογήθη καὶ ἐμετάλαβεν, ὅμως δὲν ἤξεύρω τὸ βέβαιον.
 Ἄλλὰ πολλὰ δύσκολον εἶναι ὁποῦ, κατὰ τοὺς ἁγίους πατέ-
 ρας, ὅστις ἐγκαταλειφθῆ μίαν φοράν καὶ πιστεύσῃ τὸ ψευ-
 σ. 101 δος ὡς ἀλήθειαν καὶ δεχθῆ τὸ σκότος ὡσὰν φῶς καὶ νὰ
 προσκυνήσῃ τὴν σατανικὴν πλάνην ὡς θεϊκὴν Ἀποκάλυ-
 20 ψιν, καθὼς βλέπομεν εἰς τὰ πατερικά, ἤγουν τοὺς παλαιοὺς
 ἐκείνους, τὸν Οὐάλην δηλαδὴ, τὸν Ἡρωνα καὶ τὸν Πτολε-
 μαῖον καὶ ἄλλους, ὡσὰν ὁποῦ κυριεύεται, τρόπον τινά, ἀπὸ
 τὴν ὑψηλοφροσύνην τῆς ὑπερηφανείας καὶ δὲν μένει καθό-
 λου εἰς αὐτὸν ὁσμὴ ταπεινώσεως, διὰ τοῦτο καὶ δύσκολα
 25 πείθεται εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν πνευματικῶν πατέρων».

Ταῦτα τοῦ παπᾶ Ἀρσενίου.

115. Ἄλλ’ ἐγὼ ταῦτα διηγούμενος, ἀδελφοί μου, τρόμος
 καὶ φόβος πολὺς ἐπερίλαβε τὴν ἀμαρτωλὴν μου ψυχὴν καὶ
 ἔτρεμεν τὸ ἄθλιόν μου χέρι γράφοντας αὐτά, μὲ τὸ νὰ ἦλθεν
 εἰς τὸν νοῦν μου ἐκείνο τῶν ἁγίων πατέρων· «ὁ ἔχων τα-
 5 πείνωσιν, ταπεινοῖ τοὺς δαίμονας· καὶ ὁ μὴ ἔχων ταπεινώ-
 σιν, καταπαίζεται // ὑπ’ αὐτῶν». Ἄλλ’ ἄμποτε ὁ πολυέ-
 φ. 50v

9. δυστυχῆς: δυστυχεῖς M, δισθηχεῖς Φ, δυσθυχῆς E 14-15. ἐξωμολογήθη: ἐξομο-
 λογήθη ME, ἐξομογήθη Φ 16. ὁποῦ: s.l. add. Φ 17. ὅστις M: ὅστις s.l. add. Φ,
 ὄντας E // ἐγκαταλειφθῆ M: ἐγκαταλυφθῆ Φ, ἐγκαταληφθεῖς E 23. τῆς ΦE: τὴν
 M // ὑπερηφανείας E: ὑπερηφανίας Φ, ὑπεριφανίαν M 26. Ἀρσενίου: s.l. add. Φ //
 παπᾶ Ἀρσενίου ΦE: Ἀρσενίου παπᾶ transposuit M
 115. 6. ὑπὸ πάντων post καταπαίζεται del. M

114. 20-22. Βλ. Παλλαδίου ἐπισκόπου Ἐλενουπόλεως, «Ἡ πρὸς Λαῦσον ἱστορία,
 περιέχουσα βίους ὁσίων πατέρων», P.G. 34, 1090-1097.

115. 4-6. *Εὐεργετινός* Α', σ. 654, ὑπόθεσις με', § 56.

λεος ἡμῶν Θεός, οἷς κρίμασιν οἶδε ἢ αὐτοῦ ἄπειρος εὐ-
 σπλαγχνία, νὰ φωτίσῃ τὸν ἀδελφὸν καὶ νὰ τὸν ἐπιστρέψῃ
 εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας καὶ αἰστανόμενος τὴν πλά-
 10 νην του νὰ ζητήσῃ, διὰ μετανοίας ἀληθινῆς, τὴν ἑαυτοῦ
 διόρθωσιν. Ἡμᾶς δὲ νὰ μᾶς σκεπάξῃ ἡ Χάρις του ἀπὸ
 πᾶσαν πλάνην τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀπὸ πᾶσαν ἀμαρτίαν θανά-
 σιμον, ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἡμῶν. Ἀμήν.

116. Μετὰ δὲ ταῦτα πάντα τί ἀκολουθεῖ; Ἐστοχά(σ)θη,
 λοιπόν, ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἱερόθεος, ὅτι δὲν συμφέρει πλέον νὰ
 εὐρίσκεται εἰς τὸ "Ἁγιον Ὄρος, ἕνα μὲν διὰ τὰ ἄνωθεν
 σκάνδαλα, ἄλλο δὲ καὶ διατὶ ἐπερίσσευσαν τὰ δοσίματα καὶ
 5 ὅσοι δὲν εἶχαν τὸν τρόπον νὰ τὰ πληρώσουν ἐξ ἀνάγκης
 ἐμίσειον ἀπὸ τὸ "Ἁγιον Ὄρος· μὴν ἔχοντας, λοιπόν, τὸν
 τρόπον καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν, μὲ ὄλον ὅπου ἐκοπίαζε ἡμέραν
 καὶ νύκτα μὲ τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὸ ἐργόχειρον, δὲν τοὺς
 ἐξαρκοῦσεν, ὅμως, μὲ τὸ νὰ ἐπλήθυναν καὶ οἱ ἀδελφοί.
 10 Ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἦλθεν καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἱεροδιακόνου
 Εὐθυμίου καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν ἦλθεν καὶ ὁ πατέρας αὐτῶν
 Νικόλαος καὶ ἄλλος ἕνας νέος ἀκόμη συμπατριώτης τους,
 Χαρίτων ὀνόματι, ὅπου ἔγιναν ὄλοι 12.

117. Ὄθεν, ἐξ ἀνάγκης ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ "Ἁγιον
 Ὄρος, ὁμοῦ μὲ τὰ πνευματικά του τέκνα, καὶ ἐπήγεν εἰς
 ἕνα νησάκι, Ἀλαττᾶς λεγόμενον, τὸ ὅποιον εὐρίσκεται πλη-
 σίον εἰς τὰ Τρίκκερα. Καὶ παίρνοντας τὴν ἄδειαν ἀπὸ τοὺς
 5 Τρικκεριώτας, ἐκατοίκησεν εἰς τὸ ἐκεῖσε μονύδριον, τὸ τι-

7-8. εὐσπλαγχνία E: εὐσπλαχνία ΦΜ

116. 1. δέ: s.l. add. Φ // [λοι s.l. add.] πόν post ταῦτα del. Φ // πάντα τί ἀκολουθεῖ: s.l. add. Φ // ἀκολουθεῖ ME: ἀκολοθεῖ Φ // Ἐστοχά(σ)θη: στοχαζόμενος scripsit prius et [ἐ s.l. add.] στοχά [θει s.l. add. (ζόμενος distincto ac damnato del.)] corr. alterum copista in Φ, στοχαζόμενος ME 2. λοιπόν: s.l. add. Φ 5. νά: s.l. add. Φ 9. μέ E: μετά a.c., μέ p.c. Φ, μετά M // ἀδελφοί ME: ἀδελφοί Φ 10. ἱεροδιακόνου ME: ἱεροδ. Φ 12. τους ΦΜ: του E

117. 1. 1812 sub Ὄθεν et in marg. add. copista in Φ 3. Ἀλαττᾶς: Ἀλαττᾶς ΦΜ, Ἀλατιᾶς E 5. Τρικκεριώτας: Τρικεριώτας M, Τρικκεριώτας Φ, Τρικκεριώτες E // ἐκατοίκησεν E: ἐκατεσκίνασε s.l. add. Φ, ἐκατεσκίνασε (?) M // Μοναστήριον post ἐκεῖσε del. M

σ. 102 μώμενον εἰς ὄνομα τῆς θείας Μεταμορφώσεως καὶ τῶν
 ἀγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων. Τοὺς ἠκολούθησεν ἀκόμη
 ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἕνας εὐλαβῆς μοναχός, πολλὰ ἀ-
 γαπητὸς καὶ / φίλος πνευματικὸς τοῦ θείου Ἱεροθέου, Γε-
 10 δεῶν ὀνόματι, τοῦ ὁποίου ἐποίησαν μικρὰν καλύβην παρά-
 μερα καὶ ἠσύχαζε μόνος του κάμνοντας καὶ τὸ ἐργόχειρόν
 του, ἦτον γὰρ σταυρουδᾶς ἄριστος.

118. Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ ποῖος ἤμπορεῖ νὰ διηγηθῆ, δηλαδὴ
 ἐντελῶς, τὴν φροντίδα καὶ τοὺς κόπους ὅπου ἐδοκίμαζεν, ὁ
 αἰόδιμος Ἱερόθεος, εἰς τὴν κατ' ἄμφω οἰκονομίαν καὶ διοί-
 κησιν τῶν πνευματικῶν του τέκνων; Καὶ τῶρα μὲν τὸν ἔ-
 5 βλεπες νὰ πηγαίνῃ θαλασσοπορῶν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην,
 τῶρα δὲ κοπιᾷζων καὶ κακουχούμενος νὰ πηγαίνῃ εἰς τὴν
 φ. 51r Λάρισσαν, διὰ νὰ πωλῆ τὸ ἐργό//χειρον καὶ νὰ ἀγοράζῃ τὰ
 πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖά τους καὶ ἐκ τούτου νὰ κατηγορηται,
 ἀπὸ τοὺς κοσμοφρόνας, δηλαδὴ, καὶ κακεντρεχεῖς, καθὼς
 10 γίνεταί φανερόν ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον. Εὐρισκόμενος γὰρ μὲ
 τὸν ἀδελφὸν Ἀρσένιον, ἕναν ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, εἰς τὸ
 τζαρσὶ τῆς Λάρισσας μὲ τὸ ἐργόχειρόν τους, ἤκουσεν ἕναν
 ἀργαστηρᾶρ ὅπου τοὺς ἐδιάσυρε, λέγοντας: «ὦ καὶ αὐτοὶ
 οἱ καλόγεροι, νὰ μὴν κάθονται εἰς τὰ μοναστήρια τους,
 15 ἀλλ' ἔρχονται καὶ πειράζουσι τὸν κόσμον!». Πρὸς τὸν ὁ-
 ποῖον ἀπεκριθῆ ὁ θεῖος Ἱερόθεος καί, διὰ νὰ τὸν κόψῃ ἀπὸ
 τὴν ἄγνωστον καὶ βλαβερὰν καταλαλιάν, τοῦ λέγει: «τί
 βλάβην σᾶς προξενοῦμεν, τιμιώτατε, ἂν ἐξ ἀνάγκης ἐβγαί-

9-10. Γεδεῶν ὄνομα: in marg. add. Φ 10. ὀνόματι ME: ὄνομα Φ // ἐποί [η s.l. add.]
 σαν Φ: ἐποίησεν ME 10-11. παράμερα: s.l. add. Φ 11. τό: s.l. add. ΦM 12. διότι
 ante ἦτον del. Φ // γάρ: s.l. add. Φ

118. 1-2. α supra δηλαδὴ et β supra ἐντελῶς scripsit copista in Φ 8. κατηγορηται M:
 κατηγορεῖται a.c., κατηγορεῖ [τ s.l. add.] αι [ς del.], p.c. Φ, κατηγορεῖται E // δέχαι-
 τε διάφωραις ante κατηγορηται del. Φ 9. κακεντρεχεῖς ME: ἀπαιδεύτους a.c., [x s.l.
 add.] α [κεντρε supra παι scr.] χῆς in marg. add. [δεύτους del.] p.c. Φ 10. μίαν φοράν
 post εὐρισκόμενος γάρ del. Φ, μίαν φοράν praebet ME 11. ἀδελφόν: supra Ἀρσένιον
 add. copista in Φ, deest in ME 12. Λάρισσας M: Λάρισα Φ, Λαρίσης E 15-16.
 Πρὸς τὸν ὁποῖον: s.l. add. Φ 17. ἄγνωστον ΦM: ἀνίατον E // καταλαλιάν ME:
 καταλειάν Φ 18-19. ἐβγαίνωμεν: ἐβγαίνομεν E, εὐγένωμεν Φ, εὐγένωμεν M

νωμεν καμμίαν φορὰν διὰ τὰ ἀναγκαῖά μας; Ὅποῦ καὶ μά-
 20 λιστα πολλὰς φορὰς τυχαίνει καὶ ὠφελοῦν καὶ τὰ δύο μέρη,
 ἐξαιρέτως δὲ καὶ περισσότερον ἔσεῖς οἱ κοσμικοί, ὡσὰν
 ὅποῦ εὐρίσκεσθε μέσα εἰς τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου καὶ
 ἀκολούθως ὑποκείμενοι εἰς πολλὰ κακὰ καὶ ἁμαρτήματα,
 καθὼς καὶ οἱ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρώστοι ἔχουσι περισσοτέραν
 25 ἀνάγκην ἀπὸ τὸν ἰατρόν, παρὰ οἱ ὑγιεῖς καὶ δυνατοί». *Ταῦτα ἀκούσας, ἐκεῖνος ὁ ἀδιάκριτος, ἦλθεν εἰς τὸν ἑαυτὸν
 του καὶ ἐζήτησε συμπάθειαν καὶ ἔπειτα ἐρωτοῦσε μαζί καὶ
 μὲ ἄλλους διὰ ψυχικὴν τους ὠφέλειαν. Ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν
 Ἱεροθεὸς, ἀπὸ τότε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ἀποφάσισε νὰ μὴν ἔβγῃ*
 30 *πλέον εἰς τὸν κόσμον διὰ καμμίαν πρόφασιν, οὔτε αὐτὸς
 οὔτε οἱ καλόγηροί του. Καὶ ἐρχόμενος εἰς τὸν Ἀλαττᾶν,
 ἐδιηγήθη εἰς τοὺς ἀδελφούς τὰ συμβησόμενα, λέγοντας
 ἀκόμη εἰς αὐτοὺς καὶ τοῦτο· «ἂν θέλωμεν, ἀδελφοὶ καὶ τέ-
 κνα μου ἠγαπημένα, νὰ μὴν γινώμεθα πρόσκομμα καὶ*
 35 *σκάνδαλον εἰς τοὺς κοσμικούς, κάμνει χρεία νὰ ἐργαζώμεθα
 τὴν γῆν διὰ νὰ ἐβγάζωμεν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖά μας».*
 σ. 103 *Ἔκτοτε, λοιπόν, κοντὰ εἰς τοὺς πνευματικούς κόπους αὐ-
 ξησαν καὶ τοὺς σωματικούς, οἱ μακάριοι ἤγουν, ἄρχισαν,
 λέγω, νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν ἢ χωράφια, νὰ φυτεύουν*
 40 *ἀμπελῶνας καὶ δένδρα διάφορα, ἔτι δὲ νὰ καθαρίζουν καὶ
 τὰ δένδρα τῶν ἐλαιῶν πρὸς καρποφορίαν εὐτυχεστέραν,
 διὰ νὰ πορεύωνται πρὸς αὐτάρκειαν καὶ διὰ νὰ μὴν ζητή-
 σουν πώποτε νὰ ἔβγουν εἰς τὰ λεγόμενα ταξίδια, ἢ μᾶλλον
 εἰπεῖν ἀταξίας καὶ σκοντάματα, ἀλλὰ αὐτοὶ νὰ δίδουν καὶ*
 45 *ἐλεημοσύνην, μάλιστα, ἀπὸ τοὺς κόπους τους. Καὶ λοιπόν,*

20. ὠφελοῦν: ὄφελουν ΦΜ, ὠφελοῦνται Ε (fortasse corrigendum) 22-23. καὶ ἀκολού-
 θως Φ: ἀκολούθως καὶ transposuit ΜΕ 23. ἀκολούθως: supra ὑποκείμενος add. Φ //
 ὄντες post ὑποκείμενοι del. Φ, ὄντες praebet Ε 25. δέ post ἀνάγκην et ante ἀπό del.
 (in s.l.) copista in Φ, δέ praebet ΜΕ 28. τους Ε: τ [ους s.l. scr.] Φ, του Μ 31. τὸν
 ΦΕ: τὴν Μ // Ἀλαττᾶν: Ἀλαττᾶν ΦΜ, Ἀλατιάν Ε 35. κάμνει Ε: κάμνι Φ, κά-
 μ[η e.c.] Μ 38. οἱ μακάριοι: s.l. add. Φ 39. λέγω: s.l. add. Φ 40. δένδρα ΦΕ: δέντρα
 Μ // ἔτι δέ: s.l. add. Φ // καί: s.l. add. Φ 42. πορεύωνται Φ: πορεύονται Μ, πορεύ-
 ουνται Ε // τους post αὐτάρκειαν add. Ε 44. μάλιστα post αὐτοὶ del. Φ 45. μάλι-
 στα: s.l. add. Φ 45-46. Καὶ λοιπόν τοιοῦτοτρόπως: τοιοῦτοτρόπως λοιπόν a.c., λοι-

φ. 51v τοιουτοτρόπως ὄντες ἐκεῖ πολιτευόμενοι, // ἐπροσκάλεσεν ὁ πατήρ ἡμῶν Ἱερόθεος τὸν Ἀρχιερέα Σκοπέλων κύρ Εὐγένιον καὶ ἐχειροτόνησεν τὸν μὲν ιεροδιάκονον Εὐθύμιον πρεσβύτερον, τὸν δὲ Θεοδόσιον τὸν ἀνεψιὸν του ιεροδιά-
 50 κωνον· καὶ τὸ ἐρχόμενον Ἁγιον Πάσχα, ἐκούρευσεν μεγαλοσχήμεους τὸν τε ἀδελφὸν τοῦ παπᾶ κύρ Εὐθυμίου καὶ Χαρίτωνα τὸν συμπατριώτην τους, ἐπονομάσας τὸν μὲν Δωρόθεον, τὸν δὲ Δοσίθεον.

119. Ἀλλά, καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φύγη τινὰς τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου, τοιουτοτρόπως δὲν δύναται καὶ νὰ φύγη τινὰς, ἐν ὧσῳ ζῆ, τοὺς διαφόρους πειρασμούς, εἴτε ἀνθρωπίνους εἴτε ἐκ δαιμόνων, ὅπου κατὰ συγχώρησιν
 5 Θεοῦ ἀκολουθοῦν εἰς ἐκείνους ὅπου ἀγωνίζονται νὰ πολιτευῶνται κατὰ Θεόν. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, καὶ ὁ πατήρ ἡμῶν Ἱερόθεος, προβλέποντας ὅτι δὲν εἶναι ἐκεῖ διὰ τέλος ἡ κατοίκησίς τους, μὲ τὸ νὰ ἐπροχώρησαν ἐκ συνεργίας τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ νέα σκάνδαλα καὶ διχόνοιαις μεταξὺ εἰς τοὺς
 10 Τρικκεριώτας, διότι ἄλλοι μὲν ἤθελον νὰ ἐξουσιάζεται τὸ νησίον καὶ τὸ μοναστήριον ἀπὸ τὴν χώραν καὶ ἄλλοι, πάλιν, ὡς εὐλαβέστεροι, ἤθελον νὰ εἶναι ἴδιος οἰκοκύρης ὁ πατήρ ἡμῶν καὶ οἱ μετ' αὐτόν. Λοιπόν, τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐπήραν εἶδησιν καὶ οἱ μισόθεοι Ἀλβανίται, ὅπου ἦσαν
 15 τότε εἰς τὸ ἐκεῖσε τελώνιον, οἱ ὅποιοι ἐπαρατηροῦσαν καιρὸν νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς πατέρας, οἱ θεοείλατοι ἀλλ' εἰς μάτην. Διότι, καταλαμβάνοντας ὁ πατήρ ἡμῶν τὴν πονηρίαν

πὸν τοιουτοτρόπως p.c. mutavit Φ [: α ante λοιπόν et β supra τοιουτοτρόπως scripsit (καὶ ante τοιουτοτρόπως a posteriori add.) copista in Φ], τοιουτοτρόπως post καὶ et ante ὄντες, λοιπόν post ἐκεῖ et ante πολιτευόμενοι transposuit ME 46. ὄντες ἐκεῖ: supra λοιπόν add. copista in Φ // ἦσαν ante πολιτευόμενοι del. Φ 48. ιεροδιάκονον ME: ιεροδιάκον: Φ 51. παπᾶ ME: ππά Φ // κύρ: s.l. add. Φ 53. δέ ΦE: μὲν M 119. 2. δύναται ME: δύνεται Φ 3. ἐν ὧσῳ ζῆ: s.l. add. Φ 4. ἀνθρωπίνους M: ἀνθρωπείνους Φ, ἀνθρώπων E 7-8. κατοίκησις ΦM: κατοικία E 9. νέα: s.l. add. Φ 10. Τρικκεριώτας: Τρικεριώτας M, τρικεριωίτας Φ, Τρικκεριωῆτες E // ἤθελον ME: ἤθελαν Φ 11. καὶ ΦE: εἰς M 12. ἤθελον ME: ἤθελαν Φ 14. Ἀλβανίται E: Ἀλβανίται Φ, Ἀρβανίται M 16. πατέρας ΦM: Πατέρες E 17. ὁ ME: τόν a.c., ὁ p.c. Φ

αὐτῶν, τρέχει εἰς τὰ Τρίκκερα καὶ λέγει τοιουτοτρόπως τῶν προεστῶτων· «ἀδελφοί μου χριστιανοὶ καὶ τιμιώτα-
 20 τοι προεστοί, εἰπέτε μας φανερά· εἴμεθα διὰ τέλος εἰς αὐτὸ τὸ νησάκι ὅπου μᾶς ἐδώσατε ἢ ὄχι; Διὰ νὰ κοιτάζωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ συμφέρον μας». Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθησάν τινες μὲ
 σ. 104 πολλὴν βαρβαρότητα καὶ τοῦ λέγουν / οὕτως· «νὰ πάρης, καλόγηρε, τοὺς καλογήρους σου καὶ νὰ φύγετε τὸ συντομώ-
 25 τερον ἀπ' ἐκεῖ, διατὶ τὸ νησὶ τὸ χρειαζόμεθα ἡμεῖς». Ὁθεν, παίρνοντας τοιαύτην ἀπόκρισιν ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ἐκεί-
 νους, ἦλθεν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ λέγοντας πρὸς αὐτοὺς τὴν ἀπόκρισιν ὅπου τοῦ ἔκαμαν, εὐθὺς καὶ τοὺς ἀναγκάζει διὰ νὰ φύγουν σύντομα.

120. Ἐτοιμάσαντες, λοιπόν, οἱ ἀδελφοὶ πάντα τὰ χρεια-
 ζόμενα, τὰ ἔβαλαν εἰς μίαν βάρκαν, ὁμοῦ καὶ αὐτοί, καὶ
 φθάσαντες δύο καράβια, ὅπου ἦσαν ἔτοιμα // διὰ ταῖς Σπέτ-
 ζαις, καὶ ἐμβῆκαν ὅλοι τοὺς μέσα εἰς τὰ καράβια ἐκεῖνα.
 5 Καὶ τότε, νὰ καὶ βλέπουν ἓνα καίκι γεμάτο κλέπτας ὅπου ἐπήγαιεν πρὸς τὸν Ἀλαττᾶν, τοὺς ὁποίους ἔστειλαν ἐκεί-
 νοι οἱ κακοὶ τελώνηδες, ὅπου εἴπομεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ τοὺς
 κακοποιήσουσιν, ἀλλὰ ματαίως ἐμελέτησαν, οἱ κατηραμέ-
 νοι· διὰ τοῦτο καὶ ἔμειναν κατησχυμμένοι, διότι· «τοὺς ἀ-
 10 γαπῶντας τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν»· καὶ
 «φυλάττει Κύριος τοὺς ὀσίους αὐτοῦ». Θαυμάζοντες, λοι-
 πόν, οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν καραβίων εἰς τὴν θεί-
 αν πρόνοιαν, ὅπου τοὺς ἠλευθέρωσε παραδόξως ἀπὸ τοιοῦ-
 τον κίνδυνον ἀνέλπιστον, εὐχαρίστησαν ὡς ἔπρεπε τῷ Ἀ-
 15 γίῳ Θεῷ· καὶ οὕτως, ἦλθον κατευόδιον εἰς τὴν Σπέτζαν καὶ
 τοὺς ἐπῆρεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἕνας φιλόχριστος, Πέτρος ὁ-

120. 1-2. χρειαζόμενα: χρειαζόμενα Φ, χρειαζόμενα Μ, χρειαζόμενα Ε 3-4. Σπέτ-
 ζαις Ε: σπαίτζες a.c., σπέτζες p.c. Φ, Σπέτσες Μ 6. εἰς post ἐπήγαιεν del. Μ //
 Ἀλαττᾶν: Ἀλλατᾶν ΦΜ, Ἀλατιᾶν Ε 6-7. ἐκεῖνοι ΦΕ: om. Μ 8. κακοποιήσου-
 σιν Ε: κακοποιήσουσιν Φ, κακοποιήσωσιν Μ 11. φυλάττει Μ: φηλάττει Φ, φυλάσσει
 Ε 13. ἠλευθέρωσε Ε: ἠλευθέρωσαι Φ, ἔλευθέρωσε Μ

120. 9-10. Ρωμ. η', 28. 11. Ψαλμ. ζς', 10.

νόματι, τοῦ ὁποῖου ὁ υἱὸς εὐρίσκετον ἔτι δόκιμος ἐν τῇ συν-
οδείᾳ τοῦ ἱεροῦ πατρὸς ἡμῶν.

121. "Ἄξιον εἶναι, ἐνταῦθα, νὰ σημειώσωμεν καὶ τὸ ἀκό-
λουθον, εἰς τὸ νὰ θαυμάζεται ἡ δικαιοκρισία τοῦ φιλανθρώ-
που ἡμῶν Θεοῦ καὶ ἐξ ἐναντίας νὰ κατηγορηῖται ἡ ἀδικο-
κρισία τῶν ἀχαρίστων ἀνθρώπων. Διότι, αὐτὴν τὴν ἡμέραν
5 ὁποῦ ἐμίσευσεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἱερόθεος ἀπὸ τὸν Ἀλαττᾶν
μὲ τοὺς ἀδελφούς, αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἄρχισεν καὶ τὸ
θανατικὸν εἰς τὰ Τρίκκερα καὶ ἐπεκράτησεν ἕως τὴν ἡμέ-
ραν ὁποῦ ἀπῆλθεν πρὸς Κύριον, ὁ μακαρίτης, καθὼς ἐπλη-
ροφορήθημεν ἀπὸ τὸν ἴδιον προεστῶτα, ἕναν ἀπὸ τοὺς τότε
10 προῖσταμένους, ὀνόματι Δημήτριον, τοῦ Γιάννου ἐπιλεγό-
μενον, ὁ ὁποῖος εἶχε φύγει ἀπὸ τὰ Τρίκκερα διὰ τὸ θανατι-
κὸν καὶ εὐρίσκετον εἰς τὴν Ὑδραν. Καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν
πὼς ἔγινε διὰ σωφρονισμὸν ἐκείνων καὶ ἄλλων, διὰ νὰ μὴν
κακολογοῦν καὶ ἀτιμάζου, ἢ νὰ διώχνουν τοιοῦτοτρόπως,
σ. 105 15 τοὺς πνευματικοὺς πατέρας καὶ ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ, / ἐπειδὴ
κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον· «μέσος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς τῶν
ἀνθρώπων φύσεως ἔστηκεν ὁ ἱερεύς, τὰς ἐκεῖθεν τιμὰς κα-
τάγων πρὸς ἡμᾶς καὶ τὰς παρ' ἡμῶν ἰκετηρίας ἀνάγων
ἐκεῖ». Ἡμεῖς δέ, ὡς ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον, νὰ συντέ-
20 μνωμεν καὶ τὴν διήγησιν.

122. Προσμένοντες, λοιπόν, ὀλίγας ἡμέρας εἰς ταῖς

17. εὐρίσκετον ME: [τῶ a.c., εὐρ p.c.] ἴσκει [ον s.l. scr.] Φ

121. 3. διὰ τοῦτο post Θεοῦ del. M // κατηγορηῖται: κατηγορή Φ, κατηγορή M, κατηγορηται E 3-4. καὶ ἐξ ἐναντίας... ἀνθρώπων: s.l. add. Φ // ἀδικοκρισία ΦE: ἀδιακρισία M 4. ἀνθρώπων ΦE: αὐτῶν M 5. Ἀλαττᾶν: ἀλττᾶν Φ, Ἀλαττᾶν M, Ἀλατιᾶν E 7-8. τὴν ἡμέραν ΦM: τῆς ἡμέρας E 10. Γιάννου: Γιάνου ΦM, Γιάννη E 10-11. τοῦ Γιάννου ἐπιλεγόμενον: s.l. add. Φ 13. ἐκείνων ΦE: ἐκεῖ M 16. Χρυσόστομον ME: Χρυσόστ.: Φ 18. τὰς ΦE: τὴν M // ἰκετηρίας Φ: ἰκετηρίαν M, ἰκετερίου E

121. 16-19. Μὴ ἐπισημανθῆν χωρίο. Πρβλ. καὶ ἁγίου Νεκταρίου, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, *Μάθημα Ποιμαντικῆς*, Θεσσαλονίκη 1974³, σ. 88, ὅπου (καὶ πάλι ἄνευ παραπομπῆς) μνημονεύεται τὸ ἴδιο χωρίο.

Σπέτζαις καὶ σκοπεύοντες ποῦ νὰ εὔρουν κανένα μονα-
 στήριον διὰ κατοίκησίν τους, ἔμαθεν τὸν ἐρχομὸν τους ὁ κα-
 θηγούμενος τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἀπὸ τὸν Πόρον, παπᾶ
 5 κὺρ Γρηγόριος, καὶ πολλὰ τὸ ἐχάρηκεν· καὶ ὄντας ὁ διδά-
 σκαλος κὺρ Γεράσιμος ἐκεῖ // (ὁ ὁποῖος προτοῦ εἶχε κάμει
 φ. 52v εἰς τὸν Ἀλαττᾶν καὶ ἦσαν εἰς τὸ ἄκρον φιλιωμένοι μὲ τὸν
 θεῖον Ἱερόθεον), τὸν ἔπεμψε ὁμοῦ μὲ τὸν ὑποτακτικὸν του,
 Ἀνανιάν ὀνόματι, καὶ τοὺς ἐπαράγγειλε νὰ τοῦ προσφέ-
 10 ρουν ἀσπασμοὺς πολλοὺς ἀπὸ λόγου του καὶ χωρὶς ἄλλο νὰ
 ἔλθῃ νὰ σταθῇ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ μοναστηρίου, «διότι
 ἐγὼ (ἔλεγε) θέλω νὰ τραβηχθῶ εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν
 νὰ ἡσυχάσω καὶ νὰ γένη ἴδιος οἰκοκύρης», δηλαδὴ ὁ θεῖος
 Ἱερόθεος. Ὅμως, δὲν ἠκολούθησαν τοιοῦτοτρόπως τὰ πρά-
 15 γματα. Διότι, ἴσως νὰ ἐστοχάζετο ὅτι ὄντας εἰς ἀνάγκην, ὁ
 πατὴρ ἡμῶν, θέλει νὰ ὑποταχθῇ ἐξάπαντος μὲ ὄλην του
 τὴν συνοδειάν, καθὼς ἔγινε φανερὸν ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον. Δι-
 ὅτι, μὴ βλέποντας κανένα σημεῖον ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἐστο-
 χάζετο, ἄρχισε νὰ ὀλιγοστεύῃ ἡ πρώτη ἀγάπη καὶ ἡ προθυ-
 20 μία καὶ ἔπειτα ἄρχισε νὰ τὸν ἐλέγχῃ πλαγίως, εἴτα καὶ φα-
 νερά, λέγοντάς τον ὑπερήφανον καὶ ἀνυπότακτον καὶ ὅτι
 ἐτάραξεν ὄλον τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὅσα ἡμ-
 πορεῖ νὰ ἐφεύρῃ μία ψυχὴ τεταραγμένη καὶ φιλόδοξος καὶ
 ἕνας φθόνος πεπαλαιωμένος. Ὁ δὲ Ἱερόθεος, ὡς πρακτικώ-
 25 τατος ὅπου ἦτον εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ τὰς ποικιλοειδεῖς μηχαν-
 νὰς τοῦ σκανδαλοποιοῦ διαβόλου, ἔσκυψεν ὀλίγον τὴν σε-
 βασμίαν αὐτοῦ κεφαλὴν· ἔλεγε καθ' ἑαυτόν· «καὶ τοῦτο τέ-
 χνη σου εἶναι, πονηρὲ διάβολε, ἀλλὰ μὲ τὴν Χάριν τοῦ Χρι-
 στοῦ μου νὰ μὴν ἐπιτύχῃς τὸν σκοπὸν σου». Εἴτα, στρέφον-

122. 2. Σπέτζαις E: σπαιτζες Φ, Σπέτσαις M 3. τὸν ἐρχομὸν τους: s.l. add. Φ 4. Πόρον M: μπόρον a.c., [μ del.] πόρον p.c. Φ, Μπόρον E 5. Γρηγόριος ΦE: Γρηγόριον M 7. Ἀλαττᾶν: Ἀλαττάν M, Ἀλαττάν Φ, Ἀλατιᾶν E 8. ἔπεμψε E: πέμπει a.c., [ἔ s.l. add.] πέμψε p.c. Φ, ἔπεμπε M 10. τοὺς ante ἀσπασμοὺς del. M 16. Ἱερόθεος post ἡμῶν del. Φ, Ἱερόθεος praebet ME 18. ἐκεῖνα ΦE: ἐκεῖνο M 23. ἐφεύρῃ M: εὔρει a.c., [εφ s.l. add.] εὔρει p.c. Φ, εὔρη E // τεταραγμένη καί: s.l. add. Φ 25-26. μηχανάς: s.l. add. Φ 29. ἐπιτύχῃς ME: πετήχεις a.c., ἐπιτήχεις p.c. Φ

30 τας τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν γλυκύτατον αὐτοῦ
 Ἰησοῦν, ἐζήτει βοήθειαν διὰ τὰ ὑπομένη τὸν ἔλεγχον τοῦ
 προεστῶτος, ἧ καὶ ἀδίκως, μὲ σιωπὴν καὶ χωρὶς ταραχὴν
 τῆς καρδίας του καὶ μόνον τοῦτο ἔλεγεν· «ναί, πάτερ, ἔτσι
 εἶναι καθὼς λέγεις». Μόλις, λοιπόν, καὶ μετὰ βίας ἔπαυσεν
 35 τὸν θυμὸν του ὁ καλὸς ἐκεῖνος προεστῶς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ
 σ. 106 κελλίον του ὅλως τεταραγμένος ἀπὸ τὴν μάνιταν τῆς καρ-
 δίας του. Καὶ δὲν / πρέπει νὰ παραξενεύεται τινὰς εἰς τοῦ-
 το, διότι ἀνθρώπινόν ἐστι τὸ πταίειν· ὅμως, μετὰ ταῦτα ἐζή-
 τησεν συγχώρησιν καὶ ἐφιλιώθησαν μὲ τελείαν διαλλαγὴν.

123. Καιρὸς ἦτον τοῦ τρυγητοῦ καὶ ἐπήγαν ὅλοι τοὺς νὰ
 τρυγήσουν τὰς ἀμπέλους τοῦ μοναστηρίου καὶ ὄντες εἰς τὸ
 μετοχίον ἐβίασαν πολλὰ οἱ ἀδελφοί μας τὸν πνευματικόν
 μας πατέρα Ἱερόθεον, διὰ τὰ τοὺς εὔρη μοναστήριον καὶ νὰ
 φ. 53r 5 κατοικήσουν πλέον // εἰς ἓνα μέρος ἕως τέλους τῆς ζωῆς
 τους. Ὁ δὲ παρηγορητικώτατος ἐκεῖνος πατήρ τοὺς ἔλεγεν·
 «ἔχετε ὑπομονήν, τέκνα μου ἠγαπημένα, καὶ ἐλπίζω εἰς τὸ
 ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν Κυρίαν μου Θεοτόκον, ὅτι ἔχο-
 μεν εἰς ὀλίγας ἡμέρας νὰ εὐροῦμεν τὴν ἀνάπαυσίν μας· μό-
 10 νον ὑπάγετε καὶ ἐσεῖς μαζί μὲ τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ μοναστη-
 ρίου καὶ τρυγᾶτε, διὰ τὰ μὴν δώσωμεν σκάνδαλον ἐν ὅσῳ
 εὐρισκόμεθα ἐνταῦθα». Καὶ ὡσὰν ἐβγήκαν οἱ ἀδελφοί,
 ἐπήγεν μέσα εἰς τὸ προσκυνητᾶριον τοῦ μετοχίου καὶ προσ-
 πίπτοντας ἔμπροσθεν τῆς ἱερᾶς εἰκόνας τῆς Παναγίας Θεο-
 15 τόκου, ἐκλιπαρῶν αὐτὴν μετὰ δακρῶν (καθὼς τὸν εἶδεν ὁ
 Γεράσιμος, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας) καὶ παρακαλῶν-
 τὰς τὴν νὰ τοὺς οἰκονομήσῃ κανέναν τόπον ψυχωστήριον
 διὰ κατοίκησίν τους. Ἐπειτα, τὸ ἑσπέρας, συμβουλεύεται
 τὸν διδάσκαλον Γεράσιμον, ὡς φίλον του πνευματικόν, καὶ
 20 τοῦ λέγει· «τάχα δὲν εἶναι τρόπος νὰ εὐρωμεν εἰς τὴν
 Ὑδραν κανένα μοναστηράκι διὰ τὰ κατοικήσωμεν;». «Ἐ-
 γώ, πάτερ, τοῦ λέγει, νὰ ὑπάγω νὰ ὀμιλήσω τῶν προεστῶ-

32. του post προεστῶτος add. M 33. ἔτσι ΦΕ: ἔτσι M

123. 3. πολλά ante πολλά iteravit M 5. πλέον: in marg. scr. Φ 19. διδάσκαλον ΜΕ:
 διδάσκλ: Φ 22. τῶν ΦΕ: τοῦ M 22-23. προεστῶτων Ε: προαιστώτων Φ, προ-

των καὶ πιστεύω εἰς τὰς ἱεράς σου εὐχὰς ὅτι θέλομεν ἐπιτύ-
 χη τοῦ ποθομένου». Καὶ λαμβάνοντας τὴν εὐλογίαν του,
 25 ἔπλευσεν πρὸς Ὑδραν καὶ ἀνταμώνσας τοὺς ἄρχοντας, τοὺς
 ὀμίλησε μὲ εὐμορφον τρόπον, παρασταίνοντας τὸ ὑποκεί-
 μενον τοῦ ἱεροῦ πατρὸς ἡμῶν ἄξιον διὰ νὰ εὑρίσκεται ἀπά-
 νω εἰς τὸν τόπον καὶ ὡσάν ὅπου ἔχρημάτισε πνευματικὸς
 εἰς τὸ κοινὸν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, εἶναι φανερὸν ὅτι ἔχει νὰ
 30 ὠφελήσῃ καὶ πολλὰς ψυχὰς μὲ τὸν λόγον του καὶ μὲ τὴν
 ἔνθεον πολιτείαν καὶ πνευματικὴν του διαγωγὴν. Καθὼς
 τὸ ἤκουσαν, λοιπόν, οἱ ἄρχοντες, μετὰ χαρᾶς τὸ ἐδέχθησαν
 καὶ εὐθὺς ἔστειλαν τὸν πνευματικὸν παπᾶ κὺρ Γεώργιον
 Οἰκονόμον καὶ καίκι μαζὶ μὲ τὸν διδάσκαλον καὶ τοὺς ἐπήραν
 35 ὄλους ἀπὸ τὸν Πόρον, τὸν τε πνευματικὸν ἡμῶν πατέρα Ἱε-
 ρόθεον καὶ τοὺς δώδεκα ἀδελφούς.

124. Καὶ οὕτω, λοιπόν, ἦλθον σὺν Θεῷ εἰς τὴν Ὑδραν,
 κατὰ τοὺς αἰωνί' καὶ μῆνα Σεπτέμβριον, ἐπροῦπάντησαν
 σ. 107 αὐτοὺς / οἱ ἄρχοντες καὶ πάντες οἱ χριστιανοὶ καὶ ἠσπά-
 σθησαν μετὰ περιχαρίας τὴν ἱεράν του δεξιάν. Ἐπειτα, διὰ
 5 τῆς ὥρας, τοὺς ἐπήρην εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ αἰδεσιμώτατος
 πνευματικὸς παπᾶ κὺρ Γεώργιος καὶ τοὺς ἐξένισε φιλοφρό-
 νως, ἀναπαύσας αὐτοὺς κατὰ πάντα, μὲ πνευματικὴν καὶ
 φ. 53v φιλάδελφον ἀγάπην, ὑπηρετῶντας μονάχος του εἰς ὅλα // τὰ
 χρειάζόμενα, ὡς εὐλαβῆς πολλὰ καὶ φιλομόναχος. Μετὰ
 10 ταῦτα, τὸν ἀντάμωσαν οἱ ἄρχοντες καὶ ἐσυνομίλησαν πολ-
 λά, ἔπειτα τοῦ εἶπον: «ἐπειδὴ, πάτερ ἄγιε, καὶ ἀγαπᾶτε νὰ
 κατοικήσητε εἰς τὸν τόπον μας, τρία μοναστήρια ἔχομεν
 καὶ εἰς ὅποιον στοχάζεσαι ὅπου σᾶς συμφέρει, κατοίκησε μὲ
 τὴν συνοδείαν σου». Τινές, ὅμως, τὸν ἐσυμβούλευσαν, ἂν
 15 θέλῃ ἠσυχίαν, καλύτερα νὰ ζητήσῃ τὸν Προφήτην Ἥλιαν.

αισιῶτος M 28. καί: s.l. add. Φ 30. καί!: s.l. add. Φ 33. Γεώργιον ΦΕ: Γεῶργι
 Μ 34. Οἰκονόμον: s.l. add. Φ 35. Πόρον M: [μ erasum in s.l.] πόρον Φ, Μπόρον E
 124. 2. Σεπτέμβριον ME: Σε [μ s.l. add.] πτέβρι [ον s.l. scr.] Φ 4. περιχαρίας ΦM:
 περιχαρίως E 4-5. διὰ τῆς ὥρας ΦΕ: διὰ τὴν ὥραν M 7. ἀναπαύσας ΦΕ: ἀ-
 ναπαῦσαν M 8. φιλάδελφον ΦM: φιλόξενον E 12. κατοικήσητε ME: κατηκούσε-
 ται Φ

καὶ προβάλλοντάς το εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἐδέχθησαν μετὰ
χαρᾶς τὴν αἴτησίν του καὶ προστάζουν ἀνθρώπους μὲ ζῶα
καὶ τοὺς ἀνέβασαν ἀπάνω καὶ βλέποντας, ὁ πατὴρ ἡμῶν
Ἱεροθεός, τὴν θέσιν τοῦ τόπου, τὴν εὐκрасίαν τοῦ ἀέρος, τὸ
20 ἀπερίσπαστον καὶ ἤσυχον, ἠγαλλιᾶσατο τῷ πνεύματι, ὁ
μακαρίτης, καί, «ἐδῶ πλέον, λέγει, νὰ τελειώσωμεν σὺν
Θεῷ, τέκνα μου, τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς μας», εἰπὼν καὶ
τὸ ψαλμικὸν ῥητόν· «ὡδε κατοικήσω, ὅτι ἤρητισάμην αὐ-
τοῦ». «Ἀμήν, πάτερ», τοῦ εἶπον οἱ ἀδελφοί. Καὶ λοιπόν,
25 ἄρχισαν ἔπειτα νὰ ἔρχονται οἱ χριστιανοὶ πρὸς ἐξομολό-
γησιν, τοὺς ὁποίους ἐδέχετο μὲ πολλὴν ἀγάπην καὶ μὲ
σπλάγχχνα οἰκτιρμῶν, ὁ αἰμίμηστος· πολλάκις τὸν ἐπροσ-
καλοῦσαν καὶ ἀπὸ τὴν πολιτείαν, οἱ ἀσθενεῖς, δηλαδή, καὶ
ἀδύνατοι, καὶ διὰ τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης ἐκατέβαινε καὶ
30 τοὺς ἐξομολογοῦσε, μὲ ὄλον ὁποῦ ἔπασχε καὶ ἀπὸ ρευματι-
κὰ τῶν ποδαρίων του καὶ ἄλλας ἀσθενείας τοῦ σώματος.
Ἄλλὰ αὐτὸς ὁ αἰόδιμος, ἀκούοντας τὸν Ἀπόστολον Παῦ-
λον ὁποῦ λέγει· «ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατὸς εἶμι», ἐπαρά-
βλεπεν τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν
35 ἀδελφῶν.

125. Ἄλλὰ τί τὸ ἐντεῦθεν; Καθὼς τὸν παλαιὸν καιρὸν
ἐπιθυμοῦσε ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ νὰ ἰδῆ τὸν Πατριάρχην Ἰα-
κῶβ, τὸν πατέρα του, καὶ ἐξ ἐναντίας, πάλιν, ὁ Πα-
τριάρχης Ἰακῶβ τὸν πάγκαλον Ἰωσήφ, τὸν ὕστερον καρ-
5 πὸν τῆς κοιλίας του, τοιουτοτρόπως καὶ ἐδῶ ὡσὰν ἕνα πα-
ρόμοιον ἠκολούθησεν ἀναμεταξὺ τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν
πατρὸς Ἱεροθεοῦ καὶ τῶν εὐλογημένων Ὑδραιωτῶν. Διότι,

18. ἐκουβάλησαν ante ἀνέβασαν distincto ac damnato del. copista in Φ, ἐκουβάλησαν
praebet M // καί²: ὅπου del. et s.l. καὶ corr. copista in Φ, ὁ καὶ M, ὅπου καὶ E 22-
24. εἰπὼν... αὐτοῦ: s.l. add. Φ 23. τό ΦE: τόν a.c., τό p.c. M 23-24. αὐτοῦ ΦM:
αὐτόν E 27. σπλάγχχνα ΦE: σπλάγχνα M 31. ποδαρίων ΦE: ποδαριῶν M 34. τὴν
ἀσθένειαν ΦM: τὰς ἀσθενείας E

125. 7. Ὑδραιωτῶν M: Ὑδρωιτῶν Φ, Ὑδρωιτῶν E

124. 23-24. Ψαλμ. ρλα', 14. 33. Β' Κορ. ιβ', 10.

125. 1-19. Πρβλ. Γεν. μς', 28-30.

- σ. 108 / καθὼς ἐκεῖ τότε ὁ Ἰωσήφ ἐπροϋπήνησε μὲ ὄλους τοὺς
 ἄρχοντας Ἰακώβ τὸν πατέρα του καὶ ὁ Ἰακώβ βλέποντας
 10 τὸν φίλτατον καὶ ἠγαπημένον του υἱὸν Ἰωσήφ, εὐθὺς ἐκρε-
 μάσθη ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλει τὸν Ἰωσήφ
 φ. 54r γλυκύτατα, λέγοντάς // του· «τώρα, τέκνον μου, νὰ ἀποθά-
 νω μὲ εἰρήνην καὶ νὰ βάλῃς τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τοὺς
 ὀφθαλμούς μου». καί· «Ἰωσήφ ἐπιβαλεῖ τὰς χεῖρας αὐτοῦ
 15 ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς σου». Ὁμῶς, ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ ἀπό-
 λαισεν πρῶτον τὴν παρουσίαν τοῦ πατρὸς του ἔτη δέκα
 ἑπτὰ καὶ τότε ἐκοιμήθη, ἀλλὰ οἱ ἐν τῇ Ὑδρα χριστιανοὶ
 ἑπτὰ μῆνας μόνον ἀπόλαισαν τὴν παρουσίαν τοῦ πνευμα-
 τικοῦ πατρὸς Ἱεροθέου. Διότι, ἐρχομένης τῆς Μεγάλης
 20 Τεσσαρακοστῆς, ὁ μὲν πνευματικὸς Ἱερόθεος ἐξωμολο-
 γοῦσε προθύμως ἰατρεύοντας τὰς νοητὰς πληγὰς τῶν ψυ-
 χῶν μὲ τὰ βότανα τῆς μετανοίας, τὸν δὲ διδάσκαλον κὺρ
 Γεράσιμον ἐσυμβούλευσεν νὰ διδάσκη ἐπ' ἐκκλησίας τὸν
 λόγον τοῦ Κυρίου· καὶ οὕτως ἀμφότεροι, ὡς δύο καλοὶ ζευ-
 25 γολάτες τοῦ Χριστοῦ, ἔσπερναν καλῶς τὸν σπόρον τοῦ
 ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν. Κατὰ δὲ τὸ
 Σάββατον τοῦ Δικαίου Λαζάρου, τὸν ἐπροσκάλεσάν τινες
 χριστιανοὶ νὰ κατέβῃ διὰ νὰ ἐξομολογηθοῦν καὶ κατεβαίνον-
 τας τὸν ἀπάντησαν δύο ἕτεροι χριστιανοὶ καὶ ἐρωτῶντας
 30 αὐτοὺς τοῦ εἶπον ὅτι θέλουν νὰ ἐξομολογηθοῦν εἰς αὐτόν.
 «Ἄς καθίσωμεν, λοιπόν, τέκνα μου, τοὺς λέγει, ἐδῶ εἰς
 τὸν δρόμον νὰ ἐξομολογηθῆτε καὶ δὲν βλάπτει τίποτες,
 ἐπειδὴ καθὼς ὁ Θεὸς δὲν περιορίζεται εἰς τόπον, ἔτσι καὶ τὸ
 καλὸν ὅπου τὸ κάμη ὁ ἄνθρωπος παντοῦ καλὸν εἶναι». Καὶ

10-11. ἐκρεμάσθη: in marg. add. Φ 13. χεῖρας ME: σχεῖρας Φ // σου: s.l. add. Φ 14. ὁ ante Ἰωσήφ add. ME // χεῖρας E: χεῖρας M, σχεῖρας Φ 21. ἰατρεύοντας ΦE: ἰατρεύειν (?) M 23. ἐπ' ἐκκλησίας ΦM: ἐπ' Ἐκκλησίας E 25. ἔσπερναν ΦE: ἔσπερνον M // καλῶς: s.l. add. Φ 29. ἀπάντησαν Φ: ἀπήνησαν ME 31. Ἄς: s.l. add. Φ // καθίσωμεν: καθήσατε a.c., καθήσω [μεν s.l. add. (τε del.)] p.c. Φ, καθήσωμεν ME // λοιπόν: s.l. add. Φ // τοὺς λέγει: s.l. add. Φ 33. ἔτσι ΦE: ἦτε del. et s.l. ἔστε corr. M

15-17. Βλ. Γεν. μζ', 28. 33. Πρβλ. Πράξ. ζ', 48 καὶ Ἰω. δ', 20-24.

- 35 οὕτω, ἐκάθισε καὶ τοὺς ἐξωμολόγησε καὶ ἔστωντας νὰ ἀρ-
γοπορήσῃ κατεβαίνοντας κάτω, ἐγροίκησεν σφάκτην εἰς τὸ
σῶμά του, μὲ τὸ νὰ ἦτον καὶ ὁ καιρὸς πολλὰ κρυερὸς ἐκεί-
ναις ταῖς ἡμέραις· ὅμως, ἐβίασε ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀγάπην, ὁ
40 αἰοιδίμος, διὰ νὰ ἐξομολογήσῃ καὶ ἐκείνους ὅπου τὸν ἐπροσ-
κάλεσαν καὶ νὰ μὴν τοὺς ἀφήσῃ λυπημένους. Ἔπειτα, ἀνέ-
βηκεν εἰς τὸ μονυδριον καὶ ἔπεσεν εἰς τὸ κελλίον οὕτω θερ-
μασμένος. Πρωτύτερα, ἀπὸ πολλὰς ἡμέρας, ἔβγαιεν μὲ
τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ τότε μονυδρίου καὶ τοὺς
ἔλεγεν· «ἐδῶ, τέκνα μου, νὰ γένη ἡ ἐκκλησία, ἐκεῖ νὰ γένη
45 ἡ τράπεζα, ἐδῶ ἡ στέρνα» καὶ καθ' ἐξῆς ὅλα τὰ ἀρμόζοντα
εἰς μοναστήριον, καθὼς ἐπρόβλεπεν, ὁ μακαρίτης, τὰ πρά-
γματα ὅπου εἶχαν μετέπειτα νὰ ἀκολουθήσουν διὰ τῆς θεί-
σ. 109 ας Χάριτος καὶ ἐνεργείας τῶν φιλο/θέων χριστιανῶν.
126. Βλέποντες, λοιπόν, οἱ ἀδελφοί ὅτι ὅσον περνοῦν οἱ
ἡμέραις τόσον βαρύνει ἡ ἀσθένεια τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς
φ. 54v αὐτῶν, ἔπασχον μὲ διάφορα ζε//στάματα νὰ τὸν βοηθή-
σουν, ὡς ἐδύνουνταν· ὁμοίως καὶ ὁ χρησιμώτατος κύρ Γε-
5 ὠργιος μετὰ τῆς συμβίου αὐτοῦ κυρίας Ἐλένης ἐμεταχειρί-
σθησαν πολλοὺς τρόπους καὶ ἰατρικὰ πρὸς θεραπείαν αὐ-
τοῦ, ὅμως δὲν εἶδεν καμμίαν ὠφέλειαν, ὅσον μὲν κατὰ τὸ
ἀνθρώπινον, κατὰ δὲ θείαν βούλησιν ἔμελλεν νὰ ἀπέλθῃ εἰς
τὰς αἰωνίους μονάς. Φθάνοντας, λοιπόν, ἡ ἑσπέρα τῆς Με-
10 γάλης Πέμπτης, ἐτοιμάσθησαν οἱ ἀδελφοί, κατὰ τὴν συνή-
θειαν, νὰ τελέσουν τὴν ἀγρυπνίαν τῶν Ἁγίων Παθῶν· τό-
τε τοὺς λέγει· «τέκνα μου καὶ ἀδελφοί, τῶρα ἀκόμη θέλω

// καὶ ΦΕ: εἰς Μ 39. τὴν post διὰ del. Φ // τοὺς post νὰ del. Μ 40. Ἔπειτα ΜΕ: ἔπι [τ s.l. add.] α Φ 41. οὕτω post ἔπεσεν del. Φ, οὕτω praebet Μ 47. εἶχαν Ε: ἔχαν Φ, εἶχεν Μ 48. ἐνεργείας Ε: ἐνεργίας Φ, ἐνεργεῖα Μ // φιλοθέων: s.l. add. Φ 126. 4. ἐδύνουνταν ΦΜ: ἐδύνονταν Ε 5. κυρίας ΦΕ: κυρ Μ 5-6. ἐμεταχειρίσθη-
καν: ἐμεταχειρήσθησαν Φ, ἐμεταχειρίσθησαν ΜΕ 6. πολλοὺς Ε: πολλοὺς (e.c.) Μ, πολλὰ a.c., πολλοὺς p.c. Φ // τρόπους ΜΕ: ἰατρικὰ a.c., τρόπου [ς sub lineam add. (κά del.)] p.c. Φ 7. μὲν: s.l. add. Φ // α supra κατὰ scripsit copista in Φ 8. μὲ τὸ νὰ ἐπεριλαβε ἡ ἀσθένεια ἐπειδὴ post ἀνθρώπινον del. Φ (β supra μὲ τὸ νὰ scripsit copista in Φ) // δέ: s.l. add. Φ 10. ἐτοιμάσθησαν: ἐτιμάσθησαν Φ, ἐτιμάσθησαν Μ, ἐτοιμάσθησαν Ε

νὰ σὰς ἀναγνώσω τὸ ἅγιον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον τῆς Δια-
 θήκης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πλεον ἄλλην
 15 φορὰν δὲν μὲ ἔχετε διὰ νὰ σὰς τὸ ἀναγνώσω». Καὶ ἐρχομέ-
 νης τῆς ὥρας, ἦλθεν μὲ κόπον πολὺν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ
 τοὺς ἀνέγνωσε τὴν ἁγίαν Διαθήκην, ἤγουν τό· «Νῦν ἐδο-
 ξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», μὲ προθυμίαν πνεύματος καὶ
 μὲ στεναγμοὺς ἀλαλήτους, λυπούμενος ὅτι ἔμελλε νὰ μεί-
 20 νουν (καθὼς τότε οἱ Ἀπόστολοι ἀπὸ τὸν Χριστὸν σωμα-
 τικῶς) ὄρφανοὶ ἀπὸ λόγου του καὶ ἀπὸ τὴν πνευματικὴν
 του διδασκαλίαν καὶ ἐπιτήρησιν, ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν ἦσαν
 κατηρτισμένοι κατὰ τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν, ὡς ἐπόθει ἡ
 πανοσία του ψυχῆ. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἦλθεν ὁ Ἀρχιερεὺς
 25 τοῦ τόπου, Γεράσιμος ὁ πανιερώτατος, πρὸς ἐπίσκεψιν αὐ-
 τοῦ καὶ παραμυθίαν, τοῦ ἔλεγεν· «μὴν λυπῆσαι, πάτερ, ὅτι
 ἔὰν καὶ ἀποθνήσκωμεν ἀλλ' ἡ ζωὴ μας κέκρυπται ἐν τῷ
 Χριστῷ καὶ μέλλει νὰ συζήσωμεν μετ' αὐτὸν ζῶν τὴν
 αἰώνιον, τὴν αἰὲ διαμένουσαν». «Δὲν λυποῦμαι, δέσποτα
 30 ἅγιε, πὼς ἔχω νὰ ἀποθάνω, διότι ἀφ' οὐ ἐνόησα τὸν ἑαυ-
 τόν μου ἠξεύρω το πὼς ἔχω, βέβαια, νὰ ἀποθάνω, ἀλλὰ τού-
 τους (δείχνοντας τοὺς ἀδελφούς) λυποῦμαι ὅπου δὲν ἔχουν
 ἀκόμη καμμίαν κατάστασιν· ἀλλ' ὁ Κύριος καὶ Θεός μου,
 εἰς τὸν ὅποιον ἐπαρδόθηκα ἐκ νεότητός μου, ἄς οἰκονο-
 35 μῆση τὴν κατ' ἄμφω, αὐτῶν τε καὶ ἐμοῦ, σωτηρίαν, οἷς οἶ-
 δε κρίμασιν». Ἐπειτα λέγει· «εὐλόγησόν με, ἅγιε δέσπο-
 τα, καὶ δός μου τὰς πανιέρους σου εὐχάς, διὰ νὰ τὰς ἔχω
 συνοδοιπόρους εἰς τὴν προκειμένην μοι ἀποδημίαν». Ὁ δὲ
 Ἀρχιερεὺς τὸν εὐλόγησεν εἰς τὴν κεφαλὴν σταυροειδῶς,

19. καὶ ante λυπούμενος del. Φ, καὶ praebet ME 24. πανοσία E: πανωσία Φ, πανο-
 νωστά (?) M 26-29. μὴν λυπῆσαι... διαμένουσαν: s.l. add. Φ 28. συζήσωμεν ΦE:
 συζητήσωμεν del. et s.l. συζήσωμεν corr. M // μετ' αὐτόν Φ: με αὐτόν ME 32. δει-
 χοντας E: δίχωντας M, δηλαδή a.c., δῆχν [ωντ s.l. add.] ας p.c. Φ 34. ἐπαρδό-
 θηκα Φ: ἐπαρεδώθηκα M, ἐπαρεδόθηκα E 36. Ἐπει [τα λέγει: in marg. add. Φ]
 38. μοι ΦM: μου E

40 λέγοντας καὶ εὐχὴν τὴν ἀρμόδιον. *Εἶτα* καὶ ἀπὸ τοὺς ἄρχον-
 σ. 110 τας μερικοὶ ἐζήτησαν τὴν τελευταίαν του εὐχὴν / καὶ εὐλο-
 γίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἔλαβον· ὅμως, πολλὰ ἐλυπήθησαν εἰς
 τὸν θάνατόν του καὶ κοινὴν συμφορὰν τὸν ἐλογιάζον, ὥστε
 φ. 55r ὁποῦ καὶ μετὰ ταῦτα ἕνας ἀπὸ αὐτοῦς, // ὁ τιμιώτατος, λέ-
 45 γω, κύρ Σταμάτιος, ὁ τοῦ Μπουντούρη ἐπιλεγόμενος, ὡσ-
 ἂν ὁποῦ τὸν εἶχε πνευματικόν του καὶ τὸν ἤξευρε, ἔλεγεν·
 «πολλὰ καλύτερα τὸ εἶχα (πιστεύσατέ μοι) νὰ ἀποθάνῃ
 ἕνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς μου, παρὰ νὰ ὑστερηθῇ ἡ πατρίδα μας
 τοιοῦτου πνευματικοῦ πατρός». Καὶ πάλιν ὁ Ἀρχιερεὺς,
 50 παρηγορῶν αὐτόν, ἔλεγεν· «καὶ διὰ τὰ πνευματικά σου τέ-
 κνα, πάτερ, μὴν ἐγνοιάζεσαι, ὅτι ἡμεῖς καὶ οἱ προιστάμενοι
 ταύτης τῆς πολιτείας, τιμιώτατοι καὶ εὐλαβεῖς χριστιανοί,
 ἔχομεν κατὰ πάντα, μετὰ Θεόν, τὴν φροντίδα τους. Σὺ δέ,
 55 ὑπὲρ ἡμῶν, ὁποῦ εὐρισκόμεθα εἰς ταύτην τὴν κοιλάδα τοῦ
 κλαυθμῶνος». Ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν, κλίνας τὴν κεφαλὴν, εὐ-
 χαριστῶν τὰ μέγιστα εἰς τὴν κηδεμονίαν ταύτην, ἡσύχα-
 σεν. *Εἶτα*, κράζει τὸν γέρων πνευματικὸν Κοσμᾶν, τὸν ἀπὸ
 τὴν συνοδείαν του, καὶ τοῦ ἐξομολογεῖται τὸν λογισμόν
 60 του, κατὰ τὴν θείαν ἐντολὴν καὶ τὴν συνήθειαν τῆς Ἐκκλη-
 σίας ἡμῶν καὶ καθὼς τοὺς ἄλλους ἐδίδασκε. Ἐπειτα, προσ-
 τάζει καὶ τοῦ ἔκαμαν ἅγιον Εὐχέλαιον καὶ μὴν ἡμπορῶν-
 τας νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του, ἐζήτησεν τὴν ἁγίαν εἰκό-
 να τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, τῆς ἐκ νεαρᾶς
 65 ἡλικίας αὐτοῦ Παναγίας Προστάτιδος, καὶ κατασπαζόμε-
 νος αὐτὴν μὲ πόθον διάπυρον, ἐμετάλαβε τὰ θεῖα μυστήρια,
 ἀγκαλὰ καὶ πρίν, ἢ αὐτὸς λειτουργῶντας ἢ ἕτερος, ἐσύχνα-
 ζε εἰς τὴν θείαν Μετάληψιν, ὁμοίως καὶ ἀφ' οὗ ἡσθένησεν,

43. κοινὴν E: κοι(ήν) Φ, κοι M // συμφορὰν E: συμφωράν Φ, συμφῶρος M 44-45.
 λέγω: s.l. add. Φ 45. Σταμάτιος ΦM: Σταμάτης E 47. πολλὰ ME: παλλά Φ 56.
 κλαυθμῶνος E: κλαυθμ [v sub lineam et os s.l. scr.] Φ, κλαθμῶνος M 59. τοῦ M: s.l.
 add. Φ, om. E 66. αὐτῆν: s.l. add. Φ 67. ἀγκαλὰ E: Ἄν καλά ΦM // πρίν: πρεῖν
 ΦM, προτοῦ E // λειτουργῶντας E: ἐλειτουργοῦσαι a.c., [ε del.] λειτουργῶ [v sub li-
 neam add.] τας p.c. Φ, ἐλειτουργοῦσαι M

60. Πρβλ. Ἰακ. ε', 16.

καθὼς ἐπίστευε καὶ ἐφρόνει, ὅτι δηλαδὴ ἡ ὑγεία καὶ σωτη-
 70 ρία του ἐκ τῆς θείας Κοινωνίας συνίσταται, καθὼς οὕτω
 πρέπει νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ φρονῇ πᾶς χριστιανός.

127. Ὦντας, λοιπόν, κοντὰ εἰς τὰς ὑστερινὰς του ἀνα-
 πνοάς, ἔδειχνε πάλιν τὴν φροντίδα ὅπου εἶχεν πρὸς τὰ
 πνευματικά του τέκνα· καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του τόσον δὲν
 τὸν ἐμελλεν, ὅσον διὰ τοὺς ἀδελφούς! Καὶ ἰδοὺ ὅπου γίνε-
 5 ται φανερόν. Αὐτὴν τὴν τελευταίαν ἡμέραν προστάζει δύο
 ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, τὸν Γεράσιμον καὶ τὸν Δημήτριον, νὰ
 κατέβουν κάτω τὸ συντομώτερον, «διὰ νὰ προφθάσετε
 (τοὺς λέγει) τὸν Γερμανὸν νὰ περάσετε εἰς τὸ μετόχιον
 τῆς Παναγίας καὶ νὰ οἰκονομήσετε τὴν ἀναγκαίαν ὑπηρε-
 10 σίαν ὅπου ἔχομεν». Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ εἶπαν· «καὶ πῶς, πά-
 σ. 111 τερ; Ἡ πανοσιότης σου ἀποθαίνει καὶ ἡμεῖς νὰ λείψωμεν,
 νὰ μὴν / εὑρεθοῦμεν εἰς τὴν θανὴν σου; Μὴ γένοιτο!». «Λά-
 βετε, τοὺς λέγει, συγχώρησιν, τέκνα μου, καὶ τὴν εὐχὴν
 μου καὶ πηγαίνετε εἰς τὴν ὑπακοήν, ὅμως σύντομα, διὰ νὰ
 15 προφθάσετε τὸν Γερμανόν, ὁ ὁποῖος ἐτοίμασε τὸ καῖκι καὶ
 φ. 55v εἶναι ἔ//τοιμος νὰ μισεύσῃ, καὶ ἐμένα πάλιν ἔχετε νὰ μὲ
 ἰδῆτε, καθὼς θέλει ὁ Χριστὸς μου». Διὰ νὰ μὴν μείνουν λοι-
 πὸν εἰς τὴν παρακοήν, νὰ μὴ λυπήσουν καὶ τὸν πνευματι-
 κὸν τους πατέρα, βάνοντες μετάνοιαν καὶ λαβόντες συγχώ-
 20 ρησιν, ἐπήγαν εἰς τὴν ὑπακοήν μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς
 ὀφθαλμούς. Κατεβαίνοντες εἰς τὸν λιμένα, ἤδραν τὸν Γερ-
 μανὸν εἰς τὸ καῖκι ὅπου ἤθελε νὰ μισεύσῃ· καὶ θαυμάζοντες
 εἰς τὴν πρόρρησιν τοῦ πατρός, ἐπήγαιναν, χαίροντες ἅμα
 καὶ λυπούμενοι, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τους.

128. Τί δὲ τὰ μετὰ ταῦτα; Συναχθέντες δὲ καὶ οἱ λοιποὶ

69. δηλαδὴ ME: ὄλη del. et s.l. δηλαδὴ corr. Φ 69-70. ἡ ante σωτηρία add. E

127. 2. τὴν ante πάλιν del. M // πάλιν: s.l. add. Φ 9. τὴν ἀναγκαίαν ΦE: τὰ ἀναγ-
 καία M 9-10. ὑπηρεσίαν M: ὑπερισίαν Φ, ὑπερησίαν E 19. βάνοντες ΦE: βάνον-
 τας M 21. εἰς τὸν λιμένα: s.l. add. Φ 23. πρόρρησιν E: πρόγνωσιν a.c., πρόρη [ω
 del.] σιν p.c. Φ, προσγήωσιν M // ἐπήγαιναν: ἐπήγεσαν Φ, ἐπήγεν M, ἐπήγαν E 24.
 λυπούμενοι E: λυπούμενοι Φ, λυπούμενος a.c., λυπούμενοι p.c. M // ὑπηρεσίαν M:
 ὑπερεσίαν a.c., ὑπηρεσίαν p.c. Φ, ὑπερησίαν E

128. 1. δέ²: s.l. add. Φ

ἀδελφοί, ἐπαρακάθονταν γύρωθεν τῆς κλίνης, ἐστέναζον, λυποῦνταν καὶ ὀδυρόμενοι εἰς τὴν ὄρφανίαν τους, τέλος πάντων, βάνοντας μετάνοιαν ὁ καθ' ἕνας ἐπήραν συγχώρησιν
 5 ὁμοῦ καὶ τὴν εὐχὴν του. "Ἐπειτα, προτοῦ νὰ ξημερώσῃ ἡ ἐνάτη τοῦ Ἀπριλίου, παρέδωκε τὸ πνεῦμά του, ὁ αἰμίμηστος, εἰς χεῖρας Θεοῦ, ἡμέρα Πέμπτη, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ αἰιδ', ζήσας τὰ πάντα ἔτη ἐπὶ τῆς γῆς νβ', ἐξ ὧν τοὺς ἐννέα ὁποῦ
 10 ἔκαμεν εἰς τοὺς γονεῖς του, τοὺς δὲ τεσσαράκοντα καὶ τρεῖς διήρηκε ἐν τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ. «Γῆρας γὰρ τίμιον οὐ τὸ πολυχρόνιον οὐδὲ ἀριθμῶ ἐτῶν μεμέτρηται». «Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνους μακροὺς· ἀρεστὴ γὰρ ἦν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἔσπευσε ἐκ μέσου πονηρίας», ἵνα «μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ ἢ δόλος ἀπα-
 15 τήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ».

129. Καὶ λοιπόν, ἐκήδευσαν αὐτὸν οἱ ἀδελφοί, κατὰ τὸν τύπον τοῦ Εὐχολογίου· καὶ γενομένης ἡμέρας, ἦλθον ὁ τε Ἀρχιερεὺς μετὰ τοῦ κλήρου αὐτοῦ, πρὸς ἐνταφιασμὸν τοῦ λειψάνου, καὶ πολλοὶ χριστιανοί· τότε ἔφθασεν καὶ ὁ Γε-
 5 ράσιμος ὁμοῦ μὲ τὸν Δημήτριον καὶ πίπτοντες εἰς τὸ λειψανὸν τοῦ θείου πατρός, ἐθρήνουν ἀπαρηγόρητα τὴν στέρησίν του. Ὁ δὲ διδάσκαλος κύρ Γεράσιμος, ὁ ἐκ τοῦ ἱεροῦ κοι-

2. ἐστέναζον: στενάζωντες a.c., [ἐ s.l. add.] στέναζων [τες del.] p.c. Φ, στενάζωντες M, ἐστενάζοντες E 3. λυποῦνταν ME: δακρύζωντες a.c., [ἐ s.l. add.] δάκρυζων [τες del.] p.c. del. et s.l. λυποῦνταν corr. Φ // ὀδυρόμενοι E: ὀδυρώμενοι M, ἐλυποῦντω del. et s.l. ὀδυρώμενοι corr. Φ 4. βάνοντας ΦM: βάνοντες E 8-9. ὁποῦ ἔκαμεν: s.l. add. Φ 9. δέ: s.l. add. Φ 13. ἔσπευσε ΦE: ἔπαυσε M

129. 1. ἐκήδευσαν: κυδεύσαντες a.c., [ἐ s.l. add.] κύδευσαν [τες del.] p.c. Φ, κυδεύσαντες a.c., κηδεύσαντες p.c. M, ἐκηδεύσαντες E 3-4. πρὸς ἐνταφιασμὸν τοῦ λειψάνου καὶ πολλοὶ χριστιανοί: καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ πρὸς ἐνταφιασμὸν τοῦ λειψάνου a.c., πρὸς ἐνταφιασμὸν τοῦ λειψάνου καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ p.c. mutavit Φ [:α supra πρὸς ἐνταφιασμὸν τοῦ λειψάνου et β supra καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ scripsit copista in Φ], καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ πρὸς ἐνταφιασμὸν τοῦ λειψάνου ME 7. σκηθ ante ἐκ del. Φ

128. 10-11. Σοφ. Σολομ. δ', 8. 11-14. Σοφ. Σολομ. δ', 13-14. 14-15. Σοφ. Σολομ. δ', 11.

129. 1-2. Βλ. Εὐχολόγιον, σσ. 437-470 («Ἀκολουθία νεκρώσιμος εἰς ἱερεῖς»).

νοβίου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ, ὄντας φίλος τοῦ πατρὸς
 ἡμῶν εὐρίσκετον ἔτι ἐν τῇ συνοδείᾳ ἡμῶν, ὁ ὁποῖος τοῦ
 10 ἀνέγνωσε λόγον ἐπιτάφιον καὶ τοὺς παρόντας στίχους·

«Οὗτος ὑπάρχει θεοφιλῶς ὁ ζήσας
 καὶ κατὰ νόμον ἀξίως ἱερεύσας.

Ὁ πνευματικὸς τοῦ Ὁρους χρηματίσας
 καὶ εἰς τὴν Ὑδραν ὀσίως τελευτήσας.

15 Ὁ ἱερὸς τὸν τρόπον καὶ τὴν θέαν,

Ἱερόθεος καὶ τὴν ἐπωνυμίαν».

σ. 112

φ. 56r

/ (Οὗτος, ἔχοντας τὴν συμβουλήν τοῦ θείου Ἱεροθέου,
 μετὰ τὴν κοίμησιν αὐτοῦ ἐβγήκε πάλιν // εἰς τὸ κήρυγμα).
 Ἐπειτα, μετὰ τὸν ἀσπασμόν, τὸ ἔθαιψαν εἰς τὰ δεξιὰ μέρη
 20 ἀπ' ἔξω τοῦ τότε παρακκλησίου· καὶ οὕτως ἔμειναν, λοι-
 πόν, οἱ ἀδελφοὶ ὡς πρόβατα χωρὶς ποιμένα καὶ εἰς ἀθυμίαν
 καὶ θλίψιν ἀνείκαστον.

130. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ παρέδραμεν ἡ διήγησις, μᾶς ἔφυ-
 γεν τὸ ὑπόλοιπον, ἀλλὰ ἄς τὸ διηγηθῶμεν καὶ αὐτό, εἰς δό-
 ξαν Θεοῦ, ἔπειτα νὰ ποιήσωμεν καὶ τέλος τῆς διηγήσεως.
 Κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον, ὅπου ἀποφάσισαν οἱ ἄρχοντες
 5 τὸν μακαρίτην Ἱερόθεον νὰ κατοικήσῃ μὲ τὴν συνοδείαν
 του εἰς τὸν Προφήτην Ἥλιαν, τοῦ εἶπον πὼς ἦτον ἕνας ἱε-
 ρομόναχος, Ναθαναὴλ ὀνομαζόμενος, μόνος ἐκεῖ ἡγούμενος.
 «Καὶ ἂν θέλῃ ἄς καθίσῃ μαζί σας, εἰ δὲ καὶ δὲν θελήσῃ,
 ἡμεῖς τὸν βάλωμεν εἰς ἄλλο μοναστήριον, διότι καὶ ἡμεῖς
 10 ἀπὸ καιρὸν εἴχομεν σκοπὸν νὰ τὸν μετοικήσωμεν, μὲ τὸ νὰ
 μὴν εἴμεθα εὐχαριστημένοι». Λοιπὸν, ἐρχόμενοι ἀπάνω οἱ
 πατέρες, ὡς τοὺς εἶδε ἐσκανδαλίστη, ὡς ἄνθρωπος· ἔπειτα,

8. τοῦ ἐν τῇ νήσῳ: s.l. add. Φ 9. ἡμῶν ME: αὐτοῦ del. et s.l. ἡμῶν corr. Φ 14.
 ὀσίως: s.l. add. Φ 17. ἔχοντας: in marg. add. Φ 18. πάλιν: in marg. add. Φ 19. τὸ
 Φ: τόν ME 20. παρακκλησίου: παρακλησίου M, παρακ [x s.l. add.] ληθίου Φ, παρεκ-
 κλησιδίου E 22. ἀνείκαστον ME: ἀνινήκαστον a.c., ἀ [νι del.] νήκαστον p.c. Φ
 130. 2. ἀλλὰ ἄς ΦM: ἀλλ' ἄς E 6-7. ἱερομόναχος ME: ἱερομ: Φ 7. Ναθαναὴλ
 ὀνομαζόμενος: s.l. add. Φ // ὀνομαζόμενος ME: ὀνομαζόμενος Φ // μόνος Φ: om. ME
 // ἐκεῖ: s.l. add. Φ 8. σας Φ: om. ME // δέ ΦE: om. M 9-11. διότι... εὐχαριστη-
 μένοι: in parentheses posuit E 11. ἀπάνω: s.l. add. Φ

παίρνοντάς τον ὁ πατήρ ἡμῶν κατὰ μόνας (καὶ ἐνθυμούμε-
 νος τὰ ἀπερασμένα, δηλαδή, ὅπου ἂν ἐκατοικοῦσε δὲν ἔλει-
 15 παν τὰ παρόμοια), ἄρχισε μὲ πολλὴν πραότητα καὶ ταπεί-
 νωσιν νὰ τὸν παρακαλῆ τοιουτοτρόπως· «πάτερ καὶ ἀδελ-
 φέ μου, μὴν βαρύνεσαι, παρακαλῶ, πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπει-
 νούς, διότι, καθὼς βλέπεις, εἴμεθα ξένοι καὶ ἡμεῖς καὶ δὲν
 ἡμποροῦμεν ἀλλεωτρόπως νὰ κάμωμεν, ἀλλὰ καθὼς μᾶς
 20 ἐδιώρισαν οἱ προῖστάμενοι τοῦ τόπου, ἔτζι ἐποιήσαμεν.
 Λοιπόν, ἀδελφέ, ὅσον ἀπὸ μέρους μας, ἡμεῖς θέλομεν καὶ σέ
 ἀγαποῦμεν νὰ μένης μεθ' ἡμῶν καὶ ἐγὼ μὲ τὴν βοήθειαν
 τοῦ Θεοῦ νὰ σέ ἀναπαύσω κατὰ πάντα· εἰ δέ, πάλιν, καὶ
 δὲν ἡμπορῆς νὰ ἀκολουθήσης τὴν ζωὴν μας, ἡμεῖς εἰς αὐτὸ
 25 δὲν σέ βιάζομεν, κάθου μόνον καὶ πέραν τὴν ζωὴν σου ὅπως
 θέλεις καὶ βούλεσαι». Ἄλλ' ὁ παπᾶ κύρ Ναθαναήλ δὲν ἐκα-
 ταπέιστη, ὁ εὐλογημένος, μὲ κανένα τρόπον εἰς τὸ νὰ κα-
 τοικήσῃ μαζί τους, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφάνη καλὸν εἰς τοὺς ἐχέ-
 φρονας τῆς πνευματικῆς διακρίσεως, ὡσὰν ὁποῦ ἐζήτει μό-
 30 νον τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν ἐτέρων, κατὰ
 τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης. Διὰ τοῦτο καὶ δεινολογούμενος ἢ
 καὶ παραπονούμενος ἔλεγεν· «δὲν ἤυρατε ἄλλον τόπον, πά-
 τερ, ἀλλὰ ἦλθετε νὰ ἐβγάλετε ἐμένα καὶ νὰ κατοικήσετε
 ἐσεῖς;». Πρὸς ταῦτα, κατακλόμενος τὴν καρδίαν ὁ πατήρ
 σ. 113 35 ἡμῶν, ἐκινήθη πρὸς δάκρυα συμπαθείας, ὁμοίως καὶ ἐκεῖ-
 νος καὶ ἔκλαιον ἀμφότεροι. Εἶτα, λέγει ὁ κύρ Ναθαναήλ (κα-
 φ. 56ν θὼς μετὰ ταῦτα μᾶς τὸ εἶπεν μόνος του)· // «τώρα, πνευ-
 ματικὲ πάτερ, τί κλαίομεν, ὅτι ἔγινε ἔγινε· ὄχι ἄλλο· τὰ

14. ἂν ME: ἂν s.l. add. Φ // καὶ post ὅπου del. Φ 15. μέ: s.l. add. Φ 17. βαρύνεσαι: s.l. add. Φ 21. μας ME: μας e.c. Φ 28-29. ἐχέφρονας E: ἐχέμφρονας ΦM 29. τῆς ante διακρίσεως del. Φ 32. παραπονούμενος ME: παραπυροῦμενος a.c., παραπυνοῦμενος p.c. Φ // νὰ κατικῆσετε post τόπον del. Φ 33. ἦλθετε ΦE: ἦλθατε M 34. κατὰ post ταῦτα del. Φ // κατακλόμενος M: κατα [x s.l. add.] λόμενος Φ, καταβαλλόμενος E 36. κύρ Φ: κυρ E, Κύριος M 37-38. πνευματικέ: s.l. add. Φ 38-39. οὐκ' ἀπογίνονται supra τὰ γενόμενα del. copista in Φ

γενόμενα, λοιπόν, οὐκ ἀπογέγονται, μόνον εἰπέ τῶν ἀρχόν-
 40 των νὰ μὲ βοηθήσουν εἰς τὴν ἀνάγκην μου ταύτην». Ἐκ
 τούτου γίνεται φανερόν ὅτι ὄλον τῆς θείας προνοίας ἦτον
 συνέργημα καὶ οὐχὶ σφάλμα τῶν πατέρων ἢ τοῦ παπᾶ Να-
 θαναήλ. Ὅθεν, ἀναφέροντας τὰ ἄνωθεν ὁ πατὴρ ἡμῶν
 πρὸς τοὺς προεστῶτας, τοὺς εἶπεν ἀκόμη καὶ ταῦτα: «σᾶς
 45 παρακαλῶ, ἀδελφοί μου καὶ τιμιώτατοι ἄρχοντες, διὰ τὴν
 ἀγάπην τοῦ Κυρίου μας, νὰ βοηθήσετε τὸν ἀδελφόν μας
 αὐτὸν εἰς ὅ,τι ἔχει χρεῖαν, διότι ἂν αὐτὸν δὲν οἰκονομήσετε,
 ἡμεῖς δὲν ἤμποροῦμεν νὰ ἡσυχάσωμεν εἰς τὸν Προφήτην
 Ἡλίαν». Οἱ ὅποιοι τοῦ εἶπον: «ἡμεῖς, πάτερ, σοῦ ἐπροείπο-
 50 μεν ὅτι ἂν θελήσῃ νὰ κατοικήσῃ μαζί σας ἤδη καλῶς· εἰ δέ,
 μένετε ἐσεῖς ἡσυχοι, διότι ἡμεῖς ἠξέυρομεν ὅτι δὲν συμφέρει
 πλέον νὰ εὑρίσκεται αὐτὸς εἰς τὸν Προφήτην Ἡλίαν καὶ
 διὰ τοῦτο θέλομεν φροντίσῃ νὰ τὸν βάλωμεν εἰς ἄλλο μέρος
 εὐτυχέστερον καὶ καλύτερον ἀπ' αὐτοῦ ὅπου ἦτον καὶ νὰ
 55 τὸν βοηθήσωμεν εἰς ὅ,τι ἔχει χρεῖαν». Παίρνοντας, λοιπόν,
 ὁ πνευματικὸς ἡμῶν πατὴρ τοιαύτην ἀπόφασιν, δὲν ἐφρόν-
 τισε πλέον περὶ τούτου, ἀλλὰ ἄφησε ὄλον τὸ πᾶν εἰς τὸν
 Θεόν· καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀμερίμνησεν παντελῶς καὶ ἐφρόντιζε
 μόνον περὶ τῶν πνευματικῶν του τέκνων καὶ ἐν Χριστῷ
 60 ἀδελφῶν του. Μετὰ ταῦτα, λοιπόν, θέλοντες νὰ πληρώσουν
 οἱ ἄρχοντες τὴν αἴτησιν τοῦ θείου Ἱεροθέου, ἔτι δέ νὰ ἀνα-
 παύσουν καὶ τὸν παπᾶ κὺρ Ναθαναήλ καὶ νὰ τοῦ κάμουν
 ὑπακοήν, τὸν ἔκραξαν καὶ τοῦ εἶπον νὰ λάβῃ τὰ εἴ τι εἶχεν
 ἢ ἐκκλησίαν καὶ τὰ εἴ τι εἶχεν αὐτὸς ἀποκτησμένα, ἀκόμη

39. ἀπογέγονται M: ἀπωγέγονται Φ, ἀπογίνονται E 42. τῶν πατέρων ΦM: τοῦ πατρός E 44. καὶ ταῦτα: s.l. add. Φ 45. ἀδελφοί μου καὶ τιμιώτατοι: s.l. add. Φ // μου post ἄρχοντες del. Φ 46. ἀδελφόν μας ME: ἄνθρωπον del. et s.l. ἀδελφόν μας corr. Φ 51. μένετε: μένεται ΦM, μέινετε E 52. αὐτός: s.l. add. Φ // Προφήτην ME: Προφ': Φ 54-55. εὐτυχέστερον... χρεῖαν: s.l. add. Φ 57. μετελειώτητα post πλέον del. Φ 61. τὴν post τὴν iteravit M // ἔτι δέ Φ: om. ME 61-62. ἔτι δέ... Ναθαναήλ: s.l. add. Φ 62. ἄνθρωπον ante παπᾶ del. Φ 63. τόν ME: τόν a posteriori add. et sub lineam iteravit copista in Φ // τὸν παπᾶ κὺρ Ναθαναήλ post ἔκραξαν del. Φ // νά: s.l. add. Φ

65 καὶ ὅλα τὰ ζωντανά, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Νικολάου νὰ καθίσῃ ἐκεῖ ἡγούμενος. Ὁ ὁποῖος δὲν τοὺς ἤκουσεν, ὡσὰν ὁποῦ ἦτον ἀκόμη παροξυσμένος, ἐστερήθη, λοιπόν, καὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἀρχόντων· διὰ τοῦτο καὶ ἔμεινεν ἐφημέριος εἰς μίαν ἐκκλησίαν τῆς πολιτείας.

131. "Ἐπειτα, μανθάνοντες οἱ πατέρες (μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ μακαρίτου Ἱεροθέου) ὅτι εἶναι ψυχραμένοι κατ' αὐτῶν, ἐπιμελήθησαν νὰ τὸν φέρουν εἰς ἀγάπην διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Καὶ δὴ, βάνουν μεσίτας, ἐξ ὧν ὁ ἕνας

σ. 114 5 ἦτον ὁ πνευματικὸς παπᾶ κὺρ Θεοδόσιος, ὁ ὁποῖος, τέλος πάντων, τὸν ἐκατάπεισεν καὶ / ἦλθον μαζί εἰς τὸν Προφήτην Ἥλιαν καὶ τὸν ἐδέχθησαν οἱ πατέρες μὲ πολλὴν χαρὰν καὶ κάμνοντες τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν, ἐκάθισαν καὶ συνομιλήσαντες ἱκανῶς πνευματικά, ἐφιλεύθησαν ὁμοῦ καὶ

φ. 57γ 10 σωματικά, οὐχὶ μόνον μία καὶ δύο ἀλλὰ καὶ πολλάκις. // Καὶ τοιουτοτρόπως, κατεμάλαξαν τὸ ἄχθος ἐκεῖνο καὶ τὸ βᾶρος ἀπὸ τὴν καρδίαν του καὶ τὸν ὑπερευχαρίστησαν εἰς ὃ, τι ἐκλαίετο καὶ ἐπαραπονεῖτο, κρίνοντας καλύτερον τὸ νὰ στενοχωρηθοῦν αὐτοὶ καὶ νὰ κερδέσουν τὸν ἀδελφόν τους διὰ

15 τῆς ἀγάπης· ἀκόμη τοῦ ἔδωκαν καὶ τὸ μουλᾶρι ὁποῦ εἶχεν τὸ πρότερον ἢ ἐκκλησία καὶ χίλια γρόσια εἰς μετρητά. "Ἐπειτα, βάνοντες μετάνοιαν ὃ τε καθηγούμενος ἡμῶν κὺρ Εὐθύμιος καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί, εἶτα καὶ αὐτός, ἐσυγχωρήθησαν ὁμοῦ καὶ κατησπάσθησαν ἀλλήλοις. Μετέπειτα, τὸν

20 ὑπῆγαν εἰς τὸ κοιμητήριον, ὅπου ἦσαν τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου, καὶ ποιήσας τρεῖς μετανοίας ἡσπάσθη τὴν ἱεράν του κάραν, ζητώντας ἐξ αὐτοῦ καὶ τὴν

66. καθίσῃ E: καθήσῃ Φ, καθύσουν a.c., καθήσῃ p.c. M 67-68. ἐστερήθη... ἀρχόντων: s.l. add. Φ

131. 3. αὐτῶν ME: αὐτούς a.c., αὐτῶν p.c. Φ 10. οὐχὶ ΦM: ὄχι E 12. ἐπιτα post καρδίαν του del. Φ // καὶ s.l. add. Φ 13. κρίνοντας ΦM: κρίνοντας E 14. κερδέσουν ΦM: κερδίσουν E 15. ἔδωκαν M: ἔδοκαν Φ, ἔδωσαν E 16. καὶ χίλια γρόσια εἰς μετρητά: s.l. add. Φ // καὶ ΦE: om. M 17. βάνοντες ΦE: βάνοντας M 17-18. Εὐθύμιος ΦE: Εὐθύμιον M 19. κατησπάσθησαν Φ: κατισπάσθησαν M, κατεσπάσθησαν E // ἀλλήλοις E: ἀλήλοις Φ, ἄλλους a.c., ἀλλήλοις p.c. M 22. ζητώντας

ὀφειλομένην συγχώρησιν, ψάλλοντας ἐν ταύτῳ καὶ τὸ Τρισ-
 25 άγιον τῶν κεκοιμημένων καὶ τὸν ἐμνημόνευσεν. Μετὰ ταύ-
 τα, περιερχόμενος τὴν αὐλὴν τοῦ μοναστηρίου καὶ περιερ-
 γαζόμενος τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς ἐκκλησίας
 καὶ αὐτοῦ τοῦ μοναστηρίου, ἐθαύμαζεν εἰς τὰ ἕξοδα καὶ εἰς
 τοὺς κόπους τῶν ἀδελφῶν· καὶ δοξάζοντας τὸν Ἅγιον Θε-
 30 ὄν, τὸν εὐχαρίστα εἰς τὰς πανσόφους καὶ ἀρρήτους αὐτοῦ
 οἰκονομίας, λέγοντας μὲ τὸν προφήτην· «ὡς ἐμεγαλύνθη
 τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας» καὶ ποιεῖς.
 Καὶ οὕτως, ἐμίσευσεν καὶ προπέμποντές τον οἱ ἀδελφοὶ
 πάντες τοῦ ἔλεγον ὅταν θέλη νὰ ἔρχεται πάλιν, οὐχὶ ὡς ξέ-
 35 λοιπόν, ἔκαμαν ἀρχὴν καὶ ἐπῆραν τέλος τὰ μετὰ τοῦ παπᾶ
 κὺρ Ναθαναήλ.

132. Ἄλλ' ὅτι εἶναι ἀδύνατον χωρὶς πειρασμοὺς νὰ σω-
 θῆ τις, μάλιστα εἰς τωρινούς καιροὺς τῆς πολυαμαρτή-
 του καὶ ἐσχάτης γενεᾶς ἡμῶν, γίνεται φανερόν ἀπὸ τὸ ἀκό-
 λουθον (πειρασμοὺς δὲ λέγω, οὐχὶ τὰς ἀμαρτίας ὅπου κο-
 5 λάζουν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐκείνους ὅπου θλίβουν
 καὶ λυποῦν καὶ καταπονοῦν μὲν τὸ σῶμα, ἀλλ' εἰς τὴν ψυ-
 χὴν δίδουν πολλὴν τὴν ὠφέλειαν). «οἱ ἅγιοι πατέρες, προ-
 φητεύοντες περὶ τῆς ἐσχάτης γενεᾶς, εἶπον ἀποροῦντες
 πρὸς ἀλλήλους· "τί ἐργασάμεθα ἡμεῖς;". Ἀποκριθεὶς δὲ εἰς
 σ. 115 10 ἐξ αὐτῶν, ὁ ἀββᾶς / Ἰσχυρίων, εἶπεν· "ἡμεῖς τὰς ἐντολὰς
 τοῦ Θεοῦ ἐποιήσαμεν". Οἱ δὲ εἶπον· "οἱ δὲ μεθ' ἡμᾶς, ἄρα τί
 ποιοῦσι;". Καὶ εἶπεν ὁ γέρων· "μέλλουσιν εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ

ΦΕ: ζητῶν τὴν Μ 24. καὶ τὸν ἐμνημόνευσεν: s.l. add. Μ 29. εὐχαρίστα ΦΜ:
 εὐχαρίσται Ε 30. Προφήτην ΜΕ: Προφ': Φ 35. ἔκαμαν ἀρχὴν: s.l. add. Φ // καί:
 sub lineam add. Φ

132. 2. τοὺς ante τωρινούς add. Ε 6. μὲν: s.l. add. Φ 7. πολλήν Ε: πολὴν Φ, πολλά
 Μ // τὴν ΦΕ: τὰ Μ // ὠφέλειαν Ε: ὠφέλιαν Φ, ὠφελῆ (?) Μ 8. καὶ ante εἶπον del.
 Φ, καὶ praebet ΜΕ 9. εἰργασάμεθα Μ: εἰργασά [μέ s.l. add.] θα Φ, ἐργασάμεθα Ε

131. 30-31. Ψαλμ. ργ', 24.

132. 7-18. Γερροντικόν, σ. 58.

ἔργου ἡμῶν ἔρχεσθαι". Καὶ πάλιν οἱ πατέρες ἠρώτησαν
 "οἱ δὲ μετ' αὐτούς, τί;". Ὁ δὲ ἔφη· "οὐκ ἔχουσιν ὄλως ἔρ-
 15 γον οἱ τῆς γενεᾶς ἐκείνης (ἄνθρωποι)· μέλλει δὲ ἔρχεσθαι
 αὐτοῖς πειρασμὸς καὶ οἱ εὕρισκόμενοι δόκιμοι ἐν τῷ καιρῷ
 ἐκείνῳ, μείζονες καὶ ἡμῶν καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν ἔσον-
 φ. 57v ται"». Καὶ ταῦτα μὲν τὰ // ἐπρόσθεσα διὰ ἐκείνους ὅπου
 περιεργάζονται μόνον τοὺς βίους τῶν ἀγίων, ὅμως δὲν προ-
 20 θυμοῦνται νὰ ἐργάζωνται μὲ ὑπομονὴν καὶ ἀπλότητα τὰ
 γραφόμενα. Ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τοὺς ὀλιγοψύχους καὶ ἀνάν-
 δρους (πρῶτος ἐγώ), νὰ διεγερθοῦν πρὸς ἀνδρείαν ψυχῆς
 καὶ ἀναζωπυροῦντες μὲ τὴν προθυμίαν τὴν Χάριν τοῦ Ἁ-
 γίου Πνεύματος, ὅπου εὕρσκεται μέσα τους, νὰ ὑπομένουν
 25 τὰ ἐπερχόμενα μεγαλοψύχως.

133. Οὗτος εἶναι, πατέρες καὶ ἀδελφοί μου, ὁ βίος καὶ ἡ
 πολιτεία τοῦ αἰοιδίμου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἱερο-
 θέου, καθὼς προηκούσατε. Οὗτος, ἠγωνίσθη ἐκ νεαρᾶς ἡλι-
 κίας αὐτοῦ εἰς τὴν πρὸ πάντων καὶ μετὰ πάντων χριστομί-
 5 μητον ὑπακοήν. Οὗτος, ἀρίστευσεν πρὸς τὰς νοητὰς παρα-
 τάξεις τῶν πονηρῶν δαιμόνων καὶ πρὸς τὰ ἄλογα πάθη
 τῆς σαρκός, μὲ τὸ λογικὸν ἀξίωμα τῆς νοερᾶς ψυχῆς, τὸ
 αὐτεξούσιον. Τοιουτοτρόπως, λοιπόν, διέκοψε τὸ ψεῦδος μὲ
 τὴν μάχαιραν τῆς ἀληθείας καὶ παρασταθεῖς ἐνώπιον τῆς
 10 Συνόδου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὡμολόγησε τὴν ἀκρίβειαν τῆς
 ἀγιωτάτης ἡμῶν πίστεως καὶ τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα τῶν
 θείων Δογμάτων καὶ τὴν σύστασιν τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ
 παραδόσεων τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Καθολικῆς ἡμῶν Ἐκ-
 κλησίας. Καὶ ἔτσι, ἐφάνη δόκιμος εἰς τοὺς κατὰ Θεὸν καὶ
 15 διὰ τὸν Θεὸν πειρασμοὺς καὶ ἄκουσεν μυρίας κατηγορίας
 ἀπὸ ἐκείνους ὅπου φθονοῦν (τρόπον τινά) τὴν κοινὴν σω-
 τηρίαν καὶ ὠφέλειαν, μὲ τὸ νὰ μὴ θέλουν νὰ ξεσκεπάζεται ἡ

18. μὲν τά: in marg. scr. Φ 23. ἀναζωπυροῦντες ME: ἀναζωπυροῦμενοι a.c., ἀναζω-
 πυροῦντες p.c. Φ // τὴν Χάριν post ἀναζωπυροῦντες del. M // μὲ τὴν προθυμίαν: s.l.
 add. Φ

133. 7. νοερᾶς: s.l. add. Φ 7-8. τὸ αὐτεξούσιον: s.l. add. Φ 10. τὴν ἀκρίβειαν ΦE:
 τὰ ἀκριβεῖ M 17. μή: s.l. add. Φ

ἀλήθεια καὶ νὰ λάμπη τὸ φῶς. Καὶ τοῦτο διὰ τί; Ὅχι διὰ ἄλλο, παρὰ μὲ τὸ νὰ θέλουν νὰ περιπατοῦν (καὶ οἱ λοιποὶ
 20 καθὼς αὐτοί) εἰς τὸ σκότος τῆς ἀγνωσίας καὶ παραφροσύ-
 νης τοῦ νοὸς αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ βλέπουν τὴν ἴσκιαν στράταν,
 μὲ τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, «καὶ»
 νὰ περιπατοῦν ἀναμάρτητα ἢ δυσκολοαμάρτητα.

σ. 116 134. Ἄλλ' ἄρα γε καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, τὰ πνευ-
 ματικά του, λέγω, σπλάγχνα / καὶ τέκνα, ὅπου μᾶς ἔτρεφε
 «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου» καὶ μὲ τὸν ἄρτον τοῦ θεί-
 ου Λόγου, ὀλίγας κατηγορίας ἤκουσεν, τάχα, καὶ ὀλίγους
 5 πειρασμοὺς ὑπέμεινεν; Οὐχί· ἀλλὰ καὶ πολλοὺς. Ἄλλὰ καὶ
 τοῦτο μόνον, δηλαδὴ τὸ νὰ ἔβγη ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ
 νὰ περιπατῇ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἕως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν
 Ὑδραν, ὅπου τῶρα εὐρισκόμεθα, εἶναι μέγα καὶ ἀκόμη ἀπὸ
 τὸ μέγα ἀσυγκρίτως μεγαλύτερον. Καὶ τοῦτο, ὅχι δι' ἄλλο
 10 τι· ἀλλὰ, εὐρίσκοντες τὰ πρὸς ζωαρκίαν μας εὐκολώτερα,
 νὰ ἀγωνιζώμεθα ἔπειτα μὲ ὄλην μας τὴν δύναμιν νὰ φυ-
 λάττωμεν ἀκριβέστερα τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς πρὸς
 Θεὸν ὑποσχέσεις μας. Διὰ μέσου, δηλαδὴ, προσευχῆς, ἐγ-
 φ. 58r κρατείας, ἀγρυπνίας καὶ τῆς κατὰ δύναμιν νηστείας. // Ἄλ-
 15 λὰ διὰ τί καὶ διὰ ποῖον τέλος ταῦτα πάντα; Ἀπὸ τὴν διά-
 πυρον ἀγάπην, βέβαια, ὅπου ἔτρεφε πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν
 σωτηρίαν τῶν ψυχῶν μας· ὅπου λείποντες ἀπὸ τοὺς πολ-
 λούς περισπασμούς, νὰ καταγινώμεθα, ὅσον δυνάμεθα, με-

18. καὶ νὰ λάμπη τὸ φῶς: s.l. add. Φ 19. μὲ τὸ νὰ θέλουν: s.l. add. Φ // καὶ οἱ λοι-
 ποί: s.l. et in parentheses add. Φ, sine parenthesis praebet ME // οἱ λοιποὶ correxi:
 ὄλοιποὶ Φ, ὄλοι ποῖοι et M, ὄλοι πῶς E 21. διὰ ME: καὶ del. et s.l. διὰ corr. Φ 22.
 ἡμῶν: s.l. add. Φ

134. 2. σπλάγχνα ΦE: σπλάχνα M 4. ὀλίγας κατηγορίας Φ: ὀλίγην κατηγορίαν
 ME // τάχα: s.l. add. Φ 6. δηλαδὴ: s.l. add. Φ // δηλαδὴ ME: δηλ.: Φ 9. τοῦτο
 ΦM: αὐτό E 13. Διὰ μέσου ΦE: διὰ μέσου ante δηλαδὴ del. copista in M 14. ἀγρυ-
 πνίας: s.l. add. Φ 15. διὰ τί καὶ: s.l. add. Φ 15-16. ἀπὸ τὴν διάπυρον ἀγάπην: s.l.
 add. Φ 16. ὅπου ἔτρεφε πρὸς ἡμᾶς: s.l. add. Φ, post ἀγάπην et ante βέβαια transpo-
 suit ME 17. τῶν ψυχῶν ΦM: τῆς ψυχῆς E 18. περισπασμούς ME: περισπασμας

134. 3. Ἐφesc. ζ', 4.

τὰ προσοχῆς καὶ τῆς ἀδιαλείπτου νοεῶς προσευχῆς, εἰς τὸ
 20 νὰ καθαρίζωμεν τὴν καρδίαν μας ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀπὸ τὰς
 προσβολὰς τῶν πονηρῶν λογισμῶν, διὰ μέσου τῆς ἐπικλή-
 σεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι λέγει: «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε
 ποιεῖν οὐδέν».

135. Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου σεβασμιώτατοι, σᾶς παρα-
 καλῶ καὶ ἐγώ, ὁ ἐλάχιστος ἀδελφός σας, ὁμοῦ καὶ τὸν ἑαυ-
 τόν μου· ἄς μὴ φανῶμεν, λέγω, τέκνα νόθα καὶ ἀχάριστα ἢ
 ἀνάξια τῆς ἀλύσεως τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν πατρὸς καὶ πα-
 5 ραβάται τῶν πρὸς Θεὸν ὑποσχέσεων καὶ τοῦ ἀγίου καὶ
 ἀγγελικοῦ σχήματος ὅπου φορῶμεν, οἱ ταπεινοί. Ἄλλ' ἐν
 τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄς βιάσωμεν
 τὸ μετὰ ὀλίγον φθειρόμενον τοῦτο σαρκίον καὶ ἄς καταπα-
 τήσωμεν τὰς νοητὰς καὶ ποικιλοειδεῖς παγίδας τοῦ πονη-
 10 ροῦ δράκοντος, διὰ νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου
 μας καὶ εἰς τὴν Δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου μας ἔστο-
 λισμένοι μὲ τὸ ὑπέρλαμπρον φέρεμα τῆς ἀγγελικῆς ζωῆς,
 διὰ μέσου τῆς ἐγκρατείας, ὑπακοῆς, σωφροσύνης, ταπεινο-
 φροσύνης, ἀγιασμοῦ καὶ καθαρότητος καὶ τῶν λοιπῶν ἀγί-
 15 ων κατορθωμάτων. Καὶ οὕτω, νὰ συναριθμηθῶμεν, μετὰ
 τῶν ἐν ἀσκήσει λαμψάντων καὶ τῶν συνωνυμούντων ἡμῖν
 ἀγίων πατέρων ἡμῶν, δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν εἰσέλθωμεν καὶ
 σ. 117 ἡμεῖς, μετὰ τοῦ ἀοι/δίδιμου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου, εἰς τὴν

μοῦς Φ 21. ὅτι ante διὰ del. Φ, ὅτι praebet M 21-22. ἡμῖν post ἐπικλήσεως del. M
 22. ὅτι Φ: ὅπου M, ὅπου E

135. 1. σεβασμιώτατοι ME: περιπόθειτοι del. et s.l. σεβασμηώτατοι corr. Φ 4. καὶ
 ante ἀνάξια del. Φ, καὶ praebet ME // ἀλύσεως: ἀλίσεως Φ, ἀλύσεως M, κλήσεως E
 5. καί!: sub lineam add. Φ, om. ME 6. σχήματος: s.l. add. Φ // οἱ ταπεινοί: s.l. add.
 Φ 8. μετὰ ὀλίγον ΦM: μετ' ὀλίγον E 12. τό: s.l. add. Φ // ὑπέρλαμπρον ME:
 λαμπρῶν a.c., [ὑτέρ s.l. add.] λαμπρον p.c. Φ 13. τῆς M: s.l. add. Φ, om. E 13-14.
 ταπεινοφροσύνης: s.l. add. Φ 16. συνωνυμούντων: συνονύμων a.c., συνωνυμούντων
 p.c. Φ, συνονύμων M, συνωνύμων E // ἡμῖν: s.l. add. Φ // συνωνυμούντων ἡμῖν: ἡμῖν
 συνωνυμούντων a.c., συνωνυμούντων ἡμῖν p.c. mutavit Φ [α supra συνωνυμούντων et
 β ante ἡμῖν scripsit copista in Φ], συνωνύμων ἡμῖν M, ἡμῖν συνωνύμων E 18-19.
 μετὰ τοῦ ἀοιδίμου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου, εἰς τὴν οὐράνιον Βασιλείαν: εἰς τὴν

22-23. Ἰω. ιε', 5.

οὐράνιον Βασιλείαν, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἁ-
 20 γιον Πνεῦμα, τὴν παναγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον
 Τριάδα, τὸν τῶν ὅλων Θεόν, σὺν τῇ Κυρίᾳ Δεσποίνῃ καὶ
 ἀειπαρθένῳ Θεοτόκῳ, τῇ ἐγγυητρίᾳ ἡμῶν καὶ μεσιτρίᾳ πάν-
 των τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, παναχράντῳ Μαρίᾳ, συν-
 25 άμα δέ, τῷ ἐνδόξῳ καὶ προστάτῃ ἡμῶν Προφήτῃ Ἰησῆ
 καὶ πάσῃ τῇ ἐπουρανίῳ στρατιᾷ τῶν νοερῶν Δυνάμεων,
 μετὰ τῶν ἀπαξαπάντων τῶν ἁγίων, εἰς τοὺς ἀπεράντους
 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ὁ παρὼν βίος ἐτελειώθη ἔτει αὐκ', Φεβρουαρίου ζ', κατὰ τὸ
 Σάββατον τῶν ἐν ἀσκήσει λαμβάντων ἁγίων πατέρων ἡ-
 μῶν, παρὰ τῆς ἐν Θεῷ πεφιλημένης καὶ ταπεινῆς δυάδος, Εὐ-
 θυμίου καὶ Φιλοθέου καὶ τῆς λοιπῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος,
 5 Κοσμᾶ, Θεοδοσίου, Ἀρσενίου, Δωροθέου, Σάββα,
 Παρίωνος, Γερασίμου, Δοσιθέου, Ἱεροθέου,
 Συμεὼν καὶ Γεδεών. Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐξ
 Ἁγίου Ὄρους ἐλθόντες ἐνθάδε καὶ
 10 ἀνεγείραντες τὴν σεβασμί-
 αν μονὴν ταύτην.
 Δόξα τῷ Θεῷ.
 Ἀμήν.

οὐράνιον Βασιλείαν, μετὰ τοῦ ἀοιδίμου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου a.c., μετὰ τοῦ ἀοιδίμου
 πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου, εἰς τὴν οὐράνιον Βασιλείαν p.c. mutavit Φ [: α supra μετά...
 Ἱεροθέου et β supra εἰς τὴν οὐράνιον Βασιλείαν scripsit copista in Φ], μετὰ τοῦ ἀοιδί-
 μου πατρὸς εἰς τὴν οὐράνιον Βασιλείαν ἡμῶν Ἱεροθέου M, εἰς τὴν οὐράνιον Βασιλείαν,
 μετὰ τοῦ ἀοιδίμου πατρὸς ἡμῶν Ἱεροθέου E 19. καὶ M: s.l. add. Φ, om. E 22.
 μεσιτρίᾳ E: s.l. add. Φ, μεσιτήρια M 23. καὶ ante παναχράντῳ add. M // πανα-
 χράντῳ Μαρίᾳ: s.l. add. Φ 23-24. συνάμα: ἅμα a.c., [συν sub lineam add.] ἅμα p.c.
 Φ, ἅμα M, ἅμα E 25. στρατιᾷ ME: στρατᾶ a.c., στρατιᾶ p.c. Φ 26. μετὰ τῶν:
 καὶ del. et s.l. μετὰ τῶν corr. Φ, καὶ μετὰ τῶν ME

Kolofon. 1. αὐκ' ME: αὐιθ': a.c., αὐ [ιθ' del. et sub lineam κ: corr.] p.c. Φ 4. σὺν τῇ
 συνενέσι post Φιλοθέου del. Φ 8-10. καὶ ἀνεγείραντες τὴν σεβασμίαν μονὴν ταύτην:
 s.l. add. Φ

Γ'

«ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟ» ΚΡΙΤΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Σημειώνεται ότι στο ακόλουθο υπόμνημα ή έκδοση *Ε* χρησιμοποιείται μόνον ἐφ' ὅσον παρέχει ἐσφαλμένη γραφή, ἢ ἀκόμη σὲ περιπτώσεις ἐσφαλμένων γραφῶν ἀμφοτέρων τῶν κωδίκων *Φ* καὶ *Μ*. Κατ' ἐξάιρεση, ἐπίσης, ἐπισημαίνονται οἱ γραφές της γιὰ ὀρισμένες λέξεις ἢ φράσεις «ὀρθογραφικῶς ἐπίμαχες» γιὰ τὴν παρῶσα ἐκδοση, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, οἱ ἐξῆς: *δύο*, *πολλές φορές*· ἢ τὰ τοπωνύμια: *Συλίβена*, *Ἄββορος*, *Βατοπαιδίου*.

Titulus: 1. πολιτεία M: πολιτία Φ 2. τῷ M: τό Φ // Ἀγιονόμω E: ἀγιονήμω Φ, ἀγιονόμω M // Ὅρει E: ὄροι Φ, ὄρει a.c., ὄρει p.c. M 3. νήσω M: νίσω Φ 4. ἔτει M: ἔτι Φ // συγγραφείς M: συγραφῆς Φ // αὐτοῦ Φ: αὐτοῦ M // μαθητῶν M: μαθοιτῶν Φ 5. μονήν M: μονίν Φ // τιμωμένην M: τιμομένην Φ 6. ὄνομα M: ὄνομα Φ // Ἡλιοῦ E: Ἡλιοῦ Φ, Ἡλιοῦ M

1. 1. ἐλεήμων M: ἐλεήμον Φ // ἄνωθεν M: ἄνοθεν Φ 2. ἐξ ἀρχῆς M: ἐξαρχῆς Φ // οἰκονομῶν M: ἰκονομόν Φ 2-3. οἰκείου M: οἰκείου Φ 3. ἦτοι M: ἦτι Φ 4. ἄπειρος M: ἄπειρος Φ 6. θεοσεβείας M: θεοσεβεΐας Φ // φιλοθεΐας E: φιλοθεΐας Φ, φιλοθεΐας M 7. ὡσάν M: ὡς σάν Φ // Μωϋσῆς M: Μωησεΐς Φ 8. παλαιῶν M: παλεῶν Φ // ὁμοίως M: ὁμῖος Φ 9. Σολομών M: Σολομόν Φ // Ἰώβ M: Ἰώβ Φ 10. τούτων M: τοῦτων Φ 11-12. ὁμοίως M: ὁμῖος Φ 12. καθ' ἐξῆς E: καθεξῆς M, καθεξείς Φ 13. ἀσέβειαν M: ἀσέβιαν Φ 14. θείου M: θείου Φ // ἐξ ἐναντίας M: ἐξεναντίας Φ 15. φύλαξιν M: φύλαξην Φ // ζωοποιῶν M: ζοοπιῶν Φ 15-16. Σωτῆρος M: Σωτῆρος a.c., Σωτῆρος p.c. Φ

2. 1. ἐπειδή M: ἐπιδεί Φ // Ἰωάννην M: Ἰωάννην Φ 2. τοῦτο M: τοῦτω Φ 3. γεγραμμένους M: γεγραμένους Φ 3-4. πολιτεῖαν M: πολιτίαν Φ 6. ἐκατόρθωσαν M: ἐκατόρθωσαν Φ // παρακινήθωμεν M: παρακνηθῶμεν Φ 7. ἡμεῖς M: οἱμεῖς Φ // δείχοντας M: δίχοντας Φ 8. σώζομεν Φ: σώζωμεν M // γίνεται M: γίνετε Φ 9. ἐκείνους M: ἐκείνους Φ 10. ὁμοία M: ὁμία Φ // ἔργα M: ἔ [r sub lineam add.] γα Φ // ἐκείνους M: ἐκείνους Φ // οὔτω M: οὔτω Φ 11. οὐρανοφάντωρ M: οὐρανοφάντωρ Φ 11-12. γίνεται M: γίνετε Φ 12. ὡσάν E: ὡσάν Φ, ὡσάν a.c., ὡσάν p.c. M // ἕνα M: ἕνα Φ 13. ἐγκόμια M: ἐγκόμια Φ 14. ὡσάν M: ὡσάν Φ // εὐρίσκονται M: εὐρίσκονται Φ 16. ἀρκετή M: ἀρκετῆ Φ 17. καθώς M: καθῶς Φ 19. οὔτω M: οὔτω Φ // ἀναγκαίως M: ἀναγκέως a.c., ἀναγκ [ai s.l. corr.] ως p.c. Φ 20. ὠφέλεια M: ὠφέλεια Φ

3. 2. αἱ M: αἱ Φ 3. ἱστορίαις Φ: ἱστορίες M // σιωπῶνται M: σι [ω s.l. add.] πῶνται Φ 4. πρὸ τούτων M: προτοῦτων Φ // θεοκῆρυκες M: θεοκύρικες Φ // οὔτω M: οὔτω Φ 6. μνησθήσῃ: μνησθήσει Φ, μνησθήσει ME 8. ὁμοίως M: ὁμῖος Φ 10-11. δι' ἡμᾶς M: δι' ἡμᾶς Φ 13. ὑπηρέτας M: ὑπηρ [ét s.l. add.] τας Φ // οἰκονόμους M: οἰκονόμους Φ 16. ὑπερεκπερισσοῦ E: ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ΦM 17. αὐτῶν E: αὐτόν ΦM // πάλιν M: πάλιν Φ 19-20. προστάζῃ E: προστάζει ΦM 21. γένηται M: γένεται Φ 22. ἦ: ἦ ΦM 23. παρακινή E: παρακινεῖ ΦM 23-24. παραγγέλλῃ E: παραγγέλει Φ, παραγγέλλει M 24. θεία M: θεία Φ // Γραφή M: γραφή Φ 26. ἐκείνους M: ἐκείνους Φ 29-30. ἐσυγχώρησαν M:

ἐσυγχώρισαν Φ 30. ἀμαρτήματα Μ: ἀμαρτίματα Φ // ἤξιωσαν Μ: ἤξιωσαν Φ
32. συγκληρονόμους Μ: συγκληρονόμους Φ // τῶν Μ: τόν Φ

4. 1. πάλιν Μ: πάλην Φ // Ἰωάννης Μ: Ἰωάννης Φ 2. ἡ Ε: ἡ ΦΜ 3. ἀπολαύ-
σεται Ε: ἀπολαύσετε ΦΜ 5. τιμῶμεν Μ: τιμῶμεν a.c., τιμῶμεν p.c. Φ 6. ἐπαι-
νος Μ: ἔπενος Φ 6-7. ἀποθαμένους Φ: ἀποθαμμένους Μ 7. κάμνει Μ: κάμνη Φ
// τιμωτέρους Μ: τιμιότερους Φ // ὅμως Μ: ὅμος Φ 8. λέγομεν Ε: λέγωμεν
ΦΜ // ἀκούομεν Ε: ἀκούομεν a.c., ἀκούομεν p.c. Φ, ἀκούομεν Μ 9. κάμνει Μ:
κάμνη Φ 10. εὕρισκόμεθα Μ: εὕρισκόμεθα Φ // ἀκόμη Μ: ἀκόμι Φ // γῆν Μ:
γῆν Φ 11. χρειάζόμεθα Μ: χρειάζόμεθα Φ // παρηγορίαν Μ: παριγορίαν Φ 12.
ἐκεῖνων Μ: ἐκεῖνων Φ 13. πολιτείας Μ: πολιτίας Φ

5. 1. διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτω Φ // ὡσάν Μ: ὡς σάν Φ 2. εὐεργετημένος Μ: εὐερ-
γετιμένος Φ 3. πνευματικῶς Μ: πνευματικός Φ 4. προσταγῆν Μ: προσταγαῖν
Φ 5. πανοσιωτάτου Μ: πανοσιοτάτου Φ 6. Εὐθυμίου Μ: Εὐθυμείου Φ // λοι-
ποῖς Μ: λιποῖς Φ 7. συγγράφη Ε: συγράφη Φ, συγγράφει Μ 8. αἰδίου Μ:
ἀήδιμου Φ // ὡσάν Μ: ὡς σάν Φ // ἤμουν Ε: εἶμουν Φ, ἤμουν e.c. Μ 9. ἀπ'
ἀρχῆς Ε: ἀπαρχῆς ΦΜ // μέχρι Μ: μέχρι Φ

6. 1. εἴμεθα Ε: εἴμεθα Φ, ἤμεθα Μ 1-2. χρεῶσθαι Μ: χρεώσθαι Φ 2. ἐπειδὴ Μ:
ἐπιδεῖ Φ 4. ὠφέλειαν Μ: ὠφέλιαν Φ 5. πειρασμούς Μ: πιασμούς Φ // αἰσθη-
τούς Μ: ἐσθητούς Φ 6. Ἰησοῦ Μ: Ἰησοῦ Φ 7. ἐστίν Ε: ἐστίν ΦΜ 8. ὄντως Μ:
ὄντος Φ 9. μεγαλύτερην Ε: μεγαλύτερην Φ, μεγαλύτερην Μ // ἤμπορεῖ Μ:
ἤμπορεῖ Φ 10. βάλλη Μ: βάλλη ΦΕ // κανεῖς Μ: κανεῖς Φ 11. καθῶς Μ: καθῶς
Φ // πάλιν Μ: πάλην Φ 12. οὐδεῖς Μ: οὐδεῖς Φ 14. κεφάλαιον Μ: κεφάλειον
a.c., κεφάλ [αι s.l. corr.] on p.c. Φ // τοῦτο Μ: τοῦτω Φ

7. 1. λοιπόν Μ: λιπόν Φ 2. γέννημα Μ: γένιμα Φ 3. Πελοποννήσου Μ: Πελο-
πονίσου Φ // ἦτοι Μ: ἦτι Φ 4. χωρίον Μ: χορίον Φ // Συλίβена Φ: Συλήβαινα
ΜΕ 5. ἐγγύς Μ: ἐγγῆς Φ // συνορεύει Μ: συνορεύη Φ 6. Κυρνίτης Μ: Κυ [ρ
sub lineam add.] νίτης Φ 7. πῶτοι Μ: πρότοι Φ 7-8. χωρίου Μ: χορίου Φ 8.
πλοῦσιοι Μ: πλοῦσιοι Φ // πτωχοὶ Μ: πτωχοῖ Φ 9. ἡγαπημένοι Ε: ἡγαπημένοι
ΦΜ // ὁμοίως Μ: ὁμῖος Φ 10. φιλογείτονες Μ: φηλογίτονες Φ // φιλόπτωχοι Μ:
φιλόπτοχοι Φ 12. ἐσέβοντο Μ: ἐσέβωντω Φ // ὅταν Μ: ὅταν Φ // ἤρχοντο Μ:
ἤρχωντω Φ 12-13. οἶκον Φ: οἶκον Μ 13. ἐδέχοντο Μ: ἐδέχωντω Φ // μετὰ Μ:
μετὰ Φ // πάσης Μ: πᾶσης Φ // χαρᾶς Μ: χαράς Φ // ὡσάν Μ: ὡς σάν Φ 14-
15. σεμνότητα Μ: σεμνώτιτα Φ 15. ἱερεύς Μ: ἱερεῦς Φ 16. Ὑψίστου Μ: ὕψο-
στου Φ // θεοφιλῆς Μ: θεοφιλεῖς Φ // ἀνὴρ Μ: ἀνὴρ Φ 17. καμμίαν Μ: καμίαν
Φ // ἐκκλησίαν Μ: ἐκκλισίαν Φ 17-18. χωρίον Μ: χορίον Φ 18. μετοικισμένον
Μ: μετικησμένον Φ // ἄλλον Μ: ἄλον Φ 19. ἐνορίτες Ε: ἐνοροῖτες Φ, ἐνορίτες
a.c., ἐνορίτες p.c. Μ 20. θείας Μ: θεῖας Φ // Ἀκολουθίας Ε: ἀκολουθειας Φ,

ἀκολουθείας M // θείω M: θείω Φ // ζήλω M: ζείλω Φ 21. ἐπήγεν M: ἐπήγεν Φ // Κωνσταντινούπολιν M: Κονσταντινούπολην Φ 22. ἐκκλησίαν M: ἐκκλισίαν Φ // λαμβάνει M: λαμβάνι Φ // ἄδειαν M: ἄδιαν Φ // οἰκοδομήση M: οἰκοδομήσει Φ 23. δύο M: δύο ΦΕ // ὁποίας M: ὀπίας Φ // ἐτελείωσεν M: ἐτελίωσεν Φ 24. ἀγίας M: ἀγίας a.c., ἀγίας p.c. Φ 24-25. λεγομένων M: λεγομένων Φ 25. μέχρι M: μέχρι Φ // γήρους M: γείρους Φ 25-26. αἰδῆμος M: ἀΐδῆμος Φ 26. ἤθελεν M: ἤθελεν Φ // μισέυση M: μησεύση Φ 26-27. πρόσκαιρον M: πρόσκερον Φ 27. κλαυθμῶνος M: κλαθμῶνος Φ 28. πρῶτον M: πρότον Φ // ἡγούμενος M: ἡγοῦμενος Φ 29. ἐκούρευσεν E: ἐκοῦρευσεν Φ, ἐκούρευσε M 30. Ἐφραΐμ M: Εὐφραΐμ Φ // οὗτος M: οὔτος Φ, οὔτως E // ἀπῆλθεν M: ἀπήλθεν Φ 31. κληρονόμοι M: κλιρωνόμει Φ // γονεῖς M: γωνεῖς Φ 32. ὁποῖοι M: ὀποῖοι Φ // ὀνομάζονταν M: ὀνομάζουνταν Φ

8. 1. γεννηθεῖς M: γενηθεῖς Φ // ἀναγεννηθεῖς M: ἀναγενηθεῖς Φ 2. ὀνομάσθη M: ὀνομάσθει Φ // Ἰωάννης M: Ἰωάννης Φ 3. χαριτώνυμον M: χαριτόνυμον Φ // ὄνομα M: ὄνομα Φ // θείαν M: θεῖαν Φ // νεῦσιν M: νεῦσιν Φ 3-4. ἔδειξεν M: ἔδιξεν Φ 4. ὀλίγον M: ὀλίγον Φ // ἀκολουθήση M: ἀκολου [9η s.l. add.] σει Φ 5. Ἰωάννην M: Ἰωάννην Φ // ὡς M: ὡς Φ 6. τῶν καλογήρων M: τὸν καλογίρων Φ 6-7. εὐρισκόμενος M: εὐρισκόμενος Φ 7. ἡλικίαν M: ἱλικίαν Φ // ἦτον M: ἦτων Φ 8. ὑπήκοος M: ὑπύκοος Φ // ὅσα M: ὡσα Φ // δηλαδὴ M: διλαδεῖ Φ 10. ὑπακούετε M: ὑπακοῦετε Φ // γονεῦσιν M: γονεῦσιν a.c., γονεῦσιν p.c. Φ 11. φυλάγη M: φυλάγει Φ // ὀλίγα M: ὀλίγα Φ 12. εἶχον M: εἶχων Φ // ἴσως M: ἦσος Φ // παρομοίωση M: παρομιάσει Φ 13. ἐκείνους M: ἐκεῖνους Φ // ἐφύλαττον M: ἐφύλαττων Φ 14. Ἰακώβ M: Ἰακώβ Φ 15. Μωϋσῆν M: Μωϋσῆν Φ // Ἰωσήφ M: Ἰωσήφ Φ // τοῦτω M: τοὔτω Φ // χωρὶς M: χορὶς Φ 16. ἄλλο M: ἄλλω Φ // φαίνεται M: φένεται Φ // ἔγινε M: ἔγιναι Φ // θείαν E: θεῖαν Φ, θεῖαν a.c., θεῖαν p.c. M // πρόνοιαν M: πρόνιαν Φ 17. μέλλουσαν M: μέλουσαν Φ // Ἰωάννου M: Ἰωάννου Φ // τό M: τώ Φ 18. εἶχεν M: ἦχεν Φ // ἔπειτα M: ἔπιτα Φ // ὄχι M: ὄχι Φ 19. ὀλίγων M: ὀλίγων Φ // ἐνεπιστεύθη M: ἐνεπιστεῦθει Φ 20. ἐτέρους M: ἐτέρους Φ // ὀδηγός M: ὀδιγός Φ // παρακινήτης M: παρακηνιτής Φ 21. φύλαξιν M: φύλαξην Φ // ζωοπιῶν M: ζωοπιῶν Φ 22. θείων M: θεῶν Φ 23. Καθολικῆς M: καθολικῆς a.c., καθολικῆς p.c. Φ // Ἀποστολικῆς M: ἀποστολικῆς a.c., ἀποστολικῆς p.c. Φ // Ἀνατολικῆς M: ἀνατολικῆς a.c., ἀνατολικῆς p.c. Φ 23-24. Ὀρθοδόξου M: ὀρθωδόξου a.c., ὀρθωδόξου p.c. Φ 24. Ἐκκλησίας M: ἐκκλισίας a.c., ἐκκλησίας p.c. Φ

9. 1. ἀληθείας M: ἀληθείας Φ // φθονῶν M: φθωνῶν Φ 2. μισόκαλος M: μησώκαλος Φ 3. ὡς E: ὅς Φ, ὅς M // πνεῦμα M: πνεῦμα Φ 4. Ἰωάννην M: Ἰωάννην Φ // φοβούμενος M: φοβοῦμενος Φ 5. ἡμπορέσει M: ἡμπορέσει Φ 6-7. ποικιλοειδῆς M: ποικιλοηδῆς Φ 7. ἀποκτείνῃ M: ἀποκτίνι Φ 8. τοιουτοτρόπως M: τιουτοτρόπος Φ 9. μαζί E: μαζή Φ, μαζί M // ἔτυχεν M: ἔτιχεν Φ 10. ἕναν M:

ἕναν Φ // ὑψηλόν Μ: ὑψιλόν Φ // ὡς Μ: ὄς Φ 11. Ἰωάννης Μ: Ἰωάννης Φ 11-
 12. ἐξερρίζωθη Ε: ἐξεριζόθει Φ, ἐξερριζόθη Μ 12. εἶχε Μ: ἤχε Φ 13. ὄντως Μ:
 ὄντος Φ // φθόνος Μ: φθόνως Φ // παλαιού Μ: παλεοῦ Φ // ἐκείνου Μ: ἐκεῖνου Φ⁹
 // ὄφρεως Ε: ὄφρεος Φ, ὄφρεος Μ 14. ἔδωσεν Ε: ἔδοσεν ΦΜ // εὐλογημένος Μ:
 εὐλογιμένος Φ 15. ἐγκρεμνόν Μ: ἐγκρεμ [ε del.] νόν Φ // ὁποῖον Μ: ὀπίον Φ //
 τινας: τινάς ΦΜΕ 16. κτυπώντας Ε: κτιπόντας Φ, κτυπόντας Μ // ἕνα Μ: ἕνα
 Φ 17. ἔως Μ: ἔως Φ 18. τά² Μ: τα Φ 19. ὀνομάζεται Μ: ὀνομάζεται Φ //
 Ἰαββωρος ΦΜ: Ἰαβωρος Ε // ὁποίας Μ: ὀπίας Φ 19-20. πίνουν Μ: πύνουν Φ
 20. χωρίου Μ: χορίου Φ 22. εὐθύς Μ: εὐθῆς Φ // βοήθησον Μ: βοήθεισον Φ 23.
 γλύτωσε Μ: γλύτωσε Φ 24. ἀποθάνη Μ: ἀποθάνι Φ 24-25. μοναστήριον Μ:
 μοναστήριον Φ 25. γένη Μ: γένι Φ // εὐθύς Μ: εὐθεῖς Φ 26. λαμβάνει Μ:
 λαμβάνι Φ // ὀλίγον Μ: ὀλίγον Φ 27. παίρνουσα Ε: πέρνουσα ΦΜ 28. ἀγκά-
 λας Μ: ἀγκάλλας Φ // τρέχει Μ: τρέχη Φ 29. πλύνοντας Μ: πλήνοντας Φ //
 αἵματα Μ: αἵματα Φ // ἐτύλιξεν Μ: ἐτίλιξεν Φ // ἕνα Μ: ἕνα Φ 30. στρώμα Μ:
 στρόμμα Φ 31. οὕτω Μ: οὕτω Φ // γυρίζοντας Μ: γιρῆζοντας Φ // ὀφθαλμούς
 Μ: ὀφθαλμούς Φ 32. ἐπαρακαλοῦσεν Μ: ἐπαρακαλούσεν Φ // ἐκείνην Μ:
 ἐκείνην Φ // ὀποῦ Μ: ὀποῦ Φ 33. βοηθήση Μ: βοηθήσει Φ // Δέσποιναν Μ: Δέ-
 σπιναν Φ 34. κοινήν Μ: κεινοῖν Φ // καταφυγήν Μ: καταφυγῆν Φ 35. παρα-
 μυθίαν Ε: παραμυθίαν Φ, παραμυθειαν Μ // συχνῶς Μ: συχνός Φ 36. βοήθη-
 στον¹ Μ: βοήθεισον Φ // βοήθησον² Μ: βοήθεισον Φ 37. τοιαύτην Μ: τιαύτην Φ //
 εἶχεν Μ: ἤχεν Φ // εὐλαβῆς Μ: εὐλαβεῖς Φ // ἐκείνη Μ: ἐκεῖνη Φ 38. πειρασμόν
 Μ: πιασμόν Φ // θλίψιν: θλίψιν ΦΜΕ // ἐπικαλήται: ἐπικαλεῖται ΦΜΕ 39. Θε-
 οτόκου Μ: Θεο[τόκου sub lineam scr.] Φ 40. ἰάτρευσον Μ: ἰάτρευσον Φ 40-41.
 τελειώσω Μ: τελιώσω Φ 41. ἐκεῖνο Μ: ἐκεῖνο Φ // ἔταξα Μ: ἔ [τα sub lineam
 add.] ξα Φ // τοιουτοτρόπως Μ: τιοιουτοτρόπος Φ 42. ἐκείνην Μ: ἐκείνην Φ //
 ὑγίαν Μ: ὑγίαν Φ 43. υἱού Μ: υἱού Φ 44. σκοποῦ Μ: σκο [π del.] ποῦ Φ //
 ἐκείνη Μ: ἐκείνη Φ // ἄμα Ε: ἄμα Φ, ἄμα a.c., ἄμα p.c. Μ 45. φιλότεκνος Μ:
 φιλότεκνος Φ // ἐφάνη Μ: ἐφάνι Φ 45-46. εὐφραινομένη Μ: εὐφρονομένη Φ

10. 1. ἀσκηώθη Ε: ἀσικόθει Φ, ἀσικώθη Μ // Ἰωάννης Μ: Ἰωάννης Φ 2. παρ'
 ἑλπίδα Μ: παρελπίδα Φ // ὄλος Μ: ὄλος Φ // ὑγιῆς Μ: ὑγιεῖς Φ // ἐζήτησε Μ:
 ἐζήτησε Φ 3. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // πώς Ε: πώς ΦΜ // ἀσκηώθη Ε: ἀσκηόθη Φ,
 ἀσικώθη Μ // οὕτω Μ: οὕτω Φ // ὡσάν Μ: ὡς σάν Φ 4. ὑγίαν Μ: ὑγίαν Φ
 5. ἐρωτώμενον Ε: ἐροτόμενον Φ, ἐρωτόμενον Μ // πονῆ Ε: πονεῖ Μ, πονί Φ 6.
 ὄχι Μ: ὄχι Φ // πονεῖ Μ: πονί Φ // μῆτερ Μ: μήτερ Φ 7. πληροφορηθῆ Μ: πλη-
 ροφορηθῆ Φ // καλύτερα Ε: καλήτερα Φ, καλλίτερα Μ // πιάνει Μ: πιάνι Φ 8.
 ὡσάν Μ: ὡς σάν Φ 9. πώς Ε: πώς ΦΜ // ἦτον Μ: ἦτον Φ // ὄλι Μ: ὄλοι a.c.,
 ὄλη p.c. Φ // πληγῆ Μ: πληγῆ Φ 10. κατατρυπημένη Μ: κατατρυπιμένη Φ //
 μετρεῖ Μ: μετρῆ Φ // ἦσαν Μ: ἦσαν Φ 11. περισσώτεροις: περισώτερες Φ, περισ-
 σότερες ΜΕ 11-12. παίρνει Ε: πέρνει Φ, πέρνει Μ 12. λοιπόν Μ: λι [πόν in
 marg.] Φ // ἐβγάξει Ε: εὐγάξη Φ, εὐγάξει Μ 13. τρίμματα Μ: τρίματα Φ 13-

14. ἀρμοδίους M: ἀρμόδιους Φ 14. ἀλοκφάς M: ἀληφάς Φ // εἰς M: ἦς Φ // ὀλίγας M: ὀλίγας Φ // τελείως M: τελίος Φ 15. φρόνιμος M: φρόνιμως Φ // στοχασθῆ M: στοχασθεῖ Φ // βεβαιώση: βεβαιώση Φ, βεβαιώσει ME 16. πώς E: πῶς ΦM // ἓνα M: ἓνα Φ // θαύμα M: θαύμα Φ 17. ὁποῖαν M: ὁπῖαν Φ // ἔμελλεν M: ἔμελεν Φ // ταῦτα E: ταῦτα ΦM // ἀφιερωθῆ M: ἀφιεροθεῖ Φ 18. προσέτι M: πρὸς ἔτι Φ 19. βάλῃ ΦM: βάλλῃ E // ἐγγυήτριαν M: ἐγγηῖτριαν Φ // Μονογενῆ M: μονογενή Φ 20. Ἰησοῦν M: Ἰησοῦν Φ 21. πάλιν M: πᾶλιν Φ // Ἰωάννης M: Ἰωάννης Φ 22. ἕως M: ἕως Φ

11. 1. μά M: μά Φ // ἐπειδὴ M: ἐπιδεῖ Φ // πατήρ M: πατῆρ Φ 3. σπείρη M: σπῖρη Φ 4. ἀμπελώνας M: ἀμπελώνας Φ // ἄλωνίση M: ἀλόνῃσι Φ 5. ἐσοδιάση E: ἐσωδιάση ΦM // ἐκείνας M: ἐκείνας Φ 5-6. δώση E: δώσει Φ, δώσει M 6. ἐκείνας M: ἐκείνας Φ 6-7. αὐτάρκειαν M: αὐτάρκιαν Φ 7. βασιλικά M: βασιλικά Φ 8. ἐκεῖνο M: ἐκεῖνω Φ 8-9. ἔχοντες M: ἔχωντες Φ 9. διατροφάς M: διατροφάς Φ // τούτοις M: τοῦτοις Φ 9-10. ἀρκεσθῆσόμεθα M: ἀρκεσθησόμεθα Φ 10. ἄρα γε M: ἄραγε Φ // ἀμελοῦσε M: ἀμελούσεν Φ 10-11. δεομένους M: δεωμένους a.c., δεομένους p.c. Φ 11. ἐλεημοσύνην M: ἐλεημοσίνην Φ // ἐκείνη M: ἐκείνη Φ 12. ἐδοκίμασε M: ἐδωκίμασεν ΦM // δύο M: δύο ΦE 12-13. πλουσιότητος M: πλουσιότιτος Φ 13. πτωχείας E: πτωχίας ΦM // ὄχι M: ὄχι Φ // ἤξεύροντας E: ἤξεύρωντας ΦM 14. ἀνάγκην M: ἀνάγγην Φ // πτωχείας E: πτοχίας Φ, πτωχίας M // ὑπέφερον M: ἠπέφερον Φ 15. πτωχόν M: πτοχόν Φ // χωρίς M: χωρίς Φ // ὁποῦ M: ὁποῦ Φ 16. ἐκεῖνο M: ἐκείνω Φ // εὐρίσκετο M: εὐρίσκετω Φ 17. ὀλίγον¹ M: ὀλίγον Φ // ὀλίγον² M: ὀλίγον Φ 18. ἄλλο M: ἄλλω Φ // εἶδος M: εἶδως Φ // ἐπειδὴ M: ἐπιδεῖ Φ 19. ἐλεημοσύνη M: ἐλεημοσίνη Φ // φαίνεται M: φέναιται Φ // ποσότητα M: ποσώτητα Φ // πολλῶ M: πολῶ a.c., πολλῶ p.c. Φ 20. μᾶλλον M: μάλον a.c., μᾶλλον p.c. Φ 21. συμπάθεια M: συμπᾶθεια Φ 21-22. δεδομένα M: δεδωμένα Φ 22. ἐξ ἀρχῆς M: ἐξαρχῆς Φ

12. 1. φοράν M: φωράν Φ // ἓνα M: ἓνα Φ // τῆς M: τοῖς Φ 2. εὐρίσκοντας E: εὐρίσκοντας Φ, εὐρίσκωντας M // ἓνα M: ἓνα Φ // δρόμον M: δρόμων Φ 3. καταπαγωμένον M: κατὰ παγομένον Φ // ὀλίγον M: ὀλίγον Φ // φόρεμα M: φώρεμα Φ 4. συμπονῶντας M: συμπονόντας Φ // αὐτό M: αὐτῶ Φ // παίρνοντας E: πέρνοντας Φ, πέρνωντας M 5. ἐπήγε M: ἐπίγεν Φ 6. ἐξεσταίνετον E: ἐξεστένετον ΦM 7. μήτηρ M: μήτερ Φ // κρατήσωμε M: κρατί [σω s.l. add.] μαι Φ // αὐτό M: αὐτῶ Φ 8. μαζί M: μαζῆ Φ // ἐπειδὴ M: ἐπιδεῖ Φ 9. ὁποῖα M: ὁπῖα Φ // τοιαύτην M: τιαύτην Φ // ἠϋφράνθη M: ἠϋφράνθει Φ 10. ἐχάρηκεν M: ἐχάρικεν Φ // τοιαύτην M: τῆ αὐτῆν Φ 12. ὅλα M: ὅλα Φ // ἐβλεπον M: ἐβλεπων Φ 13. εὐθύς M: εὐθῆς Φ // παίρνει E: πέρνει Φ, πέρνει M // ἓνα M: ἓνα Φ 14. τῆς M: τοῖς Φ // ἔνδυσε ΦE: ἔνδυσε a.c., ἔνδυσαι p.c. M // ἐκεῖνο M: ἐκείνω Φ // τό M: τῶ Φ 15. ὥρας M: ὥρας Φ // ἔφαγον M: ἔφαγων Φ // μαζί M: μαζῆ Φ // ὥραν M: ὥραν Φ 16. ἱκανήν M: ἱκανίν Φ // ἐξήλθε M: ἐξήλθεν Φ // οἴκου M: οἴκου Φ

13. 2. δηλαδή M: δηλαδεῖ a.c., δηλαδῆ p.c. Φ // φρόνιμα M: φρώνιμα Φ 3. πηγαινόντας M: πηγένοντας Φ 3-4. ἐκκλησίαν M: ἐκ [x sub lineam add.] λησίαν Φ 4. στέκονται M: στέκουντε Φ // εὐλάβειαν M: εὐλάβιαν Φ 5. ἀνοικτούς M: ἀνυκτούς Φ // ἦ M: ἦ Φ // χέρια τους E: χεριά τους Φ, χεριά τους M 6. ὡσάν M: ὡς σάν Φ // μερικούς M: μερικοὺς Φ // ἀπαιδευτούς M: ἀπεδευτούς a.c., ἀπ [αι s.l. corr.] δεύτους p.c. Φ 7. μαζωμένα E: μαζομένα ΦM // πόδια τους M: ποδιά τους Φ // ἓνα M: ἓνα Φ 9. ἕως M: ἕως Φ // γῆν M: γῆν Φ // δηλαδή M: διλαδί Φ // πρῶτον M: πρότον Φ 10. πρόσωπον M: πρόσποπον Φ // ἀπ' ἐκεῖ M: ἀπεκεῖ Φ // ἔπειτα M: ἐπιτα Φ 11. ὕστερα M: ἤστερα Φ 12. γῆν M: γῆν Φ // τοιουτοτρόπως M: τιοιουτοτρόπος Φ // σταυρώνοντας E: σταυρόνοντας ΦM // ἑαυτόν M: ἐαυτόν Φ 13. στέκονται M: στέκουντε Φ // ἔπειτα M: ἐπιτα Φ // σταυρωμένα M: σταυρομένα Φ // χέρια τους E: χεριά τους ΦM // ἕως M: ἕως Φ

14. 1. ὅταν M: ὅταν Φ // ἤθελον M: ἤθελον a.c., ἤθελ [ω sub lineam corr.] v p.c. Φ 1-2. κοιμηθοῦν M: κλημηθοῦν Φ 2. ἀφηνεῖν E: ἀφινεν Φ, ἀφινε M // πρῶτα M: πρότα Φ // κάμνουν M: κάμ [v sub lineam add.] ουν Φ 3. Ἄγιος M: Ἄγιος a.c., Ἄγιος p.c. Φ 4. ἤξευρον M: ἤξευρον Φ 5. τόσας M: τώσας Φ // οἴκου M: οἴκου Φ 6. μακαρίτισσα E: μακαρίτησα Φ, μακαρίτισα e.c. M 7. τοῦτο M: τοῦτω Φ // ἑορτῆς M: ἑορτῆς Φ // ἐσήκωνε E: ἐσίκωνε Φ, ἐσύκωνε M 7-8. ὕστερα M: ἴστερα Φ 8. προητοιμάζεν M: προητίμαζεν Φ // παίρνοντας E: πέρνωντας ΦM 9. πολλάκις M: πωλλάκις Φ // ὑπήγαιεν M: ὑπίγενεν Φ 9-10. σημαντήρος M: σιμαντήρος Φ 10. ὄχι M: ὄχι Φ 11. ἑορτάς M: ἑορτάς Φ // ἐφύλαττε M: ἐφύλατε Φ 12. οὕτω M: οὕτω Φ // ἀπ' ἔξω E: ἀπέξω ΦM // ὥστε M: ὥστε Φ 12-13. ἐθαύμαζον M: ἐθαύμαζων Φ 13. μερικοί M: μεροικί Φ // τί M: τῆ a.c., τί p.c. Φ // ἑορτή E: ἑορτήν M, ἑορτῆ Φ // ἔχομεν M: ἔχωμεν Φ 14. ἦ M: ἦ Φ // ἐλάμβανον M: ἐλάμβανων Φ

15. 1. πάλιν M: πάλην Φ // ὅταν M: ὅταν Φ // ἤρχετον M: ἤρχετον Φ 1-2. χωρίον M: χορίον Φ 3. συνήθειαν M: συνίθηαν Φ // ἐξομολογηθοῦν M: ἐξομολογηθοῦν Φ // ἔπαιρνε E: ἔπερνε Φ, ἔπερνε M 4. ἐπήγαιεν M: ἐπίγενεν Φ 5. μετάνοιαν M: μετάνιαν Φ // φιλήσουσιν M: φιλίσουσιν Φ 6. εὐλογῆση M: εὐλογεῖσι Φ // εἶχον M: εἶχων Φ 7. ἡλικίαν M: ἡλικεῖαν Φ // ἐξομολόγησιν M: ἐξομολόγησιν Φ

16. 1. τεσσαρακοστάς M: τεσσαρακοστάς Φ 1-2. νηστησίμους E: νισπισίμους a.c., νιστησίμους p.c. Φ, νηστισίμους M 2. ἐπαρτηροῦσεν M: ἐπαρτυροῦσεν Φ // ἐφύλαττε M: ἐφύλατε Φ 3. ἐπειδή M: ἐπιδεῖ Φ // ἀμφοτέρωθεν: ἀμφωτέροθεν Φ, ἀμφοτέροθεν ME 4. φοράν M: φωράν Φ // ἦ M: ἦ Φ // τό M: τῶ Φ 5. ὄντας M: ὄντας Φ // προητοιμασμένη M: προητιμασμένη Φ 6. ἐνοχλοῦνται M: ἐνοχλοῦνται Φ 7. στέλνει M: στέλνι Φ // ἕως M: ἕως Φ // δύο ME: δύο Φ 8. ὥρας M: ὦρας Φ // δειλινόν M: διλινόν Φ 9. ἐλθῆτε M: ἐλθοῖται Φ 10. θεῖαν M:

θείαν Φ 11. χωρίς Μ: χωρίς Φ 12. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // τοσοῦτον Μ: τοσοῦτον Φ 12-13. ἐδηγγήθημεν Μ: ἐδηγγεῖθημεν Φ 13. φανῆ Μ: φανί Φ // ὁμοίως Μ: ὁμίως Φ // πάλιν Μ: πάλην Φ 14. καρπός Μ: καρπῶς Φ // γεγραμμένον Μ: γεγραμένον Φ 15. τῶν Μ: τον Φ

17. 1. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // Ἰωάννης Μ: Ἰωάννης Φ // χρόνον Μ: χρόνον Φ 2. ἡλικίας Μ: ἱλικίας Φ // ἀπαρνείται Ε: ἀπαρνίτε Φ, ἀπαρνῆται Μ 3. συγγενεῖς Μ: συγγενοῖς Φ // συνομηλικούς Μ: συνομηλικούς Φ 4. ὄλα Μ: ὄλλα Φ 5. ματαίου Μ: ματέου a.c., ματ [αί s.l. corr.] ου p.c. Φ // αἰῶνος Μ: αἰῶνος Φ 6. ὡς Μ: ὡς Φ // ὡσπερ Μ: ὡς περ Φ 7. Ἄνναν Μ: Ἄναν Φ 7-8. ἀφιερώνεται Μ: ἀφιερώνεται Φ 8. πηγαίνει Μ: πηγένη Φ 9. μοναστήριον Μ: μοναστήριον Φ 9-10. ἐπονομαζόμενον Φ: ἐπωνομαζόμενον Μ 10. Φονέως Μ: Φονέος Φ // παραδίδει Μ: παραδίδη Φ // χείρας Μ: χείρας Φ 11. της Μ: τις Φ // θείου Μ: θεῖου Φ 12. ὀνόματι Μ: ὀνόματι Φ 13. ὁπίος Μ: ὀπίος Φ 13-14. πειρασμούς Μ: πειρασμούς Φ 14. τῶν Μ: τόν Φ // Ἀλβανιτῶν Μ: Ἀλλβανιτῶν Φ 15. ἀειμνηστος Μ: ἀύμ [ν e.c.] ηστος Φ // ὄντως (e.c.) Μ: ὄντος Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ 16. Ἰωάννην Μ: Ἰωάννην Φ // τὸ μέσον Μ: τῶ μέσων Φ 17. παρευθῆς Μ: παρευθεῖς Φ // βάνει Μ: βάνι Φ // γράμματα Μ: γράματα Φ // ὀλίγον Ε: ὀλίγον Φ, ὀλίγον a.c., ὀλίγον p.c. Μ 18. ἐκκλησιαστικὴν Μ: ἐκκλησιαστικεῖν Φ // Ἀκολουθίαν Μ: ἀκο [υ del.] λουθεῖαν Φ 19. εὐφυῆς Μ: εὐφυῆς Φ // ὀξύρους Μ: ὀξίτους Φ 20. γραμματικά Μ: γραματικά Φ 20-21. ὀλίγας Μ: ὀλίγας Φ 21. καταδρομάς Μ: καταδρωμάς Φ 22. Ἀλβανιτῶν Μ: Ἀλλβανιτῶν Φ // πρὸ ὀλίγων Μ: προ ὀλύγων Φ // εἶχον Μ: ἤχων Φ 23. διὰ τοῦτο Μ: διατούτο Φ // εὐρίσκετον Μ: εὐ [β s.l. add.] ρίσκετον Φ 24. μοναστήριον Μ: μοναστήριον Φ // κέλλαν Μ: κέλαν Φ 24-25. ὑποτασσόμενος Μ: ὑποτασώμενος Φ 25. ὑπηρετῶντας Μ: ὑπηρετόντας Φ // πειθόμενος Μ: πειθώμενος Φ 26. Παῦλον Μ: Παύλον Φ // πείθεσθε Ε: πείθεσθαι Φ, πείθεσθαι Μ 27. αὐτοί Μ: αὐτοῖ Φ 28. μισθόν Μ: μισθόν Φ 29. γράμματα Μ: γράματα Φ 29-30. μοναδικοῦ Μ: μοναδικού Φ 30. προβαίνοντας Μ: προβέροντας Φ // ἡλικίαν Μ: ἡλικεῖαν Φ 30-31. πρόθυμος Μ: πρόθυμως Φ 31. ἐφαίνετον Ε: ἐφένετον ΦΜ // ἐπαινετός: ἐπενετῶς Φ, ἐπαινετῶς ΜΕ

18. 1. εὐρίσκετον Μ: εὐρίσκετον Φ 2. θεῖος Μ: θεῖος Φ // Λακεδαιμονίας Μ: Λακαιδεμονίας Φ 3. ὀνόματι Μ: ὀνόματι Φ // Ἰωάννην Μ: Ἰωάννην Φ 4. γένη Μ: γένη Φ // σκευός Μ: σκευῶς Φ // ἐκλογῆς Μ: ἐκλωγεῖς Φ // κάμνει Ε: κάμνη Φ, κάμνη a.c., κάμνει p.c. Μ 5. κουρεύει Μ: κουρεύη Φ // δόκιμον Ε: δῶκιμων Φ, δόκιμων a.c., δόκιμον p.c. Μ 6. ὀνομάζοντας Μ: ὀνομάζωντας Φ // Ἰωσήφ Μ: Ἡωσήφ Φ // ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ // κάμνει Μ: κάμνη Φ 7. ὑπηρετοῦσεν Μ: ὑπηρετούσεν Φ // αὐτό Μ: αὐτῶ Φ // ἕως Μ: ἕως Φ 8. ὀποῦ Φ: ὀποῦ Μ // ἐπιμέλειαν Μ: ἐπιμέλησαν Φ // προθυμίαν Μ: προθυμήσαν Φ 9. αἰδίδιμος Μ: ἀήδιμος Φ // ἐσκούπιζεν Μ: ἐσκούπηζεν Φ 10. ἐπάστρευεν: ἐπάστρεβεν Φ, ἐπάστρε-

βε ΜΕ 12. ἡμέραν Μ: ἡμέραν Φ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 13. τροπάρια Μ: τρο-
 πάρια Φ // κανοναρχήση Μ: κανοναρχήσι Φ 14. καθηγούμενον Μ: καθηγού-
 μενον Φ // ὀνειδίση Μ: ὀ [νι s.l. add.] δήσει Φ // ἐπειδή Μ: ἐπιδεί Φ 15. διαβάζη
 Μ: διαβάζει Φ // Ἀκολουθίαν Μ: ἀκολουθείαν Φ 16. εὐφραδής Μ: εὐφραδεῖς Φ
 // καθαρότατα Φ: καθαρώτατα a.c., καθαρότατα p.c. Μ // ὡς Μ: ὡς Φ 17. οὐ-
 δεῖς Μ: οὐδεῖς Φ // ὅμως Μ: ὅμος Φ // πολύ Μ: πολεῖ Φ 18. ἐπειδή Μ: ἐπιδεί Φ
 // ἦ Μ: ἦ Φ 19. ἐρράπιζεν Μ: ἐράπιζεν Φ // καμμίαν Μ: καμίαν Φ // πολλά-
 κεις Μ: πολλακείς Φ 20. ἐκείνος Μ: ἐκίνος Φ // ἐσυμπαθοῦσεν Μ: ἐσυμπαθούσεν
 Φ 21. παιδεία Μ: παιδία Φ 22. παιδεία Μ: παιδεία Φ 22-23. ἀνοίγει Μ: ἀνή-
 γει Φ 23. εἰ Μ: ἦ Φ // χωρίς Μ: χορίς Φ // ἐστε Μ: ἐσταῖ Φ, ἐστέ Ε // παιδεί-
 ας Μ: παιδίας Φ // ἦς Μ: ἦς Φ // μέτοχοι Μ: μέτοχη Φ 24. γεγόνασι Μ: γεγώ-
 νασοι Φ // ἐστέ Μ: ἐσταῖ Φ // οὐχ Μ: οὐχ' Φ // υἱοί Μ: υἱοῖ Φ 25. ὅστις Μ: ὅς
 τις Φ // φείδεται Μ: φήδεται Φ // ἑαυτοῦ Μ: ἐαυτοῦ Φ // βακτηρίας Μ: βακτιρί-
 ας Φ // μισεῖ Μ: μησεῖ Φ // ἑαυτοῦ Μ: ἐαυτοῦ Φ 26. Ἰωσήφ Μ: Ἡωσήφ Φ //
 ὡς Μ: ὅς Φ // φρόνιμος Μ: φρόνημος Φ 27. ἑαυτόν Μ: ἐαυτόν Φ 28. προξενῆ Ε:
 προξενεῖ ΦΜ // ἦ Μ: ἦ Φ // εἰς τε Μ: ἦς τε Φ 29. προεστῶτα Μ: προεστότα Φ
 // ἤξευρεν Μ: ἤξευρεν Φ // ὅτι Μ: ὅτι Φ 30. ἀρχή Μ: ἀ [ρ sub lineam add.] χῆ Φ
 // πάσης Μ: πᾶσης Φ // ἀγαθοεργίας Μ: ἀγαθοεργίας Φ // πολλακίς Μ: πολλα-
 κοῖς Φ 31. ἐκλειεν Ε: ἐκλιεν Φ, ἐκλιε Μ // τῆς Μ: τῆς Φ // ἐκκλησίας Μ:
 ἐκκλισίας Φ 32-33. καλλινίκων Μ: καλινίκων Φ 34. τείχη Μ: τίχοι a.c., τείχοι
 p.c. Φ // ἐκκλησίας Μ: ἐκκλισίας Φ // πῶς ΦΜ: πῶς Ε // ἦσαν Ε: ἦσαν Φ, ἦσαν
 a.c., ἦσαν p.c. Μ // καθωπλισμένοι: καθωπλησμένοι ΦΜ, καθοπλισμένοι Ε 35.
 ὡσάν Μ: ὡς σάν Φ // τυράνων Μ: τυράνων Φ 36. παρῆσιαν Ε: παρισίαν Φ, πα-
 ρησίαν Μ // φρόνημα Ε: φρόνιμα ΦΜ // ἀνδρεῖον Μ: ἀνδρίον Φ 37. γενναίωτα-
 τον Ε: γενεότατον Φ, γεναιότατον Μ // διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτω Φ 38. ἦ Μ: ἦ Φ
 39. μαρτυρήση Μ: μαρτυρήσι Φ 40. διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτω Φ // καθ' ἑαυτόν Μ:
 καθ' ἑαυτόν Φ 41. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 42. Ἀγαρηνῶν Μ: Ἀγαροινῶν Φ 43.
 ἐλέγχοντας Ε: ἐλέγχωτας Φ, ἐλέγχωντας Μ // ἀσέβειαν Μ: ἀσέβιαν Φ // ὁμο-
 λογήσω Μ: ὁμολογίσω Φ 44. ἀληθινόν Μ: ἀλιθινόν Φ 44-45. τοιουτοτρόπως
 Μ: τιοιυτοτρόπος Φ 45. συλλογιζόμενος Μ: συλογιζόμενος Φ // ἤκουσεν Μ:
 ἤκουσεν Φ 46. ἐάν Μ: ἐάν Φ // ἀθλή Μ: ἀθλή Φ // οὐ Μ: οὐ Φ // στεφανοῦται
 Μ: στεφανοῦται Φ 47. μή Μ: μοῖ Φ // νομίμως Μ: νόμήμος Φ // ἀθλήση Μ:
 ἀθλήσι Φ // χωρίς Μ: χορίς Φ 47-48. ἀνάγκη Ε: ἀνάγγην Φ, ἀνάγγην a.c.,
 ἀνάγκην p.c. Μ 48. χωρίς Μ: χορίς Φ // ἀπ' ἐκείνους Μ: ἀπέκείνους Φ 49. ῥι-
 ψοκίνδυνος Μ: ῥυψωκῆνδυνος Φ // τοῦτο Μ: τοῦτω Φ // ἀφῆνι Ε: ἀφῆνι Φ, ἀφῆνι Μ

19. 1. ἐξῆς Μ: ἐξῆς Φ 3. ἀγῶνας Ε: ἀγῶνας ΦΜ // διαφόρους Μ: διαφώρους Φ
 4. πῶς Ε: πῶς ΦΜ 5. ὄρη Ε: ὄροι Φ, ὄροι a.c., ὄρη p.c. Μ // σπήλαια (e.c.) Μ:
 σπῖλαια Φ // πάλιν Μ: πᾶλλον Φ 6. κοινόβια Μ: κοινώβια Φ 7. ὑψοποιόν Μ:
 ὑψωπιῶν Φ 7-8. ταπεινοφροσύνη Μ: ταπεινωφροσύνη Φ 8. πάλιν Ε: πᾶλλον
 Φ, πᾶλλον Μ // ἐβιάζοντο Μ: ἐβιάζωντω Φ 9. πλησίον Μ: πλισίον Φ // ὅπου Μ:

ὁποῦ Φ 10. ἐαυτόν Μ: ἐαῦ [τόν s.l. add.] Φ // μακροθυμίαν Μ: μακρωθυμήαν Φ
 11. ἕτεροι Μ: ἕτεροι Φ // σιωπήν Μ: συοπήν Φ 12. ἀπλότητα Μ: ἀπλότιτα Φ
 13. διακονοῦντες Μ: διακονοῦντες Φ // ὑπηρετοῦντες Μ: ὑπηρετούντες Φ 14.
 ἕνας Μ: ἕνας Φ // ἄλλου Μ: ἄλου Φ // βάρη Μ: βάρει Φ // ἐξ ἴσου: ἐξίσου ΜΕ,
 ἐξήσου Φ 15-16. νηστεύοντες Μ: νιστεύοντες Φ 16. ἐγκρατευόμενοι Μ:
 ἐγκρατευόμενοι Φ 16-17. προσευχόμενοι Μ: προσευχώμενοι Φ 17. τοιουτοτρό-
 πως Μ: τιοιυτοτρόπος Φ 18. συνειδήσεως Μ: συνιδήσεος Φ 19. ἐθελούσιοι Μ:
 ἐθελούσειοι Φ // οἱ ὄντως Μ: οἱ ὄντως Φ

20. 1. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // τοιαῦτα Μ: τιαῦτα Φ 2. ἐνοῶντας Μ: ἐνοόντας Φ
 // ἐπειδή Μ: ἐπιδή Φ // φύσεως Μ: φύσεος Φ 3. καλῶς Μ: καλλῶς Φ // γλυκῆς
 Μ: γλυκεῖς Φ // Ἰωσήφ Μ: Ἡώσήφ Φ 4. ἐκατανύγετον Μ: ἐκατανίγετον Φ 5.
 αἰοίδιμος Μ: ἀήρειμος Φ // γλιχόμενος Ε: γλυχόμενος ΦΜ 6. ἀκολουθήση Μ:
 ἀκολουθεῖσι Φ 6-7. πολιτείαν Μ: πολιτίαν Φ 7. τοῦτο Μ: τούτω Φ // βάνει Μ:
 βάνι Φ // μιμῆται Μ: μιμηῖτε Φ 8. συνηθισμένην Μ: συνηθισμένην Φ 8-9.
 ἐγκράτειαν Μ: ἐγκράτιαν Φ 9. ἀποφασίζει Μ: ἀποφασίζει Φ // πίνη Μ: πύνη Φ
 // κρασί Μ: κρασεῖ Φ // τελειότητα Μ: τελιότητα Φ 10. ἕως Μ: ἕως Φ // ἡλι-
 κίαν Μ: ἱλικίαν Φ // νεότερος Ε: νεότερος Φ, νεότερος a.c., νεότερος p.c. Μ 11.
 ἔχη Μ: ἔχει Φ 12. κινήματα Μ: κηνήματα Φ 13. πονηρούς Μ: ποιηρούς Φ 14.
 ὁποῖος Μ: ὀπίος Φ 14-15. πειράζῃ Μ: πιράζῃ Φ 15. ἐνοχλῆ Μ: ἐνοχλί Φ //
 ἐκείνους Ε: ἐκείνους Φ, ἐκείνους a.c., ἐκείνους p.c. Μ // ἀγνείαν Ε: ἀγνίαν Φ,
 ἀγνοίαν Μ 16. ἀγωνίζονται Μ: ἀγονιζώνται Φ 17. μαζί Μ: μαζῆ Φ // συγκα-
 τοικον Μ: συγκάτικον Φ // πολλές Μ: πολαῖς Φ, πολλαῖς Ε // φορές Μ: φοραῖς
 ΦΕ 18. ἀρκοῦνταν Μ: ἀρκούνταν Φ // ψωμί Μ: ψωμεῖ Φ 19. ἐτύχαινε Μ: ἐτί-
 χεγε Φ // τινας: τινάς ΦΜΕ // μάθη Μ: μάθει Φ 20. ἀγωνίζονταν Μ: ἀγονί-
 ζουνταν Φ // ὄσιοι Μ: ὄσιοι e.c. Φ 21. ἐπαρακαλοῦσε Μ: ἐπαρακαλοῦσε Φ // τού-
 του Μ: τούτου Φ 23. Δαβίδ ΦΜ: Δαυῖδ Ε // ἐγγύς Μ: ἐγγῆς Φ 24. δεήσεως
 Μ: δεήσαιος Φ // θέλημα Μ: θέλιμα Φ 25. αὐτόν Ε: αὐτῶν ΦΜ // ποιήσει Μ:
 πιεῖση Φ // σώσει Μ: σῶσει Φ

21. 1. ἐκείνας Μ: ἐκήνας Φ // ἦλθεν Μ: ἦλθεν Φ // ἕνας Μ: ἕνας Φ 2. Ξε-
 νοφῶντος Μ: Ξενοφόντος Φ 3. καθῶς Μ: καθῶς Φ // εἶδεν Μ: ἴδεν Φ // Ἰωσήφ
 Μ: Ἡωσήφ Φ // πηγαίνει Μ: πηγένι Φ 4. παίρνει Ε: πέρνει Φ, πέρνει Μ // κελ-
 λίον Μ: κελίον Φ // ὀφειλομένην Μ: ὀφιλομένην Φ 4-5. μετάνοιαν Μ: μετάνιαν
 Φ 5. ἐρωτᾶ Μ: ἐρωτά Φ, ἐρωτᾶ Ε 6. πολύν Μ: πολεῖν Φ 6-7. παρακαλῶ Μ: πα-
 ρακαλλῶ Φ 7. ὄλας Ε: ὄλλας Φ, ὄλας a.c., ὄλας p.c. Μ 8. ὄρους Μ: ὄρους Φ //
 ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ // πολύν Μ: πολλήν Φ 9. ψυχοσωτήριον Μ: ψυχωσστήριον Φ
 10. ἐκείνος Μ: ἐκείνος Φ // ἐδιηγῆθη Μ: ἐδηγηεῖθι Φ // ὄλα Μ: ὄλα Φ 10-11.
 προθυμίας Μ: προθυμῆας Φ 11. ἤγουν Μ: ἤγουν Φ // μοναστηρίων Μ: μοναστι-
 ρίων Φ // σκήτewν Μ: σκήταιων Φ 12. νηστείας Ε: νιστίας Φ, νηστίας Μ 14.
 κοινόβια Μ: κοινῶβια Φ 15. σκήτewν Μ: σκήταιων Φ // τοιουτοτρόπως Μ: τιοι-

τωτρόπως a.c., τ [o sub lineam add.] ιουτωτρόπως p.c. Φ 15-16. πληροφορώντας
 Μ: πληροφορώντας Φ 16. περισσότερα Μ: περισώτερα Φ 17. τοῦτο Μ: τοῦτω Φ
 18. αὐτό Μ: αὐτῶ Φ // δηλαδή Μ: διλαδεῖ Φ 19. ἐπεὶδὴ Μ: ἐπιδεῖ Φ 19-20.
 Μονογενῆ Μ: μονογενί Φ 20. κληρονομίαν Μ: κληρονομίαν Φ // εὐρίσκειται Μ:
 εὐρίσχετε Φ 21. παράδεισος Μ: παράδιος Φ // ἐπίγειος Ε: ἐπίγηος φ, ἐπ [ί e.c.]
 γειος Μ // ἕνας Μ: ἕνας Φ 22. ἐκείνους Μ: ἐκοίνους Φ // ὁποῦ Φ: ὁποῦ a.c.,
 ὁποῦ p.c. Μ // ἐν ἀληθείᾳ Μ: ἐναληθεῖα Φ 23. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // Ἰωσήφ Μ:
 Ἡωσήφ Φ // ἐχάρηκε Μ: ἐχάρικε Φ 25. διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτο Φ 26. πολὺν Μ:
 πολὴν Φ 27. βοηθήσῃ Μ: βοηθήσι Φ 28. ἀξιῶσῃ Μ: ἀξιῶσει Φ // ὑπάγῃ Μ:
 ὑπάγει Φ // ὄρος Μ: ὄρος Φ 29. κληρονομίαν Μ: κληρονομίαν Φ // τῆς Μ:
 τῆς Φ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 31. ἀφράστως Μ: ἀφράστος Φ // γεννήσασα Μ: γε-
 νίσασα Φ 32. Ἰησοῦν Μ: Ἰησοῦν Φ 33. ἐγγυήτριαν Ε: ἐγκηήτριαν Φ, ἐγκυή-
 τριαν Μ // μεσίτριαν Μ: μεσήτριαν Φ 34. Μονογενῆ Μ: μονογενί Φ 35. τα-
 πεινήν Μ: ταπεινήν Φ // κἀν¹ Μ: κἀν Φ // ἐγὼ Μ: ἐγῶ Φ // κἀν² Μ: κἀν Φ 36.
 ὡς Μ: ὅς Φ // ὀλίγας Μ: ὀλίγας Φ 37. ἐμίσεισεν Μ: ἐμήσεισεν Φ // ὄρος Μ:
 ὄρος Φ // ἀκολουθῶντας Μ: ἀκολουθόντας Φ 38. ἄλλος Μ: ἄλος Φ // ἕνας Μ:
 ἕνας Φ // χωρὶς Μ: χωρὶς Φ // πάρη Μ: πάρι Φ // εἶδησιν Μ: ἴδισιν Φ 39. ὅμως
 Μ: ὅμος Φ // πληρώσῃ Μ: πλιρόσῃ Φ 39-40. εὐλογημένος Ε: ευλογιμένος ΦΜ
 40. ζητῶντας Μ: ζητόντας Φ 41. εὐρίσκοντας Μ: εὐρισκοντας Φ // ἐνόησεν
 Μ: ἐνόησεν Φ // στέλνει Μ: στέλνι Φ // δύο ΜΕ: δύο Φ 42. περνᾶ Μ: περνά Φ,
 περνᾶ Ε 43. χωρίον Μ: χορίον Φ 43-44. ἐγύρισαν Μ: ἐγήρισαν Φ 44. μονα-
 στήριον Μ: μοναστίριον Φ // ἐρωτᾶ Μ: ἐροτά Φ, ἐρωτᾶ Ε // λοιπόν Μ: λιπόν Φ
 45. ἐμίσεισεν Μ: ἐμήσεισεν Φ // οὕτω Μ: οὔτο Φ // κρυφίως Μ: κρυφίος Φ // ἤθελεν
 Μ: ἤθελεν Φ // πηγαίνῃ Μ: πιγένι Φ 47. ἐχάρῃ Μ: ἐχάρι Φ // γνῶμην
 Μ: γνόμην Φ 48. ὅμως Μ: ὅμος Φ // ἔχη Μ: ἔχει Φ // μαζῆ Μ: μαζῆ Φ 49.
 πάλιν Μ: πᾶλιν Φ // τῶρα Μ: τῶρα Φ // καιρός Μ: καιρῶς Φ 50. ὄρος Μ: ὄρος
 Φ 51. ἀγενεῖους Ε: ἀγενίους ΦΜ // καθὼς Μ: καθῶς Φ // εἶσαι Μ: ἦσαι Φ //
 μείνε Μ: μίνοι Φ // τῶρα Μ: τῶρα Φ 52. μοναστήριον Μ: μοναστίριον Φ // ἕως
 Μ: ἕως Φ // ἐγὼ Μ: ἐγῶ Φ 53. παραμυθίαν Μ: παραμυθίαν Φ // βακτηρίαν Μ:
 βακτιρίαν Φ // γῆρας Μ: γήρας Φ 54. πηγαίνεις Μ: πηγένης Φ // φωτίσῃ Μ:
 φωτίσει Φ 55. Ἰωσήφ Μ: Ἡωσήφ Φ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // ἀπεκρίθη Μ: ἀπε-
 κρήθη Φ 56. ἀντιλογίαν Μ: ἀντειλογίαν Φ // οὕτω Μ: οὔτο Φ // πάλιν Μ: πᾶ-
 λιν Φ // ἔμεινεν Μ: ἔμινεν Φ 57. μοναστηρίου Μ: μοναστιρίου Φ // ἕως Μ: ἕως
 Φ // οἰκονομήσῃ Μ: ἰκονομήσει Φ 58. συμφερότερον Ε: συμφερότερον Φ, συμ-
 φερότερον a.c., συμφερώτερον p.c. Μ // ἐξῆς Μ: ἐξείς Φ 59. ἐβοηθοῦσε Ε: ἐβοη-
 θοῦσε Φ, ἐβοηθοῦσαι Μ // διακονητάς Ε: διακονιτάς ΦΜ // ὄλας Μ: ὄλας Φ 60.
 μοναστηρίου Μ: μοναστιρίου Φ 61. μαγειρεῖον Ε: μαγηρίον Φ // ἄλλοτε Ε:
 ἄλλοτε Φ, ἄλλο τε Μ // πάλιν Μ: πάλιν Φ // ἐφόρτωνε Μ: ἐφόρτονε Φ 62. ἐπή-
 γαινεν Μ: ἐπίγενεν Φ // μύλον Φ: μῦλον Μ 63. ἐφερνεν Μ: ἐφερνεν Φ // πάλιν
 Μ: πᾶλιν Φ // ἄλλοτε Φ: ἄλλο τε Μ // παίρνοντας Ε: πέρνοντας Φ, πέρνωντας Μ
 64. ἐπήγαινεν Μ: ἐπίγενεν Φ // ῥωμάνι Μ: ρομάνι Φ, ρωμᾶνι Ε 65. ξύλα: ξίλα Φ,

ξύλα ΜΕ // μέ Μ: με Φ // φορτώνοντας Μ: φορτόνοντας Φ 66. μοναστήριον Μ: μοναστήριον Μ // όλον Ε: όλον Φ, όλον a.c., όλον p.c. Μ 67. τοσοῦτον Μ: τοσοῦτον Φ // ἐκοπίαζεν Μ: ἐκοπίαζε Φ // Ἀκολουθίας Μ: ἀκολουθείας Φ // ὅμως Μ: ὅμος Φ 68. ἔλιπεν Ε: ἔλυπεν Φ, ἔλυπε Μ // πώποτε Μ: πόποτε Φ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ 69. ὁ Μ: ὁ Φ // Ἰωσήφ Μ: Ἡωσήφ Φ // εἰκοστόν Μ: ἡκοστόν Φ // χρόνον Μ: χρόνον Φ 70. ἡλικίας Φ: ἰλικίας Φ // ἀσθένησεν Μ: ἀσθένισεν Φ // εἰς Μ: ἦς Φ // ὀλίγας Μ: ὀλύγας Φ 71. κοινόν Μ: κοινών Φ // χρέος Μ: χρέως Φ // κοιμηθεῖς Μ: κειμηθῆς Φ 71-72. ἔμεινε<ν> Μ: ἔμινεν Φ 72. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // ὁ Μ: ὁ Φ // Ἰωσήφ Μ: Ἡωσήφ Φ // κλαίων Μ: κλέον Φ // ὄδυρ [ὁ e.c.] μενος Μ: ὄδυρόμενος Φ, ὄδυρώμενος Ε 73. ὁμοίως Μ: ὁμῖος Φ // λοιποί Μ: λιποῖ Φ 73. μοναστηρίου Μ: μοναστηρίου Φ // ἐθλίβοντο Μ: ἐθλίβωντω Φ // πῶς Ε: πῶς ΦΜ 74-75. ὑστερήθησαν Μ: ἡστεριθήσαν Φ 75. τοιούτου Μ: τιούτ [ο e.c.] υ Φ // προεστῆτος Μ: προεστότος Φ // ὁ ὁπίος Μ: ὁ ὀπίος Φ // κάμει Μ: κάμη Φ 76. ἕως Μ: ἕως Φ // τεσσαράκοντα Μ: τεσσαράκοντα Φ // χρόνους Μ: χρόνους Φ

22. 1. ἐγίνεν Φ: ἐγεινεν Μ 2. Ἰωσήφ Μ: Ἡωσήφ Φ 3-4. μοναστηρίου Μ: μοναστηρίου Φ 4. ἕως Μ: ἕος Φ // χρόνους Μ: χρόνους Φ 4-5. ἄλλην Μ: ἄλην Φ 5. φοράν Μ: φωράν Φ // ἔπαιρναν Ε: ἔπερναν ΦΜ // μαζί Μ: μαζῆ Φ 6. ὅμως Μ: ὅμος Φ // ὄλα Ε: ὄλλα ΦΜ // ἄφηναν Ε: ἄφιναν ΦΜ 7. Ἀκολουθίαν Μ: ἀκολουθείαν Φ // πολλές Μ: πολλαῖς ΦΕ // φορές Μ: φωρές Φ, φοραῖς Ε 8. ὁ Μ: ὁ Φ // Ἰωσήφ Μ: Ἡωσήφ Φ 9. Ὠρας Μ: ὦρας Φ 9-10. ὀγλήγορα Ε: ὀγλύγορα Φ, ὀγλύγορα Μ 10. καθαρὰ Φ: καθαρά a.c., καθαρά p.c. Μ // εὐπειθῆς Μ: εὐπιθεῖς Φ 10-11. ὑπήκοος Μ: ὑπόκοος Φ 11. ὄλα Ε: ὄλλα ΦΜ // καμμίαν Μ: καμήαν Φ 12. φοράν Μ: φωράν Φ // ἐτύχαιναν Μ: ἐτύχεναν Φ // τινες: τοινές Φ, τινές ΜΕ // φλιαρίζουν Μ: φλιαρίζουν Φ // ἦ Μ: ἦ Φ 13. ἤθελε<ν> Μ: ἤθελεν Φ // ἀκούση Μ: ἀκούσοι Φ 14. παντελῶς Μ: παντελός Φ // ἤλεγχε Μ: ἤλεγχε Φ 15. ἐκεῖνο Μ: ἐκεῖνω Φ 16. εἴ τις Ε: ἦτις Φ, ἦτις Μ // ἀγαθός Μ: ἀγαθῶς Φ // οἰκοδομήν Μ: ἡκοδομήν Φ 17. λυπεῖτε Ε: λυπεῖται ΦΜ 18. φαγί Μ: φαγεί Φ // ἐφύλαττε Μ: ἐφυλάτε Φ 19. πολλές Μ: πολλαῖς ΦΕ // φορές Μ: φωραῖς Φ, φοραῖς Ε // ἐζητοῦσεν Μ: ἐζητούσεν Φ // οὐδέ Μ: οὐδέ Φ 20. παίρνοντας Ε: πέρνοντας Φ, πέρνωντας a.c., πέρνοντας p.c. Μ // ἕνα Μ: ἕνα Φ 21. ἦτρο<ν> Μ: ἦτρον Φ // ξηρόν Μ: ξιρόν Φ 22. ἄφηνεν Ε: ἄφινεν ΦΜ // ἕως Μ: ἕως Φ // ἀπαλίνετον Ε: ἀπαλίνετον ΦΜ // ἔτρωγε<ν> Μ: ἔτρογεν Φ 23. πίνοντας Μ: πόνοντας Φ // δίψαν Μ: δῆψαν Φ // τοῦτο Μ: τοῦτω Φ 23-24. ἐμεταχειρίζετον Μ: ἐμεταχειρίζετον Φ 24. ἀνοίξεως Μ: ἀνήξεως Φ 24-25. ἐργωναν Ε: ἐργοναν ΦΜ 25. ἤθελε<ν> Μ: ἤθελεν Φ // φροντίζη Μ: φροντίζει Φ

23. 1. ὄλα Μ: ὄλα Φ // τοιαῦτα Μ: τιαῦτα Φ 1-2. εὐχαριστεῖτο Ε: εὐχαριστίτω Φ, εὐχαριστήτω Μ 2. ἐκεῖνη Μ: ἐκήνη Φ // ψυχῆ Μ: ψυχῆ Φ 2-3. ἐπαρτηροῦσε Μ: ἐπαρτυροῦσε Φ 4. διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτο Φ 5. Σωτήρος Μ: Σωτήρωσ Φ 5-6. ἐπαρκαλοῦσε Μ: ἐπαρκαλούσε Φ 6. ταπεινῶ Μ: ταπινῶ Φ // τῷ Μ:

τω Φ // φρονήματι Μ: φρονίματι Φ // Ἰησοῦ Μ: Ἰησοῦ Φ 9. θέλεις Φ: θέλης Μ
 10. σωθῆναι Μ: σωθῆναι Φ // ἀληθείας Μ: ἀλιθείας Φ 11. ἐλθεῖν Μ: ἐλθῆν Φ
 // παρακαλῶ Μ: παρακαλλῶ Φ // ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // ταπεινός Μ: ταπινῶς Φ
 12. δεῖξον Μ: δῆξον Φ // πρὸς σέ Ε: προσέ Φ, πρὸ σέ Μ 13. ποιεῖν Μ: πηεῖν Φ //
 τό Μ: τῶ a.c., τό p.c. Φ // θέλημα Μ: θέλιμα Φ 14. ὅτι Μ: ὅτι Φ // Πνεῦμα Μ:
 Πνεῦμα Φ // ἀγαθόν Μ: ἀγαθ [ὄν s.l. add.] Φ 15. ὁδηγήσει με Μ: ὀδιγήσει μαι Φ
 // εὐθεία Μ: εὐθεῖα Φ // κατεύθυνον Μ: κατεύθηνον Φ 16. θέλημα Μ: θέλιμα Φ
 // πρεσβείας Μ: πρεσβίαις Φ 17. ἀσκήσει Μ: ἀσκήση Φ 18. ἀγίων Μ: ἀγοῖων
 Φ // ἐκείνας Μ: ἐκεῖνας Φ 19. ὄραμα Μ: ὄραμα Φ 19-20. φωτεινὴν Μ: φωτι-
 νήν Φ 20. ὡσάν Μ: ὡς σάν Φ 21. ἀπλωμένες Μ: ἀπλομενας Φ 22. θείας Μ:
 θείας Φ // χεῖρας Μ: χείρας Φ // ὡσάν Μ: ὡς σάν Φ // Ἀρχιερέυς Μ: Ἀρχιε [ρέ
 s.l. add.] ὑς Φ // εὐλογοῦσεν Μ: εὐλογοῦσεν Φ 22-23. θεωρῶντας Ε: θεωρόν-
 τας Φ, θεωρῶντας Μ 23. ἰλαρότητα Μ: ἰλαρότιτα Φ // δείχνοντας Μ: δίχνοντας
 Φ 24. οὐράνιον Μ: οὐράνιων Φ // ἀνέβαινεν Μ: ἀνέβενεν Φ // ὀλίγον Μ: ὀλίγον
 Φ 25. ὕψος Μ: ὕψως Φ // οὐρανοῦ Μ: οὐρανοῦ Φ // μαζί Μ: μαζῆ Φ 26. εὐρέ-
 θη Μ: εὐρέθη Φ // ἄλλος Μ: ἄλλως Φ // ἐξ ἄλλου: ἐξάλου Φ, ἐξάλλου Μ, ἐξ'
 ἄλλου Ε 27. ὄλην Μ: ὄλην Φ // ἐκείνην Ε: ἐκεῖνην Φ, ἐκεῖνην a.c., ἐκεῖνην p.c.
 Μ 28. εὐχαριστῶντας Μ: εὐχαριστόντας Φ // διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτο Φ 29.
 ἐκείνην Μ: ἐκεῖνην Φ // ἐκείνω Μ: ἐκεῖνω Φ // πῦρ Ε: πύρ ΦΜ 30. ὁ Μ: ὁ Φ //
 ἤλθεν Μ: ἤλθεν Φ // βάλῃ ΦΜ: βάλῃ Ε 31. εἶχεν Μ: ἤχεν Φ // εἰρήνην Μ:
 ἰρήνην Φ // αἰδῖμος Μ: ἀήδημος Φ 32. κοιμώμενος Ε: κημόμενος Φ, κοιμόμε-
 νος a.c., κοιμώμενος p.c. Μ // ἀδολεσχοῦσεν Μ: ἀδολεσχοῦσεν Φ // ὁ νοῦς Ε: ὁ
 νοῦς Φ, ὁ νοῦς a.c., ὁ νοῦς p.c. Μ 33-34. ἀναχωρήση Μ: ἀναχορίσι Φ 34. υπά-
 γη Μ: υπάγει Φ // ἐκείνας Μ: ἐκήνας Φ 35. μεταχειρισθῆ Μ: μεταχειρισθῆ Φ

24. 1. ἐπειδὴ Μ: ἐπιδῆ Φ // ψυχῆ Μ: ψυχῆ Φ // πληρωθῆ Μ: πληγοθῆ Φ // φοράν
 Μ: φωραν Φ // ἀπό Μ: ἀπο Φ 2. θείου Μ: θεῖου Φ // ἀγάπης Μ: ἀγαπης Φ 3.
 ἤμπορεῖ Μ: ἤμπορή Φ // ἦ Μ: ἦ Φ 4. διὰ τοῦτο Ε: διατοῦτο ΦΜ 5. αἰδῖμος Μ:
 ἀήδημος Φ // οὗτος Μ: οὔτος Φ // ἄν Μ: ἄν Φ // καμμίαν Μ: καμήαν Φ // φοράν
 Μ: φωράν Φ 6. χαίρεται Ε: χαίρετε ΦΜ // ὠραῖα Μ: ὄραῖα Φ 7. αἰῶνος Μ:
 αἰώνως Φ // ἐφώναξε Μ: ἐφώναξε Φ 8-9. προφητάνακτα Μ: προφητᾶνακτα Φ
 9. ὀφθαλμούς Μ: ὀφθαλμούς Φ 10. ἰδεῖν Μ: ἰδεῖν Φ // ὀδῶ Μ: ὀδό Φ // ζήσον Μ:
 ζήσον Φ 11. ὀδῶ Μ: ὀδῶ Φ // μαρτυρίων Μ: μαρτυρῶν a.c., μαρτυρήων p.c. Φ
 12. αἰῶνα Μ: αἰώνα Φ

25. 1. ἀναγινώσκοντας Μ: ἀναγινωσκοντας Φ 2. Ἰωάννου Μ: Ἰωάννου Φ //
 Συμεών Μ: Συμεόν Φ 3. πῶς Ε: πῶς Μ, πός Φ // ὁ Μ: ὁ Φ // ἄφησεν Μ: ἀφι-
 σεν Φ 4. γυναῖκα Μ: γηναῖκα Φ // ὅλα Ε: ὅλλα Φ, ὅλα Μ // πρόσκαιρα Μ: πρό-
 σκερα Φ 4-5. διὰ τὴν Μ: διατὴν Φ 5. ἐτρόθη Μ: ἐτρόθει Φ 6. μισεύση Μ: μη-
 σεύση Φ 7. υπάγη Μ: υπάγει Φ 8. συγγενεῖς Μ: συγκαινοῖς Φ // οὔτε (e.c.)
 Μ: οὔτε Φ // φιλάτην Μ: φηλάτην Φ 9. ἐπειδὴ Μ: ἐπιδῆ Φ // χρόνους Μ: χρώ-

νους Φ 9-10. ἀποθαμμένος Φ: ἀποθαμμένος Μ 10. ὄλον Φ: ὄλον a.c., ὄλον p.c. Μ // δύο Μ: δύο ΦΕ 11. ἠκολούθησαν Μ: ἠκολούθεισαν Φ 11-12. συγχώρησιν Μ: συγχόρισιν Φ 12. προστώτα Μ: προστότα Φ 13. ἤθελον Μ: ἤθελων Φ // οὔτε Μ: οὔτε Φ 13-14. παντελῶς Μ: παντελός Φ 14. ἀναχώρησιν Μ: ἀναχόρισιν Φ // ἔστωντας: ἔστοντας ΦΜΕ // ἠγάπου Μ: ἠγάπου Φ 15. ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ // εἶχε Μ: εἶχε Φ // κάμει Μ: κάμη Φ // μαζί Μ: μαζή Φ // δεκάξι Ε: δεκάξη ΦΜ // χρόνους Μ: χρόνους Φ 16. ὄμως Μ: ὄμος Φ 17. ὄρος Μ: ὄρος Φ // πρὸ χρόνων Ε: προχρώνων Φ, προχρόνων Μ 17-18. ἐπιθυμοῦσε Μ: ἐπιθυμούσε Φ 18. μισεύει Μ: μησεύει Φ // οὔτος Μ: οὔτος Φ 18-19. ὁ ἀνδρείος Μ: ὁ ἀνδρίος Φ 19. μᾶλλον Μ: μάλον Φ // ἦ Μ: ἦ Φ // τῷ Ε: τό Φ, τό a.c., τῷ p.c. Μ // κρίζον-
 τας Φ: κρίζωντας a.c., κρίζοντας p.c. Μ 20. ἐκολλήθη Μ: ἐκολήθη Φ // ψυχὴ Μ: ψ [u s.l. add.] χή Φ // ὀπίσω Φ: ὀπίσω a.c., ὀπίσω p.c. Μ 21. ἄς Μ: ἄς Φ // ὀδήγησον Μ: ὀδίγησον Φ 22. τρίβω Μ: τρήβω Φ // ἐντολῶν Μ: ἐντολλῶν Φ 23. ἠθέλησα Μ: ἠβελησα Φ // κλῖνον Μ: κλῖνον Φ // μαρτύρια Μ: μαρτύρηα Φ 24. διαβήματα Μ: διαβοίματα Φ

26. 1. τρέχοντας Μ: τρέχωντας Φ // ὡσπερ Ε: ὄς περ Φ, ὄσπερ Μ // διψῶσα Μ: διψῶσα Φ 2. ὕδατος Μ: ὕδατος Φ // κατεβαίνει Μ: κατεβένι Φ 3. εὐρίσκ [o e.c.] ντας Μ: ἐβρίσκοντας Φ // πλοῖον Μ: πλίον Φ 4. ἐβγαίνοντας Ε: εὐγένοντας Φ, εὐγένοντας a.c., εὐγένοντας p.c. Μ // ὑπήγεν Ε: ὑπέιγεν Φ, ὑπηγεν Μ // μονήν Μ: μονίν Φ 5. Ξηροποτάμου Μ: Ξεροποτάμου Φ // ἔμεινε Μ: ἔμινε Φ // μερικός Μ: μεροικός Φ // δύο ΜΕ: δύο Φ 6. του Μ: τοῦ Φ // ἀκολουθήσει Ε: ἀκολουθεῖσι Φ, ἀκολουθήση Μ // ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ // ἦσαν ΦΜ: ἦσα Ε 6-7. κολημένοι Μ: κολιμένοι Φ 7. εἶχον Μ: ἦχων Φ 8. χωρίσου Μ: χορίσου Φ // πῶποτε Μ: πόποτε Φ 9. Ζωοποιόν Μ: Ζοοπειόν Φ // Εὐλον Ε: ξίλον Φ, ξύλον Μ // Ζωηφόρου Ε: Ζοηφόρου Φ, Ζοηφόρου a.c., Ζωηφόρου p.c. Μ 10. λείψανα Μ: λίψανα Φ // εὐρίσκονται Ε: εὐρίσκωνται Φ, εὐρίσκωνται Μ 11. συνομιλῶντας Μ: συνομηλόντας Φ // ἐκεῖσε Μ: ἐκοῖσαι Φ // εὐφράνθη Μ: εὐφράνθει Φ // πνεῦμα Μ: πνεῦμα Φ 12. ὀλίγην Μ: ὀλύγην Φ

27. 1. ἔπειτα Μ: ἐπιτα Φ // ἀνεβαίνει Μ: ἀνεβένι Φ // Πρωτάτον Μ: Προτάτον Φ 2. εὐρίσκοντες Μ: εὐρίσκοντες Φ // δύο Μ: δύο ΦΕ 3. ἐπῆραν Μ: ἐπήραν Φ 3-4. κελλίον Μ: κελίον Φ 4. πάντα Μ: πά [v sub lineam add.] τα Φ // ἔπειτα Μ: ἐπιτα Φ 5. θέλη Μ: θέλει Φ // δηλαδή Μ: δилаδεῖ Φ // καθίση Μ: καθήσι Φ 6. ἦ Μ: ἦ Φ // ἔχει Μ: ἔχη Φ // ἄλλο Μ: ἄλο Φ 7. λέγει Μ: λέγοι Φ // ἐγὼ Μ: ἐγῶ Φ // διὰ τοῦτο Ε: διατοῦτο ΦΜ // ἦλθον Μ: ἦλθον Φ 9. συνεργῶντος Μ: συνεργούντος Φ // τοῦτο Μ: τοῦτο Φ 10. σᾶς Μ: σάς Φ // δεῖξετε Μ: δῖξεται Φ // τινα: τινά ΦΜΕ 11. φανερώσω Μ: φανερόσω Φ 12. ὅτι Ε: ὅτι ΦΜ // προστάξει Μ: προστάξη Φ // κάμη Ε: κάμει ΦΜ 13. ἐπῆγαν Μ: ἐπέιγαν Φ // ἕναν Μ: ἕναν Φ 14. ὀνόματι Μ: ὀνόματι Φ // ἐπ' ὀνόματι Μ: ἐπόνόματι Φ 15. Σκουῆρον Ε: Σκούρητον ΦΜ // ὁποῖου Μ: ὀπίου Φ // λείψανον Μ: λίψανον Φ //

εὐωδίασεν) M: εὐοδίασεν Φ 15-16. ἀνακομιδὴν M: ἀνακομηθεῖν Φ 16. εὐρίσκοντας M: εὐρίσκοντας Φ // τοιοῦτον M: τιούτον Φ 16-17. πνευματοφόρον M: πνευματοφόρον Φ 17. φανερώνει M: φανερόνι Φ // ὄλα M: ὄλλα Φ // προσέτι M: πρὸς ἔτι Φ 18. προθυμίαν M: προθυμήαν Φ 19. ὁποῦ M: ὁποῦ Φ // εὐρη M: εὐρι Φ 20. σοφόν M: σωφῶν Φ // ἐκείνον M: ἐκίνον Φ 21. ἀκρίβειαν M: ἀκρίβιαν Φ // μοναδικῆς M: μοναδικοῖς Φ // πολιτείας M: πολητίας Φ 22. ἐκείνος M: ἐκίνος Φ 22-23. κατανοῶντας M: κατανοῶντας Φ 23-24. ἀπόνηρον M: ἀπόνιρον Φ 25. ταπεινόν M: ταπινῶν Φ 25-26. φρονήματος M: φρωνίματος Φ 26. εἰπῶ M: ὑπό Φ // ὄλην Φ: ὄλην a.c., ὄλην p.c. M 27. ψυχικῆς M: ψυχικῆς Φ // σωματικῆς M: σωματικῆς Φ // καταστάσεως M: καταστάσεος Φ 28. ὄντως M: ὄντος Φ 29. εὐδοκίμησῃ E: εὐδοκημεῖσι Φ, εὐδοκημήσῃ M // κατὰ Θεόν M: καταθεόν Φ 30. πολιτείαν M: πολιτίαν Φ // διὰ τοῦτο M: διατοῦτο Φ 31. λέγει M: [λέ s.l. add.] γει Φ // πρᾶγμα M: πράγμα Φ 32. ζητεῖς M: ζητίς Φ // ὅμως M: ὅμος Φ // μείνον M: μείνον Φ 33. εὐρίσκεισαι E: εὐρίσκεισε Φ, εὐρίσκεισε a.c., εὐρίσκεισαι p.c. M 34. αὐτῇ M: αὐτῆ Φ // οἰκονομήσῃ E: ἰκονομίση Φ, οἰκονομήσει M

28. 2. ἔμεινε M: ἔμινε Φ // δύο M: δύο ΦE 3. κελλίον M: κελίον Φ // Σπυρίδωνος M: Σπηρίδονος Φ 4. ὦραν E: ὄραν Φ // ἐκείνην E: ἐκίνηνη Φ // πανάμομον E: πανάμομον Φ 5. οἰκονομήσῃ M: ἰκονομεῖσι Φ 6. καθῶς M: καθῶς Φ 7. ἐδικῆ M: ἐδικεῖ Φ 7-8. ἐγγυήτρια M: ἐγκηήτρια Φ 8. ἰδοῦ M: ἰδοῦ Φ 8-9. ἤλθον M: ἤλθον Φ 9. ὄρος E: ὄρος Φ, ὄρος a.c., ὄρος p.c. M // δεῖξον M: δέξον Φ 10. θέλημα M: θέλειμα Φ 11-12. ἐστενοχωροῦσαν M: ἐστενοχορούσαν Φ 12. λογισμοί M: λογι[σ sub lineam add.] μοί Φ // εὐθύς M: εὐθεῖς Φ 13. βοήθειαν M: βοήθηαν Φ 14. ἐκείνο M: ἐκίνω Φ 14-15. ὀνομάζεται M: ὀνομάζεται Φ 15. κάμνη M: κάμνι Φ 16. ἐχάρη E: ἐχάρι ΦM // καθῶς M: καθῶς Φ // εἶδεν M: ἴδεν Φ // ἐφάνη M: ἐφάνι Φ 17. ἔστειλεν M: ἔστιλεν Φ // περισσότερον M: περισσότερον Φ 18. ἐπειδὴ M: ἐπιιδεῖ Φ 19. εὐρίσκειν M: εὐρίσκειν Φ // εὐκαιρίαν M: εὐκερίαν Φ 19-20. συνηθισμένον M: συνηθησμένον Φ 20. ἐργόχειρον M: ἐργόχειρον Φ

29. 1. περνῶντας M: περνόντας Φ // ἕνας M: ἕνας Φ // χρόνος M: χρόνος Φ 2. ἐκείνους M: ἐκίνους Φ // δύο ME: δύο Φ // ὀνομάζεται M: ὀνομάζεται Φ 3. Ἰαρίων M: Ἰαρίον Φ // συμφωνίαν M: συμφονίαν Φ // ὅμως M: ὅμος Φ // ὁποῦ M: ὄπου a.c., ὄπου p.c. Φ // ὅταν M: ὅταν Φ 4. ἐβγάλη E: εὐγάλη Φ, εὐγάλει M // γένειον E: γένιον ΦM // ἔχη M: ἔχει Φ // ἄδειαν M: ἄδιαν Φ // ἔμβη E: ἔμβει Φ, ἔμβη M 5. οὕτω M: οὔτο Φ // ἀπερνῶντας M: ἀπερνόντας Φ 6. τοιουτοτρόπως M: τοιουτοτρόπος Φ 6-7. ἀγωνιζόμενος M: ἀγωνιζόμενος Φ 7. καιρόν² E: κερόν Φ 8. εἰς M: ἦς Φ // ὑψηλοτέραν M: ὑψηλοτέραν Φ // ἔνοιαν M: ἔνιαν Φ 9. ἐπειδὴ M: ἐπιιδεῖ Φ // ἀναγινώσκοντας M: ἀναγι[νώ s.l. add.] σκοντας Φ 10. ἠῦρεν M: ἠῦρεν Φ // λέγει M: λέγη Φ // οὐδεῖς M: οὐδεῖς Φ // ἀγαπήσαι M:

ἀγαπήσαι Φ 11. αἰσθήσει M: αἰσθήση Φ 12. πάλιν M: πάλην Φ // οὐκ M: οὐκ Φ 13. πασῶν M: πασ [ῶν s.l. scr.] Φ 14. ἀμερμινᾶ M: ἀμερμινί [α sub lineam add.] Φ 15. ὀχλεῖ E: ὀχλεῖ Φ // καθαρῖζων E: καθαρῖζον ΦM 16. αἰσθήσει M: αἰσθήσει Φ // πάσης M: πᾶσης Φ // γεώδους M: γεόδους Φ 17. ψυχῆ M: ψυχῆ Φ // ἀπαλλαγεῖσα M: ἀπαλαγήσα a.c., ἀπαλαγήσα p.c. Φ 18. ἀγαπήση Φ: ἀγαπήσει ME // οὔτε E: οὔτε ΦM // βδελύξεται Φ: βδελύξεται M 20. ταῦτα M: ταῦτα Φ // ἀναγινώσκοντας M: ἀναγινω [σκο s.l. add.] ντας Φ // συλλογιζόμενος M: συλογιζόμενος Φ 20-21. ἄρά γε E: ἄραγε ΦM 21. τρόπον M: τρώπον Φ // ἀποκτήση M: ἀποκτίση Φ 22. ἐπειτα E: ἐπιτα Φ, ἐπειτα M // πάλιν M: πᾶλλην Φ 23. δυνηθῆ M: δυνιθῆ Φ // ἀποκτήση M: ἀποκτίση Φ 24. ταῦτα M: ταῦτα Φ // συλλογιζόμενος M: συλογιζόμενος Φ // ἐκεῖνο M: ἐκεῖνω Φ 25. γράφει M: γράφη Φ // πῶς E: πῶς ΦM // ἐρώτησεν M: ἐρώτισεν Φ // ἕνας M: ἕνας Φ 26. κάποιον E: κάπιον Φ, κάποιον M 27. ἀποκτήσω M: ἀποκτίσω Φ 28. κολλήθηται M: κολλήθητη Φ 29. ἐγγίζειν M: ἐγκήζειν Φ // μανθάνεις M: μανθάνεις Φ 29-30. φοβείσθαι M: φοβείσθαι Φ 30. ἐκεῖνο M: ἐκεῖνω Φ 31. Ἄντωνίου M: Ἄντωνίου Φ // ὑπακοή E: ὑπακοῆ Φ, ὑπακοῆ a.c., ὑπακοῆ p.c. M // ἐγκρατείας M: ἐγκρατείας Φ 32. ὅποιον E: ὅπειον Φ, ὅποιον a.c., ὅποιον p.c. M // ἐξηγῶντας E: ἐξηγόντας ΦM 32-33. Ἰαρίων M: Ἰαρίον Φ 33. ἐαυτοῦ M: ἐαυτοῦ Φ // ὄχι M: ὄχι Φ 34. ὑποτάσσονται M: ὑποτάσσονται Φ // ἐκεῖνον M: ἐκεῖνον Φ // ὅπου M: ὅπου Φ // ὑποτάσσεται M: ὑποτάσσεται Φ 35. ὄλλα M: ὄλλα Φ 36. Σωτῆρος M: Σωτῆρος Φ 37. πολλῶ M: πολὸ Φ // μᾶλλον M: μᾶλον Φ // ὑποτάσσονται E: ὑποτάσσονται Φ, ὑποτάσσονται M 38. πάθη M: πᾶθη Φ 39. δηλαδή M: δεῖλαδῆ Φ // ἐπιθυμίας M: ἐπηθυμίας Φ // πρόσθεσις M: πρόσθαισι Φ 39-40. ὑπερφηανείας E: ὑπερφηανήας Φ, ὑπερφηανίας M 40. ἐπειδή M: ἐπιδεῖ Φ // ὑποτάσσεται M: ὑποτάσσεται Φ 40-41. ταπεινοφροσύνης M: ταπεινοφροσύνης Φ 41. ὅποια M: ὅπια Φ // γεννᾶται M: γενάται Φ 42. πάλιν E: πάλην Φ, πάλιν M // ὑποτάσσεται M: ὑπὸ τάσσεται Φ 44. αἰσθήσεων M: αἰσθεισεων Φ // ὀφθαλμῶν M: ὀφθαλμῶν Φ // δηλαδή M: διλαδεῖ Φ 44-45. γλώσσης M: γλώσεισι Φ 45. χειρῶν M: χειρῶν Φ // ἐκεῖνο E: ἐκεῖνω Φ, ἐκεῖνο M 46. μαζί M: μαζῆ Φ // γεννᾶ M: γενά Φ, γεννᾶ E 47. καθαρότητα M: καθαρότητα Φ // παρθενίαν M: παρθενεῖαν Φ 47-48. ἐτούτος E: ἐτούτος Φ, ἐτούτος a.c., ἐτούτος p.c. M 48. ὁ M: ὁ Φ // ἀσηκώση E: ἀσηκώσει Φ, ἀσηκώση M 49. παθῶν M: πάθων Φ // διὰ τοῦτο E: διατοῦτω Φ, διὰ τοῦτο a.c., διὰ τοῦτο p.c. M // ἐπόθει Φ: ἐπόθη M // ὄλην M: ὄλην Φ 50. βάλῃ M: βάλει Φ // ἐαυτόν M: ἐαυτόν Φ 51. τοιαύτης M: τιαύτης Φ 51-52. ὑποτάξῃ M: ὑποτάξει Φ 52. θελήματα M: θελεῖματα Φ 52-53. διὰ μέσου E: διαμέσου ΦM 53. πνευματικῶν M: πνευματικῶν Φ 55. ζωῆ M: ζωῆ Φ // ὅθεν M: ὅθεν Φ 55-56. ἐπαρακαλοῦσεν M: ἐπαρακαλοῦσεν Φ 56. φανερώση M: φανερώσει Φ 58. μέχρι M: μέχρι Φ

30. 1. ἤκουσεν M: ἤκουσεν Φ 1-2. Δημητρίου M: Δημητρίου Φ 2. εὑρίσκεται

Μ: εὐρίσκεται Φ // ἕνας Μ: ἕνας Φ 3. ὡς: ὡς Φ, ὡς ΜΕ // εἴκοσι Μ: ἡκοσει Φ // χρόνους Μ: χρόνους Φ 4. Διονύσιος Μ: Διονίσιος Φ // στελλόμενος Μ: στελλόμενος Φ // Ἰαρίων Μ: Ἰαρίον Φ 4-5. φοράν Μ: φωράν Φ 5. δύο Μ: δύω ΦΕ 5-6. ἠθέλησεν Μ: ἠθέλησεν Φ 6. ὑπάγη Μ: ὑπάγει Φ // Διονύσιον Μ: Διονίσιον Φ 7. εἶπῃ Μ: ὑπεῖ Φ // δοκιμάση Μ: δοκειμάση Φ // θέλη Μ: θέλει Φ 8. συνοδείαν Ε: συνοδίαν ΦΜ // ταῦτῶ Ε: ταυτῶ ΦΜ 9. κρατήση Μ: κρατήσει Φ // μαζί Μ: μαζή Φ 9-10. υποτάσσεται Μ: υποτάσεται Φ 10. μέχρι Μ: μέχρι Φ 11. ἄλλην Μ: ἄλην Φ // συνοδείαν Ε: συνοδίαν ΦΜ 12. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 13. συνοδείαν Ε: συνοδίαν ΦΜ 14. τρόπος Μ: τρόπως Φ // ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ

31. 1. πάλιν Μ: πᾶλην Φ 1-2. προσπίπτει Ε: πρὸς [πῆ s.l. add.] πτι Φ, προσπίπτει a.c., προσπίπτει p.c. Μ 2. δεόμενος Μ: δαιόμενος Φ // λέγων Ε: λέγον Φ, λέγον a.c., λέγων p.c. Μ 4. με Μ: μαι Φ // οὐ Μ: οὐ Φ // μή Μ: μεί Φ // ἐκβάλω Φ: ἐκβάλλω ΜΕ 5. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // μαζί Μ: μαζή Φ 6. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // ἄδειαν Μ: ἄδιαν Φ 7. πνευματικοῦ Μ: πνευματικ [οῦ s.l. scr.] Φ // ὅμως Ε: ὅμος Φ, ὅμως a.c., ὅμως p.c. Μ // μέ Μ: με Φ 8-9. ἐκεῖνος Μ: ἐκεῖνος Φ 9. διορατικόν Μ: διορατεικόν Φ // ὀφθαλμόν Μ: ὀφθαλμόν Φ 10. πολλήν Ε: πολήν Φ, πολύν a.c., πολήν p.c. Μ // προθυμίαν Μ: προθυμίαν Φ 11. καμμίαν Μ: καμῆαν Φ 12. ἀληθινής Μ: ἀληθηνεῖς Φ 13. τοῦτο Μ: τοῦτω Φ // ἐσυγκατέβη: ἐσυγκατέυει ΦΜΕ // ὀλίγον Μ: ὀλίγον Φ // ἴσως Μ: ἤσως Φ 14. θέλημα Μ: θέλιμα Φ // ἀποθάνη Μ: ἀποθάνι Φ // ὁ Μ: ὁ Φ 15. ἐρωτώμενος Ε: ἐροτόμενος Φ, ἐρωτόμενος Μ // ἀπό Μ: ἀπῶ Φ // εἶπεν Μ: ὑπεν Φ 16. κελλίον Μ: κελίον Φ // ἠξέυρη Ε: ἠξέυρει Φ, ἠξέυρ [η e.c.] Μ 17. χρεῖαν Μ: χρήαν Φ // ἕτερον Μ: ἕτερον Φ // οἰκονομήση Ε: οἰκονομήσει Φ, οἰκονομήσει Μ 18. ἄς Μ: ἄς Φ // παρακαλοῦμεν Μ: παρακαλούμεν Φ 19. ἄν Μ: ἄν Φ // θέλημα Μ: θέλιμα Φ // ἄς Μ: ἄς Φ // γένη Μ: γένη Φ // ὅμως Μ: ὅμος Φ 20. δοκιμάση Μ: δοκημάσει Φ // ἠξέυρω Μ: ἠξέυρω Φ 21. θέλεις Μ: θέλης Φ // μετ' ἐμοῦ Μ: μετεμοῦ Φ // ἕως Μ: ἕως Φ 22. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // εἶμαι Μ: ἤμαι Φ // κοιλιόδουλος Μ: κηλιόδουλος [ο e.c.] Φ // αὐστηρός Μ: αὐστηρῶς Φ 22-23. ὀργίλος Ε: ὀργήλος Φ, ὀργίλος Μ 23. θυμώδης Μ: θυμόδης Φ // ὥστε Μ: ὥσται Φ // ξυλίζω Μ: ξιλίζω Φ // καμμίαν Μ: καμίαν Φ 23-24. φοράν Μ: φωράν Φ 24. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // θεοφώτιστος Μ: θεοφότειστος Φ 25. περισσότερον Μ: περισότερον Φ // προθυμίαν Μ: προθυμείαν Φ // ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ 26. δοκιμαστικῶς Μ: δωκειμαστικῶς Φ // τά Μ: τα Φ // αὐτά Μ: αὐτα Φ 27. ἐκεῖνο Μ: ἐκεῖνω Φ // ἴσως Μ: ἤσως Φ 28. ὀπίσω Μ: ὀπίσω Φ 29. κελλίον Μ: κελίον Φ 30. ὁποῖος Μ: ὀπίος Φ 31. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // θεοφιλή Μ: θεοφιλεῖ Φ 32. ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ // ἐδοκίμασες Ε: ἐδοκείμασες Φ, ἐδοκίμασες Μ // δέχεται Μ: δέχαιται Φ 33. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // παρακινῶ Μ: παρακινῶ Φ // μαζί Μ: μαζή Φ 34. παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ // Ἰαρίων Μ: Ἰαρίον Φ 35. συγχώρησιν Μ: συγχόρισιν Φ // δύο Μ: δύω ΦΕ // ὡς Μ: ὅς Φ 36. ψάλλοντας Μ: ψάλοντας Φ // δεδιωγμένοι Ε: δεδιογμένοι ΦΜ 36-37. ἔνεκεν Μ: ἔνεκαιν Φ 37. ἐξερευνῶντες Μ: ἐξερευνῶντες Φ

38. ἐκζητήσουσιν Φ: ἐκζητήσουσιν a.c., ἐκζητήσουσιν p.c. M

32. 1. ἐνταῦθα M: ἐνταυθα Φ // ὀλίγα M: ὀλίγα Φ 2. πανοσιωτάτου M: πανοσιωτάτου Φ // τούτου M: τοῦτου Φ // Διονυσίου M: Διονυσίου Φ 3. καταλάβετε M: καταλάβεται Φ // πολιτείαν M: πολιτείαν Φ // ἐπειδή M: ἐπιδεῖ Φ 4. πηγαίναντες M: πηγενάμενος Φ // ἐγώ M: ἐγὼ Φ // εὐτελής M: εὐτελής Φ 5. ὄρος Φ: ὄρος M // πρῶτον M: πρότον Φ 6. οὗτος M: οὗτος Φ // χώραν M: χώραν Φ // Ἠπείρου M: Ἠπείρου Φ 6-7. Σιάτιστα M: Σ [η del. et. s.l. i. cog.] άτιστα Φ 7. ἦλθεν M: ἦλθεν Φ 8. ὄρος E: ὄρος ΦM // ἑκατοίκησεν M: ἑκατήκεισεν Φ 9. ἐπήγεκ' M: ἐπέειγεν Φ 9-10. ἐπροσκύνησεν E: ἐπροσκύνουσεν Φ, ἐπροσκύνησε M 11. ὑπήγεκ' M: ὑπήγεν Φ // ὡς: ὡς Φ, ὡς ME // ἕνα M: ἕνα Φ // μίλιον M: μήλιον Φ 12. μακράν M: μα [x s.l. add.] ράν Φ // μικράν M: μηκράν Φ // καλύβην M: καλίβην Φ 13. ἀφήνοντας E: ἀφίνοντας ΦM // ἐγώ M: ἐγὼ Φ // ἀγῶνας M: ἀγῶνας Φ // λοιπὰς M: ληπᾶς Φ 14. ἄς M: ἄς Φ // εἰπῶ M: ὑπῶ Φ 15-16. Χρυσοστομικά M: χρυσοστομηκά Φ 16. ἀββᾶ E: ἀββά Φ, ἀββά a.c., ἀββᾶ p.c. M // νηπτικούς E: νιπτηκούς Φ, νιπτικούς M 17. ἐξαιρέτως M: ἐξεραίτως Φ 18. ὁποῖον M: ὁπίον Φ 19. ὠφελήθη M: ὠφελήθει Φ // καθῶς M: καθῶς Φ 20. παντοτεινόν Φ: παντοτεινόν M // νοεράν M: νο [o del.] εράν Φ 21. ἀμιγές M: ἀμηγές Φ // διὰ τοῦτο M: διατοῦτω Φ 23. ἀπαριθμεῖ M: ἀπαριθμοῖ Φ // θεῖος M: θεῖος Φ 24. φοράν M: φωράν Φ 24-25. ἐπερικύκλωσεν M: ἐπεριε [x s.l. add.] κλωσεν Φ 25. ἕνα M: ἕνα Φ // τοῦτο M: τοῦτω Φ // εὐρέθη M: εὐρέθει Φ // ὄλος: ὄλος ΦME 26-27. ὑπερβολικὴν M: ὑπερβοληκεῖν Φ

33. 1. ἀπεράση Φ: ἀπεράση a.c., ἀπεράση p.c. M // ὄρθιος Φ: ὄρθιος a.c., ὄρθιος p.c. M 2. ἀγρυπνίαν Φ: ᾶ [o a.c., γ p.c.] ρυπνίαν M // Δημητρίου M: Δημητρίου Φ 3. σημαίνοντας M: σιμένοντας Φ // ὑπήγεκ' M: ὑπήγεν Φ // ἐστάθη M: ἐστάθει Φ 4. ἕως M: ἕως Φ // ἀνέτειλεκ' M: ἀνέτηλεν Φ // πάλιν M: πᾶλλον a.c., πᾶ [λ del.] λιν p.c. Φ 5. πόνους M: πώνους a.c., πόνους p.c. M // ἐδοκίμαζα M: ἐδωκείμαζα Φ 6. ὀλίγον M: ὀλίγον Φ // ἀθετήσω E: ἀθετίσω Φ, ἀθετίσω M 7. τελειώνοντας M: τελιόνοντας Φ // ὄρθρος M: ὄρθρος Φ // ἐκίνησεκ' M: ἐκίνησεν Φ 8. ὑπάγη M: ὑπάγει a.c., ὑπάγη p.c. Φ // ἕως M: ἕως Φ 8-9. μισά M: μησά Φ 9. ἦλθεν M: ἦλθεν Φ // κατάνυξις M: κατάνιξις Φ 10. γλυκυτάτη M: γλυκητάτη Φ // ἄρχισαν M: ἄρχησαν Φ // ποταμηδόν E: ποταμηδῶν a.c., ποταμηδῶν p.c. Φ, ποταμιδόν M 11. ἕως M: ἕως Φ // ἐτελείωσεκ' M: ἐτελείωσεν Φ // θεῖαν M: θεῖαν Φ

34. 1. ὁμος M: ὁμος Φ // ἐπειδή M: ἐπιδεῖ Φ // ἀρετή M: ἀρετῆ Φ // τρόπος M: τρόπος a.c., τρόπος p.c. Φ 2. καθῶς M: καθῶς Φ // τό M: τῶ a.c., τό p.c. Φ // ἡμπορεῖ M: ἡμπορεῖ Φ 3. διὰ τοῦτο M: διατοῦτο Φ // τοὺς Φ: τοὺς a.c., τοὺς p.c. M 4. τοιαύτην M: τ [ου del. et oi cog.] αύτην Φ // ἐπαινετήν M: ἐπενετήν Φ 5. ἠθέλησαν M: ἠθέλησαν Φ 6. ἐξομολογοῦνται M: ἐξομολογούνται Φ 7. ἠθέλη-

σεκν> Μ: ἠθέλισεν Φ // ἐπικίνδυνον Μ: ἐπικήνδυνον Φ 8. τοῦτο Μ: τούτο Φ // αὐτοῖ Μ: αὐτοῖ Φ // ὄντες Μ: ὄντες Φ // φοράν Μ: φωράν Φ 9. ἕνα Μ: ἕνα Φ, ἕναν Ε // τοιοῦτον Μ: τοιούτον Φ // τρόπον Μ: τρόπων a.c., τρόπον p.c. Φ // ἤγουν Μ: ἤγουν Φ 10. ἐσπερινοῦ Μ: ἐσπερινοῦ a.c., ἐσπερινοῦ p.c. Φ // ἐσφάλισαν Μ: ἐσφάλισαν Φ 11. εὐθύς Μ: εὐθείς Φ // πίπτουσιν Μ: πίπτουσιν Φ 12. οἱ ἐγκριτώτεροι Ε: οἱ ἐγκροϊτώτεροι Φ, οἱ ἐγκριτότεροι a.c., οἱ ἐγκριτώτεροι p.c. Μ // πρεσβύτεροι Μ: πρεσβείτεροι Φ // δεόμενοι Μ: δαιόμενοι Φ 12-13. λέγοντες Μ: λέγωντες Φ 14. εἶσαι Μ: εἶσε Φ 16. ὁποῦ Μ: ὁποῦ Φ // ἐξομολογείσθε Μ: ἐξομολογείσθαι Φ 17. ἰαθῆτε Μ: ἰαθῆται a.c., ἰαθῆται p.c. Φ // μή Μ: μεῖ Φ // ἑαυτοῦ Μ: ἑαυτοῦ Φ // ἕκαστος Μ: ἕκαστος Φ // ζητεῖτω Φ: ζητήτω ΜΕ 18. ἐτέρων Μ: ἐτέρων Φ // σωθῶσιν> Μ: σωθῶσιν Φ // λοιπόν Μ: λοιπῶν Φ // ὡσάν Μ: ὡς σάν Φ 19. ἔχεις Φ: ἔχης ΜΕ // παρακαλοῦμεν Μ: παρακαλούμεν Φ 20. κάμη Ε: κάμει ΦΜ 21. ἐξομολογοῦσε Ε: ἐξομολογοῦσαι Φ, ἐξομολογοῦσαι Μ // χρόνους Μ: χρόνους Φ // πολλούς Μ: πωλοῦς Φ

35. 1. δῆ Ε: δεῖ ΦΜ // ἦλθεν Μ: ἦλθεν Φ 2. Διονύσιον Μ: Διονίσσιον Φ 2-3. ἀφιερωμένος Μ: ἀφιερωμένος Φ 3. Ἰαρίων Ε: Ἰαρίον Φ, Ἰαρίων a.c., Ἰαρίων p.c. Μ 4. Ἰησοῦ Μ: Ἰησοῦ Φ // με Μ: μαι Φ // οὐ Μ: οὐ Φ 5. ἐκβάλλω Φ: ἐκβάλλω Μ // ἔξω Μ: ἔξω Φ // ὡς Μ: ὡς Φ 6. πολυπόθητον Μ: ποληπόθειτον Φ // ὡς Μ: ὅς a.c., ὡς p.c. Φ // στελλόμενον Μ: στελόμενον Φ 7. ἔχη Ε: ἔχει ΦΜ // γηρατεία Μ: γηρατεία Φ 8. ἐκπλήρωσιν Μ: ἐκπλήρῳσιν Φ 9. ὁ Μ: ὁ Φ // δέ Μ: δε Φ // Ἰαρίων Μ: Ἰαρίων Φ // γενικὴν Μ: γεν [οι e.c.] κείν a.c., γενοικεῖν p.c. Φ 11. ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ // ἀναχώρησιν Μ: ἀναχόρισιν Φ 12. διαγωγὴν Μ: διαγογὴν Φ // μοναστήριον Μ: μοναστίριον Φ 13. ὄρος Ε: ὄρος ΦΜ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 15. καλογερικὴν Μ: καλογερηκὴν a.c., καλογερικεῖν p.c. Φ // πρῶτον Μ: πρότον a.c., πρῶτον p.c. Φ 16. ἀρχίσσης Μ: ἀρχήσσης Φ // ἀκολουθῶντας Μ: ἀκολουθόντας Φ 17. Δεσπότου Μ: Δεσπούτου a.c., Δεσπότου p.c. Φ // ἀπάντων Μ: ἀπάντων Φ // ὁποῦ Μ: ὁποῦ Φ 18. ὑπήκοος Μ: ὑπόκοος Φ // μέχρι Μ: μέχρη Φ 19. οὐράνιον Μ: οὐράνιον Φ 20. χωρὶς Μ: χορὶς Φ 21. ἐρώτησιν Μ: ἐρώτεισιν Φ // μέχρι Μ: μέχρη Φ 22. Βασιλειον Μ: Βασειλιον Φ // λοιπούς Μ: λοιπούς Φ 23. σιωπὴν Μ: συοπήν a.c., σιοπήν p.c. Φ 24. ὥστε Μ: ὥσαι Φ // ὁποῦ: ὁποῦ Φ, ὁπού Ε // χωρὶς Μ: χορὶς Φ // ἄδειαν Μ: ἄδιαν Φ // οὔτε Φ: οὔτε a.c., οὔτε p.c. Μ 24-25. ὁμιλήσσης Μ: ὁμηλήσσης a.c., ὁμηλήσσης p.c. Φ 25. οὔτε Μ: οὔτε Φ // διδῆς Μ: διδ [η e.c.] ς Φ // χωρὶς Μ: χορὶς Φ // ἐρωτήσσης Μ: ἐρωτείσσης Φ 27. ἄπεχε Μ: ἀπεχε Φ // χωρὶς Μ: χορὶς Φ // μῖσος Μ: μήσος Φ // ὅμως Ε: ὅμος Φ, ὅμως a.c., ὅμως p.c. Μ 28. φύγης Μ: φήγης Φ 29. τίκτονται Ε: τίκτωνται ΦΜ 30. συνομιλίας Μ: συνομιλήσσης Φ // τοιουτοτρόπως Μ: τιουτωτρόπως Φ 31. θέλ [ει e.c.] ς Μ: θέλης Φ, θέλης Ε // δυνηθῆ Μ: δυνηθῆ Φ // συμμαζώξης Ε: συμαζόξης ΦΜ 32. ἑαυτόν¹ Μ: ἑαυτόν Φ // ἑαυτόν² Μ: ἑαυτόν Φ 33. ἔπειτα Ε: ἔπειτα Μ, ἔπιτα Φ 33-34. ὑψώσσης Μ: ὑψῶσσης a.c., ὑψῶσσης p.c. Φ 34. βάλῃς Μ: βάλλεις φ, βάλλης Ε 36. τρόπον Μ: τρόπων a.c.,

τρόπον p.c. Φ 37. ἐαυτόν M: ἐαυτόν a.c., ἐαυτόν p.c. Φ // οὐτιδανότητα M: οὐτιδανότητα Φ 38. ἀνθρωπίνης M: ἀνθρωπίνης Φ 39. ὕψος M: ὕψος a.c., ὕψος p.c. Φ 39-40. μεγαλειότητος M: μεγαλειότητος Φ 40. πέλαγος M: παίλαγος a.c., πέλαγος p.c. Φ 40-41. ἀγαθότητος M: ἀγαθότητος a.c., ἀγαθότητος p.c. Φ 41. ἄμα M: ἄμα Φ 41-42. μέγεθος M: μέγεθος Φ 42. ψυχὴ M: ψυχῆ Φ 43. παραμικρὰ M: παραμικρὰ Φ // ὡσπερ E: ὡσπερ Φ, ὡσπερ M 44. ὁποῦ M: ὁποῦ Φ // σηκώνει E: σηκόνει Φ, σηκόνει M // ἥλιος M: ἥλιος Φ // ἐμβαίνει E: ἐμβένει Φ, ἐμβαίνει M 44-45. καμμίαν M: καμίαν Φ 45. θυρίδα M: θυρήδα Φ 46. κατάνυξιν M: κατάνειν Φ 48. συντετριμμένην M: συντετριμμένην Φ // τεταπεινωμένην M: τεταπεινωμένην Φ // οὐκ M: οὐκ Φ 48-49. ἐξουδενώσει M: ἐξουδενώσει Φ 49. σοφίζεται M: σοφίζεται Φ 49-50. καταλαμβάνει M: καταλαμβάνει Φ 50. φοβῆται M: φοβεῖται Φ, φοβεῖται E // ἀρχή M: ἀρχῆ Φ 51. ἀνὴρ M: ἀνὴρ Φ 52. θελήσει M: θελήσει Φ 53. ἐξῆς M: ἐξῆς Φ // ἦ M: ἦ Φ // ψάλλει M: ψάλλει Φ // ἦ M: ἦ Φ // διαβάξει M: διαβάξει Φ // ἦ M: ἦ Φ 54-55. γλυκύτητα M: γλυκίτητα Φ 55. ποιότητα M: πιότητα Φ // ὠφέλειαν M: ὀφέλειαν Φ // ἀναγνώσεως M: ἀναγνώσεως Φ 56. ψαλμωδίας: ψαλμοδίας Φ, ψαλμοδίας a.c., ψαλμωδίας p.c. M, ψαλμωδίας E // ὥστε M: ὄσται Φ // ἤμπορεῖ M: ἤμπορεῖ Φ // λέγει: λέγει ΦME 57. μαζί M: μαζί Φ 59. καταφρόνησιν M: καταφρόνησιν Φ 60. ὀρωμένων E: ὀρομένων ΦM // παντελῆ M: παντελεῖ Φ // ἐαυτοῦ M: ἐαυτοῦ a.c., ἐαυτοῦ p.c. Φ 60-61. θελημάτων M: θελεμάτων Φ 61. τρέχει M: τρέχει Φ // χωρὶς M: χωρὶς Φ 62. ἕως M: ἕως Φ // φθάσει M: φθάσει Φ

36. 1. ταῦτα M: ταῦτα Φ // τοῦτοις M: τοῦτοις Φ // ὅμοια M: ὅμοια Φ 2. ψυχὴ M: ψυχῆ Φ // οὔτε¹ M: οὔτε Φ // ἐδειλίασεν M: ἐδילהασεν Φ // οὔτε² M: οὔτε Φ // τινά: τινά ΦME 3. σημείον M: σημῆον a.c., σημείον p.c. Φ // ἦ E: ἦ Φ, ἦ M // σκυθρωπότητος M: σκυθρωπότητος Φ // ἐχάρηκεν E: ἐχάρικεν Φ, ἐχάρικε M 4. προθυμοποιούμενος M: προθυμοπειούμενος Φ // ἔλεγεν M: ἔλεγε Φ // ἐγὼ M: ἐγὼ Φ 5. εὐδόκησε M: ἐ [u s.l. add.] δώκησεν Φ // σὴν M: σύν Φ 6. ἐπειδὴ M: ἐπιδεῖ Φ // ὄχι M: ὄχι Φ 7. φυλάξω M: φιλ [ξ del. et λ corr.] ἄξω Φ 8. ἀληθεία M: ἀληθειᾶ Φ 9. εἶχα M: ἦχα Φ 10. εὖρω M: εὖρω Φ // τοιαῦτα M: τιαῦτα Φ 11. καλὰ M: καλλὰ Φ // ὅ,τι E: ὅτι ΦM // ἤθελες M: ἦθελες Φ // μέ M: με Φ 12. ἔτοιμος M: ἔτιμος Φ

37. 1. περνώντας M: περνόντας Φ // καιρός M: καιρῶς Φ 1-2. γέροντα M: γερωντα Φ 2. ἐμάλωσεν M: ἐμάλοσεν Φ // οὔτε M: οὔτε Φ // ὀνειδίσει M: ὀνιδίσει Φ // καμμίαν M: καμίαν Φ 3. ἐγὼ M: ἐγὼ Φ // ἦλθα M: ἦλθα Φ 4. ἐπιτιμᾶς M: ἐπιτημᾶς Φ // ἀγιοσύνη M: ἀγιοσύνη Φ 6. εἶχε M: ἦχε Φ // τζακίσει M: τζακῆσει Φ // ἕνα M: ἕνα Φ // λαγῦνι: λαγῖνι ΦME // ἐπειδὴ M: ἐπιδεῖ Φ 7. ἐγὼ M: ἐγὼ Φ // Κλίμακα M: κλήμακα Φ // Ἰωάννου M: Ἰωάννου Φ 8. εἶδα M: ἴδα Φ // ἐκεῖνος M: ἐκεῖνος Φ 9. ἡμέραν M: ἡμμέραν Φ // νομίζει M: νομῆζει Φ // ἀπόλεσε M: ἀπόλεσεν Φ 10. μισθόν M: μυσθόν Φ

38. 1. γέροντας Μ: γέρωντας Φ // συμπεραίνοντας Μ: συμπερένωντας Φ 2. ανάγκη Μ: ανάγγη Φ 2-3. πᾶγμα Μ: πράγμα Φ 3. ταράττωμεν Ε: ταράττομεν Φ, ταράττομεν a.c., ταράττωμεν p.c. Μ 4. φθειρόμενα Μ: φθιρόμενα Φ // ὅμως Μ: ὅμος Φ 5. ἐρωτήσω Μ: ἐροτείσω Φ // ἦσουν Μ: ἦσουν Φ 6. ἐργάζεσθε Μ: ἐργάζεσθαι Φ // ἐπαιδεύετε Ε: ἐπεδευέβεται Φ, ἐπαιδεύεται e.c. Μ // καμμίαν Μ: καμίαν Φ 7. φοράν Μ: φωράν Φ // ὁ Μ: ὁ Φ // Ἰλαρίων Μ: Ἰλαρίον Φ // ναί Μ: ναί Φ // ἐπαιδεύαμεν Ε: ἐπεδευάμεν Φ, ἐπαιδεύαμεν e.c. Μ 8. καθώς Μ: καθῶς Φ // ἐξεύγετε Ε: ἐξεύγεται ΦΜ 8-9. ἐξεύγετε Ε: ἐξεύγεται ΦΜ 10. καλωσύνην Μ: καλοσύνην Φ 11. ἡμερότητα Ε: ἡμερότιτα Φ, ἡμερότητα a.c., ἡμερώτητα p.c. Μ // ἀλλ' οὔτε Μ: ἀλλούτε Φ // ἐκτυπούσαμεν Μ: ἐκτιπούσαμεν Φ // ἦ Μ: ἦ Φ 12. χωρίς Μ: χορίς Φ 13. ὀλίγον¹ Μ: ὀλύγον Φ // κατ' Μ: κ [α sub lineam add.] τ' Φ // ὀλίγον² Μ: ὀλύγον Φ // ἕως Μ: ἕως Φ // τά Μ: τα Φ 15. ἕνα Μ: ἕνα Φ // παρόμοιον Μ: παρ' ὅμιον Φ // τοιοῦτον Μ: τιούτον Φ // τρόπον Μ: τρόπων Φ 16. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 16-17. διὰ τοῦτο Μ: διατούτο Φ 17. ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ 18. ὁ Μ: ὁ Φ // μαθητής Μ: μαθειτῆς Φ // ἐχάρη Μ: ἐχάρι Φ 19. ἀστεῖον Μ: ἀστῖον Φ // παραδείγματος Μ: παρα [δι s.l. add.] γματος Φ // ἐζητοῦσε Ε: ἐζητοῦσαι ΦΜ 20. ἐτοιμάζετον Μ: ἐτιμάζετον Φ 21. ἐτοιμος Μ: ἐτιμος Φ // ὑπομένη Μ: ὑπομένοι Φ 22. ἀκολουθήσουν Μ: ἀκολουθίσουν Φ // χωρίς Μ: χορίς Φ

39. 1. ἐκεῖνος Μ: ἐκεῖνος Φ 2. τελείαν Ε: τελίαν Φ, τελείαν a.c., τελείαν p.c. Μ // ἀπάρνησιν Μ: ἀπάρνησιν Φ // Ἰλαρίωνος Ε: Ἰλαρίονος Φ, Ἰλαρίονος Μ 2-3. ἀποφυγήν Μ: ἀποφηγήν Φ 3. βιοτικῶν: βιωτικόν Φ, βιωτικῶν ΜΕ 4. εὐπίθειαν Μ: εὐπίθειαν Φ 5. μῖσος Μ: μήσως Φ // παντελεῖ Μ: παντελεῖ Φ 6. ἐκκοπήν Μ: ἐκοπήν Φ 6-7. ἀρνησιν Μ: ἀρνησιν Φ 7. ἐαυτοῦ Μ: ἐαυτοῦ Φ // ἐαυτόν Μ: ἐαυτόν Φ 8. ὡσάν Μ: ὡσάν Φ // ἕνα Μ: ἕνα Φ 9. ἤθελεν Μ: ἤθελεν Φ 10. ἦτον Μ: ἦτον Φ // ἐτοιμος Μ: ἐτιμος Φ // κάμη Μ: κάμει Φ 10-11. ἐστοχάσθη Μ: ἐστοχάσθει Φ 11. τελειώση Ε: τελειόσι Φ, τελειώση a.c., τελειώση p.c. Μ // ἀγγελικόν Μ: ἀγγεληκόν Φ // σχῆμα Μ: σχήμα Φ 12. ἦγουν Μ: ἦγουν Φ // τόν Ε: τῶν ΦΜ 13. Κυριακῆ: Κυριακῆ Φ, Κυριακή ΜΕ 14. ἄρματα Μ: ἄρματα Φ 16-17. προθυμίαν Μ: προθυμίαν Φ 17. σηκῶνει Ε: σηκόνει Φ, σηκόνει Μ 18. τῶν¹ Μ: τόν Φ // ἀρχόντων (e.c.) Μ: ἀρχῶντων Φ // ἦγουν Μ: ἦγουν Φ 20. ἀρχίζει Μ: ἀρχήζει Φ 21. ἐκεῖνον Μ: ἐκίνον Φ 22. προθυμίαν Μ: προθυμίαν Φ // ὅλα Μ: ὅλλα Φ 23. ἦγουν Μ: ἦγουν Φ // νηστείαν Μ: νιστίαν Φ // ἔκανεν Μ: ἔκανε ΦΕ 24. τρεῖς Μ: τρίς Φ // ἐβδομάδος Μ: ἐυδομάδος Φ // δηλονότι Μ: διλονότι Φ 25-26. Τεσσαρακοστήν Μ: τεσσαρακοστήν Φ 27. ἐορτάς Μ: ἐορτάς Φ // λοιπάς Μ: λιπάς Φ // χρόνου Μ: χρώνου Φ 28. ἀκρίβειαν Μ: ἀκρίβησαν Φ // ἦ Μ: ἦ Φ 28-29. αὐτάρκειαν Μ: αὐτάρκιαν Φ 29. σπανίως Μ: σπανίος Φ // ἐκατάλυον Μ: ἐκατάλυων Φ 29-30. τυρόν Μ: τυρών Φ 30. οἰνέλαιον Μ: οἰνέλαι [ον s.l.] Φ // δέ Μ: δε Φ 31. οἶνον Μ: οἶνον Φ // ἔλαιον Ε: ἔλεον Φ, ἔλαιον Μ // ὀψάριον Μ: ὀψάριον Φ // ἀγρυπνίας Μ: ἀγρηπνίας Φ 32. ὄλας Μ: ὄλλας Φ 32-

33. έορτάς Μ: έορτάς Φ 33-34. καθημερινή Μ: καθημερηνή Φ 34. ήτον Μ: ήτον Φ // κοιμούνται Μ: κημούνται Φ // ώραις Μ: όραις Φ 34-35. έπειτα Μ: έπιτα Φ 35. σηκωνόμενοι Ε: συκονόμενοι Φ, σηκονόμενοι Μ // ώραν Μ: όραν Φ 36. περισσότερον Μ: περισότερον Φ // μετανοίας Μ: μετανίας Φ // εκατόν Μ: εκατόν Φ 37. είτα Μ: ήτα a.c., είτα p.c. Φ // Άκολουθίαν Μ: ακολουθειαν Φ 37-38. κάμνοντες Μ: κάμωντες Φ 38. καθ' ήμέραν Ε: καθημέραν ΦΜ 39. έπερνούσαν Μ: έπερνούσαν Φ // κοινοβιάτικα Ε: κοινοβηάτικα Φ, κοινοβιάτικα Μ 40. έμμείτο Μ: έμειμήτω Φ // γέροντα Μ: γέρωντα Φ 41. μπαλωμένα Ε: μπαλομένα Φ, μπαλωμένα a.c., μπαλωμένα p.c. Μ // φορέματα Μ: φορέματα Φ

40. 1. γέρων Μ: γέ [ρ sub lineam add.] ων Φ 2. άνδρείον Μ: άνδρίον Φ // έπερχομένων Μ: έπερχομένων Φ 3. έπειτα Μ: έπιτα Φ 4. Ίησού Μ: Ίησού Φ 5. με Μ: μαι a.c., μ [αι del. et s.l. ε corr.] p.c. Φ 5-6. έπικαλήται Μ: έπικαλείται Φ, έπικαλείται Ε 6. γέροντος Μ: γέροντος Φ 7. Ίησού Μ: Ίησού Φ 8. άμαρτωλών Μ: άμαρτωλών Φ 9. άκόμη Μ: άκόμει Φ // μιμήται Μ: μιμήτε Φ // σιωπηλόν Μ: συοπηλόν Φ 10. έπαιρνε Ε: έπερνε ΦΜ // όλίγον Μ: όλίγον Φ // έργόχειρον Μ: έργώχιρ [ον s.l. add.] Φ // όπου: όπου Φ, όπου a.c., όπου p.c. Μ, όπου Ε 11. έαυτόν Μ: έαυτόν Φ 12. χωρίς Μ: χορίς Φ // είπη Μ: ύπη Φ // γέροντος Μ: γέροντος Φ 13. έπειδή Μ: έπιδει Φ // ήτον Μ: ήτον Φ // άκόμη Μ: άκόμει Φ 14. έννοώντας Μ: ένόνοντας Φ 15. ένα Μ: ένα Φ // χαρτάκι Μ: χαρτάκη Φ 15-16. χωρίζει Μ: χορίζει Φ 16. πηγαινεί Μ: πηγένη Φ 17. φανεί Μ: φανί Φ // σίγουρον Ε: σύγουρον ΦΜ // φάγη Μ: φάγει Φ // ό Μ: ό Φ 18. όμοίως Μ: όμειός Φ // ήσυχάζει Μ: ήσυχάζη Φ // χωρίς Μ: χορίς Φ 19. είδησιν Μ: ίδισιν Φ // γέροντος Μ: γέροντος Φ // τρόπος Μ: τρόπως Φ 19-20. άβλαβής Μ: άβλαβής Φ 20. φοράν Μ: φωράν Φ 21. πάλιν Μ: πάλην Φ // καθώς Μ: καθώς Φ // όρνιθα Μ: όρνιθα Φ // άφήνει Ε: άφήνη Φ, άφίνει Μ 22. φωλεάν Ε: φολεάν Φ, φολεάν a.c., φωλεάν p.c. Μ // περιπατεί Ε: περιπατή Φ, περιπατή a.c., περιπατεί p.c. Μ // κάκειθεν Ε: κακ' ήθεν Φ, κακειθεν Μ 23. γεννήση Ε: γενήσει Φ, γεννήσει Μ // πουλιά Φ: πουλιά Μ // όμοίως Μ: όμιός Φ 24. άφήνει Ε: άφήνη Φ, άφίνει Μ 25. κάκειθεν Ε: κακ' ήθεν Φ, κακειθεν Μ // δυνηθή Μ: δυνηθεί Φ 25-26. γεννήση Ε: γενήσει Φ, γε [νν e.c.] ήση Μ 26. ήτοι Μ: ήτει Φ // άποκτήση Μ: άποκτίση Φ // τάξιν Μ: τάξην Φ // καθώς Μ: καθώς Φ

41. 1. άναγινώσκοντας Ε: άναγινώσκοντας Φ, άναγινώσκοντας a.c., άναγινώσκοντας p.c. Μ // Φιλοκαλίαν Μ: φιλοκαλήαν Φ 2. συγγράμματα Μ: συγράματα Φ // άγιών Μ: άγ [ο s.l. add.] ίων Φ // ήυρεν Ε: ήυρεν Φ, ήυρεν Μ 3. άληθώς Μ: άλληθώς a.c., άλ [λ del.] ηθώς p.c. Φ // φυλάττη Μ: φυλάττει Φ 3-4. άνάγκην Μ: άνάγγην a.c., άνάγκην p.c. Φ 4-5. πίστιν Μ: πείστιν a.c., πίστιν p.c. Φ 5. έαυτού Μ: έαυτού Φ 7. ιδίαν Ε: ίδιαν Φ, ιδίαν a.c., ιδίαν p.c. Μ // ούτε Μ: ούτε Φ 8. φιλονεική Ε: φιλονεικεί ΦΜ 9. προεστῶτα Μ: προεστότα Φ // καθώς Μ: καθώς Φ 10. έπαραστάθην Μ: έπαραστάθειμεν Φ 11. έδώσαμεν Μ: έδόσα-

μεν Φ 14. ἐγκολπῶθη Μ: ἐγκολπῶθει Φ // ἐφύλαττε Μ: ἐφύλατε Φ // ὡσάν Μ: ὡσάν Φ // εἶχεν Μ: ἤχεν Φ // εὔρη Μ: εὔρι Φ 15. θησαυρόν Ε: θυσαυρόν Φ, θ [ησ e.c.] αυρόν Μ // πολύτιμον Μ: πολίτιμον Φ // ὡσάν Μ: ὡσάν Φ // ἦτοι Μ: ἦτι Φ 16. σιδηροποκάμισον Ε: σιδηροποκάμησον Φ, σιδηροποκάμησον Μ 18. ἐκείνον Μ: ἐκείνων Φ // φαίνεται Μ: φένεται Φ 19. ὑποτάσσεται Μ: ὑποτάσεται Φ // καθώς Μ: καθῶς Φ 20. Ἰησοῦς Μ: Ἰησοῦς Φ // ἀκούων Μ: ἀκούον Φ // ὑμῶν Ε: ἡμῶν ΦΜ // ἀκούει Μ: ἀκούει Φ // ὁ² Μ: ὁ Φ 21. ὁ Ε: ὁ ΦΜ 23. ἀλήθειαν Μ: ἀλλήθειαν Φ // δηλαδὴ Μ: διλαδεῖ Φ 24. ἀρχή Μ: ἀρχῆ Φ 25. ἀληθείας Μ: ἀληθείας Φ 26. Σοφία Μ: σοφία Φ // ἐβδελυγμένα Μ: ἐβδελιγμένα Φ 27. χεῖλη Μ: χεῖλοι Φ // ψευδῆ Μ: ψευδεῖ Φ // φυλάσσει Μ: φυλάσει Φ, φυλάσση Ε 27-28. ἀλήθειαν Μ: ἀλύθειαν a.c., ἀλήθειαν p.c. Φ 28. τηρεῖ Μ: τυρεῖ Φ // ἑαυτοῦ Μ: ἐαυτοῦ Φ 28-29. ἀληθινοῦ Μ: ἀληθεινοῦ Φ 29. λαλῆ Μ: λαλή Φ 30. ἐγῶ Μ: ἐγῶ Φ 31. ὀνομάζεται Μ: ὀνομάζεται Φ // ὡσάν ΜΕ: ὡσάν Φ // ἓνα Μ: ἓνα Φ 32. ἦ Μ: ἦ Φ 32-33. δηλαδὴ Μ: διλαδεῖ Φ 34. χωρὶς Μ: χορὶς Φ 35. ἐκείνου Ε: ἐκείνου Φ, ἐκείνου a.c., ἐκείνου p.c. Μ // Ἰωάννην Μ: Ἰωάννην Φ 36. ἑαυτοῦ Μ: ἐαυτοῦ Φ // ὡσάν Μ: ὡσάν Φ 37. ἑαυτοῦ Μ: ἐαυτοῦ Φ 38. δηλαδὴ Μ: διλαδεῖ Φ 38-39. εὐπίθειαν Μ: εὐπειθησαν Φ 39. σιωπῆς Μ: συ [o s.l. add.] πείς Φ 40. φιλονεικίας: φιλονεικειᾶς Φ, φιλονικεῖας ΜΕ // ἐπειδὴ Μ: ἐπιδεῖ Φ // φιλονεικία: φιλονεικειᾶ a.c., φιλονεικειᾶ p.c. Φ, φιλονικεῖα ΜΕ 41. καθώς Μ: καθῶς Φ // γράφει Μ: γράφη Φ // θεῖος Μ: θεῖος Φ // Παῦλος Μ: Παῦλος Φ 41-42. τελευταῖον Μ: τελευτέον Φ 42. ὡσάν Μ: ὡσάν Φ // ἄλλην Μ: ἄλην Φ // ὄνομα Μ: ὄνομα Φ 42-43. γλυκυτάτου Μ: γλυκητάτου Φ 43. Ἰησοῦ Μ: Ἰησοῦ Φ // νοεράς Μ: νοεράς Φ // ἐπικλήσεως Μ: ἐπικλίσεος Φ 44. ἀκριβῆ Μ: ἀκρειβεῖ Φ 45. τοιουτοτρόπως Μ: τιοιουτρόπως Φ // καθοπιλίζοντας Μ: καθοπλήζοντας Φ 45-46. ἀρματώνοντας Ε: ἀρματονοντας Φ, ἀρματονοντας Μ 46. ἑαυτόν Μ: ἐαυτόν Φ 47. ἄρματα Μ: ἄρματα Φ // οὕτω Φ: οὕτω Μ 48. κοινοῦ Μ: κεινοῦ Φ // ὡς Μ: ὡς Φ // ἄλλος Μ: ἄλος Φ 49. ἀλλοφύλους Ε: ἀλοφίλους Φ, ἀλλοφίλους Μ // Ἀμαληκίτας Ε: Αμαληκειτάς Φ // πονηροῦς Μ: πονηροῦς Φ

42. 2. ὦραν Μ: ὄραν Φ 3. ὁποῦ Μ: ὀποῦ Φ // ἤρχετο Μ: ἤρχετω Φ // εὐθύς Μ: εὐθῆς Φ 4. γέροντα Μ: γέρωντα Φ // βράδυ Μ: βράδι Φ 5. παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ // ἐπήγαγεν Ε: ἐπίγεγε Φ, ἐπήγαγεν (e.c.) Μ // κελλίον Μ: κελίον Φ 6. ὦρα Μ: ὄρα Φ // ἦ Μ: ἦ Φ // δύο ΜΕ: δύο Φ // ἔκανεν Μ: ἔκανε Φ 7. οὕτω Μ: οὔτο Φ // ἐκοιμάτω Μ: ἐκειμάτω Φ // πρῶτον Μ: πρότον Φ

43. 1. πολλάκις Μ: πολλακίς Φ // ἐρωτᾶ Μ: ἐρωτᾶ Φ, ἐρωτᾶ Ε 1-2. γέροντα Μ: γέρωντα Φ 2. θεῖων Μ: θεῖων Φ 3. σχεδόν Μ: σχ [ε s.l. add.] δῶν Φ // ἦτον Μ: ἦτον Φ 4. μή¹ Φ: μή Μ // βαρύνεται Μ: βαρῆνεται Φ // μή² Ε: μή [ν sub lineam add.] Φ, μή Μ // παύη Ε: παύει Φ, παύ [η e.c.] Μ // εὐλογημένος Μ: εὐλογημένος Φ 5. νύκτα Ε: νίκτα Φ, νύκταν Μ // ἐπαρακινεῖτο Μ: ἐπαρακινεῖτω Φ

6. ἔρωτα M: ἔροτα Φ // πειθόμενος M: πειθόμενος Φ // ἐκεῖνο M: ἐκεῖνω Φ 7. ἐκεῖνος M: ἐκεῖνος Φ // ἤξεύρει M: ἤξεύρει Φ // ἦ² M: ἦ Φ 8. μανθάνη M: μανθάνη Φ // ἤξεύρη M: ἤξεύρει Φ

44. 2. τρέχη M: τρέχει Φ // οὔτω M: οὔτο Φ // σηκώνοντας E: σικόνοντας Φ, συκόνοντας a.c., συκώνοντας p.c. M 2-3. προθύμως M: προθύμος Φ 3. ἐλαφρόν M: ἐλαφρών Φ // γλυκίτατον M: γλυκίτατον Φ // ζυγόν M: ζειγόν Φ 4. ἔλου M: ἔλου Φ // καθαρᾶς M: καθαρὰς Φ 5. εὐφραίνεται E: εὐφρένεται Φ, εὐφραίνεται e.c. M

45. 1. χιλίους M: χιλίους Φ // ἑπτακοσίους M: ἑπτακοσίους Φ // ἐνενηντα M: ἐνενηντα Φ 2. Θεσσαλονίκης E: Θεσσαλο [νί s.l. add.] κης Φ, Θεσσαλονίκης M // Γεράσιμος M: Γερά [σι s.l. add.] μος Φ 3. ὄρος E: ὄρος ΦM // ἦλθεν M: ἦλθεν Φ 3-4. Δημητρίου M: Δημητρίου Φ 4. προσφέρει M: προσφέρει Φ 5. ὡς M: ὡς Φ // χειροτονήση M: χιροτονήσει Φ 7. εὐταξίαν M: εὐταξίαν Φ // ἦθη M: ἦθη Φ // κόσμιον E: κόσμιον ΦM 9. εὐλαβήθη M: εὐλαβήθει Φ 10. χειροτονήση M: χηροτονήση Φ // βάλει M: βάλει Φ 12. ὑψηλόν M: ὑψυλόν Φ // ὄρος Φ: ὄρος a.c., ὄρος p.c. M // φωτίζει M: φωτίζει Φ 13. φωτολαμπή M: φωτολαμπεῖ Φ // πολιτείαν M: πολιτίαν Φ // δῆ M: δῆ Φ 13-14. χειροτονεῖ M: χηροτονί Φ 14-15. μοναστήριον M: μοναστήριον a.c., μοναστήριον p.c. Φ 15-16. ἐπονομαζόμενον Φ: ἐπωνομαζόμενον M 16. Ζωγράφου M: Ζογράφου Φ // τελειώνει M: τελίονει Φ 17. Θεοφανείων M: Θεοφανύων a.c., Θεοφανείων p.c. Φ 18. οὔτω E: οὔτω ΦM // ἐτέθη M: ἐτέθει Φ // λυχνίαν M: λύχνοίαν Φ 19. πᾶν M: πάν Φ // πλήρωμα M: πλοῖρωμα Φ

46. 2. χρόνου M: χρώνου Φ // λοιπὰς M: λιπᾶς Φ 3-4. εὐκτέριον E: εὐκτεῖριον Φ, εὐκτίριον M 4. ἦγουν M: ἦγουν Φ 5. κτίσει M: κτεῖση Φ // ὄνομα M: ὄνομα Φ 6. γέροντας M: γέρωντας Φ // λειτουργῆ M: λειτουργεῖ Φ 7. μιμῆται M: μεμῆτε Φ // βοηθώντας: βοηθόντας ΦM, βοηθώντας E 8. γέροντα M: γέρωντα Φ // μετὰ M: μετὰ Φ // θερμῆς M: θερμεῖς Φ // προθυμίας M: προθυμείας Φ // λειτουργῆ M: λειτουργεῖ Φ 9. ἐπειδή M: ἐπιδεῖ Φ // δύο ME: δύο Φ 9-10. ἐλειτουργοῦσεν M: ἐλειτουργούσεν Φ 10. ἕνας M: ἕνας Φ // πρῶτον M: πρότον Φ 11. ἐπήγαιναν M: ἐπίγεναν Φ // δύο M: δύο ΦE // κοιμητήριον M: κειμητήριον Φ 12. σκίτηως M: σκίτεος Φ // ἐλειτουργοῦσεν M: ἐλειτουργούσεν Φ // ἕτερος M: ἕτερος Φ // μῆ M: μη Φ // θέλοντες M: θέλωντες Φ 12-13. βαρύνουν M: βαρίνουν Φ 13. ἄλλον M: ἄλον Φ // περισσότερον M: περισώτερον Φ // φυλάττουν M: φιλάτουν Φ 14. εἰρήνην M: εἰρύνην Φ // διὰ τοῦτο M: διατοῦτω Φ 15. πολ- λές M: πολαῖς Φ, πολλαῖς E // φορές ΦM: φοραῖς E // ἑορτάς M: ἑορτάς Φ // πε- ρισσότερον M: περισώτερον Φ 16. δεσποτικῶν M: δεσποτεικῶν Φ // ἑορτῶν M: ἑορτῶν Φ 16-17. Προηγιασμένας M: προειγιασμένας Φ 17. Τεσσαρακοστῆς M: τεσσαρακοστῆς Φ 18. θεῖαν M: θεῖαν Φ // εἰπῶ E: ὑπῶ Φ 18-19. τοιουτοτρόπως

Ε: τιουτωτρόπως Φ 19. λελαμπρυσμένοι Ε: λελαμπρισμένοι ΦΜ

47. 1. ὁποῖος Μ: ὁπειός Φ // ἐλειτούργησεν Μ: ἐλειτούρ [γη s.l. add.] σεν Φ 2. Θεοφανείων Μ: Θεοφανίων Φ 2-3. ἐβγαίνοντας Ε: εὐγένοντας ΦΜ 3. θεϊαν Μ: θεϊαν Φ // ἔστηλεν Μ: ἔστηλεν Φ 4. ἀγίαση Μ: ἀγιάσει Φ // πατέρων Μ: πατ [έ s.l. add.] ρων Φ 5. συνήθειαν Μ: συνήθηαν Φ 7. γέροντα Μ: γέρωντα Φ // ἐκείνον Μ: ἐκείνον Φ // βάλῃ Μ: βάλει Φ 8. τράπεζαν Μ: τράπαιζαν Φ 9. ἐγὼ Μ: ἐγῶ Φ // πεινῶ Μ: πυνῶ Φ // μέ Μ: με Φ // τελειότητα Μ: τελειότητα Φ // οὔτε Μ: οὔτε Φ 10. φαγί Ε: φαγῆ Φ, φαγί e.c. Μ // ἡ¹ Μ: ἡ Φ // ἡ² Μ: ἡ Φ // ἄλλην Μ: ἄλην Φ 11. μίαν Μ: μήαν Φ // προθυμίαν Μ: προθεμίαν Φ // ἄρρητον Ε: ἄρρητον Μ, ἄρητον Φ 12. φαίνεται Μ: φένεται Φ // ἑαυτόν Ε: ἑαυτόν Φ, ἑαυτόν a.c., ἑαυτόν p.c. Μ 13. φοβοῦμαι Μ: φοβούμαι Φ // μήπως Μ: μήπος Φ // καμία Μ: καμία Φ // ἐνέργεια Μ: ἐνέργια Φ 13-14. δαιμονική Μ: δαιμονική Φ

48. 2. χρείας Μ: χρῆας Φ // πνευματικός Μ: π [ν sub lineam add.] ευματικός Φ // ἐκείνος Μ: ἐκκείνος a.c., ἐ [x del.] κείνος p.c. Φ 3. ἐπίγειος Μ: ἐπίγηρος Φ // βασιλεύς Μ: βα [σι s.l. add.] λεύς Φ // ἀφήνει Ε: ἀφίνη Φ, ἀφίνει Μ // χωρίς Μ: χορίς Φ 3-4. πληρωμήν Μ: πληρομήν Φ 4. πολυτιμήτων Ε: πολιτιμήτων Φ, πολυτιμίτων Μ // ἐκείνους Μ: ἐκείνους Φ 5. πολλήν Μ: πολήν Φ // ἐμπιστοσύνην Μ: ἐμπιστοσίνην Φ 6. φυλάγουν Μ: φιλάγουν Φ 7. προσταγμάτων Μ: προσταγ [μ s.l. add.] ἄτων Φ // πόσῳ Φ: πόσο ΜΕ // μᾶλλον Μ: μάλον Φ 8. Βασιλεύς Μ: Βασειλεύς Φ // ἀφήση Ε: ἀφίση Φ, ἀφήσει Μ 9. παναγίων Μ: παναγειῶν Φ 10. χωρίς Μ: χορίς Φ // πλουτοποιά Μ: πλουτωπειά Φ 11. ὄχι Μ: ὄχι Φ // πλουτίζει Μ: πλουτεῖζη Φ 13. θείου Μ: θείου Φ // θεοκῆρυκος Μ: θεοκῆρικος Φ 13-14. δηλαδὴ Μ: διλαδεῖ Φ 14. χαρᾶς Μ: χαράς Φ // μακροθυμίας Μ: μακροθυμῆας Φ / 15. χρηστότητος Μ: χρηστότιτος Φ // ἀγαθωσύνης Ε: ἀγαθωσύνης ΦΜ // πίστεως Μ: πίστεος Φ 16. ἐγκρατείας Μ: ἐγκρατείας Φ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ // χαρίζει Μ: χαρίζη Φ 17. ὦ Μ: ὦ Φ, ὦ Ε // ἀκαταλήπτου Μ: ἀκαταλύπτου Φ 18. πολυέλεε Μ: πολυέλαιε Φ // ἴδιον Ε: ἴδιον Φ // ἑαυτόν Μ: ἑαυτόν Φ // ὁποῖον Μ: ὁπίον Φ 19. ἠμπορεῖ Μ: ἠμπορεῖ Φ // κάμη Μ: κάμει Φ // ἐπίγειος Μ: ἐπίγηρος Φ // θείας Μ: θεῖας Φ 20. Μεταλήψεως Μ: μεταλύψεος Φ 21. πολυτιμήτου Μ: πολυτιμείτου Φ // Αἵματος Μ: αἵματος Φ 22. ὁ Μ: ὁ Φ 23. καθ' ἐκάστην Ε: καθεκάστην ΦΜ 24-25. ὀρθοδόξου Μ: ὀρθοδόξου Φ 26. καλότυχοι Μ: καλόττηχη Φ 27. πνεῦμα Μ: πνεῦμα Φ // συντετριμμένον Μ: συντετριμένον Φ 28. κατανευγμένην Μ: κατανεύγμενην Φ 29. ἀκατηγόρητον Μ: ἀκατιγόρητον Φ // συνειδήσιν Μ: συνήδισην Φ 30. κοινῆς Μ: κοινεῖς Φ // Ἀναστάσεως Μ: Ἀναστάσεος Φ // διανεμήσεως Ε: διανεμήσεος Φ, διανεμίσεως Μ 31. ἐπειδὴ Μ: ἐπιδεῖ Φ 32. ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ 33. ἐδῶ Φ: ἐδῶ Μ // ὡς Μ: ὡς Φ // πιστοί Μ: πιστεῖ Φ // οἰκονόμοι Μ: ικονῶμει Φ 34. διαφόρων Μ: διαφῶρων Φ // ὡς Μ: ὡς Φ // ἀκριβεῖς Μ: ἀκριβεῖς Φ 35. ζωοποιῶν Μ: ζωοπιῶν Φ 36. ἀγαθά Μ: ἀγαθᾶ Φ // Βασιλείας Μ: βασιλείας Φ // ἀγαθά Μ: ἀγα-

θα Φ 37. οὔτε¹ E: οὔτε ΦM // ὁμάτι E: ὁμάτι Φ, ὁμάτι M // εἶδεν M: ἴδεν Φ // οὔτε² E: οὔτε ΦM // αὐτί M: αὐτῆ Φ // ἤκουσεν M: ἤκουσεν Φ // ἐκείνων M: ἐκείνων Φ 37-38. δηλαδὴ M: διλαδεῖ Φ 38. ὁποῦ M: ὁποῦ Φ // εὐρίσκονται E: εὐρίσκωνται Φ, εὐρίσκωνται M // σκότος M: σκότως Φ 39. πορεύονται M: πορεύονται Φ // διὰ τοῦτο M: διατοῦτο Φ 40. ἐπαίρεσαι M: ἐπέρεσαι Φ 41. ὡσάν M: ὡσάν Φ // ἐνίκησες M: ἐνείκησες Φ // πάθη M: πᾶθη Φ // ἦ M: ἦ Φ 42. ὡσάν M: ὡς σάν Φ // ἤλθες M: ἤλθες Φ // εἰς M: ἦς Φ // χαίρεσαι M: χαίρεσε Φ // καθῶς M: καθῶς Φ 43. ὄνομα M: ὄνομα Φ 44. κληρονομήσῃς M: κληρωνομείσῃς Φ // οὐράνια M: οὐράνοια Φ 45. κάλλη E: κάλει Φ, κάλη M // παραδείσου M: παραδίου Φ // ἦ M: ἦ Φ // μᾶλλον M: μάλλον Φ // εἰπεῖν M: ὑπῆν Φ 46. ἀγαθὰ M: ἀγαθὰ Φ 47. σπούδαζε Φ: σπούδαζαι M // γένης M: γένεις Φ // εὐάρεστος M: εὐάρεστος Φ 48. ταπεινοφροσύνης M: ταπεινοφροσύνης Φ 49. φύλαξιν M: φί [λα s.l. add.] ξην Φ // καθῶς M: καθῶς Φ 50. ἴδιος M: ἴδιος Φ // ἀγαπῶν E: ἀγαπὸν Φ, ἀγαπῶν a.c., ἀγαπῶν p.c. M // τηρήσει M: τυρήσει a.c., τυρήσει p.c. Φ 52. εἶπαμεν M: ὑπαμεν Φ 53. ἄλλο M: ἄλλω Φ // τι M: τί Φ // παντοτινὴ E: παντοτινὴ Φ, παντοτεινὴ M // θεωρία M: θεωρία Φ 53-54. γλυκυτάτου M: γλυκειτάτου Φ 54. Ἰησοῦ M: Ἰησοῦ Φ 55. ἀγαπητοῦ M: ἀγαπιτοῦ Φ

49. 1. ἐγὼ M: ἐγῶ Φ 2. ταλαίπωρος M: ταλέπορος Φ // παρά M: παρὰ Φ 3. διὰ τοῦτο M: διατοῦτο Φ 4. λείπη E: λύπει Φ, λίπη M // παρακαλῆ M: παρακαλεῖ Φ // δι' ἐμέ M: διεμῆ Φ 5. σκεπάζη M: σκεπάζει Φ 6. κακίας M: κακεῖας Φ 7. πάθη M: πᾶθει Φ 7-8. καθ' ἐκάστην E: καθεκάστην ΦM 8. ὦραν M: ὄραν Φ 8-9. φωτίζη E: φωτίζει Φ, φ [ω e.c.] τίζη M 10. τέλειον M: τέλιον Φ // ταῦτα M: ταῦτα Φ 11. γέροντος M: γέρωντος Φ // παρακαλῶντας M: παρακαλόντας Φ // εὐλόγησῃ M: εὐλογῆσει Φ 12. σφραγίζοντας M: σφραγεῖζοντας Φ // χεῖρα M: χεῖρα Φ 13. ἔλθη M: ἔλθει Φ // Παναγίου M: π [α s.l. add.] ναγίου Φ 14. καθῶς M: καθῶς Φ 15. ἐδικοῦ M: ἐδικού Φ 16. ταπεινώσιν M: ταπύνωσιν a.c., ταπείνωσιν p.c. Φ 17. ἐγὼ M: ἐγῶ Φ 18. χρεώστης M: χρεόστις Φ // ἁμαρτιῶν M: ἁμαρτιῶν a.c., ἁμαρτιῶν p.c. Φ 18. εἶχα M: ἦχα Φ // ἐγὼ M: ἐγῶ Φ 21. προσφέρνεις M: προσφέρνεις Φ // ταπεινόν M: ταπεινῶν Φ 21-22. γεννηθῆτω E: γενιθεῖτο Φ, γενηθεῖτω M 22. σοι M: σει Φ // Ἰησοῦ M: Ἰησοῦ Φ 23. ἦ² M: ἦ Φ 24. διπλῆ ΦM: διπλή E // ἐπὶ σοί M: ἐπισοί Φ // δοξασθῆ M: δοξασθῆ a.c., δοξαστῆ p.c. Φ 25. ὄνομα M: ὄνομα Φ // πολλαπλασίως M: πολλαπλασιός Φ

50. 1. τιοιυτοτρόπως M: τιοιυτοτρόπως Φ 3. ὡς M: ὡς Φ 4. μανθάνη M: μανθάνει Φ 6. τῶν¹ M: τόν Φ 7. λέγω M: λέγῶ Φ 9. ἐναντίωσιν M: ἐναντίοσιν Φ // ἐναντίον E: ἐναντεῖον Φ, ἐναντίων M 10. ὁμοίως M: ὁμῖος Φ // ἐλόγου M: ἐλόγου a.c., ἐλόγου p.c. Φ 11. ἐξετάζη M: ἐξετάζει Φ 12. προσβολάς M: προς [σ del.] βολλάς Φ // διαφόρων M: διαφώρων Φ 12-13. δηλαδὴ M: διλαδεῖ Φ 13. ποῖοι M: πείοι Φ // λογισμοί M: λογισμοί Φ // φωτίζ [ει e.c.] M: φωτειζη Φ 14.

ποῖοι Μ: πείοι Φ 15. φυσικοί Μ: φυσηκοῖ Φ // λογισμοί Μ: λογισμοῖ Φ // συνειδήσεως Μ: συνηδίσσεος Φ // δηλαδή Μ: διλαδεῖ Φ 16. φύλακος Μ: φιλακος Φ // θείου Μ: θεῖου Φ // ποῖοι Μ: πείοι Φ // λογισμοί Μ: λογισμοῖ Φ 17. φθόνον Μ: φθόνον Φ // ποῖοι Μ: πείοι Φ 18. ἐδικῆς Μ: ἐδικεῖς Φ // ἀμελείας Μ: ἀμελείας Φ // ὀκνηρίας Μ: ὀκνηρίας Φ // ποῖοι Μ: πείοι Φ 19. λογισμοί Μ: λογισμοῖ Φ // δοκιμήν Μ: δοκειμήν Φ // ποῖοι Μ: πείοι Φ 20. σωφρονισμόν Ε: σωφρονισμῶν ΦΜ // ποῖοι Μ: πείοι Φ // ἐμπαθῆ Μ: ἐμπαθεῖ Φ 22. ἔρευναν Ε: εὐρ... a.c., [ἔ s.l. add.] ρῆυναν p.c. Φ, ἔρρευναν Μ 22-23. καθημερινήν Μ: καθημερηνίν Φ 23. ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ 24. ἀδιαλείπτου Ε: ἀδιαλύπτου Φ, ἀδιαλήπτου Μ 25-26. ἐγνώρισε(ν) Μ: ἐγνώρισεν Φ 26. φοβῆται Ε: φοβεῖται ΦΜ 27. φοβήθητε Μ: φοβείθητε Φ // οἱ Μ: οἱ Φ

51. 1. καταγινόμενος Μ: καταγινοόμενος Φ // ἦ Μ: ἦ Φ // κατατρυφῶντας Ε: κατατρυφόντας Φ, κατατρυφόντας Μ 2. τοιαῦτα Μ: τιαῦτα Φ // δοκιμώτατος Μ: δόκειμώτατος Φ // οὗτος Μ: οὗτος Φ // ὀλίγον Μ: ὀλύγον Φ 3. τελείαν Μ: τελίαν Φ // γηίνων Μ: γηήνων Φ 4. ἐπολυτεύετον Ε: ἐπολυτεύετον ΦΜ // ἄλλον Μ: ἄλῶν Φ // οὐρανόν Ε: οὐρανῶν ΦΜ 5. ἀκορέστως Μ: ἀκο [ῥε s.l. add.] στός Φ // νοεράς Μ: νοεράς Φ 6. θεωρίας Μ: θεωρίας Φ // κάλλος Μ: κάλος Φ // γλυκυτάτου Μ: γλυκειτάτου Φ // Ἰησοῦ Μ: Ἰησοῦ Φ 7. διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτο Φ // ἄδειαν Μ: ἄδιαν Φ 8. ἐκείνου Μ: ἐκειῖνου Φ // γέροντος Μ: γέρωντος Φ 9. ὡς Μ: ὡς Φ // ἄλλον Μ: ἄλον Φ 10. ξύλον Ε: ξίλον Φ, ξύλον Μ 11. καρπόν Μ: καρπῶν Φ // ἀπόκτησιν Μ: ἀπόκτισιν Φ 12. θεῖον Μ: θεῖων Φ // φρονήσεως Μ: φρονήσεος Φ 13. ἀνδρείας Ε: ἀνδρίας ΦΜ // πίστεως Μ: πίστεος Φ 14. εὐσεβείας Μ: εὐσεβείας Φ // γνώσεως Μ: γνώσεος Φ 14-15. σοφίας Μ: σοφῆας Φ 15. συνέσεως Φ: συναίσεως Μ // συμπαθείας Μ: συμπαθειᾶς Φ 16. πτωχείας Ε: πτοχίας Φ, πτωχίας Μ // ἀκτημοσύνης Μ: ἀκτιμοσύνης Φ // εἰπῶ Μ: ὑπῶ Φ 17. ἓνα Μ: ἓνα Φ // παράδειγμα Μ: παράδιγμα Φ 17-18. οὗτος Μ: οὗτος Φ 19. σκῆτεως Μ: σκῆτεος Φ // ἐκεινης Μ: ἐκεινης Φ 20. τελείαν Μ: τελείαν Φ 21. ἀκριβήν Μ: ακρηβήν Φ // ξενιτεῖαν Μ: ξενητεῖαν Φ // σιωπήν Μ: συοπήν Φ 22. προθυμίαν Μ: προθυμείαν Φ // εἶχεν Μ: ἦχεν Φ // φυλάξη Μ: φιλάξη Φ // ὄλας Μ: ὄλλας Φ 23. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 24. διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτο Φ // πάσας Μ: πᾶσας Φ 25. ὅτι Μ: ὅτι Φ 25-26. ἐμίσησα Μ: ἐμείσησα Φ

52. 1. γέροντας Μ: γέρωντας Φ 2. πλέκη Μ: πλέκει Φ // λαμπροτέρους Μ: λαμπρωτέρους Φ // τοῦς Μ: τοῦς Φ 3. ἔλειπεν Μ: ἔλυπεν Φ 4. πολλάκις Μ: πολλάκοις Φ // ἦλθες Μ: ἦλθες Φ 5. παρά Μ: παρᾶ Φ // σκανδαλίζης Μ: σκανδαλείζης Φ 6. ἡσυχίαν Φ: ἡσυχίαν a.c., ἡσυχίαν p.c. Μ // ἄλλοτε Μ: ἄλλότε Φ // πάλιν Μ: πᾶλιν Φ 7. ἀπ' ἐδῶ Μ: ἀπεδῶ Φ // ἡμπορῶ Μ: ἡμπόρω Φ 8. διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτω Φ // ἄλλου Μ: ἄλλ [λ add.] οὔ Φ 9. μεμφόμενος Μ: μεμφώμενος Φ // κατηγορῶντας Μ: κατειγορῶντας Φ // ἑαυτόν Μ: εἰαυτόν Φ 9-10. πολλά Μ: πολλᾶ Φ 10. γίνεται Μ: γίνονται Φ // σκανδαλίζεται Ε: σκανδαλίζετε

ΦΜ 11. έβαζε Μ: έβ [α s.l. add.] ζε Φ // φορές Μ: φωραίς Φ, φωραίς Ε // μετά-
νοια Μ: μετάνι [α s.l.] Φ 11-12. άκουμβίζοντας Μ: άκουμβήζοντας Φ 12. γήν
Μ: γήν Φ // παρακαλώντας Μ: παρακαλόντας Φ 14. έξής Μ: έξής Φ 15. πολ-
λές Μ: πολλαίς ΦΕ // φορές Μ: φωραίς Φ, φωραίς Ε // έδιδεν Μ: έδειδεν Φ //
εύκολα Μ: εύκολλα Φ 15-16. συγχώρησιν Μ: συγχόρησιν Φ 16. άλλοτε Μ:
άλλοτε Φ // páλιν Μ: páλην Φ // άφηνεν Ε: άφινεν Φ, άφινε Μ // κείτεται Μ:
κήτεται Φ 17. γήν Μ: γήν Φ // λέγη Ε: λέγει ΦΜ // πολλές Μ: πολλαίς Φ,
πολλαίς Ε // φορές Μ: φωραίς Φ, φωραίς Ε // τό Μ: τώ Φ 17-18. συγχώρησον
Μ: συγχόρισον Φ 18. páλιν Μ: páλην Φ // άφηнен Ε: άφινεν ΦΜ 18-19.
έμπαίνοντας Ε: [έμ s.l. add.] πένοντας Φ, έμπένοντας Μ 19. κελλίον Μ: κελίον
Φ // έκλειεσιν Μ: έκλιεν Φ 20. ιδή Μ: ιδή Φ // κάμη Μ: κάμει Φ // καλός Μ:
καλώς Φ 20-21. όμολογητής Μ: όμολογιτής Φ 21. γενναίος Μ: γενέος Φ //
άγωνιστής Μ: άγονιστ [ετ θ supra ς scripsit copista] εις Φ 21-22. παροιμαστήν
Μ: παριμαστήν Φ 22. λέγη Μ: λέγει Φ 23. ώς Μ: ώς Φ // χωνευτήριω Μ:
χονευτήριω Φ 23-24. έδοκίμασεν Μ: έδοκείμασεν Φ 24. διά τούτο Μ: διατούτο
Φ // άντιπολεμώντας Μ: άντιπολεμόντας Φ // τούς Μ: τούς Φ 25. πηγαίνοντας
Μ: πηγέοντας Φ 26. θύραν Ε: θήραν Φ, θήραν a.c., θύραν p.c. Μ // εκείθεν Μ:
έκειθεν Φ // γέροντα Μ: γέρωντα Φ // πολλήν Μ: πολήν Φ 27-28. συγχώρησον
Μ: συγχόρισον Φ 28. βοηθήση Μ: βοηθήσει Φ 29. σκεπάση Μ: σκαιπάση Φ //
δι' εύχών Μ: διεύχων Φ 30. φωτίση Μ: φοτίση Φ 31. διορθώνω Μ: διορθώνω Φ
// φυλάγωμαι Ε: φιλάγωμαι Φ, φιλάγωμαι Μ // έξής Μ: έξής Φ // πταίω Μ:
πτέω Φ 32. άκόμη Μ: άκομει Φ // άφηnen Φ: άφινεν Μ // έως Μ: έως Φ 33.
έσφαλα Μ: έσφαλλα Φ // άρχινούσαν Μ: άρχινούσαν Φ 34. έβγαινεν Ε: έβγενεν
ΦΜ // κελλίον Μ: κελίον Φ 35. σώνει Μ: σόνι Φ // ώς Μ: ός Φ // τόσον Μ: τό-
σων Φ 36. πρόσεχε Μ: πρόσεχαι Φ // λοιπού Μ: λιπού Φ // παρηγορώντας Μ:
παριγορώντας Φ 36-37. ήξευρε Μ: ήξευρε Φ 37. χαίρεται Ε: χαίρετε a.c., χαί-
ρετε p.c. Φ, χαίρετε Μ // τόσον Μ: τόσων Φ // άλλο Μ: άλλω Φ 38. όσον: όσων
ΦΜ // χαίρεται Ε: χαίρετε Φ, χαίρετε Μ 39. συντετριμμένην Μ: συντετριμένην
Φ // εκείνου Μ: εκείνου Φ 40. φιλεί Μ: φηλεί Φ 40-41. γλυκύτατα Μ: γλυκί-
τατα Φ 41. άποτινάσσοντας Ε: άποτινάσσοντας ΦΜ 42. páλιν Μ: páλην Φ //
όμως Μ: όμος Φ 43. δυσκολίαν Μ: δισκολίαν Φ // páλιν Μ: páλην Φ 44. βέ-
βαια Μ: βαίβεα Φ // χωρίς Μ: χορίς Φ // πώς Ε: πώς ΦΜ 45. γλήγορα Ε: γλύ-
γορα ΦΜ // γέροντας Μ: γέρωντας Φ // θέλοντας Ε: θέλωντας ΦΜ 46. διά
τούτο Μ: διατούτω Φ // φωτίζει Μ: φωτείζει Φ 47. κανονίζη Μ: κανο [νι s.l.
add.] ζει Φ // τοιουτοτρόπως Μ: τίου [τω s.l. add.] τρ [ό e.c.] πως Φ // δοκιμάζον-
τας Μ: δοκημάζοντας Φ 48. ώς Μ: ός Φ // χρυσίον Μ: χρησίον Φ // έλθη Ε:
έλθει ΦΜ 49. έχη Μ: έχει Φ // τελειωμένον Ε: τεληομένον Φ, τελειομένον Μ
49-50. ήλικίαν Ε: ήλικίαν Φ, ήλικίαν Μ 50. έπαρακαλοϋσε Φ: έπαρακαλοϋσαι
Μ 50-51. νοερώς Μ: νοερός Φ 52. κράζοντας Μ: κράζωντας Φ // γλυκύτατον
Μ: γλυκήτατον Φ // όνομα Μ: όνομα Φ // Ίησοϋ Μ: Ίησοϋ Φ 53. βοήθειαν Μ:
βοήθηαν Φ // έως Μ: έως Φ 54. γέροντός Μ: γέρωντός Φ 55. έαυτόν Μ:

εαυτόν Φ // ὑπομονῆ Μ: ὑπομονή Φ // ὕμῶν Ε: ἡμῶν ΦΜ 55-56. κτήσασθε: κτίσασθαι Φ, κτήσασθαι ΜΕ 56. ὑπομείνας Μ: υπομήνας Φ 57. ὄμιος Μ: ὄμιος Φ // πολλαῖς λύπαις Φ: πολλές λύπες Μ 58. ἀκολουθοῦσαν Μ: ἀκολουθοῦσαν Φ // πολλήν Μ: πολύν Φ 59. ὑπομένη Μ: ὑπομένοι Φ // νηστείαν Μ: νιστίαν Φ 60. ἐφαίνετον Μ: ἐφένετον Φ // κίτρινος Μ: κήτρινος Φ // ξηρός Μ: ξιρός Φ // ὡσάν Μ: ὡς σάν Φ 61. ἓνα Μ: ἓνα Φ // λείψανον Μ: λίψανον Φ // ὁ αἰδιμος Μ: ὁ ἀήδμιος Φ 62. ἀθλητικῆς Μ: ἀθλιτηκείς Φ // Παρομίαν Μ: παρμιάν Φ 63. λυπηροῦ Μ: λυπηροῦ a.c., λυπηροῦ p.c. Φ // ξηραίνεται Ε: ξι [ραί e.c.] νεται Φ, ξηρ [αί e.c.] νεται Μ // πολλές Μ: πολλαῖς ΦΕ // φορές Μ: φωραῖς Φ, φοραῖς Ε // ἔστωντας Μ: ἔστοντας ΦΕ 64. συγχώρησιν Μ: συγχόρισιν Φ 64-65. γέροντα Μ: γέρωντα Φ 65. διὰ τοῦτο Μ: διατούτο Φ // ἐπήγαιεν Μ: ἐπίγενεν Φ 66. παρακαλῶντας Μ: παρακαλόντας Φ 67. ἰκετεύοντας Ε: ἰκετεύοντας ΦΜ // ἀνδρείαν Μ: ἀνδρίαν Φ 68. πνεῦμα Μ: πνεῦμα Φ // συντετριμμένον Μ: συντετριμενον Φ 69. γέροντος Μ: γέρωντος Φ 70. μετριότης Μ: μετρειώτις Φ // οὕτως Μ: οὔτος Φ 71. ὀλιγόστευον Ε: ὀλίγόστεων Φ, ὠλιγόστευον Μ // οἱ Ε: ἡ ΦΜ // δοκιμασίαις Ε: δωκειμασήαις Φ, δοκιμασίαις Μ // γέροντος Μ: γέρωντος Φ 71-72. πληθυνομένης Μ: πληθινοωμένης Φ 72. θείας Ε: θείας Φ // ἑνός Μ: ἐνός Φ // ἕτερον Μ: ἕτερον Φ

53. 1. πάλιν Μ: πάλην Φ 2. εαυτόν Μ: εαυτόν Φ // ἄγρυπνος Μ: ἄγρυπνως Φ 3. κοπιᾶζοντας Μ: κοπηᾶζοντας Φ // σῶμα Μ: σώμα Φ 4. πονηροί Μ: πονηροί a.c., πονηροί p.c. Φ // διὰ τοῦτο Μ: διατούτο Φ 5. πάσης Μ: πᾶσης Φ // εὐλαβείας Μ: εὐλαβεῖας Φ 6. εαυτόν Μ: εαυτόν Φ // συνομιλῶντας Μ: συνομειλόντας Φ 7. μέ τινα Ε: μετινά Φ, μέ τινά Μ // χωρίς Μ: χορίς Φ // ἤρχετον Μ: ἤρχετων Φ 8. ψάλλη Μ: ψάλλει Φ, ψάλλη Ε // ἔψαλε ΦΜ: ἔψαλλε Ε 8-9. ἐπρόσεχεν Μ: ἐπρόσεχε Φ 9. ὄλωσ Μ: ὄλωσ Φ // ψαλομένων Φ: ψαλλομένων ΜΕ // ἡ Μ: ἡ Φ 10. πάλιν Μ: πάλην Φ // τυπικάρης Ε: τυπηκάρεις Φ, τυπηκάρης Μ 10-11. κανοναρχῆ Μ: κανωναρχοῖ Φ 11. ἄλλοτε Μ: ἄλλοτε Φ // σχῆμα Μ: σχήμα Φ // κάμη Μ: κάμει Φ 12. γλυκύτατα Μ: γλυκεῖτατα Φ 13. εὐλογημένος Ε: εὐλογιμένος ΦΜ 14. εαυτόν Μ: εαυτόν Φ // ὡς Μ: ὅς Φ // ὁ Μ: ὁ Φ // μαγνήτης Ε: μαγνίτις Φ, μαγνίτης Μ 15. ἴδιος Μ: ἴδιος Φ 16. ἑνός Μ: ἑνός Φ // αὐτίον Μ: αὐτεῖον Φ 17. ἔβγαιεν Ε: εὐγενεν ΦΜ // ἄν Μ: ἄν Φ // ἐρωτοῦσε Ε: ἐρωτοῦσε Φ, ἐρωτοῦσαι Μ // γέροντα Μ: γέρωντα Φ // πρῶτον Μ: πρότον Φ 18. ἔβγαιεν Ε: εὐγενεν ΦΜ // ἀναγκαίαν Ε: ἀναγγεάν Φ, ἀναγκαῖαν Μ // χρείαν Ε: χράαν Φ, χρεῖαν Μ // ὀγλήγορα Ε: ὀγλύγορα Φ, ὀγλύγορα a.c., ὀγλύγορα p.c. Μ // πάλιν Μ: πάλην Φ 19. ἐγύριζεν Μ: ἐγήριζεν Φ // ὀπίσω Ε: ὀπήσω Φ, ὀπίσω Μ // καμμίαν Μ: καμίαν Φ // φοράν Μ: φωράν Φ // ἐπειράζεν Μ: ἐπίραζεν Φ 20. ἔβγαιεν Ε: εὐγενεν ΦΜ // στασίδιον Μ: στα [σί s.l. add.] διον Φ 21. καλοκαίρι Ε: καλοκέρη Φ, καλοκέρη Μ // στενοχωρούμενος Μ: στενοχορούμενος Φ 22. περισσήν Μ: περησίν Φ // ἔβγαζεν Ε: εὐγαζεν ΦΜ 23. ψηφῶντας Μ: ψιφόντας Φ 24. ψύχραν Μ: ψήχραν Φ 25. διὰ τοῦτο Μ: διατούτο Φ // ταῦτα Μ:

ταῦτα Φ // ἐκατέβησαν E: ἐκατεύεισαν Φ, ἐκατεύησαν M // ρευματικά M: ρευματοικά Φ 26. μακαρίτης M: μακαρήτης Φ 27. ἀγωνίζετον M: ἀγονίζετον Φ // τοιουτοτρόπως M: τιοτωτρόπως Φ 28. γλυκυτάτου M: γλυκειάτου Φ // Ἰησοῦ E: Ἰησοῦ Φ, Ἰησοῦ a.c., Ἰησοῦ p.c. M 30. ἐπήγαιναν M: ἐπίγεναν Φ // σιωπῶντες M: συσπῶντες Φ 31. ξεκουραζόμενοι M: ξεκουραζώμενοι Φ // ὀλίγον M: ὀλύγον Φ // συνομιλοῦντες M: συνομηλούνταις Φ 32. πνευματικαῖς Φ: πνευματικές M // ὀμιλίας E: ὀμηλίας Φ, ὀμιλίες M // ἔπειτα M: ἐπιτα Φ // ἦ M: ἦ Φ 33. ὥρας E: ὄρας Φ, ὥρας a.c., ὥρας p.c. M // ἐπήγαιναν M: ἐπίγεναν Φ // ἕνας M: ἕνας Φ 34. ἕτερος M: ἔτερος Φ // ἐλειτουργοῦσεν E: ἐλειτουργούσεν Φ, ἐλειτουργοῦσαι M 35. μέ τινα M: μετινά Φ

54. 1. μερικοί M: μεροικῆ Φ // ἀμελεῖς M: ἀμαιλεῖς Φ 2. ἐπολιτεύετον E: ἐπολυτεύετον ΦM // τοιουτοτρόπως E: τιοτωτρόπως Φ, τοιουτοτρόπως M // θεῖος M: θεῖος Φ 3. φυλάττη E: φηλάτ [τ s.l. add.] ει Φ, φυλαττει M // σιωπῆν M: συσπῆν Φ 4. ὀμιλοῦσεν E: ὀμηλοῦσεν Φ, ὀμηλοῦσεν M // μέ τινα E: με τινά Φ, μέ τινά M // χωρίς M: χορίς Φ 4-5. ἀδειαν M: ἄδιαν Φ 5. πνευματικοῦ M: πνευματικού Φ 6. μιμοῦνται M: μημοῦνται Φ 7. ἐβλεπον M: ἐβλεπων Φ 8. ἐπεχειρίζον M: ἐπεχειρίζων Φ // συνεργία Φ: συνεργεία M 8-9. βέβαια M: βαιβεα Φ 9. μισοκάλου M: μησωκάλου Φ 10. ἐφάνη M: ἐφάνι Φ // δόκιμος M: δώκειμος Φ // ὄλας M: ὄλλας Φ // δοκιμασίας M: δωκειμασίας Φ 11. πνευματικοῦ M: πνευματι [una sillaba del. et kous s.l. add.] Φ 11-12. ἐστομώθη M: ἐστομόθει Φ 12. καλύτερα M: καλίτερα Φ // ὡσπερ M: ὡς περ Φ // ἕνα M: ἕνα Φ // ἀμόνη E: ἀμμόνη Φ, ἀμμῶνη M // ἀλύγιστον M: ἀλίγηστον Φ // διὰ τοῦτο M: διατοῦτο Φ 13. ἐδοκίμασε M: ἐδωκεῖμασε Φ // πονηρός M: πονηρῶς Φ // ἀσηκώση E: ἀσικόση Φ, ἀσηκώση M 14. ἀπ' ἐξω Φ: ἀπέξω M 15. ἀφήση E: ἀφήσι Φ, ἀφίση M // ἐκείναις E: ἐκείναις ΦM // μεταχειρίσαις Φ: μεταχειρίσεις M 16. ἐφύλαττε M: ἐφῆλατ [τ s.l. add.] αι Φ 17. ἐπειδή M: ἐπιδεί Φ // ἔλεγον M: ἔλεγων Φ 17-18. τοιουτοτρόπως M: τιοτωτρόπως Φ 18. ἦγουν M: ἦγουν Φ // ἀποφυγῆν M: ἀποφρηγῆν Φ // σιωπῆν E: συσπῆν Φ, συσπῆν M 18-19. ἀποξένωσιν M: ἀποξένοσιν Φ 19. δείχνει E: δίχνη Φ, δίχνη M // πολιτεύεται M: πολυτεύεται Φ 20. καθῶς M: καθῶς Φ // ἄλλοι M: ἄλλη Φ 21. σκήτεως M: σκήτεος Φ

55. 1. ὄλα M: ὄλλα Φ 2. ἀρχεκάκου E: ἀρχαικάκου ΦM 3. ἐσπειρε M: ἐσπηρε Φ // ἀκόμη M: ἀκόμει Φ // παράδεισον M: παράδισον Φ 4. προπάτωρας Φ: προπάτωρας M 5. γένη M: γένι Φ // ἀδελφοκτόνος Φ: ἀδελφοκτώνονος M 6. καθ' ἐξῆς M: καθεξῆς Φ // διὰ τοῦτο M: διατοῦτο Φ // ἐφρόντιζε M: ἐφρόντηζε Φ 6-7. παντελῶς M: παντελός Φ 7. τοιούτων M: τιοῦτων Φ 9. ἐδικήν M: ἐδικεῖν Φ // ὠφέλειαν M: ὀφέλειαν Φ // κατηγορίας M: κατιγορίαις Φ // ὄμος M: ὄμος Φ 9-10. ἀσχημολογίας Φ: ἀσχημολογίες M 10. αὔξανον M: αὔξανων Φ // περισσότερον M: περισσότερον Φ // ὄχι E: ὄχι ΦM 11. κοινόν M: κοινῶν Φ 12. Διονύσιον M: Διονίσι [ον s.l.] Φ // πολλάκις M: πολλάκοις Φ // ἀοίδιμος E: ἀήδεμος Φ,

αείδημος Μ 13. ἴδιος Μ: ἴδιος Φ // μέσον Ε: μέσων ΦΜ // κινούνται Μ: κεινούνται Φ 14. τοιουτοτρόπως Μ: τιουτωτρόπως Φ // παραλόγως Μ: παραλόγος Φ 15. ἔδειξαν Ε: ἔδιξαν ΦΜ // φυλάττουν Μ: φηλάτουν Φ 16. εὐπέθειαν Ε: εὐπέιθιαν Φ, εὐπέιθιαν Μ 17. χείριστα Μ: χήριστα Φ

56. 1. ἦτον Μ: ἦττον Φ // ἓνας Μ: ἓνας Φ // ἐκείνους Μ: ἐκείνους Φ 1-2. προεργημένους Μ: προρηγημένους Φ 2. δύο ΜΕ: δύο Φ // εἶχαν Ε: ἦχαν Φ, ἦχαν Μ // ἀκολουθήσει Μ: ακολουθείση Φ 3. ὄρος Φ: ὄρος a.c., ὄρος p.c. Μ 4. γέροντα Μ: γέροντα Φ // παρακινημένος Μ: παρακεινημένος Φ // ἦ Ε: ἦ Φ, ἦ a.c., ἦ p.c. Μ 5. ἦ Μ: ἦ Φ 6. ἦ Μ: ἦ Φ // εἶπη Ε: ὑπέι Φ, εἶπή Μ // ἦ Μ: ἦ Φ // καμμίαν Ε: καμίαν ΦΜ 7. περισσότερον Μ: περισότερον Φ // ὅμως Μ: ὅμος Φ // ἔλεγξιν Μ: ἔλεγξην Φ 8. ἦ Ε: ἦ Φ, ἦ a.c., ἦ p.c. Μ // γένοιτο Μ: γένιτω Φ 9. καταλάβετε Ε: καταλάβεται ΦΜ 10. ἐνεργοῦσε Μ: ἐνεργοῦσε Φ // ἐναντίον Μ: ἐναντίων Φ 10-11. εὐλογημένου Μ: εὐλογμένου Φ 11. ἐπειδή Μ: ἐπιδει Φ // διά τί Μ: διατή Φ 12. ἀφήνεις Ε: ἀφήνης Φ, ἀφίνης Μ // συνομιλοῦμεν Ε: συνομιλούμεν Φ, συνομηλοῦμεν Μ // καμμίαν Ε: καμίαν ΦΜ // φοράν Μ: φοράν Φ 13. ὁμοίως Μ: ὁμείος Φ // λοιπούς Μ: λοιποῦς Φ 14. παρακινούνται Μ: παρακηνούνται Φ // σᾶς Μ: σᾶς Φ 14-15. μέμφονται ΦΜ: μέμφονται Ε 15. σᾶς Μ: σᾶς Φ 16. τύχει Μ: τήχει Φ // φθονεῖς Μ: φθονίς Φ 17. κάμης Μ: κάμεις Φ // ἀφήση Φ: ἀφίση Μ 17-18. σιωπήν Μ: συοπήν Φ 18. ξενιτείαν Ε: ξενιτήν Φ, ξενιτίαν Μ // συνομιλίαν Ε: συνομιλήν Φ, συνόμελίαν Μ // ὄχι Ε: ὄχι ΦΜ 20. πολλήν Ε: πολήν ΦΜ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ // ἐξ ἀρχῆς Ε: ἐξαρχῆς ΦΜ // ἐπειδή Μ: ἐπιδει Φ 21. ὠφελοῦμαι Μ: ὀφελούμαι Φ // διά τοῦτο Μ: διατοῦτω Φ 21-22. συνομιλίαν Ε: συνομιλήν Φ, συνομηλίαν Μ 22. πάλιν Μ: πᾶλλον Φ // ὠφελῆσαι Ε: ὀφελῆσαι Φ, ὠφελ [εἰς e.c.] αι Μ 23. ἔστιν Ε: ἔστιν ΦΜ 24. δώσω Φ: δώσω e.c. Μ // ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // ἄδειαν Μ: ἄδιαν Φ // συνομιλήτε: συνομιλήται Φ, συνομιλεῖται Μ, συνομιλεῖτε Ε // μαζί Μ: μαζῆ Φ // ἄλλον Μ: ἄλον φ 25. ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ // τοῦτο Μ: τοῦτω Φ 26. πώς Ε: πῶς ΦΜ 27. ἀπό Μ: ἀπῶ Φ // ἐκείνους Μ: ἐκείνους Φ 28. ἐν ἀληθείᾳ Μ: ἐναληθεῖα Φ 29-30. διά τοῦτο Μ: διατούτο Φ 30. ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ 31. ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ // εὐρίσκειται Μ: εὐρίσκειται Φ 32. ὅμως Μ: ὅμος Φ // εὐδοκῆση Μ: εὐδωκείση Φ // γένη Μ: γένη Φ 33. ὀδηγός Μ: ὀδιγός Φ 33-34. θέλης Μ: θέλεις Φ 34. ἀληθινά Ε: ἀληθινά Φ, ἀληθινά Μ // ὠφεληθῆς Μ: ὀφεληθεῖς Φ // ζητῆς Ε: ζητεῖς ΦΜ 35. πολλῶ Ε: πολῶ ΦΜ // μᾶλλον Μ: μάλον Φ 36. ἦγουν Μ: ἦγουν Φ // σιωπήν Μ: συοπήν Φ 37. ὄλους Μ: ὄλλους Φ 37-38. ἀπαφήρσιαστον Ε: ἀπαρισήαστον Φ, ἀπαρισιάστον Μ 38. ἀληθεία Μ: ἀληθεῖα Φ 38-39. γέροντα Μ: γέροντα Φ 39. φύλαττε Μ: φύλατται Φ, φύλλαττε Ε // γλώσσαν Φ: γλώσσαν Μ 40. ὀφθαλμοῦ Μ: ὀφθαλμοῦ Φ

57. 1. ἐπειδή Μ: ἐπιδει Φ 2. ἓνα Μ: ἓνα Φ // χαλινάρι Φ: χαλινάρη Μ 3. μαθαίνη Ε: μαθένη Φ, μαθένη Μ // σκοντάβη ΦΜ: σκονταύη Ε 4. καθίστη:

καθείσει Φ, καθήσει Μ, καθήση Ε // ἀναπαυθῆ Φ: ἀναπαυθεί Μ 5. ἀφήση Ε: ἀφήσει ΦΜ // ἀχαλίνωτον Μ: ἀχαλίνοτον a.c., ἀχαλίν [ω supra ο add.] τον p.c. Φ 6. τό' Μ: τώ Φ // εἰπῶ Μ: ὑπῶ Φ // ὅμως Μ: ὅμος Φ 7. ἐγῶ Μ: ἐγῶ Φ // μαζί Ε: μαζῆ Φ, μαζή Μ 7-8. καβαλικεύση Μ: καβαλικεύσει Φ 9. ἐκείνους Μ: ἐκεῖνους Φ // ἀργολογοῦν Μ: ἀργολογούν Φ 10. ὑμῖν Ε: ἡμοῖν Φ, ὑμῖν (e.c.) Μ // δώσουσιν Μ: δόσουσιν Φ 11. κρίσεως Μ: κρίσεος Φ // Σοφία Μ: σοφία Φ // Σολομῶντος Μ: Σο [λο s.l. add.] μόντως Φ 12. πολυλογίας Μ: ποληλογίας Φ // οὐκ Μ: οὐκ' Φ // ἀλλοίμονον Ε: ἀλίμονον Φ, ἀλοίμονον Μ // ἡμᾶς Φ: ὑμᾶς Μ 14. ἐμεταχειρίζονταν Μ: ἐμεταχιρήζονταν Φ 15. ἀκαιραις Ε: ἀκαιρες ΦΜ // ἀκαρπαις Φ: ἀκαρπες Μ // ἡμεῖς Ε: οἰμεῖς ΦΜ 16. ζητοῦμεν Μ: ζητούμεν Φ // εἰπῶ Ε: ὑπῶ ΦΜ // τοιουτοτρόπως Ε: τιουτωτρόπως Φ, τιουτοτρόπως Μ 17. ἔβαλε Μ: ἔβαλαι Φ // τρεῖς Μ: τρίς Φ 18. παιδαγωγῆση Μ: παιδαγωγήση Φ 19. γλώσσαν Φ: γλώσσαν Μ // μάθη Μ: μάθει a.c., μάθ [η supra ει add.] p.c. Φ 20. ὀλοκλήρους Μ: ὀλοκλύρους a.c., ὀλοκλήρους p.c. Φ 21. Ἰησοῦ Ε: Ἰησοῦ ΦΜ 22. γλώσσης Μ: γλώσσης Φ // ἡμεῖς Ε: οἰμεῖς ΦΜ // τώρα Ε: τῶρα ΦΜ 23. καθῶς Μ: καθῶς Φ // μεταχειριζόμεθα Μ: μεταχειριζῶμαιθα Φ 23-24. φθονοῦντες Μ: φθονοῦντες Φ 24. κατηγοροῦντες Μ: κατηγορούντες Φ // διαβάλλοντες Ε: διαβάλωνται Φ, διαβάλοντες Μ // τοὺς Μ: τοὺς Φ 25. ἀγωνίζονται Ε: ἀγωνίζονται ΦΜ // ἐν ἀληθείᾳ Μ: ἐναληθεῖα Φ

58. 1. ἀκούοντας Μ: ἀκούοντας Φ 2. ἐντράπη Ε: ἐν τράπει ΦΜ 3. εἰπῆ Μ: ὑπεῖ Φ // πῶς Ε: πῶς ΦΜ // ὠφελήθη Ε: ὠφελήθει Φ, ὠφελήθει Μ // πολλά Μ: πωλλά Φ // ζητῶντας Μ: ζητόντας Φ 4. συγχώρησιν Μ: συγχόρισιν Φ // ὑπήγεν Μ: ὑπήγεν Φ 4-5. γέροντα Μ: γέρωντα Φ 5. ἐαυτόν Μ: ἐαυτόν Φ // ἀγωνιζόμενος Ε: ἀγωνιζόμενος ΦΜ 6. δύναμιν Μ: δύναμην Φ

59. 1. ἡμουν Μ: ἡμουν Φ // ἐγῶ Μ: ἐγῶ Φ // ἓνα Μ: ἓνα Φ 1-2. ταπεινόν Μ: ταπεινῶν Φ 2. ἐκείνης Μ: ἐκεῖνης Φ // ἱεράς Μ: ἱεράς Φ // σκῆτεως Μ: σκῆτεος Φ // ποιμαινόμενον Ε: ποιμενόμενον ΦΜ 3. πνευματικοῦ Μ: πνευματικού Φ // Διονυσίου Μ: Διονισίου Φ // τυχαίνοντας Ε: τηχένοντας Φ, τυχένοντας Μ 4. φοράν Μ: φωράν Φ // μεγίστην Μ: μεγείστην Φ 4-5. Βατοπαυδίου Φ: Βατοπεδίου ΜΕ 5. ἡῦρα Ε: ἡῦρα Φ, ἡῦρα Μ 6. εἶχεν Μ: ἔχεν Φ // ἔλθει Μ: ἔλθη Φ 7. ἐκείνος Μ: ἐκεῖνος Φ // νάρθηκα Μ: νᾶ [ρ sub lineam add.] θεικα Φ 8. ἐστοχάσθη Μ: ἐστοχάσθει Φ // ἴσως Ε: ἦσος Φ, ἦσως Μ 9. ἐρώτησεν Μ: ἐρώτισεν Φ // ἐκέισε Ε: ἐκέισαι ΦΜ // διὰ τοῦτο Μ: διατούτο Φ 10. ἔδειξεν Μ: ἔδειξεν Φ 10-11. ταπεινόν Μ: ταπεινῶν Φ 11. ἡμουν Μ: ἡμουν Φ 11-12. ἤλπιζεν Μ: ἤλπηξεν Φ 12. ἡγαπημένον Μ: ἡγαπειμένον Φ

60. 1. διὰ τοῦτο Μ: διατούτο Φ // ἀρχίζει Μ: ἀρχήζει Φ // ἐρωτᾶ Μ: ἐρωτά Φ // πολλήν Ε: πολήν ΦΜ 2. ἐπέ Μ: ὑπέ Φ 3. ἤξεύρης Ε: ἤξεύρεις Φ, ὕξεύρης Μ // εὐρίσκειται Μ: εὐρίσκειται Φ 4. ἡκουσα Μ: ἡκουσα Φ // κάποιον Ε: κάπιον ΦΜ

// ταξειδιώτην Ε: ταξειδιώτην Φ, ταξειδιώτην Μ 4-5. εύρισκεται Μ: εύρισκεται Φ
 5. Δημητρίου Μ: Δημητρίου Φ 6. όποίαν Μ: όπιαν Φ // άγνωσύνη Ε: άγιοσήνη Φ,
 άγιοσύνη Μ 7. έναν Μ: έναν Φ // όμως Μ: όμως Φ // ήξεύρω Ε: ήξεύρω Φ, ύ-
 ξεύρω Μ 8. βέβαιον Μ: βαιβεον Φ // πληροφορήσον Μ: πληροφορίσον Φ

61. 1. εύλαβοϋς Ε: εύλαβούς ΦΜ // εκείνου Μ: εκείνου Φ 2. ήγάπησα Μ: ήγά-
 πησα Φ // έγώ Μ: έγώ Φ 3. σημεία Μ: σμιά Φ // είπε Μ: ύπε Φ 4. χα-
 ρακτήρας Ε: χαρακτήρας ΦΜ // προσώπου Μ: προσόπου Φ // είναι Φ: ήναι Μ
 5. κατ' άλήθειαν Ε: καταλείθην Φ, καταλήθειαν Μ 6. θάρρος: θάρος Φ, θάρρος
 Μ, θάρρος Ε // καθώς Μ: καθώς Φ // έγώ Μ: έγώ Φ 7. σκήτεως Μ: σκήτεος Φ
 // Διονύσιον Μ: Διονίσιον Φ 8. ακολουθεί Φ: ακολουθή Μ 9. άνέβημεν Μ: άνέ-
 βειμεν Φ // πρώτον Μ: πρότον Φ 10. φιλεύοντας Ε: φηλεύοντας ΦΜ 11. οίκο-
 νόμησεν Μ: ικονόμησεν Φ // όλίγον Μ: όλύγον Φ 11-12. έπειτα Μ: έπιτα Φ
 12. ύπήγα Μ: ύπήγα Φ 13. κτυπώντας Ε: κτυπόντας Φ, κτυπόντας Μ // θύραν
 Μ: θήραν Φ // έβγήκεν Μ: εύγείκεν Φ 14. περικλείσματος Μ: περικλίσματος Φ
 15. ζητώντας Μ: ζητόντας Φ // έγώ Μ: έγώ Φ // συνηθισμένην Μ: σηνθεισμένην
 Φ // είπον Μ: ύπον Φ 15-16. όλίγον Μ: όλύγον Φ 16. μυστικά Μ: μυστηκά Φ
 // έτούτος Μ: έτούτος Φ 16-17. εκείνος Μ: εκείνος Φ 17. είπε Μ: ύπε Φ // έγώ
 Μ: έγώ Φ // τοιούτον Μ: τιούτον Φ // επειδή Μ: έπειδεί Φ 18. ήξευρε Ε: ήξευρε
 Φ, ύξευρε Μ // πώς Ε: πώς ΦΜ // ύπήγεν Μ: ύπήγεν Φ // άς Μ: άς Φ 18-19.
 πρόσμενε Μ: πρόσ μεναι Φ 19. όλίγον Μ: όλύγον Φ // είδησιν Μ: ιδησιν Φ // γέ-
 ροντος Μ: γέρωντος Φ 20. ώραν Μ: όραν Φ // ικανήν Μ: ικανίν Φ // έξηλθεν
 Μ: έξηλθεν Φ // περιχαρές Μ: περηχαρίς Φ // δλως Μ: δλος ΦΕ 21. έδέχθη Μ:
 έδέχθαι Φ // προθύμως Μ: προθύμος Φ // πολλήν Ε: πολήν ΦΜ 22. μετάνοιαν
 Ε: μετάνιαν ΦΜ // ήσπάσθημεν Ε: ήσπάσθημεν ΦΜ 22-23. έπειτα Μ: έπιτα Φ
 23. έπηρεν Μ: έπειρεν Φ // μικρού Μ: μικρού Φ // κελλίου Μ: κελίου Φ 24.
 έκαθήσαμεν Ε: έκαθήσαμεν ΦΜ // έγώ Μ: έγώ Φ 25. αδελφού Μ: αδελφού Φ //
 αρχίζει Μ: αρχήζει Φ // έρωτά Μ: ερωτά Φ // εξετάζει Μ: εξετάζει Φ 26. τοιου-
 τοτρόπως Μ: τιουτωτρόπως Φ // είσαι Μ: είσε Φ 26-27. έπαρακινήθης Ε: έπα-
 ρακεινήθης Φ, έπαρακηνήθης Μ 27. έλθης Μ: έλθεις Φ // είπέ μου Μ: ύπέμμου
 Φ 27-28. καταλεπτώς Ε: καταλεπτός ΦΜ 28. κρύψης Μ: κρήψης Φ

62. 1. άρχισεν Ε: άρχισεν ΦΜ 2. άπλότητα Μ: άπλότιτα Φ // διηγείται Μ: διη-
 γήται Φ // έγώ Μ: έγώ Φ 3. ένα Μ: ένα Φ // χωρίον Μ: χορίον Φ // Μωρέως
 Ε: Μωρέος ΦΜ 4. έμαθον Μ: έμαθων Φ 5. πώς Ε: πώς ΦΜ // ανεχώρησεν
 Μ: ανεχώρησεν Φ // άπ' εκεί Ε: άπεκεί ΦΜ // χωρίς Μ: χορίς Φ // δώση Μ: δόση
 Φ 6. είδησιν Μ: ιδησιν Φ // ήλθεν Μ: ήλθεν Φ 7 έγώ Μ: έγώ Φ // αναχώρη-
 σιν Μ: αναχώρισην Φ // έλυπήθην Μ: έλυπήθειν Φ 8. τρωθείς Μ: τροθείς Φ //
 θεΐω Μ: θεΐω Φ // έπαρακάλεσα Μ: έπαρ [α supra ρ add.] κάλεσα Φ 9. όποιοι Μ:
 όπειοι Φ // όντες Ε: ώντες Φ, ώντες Μ 10. θεοφιλείς Μ: θεοφειλής Φ // χαράς
 Μ: χαράς Φ // ούτω Μ: ούτο Φ // ύπήγαν Ε: ύπήγαν ΦΜ 11. ένα Μ: ένα Φ

11-12. κατ' ἀρχάς E: καταρχάς ΦΜ 12. ἔβαλαν E: ἐβαλλαν ΦΜ // γέροντα M: γέρωντα Φ // τινα: τινά ΦΜΕ 13. πρώτους M: πρότους Φ // προεστώτας E: προεστώτας ΦΜ 14. ἐκείνου M: ἐκείνου Φ // περνώντας E: περνώντας ΦΜ // καιρός M: καιρώς Φ // πολὺς E: πολλῆς Φ, πολλῆς M 15. ἦκουα M: ἦκουα Φ // πολλάκις M: πολλάκις Φ // εὐλαβεστέρους M: εὐλαβαιστέρους Φ 16. ἀνεγίνωσκον E: ἀνεγι [νο s.l. add.] σκων Φ, ἀνεγίνωσκων M 17. ἀσκητικὴ M: ἀσκητηκῆ Φ // ζωή M: ζωῆ Φ 18. τῷ ὄντι E: τὸ ὄντι ΦΜ // ζωή M: ζωῆ Φ // ἔνωσις M: ἔνοσις Φ // ἀντάμωσις M: ἀντάμοσις Φ 19. ἐκείνους M: ἐκοῖνους Φ 20. ὄλης E: ὄλης ΦΜ // ἀπαρνηθοῦν M: ἀπαρνηθοῦν Φ // ὄλα M: ὄλλα Φ 20-21. κοσμικά M: κοσμικά Φ 21. φοράν M: φωράν M // ἕνας M: ἕνας Φ // ταξιδιώτης E: ταξιδιότης Φ, ταξιδιώτης M 22. ὁποῖος M: ἐπίος Φ // θαρῶν: θαρῶ ΦΜ, θαρρῶ E 23. σᾶς M: σάς Φ // ἤξεύρει M: ἤξεύρει Φ, ἤξεύρη E // ἠρώτησα M: ἠρότεισα Φ // ἐγὼ M: ἐγῶ Φ // μετὰ M: μετὰ Φ // πόθου M: πῶθου Φ // δίψης M: δῆψης Φ 24. καλογερικὴν M: καλωγερικὴν Φ 25. ἀσκητικὴν M: ἀσκητικὴν Φ 25-26. ὁποῖος M: ὀπίος Φ 26. εἶπεν M: ὑπεν Φ // πῶς E: πῶς ΦΜ // εὐρίσκεται M: εὐρίσκεται Φ 28. ἐξῆς M: ἐξῆς Φ // ἐπερνούσα M: ἐπερνούσα Φ // ἐγνοιασμένος E: ἐγνιασμένος ΦΜ // συλλογισμένος M: συλογισμένος Φ 29. ὥστε M: ὄστε Φ // μερικοί M: μεροικῆ Φ // εἶχον M: ἤχων Φ 30. ὡς M: ὡς Φ // ἐγὼ M: ἐγῶ Φ 31. λογισμὸν M: λογισμέν a.c., λογισμὸν p.c. Φ // στερεωμένον E: στερεομένον ΦΜ // καρφωμένον E: καρφομένον ΦΜ 32. ἀδελφοῦ M: ἀδελφού Φ 33. παντελῶς M: παντελός Φ // ἔλεγον M: ἔλεγων Φ 34. αἰτίαν M: αἰτεῖαν Φ // ἐπόθησα M: ἐπόθεισα Φ 35. ἐγὼ M: ἐγῶ Φ // εὐρίσκοντας M: εὐρίσκοντας Φ 36. γένω Φ: γέννω M // ἐγὼ M: ἐγῶ Φ 37. μέχρι M: μέχρις Φ // σηκώνοντες E: συκόνονται Φ, συκόνωνται M // χρηστόν Φ: χριστόν M 38. γλυκύτατον E: γλυκείατον Φ, γλυκήτατον M // δύναμιν M: δύναμην Φ 39. ἀμποτε M: ἀμποτε Φ 40. βοηθήση M: βοηθείσι Φ // ἁγίων M: ἁγίων Φ

63. 1. πολλούς M: πολλ [ου e.c.]ς Φ 2. ἐκείνο M: ἐκείνω Φ 3. χρόνους M: χρόνους Φ // ἕως M: ἕως Φ 3-4. μισεύσω M: μησεύσω Φ 4. δυσκολίας E: δυσκολίαις Φ, δυσκολίαις M 5. ἐπειτα M: ἐπιτα Φ // θερμανθεῖς E: θερμανθεῖς ΦΜ // θεία Φ: θεῖα M // Χάρτι M: χάριτη Φ 6. ἐμίσεισα M: ἐμήσεισα Φ 7. τινα: τινά ΦΜΕ // συνοδοιπόρον E: συνοδιπόρον Φ, συνοδηπόρον M // ἦ M: ἦ Φ 8. ἕνα M: ἕνα Φ 9. συνοδείαν E: συνοδιάν ΦΜ 10. ἀποχαιρετήσω M: ἀποχαιρετείσω Φ // γηραιάν M: γηρεάν Φ // ἐκείνην M: ἐκείνην Φ 11. ὅποια E: ὀπῆα Φ, ὀποῖα M // καθῶς E: καθῶς ΦΜ // εἶδε M: ἴδε Φ // ἐπήγα M: ἐπήγα Φ 12. ἀρχισε M: ἀρχησε Φ // διακρύζει Φ: διακρίζει M // λέγη E: λέγει ΦΜ 13. ὑπάγης M: ὑπάγεις Φ // εὐρης M: εὐρης Φ 14. ἡγαπημένον M: ἡγαπημένον Φ // εἶχα M: ἦχα Φ 15. φανερώσω M: φανερώσω Φ // ὄμως M: ὄμος Φ // ἠμπόρεσα M: ἠμπόρεσα Φ // κρήψω M: κρήψω Φ // ἐγὼ M: ἐγῶ Φ 16. εἶπον M: ὑπων Φ // ναί M: ναί Φ // μήτερ: μήτερ ΦΜΕ // διὰ τ' αὐτό E: διαταυτῶ ΦΜ // ἦλθον M: ἦλθον Φ // δώσης E: δόσεις Φ, δόσης M 17. ἐκείνη M: ἐκείνη Φ // πάλιν E: πᾶλλον Φ,

πάλλην Μ 18. ἡγαπημένα Μ: ἡγαπημένα Φ 18-19. ἔστωντας: ἔστοντας ΦΜΕ
 19. περισσότερον Μ: περισώτερον Φ 20. ἔχετε Ε: ἔχεται ΦΜ // ἀφήσετε Ε:
 ἀφήσεται Φ, ἀφίσεται Μ 21-22. κατακαίωνται ΦΜ: κατακαίονται Ε 23. ἐγώ
 Μ: ἐγῶ Φ // παρηγορίαν Μ: παριγορήαν Φ // πάλιν Μ: πάλλην Φ // μή Φ: μῆ Μ
 23-24. λυπάσαι Μ: λυπάσαι Φ 24. μου Μ: μ [ου s.l. scr.] Φ // χαίρεσαι Φ: χαιρε-
 σε Μ 24-25. δοξάζης Μ: δοξάζεις Φ 25. εὐχαριστῶντας Μ: εὐχαριστόντας Φ
 // ἀξίωσε Μ: ἀξίωσαι Φ 26. προσφέρης Μ: προσφέρεις Φ // τελευταῖον Μ: τε-
 λευτέον Φ // καρπὸν Μ: καρπῶν Φ 26-27. κοιλίας Μ: κοιλία [ς s.l. add.] Φ 27.
 ὁπίος Μ: ὀπίος Φ // ἔχη Ε: ἔχει ΦΜ // ἐδικήν Μ: ἐδηκεῖν Φ 28. ὡς Μ: ὡς Φ //
 κοινός Ε: κοινῶς ΦΜ // κηδεμόνας Μ: κηδαιμόνας Φ // μας Μ: μᾶς Φ 29. δύο
 ΜΕ: δύο Φ // τούτους Μ: τοῦτους Φ // ὅποιοι Μ: ὀπείοι Φ 30. φροντίδα Μ: φρον-
 τήδα Φ // ἕως Μ: ἕως Φ 30-31. εὐρίσκεσαι Μ: εὐρίσκεσαι Φ 31. πρόσκαιρον
 Μ: πρόσκερον Φ // ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ // πάλιν Μ: πάλλην Φ 32. θέλωμεν Μ: θέ-
 λωμεν Φ // παρακαλῆ Ε: παρακαλεῖ ΦΜ 33. εἴμεθα Ε: ἤμεθα Φ, ἤμεθα Μ //
 Ἰησοῦν Μ: Ἰησοῦν Φ 34. σᾶς Φ: σάς Μ // περιφυλάττη Ε: περιφυλλάττει Φ, πε-
 ριφυλάττει Μ // παροῦσαν Μ: παρούσαν Φ 36. ἀξίωση Μ: ἀξείωση Φ // μαζί Ε:
 μαζή Φ, μαζῆ Μ 37. ἀκολουθήσουν Ε: ἀκολουθεῖσουν ΦΜ // πείραξις Ε: πῆ-
 ραξις Φ, πείραξις Μ // καθῶς Ε: καθῶς ΦΜ 38. ἦ Μ: ἦ Φ 39. ἀγογγύστως
 Ε: ἀγογκήστως Φ, ἀγογκίστως Μ // ἐνθυμουμένη Μ: ἐνθυμουμ [ἐνή s.l. scr.] Φ
 40. ἐσταυρώθη Μ: ἐσταυρόθει Φ // δι' ἡμᾶς Μ: διημᾶς Φ 41. συγκρινόμενη Μ:
 συγκρινωμένει Φ // αἰώνιον Μ: αἰώνιον Φ 42. παραδείσου Μ: παραδίσου Φ //
 πολλά Μ: πωλλά Φ // ὀλίγη Μ: ὀλίγει Φ // ὡς Μ: ὡς Φ 43. κοπιαστική Μ: κο-
 πιαστικῆ Φ // πολυβάσανος Μ: πολληβασάνως Φ // ὅσω Ε: ὥσο Φ, ὥσω Μ //
 ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 44. τοιαῦτα Μ: τιαῦτα Φ // ἅμα Ε: ἅμα ΦΜ

64. 1. τρεῖς Ε: τρίς ΦΜ 2. τινας Ε: τινάς ΦΜ // γηραλέους Ε: γηραλαίους ΦΜ
 // σεβασμίους Μ: σεβασμείους Φ // ἄνδρας Μ: ἄ [ν s.l. add.] δρας Φ 3. ἐπιτρα-
 χήλια Ε: ἐπιτραχίλια Φ, ἐπιτραχίλια Μ 4. εἶχον Μ: ἤχων Φ // ὠμόφορα Ε:
 ὀμόφορα Φ, ὀμόφωρα Μ // ὠμοῦς Ε: ὀμοῦς Φ, ὠμοῦς Μ // ὄμως Μ: ὄμος Φ 5.
 ἐνθυμοῦμαι Μ: ἐνθυμούμαι a.c., ἐνθυμού [μαι del. et s.l. με corr.] p.c. Φ // ἔχοντες
 Μ: ἔχωντες Φ 6. πῶς Ε: πῶς ΦΜ // ἤθελον Μ: ἤθελων Φ // ψάλου Φ: ψάλ-
 λου ΜΕ 7. ἐκρηφομιλοῦσαν Ε: ἐκρηφομηλοῦσαν Φ, ἐκρηφομηλοῦσαν Μ // μυ-
 στικά Μ: μυστηκᾶ Φ 8. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // ἄντικρυς Μ: ἄντικρης Φ // ὀλίγον Ε:
 ὀλύγον Φ, ὀλίγον Μ 8-9. κοιτάζοντας Ε: [κει s.l. add.] τάζοντας Φ, κητάζων-
 τας Μ 9. ἐφάνη Μ: ἐφάνι Φ // πῶς Ε: πῶς ΦΜ // ἐκίνησα Μ: ἐκίνησα Φ 10.
 οἰκίαν Μ: οἰκειᾶν Φ // ἐαυτόν Μ: ἐαυτόν Φ 11. ἐφαίνετο Μ: ἐφένετω Φ // πῶς
 Ε: πῶς ΦΜ // ἐφορούσα Μ: ἐφωρούσα Φ 12. ἀσυνήθιστα Μ: ἀσυνήθειστα Φ //
 βαστῶντας Ε: βαστόντας ΦΜ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ // ἔναν Μ: ἔναν Φ //
 ὠραῖον Μ: ὀραῖον Φ 13. κερυσωμένον Μ: κερηρωμένον Φ // σηκωνόμενος Ε:
 συκονόμενος Φ, σικονόμενος Μ 14. ἔβαλα Μ: ἔβαλλα Φ 14-15. διὰ τίποτες Μ:
 διατίποτες Φ 15. ἕως Μ: ἕως Φ 16. ἐξῆς Μ: ἐξῆς Φ 17. τινα Ε: τινά ΦΜ 17-

18. συντομώτερον M: συντομότερον Φ 18. ἔλα M: ἔλλα Φ 19. πανοσιώτατος M: πανοσιότατος Φ // ἐκείνος M: ἐκείνος Φ // ἴσως E: ἥσος ΦM 20. ἐπειδὴ M: ἐπηδεῖ Φ // ἀγαθότης M: ἀγαθότητες Φ 21. ἐπιθυμίαν M: ἐπιθυμίαν Φ // ἀγγελικοῦ M: ἀγγελικοῦ Φ 22. ἠδύδοκῆσεν E: ἠδύδοκίσειν Φ, ἠδύδοκίσειν M // ἰδῆς E: ἰδῆς Φ, εἰδῆς M // αὐτό M: αὐτῶ Φ // σημεῖον M: σημήον Φ // ἐπειδὴ M: ἐπιδεῖ Φ 23. Σατανᾶς: Σατανάς ΦME // ἔλα M: ἔλλα Φ // ἤμπορεῖ M: ἤμπορῆ Φ // παραχωρήσει M: παραχωρήσι Φ 24. δείξῃ M: δῆξῃ Φ // διάφοραις M: διαφωραις Φ 25. ὄχι E: ὄχι Φ, ὄχι a.c., ὄχι p.c. M // δείξῃ M: δῆξῃ Φ // ἀλλ' οὔτε Φ: ἀλλοὔτε M 26. κοιτάξῃ E: κειτάξῃ Φ, κυτάξῃ M // τελειότητα Φ: τελειώτητα M

65. 1. τρόπον M: τρόπων Φ // ἐμίσεισες M: ἐμίσεισες Φ 2. πατρίδα M: πατρή-
δα Φ // εὐρίσκοντας M: εὐρίσκοντας Φ // ἐγῶ M: ἐγῶ Φ 3. ἀρμόδιον M: ἀρμό-
διον Φ // ἐμίσεισα E: ἐμήσεισα ΦM // βοηθοῦντος M: βοηθούντος Φ 4. δι'
εὐχῶν M: διευχῶν Φ // παίρνοντας E: πέρνοντας ΦM // μεγαλύτερον M: μεγα-
λῆτερον Φ 5. μιᾶς M: μιᾶς Φ // ἅμα E: ἅμα ΦM 6. ὅποια E: ὅπια Φ, ὅποια M
// ἔκλαιε M: ἔκλαιε Φ 7. ἐθρήνει E: ἐθρήνη Φ, ἐθρύνει M // ὅμως M: ὅμος Φ
8. ὡς: ὡς Φ, ὡς ME // ἓνα M: ἓνα Φ // εὐχῆθῃ M: εὐχῆθῃ Φ 10. ὅποιον M: ὅπι-
ον Φ // ἐδιάλεξες E: ἐδιάλεξαις ΦM // ἔλα M: ἔλλα Φ 11. ἀπό M: ἀπῶ Φ // φιλ-
τάτους M: φυλάτους Φ // γεννήτορας M: γενήτορας Φ 12. ὀδηγήσῃ M: ὀδιγεί-
σῃ Φ // ἐκείνον M: ἐκείνον Φ 13. ψυχῇ M: ψυχῆ Φ // φυλάξῃ E: φυλάξει ΦM
14. σκάνδαλα M: σκάνδαλλα Φ 15. ἀνεξάλειπτα M: ἀνεξάλυπτα Φ 15-16 εὐρί-
σκοντας M: εὐρίσκοντας Φ 16. ἡγαπημένον M: ἡγαπημένον Φ 17. εὐχεσθε E:
εὐχεσθαι ΦM 18. ἡγαπημένα M: ἡγαπημένα Φ // ἐγῶ M: ἐγῶ Φ 19. κλαίῃ
M: κλαίει Φ // ὀδύρεται M: ὀδύρεται Φ // τῆς M: τῆς a.c., τῆς p.c. Φ // ἔλεγον M:
ἔλεγων Φ 20. παρακαλῆ E: παρακαλεῖ ΦM // βοηθήσῃ M: βοηθεῖσῃ Φ 21.
προκειμένην M: προκημένην Φ 22. ὀδοιπορίαν M: ὀδιπορίαν Φ // ἔπειτα M: ἐπι-
τα Φ // καταφιλῶντας E: καταφιλόνας Φ, καταφιλόνας M // αὐτῇ M: αὐτῆ Φ
23. ἐγῶ M: ἐγῶ Φ // ἐχωρίστημεν E: ἐχορίστημεν ΦM 24. πάλιν M: πάλην Φ
// κοιτάζοντας E: κειτάζοντας ΦM // ἕως M: ἕως Φ 24-25. ἐκρύφθημεν M:
ἐκρήφθημεν Φ 27. ἐγύρισεν E: ἐγήρισεν Φ, ἐγήρησεν M // οἰκίαν M: οἰκῆαν Φ
// ἐγῶ M: ἐγῶ Φ 27-28. εὐρίσκοντας M: εὐρίσκοντας Φ 28. τινάς: τινάς ΦME
// συνοδοιπόρους E: συνοδιπόρους Φ, συνοδηπόρους M 29. Φανερωμένης M: Φα-
νερομένης Φ 30. ὄντας M: ὄντας Φ // χειμῶνας E: χημῶνας Φ, χειμῶνας M //
ἐπήγα M: ἐπήγα Φ 31. ἐκέισε M: ἐκέισε Φ // Ζωοδόχου M: Ζοοδόχου Φ 32.
ἐγῶ M: ἐγῶ Φ // ὀλίγους M: ὀλύγους Φ 33. εὐρίσκονται M: εὐρίσκονται Φ //
εἶχα M: ἦχα Φ 33-34. κελλαρίτου E: κελαρίτου ΦM 34. ἐκείνας E: ἐκείνας
ΦM // πρώτην M: πρότην Φ 35. τό E: τῶ ΦM // οἰκοδομοῦσαν M: οἰκοδω-
μοῦσαν Φ 36. μεγαλυτέραν E: μεγαλητέραν ΦM // ὠραιότεραν E: ὀρεοτέραν Φ,
ὠραιωτέραν M // τρεῖς M: τρίς Φ // μῆνας M: μήνας Φ // ἡῦρα E: ἡῦρα Φ, ἡῦρα
a.c., ἡῦρα p.c. M 37. καίχι Φ: καίχι M // Ἄγιον M: Ἄγιον Φ // ἐγῶ M: ἐγῶ Φ
// ναῦλον M: ναύλον Φ 39. ἐπαρεκάλεσε M: ἐπαρεκάλεσαι Φ // καραβοκύρην

M: καραβοκέρην Φ 41. δύο ME: δύο Φ // ἤλθα M: ἤλθα Φ 42. εὐρίσκοντας M: εὐρίσκοντας Φ // γέροντα E: γέρωντα Φ 43. ἠρώτησα M: ἠρώτησα Φ // εὐρίσκεται M: εὐρίσκεται Φ 44. ἠκολούθησα M: ἠκολούθησα Φ // ἤλθα M: ἤλθα Φ 45. ἀγισούνην E: ἀγισούνην ΦM 46. ἀπλοϊκὴν M: ἀπλοϊκὴν Φ 47. ἀδελφοῦ M: ἀδελφοῦ Φ // πάλιν M: πάλιν Φ // ἐρωτᾶ: ἐρωτᾶ ΦM, ἐρωτᾶ E // διὰ τελείαν E: διατελίαν ΦM 48. εἶπῃ M: ὑπεῖ Φ // ἀκόμη M: ἀκόμει Φ // ὀνόματα M: ὀνόματα Φ 49. πληροφορηθεῖς M: πληροφορηθεῖς Φ 50. κράζει E: κράζει ΦM // ἐπειδὴ M: ἐπιδεῖ Φ // ἐπροεῖπεν M: ἐπροήπεν Φ 51. βέβαια M: βαίβεια Φ 52. ἐπαρέ τον E: ἐπαρετον ΦM // κελλίον M: κελίον Φ // συνομιλήσετε E: συνομιλήσετε Φ, συνομιλήσεται M 53. μαζί E: μαζή ΦM // πληροφορηθῆτε E: πληροφορηθεῖται Φ, πληροφορηθῆτε M // καλύτερα E: καλύτερα Φ, καλήτερα M 54. συνομιλοῦντες M: συνομιλούντες Φ 54-55. ἐρωτώμενοι Φ: ἐρωτόμενοι M 55. ἐξετάζοντες E: ἐξετάζονται Φ // ἕνας M: ἕνας Φ 56. διὰ τοῦτο M: διατοῦτω Φ // ἤρχετο M: ἤρχετω Φ 57. τελειότητα E: τελιότητα Φ, τελειώτητα M // τούτου M: τοῦτου Φ // εὐχαριστοῦσαν M: εὐχαριστούσαν Φ // ἄπειρον M: ἄπρηον Φ 58. πανοικτίρμονος E: πανοικτείρμονος Φ, πανοικτήρμωνος M 59. οἰκονόμησεν M: ἰκονόμησεν Φ 60. ἀνταμωθοῦν M: ἀνταμοθοῦν Φ // δύο ME: δύο Φ // ἕναν M: ἕναν Φ // θεῖον M: θεῖον Φ 61. εὐαρέστησιν E: εὐαρέστισιν ΦM

66. 1. ἔστωντας: ἔστοντας ΦME 1-2. Ἑβδομάδα M: εὐδομάδα Φ 2-3. ἐξωμολογήθη E: ἐξομολογήθη ΦM 3. θεῖα M: θεῖα Φ 4. ἰδοῦ E: ἰδοῦ Φ, ἰδοῦ M 5. ἤλθες M: ἤλθες Φ // ἠῦρες E: ἠῦρες Φ, ἠῦρες M 6. μαζί E: μαζή ΦM // ἦ M: ἦ Φ 7. πηγαίνης E: πειγένης Φ, πηγένης M // ἦ M: ἦ Φ // κελλίον M: κελίον Φ 8. ἐγὼ M: ἐγῶ Φ 9. ἄλλο M: ἄλλω Φ // μέρος M: μέρος Φ // παρά M: παρᾶ Φ // ἐξῆς M: ἐξεῖς Φ 10. ἀγισούνην E: ἀγισούνην ΦM 10-11. ἐαυτόν M: ἐαυτόν Φ 11. ὁ,τι E: ὅτι ΦM // προστάξετε E: προστάζεται ΦM // εἶμαι M: εἶμαι Φ // ἔτοιμος E: ἔτιμος ΦM 12-13. λοιπόν M: λοιπῶν Φ 13. ἐκεῖνοι M: ἐκεῖνοι Φ // ἀποκριθῆ M: ἀποκριθεῖ Φ // τοιουτοτρόπως M: τιοιτωτρόπως Φ 13-14. ἠρώτησαν M: ἠρώτησαν Φ 14. τούτου M: τοῦτου Φ // ἔχαν E: ἔχαν Φ, ἔχαν M 15. μαζί E: μαζή ΦM // ἕως M: ἕως Φ // ἤκουσαν M: ἤκουσαν Φ 16. γογγύζουσιν E: γογκήζουσιν Φ, γογκίζουσιν M // ἀνήλικον M: ἀνλικον Φ 17. ἕναν E: ἕναν ΦM // ἕνα M: ἕνα Φ // κελλίον M: κελίον Φ 18. ἤρχετο M: ἤρχετον Φ // ἑβδομάδα M: εὐδομάδα Φ 19. γέροντα M: γέρωντα Φ // ὡς: ὡς Φ, ὡς ME 19-20. ἤλθεν E: ἤλθεν Φ, εἶλθεν M 20. ἐμβῆκεν M: ἐμβήκεν Φ

67. 1. ἀναγινώσκοντας M: ἀναγινόσκοντας Φ // θεῖος M: θεῖος Φ 1-2. νεοτύπων E: νεοτύποτον ΦM 3. ψυχὴ M: ψυχῆ Φ // θεῖον M: θεῖον Φ 4. διὰ τοῦτο M: διατοῦτο Φ // πρᾶξιν M: πράξην Φ 5. ἀναγινωσκόμενα M: ἀναγινωσκόμενα Φ // δύο ME: δύο Φ // κεφάλαια M: καιφάλαια a.c., κεφάλαια p.c. Φ 5-6. εἶχε M: ἔχε Φ 6. ἐαυτόν M: ἐαυτόν Φ 7. γραφόμενα M: γραφόμενα Φ // ὅποια M: ὅπια Φ 8. τρέχοντας M: τρέχωντας Φ // ἐπήγες M: ἐπήγες a.c., ἐπήγες p.c. Φ

9. ἦ E: ἦ Φ // τοῦτο M: τούτο Φ 11. μαζί E: μαζή ΦM 15. πώς E: πώς ΦM
 16. ταῦτα M: ταύτα Φ // ἤθελε M: ἤθελε Φ 17. θεραπείαν Φ: θεραπείαν M // πώς
 E: πώς ΦM 18. ὄντας E: ὄντας ΦM // ἑτομασμένος M: ἑτομασμένος Φ 20.
 σωματικῆν M: σωματικῆν Φ 21. χαρᾶς M: χαράς a.c., χαρᾶς p.c. Φ // ἠθέλησες
 M: ἠθέλησες Φ 22. ψυχικῆν M: ψυχικόν Φ 23. φυλάττοντας M: φυλάττωντας
 Φ // ὄντας E: ὄντας ΦM 24. ἑτομος Φ: ἑτομος M // ὄλα Φ: ὄλα M 25. πώς¹
 E: πώς ΦM // νηστεύεις Φ: νηστεύης ME // πώς² E: πώς ΦM 26. θέλημα M:
 θελή [μά s.l. add.] Φ // τούτοις Φ: τούτοις M // διαφυλάξης E: διαφυλάξεις ΦM
 28. ὁποία E: ὁποία a.c., ὁποία p.c. Φ, ὁποία M // καταφρονῆς Φ: καταφρονεῖς M

68. 1. ὄχι E: ὄχι ΦM // ἐμεταχειρίστη E: ἐμεταχειρίσται Φ, ἐμεταχειρίσθη a.c.,
 ἐμεταχειρίσται p.c. M 1-2. ἑτομασίαν E: ἐτ [ο s.l. add.] μασίαν, Φ, ἐτμασίαν M
 2. στενοχωρίαν M: στενοχορίαν Φ // μαζί E: μαζή Φ, μαζή M 2-3. ἐγκράτειαν
 M: ἐγκράτιαν Φ 3. ἀκόμη M: ἀκόμει Φ // οὔτε E: οὔτε ΦM // ὀλίγον M: ὀλύγον
 Φ // χωρίς M: χωρίς Φ 4. ἄδειαν M: ἄδιαν Φ // γέροντος M: γέρωντος Φ // μα-
 γείρευμα M: μαγήρευμα Φ // ἤθελεν M: ἤθελεν Φ 5. δοκιμάση E: δωκειμάσι
 ΦM // ἄλας M: ἄλας Φ // ἐρωτήση M: ἐρωτεῖσι Φ // εἰ: ἦ ΦM, ἦ E 6. ἦτον M:
 ἦτον Φ // ἐδοκίμαζεν M: ἐδωκείμαζεν Φ // ἦ M: ἦ Φ 7. εὐθύς E: εὐθείς ΦM //
 ἔπτυνε M: ἔπτυνε Φ 8. φιλονεικῶντας: φιλονικῶντας ΦM, φιλονικῶντας E 8-9.
 καθ' ἑαυτὸν M: καθεαυτὸν ΦE 9. ἐκεῖνος M: ἐκεῖνος Φ // ἀληθινά M: ἀλιθεινά
 Φ 10. φυλάττη E: φυλάττει ΦM // ἕως M: ἕως Φ // παραμικρά M: παραμηκρά
 Φ 11. παίρνοντας E: πέρνοντας ΦM // μαρτυρίαν: μαρτυρήαν Φ 12. ἀγωνιζό-
 μενος E: ἀγονιζόμενος Φ, ἀγονιζόμενος M 13. ἄλλην (e.c.) M: ἄλην Φ // φοράν
 M: φωράν Φ // ἐτύχαινε E: ἐτύχενε ΦM 14. γέροντα M: γέρωντα Φ // ἄλλο M:
 ἄλο Φ // ὑπάγη E: ὑπάγει Φ, ὑπάγει M // καμμίαν E: καμίαν ΦM 15. ἀναγ-
 καίαν M: ἀναγγέαν Φ // ἕως M: ἕως Φ // βράδυ M: βράδι Φ // ἔλθη E: ἔλθει ΦM
 15-16. ἐνθυμεῖτον M: ἐνθυμεῖτον Φ 16. λάβη M: λάβει Φ // ἄδειαν M: ἄδιαν Φ
 17. ταῦτα M: ταύτα Φ

69. 1. πιστοῦ E: πιωτοῦ Φ, πιωτοῦ M // πάλιν E: πᾶλην Φ, πᾶλην M 4. ἑαυτοῦ
 Φ: ἑαυτοῦ M 5. ἑαυτόν M: ἐαυτόν Φ 6. καταπέιθοντας E: καταπείθωντας Φ,
 καταπύθοντας M 7. θέλη E: θέλει ΦM 10. πάλιν M: πᾶλην Φ // ἀρχίζει M:
 ἀρχίζει Φ // ὡς E: ὅς ΦM // φιλόπωνος E: φηλόπωνος ΦM 11. ἀγωνίζεται M:
 ἀγωνίζεται Φ // ἕως E: ἕος ΦM 12. ἐκινούσε M: ἐκινούσαι Φ // γέροντα M:
 γέρωντα Φ 13. ὄμως M: ὄμος Φ // φοράν M: φωράν Φ 14. ἐνθυμεῖτο: ἐνθυμή-
 τω Φ, ἐνθυμήτο a.c., ἐνθυμήτο p.c. M, ἐνθυμήτο E // εἶπη E: ὑπή Φ, εἶπή M //
 πῆ M: πῆι Φ // διὰ τοῦτο M: διατοῦτο Φ 15. τον Φ: των M // ἤμπορούσε M:
 ἤμπορούσαι Φ // ὀμιλήσει M: ὀμιλήσει Φ 17. ἤμπορεῖς M: ἤμπορεῖς Φ // ὀμιλή-
 σης E: ὀμιλήσεις Φ, ὀμηλήσης M // καθαρὰ M: καθαρᾶ Φ 19. ὀμιλήσω Φ: ὀμη-
 λήσω M // ἕνα M: ἕνα Φ 20. εἶχον M: ἦχων Φ // τώρα E: τόρα ΦM // ἐξῆς M:
 ἐξῆς Φ 21. ἐγὼ M: ἐγῶ Φ // παρὰ M: παρᾶ Φ 22. ἀνάγκη M: ἀνάγγη Φ // ἦ

Μ: ἤ Φ // πῆς Μ: πείης Φ 23. ἐρωτᾶς: ἐρωτάς ΦΜ, ἐρωτᾶς Ε // ἀκόμη Ε: ἀκό-
 μαι ΦΜ 24. ἀνάγκην Μ: ἀνάγγην Φ // πίνεις Ε: πίνης ΦΜ 25. τοιαύτην Μ:
 τιαύτην Φ // διάκρισιν Μ: διάκρισην Φ // εὔρεν Ε: εὔρεν Φ, εὔρεν Μ

70. 1. Ἰγνάτιός τις Ε: Ἰγνάτιος τίς ΦΜ // ὀνόματι Μ: ὀνόματι Φ // ἡσύχαζεν Ε:
 ἡσύχαζεν ΦΜ 1-2. Βατοπαιδίου ΦΜ: Βατοπεδίου Ε 2. ἦλθεν Μ: ἦλθεν Φ 2-
 3. ἀνταμώση Μ: ἀνταμώση Φ 3. ἀκριβός Ε: ἀκριβώς Φ, ἀκριβώς Μ 4. ἐσπερι-
 νόν Μ: ἐσπερινόν Φ // ἔστωντας: ἔστοντας ΦΜΕ // συνομιλοῦν Ε: συνομηλοῦν
 ΦΜ // ἀκόμη Ε: ἀκόμει ΦΜ 5. ἐπέρασεν Μ: ἐπέρασεν Φ // ὥρα Μ: ὄρα Φ 5-
 6. συνηθισμένου Ε: συνηθισμένου Φ, συνηθεισμένου Μ 6. κανόνος Ε: κανόνως
 Φ, κανῶνος Μ // προσευχῆς Φ: προσευχῆς Μ // ὡς Μ: ὅς Φ // χαριεντιζόμενος
 Μ: χαριεντειζόμενος Φ 6-7. ἐρημίτης Μ: ἐρημίτης Φ 7-8. εὐκαιροῦμεν Μ:
 εὐκεροῦμεν Φ 8. συνομιλίας Ε: συνομηλίας ΦΜ // διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτω Φ 9.
 κανόνα Ε: κανώνα ΦΜ // κάμη Μ: κάμει Φ // Ἰερόθεος Ε: Ἰερόθεος ΦΜ // ὅθεν
 Φ: ὅθεν Μ 10. Ἰερόθεος Ε: Ἰερόθεος ΦΜ // δύο Μ: δύο ΦΕ // συνομιλοῦν Φ:
 συνομηλοῦν Μ 11. τοιουτοτρόπως Μ: τιοιτωτρόπως Φ // ψυχικῆς Μ: ψυχικεῖς
 Φ // ὠφελείας Μ: ὀφελίας Φ // ἐχαίρετο Μ: ἐχαίρετω Φ 12. μυσταγωγημένος
 Μ: μυσταγογημένος Φ // θείας Μ: θείας Φ 13. ὄχι Ε: ὄχι ΦΜ // ὀλιγότερον Μ:
 ὀλυγότερον Φ // τοιαῦτα Μ: τιαῦτα Φ // γλιχόμενος Ε: γλυχόμενος ΦΜ 14.
 πάλιν Μ: πᾶλιν Φ // θείων Μ: θείων Φ 15. ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ // ἐκαλοῦσε Μ:
 ἐκαλοῦσε Φ // τάξις Μ: τάξης Φ 16. ἀκόμη Ε: ἀκόμει ΦΜ 17. ἀπλώση Ε:
 ἀπλόση ΦΜ // ὀμιλία Ε: ὀμιλοῖα Φ, ὀμηλία Μ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ // περισσό-
 τερον Μ: περισότερον Φ // διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτω Φ 18. φρονίμως Μ: φρονίμος
 Φ 19. διηγῆσεων Μ: διηγίσεων Φ // εὐλαβηθεῖς Μ: εὐλαβηθῆς Φ 20. ἐρημίτου
 Μ: ἐρημίτου Φ // ἀπλότητα Μ: ἀπλότιτα Φ 21. ἀπόδειπνον Μ: ἀπόδιπνον Φ //
 παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ // συγχώρησιν Μ: συγχόρησιν Φ 22. συνηθισμέ-
 νην Ε: συνηθισμένην ΦΜ 22-23. ἐπήγεν Μ: ἐπίγεν Φ 23. κελλίον Μ: κελίον
 Φ // ἀρχίζει Μ: ἀρχίζη Φ // προθυμίας Μ: προθειμίας Φ 24. κανόνα Ε: κανώνα
 Φ, κανῶνα Μ // δύο Μ: δύο ΦΕ 25. τεσσαράκοντα Ε: τεσσαράκοντα Φ, τεσσα-
 ράκωντα Μ // κομποσχοῖνα Μ: κομποσχῖνια Φ // μετανοίας Ε: μετανίας ΦΜ
 26. τελειώνοντας Ε: τελιόνοντας Φ, τελειόνοντας Μ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ 26-
 27. ἡξεύρω Μ: ἡξεύρω Φ 27. ἐκοιμήθη Μ: ἐκειμήθει Φ // ὀλίγον Ε: ὀλύγον Φ,
 ὀλίγον Μ // τι Μ: τί Φ // ἐσηκώθησαν Μ: ἐσηκόθησαν Φ 27-28. Ἀκολουθίαν
 Ε: ἀκολουθειαν ΦΜ 28. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ // παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ //
 ἐρημίτης Μ: ἐρημίτης Φ 29. ἐπήγεν Μ: ἐπίγεν Φ // κελλίον Μ: κελίον Φ //
 ὅθεν Φ: ὅθεν Μ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 30. Ἰερόθεος Ε: Ἰερόθεος ΦΜ // ἔκαμε
 Μ: ἔκαμαι Φ // κανόνα Ε: κανώνα ΦΜ 31. καθώς Ε: καθῶς ΦΜ // καλά Μ:
 καλλά Φ 32. ἐρημίτου Ε: ἐρημίτου ΦΜ // ἀπλότητα Ε: ἀπλότιτα Φ, ἀπλότητα
 Μ // χωρίς Μ: χωρίς Φ 32-33. βεβαιώση Μ: βεβαίῳσι Φ 33. γέρον Μ: γέρον Φ
 // ἄς Ε: ἄς Φ, ἄς Μ 34. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // ἐβεβαίωσα Μ: ἐβεβαίωσα Φ 35. ἐ-
 χης Ε: ἔχεις ΦΜ // πώς Ε: πῶς ΦΜ 35-36. μένης ΦΜ: μένεις Ε 36. εἰρηνικός

Μ: ειρηνηκός Φ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ // ἄν Μ: ἄν Φ // καμμίαν Ε: [κα s.l. add.]
 μίαν Φ, καμίαν Μ 37. βαρύνεσαι Μ: βαρήνεσαι Φ // ὀκνεύης Ε: ὀκνεύεις ΦΜ //
 ἀσηκωθῆς Ε: ἀσικοθεῖς ΦΜ 38. κάμης Μ: κάμεις Φ // κανόνα Μ: κανόνα Φ //
 ἐνθυμᾶσαι Ε: ἐνθυμάσε ΦΜ 39. ἔχης Μ: ἔχεις Φ // ἔνα Μ: ἔνα Φ 40. ἀφήνη
 Μ: ἀφήνει Φ // κανόνα Ε: κανόνα Φ, κανῶνα Μ 41. εἶχε Μ: ἦχε Φ // νοῦν Φ:
 νούν Μ 41-42. παραγγελίαν Μ: παραγγελίαν Φ 42. ἐφύλαττε Μ: ἐφύλαται Φ
 // ὅσον Ε: ὥσον ΦΜ // ἦτον Μ: [ἦ s.l. add.] τόν Φ

71. 1. ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ // σκήτεως Μ: σκήτεος Φ // κα-
 θώς Μ: καθώς Φ 2. εἴπομεν Μ: ὑπομεν Φ // ἀνωτέρω Μ: ἀνοτέρω Φ // ἦσαν Μ:
 ἦσαν Φ // ψυχραμένοι Μ: ψηχραμένοι Φ 2-3. πνευματικόν Μ: π [ν sub lineam
 add.] ευματικόν Φ 3. Διονύσιον Μ: Διονίσιον Φ // διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτο Φ //
 εὐρίσκοντας Μ: εὐρίσκοντας Φ 4. γηρατεία Ε: γιρατεία Φ, γηρατεία Μ // ἄλλο
 Ε: ἄλω Φ, ἄλο Μ // εἶχε Μ: εἶχε Φ // εἶπῃ Ε: ὑπεῖ Φ, εἶπή Μ 5. βάλουν Μ: βάλ-
 λουν ΦΕ // ἄλλον Μ: ἄλον Φ 6. με τό Ε: μετό ΦΜ // ἐδοκίμαζε Μ: ἐδοκείμα-
 ζε Φ 7. ὅμως Μ: ὅμος Φ // ἐφρόντιζον Μ: ἐφρόντιζων Φ // τοῦτου Μ: τοῦτου Φ
 8. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // περισσότερον Μ: περισότερον Φ 9. ὠφελθηοῦν Μ: ὀφελει-
 θοῦν Φ // ἐβιάσθη Ε: ἐβιάσθει Φ, ἐβηάσθει Μ 9-10. ἔκαμε Μ: ἔκαμαι Φ 10.
 παραίτησιν Ε: παραίτεισιν Φ, παρέτησιν Μ // ἐκείνους Μ: ἐκείνους Φ // ἐξομολο-
 γήσεως Μ: ἐξομολογίσεος Φ 11. ἐφάνηκε Ε: ἐφανίκε Φ, ἐφάνικε Μ // διακριτι-
 κούς Μ: διακριτεικούς Φ 12. ἐκείνου Μ: ἐκείνου Φ // ὀλίγος Μ: ὀλίγος Φ 12-
 13. ἄρχισαν Ε: ἄρχησαν ΦΜ 13. πάλιν Μ: πάλην Φ // κατηγορίας Μ: κατιγο-
 ρεῖαις Φ 14. ἐπαίτησεν: ἐπαρέτισεν Φ, ἐπαρέτησεν Μ // χωρίς Μ: χορίς Φ //
 ἀπολογηθῆ Μ: ἀπολογηθεῖ Φ // πρῶτον Μ: πρότον Φ 15. ποῖον Μ: πῖον Φ //
 ἐξομολογῆ Ε: ἐξομολογεῖ ΦΜ 16. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // συλλυπούμενος Ε: συ-
 λυπούμενος Φ, συλυπούμενος Μ // ψυχικήν Μ: ψυχικήν Φ 17. ἀσθένειαν Μ:
 ἀσθένειαν Φ // ἠθέλησε Μ: ἠθέλησε Φ // διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτο Φ 18. ἀπολογη-
 θῆ Μ: ἀπολογηθεῖ Φ 19. παρακινούμενος Μ: παρακηνούμενος Φ // Ἰερόθεον Μ:
 Ἰερόθεον Φ // ἐσύνθεσε Μ: ἐσύνθεσαι Φ 19-20. ὀλόκληρον Μ: ὀλόκληρον Φ 21.
 ὁποῖον Μ: ὀπίον Φ // εὐρίσκειται Μ: εὐρίσκειται Φ // οὕτω Φ: οὕτω Μ 22. εἰρή-
 νευσε Μ: εἰρνευσαι Φ // ἠσύχασαν Φ: ἠσύχασαν Μ

72. 1. λοιπόν Ε: λιπόν Φ // ἀνενόχλητος Μ: ἀνενόχλιτος Φ // ἐξῆς Μ: ἐξίς Φ 2.
 ἀγωνίζονταν Μ: ἀγονίζονταν Φ // ἐργαζόμενοι Μ: ἐργαζώμενοι Φ 3. ὀγλή-
 γορα Ε: ὀγλύγορα Φ, ὀγλύγορα Μ 4. Ἰερόθεος Μ: Ἰερόθεος Φ 5. πώς Ε: πῶς
 ΦΜ // γῆρας Μ: γίρας Φ // ἐδύνετο Φ: ἐδήνετο Μ 6. ἀσηκῶνεται Ε: ἀσικόνε-
 ται ΦΜ // διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτο Φ // ἔλειπεν Ε: ἔλιπεν ΦΜ 7. βοηθῆ Ε: βοη-
 θεῖ Φ, βοηθεῖ Μ // ὅλα Μ: ὅλλα Φ // χρειάζομενα Ε: χριαζώμενα Φ, χρειαζώμε-
 να Μ // ἦ Μ: ἦ Φ 8. ἐπήγαιναν Ε: ἐπίγεναν Φ, ἐπήγεναν Μ // ἦ Μ: ἦ Φ //
 ἄλλην Μ: ἄλην Φ 9. πολλάκις Μ: πολλάκοις Φ // χεῖρα Μ: χεῖρα Φ //
 βοηθῶντας Ε: βοηθόντας ΦΜ 10. εὐλάβειαν Ε: εὐλάβιαν ΦΜ // ἐπερικρατοῦσεν

Μ: ἐπερικρατούσεν Φ // θεία Μ: θεία Φ 11. κάποιον Μ: κάπιον Φ // τρόπον Μ: τρόπων Φ 12. ὀγλήγορα Ε: ὀγλύγορα ΦΜ // μείνη Ε: μήνη Φ, μίνη Μ // ὀρφανός Μ: ὀρφανώς Φ 13. ἐλυπεῖτον Ε: ἐλυπέιτον Φ, ἐλυπήτον Μ // συλλογιζόμενος Ε: συλογιζόμενος Φ, συλλογηζόμενος Μ 14. ἐαυτόν Μ: ἐαυτόν Φ // περιπατεῖτε Ε: περιπατήται Φ, περιπατεῖται Μ // ἕως Μ: ἕως Φ // ἔχετε Ε: ἔχεται ΦΜ // ἴνα Ε: ἴνα ΦΜ 15. ὑμᾶς: ἡμᾶς ΦΜΕ // καταλάβη Μ: καταλάβει Φ // ὁποῖον Μ: ὀπίον Φ 16. ἀρμόζει Μ: ἀρμόζει Φ 17. ἦγουν Μ: ἦγουν Φ // ἀρμόζει Μ: ἀρμόζει Φ 19. ὄχι Μ: ὄχι Φ // λάμψιν Ε: λάμψην ΦΜ 20. ἀληθινοῦ Ε: ἀληθεινοῦ Φ, ἀληθηνοῦ Μ // φωτός Μ: φωτῶς Φ // γέρων Μ: γέρον Φ 21. λυπηθῆ Μ: λυπειθῆ Φ // Ἰερόθεος Μ: Ἰερόθεος Φ 22. συνηθίζη Ε: συνηθείζη Φ, συνηθήζει Μ // ἔλθη Ε: ἔλθει ΦΜ // λύπη Μ: λύπει Φ 23. ἔπειρην Ε: ἔπερην ΦΜ // πολλάκις Μ: πολλάκις Φ // ὑπήγαιναν Ε: ὑπήγεναν ΦΜ // μαζί Ε: μαζή Φ, μαζή Μ 24. ἐκείνον Μ: ἐκείνον Φ // ἤθελεν Μ: ἤθελεν Φ // γένη Μ: γένι Φ // μνήμα Ε: μνίμα Φ, μνήμα Μ 25. ἐδῶ Φ: ἐδῶ Μ // μνήμα Ε: μνήμα ΦΜ 26. παραδώσω Μ: παραδόσω Φ // γῆν¹ Φ: γῆν Μ // γῆν² Φ: γῆν Μ // χῶμα Μ: χόμα Φ 27. χῶμα Μ: χόμα Φ // ἕτερον Ε: ἕτερον Φ, ἕτερον a.c., ἕτερον p.c. Μ 27-28. διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτο Φ 28. ἄλλο Μ: ἄλλω Φ // ἡμποροῦμεν Μ: ἡμπορούμεν Φ // πάρωμεν Ε: πάρομεν ΦΜ // μαζί Ε: μαζή ΦΜ 29. ἕνας Μ: ἕνας Φ

73. 1. χριστομήμητος Ε: χριστομήμητος ΦΜ // μαθητής Μ: μαθητῆς Φ // τοιαῦτα Μ: τιαῦτα Φ 2. ἐτολμούσε Μ: ἐτολμούσε Φ 3. ὅμως Μ: ὅμος Φ // ἐξετάση Ε: ἐξετάσει ΦΜ // καθῶς Μ: καθῶς Φ 4. ἀρχίζει Μ: ἀρχίζει Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ 5. παρηγορῆ Ε: παριγορεῖ Φ, παρηγορεῖ Μ // παραγγέλη Ε: παραγγέλει ΦΜ // ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 6. ἴσως Ε: ἴσος ΦΜ // ὀλίγας Μ: ὀλύγας Φ 7. μισεύσω Ε: μησεύσω ΦΜ 7-8. πολυῶδον Ε: πολήρδον Φ, πολióδον Μ 8. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // λυπῆσαι Μ: λυπέισαι Φ // οὔτε Μ: οὔτε Φ 9. ὡς Μ: ὡς Φ 10. φύλαττε Ε: φύλλατε Φ; φύλλαττε a.c., φύλαττε p.c. Μ 11. ἀκρίβειαν Ε: ἀκρίβιαν Φ // ἀσκήσεως Μ: ἀσκήσεος Φ // καθῶς Ε: καθῶς ΦΜ 12. φεύγε Μ: φεύγε Φ // σχῆμα Μ: σχήμα Φ 13. ἀγισύνην Ε: ἀγιοσίνην Φ, ἀγισύ [νην del.] Μ // τέλειον Ε: τέλιον ΦΜ // μοναχοῦ Μ: μοναχοῦ Φ 14. πρόσκαιρον Μ: πρόσκερον Φ 15-16. κολακίας ΦΜ: κολακειάς Ε 16. ματαιολόγους Μ: ματεολόγους Φ 17. προσηλωμένον Μ: προσηλομένον Φ 17-18. ὕλικά Μ: ἰλικά Φ 18. πρόσκαιρα Μ: πρόσκερα Φ // κάθισε Ε: κάθεισε Φ, κάθησε Μ 19. καθῶς Μ: καθῶς Φ 20. Πόλεως Μ: πόλεος Φ // ἕως Ε: ἕως ΦΜ // ἐνδυθῆς Ε: ἐνδηθείς Φ, ἐνδυθείς Μ // δύναμιν Ε: δύναμην ΦΜ 20-21. ἐξ ὕψους Μ: ἐξύψους Φ 21. ὡσπερ Ε: ὡσπερ ΦΜ 21-22. ὑψηλόν Μ: ὑψιλόν Φ 22. προσέχη Ε: προσέχει ΦΜ // κακούς Φ: κακοῦς Μ 23. δημιουργούς Μ: διμηουργούς Φ 24. νοητήν Φ: νοιτήν Μ // πόλιν Μ: πόλην Φ

74. 1. Ἰερόθεος Μ: Ἰερόθεος Φ 2. ὀρίζεις Ε: ὀρείζης Φ, ὀρείζης Μ // εὐχή Μ: εὐχῆ Φ // σκεπάζη Ε: σκεπάζει ΦΜ 3. ταπεινόν Μ: ταπεινῶν Φ // ὄλα Μ: ὄλλα

Φ // εκείνα Μ: εκείνα Φ // εἶπες Μ: ὑπες Φ // ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ 5-6. φωτίζει Ε: φωτίζει Φ, φωτίζει Μ 6. δυναμώνη Ε: δυναμόνει Φ, δυναμώνει Μ // ὄλα Μ: ὄλλα Φ 7. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // καθώς Μ: καθῶς Φ // τό Μ: τῶ Φ // ἡξεύρεις Ε: ἡξεύρις Φ, ἡξεύρης Μ 8. ἡμουν Ε: ἡμουν ΦΜ // εὐχαριστημένος Μ: εὐχαριστιμένος Φ // οὔτε Μ: οὔτε Φ // κᾶν Μ: κᾶν Φ // ὦραν Μ: ὄραν Φ // λείψης Μ: λύψης Φ 9. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // τώρα Ε: τόρα Φ, τῶρα Μ // ἡμπορέση Ε: ἡμπορέσει Φ, ἡμπορέσει Μ 10. χωρισμόν Μ: χορισμόν Φ // ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 11. στέρησιν Μ: στέριση Φ // καλύτερα Μ: καλίτερα Φ // ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 12. πρώτα Μ: πρότα Φ // ἰδῶ Ε: ἰδῶ Φ, εἰδῶ Μ // ἦ Μ: ἦ Φ // κᾶν Μ: κᾶν Φ 13. παραλάβη Μ: παραλάβει Φ 14. ταπεινόν Μ: ταπεινῶν Φ // μαζί Μ: μαζή Φ 15. πολυκίνδυνον Μ: πολυκίνηδυνον Φ // πολυτάραχον Μ: πολυτάραχων Φ // προσκαίρου Μ: προσκέρου Φ 16. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // ταπεινός Μ: ταπεινῶς Φ 17. ἐξῆς Μ: ἐξίς Φ // ὑποτάσσωμαι Ε: ὑποτάσομε Φ, ὑποτάσομαι Μ // διδάσκωμαι Ε: διδάσκομαι ΦΜ 18. καθώς Ε: καθῶς ΦΜ // εἶχα Μ: ἦχα Φ 19. ἀγιωσύνη Ε: ἀγιοσύνη ΦΜ // ποῖον (e.c.) Μ: πείον Φ 19-20. ἐξομολογοῦμαι Μ: ἐξομολογούμε Φ 20. ποῖον Μ: πείον Φ 21. ψυχικός Μ: ψυχηκός Φ // περιστάσεις Μ: περιστάσις Φ 22. ἀπαντήσω Μ: ἀπαντίσω Φ // ταπεινός Μ: ταπεινῶς Φ

75. 1. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 2. ἀφίνω Ε: ἀφίνω ΦΜ // ἄλλον Μ: ἄλον Φ 3. κοινόν Μ: κοινῶν Φ 5. φρικτήν Μ: φρηκτήν Φ // οἰκονομίαν Μ: ικονομίαν Φ // ἐνανθρωπήσεως Μ: ἐνανθρωπίσεως Φ 6. ἔχη Ε: ἔχει ΦΜ // περισκέπη Ε: περισκέπει Φ, περισκέπη e.c. Μ 7. φωτίζει Ε: φωτείζει Φ, φωτίζει Μ // ὁδηγῆ Ε: ὀδηγεῖ ΦΜ 8. τέλειον Ε: τέλιον ΦΜ // ὀλίγον Μ: ὀλύγον Φ 9. ὁποῖον Μ: ὀπείον Φ 10. ὄλα Μ: ὄλλα Φ // Ἰερόθεος Μ: Ἰερόθεος Φ 11. ὠφεληθῆ Ε: ὀφεληθεῖ Φ, ὠφεληθεῖ Μ // τὸν ταπεινόν Μ: τῶν ταπεινῶν Φ 12. ἡξεύρω Μ: ἡξεύρω Φ // ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // ἀποβάλη Μ: ἀποβάλει Φ 13. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 14. ὁμως Μ: ὁμος Φ // ἐθαῤῥούσα Μ: ἐθαρούσα Φ 14-15. ἀγιωσύνη Ε: ἀγιοσύνη ΦΜ 15. παιδαγωγῆς Ε: παιδαγωγεῖς Φ, παιδαγωγῆς Μ // δύο Μ: δύο ΦΕ // κοινόν Μ: κοινῶν Φ 16. συμφέρον Μ: συμφέρων Φ 17. ἡξευρε (e.c.) Μ: ἡξευρε Φ // καθώς Μ: καθῶς Φ // ἡλικίαν Μ: ἡλικεῖαν Φ 17-18. εὐρίσκονται Μ: εὐρίσκονται Φ 18. βαθμοί Μ: βαθμοῖ Φ // ὄντας Μ: ὄ [ν sub lineam add.] τας Φ // ἀκόμη Ε: ἀκόμει ΦΜ 19. βυζάνη Ε: βυζάνι ΦΜ // μητρικόν Μ: μητρηκόν Φ 20. ἐπειτα Μ: ἐπιτα Μ // ἡλικίαν Μ: ἡλικεῖαν Φ // ὀλίγον Μ: ὀλύγον Φ // κατ' ὀλίγον Μ: κάτόλυγον Φ 21. ἀλλάσση Ε: ἀλάση Φ, ἀλάσση Μ 21-22. στερεωτέραν Μ: στερεοτέραν Φ 22. πρᾶγμα Ε: πράγμα ΦΜ // γυρεύη Ε: γειρεύει Φ, γηρεύει Μ 23. βρέφος Μ: [βρέ supra fos add.] φος Φ // γυρεύη Ε: γειρεύη Φ, γηρεύει Μ // ψωμί Ε: ψωμί Φ, ψωμή Μ // ἦ Μ: ἦ Φ 24. τρώγη Ε: τρώγει Φ, τρώγει Μ // οὔτω Ε: οὔτω Φ, οὔτω Μ // νόησον Μ: νόησων Φ 24-25. ἡλικίαν Μ: ἡλικεῖαν Φ 25. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ // ἡξεύρω Ε: ἡξεύρω ΦΜ // Χάρτι Μ: χάρτιη Φ // θεία Ε: θεία ΦΜ 26. ὑπερέβη Ε: ὑπερεύει ΦΜ // τάξιν Μ: τάξην Φ 27. ἐστὶ Ε: ἐστίει ΦΜ // ἔτι Ε: ἔτει

ΦΜ // ἀπαλήν Μ: ἀπαλήν Φ // θαρῶν Ε: θαρῶ ΦΜ 28. ἐξῆς Μ: ἐξίς Φ 30. διὰ τοῦτο Μ: Διατοῦτω Φ // ζητῆς Ε: ζητεῖς ΦΜ 31. παιδαγωγῆσαι Μ: παιδαγογεῖσαι Φ // ἴσως Ε: ἦσος Φ, ἦσος Μ 32. αὐτό Μ: αὐτῶ Φ // κάμνει Ε: κάμνη ΦΜ // χρεία Ε: χρία ΦΜ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ 33. λοιπὴν Μ: λιπὴν Φ

76. 1. τιοιουτοτρόπως Μ: τιοιτωτρόπως Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ // ἐπαρηγοροῦσε Μ: ἐπαριγορούσε Φ 2. ἐκεῖνος Μ: ἐκεῖνος Φ 3. Διονύσιος Μ: Διονίσιος Φ // ἔως Ε: ἔως ΦΜ // ἦλθεν Μ: ἦλθεν Φ // ἐκδημίας Ε: ἐκδημίας ΦΜ 4. ἐστενωχωρήθη Μ: ἐστενωχωρήθη Φ 5. ἀσθένειαν Μ: ἀσθένειαν Φ // δύσπνοιας Ε: δύσπνιας Φ, δίσπνοιας Μ // ἦγουν Μ: ἦγουν Φ 6. ὅποιαν Ε: ὅτιαν Φ, ὅποιαν Μ // χρόνους Μ: χρόνους Φ // ἤμπορῶντας Ε: ἤμπορόντας ΦΜ 7. ἀναπνέη Ε: ἀναπνέει ΦΜ // διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτω Φ // ἐβγαίνει Ε: ἐβγεῖν Φ, ἐβγεῖν Μ // ἔμπαινε Ε: ἔμπεναι Φ, ἔμπεναι Μ 8. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // ἤμποροῦσε Μ: ἤμπορούσε Φ // ὁμιλῆ Ε: ὁμιλεῖ ΦΜ 9. εἶπε Μ: ἔπε Φ // Ἰερόθεον Μ: Ἰερόθεον Φ 10. εἶχα Μ: ἦχα Φ 11. φυλάττης Μ: φυλάτης Φ // ἔως Μ: ἔως Φ 12. ἐξῆς Μ: ἐξίς Φ 12-13. στενωχωρίαν Μ: στενωχορίαν Φ 13. τώρα Ε: τότε ΦΜ // κοινόν Μ: κοινῶν Φ 14. μέλλω Μ: μέλω Φ 15. βιάζης Ε: βιάζεις ΦΜ // ἑαυτὸν Μ: ἑαυτόν Φ 16. ἀσκητικῆς Μ: ἀσκητικῆς Φ // ζωῆς Μ: ζωεῖς Φ // μεταχειρίζεσαι Μ: μεταχειρίζεσαι Φ 18. εὐαρεστῆσης Μ: εὐαρεστεῖσαι Φ 19. ἀκριβῶς Φ: ἀκριβῶς Μ // κανόνα Ε: κανῶνα Φ, κανῶνα Μ // νηστείας Μ: νιστίας Φ 20. Ἀκολουθίας Ε: ἀκολουθειῶν Φ, ἀκολουθειῶν Μ // ὅλα Ε: ὅλλα Φ, ὅλα Μ // συνακόλουθα Μ: συνακόλουθα Φ // καθῶς Ε: καθῶς ΦΜ 21. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 22. Ἰερόθεος Μ: Ἰερόθεος Φ 23. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // ἤμπορῶντας Ε: ἤμπορόντας Φ, ἤμπορόντας Μ // λύπην Μ: λύπην e.c. Φ 24. ἀποκριθῆ Μ: ἀποκρηθῆ Φ // βάνει Ε: βάνι ΦΜ 24-25. μετάνοιαν Ε: μετάνειαν ΦΜ 25. συνήθειαν Μ: συνήθειαν Φ // παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ // συγχώρησιν Μ: συχώρησιν Φ 27. θλίψεις Μ: θλίψεις Φ // πειρασμούς Μ: πειρασμούς Φ // ὅποιαν Μ: ὅτιαν Φ 28. οὕτως Ε: οὕτως ΦΜ // ἀπεσιώπησεν Ε: ἀπεσιώπησεν ΦΜ // ἤμπορῶντας Ε: ἤμπορόντας Φ, ἤμπορῶντας Μ 29. ὁμιλήσῃ Ε: ὁμιλήσει Φ, ὁμιλήσῃ Μ // στενωχωρηθεῖς Μ: στενωχορηθεῖς Φ 30. ἀναπνοῆς Μ: ἀναπνοεῖς Φ // εὐθύς Ε: εὐθεῖς ΦΜ // ἀσηκνώνεται Ε: ἀσικνώνεται ΦΜ 31. σταθεῖς Μ: σταθεῖς Φ 32. Ἰερόθεος Ε: Ἰερόθεος ΦΜ // ἀγκάλην Μ: ἀγκάλην Φ // ἀσηκνώνοντας Ε: ἀσικνώνοντας ΦΜ // ὀλίγον Μ: ὀλύγον Φ 33. εἶπε Μ: ἔπε Φ // παρατίθημι Μ: παρατίθημι Φ 34. πνεῦμα Ε: πνεῦμα ΦΜ // οὕτως Ε: οὕτως ΦΜ // ἐκοιμήθη Μ: ἐκειμήθη Φ // περιχυθεῖς Ε: περιχρηθεῖς ΦΜ 35. Ἰερόθεος Μ: Ἰερόθεος Φ // ὁμοίως Μ: ὁμῶς Φ // λείψανον Μ: λείψανον Φ 36. ὄραν Μ: ὄραν Φ // ἱκανήν Μ: ἡκανήν Φ 37. πάσης Μ: πάσαις Φ // εὐλαβείας Μ: εὐλαβίας Φ // σεμνότητος Μ: σεμνότητως Φ 38. ἦλθον Μ: ἦλθον Φ // ἕνας Μ: ἕνας Φ 39. μοναστήριον Μ: μοναστήριον Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ 41. πολλήν Ε: πολλήν ΦΜ // ἐπειδὴ Μ: ἐπιδεῖ Φ // Φεβρουαρίου Ε: Φευρουαρίου Φ, Φευβρουαρίου Μ 41-42. εἶπον Μ: ἔπων Φ 42. Ἰεροθέου Μ: Ἰεροθέου Φ // καλύτερον Μ: καλῆτερον Φ 43. κοιμητήριον Μ: κημητήριον Φ // σκήπτους Μ: σκή-

τεος Φ 44. εἶπε Μ: ὕπε Φ // ἐγὼ Μ: ἐγῶ Φ 45. πνευματικοῦ Μ: πνευματικῶ
 Φ 46. γενέσθω Μ: γεναισθω Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ // ἐκεῖνο Μ: ἐκεῖνω Φ //
 μνήμα Μ: μνίμα Φ 47. ποιήσαντες Μ: πηείσαντες Φ // ἀγρυπνίαν Μ: ἀγρυπνύ-
 αν Φ 48. ἅπαντας Ε: ἅπαντας ΦΜ 49. συγχώρησιν Μ: συγχόρισιν Φ

77. 1. ἔμεινεν Μ: ἔμινεν Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ // Ἰερόθεος Μ: Ἰερόθεος Φ // πι-
 κραμένος Μ: πηκραμένος Φ 2. στέρησιν Μ: στέρισιν Φ // γέροντος Μ: γέρων-
 τος Φ 3. πολλές: πολλαῖς ΦΜΕ // φορές Φ: φοραῖς ΜΕ // σχεδόν Μ: σχεδῶν Φ
 // καθ' ἡμέραν Ε: καθ' ἡμέραν Φ, καθημέραν Μ 3-4. ἐπήγαιεν Ε: ἐπήγενεν
 ΦΜ 4. μνήμα Ε: μνίμα Φ, μνήμα Μ // προσπίπτοντας Μ: προσπείπτοντας Φ //
 ἡσπάζετο Μ: ἡσπάζετο Φ 5. αὐτό Μ: αὐτῶ Φ // μετὰ Μ: μετά Φ // διότι Μ:
 διότι Φ // ἐνθυμείτον Μ: ἐνθυμείτον Φ 6. νοουθεσίας Μ: νοουθεσίας Φ // παραγ-
 γελίας Μ: παραγγελίας Φ // διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτω Φ 7. ἀσκηκόνετον Ε: ἀση-
 κόνετον ΦΜ // μνημεῖον Μ: μνιμήον Φ // ἐμβαινε Ε: ἐμβενε ΦΜ 8. κελλίον Ε:
 κελίον ΦΜ // γέροντος Μ: γέρωντος Φ 9. δαυμόνων Μ: δαιμώνων Φ 10. φυ-
 λάττοντας Μ: φυλάτοντας Φ // πολιτείαν Μ: πολητείαν Φ 11. γέροντος Μ: γέ-
 ρωντος Φ

78. 1. ὀλίγον Μ: ὀλύγον Φ // ἐμβήκεν Μ: ἐμβήκεν Φ 2-3. νηστείαν Μ: νιστείαν
 Φ 4. Ἰερόθεος Μ: Ἰερόθεος Φ // ἡμεῖς Ε: εἰμεῖς Φ, εἰμεῖς Μ // εἴμεθα Μ: ἡμεθα
 Φ // νεώτεροι Μ: νεότεροι Φ 5. ἀγωνιζώμεθα Μ: ἀγονιζώμεθα Φ // περισσότε-
 ρον Μ: περιστότερον Φ // νικούμεν Μ: νικούμεν Φ 6. πάθη Μ: πάθει Φ // ἐκεῖνος
 Μ: ἐκεῖνος Φ 7. χαρᾶς Μ: χαράς Φ // δύναμιν Μ: δύναμην Φ 8. ἐπερνοῦσαν
 Μ: ἐπερνούσαν Φ // ὥραις Μ: ὄραις Φ 8-9. Ἀκολουθίαν Ε: ἀκολουθείαν ΦΜ
 9. πάλιν Μ: πάλην Φ 9-10. ἐμεταχειρίζονταν Ε: ἐμεταχειρίζονταν ΦΜ 10.
 συνηθισμένα Ε: συνηθεισμένα ΦΜ // ὄσπρια Μ: ὄσπρια Φ // ὀλίγον Μ: ὀλύγον Φ
 // μέλι Μ: μέλει Φ 11. ἦ Μ: ἦ Φ // μαζί Ε: μαζῆ Φ, μαζή Μ // Σάββατον Μ:
 Σάβατον Φ 12. ἐπινον Μ: ἐπυνον Φ // ὀλίγον¹ Μ: ὀλύγον Φ // κρασί Μ: κρασεῖ
 Φ // ὀλίγον² Μ: ὀλύγον Φ // ἔλαιον Μ: ἔλεον Φ

79. 1. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // θεῖος Μ: θεῖος Φ 3. πολλάκις Μ: πολλάκις Φ // ὅλα
 Ε: ὅλλα ΦΜ // συντείνον Μ: συντήνον Φ 4. ἀκολούθησιν Ε: ἀκολουθείσιν ΦΜ
 // ἀδιακρίτου Μ: ἀδιακρήτου Φ 5. ὑπακοῆς Μ: ὑπακοεῖς Φ // διάφορα Μ: διά-
 φορα Φ 5-6. παραδείγματα Μ: παραδίγματα Φ 6. πολλάκις Μ: πολλάκις Φ
 // ἄφηγε Ε: ἄφινε ΦΜ 7. φαγητόν Μ: φαγιτόν Φ // τοιουτοτρόπως Μ: τιοιτω-
 τρόπως Φ 8. ἐξεστηκῶς Ε: ἐξεστηκῶς ΦΜ // ἐπειδή Μ: ἐπηδεῖ Φ // ἐφαίνετο
 Μ: ἐφένετο Φ 8-9. ἐκρατούσε Μ: ἐκρατούσε Φ 9. ἐξηγῶντας Ε: ἐξηγόντας
 ΦΜ 10. θεῖων Μ: θεῖων Φ // ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ // ἀγαπούσε Μ: ἀγαπούσε Φ
 11. ἀνοίξη Μ: ἀνήξη Φ // τὰς Μ: τὰς Φ // θείας Μ: θείας Φ 12. ὄντας Μ: ὄντας
 Φ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ 13. βραδύς Ε: βραδεῖς Φ, βραδεῖς Μ // πολλήν Μ: πολ-
 λήν Φ // δυσκολίαν Ε: δισκολίαν ΦΜ 14. ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ // ἐπολεμείτον Ε:

ἐπολεμείτον Φ, ἐπολεμῆτον Μ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ 15. κοσμικός Μ: κοσμει-
κάς Φ 16. προλήψεων Μ: προλύψεων Φ // τον Φ: των Μ // ἱερός Μ: ἱερός Φ
17. προθυμίαν Μ: προθυμῆαν Φ // θείαν Μ: θεϊαν Φ 18. ἐπαρακινούσε Μ: ἐπαρα-
κηνούσε Φ 19. εὐκαιρώνει Ε: εὐκερόνι ΦΜ // ἐνθυμήσεις Μ: ἐνθυμήσης Φ 20.
συνηθᾶ Μ: σνηθᾶ Φ // συλλογίζεται Ε: συλογίζεται Φ, συλογίζεται Μ 21. διὰ
τοῦτο Μ: διατούτο Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ 21-22. προθυμίαν Μ: προθυμείαν Φ
22. ὅμως Μ: ὅμος Φ 23. Βασιλεία Μ: βασιλεῖα Φ 24. βιασθή Ε: βιασθεῖ ΦΜ //
βιασθαί Μ: βιασθαί Φ // ἀρπάζουσιν Ε: ἀρπᾶζουσιν Φ, ἀρπάζουσιν Μ // πάλιν Μ:
πᾶλην Φ 25. γεννᾶ Μ: γενά Φ // προθυμίαν Μ: προθειμίαν Φ // προθυμία Μ:
προθειμία Φ 25-26. πάλιν Μ: πᾶλην Φ 26. γεννᾶ Μ: γενά Φ 27. φυλάττει Μ:
φυλλάττει Φ 28. πάλιν Μ: πᾶλην Φ // καθώς Μ: καθῶς Φ // ἕνας Μ: ἕνας Φ //
ἀσθενής Μ: ἀσθενείς Φ 29. ὀλίγου Μ: ὀλύγου Φ // ἀσκήθη Μ: ἀσκήθει Φ //
ἀσθένειαν Μ: ἀσθένιαν Φ 30. τρώγη Μ: τρώγει Φ // ὄρεξιν Μ: ὄρεξιν Φ // ὅμως
Μ: ὅμος Φ // ὀλίγον Μ: ὀλύγον Φ 31. κατ' ὀλίγον Μ: κάτολύγον // ὑγίαν Μ:
ύγιαν Φ 32. ἐπειτα Μ: ἐπιτα Φ // οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ 33. ποιήσον Μ: πῆσισον
Φ 34. φοράν Μ: φωράν Φ 35. μου Μ: μου Φ // φαίνεται Μ: φένεται Φ // πε-
ριττή Ε: περιττεῖ Φ, περιττή Μ 35-36. συχνή Μ: συχνή Φ 36. ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ
Φ // ἀρκοῦμαι Μ: ἀρκοῦμαι Φ 37. γέροντος Μ: γέροντος Φ 38. ἄς Μ: ἄς Φ //
εἶναι Φ: εἶνε Μ // ὅμως Μ: ὅμος Φ // καταγινόμεθα Φ: καταγινόμεθα Μ 38-
39. πηγῆν Μ: πηγείν Φ 39. θεῶν Μ: θεῶν Φ // ἕως Ε: ἕως ΦΜ // εὐρωμεν Ε:
εὐρομεν Φ, εὐρομεν Μ 40. αἰώνιον Μ: αἰώνιον Φ // κάλλιον Μ: κάλιον Φ 41.
ἐρευνᾶτε Ε: ἐρευνάται Φ, ἐρευνᾶται Μ 42. εὐρίσκετε Ε: εὐρίσκεται Φ, εὐρίσκε-
ται Μ // αἰώνιον Μ: αἰωνίων Φ 42-43. παρακινώντας Ε: παρακεινον [τας sub
lineam add.] Φ, παρακινόντας Μ 43. ἔλεγεν Μ: ἔ [Γ del.] λεγεν Φ // ἤμπορεῖς
Ε: ἤμπορεῖς ΦΜ 44-45. συλλογίζεσαι Μ: συλογίζεσαι Φ 45. ἀναγκαίας Μ:
ἀναγγεάς Φ 46. τοιουτοτρόπως Μ: τούτωτρόπως Φ // ἀγωνιζόμενος Ε: ἀγони-
ζόμενος ΦΜ 47. κόπτοντας Μ: κόπτω [ν s.l. add.] τας Φ // τοὺς Μ: τοὺς Φ //
περιτούς Μ: περιτούς Φ 48. συνεργούσης Μ: συνεργούσεις Φ // συμμαζώνεται
Ε: συμαζώνεται ΦΜ 49. ἐαυτόν Μ: ἐαυτόν Φ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ // ἐκείνο Μ:
ἐκείνω Φ 50. δύναμιν Μ: δύναμην Φ // τῷ Μ: τῷ Φ 52. ἐπαράδωσε Ε: ἐπαρά-
δωσε ΦΜ 53. γέροντα Μ: γέροντα Φ // ἦγουν Μ: ἦγουν Φ // Ἰησοῦ Μ: Ἰησοῦ Φ

80. 1. φοράν Μ: φωράν Φ // πάλιν Ε: πᾶλην Φ, πᾶλην Μ // διαβάζοντας Μ: δια-
βάζοντας Φ // μαζί Μ: μαζή Φ 1-2. νηπτικούς Μ: νυπτηκούς Φ 2. ἔδιχεν Ε:
ἔδιχ [ν s.l. add.] ε Φ, ἔδιχεν Μ 3. σημάδια Ε: σιμάδια Φ, σιμάδια Μ // λέγη Μ:
λέγει Φ 5. οὕτω Φ: οὕτω Μ // αἰστάνετον Ε: ἐστάνετον ΦΜ // ὀλίγην Μ: ὀλύ-
γην Φ 6. προθυμίαν Μ: προθυμείαν Φ // μεμιγμένην Ε: μεμηγμένην ΦΜ // φο-
ράν Μ: φωράν Φ 7. ἀγριπνίαν Μ: ἀγριπνύαν Φ // ἐμβῆκεν Μ: ἐμβήκεν Φ // κα-
θώς Μ: καθῶς Φ 8. ἐστάθη Μ: ἐστάθει Φ 8-9. συμμαζώνοντας Ε: συμαζώνων-
τας Φ, συμαζώνοντας Μ 9. ἐαυτόν Μ: ἐαυτόν Φ // μυστικά Μ: μυστηκᾶ Φ 10.
τάς Μ: τᾶς Φ // ἐρμηγείας Μ: ἐρμηγίας Φ // θείου Μ: θείου Φ // Ἰεροθέου Μ: Ἰε-

ροθέου Φ 11. ὅλα Μ: ὅλλα Φ 12. ἐμέμφετο Ε: ἐμμέμφετω Φ, ἐμέμφετω Μ //
 ἐαυτόν Ε: ἐαυτόν ΦΜ 13. τούτου Μ: τοῦτου Φ // ἐκινεῖτο Ε: ἐκινεῖτο [ν del.] Φ,
 ἐκινῆτο Μ // ἔρωτα Μ: ἔροτα Φ 14. γλυκαινόμενος Ε: γλυκενόμενος ΦΜ //
 νοῦς Φ: νοῦς Μ 14-15. προσευχῆς Μ: προσευχῆς Φ 15. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ //
 τό Μ: τῶ Φ // ἐξωμολογήθη Ε: ἐξομολογήθη ΦΜ 16. ἐκεῖνος Μ: ἐκεῖνος Φ //
 εἶπεν Μ: ὕπεν Φ // ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ // ὀλίγη Μ: ὀλύγη
 Φ 17. ἐνέργειαν Μ: ἐνέργιαν Φ // ἀγωνίζου Ε: ἀγονίζου ΦΜ // ἐξῆς Μ: ἐξίς Φ
 // πράττε Ε: πράτται ΦΜ // ὅλα Μ: ὅλλα Φ 18. πρὸ πάντων: προπάντων ΦΜΕ
 18-19. περιεκτικὴν Μ: περιέκτεικὴν Φ 19. ταπεινοφροσύνην Μ: ταπεινωφροσύ-
 νην Φ 20. ἔχης Ε: ἔχεις ΦΜ // ἐαυτόν Ε: ἐαυτόν ΦΜ 20-21. χειρότερον Μ:
 χιρότερον Φ 21. ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ 22. τοιουτοτρόπως Μ: τιουτοτρόπως Φ //
 λοιπόν Μ: λιπόν Φ 23. ἐκαθοδηγοῦσε Μ: εκαθοδιγοῦσε Φ 24. ταῦτα Μ: ταῦτα
 Φ // μαθητάς Μ: μαθειτάς Φ 25. ἤρχονταν Μ: ἤρχουνταν Φ 25-26.
 μελίρρυτα Ε: μελήρειτα Φ, μελύρητα Μ 26. ἐκεῖνα Μ: ἐκεῖ [να s.l. add.] Φ // νε-
 κταρώδη Μ: νεκταρόδι Φ // ὠφέλειαν Ε: ὠφέλιαν Φ, ὠφέλιαν Μ

81. 1. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // ἕναν Μ: ἕναν Φ 2. Δημητρίου Μ: Διμητρίου Φ // γέ-
 ροντος Μ: γέρωντος Φ 2-3. ἐνθυμήθη Μ: ἐνθυμείθη Φ 3. εἶχεν Μ: ἤχεν Φ 4.
 ἤθελεν Μ: ἤθελεν Φ // εὖρη Μ: εὖρει Φ // πιάση Ε: πιάσει ΦΜ 4-5. πάλιν Ε:
 πάλην Φ, πάλην Μ 5. ὑπακοήν Φ: ὑπακοήν a.c., ὑπακοήν p.c. Μ // ἤκουσεν Μ:
 ἤκουσεν Φ 6. εὐρίσκονται Μ: εὐρίσκονται Φ // δύο Μ: δύο ΦΕ 7. αὐτάδελφοι
 Μ: αὐτάδελφοι Φ // ὄντες Μ: ὄντες Φ // Ἰάκωβος Μ: Ἰάκωβος Φ 7-8. Θεο-
 φάνης Μ: Θεοφάνης Φ 8. ὁποῖος Μ: ὁπίος Φ // Θεοφάνης Μ: Θεοφάνης Φ 9. Λα-
 κεδαιμονίας Ε: Λακαδαμονίας ΦΜ // Μητροπολίτης Μ: μητροπολίτης Φ //
 ὄθεν Φ: ὄθεν Μ 9-10. παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ 10. ὑπήγεν Μ: ὑπήγεν Φ
 // ἐκείνους Μ: ἐκείνους Φ // ὁποῖοι Μ: ὁπεῖοι Φ 11. πάσης Μ: πᾶσης Φ // προ-
 θυμίας Μ: προθυμίας Φ // ἀββάς Μ: ἀββάς Φ 11-12. Θεοφάνης Μ: Θεοφάνης Φ
 12. ὁποῖον Μ: ὁπίον Φ // ὑποτάχθη Μ: ὑποτάχθει Φ 13. εὖρη Μ: εὖρει Φ // λει-
 τουργῆ Ε: λειτουργεῖ ΦΜ 14. μεταλαμβάνη Ε: μεταλαμβάνι ΦΜ // μυστήρια
 Μ: μυστεῖρια Φ 15. πολλοῦ Μ: πολοῦ Φ // κτίση Μ: κτῆσι Φ 16. ὄνομα Μ:
 ὄνομα Φ // Ζωοδόχου Μ: Ζοοδόχου Φ // Πηγῆς Μ: Πηγεῖς Φ 16-17. λοιπόν Μ:
 λιπόν Φ 18. ἰδρώτας: ἰδρώτας ΦΜ, ἰδρώτας Ε 19. θεῖου Μ: θεῖου Φ // ἔτε-
 λειώθη Μ: ἔτελειώθη Φ

82. 1. ἤλθεν <ν> Μ: ἤλθεν Φ // ὁποῖον Μ: ὁπίον Φ 2. καρπούς Μ: καρποῦς Φ // πό-
 νων Μ: πῶνων Φ 2-3. εἰρηνικῆς Μ: εἰρηνικεῖς Φ 3. καταστάσεως Μ: κατα-
 στάσεος Φ // καθημερινῆς Μ: καθημερηνης Φ 4. καθὼς Ε: καθῶς ΦΜ // ἐπει-
 δὴ Μ: ἐπιδεῖ Φ 5. ἐκεῖνος Μ: ἐκεῖνος Φ // μισόκαλος Ε: μισηόκαλος ΦΜ // ἐξ
 ἀρχῆς Ε: ἐξαρχῆς ΦΜ 6. εὐλογημένον Μ: εὐλογιμένον Φ // Ἰερόθεον Ε: Ἰερό-
 θεον ΦΜ 7. ψιθυρίσας Ε: ψιθηρήσας ΦΜ 8. ἐκείνους Μ: ἐκεῖνους Φ 9. ἰδέαν
 Μ: ἰδαίαν Φ // περισσότερον Μ: περισότερον Φ 9-10. χριστομίμητον Ε: χριστο-

μείμιτον Φ, χριστομήμητον Μ 10. είχαν Ε: ἤχαν Φ, είχαν Μ // ἕνα Μ: ἕνα Φ
 11. θαῦμα Μ: θαύμα Φ // ἀληθεία Μ: ἀληθεῖα Φ // οἱ Μ: ἡ Φ // ὑποτακτικοί Μ:
 ὑποτακτικοί Φ // θαυμάζοντες Μ: θαυμάζωντες Φ 12. είχαν Μ: ἤχεν Φ // αἰ-
 διμος Ε: ἀήδεμος Φ, ἀείδημος a.c., ἀήδημος p.c. Μ // ὄλα Μ: ὄλλα Φ // βάρη Μ:
 βάρει Φ 12-13. γέροντος Μ: γέροντος Φ 13. ὁποῖον Μ: ὁπεῖον Φ // πρωτύτερα Ε:
 προτήτερα ΦΜ 13-14. ὑπόφερε Μ: ἠπόφερε Φ 14. τινας: τινάς ΦΜΕ // σκλη-
 ραγωγίαν Μ: σκληραγωγίαν Φ // βλέποντες Μ: βλέπωντες Φ 14-15. ἀκόμη Μ:
 ἀκόμει Φ 15. ἐφέρνετο Μ: ἐφέρνετω Φ 16. γέροντα Μ: γέρωντα Φ // ὑποτάσ-
 σετον Μ: ὑποτάσεται Φ 17. προθυμίαν Μ: προθυμίαν Φ // ἀπλόττητα Ε: ἀπλώ-
 τετα Φ, ἀπλόττητα Μ 18. εὕρισκετο Μ: εὕρισκετω Φ 18-19. οἰκοδομῆς Μ:
 ἠκοδομῆς Φ 19-20. νηστείαν Μ: νιστήαν Φ 20. γέροντος Μ: γέροντος Φ //
 πάλιν Μ: πάλην Φ // κανόνα Ε: κανώνα Φ, κανῶνα Μ 21. Ἀκολουθίαν Ε: ἀκο-
 λουθεῖαν ΦΜ // θεῖαν Μ: θεῖαν Φ // Λειτουργίαν Μ: λειτουργεῖαν Φ 22. ἄλλης
 Μ: ἄλης Φ // καλύβας Μ: καλήβας Φ // ἡ Μ: ἡ Φ 23. ἐπειτα Μ: ἐπιτα Φ //
 πάλιν Μ: πάλην Φ // εὕρισκετον Μ: εὕρισκετον Φ 23-24. προειρημένους Ε:
 προηρημένους ΦΜ 24. μερικοί Μ: μερικοί Φ 24-25. ἐπολιτεύετον Μ: ἐπολη-
 τεύετον Φ 25. τοιουτοτρόπως Μ: τιοῦτωτρόπως Φ // ἐπαραινθήθησαν Μ: ἐπα-
 ρακηνήθησαν Φ 26. ζηλοφθονίαν Μ: ζηλοφθωνίαν Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ
 26-27. ἐμελέτησαν Μ: ἐμελέτεισαν Φ 27. διώξουν Μ: διόξουν Φ // γέροντα Μ:
 γέρωντα Φ 28. πηγαινόντες Ε: πηγένωντες Φ, πηγέροντες Μ // γέροντα Μ:
 γέρωντα Φ // Θεοφάνην Μ: Θεοφάνην Φ // ἐψιθύρισαν Ε: ἐψιθύρισαν Φ, ἐψιθή-
 ρησαν Μ 29. μυρίας Ε: μυροῖας Φ, μοιρίας Μ 30. ἐκατάπεισαν Φ: ἐκατάπη-
 σαν Μ // οὐκ Μ: οὐκ Φ // ὄφειλεν Ε: ὄφηλεν Φ, ὄφιλεν Μ // ἐδίωξεν Μ: ἐδίωξεν
 Φ // ἀδίκως Μ: ἀδείκος Φ 31. παραλόγως Μ: παραλόγος Φ // εὐλογημένον Μ:
 εὐλογιμένον Φ

83. 1. με τοῦτο Μ: μετοῦτω Φ // πονηρός Ε: πονηρ [rasura] ὡς Φ, πονιρός Μ 2.
 λυπήση Μ: λυπήσι Φ // ἀήττητον Ε: ἀείττητον Φ, ἀείττητον Μ // ἡ Μ: ἡ Φ 3.
 κάμη Μ: κάμει Φ // φιλονεικήση: φιλονηκεῖσι Φ, φιλονικήση ΜΕ // ἐναντιολογη-
 θῆ Μ: ἐναντιολογηθεῖ Φ // ἡ Μ: ἡ Φ 3-4. δικαιολογηθῆ Μ: δικαιολογηθεῖ Φ 4.
 ζητήση Μ: ζητεῖσι Φ // ὄχι Μ: ὄχι Φ // ἐπέτυχεν Μ: ἐπέτηχεν Φ 5. πολλούς Μ:
 πολούς Φ 5-6. ἐμεταχειρίσθη Μ: ἐμεταχηρίσθει Φ 6. ἐλυπήθη Ε: ἐλύπειθη Φ,
 ἐλιπήθη Μ // μιάρως Μ: μιαρῶς Φ 7. ἐπειδή Μ: ἐπιδῆ a.c., ἐπιδεί p.c. Φ // θεῖος
 Μ: θεῖος Φ // ὄλα Μ: ὄλλα Φ 8. συνεργίας Φ: συνεργεῖας Μ // μισοκάλου Ε: μη-
 σωκάλου Φ, μησοκάλου Μ 8-9. ἐπαρακαλοῦσε Ε: ἐπαρακαλοῦσαι Φ, ἐπαρακα-
 λοῦσαι Μ 9. ἐδέονταν Ε: ἐδαίονταν ΦΜ // γέροντα Μ: γέρωντα Φ 10. τα-
 πεινώσεως Μ: ταπεινώσεως Φ 11. φρόνιμος Μ: φρώνημος Φ // στοχασθῆ Ε: στο-
 χασθεῖ ΦΜ // αὐτό Μ: αὐτῶ Φ 11-12. βέβαια Μ: βαίβεα Φ 12. συνεργίας Φ:
 συνεργεῖας Μ // Σατανᾶ Μ: Σατανά Φ // ὁποῖος Μ: ὁπίος Φ 13. εἰρηνικήν Μ:
 εἰρηνικεῖν Φ 13-14. πολιτείαν Μ: πολητίαν Φ 14. ἐκείνους Μ: ἐκοῖνους Φ //
 ἀγωνίζονται Μ: ἀγονήζονται Φ 14-15. ἐναντίον Ε: ἐναντίων ΦΜ 15. ποικιλο-

τρόπων Ε: ποικιλοτρόπων Φ, πυκιλοτρόπων Μ 16. ἤθελῃσεν Ε: ἠθέλησεν ΦΜ // κατ' οὐδένα Ε: κατουδένα ΦΜ // τρόπον Μ: τρόπων Φ 17. ἐπειδή Μ: ἐπιδεί Φ 18. φροντίσουν Μ: φρωντίσουν Φ // ἄλλον Μ: ἄλον Φ // κάποιον Ε: κάπιον ΦΜ 18-19. Ζωγράφον Μ: Ζογράφων Φ 19. παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ // συγχώρησιν Μ: συγχόρισιν Φ 20. ἀνεχώρησεν Μ: ἀνεχώρισεν Φ // δέόμενος Ε: δαιόμενος ΦΜ // κοινήν Μ: κεινοῖν Φ // παρηγορίαν Μ: παρειγορίαν Φ 20-21. μεσιτριάν Ε: μεσητριάν ΦΜ 22-23. βοηθήσουν Μ: βοηθείσουν Φ 23. πειρασμόν Μ: πιρασμόν Φ // οὕτω Φ: οὕτω Μ // ὡς Μ: ὄς Φ // φρόνημος Μ: φρώνημος Φ 24. τοιαῦτα Μ: τιαῦτα Φ 25. ἐλυπήθη Μ: ἐλυπήθει Φ // αἵτιοι Μ: αἵτειοι Φ 26. ἀνεχώρησεν Μ: ἀνεχώρισεν Φ

84. 1. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // τόπον Μ: τῶπον Φ // Ἱερόθεος Ε: Ἱερόθεος ΦΜ 3. ἐπ' ὀνόματι: ἐπονόματι ΦΜΕ 4. παρηγορίαν Μ: πα [ρ s.l. add.] ειγορίαν Φ // φανερώνοντας Μ: φανερόνοντας Φ 5. λέγοντας Ε: λέγωντας ΦΜ 6. ἄλλη Μ: ἄλλη Φ // ὑποταγή Ε: ὑποταγεῖ Φ, ὑποταγή Μ // ἐκείνην Μ: ἐκείνην Φ 7. γέροντα Μ: γέρωντα Φ // πίπτεις Μ: πήπτεις Φ 8. ἀνωφελείς Ε: ἀνοφελείς ΦΜ // καλύτερα Μ: καλίτερα Φ // φύλαττε Μ: φύλατε Φ 9. διά μέσου Μ: διαμέσου Φ 10. βασιλικήν Μ: βασιλεικήν Φ // σεμνῆς Μ: σεμ [ν sub lineam add.] ἦς Φ // πολιτείας Μ: πολιτείας Φ 11. διά τοῦτο Μ: διατούτω Φ 12. κατοικήσατε Ε: κατηκείσασαι Φ, κατοικήσασαι Μ 13. μικρῆς Ε: μηκρίς Φ, μικρίς Μ // Ὀνούφριον Μ: Ὀνούφριον Φ // οὕτως Φ: οὕτως Μ 14. ἐποίησεν Μ: ἐπήσειεν Φ // εὐρίσκοντας Μ: εὐρίσκοντας Φ // λοιπόν Μ: λιπόν Φ // ἤσυχον Φ: ἤσυχον Μ // καθῶς Μ: καθῶς Φ 15. ἕλικά Μ: ἱλικά Φ // διά τοῦτο Μ: διατούτω Φ 16. ἐδόθη Μ: ἐδόθει Φ // ὄλω Ε: ὄλος ΦΜ // δι' ὄλου: διόλου ΦΕ, διώλου Μ 17. νηπτικά Ε: νυπτικά Φ, νυπτικά Μ 18. δύναμιν Μ: δύναμην Φ // πρακτικὴν Μ: πρακτεικὴν Φ 18-19. θεωρητικὴν Ε: θεωρητικεῖν Φ 19. καρδιακῆς Μ: καρδιακεῖς Φ 20. ἐκαθάριζε Ε: ἐκαθαρίζαι ΦΜ // ὄμμα Ε: ὄμα Φ, ὄμα Μ // διανοίας Ε: διανίας ΦΜ 20-21. ὀμιχλώδεις: ὀμηχλώδεις Φ, ὀμιχλώδεις ΜΕ 21. προσβολάς Μ: προσβολάς Φ // παλαιῶν Μ: παλεῶν Φ 21-22. προλήψω Ε: προλύψωιν Φ, προλίψωιν Μ 22. ἄλλοτε Μ: ἄλλοτε Φ // πάλιν Μ: πάλην Φ 23. πένθη Ε: πένθοι ΦΜ 24. τυπωμένα Ε: τυπομένα ΦΜ // Συνταγμάτιον Μ: συνταγμ [α s.l. add.] τιον Φ // Ματθαίου Μ: Ματθέου Φ 25. ἐνθυμούμενος Μ: ἐνθημούμενος Φ // κόλασιν Μ: κόλασιν Φ 25-26. βασανιστήρια Ε: βασανιστεῖροια Φ, βασανηστήρια Μ 26. πολλάκις Μ: πολλάκης Φ 27. κατάνυξιν Μ: κατάνιξιν Φ // ὄμιον Μ: ὄμιον Φ // ἐπάθαινε Ε: ἐπάθενε ΦΜ 27-28. Ἀκολουθίαν Ε: ἀκολουθειάν Φ, ἀκολουθειάν a.c., ἀκολουθίαν p.c. Μ 28. θείαν Μ: θεῖαν Φ 29. ἐβυθίζετον Ε: ἐβυθήζετον ΦΜ 30. εὕρισκεν Μ: εὕρισκεν Φ // ἦ Μ: ἦ Φ 30-31. ἐρωτικά Μ: ἐρωτικὰ Φ 31. γλυκαινόμενος Ε: γλυκενόμενος ΦΜ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ 32. λέξεις Μ: λέξης Φ 32-33. ἀναμασοῦσε Μ: ἀναμασοῦσαι Φ 33. συμπίνοντας Ε: συμπείνοντας ΦΜ // ποιότητα Μ: πειότητα Φ 34. τούτου Μ: τοῦτου Φ // ἐβγαζεν Ε: εὐγαζεν Φ, ἐβγαζεν a.c., εὐγαζεν p.c. Μ 35. ὀφθαλμούς

Μ: ὀφθαλμούς Φ // φυλάττη Ε: φηλάττει Φ, φυλάττει Μ // εἰρήνην Μ: εἰρήνην Φ
 36. ἡσυχίαν Μ: ἡσυχῆαν Φ // ἄφηγε Φ: ἄφινε Μ // τινά: τινά ΦΜΕ // ἐμβαίνει Ε:
 ἐμβαίνει ΦΜ 37. Θυσιαστήριον Μ: θυσιαστεῖριον Φ 38. θυσίαν Ε: θυσειάν ΦΜ
 // ἐπειδή Μ: ἐπιδή Φ // καθ' ἐκάστην Μ: καθεκάστην Φ 38-39. ἱερουργοῦσεν
 Μ: ἱερουργοῦσεν Φ 39. αἰδιμος Ε: ἀήδεμος Φ, ἀείδημος Μ

85. 1. πολλάκις Μ: πολλάκης Φ // ἀπολαμβάνη Μ: ἀπολαμβάνι Φ 2. θεῖον Μ:
 θεῖον Φ // κάλλος Ε: κάλος ΦΜ 3. Ἰησοῦ Μ: Ἰησοῦ Φ // ἀναπτερόνοντας Φ:
 ἀναπτερόνωντας Μ 4. ἄφηγε Ε: ἄφιναι Φ, ἄφινε Μ // ἔχη Ε: ἔχει ΦΜ 5.
 ἔπαινε Ε: ἔπερνε ΦΜ // τινά: τινά ΦΜΕ 6. καμμίαν Ε: καμίαν ΦΜ // ὀλίγον
 Μ: ὀλύγον Φ // ἐργόχειρον Μ: ἐργόχρον Φ // ἐπήγαινε Ε: ἐπίγειναι Φ, ἐπήγεγε Μ
 7. πλησίον Μ: πλισεῖον Φ // ἓνα Μ: ἓνα Φ // κελλάκι Μ: κελάκι Φ 8. ἐσπέρας
 Μ: ἐσπέρας Φ // ἤρχετον Μ: ἤρχετον Φ // ἐδιάβαζον Μ: ἐδιάβαζων Φ // μαζί Ε:
 μαζεῖ ΦΜ // ἐσπερινόν Μ: ἐσπερινόν Φ 9. ὄρθρον Μ: ὄρθρον Φ // πάλιν Μ:
 πάλην Φ // θεῖαν Ε: θεῖαν ΦΜ 9-10. ἐπήγαινε Ε: ἐπίγεινεν Φ, ἐπήγεγεν Μ
 10. ἡσυχίαν Μ: ἡσυχῆαν Φ // πάλιν Μ: πάλην Φ // ἐσυνέβαινε Μ: ἐσυνέβαιναι Φ
 11. καμμία Ε: καμία ΦΜ // περίστασις Μ: περήστασης Φ // ἦ Μ: ἦ Φ // θλίψις:
 θλίψις ΦΜΕ // πυκνά Μ: πηκνά Φ 12. πενθῶντας Μ: πενθῶντας Φ // ἐαυτόν
 Μ: ἐαυτόν Φ 12-13. παρακαλῶντας Ε: παρακαλόντας Φ, παρακαλῶντας Μ
 13. Ἰησοῦν Μ: Ἰησοῦν Φ 14. βοήθειαν Μ: βοήθησαν Φ // οὕτως Φ: οὕτως Μ 15.
 ἀσήκωνε Ε: ἀσίκωνε Φ, ἀσίκωνε Μ // ἐκεῖνο Μ: ἐκεῖνω Φ 15-16. ἀθυμίας Μ:
 ἀθυμίας a.c., ἀθυμῆας p.c. Φ 16. εὕρισκοντας Μ: εὕρισκοντας Φ // πάλιν Ε:
 πάλην Φ, πάλλην Μ 17. εὐφραινόμενος Φ: εὐφρενόμενος Μ 18. κηδεμονίαν Ε:
 κηδαμονίαν ΦΜ // ἐλεήμονος Φ: ἐλεήμωνος Μ 19. ὀποῦ Μ: ὀποῦ Φ // κήδεται
 Μ: κήδεται Φ // παρηγορεῖ Μ: παριγορεῖ Φ // τοιουτοτρόπως Μ: τιοιυτοτρόπως
 Φ // τοῦς Μ: τοῦς Φ // ἐαυτοῦ Μ: ἐαυτοῦ Φ 20. δούλους Μ: δούλους Φ

86. 1. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // ἐκεῖσε Μ: ἐκεῖσε Φ 2. ἐπολιτεύετον Μ: ἐπολητεύετον
 Φ // τοιουτοτρόπως Μ: τιοιυτοτρόπως Φ 3. πολιτείαν Φ: πολιτείαν Μ // ἀμιγές
 Ε: ἀμηγές ΦΜ // σιωπήν Μ: συοπήν Φ 4. ἡγάπου Μ: ἡγάπου Φ // ἔρχονται
 Φ: ἔρχονται Μ // ἐπίσκεψιν Μ: ἐπίσκεψην Φ 5. γλυκυτάτην Ε: γλυκιτάτην ΦΜ
 6. διὰ τοῦτο Μ: Διατοῦτω Φ // ἤρχοντο Μ: ἤρχοντω Φ 7. ἐρώτησιν Μ: ἐρώτισειν
 Φ // κακιῶν Μ: κακειῶν Φ // ψυχικῶν Μ: ψυχικών Φ 8. ἐδέχετο Μ: ἐδέχετω
 Φ // χαρᾶς Μ: χαράς Φ // ὀμιλοῦσε Μ: ὀμηλοῦσε Φ 9. πολλήν Ε: πολήν ΦΜ //
 προθυμίαν Μ: προθυμείαν Φ 10. ἐκείνους Μ: ἐκεῖνους Φ // πάλιν Μ: πάλην Φ //
 ἐκινούσαν Μ: ἐκινούσαν Φ 11. κοσμικῶν Μ: κοσμικών Φ // ὑποθέσεων Μ:
 ὑποθέσαιων Φ 12. ὅμως Μ: ὅμος Φ // εὕρισκεν Μ: εὕρισκεν Φ 13. ἐλέγξει Μ:
 ἐλέγξει Φ // λυτήση Μ: λυτείση Φ 14. μισήσωσι Ε: [μη s.l. add.] σήσωσι Φ, μη-
 σήσωσι Μ // σε Μ: σαι Φ // σιωπῶντας Ε: συοπόντας Φ, σιωπόντας Μ 15.
 ἔδειγχε Μ: ἔδιγχε Φ // τοῦτο Μ: τοῦτω Φ // ἤξευρει Μ: ἤξεύρει Φ // ἀποκριθῆ Ε:
 ἀποκριθεῖ ΦΜ 16. οὕτως Φ: οὕτως Μ // ἐμίσειον Ε: ἐμήσειον Φ, ἐμήσειον Μ

// ἥσυχος Φ: ἥσυχος Μ // ὠφελούμενοι Μ: ὀφελούμενοι Φ // περισσότερον Μ: περι-
ρισσότερον Φ 17. σιωπὴν Μ: συοπήν Φ

87. 1. ἕνας Μ: ἕνας Φ 2. διακριτικόν Μ: διακριτεικόν Φ 3. ἠθέλησε Μ: ἠθέλει-
σαι Φ // φανερώση Μ: φανερώσει Φ 4. διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτω Φ // ἦλθε Μ:
ἦλθε Φ // ὄλος Μ: ὄλος ΦΕ 4-5. βεβαρυμένος Μ: βεβαριμένος Φ 5. φανερώ-
νοντας Ε: φανερώνοντας ΦΜ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ 6. ἔλεγχον Μ: ἔλε [γ s.l.
add.] χον Φ // συνειδήσεως Ε: συνηδείσεως Φ, συνηδείσεως Μ // ἐνέχeton Ε: ἐνέ-
χαιτον ΦΜ 7. ἤγγιζε Ε: ἤγγιζαι Φ, ἤγγιζαι Μ // ἱερωσύνην Ε: ἱερωσύνειν Φ,
ἱεροσύνην Μ // συμβουλευσας Φ: συμβουλεύσας Μ 8. θείας Μ: θείας Φ 9. φέ-
ρων Μ: φέρον Φ 10. ἱερούς Ε: ἱερούς ΦΜ // Κανόνας Ε: κανώνας Φ, κανῶνας Μ
// ἐκεῖνο Μ: ἐκεῖνω Φ 11. λέγον Ε: λέγων ΦΜ 12. ἱερωσύνης Ε: ἱερωσύνης ΦΜ
13. ὄγκον Μ: ὄγκον Φ 14. περιμένειν Μ: περιμένην Φ 14-15. συμβαίη Φ: συμ-
βαίει a.c., συμβαίη p.c. Μ, συμβαίει Ε 15. ἀμάρτημα Φ: ἀμάρτιμα Μ // καθαι-
ρουν Ε: καθέραιειν Φ, καθέρεσιν Μ 16. ἑαυτὸν Ε: ἑαυτόν Φ, ἑαυτόν Μ 17.
εἰκός Ε: ἠκός ΦΜ 18. ἑαυτόν Ε: ἑαυτόν Φ, ἑαυτόν Μ 19. συγγνώμης Ε: συ-
γνώμης Μ, συγγνώμεις Φ // μᾶλλον Μ: μάλλον Φ 20-21. τοιουτοτρόπως Μ:
τιουτωτρόπως Φ 21. λοιπόν Μ: λιπόν Φ // θεραπευθεὶς Μ: θεραπευθεῖς Φ 22.
ἀοιδίμου Ε: ἀηδείμου Φ, ἀειδήμου Μ // μέγιστα Μ: μέγηστα Φ 23. κάμνοντας
Μ: κάμνωντας Φ // τελείαν Μ: τελίαν Φ // ἱεροπραξίαν Μ: ἱεροπραξείαν Φ 24.
θεοφοβούμενος Μ: θεο [φο s.l. add.] βούμενος Φ // πολλά Μ: παλλά Φ // εὐλαβής
Μ: εὐλαβεῖς Φ 25. ἐλευθερώθη Μ: ἐλευθερώθει Φ // πρώην: πρόειν Φ, πρώην
ΜΕ 26. συνειδήσεως Ε: συνηδείσεως Φ, συνηδήσεως Μ // λοιποῦ Μ: λιποῦ Φ
27. ἀνενόχλητος Μ: ἀνενόχλιτος Φ // ὑποτασσόμενος Μ: ὑποτασόμενος Φ // γέ-
ροντα Μ: γέροντα Φ 28. μαζί Ε: μαζεῖ ΦΜ // κοπιάζοντας Μ: κοπιάζωντας Φ
// προθύμως Μ: προθύμος Φ 29. ὅλα Μ: ὅλλα Φ // ὁποῖος Μ: ὀπίος Φ // ἕνα Μ:
ἕνα Φ 30. παράδειγμα Μ: παράδιγμα Φ

88. 1. ἕνας Μ: ἕνας Φ 2. ὀνόματι Μ: ὀνόματι Φ 3. πολλήν Ε: πολήν ΦΜ //
θεῖον Μ: θεῖον Φ // Ἱερόθεον Μ: Ἱερόθειον Φ 5. ἠρώτησε Ε: ἠρώτεισε Φ, ἠρώτω-
σε Μ 7. κάμη Μ: κάμει Φ // κανόνα Ε: κανῶνα Φ, κανῶνα Μ 8. πρὶν Φ: πρὴν
Μ 8-9. κανόνος Φ: κανῶνος Μ 9. λέγη Μ: λέγει Φ // ἄββᾶ Μ: ἄββά Φ 10.
κτίσιν Φ: κτίσιν Μ // ὦ Ε: ὦ Φ, ὦ a.c., ὦ p.c. Μ 11. ἀσθένεια Μ: ἀσθένια Φ
12. ἀντιπάλου Φ: ἀντιπάλλου Μ // ὄρα Ε: ὦρα Φ, ὄρα Μ 13. λόγῳ ΦΜ: λόγο Ε
// παρασταίνη Ε: παραστένη Φ, παραστένει Μ 14. γεγυμνωμένον Ε: γεγυμνο-
μένον ΦΜ // ὄλας Μ: ὄλας Φ 15. ἐνθυμήσεις Μ: ἐνθυμήσεις Φ // οὕτω Ε: οὕτω
ΦΜ // παραστέχη Ε: παραστέκει ΦΜ 16. πολύν Μ: πολήν Φ 17. πάλιν Μ:
πάλιν Φ // πολλήν Μ: πολήν Φ 18. γλυκύτατον Φ: γλυκῆτατον Μ 19. ἄρρητον
Ε: ἄρρητον Φ, ἄρρητον Μ // κάλλος Ε: κάλος ΦΜ 20. πρῶτον Μ: πρότον Φ //
λέγη Ε: λέγει ΦΜ // οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ 20-21. ὀνόματος Μ: ὀνόματος a.c., ὀνό-
ματος p.c. Φ 21. εἶ Φ: εἶ Μ 22. ἐστιν Ε: ἐστίν ΦΜ // ἱερεύς Μ: ἱερεῦς a.c., ἱε-

ρεύς p.c. Φ 24. λοιπά M: λοιπᾶ Φ 26. ἐπειδὴ M: ἐπηδεί Φ // ἀρχίζη M: ἀρχή-
ζει Φ 27. ἡ M: ἦ Φ // προσευχή E: προσευχῆ ΦM 28. ἐξομολόγησιν M: ἐξομο-
λόγησιν Φ 29. ἀκόμη M: ἀκόμει Φ // μεσιτείαν E: μεσιτήαν Φ, μεσητείαν M
31. ἀκόμη M: ἀκόμει Φ 31-32. πνευματικοῦ M: πνευματικού Φ 32. τοιουτο-
τρόπως M: τιουτωτρόπως Φ // ἀρχίζει M: ἀρχήζει Φ 32-33. κομποσχοίνιον M:
κομποσχίνιον Φ 35. ἀκόμη E: ἀκόμει ΦM 36. ἐλεοῦντας M: ἐλεούντας Φ //
μισοῦντας M: μησοῦντας Φ 36-37. ἀγαπῶντας E: ἀγαπόντας ΦM

89. 1. ἤκουσεν M: ἤκουσεν Φ 2. τοιοῦτον M: τοιούτων Φ // ἐχάρηκε M: ἐχάρικε
Φ 3. εὖρη E: εὖρει Φ, εὖρει M // θησαυρόν E: θουσαυρῶν Φ, θουσαυρόν M 4. πα-
ραδῶση M: παραδώσει Φ 5. χαρᾶς M: χαράς Φ 6. ἄρχισεν E: ἀρχησεν ΦM //
εὐθύς E: εὐθεῖς ΦM 6-7. ὑπαγορεύη Φ: ὑπαγορεύει M 8. σοι: σει ΦM // φιλαν-
θρωπότητε E: φιλανθρωπώτατε Φ, φιλανθρωπώτατε M 12. πάσας E: πᾶσας ΦM
13. ὄλους M: ὄλους Φ 14. ἅπαντα M: ἅπαντα Φ 16. σοι Φ: σι M // φιλανθρω-
πότητε M: φιλανθρωπω [τατε s.l. add.] Φ 18. χιλιαί M: χίλιε Φ // χιλιάδαι E:
χιλιάδες ΦM // μυριάδαι E: μυριάδες ΦM 22. ζωή M: ζωῆ Φ 24. ὑπερπλή-
ρωσον E: ὑπὲρ πλήρωσον ΦM 27. κενοδοξίαν M: κενωδοξίαν Φ 31. ἐπιθυμητι-
κόν M: ἐπιθυμητικόν Φ 32. ὄλους M: ὄλους Φ // βρωμερούς E: βρομερούς ΦM
36. ἐγεννήθηκα M: ἐγεννήθικα Φ 37. τό M: τῷ Φ 38. ἐξώτερον M: ἐξότερον Φ
// παρώργισα E: παρόργισα Φ, παρόργησα M 39. παρεπίκρανα M: παρεπήκρα-
να Φ 41. ἕως Φ: ἕως M 42-43. ἀποτάσσομαι M: ἀποτάσσομαι a.c., ἀποτάς [σ
sub lineam add.] ομαι p.c. Φ 43. νενεκρωμένον Φ: νενεκρωμένον M // βρωμερόν
E: βρομερόν ΦM 44. Σατανᾶν Φ: Σατανάν M // νενεκρωμένα Φ: νενεκρωμένα
M // βρωμερά E: βρομερά ΦM 45. ὄλην M: ὄλην Φ 46. ὄλην¹ M: ὄλην Φ //
ὄλην² M: ὄλην Φ 47. ὄλας M: ὄλας Φ 48. συντάσσομαι M: συντάσσομαι a.c.,
συντά [σ s.l. add.] σομαι p.c. Φ 48-49. φιλανθρωπότηατον M: φιλανθρωπώτατον
Φ 52. ὄλην M: ὄλην Φ 53. ὄλην¹ M: ὄλην Φ // ὄλην² M: ὄλην Φ 54. ὄλας M:
ὄλας Φ 56. λύσης Φ: λίσης M // ἀφανίσης Φ: ἀφανίσις M 56-57. νενεκρωμένα
Φ: νενεκρωμένα M 57. βρωμερά E: βρομερά ΦM 58. βρωμεροῦ E: βρομεροῦ
ΦM 60. βγάνη E: βγάνει ΦM 62. ἴασαι Φ: ἴασε M // ἔνεκεν M: ἔνεκεν Φ
64. ὀφθαλμούς M: ὀφθαλμοῦς a.c., ὀφθαλμούς p.c. Φ 69. ἠλπίσαμεν M: ἠλπίσα-
μεν a.c., ἠλπίσαμεν p.c. Φ

90. 1. ὁμοίως M: ὁμοίος Φ // κάτωθεν M: κάτωθεν Φ 3. ἐγγυήτρια E: ἐγγυήτρια
ΦM 7. πίστιν Φ: πίστην M 9. πώς E: πῶς ΦM 14. τελειώτατον E: τελειότα-
τον ΦM 16. χάρισε: χάρισαι ΦME 18. χάρισε: χάρισαι ΦME 27. δούλου M:
δοῦλου Φ 30. τοιούτος M: τοιούτος Φ 30-31. θερμός E: θερμῶς ΦM 31. ἐρα-
στής M: ἐραστής Φ 32. ὄχι Φ: ὄχι M 33. ἐβοηθοῦσε M: ἐβοηθοῦσε Φ 34.
ὠφέλειαν E: ὠφέληαν Φ, ὠφέλιαν M

91. 1. ἠσύχαζον E: ἠσύχαζων Φ, ἠσίχαζον M 2. τοῦτο M: τοῦτο Φ // ἐκοπίασαν

Μ: ἐκοπήσαν Φ 3. ἕως Μ: ἕως Φ // ἀνακαινίσουν Ε: ἀνακαινήσουν ΦΜ // ὁμοίως Μ: ὁμοίος Φ 4. ἐπίλοιπον Μ: ἐπήλοιπον Φ // ἀπάνωθεν Ε: ἀπάνοθεν ΦΜ 5. ἰστόρησαν Μ: ἰστόρησαν Φ 5-6. Ὀνουφρίου Μ: Ὀνουφρίου Φ 6. τόν Μ: τῶν Φ 7. δοκιμήν Μ: δοκημήν Φ // γενικήν Μ: γενηκήν Φ // ἔξομολόγησιν Μ: ἔξομολόγησιν Φ 8. σταυροφόρον Μ: σταυροφόρον Φ 9. ὡς Μ: ὅς Φ // ὦν: ὄν ΦΜ, ὦν Ε // αὔθις Μ: αὔθης Φ 13. Βατοπαίδιου ΦΜ: Βατοπεδίου Ε // ὁποῖος Μ: ὁποῖος Φ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 14. ἐκομήθη Μ: ἐκημήθει Φ 15. ἐλειτουροῦσαν Ε: ἐλειτουργούσαν Φ 16. εἶχε Μ: εἶχε Φ // ἱερός Μ: ἱερός Φ // Ἱερόθεος Μ: Ἱερώθεος Φ 17. οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ // ἡσύχαζον Ε: ἡσύχαζων ΦΜ

92. 1. ἐξί Ε: ἐξή Φ, ἐξή Μ 2. εὔρη Μ: εὔρει Φ // περισσοτέραν Μ: περισσωτέραν Φ // ἡσυχίαν Μ: ἡσυχίαν Φ 3. ὀποῦ Φ: ὀποῦ Μ // ἐρημονήσια Μ: ἐρημονισία Φ 4. ὑπάγη Μ: ὑπάγει Φ // δοκιμάση Μ: δοκημάσει Φ // δῆ Μ: δῆ Φ // παίρνει Ε: πέ [ρ sub lineam add.] νει Φ, πέρνει Μ 5. ἕνα Μ: ἕνα Φ // εἶχεν Μ: ἤχεν Φ // ἔλθει Ε: ἔλθῃ ΦΜ 6. Μωρέαν Μ: Μορέαν Φ // εὐρίσκειτον Ε: εὐρήσκειτον Φ, εὐρήσκειτον Μ // μαζί Ε: μαζή ΦΜ 7. εὐρίσκοντες Μ: εὐρίσκοντες Φ // καίχι Ε: καίχει Φ, καίχη Μ 8. ἐπήγαν Μ: ἐπήγαν Φ // Γιούρα Φ: Γιούρα Μ // ἀναβαίνοντες Μ: ἀναβένοντες Φ // ἐκείσε Μ: ἐκείσαι Φ 9. εὔρον Μ: εὔρων Φ // δύο: δύο ΦΜΕ 10. τοὺς Μ: τοὺς Φ // ἄδειαν Μ: ἄδιαν Φ 12. λοιπά Μ: λοιπὰ Φ 12-13. εὐρίσκουνταν Μ: εὐρίσκουνταν Φ 14. σχισμένη Ε: σχησμένη ΦΜ // ἄνωθεν Μ: ἄνοθεν Φ // ἕως Μ: ἕως Φ 15. ἠρώτησε Μ: ἠρώτησε Φ 18. Μαυρογένους Ε: Μαυρογένους ΦΜ // δύο ΦΜ: δύο Ε 18-19. Καφωκαλύβια Μ: Καφωκαλύβια Φ 19. ὄρους Ε: ὄρους ΦΜ // Συμεών Ε: Συμεῶν Φ, Συμεῶν a.c., Συμεῶν p.c. Μ 19-20. ὀνομαζόμενοι Μ: ὀνομαζόμενοι Φ 20. ἡσυχον Μ: ἡσυχον Φ 23. οὕτως Ε: οὕτως ΦΜ 24. ἀναφέροντας Μ: ἀναφέρωντας Φ 25. γένη Μ: γέννη Φ // ὁμοίως Μ: ὁμοίος Φ 26. ἱερά Μ: ἱερά Φ // τοιοῦτον Μ: τοιοῦτω [n s.l. add.] Φ // τρόπον Ε: τρώπον ΦΜ 27. αὐτό Μ: αὐτῶ Φ // βλέπετε Ε: βλέπεται ΦΜ // ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ 28. Συμεών Μ: Συμεῶν Φ // ὑπήγεν Μ: ὑπήγεν Φ 29. ἔμεινε Μ: ἔμινε Φ // συνοδείαν Μ: συνοδίαν Φ 29-30. ἐνταῦθα Μ: ἐνταῦθα Φ 30. ἠξέυρω Φ: ἠξέυρω Μ // ἠκολούθησαν Μ: ἠκολούθεισαν Φ 31. ἀναμεταξύ Ε: ἀναμεταξή ΦΜ // συνοδείας Ε: συνοδίας ΦΜ // συνεργία Φ: συνεργεία Μ 31-32. μισοκάλου Μ: μισωκάλου Φ 32. τοὺς Μ: τοὺς Φ // ὡς Μ: ὅς Φ 34. πολύν Ε: πολήν Φ, πολλήν Μ 34-35. τοιουτοτρόπως Μ: τοιουτοτρόπος Φ 35. φοράν Μ: φωράν Φ // Ἀκολουθίαν Μ: ἀκολουθείαν Φ 36. ἤκουσαν Μ: ἤκουσαν Φ // σφοδρότάτην Ε: σφοδρατάτην Φ, σφοδρωτάτην Μ // εὐθύς Ε: εὐθῆς Φ, εὐθείς Μ // ἐμβαίνει Μ: ἐμβαίνει Φ 37. σχισμάδα Ε: σχησμάδα ΦΜ // ἕνα Μ: ἕνα Φ // πρῶτον Μ: πρότον Φ 38. ἐκτύπησεν Μ: ἐκτῆπησεν Φ // ἕναν Μ: ἕναν Φ 39. Βῆμα Μ: βεῖμα Φ // ἐμβαίνει Μ: ἐμβαίνει Φ 40. ἦσαν Μ: ἦσαν Φ // ἱερά Μ: ἱερά Φ 40-41. μερικά Μ: μερικᾶ Φ 41. ἔπειτα Μ: ἔπητα Φ // ἐβγαίνοντας Ε: εὐγένοντας ΦΜ // ἐκτύπησεν Ε: ἐκτῆπεισεν Φ, ἐκτῆπησεν Μ 41-42. ἕτερον Μ: ἕτερον Φ 42. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ // ἐβγῆκεν Μ: εὐγεῖκεν Φ // πάλιν Μ: πάλιν Φ

43. σχισμάδα E: σχισμάδα Φ, σχησμάδα M 44. ὀλίγας M: ὀλύγας Φ 45. κοινόν M: κοινῶν Φ // ὁμοίως M: ὁμοίος Φ // ἕνας M: ἕνας Φ // λοιποὶ M: λοιποὶ Φ
 45-46. ἀνεχώρησαν M: ἀνεχώρησαν Φ 46. ἀκούσας M: ἀκούσας Φ // ταῦτα M: ταῦτα Φ // Ἰερόθεος M: Ἰερόθεος Φ 47-48. πολιτείαν Φ: πολιτείαν M 48. τοῦτο M: τοῦτο Φ // παραχωρήσει M: παραχωρεῖσι Φ 49. ἐτέρων E: ἐτέρων ΦM // παράδειγμα M: παράδιγμα Φ 50. πάθουν M: πᾶθουν Φ // ταῦτα M: ταῦτα Φ
 51. ἔλειπε E: ἔλυπε Φ, ἔλιπε M // αὐτούς M: αὐτοῦς Φ 52. θεομίσητος M: θεομῆσιτος Φ // διχόνοια E: διχόνια Φ, δηχόνια M 53. φιλονεικοῦντες: φιλονεικοῦντες ΦME // ποῖος M: ποῖος Φ 54. ἐπειδὴ M: ἐπηρδεῖ Φ // ἡμεῖς M: οἱμεῖς Φ 54-55. φαίνεται E: φένηται ΦM 55. πώς E: πῶς ΦM 56. νηστεύομεν E: νιστεύομεν ΦM 57. προσευχόμεθα M: προσευχώμεθα ΦE // ἄλλους Φ: ἄλους M // πολλούς M: πολοὺς Φ // ἀγῶνας M: ἀγῶνας Φ // κάμνομεν Φ: κάμνωμεν M 58. ταῦτα M: ταῦτα Φ // συνήθειαν M: συνήθησαν Φ // ὅλα M: ὅλα Φ 59. ἀγωνισθῶμεν M: ἀγωνισθῶμεν Φ // ξεριζώσωμεν M: ξεριζόσωμεν Φ 60. μισήσωμεν E: μησήσωμεν ΦM 61. μῖσος E: μῆσως Φ, μῆσος M 61-62. κενοδοξία M: κενωδοξία Φ 62. φιλήδονος E: φηλήδονος Φ, φιλίδονος M // προσπάθεια M: προσπάθησαν Φ // ἔχομεν ΦM: ἔχωμεν E // ὑλικά M: ἰληκά Φ 63. φιλαργυρία M: φυλαργυρεία Φ // ῥίζα M: ῥύζα Φ 64. πώς E: πῶς ΦM 65. τοιαῦτα M: τοιαῦτα Φ // ἐπειδὴ M: ἐπηρδεῖ Φ 66. ἕνα M: ἕνα Φ // ἀργύριον M: ἀργεῖριον Φ // ἀπάνω E: ἀπάνο ΦM 67. ταῦτα M: ταῦτα Φ

93. 1. μερικόν M: μεροικόν Φ 2. ἐκεῖνο M: ἐκεῖνω Φ // ἐπήρε M: ἐπήρε Φ // ταῦτα M: ταῦτα Φ // συνοδείαν E: συνοδίαν ΦM 3. ἕνα M: ἕνα Φ // σπήλαιον M: σπύλεον Φ 3-4. ἐκατοίκησαν M: ἐκατίκησαν Φ 4. εἰς Φ: εἰς M // ἡσυχίαν M: ἡσυχῆσαν Φ 5. ἐμεταχειρίζοντο M: ἐμεταχειρίζοντω Φ 6. πριναρίων E: πρηναρίον Φ, πριναρίον M // ὀλίγον M: ὀλύγον Φ // ὅπου M: ὅπου Φ // εὐρήκασι E: εὐρίκασι Φ, εὐρί [x in rasura] ασι M 7. σπήλαιον M: σπήλεον Φ 8. πικρά M: πηκρά Φ // αἰσθησις M: αἰσθησις Φ 9. καιρός M: καιρῶς Φ // ἕως M: ἕως Φ // πρώτην M: πρότην Φ 10. ἐκεῖσε E: ἐκεῖσαι Φ, ἐκεῖσαι M // ἕτερα M: ἕτερα Φ 11. ἐπειδὴ M: ἐπιδεῖ Φ // ἐπειράζονταν M: ἐπιράζονταν Φ 12. ἐπανήλθον M: ἐπανήλθων Φ // αὔθις M: αὔθης Φ 12-13. ἐκατοίκησαν M: ἐκατήκισαν Φ

94. 1. ἕνα M: ἕνα Φ 2. ποιήση M: ποιήσει Φ // ὑπάγη M: ὑπάγει Φ 3. Μωρέαν E: Μορέαν ΦM // ἀναγκαίαν M: ἀναγγεάν Φ // σκῆτεως M: σκῆτεος Φ // ὁποῖος M: ὁποῖος Φ 4. ἔβγη E: εὐγει ΦM 5. πηγαίνοντας E: πηγένοντας ΦM // Μωρέαν E: Μορέαν ΦM // ἐτελείωσε M: ἐτελίωσαι Φ 6. ἤθελεν M: ἤθελεν Φ 6-7. γυρίση E: γιρήση ΦM 7. πάλιν Φ: πάλην M // ἀντάμωσεν M: ἀντάμοσεν Φ 7-8. παλαιάν M: παλεάν Φ 8. ἕνας M: ἕνας Φ // Καλλίνικος E: Καλ [λ s.l. add.] ἱνικός Φ, Καλίνικος M 9. ὀνομαζόμενος M: ὀνομαζόμενος Φ // ἐξωμολογήθη: ἐξομολογήθη ΦME // μυστικά M: μυστηκά Φ 10. πώς E: πῶς ΦM // πολλήν E: πολήν ΦM 11. θέλη E: θέλει ΦM // ἀκολουθήση M: ἀκολουθήσι Φ 12. ἔχης

E: ἔχεις ΦΜ // τοιοῦτον M: τοι [ού sub lineam add.] τον Φ // ἐμποδίζει E: ἐμποδίζη ΦΜ 13. ἰδοῦ E: ἰδοῦ ΦΜ // εἶμαι M: εἶμε Φ // ἔτοιμος E: ἔτιμος Φ, ἔτιμος M 14. πώς E: πῶς ΦΜ // ὑπάγη M: ὑπάγει Φ // μαζί E: μαζή ΦΜ // εὐθύς E: εὐθείς Φ, εὐθείς a.c., εὐθύς p.c. M // ὅ,τι E: ὅτι ΦΜ 15. εἶχεν M: ἤχεν Φ // ὄλα M: ὄλλα a.c., ὄ [λ del.] λα p.c. Φ 16. ὁποῖον M: ὁποῖον Φ // εἶχε M: εἶχε Φ // κάμει E: κάμη ΦΜ // πρωτύτερα E: προτήτερα Φ, πρωτήτερα M 17. παίρνοντας E: πέρνοντας ΦΜ 18. περνώντας E: περνόντας ΦΜ 18-19. ἠκολούθησαν M: ἠκολούθεισαν Φ 19. τρεῖς M: τρίς Φ // Κωνσταντῖνος M: Κονσταντῖνος Φ 20. Παναγιώτης M: Παναγιότις Φ // ἀδελφοῦ M: ἀδελφού Φ // ὄντος E: ὄντος Φ, ὄντως M 21. ἄλλος M: ἄλος Φ // τις M: τίς Φ 22. Κλουκίνας M: Κλουκήνας Φ // καταβαίνοντας M: καταβένοντας Φ // Ἄργος M: Ἄργως Φ 22-23. ἠκολούθησαν M: ἠκολούθησαν Φ 23. ἔτεροι M: ἔτεροι Φ // δύο ME: δύο Φ // Μιχαήλ Φ: Μηχάηλ M // Ἰωάννης M: Ἰωάνης Φ // χωρίον M: χορίον Φ 24. οὕτως E: οὕτος Φ, οὕτως M // ἤλθον M: ἤλθων Φ 24-25. Ὅρος Φ: ὄρος M 26. Μωραάν E: Μωραίαν ΦΜ 27. ἔπειτα M: ἔπιτα Φ 28. τρόπος M: τρόπως Φ 28-29. ἀγένειον E: ἀγένιον ΦΜ 29. ἔμειναν M: ἔμιναν Φ // μαζί E: μαζει Φ, μαζή M

95. 1. ἐπήραν E: ἐπήραν ΦΜ // κελλίον M: κελίον Φ 2. Ὀνουφρίου M: Ὀνουφρίου Φ 4. Σταυρονικήτα M: Σταυρωνικήτα Φ, Σταυρονικήτα E // οὕτως E: οὕτως ΦΜ // ἐκάθισαν E: ἐκάθησαν ΦΜ 5. ἀμπέλια M: ἀμπέλοια Φ 6. εἶχε M: εἶχε Φ // κελλίον M: κελίον Φ 6-7. αὐτάρκειαν E: αὐτάρκειαν ΦΜ 7. φυλάττοντες M: φηλάττοντες Φ // ἀκρίβειαν M: ἀκρείβειαν Φ // ὅσον M: ὅσον Φ 8. κανόνας E: κανώνας Φ, κανῶνας M 9. κοινοβιάτικη E: κοινοβιάτικη ΦΜ // διάταξιν M: διάταξην Φ 10. κοινάς Φ: κοινᾶς M // Ἀκολουθίας E: ἀκολουθείας Φ, ἀκολουθείας M 11. μαγειρεῖον E: μαγιρίον Φ, μαγειρίον M 12. ἐβδομάδα M: εὐδομάδα Φ 13. καθ' ἑνός M: καθ' ἑνός Φ 14. κινήματα M: κηνήματα Φ // ἑνός M: ἑνός Φ 15. ἕτερον M: ἕτερον Φ 16. ἐσπέραν M: ἐσπέραν Φ 17. σιωπὴν M: συοπήν Φ 18. ἀπ' ἔξω: ἀπέξω ΦΜΕ // ἀκόμη M: ἀκόμι Φ 19. ἀδιαλείπτως E: ἀδιαλίπτως Φ, ἀδιαλύπτως M

96. 1. δύο ME: δύο Φ // ὁποῦ M: ὁποῦ Φ // κελλίον M: κελίον Φ 2. ἐζήτησεν M: ἐζήτησεν Φ 3. παπᾶ M: παπά ΦΕ // κύρ Φ: κυρ ME // Καλλίνικος E: Καλίνικος Φ, Καλύνικος M // κουρεύση M: κουρεύσει Φ 4. μεγαλόσχημον M: μεγαλώσχημον Φ // οὕτως E: οὕτως Φ, οὕτως M 5. Κοσμᾶν E: Κοσμᾶν ΦΜ // Κοσμᾶς M: Κοσμάς Φ 6. θεῖον M: θεῖον Φ 5-6. ἐξωμολογήθη: ἐξομολογήθη ΦΜΕ 7. γενικῶς E: γεννοικός Φ, γενικός M // ἔδειξεν E: ἐδίξεν ΦΜ // πᾶσαν E: πᾶσαν ΦΜ 8. ἰλικῶν M: ἰλοικῶν Φ 9. τοῦτο M: τοῦτω Φ // φανερόν M: φανερῶν Φ 10. νομίσματα M: νο [μή s.l. add.] σματα Φ 10-11. γηροτροφία E: γιροτροφία ΦΜ 11. ἀφ' οὗ Φ: ἀφοῦ M // ἐμίσεισεν E: ἐμήσεισεν ΦΜ 12. ἐπαράδωσεν E: ἐπαράδοσεν ΦΜ 14. ὅ,τι E: ἄτι ΦΜ // φωτίσει Φ: φωτήση M 15. βιάζεσαι M: βιάζεσε Φ // ὑπάγωμεν E: ὑπάγομεν ΦΜ // πρῶτον M: πρότον Φ 16.

ὄρος Φ: ὄρος Μ // ὅταν Φ: ὅταν Μ // δοκιμάσης Μ: δοκιμάσις Φ // εἶσαι Ε: ἦσε Φ, εἶσε Μ // μαζί Ε: μαζί ΦΜ 17. καιρός Μ: καιρῶς Φ 18-19. ἀποκρίνεται Μ: ἀποκρίνετε Φ 19-20. ἐπαράδωσα Ε: ἐπαράδοσσα Φ, ἐπαράδοσα Μ 20. ἐξομολογήσεως Μ: ἐξομολογήσεος Φ // οὕτω Ε: οὕτο Φ, οὕτω Μ 21. ὄλον Ε: ὄλον ΦΜ // ἑαυτόν Μ: ἑαυτόν Φ 23. ἕως Μ: ἕως Φ 24. τοιαύτην Μ: τιαύτην Φ // ὀλόφυχον Μ: ὀλόφυχον Φ 26. ἕως Μ: ἕως Φ // ἦλθεν Μ: ἦλθεν Φ 27. ἐπῆραν Μ: ἐπίραν Φ // κελλίον Μ: κελίον Φ // καθῶς Φ: καθῶς Μ // εἶπομεν Μ: ὑπομεν Φ 27-28. ἀνωτέρω Μ: ἀνοτέρω Φ 31. κρουνηρόν Ε: κρουνηδῶν Φ, κρουνηδῶν Μ 31-32. εὐλογημένου Μ: εὐλογημένου Φ 32. ἀκόμη Μ: ἀκόμι Φ // καλά Μ: καλλά Φ 33. ἀξιμίμητα Ε: ἀξιμήμητα ΦΜ // προτερήματα Φ: προτερύματα Μ // γέροντος Μ: γέροντος Φ 34. Κοσμᾶ Μ: Κοσμά Φ // ἀκριβῆ Ε: ἀκριβεῖ ΦΜ // ἐγκράτειαν Ε: ἐγκράτιαν ΦΜ 35. Ἀκολουθίας Ε: ἀκολουθείας ΦΜ 36. ἐπιμέλειαν Ε: ἐπιμέλιαν ΦΜ // λείψη Ε: λήψι Φ, λῆψι Μ 37. πώποτε Ε: πόποτε ΦΜ 38. ἀκόμη Μ: ἀκόμι Φ // μεγαλύτερα Ε: μεγαλήτερα ΦΜ 39. σιωπὴν Μ: συοπήν Φ 40. παντοτινήν Μ: παντοτηγήν Φ 40-41. ταπεινοφροσύνην Μ: ταπεινοφροσύνην Φ 41. ἐλογίζετο Μ: ἐλογίζετο Φ 42. γνώμην Μ: γνώμην Φ 43. ὄλων Μ: ὄλων Φ 44. πειρατηρίων Μ: πειρατιριῶν Φ // ὅποια Μ: ὅποια Φ 45. μακαρίτης Μ: μακαρίτις Φ 46. ἔτερα Μ: ἔτερα Φ // ἀφῆν Ε: ἀφίνω ΦΜ 47. ἔβγωμεν Μ: εὐγωμεν Φ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 48. Σολιότην Ε: Σολιότην ΦΜ 49. οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ // ἐπρόκοπτον Μ: ἐπρόκοπτων Φ // οἱ Μ: οἱ Φ 50. καλλιώτερον Ε: καλιώτερον ΦΜ

97. 1. τώρα Ε: τῶρα ΦΜ // σᾶς Μ: σάς Φ 2. ἐσυστήθη Μ: ἐσυστήθει Φ // πατήρ Μ: πατῆρ Φ 3. κοινότητος Ε: κοινώτητος Φ, κυνώτητος Μ // δηλονότι Μ: διλονότι Φ // ἔπειτα Μ: ἐπιτα Φ 5. ἐκείνους Φ: ἐκείνους Μ // οἱ Μ: οἱ Φ // πείθονται Μ: πείθονται Φ 7. οὐδέ Φ: οὐδέ Μ // παραδόσεις Μ: παραδώσεις Φ 8. καιρόν Μ: καιρῶν Φ 9. Οἰκουμενικός Μ: οἰκουμενοικός Φ 11. κοινολαΐτων Μ: κοινολαΐτων Φ // εἶπῶ Μ: ὑπῶ Φ // τιοιτοτρόπως Μ: τιοιτοτρόπως Φ // χυδαίων Ε: χηδαίων ΦΜ 12. διὰ τοῦτο Μ: διατοῦτο Φ // λείπουν Ε: λίπουν Φ, λύπουν Μ // αἱ Μ: αἱ Φ 13. ἄς Φ: ἄς Μ // ἔλθωμεν Μ: ἔλθομεν Φ 14. ἐπειδή Μ: ἐπιδεί Φ 15. ὄρους Φ: ὄρους Μ 17. πᾶσι Μ: πᾶσ [ει in rasura] Φ 18. οὕτως Ε: οὕτως ΦΜ // Ἀγιορείτας: Ἀγιορήτας ΦΜ, Ἀγιορείτας Ε 19. ὡς Μ: ὅς Φ 19-20. μαγνήτης Ε: μαγνίτις ΦΜ 20. ὑπερφυσικῶ Ε: ὑπέρ φυ [σι s.l. add.] κῶ Φ, ὑπέρ φυσικῶ Μ // τραβίζει Ε: τραβήζει ΦΜ 21. τιοιτοτρόπως Μ: τιοιτοτρόπως Φ // ἐτράβιζε Φ: ἐτράβιζε Μ 22. αἰδῖμος Ε: ἀήδῖμος Φ, αἰδῖμος Μ // ἕνας Μ: ἕνας Φ 23. ὁποῖους Μ: ὁποῖους Φ // παπᾶ Μ: παπά Φ // Ἰάκωβος Μ: Ἰάκοβος Φ // ἐκεῖνος Μ: ἐκεῖνος Φ // τῆς Μ: τῆς a.c., τῆς p.c. Φ 25. ἠγαπήθησαν Μ: ἠγαπήθεισαν Φ // ὥστε Μ: ὥστε Φ // ἔλειπε<ν> Ε: ἔληπει Φ, ἔλιπεν Μ 26. κελλίον Μ: κελίον Φ // ἀμφοτέροι Μ: ἀμφοτέροι Φ 27. ἱερούς Μ: ἱεροῦς Φ // Κανώνας Ε: κανώνας Φ, κανῶνας Μ 28. ξανοίγοντες Ε: ξανίγοντες ΦΜ // θείων Μ: θεῶν Φ 28-29. κατάληψιν Μ: κατάλυψιν Φ 29. σαφήνιαν Ε: σαφήνιαν ΦΜ // ἔρω-

τώντων Μ: ἐρωτῶ [ν sub lineam add.] των Φ 31. Πρωτᾶτον Ε: Προτάτον Φ, Πρωτάτον Μ // ἦσαν Μ: ἦσαν Φ // ὅλοι Μ: ὅλοι Φ // οἱ Μ: οἱ Φ // γέροντες Μ: γέρωντες Φ 31-32. μοναστηρίων Μ: μοναστηρίων Φ 33. ταυτῶ Ε: ταυτῶ ΦΜ 34. αὖθις Μ: αὖθεις Φ 35. ἐνταῦθα Μ: ἐνταύθα Φ 36. προβάλλοντας Ε: προβάλλοντας ΦΜ // ἀσθένειαν Μ: ἀσθένειαν Φ 37. ἀκόμη Μ: ἀκόμι Φ // ικανός Μ: ικανός Φ 38. τοιοῦτον Μ: τοιούτον Φ 38-39. πολυκίνδυνον Μ: πολυκνήδυνον Φ 40. ἀσκησῶ Μ: ἀσκήσω Φ // βάρος Μ: βάρως Φ 41. ἡμεῖς Μ: εἰμεῖς Φ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // θέλωμεν: θέλωμεν ΦΜΕ // βάλῃ Ε: βάλει ΦΜ // ἄλλον Μ: ἄλλον Φ 44. ἕκαστος Μ: ἕκαστος Φ // ἐτέρων: ἐτέρων ΦΜ // ὅπως Μ: ὅπως Φ 45. σωθῶσιν Μ: σωθῶσιν Φ 46. πνευματικῆς Μ: πνευματικεῖς Φ 47. πάσης Ε: πᾶσις Φ // ἀδελφότητος Μ: ἀδελφότητος Φ 47-48. Καλλινίκου Ε: Καλνίκου ΦΜ 48. ἕναν Μ: ἕναν Φ // ἐκάθισε Ε: ἐκάθησε ΦΜ 49. ἔστειλε Μ: ἔστιλε Φ 49-50. ἐνταλτήριον Μ: ἐνταλτήριον Φ 50. οὕτως Ε: οὕτως ΦΜ // ἐξομολογοῦσε Ε: ἐξομολογοῦσαι ΦΜ 51. πολλήν Ε: πολεῖν Φ, πολλήν Μ // σοφίαν Μ: σωφίαν Φ 51-52. παντοῖους Ε: παντίους ΦΜ 53. ἡμπορεῖ Μ: ἡμπορεῖ Φ // κατ' ἀξίαν Ε: καταξίαν ΦΜ 54. μακαρίτης Μ: μακαρίτις Φ 55. αὐτό Μ: αὐτῶ Φ // πνευματικῆς Μ: πνευματικεῖς Φ 56. ὡς Μ: ὡς Φ // αἰδῆμος Ε: ἀήδεμος Φ, αἰδήμος Μ 57. ἱερούς Μ: ἱεροῦς Φ 58. ἐκείθεν Μ: ἐκείθεν Φ // ἱατρικά Μ: ἱατρικά Φ 59. ψυχικῶν Μ: ψυχικῶν Φ 60. ἐξομολογηθῆναι Μ: ἐξομολογηθῆναι Φ // ἐπειδή Μ: ἐπίδει Φ // ἤκουε Μ: ἤκουε Φ 61. ὅ Ε: ὦ ΦΜ 62. ἐδόθη Ε: ἐδόθει ΦΜ // ἕως Μ: ἕως Φ // εἶχε Μ: ἤχε Φ // ἐδικήν Μ: ἐδικεῖν Φ 63. συνοδείας Ε: συνοδί-ας ΦΜ // ἐξῆς Μ: ἐξῆς Φ 64. ἐμελλεν Μ: ἐμελεν Φ // φροντίζη Ε: φροντίζει ΦΜ

98. 1. κατ' ἐκείνον Μ: κατεκείνον Φ // δύο: δύο ΦΜΕ 2. πνεῦμα Ε: πνεῦμα ΦΜ // Κωνσταντινούπολιν Μ: Κωνσταντινουπόλιν Φ 3. ἀπαρνῆθησαν Μ: ἀπαρνί-θεισαν Φ 4. βλακίαν Ε: βλακίαν ΦΜ // ὑπερηφάνειαν Ε: ὑπερηφάνειαν Φ, ὑπε-ριφάνειαν Μ 5. ἡδονάς Μ: ἡδονάς Φ // ὅλα Μ: ὅλλα Φ 6. ἤλθον Μ: ἤλθων Φ // ὄρος Φ: ὄρος Μ // πρῶτον Μ: πρότον Φ 6-7. ἐκατοίκησαν Μ: ἐκατήκεισαν Φ 7. ὀλίγον Μ: ὀλύγον Φ 8-9. Παντοκράτορος Φ: Παντοκράτωρος Μ 9. ἐσυγκα-τοίκησαν Μ: ἐσυγκατοίκισαν Φ // ἕναν Μ: ἕναν Φ 12. ικανός Μ: ικανός Φ 13. διοίκησιν Μ: διήκοισιν Φ 14. οἰκονομήση Ε: ἰκονομίσι Φ, ἰκονομήση Μ 15. φω-τίση Ε: φωτίσει Φ, φωτείση Μ 16. ἐνοικοῦσαν Ε: ἐνικοῦσαν ΦΜ 18. ἀσμένως Μ: ἀσμένως Φ 19. ἐκβάλω ΦΜ: ἐκβάλλω Ε 20. ἐπρόσταξε Μ: ἐπρ [ό s.l. add.] σταξε Φ // πρῶτον Μ: πρότον Φ // μοναστήρια Μ: μοναστήρια Φ 21. πειράζει Φ: πειράζει Μ 22. συγκατοικήσου Μ: συγκατικῆσου Φ // μαζί Ε: μαζή ΦΜ // οὕτως Ε: οὕτως ΦΜ 23. ὅμως Μ: ὅμως Φ // ἐκεῖνοι Μ: ἐκεῖνοι Φ // εἶχαν Ε: ἤχαν Φ, ἤχαν Μ 24. μαζί Ε: μαζή ΦΜ // ἐξάπαντος Μ: ἐξ ἅπαντος Φ 25. ἤλ-θον Μ: ἤλθων Φ // ὀπίσω Μ: ὀπίσω Φ // ἠρώτησε Μ: ἠρώτισε Φ // ἄρεσε Μ: ἄρεσαι Φ 26. μοναστήριον Μ: μοναστήριον Φ // ἐκεῖνοι Μ: ἐκεῖνοι Φ 27. εἶπον Μ: εἶπον Φ // καλά Μ: καλλά Φ // εἶναι Μ: εἶν[αι s.l. scr.] Φ // ὅλα Μ: ὅλλα Φ 28. μοναστήρια Μ: μοναστήρια Φ // οἱ Μ: ἡ Φ // σκήταις ΦΜ: σκήτες Ε // ἡμεῖς

Μ: εἰμῖς Φ 29. ἐπειδὴ Μ: ἐπιδεῖ Φ 30. θέλομεν: θέλωμεν ΦΜΕ 31. γένομεν
 Ε: γένομεν ΦΜ // ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ // ἔχομεν Φ: ἔχομεν a.c., ἔχομεν p.c. Μ,
 ἔχομεν Ε 32. σωτηρίαν Φ: σωτηρία a.c., σωτηρία p.c. Μ 34. σου Μ: σοῦ Φ //
 ἀγκάλας Μ: ἀγκάλλας Φ // ὅσον Μ: ὅσον Φ 35. συντομώτερον Μ: συντομότε-
 ρον Φ // ἐνδύσης Μ: ἐνδύσεις Φ // σχῆμα Μ: σχήμα Φ

99. 1-2. ἀγαθὴν Μ: ἀγαθὴν Φ 2. τοὺς Μ: τοὺς Φ 3. στερεώση Μ: στερεώσει Φ
 4. σᾶς Μ: σᾶς Φ 6. σᾶς Μ: σᾶς Φ // ἐνισχύση Μ: ἐν ἰσχείσει Φ // εὐαρεστήσετε
 Ε: εὐαρεστήσεται ΦΜ 7. οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ 7-8. ρασοφόρου: ρασωφόρου Φ, ρα-
 σοφόρου Μ, ρασοφόρου Ε 8. συνηρήθησε Ε: συνηρήθημισε Φ, συνηρήθησε Μ
 8-9. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ 10. γνώμης Μ: γνώμεις Φ 11. σχῆμα Μ: σχήμα Φ
 13. θεία: θεῖα ΦΜΕ 14. ἔρραῖνεν Ε: ἔραῖνεν ΦΜ 15. σημείον Μ: σημῖον Φ 16.
 ἐπελεύσεως Φ: ἐπελεύσεος Μ 17. ἀλλοιώνει Ε: ἀλλοιωνή ΦΜ 19. Δαβὶδ Φ:
 Δαυὶδ ΜΕ // δεξιᾶς Μ: δεξιᾶς Φ 20. εἰς Μ: εἰς Φ // φρονῆ Μ: φρονεῖ Φ // ἔπει-
 τα Μ: ἔπιτα Φ // πράττη Μ: πράττει Φ // ὄχι Φ: ὄχι Μ 21. ὄλα Μ: ὄλλα Φ 22.
 ἐρευνῶντας Ε: ἐρευνόντας ΦΜ 23. ἄξιον Μ: ἄξιων Φ // ἡλικία Μ: Δικία Φ 24.
 ἱερούς Μ: ἱερούς Φ 25. Ἀρχιερέα Μ: Ἀρχηρέα Φ // ἱεροδιάκονον Μ: ἱερωδιά-
 κονον Φ 26. οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ // συντετριμμένης Ε: συντετριμένης ΦΜ 27.
 αὐτοῖ Μ: αὐτοῖ Φ 28. χριστομήμητον Ε: χριστωμήμητον Φ, χριστομήμητον Μ
 29. ταπεινοφροσύνη Μ: ταπεινωφροσύνη Φ 30. νηστείας Ε: νειστίας Φ, νιστεί-
 ας Μ 31. ὄλα Μ: ὄλλα Φ 32. κῆπον Μ: κίπον Φ // ξύλα Μ: ξίλα Φ 32-33.
 λοιπά Ε: λοιπᾶ ΦΜ 33. ὁμοίως Μ: ὁμοῖος Φ // ὄλον Μ: ὄλον Φ // τελείως Μ:
 τελείος Φ 34. ἐξωτερικούς Μ: ἐξωτερικούς Φ // ὅμως Μ: ὅμως Φ 34-35. οἱ
 εὐλογημένοι Μ: οἱ εὐλογιμένοι Φ 36. ἐστὶν Ε: ἐστίν ΦΜ 37. βιασταὶ Μ: βια-
 σταὶ Φ // ἀρπάζουσιν Μ: ἀρπάζουσιν Φ 38. ὑμᾶς Ε: ἡμᾶς Φ, ἡμᾶς Μ // εὐρή-
 σετε Ε: εὐρίσεται ΦΜ 39. ὑμῶν Ε: ἡμῶν ΦΜ // ὁ Μ: ὁ Φ 40. ἱερός Μ: ἱερώς Φ
 42. ὅθεν Μ: ὅθεν Φ // αἰδιμος Ε: ἀήδιμος Φ, ἀεῖδιμος Μ 43. νουθετῶν Μ: νου-
 θετόν Φ // ἓνα Μ: ἓνα Φ // ἕκαστον Μ: ἕκαστον Φ // θεῖον Μ: θεῖον Φ 44.
 χρεία Ε: χρία ΦΜ // ὄλους Μ: ὄλους Φ // μαζί Ε: μαζύ Φ, μαζή Μ

100. 1. ἀρμόδιον Μ: ἀρμόδιον Φ // ἐνταῦθα Μ: ἐνταῦθα Φ 3. Ἄγιονερίτη Ε:
 Ἄγιονερείτη ΦΜ 4. καθῶς Μ: καθῶς a.c., καθῶς p.c. Φ // Χριστοῦ Ε: Χριστοῦ
 Φ 6. ἐποίησε Μ: ἐποίησαι Φ 7. κορυφαῖον Μ: [κορυ e.c.] φέον a.c., κορυφ [ε del.
 et s.l. αἰ corr.] ον p.c. Φ 8. ἄδειαν Μ: ἄδιαν Φ 9. πηγαίνει Ε: πηγένει ΦΜ //
 Μωρέαν Ε: Μωραῖαν ΦΜ 9-10. παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ 13. εἶχε Μ: ἔχε
 Φ // ἤρχοντο Μ: ἤρχοντω Φ // ἀπλοϊκὴν Ε: ἀπλοϊκῖν Φ, ἀπλοϊκὴν Μ 16. λοι-
 πούς Μ: λοιπούς Φ // ποῖον Μ: ποῖον Φ 17. χριστομήμητον Ε: χριστομήμητον
 ΦΜ 18. ἀπάρνησιν Μ: ἀπάρνισιν Φ // ἑαυτοῦ Μ: ἑαυ [τοῦ s.l. add.] Φ // ἐκκο-
 πῆς Μ: ἐκοπῆς Φ 22. ἀνυποκρίτου Ε: ἀνυποκρήτου Φ, ἀνυποκρίτου Μ 26. μάλ-
 λον Μ: μάλλον Φ 27. κατοικεῖ Ε: κατικοῖ Φ, κατοικοι Μ // διδάσκει Ε: διδάσκη
 ΦΜ 28. θέλημα Μ: θέλημα Φ

101. 1. τώρα Φ: τῶρα Μ // κουράς Μ: κουράς Φ 3. πρῶτον Μ: πρότον Φ 4. ἐπονομάσας Μ: ἐπ' ὀνομάσας Φ // Ἰαρίων Ε: Ἰαρίον ΦΜ 5. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 7. ἐπωνόμασε: ἐπονόμασε ΦΜ, ἐπωνόμασεν Ε // οὕτως Ε: οὕτως ΦΜ 8. ὑποτασσόμενοι Μ: ὑποτασόμενοι Φ 9-10. ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ 12. ὁ Μ: ὁ Φ 13. ἀρχίζει Μ: ἀρχίζει Φ 14. ἐπιστημονικώτατος Μ: ἐπιστιμονικότατος Φ 15. γυμνάζει Μ: γυμνάζει Φ // ἐκκοπήν Μ: ἐκοπήν Φ 16. ἐξωτερικῶν Μ: ἐξωτερικῶν Φ // πολλῶ Ε: πολῶ ΦΜ // μᾶλλον Μ: μάλλον Φ 16-17. ἐσωτερικῶν Μ: ἐσωτερικῶν Φ 17. ἐπειδή Μ: ἐπιδεῖ Φ 18. ἀββάν Ε: ἀββάν ΦΜ // ἐκεῖνος Μ: ἐκεῖνος Φ // φθάση Μ: φθάσι Φ, φθάσει Ε 18-19. ἐκκοπήν Μ: ἐκοπήν Φ 20. ἐσυμβούλευε Μ: ἐσυμβούλευε Φ // παντοιοτρόπως Μ: παντιωτρόπως Φ 21. μοναχοί Μ: μοναχεῖ Φ 22. μισθόν Μ: μυσθόν Φ 23. μισθόν Μ: μυσθόν Φ 24. ὀλιγότερον Ε: ὀλιγότερον ΦΜ // ἄλλοτε Μ: ἄλλότε Φ // πάλιν Φ: πάλην Μ 25. προέρχεται Μ: προέρχετε Φ 26-27. σιωπῆς Μ: συοπεῖς Φ 27. παράδειγμα Μ: παράδιγμα Φ 29. ἐκεῖνον Μ: ἐκείνον Φ 30. ἐπιτίμησον Ε: ἐπίτημησον ΦΜ 31. πάση Μ: πᾶση a.c., πάση p.c. Φ // διδαχῆ Μ: διδαχή a.c., διδαχῆ p.c. Φ // τοῦτο Μ: τοῦτο Φ 33. ρίζώσουν Ε: ρίζόσουν ΦΜ // ἐκεῖνον Μ: ἐκείνον Φ 34. ἐστοχάζετο Μ: ἐστοχάζετω Φ // παίρνεται Ε: πέρνεται ΦΜ // ὑπερφάνειαν Ε: ὑπερηφάνειαν ΦΜ 35. ἐπρόπαιρνε Ε: ἐπρόπερνε ΦΜ // ἐμάλωνε Μ: ἐ [μ del.] μάλωνε Φ 36. ἕτερον Ε: ἕτερον ΦΜ 37. ἀνθρωπαρέσκεϊαν Ε: ἀνθρωπαρέσκησαν Φ, ἀνθρωπαρέσκιαν Μ 38. ἐντρέπεται Μ: ἐντρέπαιτε Φ 39. φεύγη Μ: φεύγει Φ 40. ἐπειράζετο Μ: ἐπιράζετο Φ // ζῆλον Μ: ζείλον Φ 40-41. ἐσυμβούλευε Μ: ἐσυμβούλευε Φ 41. πατρικῶς Μ: πατρικός Φ // ἔχη Ε: ἔχει ΦΜ 43. κατόρθωμα Μ: κατόρθομα Φ // εἰ Ε: ἦ Φ, ἦ Μ 44. ἐσύ Μ: ἐσύ a.c., ἐσύ p.c. Φ 45. θέλεις Ε: θέλης ΦΜ // μαζί Μ: μαζή Φ 46. ὅμως Μ: ὅμως a.c., ὅμως p.c. Φ // διορθωθῆς Ε: διορθωθείς Φ, διορθωθῆς Μ // κινδυνεύεις Ε: κινδυνεύεις Φ, κινδυνεύης Μ 46-47. ἀπώλειαν Ε: ἀπώλιαν ΦΜ 47. ἐκεῖνον Μ: ἐκείνον Φ // πάλιν Φ: πάλην Μ // αἰσχροῦς Μ: αἰσχροῦς Φ 48. ἕτερον Ε: ἕτερον ΦΜ 49. ἐπτουον Μ: ἐπτιον Φ // ὅλοι Μ: ὅλοι Φ 50. κατασχύνην Φ: κατεσχύνην Μ // οἱ Μ: οἱ Φ 51. οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ // ὁμολογῶντας Ε: ὁμολογόντας Φ, ὁμολογῶντας Μ 51-52. καθ' ἕνας ΦΜ: καθέννας Ε 52. μετάνοϊαν Ε: μετάνειαν ΦΜ 53. ζητῶντας Ε: ζητόντας Φ, ζητώντας Μ // ἱατρόν Μ: ἱατρόν Φ 54-55. ἀκολουθοῦσε Ε: ἀκολουθοῦσαι Φ, ἀκολουθοῦσαι Μ 55. τινα Ε: τινά ΦΜ // συνεργίας Φ: συνεργείας Μ 57. ἐβδομάδα Μ: εὐδομάδα Φ // βάνη Ε: βάνι ΦΜ // μετάνοϊαν Ε: μετάνειαν ΦΜ // ἀπ' ἐξω Μ: ἀπέξω Φ 58. γῆν Ε: γήν ΦΜ // λέγη Μ: λέγει Φ 60. εὐχθε Ε: εὐχσθαι ΦΜ // ὑπὲρ ἐμοῦ Μ: ὑπερμεοῦ Φ // ἐλεήση Μ: ἐλεήσει Φ 61. χαρίση Ε: χαρίσι Φ, χαρήση Μ 62. τινα: τινά ΦΜΕ // ἕτερον Ε: ἕτερον ΦΜ 63. ἀντιλογεῖτο Ε: ἀντιλογήτω ΦΜ // ἐφιλονεικοῦσε: ἐφιλονεικοῦσε ΦΜΕ // τινας: τινάς ΦΜΕ 64. ἐδίωκον Μ: ἐδίωκον Φ // ἐπειτα Μ: ἐπιτα Φ // ἐπήγαιναν Ε: ἐπήγεναν ΦΜ // ἕτεροι Ε: ἕτεροι ΦΜ 65. ἐσυμβούλευον Μ: ἐσυμβούλευον Φ // ἀντιλογῆται Μ: ἀντιλογῆται Φ, ἀντιλογεῖται Ε 67. πειθόμενος Μ: πειθώμενος Φ

102. 1. ποικιλοτρόπως M: ποικειλωτρόπως Φ // διάφοραις M: διάφωραις Φ // οίκο-
νομίαις E: ικονομίαις ΦM 1-2. έμεταχειρίζετο M: έμεταχειρίζετο Φ 3. ταύτα
M: ταύτα Φ // έποίει E: έποίει ΦM 4. μακαρίτης M: μακαρίτις Φ 5. άλησιμο-
νήσουν M: άλισμονήσουν Φ // έλα M: έλλα Φ 6. φθειρόμενα E: φθνώμενα Φ,
φθιρόμενα M // παρούσης M: παρούσης Φ 6-7. ποθήσουν E: πωθείσουν ΦM 7.
όλοψύχως E: όλοψύχως ΦM // διαμέοντα M: διαμένοντα Φ 7-8. τοιουτοτρό-
πως M: τοιουτωτρόπως Φ 8. ύψώνη M: ύψώνει Φ // διάνοιαν Φ: διάνιαν M 9.
Ίερουσαλήμ M: Ίερουσαλήμ a.c., Ίερουσαλήμ p.c. Φ 9-10. έπιποθώντας M: έπι-
ποθώντας Φ 10. όσον M: ώσον Φ 11. φέρη M: φέρεi Φ // ήλικίας M: ήλικίας Φ
12. ήσαν M: είσ [αν s.l.] a.c., ήσ [αν s.l.] p.c. Φ // οι M: ή Φ 14. όποίας M: όποιās
Φ // διηγηθώ M: δηγηγηθώ Φ // έλας M: έλλας Φ // φθάνει E: φθάνει Φ, φθάνη M
15. έλος M: έλος Φ // ό M: ό Φ 16. έβγαινεν E: εύγενεν ΦM // μαζί E: μαζύ Φ,
μαζή M 17. είς τινα E: είς τινά ΦM 17-18. έξηγουσε M: έξηγουσαι Φ 19.
προφητείαν E: προφητίαν ΦM 20. άλλοτε M: άλλοτε Φ 21. τοιουτοτρόπως M:
τοιουτοτρόπως Φ 22. εύρίσκωνται E: εύρίσκονται ΦM // όποι M: [ό s.l. add.]
ποι Φ 23-24. ψαλμικών M: ψαλμηκών Φ 26. ώρίμους E: όρήμους ΦM 28.
πάσαν M: πάσαν Φ // δηλαδή M: διλαδή Φ 30. εύπέθειαν E: εύπέθειαν ΦM
30-31. πληρώνοντες Φ: πληρόνωντες M 31. Παύλου M: Παύλου Φ 32. πείθε-
σθε E: πείθεσθαι ΦM // ήγουμένοις M: ήγουμένοις Φ // ύμών E: ήμών ΦM 33.
έξής M: έξής Φ

103. 1. ήρώτησε M: ήρώτισε Φ // ένας M: ένας Φ 2. Συμεών E: Συμεών ΦM
3. χωρίς E: χορίς ΦM // μεταλαμβάνη M: μεταλαμβάνει Φ 4. θεία M: θεία Φ //
πάλιν M: πάλιν Φ // χωρίς E: χορίς ΦM // ήμπορεί M: ήμπορεί Φ 5. σωθή M:
σωθεί Φ // τινας: τινάς ΦME // θεός M: θεός Φ 6. αλήθεια M: αλήθια Φ //
εκείνοι M: εκείνοι Φ 7. έκατερέβύπωσαν E: έκατερύπωσαν ΦM // κατ' εικόνα M:
κατεικόνα Φ 8. παραβάσεις M: παραβάσις Φ 9. έκαταμαύρησαν M: έκαταμαύ-
ρισαν Φ // λαμπρότητα M: λαμπρώτητα Φ 10-11. λαμπρούνουν E: λαμπρούνουν
ΦM 11. πρώτον M: πρότον Φ 12. Βάπτισμα M: βάπτισμα Φ 13. ίδια E: ίδια
Φ, ίδια M // ήξεύρης M: ήξεύρεις Φ 14. μοιράζονται E: μιράζονται ΦM 17.
πλυνείς M: πλυνής Φ 17-18. λευκανθήσομαι E: λευκανθείσωμαι Φ, λευκανθή-
σωμαι M 18. παρασιωπήσης M: παρασυοπήσις Φ 19. έγενήθη E: έγεννήθει Φ,
έγεννήθη M // έμοί E: έμει Φ, έμει M // ώσει Φ: ώσει M 20. δύσκολα E: δί-
σκολα ΦM // φυλάξη M: φυλλάξει Φ 21. κλαίη M: κλαίει Φ // θέλη M: θέλει Φ
// έσωτερικά M: έσωτερικά Φ 23. έξομολογείται M: έξομολογήται Φ 24-25.
ώρούμην E: όρούμην ΦM 26. Νύσσης M: Νύσσης e.c. Φ // στεναγμός M: στε-
[να s.l. add.] γμός Φ 27. έπαναγυρίσαι E: έπαναγυρίσαι ΦM 28. όλίγον M:
όλύγον Φ // άναχωρήσασαν Φ: άναχορήσασαν M 29. καθ' ένας ΦM: καθένας E
// θέλη E: θέλει ΦM // έχη E: έχει ΦM 29-30. φυλάγη E: φυλλάγει Φ, φυλάγει
M 30. παντοτινής E: παντοτηνής Φ, παντωτηνής M // συντριβής E: συντριβείς
ΦM 32. ούτω E: ούτω ΦM 33. συντετριμμένη M: συντετριμένη Φ 34.

ἀκόμη E: ἀκόμι ΦΜ 35. ἐξιλέωσιν E: ἐξηλαίωσιν a.c., ἐξηλ [ε supra αι corr.] οσιν p.c. Φ, ἐξιλαιώσιν M // μεγάλη M: μεγάλει Φ 36. καθημερινή E: καθημερινή Φ, καθεμερινή M // υπομονή M: ὑπομονῆ Φ 36-37. ἐπερχομένων M: ἐπερχομένων Φ 37. ἴδε M: ἴδε Φ 38. πάσας: πᾶσας ΦΜΕ 39. κτήσασθε E: κτίσασθαι ΦΜ // ὑμῶν E: ἡμῶν a.c., ὑμῶν p.c. Φ, ἡμῶν M 40. πρῶτα M: πρότα Φ // ἐξωτερικά M: ἐξωτερικά Φ 41. ἐσωτερικά M: ἐσωτερικά Φ 42. τρίτα M: τρίττα Φ 43. ταῦτα M: ταῦτα Φ // θέλωμεν E: θέλομεν ΦΜ 44. χωρίς E: χωρεῖς Φ, χωρεῖς M 45. Συμεῶν E: Συμεῶν ΦΜ // οἱ M: οἱ Φ // λοιποὶ M: λοιποὶ Φ

104. 1. διηγηθῶ M: διηγηθῶ Φ // τώρα E: τῶρα ΦΜ 2. αἰοδίμου E: αἰοδείμου Φ, αἰοδήμου M 4. πῶς Φ: πῶς M 4-5. κάτωθεν E: κ [α s.l. add.] τοθεν Φ, κάτωθεν M 5. χωρίς M: χωρίς Φ 5-6. πολυθρύλητον E: πολυθρήλυτον ΦΜ 6. κοινήν M: κοινεῖν Φ // συμφωράν E: συμφωράν ΦΜ // διχόνοιαν E: διχόνιαν ΦΜ // ὅποια E: ὅποια ΦΜ 7. ἄρχησεν E: ἀρχησεν ΦΜ // ἀκόμη M: ἀκόμι Φ // ἐπικρατεῖ M: ἐπικρατεῖ Φ 8. μάλιστα M: μᾶλλιστα a.c., μά [λ del.] λιστα p.c. Φ 9. κοινόν M: κοινῶν Φ 11. ὅλον M: ὅλον Φ 11-12. προσερχόμεθα E: προσερχόμεθα ΦΜ 12. αἰρετικοὶ M: αἰρετικοὶ Φ 14. ὡσπερ Φ: ὡσπερ M 15. Κορίνθου M: Κορήνθου Φ 16. ἀπέδειξεν M: ἀπέδιξεν Φ 17. λείψανα M: λίψανα Φ 19. ὁμοίως M: ὁμοίος Φ 20. λείψανον M: λίψανον Φ 21. νῆσον M: νήσον Φ 23. Νικόδημον M: Νικόδιμον Φ // θεῖον M: θεῖον Φ // Οἰκουμενικόν M: οἰκουμενικόν Φ 24. ἡμεῖς M: ἡμεις Φ 26. ἀπορῆ E: ἀπορῆῆ ΦΜ 26-27. ἀληθεία M: ἀλιθία Φ 27-28. ἀμάθειαν M: ἀμάθηαν Φ 28. εἰπῶ M: ἑπῶ Φ // τελείαν E: τελίαν Φ, τελείαν M // ἀναισθησίαν E: ἀνεσθησίαν ΦΜ 29. ἐλεεινοὶ E: ἐλαϊνοὶ ΦΜ // ἐπειδὴ M: ἐπιδαῖ Φ 30. ἐδιωρίσθη: ἐδιορήσθη Φ, ἐδιορίσθη ΜΕ 32. πατροπαδότως M: πατροπαδότος Φ 32-33. καινοφωνῆ E: κenoφωνῆ ΦΜ 33. καθῶς Φ: καθῶς M // ποτε: ποτέ ΦΜΕ 34-35. ἀγραμμάτους M: ἀγρα [μ s.l. add.] μάτ [ους s.l. scr.] Φ 35. Γραμματεῖς M: Γραμματοῖς Φ // Φαρισαίους E: Φαρησαίους ΦΜ 37. κρατεῖτε Φ: κρατεῖται M 38. τώρα Φ: τῶρα M 39. δι᾽σχυρίζονται E: διῦσχηρήζονται Φ, δυῦσχειρίζονται M // βάλουν ΦΜ: βάλλουν E 40-41. παραδεδομένα M: παραδεδομένα Φ 41. ἀποφασιστικῶς E: ἀποφασιστικῶς ΦΜ // ποιεῖτε E: ποιῆται Φ, ποιῆται M 43. οὗτος M: οὔτος Φ 44. παρακατιῶν M: παρακατιῶν Φ // ὁ M: ὁ Φ // τρώγων Φ: τρόγων M 45. μένει Φ: μένη M // καγῶ M: καγῶ Φ 46. τρώγων Φ: τρόγων M // ἐκάστην M: ἐκάστην Φ 48. παρομοίως E: παρ' ὁμοίος Φ, παρ' ὁμοίως M // δοκιμαζέτω M: δοκιμαζέτω e.c. Φ // ἕκαστος M: ἕκαστος Φ 51-52. διαχωρίση E: διαχωρήση ΦΜ 53. κατωτέρω M: κατοτέρω Φ 54. τό M: τῶ a.c., τό p.c. Φ

105. 2. βλέπη M: βλέπει Φ 2-3. ἀλήθειαν M: ἀλήθιαν Φ 3. ἀναθάλλουσιν E: ἀναθάλλουσιν ΦΜ // ἐσῆκωσε E: ἐσύκωσε Φ, ἐσύκωσε M // πόλεμον E: πόλαιμον ΦΜ // ἀδιάλλακτον E: ἀδιάλακτον ΦΜ 4. διήγγερε M: διήγγερε Φ 5. γνωστικοὶ M: γνωστηκοὶ Φ 6. χωρίς E: χωρεῖς ΦΜ 7. ἔμαθον M: ἔμαθων Φ //

ὀμιλοῦν E: ὀμηλοῦν ΦM // γραφικός M: γραφικός Φ 8. ὅθεν Φ: ὅθεν M 8-9.
 ἄρχισαν M: ἄρχισαν Φ 10. θεῖον M: θεῖον Φ 11. οἱ M: οἱ Φ 13. εἶχεν M: εἶχεν
 Φ // ἔλθει E: ἔλθη ΦM // Πατριαρχεῖον M: Πατριαρχήον Φ 14. εὕρισκετον M:
 εὕρισκετον Φ // ἱερόν M: ἱερῶν Φ // κοινόβιον M: κοινόβιον Φ // ἐπονομαζόμε-
 νον M: ἐπ' ὀνομαζόμενον Φ 16. τινας: τινάς ΦME 16-17. ἐπροεῖπομεν M:
 ἐπροήπωμεν Φ, ἐπροεῖπωμεν E 17. οὐδεῖς E: οὐδεῖς ΦM 17-18. ἀκατηγόρητος
 E: ἀκατειγόρητος ΦM 18. ἔγινε E: ἔγιναι ΦM // πρῶτος M: πρότος Φ 19.
 ὄλος M: ὄλος Φ // ὡς M: ὅς Φ // θεῖον M: θεῖον Φ // ζῆλον M: ζύλον Φ 20. κελ-
 λίον M: κελίον Φ 21. ἐξομολογηθῆ M: ἐξομολογηθῆ Φ // ἐκεῖ E: ἐκεῖ ΦM //
 ἔδειχνε E: ἔδειχνε ΦM 22. πῶς E: πῶς ΦM // ἐξομολογεῖται E: ἐξομολογῆται Φ,
 ἐξομολογῆται M // ἄρχισεν E: ἄρχισεν ΦM 23. κάμνεις E: κάμνης ΦM // κα-
 λά E: καλλά ΦM 24. ἄδειαν M: ἄδιαν Φ 25. ἐπειδὴ M: ἐπιδεῖ Φ // προξενεῖται
 E: προξενίτε Φ, προξενῆτε M 26. φυλάττης M: φυλλάττεις Φ // κοινήν M: κοι-
 νεῖν Φ 27-28. κοσμικούς M: κοσμικοῦς Φ 28. φαίνεται M: φένεται Φ 29-30.
 ταπεινόν M: ταπινῶν Φ 30. ἦλθες M: ἦλθες Φ // ἐνταῦθα M: ἐνταῦθα Φ // ἐξο-
 μολογηθῆς M: ἐξομολογηθῆς Φ // ἀληθεία E: ἀληθία ΦM 31. ἦλθες E: ἦλθες
 ΦM 32. πρῶτον M: πρότον Φ 33. οἱ M: οἱ Φ // προεστῶτες M: προαιστῶτες Φ
 // σφάλουν ΦM: σφάλουν E 34. προεστῶτων M: προαιστῶτων Φ // πνευμα-
 τικῶν M: πνευματικῶν Φ 38. ἄλλην E: ἄλην ΦM // ἀπόδειξιν M: ἀπόδιξην Φ //
 προβάλω ΦM: προβάλλω E // ἀπό M: ἀπῶ Φ 39. συνήθειαν M: συνήθησαν Φ //
 ἀπόδειξε M: ἀπόδιξε Φ 40. πανοσιότης E: πανοσιώτις Φ, πανοσιώτης M 40-
 41. κανονικῶς M: κανωνικῶς Φ 41. συχνομεταλαμβάνετε E: συχνομεταλαμβά-
 νεται Φ, συχνομεταλαμβάνεται M 42. ὀλίγην M: ὀλύγην Φ // ἀκράσιν M:
 ἀκρώσιν Φ 43. ἀποδείξω M: ἀποδιξῶ Φ 44. ἔνατον E: ἔνατον Φ, ἔνατον M
 45. ἐξηκοστόν E: ἐξηκοστόν ΦM // Οἰκουμένης M: οἰκουμένης Φ 47.
 ἡμεῖς M: εἰμεῖς Φ 48. ἐπιστολή M: ἐπιστολεῖ Φ // ὡσαύτως M: ὡσαύτος Φ //
 θεῖον M: θεῖον Φ 49. Μεδιολάνων M: Μεδιολάνον Φ 50. οὕτως E: οὕτως ΦM
 // μυστικοῦ M: μυστηκοῦ Φ 51. τοῦτον M: τούτον Φ // καθημερινόν M: καθημε-
 [ρι sub lineam add.] νόν Φ // ἡμεῖς M: εἰμεῖς Φ 52. ἔπειτα M: ἐπιτα Φ 53. τε-
 λείαν E: τελίαν ΦM 56. ταῦτα M: ταῦτα Φ // ἰδοῦ E: ἰδοῦ ΦM 57. ἀληθινοί Φ:
 ἀληθηνοί M 58. μεταλαμβάνωμεν Φ: μεταλαμβάνομεν M // ἀπλῶς E: ἀπλῶς
 ΦM 59. ἀμαρτημάτων M: ἀμαρτιμάτων Φ // καθαρῶς Φ: καθαρὸς M 60.
 προσφωνεῖ Φ: προσφωνῆ M // ἱερέυς E: ἱερεῦς a.c., ἱερέυς p.c. Φ, ἱερεῦς M 61.
 ἐπειδὴ M: ἐπιδεῖ Φ 62. τοῦτο M: τούτο Φ 62-63. πάλιν M: πάλιν Φ 63. με-
 τανοίας E: μετανίας ΦM 64. νηστείας M: νειστείας Φ 65. πιοτά E: πιωτά ΦM
 // περισσώτερον M: περισσώτερον Φ 66. ἄλλοτρίωσιν M: ἄλοτρείωσιν Φ //
 παθῶν M: παθῶν Φ 68. μίσους E: μήσους ΦM 69. τούτων E: τοῦτων Φ,
 τοῦτον M // βάλωμεν E: βάλομεν ΦM 70. ταπεινοφροσύνην M: ταπεινωφροσύ-
 νην Φ 71. πράττητα M: πράττιτα Φ 72. συμπάθειαν M: συμπάθιαν Φ 73. κα-
 θαρᾶς M: καθαρὰς Φ 75. θεία M: θεία Φ 76. τοιουτοτρόπως M: τοιουτωτρόπος
 Φ // προχωροῦμεν M: προχοροῦμεν Φ // ἔτι E: ἔτει ΦM // καλλιότερα E: καλιώ-

τερα ΦΜ 77. γνώσιν Μ: γνώσιν ΦΕ 78. ἰδοῦ Ε: ἰδοῦ Φ, ἰδοῦ Μ 80. παραδόσεις Μ: παραδόσεις Φ // χρεωστικῶς Μ: χρεωστηκῶς Φ 80-81. μεταλαμβάνομεν Φ: μεταλαμβάνομεν Μ

106. 1. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 3. ὀμιλοῦσεν Ε: ὀμειλούσεν Φ, ὀμηλοῦσε Μ // κωφόν Μ: κοφόν Φ // οἱ Μ: ἡ Φ // πρόληψαις Μ: πρόλιψαις Φ, πρόληψες Ε 4. πρᾶγμα Ε: πρᾶγμα a.c., πράγμα p.c. Φ, πράγμα Μ // ἔστωντας: ἔστοντας ΦΜΕ // τοῦτος Μ: τούτος Φ 5. ἀκοάς Φ: ἀκοᾶς Μ 6. θεῖα Μ: θεῖα Φ // πάλιν Μ: πάλιν Φ 7-8. συνήθειαν Μ: συνήθησαν Φ 8. πληροφορεῖσαι Ε: πληροφορησῆσαι ΦΜ 9. ὑπάγωμεν Μ: ὑπάγομεν Φ 10. κύρ Φ: κυρ ΜΕ // Νικόδημον Μ: Νικόδιμον Φ // κατώτερος Μ: κατότερος Φ 12. ἴσως Μ: ἤσως Φ // πληροφορηθῆς Μ: πληροφορηθείς Φ 13. μαζὶ Μ: μαζή Φ // ὀμίλησε Ε: ὀμίλεισε Φ, ὀμήλησε Μ 14. ἀποδείχοντας Ε: ἀποδίνοντας ΦΜ // ὑψηλοφροσύνης Ε: ὑψιλοφροσύνης ΦΜ 15. γεννήματα Ε: γενίματα Φ, γενήματα Μ // ὀλίγον Ε: ὀλύγον Φ, ὀλίγον Μ // Λουθηροκαλβίνον Ε: Λουθηροκαλβίνον ΦΜ 16. ἀπέδειξεν Μ: ἀπέδειξεν Φ 17. ἐξετάζης Μ: ἐξετάξεις Φ // τοῦτο Μ: τούτο Φ 18. θέλεις Φ: θέλης ΜΕ // φιλονεικῶς: φιλονίκος ΦΜ, φιλονίκως Ε 19. Ἀρχιερέων Μ: Ἀρχηρέων Φ 20. ἐξετάζονται Ε: ἐξετάζονται ΦΜ 22. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // τοιαῦτα Μ: τοιαῦτα Φ 23. αἰσθησιν Μ: αἰσθεισιν Φ // ἀσθενείας Μ: ἀσθενίας Φ 24. ζητήση Μ: ζητήσει Φ 26. ἔδειξεν Μ: ἔδixεν Φ // ἐκεῖνο Μ: ἐκεῖνω Φ // ἦτον Μ: ἦτων Φ // γυρίζει Ε: γυρίζει ΦΜ // ὄλως: ὄλος ΦΜ, ὄλος Ε 27. ὄλου Ε: ὄλου ΦΜ // θεοσόφων Ε: θεοσόφων ΦΜ 27-28. ἐβγαίνοντας Ε: εὐγένοντας ΦΜ 28. κέλλαν Μ: κέλαν Φ // ἄρχισεν Ε: ἄρχισεν ΦΜ 28-29. ἐξεστηκῶς Ε: ἐξεστηκός Φ, ἐξεστικός Μ 29. ὄλως: ὄλος ΦΜ, ὄλος Ε // πεισματωμένος Ε: πισματομένος ΦΜ // σπέρνη Ε: σπέρνι ΦΜ 30. θησαυρόν Ε: θυσαυρόν ΦΜ 30-31. ἀπαίδευτον Μ: ἀπεῦδτον a.c., ἀπαῖδευτον p.c. Φ 31. γλώσσαν Ε: γλώσσαν ΦΜ 32. Νικόδημον Μ: Νικόδιμον Φ 33. αἰρετικοί Ε: αἰρετικοί Φ // τινας: τινάς ΦΜΕ 35. Σύναξιν Μ: σύναξην Φ // ἀποδείξη Μ: ἀποδίξει Φ 36. πῶς Ε: πῶς ΦΜ // αἰρετικοί Μ: αἰρετικοί Φ // ἀπειθεῖς Μ: ἀπειθῆς Φ 37. φλυαρίας Μ: φλιαροῖας Φ 38-39. παρακινημένος Μ: παρακινιμένος Φ 39. πηγαίνοντας Μ: πηγέοντας Φ 40. εἶπε Μ: ὑπε Φ // ὅμοια Μ: ὅμοια Φ 40-41. προτέρων Φ: πρωτέρων Μ 41. ἀκόμη Μ: ἀκόμι Φ 41-42. τοιοῦτον Μ: τοιούτον Φ 42. αἰρετικός Ε: αἰρετικός ΦΜ // διδοί Φ: δίδη Μ // ἄδειαν Μ: ἄδιαν Φ 44. παρασταθῆ Μ: παρασταθεῖ Φ // τοῦτο Μ: τούτο Φ 45. ἐλεγχοῦ Μ: ἐλεγχθῆ Φ // οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ // ἐξορίσετε Ε: ἐξορήσετε ΦΜ

107. 1. ἐντεῦθεν Μ: ἐντεῦθεν Φ // οἱ Μ: οἱ Φ 2. ἐκεῖνοι Μ: ἐκεῖνοι Φ // προεστῶτες Ε: προαιστῶτες ΦΜ 3. ἀποφασίζου Μ: ἀποφασήζου Φ 4. παρασταθῆ Μ: παρασταθεῖ Φ 5. εἶδισιν Μ: ἴδισιν Φ // συναχοῦν Μ: συναχ [θ s.l. add.] οὖν Φ // ὄλοι Μ: ὄλοι Φ // οἱ Μ: οἱ Φ 6. τῷ Ε: τό ΦΜ // λαμβάνει Ε: λαμβάνι Φ, λαμβάνη Μ 7-8. Βατοπαιδινῷ ΦΜ: Βατοπεδινῷ Ε 8. προεστῶτος Μ: προ-

αιστώτως Φ 9. έτομασθη Μ: έτιμασθει Φ // κατηγορείται Μ: κατηγορήται Φ
 10. άλλέως Μ: άλλέως Φ // καταδεχόμεθα Ε: καταδεχόμεθα ΦΜ // τοιούτον Μ:
 τοιούτον Φ 11. κατηγορείται Μ: κατηγορήται Φ // αίρετικός Μ: αίρετοικός Φ
 11-12. καθοπλίζεται Μ: καθωπλήζεται Φ 12. όλην Μ: όλην Φ 13. παίρνοντας
 Ε: πέρνοντας ΦΜ 14. μάχαιραν Μ: μάχεραν Φ // έτομος Ε: έτιμος ΦΜ 15.
 διακόψη Μ: διακόψει Φ // ψεύδος Μ: ψεύδος Φ // κατασχύνην Φ: κατεσχύνην Μ
 16. άλλθειας Μ: άλλθειας Φ 16-17. άπαντες Μ: άπαντες Φ 17. οι Μ: οι Φ //
 προεστώτες Μ: προαιστώτες Φ // έλλόγμοι Ε: έλόγμοι ΦΜ 19. Πρωτάτου Μ:
 Πρωτάτου Φ // παρασταθείς Μ: παρασταθείς Φ 20. μέσον Μ: μέσων Φ 20-21.
 ιεροκατηγόρου Μ: ιερωκατηγόρου Φ 21. άρχίζει Ε: άρχίζει ΦΜ // άπολογήται
 Μ: άπολογήται Φ // τοιουτοτρόπως Μ: τοιούτωτρόπως Φ

108. 1. ήγοῦμαι Μ: είγοῦμαι Φ // ὦ ΦΜ: ὦ Ε 2. είπῶ Μ: ὑπῶ Φ // ταπεινός Μ:
 ταπεινῶς Φ 5-6. πιστεύομεν Ε: πιστεύομεν ΦΜ 7. Παύλου Μ: Παύλου Φ 8.
 ὁμολογείται Μ: ὁμολογῆται Φ 9. διαγορεύωσι Μ: διαγορεύωσει Φ // αἱ Μ: αἱ Φ
 // Οἰκουμενικαί Μ: οἰκουμενοικαί Φ 9-10. οὔτω Ε: οὔτω ΦΜ 11. ένα Μ: ένα
 Φ 12. ὁμολογῶ Φ: ὁμολογῶ Μ 13. ὄντος Ε: ὄντος Φ, ὄντως Μ // ὄρατά Φ:
 ὄρατά Μ 15. ἐγενήθησαν: ἐγεννήθησαν ΦΜΕ 16. ένα Μ: ένα Φ 17. Μονο-
 γενῆ Μ: μονογενί Φ 19. ἀληθινοῦ Μ: ἀ [λ del.] ληθινοῦ Φ 20. ὁποῖου Μ: ὀ-
 ποῖου Φ 21. Εὐαγγελιστῆς Μ: Εὐαγγεληστῆς Φ 23. αἰῶνας Μ: αἰῶνας a.c.,
 αἰῶνας p.c. Φ 25. σαρκωθέντα Μ: σαρκοθέντα Φ 27. ἔγινε Ε: ἔγιναι ΦΜ 28.
 φυλάξας Ε: φυλλάξας ΦΜ 29. ἀδιάφθορον Ε: ἀδιάφθωρον ΦΜ 31. ἔμεινε Μ:
 ἔμειναι Φ // τελεία Μ: τελεία Φ 32. ὅλα Μ: ὅλα Φ 37. ἀληθῶς Μ: άλλθῶς a.c.,
 άλλθῶς p.c. Φ 38. μετ' αὐτό ΦΜ: μετ' αὐτό Ε // μάς Ε: μας ΦΜ 39. προορί-
 σας Ε: προορήσας ΦΜ 40. ἔχομεν Ε: ἔχωμεν ΦΜ 41. αἵματος Μ: αἵματος Φ
 // λοιπά Μ: λοιπᾶ Φ 43. ἴδιον Μ: ἴδιον Φ 46. πῶς Ε: πῶς ΦΜ 49. γῆν Φ: γῆν
 Μ 50. ἔστωντας ΦΜ: ἔστοντας Ε 52. Αἵματος Μ: αἵματος Φ 53. δοξάζομεν
 Ε: δοξάζομεν ΦΜ // λατρεύομεν Φ: λατρεύομεν Μ 54. ὁμοίως Μ: ὁμοίος Φ //
 Σωτήρα ΦΜ: Σωτήρα Ε 56. ζώντας Φ: ζώντας Μ 58. ἀποδώσειν Ε: ἀποδόσειν
 ΦΜ 62. δεῦτε Μ: δεῦτε a.c., δεῦτε p.c. Φ // εὐλογημένοι Μ: εὐλογημένοι Φ 63.
 πορεύεσθε Ε: πορεύεσθαι ΦΜ 64. Πνεῦμα Μ: Πνεῦμα Φ 68. πῶς Ε: πῶς ΦΜ
 69-70. ἐμπορεύεται Μ: ἐμπορεύ [ε s.l. add.] ται Φ 70. αὐτό Μ: αὐτῶ Φ // ὁμίλη-
 σε Φ: ὁμίλησε Μ 71. Παλαιᾶς Μ: Παλαιᾶς a.c., Παλαιᾶς p.c. Φ 72. ὁμοίως
 Μ: ὁμοίος Φ // ὅλας Μ: ὅλας Φ // Οἰκουμενικᾶς Μ: οἰκουμενικᾶς a.c., οἰκουμενι-
 κάς p.c. Φ 73. ὅπου Μ: ὅπου Μ // ὅλας Μ: ὅλας Φ 74. ὅτι Ε: ἔτι ΦΜ 77.
 Ἐκκλησίαν Μ: ἐκ [χ s.l. add.] λησίαν Φ // πῶς Ε: πῶς ΦΜ 79. θείναι Μ: θείναι
 Φ 80. ἔστιν Ε: ἔστιν ΦΜ 82. λοιπά Μ: λοιπᾶ Φ 85. μνημείος Φ: μνημίος Μ
 87. φαῦλα Μ: φαῦλα a.c., φαῦλα p.c. Φ 89. μέλλοντος Μ: μέλοντος Φ 90. μέλ-
 λοντα Μ: μέλοντα Φ // ἔλθη Φ: ἔλθει Μ 91. ὅλα Μ: ὅλα Φ 92. εἶδε ΦΜ: εἶδε Ε
 94. πῶς Ε: πῶς ΦΜ 98. ὀφθῆναι Φ: ὀφθῆναι a.c., ὀφθῆναι p.c. Μ 99. οὔτω¹ Ε:
 οὔτω ΦΜ // οὔτω² Ε: οὔτω ΦΜ // οὔτως Ε: οὔτως ΦΜ 100. ταῦτα¹ Μ: ταῦτα

Φ // ταῦτα² M: ταῦτα Φ 101. καταγίνομαι E: καταγίνωμαι ΦM // ταῦτα M: ταῦτα Φ 102. εἴ τις E: ἤ τις ΦM 103. φρονεῖ E: φρονῆ ΦM // τοιουτοτρόπως M: τοιουτωτρόπος Φ // πιστεύει Φ: πιστεύη M // φρονεῖ E: φρονή Φ, φρονή M 104. Ἀνατολική M: ἀνατολικῆ Φ 105. συμφώνως M: συμφώνος Φ 106. ἦ E: ἡ ΦM // ἐγώ M: ἐγῶ Φ // εἶμι: ἡμοῖ ΦM, εἶμι E

109. 1. συνεχούς E: συνεχούς ΦM // Μεταλήψεως M: μεταλήψεως Φ 2. πώς M: πῶς Φ // ἄδειαν M: ἄδιαν Φ 3. χωρίς E: χορεῖς Φ, χωρής M // νηστείας M: νειστείας Φ 4. τοῦτο M: τούτο Φ 5. ὁποῖον M: ὁποῖον Φ 6. ἀδιαφορία M: ἀδιαφορία Φ // ἀντιφάσκω Φ: ἀντιφάσκο M 7. ἴδιον M: ἴδιον Φ 7-8. πολέμους M: πολαίμους Φ 9. συχνάκις E: συχνάκοις Φ, σύχνακις M 11. λέγη: λέγει ΦME // νηστείας M: νιστείας Φ // ἔχομεν M: ἔχωμεν Φ 11-12. κανονικός E: κανωνικός ΦM 12. νηστείας M: νιστείας Φ 13-14. συνεχούς M: συνεχούς Φ 14. ἔχομεν E: ἔχωμεν ΦM // Κανόνας M: κανόνας Φ 15. οἱ M: οἱ Φ // χρεωστικῶς M: χρεωστηκ [ως s.l. scr.] Φ 15-16. εἴμεθα M: ἤμεθα Φ 16. παρόν ΦM: παρών E // προσκατεροῦμεν M: πρό [τ a.c., σ p.c.] κα [ρ s.l. add.] τεροῦμεν Φ // ἕως M: ἕως Φ 17. μεταλαμβάνωμεν Φ: μεταλαμβάνομεν M 18. πώς E: πῶς ΦM // ὄλους M: ὄλους Φ // νηστεῖαν M: νιστεῖαν Φ // πολυήμερον E: πολιήμερον ΦM 19. ἀρνοῦμαι M: ἀρνούμαι Φ 20. ἀπό σιδήρου M: ἀποσιδείρου Φ // ἕως M: ἕως Φ 20-21. φρυγάνου M: φριγάνου Φ 21. τοῦτο M: τούτο Φ // διαφόρως M: διαφώρος Φ // μεταχειρίζομαι M: μεταχειρίζομαι Φ 22. νηστείας M: νιστείας Φ // μοι M: μοί Φ 23. ἀλλέως M: ἀλέως Φ // γεγηρακός Φ: γεγηρακός M // ἀλλέως M: ἀλαιώς Φ 24. νεωτέρου E: νεοτέρου ΦM // ἀλλέως M: ἀλαιώς Φ // ἀσθενοῦς M: ἀσθενούς Φ 25. ὄλους M: ὄλους Φ // ἐξ ἴσου E: ἐξ ἤσου ΦM // λειπή E: λύπη ΦM // πῶποτε E: πόποτε ΦM 28. αἰσθήσεις M: αἰσθεισης Φ // ὁποίας M: ὁπῶς Φ // προσέχομεν ΦM: προσέχομεν E 28-29. καταδυναστευόμεθα M: καταδυναστευόμεθα Φ 29. ὅθεν M: ὅθεν Φ 30. ὄσον M: ὄσων Φ // δύναμιν Φ: δύναμην M 32. αὐτή E: αὐτή ΦM // ἐστίν ΦM: ἐστιν E 33. καθῶς Φ: καθῶς M 33-34. φρονεῖ E: φρονῆ ΦM 34. εἰπέτε E: ὑπέτε Φ, ὑπέτε a.c., εἰπέτε p.c. M 35. διορθώνομαι E: διορθώνωμαι ΦM // μέγιστα M: μέγιστα Φ

110. 1. ἡ M: οἱ Φ // Σύναξις M: σύναξις Φ 2. ταῦτα M: ταῦτα Φ 3. ἐσιώπησαν M: ἐσιώπησαν Φ // ὀλίγον M: ὀλύγον Φ 4. ἀπεκρίθησαν M: ἀπεκρήθησαν Φ // προϊστάμενοι M: προηστάμενοι Φ 5. πιστεύεις Φ: πιστεύης M // φρονεῖς Φ: φρονῆς M 6. ἔχομεν M: ἔχωμεν Φ // καμίαν E: καμίαν ΦM 8. μέλλει: μέλει ΦME // φιλοκατηγῶρων M: φιλοκατηγῶρων Φ 9. ἀπαιδεύτων E: ἀπεδεύτων ΦM 10. τοῦτο M: τούτω Φ // ἕως: ἕως Φ, ἕως ME 11. ταῦτα M: ταῦτα Φ // τώρα E: τῶρα ΦM 12. κατηγορῆς M: κατηγορεῖς Φ 15. ἀποκριθῆ M: ἀποκρηθεῖ Φ // ζητήσεις E: ζειτήσις Φ, ζητήσις M 16. εὐρήσεις E: εὐρίσεις ΦM // ἅμα E: ἅμα ΦM 17. κινάξῃ E: κινάξη ΦM 19. ἀθρωθῆ M: ἀθωοθεῖ Φ 19-20. ἐλεινοῦ E: ἐλεῖνοῦ ΦM 20. ἀδελφοῦ M: ἀδελφού Φ // Σύναξιν M: σύναξοιν

Φ 21. εἶναι M: εἶν [αι s.l. scr.] Φ // εὐρη E: εὐρει ΦM 23. κανονίσετε E: κανονί-
νισεται ΦM // μετὰ M: μετά Φ // ἐπιτίμια M: ἐπιτίμοια Φ 24. θεῖα E: θεῖα ΦM
24-25. ἀθῶος M: ἀθῶος Φ 25. εἶναι M: εἶν[αι s.l. scr.] Φ // ἐρωτῶ M: ἐρωτῶ Φ
26. τοῦτο M: τοῦτο Φ 27. πάσης M: πᾶσης Φ // ἄξιος M: ἄξιως Φ 28. λοιπῶν
E: λοιπόν ΦM // ταῦτα M: ταῦτα Φ 28-29. ἀπεκρίθησαν M: ἀπεκρήθησαν Φ
29. οἱ M: οἱ Φ 29-30. Βατοπαιδινός ΦM: Βατοπεδινός E 30. Νικηφόρος E: Νι-
κηφόρος Φ, Νικηφόρος M // οἱ M: οἱ Φ 30-31. ἄδειαν M: ἄδιαν Φ 31. πανοσιό-
της E: πανοσιώτης ΦM // κανόνισε Φ: κανόνησε M 33. ἤξεύρω Φ: ἕξεύρω M //
πταίει E: πτέει ΦM 34. οἱ M: ἡ Φ 35. δίδομεν: δίδωμεν ΦME 36. εὕρισκόμε-
θα E: εὕρισκόμεθα ΦM 37. ἐξ ἀνάγκης E: ἐξανάγκης ΦM // χρειάζεται M:
χρηάζεται Φ 38. φανερός E: φανερῶς ΦM 39. εὕρίσκετε E: εὕρίσκεται ΦM
40. βάλῃ M: βάλει Φ 41. Πρωτάτου M: Προτάτου Φ // συγχώρησιν M: συγχώ-
ρισιν Φ 42-43. ἐδυσφήμησεν E: ἐδισφήμησεν ΦM 43. πάλιν M: πάλιν Φ //
ὁμολογήσῃ M: ὁμολογήσει Φ 44. ὅσα E: ὅσα ΦM // κατ' ἐμοῦ E: κατεμοῦ ΦM
45. τοῦτο M: τοῦτο Φ // ἐπροξένησεν M: ἐπροξένισεν Φ 46. ἀπεκρίθη E: ἀπε-
κρήθη ΦM // Σύναξις M: Σύναξις Φ 47. ἀρμοδιώτερος E: ἀρμοδιότερος Φ,
ἀρμοδιότερος M // οὕτω E: οὔτο Φ, οὕτω M // κάμη M: κάμει Φ // οὕτως E:
οὔτος Φ, οὔτος M // λάβῃ M: λάβει Φ 48. συγχώρησιν M: συγχώρισιν Φ //
εὐθύς M: εὐθεῖς Φ // ἐλύθη Φ: ἐλήθη M // Σύναξις M: σύναξις Φ 49. πνευμα-
τικοῦ M: πνευματικού Φ 50. συστατικὴν M: συστα [τι s.l. add.] κήν Φ // ἀθῶο-
σιν E: ἀθῶωσιν Φ, ἀθῶωσιν M 51. ἕτερον M: ἔτερον Φ // πνευματικόν M: πνευ-
ματικ [όν s.l. scr.] Φ 52. ἐζητήθη M: ἐζητείθη Φ // ἐκεῖνος M: [ἐ s.l. add.] κείν
[ος s.l. scr.] Φ // βάλῃ M: βάλει Φ 54. ἐβγαίνοντας E: εὐγένοντας ΦM // Σύνα-
ξιν M: σύναξοιν Φ 55. ὄλον M: ὄλον Φ // ὑπεσχέθη M: ὑπεσχέθει Φ // Σύναξιν
M: σύναξοιν Φ // ζητήσῃ M: ζητήσει Φ 55-56. τοιουτοτρόπως M: τοιουτοτρό-
πος Φ 56. συγχώρησιν E: συγχόρησιν ΦM 56-57. συστατικὴν M: συστατικεῖν
Φ 57. ἀθῶωτικὴν M: ἀθῶοτικὴν Φ // τοιοῦτον M: τοιούτον Φ 58. ἀπολογηθεῖς
M: ἀπολογηθεῖς Φ // ὄντως M: ὄντος Φ 59. ἤλθεν M: ἤλθεν Φ // ἔπειτα M: ἐπι-
τα Φ 60. ἅπαντα E: ἅπαντα ΦM 61. ἐχάρησαν M: ἐχάρι [σ e.c.] αν Φ //
ζῆλον M: ζύλον Φ 62. εὐφημίζοντες E: εὐφημήζοντες ΦM // ὡς M: ὅς Φ

111. 1. ἐκεῖνον M: ἐκεῖνον Φ // ὅμως M: ὅμως Φ 2. μακαρίτης M: μακαρίτις Φ
2-3. ἐφοβήθη M: ἐφοβείθη Φ 3. πρόσκαιρον M: πρόσκερον Φ // καταισχύνην E:
κατεσχύνην ΦM 5. ἐπειδὴ M: ἐπιδεί Φ // τοπικῆς M: τοπικοῖς Φ 6. ὅθεν E:
ὅθεν ΦM // ταῦτα M: ταῦτα Φ 7. ἤξεύρετε Φ: ἤξεύρεται M 8. στοχάζομαι M:
στοχάζομαι [αι s.l. scr.] Φ // παραπέση M: παραπέσει Φ 10. ἀκούση E: ἀκούσι Φ,
ἀκούσει M // ἀληθεία E: ἀληθία Φ, ἀληθεία M

112. 1. ἔστωντας: ἔστοντας ΦME // εἶχαμεν M: ἤχαμεν Φ 1-2. ἀναχωρήσει M:
ἀναχορήσι Φ 2. ἀνταμῶσω M: ἀνταμόσω Φ 3. τῷ E: τό ΦM 4. φιλαλήθη M:
φιλαλείθη Φ // ἀκτῆμονα E: ἀκτίμονα Φ, ἀκτίμονα M 5. ἐδιηγείτο E: ἐδιη-

γῆτω Φ, ἐδιηγῆτο Μ 6. ἦλθεν Μ: ἦλθεν Φ // προειρημένον Μ: προηρημένον Φ
 7. παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ 8. ἐγώ Μ: ἐγῶ Φ 9. οὗτος Μ: οὗτος Φ //
 ὄρος Φ: ὄρος Μ 10. νῆσον Μ: νήσον Φ 13. ἐπειτα Μ: ἐπίτητα Φ 15. ἰκανός
 Μ: ἰκανῶς Φ // διοικῆ Ε: διηκεῖ ΦΜ // ὄθεν Ε: ὄθεν ΦΜ 16. ἴδια Μ: ἴδια Φ // ὄ
 Ε: ὄ ΦΜ 17-18. ἀπαισία Ε: ἀπέσια ΦΜ 18. ἐδειξεν Μ: ἐδίξεν Φ 19. πῶς Ε:
 πῶς ΦΜ // ἐκατέβη Ε: ἐκατεύει Φ, ἐκατεύη Μ 20. ἐχειροτόνησαν Μ: ἐχειροτώ-
 νισαν Φ 21. ἄρχισεν Μ: ἄρχησεν Φ // ἱερουργῆ Ε: ἱερουργεῖ ΦΜ // ἱερεύς Μ:
 ἱερεῦς Φ // κηρύττη Ε: κηρύττει ΦΜ // ὅτι Μ: ὅτι Φ 22. ἄξιος Μ: ἄξιως Φ //
 ἱερεύς Μ: ἱερεῦς Φ // ἐξ οὐρανοῦ Μ: ἐξουρανοῦ Φ // χειροτονημένος Μ: χειροτωνι-
 μένος Φ 23. οὐδεῖς Ε: οὐδεῖς ΦΜ // ἕτερος Μ: ἕτερος Φ 24. ὡς Μ: ὡς Φ 26.
 ἔχοντας Ε: ἔχωντας ΦΜ // τελείως Μ: τελείος Φ // εἶδῃσαν Μ: ἴδῃσαν Φ // τού-
 του Μ: τούτου Φ 27. εἶπον Μ: ὑπὼν Φ // παιδεία Ε: παιδία ΦΜ 28. ἐρω-
 τῶντας Ε: ἐρωτῶντας ΦΜ // αἴτιον Μ: αἴτι [ον s.l. scr.] Φ // ἔμαθον Μ: ἔμαθων Φ
 29. ὄθεν Μ: ὄθεν Φ // συνοούμενος Ε: συνοούμενος ΦΜ // ὀλίγον Μ: ὀλύγον Φ
 // εἶπον Μ: ὑπὼν Φ 30. ἐκέισε Μ: ἐκεῖσαι Φ // ἐκκλησιαστικοί Μ: ἐκκλησια-
 στηκοί Φ 31. κατηγορηθοῦν Μ: κατηγορηθοῦν Φ 32. ἐκκλησιαστικά Μ:
 ἐκκλησιαστικὰ Φ // ὄθεν Φ: ὄθεν Μ 33. ὑπάγετε Ε: ὑπάγεται ΦΜ 34. ὅ,τι Ε:
 ὅτι ΦΜ // νεύσει Φ: νεύση Μ 35. κάμη Μ: κάμη Φ 36. οὕτως Ε: οὕτως ΦΜ
 36-37. Οἰκουμενικός Μ: οἰκουμενοικός Φ 37. Ἰερεμίας Μ: Ἰερεμίας a.c., Ἰερεμί-
 ας p.c. Φ 38. εὐθύς Ε: εὐθεῖς Φ, εὐθύς e.c. Μ // προστάξει Φ: προστάξη Μ
 39. φυλακῆν Φ: φιλακῆν Μ // σιδηροδέσμιον Μ: σιδηροδέσμιον Φ 40. ἄνωθεν Μ:
 ἄνοθεν Φ 41. εἶπα Μ: ὑπα Φ // καλύτερα Ε: καλῖτερα Φ, καλῆτερα Μ 42.
 στείλετε Ε: στήλεται ΦΜ 42-43. φροντίση Ε: φροντήσι Φ, φροντήση Μ 45.
 χεῖρονα Ε: χείρονα ΦΜ // πρώτων Μ: πρότων Φ // τούτου Μ: τούτου Φ 45-46.
 βλασφημεῖται Ε: βλασφημῆται Φ, βλασφημῆται Μ 46. καταφρονεῖται Ε: κατα-
 φρονήται ΦΜ 46-47. ἱερατικόν Μ: ἱερατεικόν Φ 47. ἠθέλαμεν Μ: ἠθέλαμεν Φ
 // ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ 47-48. προξενηταί Ε: προξενιτέ Φ, προξενιταί Μ 48.
 μαῖλλον Μ: μάλον Φ // εἰρήνης Φ: εἰρήνης Μ // ὄλους Μ: ὄλους Φ 49. ταῦτα Μ:
 ταῦτα Φ // μᾶς Μ: μάς Φ // ἱεροκῆρυξ: ἱεροκῆρυξ ΦΜΕ 50. Κύριλλος Μ: Κῦ [ρι
 sub lineam add.] λλος Φ

113. 1. κύρ ΦΜ: κυρ Ε 2. πόλεως: πόλεος Φ 2-3. ἀκριβῶς Ε: ἀκριβῶς ΦΜ 3-
 4. ἔστωντας: ἔστοντας ΦΜΕ 4. ὄρος Φ: ὄρος Μ 5-6. προφήτου Μ: [προ s.l.
 add.] φήτου Φ 6. Ἡλιοῦ Μ: Ἡλιοῦ Φ // κάτωθεν Μ: κάτωθεν Φ 7. λέγει Φ:
 λέγη Μ 7-8. Πατριαρχεῖον Μ: Πατριαρχεῖον a.c., Πατριαρχεῖον p.c. Φ 8. ἀνα-
 γκαίαν Μ: ἀναγγεάν Φ 9. πῶς Ε: πῶς ΦΜ 10. φρενῶν Ε: φραίνων ΦΜ //
 ὑποφέροντες Μ: εἰποφέροντες Φ 11. ἔδωσαν ΦΜ: ἔδοσαν Ε 11-12. ἀλυσοδεμέ-
 νον Μ: ἀλυσοδεμένον Φ 12. ὄντας Μ: ὄ [ν s.l. add.] τας Φ 13. ἐτοιμάσθηκα Ε:
 ἐτιμάσθηκα ΦΜ // πάρω Μ: πᾶρω Φ // λειτουργήσω Ε: λειτουργεῖσω Φ, λειτουρ-
 γίσω Μ 14. παπᾶ Μ: παπά Φ 15. διαβάσεις Ε: διαβάσης ΦΜ // πλάνης Μ:
 πλάνης e.c. Φ 16. ἐπειτα Μ: ἐπίτα Φ // ἀρχίζοντες Ε: ἀρχίζοντες ΦΜ // ψάλ-

ται Μ: ψάλλται Φ 17. ἐπῆγεν Μ: ἐπήγεν Φ 18. ἄρχισεν Ε: ἄρχησεν ΦΜ // χο-
 ρεύη Μ: χορεύει Φ // κτυπώντας Ε: κτιπόντας Φ, κτυπόντας Μ 19. ἀλαλάζον-
 τας Φ: ἀλαλάζοντας Μ 20. ἄλλη Μ: ἄλη Φ 20-21. πάλιν Μ: πάλιν Φ 21.
 λέγει Φ: λέγη Μ // παπᾶ Μ: παπά Φ 22. Τοῦρκος Μ: Τούρκος Φ 23. ὄλοι Μ:
 ὄλοι Φ // χειροτονημένοι Ε: χειροτωνιμένοι Φ, χειροτονιμένοι Μ 24. ἄλλην Μ:
 ἄλην Φ // ἐζήτησε Μ: ἐζήτησε Φ // μεταλάβη Μ: μεταλάβει Φ // συμβουλευθείς
 Μ: συμβουλευθείς Φ 25. ἐκοινωνήσα Μ: ἐκεινώνοισα Φ 26. ἐβγαίνοντας Ε:
 εὐγένοντας Φ, ἐβγένοντας Μ // ἄρχισε Μ: ἄρχησε Φ 27. Τοῦρκος Μ: Τούρκος Φ
 28. ἦλθον Μ: ἦλθων Φ // ἐπῆραν Μ: ἐπήραν Φ 29. οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ // συνευ-
 ρίσκετο Μ: συνεβρίσκετω Φ 30. ὀφέποτε Μ: ὀφέπωτε Φ // ὀλίγον Μ: ὀλύγον Φ
 31. ἐμίσεισεν Ε: ἐμήσεισεν ΦΜ // ὄρος Φ: ὄρος Μ 32. ἐχη Μ: ἐχει Φ // εἶδη-
 σιν Μ: ἴδισιν Φ

114. 1. ὄρος Φ: ὄρος Μ // ἐπῆγεν Μ: ἐπήγεν Φ 2. πάλιν Μ: πάλιν Φ 3.
 ὁμοια Μ: ὁμοια Φ 4. κακείθεν Ε: κακειθεν Φ, κακειθεν Μ // ἄλλοτε Μ: ἄλλ'
 ὅτε Φ 4-5. πηγαίνει Ε: πηγέει Φ, πυγέει Μ 5-6. κακοποιήση Μ: κακοποιήσι
 Φ 6. Ἀγιορείτας: Ἀγιορίτας ΦΜ, Ἀγιορείτας Ε // ἀφήνουν Μ: ἀφίνουν Φ 7.
 κατοικῆ Μ: κατοικεῖ Φ // φοράν Μ: φωράν Φ 8. ἐπῆγεν Μ: ἐπήγεν Φ 9. ὡς:
 ὡς ΦΜΕ // ἕναν Μ: ἕναν Φ // πάλιν Μ: πάλιν Φ 10. εὐρίσκεται Μ: εὐρίσκετε Φ
 11. Παλαιόχωραν Μ: Παλαιόχοραν Φ 12. ἔστειλεν Μ: ἔστηλεν Φ // ἕναν Μ:
 ἕναν Φ 13. εἰπέ τε Μ: ὑπέτε Φ // παπᾶ Μ: παπά Φ 14. ἐκείνον Μ: ἐκείνον Φ
 15. ὁμως Μ: ὁμως Φ 16. δύσκολον Μ: δίσκολον Φ // εἶναι Μ: εἶν [αι s.l. scr.] Φ
 17. πιστεύση Μ: πιστεύσι Φ 17-18. ψεῦδος Μ: ψεῦδος Φ 18. ὡς Μ: ὡς Φ //
 ἀλήθειαν Ε: ἀλήθειαν ΦΜ 19. προσκυνήση Μ: προσκυνήσι Φ // πλάνην Μ: πλά-
 νιν Φ // ὡς Μ: ὡς Φ // θεϊκὴν Μ: θεεικὴν Φ 20. βλέπομεν Μ: βλέπωμεν Φ //
 παλαιούς Μ: παλαιούς Φ 21. Ἡρώνα: Ἡρώνα Φ, Ἡρώνα ΜΕ 21-22. Πτολε-
 μαῖον Μ: Πτολαιμέον Φ 22. κυριεύεται Ε: κυριεύετε Φ, κηριεύεται Μ 23. ὑψη-
 λοφροσύνη Ε: ὑψηλωφροσύνη Φ, ὑψιλοφροσύνη Μ // μένει Φ: μένη Μ 24.
 ὁσμὴ Ε: ὠσμὴ ΦΜ // τοῦτο Μ: τοῦτο Φ // δύσκολα Μ: δίσκολα Φ 26. ταῦτα
 Μ: ταῦτα Φ // παπᾶ Ε: παπά Φ, παππά Μ

115. 1. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 2. πολὺς Μ: πολίς Φ 3. χέρι Μ: χέρει Φ // ἦλθεν Μ:
 ἦ [λ sub lineam add.] θεν Φ 4. ἐκείνο Μ: ἐκείνω Φ // ὁ Μ: ὁ Φ 5. ταπεινοί: τα-
 πεινεῖ ΦΕ, ταπεινῆ Μ 6. καταπαίζεται Μ: καταπαίξει [τε sub lineam scr.] Φ 7.
 οἷς Μ: οἷς Φ // κρίμασιν Μ: κρίμασιν Φ // οἶδε Ε: ἴδε Φ, εἶδε Μ // ἄπειρος Μ:
 ἄπιρος Φ 8. φωτίση Φ: φωτήση Μ // ἐπιστρέψη Μ: ἐπιστρέψει Φ 9. ἀληθείας
 Ε: ἀλειθίας Φ, ἀληθίας Μ 10. ζητήση Μ: ζητῆσει Φ // ἀληθινῆς Μ: ἀλιθινῆς Φ
 // ἑαυτοῦ Φ: ἑαυτοῦ Μ 11. σκεπάζη Ε: σκεπάξει ΦΜ 12-13. θανάσιμον Μ:
 θανάσιμων Φ 13. ἕως Μ: ἕως Φ

116. 1. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 3. εὐρίσκεται Μ: εὐρίσκετε Φ // ἕνα Μ: ἕνα Φ //

άνωθεν Μ: άνωθεν Φ 4. έπερίσσευσαν Ε: έπερίσευσαν ΦΜ 5. είχαν Μ: ήχαν Φ
6. έμίσειον Ε: έμήσειων Φ, έμήσειον Μ // Όρος Φ: όρος Μ 7. όλον Μ: όλον Φ
// έκοπίαζε Μ: έκοπείαζε Φ 9. έξαρκούσεν Φ: έξαρκούσαι Μ // έπλήθουνα Μ:
έπλήθηνα Φ 10. εκείνας Φ: εκείνας Μ // ήλθεν Μ: ήλθεν Φ 11. όλίγον Μ: ό-
λόγον Φ // ήλθεν Μ: ήλθεν Φ // αύτών Μ: αύτόν Φ 12. ένας Μ: ένας Φ // άκό-
μη Μ: άκόμι Φ // συμπατριώτης Μ: συμπατριότης Φ 13. όνόματι Μ: όνόματι Φ
// όλιοι Μ: όλιοι Φ

117. 1. όθεν Μ: όθεν Φ 2. όμοϋ Μ: όμοϋ Φ // μέ τά Μ: μετά Φ // έπήγεν Ε: επί-
γεν ΦΜ 3. ένα Μ: ένα Φ 4. Τρίκκερα Ε: Τρίκερα ΦΜ // παίρνοντας Ε: πέρ-
νοντας ΦΜ // άδειαν Μ: άδιαν a.c., άδιαν p.c. Φ 5. μονύδριον Ε: μονήδριον Φ,
μοννύδριον Μ 5-6. τιμώμενον Ε: τιμόμενον ΦΜ 6. θείας Μ: θείας Φ 7. τεσ-
σαράκοντα Μ: τεσαράκοντα Φ // ήκολούθησεν Μ: ήκολούθησεν Φ // άκόμη Μ:
άκόμι Φ 8. Όρος Φ: όρος Μ // ένας Μ: ένας Φ // εύλαβής Μ: εύλαβεΐς Φ 9-
10. Γεδεών Μ: Γεδεόν Φ 10. καλύβην Μ: καλίβην Φ 11. έργόχειρον Μ: έργό-
χειρ [ον s.l. scr.] Φ 12. σταυρουδάς Ε: σταυρουδάς ΦΜ

118. 1. εδώ Μ: εδώ Φ // ήμπορεί Μ: ήμπορεί Φ // διηγηθηΐ Μ: διηγηθηΐ Φ 2.
έντελώς Ε: έντελός Φ, έντέλος Μ // έδοκίμαζεν Μ: [έ s.l. add.] δοκείμαζεν Φ 3.
αΐδιμος Ε: αΐδειμος Φ, αΐδιμος Μ // κατ' άμφω Ε: κατάμφω ΦΜ // οΐκονομί-
αν Μ: οΐκονομίαν Φ 4. τώρα Φ: τώρα Μ 5. πηγαΐνη Ε: πηγένη Φ, πηγένη Μ //
θαλασσοπορών Μ: θαλασσωπορών Φ // Θεσσαλονίκηνη Μ: Θεσσαλονήκηνη Φ 6.
τώρα Φ: τώρα Μ // πηγαΐνη Ε: πηγένη Φ, πηγένη Μ 7. Λάρισσαν ΦΜ: Λάρισαν
Ε // πωλή Μ: πολί Φ // αγοράζη Μ: αγοράζει Φ 8. ζήν Ε: ζείν Φ, ζήν Μ //
άναγκαΐα Ε: άναγγέα Φ, άναγκαΐα Μ // τούτου Μ: τουτου Φ 9. κοσμόφρονας
Φ: κοσμόφρωνας Μ 11. έναν Μ: έναν Φ 12. έναν Μ: έναν Φ 13. άργαστηρά-
ρη Ε: άργαστηράρι ΦΜ // έδιάσχε Ε: έδιάσχε ΦΜ 14. κάθονται Μ: κάθουντε
Φ 15. πειράζουσι Μ: πιράζουσι Φ 18. βλάβην Μ: βλάβειν Φ // σάς Μ: σάς Φ //
έξ άνάγκης Μ: έξανάγ [x sub lineam add.] ης Φ 19. καμμΐαν Ε: καμίαν ΦΜ //
φοράν Μ: φωράν Φ // άναγκαΐα Ε: άναγκέα Φ, άναγκαΐα (e.c.) Μ 20. πολλές:
πολλαΐς ΦΜΕ // φορές: φωραΐς Φ, φοραΐς ΜΕ // τυχαΐνει Ε: τυχένη ΦΜ // δύο
ΜΕ: δύο Φ // μέρη Μ: μέροι Φ 21. έξαιρέτως Μ: έξερέτος Φ // περισσότερον Ε:
περισσώτερ [ον s.l. scr.] Φ, περισσώτερον Μ // έσεΐς Ε: έσεΐς ΦΜ 22. εύρίσκεσθε
Ε: εύρίσκεσθαι ΦΜ // ματαιότης Ε: ματαιώτητα ΦΜ 23. ύποκείμενοι Μ:
οΐπωκείμενοι Φ // άμαρτήματα Μ: άμαρτίματα Φ 24. οΐ Μ: οΐ Φ // άρρώστοι
Μ: [ά s.l. add.] ρωστοι Φ // περισσοτέραν Μ: περισσωτέραν Φ 25. ιατρόν Ε:
ιατρόν ΦΜ // οΐ Μ: οΐ Φ // ύγείς Μ: ήγείς Φ 26. ταύτα Μ: ταύτα Φ // ακού-
σας Μ: ακούσας Φ // ήλθεν Μ: ήλθεν Φ 27. έζήτησε Μ: έζήτησε Φ // συμπά-
θειαν Μ: συμπάθειαν Φ // μαζί Ε: μαζή ΦΜ 28. ψυχικήνη Μ: ψυχικήνη Φ // ώφέ-
λειαν Μ: ώφέλιαν Φ 29. έξής Μ: έξείς Φ // έβγη Ε: εύγει Φ, εύγη Μ 30. καμ-
μίαν Ε: καμίαν ΦΜ 31. καλόγηροι Φ: καλόγηροι (e.c.) Μ 32. συμβησόμενα Ε:

συμβισώμενα Φ, συμβισόμενα Μ, συμβεβηκότα fortasse corrigendum 33. ἀκόμη Μ: ἀκόμι Φ // τοῦτο Μ: τοῦτω Φ // θέλωμεν Ε: θέλομεν ΦΜ 34. ἡγαπημένα Ε: ἡγαπημένα ΦΜ // γινόμεθα Ε: γινόμεθα ΦΜ // πρόσκομμα Μ: πρόσκομα Φ 35. χρεία Μ: χρήα Φ // ἐργαζόμεθα Φ: ἐργαζόμεθα Μ 36. γῆν Φ: γῆν Μ // ἐβγάζωμεν Ε: εὐγάζωμεν Φ, εὐγάζομεν Μ // ζῆν Μ: ζεῖν Φ // ἀναγκαῖα Ε: ἀναγγέα Φ, ἀναγκαῖα Μ 38. ἀρχισαν Μ: ἀρχησαν Φ 39. καλλιεργοῦν Ε: καλλιεργοῦν ΦΜ // γῆν Ε: γῆν ΦΜ // χωράφια Μ: χοράφια Φ 40. ἀμπελώνας Ε: ἀμπελόνας Φ, ἀμπελώνας Μ // διάφορα Μ: διάφωρα Φ 41. ἐλαιῶν Ε: αἰλαιῶν Φ, αἰλαιῶν a.c., ἐλαιῶν p.c. Μ // καρποφορίαν Μ: καρποφορίαν Φ // εὐτυχεστέραν Μ: εὐτιχαιστέραν Φ 42. αὐτάρκειαν Ε: αὐτάρκιαν ΦΜ 42-43. ζητήσου Μ: ζητείσου Φ 43. πώποτε Ε: πόποτε Φ, πόποτε a.c., πώποτε p.c. Μ // ἔβγουν Ε: εὐγουν ΦΜ // ταξίδια Φ: ταξειδία Μ 46. τοιουτοτρόπως Μ: τοιουτοτρόπως Φ // ὄντες Μ: ὄντες Φ // ἐκεῖ Μ: ἐκεῖ Φ // πολιτευόμενοι Μ: πολιτεού [μενοι sub lineam scr.] Φ 47. Ἀρχηρέα Μ: Ἀρχηρέα Φ // κύρ: κυρ ΦΜΕ 47-48. Εὐγένιον Μ: Εὐγένιον Φ 48. ἐχειροτόνησεν Μ: ἐχει [ρο s.l. add.] τώνισεν Φ 52. συμπατριώτην Ε: συμπατριότην ΦΜ // ἐπονομάσας Μ: ἐπ' ὀνομάσας Φ

119. 1. φύγη Μ: φύγει Φ 2. τοιουτοτρόπως Μ: τοιουτοτρόπος Φ 3. φύγη Μ: φύγει Φ // ἐν ὄσω Ε: ἐνώσω Φ, ἐνώσω Μ // ζῆ Μ: ζεῖ Φ // διαφόρους Μ: διαφώρους Φ // εἶτε Μ: εἶτε Φ 4. εἶτε Μ: εἶτε Φ 5. ἀγωνίζονται Μ: ἀγωνίζονται Φ 5-6. πολιτεύονται Ε: πολιτεύονται ΦΜ 6. τοῦτο Μ: τοῦτο Φ 8. ἐπροχώρησαν Μ: ἐπρ [ο s.l. add.] χόρησαν Φ // συνεργίας Φ: συνεργείας Μ 9. διχόνοιαι: διχώνιαι ΦΜ, διχόνιαι Ε 11. χώραν Ε: χόραν Φ, χῶραν Μ 11-12. πάλιν Μ: πάλιν Φ 12. εὐλαβέστεροι Μ: εὐλαβέσταιροι Φ // εἶν [αι s.l. scr.] Φ: ἦναι Μ // οἰκοκύρης Μ: οἰκοκύρις Φ 13. τούτων Μ: τοῦτων Φ // οὕτως Ε: οὕτως ΦΜ 13-14. ἐχόντων Μ: ἐχώντων Φ 14. ἐπῆραν Μ: ἐπείραν Φ // εἰδῆσιν Μ: ἴδισιν Φ // οἱ Μ: οἱ Φ // μισόθει Μ: μισόθει Φ 16. οἱ Μ: οἱ Φ // θεοεἰλατοι ΦΜ: θεοήλατοι Ε // εἰς Μ: ἦς Φ 18. αὐτῶν Μ: αὐτόν Φ // Τρίκκερα Ε: Τρίκερα ΦΜ // τοιουτοτρόπως Μ: τοιουτοτρόπος Φ 19. προεστῶτων Μ: προαιστῶτων Φ 20. προεστοί Μ: προαιστοί Φ // εἶμεθα Ε: ἤμεθα ΦΜ 21. νησάκι Μ: νισάκι Φ // ἐδώσετε Ε: ἐδόσεται ΦΜ // κοιτάζωμεν Ε: κιτάζομεν Φ, κιτάζομεν Μ 22. ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ // συμφέρον Μ: συμφαίρον Φ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // ἀπεκρίθησαν Μ: ἀπεκρήθεισαν Φ // τινες: τινές ΦΜΕ 23. πολλήν Ε: πολήν ΦΜ // βαρβαρότητα Ε: βαρβαρώτητα ΦΜ // οὕτως Ε: οὕτως ΦΜ // πάρης Μ: πάρεις Φ 24. φύγετε Ε: φύγεται ΦΜ 25. χρεαζόμεθα Μ: χρηάζόμεθα Φ // ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ 26. παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ 27. ἦλθεν Μ: ἦλθεν Φ 28. ἀπόκρισιν Μ: ἀπόκρησιν Φ // εὐθύς Μ: εὐθεῖς Φ 29. σύντομα Ε: σύντωμα ΦΜ

120. 1. ἐτοιμάσαντες Μ: ἐτειμάσαντες Φ 3. δύο ΜΕ: δίο Φ // ἦσαν Ε: εἶσαν Φ, ἦσαν Μ // ἔτομα Ε: ἔτειμα Φ, ἔτομα Μ 4. ἐμβῆκαν Μ: ἐμβείκαν Φ // ὄλοι Μ: ὄλοι Φ 5. ἓνα Μ: ἓνα Φ // γεμάτο Ε: γεμάτω Φ, γεμάτο Μ 6. ἐπήγαγεν Ε:

ἐπήγγενεν ΦΜ // ὁποίους Μ: ὁποῖους Φ // ἔστειλαν Μ: ἔστιλαν Φ 7. οἱ Μ: οἱ Φ // κακοὶ Μ: κακεῖ Φ // τελώνηδες Ε: τελώνιδες ΦΜ // εἶπομεν Μ: εἶπωμεν Φ // ἀνωτέρω Μ: ἀνοτέρω Φ 9. τοῦτο Μ: τοῦτω Φ // κατησχυμένοι: κατησχημένοι Φ, κατησχυμένοι ΜΕ 9-10. ἀγαπώντας Φ: ἀγαπώντας Μ 13-14. τοιοῦτον Μ: τοιούτον Φ 14. κίνδυνον Ε: κύνδυνον Φ, κύνδυνον (e.c.) Μ // ἀνέλπιστον Μ: ἀνέλπηστον Φ 15. οὕτως Ε: οὔτως ΦΜ // ἤλθον Μ: ἤλθων Φ 16. ἐπῆρεκν Μ: ἐπέιρεν Φ // ἕνας Μ: ἕνας Φ 17. ὁποῖου Μ: ὁποῖου Φ 17-18. συνοδεία Ε: συνοδία ΦΜ

121. 1. ἀξιον Μ: ἀξιων Φ // ἐνταῦθα Μ: ἐνταύθα Φ // σημειώσωμεν Μ: σμιώσωμεν Φ 2. δικαιοκρισία Μ: δικαιοκρησία Φ 3. ἐξ ἐναντίας Μ: ἐξεναντίας Φ 5. ἐμίσεισεν Ε: ἐμήσεισεν ΦΜ 6. ἰδιαν Ε: ἰδιάν ΦΜ // ἄρχισεν Μ: ἄρχησεν Φ 7. Τρίκκερα Ε: Τρεϊκέρα Φ, Τρίκερα Μ // ἐπεκράτησεν Μ: ἐπ' ἐκράτισεν Φ // ἔως Μ: ἔως Φ 8. ἀπήλθεν Μ: ἀπήλθεν Φ // μακαρίτης Μ: μακαρίτις Φ 8-9. ἐπληροφορήθημεν Μ: ἐπληρωφορήθημεν Φ 9. ἴδιον Μ: ἴδιον Φ // προεστῶτα Μ: προαιστῶτα Φ // ἕναν Μ: ἕναν Φ 10. προῖσταμένους Μ: προησταμένους Φ 11. εἶχε Μ: ἤχε Φ // Τρίκκερα Ε: Τρίκερα ΦΜ 13. πώς Ε: πῶς ΦΜ // σωφρονισμόν Μ: σοφρωνησμών Φ 14. τοιουτοτρόπως Μ: τοιουτοτρόπος Φ 15. πνευματικούς Μ: πνευματικοῦς Φ 16. θεῖον Μ: θεῖον Φ 19. ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ 20. διήγησιν Ε: διήγησιν ΦΜ

122. 1. ὀλίγας Μ: ὀλύγας Φ 3. ἐρχομόν Μ: ἐρχωμον Φ 3-4. καθηγούμενος Μ: καθηγοῦμενος Φ 4. Ζωοδόχου Μ: Ζοοδόχου Φ // παπᾶ Μ: παπά Φ 5. κύρ Φ: κυρ ΜΕ // ἐχάρηκεν Ε: ἐχάρικεν ΦΜ 6. κύρ Φ: κυρ ΜΕ // προτοῦ Φ: πρό τοῦ Μ // εἶχε Μ: ἤχε Φ 7. φιλιωμένοι Μ: φιλειωμένοι Φ 8. θεῖον Μ: θεῖον Φ 9. ἐπαράγγειλε Μ: ἐπαράγγηλε Φ 10. χωρίς Ε: χωρεῖς ΦΜ // ἄλλο Μ: ἄλλω Φ 11. ἔλθη Μ: ἔλθει Φ // σταθῆ Μ: σταθεῖ Φ 12. τραβηχθῶ Φ: τραβιχθῶ Μ 13. γένη Μ: γένει Φ // ἴδιος Μ: ἴδιος Φ // οἰκοκύρης Ε: οἰκοκύρις Φ, οἰκοκύρις Μ // ὁ Μ: ὁ Φ // θεῖος Μ: θεῖος Φ 14. τοιουτοτρόπως Μ: τοιουτοτρόπος Φ 14-15. πράγματα Μ: πρᾶγματα Φ 15. ἴσως Ε: ἦσως Φ, ἦσως Μ // ἐστοχάζετο Μ: ἐστοχάζετω Φ // ὄντας Μ: ὄντας Φ 16. ὄλην Μ: ὄλην Φ 17. συνοδείαν Ε: συνοδίαν ΦΜ 18. σημείον Μ: σημῖον Φ 18-19. ἐστοχάζετο Μ: ἐστοχάζετω Φ 19. ἄρχισε Ε: ἄρχησε ΦΜ // ὀλιγοστεύη Μ: ὀλυγοστεύει Φ // πρώτη Μ: πρότη Φ // ἡ² Μ: ἡ Φ 20. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ // ἄρχισε Ε: ἄρχησε ΦΜ // ἐλέγχη Μ: ἐλέγχει Φ // πλάγιως Μ: πλαγίος Φ // εἶτα Φ: εἶτα Μ 21. ὑπερήφανον Φ: ὑπερῶφανον Μ // ἀνυπότακτον Μ: ἀνηπότακτον Φ // ὅτι Μ: ὅτι Φ 22. ἐτάραξεν Μ: ἐτάραξαι Φ // ὄλον Μ: ὄλον Φ // ὄρος Φ: ὄρος Μ // τοιαῦτα Μ: τοιαύτα Φ // ὅσα Μ: ὅσα Φ 22-23. ἤμπορεῖ Μ: ἤμπορεῖ Φ 24. ἕνας Μ: ἕνας Φ // πεπαλαιωμένος Ε: παιπαλαιωμένος a.c., πεπαλαιωμένος p.c. Φ, πεπαλαιωμένος Μ // ὡς Μ: ὡς Φ 25. ποικιλοειδείς Ε: ποικιλοηδεῖς ΦΜ 25-26. μηχανάς Μ: μηχανάς Φ 26. ὀλίγον Ε: ὀλύγον Φ, ὀλύγον Μ 27-28. τέχνη Ε: τέχνη ΦΜ 30. νοερούς Μ:

νοερούς Φ 31. ὑπομένη Μ: ὑπομένει Φ 32. προεστῶτος Μ: προαιστῶτως Φ // ἀδίκως Μ: ἀδίκος Φ // σιωπήν Μ: συοπήν Φ // χωρίς Ε: χορείς Φ, χωρῆς Μ 33. τοῦτο Μ: τοῦτω Φ // ναί Ε: ναί ΦΜ 35. ὁ Μ: ὁ Φ // προεστῶς Ε: προαιστῶς Φ, προεστός Μ // εἰσῆλθεν Μ: ἤσῆλθεν Φ 36. κέλλιον Μ: κελίον Φ // ὅλος Μ: ὅλος Φ, ὅλος Ε // μάνηταν Ε: μάνηταν ΦΜ 37. τινας: τινάς ΦΜΕ 37-38. τοῦτο Μ: τοῦτω Φ 38. ἐστί ΦΜ: ἐστί Ε // ὅμως Μ: ὅμως Φ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 38-39. ἐζήτησεν Μ: ἐζήτησεν Φ 39. ἐφιλιώθησαν Μ: ἐφιλιώθησαν Φ // διαλλαγήν Ε: διαλαγήν ΦΜ

123. 1. ἐπήγαν Μ: ἐπήγαν Φ // ὅλοι Ε: ὅλοι ΦΜ 4. εὔρη Μ: εὔρει Φ 5. κατοικήσου Μ: κατοικίσου Φ // ἕνα Μ: ἕνα Φ // ἕως Μ: ἕως Φ 6. παρηγορητικώτατος Μ: παριγορη [τι s.l. add.] κώτατος Φ 7. ἡγαπημένα Ε: ἡγαπη [μέ s.l. add.] να Φ, ἡγαπημένα Μ 8-9. ἔχομεν Ε: ἔχομεν ΦΜ 9. ὀλίγας Μ: ὀλύγας Φ 10. ὑπάγετε Ε: ὑπάγεται ΦΜ // μαζί Ε: μαζί ΦΜ // τοῦ Μ: τοῦ Φ 11. τρυγάτε Ε: τρυγάτε ΦΜ // δώσωμεν Ε: δόσωμεν ΦΜ // ἐν ὄσω Ε: ἐνώσω ΦΜ 12. ἐνταῦθα Μ: ἐνταῦθα Φ // ἐβγήκαν Ε: εὐγήκαν ΦΜ // οἱ Μ: οἱ Φ 13. ἐπήγεν Μ: ἐπέιγεν Φ 13-14. προσπίπτοντας Μ: πρ [ο s.l. add.] σπήπτοντας Φ 15. ἐκλυπαρῶν Μ: ἐκλυπαρῶν Φ // εἶδεν Μ: ἴδεν Φ 16. ἕνας Μ: ἕνας Φ 16-17. παρακαλῶντας Ε: παρακαλόντας ΦΜ 17. οἰκονομήση Ε: ικονομήσει Φ, ικονομήση Μ // ψυχωσωτήριον Μ: ψυχωσωτήριον Φ 18. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ // ἐσπέρας Μ: ἐσπέρας Φ 19. ὡς Μ: ὅς Φ 20. τρόπος Μ: τρόπος Φ 21. κατοικήσωμεν Μ: κατηκοίσωμεν Φ 22. ὀμιλήσω Ε: ὀμηλήσω ΦΜ 23. ἱεράς Ε: ἱεράς ΦΜ // θέλομεν Ε: θέλωμεν ΦΜ 23-24. ἐπιτύχη Ε: ἐπιτύχει ΦΜ 25. ἀνταμῶσας (e.c.) Φ: ἀνταμῶσας Μ // ἄρχοντας Μ: ἄρχοντας Φ 26. ὀμίλησε Ε: ὀμίλησε Φ, ὀμήλησε Μ // παρασταίνοντας Ε: παραστένοντας ΦΜ 26-27. ὑποκείμενον Ε: εἰποκείμενον ΦΜ 28. ἐχρημάτισε Ε: ἐχρημάτισε ΦΜ 29. κοινόν Μ: κο [ι sub lineam add.] νόν Φ 30. ὠφελήση Ε: ὠφελείσι Φ, ὠφελήση Μ 31. πολιτεῖαν Φ: πολιτεῖαν Μ // καθῶς Φ: καθῶς Μ 32. ἄρχοντες Μ: ἄρχω [ν s.l. add.] τες Φ 33. εὐθύς Μ: εὐθεῖς Φ // ἔστειλαν Μ: ἔστηλαν Φ // παπᾶ Μ: παπά Φ // κύρ Φ: κυρ ΜΕ 34. μαζί Ε: μαζί Φ, μαζί Μ // ἐπήραν Μ: ἐπήραν Φ 35. ὅλους Μ: ὅλους Φ

124. 1. οὔτω Ε: οὔτω ΦΜ // ἦλθον Μ: ἦλθον Φ 2. ἐπροϋπάντησαν Ε: ἐπροηπάντησαν ΦΜ 3-4. ἠσπᾶσθησαν Ε: ἠσπᾶσθεισαν Φ, ἠσπᾶσθησαν Μ 4. ἱεράν Μ: ἱεράν Φ // ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ 5. ὥρας Ε: ὥρας Φ // ἐπήρην Μ: ἐπήρην Φ // οἰκίαν Μ: οἰκοίαν Φ // ὁ Μ: ὁ Φ 6. παπᾶ Μ: παπά Φ // κύρ: κυρ ΦΜΕ // ἐξένισε Φ: ἐξένησε Μ 6-7. φιλοφρόνως Μ: φιλοφρόνος Φ 7. πάντα Μ: πά [ν s.l. add.] τα Φ 8. ὑπηρετῶντας Ε: ὑπηρετόντας ΦΜ // ὅλα Μ: ὅλα Φ 9. χρειάζόμενα Μ: χρειαζόμενα Φ // εὐλαβῆς Ε: εὐλαβεῖς Φ, εὐλαβῆς Μ // φιλομόναχος Μ: φιλομόναχος Φ 10. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // οἱ Μ: οἱ Φ // ἐσυνομήλησαν Ε: ἐσυνομήλησαν Φ, ἐσυνομήλησαν Μ 11. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ // ἀγαπάτε Μ: ἀγαπάτε Φ 12. ἔχομεν Ε: ἔχομεν ΦΜ 13. ὅποιον Ε: ὅποιον Φ, ὅποιον e.c. Μ // στοχάζεσαι Μ: στο-

χάζεσε Φ // σᾶς Μ: σάς Φ // κατοίκησε Μ: κατήκοισαι Φ 14. συνοδείαν Ε: συνοδίαν ΦΜ 15. θέλη Μ: θέλει Φ // ἤσυχίαν Μ: ἤσυχῆαν Φ // ζητήση Μ: ζητείση Φ // Ἡλίαν Μ: Ἡλίαν Φ 16. προβάλλοντας Ε: προβάλλοντας ΦΜ // το Ε: τω ΦΜ 17. αἵτησιν Μ: αἵτεσιν Φ 19. θέσιν Μ: θέσειν Φ 20. ἤσυχον Μ: ἤσυχον Φ // ἡγαλιάσατο Ε: ἡγαλιάσατω Φ, ἡγαλιάσατο Μ 21. μακαρίτης Μ: μακαρίτις Φ 22. ὑπόλοιπον Μ: ὑπόλυπον Φ 23. ὦδε: ὦδε ΦΜ, ὦδε Ε // ὅτι Μ: ὅτη Φ // ἡρετισάμην ΦΜ: ἡρετισάμην Ε 24. εἶπον Μ: εἶπον Φ 25. ἄρχισαν Μ: ἄρχησαν Φ // ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ 26. ἐδέχετο Μ: ἐδέχεται Φ // πολλήν Ε: πολὶν Φ, πολλήν Μ 27. οἰκτιρῶν Ε: οἰκτιρῶν ΦΜ // ἀείμνηστος Μ: ἀήμνηστος Φ 28. πολιτείαν Φ: πολιτείαν Μ 29. ἐκατέβαινε Ε: ἐκατεύενε ΦΜ 30. ὄλον Μ: ὄλον Φ 32. ἀκούοντας Ε: ἀκούοντας ΦΜ 34. ὠφέλειαν Ε: ὀφέλειαν ΦΜ

125. 1. ἐντεῦθεν Μ: ἐντεῦθεν Φ // παλαιόν Μ: παλαιῶν Φ 2. ἰδῆ Ε: ἰδεῖ Φ, εἰδῆ Μ 2-3. Ἰακῶβ Μ: Ἰακῶβ Φ 3. ἐξ ἐναντίας Ε: ἐξεναντίας ΦΜ // πάλιν Μ: πᾶλιν Φ 4. Ἰακῶβ Ε: Ἰακῶβ ΦΜ // ὕστερον Ε: ἥστερον Φ, ἥστερον a.c., ὕστερον p.c. Μ 5. κοιλίας Μ: κιλίας Φ // τοιουτοτρόπως Μ: τοιουτοτρόπος Φ // ἓνα Μ: ἓνα Φ 6. ἠκολούθησεν Μ: ἠκολούθησεν Φ 8. τότε Μ: τότε Φ // ἐπροϋπήντησε Ε: ἐπροηπήντησε ΦΜ // ὄλους Μ: ὄλους Φ 9. Ἰακῶβ Ε: Ἰακῶβ ΦΜ 10. εὐθύς Μ: εὐθεῖς Φ 10-11. ἐκρεμάσθη Μ: ἐκρεμάσθει Φ 11. τράχηλον Μ: τράχειλον Φ // κατεφίλει Μ: κατ' ἐφίλει Φ 12. τώρα Φ: τῶρα Μ 13. εἰρήνην Μ: εἰρήνην Φ // βάλης Ε: βάλεις ΦΜ 15. ὄμως Μ: ὄμως Φ // ὁ Μ: ὁ Φ // πάγκαλος Μ: πάγγαλος Φ 16. πρῶτον Μ: πρότον Φ // ἔτη Μ: ἔτει Φ 16-17. δέκα ἑπτὰ Μ: δεκαεπτὰ Φ 17. ἐκομήθη Μ: ἐκειμήθη Φ // οἱ Μ: οἱ Φ 18. ἑπτὰ Μ: ἑπτὰ Φ 20-21. ἐξομολογοῦσε Ε: ἐξομολογοῦσαι Φ, ἐξομολωγοῦσε Μ 21. προθύμως Μ: προθύμος Φ // νοιτάς Φ: νοιτάς Μ // πληγᾶς Μ: πληγᾶς Φ 22. κύρ Φ: κυρ ΜΕ 24. οὕτως Ε: οὗτος Φ, οὕτως a.c., οὕτως p.c. Μ // ἀμφοτέροι Μ: ἀμφοτέροι Φ // δύο ΜΕ: δύο Φ // καλοὶ Μ: καλεῖ Φ 24-25. ζευγολάτες: ζευγολάταις ΦΜΕ 26. τό Μ: τῷ Φ 27. Σάββατον Μ: Σάβατον Φ // τινες: τινές ΦΜΕ 28. κατέβη Ε: κατεύει Φ, κατεύη Μ 28-29. κατεβαίνοντας Ε: κατεβένοντας Φ, κατεβαίνωντας Μ 29. δύο Ε: δύο Φ, δύο Μ // ἕτεροι Μ: ἕτεροι Φ // ἐρωτῶντας Μ: ἐρωτόντας Φ 30. εἶπον Μ: ὑπον Φ 31. ἄς Φ: ἄς Μ // ἐδώ Ε: ἐδώ ΦΜ 32. ἐξομολογηθῆτε Μ: ἐξομολογηθῆται Φ // βλάπτει Ε: βλάπτει ΦΜ 33. περιορίζεται Μ: περιορί [ζεται sub lineam add.] Φ 34. ὅπου Μ: ὅπου Φ // κάμη Μ: κάμει Φ // παντοῦ Μ: πα [n s.l. add.] τοῦ Φ 35. οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ // ἐκάθισε Ε: ἐκάθησε ΦΜ // ἐξομολόγησε Ε: ἐξομολόγησαι Φ, ἐξομολόγησε Μ // ἔστωντας ΦΜ: ἔστοντας Ε 35-36. ἀργοπορήση Μ: ἀργοπορήσει Φ 36. κατεβαίνοντας Ε: κατευένοντας ΦΜ // ἐγροίκησεν Ε: ἐγρείκησεν ΦΜ // σφάκτιν Μ: σφάκτιν Φ 37. σῶμα Ε: σώμα ΦΜ // κρυερός Ε: κρυερῶς ΦΜ 37-38. ἐκείναις Ε: ἐκείναις Φ, ἐκείναις a.c., ἐκείναις p.c. Μ 38. ἡμέραις Μ: ἡμαίρες Φ 40. ἀφήση Ε: ἀφήσοι Φ, ἀφίση Μ 41. μονόδριον Ε: μονήδριον ΦΜ // κελλίον Μ: κελλίον Φ // οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ 42. πρωτύτερα Ε: προτῆτερα ΦΜ // ἔβγαιεν Ε:

εὐγενεν ΦΜ 43. μονυδρίου Ε: μονηδρίου ΦΜ 44. ἐδῶ Ε: ἐδώ ΦΜ 45. ἡ¹ Μ: ἡ Φ // ἐδῶ Μ: ἐδώ Φ // καθ' ἐξῆς: καθεξῆς ΦΜΕ // ὄλα Μ: ὄλλα Φ // ἀρμόζοντα Ε: ἀρμόζω [ν sub lineam add.] τα Φ, ἀρμόζωντα Μ 46. μακαρίτης Μ: μακαρίτις Φ 46-47. πράγματα Μ: πράγματα Φ

126. 1. ὅσον Μ: ὄσων Φ // οἱ Μ: ἡ Φ 2. ἡμέραις Ε: ἡμαίρες Φ, ἡμέρες Μ 3. ἐπασχον Μ: ἐπασχων Φ 4. ὁμοίως Μ: ὁμοίος Φ // χρησιμώτατος Μ: χρησιμώτατος Φ // κύρ Φ: κυρ ΜΕ 5. Ἐλένης Μ: Ἐλένης ΦΕ 6. ἱατρικά Ε: ἱατρικά ΦΜ // θεραπείαν Φ: θεραπείαν Μ 7. εἶδεν Ε: ἴδε Φ, ἴδεν Μ // καμμίαν Ε: καμίαν ΦΜ // ὠφέλειαν Φ: ὀφέλειαν Μ // ὅσον Μ: ὠσον Φ 8. ἀνθρώπινον Μ: ἀνθρώπινον a.c., ἀνθρώπ [ο del.] ἴνον p.c. Φ // θεϊαν Φ: θεϊαν Μ // ἔμμελλεν Ε: ἔμμελεν ΦΜ 9. ἐσπέρα Μ: ἐσπέρα Φ 11. τελέσουν Μ: τελαίσουν Φ 12. τώρα Φ: τῶρα Μ // ἀκόμη Ε: ἀκόμι ΦΜ 13. ἱερὸν Μ: ἱερῶν Φ 15. φοράν Μ: φωράν Φ // ἔχετε Ε: ἔχεται ΦΜ // τό Μ: τῶ Φ 16. ἦλθεν Μ: ἦλθεν Φ // πολὺν Μ: πολὺν Φ 19. λυπούμενος Μ: λυπούμενος Φ // ἔμελλε Ε: ἔμελε ΦΜ 19-20. μείνουν Ε: μήγουν ΦΜ 22. ἐπιτήρησιν Μ: ἐπιτεϊρησιν Φ // ἀκόμη Μ: ἀκόμι Φ 23. κατηρητισμένοι ΦΜ: κατηρητισμένοι Ε // ἡλικίαν Μ: ἰλεικίαν Φ // ἐπόθει Μ: ἐπόθει Φ 24. ψυχῆ Ε: ψυχῆ ΦΜ // ἦλθεν Μ: ἦλθεν Φ // Ἀρχιερεύς Μ: Ἀρχιερεύς Φ 25. πανιερώτατος Μ: πανιερωτάτος Φ // ἐπίσκεψιν Μ: ἐπίσκεψιν Φ 26. παραμυθίαν Ε: παραμυθειαν Φ, παραμυθειαν Μ 27. ἐάν Μ: ἐάν Φ // ἀποθνήσκωμεν Μ: ἀποθνήσκωμεν Φ // ζωῆ Μ: ζωῆ Φ 28. Χριστῶ Μ: Χριστῶ Φ // μέλλει Ε: μέλει ΦΜ 30. πῶς Ε: πῶς ΦΜ // ἐνόησα Μ: ἐνόησα Φ 31. ἤξεύρω το Μ: ἤξεύρω τω Φ // πῶς Ε: πῶς ΦΜ // βέβαια Μ: βαίβια Φ 31-32. τοῦτους Μ: τοῦτους Φ 33. ἀκόμη Ε: ἀκόμι ΦΜ // καμμίαν Ε: καμίαν ΦΜ 34. ἄς Φ: ἄς Μ 34-35. οἰκονομήσῃ Ε: ἰκονομίσει Φ, ἰκονομήσῃ Μ 35. κατ' ἄμφω Ε: κατάμφω ΦΜ // αὐτῶν Μ: αὐτῶν Φ 35-36. οἶδε Ε: εἶδε ΦΜ 36. κρέμασιν Μ: κρεμασιν Φ // ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ 37. δός Ε: δῶς ΦΜ 38. συνοδοιπόρους Ε: συνοδιπόρ [ους s.l. scr.] Φ, συνοδηπόρους Μ // προκειμένην Μ: προκημένην Φ // ἀποδημίαν Μ: ἀποδειμίαν Φ 39. Ἀρχιερεύς Μ: Ἀρχιερεῦς Φ 40. ἀρμόδιον Μ: ἀρμόδιον Φ // εἶ [τ s.l. scr.] α Φ: εἶτα Μ 40-41. ἄρχοντας Μ: ἄρχωντας Φ 41. μερικοί Μ: μερικοῖ Φ // ἐζήτησαν Μ: ἐζήτησαν Φ 41-42. εὐλογίαν Μ: εὐλογίαν Φ 42. ὅποιαν Φ: ὀποιαν Μ // ἔλαβον Μ: ἔλαβον Φ // ἐλυπήθησαν Μ: ἐλυπείθησαν Φ 43. ἐλογιάζον Μ: ἐλογιάζων Φ 44. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // ἕνας Μ: ἕνας Φ // τιμώτατος Μ: τιμηώτατος Φ 45. κύρ Φ: κυρ ΜΕ // Μπουντούρη Μ: Μπουντούρει Φ 46. εἶχε Μ: ἔχε Φ 47. καλύτερα Ε: καλήτερα ΦΜ // εἶχα Μ: ἔχα Φ // ἀποθάνη Μ: ἀποθάνει Φ 48. ἕνας Μ: ἕνας Φ // ὑστερηθῆ Μ: ἡστερηθεῖ Φ // ἡ Μ: ἡ Φ 49. πάλιν Μ: πάλιν Φ // Ἀρχιερεύς Μ: Ἀρχιερεύς Φ 50. παρηγορῶν Μ: παρεγορῶν Φ 51. ἐγνοιάζεσαι Ε: ἐγνιάζεσαι ΦΜ // ἡμεῖς Μ: εἰμεῖς Φ // προϊστάμενοι Μ: προηστάμενοι Φ 52. τιμώτατοι Μ: τιμηώτατοι Φ 53. ἔχομεν Ε: ἔχωμεν ΦΜ 57. κηδεμονίαν Ε: κειδαιμονίαν Φ, κυδαιμονίαν Μ 57-58. ἡσύχασεν Ε: ἡσύχασεν ΦΜ 58. εἶτα Φ, εἶτα Μ // Κοσμᾶν Ε: Κοσμάν ΦΜ 59. συνοδείαν Ε: συνοδίαν

ΦΜ // εξομολογείται Ε: εξομολογῆται ΦΜ 61. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ 63. σταθῆ Μ: σταθεῖ Φ // ἐζήτησεν Μ: ἐζήτησεν Φ 65. ἡλικίας Μ: ἰλικίας Φ 66. πόθον Μ: πώθον Φ 67. ἕτερος Μ: ἕτερος Φ 68. θεῖαν Φ: θεῖαν Μ // Μετάληψιν Μ: μετάληψιν Φ // ὁμοίως Μ: ὁμοίος Φ 69. καθώς Φ: καθῶς Μ // ἐφρόνει Ε: ἐφρώνει ΦΜ // ἦ Μ: ἦ Φ // ὑγεία Μ: ὑγεία Φ 70. Κοινωνίας Μ: κοινωνίας Φ // συνίσταται Ε: συνήσταται ΦΜ // καθῶς Ε: καθ [ὡς s.l. add.] Φ, καθῶς Μ // οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ 71. πιστεύῃ Μ: πιστεύει Φ // φρονῆ Ε: φρονεῖ Φ, φρονεῖ Μ

127. 1. ὄντας Μ: ὄντας Φ 1-2. ἀναπνοάς Μ: ἀναπνωάς Φ 2. ἔδειχνε Ε: ἔδειχνε ΦΜ // πάλιν Μ: πάλιν Φ // φροντίδα Μ: φρον [τί s.l. add.] δα Φ // εἶχεν Μ: εἶχεν Φ 3. τόσον Μ: τόσων Φ 4. ἐμελλεν: ἐμελεν ΦΜΕ // ὄσον Μ: ὄσων Φ // ἰδοῦ: ἰδοῦ ΦΕ, ἰδοῦ Μ 5. φανερόν Μ: φανερών Φ // δύο ΜΕ: δύο Φ 7. κατέβουν Ε: κατεῦον ΦΜ 9. οἰκονομήσετε Ε: οἰκονομήσεται ΦΜ 10. ἔχομεν Ε: ἔχομεν ΦΜ // οἱ Μ: οἱ Φ // εἶπαν Μ: ἕπαν Φ 11. πανοσιότης Ε: πανοσιώτης ΦΜ // ἀποθαίνεις Ε: ἀποθένεις ΦΜ // ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς a.c., ἡμεῖς p.c. Φ // λείψωμεν Ε: λύψωμεν ΦΜ 12. γένοιτο Ε: γένητο ΦΜ 14. πηγαίνετε Ε: πηγένεται ΦΜ 15. προφθάσετε Ε: προφθάσεται ΦΜ // ἐτοίμασε Ε: ἐτίμασε ΦΜ 16. ἔτοιμος Ε: ἔτιμος Φ, ἔτοιμος Μ // μισέυση Μ: μησεύση Φ // ἔχετε Ε: ἔχεται ΦΜ 17. ἰδῆτε: ἰδεῖται Φ, εἰδῆτε Μ, ἰδεῖτε Ε // καθῶς Φ: καθῶς Μ 18. λυπήσουν Μ: λυπεῖσουν Φ 19. μετάνοιαν Μ: μετάνειαν Φ // λαβόντες Μ: λαβῶντες Φ 20. ἐπήγαν Μ: ἐπήγαν Φ 21. κατεβαίνοντες Ε: κα [τε in marg. add.] βένοντες Φ, κατεβένοντες Μ // ἤβραν: ἕβραν ΦΜ, ἤβραν Ε 22. μισέυση Μ: μησεύση Φ // θαυμάζοντες Μ: θαυμάζωντες Φ 23. χαίροντες Μ: χαίρωντες Φ // ἅμα Μ: ἅμα Φ

128. 1. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // οἱ Μ: οἱ Φ // λοιποί Ε: λοιπεῖ Φ, λοιπῆ Μ 2. ἀδελφοί Μ: ἀ [δε s.l. add.] λφοῖ Φ // ἐπαρακάθονταν Ε: ἐπαρακάθωνταν ΦΜ // γύρωθεν Μ: γίρωθεν Φ 3. ὀρφανίαν ΦΜ: ὀρφανείαν Ε 4. ἕνας Μ: ἕνας Φ // ἐπήραν Μ: ἐπεῖραν Φ 5. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ // ξημερώση Μ: ξημερωῶση Φ 5-6. ἐνάτη Ε: ἐνάττη a.c., ἐν [v s.l. add.] ἄττη p.c. Φ, ἐννάττη Μ 6. πνεῦμα Ε: πνεῦμα ΦΜ 7. ἔτει ΦΜ: ἔτη Ε 8. ζήσας Μ: ζήσας ΦΕ // ἔτη Ε: ἔτει ΦΜ // ἐννέα Μ: ἐννέα a.c., ἐννέα p.c. Φ 9. τεσσαράκοντα Μ: τεσ [σ sub lineam add.] ἀράκοντα Φ 10. διήρχησε Ε: διήρχησε ΦΜ // πολιτεία Μ: πολιτεῖα Φ 11-12. τελειωθείς Ε: τελειωθείς ΦΜ

129. 2. ἤλθον Μ: ἤλθων Φ // ὅ τε Ε: ὅ, τε ΦΜ 3. Ἀρχιερέυς Μ: Ἀρχη [ε s.l. et ρ sub lineam add.] εὔς Φ 4. λειψάνου Μ: λιψάνου Φ 5. πίπτοντες Μ: πήπτοντες Φ 5-6. λείψανον Μ: λίψανον Φ 6. ἐθρήνουν Ε: ἐθρώνουν ΦΜ 7. κύρ Φ: κυρ ΜΕ 7-8. κοινοβίου Μ: κοινωβίου Φ 8. Σκιάθω Μ: Σκηθάω Φ 9. συνοδεία Ε: συνοδία ΦΜ // ὁποῖος Μ: ὁποῖος Φ 10. παρόντας Μ: παρῶντας Φ 11. οὗτος Ε: οὗτος ΦΜ 13. χρηματίσας Φ: χρηματήσας Μ 17. οὗτος Ε: οὗτος ΦΜ 18. κοίμησιν Μ: κοίμεισιν Φ // ἐβγήκε Ε: εὐγήκε Φ, εὐγήκεν Μ 19. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ

// μέρη E: μέρει ΦΜ 20. ἀπ' ἔξω: ἀπέξω ΦΜΕ // οὕτως E: οὕτως ΦΜ 21. χωρίς E: χορεῖς Φ, χωρεῖς Μ // πομένα Μ: πο [i s.l. add.] μένα Φ 22. θλίψιν E: θλίψιν ΦΜ

130. 1. ἡ Μ: ἡ Φ 2. ὑπόλοιπον Μ: ὑπόλυπον Φ // αὐτό Μ: αὐτῶ a.c., αὐτό p.c. Φ 3. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ // διηγῆσεως Μ: διηγῆσεος Φ 4. ἐκεῖνον Μ: ἐκεῖνον Φ 5. μακαρίτην Μ: μακαρήτιν Φ // κατοικήση Μ: κατικῆσι Φ // συνοδείαν E: συνοδίαν ΦΜ 6. Ἥλιαν Μ: Ἡλίαν Φ // πῶς E: πῶς ΦΜ // ἕνας Μ: ἕνας Φ 8. θέλη E: θέλει ΦΜ // καθίση: καθῆσι Φ, καθῆση ΜΕ // μαζί E: μαζή ΦΜ // εἰ: ἡ Φ, ἡ ΜΕ // θελήση E: θελείσι ΦΜ 9. ἡμεῖς¹ Μ: οἰμεῖς Φ // βάλωμεν ΦΜ: βάλλομεν E // ἡμεῖς² Μ: οἰμεῖς Φ 10. εἶχομεν Μ: ἤχωμεν Φ // μετοικήσωμεν E: μετηκῆσωμεν Φ, μετηκοῖσωμεν Μ 11. εἴμεθα E: ἤμεθα ΦΜ // ἐρχόμενοι Μ: ἐρχόμενοι Φ 12. εἶδε Μ: ἴδε Φ // ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ 13. παίροντας E: πέρνοντας ΦΜ 13-14. ἐνθυμούμενος Μ: ἐνθυμοῦμενος Φ 14. ἐκατοικοῦσε Μ: ἐκατικοῦσε Φ 14-15. ἔλειπαν E: ἔλυπαν ΦΜ 15. ἄρχισε E: ἄρχισε ΦΜ // πολλήν E: πολὶν Φ, πολὺν Μ // πραότητα Μ: πραότιτα Φ 16. παρακαλῆ E: παρακαλεῖ ΦΜ // τοιουτοτρόπως Μ: τοιουτοτρόπως Φ 17. βαρύνεσαι Μ: βαρύνεσε Φ 18. καθῶς Φ: καθῶς Μ // βλέπεις Φ: βλέπης Μ // εἴμεθα Μ: ἤμεθα Φ // ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ 19. ἀλλεωτρόπως: ἀλεωτρόπος Φ, ἀλεωτρόπως Μ, ἀλλεοτρόπως E // καθῶς Φ: καθῶς Μ 20. ἐδιώρισαν E: ἐδιώρησαν ΦΜ // προϊστάμενοι Μ: προηστάμενοι Φ 21. ὅσον Μ: ὡσον Φ // ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ // θέλωμεν E: θέλωμεν ΦΜ 22. μένης Μ: μένεις Φ 23. εἰ Φ: ἡ ΜΕ // πάλιν Μ: πάλιν Φ 24. ἡμπορῆς Μ: ἡμπορεῖς Φ // ἀκολουθήσης Μ: ἀκολουθήσις Φ // ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ 25. βιάζομεν Μ: βιάζομεν Φ // ὅπως Μ: ὅπος Φ 26. θέλεις Φ: θέλης Μ // βούλεσαι Μ: βούλεσε Φ // παπᾶ Μ: παπά Φ // κύρ Φ: κυρ ΜΕ 27. τρόπον Μ: τρώπον Φ 27-28. κατοικήση Μ: κατικῆση Φ 28. μαζί E: μαζή ΦΜ // ἐφάνη Μ: ἐφάνει Φ 29. διακρίσεως Μ: διακρίσεος Φ 31. δεινολογούμενος E: δυνολογούμενος Φ, δυνολογούμενος Μ 32. ἤρατε E: ἤρατε Φ, ἤρατε a.c., ἤρατε p.c. Μ 33. ἐβγάλετε E: εὐγάλετε a.c., εὐγάλετε p.c. Φ, εὐγάλεται Μ // κατοικήσετε E: κατηκοῖσεται Φ, κατοικήσεται Μ 34. ἐσεῖς Μ: ἐσεῖς Φ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 35. ἐκινήθη E: ἐκινήθη Φ, ἐκινήθη Μ // ὁμοίως Μ: ὁμοῖος Φ 36. ἐκλειον Μ: ἐκλεων Φ // ἀμφοτέροι Μ: ἀμφώτεροι Φ 36-37. καθῶς Φ: καθῶς Μ 37. ταῦτα Μ: ταῦτα Φ // εἶπεν Μ: ὑπεν Φ // τώρα Φ: τῶρα Μ 38. κλαίωμεν E: κλέωμεν Φ, κλαίωμεν Μ // ἄλλο Μ: ἄλλω Φ 39. εἰπέ Μ: εἰπέ Φ 39-40. ἀρχόντων Μ: ἀρχόντων Φ 41. τούτου Μ: τοῦτου Φ // φανερόν Μ: φανερῶν Φ // ὅτι Μ: ὄ [τι in marg. add.] Φ // ὅλον Μ: [ὄ s.l. add.] λον Φ // θείας Μ: θείας Φ // προνοίας Μ: προνειάς Φ 42. συνέργημα Φ: συνέργειμα Μ // παπᾶ Μ: παπά Φ 43. ὅθεν E: ὅθεν ΦΜ // ἀναφέροντας E: ἀναφέρωντας ΦΜ 44. προσετώτας Μ: προαισιτώτας Φ // εἶπεν Μ: εἶπεν Φ // ἀκόμη Μ: ἀκόμει Φ // ταῦτα Μ: ταῦτα Φ 45. τιμῶτατοι Μ: τιμηάτατοι Φ // ἄρχοντες Μ: ἀρχωντες Φ 46. βοηθήσετε Φ: βοηθήσεται Μ 47. ὅτι E: ὅτι ΦΜ // χρεῖαν E: χρέαν ΦΜ // οἰκονομήσετε Φ:

οικονομῆσεται Μ 48. ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ // ἡσυχάσωμεν Μ: ἡσυχάσωμεν Φ
 49. Ἡλίαν Μ: Ἡλίαν Φ // οἱ Μ: οἱ Φ // ὅποιοι Μ: ὅποιοι Φ // εἶπον Μ: εἶπων Φ
 // ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ 49-50. ἐπροείπομεν Ε: ἐπροήπωμεν Φ, ἐπροείπωμεν Μ
 50. ἄν Μ: ἄν Φ // θελήσῃ Μ: θελεῖσι Φ // κατοικήσῃ Μ: κατικῆσι Φ // μαζί Ε:
 μαζή ΦΜ // ἤδη Ε: ἴδη ΦΜ // εἰ Φ: ἤ Μ 51. ἐσεῖς Μ: ἐσεῖς Φ // ἡσυχοὶ Ε: ἡσυ-
 χοὶ ΦΜ // ἡμεῖς Μ: οἰμεῖς Φ // ἡξεύρομεν Ε: ἡξεύρωμεν ΦΜ 52. Ἡλίαν Μ:
 Ἡλίαν Φ 53. θέλωμεν Ε: θέλωμεν ΦΜ // φροντίσῃ Φ: φροντήσῃ Μ // βάλωμεν
 Μ: βάλω [μεν s.l. add.] Φ 54. εὐτυχέστερον Μ: εὐτειχέστερον Φ 55. ὅ,τι Ε: ὅτι
 ΦΜ // χρεῖαν Ε: χρέαν ΦΜ // παίρνοντας Ε: πέρνοντας ΦΜ 57. τούτου Μ:
 τούτου Φ // ὄλον Ε: ὄλον ΦΜ 58. ἐξῆς Μ: ἐξίς Φ // ἀμερῆμνησεν Μ: ἀμερῆμ[ε
 del.] νησεν Φ // παντελῶς Μ: παντελός Φ 60. ἀδελφῶν Μ: ἀδελφῶν Φ // ταῦτα
 Μ: ταῦτα Φ // θέλοντες Μ: θέλωντες Φ 61. ἄρχοντες Μ: ἀρχωντες Φ // αἵτησιν
 Μ: ἔτεισιν Φ 62. παπᾶ Μ: παπά Φ // κύρ Φ: κυρ ΜΕ 63. εἶπον Μ: εἶπων Φ //
 λάβῃ Μ: λάβει Φ // εἶ τι Ε: ἤτοι ΦΜ // εἶχεν Μ: ἤχεν Φ 64. εἶ τι Ε: ἤτοι ΦΜ //
 εἶχεν Μ: ἤχεν Φ // ἀποκτησμένα: ἀποκτισμένα ΦΜΕ // ἀκόμη Μ: ἀκόμι Φ 65.
 ὄλα Μ: ὄλλα Φ // ζωντανά Μ: ζωντανᾶ Φ 66. ἡγοῦμενος Μ: ἡγοῦμενος Φ 67.
 ἀκόμη Μ: ἀκόμι Φ // παρωξισμένος Ε: παρωξισμένος ΦΜ 68. βοῆθειαν Μ: βοή-
 θηαν Φ // ἀρχόντων Μ: ἀρχώντων Φ 69. πολιτείας Φ: πολιτείας Μ

131. 2. ψυχραμένος Μ: ψηχραμένος Φ 3. ἐπιμελήθησαν Μ: ἐπιμελήθεισαν Φ 4.
 μεσίτας Ε: μεσήτας Φ, μεσίτας (e.c.) Μ // ἕνας Μ: ἕνας a.c., ἕνας p.c. Φ 5.
 παπᾶ Μ: παπά Φ // Θεοδόσιος Φ: Θεοδώσιος Μ 6. πάντων Μ: πάντων Φ // ἐκα-
 τάπεισεν Ε: ἐκατάπησεν Φ, ἐκατάπισεν Μ // ἤλθον Μ: ἤ [λ sub lineam add.] θων
 Φ // μαζί Ε: μαζή Φ, μαζή Μ 7. Ἡλίαν Μ: Ἡλίαν Φ 8. ἐκάθισαν Ε: ἐκάθη-
 σαν ΦΜ 8-9. συνομιλήσαντες Ε: συνομηλήσαντες ΦΜ 9. ικανῶς Μ: ικανῶς Φ //
 ἐφιλεύθησαν Μ: ἐφηλεύθησαν Φ 11. τοιουτοτρόπως Μ: τοι [ου sub lineam add.]
 τοτρόπως Φ // κατεμάλαξαν Ε: κατεμάλλαξαν ΦΜ // ἄχθος Ε: ἄχθος ΦΜ //
 ἐκεῖνο Μ: ἐκεῖνω Φ 12. ὅ,τι Ε: ὅτι Φ, ὅτι Μ 13. ἐκλαίετο Μ: ἐκλαίετω Φ //
 ἐπαραπονεῖτο Ε: ἐπαραπονεῖτω Φ, ἐπαραπονήτο Μ 13-14. στενοχωρηθοῦν Μ:
 στενοχωρεῖθοῦν Φ 15. ἀκόμη Μ: ἀκόμι Φ // εἶχεν Μ: ἤχεν Φ 16. χίλια Μ: χί-
 λια Φ // μετρητά Ε: μετριτά ΦΜ 16-17. ἔπειτα Μ: ἔπιτα Φ 17. καθηγοῦμενος
 Μ: καθηγοῦμενος Φ // κύρ Φ: κυρ ΜΕ 18. λοιποὶ Μ: λοιποὶ Φ 20. ὑπῆγαν
 Μ: ὑπηγαν Φ // κοιμητήριον Μ: κοιμητήριον Φ // λείψανα Μ: λίψανα Φ 21.
 ποιήσας Μ: ποιῆσας Φ 22. ἡσπᾶσθη Μ: ἡσπᾶσθει Φ 23. ὀφειλομένην Μ: ὄφη-
 λομένην Φ 24. κεκοιμημένων Μ: κεκοιμημένων Φ // ἐμνημόνευσεν Μ: ἐμνη-
 μώνευσεν Φ 25. περιερχόμενος Μ: περιερχώμενος Φ 26. ἀνακαίνισιν Μ: ἀνα-
 καίνησιν Φ 29. πανσώφους Μ: πανσώφους Φ 30. ἐμεγαλύνθη Μ: ἐμεγαλήνθη
 Φ 31. ἔργα Μ: ἔργα Φ // πάντα Φ: πάντα Μ // σοφία Μ: σωφία Φ 32. οὕτως
 Ε: οὕτως ΦΜ // ἐμίσευσεν Ε: ἐμήσευσεν ΦΜ // προπέμποντες Μ: προπέμπω [ν
 s.l. add.] τες Φ // τον Φ: των a.c., τον p.c. Μ 33. πάντες Μ: πάντες Φ // θέλη Ε:
 θέλει ΦΜ // ἔρχεται Μ: ἔρχετε Φ // πάλιν Μ: πάλιν Φ 34. ὡς Μ: ὡς Φ 35.

ἐπήραν M: ἐπίραν Φ // παπᾶ M: παπά Φ 36. κύρ Φ: κυρ ME

132. 1. χωρίς E: χωρείς Φ, χωρῆς M 2. τινας E: τινάς ΦM 2-3. πολυαμαρτήτου E: πολιαμαρτίτου Φ, πολιαμαρτήτου M 3. γενεᾶς M: γενεάς Φ // φανερόν M: φανερώων Φ 5. τό M: τῷ a.c., τό p.c. Φ 6. καταπονοῦν E: καταπινοῦν ΦM // τό M: τῷ Φ 9. ἡμεῖς M: εἰμεῖς a.c., ἡμεῖς p.c. Φ 10. Ἰσχυρίων Φ: Ἰσχυρήον M 11. ἄρα M: ἄρα Φ 12. ἡμισυ M: ἡμισυ Φ 13. ἠρώτησαν E: ἠρώτησαν ΦM 18. ταῦτα M: ταύτα Φ // ἐπρόσθεσα M: ἐπρόσθαισα Φ 19. περιεργάζονται M: περιεργάζονται Φ 20. ἐργάζονται E: ἐργάζονται ΦM // ἀπλότητα E: ἀπλώτητα ΦM 21. γραφόμενα M: γραφώμενα Φ // ἀκόμη M: ἀκόμι Φ // ὀλιγοψύχους E: ὀλιγοψύχους ΦM 22. πρώτος M: πρότος Φ 25. ἐπερχόμενα M: ἐπερχώ [μενα s.l. add] Φ // μεγαλοψύχως M: μεγαλωψύχως Φ

133. 1. οὔτος M: οὔτος Φ 2. πολιτεία Φ: πολιτεία M // αἰδῖμου Φ: αἰδήμου M 3. οὔτος M: οὔτος Φ // ἠγωνίσθη E: ἠγωνίσθει Φ, ἠγωνίσθη M 3-4. ἡλικίας M: ἱλικίας Φ 4-5. χριστομήμητον E: χριστομήμιτον Φ, χριστομήμητον M 5. οὔτος M: οὔτος Φ // ἀρίστευσεν M: ἀρήστευσεν Φ 8. ψεῦδος M: ψεύδος Φ 9. παρασταθεῖς M: παρασταθεῖς Φ // ἐνόπιον M: ἐνόποιον Φ 10. ὄρους Φ: ὄρους M // ὀμολόγησε E: ὀμολόγησε ΦM 11. φρόνημα Φ: φρόνυμα M 13. παραδόσεων E: παραδώσεων ΦM 14. ἐφάνη M: ἐφάνι Φ 15. μυρίας M: μυροῖας Φ 16. φθονοῦν M: φθονοῦν Φ 17. ὀφέλειαν Φ: ὀφέλειαν M 18. τό M: τῷ Φ 20. αὐτοῖ M: αὐτοῖ Φ 21. ἴσιαν M: ἴσιαν Φ 23. ἀναμάρτητα M: ἀναμάρτητα Φ // δυσκολοαμάρτητα E: δισκολοαμάρτητα Φ, δισκολοαμάρτητα M

134. 3. παιδεία E: παιδία ΦM 3-4. θείου M: θεῖου Φ 5. ὑπέμεινεν M: ὑπέμ [ην sub lineam add.] εν Φ 6. τοῦτο M: τούτο Φ // ἔβγη E: εὔγει Φ, εὔγη M // ὄρος Φ: ὄρος M 7. περιπατῆ M: περιπατεῖ Φ // ἕως M: ἕως Φ 8. τώρα E: τῶρα ΦM // εὕρισκόμεθα M: εὕρισκώμεθα Φ // ἀκόμη M: ἀκόμι Φ 9. ἀσυγκρίτως M: ἀσυγκρίτος Φ // μεγαλύτερον E: μεγαλύτερον ΦM // τοῦτο M: τούτο Φ // ἄλλο M: ἄλο Φ 10. ζωαρκίαν ΦM: ζωαρκείαν E // εὐκολώτερα E: εὐκολότερα ΦM 11. ἀγωνιζόμεθα E: ἀγωνιζόμεθα ΦM // ἔπειτα M: ἐπιτα Φ // ὀλην M: ὀλην Φ 13-14. ἐγκρατείας M: ἐγκρατείας Φ 14. νηστείας M: νειστίας Φ 15. ταῦτα M: ταῦτα a.c., ταῦτα p.c. Φ 15-16. διάπυρον M: διάπηρον Φ 17. λείποντες E: λύπωντες Φ, λύποντες M 18. ὅσον M: ὅσον Φ 19. ἀδιαλείπτου E: ἀδιαλύπτου ΦM 21-22. ἐπικλήσεως M: ἐπικλίσεως Φ 22. χωρίς E: χωρείς ΦM // δύνασθε E: δύνασθαι ΦM

135. 1. σεβασμώτατοι M: σεβασμηώτατοι Φ 2. ἐγώ M: ἐγώ Φ 2-3. ἐαυτόν Φ: ἐαυτόν M 4-5. παραβάται ΦM: παραβάται E 6. οἱ M: οἱ Φ // ταπεινοί M: ταπεινεῖ a.c., ταπεινοῖ p.c. Φ 7. τῷ M: τό Φ 8. φθειρόμενον M: φθιρόμενον Φ 9. νοητάς Φ: νοητᾶς M // ποικιλοειδείς E: ποικηλωηδεῖς Φ, ποικηλοειδείς M 10.

ώραν Μ: ὠραν Φ 13-14. ταπεινοφροσύνης Μ: ταπεινωφροσύνης Φ 14. καθαρότητος Ε: καθαρώτητος ΦΜ // λοιπών Μ: λοιπόν Φ 15. κατορθωμάτων Μ: κατορθωμάτων Φ // οὕτω Ε: οὕτω ΦΜ // συναριθμηθῶμεν Μ: συναριθμοιθῶμεν Φ 16. ἀσκήσει Ε: ἀσκήση ΦΜ // ἡμῖν Μ: οἰμῖν Φ 17. εἰσέλθωμεν Μ: ἡσέλθωμεν Φ 18. ἡμεῖς Μ: εἰμεῖς Φ // αἰδιῖμου Φ: αἰιδῖμου Μ 20. ἀδιαίρετον Μ: ἀδιέρετον Φ 21. ὄλων Ε: ὄλων Φ, ὄλων a.c., ὄλων p.c. Μ 22. ἐγγυητρία Ε: ἐγκηητρία Φ, ἐγκυητρία Μ 24. προστάτη Μ: προστάτει Φ // Ἥλια Μ: Ἥλια Φ 25. πάση: πᾶσι ΦΜ, πᾶση Ε 26. ἀπαξάπαντων Ε: ἀπ' ἀξάπᾶντων Φ, ἀπαξ ἀπάντων Μ 27. αἰώνας Μ: αἰώνας Φ // αἰώνων Μ: αἰώνων Φ

Koiofon. 1. παρών Μ: παρόν Φ // Φεβρουαρίου Μ: Φευρουαρίου Φ // τό Ε: τῷ Φ, τῷ a.c., τό p.c. Μ 2. ἀσκήσει Μ: ἀσκήση Φ 3. τῆς Ε: τοῖς ΦΜ // πεφιλημένης Ε: πεφιλειμένης Φ, πεφιλημένοις Μ // ταπεινῆς Φ: ταπεινοῖς Μ // δυάδος Ε: διάδος ΦΜ 4. τῆς Ε: τοῖς ΦΜ // λοιπῆς Ε: λοιποῖς ΦΜ 5. Κοσμᾶ Μ: Κωσμᾶ Φ // Σάββα Φ: Σᾶββα a.c., Σάββα p.c. Μ 6. Ἰλαρίωνος Ε: Ἰλαρίονος Φ, Ἰλαρίωνος Μ 7. Συμεών Ε: Συμεών Φ, Συμεῶν a.c., Συμεών p.c. Μ // Γεδεών Μ: Γεδεόν Φ // οὗτοι Μ: οὗτοι Φ // εἰσιν: εἰσοῖν Φ, εἰσίν ΜΕ // οἱ Φ: οἱ Μ 7-8. ἐξ Ἀγίου Μ: ἐξαγίου Φ 8. Ὀρους Φ: ὄρους Μ // ἐλθόντες Μ: ἐλθώντες Φ 9. ἀνεγείραντες Ε: ἀνεγίραντες ΦΜ

Ὁ παρὸν βίος εἰτελευτήθη ἔτι, ἀπὸ τῶν: Φθυσταῖς ἔ: καὶ τῶ
θάβρατον ἢ ἐν αἰκίσσῳ λαμβανῶν ἄλλαν πατέρων ἡμεῶν.

Παρά τοῖς ἐν Θεῷ πεφιγημένοις καὶ ταπεινῆς διαθέσεως
ἐνθυμίαις, καὶ φιλοφρονήσεως· σὺν τῇ σωτηρίᾳ καὶ
τοῖς λοιποῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος.

Κωνσταντῖνος· θεοδοσίος· ἀρσένιος· Διοροθέος· Σεβαστιανὸς· Ἰλαρίων·
Ἐρασίμης· Δοσθέος· Ἰεροθέος· Συμεῶν· καὶ Ἰερεὶς· οὗτοι ἔσονται,
ὅσοι ὅσοι ἐλθόντες ἐνθάδε:— Δόξα τῷ Θεῷ, ἀμήν.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΠΕΝΤΕ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΤΗΣ Ι. ΜΟΝΗΣ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΥΔΡΑΣ

Πανομοιότυπα τῶν δημοσιευομένων στό παρὸν Ἐπίμετρον ἐγγράφων καταχωρίζονται κατωτέρω, στίς σσ. 562-568 τοῦ ἀνά χεῖρας βιβλίου. Κατὰ τὴν ἀκολουθοῦσα ἐκδοση τῶν ἐγγράφων τηρεῖται, βεβαίως, ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ στίξη τῶν πρωτοτύπων κειμένων. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴ μεταγραφὴ δὲν ἐκρίθη σκόπιμονὰ ἐπισημανθοῦν καὶ ἀναλυθοῦν ἰδιαίτερος ὀρισμένες κοινότυπες συντομογραφίες (ὅπως, γιὰ παράδειγμα, οἱ λέξεις καί, μετά, Θεός, Κύριος, ἢ ἄλλες συντομογραφικῶς σημειούμενες καταλήξεις λέξεων), πού συχνὰ ἀπαντοῦν στό συγκεκριμένα ἔγγραφα.

Κατάλογος τῶν πραγμάτων ποῦ παρέλαβε
ὁ γέρων Ἱερόθεος κατὰ τὴν ἐγκατάστασή του
στὴν Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας

α'. Περιγραφή τοῦ ἐγγράφου

Πρωτότυπο. Ἀρχεῖον Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας (ἀ-
νευ οἰασδῆποτε ἐνδείξεως ἢ ταξινομικοῦ ἀριθμοῦ).

Χάρτης μετρίου πάχους, χρώματος ὑποκιτρίνου, διαστάσεων
30,7 x 21,2. Μελάνη χρώματος καφέ.

Μονόφυλλο ποῦ ἔχει τρεῖς ὀριζόντιες καὶ μία κάθετη πτυχώσεις·
κατὰ μῆκος τῆς σχηματιζομένης προμετωπίδος ἀναγράφεται ἐκατέ-
ρωθεν: «καταγραφή ὅταν ἤρθομεν» καὶ «καταγραφή ὅταν ἤλθομεν».

Κατάσταση διατηρήσεως καλή.

Τὸ κείμενο ἐκτείνεται καὶ στὶς δύο σελίδες τοῦ ἐγγράφου· ἐν κα-
τακλειδί αὐτοῦ ὑπογράφει ἰδιοχείρως ὁ γέρων Ἱερόθεος, μὲ μεγαλύ-
τερα καὶ ἐντονώτερα γράμματα, διὰ τῆς ἐπομένης συνήθους ἀνα-
γραφῆς: «Ἱερόθεος Ἱερομόναχος, καὶ οἱ συνε/μοὶ ἐν χριστῷ ἀδελφοὶ
βεβαιώ/νομεν τὰ ἄνωθεν».

β'. Τὸ ἐγγραφο

» εἰς τοὺς: 1813: Σεπτεμβρίου: 26. /² σημειώνομεν τὰ πραγμα-
τα ὅσα /³ ἔλαβεν ὁ πνευματικὸς κύρ Ἱερό/⁴θεος ἀπὸ τὸν ἡγούμενον
καὶ /⁵ ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους.

» 1: εὐαγγέλιον·

» 1: ἅγιον δυσκοπότυρον καλαγένιον·

» 1: ζηγίς Ἱερὰ παλαιὰ βαμπακερά·

- » 1: περιζώνιον σετεφένιον·
- » 1: θυμιατὸν προύτζινον· καὶ μία πύλη·
- » 2: κανδήλια ἀσημένια μικρά·
- » 1: ὀρολόγιον μεγάλο·
- » 12: μῆγεα· 1 πεντηκοστάριον· καὶ 1· τριόδιον·
- » 1: εὐχολόγιον· ὀρολόγιον· καί: 1· εἰρμολόγιον·

συγῆρησις τοῦ ὄσποιτίου

- » 1: λεβέτι πέρνη ἕως: 20: ὀκάδες·
- » 1: κυλήμι μισότριβο·
- » 1: συσατεδάκι παλεό·
- » 3: φελτζάνια με ζάλφια ὄμια·
- » 2: δύσκους διὰ φελτζάνια·
- » 2: βόδια·
- » 59: γήδια·
- » 78: πρόβατα·
- » 1: μουλάρι·
- » καί: 1: ὄνος·

ἔνθα τὰ πράγματα ὅπου τοῦ /² ἐπαράδοσαν οἱ πιτρόποι

ἅγια λείψανα

- » μέρος τοῦ ἁγίου παντελεήμονος·
- » ἄλο τοῦ ἁγίου μῆνά·
- » ἄλο τοῦ ἁγίου τύχονος·
- » ἄλο τῆς ἁγίας βαρβάρας·
- » ἄλο τῆς ἁγίας μητροδόρας·
- » 1: κουτὶ ξύλινο τῶν αὐτῶν·
- » 1: σταυρὸς ἀσημένιος· 2: [///] ὑλζ [///]εσ διὰ ζώνη·
- » 1: ἅγι ποτηριον ἀσημένιον, ἄνευ δίσκου·
- » 1: ἀντιμήσιον καὶ μία ποδγῆ· 1: πετραχήλι παλεό·
- » 1: κομάτι κουμάσι χρυσὸ ὡς μία πήχη·
- » 1: θυμιατὸν ἀσημένιον·
- » 2: κανδήλια ἀσημένια· καί: 1· σταυρὸς ξύλινος·

»πατερικά

- » 1: κλημακας·
- » 1: ἐκλόγιον·
- » 1: λαυσαϊκόν·
- » 1: νέος θυσαυρός·
- » 1: κυριακοδρόμιον·
- » 1: νέος παράδεισος·
- » 1: ταμείον ὀρθοδοξίας·
- » 1: καλοκερινή καὶ μαργαρίτης τοῦ Χρυσοστόμου· ὁμοῦ·
- » 1: περιγραφή τοῦ σινὰ ὄρους·
- » 1: ἁγιασματαρι·

σηγήρησις τοῦ ὄσποιτιου

- » 15: τζανία ἤγους πγάτα καλλά·
- » 13: ἕτερα ὀρδινάρικα·
- » 4: σαχάνια·
- » 1: πρίκο λέγενο·
- » 1: τυγάνι μικρό·
- » 2: τζουβέκια·
- » 1: σκορδογούδι·
- » 1: κεσές χοματένιος·
- » 2: χονία μικρά·
- » 1: λύχνος·
- » 1: σαμτάνι·
- » 1: ψαλίδι μεγάλο·
- » 1: πιπερολόγο·
- » 3: κανάτες·
- » 1: λαγίνι·
- » 19: χουλάρια καλαγένια·
- » 9: ξύλινα·
- » 18: πηρούνια·
- » 4: μαχέρια·
- » 4: φελτζάνια· καί· 5: ζάλφια προύτζινα·
- » 1: κούπα μετὸ πγάτο της·
- » 1: πρίκι τοῦ καϊβέ·

- » 2: κούπες τοῦ κρασχοῦ·
- » 1: καναβέτα μὲ τρῆς πότζες καὶ μία ποτίλα·
- » 1: βάζος· μία τριχῶ· 1· λουστός· καὶ μία βαργά·
- » 1: τετζερις· καὶ ἕνας πεκράτις·
- » 1: λαγίνι τοῦ κρασχοῦ·
- » 2: πυροστεγές· καί· 2· τζαπαγά·
- » 3: δρεπάνια καί· 1· τζικούρι·
- » 1: πυθάρι μικρό· καί· 1· μεγάλο·
- » 5: σκαμνία·
- » 1: φουγοῦ μὲ τὸ κουτί του·
- » 4: πουκάλια μαύρα·
- » 1: κουτί ξύλινο·
- » 2: λαβίδες καλαγένιες·
- » 1: ξυλοφάνι·
- » 3: κόσκινα·
- » 2: κάνεστρα·
- » 3: τζιπούκια· καί· 2· παστούνια·
- » 1: χονὶ μεγάλο·
- » 12: βαγιόλια·

Ἱεροθέος Ἱερομόναχος, καὶ οἱ συνε²μοὶ ἐν χριστῷ ἀδελφοὶ βεβαιώ³ νομεν τὰ ἄνωθεν».

γ'. Σχόλια

Τὸ παρὸν ἔγγραφο συμπληρώνει ὅσα ἱστοροῦνται στὸ κείμενο τοῦ Βίου γιὰ «τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅπου ἀποφάσισαν οἱ ἄρχοντες τὸν μακαρίτην Ἱεροθέον νὰ κατοικήσῃ μὲ τὴν συνοδείαν του εἰς τὸν Προφήτην Ἡλίαν»¹· κατὰ τὴν ἐγκατάστασή του στὴν ἐν λόγῳ ὑ-

1. Β. 130, 4-6. Ὅπως ἐσημειώθη ἤδη στὸν οἰκείῳ τόπῳ τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς (βλ. εἰδικώτερα ὑποσημ. 49), διὰ τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου χρονολογεῖται ἀσφαλῶς ἡ ἐγκατάστασις τοῦ Ἱεροθέου καὶ τῆς συνοδείας του στὴν προειρημένη Μονὴ κατὰ τὴν 26η Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1813. Ἡ ὡς ἄνω ἡμερομηνία προσδιορίζει ὁπωσδήποτε εἰδικώτερα τὴ γενικὴ ἐν πολλοῖς μνεῖα

δραϊκή Μονή, οι ἐπίτροποι² και ὁ μέχρι τότε ἡγούμενος αὐτῆς³ κατέγραψαν στὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο «τὰ πράγματα, ὅσα ἔλαβεν ὁ πνευματικὸς κύρ Ἱεροθέος», διατεταγμένα σὲ τέσσερις κυρίως ἐνότητες: ἐκκλησιαστικά σκευή, ἅγια λείψανα, βιβλία⁴ και «συγύρισις τοῦ ὀσπιτίου».

Ἡ λεπτομερὴς ἀπαρίθμηση τῶν πραγμάτων τούτων, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, σκιαγραφεῖ παραστατικώτατα τὴν εἰκόνα τοῦ τότε ὑφισταμένου μονουδρίου⁵, ἐνῶ, σὲ σύγκριση μὲ τὴν κατόπιν διαμορφωθείσα

ποῦ ἀπαντᾷ στὸν Βίο περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Ἱεροθέου στὴν Ὑδρα [: «Και οὕτω, λοιπόν, ἦλθον σὺν Θεῷ εἰς τὴν Ὑδραν, κατὰ τοὺς καιροὺς καὶ μῆνα Σεπτεμβρίου» (B. 124, 1-2)] κατὰ τὰ μέσα ἐνδεχομένως τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου ἢ πάντως κατὰ ἡμερομηνίαν ὅσο τὸ δυνατόν «πλησιέστερη» πρὸς τὴ δεδομένη, ἐάν μάλιστα ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν και ἡ περαιτέρω διευκρίνιση τοῦ βιογράφου, ὅτι «διὰ τῆς ὥρας, τοὺς ἐπήρην εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ αἰδεσιμώτατος πνευματικὸς παπᾶ κύρ Γεώργιος...» (B. 124, 4-6).

2. Οἱ μνημονευόμενοι στὸ ἔγγραφο ἐπίτροποι τῆς Μονῆς πρέπει σαφῶς νὰ ταυτισθοῦν πρὸς τοὺς «ἄρχοντες» ποῦ ἀναφέρονται στὸ κείμενο τοῦ Βίου. Βλ. ἐνδεικτικὰ B. 123, 24-36 / B. 124, 1-24 / B. 126, 40-49 / B. 130, 4-20 / B. 130, 36-69.

3. Ὑπονοεῖται βεβαίως ἐδῶ ὁ γνωστὸς και ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Βίου Ναθαναήλ, περὶ τοῦ ὁποίου βλέπε εἰδικώτερα στὸν οἰκεῖο τόπο τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς. Ἐπιπροσθέτως, ἀξιοσημείωτα ἐδῶ τὰ ἐξῆς: ὅπως σαφῶς προκύπτει ἀπὸ τὴ διατύπωση τοῦ παρόντος ἔγγραφου, τὰ πράγματα ποῦ παρέδωκε ὁ Ναθαναήλ στὸν Ἱεροθεο και τὴ συνοδεία του ἀπαριθμοῦνται στὶς δύο πρῶτες παραγράφους αὐτοῦ, πρὸ τῶν ἀντιστοίχων «ὅπου τοῦ ἐπαράδοσαν οἱ πιτρόποι». Εἶναι ἐνδεικτικὸ ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ὑπάρχοντα τοῦ Ναθαναήλ μνημονεύονται ἀργότερα τόσο ἀπὸ τὸν ἴδιο — σὲ σχετικὸ ἔγγραφόν του ποῦ δημοσιεύεται κατωτέρω (βλ. ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 3, γραμμὲς 4-5)— ὅσο και ἀπὸ τὸν βιογράφο τοῦ Ἱεροθέου (βλ. B. 130, 60-66), ὁ ὁποῖος σημειώνει χαρακτηριστικὰ ὅτι ἐξ αὐτῶν τοῦ ἐπεστράφη ἐν τέλει «τὸ μουλᾶρι ὅπου εἶχεν τὸ πρότερον ἡ ἐκκλησία» (B. 131, 15-16).

4. Ἄς σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι τὰ λιγοστὰ βιβλία ποῦ μνημονεύονται στὸ παρὸν ἔγγραφο, ἐπαληθεύουν οὐσιαστικὰ τὴν παράδοση ποῦ ἐξετέθη στὴν ὑποσημείωση 87 τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς: τὴ θαυμάσια, ἀπὸ ἱκανοὺς χειρόγραφους κώδικες και σπάνιες ἐντυπες ἐκδόσεις, βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς δημιουργήσαν οἱ πατέρες τῆς συνοδείας τοῦ Ἱεροθέου, κομίζοντας ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος τὸ μεγαλύτερο τμῆμα αὐτῆς.

5. Μιὰ πρώτη περιγραφή αὐτοῦ ἀποπειρᾶται ὁ Νικόλαος Γ. Χαλιορῆς, Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἡ ἐκτισμένη ἐν τῷ ὁμωνύμῳ βουνῷ τῆς νήσου

περικαλλῆ Ἰ. Μονή, βοηθεῖ ταυτόχρονα στὴν ἀντικειμενικὴ ἀποτίμη-
ση τοῦ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ γέροντος Ἱεροθέου συντελεσθέντος
ἔργου⁶.

Γερόθιος Γερομενόναχος ἡσυχαστής
μοί ἐν χριστῷ ἀδελφοί βαθεῖαι
νῆσαν δι' αὐτοῦ

⁶ Ὑδρας [...], ἐν Πειραιεῖ 1928, σσ. 30-36.

6. Περὶ αὐτοῦ βλέπε σχετικὰ τόσο στὸν οἰκεῖο τόπο τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς, ὅσο καὶ στὴ μνημονευθεῖσα μελέτη τοῦ Νικολάου Γ. Χαλιορῆ, σσ. 20-22, 26-28, 36-66.

«Είδοποίηση» τῶν πατέρων τῆς Ἰ. Μ. Προφήτου Ἡλιοῦ
πρὸς τοὺς ἄρχοντες τῆς Ὑδρας,
γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ νέου ἡγουμένου Εὐθυμίου

α'. Περιγραφή τοῦ ἐγγράφου

Πρωτότυπο. Ὅπου καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1.

Χάρτης μετρίου πάχους, χρώματος ὑποκιτρίνου, διαστάσεων
32 x 22,2. Μελάνη χρώματος καφέ.

Δίφυλλο ποῦ ἔχει τρεῖς ὀριζόντιες καὶ μία κάθετη πτυχώσεις.
Ἐπὶ τῆς σχηματιζομένης προμετωπίδος ἀναγράφεται: «ἐκλογή Ἡ-
γουμενείας πατέ^ρων καὶ δηδασκάλου Γερασίμου /³ 1814: 20: Ἄ-
πρηλλίου:» στὴν ἄλλη ὄψη τῆς ἰδίας προμετωπίδος σημειώνεται:
«Ἡγουμενίας: πατέρων καὶ Γ:Δ».

Κατάσταση διατηρήσεως καλή.

Τὸ κείμενο γραμμένο ἐπὶ τῆς recto ὄψεως τοῦ πρώτου φύλλου· οἱ
λοιπές σελίδες ἄγραφες. Τὰ ἐπιτασσόμενα τοῦ ἐγγράφου ὀνόματα ἰ-
δίόχειρες ὑπογραφές τῶν μνημονευομένων πατέρων.

β'. Τὸ ἐγγραφο

«† εὐκταῖον πρᾶγμα, ὦ ἄρχοντες, καὶ μακάριον ἦτον εἰς
ἡμᾶς, ἐὰν εἶχε χαρίση ὁ θεὸς /² ἀκόμη χρόνους, τοῦ μακαρίτου πα-
τρος μας, διὰ νὰ μᾶς γυμνάση πλέον ἀκριβέστερον /³ εἰς τὰ κα-
θήκοντα τῆς μοναδικῆς πολιτείας, καὶ νὰ μᾶς ὀδηγήση ἀσφαλέ-
στερον, εἰς τὸν /⁴ δρόμον τῆς ψυχικῆς σωτηρίας μας· ἀλλ' ἐπει-

4. Πρβλ. Ἰώβ α', 21.

δὴ οὕτως ἔδοξε τῷ κυρίῳ, ἃς εἶναι τὸ πα⁵/νάγιον τοῦ ὄνομα εὐ-
 λογημένον· πρέπει εἰς κάθε πρᾶγμα, νὰ γίνεται τὸ θέλημά του τὸ
 ἄ⁶/γιον, ὡσάν ὁποῦ εἴμεθα πληροφορημένοι, ὅτι ὅσα κάμνη, πανσό-
 φως τὰ κάμνη, καὶ ὅσα /⁷ οἰκονομήση, συμφερόντως τὰ οἰκονομεῖ
 ἃς εἶναι λοιπὸν καὶ πάλιν, ἀλλὰ καὶ πολλάκις /⁸ δεδοξασμένον, τὸ
 πανάγιον, τὸ πάντιμον, καὶ μεγαλοπρεπέες αὐτοῦ ὄνομα. Ἐπειδὴ
 δέ, ἀκό⁹/λουθον ἦτον, κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, νὰ προκριθῆ εἰς ἐξ
 ἡμῶν, ὁ Ἰκανώτερος δηλα¹⁰/δή, εἰς τὸ νὰ λάβῃ τὴν προστασίαν
 τῶν ἄλλων, κατὰ μίμησιν καὶ εἰς τύπον, τοῦ μακαρίτου /¹¹ πατρός
 μας, ἵνα μὴ μένοντα τὰ πράγματα ἀπροστάτευτα, καὶ ἀτάκτως φέ-
 ρωνται, καὶ εἰς δια¹²/σκορπισμὸν ἐκτραπῶσιν, συνήλθομεν ὅλοι ὁμοῦ
 ἐπὶ τὸ αὐτό, παρόντος καὶ τοῦ κυρ γερασί¹³/μου, καὶ κατὰ κοινήν
 γνώμην καὶ ψῆφον, ἐσυστήσαμεν διὰ προεστῶτα ἡμῶν, τὸν ἐν Ἰε-
 ρο¹⁴/μονάχοις πανοσιώκτατον, καὶ ἡμέτερον συναδελφὸν κυρ εὐθύ-
 μιον, ἄνδρα καὶ κατὰ τὴν /¹⁵ ἡλικίαν ὑπερβαίνοντα, καὶ κατὰ τὸ
 ἀξίωμα ὑπερτεροῦντα, καὶ παρὰ τοῦ μακαρίτου πατρός /¹⁶ μας, ἄ-
 νωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς εἰς τοῦτο προκεχειρισμένον, καὶ δὴ φέροντες
 ἐδώκαμεν εἰς αὐτόν, τὰς /¹⁷ ἡνίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, διὰ νὰ μᾶς κυ-
 βερνᾷ καὶ νὰ μᾶς διευθύνῃ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, εἰς /¹⁸ τὸ σκο-
 πούμενον τέλος τῆς σωτηρίας μας· ὅθεν γράφοντες, εἰδοποιούμεν
 καὶ τὴν ὑμετέραν /¹⁹ ὑμῶν φιλόχριστον εὐγένειαν περὶ τούτου, διὰ
 νὰ σᾶς προξενήσωμεν κοινήν χαράν, ὡσάν ὁ²⁰/ποῦ ἠξέυρομεν βέ-
 βαια, ὅτι καὶ ἡ φιλάγαθος γνώμη τῆς εὐγενείας σας, ἠρέσκετο εἰς
 μίαν τοιαύτην /²¹ ἐκλογὴν, διὰ τὴν σύστασιν τῶν ἀδελφῶν, καὶ διὰ
 τὴν στερέωσιν τοῦ μοναστηρίου. ἰδοὺ λοιπὸν ἄρ²²/χοντες, ὁποῦ ἐξέ-
 βησαν τὰ πράγματα, καθὼς καὶ ἡ εὐγένεια σας εὐχαριστεῖσθω, καὶ
 ὁ θεὸς ἀγαποῦ²³/σε, καὶ ἡμεῖς ἐποθοῦσαμεν· δόξα σοι ὁ θεός· αὐτὸς
 πάλιν ὁ θεός, εἰς μὲν τὴν εὐγένειαν σας, νὰ χα²⁴/ρίζη ὑγίαν εὐτυχι-
 αν μακροημέρευσιν, διὰ νὰ σᾶς ἔχωμεν μετὰ θεόν, καὶ ἡμεῖς οἱ
 ὀρφανοί, προ²⁵/στάτας καὶ βοηθοὺς, εἰς δὲ τὸν νέον γέροντά μας,

6. κάμνη: κάμ [ν s.l. add.] η 16. δῆ: s.l. add. 18. γράφοντες: γράφ [ομεν del.]
 ωντες

6. Πρβλ. Ψαλμ. ργ', 24. 7. Πρβλ. Ψαλμ. ρια', 5. 25. Κολ. α', 9.

σύνεσιν πνευματικήν, καὶ φῶς γνώσεως, καὶ /²⁶ λόγον δυνάμεως, διὰ νὰ γνωρίζῃ τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ εὐθὲς τὸ εὐάρεστον τὸ τέλειον, καὶ νὰ τὸ /²⁷ ἐρμηνεύῃ εἰς ἡμᾶς, πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς. εἰς ἡμᾶς δὲ πάλιν, ἄμποτε νὰ δίδῃ εἰρήνην ἀγάπην /²⁸ καὶ ὁμόνοιαν ἀνάμεσόν μας, καὶ ὑπακοὴν ἄδολον εἰς τὸν γέροντά μας, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν /²⁹ καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἀμήν.

1814: 20: ἀπριλίου

Κοσμᾶς εἰερομόναχος
θεοδόσιος ἱεροδιάκονος»
ὁ ἐν μοναχίς σάββας
ὁ ἐν μοναχοῖς ἄρσένηος

ὁ ἐν μοναχίς γεράσιμος
ο ἐν μοναχίς δοσίθεος
ὁ ἐν μοναχίς δωρόθεος
ο γέρο δημήτρις
πανάγιότης»

γ'. Σχόλια

Ἐνδεκα ἡμέρες μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, οἱ πατέρες τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας συνῆλθαν «ὄλοι ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ» καὶ ἐξέλεξαν ὡς διάδοχο τοῦ ἀοιδίμου πατρός των τὸν ἱερομόναχο Εὐθύμιο τὸν Βυζάντιο· γιὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐκλογῇ καθοριστικὸ ρόλο διεδραμάτισαν τέσσερις κυρίως «παράμετροι», ποὺ ἐσυνοψίζοντο στὸ πρόσωπο τοῦ προειρημένου Εὐθυμίου· ἡ ἱκανότης αὐτοῦ —ἐφάμιλλη μάλιστα τῆς τοῦ μακαρίου Ἱεροθέου— «εἰς τὸ νὰ λάβῃ τὴν προστασίαν τῶν ἄλλων», τὸ προκεχωρημένο τῆς ἡλικίας του («κατὰ τὴν ἡλικίαν ὑπερβαίνοντα»), ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἱερατικοῦ του ἀξιώματος («κατὰ τὸ ἀξίωμα ὑπερτεροῦντα»), καὶ κυριώτατα ἡ «ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς εἰς τοῦτο» προχειριστὴ του ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν γέροντα Ἱεροθεο.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς ἐκοινοποίησαν οἱ πατέρες στοὺς ἄρχοντες τῆς Ὑδρας διὰ τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου, μὲ παράλληλη ὅπως δὴποτε «παράκληση» γιὰ ὁμαλὴ συνέχιση τῆς πρὸς αὐτοὺς «εὐνοίας», γεγονός ποὺ ὑποκρύπτεται, φρονοῦμε, στὴν ἀκόλουθη καταληκτικὴ εὐχή: «... ὁ Θεός [...] νὰ χαρίξῃ [...] εἰς τὴν εὐγένειάν σας

26. Πρβλ. Πράξ. ζ', 22 καὶ Ρωμ. ιβ', 2.

[...] *ύγειαν, εὐτυχίαν, μακροημέρευσιν, διὰ τὰ σὰς ἔχωμεν μετὰ Θεοῦ καὶ ἡμεῖς οἱ ὀρφανοὶ προστάτας καὶ βοηθοὺς*»¹.

1. Εὐλόγο εἶναι, πιστεύουμε, τὸ ἀνωτέρω «ἀγωνιώδες μέλημα» τῶν πατέρων τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ, δοθέντος ὅτι σὲ χρονικὸ διάστημα μικρότερο τοῦ ἔτους ἐγκατεστάθησαν, ἔπειτα ἀπὸ δυσεξαριθμητες κακουχίες, στὴν ἐν λόγῳ Μονῇ, ἀπ' ὅπου κινδύνευαν ἐνδεχομένως νὰ ἐκδιωχθοῦν μετὰ τὴν αἰφνίδια ἐκδημία τοῦ μοναδικοῦ προστάτου των, γέροντος Ἱεροθέου, εἴτε λόγῳ δυσμενείας τῶν ἀρχόντων τῆς νήσου καὶ ἐπιτρόπων τῆς Μονῆς, εἴτε λόγῳ διαλύσεως τῆς ἀδελφότητος (ἐξ ἄλλου, σαφῶς ἐπισημαίνεται ἀπὸ τοὺς ἐν λόγῳ πατέρες ὁ κίνδυνος νὰ μείνουν «τὰ πράγματα ἀπροστάτευτα», γεγονός πού ἀναπόφευκτα θὰ ὀδηγοῦσε σὲ «ἀταξία» ἢ καὶ «διασκορπισμό») ἀπὸ ἐριδες ἢ διχονοίες πού ἦταν δυνατὸ νὰ προκύψουν μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ προειρημένου πνευματικοῦ πατρός των. (Πρβλ. καὶ τὴ σχετικὴ ἀποστροφή ἐν κατακλείδι τοῦ παρόντος ἐγγράφου: «*Εἰς ἡμᾶς δὲ πάλιν, ἄμποτε νὰ δίδῃ [sc. ὁ Θεός] εἰρήνην ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν ἀνάμεσόν μας, καὶ ὑπακοὴν ἄδολον εἰς τὸν γέροντά μας...*»). Στὸ σημεῖο τοῦτο ἀξιωματικῶς τὰ ἐξῆς· ἐφ' ὅσον τὸ παρὸν ἐγγραφοῦν συνετάγη ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν ἐνημέρωσιν τῶν ἀρχόντων τῆς Ἰδρας σχετικὰ μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου ἡγουμένου τῆς Μονῆς, δημιουργεῖ ἀπορία καὶ ὀπωσδήποτε προβληματίζει ἢ ὡς σήμερα φύλαξή του στὰ ἀρχεῖα τῆς ἐν λόγῳ Ἱ. Μονῆς. Θὰ ἦταν ἀπίθανο νὰ εἰκάσουμε ὅτι τὸ παρὸν ἰδιαίτερος σημαντικὸ —τόσο γιὰ τὴν περαιτέρω πνευματικὴ ἀνέλιξιν τῆς ἀδελφότητος, ὅσο καὶ γιὰ τὸ προδιαγραφόμενον μέλλον αὐτῆς στὴ συγκεκριμένη Μονῇ— ἐγγραφοῦν δὲν ἐστάλη τελικὰ στοὺς φυσικοὺς ἀποδέκτες του· τὸ ἴδιο περιεργη, ἂν ὄχι ἐντελῶς παράδοξον, θὰ ἐφαίνετο ἢ εἰκασία ὅτι τὸ ἐγγραφοῦν ἐστάλη μὲν καὶ ἐγνωστοποιήθη στοὺς ἐνδιαφερομένους ἄρχοντες, αὐτοὶ δὲ μετὰ ταῦτα τὸ ἐπέστρεψαν καὶ πάλιν στὴ Μονῇ. Στὴν προκειμένη περίπτωσιν πρέπει μᾶλλον νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τὸ παρὸν ἐγγραφοῦν ἀποτελεῖ προσχέδιο ἢ ἐνδεχομένως τὴν πρώτην καταγραφὴν τοῦ σχετικοῦ κειμένου πού ἐπρόκειτο νὰ ἀποσταλεῖ στοὺς ἄρχοντες, πρὸς ἐνημέρωσιν αὐτῶν. Ἀφοῦ συνετάγη —μετὰ τὴ διαδικασίαν τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου ἡγουμένου— καὶ ἐνεκρίθη ἀπὸ ὅλους τοὺς πατέρας, στὴ συνέχεια προφανῶς ἐκαθαρογραφήθη καὶ ἀπεστάλη ἀρμοδίως στοὺς ἄρχοντες· ὡς ἐκ τούτου τὸ ἀρχικὸ ἐγγραφοῦν παρέμεινε στὴ Μονῇ καὶ κατεχωρίσθη (ἂνευ οἰασθήποτε ἐνδείξεως ἢ ταξινομητικοῦ ἀριθμοῦ) στὸ τότε νεοδημιουργηθέν (καὶ μῦρόποτε συστηματικῶς ὀργανωθέν) ἀρχεῖο αὐτῆς. Δυστυχῶς δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε τὴν τύχην τοῦ «ἐπισήμου» ἐγγράφου, ἢ «ἀνακάλυψιν» τοῦ ὁποίου θὰ ἐπαλήθευε τὴν ἀνωτέρω ὑπόθεσιν· παρόμοιο ἐγγραφοῦν, ἄλλωστε, ἐλλείπει ἀπὸ τὰ ἐγγραφα τοῦ Ἀρχείου τῆς Κοινότητος Ἰδρας τῶν ἐτῶν 1778-1832, τὰ ὅποια ἐδημοσίευσε ὁ Ἀντώνιος Λιγνός, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ἰδρας 1778-1832, τόμοι Α'-ΙΣ', ἐν Πειραιεῖ 1921-1932. (Πρβλ. καὶ Φιλίας Ζουρντοῦ-Λεούση, Εὐρετήριο κ' Ἀρχείου Κοινότητος Ἰδρας», δημοσιευμένου ὑπὸ Ἀντωνίου Λιγνοῦ, Ἀθήνα

ἔργα δὲ δὲ ἀγίοι
 χροὺν ἴδον, καλὰ ἔσσαν ἀνάγκη, νὰ περιφύγῃ ἐξ ἡμῶν, ὁ ἴμεν ἀδελφὸν δευ-
 τέρῳ δὲ νὰ γὰρ ἐπὶ σφραγίσαι τὸν ἔργον, καλὰ μέμνηται καὶ δὲ ἴσον ἰσομεμενίαν
 πατρὸς μας, ἵνα μὴ μόνον ἀ' εὐχαριστῶν ἀπορροῦν, καὶ ἀδελφῶν φερῶν, καὶ δὲ δια-
 σπαστικὸν βιβλατίον, συνιδούρην οἶον ὅτι αὐτὸ αὐτοῖς παρῶν καὶ δὲ πῶρ γενοῦ-
 μεν, καὶ ἀποκρινὴ γράμματα καὶ ἴσον, ἐσοῦντο δὲ πῶρ γενοῦν, δὲ δὲ ἴσον
 μονάχοις δευτέρῳ δὲ, καὶ ἀδελφοὶ συναδελφῶν αὐτῶν ἴσον, αὐτοὶ καὶ καλὰ ἴσον
 ἡγήσαντο ὑπερβαίνοντα, καὶ τὸ ἄξιωμα ὑπερβαίνοντα, καὶ παρὰ δὲ μεμνημένῳ πατρὸς
 μετ' αὐτοῦ καὶ ἐξ ἄρχῆν δὲ δὲ δὲ εὐχαριστῶν, καὶ φερῶν, ἐδῶν καὶ δὲ αὐτοῦ, καὶ
 πῶρ γενοῦν ἴσον, δὲ νὰ μὴ, ὑπερβαίνοντα καὶ νὰ μὴ, ἀποδύνη, τὸ δὲ δὲ δὲ δὲ
 ὁ σπουδαῖος καὶ τὸ σῶμα μας.

1991). *Ας σημειωθεί ἐπιπλέον ὅτι ἐὰν προκριθεῖ ἡ παροῦσα εἰκασία, προβάλλει ταυτόχρονα μία νέα πιθανὴ ἐρμηνεία γιὰ τὴν ἐκ τοῦ παρόντος ἐγγράφου ἀπουσία ὀρισμένων ὀνομάτων ἀδελφῶν τῆς συνοδείας τοῦ Ἱεροθέου —καὶ εἰδικώτερα γιὰ τὴν ἀπουσία τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἱεροθέου, Φιλοθέου—, οἱ ὁποῖοι ἐνδέχεται νὰ προσυπέγραψαν στὸ τελικὸ καὶ «ἐπίσημο» μόνον ἐγγράφον, αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ ἐκοινοποιήθη τελικὰ στοὺς ἄρχοντες τῆς Ὑδρας. (Πρβλ. καὶ ὅσα ἐσημειώθησαν στὴν τρίτη παράγραφο τοῦ δευτέρου κεφαλαίου, καθὼς καὶ στὴν ὑποσημ. 47 τοῦ ἐνάτου κεφαλαίου τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς).

Ἐξοφλητικὸν τοῦ παπᾶ Ναθαναήλ

α'. Περιγραφή τοῦ ἐγγράφου

Πρωτότυπο. Ὅπου καὶ τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 1 καὶ 2.

Χάρτης μετρίου πάχους, χρώματος ὑποκιτρίνου, διαστάσεων 28,7x19. Μελάνη χρώματος καφέ.

Δίφυλλο ποῦ ἔχει τρεῖς ὀριζόντιες καὶ τρεῖς κάθετες πτυχώσεις· στὴν προμετωπίδα ποῦ σχηματίζεται ὑπάρχει αὐτόγραφη σημείωση τοῦ ἡγουμένου Εὐθυμίου τοῦ Βυζαντίου, ἔχουσα ὡς ἐξῆς: «ἐξοφλη-
στηκὸν τοῦ παπᾶ Ναθανα/²ήλ· τὸ ἐπλήροσα καγὼ ὁ παπᾶ /³ εὐθύ-
μιος: 1818:». Στὴν ἄλλη ὄψη τῆς ἰδίας προμετωπίδος ἀναγράφεται:
«ἐξοφλητικὸν παπᾶ /² ναθαναήλ:».

Κατάσταση διατηρήσεως καλή.

Τὸ κείμενο γραμμμένο στὸ πρῶτο φύλλο (φφ. 1r καὶ 1v· εἰδικώτε-
ρα στὸ φ. 1v ἔχουν γραφεῖ οἱ γραμμές 27 ἕως 36)· τὸ δεύτερο φύλλο
ἄγραφο. Οἱ τελευταῖες γραμμές (32-36) ἰδιόχειρες καταγραφές τῶν
μνημονευομένων μαρτύρων.

β'. Τὸ ἐγγραφο

«† διὰ τοῦ παρόντος βαιβαιοτικοῦ καὶ ἐμαρτύρου γράμματος /²
γίνεται δῆλον ὅτι καγὼ, ὁ παπᾶ ναθαναήλ ἀναχω/³ρωντας ἀπὸ τὸ
μοναστήριον τοῦ προφήτου ἡλίου διὰ τὰ /⁴ ἐν αὐτὸ εὐρισκόμενα γι-
δοπρ<ο>βάτα ἕνα βόδιον καὶ ἕνα /⁵ γαδούριον καὶ μερικὸν κρασί ὁ-
ποῦ τὰ εἶχα ἕξ ἰδίων μου /⁶ κόπον καὶ ἰδρότον ἀγωρασμένα καὶ ἔμη-
ναν εἰς τὸ αὐτὸ /⁷ μοναστήριον, ἐπαρακάλεσα τοὺς οἰκοκίρους νὰ
μου κά/⁸μουν μεροικὴν βοήθειαν διὰ νὰ ζήσω καὶ ἐγώ, τὸ λοιπὸν /⁹

τῆς ζωῆς μου, καὶ μοῦ ἔταξαν νὰ μοῦ γίνῃ ἕως ἑκατὸν τὰ /¹⁰ λαραβήθειαν, τὰ ὁποῖαν καὶ ἐδιόρισαν νὰ μοῦ δοθοῦν ἀπὸ /¹¹ τὴν γικατζιλαρίαν, πλὴν ἐγὼ τεσάρους χρόνους καρτερόντας καὶ /¹² μὴ δὲν λαμβάνωντας, ἔπροστρεξα εἰς τοὺς ἀδελφούς μου τοὺς ἐν /¹³ τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ μονάζοντας καλογύρους καὶ λέγοντας εἰς /¹⁴ αὐτοὺς ἄπαξ καὶ δεῖς καὶ πολάκις τὸ παράπονον μου ἐμβιάσθεισαν /¹⁵ καὶ αὐτοί, οὐχὶ ἐκ τοῦ περισσεύματος ἀλλὰ ἐκ τοῦ ὑστερίματος /¹⁶ τους, καὶ εὐχαρισθεντος ἐμμαφότερι κἀγὼ τε αὐτοί, μοῦ ἔ/¹⁷ δωσαν χίλια γρόσια· νοῦμερον 1000: τὰ ὁποῖα τὰ ἔ/¹⁸ λαβα εἰς μετριτα, παρὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγουμενεύωντος παπᾶ /¹⁹ εὐθυμίου, καὶ τῆς συνοδίας αὐτοῦ, καὶ ἔδωσα τὴν τριακοσίον /²⁰ γροσιὸν ὁμολογίαν τοῦ γεροντός μου εἰς αὐτούς, καὶ ἀπὸ τὴν σίμε/²¹ ρον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, μένω εὐχαριστυμένος καὶ δὲν ἔχω νὰ πα/²² ραπονεθῶ τίποτες οὔτε διὰ αὐτοὺς οὔτε διὰ τοὺς οἰκοκε/²³ ρέους μέχρι τριχῶς οὔτε ποτὲ [κάμω νταβά (;)] καὶ νὰ ζητήσω /²⁴ τίποτες διὰ τὸ μοναστήριον καὶ τὰ κτήματα αὐτοῦ μέχρις ὀβο/²⁵ λου ἀλλὰ ἀποξενόννοντας τὸν ἑαυτὸν μου ἀπὸ αὐτά /²⁶ μένω εὐχαριστυμένος εἰς τὴν ἄνωθεν τεργιαξιν καὶ διὰ τὸ /²⁷ βαίβεον τῆς ἀλειθείας ἔδωσα τὸ παρόν μου ἐξωφληστικὸν /²⁸ καὶ ἐπιβιβαιοτικὸν ἰδιοσχίρος μου γεγραμμένον ἵνα ἔχη /²⁹ τὸ κύρος καὶ τὴν ὑσχὺν ἐν παντὶ τόπῳ καὶ κριτηρίῳ καὶ ἔστω εἰς /³⁰ ἔνδειξιν

1818: μαρτίου ἐ' /³¹

κἀγὼ παπᾶ ναθαναήλ ὑπόσχομαι καὶ βεβαιώνω τὰ ἄνωθεν/³²

» ἔλαβον τὴν μαρτυρίαν εἰς τὴν πρώτην εὐδομάδα τῶν νησιῶν /³³ διὰ ζώσης φωνῆς, ἀπὸ τὸν ἄνωθεν παπᾶ ναθαναήλ ὁ κάτω /³⁴ θεν Ἱερεὺς γεώργιος τοῦ πρώην οἰκονόμου, διὰ τοῦτο, /³⁵ κἀγὼ μαρτυρῶ./³⁶

» γεώργης χατζῆ γκιῶνη μαρτιρῶ».

γ'. Σχόλια

Κατὰ τὰ ἱστορούμενα στὸ κείμενο τοῦ Βίου, «μανθάνοντες οἱ πατέρες (μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ μακαρίτου Ἱεροθέου), ὅτι εἶναι ψυχραμένος [sc. ὁ παπᾶ Ναθαναήλ] κατ' αὐτῶν, ἐπιμελήθησαν νὰ

τόν φέρουν εἰς ἀγάπην διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ»¹. Ἡ αἰτία τῆς μνημονευομένης «ψυχρότητος» ἐκτίθεται ἐν μέρει στὸν Βίο², προσδιορίζεται ὁμως εἰδικώτερα ἀπὸ τὸ παρὸν ἔγγραφο: μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Ναθαναήλ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ, παρέμειναν ἐκεῖ τὰ «ἐξ ἰδίων κόπων καὶ ἰδρώτων ἀγορασμένα» ὑπάρχοντά του³. τότε ὁ ἴδιος —ἀλλ' ἐξ ἴσου καὶ ὁ γέρων Ἱερόθεος⁴— παρεκάλεσε τοὺς «οἰκοκυρέους» νὰ τὸν βοηθήσουν γιὰ «τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς του». Ὅντως, οἱ ἄρχοντες τῆς Ὑδρας «τὸν ἔκραξαν καὶ τοῦ εἶπον νὰ λάβῃ τὰ εἴ τι εἶχεν ἢ ἐκκλησίαι καὶ τὰ εἴ τι εἶχεν αὐτὸς ἀποκτησμένα, ἀκόμη καὶ ὅλα τὰ ζωντανά, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Νικολάου νὰ καθίσῃ ἐκεῖ ἡγούμενος. Ὁ ὁποῖος δὲν τοὺς ἤκουσεν, ὡσὰν ὁποῦ ἦτον ἀκόμη παροξυσμένος, ἐστερήθη, λοιπὸν, καὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἀρχόντων· διὰ τοῦτο καὶ ἔμεινεν ἐφημέριος εἰς μίαν ἐκκλησίαν τῆς πολιτείας»⁵. Φαίνεται ὁμως —κατὰ τίς πληροφορίες τοῦ παρέχει τὸ παρὸν ἔγγραφο— ὅτι οἱ ἄρχοντες, καμπτόμενοι ἐνδεχομένως ἀπὸ τίς συνεχεῖς «ὀχλήσεις» τοῦ Ναθαναήλ, τοῦ ἔταξαν μεταγενεστέρως «ἕως ἑκατὸν τάλλαρα βοήθειαν, τὰ ὁποῖα καὶ ἐδιώρισαν νὰ τοῦ δοθοῦν ἀπὸ τὴν γικατζιλιαρίαν»⁶.

1. Β. 131, 1-4.

2. Βλ. Β. 130-131.

3. Δεπτομερῆ ἀπαρίθμηση τῶν ἐν λόγῳ ὑπαρχόντων τοῦ Ναθαναήλ βλέπε στὶς δύο πρῶτες παραγράφους τοῦ ἀνωτέρω δημοσιευθέντος ἔγγραφου ὑπ' ἀριθμὸν 1. Τὰ ἴδια μνημονεύονται —μὲ ἀξιοσημείωτη «σύμπτωση» κατὰ τὴν περιγραφή αὐτῶν— τόσο στὸ παρὸν ἔγγραφο (γραμμῆς 4-5), ὅσο καὶ στὸ κείμενο τοῦ Βίου (Β. 130, 60-66). Πρβλ. καὶ ἀνωτέρω, τὴν ὑπόσημ. 3 τῆς πρώτης παραγράφου.

4. Βλ. σχετικὰ Β. 130, 43-49: «Ὅθεν, ἀναφέροντας τὰ ἄνωθεν ὁ πατὴρ ἡμῶν πρὸς τοὺς προεστῶτας, τοὺς εἶπεν ἀκόμη καὶ ταῦτα: "σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφοί μου καὶ τιμιώτατοι ἄρχοντες, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου μας, νὰ βοηθήσετε τὸν ἀδελφόν μας αὐτὸν εἰς ὅ,τι ἔχει χρεῖαν, διότι ἂν αὐτὸν δὲν οἰκονομήσετε, ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἡσυχάσωμεν εἰς τὸν Προφήτην Ἡλίαν"».

5. Βλ. 130, 63-69. Γιὰ τὴν Ἱ. Μονὴ τοῦ ἀγίου Νικολάου βλέπε τὴν ὑπόσημ. 30 τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς.

6. Μιὰ πρόχειρη ἐρμηνεῖα τῆς μνημονευομένης «γικατζιλιαρίας» (ἢ, ὅπως συνθῆστερα καλεῖται, «καγκελαρίας») ἀποσποῦμε ἀπὸ σχετικὴ ὑπόσημείωση, καταχωρισμένη στὴ μελέτη τοῦ Ἀντωνίου Ἀ. Μιαούλη, Ὑπόμνημα περὶ

τέσσερα ἔτη ἀνέμενε, ματαίως, ὁ Ναθαναήλ τὴν ἐν λόγῳ βοήθεια, ἕως ὅτου «ἦλθεν εἰς τὸν Προφήτην Ἴηλιαν»⁷ καὶ ἔλαβε «ἐκ τοῦ ὑστερήματος» τῶν πατέρων τῆς Μονῆς χίλια γρόσια, μένοντας «εἰς τὸ ἐξῆς εὐχαριστημένος» καὶ ἄνευ παραπόνου. «Τοιουτοτρόπως — κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν μνεία τοῦ βιογράφου —, κατεμάλαξαν τὸ ἄχθος ἐκεῖνο καὶ τὸ βᾶρος ἀπὸ τὴν καρδίαν του καὶ τὸν ὑπερευχαρίστησαν εἰς ὅ,τι ἐκλαίετο καὶ ἐπαραπονείτο, κρίνοντας καλύτερον τὸ νὰ στενοχωρηθοῦν αὐτοὶ καὶ νὰ κερδέσουν τὸν ἀδελφὸν τους διὰ τῆς ἀγάπης»⁸.

Τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο συντάξε «ἰδιοχείρως» ὁ Ναθαναήλ, κατόπιν τῆς προμνημονευθείσης «συμφιλίωσέως» του μὲ τοὺς πατέρες τῆς Μονῆς, ὡς «ἐπιβεβαιωτικὸν καὶ ἐξοφλητικὸν» πειστήριον τῶν γενομένων.

ἀπομνημονεύματα τοῦ Ναθαναήλ ὑποκόμην 3 Βασιλείου τοῦ ἐπισκόπου

τῆς νήσου Ἰθάρας, ἀφ' ἧς ἐποχῆς κατῳκλήθη μέχρι τοῦ ἔτους 1821, ἐν Ἀθήναις 1864, σ. 40: «Οἰκοδόμημα πλησίον τοῦ λιμένος, τὸ ὁποῖον τοῖς ἐχρησίμευε καὶ ὡς λέσχη, ὅπου ἐθεωροῦντο ὄλαι αἱ ἀφορῶσαι τὴν θαλασσοπορίαν καὶ τὸ ἐμπόριον ὑποθέσεις». Πρβλ. καὶ Ἀντωνίου Λιγνοῦ, «Ποῦ ἔκειτο ἡ καγκελαρία τῆς Ἰθάρας», *Τὸ Μέλλον τῆς Ἰθάρας Ζ'* (1939), σσ. 33-34.

7. Πρβλ. Β. 131, 6-7. Ὅπως ἤδη ἐσημειώθη στὸν οἰκείῳ τόπῳ τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς, τὸ παρὸν ἔγγραφο προσδιορίζει ταυτόχρονα τὴν ἀκριβῆ χρονολογία τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ναθαναήλ στὴ Μονή, καθὼς καὶ τὰ γεγονότα τῆς «συμφιλίωσεως» αὐτοῦ μὲ τοὺς πατέρες τοῦ Προφήτου Ἰηλιοῦ, κατὰ τὴν 5ῃ Μαρτίου τοῦ ἔτους 1818.

8. Β. 131, 11-15.

Ἡ «τριακοσίων γροσίων» ὁμολογία τοῦ παπᾶ Δαμασκηνοῦ

α'. Περιγραφή τοῦ ἐγγράφου

Πρωτότυπο. Ὅπου καὶ τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 1 ἕως 3.

Χάρτης μετρίου πάχους, χρώματος ὑποκιτρίνου, διαστάσεων 31x21,4. Μελάνη χρώματος καφέ.

Δίφυλλο πὺ ἔχει τρεῖς ὀριζόντιες καὶ τρεῖς κάθετες πτυχώσεις· στή σχηματιζομένη προμετωπίδα καταγράφεται ἰδιόχειρη σημείωση τοῦ ἡγουμένου Εὐθυμίου τοῦ Βυζαντίου, ἔχουσα ὡς ἀκολούθως: «ὁμολογία τοῦ παπᾶ δαμασκνοῦ /² τὴν ἐπλήροσα καγὼ ὁ παπᾶ εὐθύμιος /³ 1818:». Στὴν ἄλλη ὄψη τῆς ἰδίας προμετωπίδος σημειώνεται: «ὁμολογία τοῦ παπᾶ /² δαμασκηνοῦ».

Κατάσταση διατηρήσεως καλή.

Τὸ κείμενο γραμμμένο ἐπὶ τῆς retro ὄψεως τοῦ πρώτου φύλλου· οἱ λοιπὲς σελίδες ἄγραφες.

β'. Τὸ ἐγγραφον

«1804, μαΐου, 6

» Τὴν σήμερον φανερώνω καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ προηγούμενος ὁ δα/²μασκηνός, ὅτι μὲ τὸ νὰ εἶχα στενοχωρίαν διὰ νὰ φτιάσω τὴν στέρ/³ναν τοῦ μοναστηρίου, καὶ τὰ ἔξοδα δὲν μὲ ἔφθασαν, ἔλαβα δανεικὰ /⁴ ἄσπρα ἀπὸ τὸν κύρ ναθαναήλ τὸν ἐφημέριον τοῦ μοναστηρίου γρό/⁵σια τὸν ἀριθμὸν τριακόσια ἤτοι νούμερο, 300, τὰ ὁποῖα στέκουν δανει/⁶κά, διὰ τὴν χρεῖαν καὶ ἀνάγκην τοῦ μοναστηρίου, ὁποῦ νὰ ἔλθῃ ἡ /⁷ τέλειωσις τοῦ μοναστηρίου, καὶ τότε νὰ ἔχῃ νὰ λαμβάνῃ ὁ ἄνω ρηθεὶς /⁸ παπᾶ κύρ ναθαναήλ, ἀκωλύτως τὰ

τριακόσια γρόσια τὰ δανεικὰ ὅπου /⁹ ἔβαλεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ μοναστηρίου χωρὶς πρόφασιν καὶ κἀμμίαν /¹⁰ ἐναντιότητα, τόσον καὶ εἰς ὅσον καιρὸν ζῶ ἐγώ, τόσον καὶ μετὰ τὸν θάνα/¹¹τόν μου, ὁ κύρ ναθαναήλ νὰ ἔχη νὰ λαμβάνη χωρὶς κἀμμίαν /¹² ἐναντιότητα καὶ πρόφασιν τὰ ἄνω ῥηθέντα διὰ στόματός μου· πρὸς τούτοις /¹³ καὶ διὰ τῆς καθολικῆς μου ἀποδείξεως ὡς βεβαιῶνω τὰ τριακόσια γρόσια· /¹⁴ καὶ διὰ τοῦτο ἔδωσα τὴν παρούσαν μου καθολικὴν ὁμολογίαν, εἰς χεῖρας τοῦ /¹⁵ πανοσιωτάτου κυρίου ναθαναήλ· παρόντων ἐπὶ ἀξιοπίστων μαρτύρων καὶ τι/¹⁶μίων ἀνθρώπων, εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν./¹⁷

προηγούμενος δαμασκηνὸς βεβαιῶνω /¹⁸

Νικόλαος ὁ γράφας μαρτυρῶ /¹⁹

ὁ πνευματικὸς γερμανὸς μαρτυρῶ /²⁰

νικόλαος μουσταϊζῆς μαρτυρῶ, δαμιανὸς τοῦ κωνσταντῆ ντζανῆ μαρτυρῶ».

γ'. Σχόλια

Κατὰ τὴν, πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Ἀγιορειτῶν πατέρων, περίοδο τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς, «ὁ προηγούμενος Δαμασκηνός», ἔχοντας «στενοχωρίαν διὰ νὰ φτιάξη τὴν στέρναν τοῦ μοναστηρίου», ἔδανείσθη «ἀπὸ τὸν κύρ Ναθαναήλ, τὸν ἐφημέριον τοῦ μοναστηρίου», τριακόσια γρόσια, «τὰ ὅποια —ὅπως ρητῶς σημειώνει ὁ ἴδιος— στέκουν δανεικὰ διὰ τὴν χρείαν καὶ ἀνάγκην τοῦ μοναστηρίου, ὅπου νὰ ἔλθῃ ἡ τελείωσις τοῦ μοναστηρίου καὶ τότε νὰ ἔχη νὰ λαμβάνη ὁ ἄνω ῥηθεὶς παπᾶ κύρ Ναθαναήλ ἀκωλύτως τὰ τριακόσια γρόσια».

Τὸ παρὸν ἔγγραφο ἀποτελεῖ ἀκριβῶς «ὁμολογίαν» τοῦ Δαμασκηνοῦ, «ἐπὶ ἀξιοπίστων μαρτύρων καὶ τιμίων ἀνθρώπων», πρὸς πίστωση τοῦ ὀφειλομένου χρέους τῆς Μονῆς· σύμφωνα μὲ ὅσα προκύπτουν ἀπὸ τὸ προηγούμενο ἔγγραφο —ὅπου ὁ Ναθαναήλ μνημονεύει πῶς, λαμβάνοντας ἀπὸ τοὺς πατέρες τὰ χίλια γρόσια, «ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς τὴν τριακοσίων γροσίων ὁμολογίαν τοῦ γέροντός του»¹—

1. Βλ. ἀνωτέρω, στὸ ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμὸν 3, γραμμὲς 19-20.

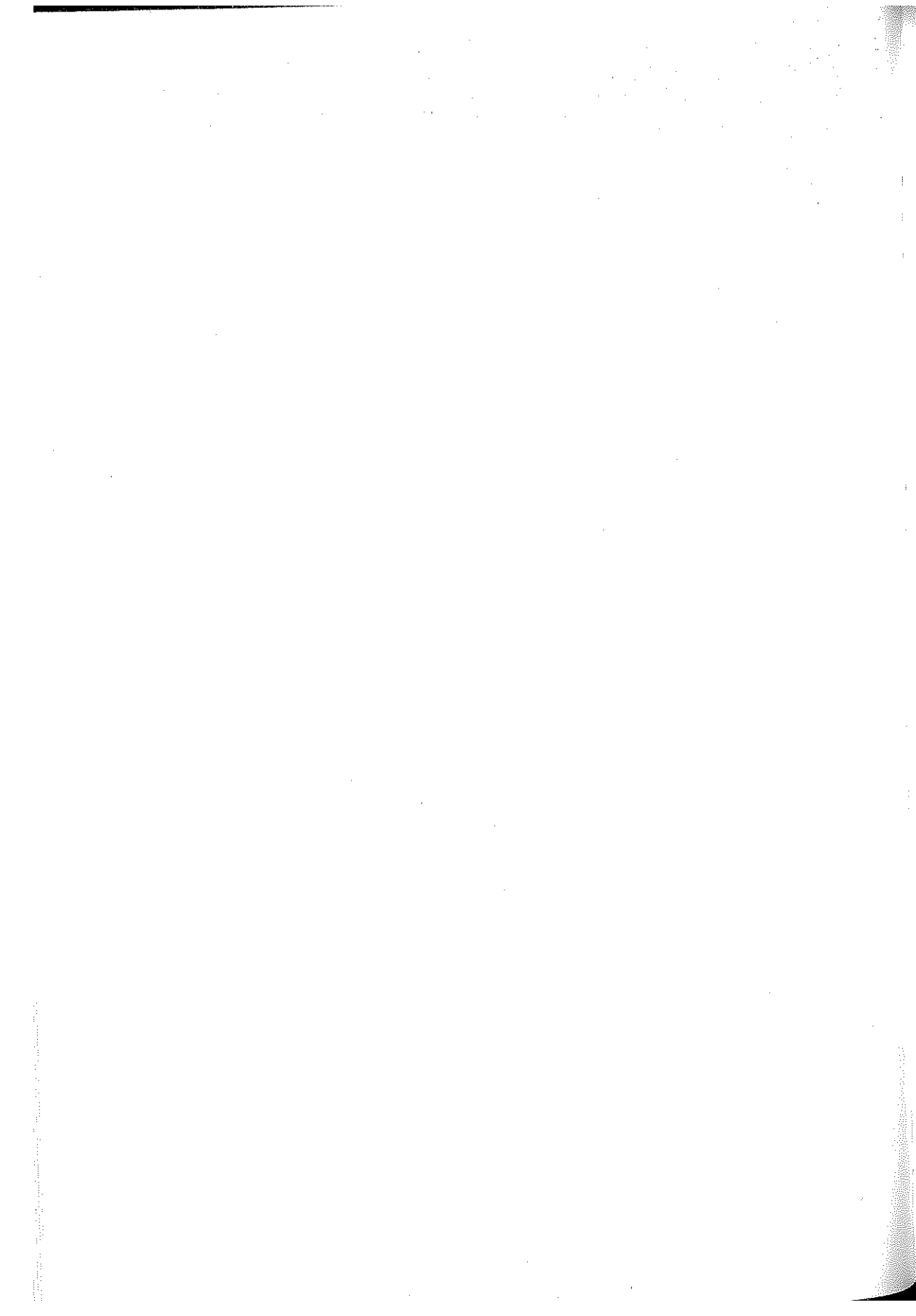
συμπεραίνουμε προφανέστατα ότι τὸ ἐν λόγῳ «χρέος» ἐξωφλήθη ἐν τέλει κατὰ τὸ ἔτος 1818, ἀπὸ τὸν ἡγούμενο Εὐθύμιο τὸν Βυζάντιο², συμπεριλαμβανόμενο στὸ μνημονευθὲν ποσὸν τῶν χιλίων γροσίων ποῦ «εἰς μετρητὰ»³ ἐνεχειρίσθη στὸν Ναθαναήλ⁴.

Προηγούμενος Διαμασκηνοῦ Βυζάντιο.

2. Πρβλ. καὶ τὴν εὐγλωττὴ σημείωση τοῦ ἰδίου στὴν προμετωπίδα τοῦ παρόντος ἐγγράφου: «ὁμολογία τοῦ παπᾶ Διαμασκηνοῦ, τὴν ἐπλήρωσα καγὼ ὁ παπᾶ Εὐθύμιος 1818», ἡ διατύπωση τῆς ὁποίας δὲν ἀφήνει περιθώρια ἀμφιβολίας.

3. Βλ. ἐγγραφοὺς ὑπ' ἀριθμὸν 3, γραμμὴ 18.

4. Πρβλ. καὶ τὴν ὑπόσημ. 79 τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς.

«Υποτύπωσις ἡμερούσιος εἰς μοναχὸν ὑγιῆ καὶ ἰδιάζοντα,
ἐκ τῶν διατάξεων τῶν πατέρων,
ὠφελιμωτάτη καὶ ὑπὸ πολλῶν δεδοκιμασμένη»

α'. Περιγραφή τοῦ ἐγγράφου

Πρωτότυπο. Ὅπου καὶ τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 1 ἕως 4.

Χάρτης μετρίου πάχους, χρώματος ὑποκιτρίνου, διαστάσεων 32x21,7. Μελάνη χρώματος καφέ.

Δίφυλλο ποῦ ἔχει μία ὀριζόντια καὶ μία κάθετη πτυχώσεις· στὴ σχηματιζομένη προμετωπίδα μεταγενέστερο χέρι σημείωσε διὰ κυανῆς μελάνης: «Τυπικὸν τῶ μοναχῶν».

Κατάσταση διατηρήσεως κακὴ, σχεδὸν ἀθλία. Ὁ χάρτης βεβλαμμένος ὑπὸ νοτίδος· τὸ δεῦτερο φύλλο σχισμένο στὸ μέσον.

Τὸ κείμενο γραμμμένο ἐπὶ τῆς recto ὄψεως τοῦ πρώτου φύλλου· οἱ λοιπὲς σελίδες ἄγραφες. Στὴν ἀριστερὴν ὄψιν τοῦ ἐγγράφου, ὅπου ἐντὸς τοῦ κειμένου μνημονεύεται ἀριθμὸς μετανοιῶν ἢ λοιπῶν Ἀκολουθιῶν, ἀναγράφονται —δι' ἀραβικῆς ἀριθμήσεως— οἱ συγκεκριμένοι ἀριθμοί, πρὸς συνολικὸν ὑπολογισμὸν κατ' εἶδος, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρμόδια κεφαλίδα συμποσοῦνται στὴν κάτω ὄψιν, ὅπως ἀκριβῶς παρατίθενται ἐδῶ ἐν κατακλειδί τοῦ ἐγγράφου.

β'. Τὸ ἔγγραφο

†

» ὑποτύπωσις ἡμερούσιος εἰς μοναχὸν ὑγιῆ, καὶ ἰδιάζοντα, ἐκ τῶν διατάξεων τῶν πατέρων /² ὀφελιμωτάτη, καὶ οἷ πῶ πολλῶν δε-

1. ἡμερούσιος: s.l. add.

δοκημασμένοι· ὁ δὲ ἀσθενῶν ἀρκήσθω, εὐχῆ, μελέτη, καὶ εὐχαριστία.³

Ἄδελφαὶ ἐγηρόμενος τοῦ ὕπνου, ψάλαι τὸ τρισάγιον, τὸ ἐξεγερθένταις, καὶ τῶν· *N*: ψαλμόν /⁴ ἦτα ποιήσον: λ: μετανοίας τῷ χριστῷ καὶ: *I*: τῇ παναγία, καὶ *Γ*: κομβοσχήνοια τῷ χριστῷ καὶ *A*: /⁵ τῇ παναγία: ἦτα τὸ μεσουκνητόν, ἀρχή· τρισάγιον τὰς εὐχὰς τοῦ θυκαρὰ καὶ τὸν /⁶ ἄμομον σὺν τοῖς λοιπῆς· ἦτα κάθησων *A*: ὄραν εἰς τὴν εὐχῆν· ἐγηρόμενος ποιήσον *A*: μετανοίας· /⁷ τῷ χριστῷ καὶ *I*: τῇ παναγία· καὶ εὐθὺς τρισάγιον θυκαρὰ ἐξάψαλμον, τὴν στηχολογίαν καὶ ἓνα κανόνα τοῦ χριστοῦ οἶων /⁸ βούλη πασα πνοῆ δοξολογία *E*:κ(ε)φ(άλαια) ἀποστολου 2 στάσαις οἶκοι παναγίας ἀπολησις· *A*: ὄραν εὐχῆν καὶ μελέτην εἰς τα τέσσαρα ἔσχατα· /⁹ τὰς λ: μετανοίας τῷ χριστῷ καὶ *I*: τῇ παναγία τρισάγιον θυκαρὰ πρότη ὄρα· *E*:κ(ε)φ(άλαια) εὐαγγέλιον μία στάσι οἶκους τοῦ χριστοῦ /¹⁰ ἀπόλησις: *A*: ὄρα ἀνάγνωσιν· β: ὄραις δουλιῆ· τὰς λ: μετανοίας τῷ χριστῷ· *I*: τῇ παναγία· τρισάγιον· θυκαρὰ /¹¹ τρίτη ὄρα ἓνα κάθισμα ψαλτήρι, δῆλω στάσαις οἶκους τῆς παναγίας· ἀπόλησις· μισὶ ὄρα εὐχῆν μισὶ ὄρα ἀναγνωσιν· /¹² μίαν ὄρα δουλιῆ· τὰς λ: μετανοίας τῷ χριστῷ· *I*: τῇ παναγία· τρισάγιον· θυκαρὰ ἕκτη ὄρα ἓνα κάθισμα ψαλτήρι /¹³ μία στάσις οἶκους τοῦ χριστοῦ· ἀπόλησις· μισὶ ὄρα εὐχῆν μισὶ ὄρα μελέτη εἰς τὰ πάθη τοῦ χριστοῦ· μισὶ ὄρα ἡπηρεσία /¹⁴ τὰς λ: μετανοίας τοῦ χριστοῦ καὶ *I*: τῆς παναγίας· τρισάγιον θυκαρὰ ἐνάτη ὄρα· μία στάσι οἶκους τοῦ χριστοῦ τηπηκά /¹⁵ τὰς λ: μετανοίας του χριστοῦ καὶ *I*: τῆς παναγίας, τρισάγιον θυκαρὰ ἐσπερινόν· μισὶ μετάληψης· εὐχαριστία ἀπόλησις· /¹⁶ μισὶ ὄρα φαγή· (ολήγι ἀνάγνωσις ἢ ἔστη καιρος:) ἡ δὲ εὐθὺς τρισάγιον· κ': μετανίας τῷ χριστῷ /¹⁷ καὶ β: κομβοσχίνια τὸ χριστῷ ἓνα τῆς παναγίας, καὶ ἓνα εἰς τους ζῶντας χριστιανοῦς, καὶ ἀπεθαμένους· καὶ /¹⁸ *I*: μετανοίας εἰς ζῶντας χριστιανοῦς καὶ *I*: εἰς ἀπεθαμένους καὶ ἕτεραις εἰς ἧων βούλη· καὶ εὐθὺς τον θυκαρὰ καὶ /¹⁹ ἐκτὸς σαβάτου καὶ κυριακῆς καὶ δεσποτικας εορτάς (εἰς τας ὁποίας ἀντὴ τὸν μετανειῶν εἰς κάθε στάσιν τὸν 40: μετα/²⁰νοιῶν πηοῖς ἐν κομβοσχίνιον προσκηνητῶν) τὸ μέγα ἀπόδυπνον *A*: στάσιν οἶκους του χρι-

7. θυκαρὰ: s.l. add. 8. 2 στάσαις οἶκοι παναγίας s.l. add.

στου ἀπόλλισις· /²¹ ἕξι ὄραις ὑπνων· τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ καιροῦ ἔστω σοι εὐχῆ σὺν μελέτῃ· Γένοιτω ναὶ ἀμῆν· Γένοιτω /²²

† ἕκ δὲ τῆς εργασίας σου ἔστω σου ἡ τροφή σου· ὑπομένον τὰ ἐπερχώμενα, καὶ ἕξο γενόμενος, κάθε περίσ/²³ σπασμοῦ, εὐλόγου, καὶ ἀλόγου· καθάριζε τὸν νοῦν σου ἀπὸ ματέους, πονηροῦς, καὶ αἰσχροῦς λογισμοῦς, τῆν δὲ καρδίαν /²⁴ σου, ἀπὸ ὑδιπαθίας, ὀργῆς, καὶ ἀπιστίας, καὶ τῷ στώμα σου ἀπὸ καταλαλητάς· ψεύδους, καὶ ἀργολογίας· καὶ πάντως /²⁵ τεύξῃ τοῦ ποθομένου ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλωντι.

μετανοί/ον αριθ	ὀρῶν ποσώ
30	1: μεσονυ
10	1: ευχηῆν
30	2: ἀκολού
10	1: εὐχ: μλ'
30	1: ὄρα Α
10	1: ἀνάγνω
30	2: δουλιά
10	1: ὄρα· Γ
30	1: εὐχ: ἀνάγ
10	1: δουλιά
<u>200</u>	1: ὄρα: ζ'
30	1: ευχ: μλ'
10	<: ηπηρεσί
30	1: ὄρα: θ:
10	1: ἐσπερι
<u>20</u>	<: φαγή
<u>300</u>	1: ἀπόδι
	<u>6: ὕπνος</u>

ευχῆς ὀρὸν ποσώτης	δουλιὰ ὄραις	3:
1: ὄρα μεσόν	ἀνάγνωσι ὄραις	1: <
<: ἀκολουθία	μελέτη ὄραις	1:
<: τρίτη ὄρα	εὐχῆ ὄραις	2: <
<: <u>εκτη ὄρα</u>		8:
2: <	9 ὄραις προσευχῆς	

γ'. Σχόλια

Στὸ κείμενο τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου σκιαγραφεῖται ἡ συνήθης διατριβὴ μοναχοῦ «ὕγιους καὶ ἰδιάζοντος»: ἐκτίθεται ἀναλυτικὰ τὸ εἰκοσιτετράωρο πρόγραμμα προσευχῆς, μελέτης, ἐργασίας καὶ ἀναπαύσεως αὐτοῦ, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὁποῖου κατανέμεται ἀρμοδίως ὁ μοναχικὸς κανὼν (300 μετάνοιες καὶ περὶ τὰ δέκα κομποσχοίνια) καὶ οἱ ἀκολουθίες τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νυχθημέρου (Μεσονυκτικόν, Ὁρθρος, Ὦρες, Χαιρετισμοί, Ἑσπερινός, Θεία Μετάληψη, Μέγα Ἀπόδειπνον)· κυρίαρχη θέση κατέχει, ἐπιπροσθέτως, ἡ τμηματικὴ ἀνάγνωση τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Θηκαρά¹.

Τὸ ἐγγραφοῦν ἀνευρέθη στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Μονῆς Προφῆτου Ἡ-

1. Πρόκειται περὶ τῆς —ὕπο τὸν γενικὸ τίτλο *Θηκαράς*— γνωστῆς συλλογῆς τριαδικῶν ὕμνων, καταनुκτικῶν εὐχῶν καὶ πλήθους ἄλλων τροπαρίων, ὕμνων καὶ εὐχῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νυχθημέρου, ἡ ὁποία ἀνέπτυξε ἐκτεταμένη χειρόγραφη παράδοση ἀπὸ τὸν ια' ἕως καὶ τὸν κ' αἰῶνα (ὅπου παραδίδεται κυρίως μαζί με ἓνα παρεμφερὲς ἀσκητικὸ ἔργο Θεοδοῦλου μοναχοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλο «Διήγησις περὶ τῶν ὕμνων») ἀργότερα δέ, ἀπὸ τὸν ιζ' ὡς τὸν κ' ἐπίσης αἰῶνα, ἐγνώρισε ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις. Γιὰ διεξοδικὰ σχόλια περὶ τῆς χειρογράφου καὶ ἐντύπου παραδόσεως, τῆς σπουδαιότητος, τοῦ προβλήματος τῶν συγγραφέων καὶ τοῦ περιεχομένου τόσο τῆς συλλογῆς ὕμνων *Θηκαράς* ὅσο καὶ τοῦ ἔργου «Διήγησις περὶ τῶν ὕμνων» ὁ ἐνδιαφερόμενος ἀναγνώστης παραπέμπεται στὴ διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ Στεφάνου Κ. Σκαλιστῆ, *Θωμᾶς Μάγιστρος. Ὁ Βίος καὶ τὸ ἔργο του*, Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 217-275 καὶ 356-384. Προσωπικῶς συμβουλευθήκαμε τίς ἐπόμενες τρεῖς ἐκδόσεις τοῦ βιβλίου τοῦ Θηκαρά: τὴν δι' ἐπιμελείας Ἀγαπίου (Λάνδου) μοναχοῦ τοῦ Κρητός (*Βιβλίον καλούμενον Θηκαράς, ἐν ᾧ εἰσὶ [sic] γεγραμμένοι ὕμνοι τε, καὶ εὐχαὶ εἰς δόξαν τῆς ὑπερυμνήτου, καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος, Πατρός, Υἱοῦ, καὶ Ἀγίου Πνεύματος. CONLICENZA DE' SVPERIORI, Ἐνετί-*

λιού Ὑδρας καὶ βεβαίως δὲν ἀφορᾶ στὸ πρόγραμμα ὁλοκλήρου τῆς συνοδείας τοῦ Ἱεροθέου, ἀλλὰ —ὅπως καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώθη— ἀποτυπώνει τὴν «ἡμερούσιον» κατάσταση μοναχοῦ «ἰδιάζοντος» δυστυχῶς, οὐδὲν γνωρίζουμε περὶ τοῦ συντάκτου του, ἐνῶ ἡ κακὴ κατάσταση στὴν ὁποία σῶζεται μαρτυρεῖ ἀναμφίβολα τὴν παλαιότητά του ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκτεταμένη χρῆση του. Ἐνδεχομένως τὸ περιεχόμενό του προδίδει τὸ καθημερινὸ πρόγραμμα τῆς ἀσκητικῆς δια-

ησι, *Παρά Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων, ἀχπγ'* [ἔκδοση, σημειωτέον, ἡ ὁποία δὲν μνημονεύεται στὸν σχετικὸ πίνακα ποὺ παρατίθεται στίς σ. 223-224 τῆς ἐπισημανθείσης μελέτης Στεφάνου Κ. Σκαλιστῆ]), τὴν διὰ δαπάνης Σεραφεῖμ Καρακαληνοῦ, ἀρχιμανδρίτου τῆς ἐν Ἰασίῳ Ἱερᾶς Μονῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν (*Βιβλίον καλούμενον Θηκαρᾶς Περιέχον Ὑμνους τε, καὶ Εὐχὰς εἰς δόξαν τῆς Ὑπερυμνήτου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος, Πατρός, Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος. Νεωστὶ μετατυπωθέν, Δαπάνη τοῦ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει τοῦ Ἀθωνος Ἱεροῦ Κοινοβίου τοῦ Ρούσικου. Ἵνα διανεμηταὶ Δωρεᾶν τοῖς ἐν ἀσκήσει ἀγωνιζομένοις Μοναχοῖς, καὶ παντὶ τῷ Χρῆζοντι αὐτοῦ. Ἀδεία Ἐκκλησιαστικῆ. Ἐν Ἰασίῳ. Ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Τυπογραφείῳ 1814* [περαιτέρω σχόλια γιὰ τὴν ἐν λόγῳ ἔκδοση (ἡ ὁποία κυκλοφορήθηκε μὲ δύο διαφορετικὰ ἐξώφυλλα) βλ. τώρα εἰς Φιλίππου Ἡλιοῦ, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ 19ου αἰώνα. Βιβλία-Φυλλάδια, τόμος πρῶτος 1801-1818, Ἀθήνα 1997, σ. 390*]) καὶ τὴν διὰ δαπάνης τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γρηγγεντίου Ἰβεριτοῦ (*Βιβλίον, καλούμενον Θηκαρᾶς, περιέχον Ὑμνους τε, καὶ Εὐχὰς εἰς δόξαν τῆς Ὑπερυμνήτου Τριάδος, Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος [...] ἐν Μόσχα, ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τῆς Ἀγιωτάτης Συνόδου 1833*). Ἐπισημαίνουμε, ἐπιπροσθέτως, καὶ τὴν —ἐπίσης ἀθησαύριστη στὴ μνημονευθεῖσα διατριβὴ Στεφάνου Κ. Σκαλιστῆ— ἔκδοση τοῦ ἔργου δι' ἐπιμελείας Γεωργίου ἱεροδιακόνου Μαϊώτου τοῦ ἐκ Κυδωνίας (*Βιβλίον καλούμενον Θηκαρᾶς [...] μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθὲν παρὰ Γεωργίου ἱεροδιακόνου Μαϊώτου τοῦ ἐκ Κυδωνίας τῆς Κρήτης, Ἐνετίησι 1691, παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ* [πρβλ. καὶ Νικολάου Β. Τωμαδάκη, «Ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίσκοποι Κυδωνίας (Ἁγιάς, Κυδωνίας (καὶ Κισάμου) καὶ Ἀποκορώνου)», *Κρητικὰ Χρονικά ΙΑ'* (1957), σ. 34]). Ἀντὶ οἰοῦδῆποτε ἄλλου σχολίου ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ παρόντος ἐγχειριδίου, ἀποσποῦμε ἐδῶ τμῆμα ἀπολύτως χαρακτηριστικῆς σημειώσεως τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ ἔργου, καταχωρισμένης —ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν ἈΓΑΠΙΟΣ— ἐν κατακλειδί (σσ. ρογ'-ροδ') τοῦ βιβλίου: «Γινώσκετε οἱ ἀναγινώσκοντες, ὅτι τὴν παροῦσαν βίβλον ἐτύπωσα διὰ νὰ τὴν ἀναγνώθῃ πᾶς ἕνας μοναχὸς εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του, ὅτι ἄλλο βιβλίον δὲν εἶναι ψυχωφελέστερον ἐτούτου, καὶ ωραιότερον [...] Ἐπι δὲ ἄς (sic) βιάζῃ πᾶς ἕνας τὸν ἑαυτὸν του ὁσην ὥραν προσεύχεται, νὰ στέχη μὲ εὐλάβειαν, καὶ φόβον τόσον, ὅσον ἤθελεν ἔχη εἰάν ἐμπροσθεν ἐπιγείου

τριβῆς τοῦ Ἱεροθέου, κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ ἐμόναζε στὸ ἡσυχαστήριον τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου τῆς μικρᾶς ἁγίας Ἄννης² ἢ στὰ ἐρημονήσια Γιοῦρα³.

* * *

Γιὰ εὐχερέστερη προσέγγιση καὶ ἀκώλυτη κατανόηση τοῦ ἀνωτέρω ἰδιαιτέρως εὐγλώττου ἀσκητικοῦ κειμένου, ἄς ἐπιτραπεῖ ἐδῶ ἡ ἐπομένη ὀρθογραφημένη παράθεση αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ὀρθογράφηση οὐδόλως παραλλάξαμε τὸ κείμενο γραμματικῶς· παρενέβημεν μόνον ἐλάχιστα στὴ στίξη καὶ ἀντικαταστήσαμε διὰ κεφαλαίων γραμμάτων τὰ ἀρκτικὰ ὀρισμένων λέξεων.

† Ὑποτύπωσις ἡμερούσιος εἰς μοναχὸν ὑγιῆ καὶ ἰδιάζοντα, ἐκ τῶν διατάξεων τῶν πατέρων, ὠφελιμωτάτη καὶ ὑπὸ πολλῶν δεδοκιμασμένη· ὁ δὲ ἀσθενῶν ἀρκείσθω εὐχῆ, μελέτῃ καὶ εὐχαριστίᾳ.

Ἀδελφέ, ἐγειρόμενος τοῦ ὕπνου, ψάλε τὸ Τρισάγιον, τὸ Ἐξεγερθέντες καὶ τὸν Ν' ψαλμόν· εἶτα, ποιήσον λ' μετανοίας τῷ Χριστῷ καὶ ἰ' τῇ Παναγίᾳ καὶ γ' κομβοσχοῖνια τῷ Χριστῷ καὶ α' τῇ Παναγίᾳ· εἶτα, τὸ Μεσονυκτικὸν ἀρχῆ, Τρισάγιον, τὰς εὐχὰς τοῦ Θηκαρᾶ καὶ τὸν Ἄμωμον σὺν τοῖς λοιποῖς· εἶτα, κάθισον α' ὥραν εἰς τὴν εὐχὴν· ἐγειρόμενος, ποιήσον λ' μετανοίας τῷ Χριστῷ καὶ ἰ' τῇ Παναγίᾳ καὶ εὐθὺς Τρισάγιον, Θηκαρᾶ, Ἐξάψαλμον, τὴν Στιχολογίαν καὶ ἓνα Κανόνα τοῦ Χριστοῦ, οἶον βούλει, Πᾶσα πνοή, Δοξολογία· ε' κεφάλαια Ἀποστόλου, 2 Στάσεις Οἴκοι Παναγίας, Ἀπόλυσις· α' ὥραν εὐχὴν καὶ μελέτην εἰς τὰ τέσσαρα ἔσχατα, τὰς λ' μετανοίας τῷ Χριστῷ καὶ ἰ' τῇ Παναγίᾳ, Τρισάγιον, Θηκαρᾶ, Πρώτη Ὠρα· ε' κεφάλαια Εὐαγγέλιον, μία Στάσις Οἴκου τοῦ Χριστοῦ, Ἀπόλυσις· α' ὥρα ἀνάγνωσιν, β' ὥρες δουλειά, τὰς λ' με-

Βασιλέως ἐστέκετο, καὶ ὅσον ἔχει εὐλάβειαν τόσον μισθώνεται περισσότερον. Εἰς δὲ τὰ Τριαδικὰ Τροπάρια κάμνετε ἕως τὴν γῆν τρεῖς, ἢ μίαν μετάνοιαν. Τόσον ἐδῶ (sic) εἰς τὸν Θηκαρᾶν, ὡσπερ καὶ εἰς τὸ Τριψῆδιον, καὶ εἰς κάθε ἄλλο βιβλίον, ὅπου νὰ ἔχη τῆς ὑπερουσίου Τριάδος Τροπάριον, καθὼς προσκυνοῦμεν, ὅταν ψάλλωμεν τὴν τιμιωτέραν. Καὶ ὅστις ἀμελήσῃ εἰς τοῦτο ἄς ὀφεται».

2. Βλ. σχετικὰ Β. 84-85.

3. Βλ. σχετικὰ Β. 92-93.

τανοίας τῷ Χριστῷ, ἰ' τῇ Παναγία, Τρισάγιον, Θηκαρᾶ, Τρίτη Ὁρα, ἓνα Κάθισμα Ψαλτήρι, δύο Στάσεις Οἴκους τῆς Παναγίας, Ἀπόλυσις· μισή ὥρα εὐχὴν, μισή ὥρα ἀνάγνωσιν, μίαν ὥρα δουλειά, τὰς λ' μετανοίας τῷ Χριστῷ, ἰ' τῇ Παναγία, Τρισάγιον, Θηκαρᾶ, Ἑκτη Ὁρα, ἓνα Κάθισμα Ψαλτήρι, μία Στάσις Οἴκους τοῦ Χριστοῦ, Ἀπόλυσις· μισή ὥρα εὐχὴν, μισή ὥρα μελέτη εἰς τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, μισή ὥρα ὑπηρεσία, τὰς λ' μετανοίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ἰ' τῆς Παναγίας, Τρισάγιον, Θηκαρᾶ, Ἐνάτη Ὁρα, μία Στάσις Οἴκους τοῦ Χριστοῦ· Τυπικά, τὰς λ' μετανοίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ἰ' τῆς Παναγίας, Τρισάγιον, Θηκαρᾶ, Ἐσπερινόν, μισή Μετάληψις, Εὐχαριστία, Ἀπόλυσις· μισή ὥρα φαγί (ὀλίγη ἀνάγνωσις, εἰ ἔστι καιρός), εἰ δὲ εὐθὺς Τρισάγιον, κ' μετανοίας τῷ Χριστῷ καὶ β' κομβοσχοίνια τῷ Χριστῷ, ἓνα τῆς Παναγίας καὶ ἓνα εἰς τοὺς ζῶντας χριστιανούς καὶ ἀπεθαμένους καὶ ἰ' μετανοίας εἰς ζῶντας χριστιανούς καὶ ἰ' εἰς ἀποθαμένους καὶ ἕτερες εἰς οἶον βούλει καὶ εὐθὺς τὸν Θηκαρᾶ καί, ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς καὶ δεσποτικὰς ἑορτὰς (εἰς τὰς ὁποίας, ἀντὶ τῶν μετανοιῶν, εἰς κάθε Στάσιν τῶν 40 μετανοιῶν ποιεῖς ἓν κομβοσχοίνιον προσκυνητόν), τὸ Μέγα Ἀπόδειπνον, α' Στάσιν Οἴκους τοῦ Χριστοῦ, Ἀπόλυσις· ἕξι ὥρες ὕπνον· τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ καιροῦ ἔστω σοι εὐχὴ σὺν μελέτη. Γένοιτο ναί· ἀμήν· γένοιτο.

† ἐκ δὲ τῆς ἐργασίας σου ἔστω σοι ἡ τροφή σου· ὑπομένων τὰ ἐπερχόμενα καὶ ἕξω γενόμενος κάθε περισπασμοῦ εὐλόγου καὶ ἀλόγου, καθάριζε τὸν νοῦν ἀπὸ ματαίους, πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς λογισμοὺς, τὴν δὲ καρδίαν σου ἀπὸ ἡδυπαθείας, ὀργῆς καὶ ἀπιστίας καὶ τὸ στόμα σου ἀπὸ καταλαλιᾶς, ψεύδους καὶ ἀργολογίας καί, πάντως, τεύξῃ τοῦ ποθομένου, ἔν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἔν τῷ μέλλοντι.

Μετανοιῶν ἀριθμὸς>

30

10

30

10

Ὁρῶν ποσότης>

1 Μεσονυκτικόν>

1 Εὐχὴν

2 Ἀκολουθία>

1 Εὐχὴ, με<ε>λέτη>

30	1 ^ο Ωρα Α'
10	1 ^η Ανάγνωσις
30	2 Δουλειά
10	1 ^ο Ωρα Γ'
30	1 Εὐχ ^ή , ἀνάγνωσις
<u>10</u>	1 Δουλειά
200	1 ^ο Ωρα ζ'
30	1 Εὐχ ^ή , μελέτη
10	< [μισή ὥρα] ὑπηρεσία >
30	1 ^ο Ωρα θ'
10	1 ^η Ἐσπερικνός
<u>20</u>	< [μισή ὥρα] φαγί
300	1 ^η Απόδεικνον
	<u>6^{ος} Ὑπνος</u>
	24

Εὐχ ^ή ς ὥρων ποσότης	Δουλειά ὥρες	3
1 ὥρα Μεσονυκτικόν	Ἀνάγνωσις ὥρες	1 < [μία καὶ μισή]
< [μισή ὥρα] Ἀκολουθία	Μελέτη ὥρες	1
< [»] Τρίτη ^ο Ωρα	Εὐχ ^ή ὥρες	$\frac{2}{8}$ < [δύο καὶ μισή]
< [»] Ἑκτη ^ο Ωρα		
<u>2 < [δύο ὥρες καὶ μισή]</u>	9 ὥρες προσευχ ^ή	

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΙΑ

- Φ Κωδix Ίερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, ὑπ' ἀριθμὸν 13 (53)
- Μ Κωδix Ίερᾶς Μονῆς Λογγοβάρδας Πάρου (ἄνευ ταξινομητικοῦ ἀριθμοῦ)

ἦτον ἱερωσύνη καὶ πνευματικὸς ἡμῶν Πάτερ ἱεροθεός
 ἦτον ἱερωσύνη καὶ βλαστὸς τῆ περιφύγιον Πελοποννήσου ἦτον τὸ ἱερο-
 ρεύμα ἀπὸ τῆ ἀποτυχίας τοῦ ἁγίου ἁγίου. ἀπὸ τῆν χάριτον
 καλούμενον ἐπιβλεπόμενος ἐγγὺς τὸ ποταμὸν ὅπου συννοεῖται
 ἐπιφύγιον τοῦ ἁγίου καὶ ἡμῶν τῆ ἀπὸ γονῆς καὶ προνοεῖ θεοφιλῶς
 καὶ χρησιμῶς ἐροδοτόξας ἡσπὶ ἦσαν πρώτοι τὰ χορῆς ὅτε πολλὰ
 παύσαι, ἀλλ' ἔτε πολλὰ πτωχοί. καὶ ἦσαν ὡς ὅλα ἡμετέριον
 ὁμῶς καὶ ἡμῶν ἦσαν φιλαδέλφου, φιλοχρηστοί, φιλοπόνοι
 καὶ ἐλεημονες. ἐν ἡμέρας πρὸς τὰ θεῶν τὰς ἡμέρας τὸ θεοῦ καὶ
 μοναχῆς, διακρίθωνται πολλὰ καὶ ἐσέθεντο, καὶ ὅτι ἤρχοντο
 τῆ δικαιοσύνης τὰς ἐδέχοντο μετὰ τῆ πᾶσις χαρῆς ὡς ὅταν ἀφῆλθε
 τὸ θεοῦ, φιλοξενῶντες αὐτοὺς μετὰ πᾶσις σεμνότητι, καὶ ἀγα-
 θῶν. ὁ πᾶσις τὸ ἦτον ἱεροθεός τὸ θεοῦ τὸ ὑψῆς ὅτις
 δὲ θεοφιλῶς ὁ ἡμῶν, καὶ πρόθυμος ὡς τὰ θεῶν, βλέποντες
 ὅτι ἡμῶν ἔχη καὶ ἡμῶν ἐκκλησίαν τὸ χορῆς τῆ μετὰ τὸν ἦτον
 μετακινηθέντων ἀπὸ ἕκτον τόπον ἵδου καὶ συνάξοντα ἀκρι-
 κῶς ὑποοῖτες τὸ καὶ ἡμῶν τὰς θεῶν ἀκαρῆς καὶ ἡμετέριον
 ἀγαθῶν. θεῶν ἡμῶν καὶ ἡμῶν ἐπιπῆν ὡς κακοποιῶν καὶ πολλῶν
 καὶ ὡς τὴν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἡμῶν τῆ ἡμῶν καὶ οἰ-
 κοδομησῶν δύο ἐκκλησίας, τὰς ὅτις καὶ ἐτελοῦν ὡς ὁ ἡμῶν
 θεῶν. Βαίνοντα καὶ τὰς ἡμῶν εἰκόνας τῶν ἡμῶν τῶν
 λεγόμενων. καὶ ἐφῆκεσαν ὡς αὐτὰ μετὰ γῆρας αὐτὸ ὡς ἡ
 ἡμῶν. Ἐπὶ κερῶν δὲ ὅτι ἡμῶν καὶ ἡμῶν ἀπὸ τῆν ἡμῶν
 ἡμῶν ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῆν κατὰ τῆν τῶν καὶ ἡμῶν, ἡμῶν
 τῶν πρῶτον τῶν ἡμῶν, ὅτι ἦτον ἡμῶν ὡς τὸ μοναχῆς τῶν
 ἡμῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἡμῶν ἡμῶν καὶ μετονομαζόμενος
 αὐτῶν, ἐν φῶντι. καὶ ὅτι ἐπῆλθεν πρὸς κῆριον. ἡμῶν
 ἡμῶν καὶ ἡμῶν ὡς ὅτις τῶν ἡμῶν, ὡς τὰ ἡμῶν τῶν

Φ, ρ. 3r (γραφή Εὐθυμίου)

πρῶτον· αἱ ὅτι· ὁ καταβύθων Γεωργίος, ἢ μακρῶς· μετὰ
 θύς, ἢ ἀπὸ αὐτῶς, ἢ ἀναμνηστικῶς διὰ τὸ εἶναι βασιλευσάμενος,
 ὀνομασθεῖς Ἰωαννῆς.
 λαμβάνοντες ἢ αὐτὸ τὸ χαριτόμητον ὄνομα, μετὰ τὴν ἰουλιανὴν
 ἡμέραν, εἰδὼς ὅτι ἡσ ὄλιγον ἔχει νὰ κεραιώσῃ κατὰ τῆς πράξε-
 ως αὐτὸν ἢ τίμιον πρόδρομον Ἰωαννῆς, ὡς πρόποτον τὸ ἔχον
 τὸ μουνικηκὸν ταγματὸς τὸν καθεστῶν. Ἐν βρισκόμενος εἰς τὴν
 ἢ πικρῶν ἰατρικῶν, ἔτιον πρὸς τὰς ἰουλιανὰς κατὰ πάντα ἢ
 πύραος· ἡσ ὅσα ἀγαθὰ πρὸς τὴν ἰσοπέθειαν τῆς ἰουλιανῆς,
 ἡσ τὰς ἰουλιανῶν αὐτῶν· ἢ κατὰ τὴν ἰσοπέθειαν· τὰ τέσσαρα ἰσοπέθει
 τὰς ἰουλιανῶν ἡμῶν ἰουλιανῶν· ὅθεν ἐπροσέχθη ἀπὸ αὐτῶν· νὰ φη-
 σῶν ὀλίγα προβατικά ὅπως ἔχον· ἦσαν γὰρ περιουσία καὶ ἡσ ἀπὸ
 μετὰ τῶν τῶν πικρῶν ἀμικῶν, ὅπως ἐφύλαττον τὰ προβατικά
 τῶν ἰουλιανῶν τῶν, ἢ ἀβελῶν, ἢ ἰουλιανῶν, ἢ ἰουλιανῶν, ἢ ἰου-
 λιανῶν τὸν πικρῶν· ἢ τὸ πρὸς ἄλλα μὴ φέρεται, ὅτι γὰρ
 εἰς τῶν, μετὰ τὴν ἰουλιανῶν, ἢ εἰδὼς τὴν ἰουλιανῶν κατὰ τῶν,
 τὰς ἰουλιανῶν· μετὰ τὴν ἰουλιανῶν ἔπιση· κατὰ τῶν αὐτῶν, ὅτι μόνον τὸν
 εἰδὼν τὴν ὀλίγον λογικῶν προβατικῶν, ὅπως τὸ ἰουλιανῶν
 Θεός, ἀλλὰ ἢ εἰς ἑτέροις πικρῶν· ὅθεν ἢ πικρῶν τῶν, εἰς
 τὴν φύλαξιν τῶν ἰουλιανῶν ἰουλιανῶν, τὰ χετῶν ἢ ἰουλιανῶν·
 ἔτιση ἢ τῶν ἰουλιανῶν λογικῶν, ἢ ἰουλιανῶν κωνόνων, τῶν κα-
 θεστῶν ἢ ἰουλιανῶν, δυντολιανῶν, ἢ ἰουλιανῶν ἢ ἰουλιανῶν.
 ἀλλὰ ὁ ἔχθρος τῶν ἰουλιανῶν, ὅπως τὰς φωνῶν τῶν κωνόνων
 καὶ διὰ τὸ τὸ μουνικηκὸς λεθόμενος· Προβάτερον τῶν ἰουλιανῶν
 πικρῶν πικρῶν ὅπως ἔχον· Προβάτερον τῶν ἰουλιανῶν κατὰ
 ἀπικρῶν εἰς τὸν ἰουλιανῶν· ἢ φεβόμενος μὴ τῶν ἢ ἰουλιανῶν
 ἢ ἰουλιανῶν κατὰ τῶν ἰουλιανῶν, εἰς τὴν τῶν σφραγῶν, ἢ τὸ κατὰ
 χερματῶν ἢ εἰς τῶν ἰουλιανῶν πικρῶν τῶν πικρῶν,
 ἢ ἰουλιανῶν.

εἰς β

Πατέρες· ἢ νὰ μεταχρισθῆ καθεὶς ἑαυτὸν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τοῦ
 καὶ ἑταρὰ ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ τὸ Θεόν·
 Ἐπειδὴ ἢ ἡλικία ὅπως πληροῖται μίση φαρμῶν, ἔπειτα τὰ κλύματα τῶν ἁγί-
 ον· ἢ τῆς ἑταρῆς τῶ Θεοῦ, ἀλλ' ἢ ἡμπορῆ πλέον νὰ ἡκούσῃ, ἢ νὰ
 παραμύνη, ἢ τῆς φωνῆς, ἢ τῆς ἑταρῆς, ἢ τῆς ἑταρῆς τῶ κόσμου·
 Διηγοῦτο· ἢ ὁκλήματα ἑταρῶν, ἀλλ' ἔβλεπε τὸν λογισμὸν τὸ κακὸν φαρμῶν
 ὅπως νὰ τέρπειται, ἢ νὰ χαίρῃ, ἢ τῆς ὀρεῖας τῶ κόσμου, ἢ τῆς πα-
 ρόντος ἁγίου· ἔβλεπε κυρίως μέσα ἀπὸ τὴν βίβλη τῆς καρδι-
 ας τῶν ἁγίων ὁμῶν μετὰ τὸν προφητικὸν λόγον· κλίσε ὁ Θεός, με-
 τὰ τὸν φωνῆ τῶ ὁρατῆς μετὰ τὴν ἑταρῆς μυστηριώδη, ὡς τῆ ὁδοῦ
 ἡμῶν, ὁδηγοῦμε ὡς τῆ ὁδοῦ τῶν μαρτυροῦντων, ἢ φυλάξω τὸ
 νόμον σου διακονῶν ὡς τὸν ἁγίον·
 καὶ ἀναγγελοῦντες τὸν λόγον, τῶν ἁγίων Πατέρων, ἰωάννου, ἢ
 ἰωάννου, τῶν διὰ χριστοῦ σπλά, ἢ βλεπόντων ἑταρῶν, πῶς ὁμῶν, ἢ ἁγίων
 τῶν ματέρων, ὅδε, ἢ ἁγίων ἁγίων ἁγίων, μετὰ τὸν ἁγίον, ἢ
 ἢ ἁγίων, ἀλλ' ἢ ἁγίων τῶ ὁρατῆς νουμῶν ἁγίων·
 ἔπειτα ἑταρῶν τῶ καρδίας ἢ ἁγίων παρόντων, νὰ μυστηριώδη
 τὸ ἁγίον ὁρος, ἢ ἑταρῶν ἢ ἁγίων νὰ ἁγίων, ἢ ἑταρῶν τῶ ἁγίων
 ἁγίων, ἢ ἑταρῶν ἢ ἁγίων ματέρων, (ἐπειδὴ ἢ ἁγίων
 ἢ τῶ ἁγίων ἁγίων ἁγίων) μετὰ τὸν ὅρον ὅπως ἐβίβλη τὸ ἁγίον, ἑταρῶν
 τῶν ἁγίων ἁγίων, ὅπως τὸ ἁγίων ἁγίων·
 λαμβάνοντας λοιπὸν ἁγίων, ἀπὸ τῶν προεταρῶν, ἢ ἀπὸ ὅλων τῶν
 πατέρων, ἢ ἀπὸ τῶν ἁγίων, ἀλλ' ἢ ἁγίων, ἢ ἀπὸ τῶν ἁγίων, ἢ ἀπὸ τῶν ἁγίων,
 πάντες ἁγίων, ἢ ἀπὸ τῶν ἁγίων, ἔταρται ἢ νὰ τῶ ἁγίων κατὰ
 πολλὰ· ἔπειτα ὅπως καὶ κατὰ τῶν ἁγίων, ἀλλ' ἢ ἁγίων, ἀλλ' ἢ ἁγίων,
 τῶ ἁγίων, ἢ κατὰ Θεοῦ ἁγίων, ἢ τῶ προεταρῶν ὅπως ἁγίων ἁγίων
 τὸ ἁγίον ὁρος, ὅπως προεταρῶν ἐπιθυμῶν, ἀλλ' τῶν ἐβίβλων
 παρόντων, ἀλλ' ἢ ἁγίων ἁγίων ἁγίων τῶ ἁγίων, ἢ τῶ ἁγίων
 ἁγίων, ἢ ἁγίων μετὰ τὸν προεταρῶν, ἐπιθυμῶν ἢ ἁγίων
 ὁποῦντος κατὰ, ἀλλ' ἢ ἁγίων ἁγίων ἢ ἁγίων, ἢ ὁδηγοῦν μετὰ
 εἰς

λαιώτετο η υψήθη να με έρωτα, με πολλή δόξα, η παύλον, η έστιας.
 Πάτερ έστε υπερω σε παιδικαχρό, ην η έδρα τον αδελφόν μου, η πα-
 δούριετα. διότι έκασα από κάποιον φερονόμενον ταξιδιότων, όπ-
 να έβρισκεται ες αώτην η αώτην, τε έστε ημιηθία ες την όπειν.
 κεντηκ, η η άγιοσκήσο, η ότι θηνι έσοτακτικός, γε έγω ην-
 θυμωτικόν. έως, δην η έδρα το βυθρον. λοιπον παροφόςον με
 παύλον, δια δάπην Θεο.

Δυσοντα λοιπον, ταχόμα τε διχόμας έιθνα αδελφός, τον ηγά-
 πησα η έα από κερσόσε με, με το να έκωτοίσεβα, όπο το σικίη
 όπε με έσοε, έπ δε η από τις χιμακίσκε τε προσήπτε, όπ-
 να θηνι αώτος αδελφός τε φεροέσ, κεντηκίθην. έπτα το έλε-
 έχε άσος αδελφός, όπ κιαός σοχόμα έσ, ο αδελφόςον θηνι
 ες η θνδρωτικόν της ακταίμας, κωρ λιονισον. κωρ λοιπον.
 έμολεθην δια νόσε έπαύλα προς αώτα, η ότα διέβηην ες η
 ακτήν, η έπαύλην πρότον, ες την ταπανηκω κελύβην, η
 φηλεόντα τον άπό έιθνα όπου ζειονόμεν όκίριες, ένε πώ-
 θηνι όλγον. έπτα τον άσην ες τον θνδρωτικόν κεντη-
 τε φεροέσ, η κεντηκί ησχη η θηνι, διχόμα ο ποδοίμενος
 αδελφός, η με ένίζεν την θηνι το πελαγισματός, η ζητότης
 έγω την σπηθωχελίην διχόμα, τε άπον όλγον μεθικη. έπτα
 όγος θηνι αδελφός, η έιθνος με έσοε, έγω έχω πρότον αδελ-
 φός, ης θηνι, πρόσμενοι λοιπον όλγον, δια κιαόσα ζόστον το γε-
 ροντός με, κωρ μετά όραν ημιην, έζηθην ό πωτήρ, περκαίς όλος.
 η με έσχεθην προθύμος, η με δάπην πολλήν, η βυθον τις ημίσ με πώ-
 ησκήθην η φερω τε δε ζηνι. έπτα με έπάρην ες το προσ-
 ριον το μικρό κελύβη. έπτα με έσοε η έκωτοίσεβα, η θηνι
 μένος έγω δια τον έρχομόν τε αδελφός, έρχήθη η αώτος να έρωτα,
 η εκ τον έξεταθη το τωτόπος.

Πόλλη όσο τάννον, η διαπτή αώτον έπαρκαηνήθην, να έλθης
 ες το δάτον όρος; έσοε με το κεντηκί έσοε, η μη με κηήθης τίπο-
 τε.

παρασημασίαν τῶν ἔργων ἢ τῶν ἐφύληται, ὡς τὸν δωκεῖται.
 Ἐπιπύριτον ἢ οἰκίαις τῆς αἰκῆς, κειδῶς ἡσυχίαν αἰστέ-
 ρου, ἢ πῶν ἐπὶ ψυχρῶν, πρὸς τὴν κλειματικὴν τῆς δουλείας.
 Διατῆτο ἢ αὐτὸς, ὑγιᾶντος ἄλογον πρέφουσαν τῆς γρηγορίας.
 ἢ ἔρω, ὅτι τῶς ἔχε ἡσυχίαν ἀπὸ καιρῶν, διὰ τὴν βαλῆν ἢ ἔχον
 πνευματικὸν πρὸς βοήθειάν τιν. μετὸ τὴν ἐδοκίμησε κόπτε ἢ
 πρὸς βαλῆν ὄντως μόνος τῆ. ἐκείνοι ἔμος δὲν ἐφῶν τῶν περὶ
 τῆς. εὐχαριστίας γρηγορίας ἢ αὐτῶν, ὅτι περισσότερο βαλῆν τῆ.
 παρὰ ὅτι ἔχον τὴν ὀφειλῆν. ἐβίβου, ἢ ἐκαμῆν παραίτησιν ἢ
 πρὸς αἰσῶν ἐξομολογῶν. ἔω ἢ καὶ δὲν ἐφῶν κειδῶς ἢ μῶν
 κῆς διακεντηκῶς τῶν αἰκῆς, τῶ κειδῶ αἰσῶν, ἢ πρὸς
 τῆς ὀλιγῶ καιρῶς, ἔχον πᾶν νέας κατηγορίας ἢ παραπο-
 νῶν, διὰ τῶς ἐπαρῶν κῆς τῶς ἀπορηθῆ πρότον.
 ἢ διὰ τῶν αἰσῶν σῶν, δὲν βῆν τῶς ἐξομολογῶ πλεον-
 κῆς γρηγορίας, οὐκ ἐπιπύριτον, ἢ τῶν ψυχρῶν τῆς τῶν.
 δουλείας, ἢ βῆν διατῆτο ἢ μόνον, τῶ τῶ ἀπορηθῆ ἐργῶ-
 φῶς ἢ κοντῶ τῶ ἀπορηθῶν, παρακινῶντες ἀπὸ τῶ ζερούου,
 ἐσύνθεσαν βιβλίον ὀλοκῶν, διὰ τῶ ἀπορηθῶς ὀνομασῶς
 αὐτῶ, ἢ κῆς κῆς (τῶ ὅτιον ἀπορηθῶ τῶ ἢ τῶ τῶ τῶ
 κῆς τῶ δὲ τῶ ἀπορηθῶ, ἢ ἢ κῆς. ἔμος κῆς ἢ αἰσῶν
 κῆς τῶ ἢ, ἢ ἀπορηθῶν ἢ μετῶ κῆς τῶ. ἐργῶν τῶ
 τῶ αἰσῶν τῶ δὲ, προβλέποντας ὅτι ἀπορηθῶ ἢ τῶ τῶ.
 ἢ τῶ ζερούου εὐχαριστίας τῶ ἔργων, πᾶ ἀπορηθῶ ἀπὸ τῶ κῆς.
 ἢ δὲ ἐργῶ πλεόν τῶ ἀπορηθῶ μόνος τῶ. Διατῆτο ἢ αὐ-
 τῶς, δὲν ἐργῶ τῶ τῶ, μετῶ προθυμῶς ἢ ἔργα τῶ κῆς
 ζερούου, ἢ ὅταν ἐργῶν ἢ τῶ κῆς, ἢ ἢ ἔργα ἀπορηθῶ
 κῆς, ἢ τῶν ἐργῶν ποικίλων ἀπὸ τῶ κῆς, βοηθῶντας τῶν
 μετῶ σῶν ἢ ἀπορηθῶ, ὡς τῶ τῶ ἀπορηθῶ ἢ τῶ
 τῶ ἀπορηθῶ. ἢ προβλέποντας μετῶ τῶ τῶ, ὅτι ἢ τῶ
 γορῶ

γραφή ἔχει νὰ μὴν ὄρ φωνῶς ἀπὸ τῆ ἀνάστατικῆν τῶν πατέρων, ἐ-
 ρημῶν τὸν πατέρα, ἢ ἀναστάτικῶν ἔρχεν μετὰ τὸν ἐσώτον τῶν πα-
 τερῶν ἕως τὸ φῶς ἔχεται ἵνα μὴ σκοπῆ ἡμᾶς κατὰ τὴν ἔ-
 τῶ ὅπου, ἂν καὶ ἢ μόνον εἰς τὸν χεῖρον ἀρμόζῃ νὰ γέεται,
 τὸ φῶς κατὰ μετοχήν δὲ, ἢ ἀπὸ τὸν λαόν, ἢ γὰρ κατὰ χεῖρον.
 ἀρμόζῃ ἢ εἰς τὰς ἀλῆς, ἢ ἐναρτεῖς χεῖρας, νὰ γέεται μετὰ,
 φῶς, ἢ ὄχι τὸ φῶς. ὡσὺν ὅτι ἔχον τὴν ἀρμόζῃν ἐπὶ ἀρμό-
 ζῃ φῶτος ἢ ἀρμόζῃ ἢ ἀπὸ τὸν ἀναστάτικῶν ὅτι ἔχει νὰ ἀρμόζῃ πατέρα
 ὅτι ἀρμόζῃ εἰς τὸν ἀναστάτικῶν, ἢ ἀρμόζῃν ἀπὸ τὸν ἀναστάτικῶν,
 ἢ τὸ ἔρχεται ἀπὸ τὸν ἀναστάτικῶν, ἢ ἀρμόζῃν ἀπὸ τὸν ἀναστάτικῶν,
 ἢ ἀρμόζῃν ἀπὸ τὸν ἀναστάτικῶν, ὅτι ἔχει νὰ γέεται τὸ μὴ-
 κατὰ, ἢ τὸ ἔρχεται. Ἐδῶ τεχνονομῶς νὰ ἀρμόζῃ τὸ μὴ κατὰ.
 Διὰ νὰ παραδοσῶ τὴν γῆν, εἰς τὴν γῆν, ἢ τὸ χεῖρον, εἰς τὸ χεῖρον.
 διὸτι τίποτε ἕτερον ἀλλ' ἐφάρμοζῃ εἰς τὸν κόσμον, διὰ τὸ τὸ,
 ἢ τίποτε ἕτερον, ἀλλ' ἐφάρμοζῃ νὰ παραδῶ μετὰ τὸν ἀναστάτικῶν.
 τὸν πατέρα ἕτερον, ὁ κατὰ ἕτερον.

Ἐδῶ χεῖρομῆκος μετὰ τῆ ἀρμόζῃν τὰ πατέρα ἀπὸ τῆ ἀρμόζῃν,
 ἢ ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν, ἀλλ' ἐφάρμοζῃ ὅμοι, νὰ τὴν ἀρμόζῃν, κα-
 τὰ εἰς τὸν χεῖρον τὸ χεῖρον, οἱ θεοὶ ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν
 ὅτι νὰ τὴν ἀρμόζῃν, ἢ νὰ τὴν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν τὸ εἰς τὸν
 μετὰ ἕτερον μετὰ ἕτερον ἡμέρῃ θεῶν ἀρμόζῃν, ἔχει νὰ ἀρμόζῃν ἢ
 τὸ τὴν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν, τὸν ἀρμόζῃν τὸν ἀρμόζῃν. Ἐν τῶν μετὰ
 ἀρμόζῃν, ἢ νὰ ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν, εἰς τὴν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν. ἀρμόζῃν ἀρ-
 με ἀρμόζῃν ὡς πατέρα μετὰ χεῖρον, ἀρμόζῃν τὴν ἀρμόζῃν ἀρ-
 με, ἢ τὴν ἀρμόζῃν τὴν ἀρμόζῃν κατὰ εἰς τὴν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν.
 ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν ὅτι ἀρμόζῃν τὸ ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν, ἀρμόζῃν ἀρ-
 ὅτι νὰ τὴν ἀρμόζῃν τὸ ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν, ἀρμόζῃν ἀρ-
 ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν, ἢ τὴν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν, ἢ τὸ ἀρμόζῃν τὴν ἀρμόζῃν.
 ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν ἢ τὴν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν, ἢ ἀρμόζῃν ἀρ-
 ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν ὅτι ἔχει τὴν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν ἀρμόζῃν.

38

Πραγματικῶν· καὶ τὰ τοῦ Πινετα φανεροῦν ἀπὸ τὸ ἐπὶ χρυσοῦν
 Διοτὶ ἔχοντι φουλακίην, χίην κοσμητικὴν διὰ τὰ χρυσοφύλακτα,
 τότε μετὰ ἡμέρας πέντε, ἀπὸ ἐπιπέδου ἐπὶ τὸ παρὶδωτον,
 τὴν ἐπιπέδου ἐπὶ τὴν χίην τῶν ἱεροφάντων· λεγόντες του,
 λάβει αὐτὴ Πίπτα, καὶ κριετὴ ὅτι σε φραπίση ὄφειος, κηθελῶ.
 ὁδὸ ἱεροφάντων τὸ χρῆμα· καὶ διατὶ βιάζετο Πίπτα, ὡς ἐπιπέδου
 πρῶτον ἐπὶ τὸ ἄκρον ὄρος, καὶ ὅταν δοκιμασίη, καὶ ἦεν ἀμαθῆ,
 καὶ ἔβη ὁ φαντασὶν διὰ τὴν χίην βαρῶρος· τὸ τελοῦν μὲν ἀδύνατον
 καὶ τὸ ἀμαθῆστα· ἐπὶ Πίπτα τὴν ἀποκρίνωσιν ἐπὶ φραπίσην
 καθεὸς μὴ φορᾶν ὅπου οὐ ἐπαρῶσαται διὰ τὴν ἐξομνηστικὴν
 τὴν ἀμαθῆστα, ὅτι σε παραδίδοι, καὶ τὸ πῖπτα μὲν, καὶ ἔχον τὸ
 ἐαυτοῦ μου· καὶ διὰ φραπίση πλεόν, διὰ χίην πηθυματι-
 καὶ μου Πίπτα, ἔως τέλει ζωῆς μου ἐξῆς ἀπὸ τὴν ἀποκρίνωσιν.
 ἐπιπέδου τῶν ὁ ἱεροφάντων πῖπτα ὁ χρῆμα ἀπόφασις,
 ἐφραπίσην· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὰ χρῆματα, καὶ τὰ
 ἐφραπίση ἔως ὅπου ἡμῶν ἀμαθῆ· καὶ τότε μὲν τὸ φραπίση
 ἐπὶ τὴν χίην ἀμαθῆ τὸ χρῆμα, καθὼς ἐπιπέδου ἀποκρίνωσιν.
 Πίπτα τὸν ἐπὶ τὴν χίην ἡμῶν ἱεροφάντων, καὶ ἔβηεν ἀπὸ
 φραπίση ἢ ἐπὶ τὴν φραπίση, ἢ ἐπὶ ὅπου ἐπιπέδου τὴν ἀμαθῆ καὶ
 ἐπὶ τὴν χίην, καὶ ἔβηεν ἀπὸ τὴν ὁ φραπίση τὸ τὸ χρῆμα
 κριετὴ τὴν ἀμαθῆστα, ἢ τὴν ἀμαθῆστα μὲν ἀμαθῆ, καὶ ἔβηεν
 τὸ χρῆμα καὶ, καὶ ἀμαθῆστα προπρῶτα τὸ χρῆμα
 τούτου γέροντὸ χρῆμα ἀμαθῆ, τὸ ἀμαθῆστα μὲν, καὶ ἐπὶ τὴν
 τὸ χρῆμα καὶ, καὶ κριετὴ, ἐπὶ τὴν φραπίση ἀποκρίνωσιν, καὶ
 ἀμαθῆστα τὸ χρῆμα ὅπου ἔβηεν τὴν χίην τὸ χρῆμα ὁ χρῆμα
 τὸ πῖπτα μὲν καὶ ἐπὶ τὴν χίην ἀπὸ χρῆμα ὁ χρῆμα
 καὶ ἀμαθῆστα τὸ χρῆμα, ὅπου ἔβηεν τὴν χίην ἀμαθῆστα, καὶ
 κριετὴ τὸ χρῆμα ἢ τὸ ἀμαθῆστα ἐπιπέδου ὅπου ἔβηεν, τὸ
 πῖπτα τὴν ἀμαθῆστα, καὶ τὴν φραπίση, ὅπου ἔβηεν
 ἐπὶ τὴν χίην τὸ χρῆμα, διὰ τὸ ἔβηεν τὸ χρῆμα ἔβηεν

2) ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

Φ, φ. 39ν (γραφή Φιλοθέου)

τόνον τ' καρδίας ὅταν δὴ τὴ σφραγματικῆ του ἐξουσιοδοτήται μο-
 ρού πρὸς τ' ἑαυτὸν, με βυθιτάτου δυνάμεων μου ἐπὶ ψυχῆ του.
 ἐπὶ τοῦ ὀρούσμου ἀπὸ ἐναγμού τ' ἡσθίας μου ὅθι καθεὶ λέγῃ ὅ-
 θος Ἰησοῦς ἡσθίας ἢ ἐγὼς ἐπινοήτος, ἢ ἀκούον πᾶσι, δυνά-
 ται ἐπινοήσασθαι τ' χάριν τῷ Θεῷ ἕως τ' ψυχῆν, τ' πρὸς ἄλλον
 ἡναγμοῦσιν. Ταῦτα δυνάμει καὶ ἕνα δυνάμει αὐτῆς γὰρ
 τὰ ἔχη· καὶ γὰρ τὴ φυλαγῆ, ἀλλὰ μετὰ τ' παντοειδῆς σωτηρίας τ'
 ἡσθίας του, καὶ πᾶσι τοιμερῆς ὁποῦ γὰρ κἀκεῖν πῶποτε εἰς τὸν
 ἐαυτοῦτον· καὶ ὅτι τ' πρὸς δεχέται ὁ ἄλλος ἡμῶν Θεός. κα-
 τὰ τὸ, κατὰ τὴν ἀποστολικήν, ἢ τὴ τὴ πᾶσι ἀποστολικήν, ὁ Θεός ἔκ-
 ἐστὸ δυνάμει καὶ ἕνα ἢ ἄλλα δυνάμει πρὸ ἐξουσιοδοτήται πᾶσι
 μὴ πᾶσι ἢ πᾶσι τὴ πᾶσι, ἢ οἱ κῶποι τοῦ ἑαυτοῦτον, καὶ ἢ
 κατὰ τὴν ἐπινοήσασθαι τ' ἐπινοήσασθαι πᾶσι. καὶ τὸ, ἢ δε-
 τ' πᾶσι μου, ἢ τ' κῶποι μου, καὶ ἢ πᾶσι τ' ἀποστολικῆς.
 καὶ ἐν τῷ ἐπινοήσασθαι ἡμῶν κῶποι τ' ψυχῆς ἡμῶν. λοιπὸν,
 ἀλλὰ δυνάμει γὰρ ἔχασθαι τὰ πᾶσι, ἢ ὅσοι καὶ δυνάμει, ἢ
 ἔχασθαι καὶ τὰ δυνάμει ἢ ἐπινοήσασθαι. ἢ δε ἢ ἀποστολικῆς ἢ δυνάμει,
 καὶ ἢ ἔχασθαι τὰ πᾶσι δυνάμει, ἢ μετὰ δυνάμει. ἐπινοήσασθαι. ἢ δε,
 καὶ τῶν δυνάμει, ἢ τῶν φανερόν ὅτι δυνάμει βεβαιὰ ἡμῶν,
 χαρῆς δυνάμει καθεὶ λέγῃ ὁ ἄλλος ἡμῶν, ἢ οἱ λοιποὶ πρὸς κῶποι.
 μὴ ἢ τῶν λοιπῶν, γὰρ καὶ δυνάμει τῶν, καὶ περὶ τ' τελεστικῶν
 παρηγορησῶν, τὸ ἀποστολικῶν πᾶσι ἡμῶν ἡσθίας. ὅπου πᾶσι
 ὁμοίαν μετὰ, καὶ τῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν. ἢ δε πᾶσι γὰρ δυνάμει
 τῶν ἀποστολικῶν, τὰ ἡμῶν χαρῆς γῆν; πᾶσι λέγω γὰρ δυνάμει τ'
 ποιοῦν καὶ κοινῶν συμφερόντων ἢ δυνάμει; ἢ ὅπου προ-
 πᾶσι τῶν χρόνων ἀρχῶν, καὶ ἀπὸ ἐπινοήσασθαι μετὰ τῶν
 ἡμῶν. καὶ μετὰ ἕως τὸ περιβοῦν τ' κατὰ ἡμῶν Θεοῦ τοῦ
 ἕως τὸ κοινῶν κατὰ τῶν λέγω, τὸ ἕνα Θεός. καὶ τὸ αὐτὸν
 ἡμῶν, ὅτι συχνά τῶν οἱ πᾶσι ἕως τ' ἡμῶν μετὰ τῶν ἢ
 κῶποι καὶ μετὰ τῶν ὅπου δυνάμει πᾶσι προσερχέσθαι,
κῶποι

και εὐαγγελίῳ ἐπιπέσει ἡς ἑορταζομένου ἐπιπέσει δὲ ἡμῶν, κυρίου
 και' ἀρχαῖς, καὶ ἡμετέρας ἐκείνης καὶ τὸ πᾶν ὅσον τὸ αἷμα, ἡ-
 λκῶς δὲ ἡμῶν ἐξ ἑσθραῖ καὶ μετ' αὐτόν, ἐκκράσιν, ἡμέ-
 ρα ἡ ἀπόστολος ἐπὶ Προσφύτας ἡμῶν ἡς ἡμετέρας ἀναμνηστικῶν
 Ἐν ᾧ ἔγραψεν ἐπὶ ἀπομνηστικῶν διὰ τὸ αἷμα, ἀπὸ τῆς καὶ τῆς
 ἡμετέρας ἀναμνηστικῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἡμετέρας, καὶ ποῦ
 ἀναμνηστικῆς καὶ τῆς ἡμετέρας, ὅπως ἐξήγηται καὶ ἀποδείξει
 5 καὶ ἀναμνηστικῆς ἡμετέρας, καὶ καὶ τῆς ἡμετέρας ἀναμνηστικῆς
 τοῦ Πάτρως, καὶ ποῦ ὁ χρῆσις ἀναμνηστικῆς ἡμετέρας τὸν ἑαυτοῦ
 καὶ ὅτι ἡμετέρας ἡμετέρας καὶ τῆς ἡμετέρας ἀναμνηστικῆς ὅπως
 μετὰ ἡμετέρας ἀναμνηστικῆς ἡμετέρας ἡμετέρας ὅπως ἡμετέρας
 Θεός καὶ ἀναμνηστικῆς, καὶ μετὰ ἡμετέρας ἡμετέρας καὶ ἡμετέρας
 ἀναμνηστικῆς, καὶ μετὰ ἡμετέρας ἡμετέρας καὶ ἡμετέρας ἡμετέρας
 καὶ ἡμετέρας ἡμετέρας, ἡμετέρας ἡμετέρας τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας
 διὰ τὸ ὅπως ἡμετέρας, καὶ ἀναμνηστικῆς ἡμετέρας καὶ τῆς ἡμετέρας
 ἀναμνηστικῆς ὅπως ἡμετέρας καὶ τῆς ἡμετέρας ἀναμνηστικῆς ἡμετέρας
 τῆς ὀρθοδόξου ὀρθοδόξου ἡμετέρας ἡμετέρας ὅπως ἡμετέρας
 10 καὶ τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας καὶ τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας καὶ τῆς ἡμετέρας
 τῆς Βασιλείας ἡμετέρας ἡμετέρας καὶ ὅπως ἡμετέρας ἡμετέρας
 κρῖσις οἱ ἀναμνηστικῆς ἡμετέρας ἀναμνηστικῆς ἡμετέρας, διὰ τῆς ἡμετέρας
 διὰ τῆς ἡμετέρας, καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας, καὶ τῆς ἡμετέρας, καὶ ὅτι ἡμετέρας
 ἡμετέρας ἡμετέρας, καὶ τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας ἡμετέρας ἡμετέρας
 15 καὶ αἰωνί, καὶ τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας καὶ τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας τῆς
 πρὸς μὲν καὶ μετὰ τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας οἱ καὶ τῆς ἡμετέρας
 ἡμετέρας ἡμετέρας τὸ ἡμετέρας ἡμετέρας τὸ κυρίου, τὸ ἡμετέρας
 τὸ ἐκ τῆς Πατρὸς ἀναμνηστικῆς ἡμετέρας τὸν Πατρί καὶ ἡμετέρας
 προσκυνοῦμεν, καὶ ἀναμνηστικῆς ἡμετέρας τὸ ἡμετέρας διὰ τῶν
 προφητῶν, καὶ ὅτι τῆς ἡμετέρας τὸ ἡμετέρας ἀναμνηστικῆς ἡμετέρας
 τῆς Πατρὸς καὶ τῆς ἡμετέρας, καὶ ποῦ ἡμετέρας τῆς ἡμετέρας, ὅπως
 20 καὶ τῆς ἡμετέρας τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας ἡμετέρας, καὶ ὅτι τὸ
 αὐτῶ

Φ, φ. 46ν (γραφή Φιλοθέου ἢ ἀπολογία τοῦ γέροντος Ἱεροθέου)

ἄλλοι δὲ ἀποδοῦναι ἴσως ἔτι καὶ ἄλλοι
 ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες
 ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες
 ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες

1818: ἰσοδυναμοῦντες

ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες

ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες
 ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες
 ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες
 ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες ἰσοδυναμοῦντες

180x, ματς, 6

70
 ἢ σήμερον ἀναρτήσω ἐπὶ ἀποστολῆς. ἔγωγε ὁ ἐργαζόμενος ὁ δα-
 μασιανός, δὲ μὴ ἔτι νὰ ἔχη συνάχεται διὰ τὸ πάλαι ἐξέ-
 ναν ὁ μοναχὸς, καὶ τὰ ἔργα διὰ μὴ ἔχασαι, ἔχοντα δαμασιανὸν.
 ἀποδοῦναι αὐτῷ ἀπὸ νάσανα, καὶ ἔργον ὁ μοναχὸς γέ-
 οντα καὶ ἀποδοῦναι ἑαυτῶν ἔτι νῦν, 200, καὶ ὅσα πάλαι δαμα-
 σιά, διὰ τὴν χεῖρα καὶ ἀνάγκη ὁ μοναχὸς, ὅσο νὰ ἔχῃ ὁ
 ἔργον ὁ μοναχὸς, καὶ πάλαι νὰ ἔχη νὰ χαρῶνται ὁ ἀποστολῆς
 500 ἀπὸ νάσανα, ἀποδοῦναι καὶ ἑαυτῶν γένηται καὶ δαμασιανὸν ὅσο
 ἔχοντα ἔτι ἢ ἄλλοι ὁ μοναχὸς, χροῖς ἐξέστη καὶ ἄλλοι
 ἐπὶ ἀποδοῦναι ἑαυτῶν καὶ ὅσο ἀποδοῦναι ἔτι ἢ, ἔχον καὶ πάλαι καὶ πάλαι
 ἔχοντα ὁ ἀπὸ νάσανα νὰ ἔχη νὰ χαρῶνται χροῖς ἄλλοι
 ἔχοντα καὶ ἄλλοι καὶ ἀποδοῦναι διὰ τὸ μὴ ἔχῃ. ἔχοντα
 καὶ διὰ τὴν ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ὡς ἐπὶ ἀποδοῦναι καὶ ἑαυτῶν γένηται
 καὶ διὰ τὴν ἔχοντα ἢ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἑαυτῶν, ἔτι χροῖς ὁ
 ἀποδοῦναι ἀπὸ νάσανα. ἀποδοῦναι ἐπὶ ἀποδοῦναι μαρτυροῦν καὶ ἑ-
 μίαν ἀποδοῦναι, ἔτι ἔχοντα καὶ ἀποδοῦναι.

Προσφιλῆς δαμασιανὸς ἐπὶ ἀποδοῦναι.
 ἔχοντα ὁ γένηται μαρτυροῦν
 ὁ ἀποδοῦναι γένηται μαρτυροῦν
 ἀποδοῦναι γένηται μαρτυροῦν, δαμασιανὸς ὁ ἀποδοῦναι ἔχοντα μαρτυροῦν

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Α'. Τῶν προλεγομένων, τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς
καὶ τοῦ ἐπιμέτρου

1. Κυρίων ὀνομάτων*

- Ἀγάθων ἱερομόναχος (κελλίου ἀγίου Σπυρίδωνος Καρυῶν Ἀγίου Ὄρους)
71, 84, 210
- Ἀγάπιος (Λάνδος) μοναχὸς ὁ Κρής 522₁
- Ἀθανάσιος ὁ Πάριος 17, 23, 137₁, 141₁₈, 142, 142₂₁, 150₅₈
- Ἀλιπράντης Νικόλαος Χρ. 65₅, 224₁₀, 236₄₆, 237₄₇, 240_{49,51}, 241_{53,54}, 242₅₅₋₅₈,
242-243₅₉, 244₅₉
- Ἀμβρόσιος ἱεροδιάκονος Ἐσφιγμενίτης 80, 85, 144, 145, 146, 147, 147₄₉,
150, 150-152₅₉, 213
- Ἀνανιάδης Λεωνίδας 217₁
- Ἀνανίας μοναχὸς (Ἱ.Μ. Ζωοδόχου Πηγῆς Πόρου) 162, 163₂₀
- Ἀνανίας ὁ Λαζὸς 76, 211
- Ἀναστάσιος (ἀδελφὸς Ἰωάννου Ἀγιονερίτη) 101, 102, 110
- Ἄνθιμος ὁ Σ', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 156
- Ἀραμπατζῆς Χρῆστος Ἀθ. 142₂₁
- Ἀρκάδιος γέρων Βατοπαιδινός 142₂₂, 195₅₄
- Ἀρκᾶς Νικόλαος Ἐμμ., ἀρχιμ. 142₂₁, 241₅₃
- Ἀρσένιος ἱεροδιάκονος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως 101₉₉
- Ἀρσένιος μοναχὸς (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 102, 102₁₀₄, 103₁₀₄
(Ἀρσένιος Καλυρᾶς), 106₁₁₆, 110, 111, 507
- Ἀτέσης Βασίλειος, Μητροπολίτης πρῶτην Λήμνου 104₁₁₃, 174₆₁

* Ὁ κυρίως ἀριθμὸς παραπέμπει σὲ σελίδα τοῦ παρόντος βιβλίου ὁ ἐκάστοτε ὑποσημειούμενος ἀντιστοιχεῖ εἰδικώτερα σὲ ἀριθμὸ παραπομπῆς. Τὰ ὀνόματα ποὺ φέρουν ἀστερίσκο ἀφοροῦν στίς (κατὰ κόσμον καὶ μοναχικῆς) ὀνομασίες τοῦ γέροντος Ἱεροθέου. Σημειωτέον, ἐπιπροσθέτως, ὅτι ὀνόματα ἁγίων, προφητῶν κ.λπ. δὲν εὐρετηριάσθησαν ἐδῶ, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τῶν ἁγίων ἐκείνων πατέρων ποὺ μνημονεῦνται ὡς ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς.

- Βασιλειάδης Παφνούτιος 65₂
 Βασίλειος ὁ Μέγας 199, 204₈
 Βελιτσκόφσκι Παΐσιος 137₁
 Βερίτης Γεώργιος 137₁, 141₂₀, 188₂₁₋₂₂
 Βέτιμης Παντελεήμων Στ. 183₉₀
 Βλάχος Ἱεροθέος, Μητροπολίτης Ναυπάκτου 116₁₄₉
 Βολταΐρος 23
 Βότσης Νικόλαος 28₃
- Γαβριήλ ιερομόναχος (κελλίου ἀγίου Σπυριδῶνος Καρυῶν Ἁγίου Ὄρους)
 71, 84, 210
 Γεδεών Μανουήλ Ἰ. 79₇₉, 140₁₃, 142₂₂, 145₃₇, 147₄₉, 148₅₂, 151₅₉, 154_{62-63,65},
 156₆₈₋₆₉, 191-192₃₉, 236₄₅
 Γεδεών μοναχός (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 103, 104₁₁₂, 110, 111
 Γεράσιμος, Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης 72, 72₅₈, 84, 88, 124
 Γεράσιμος διδάσκαλος ἐκ Σκιάθου 108, 108₁₁₉, 110, 112, 161, 163₂₀, 164,
 173, 176, 505, 506
 Γεράσιμος (Ράλλης), Μητροπολίτης Αἰγίνης Ὑδρας καὶ Πόρου 102₁₀₄, 106-
 107₁₁₆, 174₆₁, 176
 Γεράσιμος μοναχός (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 103, 110, 111, 507
 Γερμανός, ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν 26
 Γερμανός ιερομόναχος, ἡγούμενος Ἰ.Μ. ἀγίου Γεωργίου Φενεοῦ 189₂₆
 Γερμανός μοναχός 109₁₂₂
 Γερμανός πνευματικός 516
 Γεώργιος ιεροδιάκονος Μαϊῶτης ἐκ Κυθωνίας 523₁
 Γεώργιος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως 101, 110, 230, 230₁₄
 Γεώργιος ἐκ Μάνης 103, 110
 Γεώργιος Οἰκονόμου, ἱερεύς 164, 165, 503₁, 512
 Γεώργιος ὁ Σολιώτης, ἐκ Κλουκίων 99, 99₉₁, 100, 109
 Γεώργιος (πατὴρ γέροντος Ἱεροθέου) 65, 66₇, 83, 208, 243₈₉
 Γεώργιος Χατζῆ-Γκιώνη 512
 Γιαννουλάτος Ἀναστάσιος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας 64₁, 138₁
 Γιαχανατζῆς Π. 70₃₉
 Γκίκιζας Ἀντώνιος ὁ Κρανιδιώτης, ἡγούμενος Ἰ.Μ. Πρ. Ἡλιοῦ Ὑδρας 177₇₇
 Γλυκῆς Νικόλαος ἐξ Ἰωαννίνων 523₁
 Γρηγέντιος Ἰβερίτης, ἀρχιμ. 523₁
 Γρηγόριος, ἡγούμενος Ἰ.Μ. Ζωοδόχου Πηγῆς Πόρου 85, 162, 163, 163-
 164₂₀
 Γρηγόριος ιερομόναχος ὁ Ποριώτης 150₅₈

- Γρηγόριος μοναχός (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 100, 100⁸⁶, 106¹¹⁶, 109, 112
- Γρηγόριος ὁ Ε', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 20, 77⁷⁸, 78, 79⁷⁹, 85, 153, 156
- Γρηγόριος ὁ Σ', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 156
- Γρηγόριος ὁ Θεολόγος 17, 199, 205⁸
- Γρηγόριος Χατζῆ-Σταμάτη, ἱερεὺς 224⁹
- Γριμάνης Σταῦρος 37
- Δαμασκηνὸς ἱερομόναχος (υἱὸς τοῦ ποτὲ Νίκα Ἀναγνώστη Παντελεῆ) 167, 167³⁴, 168³⁴⁻³⁵, 169, 169³⁶, 177⁷⁷, 179-180⁷⁹, 515, 516, 517²
- Δαμιανὸς τοῦ Κωνσταντῆ Ντζανῆ 516
- Δανασσῆς-Ἀφεντάκης Ἀντώνιος 38
- Δελικάνης Καλλίνικος, ἀρχιμ. 155⁸⁶
- Δημαμᾶ Μαρίνα 19
- Δημαμᾶς Μιχαήλ 19
- Δημητριάδης Θεόδωρος Δ. 161⁸
- Δημήτριος ἱερεὺς 168³⁴
- Δημήτριος μοναχός (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 106, 107¹¹⁷, 109¹²², 110, 112, 112¹²⁸, 507
- Διαμαντοπούλου Ἀναστασία Διαμ. 162¹⁰
- Διονύσιος ὁ Ἐπιφανιάδης 141²⁰, 177⁷⁷, 188, 188-189²²
- Διονύσιος ὁ Ζαγοραῖος 200-201⁴, 247¹
- Διονύσιος ὁ Σιατιστεύς 65⁵, 71, 72, 72⁵⁷, 73, 73⁶², 75, 75⁶², 84, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 123, 125, 185, 191, 191³⁹, 192, 192³⁹⁻⁴⁰, 193, 193-194⁵¹, 195, 195^{51,54}, 196-197⁵⁴, 197-198⁶², 198⁶³, 210, 228, 229, 229¹⁰, 230, 233, 235
- Δοσίθεος μοναχός (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 105, 105¹¹⁶ (Δοσίθεος Ἰωαννίδης), 110, 111, 507
- Δραγάτσης Ἰάκωβος Χ. 161⁹
- Δωρόθεος ἱερομόναχος (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 105, 105¹¹⁶ (Δωρόθεος Νικολαΐδης), 106-107¹¹⁶, 110, 111, 177⁷⁷, 231, 232²², 507
- Ἐπιφανιάδης Παναγιώτης 141²⁰, 189^{22,23}
- Εὐγένιος, ἡγούμενος Ἱ.Μ. ἀγίου Γεωργίου Φενεοῦ 169³⁶
- Εὐγένιος (Οἰκονόμου), Ἀρχιερεὺς Σκοπέλου καὶ Σκιάθου 104, 104-105¹¹³
- Εὐθύμιος ἱερομόναχος 142-143²³
- Εὐθύμιος μοναχός (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) ἓνας τῶν γραφῶν τοῦ Βίου) 98, 98⁸³⁻⁸⁴, 109, 111, 112, 218, 219³, 220, 227, 228, 228⁴, 229,

- 229^{4,10}, 230, 230¹⁴, 232, 233, 235⁴², 245⁶⁰
 Εὐθύμιος ὁ Βυζάντιος (ιερομόναχος τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου ἡγούμενος Ἱ.Μ. Πρ. Ἡλιοῦ Ὑδρας) 101, 101¹⁰⁹, 103, 105, 105¹¹⁵⁻¹¹⁶, 110, 111, 177, 177⁷⁷, 179⁷⁸⁻⁷⁹, 180, 180⁷⁹, 183⁹⁰, 223⁹, 230, 230¹⁴, 231, 231¹⁵, 232, 238⁴⁷, 505, 506, 507, 511, 512, 515, 517, 517²
 Εὐστρατιάδης Σωφρόνιος 195-196⁵⁴
 Ἐφραΐμ ἱερομόναχος (θεῖος γέροντος Ἱεροθέου) 67²¹, 185¹, 208
- Ζερβάκος Φιλόθεος, ἡγούμενος Ἱ.Μ. Λογγοβάρδας Πάρου 188²⁰, 222, 222⁹, 223, 224¹⁰, 248, 248³
 Ζουρντοῦ-Λεούση Φιλία 508¹
 Ζώταλης Ἱερόθεος, ἡγούμενος Ἱ. Μ. Παναγίας Ὑδρας 167-168³⁴
- Ἡλίας ἱερεὺς, ὁ ἐν Ἱ.Μ. Φανερωμένης ἀσκήσας 243⁵⁹
 Ἡλιοῦ Φίλιππος 523¹
 Ἡρόστρατος 23
- Θέμελης Χρυσόστομος, Μητροπολίτης Μεσσηνίας 81⁸⁴
 Θεοδόσιος ἱερομόναχος (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 103, 105, 105¹¹⁵, 109, 111, 507
 Θεοδοσίου Πάνος ἐξ Ἰωννίνων 150⁵⁸
 Θεόδουλος μοναχός 522¹
 Θεοδώρητος ἱερομόναχος Ἀγιορείτης 137¹, 139⁵
 Θεοδώρητος μοναχός Ἀγιαννανίτης 150, 151⁵⁹, 154⁶⁵
 Θεόδωρος ὁ Στουδίτης 232-233²³, 237-238⁴⁷
 Θεοδώρου Ἀνδρέας 142²¹
 Θεόκλητος μοναχός Διονυσιάτης 137¹, 139, 139⁴, 142²², 143²³, 145^{36,38}, 148⁵², 150⁵⁶⁻⁵⁷, 151⁵⁹, 153⁶⁰, 191³⁴
 Θεολόγος ἱερομόναχος 41
 Θεολόγος μοναχός 74⁶²
 Θεοφάνης ἱερομόναχος (νέας σκήτεως ἀγίου Παύλου Ἀγίου Ὄρους) 75, 75⁶⁵, 84, 211
 Θεόφιλος, Μητροπολίτης Ἀθηνῶν 189²³
 Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος 522¹
- Ἰάκωβος ἱερεὺς ἐκ Μυτιλήνης 97⁷⁷
 Ἰάκωβος ἱερομόναχος (νέας σκήτεως ἀγίου Παύλου Ἀγίου Ὄρους) 75
 Ἰγνάτιος ὁ ἐρημίτης 92
 Ἰγνάτιος ὁ Ξανθόπουλος 95⁶⁵

Ἱερεμίας ὁ Δ', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 147⁴⁹

Ἱερόθεος* 20, 21, 23, 24, 25, 31, 32, 35, 36, 37, 38₁, 39, 39₂, 63, 63₁, 64₁, 65₅, 66_{7,11}, 69_{33,35,39}, 71₄₉, 72, 72_{57-58,73}, 73_{59,62}, 74, 74₆₂, 75, 75₆₂, 76, 77, 77-78₇₈, 79₇₉, 80, 81, 82, 83_{94,96}, 84, 85₉₉, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 97_{77,80,82}, 98, 99, 99_{90,94}, 100₉₄₋₉₆, 101, 101₉₉, 102₁₀₄, 103, 104, 104₁₁₂, 105_{113,115-116}, 106, 107₁₁₇, 108, 108₁₁₈₋₁₁₉, 109, 109₁₂₂₋₁₂₃, 110, 111, 112, 112₁₂₈, 112-113₁₂₉, 114, 115, 116, 119, 120, 121, 122-123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 130_{78,82}, 131₈₃, 132, 133₉₂, 135, 137, 140, 141, 143, 144, 145, 145_{38,40}, 146, 147₄₉, 148₅₂, 149, 151-153₅₉, 154, 155, 155₆₆, 155-156₆₇, 157, 157₇₁, 159, 160, 160₄, 161, 162, 163, 163₂₀, 164, 164₂₀, 165, 165₂₉, 166₃₁, 169, 170, 170₄₃, 171, 172, 173₅₂, 174, 175, 176, 177, 177₇₇, 179₇₉, 180, 180₈₅, 181₈₆, 182, 183₉₀, 185, 185₁, 186, 186₂, 187, 187_{11,13}, 189, 189₂₆, 190, 191, 192₄₀, 193, 193₅₁, 194₅₁, 195, 196₅₄, 197, 198, 198₆₂, 199, 199₁, 200, 200-201₄, 202, 202₄, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 217, 218, 219, 219₄₋₅, 220, 220₆, 221, 222₉, 224₁₀, 227, 228, 228₄, 229, 229₁₀, 230, 230₁₄, 231, 232, 232₂₃, 233, 235, 235₄₂, 236-239₄₇, 243-244₅₉, 245₆₀, 247, 248, 249₅, 251, 499, 502, 502₁, 503, 503_{1,3-4}, 504, 507, 508-509₁, 512, 513, 523, 524

Ἱερόθεος Ἰωάννου ὁ Βοσυνιώτης 240, 241₅₂

Ἱερόθεος, Μητροπολίτης Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης 32, 38₁, 40, 41, 217₁

Ἱερόθεος μοναχός (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 107₁₁₇, 108, 108₁₁₈, 110, 112, 112₁₂₈

Ἰαρίων* 71, 84, 210

Ἰαρίων μοναχός (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 102, 109, 111

Ἰμπραήμ πασᾶς 28₃, 241

Ἰσαὰκ ἐπίσκοπος Νινευί ὁ Σύρος 131, 131₈₃

Ἰστυρίδης Δῆμος 142₂₂

Ἰωακείμ ἱερομόναχος 237₄₇

Ἰωακείμ ὁ Γ', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 155₆₆

Ἰωάννης* 21, 66, 67, 83, 187, 208, 209

Ἰωάννης, Ἀρχιεπίσκοπος Μύρων 198₆₂

Ἰωάννης ὁ Ἀγιοερίτης 99, 101, 102, 109

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος 95, 95₆₃, 192, 199, 204₅, 207₁₁, 501

Ἰωάσαφ ἱερομόναχος (σκήτewς ἀγίου Δημητρίου Ἀγίου Ὀρους) 97₇₇, 130, 130₈₁, 133₉₂, 241, 241₅₃

Ἰωάσαφ Ἰβηρίτης 145

Ἰωσήφ* 68, 70, 83, 160, 202₄, 209

Ἰωσήφ Βατοπαιδινός 145, 145₃₆

- Καλαμάκης Διονύσιος Χ. 41
 Καλαφάτης Έμμανουήλ Π. 159₁
 Καλλιανός Κωνσταντίνος Ν. 104-105₁₁₃
 Καλλιγᾶς Πᾶνος Κ. 166₃₀
 Καλλίνικος ἱερομόναχος, πρῶην ἡγούμενος Μονῆς ἁγίας Μαρίνης 98, 98₈₉,
 99₉₄, 100, 100₉₅, 109
 Καλλίνικος ὁ Ε', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 85, 77, 77₇₈, 78, 79₇₉,
 154, 155, 155₆₆, 156₆₇
 Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος 95₆₅
 Κανελλοπούλου Ἐλευθερία 37
 Καραθανάσης Ἀθανάσιος Ε. 142₂₁
 Καραϊσαρίδης Κωνσταντίνος, πρωτοπρ. 143₂₃
 Καραμανίδου Ἄννα Σ. 143₂₃
 Καραμῆτσος Γιάννης Ἀ. 14₁, 64₁, 73₅₉
 Καραμῆτσος Ἱερόθεος, ἱερομόναχος 41
 Καραμπέτσου Ἀθηνᾶ Ἀ. 142₂₁
 Καρανικόλας Παντελεήμων Κ., Μητροπολίτης Κορίνθου 66₁₃, 190₂₆, 253₃₆
 Κολιτσάρας Ἰω. Θ. 143₂₃, 150₅₇, 153₆₀
 Κολοκοτρώνης Θεόδωρος 183₉₀
 Κόντερης Θεόδωρος 159₁
 Κοσμᾶς ἱερομόναχος (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 100, 100₉₅, 109,
 111, 124, 507
 Κοσμᾶς μοναχὸς ἐκ Καρπάθου 196₅₄
 Κουλούρας Ἀθανάσιος, ἀρχιμ. 178₇₇
 Κουντουριώτης Λάζαρος 23
 Κουτίβας Σταῦρος Ἀ. 64₂, 66₁₃
 Κούτσας Συμεὼν Π., ἀρχιμ. 201₄
 Κουφογιάννη Πανωραία 37
 Κριεζῆς Γεώργιος Δ. 113₁₂₉, 159₁, 166₃₁, 181₈₆
 Κρουσταλάκης Γεώργιος Σ. 64₁, 65₅, 138₁
 Κτενᾶς Χριστοφόρος 142₂₂
 Κυπριανὸς μοναχὸς ὁ Σικοῦρτος 190
 Κυριακὸς Διομήδης 160₅
 Κύριλλος ἱεροκέρυξ ὁ Πάριος 239₄₇
 Κωνσταντινίδης Έμμανουήλ Ἰ. 175₆₁
 Κωνσταντίνος (ἀνηψιὸς γέροντος Ἱεροθέου) 98, 109, 112, 112₁₂₈
 Κωνσταντίνος Νεομάρτυς ὁ Ὑδραῖος 13, 18, 19 (Κωνσταντίνος Δημαμᾶς),
 20, 32
 Κωστόπουλος Ἱερόθεος ὁ Ὑδραῖος, ἡγούμενος Ἰ.Μ. Πρ. Ἡλιοῦ Ὑδρας 177₇₇

- Lamberz Erich 194⁵¹, 196⁵⁴
 Λάμπρος Σπυρίδων Π. 196⁵⁴
 Λάμπρου Σουλτάνα Δ. 143²³
 Λεβεντίνος Ίγνάτιος, ιερομόναχος 237⁴⁷
 Λέκκος Ευάγγελος Π. 160¹
 Λεόντιος, επίσκοπος Νεαπόλεως Κύπρου 70³⁹
 Λιβαδάρας Νικόλαος Α. 233²³, 237⁴⁷, 239⁴⁷
 Λιγνός Αντώνιος 14¹, 81⁸⁴, 101¹⁰⁰, 104¹¹², 105¹¹⁶, 113¹²⁹, 114¹²⁹, 159¹, 163-
 164¹²⁰, 165-166³⁰, 167³³⁻³⁴, 168³⁵, 169³⁶⁻³⁷, 170⁴³, 171-172⁴⁸, 174⁶¹, 177⁷⁷,
 179⁷⁸, 189²², 231¹⁵, 232²², 508¹, 514⁶
 Λίτσας Ευθύμιος Κ. 194⁵¹, 196⁵⁴
 Λογοδότης Κωνσταντίνος 37
- Μακάριος ιερομόναχος, ηγούμενος Ί.Μ. αγίου Γεωργίου Φενεού (θεός γέ-
 ροντος Ίεροθέου) 66, 67, 67²¹, 83, 185, 187, 187¹²⁻¹³, 189, 189²⁶, 209
 Μακάριος ο Νοταράς, Αρχιεπίσκοπος Κορίνθου 17, 23, 27, 141, 141¹⁸
 Μακρής Σπυρ. 137¹
 Μαλάμω (μήτηρ γέροντος Ίεροθέου) 65, 66, 66⁷, 83, 123, 185, 186, 187¹¹,
 208, 243⁵⁹
 Μαμαλάκης Ίωάννης Π. 72⁵⁵
 Μανίκης Αντώνιος Ν. 14¹, 63¹, 73⁵⁹, 80⁸⁴, 104¹¹², 107¹¹⁷, 113-114¹²⁹, 159¹,
 165³⁰, 166³⁰⁻³¹, 167³⁴, 168³⁵, 169³⁶, 171-172⁴⁸, 174⁶⁰, 175⁶¹, 178⁷⁷, 179⁷⁸,
 183⁹⁰, 223⁹
 Μανουήλ εκ Κωνσταντινουπόλεως 101, 110, 230
 Μάρκος άββās ο άσκητής 192
 Μαστρογιαννόπουλος Ήλιος, άρχιμ. 63¹, 64², 65⁵, 73⁵⁹, 74⁶², 76-77⁷⁷, 81⁸⁴,
 100⁹⁴, 137¹, 148⁵², 188²⁰, 189²²⁻²³, 190³³, 191³⁵, 218², 229⁹, 230¹⁴, 236⁴⁷,
 248³
 Ματθαίου Βίκτωρ 70³⁹
 Μαυροκορδάτος Άλέξανδρος 28³
 Μεταλληνός Γεώργιος Δ., πρωτοπρ. 37, 38, 40, 137¹, 142²¹, 206¹⁰
 Μηλιαράκης Αντώνιος 159¹
 Μητροφάνης ιερομόναχος (Ί.Μ. αγίου Γεωργίου Φενεού) 187
 Μιαούλης Ανδρέας 29, 29⁴, 30, 30⁵, 31
 Μιαούλης Αντώνιος Α. 80⁸⁴, 99, 107¹¹⁷, 109, 112, 112¹²⁸, 113¹²⁹, 159¹, 167³¹,
 178⁷⁷, 513⁶
 Μουσταίτζης Νικόλαος 516
 Μουστάκης Βασίλειος 205⁹

- Μπαρούσης Νικόδημος, ἀρχιμ. 39, 64¹⁻², 65⁵, 67¹⁵, 73⁵⁹, 75⁶⁵, 76^{71,73}, 77⁷⁷,
81⁸⁴, 98⁸⁸, 99⁹¹, 101⁹⁹, 141²⁰, 145³⁷⁻³⁸, 225¹¹, 236-237⁴⁷, 244⁶⁰
- Μποροβίλος Γ.Ε. 137-138¹
- Μπούας Χρυσόστομος Σ. 81⁸⁴
- Μπουδούρης Γ. 70³⁹
- Μπουμπουλίνα (Λασκαρίνα) 161
- Μπουντούρης 29-30⁴
- Μπουντούρης Σταμάτιος 24, 97⁷⁷, 175
- Μύρικλης Ίωάννης 159¹, 166³⁰
- Μυστακίδης Βασίλειος Ά. 72⁵⁸
- Μωραϊτίδης Άλέξανδρος 141²⁰, 188, 188²⁰⁻²², 189²³, 218, 222, 222-223⁹,
224, 224⁹, 244⁶⁰ (καί ως μοναχός Άνδρόνικος), 247, 248, 248³⁻⁴
- Μωραϊτίδης Ίωάννης 223⁹
- Μωυσής μοναχός Άγιορείτης 63¹, 65⁵, 73⁵⁹, 81⁸⁴, 189²²
- Ναθαναήλ ιερομόναχος 169, 170, 170⁴³, 171, 171-172⁴⁸, 177⁷⁷, 179⁷⁹, 180,
180⁷⁹, 181, 181⁸⁶, 503³, 511, 512, 513, 513³, 514, 514⁷, 515, 516, 517
- Νεόφυτος ιεροδιάκονος Καυσοκαλυβίτης 139⁵
- Νεόφυτος μοναχός ό Σκοῦρτος 190
- Νήφων ιερομόναχος, κτίτωρ Ί.Μ. Εὐαγγελισμοῦ Σκιάθου 141, 141²⁰
- Νικηφόρος Ίβηρίτης 145, 145³⁷
- Νικηφόρος ιεροδιάκονος 240
- Νικόδημος Άγιορείτης 17, 18, 20, 22, 39⁴, 80, 137¹, 141¹⁹, 142, 142²², 142-
143²³, 144, 145^{36,38}, 147⁵⁰, 148⁵², 149⁵², 150, 150⁵⁶⁻⁵⁸, 151, 152, 152⁵⁹,
153⁶⁰, 191, 191^{34,36}, 247
- Νικολαΐδης Άρσένιος ό Ύδραϊός, ήγούμενος Ί.Μ. Πρ. Ήλιού Ύδρας 177-
178⁷⁷
- Νικολαΐδης Παρίων ό Πελοποννήσιος (Κυνουριεύς), ήγούμενος Ί.Μ. Πρ.
Ήλιού Ύδρας 177⁷⁷
- Νικολάκης Ίεροθέος, ἀρχιμ., προηγούμενος Ί.Μ. Λογγοβάρδας Πάρου 40,
221⁸, 224, 224¹⁰
- Νικόλαος (άνηψιός γέροντος Ίεροθέου) 98, 102, 109
- Νικόλαος (γραμματικός) 516
- Νικόλαος έκ Κωνσταντινουπόλεως (πατήρ Εὐθυμίου τοῦ Βυζαντίου) 103,
110, 112, 112¹²⁸, 231
- Νικολόπουλος Παναγιώτης Γ. 232²³
- Ντρένιας Λάζαρος 168³⁴
- Οἰκονομίδης Δημήτριος Β. 142²¹

- Οικονόμου Ἀντώνιος 26
 Ὀρλάνδος Ἀναστάσιος Κ. 161₅
- Παναγιώτης (ἀνηψιὸς γέροντος Ἱεροθέου) 98-99, 109, 112, 112₁₂₈, 507
 Πανάρετος, Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας (θεῖος γέροντος Ἱεροθέου) 67₂₁,
 68, 68₂₆, 75₆₅, 83
- Πανταζόπουλος Νικόλαος Ἰω. 81₈₄
 Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος 188₂₂
 Παπαδόπουλος Ἀβέρκιος 65₂
 Παπαδόπουλος Δ. 64₁
 Παπαδόπουλος-Κεραμεὺς Ἀ. 72₅₈
 Παπαδόπουλος Κύριλλος, ἱεροκήρυξ 242₅₆
 Παπαδόπουλος Στυλιανὸς Γ. 141₁₈
 Παπαθεοδώρου Παναγ. Θ. 65₂
 Παπακυριακοῦ Γερμανὸς (Νόσης) ὁ Ὑδραῖος, ἡγούμενος Ἱ.Μ. Πρ. Ἡλιοῦ
 Ὑδρας 177-178₇, 225
- Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντῖνος 29
 Παπουλίδης Κωνσταντῖνος Κ. 18₂, 137₁, 138, 138₂, 139_{5-6,8}, 141₁₈, 143₂₃,
 145₃₈, 148₅₂, 150₅₆₋₅₇, 151-152₅₉, 153₆₀, 154₆₄₋₆₅, 155₆₆, 156₆₉₋₇₀
- Παρθένιος ἱερομόναχος ὁ Σκοῦρτος 71₅₁, 84, 87, 141, 141₁₉, 185, 190, 190₂₉,
 191₃₆, 210
- Πάσχος Π.Β. 36, 37, 38, 40, 40₅, 143₂₃, 150₅₈
 Πατρίκιος Ἰωάννης 81₈₄
 Παυλόπουλος Νικόδημος, ἀρχιμ. 143₂₃
 Περσελῆς Ἐμμανουήλ 37, 38
 Petit Loui 137₁
 Πέτρος (φιλόχριστος Σπετσιώτης) 109₁₂₂, 161
 Πιέρρος Νικ. Δ. 65₂
 Πολίτη Μαρία Α. 105₁₁₃
 Πολίτης Λίνος 105₁₁₃, 182₈₇, 217₁
 Ποτλῆς Μ. 77₇₈
 Πουκεβίλ 31₅
 Πουλάκης Γ. 161₉
 Πραματάρης Ἱεροθέος ὁ Πελοποννήσιος, ἡγούμενος Ἱ.Μ. Πρ. Ἡλιοῦ Ὑδρας
 177-178₇
- Προκόπιος, πρῶην Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 236₆₅
 Πρωτοψάλτης Ἐμμανουήλ Γ. 114₁₂₉
- Ράλλης Γ. Α. 77₇₈

- Ράντοβιτς Ἀμφιλόχιος, Μητροπολίτης Μαυροβουνίου 137₁
 Ρηγόπουλος Βασίλειος 196₅₄
 Ριγάνης Θανάσης 64₂
 Ρουμάνη Ἰωάννα Στ. 162₁₀, 240₄₈
 Rydén Lennart 70₃₉
- Σάββας ἡγούμενος 154
 Σάββας μοναχός (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 101, 101₁₀₀, 110, 111, 507
 Σαγκριώτης Ἐμμανουὴλ Δ. 65₅, 234₂₆, 236₄₆, 236-237₄₇, 239₄₇, 240₄₇₋₅₁, 241₅₂₋₅₄, 242₅₅₋₅₉, 243₅₉, 245, 245₆₁
 Σάθας Κ. 75₆₅
 Σαραντόπουλος Χρῆστος, ἱερεύς 65₂
 Σαρδελῆς Κώστας 137₁
 Σάρος Νικόλαος 523₁
 Σαχίνης Γεώργιος Ν. 104₁₁₂, 159₁, 166₃₀, 171₄₈, 175₆₁, 183₉₀
 Σεραφεῖμ Καρακαληνός, ἀρχιμ. 523₁
 Σιλβεστρος ἐρημίτης ὁ Καππαδόκης 18, 19
 Σισώης ἱερομόναχος 241
 Σκάγκος Γερμανός, ἡγούμενος Ἱ.Μ. Πρ. Ἡλιοῦ Ὑδρας 177₇₇
 Σκάγκος Εὐθύμιος, ἡγούμενος Ἱ.Μ. Πρ. Ἡλιοῦ Ὑδρας 41, 177-178₇₇
 Σκαλιστῆς Στέφανος Κ. 522-523₁
 Σκεντέρμπεης 14
 Σκουτέρης Βασίλειος Κ. 141₁₈
 Σμυρνάκης Γεράσιμος 75₆₅
 Sokolov I.I. 155₆₆
 Σούκη Μαριάννα 41
 Σούκης Ἰωάννης 41
 Σπανόπουλος Γιάννης 141₂₀, 189₂₂
 Σπηλιώτης, πρωτομαίστρω 179₇₈
 Στάθης Γρ. Θ. 37, 38, 40
 Σταματίου Ἰωάννης Σταμ. 161₉
 Σταυρόπουλος Ἀλέξανδρος 37, 38
 Στέφανος, Μητροπολίτης Νικομηδείας 200
 Στέφανος μοναχός ὁ Σκοῦρτος 190
 Στηθάτος Νικήτας 200, 201₄
 Στρογγύλης Γρηγόριος ὁ Κυδωνιεύς, ἡγούμενος Ἱ. Μ. Πρ. Ἡλιοῦ Ὑδρας 177₇₇
 Συμεὼν μοναχός (τῆς συνοδείας γέροντος Ἱεροθέου) 108, 108₁₁₈, 110, 112,

112¹²⁸Συμεών ὁ εὐλαβής 202⁴Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος 95, 96, 96⁷¹, 108¹¹⁸, 143, 192, 200, 200-201⁴,
202, 202⁴, 233²³, 247, 247¹Σωτηρίου Γεώργιος Ἄ. 161⁵Ταχιάος Ἀντώνιος - Αἰμίλιος Ν. 137¹Τζώγας Χαρίλαος Σ. 137¹, 140¹⁵, 141²⁰, 145³⁸, 148⁵², 151-152⁵⁹, 153⁶¹,
154^{62,65}, 156⁶⁹, 189²³Τριανταφυλλόπουλος Ν.Δ. 188²¹⁻²²Τσάλλη Μίνα 161⁵Τσαμαδός Ἀναστάσιος 28³Τωμαδάκης Νικόλαος Β. 523¹Φερέτης Μ.Η. 174⁶¹Festugière A.J. 70³⁹Φίλιας Γεώργιος Ν. 139⁷Φιλόθεος ἱερομόναχος (ἀδελφὸς γέροντος Ἱεροθέου) 65⁵, 66⁷, 73⁶², 75, 84,
97, 100⁹⁶, 105¹¹⁶, 109, 111, 112, 130⁷⁸, 131⁸³, 210, 218, 219⁴, 220, 227,
228, 228⁴, 232, 232-233²³, 233, 235, 235⁴², 236, 236⁴⁵, 236-239⁴⁷, 240,
240^{48,50}, 241, 241^{52,54}, 242⁵⁶, 243⁵⁹, 244, 244⁵⁹, 245⁶⁰, 248, 509¹Φραγκούλας Ἰωάννης Ν. 104¹¹³, 141²⁰, 188²¹⁻²²Χαλδαιάκης Ἀχιλλεὺς Γ. 32, 37, 38, 38¹Χαλιορῆς Νικόλαος Γ. 63¹, 73⁵⁹, 113¹²⁹, 159¹, 165²⁹⁻³⁰, 166³¹, 167³³⁻³⁴, 169³⁶,
171-172⁴⁸, 173⁵², 174⁶⁰, 176⁷⁵, 177⁷⁷, 179⁷⁸, 180⁸⁵, 181⁸⁶, 182⁸⁸, 183⁹⁰, 231¹⁵,
503⁵, 504⁶Χαραλαμπίδης Κωνσταντῖνος 192³⁹, 196⁵⁴

Χαρίτων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως 103, 105, 110

Χατζηρώτης Ἰ.Μ. 72⁵⁵

Χατζίνας Ἰωάννης 41

Χελιώτης Δημήτριος Γκίκας, ἱερέυς 101¹⁰⁰, 104¹¹², 105¹¹⁶, 159¹, 165-166³⁰,
167³⁴, 168³⁵, 171⁴⁸, 174⁶¹, 177⁷⁷, 179⁷⁸, 189²², 231¹⁵, 232²²Χρήστου Παναγιώτης Κ. 154⁶⁵Χριστοφόρος Προδρομίτης 142, 142²²Χρυσοχαΐδης Κρίτων 64¹, 100⁹⁶, 102¹⁰⁴, 105¹¹⁵, 106¹¹⁶, 182⁸⁷, 195-196⁵⁴, 217¹,
231¹⁵, 233²³, 238⁴⁷

2. Μνημονευμένων περικοπών του Βίου*

Τίτλος, 1-6	245 ₆₀	28-31	185 ₁
		31-33	65 ₅
1, 5	199 ₂		
7-9	203	8	186 ₂
		1-2	66 ₈
2, 2-10	204	7-9	66 ₉
11-17	204	11-24	66 ₁₀
17-20	204	15-24	96 ₇₆
		20-24	97 ₇₈
3, 1-3	205		
5-7	205	9	67 ₁₅
19-32	206	1-10	66 ₁₀
		22-25	67 ₁₆
4, 1-3	206	36-41	67 ₁₇
3-13	207	37-39	186 ₈
13	200 ₃	43	186 ₅
		44-45	67 ₁₈ , 186 ₃
5, 2-3	229 ₅		
3-6	230 ₁₃	10	67 ₁₅
4-6	111 ₁₂₆		
9	229 _{6,11}	11, 2-3	186 ₄
		8	251 ₆
7, 1	208 ₁₃		
2-6	65 ₃	13, 2	120 ₆
6-10	66 ₆	3-5	120 ₇
11	186 ₆	9-14	120 ₈
15-16	185 ₁		
15-31	67 ₂₀	14, 1-4	128 ₆₆
16-17	185 ₁	6	119 ₁ , 186 ₇
19-20	185 ₁	7	119 ₂
26-27	208 ₁₄	7-8	119 ₃
28-30	67 ₂₁	9-10	119 ₄

* Ο κυρίως αριθμός παραπέμπει σε σελίδα του παρόντος βιβλίου· ο εκάστοτε υποσημειούμενος αντιστοιχεί ειδικότερα σε αριθμό παραπομπής. Για τις επισημαινόμενες περικοπές του Βίου ισχύει το σύστημα παραπομπής που τηρείται στο σύνολο του ανά χείρας πονήματος (ήτοι· ο μὲν πρώτος αριθμός αφορά κεφάλαιο, οί δὲ ἐν συνεχείᾳ στίχους τοῦ κειμένου τοῦ Βίου).

10	119 ₅	19	95 ₈₁
10-15	186 ₉		
15, 3-7	123 ₃₀	20	89 ₁₈
16	186 ₂	6-7	68 ₂₉
4-11	89 ₁₇	8-10	90 ₄₉
17	229 ₇	14	251 ₆
1-2	66 ₁₁	17	251 ₆
1-15	186 ₂	17-18	201 ₄
2-5	66 ₁₂	18	90 ₂₀
8-31	187 ₁₂	21	187 ₁₂
10-11	187 ₁₂	1-38	68 ₃₀
10-15	66 ₁₄	9	70 ₄₀
12-13	187 ₁₄	18-19	70 ₄₁
13-14	187 ₁₆	28	128 ₆₉
15	187 ₁₅	30-36	128 ₇₀
15-23	68 ₂₂	41-44	69 ₃₂
16-17	187 ₁₇	51	68 ₃₁ , 83 ₉₆
19	68 ₂₃	53	190 ₂₇
22-23	187 ₁₆	66-68	201 ₄
29-30	67 ₁₉ , 68 ₂₄ , 188 ₁₈	67-69	121 ₁₄
30-31	68 ₂₅	69-70	189 ₂₆
18	187 ₁₂	69-71	69 ₃₃
1-3	67 ₂₁	70-71	189 ₂₅
1-5	68 ₂₆	71	69 ₃₄
5-7	68 ₂₇	74-75	190 ₂₈
7-8	68 ₂₈	75-76	187 ₁₃ , 189 ₂₄
8	120 ₁₀	22, 3-4	69 ₃₇
9-12	120 ₉	4	69 ₃₅
12-17	120 ₁₁	7	120 ₁₃ , 251 ₆
18-19	188 ₁₉	8-10	120 ₁₂
21-22	188 ₁₉	18-19	90 ₂₁
30-50	95 ₆₁	19	251 ₆
32-33	209 ₁₅	20-21	251 ₆
40-44	95 ₆₂	20-23	90 ₂₂
		23, 3	129 ₇₄
		4-5	129 ₇₃

6-18	129 ⁷⁵	1-2	71 ⁴⁹
18-25	202 ⁴	1-5	71 ⁵⁰
18-37	69 ³⁸	7	251 ⁶
		8	71 ⁵⁴
24 , 5-7	129 ⁷⁶		
7-8	129 ⁷⁶	30	191 ³⁹
9-12	129 ⁷⁷	1-4	71 ⁵⁵ , 193 ⁵¹
		2-3	193 ⁵⁰
25	229 ⁷	10	210 ¹⁶
1-7	69 ³⁹		
10-11	229 ⁸	31	141 ¹⁹
15	69 ³⁵ , 70 ⁴³	26-38	190 ²⁹
26 , 2-3	70 ⁴⁵ , 160 ²	32 , 4	250 ⁶
6-8	70 ⁴⁴ , 229 ⁸	6-7	191 ³⁹
8-12	70 ⁴⁶	7	193 ⁵¹
		7-9	192 ⁴⁰
27	141 ¹⁹	7-13	193 ⁵¹
1-4	71 ⁴⁸	8-9	193 ⁵¹
10-11	71 ⁴⁷ , 128 ⁷¹	9-13	192 ⁴¹
12-35	190 ²⁹	10	193 ⁵¹
13-14	71 ⁵¹ , 190 ³⁰	11-13	194 ⁵¹
14-15	190 ²⁹	15-19	192 ⁴²
15-16	191 ³⁶	23-27	192 ⁴³
16-17	190 ³⁰		
23-24	87 ³	33 , 1-2	192 ⁴⁴
24-27	87 ⁴	9-10	192 ⁴⁴
28	87 ¹	10-11	193 ⁴⁶
29-30	87 ²		
		34 , 5-6	193 ⁴⁷
28	141 ¹⁹ , 190 ²⁹	9	193 ⁴⁸
5	128 ⁶⁸	11-15	193 ⁴⁹
6-11	128 ⁷²		
11-13	190 ³¹	35 , 9-10	123 ³²
13-19	71 ⁵³	13-63	94 ⁵⁰
14-15	190 ³²	14-15	94 ⁴⁹
20	71 ⁵²	23-24	94 ⁵¹
29 , 1	71 ⁴⁸	39 , 2	88 ⁵

2-3	88 ₆	14-18	73 ₅₉
3-4	88 ₇	18-19	73 ₆₀
4-7	88 ₈	46, 1-4	125 ₄₄
8-10	72 ₅₆	3-6	198 ₆₃
12-14	72 ₅₇	6-7	125 ₄₅
26-27	90 ₂₅	9-12	125 ₄₅
27-29	90 ₂₆	13-14	125 ₄₆
29	90 ₂₃	15	251 ₆
29-30	90 ₂₄	17-20	125 ₄₇
31	90 ₂₃		
31-33	121 ₁₅	47, 1-2	125 ₄₈
33-34	92 ₃₆	11	125 ₄₉
34	251 ₆	12	125 ₅₀
34-35	92 ₃₆		
35	250 ₆	48, 7-10	125 ₅₁
35-37	92 ₃₇	11-12	125 ₅₂
37-38	92 ₃₈	17-21	126 ₅₃
		26-28	126 ₅₄
40, 4-5	130 ₇₈		
5-6	130 ₇₈	49, 10-24	202 ₄
6-8	130 ₇₈		
41	95 ₆₅	50, 6	95 ₆₀
3	95 ₆₆	6-8	94 ₅₆
4-5	96 ₆₇	10-23	94 ₅₅
5-6	96 ₆₈	17	94 ₅₇
8-9	96 ₆₉	22-23	94 ₅₈
12-15	96 ₇₀	24	94 ₅₄
15	250 ₆	24-25	94 ₅₂
		25-28	94 ₅₃
42, 1-2	123 ₃₃	51, 3-7	88 ₁₄
2-5	123 ₃₄	11-12	88 ₁₂
5-8	92 ₃₉	12-16	88 ₁₃
		17	89 ₁₅
45, 1-14	72 ₅₈	20-23	89 ₁₆
4-13	203 ₄		
7-9	88 ₁₁	52, 1-3	93 ₄₄
9	88 ₁₀	4-6	93 ₄₆
13-16	73 ₅₉	7-8	93 ₄₅

11	251 ₆	7-9	234 ₂₅
15	251 ₆	11	234 ₂₆
16-17	93 ₄₇	14-33	234 ₂₇
17	251 ₇	24-25	234 ₂₈
57	251 ₆	30-32	234 ₂₉
60-61	93 ₄₈		
63	251 ₆	63 , 1-5	234 ₃₀
		4	251 ₆
53 , 2	121 ₁₆	5-45	186 ₂
5-7	121 ₁₆	6-7	234 ₃₁
7-10	121 ₁₉	10	234 ₃₂
12-16	121 ₂₀	20-21	234 ₃₃
16-19	121 ₁₇	25-31	66 ₇
19-24	121 ₁₈	37-38	251 ₆
27-29	88 ₉		
32	251 ₆	64	233 ₂₄
		13	250 ₆
54 , 1-2	228 ₃	15	251 ₆
15-16	251 ₆	17-18	234 ₃₄
		24	251 ₆
55 , 9-10	251 ₆		
		65 , 1-25	186 ₂
56	229 ₉	1-45	233 ₂₄
		27-28	234 ₃₅
57 , 15-16	251 ₆	27-41	235 ₃₇
		42	228 ₃
58	229 ₉	42-62	235 ₃₈
		48-49	65 ₅
59	97 ₈₀ , 98 ₈₃		
1-2	98 ₈₃	66	97 ₈₁
1-3	228 ₃	2-3	235 ₃₉
3-12	228 ₃	16	243 ₅₉
		17	235 ₄₀
60	228 ₃	18-19	235 ₄₁
		19-20	243 ₅₉
61	98 ₈₃ , 228 ₃		
10	230 ₁₂	67	96 ₇₁ , 200 ₄
		5-7	96 ₇₂
62	233 ₂₄	14	96 ₇₃

22-23	96 ⁷⁵	40	251 ₆
27	96 ⁷⁴	41	73 ₆₂ , 197 ₆₂
		47-49	198 ₆₄
68, 3-4	90 ₂₇		
4-7	90 ₂₈	77	191 ₃₉
15-16	91 ₂₉	3	251 ₆
69	200 ₄	78	235 ₄₂
1-13	91 ₃₀	7-9	122 ₂₂
13-16	91 ₃₁	8	251 ₆
		9-13	91 ₃₂
70	92 ₄₁		
19-20	92 ₄₀	79, 2-5	115 ₁₃₃
25-27	93 ₄₂	16-55	115 ₁₃₄
38-40	93 ₄₃	46	251 ₆
		53-55	130 ₇₈
71, 12	251 ₆		
13	251 ₆	80	235 ₄₂
19-20	195 ₅₂	1-22	115 ₁₃₅
20-21	195 ₅₄	5	251 ₆
20-22	195 ₅₃	6-15	235 ₄₂
21	195 ₅₄	14	251 ₆
		18-19	115 ₁₃₆
72	198 ₆₂	19-20	115 ₁₃₇
		25-26	235 ₄₂
73, 10-11	197 ₅₅		
13-15	197 ₅₆	81	76 ₇₀
15-18	197 ₅₇	1-2	73 ₆₂ , 75 ₆₃
		4-5	75 ₆₄
75, 8-34	97 ₇₉	5-19	74 ₆₂
		6-7	75 ₆₅
76	198 ₆₂	8-9	75 ₆₅
4-5	197 ₅₈	9-14	75 ₆₆
10	251 ₆	15-19	75 ₆₈
29-37	73 ₆₂	18	211 ₁₇
30-31	197 ₅₉		
33-34	197 ₆₀	82	74 ₆₂
34	197 ₆₁	2-3	126 ₅₅
34-49	198 ₆₃	3-4	126 ₅₆

4-5	75 ⁶⁹	89, 4-7	133 ⁹²
10-11	75 ⁶⁷	7-72	134 ⁴⁹³
17-18	126 ⁵⁷	18-19	251 ⁶
17-21	201 ⁴	33-34	251 ⁶
20-23	126 ⁵⁷	90	97 ⁷⁷
23-24	126 ⁵⁷	2-30	135 ⁹⁴
83	74 ⁶² , 76 ⁷⁰	30-31	135 ⁹⁵
84	524 ²	91, 4-6	76 ⁷²
1-14	76 ⁷¹	6-7	235 ⁴³
19-20	130 ⁷⁹	6-10	235 ⁴⁴
26-27	126 ⁵⁸	10-11	236 ⁴⁵
28-30	126 ⁵⁹	11-15	236 ⁴⁵
31	251 ⁶	13-15	236 ⁴⁵
31-33	126 ⁶⁰	15-17	126 ⁶¹
34-38	127 ⁶²	92	524 ³
85	7, 524 ²	1	74 ⁶²
8-10	122 ²¹	4-5	232 ²³
11-16	130 ⁸⁰	4-67	74 ⁶²
86, 10	251 ⁶	5	97 ⁸¹
87	97 ⁷⁷	5-6	97 ⁸²
88	97 ⁷⁷ , 219 ⁴	8-9	74 ⁶²
6-7	130 ⁸¹	93	524 ³
7-37	130 ⁸²	1	74 ⁶²
10-13	131 ⁸³	4	76 ⁷³
12-13	131 ⁸³	5-6	91 ³³ , 212 ¹⁹
20-21	131 ⁸⁴	6	91 ³⁴
21-22	131 ⁸⁵	7-9	91 ³⁵
22	132 ⁸⁶	8	251 ⁶
22-26	132 ⁸⁷	10	74 ⁶²
28-31	132 ⁸⁸	10-13	76 ⁷⁵
31-32	132 ⁸⁹	94	98 ⁸⁶
33-35	132 ⁹⁰	1	74 ⁶² , 76 ⁷⁶
35-37	132 ⁹¹	1-25	186 ¹⁰
		3	85 ⁹⁷ , 98 ⁸⁵

7-8	98 ⁸⁷	35	77 ⁷⁸
15-16	98 ⁸⁸	45-50	79 ⁷⁹
18-21	99 ⁹⁰	48-50	79 ⁷⁹
20-21	99 ⁹⁰ , 186 ² , 187 ¹¹	49-50	77 ⁷⁸ , 78 ⁷⁸ , 85 ⁹⁸
21-22	99 ⁹¹	51	123 ³⁶
22	251 ⁶	51-52	124 ³⁹
22-24	99 ⁹²	53-54	124 ³⁸
24	99 ⁹²	55-60	124 ³⁹
28-29	99 ⁹³		
		98	230 ¹⁴
95, 1-4	76 ⁷⁷	1	230 ¹⁴
2-4	99 ⁹⁴	1-2	80 ⁷⁹
7-8	114 ¹³¹	1-3	101 ⁹⁸
9	115 ¹³²	12-13	101 ⁹⁹
13-19	115 ¹³⁸	15-35	101 ⁹⁹
16	123 ³⁵	17	232 ²³
18-21	130 ⁷⁸	21-22	101 ⁹⁹
		99	230 ¹⁴
96, 1	251 ⁶	8-12	101 ¹⁰⁰
1-5	100 ⁹⁵	12-19	231 ¹⁶
10	99 ⁹⁴	22-25	231 ¹⁸
23	98 ⁸⁹	23-24	231 ¹⁷
25-27	99-100 ⁹⁴	25-27	231 ²⁰
29-31	98 ⁸⁹	27-40	101 ⁹⁹
34-36	98 ⁸⁹	28-30	101 ⁹⁹
34-42	98 ⁸⁹	35-36	116 ¹⁴⁵
37-38	98 ⁸⁹ , 251 ⁶	41-42	116 ¹⁴⁶
39	251 ⁶	42-44	116 ¹⁴⁷
47-49	99 ⁹¹ , 100 ⁹⁶	44-45	116 ¹⁴⁸
49-50	100 ⁹⁷		
50	251 ⁶	100, 1-11	101 ¹⁰¹
		12-15	101 ¹⁰²
97	77 ⁷⁸	15-28	115 ¹³⁹
2	212 ²¹	17	116 ¹⁴³
21-22	97 ⁷⁷	18	115 ¹⁴⁰
22-29	97 ⁷⁷	18-19	115 ¹⁴¹
29-35	77 ⁷⁸	20-21	115 ¹⁴²
30	77 ⁷⁸	23-24	116 ¹⁴⁴
33-34	77 ⁷⁸ , 124 ³⁷		

101, 1-2	101 ₁₀₃	105, 3-5	144 ₂₆
3-4	102 ₁₀₄	8	251 ₈
4	103 ₁₀₅	12-15	144 ₂₇
5	102 ₁₀₄	12-81	80 ₈₁
5-7	103 ₁₀₇	17-18	80 ₈₀
6	103 ₁₀₆	18	144 ₂₈
33-36	117 ₁₅₈	25	144 ₂₉
37-38	117 ₁₅₉	44-81	144 ₃₀
41	117 ₁₆₀		
47-48	117 ₁₆₁	106, 3	251 ₆
48-50	117 ₁₆₂	5	251 ₈
57-58	117 ₁₆₃	8-22	144 ₃₁
59-61	117 ₁₆₄	15-16	144 ₃₂
		22-26	144 ₃₃
102, 1	117 ₁₅₇ , 251 ₆	36	145 ₃₄
2	117 ₁₅₆	37-45	145 ₃₅
8-9	118 ₁₆₅		
10-12	118 ₁₆₆	107, 1-6	203 ₄
12-13	251 ₆	7-8	145 ₃₆
30-31	251 ₆	11-14	145 ₃₉
103	116 ₁₄₉	108	145 ₄₀ , 146 ₄₁
14	116 ₁₅₁	43	251 ₆
15-17	116 ₁₅₂		
21-24	116 ₁₅₃	109	145 ₄₀ , 146 ₄₂
34-35	116 ₁₅₄	25-27	146 ₄₂
35-37	117 ₁₅₅		
43-44	116 ₁₅₀	101, 1-3	146 ₄₃
		19-20	146 ₄₄
104, 5-6	140 ₁₄	28-30	145 _{36,37}
6-7	149 ₅₄	34	251 ₆
8-9	149 ₅₅	38-44	146 ₄₅
9	149 ₅₅	45	147 ₄₈
10-13	143 ₂₄	48	146 ₄₆
13-14	141 ₁₆	48-50	80 ₈₂
14-24	141 ₁₇	49-50	146 ₄₇
20	191 ₃₆	51-54	147 ₄₉
31-32	144 ₂₅	56-57	80 ₈₂
		57	148 ₅₂

62-64	149 ⁵³	7-8	213 ²⁴
		10-12	102 ¹⁰⁴
111	147 ⁴⁹	20	251 ⁶
		36	81 ⁸⁷
112 , 1-6	239 ⁴⁷	42	81 ⁸⁷
1-9	232 ²³	43-44	81 ⁸⁶
9-10	147 ⁴⁹	45-49	231 ¹⁹
14	251 ⁶	46-48	104 ¹¹³
20-22	147 ⁴⁹	48-49	105 ¹¹⁴
24	147 ⁴⁹	49-50	105 ¹¹⁵
39	147 ⁴⁹	50-53	105 ¹¹⁶ , 231 ²¹
39-43	232 ²³		
		119 , 1-3	81 ⁸⁸
113 , 9-10	147 ⁴⁹	6-29	75 ⁶²
27	251 ⁶	10-11	81 ⁸⁹
28-29	147 ⁴⁹	12-13	82 ⁹⁰
114 , 5	251 ⁶	120 , 1-4	160 ⁵
8-9	147 ⁴⁹	3-4	251 ⁶
10-11	147 ⁴⁹	15-17	161 ⁸
14-15	147 ⁴⁹	15-18	109 ¹²²
		17-18	109 ¹²²
115	147 ⁴⁹ , 232 ²³		
		122 , 1-2	251 ⁶
116 , 4	213 ²²	1-9	162 ¹¹
4-6	80 ⁸³	3-5	162 ¹²
10-12	103 ¹⁰⁸	5-11	108 ¹¹⁹
10-13	231 ²¹	10-11	162 ¹³
12-13	103 ¹⁰⁹	12-14	162 ¹⁴
13	110 ¹²⁴	15-17	162 ¹⁶
		18-22	163 ¹⁷
117 , 1-2	75 ⁶² , 86 ⁸⁹	25-26	163 ¹⁸
1-4	80 ⁸⁴	26	162 ¹⁵
6-7	81 ⁸⁵	33-34	163 ¹⁹
7-10	103 ¹¹⁰	38-39	163 ²⁰
10-11	104 ¹¹²		
12	104 ¹¹¹	123 , 1-6	164 ²¹
		6	164 ²²
118 , 1-4	213 ²³	15-16	103 ¹⁰⁷

17-18	164 ²³	40-49	503 ₂
18-32	164 ²⁴	43	175 ⁶⁹
24-36	503 ₂	44-49	97 ⁷⁷
32	164 ²⁵	47-49	24, 176 ⁷⁰
33-36	164 ²⁶	49-58	174 ⁶¹
34-36	110 ¹²⁴	58-60	124 ⁴²
		58-71	175 ⁶⁴
124, 1-2	75 ⁶² , 82 ⁹² , 503 ₁	60-61	124 ⁴¹
1-24	503 ₂	62	122 ²⁹
2	164 ²⁷	63-66	127 ⁶³
2-4	165 ²⁸	67-68	127 ⁶⁴
4-6	503 ₁	69-70	127 ⁶⁵
4-9	165 ²⁹		
11-14	165 ³⁰	127	175 ⁶³
14-15	166 ³¹	5	107 ¹¹⁷
15	165 ³⁰	5-24	107 ¹¹⁷
19-22	167 ³²	6	103 ¹⁰⁷
26-27	172 ⁵⁰	6-10	107 ¹¹⁷
27-31	173 ⁵¹	7-10	109 ¹²²
		8-9	165 ³⁰
125, 17-19	160 ₄	14-16	109 ¹²²
19-20	173 ⁵⁴	21-22	109 ¹²²
21-22	173 ⁵⁵		
24-26	173 ⁵³	128, 2-3	175 ⁶⁵
26-27	173 ⁵⁴	5-7	175 ⁶⁷
28-36	174 ⁵⁶	7	122 ²⁸ , 175 ⁶⁶ , 214 ²⁵
36-37	174 ⁵⁷	7-8	65 ₄ , 82 ⁹³
37-38	251 ₆	8-10	175 ⁶⁸
41-42	174 ⁵⁸		
44-46	173 ⁵²	129, 1-2	176 ⁷¹
		2-4	176 ⁷²
126, 5-7	174 ⁵⁹	4-5	103 ¹⁰⁷
8-9	174 ⁶⁰	4-7	107 ¹¹⁷
9-24	175 ⁶²	7	176 ⁷³
11	122 ²⁴	7-8	108 ¹¹⁹
16	122 ²³	9	108 ¹²⁰
17-18	122 ²⁶	11-16	176 ⁷⁴
18-19	122 ²⁵	17-18	108 ¹²¹
24-40	174 ⁶¹	19-20	176 ⁷⁵

	20-22	176 ₇₆		3-4	180 ₈₀
				6-7	514 ₇
130		169 ₃₇ , 513 ₂		9-10	180 ₈₁
	4-6	502 ₁		11-15	514 ₈
	4-20	503 ₂		12-13	179 ₇₉
	10	169 ₃₈		14	251 ₆
	12	169 ₃₉		15-16	180 ₈₂ , 503 ₃
	14-15	169 ₄₀		16	180 ₈₃
	15-16	170 ₄₁		16-18	111 ₁₂₆
	16-20	170 ₄₂		17-19	180 ₈₄
	21-26	170 ₄₃		21-24	180 ₈₅
	26-27	170 ₄₃		24-28	181 ₈₆
	31-34	170 ₄₄			
	35-36	170 ₄₅	132		232 ₂₃
	36-69	503 ₂			
	37-40	170 ₄₆	134, 7		251 ₆
	43-49	513 ₄			
	43-68	171 ₄₇	135		232 ₂₃
	51-52	169 ₃₈		3-12	215 ₂₆
	60-66	503 ₃ , 513 ₃		11-15	114 ₁₃₀
	63-69	513 ₅			
	65-66	165 ₃₀	Κολοφών, 1-3		220 ₆
	68-69	171 ₄₈		1-4	245 ₆₀
				3	111 ₁₂₅
131		169 ₃₇ , 513 ₂		3-4	227 ₁ , 228 ₄
	1-4	513 ₁		6-7	108 ₁₁₈

Β'. Τοῦ κειμένου τοῦ Βίου

1. Κυρίων ὀνομάτων*

- * Ἄβελ 8¹⁴
- * Ἀγάθων 27³
- * Ἀγάθων (ἄββᾶς) 57¹²
- * Ἀθανάσιος 62¹²⁻¹³
- * Ἀθανάσιος (μέγας) 110⁶²
- * Ἀθανάσιος (Πάριος) 104²²
- * Ἀμαλήκ 41⁴⁹
- * Ἀμβρόσιος 105¹², 112^{7,9}, 113⁹, 114¹⁴
- * Ἀμβρόσιος (Μεδιολάνων) 105⁴⁹
- * Ἄννα (ἁγία) 84^{2,13}, 87¹⁻²
- * Ἄννα (προφῆτις) 17⁷
- * Ἀνανίας 122⁹
- * Ἀνανίας (Λαζός) 84³
- * Ἀναστάσιος 100^{2,10}, 101⁵
- * Ἀνδρέας (ἀπόστολος) 100⁵
- * Ἀντώνιος (μέγας) 29³¹
- * Ἀρσένιος 101⁵, 118⁴¹, καλοφών⁵
- * Ἀρσένιος (Ἀρητινός) 98¹⁰, 113^{1,14,21}, 114^{13,26}

Βασίλειος (μέγας) 2¹¹, 35²², 95⁹⁻¹⁰, 105^{32-33,46}, 109¹⁹

Γαβριήλ 27³

* Ὁ κυρίως ἀριθμὸς παραπέμπει σὲ κεφάλαιο καὶ οἱ ὡς ἐκθέτες σημειούμενοι σὲ συγκεκριμένους στίχους τοῦ κειμένου τοῦ Βίου τοῦ γέροντος Ἱεροθέου. Τὰ ὀνόματα ποὺ φέρουν ἀστερίσκο ἀντιστοιχοῦν στὶς ὀνομασίες τοῦ γέροντος Ἱεροθέου, οἱ ὁποῖες κατὰ σειρὰν ἔχουν ὡς ἑξῆς: Ἰωάννης - Ἰωσήφ - Παρίων - Ἱερόθεος. Σημειωτέον, τέλος, ὅτι δὲν ἀποδελτιώθησαν τὰ λήμματα Θεός, Κύριος, Ἰησοῦς, Χριστός, Ἅγιον Πνεῦμα, Θεοτόκος, Παναγία, Δέσποινα, Μαρία.

- Γεδεών 117⁹⁻¹⁰, κολοφών⁷
 Γεράσιμος 101⁷, 123¹⁶, 127⁶, 129⁴⁻⁵, κολοφών⁶
 Γεράσιμος (Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης) 45¹⁻²
 Γεράσιμος (Ἀρχιερεὺς Ὑδρας) 126²⁵
 Γεράσιμος (διδάσκαλος) 122⁵⁻⁶, 123¹⁹, 125²³, 129⁷
 Γερμανός 127^{8,15,21-22}
 Γεώργιος (ἅγιος) 7²⁹, 9^{23,39-40}, 17^{8,9}, 45¹⁵, 65²⁶
 Γεώργιος (ἐκ Κλουκίνων/Σολιώτης) 94²¹, 96⁴⁸
 Γεώργιος (ἐκ Μάνης) 101⁶
 Γεώργιος (Κωνσταντινοπολίτης) 98²⁻³, 99¹²
 Γεώργιος (Οἰκονόμου) 123³³⁻³⁴, 124⁶, 126⁴⁻⁵
 Γεώργιος (πατὴρ Ἱεροθέου) 7³³
 Γρηγόριος 96⁴⁹
 Γρηγόριος (Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης) 105⁵³⁻⁵⁴
 Γρηγόριος (ἡγούμενος Ἱ. Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Πόρου) 122⁵
 Γρηγόριος (Θεολόγος) 3¹, 110⁶²
 Γρηγόριος (Νύσσης) 103²⁶
 Γρηγόριος (ὁ Ε΄, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως) 97⁴⁹
 Γρηγόριος (ἴσσιος) 98⁷
- Δαβίδ (προφητάναξ) 20²³, 99¹⁹
 Δημήτριος 127⁶, 129⁵
 Δημήτριος (ἅγιος) 30¹⁻², 33², 45³⁻⁴, 60⁵, 81², 88¹⁻², 93¹³
 Δημήτριος (Γιάννου) 121¹⁰
 Διονύσιος (Σιατιστεύς) 30^{4,6}, 32², 35², 55¹², 59³, 61⁷, 71³, 76³
 Δοσίθεος 118⁵³, κολοφών⁶
 Δωρόθεος 118⁵²⁻⁵³, κολοφών⁵
 Δωρόθεος (ἄββᾶς) 101¹⁸
 Δωρόθεος (Ζωγράφος) 83¹⁸⁻¹⁹
- Ἐλένη 126⁵
 Ἐσδρας 1⁹
 Εὐγένιος (Ἀρχιερεὺς Σκοπέλου) 118⁴⁷⁻⁴⁸
 Εὐθύμιος κολοφών³⁻⁴
 Εὐθύμιος (ἡγούμενος Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας) 5⁶, 99¹², 113³,
 116¹¹, 118^{48,51}, 131¹⁷⁻¹⁸
 Ἐφραίμ 7³⁰
- Ἡλίας (προφήτης) τίτλος⁶, 113⁶, 124¹⁵, 130^{6,48-49,52}, 131⁶⁻⁷, 135²⁴

Ἡρων 114²¹

Θεοδόσιος 101⁴, 118⁴⁹, 131⁵, κολοφών⁵

Θεοφάνης 81^{7-8,8,11-12}, 82²⁸

Θωμᾶς (ἀπόστολος) 66¹⁵

Ἰακώβ 8¹⁴, 125^{4,9}

Ἰάκωβος 81⁷

Ἰάκωβος (ἐκ Μυτιλήνης) 97²³

Ἰγνάτιος 70⁴

Ἰερεμίας (ὁ Δ', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως) 112³⁷

Ἰερόθεος* τίτλος¹, 5⁸, 7^{2,31}, 39¹³⁻¹⁴, 40^{1,5}, 41^{1,46}, 45^{5,6}, 46^{7,21}, 47⁸, 49¹, 50², 51¹⁸,
52^{8-9,41}, 54²⁻³, 55^{1,11}, 56^{2-3,11,12,16,23,31,34}, 58², 59⁵, 61^{5,12}, 65⁵⁰, 67¹, 69^{10,17-18},
70^{9,10,30}, 71¹⁹, 72^{4,21}, 74¹, 75¹⁰, 76^{9,22,32,35,42,43,48}, 77¹, 78⁴, 79^{1,16,37}, 80^{10,15,23},
81^{17,19}, 82^{5,31}, 83⁷, 84¹, 87^{8,22}, 88^{3,8}, 89⁶, 90³¹, 91¹⁶, 92⁴⁶, 94^{2,11,25},
96^{4,6,13,14,24,28}, 97^{2,21,26,35-36}, 98¹⁴, 99¹, 100¹¹, 101³, 102², 103⁵, 104^{3,26}, 105^{10,20},
106^{6,32}, 107^{3,7}, 110⁵⁸, 116², 117⁹, 118^{3,16,29,47}, 119⁷, 121⁵, 122^{8,14,24}, 123^{4,35-36},
124¹⁹, 125^{7,19,20}, 129^{16,17}, 130^{5,61}, 131^{2,21}, 133²⁻³, 135¹⁸

Ἰερόθεος κολοφών⁶

Ἰαρίων* 29^{3,32-33}, 30⁴, 31^{24,34}, 35^{3,9}, 38⁷, 39²

Ἰαρίων 101⁴, κολοφών⁶

Ἰσαάκ (Σῦρος) 88⁹⁻¹⁰

Ἰσμαήλ 41⁴⁹

Ἰσχυρίων (ἄββᾶς) 132¹⁰

Ἰωάννης* 8^{2,17}, 9^{4,11}, 10^{1,21}, 17^{1,16}, 18³

Ἰωάννης (ἅγιος) 25²

Ἰωάννης (Ἁγιονερίτης) 94²³, 100^{3,7-8}, 101³

Ἰωάννης (ἀπόστολος) 104⁴³, 108²¹

Ἰωάννης (Πρόδρομος) 8⁵

Ἰωάννης (τῆς Κλίμακος) 37⁷, 41^{21,35}, 101²⁶

Ἰωάννης (Χρυσόστομος) 2¹, 4¹, 32¹⁵⁻¹⁶, 87¹¹, 105¹⁰⁻¹¹

Ἰωάσαφ 88²

Ἰωάσαφ (Ἰβηρίτης) 110³⁰

Ἰώβ 1⁹

Ἰωσήφ* 18^{2,26}, 20³, 21^{3,23,55,69,72}, 22^{2,8}, 23^{23,26}, 27^{6-7,22,28}, 28¹, 63¹⁴, 65¹⁷

Ἰωσήφ (Βατοπαιδινός) 107⁸, 110²⁹⁻³⁰

Ἰωσήφ (πάγκαλος) 8¹⁵, 125^{2,4,8,10,11,14,15}

Καὶν 55⁵

Καλλίνικος 94⁸, 96³

Καλλίνικος (ὁ Ε΄, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως) 97⁴⁷⁻⁴⁸

Κοσμᾶς 96^{5,19,34}, 126⁵⁸, κολοφών⁵

Κύριλλος (Πάριος) 112^{3,50}

Κωνσταντῖνος (ἀνηψιὸς Ἱεροθέου) 94¹⁹

Λάζαρος (δίκαιος) 125²⁷

Λουθηροκαλβίνος 106¹⁵

Λουκᾶς (Εὐαγγελιστῆς) 1¹⁰

Μακάριος (Ἀρχιεπίσκοπος Κορίνθου) 104¹⁴⁻¹⁵

Μακάριος (θεῖος Ἱεροθέου, ἡγούμενος Ἱ. Μονῆς ἀγίου Γεωργίου Φενεοῦ)
17¹³

Μαλάμω (μήτηρ Ἱεροθέου) 7³³

Μανουήλ (Κωνσταντινοπολίτης) 98³, 99¹¹⁻¹²

Μάξιμος (ὁμολογητῆς) 79⁵⁰

Μαρίνα (ἁγία) 46⁵⁻⁶, 94¹⁵⁻¹⁶

Μᾶρκος (ἄββᾶς) 32¹⁶

Ματθαῖος (Τζιγάλας) 84²⁴

Μαυρογένης (ἄρχων) 92¹⁸

Μητροφάνης 17¹²

Μιχαήλ (Ἀγιονερίτης) 94²³

Μωϋσῆς 1⁷, 8¹⁵

Ναθαναήλ 130^{7,26,36,42-43,62}

Νήφων (κτίτωρ Ἱ. Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ Σκιάθου) 104²¹

Νικηφόρος (Ἰβηρίτης) 110³⁰

Νικόδημος (Ἀγιορείτης) 104²³, 106^{10,32}

Νικόλαος 116¹²

Νικόλαος (ἅγιος) 95³, 130⁶⁶

Νικόλαος (ἀνηψιὸς Ἱεροθέου) 94¹⁹, 101⁴

Ὀνούφριος (ἅγιος) 84¹³, 91⁵⁻⁶, 95¹⁻², 96²

Οὐάλης 114²¹

Παναγιώτης (ἀνηψιὸς Ἱεροθέου) 94²⁰

Πανάρετος (Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας) 18²⁻³, 81⁹

Παρασκευή (ἁγία) 122¹²

Παρθένιος (Σκουρτος) 27¹⁴⁻¹⁵, 31^{7,29}, 104¹⁹⁻²⁰

Παῦλος (ἅγιος) 81⁶
 Παῦλος (ἀπόστολος) 17²⁶, 41⁴¹, 48¹³, 97⁴³, 102³¹, 104⁴⁷⁻⁴⁸, 108^{3,7,105-106}, 124³²⁻³³
 Πέτρος (ἅγιος) 91⁶
 Πέτρος (ἀπόστολος) 100⁵, 107¹⁴
 Πέτρος (Σπετσιώτης) 120¹⁶
 Προκόπιος (πρώην Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως) 91¹²
 Πτολεμαῖος 114²¹⁻²²

Σάββας 99¹², κολοφών⁵
 Σαμουήλ (προφήτης) 17⁷
 Σισώης (ἄββας) 57¹⁹
 Σπυρίδων (ἅγιος) 28³
 Σολομών 1⁹, 57¹¹
 Σταμάτιος (Μπουντούρης) 126⁴⁵
 Στέφανος 92^{19,22,29,38,44}
 Συμεών 92^{19,28}
 Συμεών κολοφών⁷
 Συμεών (διὰ Χριστὸν σαλός) 25²
 Συμεών (Νέος Θεολόγος) 32¹⁸, 48⁵⁶, 49¹⁴⁻¹⁵, 67²⁻³, 103^{2-3,45}

Φιλόθεος (ἄδελφὸς Ἱεροθέου) 91⁸⁻⁹, κολοφών⁴

Χαρίτων 116¹³, 118⁵¹⁻⁵²
 Χριστοφόρος (Προδρομίτης) 104²²

2. Τοπωνυμίων*

*Αββορος 9¹⁹
 *Ἄγιοι Τόποι 32¹⁰
 *Ἄγιονόρι 94²⁴
 *Ἄγιος Ὄρος τίτλος², 21^{2,8,28,37,50}, 25^{7,17}, 26³, 28⁹, 32^{5,7-8}, 35¹³, 45²⁻³, 56³, 61²⁷,
 62^{6,25,32-33,35}, 65^{37,40}, 66⁵, 92¹⁹, 93¹², 94^{7,10-11,13,24-25}, 96¹⁶, 97³, 98⁶, 100², 104⁹⁻¹⁰,
 112^{2,9}, 113^{4,31}, 114¹, 116^{3,6}, 117^{1-2,8}, 122²², 123²⁹, 129¹³, 133¹⁰, 134⁶, κολο-
 φών⁸

* Συμπεριελήφθησαν καὶ τὰ ὀνομαστὶ μνημονευόμενα στὸ κείμενο τοῦ Βίου μοναστήρια, σκῆτες, ἡσυχαστήρια καὶ κελλιά. Τηρεῖται καὶ ἐδῶ ὁμοιο πρὸς τῆς προηγουμένης ἐνότητας σύστημα παραπομπῆς.

Ἄθως τίτλος²

Ἄλαττᾶς 117³, 118³¹, 120⁶, 121⁵, 122⁷

Ἄργος 94²²

Γιοῦρα 92⁸

Ἠπειρος 32⁶

Ἡσυχαστήριον ἁγίου Ὀνουφρίου (σκήτεως μικρᾶς ἁγίας Ἐννης Ἁγίου Ὀρους) 84¹²⁻¹³, 91¹

Θεσσαλονίκη 114⁸, 118⁵

Ἱερουσαλήμ 32¹⁰, 73²⁰, 102⁹

Καλαμάτα 91¹³⁻¹⁴

Καλαμίτζι 70²

Καρυές (Ἁγίου Ὀρους) 27¹⁻², 114⁵

Καυσοκαλύβια (Ἁγίου Ὀρους) 92¹⁸⁻¹⁹

Καστανιά 21⁴³

Κέα 112¹⁰

Κελλίον ἁγίου Ὀνουφρίου (Μονῆς Σταυρονικήτα Ἁγίου Ὀρους) 95¹⁻⁴, 96¹⁻²

Κελλίον ἁγίου Σπυρίδωνος (Καρυῶν Ἁγίου Ὀρους) 28³

Κλουκίνες 94²²

Κόρινθος 7⁴, 18⁴², 104¹⁵

Κυρνίτη 7⁶

Κωνσταντινούπολις, 7²¹, 92²²⁻²³ (Βασιλεύουσα), 98^{2,11}, 113²

Λακεδαίμονία 18², 81⁹

Λάρισσα 118^{7,12}

Λέσβος 97²³

Μάνη 101⁶

Μετόχιον Παναγίας (Ἰδρας) 127⁸⁻⁹

Μονὴ ἁγίας Μαρίνης (Μωρέως) 94¹⁵⁻¹⁶

Μονὴ ἁγίου Γεωργίου Ζωγράφου (Ἁγίου Ὀρους) 45¹⁴⁻¹⁶

Μονὴ ἁγίου Γεωργίου Φενεοῦ 7²⁸⁻²⁹, 9²⁴⁻²⁵, 17^{8,9-10}, 65²⁶

Μονὴ ἁγίου Νικολάου Σταυρονικήτα (Ἁγίου Ὀρους) 95²⁻⁴

Μονὴ ἁγίου Νικολάου Ἰδρας 130⁶⁵⁻⁶⁶

Μονὴ Βατοπαιδίου (Ἁγίου Ὀρους) 59⁴⁻⁵, 70¹⁻², 91¹²⁻¹³

- Μονή Γρηγορίου (Ἁγίου Ὄρους) 98⁷⁻⁸
 Μονή Δοχειαρίου (Ἁγίου Ὄρους) 62²²
 Μονή Ἐσφιγμένου (Ἁγίου Ὄρους) 105¹⁴⁻¹⁵, 114²
 Μονή Ζωοδόχου Πηγῆς (Πόρου) 65³¹, 122^{3-5,11}
 Μονή θείας Μεταμορφώσεως καὶ ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων (Ἄλαττᾶ)
 117⁵⁻⁷
 Μονή Ξενοφώντος (Ἁγίου Ὄρους) 21²
 Μονή Ξηροποτάμου (Ἁγίου Ὄρους) 26⁴⁻⁵
 Μονή Προφήτου Ἡλίου (Ἵδρας) τίτλος⁵⁻⁶, 113⁵⁻⁶, 124¹⁵, 130^{6,48-49,52}, 131⁶⁻⁷
 Μονή Φανερωμένης (Μωρέως) 65²⁹
 Μυτιλήνη 97²⁴
 Μωριάς 7³, 17²³, 62³, 92⁶, 94^{3,5,26}, 100⁹
- Παλαιὰ Πάτρα 94⁷⁻⁸
 Παλαιόχωρα (σκήτη Μονῆς Ἐσφιγμένου Ἁγίου Ὄρους) 114¹⁰⁻¹¹
 Πάρος 104²², 112³
 Πελοπόννησος 7³
 Πόρος 65³⁰, 122⁴, 123³⁵
 Πρωτᾶτον (Ἁγίου Ὄρους) 27¹, 97³¹, 107¹⁹, 110⁴¹
- Σιάτιστα 32⁶⁻⁷
 Σκήτη ἁγίας Ἀννης (Ἁγίου Ὄρους) 84², 87¹⁻²
 Σκήτη ἁγίου Δημητρίου (Ἁγίου Ὄρους) 30¹⁻², 45³⁻⁴, 60⁵, 81¹⁻², 88¹⁻², 93¹³
 Σκήτη (νέα) ἁγίου Παύλου (Ἁγίου Ὄρους) 81⁵⁻⁶
 Σκήτη Παντοκράτορος (Ἁγίου Ὄρους) 98⁸⁻⁹
 Σκιάθος 104²¹⁻²², 129⁸
 Σκόπελος 118⁴⁷
 Σόλο 96⁴⁸
 Σπέτσες 120^{3-4,15}, 122²
 Συλίβена 7⁴
- Τρίκκερα 117⁴, 119¹⁸, 121^{7,41}
- Ἵδρα τίτλος³, 26², 113⁵, 121¹², 123^{21,25}, 124¹, 125¹⁷, 129¹⁴, 134⁸

Γ'. Γενικοί

1. Χωρίων Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης*

Γεν. μς', 28-30	401/125 ¹⁻¹⁹
μζ', 28	402/125 ¹⁵⁻¹⁷
Δευτ. λβ', 15	19
Ίώβ α', 21	505
Ψαλμ. α', 3	311/51 ⁹⁻¹¹ , 370/102 ²³⁻²⁴
ις', 15	383/108 ⁹⁸
κδ', 18	372/103 ³⁷⁻³⁸
λ', 24	303/41 ²⁵
λβ', 22	351/89 ⁶⁸⁻⁶⁹
λγ', 10	311/50 ²⁷⁻²⁸
λε', 10	383/108 ⁹⁶⁻⁹⁷
λζ', 9	372/103 ²⁴⁻²⁵
λη', 13	371/103 ¹⁸
λθ', 3	285/23 ¹⁵⁻¹⁶
λθ', 9	366/100 ²⁴⁻²⁶
μα', 1	287/26 ¹⁻²
μα', 4	371/103 ¹⁹⁻²⁰
ν', 9	371/103 ¹⁷⁻¹⁸
ν', 19	297/35 ⁴⁷⁻⁴⁹ , 372/103 ³³⁻³⁴
ξβ', 9	287/25 ²⁰⁻²¹
ξθ'	132, 349/88 ²⁵⁻²⁶
ος', 4	297/35 ³⁵

* Ο κυρίως αριθμός παραπέμπει σὲ σελίδα τοῦ παρόντος βιβλίου· ὁ ἐκάστοτε ὑποσημειούμενος ἀντιστοιχεῖ εἰδικώτερα σὲ ἀριθμὸ παραπομπῆς. Ἐπίσης, οἱ ἀριθμοὶ ποὺ παρατίθενται μετὰ τὴν πλαγιοκάθετο ἀφοροῦν σὲ κεφάλαιο (ὁ πρῶτος) καὶ στίχους (οἱ ἐκθέτες) τοῦ κειμένου τοῦ Βίου.

ος', 11	364/99 ¹⁹
πγ', 2	82 ₉₁
πγ', 6	289/29 ⁷⁻⁸
πγ', 11	122 ₂₇
πδ', 10	281/20 ²³
ζς', 10	396/120 ¹¹
ρβ'	390/113 ¹⁶⁻¹⁷
ργ', 24	412/131 ³⁰⁻³¹ , 506
ρι', 10	297/35 ⁵⁰⁻⁵¹
ρια', 1	297/35 ⁵¹⁻⁵³
ρια', 5	506
ριβ', 9	272/9 ⁴⁵⁻⁴⁶
ριγ', 2	293/31 ³⁷⁻³⁸
ριγ', 35	286/24 ¹¹ , 287/25 ²¹⁻²³
ριγ', 36	287/25 ²³
ριγ', 37	286/24 ⁹⁻¹⁰ , 351/89 ⁶³⁻⁶⁴ , 352/90 ¹⁷⁻¹⁸
ριγ', 44	286/24 ¹¹⁻¹²
ριγ', 69	312/51 ²³⁻²⁴
ριγ', 103	298/35 ⁵⁷⁻⁵⁸
ριγ', 128	312/51 ²⁴⁻²⁶
ριγ', 133	285/23 ¹⁵⁻¹⁶ , 287/25 ²⁴
ριγ', 160	303/41 ²⁴⁻²⁵
ρλα', 14	161 ₇ , 401/124 ²³⁻²⁴
ρμβ', 8	285/23 ¹²⁻¹³
ρμβ', 10	285/23 ¹³⁻¹⁵
ρμδ', 19	281/20 ²⁴⁻²⁵
ρμη', 5	380/108 ¹⁴⁻¹⁵
ρν', 4	390/113 ¹⁹⁻²⁰
<i>Παρ.</i> η', 7	303/41 ²⁶⁻²⁷
θ', 8	347/86 ¹³⁻¹⁴
ι', 19	319/57 ¹¹⁻¹²
ιγ', 24	278/18 ²⁵⁻²⁶
ις', 17	303/41 ²⁷⁻²⁸ , 313/52 ²²⁻²³
ιζ', 22	314/52 ⁶²⁻⁶³
ιθ', 16	303/41 ²⁷⁻²⁸
κθ', 15	313/52 ²²⁻²³
<i>Σοφ. Σολομ.</i> γ', 6	313/52 ²³⁻²⁴ , 314/52 ⁴⁷⁻⁴⁸

δ', 8	407/128 ¹⁰⁻¹¹
δ, 11	407/128 ¹⁴⁻¹⁵
δ', 13-14	407/128 ¹⁴⁻¹⁴
<i>Ὅβδ. α', 7</i>	385/110 ¹⁵⁻¹⁶
<i>Ησ. ν', 5</i>	278/18 ²²⁻²³
νγ', 7	300/39 ⁸⁻⁹
<i>Μαρθ. ε', 10</i>	293/31 ³⁶⁻³⁷
ε', 14-15	361/97 ¹⁵⁻¹⁸
ε', 14-16	305/45 ¹¹
ζ', 16	276/16 ¹⁴⁻¹⁵
ι', 22	314/52 ⁵⁶⁻⁵⁷
ι', 26	388/112 ¹⁶⁻¹⁷
ια', 12	340/79 ²³⁻²⁴ , 365/99 ³⁶⁻³⁷
ια', 29-30	365/99 ³⁸⁻⁴⁰
ια', 30	366/100 ¹⁴⁻¹⁵
ιβ', 36	319/57 ⁹⁻¹¹ , 382/108 ⁵⁷⁻⁶⁰
ιε', 4	267/3 ²⁰⁻²²
ιθ', 16	349/89 ^{9-10,17-18,22}
ιθ', 29	350/89 ^{9-10,17-18,22}
κα', 42	191 ₃₇
κβ', 38	269/6 ¹⁴⁻¹⁵
κβ', 40	269/6 ¹⁴⁻¹⁵ , 367/101 ¹⁰⁻¹¹
κγ', 13	374/104 ³⁶⁻³⁸
κε', 26	368/101 ²⁸⁻²⁹
κε', 34	382/108 ⁶²
κε', 41	382/108 ⁶³
κε', 46	350/89 ^{9-10,17-18,22}
<i>Μάρκ. ζ', 10</i>	267/3 ²⁰⁻²²
ι', 17	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ι', 30	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ιβ', 10	191 ₃₇
ιβ', 30	123 ₃₁
<i>Λουκ. α', 68</i>	351/89 ⁶¹⁻⁶² , 353/90 ²⁸⁻²⁹
η', 8	183 ₈₉ , 212 ₂₀

η', 17	388/112 ¹⁶⁻¹⁷
ι', 16	303/41 ²⁰⁻²¹
ι', 20	308/48 ⁴³
ι', 25	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ια', 33	305/45 ¹¹
ιβ', 2	388/112 ¹⁶⁻¹⁷
ιβ', 49	285/23 ³⁰⁻³¹
ιη', 18	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ιη', 30	350/89 ^{9-10,17-18,22}
κ', 17	191 ₃₇
κα', 19	314/52 ⁵⁵⁻⁵⁶ , 372/103 ³⁸⁻³⁹
κβ', 19	374/104 ⁴¹⁻⁴²
κγ', 46	337/76 ³³⁻³⁴
κδ', 49	334/73 ²⁰⁻²¹
Ιω. α', 9	284/23 ⁷⁻⁸ , 349/89 ^{9,17,21-22}
α', 10	381/108 ²¹⁻²²
γ', 15	350/89 ^{9-10,17-18,22}
γ', 36	350/89 ^{9-10,17-18,22}
δ', 14	350/89 ^{9-10,17-18,22}
δ', 20-24	402/125 ³³
δ', 36	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ε', 24	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ε', 28-29	383/108 ⁸⁴⁻⁸⁸
ε', 39	340/79 ⁴¹⁻⁴² , 350/89 ^{9-10,17-18,22}
ς', 27	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ς', 37	292/31 ³⁻⁴ , 296/35 ⁴⁻⁵ , 363/98 ¹⁹
ς', 40	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ς', 47	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ς', 50	374/104 ⁴³⁻⁴⁴
ς', 56	374/104 ⁴⁴⁻⁴⁶
ς', 58	374/104 ⁴⁶⁻⁴⁷
ιβ', 25	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ιβ', 35	333/72 ¹⁴⁻¹⁵
ιβ', 50	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ιγ', 31	122 ₂₆ , 404/126 ¹⁷⁻¹⁸
ιδ', 6	303/41 ³⁰
ιδ', 15	309/48 ⁵⁰
ιδ', 21	309/48 ⁵¹⁻⁵²

ιε', 5	415/134 ²²⁻²³
ιε', 12	269/6 ⁷⁻⁸
ιε', 13	269/6 ¹¹⁻¹³
ιζ', 2	350/89 ^{9-10,17-18,22}
ιζ', 3	350/89 ^{9-10,17-18,22}
κα', 12	334/73 ²⁻⁴
<i>Πράξ.</i> ζ', 22	507
ζ', 48	402/125 ³³
κ', 31	116 ¹⁴⁷ , 365/99 ⁴²⁻⁴³
κς', 2	380/108 ¹⁻⁵
<i>Ρωμ.</i> η', 6-8	291/29 ⁵⁴⁻⁵⁵
η', 28	396/120 ⁹⁻¹⁰
ι', 10	380/108 ⁷⁻⁸
ιβ', 1	124 ⁴³
ιβ', 2	507
ιβ', 11	161 ₆
ιδ', 23	303/41 ²¹⁻²²
<i>Α' Κορ.</i> β', 9	308/48 ³⁶⁻³⁷ , 383/108 ⁹²⁻⁹⁴
γ', 11	383/108 ⁷⁹⁻⁸⁰
δ', 1	267/3 ¹²⁻¹³
θ', 25	330/68 ¹²⁻¹³
θ', 27	69 ₃₆
ι', 24	295/34 ¹⁷⁻¹⁸ , 362/97 ⁴⁴⁻⁴⁵
ι', 33	409/130 ²⁹⁻³¹
ια', 16	304/41 ⁴⁰⁻⁴¹
ια', 28	374/104 ⁴⁸⁻⁵⁰
ια', 29	375/104 ⁵³⁻⁵⁴
ιγ', 10	308/48 ³¹⁻³³
<i>Β' Κορ.</i> ιβ', 10	401/124 ³³
<i>Γαλ</i> α', 8	384/108 ¹⁰⁶
α', 9	384/108 ¹⁰⁶
ε', 22-23	294/32 ²²⁻²³ , 307/48 ¹⁴⁻¹⁶
<i>Έφεσ.</i> α', 5	381/108 ³⁹⁻⁴¹

α' , 7	381/108 ³⁹⁻⁴¹
δ' , 3	367/101 ¹²⁻¹³
δ' , 12	191 ₃₈
δ' , 13	73 ₆₁ , 118 ₁₆₆ , 370/102 ¹¹⁻¹²
δ' , 29	284/22 ¹⁵⁻¹⁷
δ' , 30	284/22 ¹⁷ , 351/89 ³⁹
ζ' , 1	280/8 ¹⁰⁻¹¹
ζ' , 4	414/134 ³
<i>Φιλπ.</i> β' , 4	295/34 ¹⁷⁻¹⁸ , 362/97 ⁴⁴⁻⁴⁵
β' , 8	296/35 ¹⁷⁻¹⁸
β' , 16	361/97 ¹⁹
<i>Κολ.</i> α' , 9	506
γ' , 3	404/126 ²⁷⁻²⁸
γ' , 14	367/101 ¹²⁻¹³
<i>A' Θεσ.</i> ϵ' , 12-13	267/3 ¹⁴⁻¹⁷
<i>A' Τιμ.</i> β' , 4	284/23 ⁹⁻¹¹
δ' , 14	362/97 ⁶¹⁻⁶²
ϵ' , 17	267/3 ¹⁷⁻¹⁹
ζ' , 8	273/11 ⁸⁻¹⁰
ζ' , 12	94 ₅₉
<i>B' Τιμ.</i> β' , 5	279/18 ⁴⁶⁻⁴⁷
δ' , 2	368/101 ³⁰⁻³¹
<i>Φιλήμ.</i> 4	135 ₉₆
5	135 ₉₆
7	135 ₉₆
<i>Εβρ.</i> α' , 2	381/108 ²²⁻²³
α' , 37	280/19 ¹⁵
α' , 38	76 ₇₄ , 211 ₁₈
β' , 8	278/18 ²³⁻²⁴
γ' , 7	371/102 ³¹⁻³²
γ' , 14	370/102 ⁸⁻⁹
γ' , 17	277/17 ²⁶⁻²⁸

Ίακ. ε', 16	124 ⁴⁰ , 295/34 ¹⁶⁻¹⁷ , 405/126 ⁶⁰
Α' Πέτρ. β', 7	191 ³⁷
Α' Ίω. β', 8	349/89 ^{9,17,21-22}

2. Πανομοιοτύπων*

Φ, φ. 1γ (λεπτομέρεια· ό τίτλος του Βίου)	264
φ. 2ν (λεπτομέρεια)	86
φ. 3γ	529
φ. 3ν	530
φ. 5γ	531
φ. 10γ	532
φ. 15γ	533
φ. 16γ	534
φ. 19ν	535
φ. 20γ	536
φ. 21ν	537
φ. 21ν (λεπτομέρεια)	246
φ. 22γ	538
φ. 26ν	539
φ. 26ν (λεπτομέρεια)	184
φ. 27γ	540
φ. 33γ	541
φ. 33γ (λεπτομέρεια)	136
φ. 38γ	542
φ. 39ν	543
φ. 39ν (λεπτομέρεια)	118
φ. 43γ	544
φ. 43γ (λεπτομέρεια)	157
φ. 43ν	545
φ. 46γ	546

* Οί αριθμοί παραπέμπουν σέ σελίδες του παρόντος βιβλίου.

Φ Κώδιξ Ίεράς Μονής Προφήτου Ήλιού "Υδρας, ύπ' αριθμόν 13 (53)

Μ Κώδιξ Ίεράς Μονής Λογγοβάρδας Πάρου (άνευ ταξινομηκού αριθμού).

φ. 46v	547
φ. 47r	548
φ. 47v	549
φ. 55v (λεπτομέρεια· οί ἐπὶ τῇ ἐκδημίᾳ τοῦ γέροντος Ἱεροθέου ἐπιτάφιοι στίχοι τοῦ διδασκάλου Γερασίμου)	33
φ. 58r (λεπτομέρεια)	215
φ. 58r (λεπτομέρεια· ὁ κολοφών τοῦ βίου)	496
Μ, σ. 1 (λεπτομέρεια)	216
σ. 8	550
σ. 9	551
σ. 10	552
σ. 32	553
σ. 33	554
σ. 46	555
σ. 60	556
σ. 61	557
σ. 76	558
σ. 77	559
σ. 117 (λεπτομέρεια· ὁ κολοφών τοῦ κώδικος)	226
«Συστατικὸν καὶ ἀπολυτικὸν» γράμμα τοῦ Μητροπολίτου Ὑδρας Γερασίμου, γιὰ τὸν ἀδελφὸ Ἀρσένιο	560
«Συστατικὸν καὶ ἀπολυτικὸν» γράμμα τοῦ Μητροπολίτου Ὑδρας Γερασίμου, γιὰ τὸν ἀδελφὸ Δωρόθεο	561
Ἐγγραφοὺν ὑπ' ἀριθμὸν 1, φ. 1r	562
φ. 1v	563
φ. 1v (λεπτομέρεια· ἡ ὑπογραφή τοῦ γέροντος Ἱεροθέου)	504
Ἐγγραφοὺν ὑπ' ἀριθμὸν 2	564
(λεπτομέρεια)	509
Ἐγγραφοὺν ὑπ' ἀριθμὸν 3, φ. 1r	565
φ. 1v	566
φ. 1v (λεπτομέρεια· ἡ ὑπογραφή τοῦ γέροντος Ναθαναήλ)	514
Ἐγγραφοὺν ὑπ' ἀριθμὸν 4	567
(λεπτομέρεια· ἡ ὑπογραφή τοῦ γέροντος Δαμασκηνοῦ)	517
Ἐγγραφοὺν ὑπ' ἀριθμὸν 5	568

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΩΣ
Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ Ο ΓΕΡΩΝ ΙΕΡΟΘΕΟΣ
(1762-1814) Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΚΤΙΤΟΡ
ΟΣ ΤΗΣ Ι. ΜΟΝΗΣ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ
ΥΔΡΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ
ΒΙΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΥΠΟ
ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ
ΣΤΗ «ΦΟΙΝΙΚΗ» (ΤΕΡΨΙΧΟΡΗΣ 9 141
21 Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟ) ΚΑΙ ΦΙΑΜΟΓΡΑΦΗ
ΘΗΚΕ ΣΤΗΝ «S & P ADVERTISING» (Α
ΣΚΛΗΠΠΟΥ 154 114 71 ΑΘΗΝΑΙ) Η ΟΡ
ΘΟΘΕΤΗΣΗ ΕΓΙΝΕ ΣΤΟ «ΓΟΕΟ» (ΣΙΝ
Α 15 106 80 ΑΘΗΝΑΙ) ΤΗΝ ΕΚΤΥΠΩΣΗ
ΣΕ 1000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΕΚΑΜΕ Ο ΔΗΜΟΣ
ΘΕΝΗΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ε.Ε.
(ΧΑΡΙΔΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ 182 114 72 ΑΘ
ΗΝΑΙ) ΚΑΙ ΤΗ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ Ο ΑΧΙΑ
ΛΕΑΣ ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ (ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ 3 121
32 ΠΕΡΙΣΤΕΡ) ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗ
Σ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ
ΥΔΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΙΣΧΙΛΙΟΣΤΟΝ ΑΠΟ
ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΤΟΣ

— Ω Ω —

«ΤΕΛΟΣ ΚΑΙ ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΣΑ»